

การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 3

จัดทำโดย หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่ปรึกษา

พระราชปรีดีทิพย์, ศ.ดร.	อธิการบดี	
พระเทพพรเมธี, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร	
พระสุวพรรณเมธาภรณ์, ผศ.	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ	
พระเมธีธรรมาจารย์, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา	
พระเทพเวที, ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต	
พระโสภณวชิราภรณ์	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ	
พระครูโสภณพุทธิศาสตร์, ผศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่	
พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย	
พระครูปรีดีกิตติธารัง, รศ.ดร.	คณบดีคณะสังคมศาสตร์	
ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง	ศ.ดร.จ่านงค์ อติวัฒน์สิทธิ์	ศ.ดร.กฤษ เพิ่มทันจิตต์
ศ.พล.ต.ท.ดร.นัยนา เกิดวิชัย	รศ.ประณต นันทียกุล	รศ.ดร.สมาน งามสนิท

บรรณาธิการ รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

ผู้ช่วยบรรณาธิการ พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร. ผศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลืออง ผศ.ดร.ธิตวุฒิ หมั่นมี
ผศ.ดร.อนุวัต กระสังข์ อ.ดร.ประเสริฐ ธิลาว

กองบรรณาธิการ

พระปลัดระพีณ พุทธิสาโร, ผศ.ดร.	พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.	พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร.
รศ.ดร.สุรินทร์ นียมมากร	รศ.ดร.อภิรักษ์ จันตะนี	ผศ.ดร.รัฐพล เย็นใจมา
ผศ.ดร.ยุทธนา ปราณีต	อ.ดร.พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์	อ.ดร.กาญจนา คำจตุ
พระสมนึก ธีรปญโญ	พระนุชิต นาคเสโน	นางสาวสุมาลี บุญเรือง
นายกรกต ชำบฉัตติ	นายสุภัทรชัย สีสะใบ	นางสาวกาญจนา บุญเรือง
นางสาววันเพ็ญ ฉายสอาด	นางสาวพัชรี हालาง	

ฝ่ายศิลปกรรม ผศ.ดร.อนุวัต กระสังข์, อ.ดร.สุริยา รักษาเมือง, อ.ดร.ประเสริฐ ธิลาว, นายสุภัทรชัย สีสะใบ
นายกรกต ชำบฉัตติ, นายพลวัฒน์ สีทา

พิมพ์ที่ มหาจุฬาบรรณาการ ศูนย์จำหน่ายหนังสือและอุปกรณ์การศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (วังน้อย)
79 หมู่ 1 ถนนพหลโยธิน หลักกิโลเมตรที่ 55
ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035-248000 ต่อ 8048

คำนำ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยที่ศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ และปรัชญาของมหาวิทยาลัยที่มีอยู่ว่า จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม ล้วนแล้วแต่เป็นไปตามพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระองค์ผู้ทรงสถาปนาแห่งนี้ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม และการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อยู่บนรากฐานของปณิธานและปรัชญาของมหาวิทยาลัยทั้งสิ้น ดังจะเห็นได้ชัดเจนว่าทุกหลักสูตรและกิจกรรมที่มหาวิทยาลัยจัดขึ้นจะต้องนำหลักพระพุทธศาสนาไปบูรณาการกับศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อที่จะนำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคม การจัดประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 3 เรื่องนวัตกรรมทางการปกครองและทางการบริหารจัดการในยุคไทยแลนด์ 4.0 โดยมีนายเทวัญ ลิปตพัลลภ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี บรรยายพิเศษเรื่อง นโยบายของรัฐเกี่ยวกับการปกป้องและคุ้มครองพระพุทธศาสนา โดยในงานจัดประชุมวิชาการดังกล่าว ยังจัดแบ่งกลุ่มการนำเสนอ บทความ ออก 3 กลุ่ม กลุ่มนวัตกรรมทางการจัดการเชิงพุทธ กลุ่มนวัตกรรมทางรัฐประศาสนศาสตร์ กลุ่มนวัตกรรมทางรัฐศาสตร์ เพื่อเป็นการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของนักวิชาการจากหลายมหาวิทยาลัยสู่สาธารณะ ทั้งการตีพิมพ์ผลงานทางวิชาการและการจัดประชุมเสวนาทางวิชาการ รวมถึงมีการแสดงนิทรรศการทางวิชาการอีกด้วย

ในนามของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี สถาบันรัชต์ภาคย์ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพที่ได้ให้ความร่วมมือเป็นภาคีร่วมจัดงานครั้งนี้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้

หวังว่า การจัดประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ ๓ เรื่องนวัตกรรมทางการปกครองและทางการบริหารจัดการในยุคไทยแลนด์ 4.0 ครั้งนี้ จะเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้สนใจใฝ่รู้เรื่องดังกล่าวไปบูรณาการเข้ากับศาสตร์ต่าง ๆ อันจะนำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคม ให้มีการอยู่ร่วมกันในสังคมอยู่มีความสุขที่ยั่งยืนตลอดไป

พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร.

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำชี้แจง

งานประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 3 (MCU Congress I) ภายใต้หัวข้อ “นวัตกรรมทางการปกครองและทางการบริหารจัดการในยุคไทยแลนด์ 4.0” นี้จัดขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ที่จะเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของมหาวิทยาลัยสู่สาธารณะด้วยการตีพิมพ์ทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาบูรณาการเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่และจะเป็นเวทีสาธารณะเพื่อการเผยแพร่องค์ความรู้จากงานวิจัยและงานวิชาการหลากหลายสาขาที่มีการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาที่เรียกว่า “พุทธบูรณาการ” ในการจัดงานครั้งนี้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในฐานะเจ้าภาพการจัดงานได้รับการสนับสนุน สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สถาบันรัชต์ภาคย์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดผลผลิตที่เป็นองค์ความรู้จากการจัดงาน คณะผู้จัดงานจึงได้กำหนดให้มีการแสดงทัศนะในการประชุมกลุ่มย่อย จำนวน 3 กลุ่มประกอบด้วย 1) กลุ่มนวัตกรรมทางการจัดการเชิงพุทธ 2) กลุ่มนวัตกรรมทางรัฐประศาสนศาสตร์ 3) กลุ่มนวัตกรรมทางรัฐศาสตร์

ในขณะเดียวกันได้จัดให้มีกิจกรรมเพื่อความหลากหลายในการเสนอองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับพุทธบูรณาการ ประกอบด้วย 1) การแสดงปาฐกถา โดยนายเทวัญ ลิปตพัลลภ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี มาเป็นองค์ปาฐก (Keynote Speaker) บรรยายพิเศษเรื่อง นโยบายของรัฐเกี่ยวกับการปกป้อง และคุ้มครองพระพุทธศาสนา 2) การสัมมนาทางวิชาการโดยมีลักษณะเป็นการอภิปรายร่วม (Panel Discussion) และการประชุมกลุ่มย่อย (Group Discussion) โดยได้รับความเมตตาจากนักวิชาการทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ จากสถาบันการศึกษาและองค์กรต่าง ๆ 3) การจัดนิทรรศการโดยนำข้อมูลจากงานวิชาการและงานวิจัยที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ทำการศึกษาร่วมกับบุคลากรและนิสิตของมหาวิทยาลัยรวมทั้งจากภาคส่วนต่าง ๆ

สำหรับการดำเนินงานเกี่ยวกับบทบาททางวิชาการ คณะผู้จัดงานได้กำหนดให้มีการเปิดรับบทความ ได้ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณากลับกรองบทความ (Peer Review) ทั้งที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัยและภายนอกมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัยทางมหาวิทยาลัยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณากลับกรองเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ได้จัดส่งบทความที่ส่งปรับปรุงคืนกลับไปเจ้าของบทความได้ปรับแก้ จากนั้นได้แจ้งผลการพิจารณาบทความและผู้ที่ได้รับการคัดเลือกให้นำเสนอบทความในการประชุมกลุ่มย่อยและผู้ที่ได้รับการคัดเลือกให้นำเสนอในรูปแบบของโปสเตอร์ ในการจัดประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งนี้มีบทความที่ผ่านการคัดเลือกเพื่อตีพิมพ์จำนวนทั้งสิ้น 214 เรื่อง โดยมีบทความที่ผ่านการคัดเลือกให้นำเสนอในการประชุมกลุ่มย่อย จำนวน

(4) การประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 3

84 เรื่อง นำเสนอในรูปแบบโปสเตอร์ จำนวน 35 เรื่อง และเมื่อสำเร็จการประชุมระดับชาติดังกล่าวแล้ว จะได้มีการตีพิมพ์ในรายงานสืบเนื่องจากการประชุมครั้งนี้เพื่อเผยแพร่แก่สาธารณะต่อไป

คณะผู้จัดงานหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 3 เรื่อง “นวัตกรรมทางการปกครองและทางการบริหารจัดการในยุคไทยแลนด์ 4.0” นี้ จะเป็นจุดเริ่มต้นในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในรูปขององค์ความรู้ทางวิชาการไปสู่การแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม ตามปรัชญาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่ว่า “จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม” ต่อไป

รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป

ประธานกรรมการดำเนินงานการจัดประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 3

กำหนดการ

การประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 3 (MCU Congress 3)
 เรื่อง “นวัตกรรมทางการปกครองและทางการบริหารจัดการในยุคไทยแลนด์ 4.0”
 ณ ห้องประชุมเธียร์เตอร์บี คณะสังคมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 วันเสาร์ ที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2562

เวลา	รายละเอียด
ภาคเช้า	
เวลา 07.30 น.	- ลงทะเบียนรับของที่ระลึก และเข้าร่วมงาน
เวลา 08.00 น.	- ชมวิดีโอทัศน์ประวัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เวลา 08.30 น.	- พระราชปริยัติกวี,ศ.ดร. อธิการบดี ประธานในพิธีจุดธูปเทียนและนำบูชาพระรัตนตรัย - พระครูปริยัติกิตติธำรง,รศ.ดร. คณบดีคณะสังคมศาสตร์ ถวายสักการะ กล่าวถวายรายงาน - พระราชปริยัติกวี,ศ.ดร. อธิการบดีกล่าวเปิดงานและ บรรยายเรื่อง “นวัตกรรมทางการปกครองและทางการบริหาร จัดการในยุคไทยแลนด์ 4.0” - รศ.ดร.สุรพล สุษะพรหม รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป ถวายของที่ระลึกแต่อธิการบดี
เวลา 10.00 น.	- อาพณฯ เทวัญ ลิขิตพัลลภ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เดินทางมาถึงลานกิจกรรมอาคารเรียนรวมโซนบี ชั้น G เปิดนิทรรศการของหน่วยงานภาคีเครือข่ายและหน่วยงานของมหาวิทยาลัย และเปิดนิทรรศการภาคโปสเตอร์ (Poster Presentation) - อาพณฯ เทวัญ ลิขิตพัลลภ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เดินขึ้นสู่บนเวที - รศ.ดร.สุรพล สุษะพรหม รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป กล่าวรายงาน - อาพณฯ เทวัญ ลิขิตพัลลภ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เปิดการประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 3 (MCU Congress 3) เรื่อง “นวัตกรรมทางการปกครองและทางการบริหารจัดการในยุคไทย แลนด์ 4.0” มอบโล่และเกียรติบัตรแก่ภาคีเครือข่ายการประชุมวิชาการระดับชาติ ประกอบด้วย - บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(6) การประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 3

เวลา	รายละเอียด												
	<ul style="list-style-type: none">- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ- สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ- คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ- คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันรัชต์ภาคย์- มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ- คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต- คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา- คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์- มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี- มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง <p>- ฯพณฯ เทวัญ ลิปตพัลลภ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี บรรยายพิเศษเรื่อง “นโยบายของรัฐเกี่ยวกับการปกป้องและ คุ้มครองพระพุทธศาสนา”</p> <ul style="list-style-type: none">- พระครูปริยัติกิตติธำรง,รศ.ดร. คณบดีคณะสังคมศาสตร์ มอของที่ระลีกแก่ ฯพณฯ เทวัญ ลิปตพัลลภ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี												
เวลา 11.30 น.	- ฉันทภัตตาคารเพล/รับประทานอาหารกลางวัน ณ ลานกิจกรรมอาคารเรียนรวมโซน A ชั้น G												
ภาคบ่าย													
เวลา 12.30 -16.30 น.	นำเสนอผลงานภาคบรรยาย												
	กลุ่มนวัตกรรมทางการจัดการเชิงพุทธ ชุดที่ 1 สถานที่ : อาคารเรียนรวม โซน B ชั้น 2 ห้อง B 207												
	<table><tbody><tr><td>1. พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.</td><td>ประธานกรรมการ</td></tr><tr><td>2. ผศ.ดร.อุทัย สติมัน</td><td>กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ</td></tr><tr><td>3. พระสุธีวีรบัณฑิต, ดร.</td><td>กรรมการ</td></tr><tr><td>4. พระปลัดระพีณ พุทธิสาโร, ผศ.ดร.</td><td>กรรมการ</td></tr><tr><td>5. พระมหากฤษฏา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.</td><td>กรรมการและเลขานุการ</td></tr><tr><td>6. นางสาววันเพ็ญ ฉายสอาด</td><td>กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ</td></tr></tbody></table>	1. พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.	ประธานกรรมการ	2. ผศ.ดร.อุทัย สติมัน	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ	3. พระสุธีวีรบัณฑิต, ดร.	กรรมการ	4. พระปลัดระพีณ พุทธิสาโร, ผศ.ดร.	กรรมการ	5. พระมหากฤษฏา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.	กรรมการและเลขานุการ	6. นางสาววันเพ็ญ ฉายสอาด	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
1. พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.	ประธานกรรมการ												
2. ผศ.ดร.อุทัย สติมัน	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ												
3. พระสุธีวีรบัณฑิต, ดร.	กรรมการ												
4. พระปลัดระพีณ พุทธิสาโร, ผศ.ดร.	กรรมการ												
5. พระมหากฤษฏา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.	กรรมการและเลขานุการ												
6. นางสาววันเพ็ญ ฉายสอาด	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ												
	กลุ่มนวัตกรรมทางการจัดการเชิงพุทธ ชุดที่ 2 สถานที่ : อาคารเรียนรวม โซน B ชั้น 2 ห้อง B 208												
	<table><tbody><tr><td>1. พระเมธีธรรมจารีย์, รศ.ดร.</td><td>ประธานกรรมการ</td></tr><tr><td>2. รศ.ดร.สุวิญ รักสัตย์</td><td>กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ</td></tr><tr><td>3. อ.ดร.อำนาจ บัวศิริ</td><td>กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ</td></tr><tr><td>4. พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร.</td><td>กรรมการ</td></tr><tr><td>5. อ.ดร.ประเสริฐ ธิลาว</td><td>กรรมการและเลขานุการ</td></tr><tr><td>6. นายสุภัทรชัย สีสะใบ</td><td>กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ</td></tr></tbody></table>	1. พระเมธีธรรมจารีย์, รศ.ดร.	ประธานกรรมการ	2. รศ.ดร.สุวิญ รักสัตย์	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ	3. อ.ดร.อำนาจ บัวศิริ	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ	4. พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร.	กรรมการ	5. อ.ดร.ประเสริฐ ธิลาว	กรรมการและเลขานุการ	6. นายสุภัทรชัย สีสะใบ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
1. พระเมธีธรรมจารีย์, รศ.ดร.	ประธานกรรมการ												
2. รศ.ดร.สุวิญ รักสัตย์	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ												
3. อ.ดร.อำนาจ บัวศิริ	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ												
4. พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร.	กรรมการ												
5. อ.ดร.ประเสริฐ ธิลาว	กรรมการและเลขานุการ												
6. นายสุภัทรชัย สีสะใบ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ												

สารบัญ

กองบรรณาธิการ	(1)
คณะกรรมการการวิพากษ์บทความ	(2)
คำนำ	(5)
กำหนดการ	(6)
ปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457 : ศึกษากรณีการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร และข้อยกเว้นความรับผิดชอบ	1
อรัญ พันธ์มจินดา	
ผู้นำทางการเมืองกับการบริหารยุคไทยแลนด์ 4.0	13
รัชฎากร เอี่ยมอำไพ	
การปกครองท้องถิ่นไทย	21
พัชรราวลัย ศุภภา	
ปัญหา ทางรอดและความท้าทายของผู้ประกอบการ SMEs กรณีศึกษา ผู้ผลิตการบูรหอมอำเภอบางปะอิน จังหวัดอยุธยา	35
เต็มศักดิ์ ทองอินทร์, เอนก ไยอินทร์, พระคมสัน ฉัตรเมธโส	
พระครูปลัดเถรานุวัตร	
ภาวะผู้นำกับการบริหารการเปลี่ยนแปลง	45
พระมหานรินทร์ สุรปลโย (एमพันธ์)	
รัฐศาสตร์เชิงบูรณาการตามแนวพระพุทธศาสนา	59
พระมหาพิพัฒพงศ์ ฉัตรธมโม	
วิเคราะห์คุณค่าการเมืองการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนา	71
ไพบูลย์ สุขเจตน์	
พุทธปรัชญาเป็นรากฐานทางรัฐศาสตร์	85
เอนก ฦ เชียงใหม่	
บทบาทสตรีกับการเมือง	101
ฉัชศุภางค์ สารมาศ	

(10) การประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 3

การตื่นรู้และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการเลือกตั้งทั่วไป สุทน ทองเล็ก	117
การปกครองยุคโลกาภิวัตน์ ปณัชชัฐิตา บุรณกิจ	131
ระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองตามหลักธรรมาภิบาลของภาครัฐ ชุมพล เฟิงศิริ, พระครูปลัดนิเวศ ชินวโร (จ่งแจ้งกลาง)	145
บทเพลงกับการสื่อสารทางการเมือง วีรภัทร กาญจนามงคลชัย, สุริยะ ประกายสาธก, จิตภา บัวใหญ่รักษา	159
ปัญหากลุ่มชาติพันธุ์ ยาเสพติดและความมั่นคงของประเทศ อรรคเดช สนลอย, สันฐาน ชยนนท์	171
บทบาททางการเมืองของรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ หลังรัฐประหาร พ.ศ. 2549 – 2551 วาสนา อ้นป้อมพล, ฐาน ชยนนท์, วิจิตรา ศรีสอน	183
บทบาทกองอาสารักษาดินแดน ในการรักษาความสงบในพื้นที่ 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ชวาลา กุลจิตตินภกร, วัลลภ พิริยวรธนะ	195
การมีส่วนร่วมของประชาชนกับโครงการจิตสาธารณะ ภัทร นาคแก้ว	211
แนวทางการปกครองตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล คำสิงห์ ใจเย็น, วิจิตรา ศรีสอน	223
ประเทศไทยกับแผนงานประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ค.ศ. 2025 พัชรา การिया, สุริยะ ประกายสาธก	233
ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของประชาคมกรณีศึกษา เทศบาลนครปาก เกร็ด จังหวัดนนทบุรี อรพรรณ ทัพชัย, วิจิตรา ศรีสอน	243
การบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ในมาตรา 44 กับวัดพระธรรมกายในช่วง พ.ศ. 2560 สันติ เจริญชัย, วิจิตรา ศรีสอน	251

วัฒนธรรมทางการเมืองกับประชาธิปไตยของไทย	263
สุชา ปั่นบุญชู, สุริยะ ประกายสาธก, จอมชัย เลิศอมรรัฐ	
โครงสร้างพรรคการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย	277
พ.ศ. 2560	
อนิรุทธ์ หลวงไกร, วัลลภ พิริยวรรณ	
หลักพุทธธรรมในธรรมาภิบาลกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	293
ไพฑูรย์ ปริญาธรรมกุล	
การถวายสัตย์ปฏิญาณกับการทำหน้าที่คณะรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์	307
โอชา	
พระมหาธนาศิลป์ ฐมมานุสารี, บวร ชมขุนศรี	
ขบวนการทางการเมือง : แนวทางการพัฒนาประชาธิปไตย	317
ยุทธนา ปราณีต, อภิญา ฉัตรช่อฟ้า	
การสื่อสารทางการเมืองของคนรุ่นใหม่	333
Phra Zawtika, พระธงชัย ฐมวโร (เหล็งหวาน), ปันดดา รักษาแก้ว	
จริยธรรมทางการเมือง : วิถีทางแห่งความสำเร็จในการพัฒนาทางการเมือง	341
ของไทย	
สุมาลี บุญเรือง, พระอโณทัย กตปุญโญ (อุ้นเรือน)	
หลักการสำหรับใช้ตรวจสอบการบริหารรัฐกิจ	353
ชุตินันท์ วงษ์อมรวิทย์, เบญญาภา อัจฉฤกษ์	
เหลี่ยมหลังแลหน้าการเมืองการปกครองภายใต้เขตเศรษฐกิจแม่สอด - ตาก	367
อัครเดช พรหมกัลป์	
คันฉ่องส่องการเมืองการปกครองของไทย	379
ประคอง มาโต, ชลิต วงษ์สกุล, พระสมห์สุวรรณ อคฺควณโณ	
สัมมาเศรษฐกิจศาสตร์ ทางสายกลางสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน	395
ปรัชญา บุตรสะอาด	
สื่อสังคมออนไลน์กับการสื่อสารการเมืองไทย	409
พระปัญญาฤทธิ์ ฟ้าสกุล, อภิญา ฉัตรช่อฟ้า, เสนอ อัครม้นตา	
หลักธรรม คุณธรรม จริยธรรม สำหรับผู้บริหาร	419
พระอ่อน ถาวโร	

(12) การประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 3

สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครอง ระบอบประชาธิปไตย	433
นุชทยา คมวิริยะวุฒิ, วิจิตรา ศรีสอน, จอมชัย เลิศอมรรัฐ	
แนวทางการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์ในประเทศไทย	441
ชนาภา พงษ์ไผ่ขำ, สันฐาน ชยนนท์	
การเมืองบนพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา	455
กาญจนา คำจตุ, พรรษา พฤษยามงกูร	
ความเคลื่อนไหวของสหภาพรัฐวิสาหกิจในยุคไทยแลนด์ 4.0	469
มธุรส ใจดี, ศิโรตม์ ภาคสุวรรณ	
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี พ.ศ.2562	479
รัชณี กล้าภู, ศิโรตม์ ภาคสุวรรณ	
การเมืองภาคประชาชนตามวิถีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม	491
ภาณุรัตน์ ดีเสมอ, พิเชิต ปริมาตร	
แนวทางการดำเนินชีวิตของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในยุคไทยแลนด์ 4.0	505
ปัฐมาภรณ์ ผาดี, วิจิตรา ศรีสอน	
วาทกรรมกับพฤติกรรมทางการเมืองของนักการเมืองไทย	513
อนุภูมิ โขวเกษม	
สภาพปัญหาการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรของไทย พ.ศ. 2562	525
ราชัญ มาตแสง, ศิโรตม์ ภาคสุวรรณ	
เศรษฐกิจฐานรากกับการบริหารจัดการตามบทบาทของภาวะผู้นำ	537
พิเชิต ปริมาตร, ไพวรรณ ปริมาตร, พระครูปลัด นิเวช ชินวโร (จงแจ้ง กลาง)	
ความสำเร็จ ความล้มเหลว ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ	551
ชลธิชา คำบาง, ศิโรตม์ ภาคสุวรรณ	
การทำรัฐประหารของทหารกับการเมืองไทย	561
พิมพ์ผกา พิทักษ์กรณ์, สุริยะ ประกายสาธก	

กฎหมายที่พระสังฆาธิการควรรู้ในสถานการณ์ปัจจุบัน	585
พระมานพ อคฺคมาณโว	
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กับความรู้ ความเข้าใจของประชาชน	599
นิวัฒน์ พรหมทิพย์, สันฐาน ชยนนท์	
ระบอบประชาธิปไตยของรัฐบาลทหารไทย	613
เอื้อยฮ่าน หิมมะ, วิจิตรา ศรีสอน	
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาระบบราชการไทย4.0	629
สุวิสา ขำเฟื่อง, สันฐาน ชยนนท์	
ระบบอุปถัมภ์ในบริบทสังคมไทย	641
ณภัทร เรืองบุรพ, วิจิตรา ศรีสอน	
ปัญหาและอุปสรรคในการร่วมป้องกันและปราบปรามการชุมนุมทางการเมืองปี พ.ศ. 2557	651
วัชรพงษ์ ทะลือ, วิจิตรา ศรีสอน	
การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในยุคปัจจุบัน	663
สุภี นະที, สุริยะ ประกายสาธก	
บทบาทหน่วยงานของรัฐต่อการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม	679
อำพล เกิดชัยภูมิ, วิจิตรา ศรีสอน	
บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการพัฒนาท้องถิ่น	691
เมธาวุฒิ มุณีปภา, สุริยะ ประกายสาธก	
นโยบายพรรคการเมืองไทยในการเลือกตั้งปี พ.ศ.2562	703
จิระศักดิ์ สุจิตร์วัฒนสุข, วัลลภ พิริยวรรณะ	
วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดอ่างทอง	717
วรทัศน์ สุเมฆะกุล, วิจิตรา ศรีสอน	
บทบาทผู้นำรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ กับการเคลื่อนไหวเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตย	723
ธีราภรณ์ จุมรี, สันฐาน ชยนนท์	
การก่อตัวทางสังคมของ กลุ่มดาวดิน	739
มนัสชัย อันทะแสง, สุริยะ ประกายสาธก	

(14) การประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 3

บทบาทหน้าที่ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (รวมไปถึง กองทุนชุมชนทหาร)	759
กฤตศตพร ทรัพย์ข้า, วิจิตรา ศรีสอน	
การปกครองท้องถิ่นในกฎทันสมัย	771
ชวิชัย ไชยสา	
การใช้หลักนิติธรรมในการบริหารประเทศ	785
อัญธิษฐา อักษรศรี	
การเคลื่อนไหวทางการเมืองของสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้านคร หลวง	805
แมนรัตน์ แก่อินทร์, วิจิตรา ศรีสอน, จักรวาล สุขไมตรี	
การพัฒนาการบริหารบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริม การประกอบธุรกิจประกันภัย	813
ปัญญาธิสา อังค์ปรัชญากุล, สุรินทร์ นียมามงกูร	
การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักผละ 4	827
อมลวรรณ อบสิน, พระนุชิต นาคเสโน, พระเทพปริยัติเมธี	
ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกำลังพลในกองพันทหาร ปืนใหญ่ที่ 19	845
ชาญเดช ไชยดี, วิจิตรา ศรีสอน	
ภาคผนวก	
โครงการ	
คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการ	
แบบประเมินบทความ	

ภาคผนวก

โครงการจัดประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 3 (MCU Congress 3)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เรื่อง “นวัตกรรมทางการปกครองและการบริหารในยุคไทยแลนด์ 4.0”
ประจำปี 2562

1. ชื่อโครงการ : โครงการจัดประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 3
เรื่อง “นวัตกรรมทางการปกครองและการบริหารในยุคไทยแลนด์ 4.0”
2. ชื่อหน่วยงาน : หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. ภาควิชา : 1) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
2) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
3) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
4) คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
5) คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
6) คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
7) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
4. ผู้รับผิดชอบโครงการ : หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
5. โครงการเชื่อมโยงกับมาตรฐาน สกอ. : องค์ประกอบที่ 2, 4

6. หลักการและเหตุผล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้เปิดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยมหาวิทยาลัยได้ขยายการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาในหลายประเทศ ได้ประสานการก่อตั้งสมาคมมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนานานาชาติ โดยมีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นับได้ว่าเป็นสถาบันที่มีส่วนในการกำหนดทิศทางการศึกษาพระพุทธศาสนาทั่วโลก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นความหวังของคณะสงฆ์ไทยและเป็นความหวังของชาวพุทธนานาชาติ โดยเฉพาะในด้านองค์ความรู้ทางด้านวิชาการพระพุทธศาสนา โดยเมื่อมองย้อนกลับไปข้างหลังเริ่มตั้งแต่พระราชปณิธานของสมเด็จพระปิยมหาราช รัชกาลที่ 5 ผู้ทรงสถาปนามหาวิทยาลัยให้เป็นสถานศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาการชั้นสูง เป็นที่มาของข้อตกลงร่วมกันของประชาคมมหาจุฬาฯ ว่า คำว่า พระไตรปิฎก หมายถึง พระพุทธศาสนา และคำว่า วิชาชั้นสูง หมายถึง ศาสตร์สมัยใหม่ที่ศึกษากันในระดับอุดมศึกษา

เพราะฉะนั้นมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจึงเป็นสถานศึกษาพระพุทธศาสนา และศาสตร์สมัยใหม่ที่ศึกษาเล่าเรียนกันในมหาวิทยาลัยทั่วไป จากการตีความพระราชปณิธานของ รัชกาลที่ 5 ดังกล่าว มหาวิทยาลัยจึงได้กำหนดปรัชญามหาวิทยาลัยในปัจจุบันไว้ว่า “จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม” และได้กำหนดวิสัยทัศน์ของ มหาวิทยาลัยจะเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาของโลก

การจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนศึกษาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ และเป็นทิศทางที่คณาจารย์ นักวิจัย และนิสิตระดับปริญญาโท ปริญญาเอกของมหาวิทยาลัยได้ทำการผลิตองค์ความรู้เพื่อเสนอสู่สาธารณะ โดยให้ความสำคัญกับการบูรณาการพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาสังคมในหลากหลายด้าน จึงเป็นที่มาของ ประเด็นหลักในการจัดประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 3 เรื่อง “นวัตกรรมทางการปกครองและการบริหารในยุคไทยแลนด์ 4.0” เพื่อให้สังคมได้รับรู้วิถีคิด อุดมการณ์ และความหมายของพุทธบูรณาการ อันจะนำไปสู่การสร้างสันติสุข และสร้างนวัตกรรมทางการปกครองและการบริหารต่อสังคมต่อไป

7. วัตถุประสงค์

7.1 เพื่อเป็นเวทีสาธารณะในการวิเคราะห์ เสนอแนะผลงานวิชาการในประเด็นที่เกี่ยวกับนวัตกรรมทางการปกครองและการบริหารในยุคไทยแลนด์ 4.0 ที่จะยังประโยชน์ให้เกิดกับทุกภาคส่วนของสังคม

7.2 เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ มุมมองในประเด็นที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการ และนิสิตนักศึกษาโดยผ่านบทความเชิงวิชาการและงานวิจัย

7.3 เพื่อให้ข้อเสนอแนะและร่วมกันกำหนดนวัตกรรมทางการปกครองและการบริหารในยุคไทยแลนด์ 4.0 ใช้ในการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

8. ลักษณะกิจกรรม

กิจกรรมหลักของการประชุมวิชาการระดับชาติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ครั้งที่ 3 (MCU Congress 3) ประกอบด้วย

8.1 การแสดงปาฐกถา

จัดให้มีการแสดงปาฐกถา มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ด้านนวัตกรรมทางการปกครองและการบริหารในยุคไทยแลนด์ 4.0 ได้ถ่ายทอดประสบการณ์ มุมมอง ทศนคติในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการจัดงาน โดยจัดให้มีการปาฐกถาเปิดและการปาฐกถาปิด

8.2 การสัมมนาทางวิชาการ

การสัมมนาทางวิชาการมีวัตถุประสงค์ที่จะเป็นเวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และระดมความคิดเห็นในประเด็นนวัตกรรมทางการปกครองและการบริหารในยุคไทยแลนด์ 4.0 ระหว่าง พระสงฆ์ นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนองค์กรต่างๆ สื่อมวลชน และประชาชนทั่วไป โดยมีลักษณะ

(18) การประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 3

1) การอภิปรายร่วม(Panel Discussion) เป็นการเสนอมุมมองและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในประเด็นนวัตกรรมทางการปกครองและการบริหารในยุคไทยแลนด์ 4.0 ระหว่าง พระสงฆ์ นักวิชาการ และประชาชนทั่วไป

2) การประชุมกลุ่มย่อย(Group Discussion) เป็นการเสนอบทความเอกสารทางวิชาการ หรือผลการวิจัย และการนำเสนอสรุปการประชุมกลุ่มย่อย ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อย่อย จำนวน 3 กลุ่ม

8.3 การจัดนิทรรศการ

การจัดนิทรรศการมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะเผยแพร่ข้อมูล ความรู้ต่างๆ อันเกี่ยวเนื่องกับนวัตกรรมทางการปกครองและการบริหารในยุคไทยแลนด์ 4.0 โดยนำข้อมูลจากงานวิชาการและงานวิจัยที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ทำการศึกษาร่วมกับบุคลากร และนิสิตของมหาวิทยาลัย รวมทั้งจากภาคส่วนต่างๆ

9. การประชุมกลุ่มย่อย

กิจกรรมการประชุมกลุ่มย่อยในงานประชุมวิชาการระดับชาติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ครั้งที่ 3 (MCU Congress 3) มีกลุ่มย่อยตามประเด็นดังนี้

กลุ่มย่อยที่ 1 กลุ่มนวัตกรรม : ทางการจัดการเชิงพุทธ

กลุ่มย่อยที่ 2 กลุ่มนวัตกรรม : ทางรัฐประศาสนศาสตร์

กลุ่มย่อยที่ 3 กลุ่มนวัตกรรม : ทางรัฐศาสตร์

10. เป้าหมายผลผลิต

10.1 เป้าหมายเชิงคุณภาพ:

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการจัดการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 3 ที่เป็นที่ยอมรับในระดับชาติ ส่งผลต่อการสร้างสรรค์บรรยากาศทางวิชาการ และก่อให้เกิดผลจากการประชุมที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาสังคมบนฐานของนวัตกรรมทางการปกครองและการบริหารในยุคไทยแลนด์ 4.0

10.2 เป้าหมายเชิงปริมาณ:

จำนวน 200 รูป/คน ประกอบด้วย

1. พระสงฆ์ทั่วไป
2. นักวิชาการ
3. ตัวแทนองค์กรภาครัฐ
4. ตัวแทนองค์กรภาคเอกชน
5. นักเรียน นิสิต นักศึกษา
6. ผู้แทนองค์กรพัฒนาเอกชน
7. ประชาชนผู้สนใจทั่วไป

11. วัน เวลา สถานที่จัดงาน

วันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2562 เวลา 08.00-18.00 น.

ณ อาคารเรียนรวม โชนปี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

12. กิจกรรมดำเนินงาน

ลำดับ ที่	กิจกรรม	ระยะเวลา
1	เปิดรับบทความ	1 มี.ค.-20 พ.ค. 2562
2	แจ้งผลการพิจารณาบทความ	31 พ.ค.2562
3	ประกาศผลการนำเสนอ	27 พ.ค. 2562
4	ส่งผลงานฉบับสมบูรณ์	7 มิ.ย. 2562
5	ชำระค่าธรรมเนียม	10 มิ.ย. 2562
6	นำเสนอผลงาน	17 มิ.ย. 2562

13. ตัวชี้วัด

13.1 ผลผลิต (Output)

1) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้เครือข่ายวิชาการเพื่อขับเคลื่อนการใช้
นวัตกรรมทางการปกครองและการบริหารในยุคไทยแลนด์ 4.0

2) ผู้เข้าร่วมประชุมวิชาการระดับชาติมีความพึงพอใจในการจัดประชุมอยู่ในระดับสูง
และร่วมคิดเพื่อการกำหนดประเด็นหลัก(Theme) ในการประชุมครั้งถัดไป

13.2 ผลลัพธ์ (Outcome)

1) ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมทางการปกครองและการบริหารในยุคไทยแลนด์ 4.0
ในรูปแบบของรายงานสรุปการประชุม

2) นำเสนอองค์ความรู้ดังกล่าวต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณากำหนดนโยบาย
ในการนำไปปรับใช้

14. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

14.1 เกิดเวทีสาธารณะในการวิเคราะห์ เสนอแนะผลงานวิชาการในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ
นวัตกรรมทางการปกครองและการบริหารในยุคไทยแลนด์ 4.0 ที่จะยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับทุกภาคส่วน
ของสังคม

14.2 ผู้เข้าร่วมได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ มุมมองในประเด็นที่เกี่ยวข้องของ
นักวิชาการและนิสิตนักศึกษาโดยผ่านบทความเชิงวิชาการและงานวิจัย

14.3 ได้รับข้อเสนอแนะและร่วมกันสร้างนวัตกรรมทางการปกครองและการบริหารในยุค
ไทยแลนด์ 4.0 ไปใช้ในการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

บันทึกข้อความ

แผนกสารบรรณ
สำนักงานอธิการบดี
 ๓๕๕๒
 รัช ๕ อ. ๒๒
 รัช ๕ อ. ๒๒
 ๑๕.๓๐
น.
 มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.โทรสาร ๐๓๕-๒๕๘-๐๐๐ ภายใน (๘๒๐๐).....
 ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๑๕๐ วันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุมัติลงนามในคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการจัดประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ ๓ (MCU Congress 3) และคำสั่งแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความวิชาการ (Peer Review) ในการประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ ๓ (MCU Congress 3)

กราบนมัสการ อธิการบดี

สืบเนื่องจากที่มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้อนุมัติให้หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ จัดการศึกษาในระดับปริญญาโท และระดับปริญญาเอก ๓ สาขาวิชาประกอบด้วย สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ และสาขาวิชารัฐศาสตร์ โดยทางหลักสูตรได้กำหนดให้ นิสิตทำผลงานทางวิชาหรือบทความทางวิชาการเพื่อให้สอดคล้องกับเกณฑ์ที่บัณฑิตวิทยาลัยกำหนด โดยให้ บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยต้องมีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับสาขาวิชาที่ตนเองเรียน และปรัชญาของ มหาวิทยาลัย กล่าวคือเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ ซึ่งควรค่าแก่การเผยแพร่ให้ สาธารณชนได้รับทราบอย่างแพร่หลาย จึงกำหนดให้จัดโครงการจัดประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ ๓ (MCU Congress 3) ขึ้นในวันที่ ๑๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๒ ณ อาคารเรียนรวม โชนปี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ความทราบแล้วนั้น

เพื่อการนี้ จึงกราบนมัสการมาเพื่อขออนุมัติลงนามในคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการ จัดประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ ๓ (MCU Congress 3) และคำสั่งแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความ วิชาการ (Peer Review) ในการประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ ๓ (MCU Congress 3) หลักสูตร บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุมัติและลงนามในคำสั่งมหาวิทยาลัย

(Signature)

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
 ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

(Signature)
(Signature)
 (พระครูปริยัติกิตติธำรง,รศ.ดร.)
 คณบดีคณะสังคมศาสตร์
 ๑๗ พ.ค. ๖๒

(Signature)
(Signature)

(พระราชปริยัติกวี)

อธิการบดี
 ๕ กค. ๖๒

คำสั่งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ที่ ๑๗๒๕/๒๕๖๒
เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการจัดประชุมวิชาการระดับชาติ มจร
ครั้งที่ ๓ (MCU Congress 3)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๒

เพื่อให้การดำเนินงานตามโครงการจัดประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ ๓ (MCU Congress 3) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ดำเนินการไปด้วยความเรียบร้อยมีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์ และนโยบายของมหาวิทยาลัย

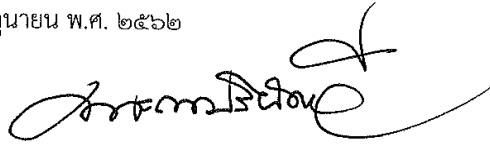
อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๗ (๑) และ (๒) แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๔๐ จึงออกคำสั่งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการจัดประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ ๓ (MCU Congress 3) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ประกอบด้วย

๑	พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร.	ที่ปรึกษา
๒	พระเทพปริยัติเมธี, รศ.ดร.	ที่ปรึกษา
๓	พระเมธีธรรมจารีย์, รศ.ดร.	ที่ปรึกษา
๔	พระครูปริยัติกิตติธำรง, รศ.ดร.	ที่ปรึกษา
๕	ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง	ที่ปรึกษา
๖	หัวหน้าภาควิชาเศรษฐศาสตร์	ที่ปรึกษา
๗	หัวหน้าภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา	ที่ปรึกษา
๘	หัวหน้าภาควิชานิติศาสตร์	ที่ปรึกษา
๙	รศ.ดร.สุรพล สุษะพรหม	ประธานกรรมการ
๑๐	พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.	รองประธานกรรมการ
๑๑	ผศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง	รองประธานกรรมการ
๑๒	พระสุธีวีร์บัณฑิต, ดร.	กรรมการ
๑๓	พระปลัดระพีพันธ์ พุทธิสารโ, ผศ.ดร.	กรรมการ
๑๔	พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร.	กรรมการ
๑๕	พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส, ดร.	กรรมการ
๑๖	พระมหาภคฤฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.	กรรมการ
๑๗	พระปลัดอุตร ปรีปนโณ, ดร.	กรรมการ
๑๘	ศ.ดร.จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์	กรรมการ
๑๙	ศ.ดร.กฤษ เพิ่มทันจิตต์	กรรมการ

๒๐	ศ.พล.ต.ท.หญิง ดร.นัยนา เกิดวิชัย	กรรมการ
๒๑	รศ.ดร.สมาน งามสนิท	กรรมการ
๒๒	รศ.ดร.ประณต นันทียะกุล	กรรมการ
๒๓	รศ.ดร.สุรินทร์ นียมางกูร	กรรมการ
๒๔	รศ.ดร.รังสรรค์ ประเสริฐศรี	กรรมการ
๒๕	รศ.ดร.อภิวัฒน์ จันตะนี	กรรมการ
๒๖	รศ.อนุภูมิ ไชวเกษม	กรรมการ
๒๗	ผศ.ชัชชัย ไชยสา	กรรมการ
๒๘	รศ.ดร.พรรษา พดุมยางกูร	กรรมการ
๒๙	ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์	กรรมการ
๓๐	ผศ.ดร.พิเชฐ ทุ่งโต	กรรมการ
๓๑	รศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช	กรรมการ
๓๒	ผศ.ดร.รัฐพล ใจเย็น	กรรมการ
๓๓	ผศ.ดร.อนุวัต กระสังข์	กรรมการ
๓๔	ผศ.ดร.ชัชชัย สมอเนื้อ	กรรมการ
๓๕	อ.ดร.นพดล ตีไทยสง	กรรมการ
๓๖	อ.ดร.ประสิทธิ์ พุทธศาสนศรีธธา	กรรมการ
๓๘	อ.ดร.เอนก ไยอินทร์	กรรมการ
๓๙	อ.ดร.พงศ์พัฒน์ จิตตานุกรักษ์	กรรมการ
๔๐	อ.ดร.กาญจนา คำจตุ	กรรมการ
๔๑	อ.วินัย มีมาก	กรรมการ
๔๒	อ.ปิยวรรณ ทอมจันทร์	กรรมการ
๔๓	ผศ.ดร.ธิติวุฒิ ทนมี	กรรมการและเลขานุการ
๔๔	ผศ.ดร.ยุทธนา ปราณีต	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๕	อ.ดร.สุรียา รักษาเมือง	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๖	อ.ดร.ประเสริฐ ธิลาว	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๗	พระสมนึก ธีรปญโญ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๘	พระนุชิต นาคเสโน	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๙	นางสาวพัชรี ทาลาง	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๕๐	นางสาววันเพ็ญ ฉายสอาด	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๕๑	นายสุภัทรชัย สีสะใบ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๕๒	นายกรกต ชาบัณฑิต	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๕๓	นางสาวสุมาลี บุญเรือง	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๕๔	นายพลวัฒน์ สีทา	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๕๕	นางสาวกาญจนา บุญเรือง	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๒

(พระราชาธิบดีจักรี, ศ.ดร.)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำสั่งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่ ๑๗๑๑/๒๕๖๒

เรื่อง แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความวิชาการ (Peer Review)
ในการประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ ๓ (MCU Congress 3)

เพื่อให้การดำเนินการจัดการประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ ๓ เรื่อง “นวัตกรรมทางการปกครองและการบริหารในยุคไทยแลนด์ ๔.๐” ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดำเนินการไปด้วยความเรียบร้อยมีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์ และนโยบายของมหาวิทยาลัย

อาศัยอำนาจความในมาตรา ๒๗ (๑) และ (๔) แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๐ จึงมีคำสั่งแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความวิชาการ (Peer Review) ในการประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ ๓ ประกอบด้วย

๑) ผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัย

๑. พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร.
๒. พระเทพปริยัติเมธี, รศ.ดร.
๓. พระเมธีธรรมาจารย์, รศ.ดร.
๔. พระครูปริยัติกิตติธารง, รศ.ดร.
๕. พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.
๖. พระสุธีวีรบัณฑิต, ดร.
๗. พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.
๘. พระมหาสมบุญรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.
๙. พระปลัดระพีณ พุทธิสารโ, ผศ.ดร.
๑๐. พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร.
๑๑. พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.
๑๒. ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง
๑๓. ศาสตราจารย์ ดร.จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์
๑๔. ศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรหมทา
๑๕. ศาสตราจารย์ ดร.กฤษ เพิ่มทันจิตต์
๑๖. ศาสตราจารย์พิเศษ ร้อยโท ดร.บรรจบ บรรณรุจิ
๑๗. ศาสตราจารย์ พลตำรวจโทหญิง ดร.นัยนา เกิดวิชัย
๑๘. รองศาสตราจารย์ ดร.ประณต นันทียะกุล
๑๙. รองศาสตราจารย์ ดร.สมาน งามสนิท
๒๐. รองศาสตราจารย์ ดร.สุรินทร์ นียมางกูร
๒๑. รองศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ จันทร์

๒๒. รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพหรม
 ๒๓. รองศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม
 ๒๔. รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญปุ
 ๒๕. รองศาสตราจารย์ ดร.พรรษา พฤษมางกูร
 ๒๖. รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก
 ๒๗. รองศาสตราจารย์ อนุภูมิ ไชวเกษม
 ๒๘. รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง
 ๓๐. รองศาสตราจารย์ ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช
 ๓๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์
 ๓๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรพล ใจเย็น
 ๓๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ หังโต
 ๓๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง
 ๓๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีต
 ๓๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิติวดี หมั่นมี
 ๓๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุวัต กระสังข์
 ๓๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัฐพล เย็นใจมา
 ๓๙. อาจารย์ ดร.สุรียา รักษาเมือง
 ๔๐. อาจารย์ ดร.พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์
 ๔๑. อาจารย์ ดร.กาญจนา ต่าจตุ
 ๔๒. อาจารย์ ดร.ประเสริฐ ธิลาว

๒) ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

๑. พระเมธาวิเชียรส, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒. ศาสตราจารย์ ดร.จิโรโชค วีระสย	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
๓. ศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
๔. ศาสตราจารย์ ดร.วัชรระ งามจิตเจริญ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๕. รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยยุทธ ชีโนกุล	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
๖. รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงดี	มหาวิทยาลัยมหิดล
๗. รองศาสตราจารย์ พัฒนะ เรือนใจดี	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
๘. รองศาสตราจารย์ ดร.ชัชวาลย์ แอร่มหล้า	มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
๙. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
๑๐. รองศาสตราจารย์ ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
๑๑. รองศาสตราจารย์ ดร.พฤษ์สรณ์ สุทธิไชยเมธี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	
๑๒. รองศาสตราจารย์พิเศษ ดร.นันทนา นันทวโรภาส	มหาวิทยาลัยเยอรมัน
๑๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
๑๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน	มหาวิทยาลัยมหิดล
๑๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนสิทธิ์ สิทธิสูงเนิน	มหาวิทยาลัยศิลปากร
๑๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สอาด บรรเจิดฤทธิ์	มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด

เกณฑ์การประเมินผลงานทางวิชาการประเภทบรรยาย (Oral Presentation)
การจัดประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 3 (MCU Congress 3)
เรื่อง “นวัตกรรมทางการปกครองและทางการบริหารจัดการในยุคไทยแลนด์ 4.0”
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2562

คำชี้แจง: แบบประเมินนี้ประกอบด้วย

1. ข้อมูลเบื้องต้นประกอบด้วยชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ และชื่อผลงานทางวิชาการ
2. ผลการประเมินคุณภาพผลงานทางวิชาการ จำนวน 10 ข้อ มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้
 - 5 หมายถึง ดีเด่น
 - 4 หมายถึง ดีมาก
 - 3 หมายถึง ดี
 - 2 หมายถึง ค่อนข้างดี
 - 1 หมายถึง ปรับปรุง
3. หน้าที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิประจำห้องนำเสนอ
 - 3.1 ผู้ดำเนินรายการประจำห้อง แนะนำกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และแจ้งรายละเอียดก่อนจะนำเสนอผลงาน
 - 3.2 กำหนดเวลาในการนำเสนอผลงานวิชาการและตอบคำถามท่านละไม่เกิน 10 นาที
 - 3.3 วิพากษ์ ชักถามและเสนอแนะเกี่ยวกับผลงานที่นำเสนอตามประเด็นตรงตามแบบประเมินบทความ
 - 3.4 มอบใบเกียรติบัตรให้ผู้นำเสนอผลงานหลังจบการนำเสนอแต่ละกลุ่ม (Section)
 - 3.5 บันทึกภาพหมู่ของผู้นำเสนอผลงานกับกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
 - 3.6 เมื่อผู้นำเสนอบรรยายผลงานเสร็จเรียบร้อยแล้วให้เจ้าหน้าที่ประสานงานในแต่ละห้องรวบรวมนำผลคะแนนจากกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมาประมวลผลคะแนน

(28) การประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 3

1. ข้อมูลเบื้องต้น

1. ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ.....
2. ชื่อเจ้าของผลงาน.....
3. ชื่อผลงาน.....
4. กลุ่ม.....

2. ผลการประเมินคุณภาพผลงานทางวิชาการโดยให้ ✓ ในช่องคะแนน

เกณฑ์การประเมิน	คะแนน					ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
	5	4	3	2	1	
1. ชื่อเรื่องจูงใจให้ศึกษามีการกำหนดขอบเขต จุดเน้นชัดเจนและเข้าใจง่าย						
2. กระบวนการ เทคนิคการนำเสนอถูกต้องและเหมาะสมเป็นลำดับขั้นตอน						
3. เนื้อหามีสาระชัดเจนตามลำดับขั้นตอนไม่สับสนเหมาะสมตามศาสตร์นั้นๆ						
4. มีการใช้หลักภาษาที่ชัดเจนถูกต้องตามหลักภาษาตลอดจนความเชื่อมโยงของประเด็น						
5. สร้างองค์ความรู้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการและสามารถนำไปประยุกต์ได้อย่างแพร่หลาย						
6. แสดงองค์ความรู้ใหม่ได้อย่างลึกซึ้งและสามารถนำไปต่อยอดได้						
7. สามารถนำไปใช้เป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการหรือนำไปปฏิบัติได้						
8. มีความคิดริเริ่มทางวิชาการตลอดจนเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่						
9. ก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการระดับสูง						
10. นำเสนอได้ตรงเวลา ตอบคำถามได้ตรงประเด็นและเข้าใจงานที่นำเสนออย่างชัดเจน						

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงคุณภาพผลงานทางวิชาการ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน
(.....)

วันที่..... เดือน พ.ศ. 2562

เกณฑ์การประเมินผลงานทางวิชาการประเภทโปสเตอร์ (Poster Presentation)
การจัดประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 3 (MCU Congress 3)
เรื่อง “นวัตกรรมทางการปกครองและทางการบริหารจัดการในยุคไทยแลนด์ 4.0”
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2562

คำชี้แจง: แบบประเมินนี้ประกอบด้วย

1. ข้อมูลเบื้องต้นประกอบด้วยชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ และชื่อผลงานทางวิชาการ
2. ผลการประเมินคุณภาพผลงานทางวิชาการ จำนวน 10 ข้อ มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้
 - 5 หมายถึง ดีเด่น
 - 4 หมายถึง ดีมาก
 - 3 หมายถึง ดี
 - 2 หมายถึง ค่อนข้างดี
 - 1 หมายถึง ปรับปรุง
3. หน้าที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิประจำห้องนำเสนอ
 - 3.1 ผู้ดำเนินรายการประจำโปสเตอร์ แนะนำกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และแจ้งรายละเอียดก่อนจะนำเสนอผลงาน
 - 3.2 กำหนดเวลาในการนำเสนอผลงานวิชาการและตอบคำถามท่านละไม่เกิน 10 นาที
 - 3.3 วิชาการ ชักถามและเสนอแนะเกี่ยวกับผลงานที่นำเสนอตามประเด็นตรงตามแบบประเมินบทความ
 - 3.4 มอบใบเกียรติบัตรให้ผู้นำเสนอผลงานหลังจบการนำเสนอแต่ละกลุ่ม (Section)
 - 3.5 เมื่อผู้นำเสนอบรรยายผลงานเสร็จเรียบร้อยแล้วให้เจ้าหน้าที่ประสานงานในแต่ละห้องรวบรวมนำผลคะแนนจากกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมาประมวลผลคะแนน

(30) การประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 3

1. ข้อมูลเบื้องต้น

1. ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ.....
2. ชื่อเจ้าของผลงาน.....
3. ชื่อผลงาน.....

2. ผลการประเมินคุณภาพผลงานทางวิชาการโดยให้ ✓ ในช่องคะแนน

เกณฑ์การประเมิน		คะแนน					ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
		5	4	3	2	1	
1.	ชื่อเรื่องจูงใจให้ศึกษามีการกำหนดขอบเขต จุดเน้นชัดเจนและเข้าใจง่าย						
2.	กระบวนการ เทคนิคการนำเสนอถูกต้องและเหมาะสมเป็นลำดับขั้นตอน						
3.	เนื้อหาสาระชัดเจนตามลำดับขั้นตอนไม่สับสนเหมาะสมตามศาสตร์นั้นๆ						
4.	มีการใช้หลักภาษาที่ชัดเจนถูกต้องตามหลักภาษาตลอดจนความเชื่อมโยงของประเด็น						
5.	สร้างองค์ความรู้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการและสามารถนำไปประยุกต์ได้อย่างแพร่หลาย						
6.	แสดงองค์ความรู้ใหม่ได้อย่างลึกซึ้งและสามารถนำไปต่อยอดได้						
7.	สามารถนำไปใช้เป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการหรือนำไปปฏิบัติได้						
8.	มีความคิดริเริ่มทางวิชาการตลอดจนเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่						
9.	ก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการระดับสูง						
10.	นำเสนอได้ตรงเวลา ตอบคำถามได้ตรงประเด็นและเข้าใจงานที่นำเสนออย่างชัดเจน						

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงคุณภาพผลงานทางวิชาการ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน
(.....)

วันที่..... เดือน พ.ศ. 2562

แบบประเมินโครงการ
การจัดประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 3 (MCU Congress 3)
เรื่อง “นวัตกรรมทางการปกครองและทางการบริหารจัดการในยุคไทยแลนด์ 4.0”
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2562

คำชี้แจง :

1. แบบประเมินโครงการมีวัตถุประสงค์เพื่อนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงพัฒนารูปแบบการจัดงานและพัฒนางานวิชาการต่อไป จึงขอความร่วมมือท่านตอบแบบสอบถาม ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน
2. แบบสอบถามมี 3 ตอน ดังนี้
ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
ตอนที่ 2 ประเมินความพึงพอใจต่อการจัดประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 3
ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ
3. คณะผู้จัดงานขอความกรุณาท่านประเมินความพึงพอใจตามความเป็นจริงและให้ครบทุกข้อ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์สามารถนำไปใช้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

(32) การประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 3

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องสี่เหลี่ยม หน้าข้อความ และเติมข้อความในช่องว่างให้ตรงกับข้อมูลของท่าน

1. เพศ

- ชาย หญิง

2. อายุ

- น้อยกว่า 20 ปี 20 - 30 ปี 31 - 40 ปี 41 ขึ้นไป

3. การศึกษา

- ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก
 อื่นๆ (โปรดระบุ)

4. สถานภาพ

- ผู้บริหาร อาจารย์ บุคลากรสายสนับสนุน
 นักวิจัย นิสิต/นักศึกษา อื่นๆ (โปรดระบุ)

6. ท่านทราบแหล่งข้อมูลจากสื่อประชาสัมพันธ์ประเภทใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ป้ายประชาสัมพันธ์ อินเทอร์เน็ต/ สื่อออนไลน์
 โปสเตอร์/แผ่นพับ อื่นๆ (โปรดระบุ)

7. เหตุผลในการตัดสินใจเข้าร่วมงานประชุมวิชาการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- เผยแพร่ผลงานวิจัย/บทความวิชาการ สนใจหัวข้อการจัดประชุมวิชาการ
 ต้องการนำความรู้ไปใช้ในการทำงาน เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการวิจัย
 เพื่อใช้ประกอบการขอตำแหน่งทางวิชาการ นำไปใช้ประกอบยื่นขอสำเร็จการศึกษา
 อื่นๆ (โปรดระบุ)

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจในการจัดประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 3 (MCU Congress 3)

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตารางตรงกับความจริงของท่านมากที่สุด

ข้อความ		ระดับความคิดเห็น				
		ดีมาก	ดี	ปานกลาง	พอใช้	ควรปรับปรุง
ด้านรูปแบบการจัดงาน						
1	การประชาสัมพันธ์ และติดต่อประสานงานการจัดงานประชุมวิชาการฯ					
2	การต้อนรับ การลงทะเบียน และของที่ระลึก					
3	การดำเนินงานมีขั้นตอนตามกำหนดการอย่างชัดเจน					
4	ระยะเวลาการจัดงานมีความเหมาะสม					
5	รูปแบบการจัดงานในภาพรวมมีความเหมาะสม					
ด้านกิจกรรมการจัดงาน						
1	พิธีเปิดงาน					
2	พิธีมอบโล่ เกียรติบัตร ของที่ระลึกให้กับภาคีเครือข่าย และแก่ผู้ร่วมงาน					
3	การบรรยายพิเศษ					
4	กิจกรรมการนำเสนอผลงานภาคโปสเตอร์					
5	การนำเสนอผลงานภาคบรรยาย					
6	นิทรรศการและผลงานของหน่วยงานภาคีเครือข่าย					
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก						
1	สถานที่จัดงานมีความสะดวกและเหมาะสม					
2	เจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกในการประสานงานจุดต่างๆ					
3	การให้คำแนะนำหรือตอบข้อซักถามของเจ้าหน้าที่					
4	ความพร้อมของอุปกรณ์สื่อโสตทัศนูปกรณ์ในห้องย่อย					
5	เอกสารประกอบการประชุมวิชาการมีความเหมาะสม					
6	อาหารและเครื่องดื่มมีจำนวนเพียงพอ					
ด้านวิชาการและประโยชน์ของโครงการ						
1	เป็นเวทีสำหรับการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ					
2	เกิดแรงจูงใจในการทำงานและพัฒนาผลงานทางวิชาการ					
3	เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และนวัตกรรม					
4	เป็นการเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้					
5	เป็นการสร้างความร่วมมือกับสถาบัน/หน่วยงานทั้งภายในและภายนอก					
6	เพื่อเชิดชูและยกย่องนักวิชาการ/นักวิจัยที่มีผลงานดีเด่นในด้านต่างๆ					
7	ผู้ร่วมงานได้องค์ความรู้ด้านวิชาการเพื่อเรียนรู้และเผยแพร่					
8	ได้รับความรู้ความเข้าใจในการทำงานด้านวิชาการ					
9	ได้รับความรู้ความเข้าใจในกระบวนการทำงานด้านวิชาการ					
10	งานประชุมวิชาการสามารถตอบสนองนวัตกรรมทางการปกครองและทางการบริหารจัดการในยุคไทยแลนด์ 4.0					

(34) การประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 3

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

3.1 สิ่งที่ได้รับ/ประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.2 ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือแสดงความคิดเห็นในการประเมินโครงการ
คณะกรรมการจัดงานประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 3 (MCU Congress 3)
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของพระราชบัญญัติ
กฎอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457 : ศึกษากรณีการใช้อำนาจ
ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารและข้อยกเว้นความรับผิด

Problems on Constitutionality of The Martial Law Act Buddhist Era
2457 (1914) : Ase Study of Using The Power of Military Personnel and
Liability Exemptions

อรัญ พันธุมจินดา*

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อศึกษาปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457 ศึกษากรณีการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารและข้อยกเว้นความรับผิด รวมทั้งศึกษาประเด็นทางกฎหมายกรณีที่ใช้บทบัญญัติบางส่วนของกฎอัยการศึก พ.ศ.2457 อาจขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ศึกษาประเด็นปัญหาทางกฎหมายของกฎอัยการศึกที่ไม่มีบทบัญญัติคาน้ำยไว้ในกฎหมาย ไม่มีบทบัญญัติกำหนดกลไกที่ควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร และศึกษาในประเด็นที่กฎอัยการศึก พ.ศ.2457 อาจเป็นกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน

กฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 เป็นกฎหมายด้านความมั่นคงที่สำคัญของประเทศไทยที่มีเจตนารมณ์เพื่อใช้ในการรักษาความมั่นคงของประเทศ ให้ปราศจากภัยซึ่งจะมีมาจากภายนอกประเทศหรือภัยที่เกิดขึ้นภายในประเทศ เมื่อเวลาที่มีเหตุจำเป็น สงคราม หรือจลาจล และกฎหมายธรรมดาอาจไม่สามารถนำมาใช้ในการแก้ไขสถานการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือทันทั่วถึงที่กฎอัยการศึกเป็นกฎหมายที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมากกว่ากฎหมายฉบับใดของประเทศไทย และบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารจะเรียกร้องค่าเสียหายหรือค่าปรับอย่างหนึ่งอย่างใดจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารไม่ได้เลย

คำสำคัญ : กฎอัยการศึก, การใช้อำนาจ, ความรับผิด, หลักความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

* หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

Abstract

The purpose of education to study problems on constitutionality of The martial law act Buddhist era 2457 case study of using the power of military personnel and liability exemptions Some legal issues are included in the study i.e. partial statutes of the Martial Law B.E. 2457 may be contrary to or inconsistent with the Constitution of Kingdom of Thailand B.E. 2560, legal problems arisen by lack of definition and mechanism to control the exercise of military officials' power therein and statutes of the Martial Law B.E. 2457 may not comply with current circumstances.

The Martial Law B.E. 2457, a significant national security of Thailand has its effect to ensure security of the country where external perils and internal perils occur such as events of necessities, war or insurgence to which ordinary laws cannot be applied to resolve efficiently and promptly those situations. As the martial law is not effective in normal state, the martial law is a law more impacting to rights and liberties of the people than any other laws of Thailand. And any people who are damaged by actions of the military officials are not entitled to claim for any damages or any fine to the military officials at all.

Keywords: Martial law , Using the power , Liability , Principles of Constitutionality

บทนำ

พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457 เป็นกฎหมายเกี่ยวกับความมั่นคงที่สำคัญของประเทศไทย มีเจตนารมณ์เพื่อรักษาความมั่นคงของประเทศไทยให้ปราศจากภัยซึ่งจะมีมาจากภายนอกราชอาณาจักร หรือภัยที่จะเกิดขึ้นภายในราชอาณาจักร กฎอัยการศึกเป็นกฎหมายที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากกฎหมายทั่วไป ในภาวะปกติกฎอัยการศึกจะไม่มีผลใช้บังคับ หากมีเหตุอันจำเป็นต้องใช้กฎอัยการศึกเพื่อการรักษาความเรียบร้อยของบ้านเมืองจะต้องมีประกาศพระบรมราชโองการให้ใช้กฎอัยการศึก เพื่อให้ใช้บังคับในพื้นที่ส่วนหนึ่งส่วนใดของราชอาณาจักรหรือตลอดทั้งราชอาณาจักร เมื่อประกาศใช้กฎอัยการศึกเมื่อใด ณ พื้นที่ใด จะมีผลให้บรรดาข้อความในพระราชบัญญัติหรือบทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่นซึ่งขัดกับความของกฎอัยการศึกที่ประกาศใช้ต้องระงับลง และให้ใช้บทบัญญัติของกฎอัยการศึกที่ประกาศนั้นใช้บังคับแทน หรือเมื่อมีสงครามหรือ

จลาจลขึ้น ณ แห่งใด ให้ผู้บังคับบัญชาทหาร ณ ที่นั้น ซึ่งมีกำลังอยู่ใต้บังคับไม่น้อยกว่าหนึ่งกองพัน หรือเป็นผู้บังคับบัญชาในป้อมหรือที่มั่นอย่างใด ๆ ของทหาร มีอำนาจประกาศใช้กฎอัยการศึก เฉพาะในพื้นที่เขตอำนาจหน้าที่ของทหารที่ประกาศใช้ ในเขตที่ได้มีการประกาศใช้กฎอัยการศึก ให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีอำนาจเหนือเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนในส่วนที่เกี่ยวกับการยุทธ การระงับปราบปราม และการรักษาความสงบเรียบร้อย โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนต้องปฏิบัติตามความต้องการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร

เมื่อประกาศใช้กฎอัยการศึกในเขตพื้นที่ใดแล้ว เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารจะมีอำนาจเต็มในการตรวจค้นบุคคล ยานพาหนะ เคหะสถาน หรือที่ใด ๆ ในเวลาใด ๆ เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีอำนาจตรวจข่าวสาร จดหมาย หนังสือนาม หรือสิ่งอื่นใด ที่ส่งมาหรือมีไปถึงกันในเขตที่ประกาศใช้กฎอัยการศึก มีอำนาจตรวจสิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ หรือคำประพันธ์ มีอำนาจที่จะห้ามใช้ทางสาธารณะทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ มีอำนาจห้ามบุคคลออกนอกเคหะสถานภายในระหว่างระยะเวลาที่กำหนด ห้ามบุคคลเข้าไปหรืออาศัยอยู่ในเขตท้องที่ที่กำหนด มีอำนาจกักตัวบุคคลซึ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารสงสัยว่าจะเป็นราชศัตรู หรือบุคคลที่ฝ่าฝืนประกาศกฎอัยการศึกหรือฝ่าฝืนคำสั่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารไว้เพื่อการสอบถามหรือตามความจำเป็นของทางราชการทหารได้ไม่เกิน 7 วัน มีอำนาจเข้าอาศัย หรือเผา หรือทำลายสิ่งซึ่งเห็นว่าจะเป็นกำลังแก่ราชศัตรู มีอำนาจเปลี่ยนแปลงสถานที่สร้างที่มั่น ดัดแปลงภูมิประเทศ สำหรับการต่อสู้หรือเตรียมการป้องกัน มีอำนาจที่จะเกณฑ์พลเมือง ยวดยาน เสบียงอาหาร อาวุธ และเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ซึ่งจะต้องใช้ในราชการทหารได้ทุกอย่าง บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการใช้อำนาจตามกฎหมายอัยการศึก จะเรียกร้องค่าเสียหายหรือค่าปรับอย่างหนึ่งอย่างใดจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารไม่ได้เลย

อย่างไรก็ตาม การประกาศใช้กฎอัยการศึกโดยผู้บังคับบัญชาทหารที่ผ่านมาหลายครั้ง ไม่ได้เป็นการประกาศใช้กฎอัยการศึกในสถานการณ์ที่ประเทศอยู่ในภาวะสงครามหรือมีเหตุจลาจลตามที่บัญญัติไว้ในกฎอัยการศึก ซึ่งปรากฏเป็นข้อสันนิษฐานที่เด่นชัดว่าพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457 อาจมีปัญหาในทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้อำนาจ การใช้ดุลพินิจ และการควบคุมการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร

สาระสำคัญประการหนึ่งของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 77 บัญญัติให้รัฐพึงยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ ดังนั้น เมื่อมีการประกาศใช้ “พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548” ที่ให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี มีอำนาจประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน เพื่อบังคับใช้ทั่วราชอาณาจักรหรือบังคับใช้ในบางท้องที่ได้ตามความจำเป็นแห่งสถานการณ์

อันกระทบหรืออาจกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ หรือมีการก่อการร้าย มีการรบ หรือการสงคราม โดยให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารร่วมกันป้องกัน แก้ไข ปรามปราม ระงับยับยั้ง ฟันฟุหรือช่วยเหลือประชาชน รวมทั้งการประกาศใช้ “พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ.2551” ซึ่งกำหนดให้มีการจัดตั้งกองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรเป็นหน่วยปฏิบัติงานหลักที่มีอำนาจหน้าที่และรับผิดชอบเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร เพื่อทำหน้าที่ป้องกันภัยอันตรายที่เกิดขึ้นตั้งแต่ในยามปกติ และในยามที่เกิดสถานการณ์อันเป็นภัยต่อความมั่นคงภายในราชอาณาจักร โดยมีมาตรการและกลไกควบคุมการใช้อำนาจตามระดับความรุนแรงของสถานการณ์ ซึ่งกฎหมายทั้งสองฉบับนี้ มีเจตนารมณ์ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐได้ประสานความร่วมมือในการป้องกัน แก้ไข และฟันฟุสถานการณ์ที่จะกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนและความมั่นคงของรัฐ จึงควรมีการศึกษาและปรับปรุงพระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457 ให้สอดคล้องเหมาะสมกับบริบท และสภาพการณ์ของประเทศไทยที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย ตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของพระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457 กรณีการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารและข้อยกเว้นความรับผิดชอบ
2. เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ที่จะควบคุมการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารในการใช้อำนาจตามกฏอัยการศึก
3. เพื่อกำหนดมาตรการในการเยียวยาบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร ในระหว่างที่ประกาศใช้กฏอัยการศึก
4. เพื่อสร้างบทนิยามของกฎหมายในพระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457
5. เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงกฎหมายพระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457 ให้สอดคล้องสภาพการณ์ของประเทศไทยในปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) โดยได้ทำการค้นคว้าและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ทั้งตัวบทกฎหมาย เอกสารทางกฎหมาย ประกาศ

คำสั่ง และข้อบังคับ ที่เกี่ยวข้องกับการประกาศใช้กฎหมายการศึกษา ตำรา บทความทางวิชาการ วารสาร เอกสารทางประวัติศาสตร์ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีทางกฎหมายของนักปรัชญาและนักกฎหมายที่ได้รับการยอมรับในทางวิชาการ

ทบทวนวรรณกรรม

หลักนิติรัฐ

“หลักนิติรัฐ” หมายถึง “รัฐภายใต้กฎหมาย” ตามแนวคิดทางกฎหมายมหาชนที่ถือว่ารัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะกระทำการใดก็ตามด้วยมีอำนาจตามที่กฎหมายให้ไว้ (มานิตย์ จุมปา, 2557: 87) และเป็นหลักการที่มุ่งหมายควบคุมการใช้อำนาจของรัฐ เพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 2 ประการ (เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, 2556: 109) ได้แก่

ประการที่หนึ่ง “ประชาชนต้องมีสิทธิและหน้าที่ที่ได้รับการรับรองโดยกฎหมาย รัฐและองค์กรของรัฐที่จะกระทำการใด ต้องอาศัยอำนาจที่กฎหมายให้ไว้ และต้องทำตามกฎหมาย กล่าวคือ รัฐจะได้รับการคุ้มครองและกระทำการใด ๆ กระทบต่อสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของประชาชนได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้”

ประการที่สอง “ต้องมีการเยียวยาแก้ไขความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการที่รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการนอกขอบแห่งกฎหมายและไปกระทบต่อสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของประชาชน โดยต้องจัดให้มีองค์กรหรือผู้วินิจฉัยในการทำหน้าที่ดังกล่าว”

ดังนั้น นิติรัฐจึงเป็นกฎเกณฑ์ที่ควบคุมการกระทำของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐตามหลักความชอบด้วยกฎหมาย รวมทั้งเป็นกลไกที่ควบคุมความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งหลักการที่ใช้ในการควบคุมความชอบด้วยกฎหมาย คือ หลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางนิติบัญญัติ หลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางบริหาร และหลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางตุลาการ (มานิตย์ จุมปา, 2557: 89-91)

นิติกรรมทางปกครอง

“นิติกรรมทางปกครอง (Acte Administratif)” (ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2555: 278-282) หมายถึง การกระทำทางปกครองขององค์กรของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมาย โดยมีความมุ่งหมายให้เกิดผลอย่างหนึ่งอย่างใดทางกฎหมาย ซึ่งกระทบต่อสิทธิของบุคคลได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลที่ได้รับผลกระทบนั้น ทั้งนี้ ต้องเป็นไปเพื่อรักษาประโยชน์ของสาธารณะอันเป็นประโยชน์ร่วมกันของประชาชนภายในรัฐ หากเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยกฎหมายไม่ได้ให้อำนาจไว้ หรือใช้อำนาจเกินกว่าที่กฎหมายได้ให้ไว้ หรือใช้อำนาจ

โดยไม่ถูกต้องตามรูปแบบและขั้นตอนที่กฎหมายกำหนด หรือกระทำการโดยเลือกปฏิบัติ หรือกระทำการโดยไม่สุจริต หรือสร้างขั้นตอนโดยไม่จำเป็นอันเป็นเหตุให้เกิดภาระแก่ประชาชนเกินสมควร หรือเป็นการใช้ดุลพินิจโดยไม่ชอบ ก็ย่อมที่จะขัดต่อหลักความชอบด้วยกฎหมายของนิติกรรมทางปกครอง

ทฤษฎีว่าด้วยสถานการณ์ไม่ปกติ

“ทฤษฎีว่าด้วยสถานการณ์ไม่ปกติ (Les circonstances exceptionnelles)” หมายถึง การใช้อำนาจรัฐในสถานการณ์ที่มีเหตุวิกฤติร้ายแรง (Etat de siège) หรือภาวะฉุกเฉิน (Etat d’urgence) ซึ่งมีผลกระทบต่อความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยของประเทศ ซึ่งการปฏิบัติตามกฎหมายหรือตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดไว้ อาจทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือทันทั่วถึง หรืออาจไม่สามารถดำเนินการที่จำเป็นต่อสถานการณ์ได้ ดังนั้นเมื่อเกิดเหตุการณ์ร้ายแรงหรือเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉินที่กระทบต่อความมั่นคงของรัฐ หรือกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง หรือในกรณีเกิดภัยพิบัติสาธารณะ อันเป็นสถานการณ์ไม่ปกติ จึงมีความจำเป็นที่รัฐต้องใช้กฎหมายพิเศษเพื่อรักษาประโยชน์สาธารณะ โดยผ่อนคลายเป็นเงื่อนไขหรือขั้นตอนในการใช้อำนาจลง และบางกรณีก็มีความจำเป็นจะต้องขยายอำนาจให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เช่น ในสภาวะสงคราม หรือในกรณีที่ประกาศใช้กฎอัยการศึก หรือการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน

หลักความรับผิดชอบของรัฐ

ศาสตราจารย์ มัคส์ กูแน็ล (Max Gounell) นักกฎหมายชาวฝรั่งเศส ได้กล่าวถึงหลักความรับผิดชอบของรัฐ โดยสรุปได้ว่า “หลักนิติรัฐ (Etat de Droit)” จะต้องควบคู่ไปกับ “หลักความรับผิดชอบ (Le principe de responsabilité)” และนิติบุคคลมหาชนมีหน้าที่ชดใช้ความเสียหายทั้งหมดที่ตนก่อขึ้น โดยการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายให้กลับสู่สภาพเดิม ต่อมาได้มีการพัฒนาหลักความรับผิดชอบของรัฐขึ้น โดยแบ่งประเภทความรับผิดชอบออกเป็น 2 ลักษณะ คือ “หลักความรับผิดชอบทางละเมิด” และ “หลักความรับผิดชอบโดยปราศจากความรับผิด” (ชาญชัย แสงศักดิ์, 2556: 281-283)

หลักความรับผิดชอบโดยปราศจากความผิด (La responsabilité sans faute) คือ ความรับผิดที่เกิดขึ้นจากการที่รัฐได้กระทำละเมิดต่อหลักความเสมอภาคของบุคคล โดยได้กระทำการก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นกับบุคคลส่วนน้อยเพื่อรักษาประโยชน์สาธารณะให้แก่คนส่วนใหญ่ แม้ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นจะไม่ใช่ความผิดของรัฐก็ตาม หรือการดำเนินการของรัฐเพื่อประโยชน์สาธารณะซึ่งเป็นประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ แต่ทำให้คนส่วนหนึ่งต้องเสียประโยชน์ที่มีอยู่ของตนไป

โดยไม่ใช้ความผิดของรัฐ อย่างไรก็ตาม รัฐยังคงมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายความเสียหายที่เกิดขึ้นให้แก่บุคคลส่วนน้อยที่ต้องรับภาระสาธารณะมากกว่าบุคคลอื่น ซึ่งเป็น “ความรับผิดชอบ (La responsabilité)” ต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยไม่คำนึงว่าการกระทำนั้นจะเป็นความผิดหรือไม่

ผลการวิจัย

จากการศึกษา “พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457” มีปัญหาในการควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร อันเนื่องมาจากกฏอัยการศึกไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดหลักเกณฑ์ในการควบคุมการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารในการประกาศใช้กฏอัยการศึก ไม่มีกลไกที่จะตรวจสอบหรือถ่วงดุลการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร ไม่มีมาตรการที่ชัดเจนในการเยียวยาบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารที่ใช้อำนาจตามกฏอัยการศึก ปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายที่อาจไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฏอัยการศึก อันมีสาเหตุส่วนหนึ่งจากการที่กฏอัยการศึกไม่มีบทนิยาม รวมทั้งปัญหาของกฏอัยการศึกที่มีบทบัญญัติไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ของประเทศและสังคมไทยในปัจจุบัน

พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2457 ในปัจจุบันกฎหมายฉบับนี้ได้ประกาศใช้มากกว่า 100 ปี ด้วยระยะเวลาที่ยาวนานของกฎหมายฉบับนี้ จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้กฏอัยการศึกมีบทบัญญัติที่ไม่เหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ของประเทศไทยที่เปลี่ยนแปลงไปในสมัยปัจจุบัน ซึ่งมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ มากมาย ทั้งในด้านกฎหมาย เศรษฐกิจ เทคโนโลยีการสื่อสาร การโทรคมนาคมขนส่ง การศึกษา รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงทางสังคม วิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชน

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความมั่นคงของประเทศไทยที่ให้อำนาจพิเศษแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการรับมือกับสถานการณ์อันจะกระทบต่อความมั่นคงของชาติ ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง และความปลอดภัยของประชาชน ในปัจจุบันนี้ ไม่ได้มีเพียงกฏอัยการศึกเท่านั้น ที่ผ่านมาได้มีการประกาศใช้ “พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548” และ “พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ.2551” ที่นำมาใช้ในสถานการณ์ไม่ปกติได้ตามความเหมาะสมและจำเป็นต่อสถานการณ์

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457 ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาของกฎหมาย ผู้วิจัยมีความคิดเห็นต่อผลการวิจัยว่าควรให้มีการพัฒนาและปรับปรุงพระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457 ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457 มาตรา 16 ให้มีความชัดเจนในการเยียวยาความเสียหายให้แก่บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารตามกฎหมายอัยการศึก

2. ให้มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457 โดยการกำหนดมาตรการหรือกลไกในการควบคุมการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร ในการใช้อำนาจตามกฎหมายอัยการศึกในการกระทำ ดังนี้

(1) การควบคุมการใช้ดุลพินิจในการประกาศใช้กฏอัยการศึกโดยผู้บังคับบัญชาทหาร ซึ่งควรแก้ไขบทบัญญัติมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457 โดยกำหนดให้ผู้บัญชาการทหารสูงสุดโดยความเห็นชอบของสภาทนายความมีอำนาจในการประกาศใช้กฏอัยการศึก และการประกาศใช้กฏอัยการศึกจะกระทำได้อีกต่อเมื่อประเทศเกิดภาวะสงครามหรือเกิดสถานการณ์การสู้รบที่ใช้กำลังอาวุธที่มีความจำเป็นเร่งด่วนอย่างแท้จริง และไม่อาจใช้อำนาจตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ควบคุมหรือแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าว

(2) การควบคุมการใช้ดุลพินิจในการกำหนดความต้องการให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนจะต้องปฏิบัติตามความต้องการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร ตามบทบัญญัติมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457 เพื่อป้องกันไม่ให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารใช้ดุลพินิจในการกำหนดความต้องการที่เกินสมควรแก่เหตุหรือตามอำเภอใจ

(3) การควบคุมการใช้ดุลพินิจในการตรวจค้น การเกณฑ์ การห้าม การยึด การเข้าอาศัย การทำลาย การเปลี่ยนแปลงสถานที่ การขับไล่ และการกักตัวบุคคล ตามพระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457 มาตรา 8 มาตรา 9 มาตรา 10 มาตรา 11 มาตรา 12 มาตรา 13 มาตรา 14 มาตรา 15 และมาตรา 15 ทวิ โดยกำหนดหลักการทำให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารต้องปฏิบัติหน้าที่ตามหลักความได้สัดส่วน (Principle of Proportionality) โดยคำนึงถึงความเหมาะสมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามหลักแห่งความสัมฤทธิ์ผล (Principle of Appropriateness) และกำหนดมาตรการให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารจะต้องปฏิบัติหน้าที่ตามระดับความรุนแรงของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นตามหลักแห่งความจำเป็น (Principle of Necessity)

3. ให้มีการยกเลิกบทบัญญัติของพระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457 ที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ของประเทศและบริบทต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน ซึ่งเป็นไปตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐซึ่งได้บัญญัติไว้ในมาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

กรณีใดที่พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 และพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ.2551 ได้บัญญัติให้อำนาจในการป้องกัน แก้ไข ปรามปราม ระวังยับยั้งสถานการณ์ที่กระทบต่อความมั่นคงของประเทศไว้แล้ว ก็สมควรที่จะยกเลิกบทบัญญัติของกฏอัยการศึกในส่วนนั้น เช่น การยกเลิกบทบัญญัติที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารในการประกาศใช้กฏอัยการศึกในเหตุการณ์ “จลาจล” เป็นต้น

4. ให้มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457 โดยบัญญัติบทนิยามของกฎหมายไว้ในพระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457 ให้ชัดเจนเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์ในการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารให้เป็นไปตามกับเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฏอัยการศึก อันเป็นการควบคุมและป้องกันไม่ให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารใช้อำนาจเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด โดยให้ตราบทนิยามของคำสำคัญ ดังนี้

คำว่า “เหตุอันจำเป็น” , “ภัย” , “สงคราม” , “จลาจล” , “เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร” , “ความต้องการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร” , “เหตุพิเศษเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ” , “อำนาจเต็ม” และคำว่า “ราชสัตรู”

สรุป

“พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457” หรือ “กฏอัยการศึก พ.ศ. 2457” เป็นกฎหมายที่ให้อำนาจพิเศษแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของประเทศ ตามทฤษฎีว่าด้วยสถานการณ์ไม่ปกติ (Les circonstances exceptionnelles) ที่นำมาใช้ในกรณีที่มีสถานการณ์ที่มีเหตุวิกฤติร้ายแรง (Etat de siège) เพื่อรักษาไว้ซึ่งประโยชน์สาธารณะอันเป็นประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน อย่างไรก็ตาม ควรปรับปรุงกฎหมายฉบับนี้โดยการกำหนดให้มีคำนิยามของกฎหมายในพระราชบัญญัติ กำหนดให้มีกลไกที่ควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร กำหนดให้มีมาตรการที่จะเยียวยาบุคคลซึ่งได้รับผลกระทบจากการประกาศใช้กฏอัยการศึก รวมทั้งให้มีการปรับปรุงและพัฒนากฎหมายฉบับนี้ให้มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ของประเทศไทยในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2556). หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน. กรุงเทพฯ : วิทยุชน.
- ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2555). คำอธิบายกฎหมายปกครอง. กรุงเทพฯ : วิทยุชน.
- ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2556). กฎหมายมหาชน ความเป็นมา ทฤษฎี และหลักการที่สำคัญ. กรุงเทพฯ : วิทยุชน.
- ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2560). กฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ และความรับผิดของรัฐโดยปราศจากความผิด. กรุงเทพฯ : วิทยุชน.
- ดุสิต ยมจินดา. (2553). บทวิเคราะห์ว่าด้วยกฎหมายการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายมหาชน, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทรงศักดิ์ รักศักดิ์สกุล. (2549). การควบคุมฝ่ายปกครองในสถานการณ์ฉุกเฉิน. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2538). “ระบบการควบคุมการใช้อำนาจหน้าที่ของรัฐ”. วารสารกฎหมายปกครอง, 13 (2).
- ปรีดี เกษมทรัพย์. (2541). นิติปรัชญา. กรุงเทพฯ : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิมพ์ใจ รื่นเรือง. (2554). การร่างกฎหมายและกระบวนการนิติบัญญัติ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ภาณุวัฒน์ บัวชาติ, พันตำรวจโท. (2546). ผลกระทบของการประกาศใช้กฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 ที่มีต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน. การศึกษาอิสระหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ภูมิ โชคเหมาะ. (2551). กฎหมายทหาร (Military Law) (LW 409 / LA 448). กรุงเทพฯ : พิมพ์ครั้งที่ 2 สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ภุริชญา วัฒนรุ่ง. (2542). หลักกฎหมายมหาชน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มานิตย์ จุมปา. (2557). หลักกฎหมายรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : นิติธรรม.
- รายงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เรื่อง ข้อเสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมายพิเศษที่เกี่ยวข้องกับ พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457 พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 และ

พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 ในการพิจารณาที่ 89/2557 วันที่ 1 เมษายน 2557

วรชัย แสนสีระ. (2553, พฤษภาคม-มิถุนายน). “จุดต่างแห่งอำนาจ ตาม พ.ร.บ.กฏอัยการศึก พ.ร.ก.การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินฯ และ พ.ร.บ. การรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรฯ. จุลนิติ, 7(3).

วสันต์ ชมภูศรี. (2559). การบังคับใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 กับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2533) “หลักความได้สัดส่วน”. วารสารนิติศาสตร์, 20(4).

สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2533) “หลักความได้สัดส่วน”. วารสารนิติศาสตร์, 20(4).

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2550). กฏอัยการศึก. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

สุจิวรรณ รัตนประทีป. (2555). ความรับผิดชอบของรัฐ : ศึกษากรณีการรับภาระเกินปกติ. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

อภิชัย กู้เมือง. (2558). กฏอัยการศึก : บทวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายบางประการ. กฤษฎีกา โฟกัส, ปีที่ 11 (ฉบับที่ 121).

อรรถพล ใหญ่สว่าง. (2557, มกราคม – กุมภาพันธ์). หลักนิติธรรม. จุลนิติ, 11(1).

เอกสารประกอบการฝึกอบรม โครงการพัฒนาความรู้และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน คดีปกครอง. “เหตุที่ใช้อ้างในการเพิกถอนนิติกรรมทางปกครอง”. ประสาท พงษ์สุวรรณ. (2545, ตุลาคม).

ผู้นำทางการเมืองกับการบริหารยุคไทยแลนด์ 4.0

Political Leaders and Administration in Thailand 4.0

รัชฎากร เอี่ยมอำไพ*

บทคัดย่อ

Thailand 4.0 เป็นโมเดลเศรษฐกิจที่เน้นการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน ควบคู่ไปกับการเชื่อมโยงกับประชาคมโลก ตามแนวคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เน้นการปรับเปลี่ยนใน 4 ทิศทางคือ 1) สร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจภายในประเทศ 2) การผลิตสินค้าเชิงนวัตกรรม 3) เน้นเงินทุนและทุนทางกายภาพ สู่ การเน้นทุนมนุษย์และเทคโนโลยี 4) การกระจายของความมั่งคั่งและโอกาส การบริหารในยุคไทยแลนด์ 4.0 ต้องมีแนวทางการพัฒนาที่หลากหลายให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคลากรให้มีวิธีการคิดและทักษะสอดคล้องกับยุค 4.0 โดยนำระบบดิจิทัลเข้ามาช่วยสร้างนวัตกรรมทางการปกครองที่หลากหลาย รวมถึงผู้นำการปกครองต้องมีภาวะผู้นำคือต้องมีความฉลาดมีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ หรือเรื่องราวต่างๆ ได้ ต้องมีวุฒิภาวะทางสังคมและใจกว้างต้องมีแรงจูงใจภายในและต้องมีเจตคติที่ดีเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ และที่สำคัญที่สุดคือต้องมีจริยธรรมทางการเมือง หรือคุณธรรมในการปกครอง โดยการนำหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และ พรหมวิหาร 4 มาใช้ในการปกครองยุค 4.0 ซึ่งหลักธรรมที่กล่าวมานี้จะเป็นหลักธรรมที่สามารถพัฒนาจิตใจของผู้ที่จะมาเป็นผู้นำทางการเมืองได้เป็นอย่างดีส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปกครอง ดังนั้น “นวัตกรรมทางการปกครองในยุคไทยแลนด์ 4.0” จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยผู้นำทางการเมืองที่มีภาวะผู้นำครบถ้วนทุกด้าน และมีการบริหารงานที่เข้ากับยุค 4.0 ถึงจะทำให้เกิดการพัฒนานวัตกรรมการปกครองให้มีเสถียรภาพทางการปกครองของไทยได้ยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: ไทยแลนด์ยุค 4.0, ผู้นำทางการเมือง, การบริหาร

Abstract

Thailand 4.0 is an economic model that focuses on strengthening from the inside. It was coupled with the connection with the global community according to

*อาจารย์ประจำหลักสูตร คณะสังคมศาสตร์ สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

the concept. "**Philosophy of Sufficiency Economy**". It focuses on changing in four directions: 1) Strengthening the domestic economy 2) Producing innovative products 3) Focusing on capital and physical capital to focus on human capital and technology 4) Distribution of wealth and opportunities. Administration in Thailand 4.0 requires a variety of development guidelines. Emphasizing the importance of lifelong learning of personnel and emphasizing them to have a method of thinking and skills in line with the Thailand 4.0 by bringing digital systems to help create a variety of administrative innovation. Including the leader of the government must have leadership, must be intelligent, capable of analyzing various problems or situations. They must have social and generous maturity, must have internal motivation and have a good attitude about human relations. They must have social and generous maturity, must have internal motivation and have a good attitude about human relations. The most important aspect is that there must be political ethics or morality in government. The leader must apply the Dharma Sangkhawattthu 4, and the Brahmavihara 4 to administration in Thailand 4.0. The principles mentioned above will be a principle that can develop the minds of those who come to be political leaders as well, affecting the management efficiency. Therefore, "**the administrative innovation in the Thailand 4.0**" can occur, which requires a political leader with complete leadership in all aspects. They have to manage the work that is in line with the Thailand 4.0 and therefore will lead to sustainable development of government administration to ensure stability in Thai administration.

Keywords: Thailand 4.0, Political leader, Administration.

บทนำ

ในอดีตจะพบว่าประเทศไทยมีพัฒนาการทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มต้นจาก Thailand 1.0 ที่เน้นเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม มาสู่ Thailand 2.0 ที่เน้นอุตสาหกรรมเบา และพัฒนาสู่ Thailand 3.0 ที่เน้นอุตสาหกรรมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น จวบจนปัจจุบัน (2560: 7) Thailand 4.0 เป็นโมเดลเศรษฐกิจที่จะนำพาประเทศไทยให้หลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้

ปานกลาง กับดั๊กความเหลื่อมล้ำ และกับดั๊กความไม่สมดุล พร้อมๆกับเปลี่ยนผ่านประเทศไทยไปสู่ **ประเทศในโลกที่หนึ่ง** ที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ในบริบทของโลกยุค **The Fourth Industrial Revolution** อย่างเป็นรูปธรรม ตามแนวทางที่แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีได้วางไว้ ด้วยการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน ควบคู่ไปกับการเชื่อมโยงกับประชาคมโลก ตามแนวคิด **“ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”** โดยขับเคลื่อนผ่านกลไก **“ประชารัฐ”** การสร้างความเข้มแข็งจากภายใน Thailand 4.0 เน้นการปรับเปลี่ยนใน 4 ทิศทางคือ

- 1) จากการพึ่งพาเศรษฐกิจโลก สู่ การสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจภายในประเทศ
- 2) จากการเน้นการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ สู่ การผลิตสินค้าเชิงนวัตกรรม
- 3) จากการเน้นเงินทุนและทุนทางกายภาพ สู่ การเน้นทุนมนุษย์และเทคโนโลยี
- 4) จากการกระจุกของความมั่งคั่งและโอกาส สู่ การกระจายของความมั่งคั่งและโอกาส

การปรับเปลี่ยนใน 4 ทิศทางดังกล่าว จะเกิดขึ้นได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเน้น **“การพัฒนาที่สมดุล”** ใน 4 มิติ อันประกอบด้วย

1. ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ (Economic Wealth)
2. ความอยู่ดีมีสุขของผู้คนในสังคม (Social Well-beings)
3. การรักษาสีสิ่งแวดล้อม (Environmental Wellness)
4. การยกระดับศักยภาพและคุณค่าของมนุษย์ (Human Wisdom)

ดังที่กล่าวมาตอนต้น การที่ประเทศไทยจะก้าวไปสู่ยุคไทยแลนด์ยุค 4.0 ได้ตามทิศทางที่กำหนดไว้นั้น ส่วนสำคัญคือ **“ผู้นำทางการเมือง”** จำเป็นที่จะต้องสร้างนวัตกรรมการบริหารจัดการให้เข้ากับยุคไทยแลนด์ 4.0 ได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้หลักธรรมาภิบาล จะทำให้กลไกในการขับเคลื่อนต่างๆ เป็นไปอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

การบริหารยุคไทยแลนด์ 4.0

ประเทศไทยยุค 4.0 หรือ ไทยแลนด์ 4.0 เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย หรือ โมเดลพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาล ซึ่งถือได้ว่าเป็นภารกิจสำคัญในการขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศด้านต่าง ๆ เพื่อปรับแก้ จัดระบบ ปรับทิศทาง และสร้างหนทางพัฒนาประเทศให้เจริญ สามารถรับมือกับโอกาสและภัยคุกคามแบบใหม่ ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รุนแรง ในศตวรรษที่ 21 ได้ ซึ่งหลักในการบริหารงานเพื่อเข้าสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 มีแนวทางการพัฒนา 5 ประการ (1) มีการบริหารความหลากหลายและแตกต่างเพื่อให้เกิดผลสูงสุดแก่องค์กรเนื่องจากในยุค 4.0 ที่ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ถูกกระจายออกไปได้เพียงแค่ปลายนิ้วสัมผัสทำให้แต่ละคนมีความคิดที่

แตกต่างกันและหลากหลายมากขึ้น ทุกคนพร้อมและกล้าที่จะแสดงออกในความคิดเห็นของตนเอง (2) ต้องให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคลากร เนื่องจากในยุค 4.0 นั้นความรู้ที่เรียนมาในสถาบันการศึกษานั้น เพียงแค่ก้าวออกจากรั้วมหาวิทยาลัยก็จะล้าสมัยแล้วดังนั้นจะต้องแสวงหาทุกหนทางในการที่จะพัฒนาบุคลากรอยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตามการพัฒนาที่ไม่น่าใช้เพียงแค่การพัฒนาความรู้ (Knowledge) เท่านั้น แต่จะต้องพัฒนาทักษะและวิธีการคิดที่จำเป็นและสำคัญกับยุค 4.0 (3) การทำงานภายในองค์กรยุค 4.0 นั้นจะไม่สามารถทำงานแบบสมัย 2.0 หรือ 3.0 ได้อีกต่อไป การบริหารงานในลักษณะของการสั่งการและควบคุม (Command and Control) แบบเดิมๆ นั้น จะไม่เหมาะสมต่อทั้งกลุ่มบุคลากรที่มีความหลากหลายมากขึ้น และบุคลากรที่จะต้องมามีวิธีการคิด และทักษะสำหรับยุค 4.0 ในต่างประเทศมีแนวคิดของ HoloRacy คือองค์กรรูปแบบใหม่ที่ไม่มีการมีเจ้านายไม่มีลูกน้อง ไม่มีโครงสร้าง ไม่มียึดติดกับตำแหน่งต่างๆ มาปรับใช้มากขึ้น ถึงแม้แนวคิดของ HoloRacy จะยังไม่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลาย แต่ก็แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการบริหารองค์กรในอนาคตที่บุคลากรจะต้องมีการบริหารกันเองในลักษณะของ self-managed, self-motivated teams กันมากขึ้น บุคลากรในองค์กร 4.0 จะต้องมามีอิสระมากขึ้นในการบริหารตามความสำเร็จของการทำงานของตนเอง (4) ต้องสามารถนำดิจิทัลใหม่ เข้ามาปรับใช้ในการทำงานขององค์กรมากขึ้น และอาจจะถึงขั้นของการนำดิจิทัลเทคโนโลยีมาปรับเปลี่ยนองค์กรเลย ไม่ว่าจะเป็นการปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานภายใน การสร้างประสบการณ์ใหม่ๆ ให้กับลูกค้า (5) ต้องสามารถส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กรโดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในองค์กรช้ากว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายนอก ทั้งนี้ จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่ารูปแบบการบริหารจะแตกต่างไปจากเดิมอย่างเห็นได้ชัด จะมีระบบดิจิทัลเข้ามาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการขับเคลื่อนให้การบริหารงานนั้นก้าวพร้อมไปกับยุค 4.0 และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถให้เข้าถึงระบบดิจิทัลได้อย่างมีคุณภาพ

ภาวะผู้นำทางการเมืองยุค 4.0

ยุคไทยแลนด์ 4.0 ภาวะผู้นำทางการเมืองเป็นส่วนสำคัญมากกับการบริหารหรือการจัดการให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ ผู้นำทางการเมืองต้องนำประเทศไปในทิศทางที่ถูกต้องเสมอ จำเป็นจะต้องมีภาวะผู้นำ คือ (ธิติวดี หมั่นมี, 2561:5-8)

(1) ต้องมีความฉลาด (Intelligence) ผู้นำจะต้องมีระดับความรู้และสติปัญญาโดยเฉลี่ยสูงเพราะผู้นำจะต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ หรือเรื่องราวต่างๆ ได้

(2) ต้องมีวุฒิภาวะทางสังคมและใจกว้าง (Social Maturity & Achievement Drive) คือจะต้องมีความสนใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัวอย่างกว้างขวาง มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ต้องยอมรับสภาพต่าง ๆ ไม่ว่าจะแพ้หรือชนะ ไม่ว่าจะผิดหวังหรือสำเร็จ ผู้นำจะต้องมีความอดทนต่อความคับข้องใจต่าง ๆ พยายามขจัดความรู้สึกต่อต้านสังคม หรือต่อต้านคนอื่นให้เหลือน้อยที่สุด เป็นคนมีเหตุผล เป็นคนเชื่อมั่นในตนเอง และนับถือตนเอง

(3) ต้องมีแรงจูงใจภายใน (Inner Motivation) ผู้นำจะต้องมีแรงขับที่จะทำอะไรให้สำเร็จอยู่เรื่อย ๆ เมื่อทำสิ่งหนึ่งสำเร็จก็ต้องการทำสิ่งอื่นต่อไป เมื่อทำสิ่งใดสำเร็จก็จะกลายเป็นแรงจูงใจทำลายให้ทำสิ่งอื่นให้สำเร็จต่อไป ผู้นำจะต้องมีความรับผิดชอบอย่างสูง เพราะความรับผิดชอบต่อจะเป็นบันไดที่ทำให้เขามีโอกาสประสบความสำเร็จ

(4) ต้องมีเจตคติที่ดีเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations Attitudes) ผู้นำที่ประสบความสำเร็จนั้น เขายอมรับอยู่เสมอว่า งานที่สำเร็จนั้นมีคนอื่นช่วยทำ ไม่ใช่เขาทำเอง ดังนั้นจะต้องพัฒนาความเข้าใจและทักษะทางสังคมที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อสร้างความร่วมมืออันดีได้ และต้องมีจริยธรรมทางการเมือง หรือคุณธรรมในการปกครองที่ควรมี ได้แก่ (1) สังคหวัตถุ 4 คือ ธรรมที่ช่วยยึดเหนี่ยวใจคนและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคีธรรม ได้แก่ 1.1 ทาน คือ การให้ การเอื้อเพื่อเอื้อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน การช่วยเหลือ สงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ ทุน หรือทรัพย์สินสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจข้อแนะนำศิลปวิทยาต่าง ๆ 1.2 ปิยวาจา วาจาเป็นที่น่ารัก คือ กล่าวคำที่สุภาพ ไพเราะน่าฟัง ชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผล มีหลักฐาน ชักจูงใจทางที่ดีงาม หรือคำแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี เกิดความไมตรีสามัคคีทำให้รักนับถือและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 1.3 อัตถจริยา บำเพ็ญประโยชน์ คือ การช่วยเหลือด้วยร่างกาย และการชวนชวยช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รวมทั้งการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาและการปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม 1.4 สมานัตตตา ความมีตนเสมอ คือ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอทั้งต่อคนทั้งหลายและเสมอในทุกข์สุข คือ ร่วมทุกข์ร่วมสุข ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ปัญหาให้เกิดประโยชน์ (2) พรหมวิหาร คือ ธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐหรือผู้มีจิตใจยิ่งใหญ่กว้างขวาง ได้แก่ (2.1) เมตตา ความรัก ความปรารถนาดีไม่มีตรี ต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข (2.2) กรุณา ความสงสาร อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ใฝ่ใจที่จะปลดเปลื้อง บำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งปวง (2.3) มุทิตา ความเบิกบานยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีสุข ก็มีใจแช่มชื่นเบิกบาน เมื่อเห็นเขาประสบความสำเร็จองงามยิ่งขึ้นไปก็พลอยยินดีบันเทิงใจด้วย (2.4) อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง มีจิตราบเรียบ ไม่เอนเอียงด้วยรักหรือชัง มองเห็นการที่บุคคลจะ

ได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุที่ตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัย วางตนและปฏิบัติไปตามความเที่ยงธรรม ซึ่งหลักธรรมที่กล่าวมานี้จะเป็นหลักธรรมที่สามารถพัฒนาจิตใจของผู้ที่จะมาเป็นผู้นำทางการเมืองได้เป็นอย่างดี และเมื่อมีการพัฒนาจิตใจที่ดีแล้วก็จะทำให้เกิดภาวะผู้นำที่ดีส่งเสริมให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพได้ตามเป้าหมายที่กำหนด

สรุป

ไทยแลนด์ 4.0 เป็นโมเดลเศรษฐกิจที่จะนำพาประเทศไทยให้หลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลางด้วยการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน ควบคู่ไปกับการเชื่อมโยงกับประชาคมโลก ตามแนวคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” และการที่ประเทศไทยจะก้าวไปสู่ยุคไทยแลนด์ยุค 4.0 ได้ตามทิศทางที่กำหนดไว้นั้น ส่วนสำคัญคือ “ผู้นำทางการเมือง” ต้องมีความฉลาดเพราะจะต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ หรือเรื่องราวต่าง ๆ ได้ ต้องมีวุฒิภาวะทางสังคมและใจกว้าง มีความอดทนต่อความคับข้องใจต่าง ๆ พยายามขจัดความรู้สึกต่อต้านสังคมต้องมีแรงจูงใจภายใน จะต้องมีแรงขับที่จะทำอะไรให้สำเร็จอยู่เสมอ จะต้องมีความรับผิดชอบอย่างสูง ต้องพัฒนาความเข้าใจและทักษะทางสังคมที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อสร้างความร่วมมืออันดีได้ และที่สำคัญที่สุด ผู้นำจะต้องมีจริยธรรมทางการเมือง หรือคุณธรรมในการปกครอง หลักธรรมที่ควรมีคือ สังคหวัตถุ 4 คือ ธรรมที่ช่วยยึดเหนี่ยวใจคนและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี พรหมวิหาร 4 คือ ธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐหรือผู้มีจิตใจยิ่งใหญ่กว้างขวาง ซึ่งหลักธรรมที่กล่าวมานี้จะเป็นหลักธรรมที่สามารถพัฒนาจิตใจของผู้ที่จะมาเป็นผู้นำทางการเมืองได้เป็นอย่างดี ทั้งหมดที่กล่าวมานี้สามารถสร้างเป็น “นวัตกรรมทางการเมืองการปกครองในยุคไทยแลนด์ 4.0” ได้ และสามารถพัฒนาให้นวัตกรรมทางการเมืองการปกครองนี้มีเสถียรภาพทางการเมืองการปกครองยั่งยืนได้ตลอดไป

References

- Wannaree Tuankham. (2559). ปัญหาสังคมไทยในยุคโลกาภิวัตน์ แหล่งข้อมูล https://twomtwin.blogspot.com/2016/11/blog-post_19.html.
- กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา. (2559). Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน.
- ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2561). ภาวะผู้นำการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วารสารมจร.สังคมศาสตร์ 298 ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน 2561.

- บวร เมศารินทร์. (2559). ประเทศไทย 4.0 โมเดลเศรษฐกิจใหม่ แหล่งข้อมูล
<http://www.drborworn.com/articledetail.aspx?id=16223>.
- ประสาน หอมพลูและทอพรรณ หอมพลู. (2540). การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ : พิสิษฐ์เซ็นเตอร์.
- พรทิพย์ อัยยิมานันท์. (2547). Leadership for Organizational Effectiveness. การบริหารคน. 3(24), น.65, 68.
- พระมหาวรพงศ์ กุศลชโยและธิดิวุฒิ หมั่นมี. (2561). ภาวะในการบริหารองค์กรยุค 4.0. วารสารสมาคมศิษย์เก่า มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2561.
- พสุ เดชะรินทร์.(2560). องค์กร 4.0 กรุงเทพธุรกิจ 28 กุมภาพันธ์ 2560.
- มัลลิกา ต้นสอน. (2544). พฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ด่านสุทธา การพิมพ์จำกัด.
- ศิริโสภาคย์ บุรพาเดชะ, 2535 อ้างถึงใน มัลลิกา ต้นสอน, 2544: 47.

การปกครองท้องถิ่นไทย: การมีส่วนร่วมและการบริการสาธารณะ

Thai Local Government: Participation And Public Service

พัชรราวลัย ศุภภะ* ณัฏชา ณิชโชติภคิน**

บทคัดย่อ

การปกครองท้องถิ่นถือเป็นรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการปกครองตนเอง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นลักษณะของการจัดทำบริการสาธารณะในท้องถิ่นภายใต้การถ่ายอำนาจจากรัฐบาลกลางสู่การตัดสินใจของประชาชน ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับการบริหารราชการขององค์กรปกครองท้องถิ่นมี 2 ประการ ได้แก่ ความสัมพันธ์ในเชิงการจัดการกิจกรรมระหว่างภารกิจของรัฐ และความสัมพันธ์ในเชิงควบคุม กำกับ ดูแล การปกครองท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้วางหลักเกณฑ์ในการปกครองส่วนท้องถิ่นโดยมีสาระสำคัญเป็นการกระจายอำนาจเพื่อให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและมีอิสระในการดำเนินงาน ซึ่งจะมีผลตามมาคือเป็นการแบ่งเบาภาระของส่วนกลาง การกระจายอำนาจการปกครองในประเทศไทยมีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง การกระจายอำนาจที่ผ่านมาได้ส่งผลให้ท้องถิ่นแต่ละแห่งมีลักษณะของการจัดการปกครองที่มีตัวตนมาจากการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย ทำให้การเมืองเรื่องการเลือกตั้งขยายไปสู่การเมืองระดับรากหญ้ามากยิ่งขึ้น การที่จะเสริมอำนาจของประชาชนในการตัดสินใจเพื่อกำหนดทิศทางของชุมชนท้องถิ่นร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้นั้น จะต้องลดความเป็นราชการหรือความเป็นทางการขององค์กรลง และให้ความสำคัญกับบทบาทในการทำงานร่วมกันกับเครือข่ายกลุ่มองค์กรชุมชนและภาคประชาชนในพื้นที่เป็นสำคัญ สภาองค์กรชุมชนเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาชุมชนของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยคนในชุมชนท้องถิ่นและเพื่อคนในชุมชนท้องถิ่น จากการขับเคลื่อนงานพัฒนาท้องถิ่นของภาคประชาชนมีการรวมตัวของกลุ่มต่างๆ อย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม ทำให้เครือข่ายชุมชนที่มีประสบการณ์และเห็นความสำคัญของเรื่องนี้ได้ร่วมกันร่าง “พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551” เพื่อให้มีกฎหมายที่จะช่วยหนุนเสริมรับรองการทำงานในรูปแบบเวที ปริกษาหรือกันของชุมชนมีสถานะทางกฎหมายเพื่อให้เป็นที่

* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี.

** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี.

ยอมรับร่วมกันของทุกฝ่าย ทิศทางการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยสามารถแบ่งได้เป็น 3 ยุคสำคัญ คือ ยุคที่ 1 การจัดบริการสาธารณะยุคดั้งเดิมโดยรัฐ ยุคที่ 2 การจัดบริการสาธารณะจากรัฐสู่ท้องถิ่น และยุคที่ 3 การจัดบริการสาธารณะแบบการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance)

คำสำคัญ: การปกครองท้องถิ่นไทย, การมีส่วนร่วม, การบริการสาธารณะ

Abstracts

Local government is the foundation of democracy. Encourage people to know about self-government is an opportunity for people to participate in politics. Which is generally the nature of the provision of local public services under the authority of the central government to make public decisions. The relationship between the state and the public administration of the local government organization has 2 aspects, namely the relationship of the mission arrangement between the missions of the state. And the control relationship that governs the local government according to the Constitution of the Kingdom of Thailand, BE 2540 (1997) has laid down rules for local government, with significant issues as a decentralization for the local to be self-reliant and free to operate. Which will have a consequence is to ease the burden of the central. Decentralization of government in Thailand has evolved continuously. The recent decentralization has resulted in each of the localities having the characteristics of administrative governance that are represented by democratic elections. Causing the politics of elections to expand into politics at the grassroots level. To enhance the power of the people in making decisions to determine the direction of the local community together with the local government organization. Will have to reduce bureaucratic or formal organization. And focus on the role of working together with networks, groups, communities, organizations and people in the area. The Community Organizations Council is an exchange platform for learning to formulate guidelines for community development of people in the local community. By people in the local community and for people in the local community. From driving the local development of the public sector with the integration of various groups. Continuous and concrete. Make

the community network experienced and see the importance of this story together. "Community Organization Council Act, BE 2551" in order to have a law that will help support the work in the form of a platform Discussions of the community with legal status in order to be mutually accepted by all parties. The direction of public service provision of Thai local government organizations can be divided into 3 major periods, namely the first, the provision of traditional public services by the state, the second generation, the provision of public services from the state to the local and the third Good governance.

Keywords: Thai Local Government, Participation, Public Service

บทนำ

การปกครองท้องถิ่นถือเป็นรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นสถาบันฝึกสอนการเมืองการปกครองให้แก่ประชาชน ทำให้เกิดความคุ้นเคยในการใช้สิทธิและหน้าที่พลเมือง อันจะนำมาสู่ความศรัทธาเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการปกครองตนเอง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งทำให้ประชาชนเกิดสำนึกในความสำคัญของตนเองต่อท้องถิ่น ประชาชนจะมีส่วนร่วมรับรู้ถึงอุปสรรค ปัญหา ช่วยกันแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นของตน และยังเป็นแหล่งสร้างผู้นำทางการเมือง การบริหารของประเทศในอนาคต สามารถตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นตรงเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาชนบทแบบพึ่งตนเองเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล (โกวิทย์ พวงงาม, 2555: 27) การปกครองท้องถิ่นเป็นลักษณะของความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจของการจัดสรรทรัพยากรให้กับท้องถิ่น ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นลักษณะของการจัดทำบริการสาธารณะในท้องถิ่นภายใต้การถ่ายอำนาจจากรัฐบาลกลางสู่การตัดสินใจของประชาชน โดยมีเป้าหมายอันแท้จริงก็คือการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถปกครองตนเอง (ไททัศน์ มาลา, 2554: 29) ดังพระพุทธเจ้าทรงแต่งตั้งพระสารีบุตรให้เป็นพระธรรมเสนาบดีมีฐานะเป็นรองประธานบริหารอยู่ในลำดับถัดมาจากพระพุทธเจ้าและเป็นอัครสาวกฝ่ายขวารับผิดชอบงานด้านวิชาการ พระโมคคัลลานะเป็นพระอัครสาวกฝ่ายซ้ายรับผิดชอบงานด้านบริหาร พระอานนท์เป็นเลขานุการส่วนพระองค์ และทรงแต่งตั้งสาวกทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์เป็นเอตทัคคะ คือ ผู้ชำนาญการที่รับภาระงานด้านต่างๆ การแต่งตั้งเอตทัคคะนี้เป็นตัวอย่างของการกระจายอำนาจให้เหมาะสมกับงาน (พระเทพโสภณ (ประยูร ธรรมจิตฺโต), 2548: 18)

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับการบริหารราชการขององค์กรปกครองท้องถิ่น

การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น คือ การใช้หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) ให้กับประชาชนโดยตรง การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเพื่อให้ประชาชน มีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจการต่างๆ ที่เป็นสาธารณะของท้องถิ่นด้วยตนเอง ตามภารกิจหน้าที่ที่ระบุให้ดำเนินการอย่างชัดเจน มีพื้นที่รับผิดชอบชัดเจน มีผู้บริหารที่ได้รับการเลือกตั้ง โดยตรงจากประชาชน หรืออาจจะได้รับความเห็นชอบจากสภาท้องถิ่น

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับการบริหารราชการองค์กรปกครองท้องถิ่นมี 2 ประการ ได้แก่ ความสัมพันธ์ในเชิงการจัดการกิจการระหว่างรัฐกับการบริหารราชการขององค์กรปกครองท้องถิ่น และความสัมพันธ์ในเชิงการควบคุมกำกับดูแล

1. ความสัมพันธ์ในเชิงการจัดการกิจการระหว่างภารกิจของรัฐ ได้จำแนกภารกิจออกเป็น 3 ประเภท คือ

(1) ภารกิจทางปกครอง

ภารกิจทางปกครอง ได้แก่ การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ การป้องกันประเทศ การต่างประเทศ การอำนวยความสะดวก เป็นต้น ภารกิจประเภทนี้เป็นภารกิจโดยแท้ของรัฐ ซึ่งโดยทั่วไปรัฐจะเป็นผู้ดำเนินการเอง

(2) ภารกิจทางเศรษฐกิจ

ภารกิจทางเศรษฐกิจ ได้แก่ พาณิชยกรรม และการให้บริการสาธารณะทางอุตสาหกรรม เช่น การขนส่ง การเดินรถไฟ การไปรษณีย์โทรเลข การไฟฟ้า การประปา เป็นต้น ภารกิจประเภทนี้รัฐอาจเป็นผู้ดำเนินการเองโดยผ่านส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ หรือดำเนินการแทนภายใต้การกำกับดูแลของรัฐโดยการมอบให้เอกชนเป็นผู้ดำเนินการได้

(3) ภารกิจทางสังคม

ภารกิจทางสังคม ได้แก่ การให้บริการสาธารณะทางสังคม เช่น การให้บริการ การศึกษา การรักษาพยาบาล การสาธารณสุข การกีฬา การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น ภารกิจประเภทนี้รัฐอาจเป็นผู้ดำเนินการเองโดยผ่านส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ หรืออาจมอบให้เอกชนเป็นผู้ดำเนินการแทนภายใต้การกำกับดูแลของรัฐก็ได้ (ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2539: 1-2)

2. ความสัมพันธ์ในเชิงควบคุม กำกับ ดูแล

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองท้องถิ่นอยู่ที่การควบคุมกำกับซึ่ง เป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของการกระจายอำนาจ การกระจายอำนาจโดยปราศจากการควบคุมกำกับย่อมทำให้รัฐเดี่ยวไม่สามารถดำรงตนอยู่ได้

การควบคุมกำกับนั้นแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ การควบคุมกำกับ โดยตรง และการควบคุมกำกับโดยอ้อม

(1) การควบคุมกำกับโดยตรง

การควบคุมกำกับโดยตรงยังแยกออกเป็น 2 กรณีด้วยกัน คือ

(ก) การควบคุมกำกับตัวบุคคลหรือองค์กร

การควบคุมตัวบุคคลหรือองค์กรเป็นการควบคุมสถานภาพทางกฎหมายของคณะบุคคลหรือบุคคลคนเดียวที่อยู่ในรูปของคณะบุคคล (เช่น คณะเทศมนตรี สภาเทศบาล นายกเทศมนตรี) อย่างเช่นกรณีที่ผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นว่าผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใดปฏิบัติการณ์ไม่ชอบ ด้วยอำนาจหน้าที่หรือมีความประพฤติในทางที่จะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียแก่ศักดิ์ตำแหน่ง ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจเสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเพื่อสั่งให้ผู้บริหาร ท้องถิ่นออกจากตำแหน่งได้

(ข) การควบคุมกำกับการกระทำ

การกระทำที่สำคัญขององค์กรปกครองท้องถิ่นที่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมกำกับของรัฐ ได้แก่ การให้ความเห็นชอบต่องบประมาณขององค์กรปกครองท้องถิ่น การสั่งเพิกถอน หรือสั่งให้ระงับการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง

(2) การควบคุมกำกับโดยอ้อม

การควบคุมกำกับโดยอ้อมแยกออกเป็น 2 กรณีด้วยกัน คือ

(ก) การให้เงินอุดหนุน

การให้เงินอุดหนุนเป็นมาตรการในการควบคุมกำกับโดยทางออกประการหนึ่ง ทุกปีรัฐจะจัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่น

(ข) การใช้สัญญามาตรฐาน

การจัดทำสัญญาต่างๆ ขององค์กรปกครองท้องถิ่นนั้น ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการพัสดุของหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นกำหนดว่าจะต้องทำตามแบบที่อยู่ในส่วนที่แนบท้ายระเบียบ และการเปลี่ยนแปลงสัญญาจะกระทำได้อีกต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากอัยการจังหวัด (โกวิทย์ พวงงาม, 2555: 140-141)

การควบคุมกำกับเป็นเรื่องของนิติบุคคล 2 นิติบุคคล ผู้มีอำนาจควบคุมกำกับไม่ได้มีอำนาจเหนือองค์กรที่ถูกควบคุมกำกับดังเช่นที่ผู้บังคับบัญชาเหนือผู้ใต้บังคับบัญชา โดยหลักแล้วผู้ที่มีอำนาจควบคุมกำกับไม่มีอำนาจที่จะสั่งเปลี่ยนแปลงแก้ไขหรือยกเลิกคำสั่งของผู้อยู่ภายใต้การควบคุมกำกับเว้นแต่จะมีกฎหมาย (พระราชบัญญัติ) บัญญัติไว้โดยชัดแจ้ง

เหตุผลที่มีการบัญญัติให้การควบคุมกำกับต่างกับการบังคับบัญชา ก็เพราะว่าการกระจายอำนาจให้แก่ส่วนท้องถิ่นนั้นต่างกับการปกครองส่วนภูมิภาคหรือส่วนกลางมาก หลักเกณฑ์ที่สำคัญของการกระจายอำนาจก็คือการฝึกให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้นได้ตัดสินใจด้วย มีการปกครองด้วยตนเอง การใช้ระบบการบังคับบัญชาเหนือองค์กรกระจายอำนาจจึงเท่ากับทำลายระบบการกระจายอำนาจไปในตัวนั่นเอง ดังนั้น จึงต้องจัดความสัมพันธ์ใหม่ระหว่าง กลางและส่วนท้องถิ่น กิจกรรมใดที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นงานของท้องถิ่น ท้องถิ่นก็ย่อมจะ สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง การควบคุมกำกับควรจะอยู่ในขอบเขตโดยพิจารณาแต่เพียงว่า ท้องถิ่นทำกิจการในขอบอำนาจของตนหรือไม่ ละเมิดกฎหมายหรือไม่ กรณีเช่นนี้มีได้หมายความว่า ส่วนกลางจะไม่สามารถควบคุมดุลพินิจของส่วนท้องถิ่นได้ การควบคุมกำกับนอกจากจะสามารถ ควบคุมความชอบด้วยกฎหมายของนิติกรรมทางปกครองของท้องถิ่นแล้วยังสามารถควบคุมดุลพินิจ ของท้องถิ่นได้ด้วย แต่การควบคุมดุลพินิจ จะมีได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งเท่านั้น (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2544: 32-33)

การปกครองท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

สำหรับทิศทางการปกครองส่วนท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองส่วนท้องถิ่น และการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ปรากฏอยู่ใน 2 หมวดสำคัญ ได้แก่ หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ และ หมวด 14 การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่นในรัฐธรรมนูญนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็นดังนี้

ประการที่ 1 การขยายอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ให้มีบทบาทที่ชัดเจน และกว้างขวางขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามบทบัญญัติในมาตรา 76 ที่กำหนดว่า

“รัฐพึงพัฒนาระบบการบริหารราชการแผ่นดินทั้งราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่นและงานของรัฐอย่างอื่น ให้เป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีโดยหน่วยงานของรัฐต้องร่วมมือและช่วยเหลือกันในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดิน การจัดทำบริการสาธารณะและการใช้จ่ายเงินงบประมาณมีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อประโยชน์สุขของ

ประชาชน รวมตลอดทั้งพัฒนาเจ้าหน้าที่ของรัฐให้มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีทัศนคติเป็นผู้ให้บริการประชาชนให้เกิดความสะดวก รวดเร็วไม่เลือกปฏิบัติและปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ

รัฐพึงดำเนินการให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของหน่วยงานของรัฐ ให้เป็นไปตามระบบคุณธรรม โดยกฎหมายดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีมาตรการป้องกันมิให้ผู้ใดใช้อำนาจหรือกระทำการโดยมิชอบที่เป็นการก้าวก่ายหรือแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่หรือกระบวนการแต่งตั้งหรือการพิจารณาความดีความชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

รัฐพึงจัดให้มีมาตรฐานทางจริยธรรม เพื่อให้หน่วยงานของรัฐใช้เป็นหลักในการกำหนดประมวลจริยธรรมสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งต้องไม่ต่ำกว่ามาตรฐานทางจริยธรรมดังกล่าว”

นอกจากนี้ในหมวด 14 การปกครองส่วนท้องถิ่น ยังได้มีการกำหนดว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นองค์กรหลักในการจัดบริการสาธารณะและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาในพื้นที่และการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนนี้เองเป็นหลักประกันว่า รัฐจะต้องส่งเสริม และสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นหน่วยงานหลัก โดยให้การกระจายอำนาจเป็นกลไกสำคัญ และเพื่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม จึงได้มีการกำหนดมาตรา 250 อันเป็นการระบุว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีหน้าที่ในการดูแล และจัดทำบริการสาธารณะ และมีอิสระในการบริหาร การจัดบริการสาธารณะการบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง ยังได้กำหนดบทบาทเฉพาะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) โดยกำหนดให้มีการส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น และการที่มีอำนาจหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะ จึงทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) จะต้องได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีความเข้มแข็งในการบริหารงานได้โดยอิสระ และสามารถพัฒนาระบบการคลังโดยการจัดระบบภาษีหรือการจัดสรรภาษีที่เหมาะสม รวมทั้งส่งเสริมและพัฒนาการหารรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ให้จัดบริการสาธารณะโดยครบถ้วน สามารถที่จะจัดตั้งหรือร่วมกันจัดตั้งองค์การเพื่อการจัดทำบริการสาธารณะ และกิจกรรมสาธารณะตามอำนาจหน้าที่และอำนาจโดยเฉพาะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ของแต่ละรูปแบบ เพื่อให้สอดคล้องกับรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) โดยมีการบัญญัติเกี่ยวกับกลไกและขั้นตอนในการกระจายหน้าที่ที่ตลอดจนงบประมาณและบุคลากร รวมทั้งกรณีการร่วมดำเนินการกับเอกชน หรือหน่วยงานของรัฐหรือมอบหมายให้เอกชน หรือหน่วยงานของรัฐดำเนินการที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนในท้องถิ่นมากกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ดำเนินการเอง ก็สามารถมอบให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ร่วมกับเอกชน หรือหน่วยงานของรัฐดำเนินการก็ได้ (วุฒิสาร ตันไชย, 2552: 119-121)

การกระจายอำนาจการปกครอง

การกระจายอำนาจการปกครองในประเทศไทยมีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่สมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และมีพัฒนาการมาจนถึงปัจจุบันเกิดขึ้นในยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ทั้งนี้ กล่าวคือ การปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยเริ่มขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีการปฏิรูประบบราชการขนาดใหญ่ โดยมีการจัดตั้งสุขาภิบาลกรุงเทพขึ้นเป็นครั้งแรก ต่อมาได้มีการจัดตั้งสุขาภิบาลท่าฉลอมและสุขาภิบาลหัวเมืองต่างๆ ขึ้นเป็นจำนวนมาก ต่อมาในสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการมอบหมายคณะกรรมการชุดหนึ่งที่มีนายอาร์ดี แครก (R.D. CRAIG) ที่ปรึกษาชาวต่างประเทศของรัฐบาล ทำหน้าที่จัดทำร่างกฎหมายเทศบาลขึ้น กำหนดให้เทศบาลมีการปกครองตนเองได้มากกว่ารูปแบบสุขาภิบาล ซึ่งมักจะให้รัฐมนตรีผู้ว่าราชการจังหวัด หรือข้าราชการส่วนภูมิภาคเป็นผู้ดูแล โดยร่างกฎหมายเทศบาลได้จัดทำขึ้นแต่มิได้ประกาศใช้จนกระทั่งมีการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองขึ้นในปี พ.ศ. 2475 (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2544: 14-17)

การกระจายอำนาจที่ผ่านมาได้ส่งผลให้ท้องถิ่นแต่ละแห่งมีลักษณะของการจัดการปกครองที่มีตัวแทนมาจากการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยทั่วทุกพื้นที่ทั้งประเทศ ทำให้การเมืองเรื่องการเลือกตั้งขยายไปสู่การเมืองระดับรากหญ้ามากยิ่งขึ้น ประชาชนทั้งในเมืองและในชนบทต่างเกี่ยวพันกับการเลือกตั้งมากยิ่งขึ้นและเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนในระดับต่างๆ ได้มีโอกาสเข้าสู่การแข่งขันตามระบอบประชาธิปไตยอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน อำนาจรัฐเปลี่ยนมือจากข้าราชการส่วนกลางที่ถือครองอำนาจไว้อยาวนานไปสู่ นักการเมืองท้องถิ่นแม้ว่าส่วนใหญ่นักการเมืองเหล่านี้จะมาจากกลุ่มทุนรายใหญ่ แต่กลุ่มทุนรายเล็กๆ หรือผู้นำชุมชนรายย่อยก็สามารถเบียดเข้ามามีส่วนแบ่งทางอำนาจได้เช่นกัน และการเพิ่มขึ้นของงบประมาณอย่างมาก โดยเฉพาะในเขตเมืองเป็นแหล่งผลประโยชน์ที่ทำให้เกิดการแข่งขันกันเพื่อเข้าชิงตำแหน่งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้มข้นและรุนแรงยิ่งขึ้น การที่จะเสริมอำนาจของประชาชนในการตัดสินใจเพื่อกำหนดทิศทางของชุมชนท้องถิ่นร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้นั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะที่เป็นองค์กรหลักในการจัดทำบริการสาธารณะจะต้องลดความเป็นราชการหรือความเป็นทางการขององค์กรลง แล้วหันมาให้ความสำคัญกับบทบาทในการทำงานร่วมกันกับเครือข่ายกลุ่มองค์กรชุมชนและภาคประชาชนในพื้นที่เป็นสำคัญ สืบเนื่องจากการมีส่วนร่วมของกลุ่มองค์กรชุมชนและภาคประชาชนนั้น นับว่าเป็นหัวใจที่มีความสำคัญยิ่งต่อกระบวนการปกครองท้องถิ่นและจะแยกออกจากแนวคิดของการปกครองท้องถิ่นไม่ได้ (ไททัศน์ มาลา, 2553: 53)

ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เปรียบเทียบแม่น้ำใหญ่บางสาย คือ แม่น้ำคงคา ยมุนา อจิรวดี สรรวมที่ ไหลถึงมหาสมุทรแล้วย่อมละนามและโคตรอันเดิมเสีย ถึงซึ่งอันนับว่ามหาสมุทรเหมือนกัน วรรณะ 4 เหล่านี้ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ก็เช่นเดียวกัน คือ ออกจากเรือน บวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วย่อมละชื่อและตระกูลเดิมเสีย ถึงซึ่งต้นนับว่าสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหมือนกัน” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2546: 23) พุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นว่าเมื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกระดับเข้ามาเป็นตัวแทนนักการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยแล้วนั้นทุกคนก็มีฐานะเท่าเทียมกัน เปรียบเสมือนตัวแทนของประชาชนเท่ากันให้ความสำคัญกับบทบาทในการทำงานร่วมกัน พระองค์ทรงกระจายอำนาจในการจัดองค์การพระพุทธศาสนาออกเป็นพุทธบริษัท 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในส่วนของภิกษุบริษัท และภิกษุณีบริษัท พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่พระสงฆ์ ดังจะเห็นได้จากการที่ทรงกระจายอำนาจให้คณะสงฆ์ดำเนินการให้การอุปสมบท เมื่อมีกิจจาริกรรมหรือกิจการที่จะต้องทำร่วมกันคณะสงฆ์สามารถบริหารจัดการเอง หรือเมื่อมีกรณีความขัดแย้งเกิดขึ้นในคณะสงฆ์พระพุทธเจ้าก็ทรงมอบอำนาจให้คณะสงฆ์เป็นผู้จัดการแก้ปัญหา (พุทธทาสภิกขุ, 2554: 10)

การมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในการบริหารกิจการท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551

สภาองค์กรชุมชน เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาชุมชนของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยคนในชุมชนท้องถิ่นและเพื่อคนในชุมชนท้องถิ่น เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประกอบด้วยตัวแทนของกลุ่มคนต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอนุรักษ์ป่าที่มีอยู่ในชุมชน ผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ เช่น ผู้รู้ภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำทางการ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในชุมชนท้องถิ่น สถาบันท้องถิ่น อาทิ บ้าน วัด โรงเรียน เป็นต้น เข้ามาร่วมใช้เวทีพูดคุยเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกันอันเป็นระบบการจัดการตนเองของชุมชน (อรทัย ก๊กผล, 2552: 118) การปฏิบัติตามหลักการมีส่วนร่วม รับผิดชอบและช่วยป้องกันความเสี่ยง นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่เรียกว่า อปรีหานิยธรรม คือ หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ พร้อมเพรียงกันประชุม ไม่ทำตามอำเภอใจตนเอง ให้เกียรติผู้รู้ผู้มีประสบการณ์ ให้เกียรติและคุ้มครองสตรี เคารพสักการะโบราณสถาน และดูแลรักษาผู้ทรงศีล (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2543: 801)

จากการขับเคลื่อนงานพัฒนาท้องถิ่นของภาคประชาชนมีการรวมตัวของกลุ่มต่างๆ อย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม ในลักษณะของเวทีปรึกษาหารือร่วมกันของกลุ่มคนในชุมชน ทำให้เกิดผล

ดีต่อการพัฒนาชุมชนและเกิดความเข้มแข็ง สามารถพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ด้วยเหตุนี้เครือข่ายชุมชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของเรื่องนี้จึงร่าง “พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551” เพื่อให้มีกฎหมายรับรองการทำงานแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบเวทีแลกเปลี่ยน ร่วมกันปรึกษาหารือกัน ให้เป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุกฝ่าย เสนอผ่านรัฐบาลและสภานิติบัญญัติแห่งชาติ จนเป็นกฎหมายที่มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2551 โดยพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนมีเจตนารมณ์เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง ร่วมกันจัดการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนท้องถิ่น รับรองให้เวทีการปรึกษาหารือของชุมชนมีสถานะที่ชัดเจน เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย เป็นกฎหมายส่งเสริม ไม่ใช่บังคับใช้พร้อมกัน โดยสภาองค์กรชุมชนมีภารกิจไม่มีอำนาจ องค์กรชุมชนทำงานด้วยใจ มีอิสระ ไม่ถูกครอบงำ สร้างการยอมรับด้วยการกระทำและผลงาน ไม่ใช่อำนาจบังคับ (เกียรติยศ และคณะ, 2553: 26-27)

ทิศทางการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย

การจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยสามารถแบ่งได้เป็น 3 ยุคสำคัญ ดังต่อไปนี้

ยุคที่ 1 การจัดบริการสาธารณะยุคดั้งเดิมโดยรัฐ

เป็นยุคที่รัฐโดยเฉพาะส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเป็นผู้ที่มีบทบาทมากในการจัดบริการสาธารณะ โดยเปิดโอกาสให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการให้บริการสาธารณะน้อยมาก ทั้งนี้ด้วยข้อจำกัดหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการกระจายอำนาจ งบประมาณ ความตื่นตัวของประชาชนในท้องถิ่น และนโยบายในการจัดทำบริการสาธารณะของรัฐ

ยุคที่ 2 การจัดบริการสาธารณะจากรัฐสู่ท้องถิ่น

เป็นยุคที่รัฐเริ่มถ่ายโอนภารกิจในการจัดบริการสาธารณะให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้มีบทบาทหลักในการจัดบริการสาธารณะ ซึ่งรัฐเริ่มถ่ายโอนภารกิจในการจัดบริการสาธารณะทั้งหลายให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายหลังรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540-ปัจจุบันนี้เอง อีกทั้งยังมีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการบริการสาธารณะมากมาย เช่น ความไม่พร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ความไม่จริงจังในการถ่ายโอนภารกิจหน้าที่จากรัฐสู่ท้องถิ่น ความไม่ตื่นตัวของประชาชนในท้องถิ่นในการรับการถ่ายโอนภารกิจหน้าที่ เป็นต้น

ยุคที่ 3 การจัดบริการสาธารณะแบบการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance)

ทิศทางการถ่ายโอนและการบริหารจัดการของท้องถิ่นจะเห็นชัดเจนได้ในบางแบ่งที่มีความพร้อม กล่าวคือ หลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี 4 ประการ ได้แก่

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนท้องถิ่นมีความโปร่งใสในการบริหารจัดการและจัดบริการสาธารณะมากขึ้น (Transparency) และสามารถตรวจสอบได้ในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การกำหนดหรือวางนโยบาย ขั้นตอนการจัดทำแผนหรือนโยบาย ขั้นตอนการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผน และขั้นตอนในการติดตามและประเมินผล

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนท้องถิ่นมีความรับผิดชอบต่อประชาชนและสังคมมากขึ้น (Accountability) หมายถึง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ถ้าหากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตัดสินใจดำเนินการใดๆ อันเป็นผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้างแล้ว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็พร้อมจะรับผลที่จะตามมา เช่น เสี่ยงวิพากษ์วิจารณ์ของประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนท้องถิ่นมีการบริหารจัดการที่ดี (Good Management) กล่าวคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการวินิจฉัยสั่งการที่ดี มีการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน มีการติดต่อสื่อสารที่ดี เป็นต้น

4. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการต่างๆ ของการบริการสาธารณะ (Participation) ปัจจัยในประการนี้ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของยุคที่ 3 การจัดบริการสาธารณะแบบการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีเลยทีเดียวว่าได้

และนับตั้งแต่การประกาศใช้รัฐธรรมนูญ และการตรากฎหมายพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ พ.ศ. 2542 ส่งผลกระทบอย่างสำคัญต่อ ระบบการจัดทำภารกิจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย ปรากฏเป็นแนวโน้มสำคัญๆ ซึ่งเป็นผลมาจากการประกาศใช้แผนการกระจายอำนาจและแผนปฏิบัติการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (วสันต์ เหลืองประภัสร์ และมรุต วันทนากร, 2547: 54-56)

สรุป

การปกครองท้องถิ่นเป็นแบบประชาธิปไตยโดยพื้นฐาน ผู้นำท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้ง และการปกครองท้องถิ่นมีส่วนส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย ภาครัฐกับการบริหารราชการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กันทั้งทางการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม อีกทั้งยังสัมพันธ์ในเชิงควบคุม กำกับ ดูแลโดยตรงจากการกำกับตัวบุคคลและการกระทำ และการ

ควบคุมโดยอ้อมในการให้เงินอุดหนุน และการใช้สัญญามาตรฐาน บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น และการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปรากฏอยู่ใน 2 หมวดสำคัญ ได้แก่ หมวดที่ 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 3 แนวนโยบายด้านการบริหารแผ่นดิน ส่วนที่ 4 แนวนโยบายด้านศาสนา สังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม และหมวดที่ 14 ว่าด้วยการปกครองท้องถิ่น สภาองค์กรชุมชน เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้พูดคุยเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกันอันเป็นระบบการจัดการตนเองของชุมชน เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง ร่วมกันจัดการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยในปัจจุบันยังมีวิธีการให้บริการสาธารณะหรือวิธีการในการจัดทำภารกิจหน้าที่ค่อนข้างจำกัดอย่างมาก หากรัฐบาลส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีแนวทางในการจัดบริการสาธารณะที่หลากหลายขึ้น จะส่งผลให้การจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มทางเลือกให้แก่ประชาชนในการใช้บริการสาธารณะได้ อีกทางหนึ่งด้วย

บรรณานุกรม

- โกวิทย์ พวงงาม. (2555). การปกครองท้องถิ่นไทย : หลักการและมิติใหม่ในอนาคต. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2539). วิสัยทัศน์ การเมือง การปกครอง และกฎหมาย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- ไททัศน์ มาลา. (2553). บทบาทในการทำงานร่วมกันระหว่างสภาองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ไททัศน์ มาลา. (2554). สภาองค์กรชุมชน: บนเส้นทางที่ไม่ได้โรยด้วยกลีบกุหลาบ. ใน “การเมือง” ของ “รัฐ” และ “ท้องถิ่น” ไทย ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ รวมบทความวิชาการและงานวิจัย การประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติครั้งที่ 11 (พ.ศ. 2553) Proceedings of the 11th National Conference on Political Science and Public Administration (2010). มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.
- เชียรชัย ญ นคร และคณะ. (2553). ประชาธิปไตยชุมชน: กลไกขับเคลื่อนภาคพลเมืองเข้มแข็ง. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2548). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วินดาต้าโปรดักส์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). พระไตรปิฎก: สิ่งที่ชาวพุทธต้องรู้. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พุทธทาสภิกขุ. (2554). ภูเขาแห่งวิถีพุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร: ธรรมะอินเทรนด์.
- วสันต์ เหลืองประภัสสร และมรุต วันทนากร. (2547). ภารกิจหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. สารานุกรมชุดการปกครองท้องถิ่นไทย หมวดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- วุฒิสาร ตันไชย. (ธันวาคม 2552). คัดดั่งกับวุฒิสาร ตันไชย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.parliament.go.th>. [13 กรกฎาคม 2562].
- สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2544). สารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) หมวดทั่วไป เรื่อง 4 การปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: องค์การค่าครูสภา.
- อรทัย ก๊กผล. (2552). การขับเคลื่อนรัฐธรรมนูญ 50สู่การปฏิบัติ: กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของ ประชาชนทางในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. ในคู่มือพลเมืองยุคใหม่. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

ปัญหา ทางรอดและความท้าทายของผู้ประกอบการ SMEs
กรณีศึกษาผู้ผลิตการบูรหอมอำเภอบางปะอิน จังหวัดอยุธยา

Problems, Survivals and Challenges of Smes Entrepreneurs
: A Case Study of Camphor Aroma Enterpenuers In Bangpa-In, Ayutthaya
Province

เต็มศักดิ์ ทองอินทร์* เอนก ไยอินทร์** พระคมสัน จิตเมธโส***

พระครูปลัดเถรานุวัตร****

บทคัดย่อ

การจัดตั้งองค์กรขึ้นมาขับเคลื่อน SMEs จะมองไปในเรื่องระบบเงินทุนเป็นส่วนใหญ่ แต่ในกรณีธุรกิจระดับครัวเรือนและระดับชุมชน ปัญหาและอุปสรรคของผู้ประกอบการกลับกลายเป็นปัญหาที่ถูกมองข้ามและรอการเยียวยา เพื่อหาทางรอดมีอยู่ 3 ประการ หลักด้วยกันคือ 1) ปัญหาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development) 2) ปัญหาการออกแบบบรรจุภัณฑ์ (Packaging Design) 3) ความท้าทายในการแสวงหาโอกาสกลยุทธ์การตลาด ยิ่งไปกว่านั้นกลุ่มธุรกิจเหล่านี้ ยังขาดองค์ความรู้ในการสร้างการเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ท้องถิ่น หรือเรื่องราวความเป็นมา เพื่อเพิ่มคุณค่าของผลิตภัณฑ์นำไปสู่การจดจำของลูกค้า ทางรอดถ้าหากภาครัฐจัดตั้งให้มีผู้รับผิดชอบในท้องถิ่นเองเข้ามา มีบทบาทจัดการปัญหา โดยให้องค์กรที่มีความเชี่ยวชาญ เช่น สถานศึกษา องค์กรธุรกิจต่างๆ กลุ่มวิสาหกิจอื่นๆ ที่ประสบความสำเร็จ ทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงคอยให้ความช่วยเหลือ ก็จะทำให้การพัฒนา มีทิศทางมากยิ่งขึ้น การพัฒนาประเทศให้ไปสู่ความมั่นคงและยั่งยืนนั้น มิได้อิงอาศัยแต่เศรษฐกิจกระแสหลักเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ต้องพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากควบคู่ไปพร้อมๆ กัน ควรหาความร่วมมือเชิงเครือข่าย แสวงหาแนวทางในการเพิ่มมูลค่าภูมิปัญญา สร้างอาชีพ ส่งผลต่อการกระจายรายได้สู่ชุมชน อีกทางหนึ่ง

คำสำคัญ : ปัญหา ทางรอดและความท้าทาย, ผู้ประกอบการ SMEs

* คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

**** วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

To set up the organization to move forwards SMEs in the view of huge financial capital but in case of house and community level business. For the problems and obstacles of entrepreneurs are overlooked and waiting for solutions that the three solutions consist of 1. product development problem, 2. packaging design problem, 3. changing for searching the market strategy opportunity. Moreover, these businesses lack of knowledge to connect with local wisdom and identity or background for the value of product to impress the customers. If the government set up the authority in the community to have the major role to solve the problem by giving the specialization group like educational institutes, business organizations and other successful local to help to be the advisors and then it will have the more development direction. So, the national development will have the security and sustainability that does not depend on only stream economy but also community economy and should have the network co-operation to create the value of local enterprise wisdom, create the career that will effect on income distribution to community

Keywords: *Problems, Survivals and Challenges, SMEs Entrepreneurs*

บทนำ

โครงการออมสินยูวพัฒนรักรักษ์ถิ่น ซึ่งเป็นโครงการที่ริเริ่มจากความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและธนาคารออมสิน ในฐานะภาคีเครือข่ายที่สำคัญ ร่วมกันเล็งเห็นความสำคัญให้สถาบันการศึกษาทั้งอาจารย์และนิสิต ได้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนด้านการดำรงชีวิตควบคู่ไปกับการประกอบธุรกิจ โดยอาศัยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นฐาน นำมาสู่การการทำข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ด้านการเสริมสร้างทักษะและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมกับธนาคารออมสินเพื่อผลักดันให้เกิดการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ประกอบการโดยมีการให้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

กลุ่มวิสาหกิจชุมชน นับเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่สำคัญมาก ซึ่งจากข้อมูลของกรมส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พบว่าได้มีการอนุมัติจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ณ วันที่ 1 มกราคม 2560 มีสูงถึง 80,000 แห่ง และมีศักยภาพสามารถดำเนินการอยู่ถึง 50,000 แห่งทั่วประเทศ (การประชุมคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ครั้งที่ 1/2560) และส่วนใหญ่มักจะเริ่มต้นจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการผลิตและการดำเนินการ โดยปัจจุบันวิสาหกิจ

ชุมชนได้สร้างเม็ดเงินสะพัดทางเศรษฐกิจมูลค่าสูงถึง 2.55 ล้านบาท (ข้อมูลเดือนกุมภาพันธ์ 2561, กรมส่งเสริมการเกษตร)

ในขณะเดียวกันภาครัฐได้ให้ความสนใจในเรื่องการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก จะเห็นได้จากการขับเคลื่อนนโยบายโดยรัฐบาลที่ผ่านๆ มา จนกระทั่งรัฐบาลปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ก้าวเข้าสู่ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี มีหน่วยงานขึ้นมารองรับ อาทิ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หรือ สสว. ขึ้นตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543 มีสถานะเป็นหน่วยงานของรัฐ มีวิสัยทัศน์ (Vision) พ.ศ. 2560-2564 "เป็นผู้ชี้้นำในการขับเคลื่อนและเพิ่มศักยภาพ MICRO และ SMEs สู่อุตสาหกรรมอย่างยั่งยืน" พันธกิจ (Mission) บูรณาการ และผลักดันการส่งเสริม MICRO และ SMEs ของหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน เพื่อให้ MICRO และ SME สามารถเติบโตและแข่งขันได้ในระดับสากล และมีกองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร ภายใต้การดูแลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทำงานเชิงคู่ขนาน

ภาพประกอบที่ 1 ผู้บริหารธนาคารออมสิน คณาจารย์และนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง

ก ร ณ
ร า ช

วิทยาลัย เก็บข้อมูลภาคสนาม

ดังนั้น ภายใต้ข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการของสถาบันการศึกษาโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กับ ธนาคารออมสิน หลักการสำคัญในการศึกษาครั้งนี้เพื่อต้องการที่จะอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ ผสมผสานกับการใช้สหวิทยาการสมัยใหม่ในสถาบันอุดมศึกษา มาช่วยเติมเต็มให้กับวิสาหกิจในชุมชน ในขณะเดียวกันยังเป็นการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ของอาจารย์และนิสิตจากสถานการณ์จริง ในการศึกษาปัญหาและความต้องการอย่างตรงจุดของผู้ผลิตการบูรณาการอำเภอบางปะอิน จังหวัดอยุธยา หลังจากนั้นธนาคารออมสินจะทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาพร้อมกับช่วยสนับสนุนต่อยอดธุรกิจที่มีศักยภาพให้สามารถต่อหน้าต่อไปได้

จุดมุ่งหมายและการพลิกฟื้น SMEs

ช่วงวิกฤตเศรษฐกิจปี 2539 ถึง 2542 ธุรกิจหลายประเภทได้ปิดตัวลง ผู้ว่างงานจำนวนมาก ได้หันมาสู่ SMEs มากขึ้น และทางการได้ให้ความสำคัญกับ SMEs เป็นลำดับ โดยในปี 2543 ได้ออกกฎหมายส่งเสริม SMEs โดยมีสาระสำคัญในการเข้าช่วยเหลือ ส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาศักยภาพของ SMEs รวมทั้งจัดตั้งสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา SMEs ขึ้นมาอีกหลายแห่ง เช่น สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) การปรับบทบาทของบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (บอย.) เป็นธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทยธนาคาร SMEs เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันธนาคารพาณิชย์ สถาบันการเงินเฉพาะกิจต่าง ๆ ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย ธนาคารออมสิน รวมทั้งบริษัทประกันสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อมก็มีนโยบายให้ความสำคัญกับ SMEs มากขึ้น

อย่างไรก็ตามการดำเนินธุรกิจ SMEs ยังมีปัญหาหลายประการทั้งด้านการผลิตและการตลาด รวมถึงความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบได้ยากกว่ากิจการขนาดใหญ่ซึ่งมีความมั่นคงมีความน่าเชื่อถือมีหลักทรัพย์ค้ำประกันและมีความพร้อมของเอกสารทางการเงินงบดุลและงบกำไรขาดทุนที่เป็นระบบทำให้ผู้ประกอบการ SMEs ประสบปัญหาขาดสภาพคล่องส่งผลกระทบต่อการผลิตและการจ้างงานนอกจากนี้ธุรกิจ SMEs ยังประสบกับปัญหาของหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPLs) อีกด้วย (ส่วนวิชาการ ธนาคารแห่งประเทศไทย,2551)

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ทางการจะต้องหาแนวทางในการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนให้ธุรกิจที่มีจำนวนมากนี้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเสริมสร้างสภาพคล่องในการดำเนินการ อันจะส่งผลดีต่อการลงทุน การผลิต และการจ้างงานในระบบเศรษฐกิจต่อไป

ปัญหาและความต้องการของชุมชนที่ต้องการให้ภาคีเครือข่ายร่วมพัฒนา

SMEs นับเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ เนื่องจาก SMEs มีบทบาททั้งในการจำหน่าย การรับช่วง การผลิต และการเป็นผู้ผลิตวัตถุดิบป้อนผู้ประกอบการรายใหญ่ ปัจจุบัน SMEs ของไทยมีถึงร้อยละ 98.6 ของจำนวนผู้ประกอบการทั้งหมด มีมูลค่าการผลิตร้อยละ 39.4 ของ GDP (ไม่รวมภาคเกษตรกรรม) และมีมูลค่าส่งออกร้อยละ 29.0 ของมูลค่าการส่งออกทั้งประเทศ รวมถึงมีการจ้างงานร้อยละ 76.4 ของแรงงานทั้งประเทศ (ส่วนวิชาการ ธนาคารแห่งประเทศไทย,2551)

3.1 ปัญหาและข้อจำกัดของ SMEs ในภาพรวม

ปัญหาและข้อจำกัดของ SMEs ในภาพรวมสามารถสังเคราะห์ได้ตามประเด็นดังต่อไปนี้

1) ปัญหาด้านการตลาด SMEs ส่วนใหญ่มักตอบสนองความต้องการของตลาดในท้องถิ่นหรือตลาดภายในประเทศ ซึ่งยังขาดความรู้ความสามารถในด้านการตลาดในวงกว้าง โดยเฉพาะตลาดต่างประเทศ ขณะเดียวกันความสะดวกรวดเร็วในการคมนาคมขนส่งตลอดจนการเปิดเสรีทางการค้า ทำ

ให้วิสาหกิจขนาดใหญ่ รวมทั้งสินค้าจากต่างประเทศเข้ามาแข่งขันกับสินค้าในท้องถิ่นหรือในประเทศที่ผลิตโดยกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมากขึ้น (สารคดีดี.คอม.,2562)

2) ขาดแคลนเงินทุน SMEs มักประสบปัญหาการขอกู้เงินจากสถาบันการเงิน เพื่อมาลงทุนหรือขยายการ ลงทุนหรือเป็นเงินทุนหมุนเวียนทั้งนี้เนื่องจากไม่มีการทำบัญชีอย่างเป็นระบบและขาดหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้ทำให้ต้องพึ่งพาเงินกู้ธนาคาร และต้องจ่ายดอกเบี้ยในอัตราที่สูง

3) ปัญหาด้านแรงงาน แรงงานที่ทำงานใน SMEs จะมีปัญหาการเข้าออกสูง กล่าวคือ เมื่อมีฝีมือและมีความชำนาญมากขึ้นก็จะย้ายออกไปทำงานโรงงานขนาดใหญ่ที่มีระบบและผลตอบแทนที่ดีกว่า จึงทำให้คุณภาพของแรงงานไม่สม่ำเสมอการพัฒนาไม่ต่อเนื่องส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการผลิตและคุณภาพสินค้า

4) ปัญหาข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีการผลิต โดยทั่วไป SMEs มักใช้เทคนิคการผลิตไม่ซับซ้อน เนื่องจากการ ลงทุนต่ำและผู้ประกอบการ/พนักงานขาดความรู้พื้นฐานที่รองรับเทคนิควิชาที่ทันสมัยจึงทำให้ขาดการพัฒนาในรูปแบบผลิตภัณฑ์ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานที่ดี

5) ข้อจำกัดด้านการจัดการ SMEs มักขาดความรู้ในการจัดการหรือการบริหารที่มีระบบใช้ประสบการณ์จาก การเรียนรู้ โดยเรียนถูกเรียนผิดเป็นหลักอาศัยบุคคลในครอบครัวหรือญาติพี่น้องมาช่วยงานการบริหารภายในลักษณะนี้แม้จะมีข้อดีในเรื่องการดูแลที่ทั่วถึง (หากธุรกิจไม่ใหญ่นัก) แต่เมื่อกิจการเริ่มขยายตัวหากไม่ปรับปรุงการบริหารจัดการให้มีระบบก็จะเกิดปัญหาเกิดขึ้นได้

6) ปัญหาการเข้าถึงบริการการส่งเสริมของรัฐ SMEs จำนวนมากเป็นการจัดตั้งกิจการที่มีรูปแบบไม่เป็นทางการ เช่น ผลิตตามบ้านผลิตในลักษณะโรงงานทองแถวไม่มีการจดทะเบียนโรงงานทะเบียนพาณิชย์ หรือทะเบียนการค้าดังนั้นกิจการโรงงานเหล่านี้ จึงค่อนข้างปิดตัวเองในการเข้ามาใช้บริการของรัฐ เนื่องจากปฏิบัติไม่ค่อยถูกต้องเกี่ยวกับการเสียภาษี การรักษาสภาพสิ่งแวดล้อม หรือรักษาความปลอดภัยที่กำหนดตามกฎหมาย นอกจากนี้ในเรื่องการส่งเสริมการลงทุนก็เช่นเดียวกัน แม้ว่ารัฐจะได้ลดเงื่อนไขขนาดเงินทุนและการจ้างงาน เพื่อจูงใจให้ SMEs เพียง 8.1 % เท่านั้นที่มีโอกาสได้รับการส่งเสริมการลงทุนจากรัฐ

7) ปัญหาข้อจำกัดด้านบริการส่งเสริมพัฒนาขององค์การภาครัฐและเอกชน การส่งเสริมพัฒนา SMEs ที่ผ่านมาได้ดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมมีจำนวนมากและกระจายอยู่ทั่วประเทศ ประกอบกับข้อจำกัดของหน่วยงานดังกล่าว เช่น ในเรื่องบุคลากร งบประมาณ จำนวนสำนักงานสาขาภูมิภาคการให้บริการส่งเสริมสนับสนุนด้านต่าง ๆ จึงไม่อาจสนองตอบได้ทั่วถึงและเพียงพอ

8) ปัญหาข้อจำกัดในการรับรู้ข่าวสารข้อมูล เนื่องจากปัญหาและข้อจำกัดต่าง ๆ ข้างต้น SMEs โดยทั่วไป จึงค่อนข้างมีจุดอ่อนในการรับรู้ข่าวสารด้านต่าง ๆ เช่น นโยบายและมาตรการของรัฐ ข้อมูลข่าวสารด้านการตลาด ฯลฯ

3.2 ปัญหาและข้อจำกัดของ SMEs กรณีศึกษา

ผู้ผลิตการบูรหอมอำเภอบางปะอิน จังหวัดอยุธยา เป็นอีกพื้นที่เป้าหมายหนึ่งของโครงการ ออมสินยุวพัฒนารักษ์ถิ่น อยู่ภายใต้ความดูแลของธนาคารออมสินภาค 14 ได้ประสานความร่วมมือกับ สถาบันอุดมศึกษา คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างโอกาสด้วยการต่อยอดธุรกิจครัวเรือนให้สามารถเดินหน้าได้ โดยการลดประเด็นปัญหาและสนองความต้องการของกลุ่มชุมชนที่ต้องการให้คณาจารย์และนักศึกษา ไปช่วยพัฒนาและเสริมสร้างเพื่อให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่ม เช่น ด้านการบัญชี ด้านการจัดการ ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ ด้านเทคโนโลยี ด้านบรรจุภัณฑ์ การคิดค้นผลิตภัณฑ์/บริหารใหม่ หลังจากการลงพื้นที่ในเบื้องต้นทำให้ผู้รับผิดชอบโครงการได้ทราบถึงปัญหาพอสังเขป สรุปได้ดังต่อไปนี้

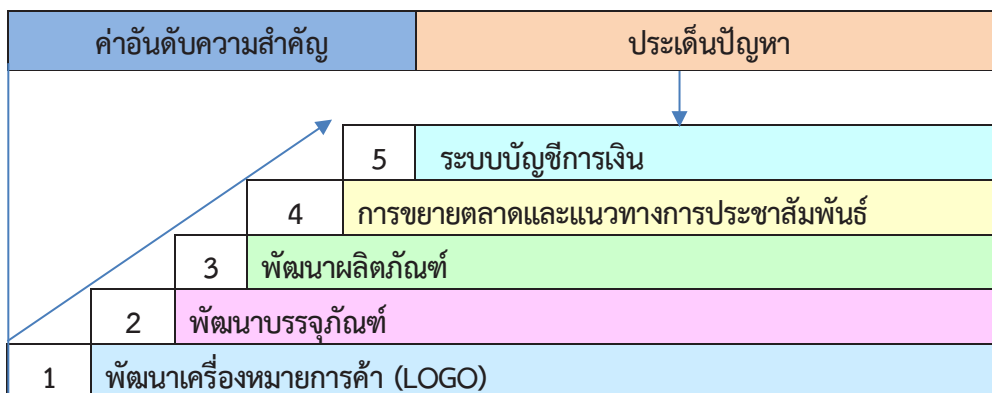
ภาพประกอบที่ 2 ภาคีเครือข่ายร่วมสนทนา

1) บรรจุภัณฑ์ที่ยังไม่มีมาตรฐาน ในขณะที่ต้องเผชิญกับปัญหาการระเหิดของการบูร จึงทำให้มีเกล็ดการบูรระเหิดเกาะติดภายในถุง เรื่องดังกล่าวนี้ยังรวมถึงเครื่องหมายการค้า (LOGO) ยังไม่ดึงดูดพอและเป็นที่ยึดจำของกลุ่มลูกค้าทั้งเก่าและใหม่

2) กลุ่มผู้ผลิตการบูรหอมต้องการที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีหลากหลายกลิ่น เช่น การบูรกลิ่นสมุนไพรที่หาได้ง่ายตามท้องถิ่น และกลิ่นลาเวนเดอร์ เป็นต้น เพื่อให้เกิดความหลากหลายเป็นตัวเลือกให้กับลูกค้า (รังสรรค์ เลิศในสัตย์, 2549)

3) ช่องทางการจัดจำหน่าย ย้อนไปเมื่อในระยะแรก 7-8 ปีก่อน เริ่มต้นด้วยการขายเอง กลุ่มลูกค้าตอนนั้นคือกลุ่มผู้เดินทางเข้ามาในปั้มน้ำมัน จะขายได้เฉลี่ยวันละ 1,000 บาท มีความต้องการที่จะขยายช่องทางให้เข้าถึงกลุ่มลูกค้าที่หลากหลายยิ่งขึ้น

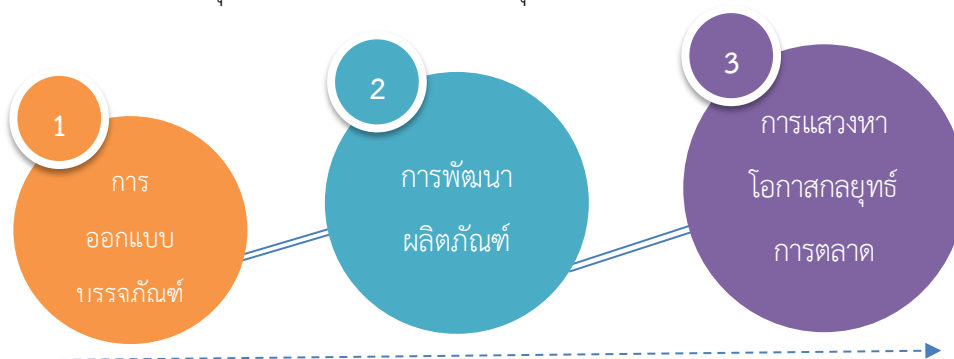
ดังนั้น ผู้เขียนจึงได้รวบรวมข้อเสนอและปัญหาดังกล่าว มาจัดกลุ่มและจัดลำดับความสำคัญ แบ่งเป็นบันได 5 ขั้น โดยเรียงลำดับความสำคัญ ดังต่อไปนี้

ภาพประกอบที่ 3 ลำดับความต้องการแก้ปัญหาของผู้ประกอบการ

ทางรอดและความท้าทายของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

จากแผนภาพด้านล่างนี้ เมื่อพิจารณาและอาจเกิดข้อสงสัยว่า ทำไมถึงได้มีการจัดลำดับความสำคัญไว้เช่นนี้ ในความเป็นจริงเมื่อสร้างธุรกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง ควรคิดว่าจะขายอะไรและจะพัฒนาผลิตภัณฑ์/บริการนั้นอย่างไร แต่ในกรณีดังกล่าวนี้ เป็นการนำเอาภูมิปัญญามาเป็นตัวผลิตภัณฑ์ ซึ่งส่วนใหญ่จะมีการส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้มีการพัฒนาต่อยอดมาโดยตลอด จึงไขปัญหาที่ว่าผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญามีคุณค่าในตัวอยู่แล้ว บางธุรกิจมีการปรับปรุงเพียงเล็กน้อย และบางธุรกิจก็ต่อยอดได้เลย จึงเป็นที่มาของจุดเริ่มต้นที่การออกแบบบรรจุภัณฑ์ ที่ควรได้รับการแก้ไขเป็นอันดับแรก

ภาพประกอบที่ 4 ทางรอดและความท้าทายของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

ในหัวข้อนี้ ได้พยายามตีแผ่เสียงสะท้อนของผู้ประกอบการถึงทางรอดและความท้าทายของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ปัญหาที่ผู้ประกอบการขนาดเล็กเองไม่สามารถจัดการได้ ส่วนหนึ่งเป็นเรื่องของระบบทุน แต่ส่วนที่เหลือคือขาดองค์ความรู้ที่มีลักษณะเป็นสหวิทยาการใน 3 ประเด็นดังนี้

1) การออกแบบบรรจุภัณฑ์ (Packaging Design) ให้มีมาตรฐานเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ลูกค้า ซึ่งผลิตภัณฑ์บางประเภท โดยเฉพาะเครื่องบริโภคจะต้องสร้างจะดึงดูดให้ลูกค้ามาให้ความสนใจในสินค้า และควรจะได้รับ การทักท้วงมาเป็นประการแรกในขั้นตอนการพัฒนา

2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development) เมื่อมองถึงภูมิหลังของผลิตภัณฑ์ที่มาจากภูมิปัญญาแล้วก็จะพบว่า ผลิตภัณฑ์แต่ละชนิดจะมาพร้อมด้วยคุณค่ามากกว่าสรรพคุณ เช่นตัวยาสมุนไพร การถนอมอาหาร อาหารพื้นบ้าน เสื้อผ้าพื้นเมือง และอื่นๆ อีกมากมาย แฝงไปด้วยคุณค่าเชิงภูมิปัญญาและมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องราวประวัติศาสตร์ ในประเด็นนี้แล้วนอกจะพยายามสะท้อนให้ถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมาตรฐาน ความหลากหลายแล้ว อีกประเด็นที่อย่างจะสื่อสารสาธารณะคือ ควรสร้างความเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมในสถานที่นั้นๆ เพื่อยกระดับเป็นของฝากที่หน้าภาคภูมิใจ (นภภรณ์ หะวานนท์ เพ็ญสิริ จีระเตชากุล และสุรวุฒิ ปัดไธสง,2550)

3) การแสวงหาโอกาสกลยุทธ์การตลาด SMEs ในประเด็นนี้เป็นความท้าทายหลังมีการพัฒนาตามแนวคิดบันได 5 ขั้น 1) พัฒนาเครื่องหมายการค้า (LOGO) 2) พัฒนาบรรจุภัณฑ์ 3) พัฒนาผลิตภัณฑ์ จะเห็นได้ว่าการแสวงหาโอกาสกลยุทธ์การตลาด SMEs นี้ จะอยู่ในขั้นที่ 4) การขยายตลาดและแนวทางการประชาสัมพันธ์ โดยมีเรื่องของการแข่งขันระหว่างผู้ประกอบการเอง การค้นหาความต้องการของลูกค้า และค้นหาตลาดใหม่ทั้งที่เป็นตลาดออฟไลน์และตลาดออนไลน์ โดยการขยายช่องทางการขายที่ต่างไปจากเดิม สร้างความเชื่อมโยงในมิติการท่องเที่ยว การยอมรับนำขึ้นทะเบียนเป็นของของดีชุมชน (ทีม SME Group,2541)

บทสรุป

สาระสำคัญของบทความนี้ ได้พยายามนำเสนอการบูรณาการทำงานเชิงเครือข่ายความร่วมมือภายใต้ขับเคลื่อน “โครงการอมสินยุวพัฒนารักษ์ถิ่น” นำไปสู่การหยิบยกประเด็นดังกล่าวมาศึกษาอย่างจริงจัง ทำให้ค้นพบหลัก วิธีการและขั้นตอนในการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และก่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้

กลุ่มแรก ได้แก่ ผู้ประกอบการ SMEs ได้ทราบถึงสภาพปัญหา ทางรอดและความท้าทายในธุรกิจของตน เกิดเครือข่ายความร่วมมือในการผลักดันภูมิปัญญาท้องถิ่นพร้อม ๆ กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม สู่การสร้างอาชีพในชุมชนแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย ให้ก้าวข้ามปัญหา อุปสรรคพร้อมเป็นธุรกิจที่มีความเข้มแข็งในระดับครัวเรือน และชุมชน

กลุ่มที่สอง ธนาคารอมสินซึ่งเป็นสถาบันการเงินที่สำคัญของประเทศไทยซึ่งมีรัฐบาลเป็นผู้ถือหุ้นสำคัญได้เล็งเห็นความสำคัญของความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) จึงริเริ่มโครงการสร้างความร่วมมือระหว่างธนาคารและสถาบันการศึกษา เพื่อร่วมกันพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและสร้างความเข้มแข็งแก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้ก้าวสู่การเป็นธุรกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืนประกอบด้วย

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาควบคู่กับความเจริญก้าวหน้าในทางธุรกิจ โดยมีธนาคารออมสินเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณที่สำคัญ

กลุ่มที่สาม คณาจารย์และนิสิตในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นผู้ลงพื้นที่ปฏิบัติการดำเนินการขับเคลื่อนโครงการ เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และทักษะในการปฏิบัติงานกับสถานการณ์จริง โดยได้มีโอกาสนำองค์ความรู้ที่ได้ศึกษามาประยุกต์ใช้กับการทำงานกับผู้ประกอบการภายในชุมชน โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนไม่ว่าจะเป็นการสร้างงานสร้างอาชีพ สร้างรายได้ และเน้นการพัฒนาเพิ่มศักยภาพของชุมชนในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย ด้านการบริหารจัดการ ด้านการตลาด ด้านการเงิน และด้านการจัดสวัสดิการเพื่อประโยชน์ของสมาชิกและชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- ทีม SME Group. (2541). **SME ธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลาง : ทางรอดเศรษฐกิจไทย.** กรุงเทพมหานคร : เดอะมาสเตอร์ เจอร์นัล.
- นภาพรณ หะวานนท์ เพ็ญสิริ จีระเดชากุล และสุรวุฒิ ปัดไธสง. (2550). **ทฤษฎีฐานรากในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- รังสรรค์ เลิศในสัตย์. (2549). **การตลาดเชิงกลยุทธ์เพื่อความสำเร็จของผู้บริหาร.** กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด.
- ส่วนวิชาการ ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (2551). **การเข้าถึงแหล่งเงินทุนของ SMEs : กรณีศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.**
- สาระดีดี.คอม. **ปัญหาของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Main problems for SMEs).** [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: http://www.sara-dd.com/index.php?option=com_content&view=article&id=199:main-problems-for-smes&catid=25:the-project&Itemid=72 , 6 พฤษภาคม 2562.

ภาวะผู้นำกับการบริหารการเปลี่ยนแปลง

Leadership and Change Management

พระมหานรินทร์ สุรปโย (एमพันธ์)*

บทคัดย่อ

สังคมปัจจุบัน บทบาทสำคัญของภาวะผู้นำเป็นหลักที่ผู้นำทุกคนจะต้องมี ซึ่งในปัจจุบัน ความเจริญด้านวัตถุนิยมได้แผ่กระจายทำให้สังคมไทยกลายเป็นสังคมวัตถุนิยมต่างคนต่างมุ่งแต่จะแสวงหาประโยชน์ตามการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก เพราะต่างก็ตกอยู่ในอำนาจวัตถุนิยมโดยมองข้ามหลักคุณธรรมจริยธรรมอันดีทำให้เห็นห่างจากหลักพุทธธรรมไป ผู้นำที่ประพฤติตนตามหลักธรรมนั้นหายาก ผู้นำที่ไร้ธรรมย่อมไม่สามารถจะยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้อื่นได้ ซ้ำยังให้ผู้ตามเกิดความไม่เคารพ ไม่นับถือ ไม่เป็นที่น่าวางใจจนกระทั่งไร้ภาวะผู้นำ พุทธธรรม คือ หลักธรรมสำหรับผู้นำในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ผู้นำจำเป็นจะต้องมีหลักธรรมจึงสมควรจะเป็นผู้นำได้ เช่น มีคุณความดี มีความรู้ และความสามารถ คุณลักษณะ พรหมวิหารธรรม และสัพบุริสธรรมเท่านั้น

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ, การบริหาร, การเปลี่ยนแปลง

Abstract

The current society The critical role of leadership is a principle that everyone must have leaders Which in the present The growth of materialism Thailand had several social causes become social materialism Everybody was aimed at but to exploitation According to the changes of global trends Because it falls within the jurisdiction of materialism The overlooked in ethics and moral good to see far away from Buddhism Leaders behave according to that principle are rare Without fair leader would not be able to count on the minds of others Also the follower does occur Followed by lack of respect Not respectable The trust until the wireless leadership. Buddha Dharma is the principle for leaders in social globalization Leadership needs to have a principle therefore deserves to be the

* อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

leader such as Meritorious Knowledge and ability And so on By this article will present the featured dash key include The origin, meaning, theory features Buddhist principles only.

Keyword : Leadership, Management, The changes

บทนำ

ผู้นำเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารงานในองค์กร องค์กรจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวในการดำเนินงานนั้น ปัจจัยสำคัญที่สุดก็คือตัวผู้นำ ผู้นำเป็นบุคคลที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการนำครอบครัว ชุมชน สังคม หรือประเทศชาติให้ไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองความร่มเย็นเป็นสุขอันเป็นเป้าหมายที่พึงประสงค์ของบุคคลและสังคมทั่วไปเนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม สังคมมนุษย์กับการปกครองเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาพร้อมกัน เพราะธรรมชาติของมนุษย์เป็นที่ยอมรับกันว่าตั้งแต่เกิดมีขึ้นบนโลกมนุษย์ก็ได้แสดงสัญชาตญาณของสัตว์สังคมที่ปรารถนาอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นพวก เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกแก่กันและปรารถนาความสุขทางใจจากการมีวงสมาคมมากกว่าอยู่ตามลำพัง การที่มนุษย์มีสังคมที่ต้องอยู่ร่วมกันนั้นมีความต้องการพื้นฐาน มนุษย์ต้องการแสวงหาปัจจัยสี่ คือ อาหาร เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม บ้านที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค โดยร่วมมือกันแสวงหาจึงมีความสะดวกและปลอดภัยจะต้องมีผู้ดูแลคุ้มครองมีผู้แนะนำสั่งสอนและเป็นแบบอย่างให้ดำเนินชีวิต ตลอดจนเมื่ออยู่ร่วมกันในสังคมก็ต้องมีผู้นำหรือผู้ปกครองที่มีความสามารถในการพัฒนาแก้ไข ปัญหาและนำไปสู่จุดหมายที่ตื้นนั้นได้ (คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551: 2) ในองค์กรหนึ่ง ๆ ไม่ว่าจะเป็้องค์กรของภาครัฐหรือเอกชน บุคคลสำคัญที่จะทำให้เกิดกลไกในระบบการบริหารงานขององค์กรใด ๆ ดำเนินไปสู่จุดหมายที่ตั้งงาม ก็คือ “ผู้นำ” ทั้งนี้เนื่องจากผู้นำเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายการบริหาร การจัดการ รวมถึงการริเริ่ม การวางแผน การบริการ กำกับการ และดำเนินการปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายขององค์กร ผู้นำจึงเป็นผู้มีอิทธิพลที่สามารถส่งผลกระทบต่อความเป็นไปขององค์กรในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็้องค์กรที่เกี่ยวกับการบริหาร และการบุคคล ดังนั้นในทุกองค์กรจึงจำเป็นต้องมีผู้นำ (มนตรี พิรพลพิพัฒน์, 2540: 1)

ผู้นำขาดซึ่งคุณธรรมและจริยธรรม ย่อมทำให้ผู้นำนั้นขาดความชอบธรรมในการทำหน้าที่ ในองค์กรนั้นต่อไป ทั้งนี้เนื่องจากคุณธรรมและจริยธรรมถือเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของบทบาทหน้าที่ของผู้นำ ที่ทำให้ผู้นำสามารถได้รับการยอมรับความเชื่อถือ ตลอดจนการนับถือจากบุคคลต่าง ๆ ทั้งในองค์กรและในสังคมทั่วไป ดังนั้น ปัญหาการขาดคุณธรรมและจริยธรรมของผู้นำ ย่อมทำให้ผู้นำไม่

เป็นที่ยอมรับต่อบุคคลทั่วไปในองค์กรและในสังคม ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ความเจริญด้านวัตถุนิยมได้แผ่หลายทำให้สังคมไทยกลายเป็นสังคมวัตถุนิยมต่างคนต่างมุ่งแต่จะแสวงหาประโยชน์ เพราะต่างก็ตกอยู่ในอำนาจวัตถุนิยมตามการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก โดยมองข้ามหลักคุณธรรมจริยธรรมอันดีทำให้เห็นห่างจากหลักธรรมไป ผู้นำที่ประพฤติตนตามธรรมนั้นหายาก ผู้นำที่ไร้ธรรมย่อมไม่สามารถจะยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้อื่นได้ ซ้ำยังให้ผู้ตามเกิดความไม่เคารพ ไม่นับถือ ไม่เป็นที่น่าวางใจจนกระทั่งไร้ภาวะผู้นำ หลักธรรมจึงเป็นสิ่งที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งที่ผู้นำทุกคนจำเป็นต้องมีการบริหารงานยุคโลกาภิวัตน์

กำเนิดของภาวะผู้นำ

คำว่า ผู้นำ (Leader) และภาวะผู้นำ (Leadership) มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานมาก ซึ่งคำว่า “ผู้นำ” ได้ปรากฏอยู่ในพจนานุกรมภาษาอังกฤษของอ็อกฟอร์ด (Oxford English Dictionary) ในราวปี ค.ศ.1300 คือ ประมาณเจ็ดร้อยปีที่แล้ว ส่วนคำว่า “ภาวะผู้นำ” นั้น ปรากฏขึ้นมาภายหลังในราวปี ค.ศ.1800 คือ ประมาณสองร้อยปีมาแล้วจนกระทั่งปัจจุบัน คำว่าผู้นำและภาวะผู้นำก็ยังคงเป็นปริศนาสำหรับนักวิชาการและบุคคลทั่วไป ในการนิยามคำว่า “ผู้นำ” และ “ภาวะผู้นำ” ได้มีนักวิชาการและนักบริหารได้อธิบายไว้หลายท่าน ผู้เขียนขอนำเสนอ ดังนี้

คำว่า ผู้นำโดยการกำเนิด มี 4 ประการ คือ

1. ผู้นำโดยกำเนิด
2. ผู้นำที่มีความอัจฉริยะ
3. ผู้นำที่เกิดขึ้นตามสายงาน
4. ผู้นำตามสถานการณ์

อัครัญญสูตร กล่าวถึง กำเนิดของผู้นำไว้ว่า ผู้นำมีวิวัฒนาการมาตามลำดับ โดยเริ่มจากสมัยที่โลกพิณาศ ก็ได้มีสัตว์เป็นจำนวนมากไปเกิดในชั้นอาภัสสระพรหม พวกเขาเป็นผู้มีปิติเป็นอาหาร มีรัศมีอยู่ในวิมาน ดังข้อความที่พระพุทธองค์ตรัสแก่สามเณรวาเสฏฐะ และสามเณรภารทวาชะว่า “วาเสฏฐะและภารทวาชะ สมัยหนึ่ง ครั้นเวลาล่วงเลยมาช้านาน โลกนี้เสื่อม เมื่อโลกกำลังเสื่อม เหล่าสัตว์ส่วนมากไปเกิดที่พรหมโลกชั้นอาภัสสระ นึกคิดอะไรก็สำเร็จได้ตามปรารถนา มีปิติเป็นภักษา มีรัศมีชานออกจากร่างกาย เทียวสัญญาจรไปในอากาศ อยู่ในวิมานอันงดงาม สถิตอยู่นานแสนนาน สมัยหนึ่ง ครั้นเวลาล่วงเลยมาช้านาน โลกนี้เจริญขึ้น เมื่อโลกกำลังเจริญขึ้น เหล่าสัตว์ส่วนมากจตุติจากพรหมโลกชั้นอาภัสสระมาเป็นอย่างนี้ นึกคิดอะไรก็สำเร็จ ได้ตามปรารถนา มีปิติเป็นภักษา มีรัศมีชานออกจากร่างกาย เทียวสัญญาจรไปในอากาศ อยู่ในวิมานอันงดงาม สถิตอยู่นาน

แสนนาน” เมื่อมีกาม มีความเกียจคร้าน มีความเห็นแก่ได้เกินควร จนเกินการขาดแคลนปัจจัยในด้านต่าง ๆ จนถึงการแบ่งปันสิทธิและทรัพย์สินในการยึดครอง และเมื่อมีการยึดครองจึงเป็นสาเหตุให้เกิดการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินของกันและกันจนลุกลามถึงขั้นที่พวกที่ทนต่อพฤติกรรมนั้นไม่ไหว จึงมีการทำร้ายกันด้วยก้อนดินและท่อนไม้ เมื่อเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้น พวกเขาจึงปรึกษากันว่าควรแต่งตั้งคนผู้หนึ่งให้เป็นผู้นำทำหน้าที่ว่ากล่าวตีสอนและขับไล่คนที่ทำความผิด และยังทำหน้าที่คุ้มครองป้องกันชีวิตและทรัพย์สินให้พวกเขาด้วย ดังปรากฏข้อความที่พระพุทธองค์ตรัสแก่สามเณรว่า “วาเสฏฐะและสามเณรภารทวาชะว่า “วาเสฏฐะและภารทวาชะ ครั้งนั้น สัตว์ทั้งหลายจึงได้ประชุมกันปรับทุกข์กันว่า “ท่านผู้เจริญ บาปกรรมปรากฏในหมู่มสัตว์แล้ว คือ การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้จักปรากฏ การครหาจักปรากฏ การพูดเท็จจักปรากฏ การถือพัฒนาจุกปรากฏ ทางที่ดีพวกเราควรสมมุติ (แต่งตั้ง) สัตว์ผู้หนึ่งซึ่งจะว่ากล่าวผู้ที่ควรว่ากล่าวตีสอนผู้ที่ควรตีสอน ขับไล่ผู้ที่ควรขับไล่โดยชอบ พวกเราจักแบ่งปันข้าวสาสีให้แก่สัตว์ผู้หนึ่ง สัตว์ผู้หนึ่งรับค่าแล้ว ได้ว่ากล่าวผู้ที่ควรว่ากล่าว ตีสอนผู้ที่ควรตีสอน ขับไล่ ผู้ที่ควรขับไล่โดยชอบ และสัตว์เหล่านั้นก็ได้แบ่งปันข้าวสาสีให้แก่สัตว์ผู้หนึ่ง” การแต่งตั้งผู้นำหมู่ หรือผู้นำกลุ่มเพื่อทำหน้าที่ตีสอนคนที่ควรตีสอนเป็นต้นนั้นทำให้เป็นมูลเหตุของการวิวัฒนาการมาเป็นพระราชาในที่สุด ดังปรากฏข้อความที่พระพุทธองค์ตรัสแก่สามเณรว่าเสฏฐะและสามเณรภารทวาชะว่า “วาเสฏฐะและภารทวาชะ เพราะเหตุที่สัตว์นั้นอันมหาชนสมมุติ (แต่งตั้ง) ฉะนั้น คำแรกว่า “มหาสมมุติ มหาสมมุติ” จึงเกิดขึ้น เพราะเหตุที่สัตว์นั้นเป็นใหญ่แห่งที่นาทั้งหลาย ฉะนั้น คำที่ 2 ว่า “กษัตริย์ กษัตริย์” จึงเกิดขึ้น เพราะเหตุที่สัตว์นั้นให้ชนเหล่าอื่นยินดีได้โดยชอบธรรม ฉะนั้นคำที่ 3 ว่า “ราชา ราชา” จึงเกิดขึ้น ด้วยเหตุดังกล่าวมานี้ จึงได้เกิดมีแควดวงกษัตริย์นั้นขึ้นแก่สัตว์เหล่านั้นเท่านั้น ไม่มีแก่สัตว์เหล่าอื่น มีแก่สัตว์พวกเดียวกันเท่านั้น ไม่มีแก่สัตว์ที่มีใจพวกเดียวกัน มีโดยธรรมเท่านั้น ไม่ใช่โดยอธรรม ตามคำโบราณที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีว่าด้วยต้นกำเนิดของโลก ก็ธรรมเท่านั้นประเสริฐที่สุดในหมู่มชนทั้งในโลกนี้และโลกหน้า”

กำเนิดของมนุษย์สังคม ซึ่งแสดงออกในรูปของความสัมพันธ์ของคนในสังคม หรือรัฐ นั่นคือความเกี่ยวข้องของผู้นำและสมาชิก พุทธธรรมที่บ่งถึงภาวะของผู้หน้านั้นมีพื้นฐานที่ธรรมชาติทางกายและทางใจของมนุษย์ ธรรมชาติดั้งเดิมของสังคมมนุษย์เป็นสภาวะที่สงบต่างคนต่างอยู่ไม่แก่งแย่ง ธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ต่อมาเกิดความขัดแย้งเนื่องจากการกระทำชั่วเห็นแก่ประโยชน์ตน แรก ๆ เพียงว่ากล่าวตักเตือนกันเองยังไม่ทำร้ายกัน ต่อเมื่อมีความผิดอีกมากเกิดขึ้น จึงมีการลงโทษกันเองทำให้เกิดความวุ่นวายมากขึ้นอีก เพราะไม่มีการรับความคิดเห็นของใคร เมื่อสังคมวุ่นวายมากขึ้น จึงรวมกลุ่มมีมติการเลือกผู้นำเกิดขึ้น ในพระสูตรตอนนี้แสดงให้เห็นการเกิดขึ้นของภาวะผู้นำมาเป็นลำดับ จากพระสูตรจะเห็นได้ว่า ความขัดแย้ง การทะเลาะวิวาท และการเอารัดเอาเปรียบกันในหมู่

มนุษย์ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นที่จะต้องมีเจ้าหน้าที่คุ้มครองป้องกันชีวิตและทรัพย์สิน ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกจากมหาชนได้รับการขนานนามว่า “มหาชนสมมุติ” มีหน้าที่ต้องปกป้องคุ้มครองอาณาเขตกว้างใหญ่ ได้ขนานนามว่า “กษัตริย์” เพราะเป็นใหญ่ในนา และโดยเป็นหัวหน้า (ผู้นำ) นั้น เป็นผู้มีคุณธรรมยังความพอใจให้เกิดขึ้นแก่คนเป็นอันมาก จึงเรียกว่า “ราชา” การกำเนิดผู้นำในพระพุทธศาสนาจึงปรากฏมีขึ้น ผู้นำที่ได้แสดงบทบาทหน้าที่ โดยการใช้อำนาจหน้าที่หรืออิทธิพลสามารถโน้มน้าวชักจูง ชี้แนะให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้แสดงพฤติกรรมอันมีผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของกลุ่มแล้ว ลักษณะที่ผู้นำแสดงออกมานั้นก็คือความเป็นภาวะผู้นำนั่นเอง ซึ่งมีผู้ให้ความหมาย ภาวะผู้นำ ไว้หลายลักษณะที่สอดคล้องกัน ซึ่งเป็นกระบวนการของการสั่งการและการใช้อิทธิพลต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกของกลุ่ม ความหมายดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นเป็นนัยว่า “ภาวะผู้นำต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น ผู้ตามหรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ถ้าหากว่าปราศจากผู้ตามหรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาแล้ว คุณสมบัติของภาวะผู้นำของบุคคลจะไม่มี ความหมายเลย”

จะเห็นได้ว่าผู้นำนั้นมีการกำเนิดมาจาก 2 จุดใหญ่ คือ ผู้นำโดยกำเนิด และผู้นำที่มีความรู้ความสามารถและคุณธรรม การขัดแย้งกัน การทะเลาะวิวาทกัน และการเอารัดเอาเปรียบในหมู่ มนุษย์ด้วยกัน เป็นสาเหตุให้เกิดผู้นำที่มีความรู้ความสามารถและคุณธรรม ผู้นำที่ได้แสดงบทบาทหน้าที่ลักษณะที่ผู้นำแสดงออกมานั้นก็คือความเป็นภาวะผู้นำนั่นเอง ภาวะผู้นำจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อผู้ตามในการตัดสินใจเลือกผู้นำและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการบริหารงานยุคโลกาภิวัตน์

ความหมายของภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำนั้นมีความหมายกว้างขวางมาก ซึ่งตามความคิดเห็นของบุคคลโดยทั่วไปมักจะหมายถึงบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าหน่วยงานหรือเป็นผู้บริหาร อย่างไรก็ตาม นักการศึกษา นักบริหาร นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิทั้งชาวไทยและต่างประเทศได้ให้คำจำกัดความหรือความหมายของภาวะผู้นำไว้ในหลายลักษณะ ภาวะผู้นำ คือ บุคคลที่มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งใน 5 อย่างดังต่อไปนี้

1. ภาวะผู้นำ หมายถึง ผู้ที่มีอิทธิพลในทางที่ถูกต้องต่อการกระทำของผู้อื่น
2. ภาวะผู้นำ หมายถึง ผู้ที่มีอิทธิพลในทางที่ถูกต้องต่อการกระทำของผู้อื่นมากกว่าคนอื่นในกลุ่มที่เขาปฏิบัติงานอยู่
3. ภาวะผู้นำ หมายถึง ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งจากกลุ่มเพื่อเป็นหัวหน้า
4. ภาวะผู้นำ หมายถึง ผู้ที่ใช้อิทธิพลในการกำหนดเป้าหมายให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม

5. ภาวะผู้นำ หมายถึง ผู้ซึ่งได้รับตำแหน่งในสำนักงานและมีอิทธิพลในตัวสูง

ภาวะผู้นำ หมายถึง ศิลปะ หรือ ความสามารถของบุคคลหนึ่งที่จะจูงใจ หรือใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่น ไม่ว่าจะเป็นผู้ร่วมงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชา ในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการ และ อำนวยการโดยการใช้กระบวนการสื่อความหมายหรือติดต่อกันและกันให้ร่วมใจกันกับตน ดำเนินการจนกระทั่งบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ การดำเนินจะเป็นไปในทางที่ดีหรือชั่วก็ได้”

ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถในการจัดการให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม โดยทำงานร่วมกับกลุ่มคนและยังหมายความรวมถึงอำนาจหน้าที่ที่ติดมากับตำแหน่งผู้บังคับบัญชานี้ จะมีค่าเมื่อผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเคารพและเชื่อถือในตัวผู้บังคับบัญชา

ภาวะผู้นำ หมายถึง การที่ผู้นำใช้อิทธิพล หรือ อำนาจหน้าที่ในความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในหมู่คณะ เพื่อความสมหวังตามเป้าหมายหรือจุดประสงค์ร่วมกันที่ทำให้เกิดความรัก ความสามัคคี ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ”

ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสัมพันธ์ซึ่งบุคคลหนึ่งเรียกว่าผู้ใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่นให้ทำงานร่วมกันอย่างเต็มใจทั้งนี้เพื่อให้ผลงานตามท้องที่หรือกลุ่มมุ่งหมายให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ภาวะผู้นำ หมายถึง คุณสมบัติ เช่น สติ ปัญญา ความดีงาม ความรู้ ความสามารถ ของบุคคล ที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกัน และพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม

จากการศึกษาพอสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง การที่ผู้นำนั้นใช้ความรู้ความสามารถ คุณธรรม หรืออำนาจอิทธิพลต่าง ๆ ของผู้นำในการจูงใจโน้มน้าวจิตใจผู้อื่น หรือชักนำพาผู้อื่นให้ร่วมบริหารงาน หรือร่วมทำกิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้

แนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำ

แนวคิดและทฤษฎีภาวะผู้นำ ผู้เขียนจะขอนำเสนอแนวคิดทฤษฎีจากนักวิชาการที่ได้รวบรวมไว้และคิดว่าน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้ดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีผู้ยิ่งใหญ่ (Greatman Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้นำมีลักษณะพิเศษบางประการที่ผู้ตามไม่มี คือ มีพลังกาย มีพลังสมอง และมีพลังศีลธรรม ที่สืบเนื่องมาจากพันธุกรรม และสภาพแวดล้อมแต่ละยุคแต่ละสมัย เช่น เลนิน เซอร์ชิลล์ ฮิตเลอร์ และมุสโสลินี เป็นต้น

2. ทฤษฎีสภาพแวดล้อม (Environmental Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้ที่จะก้าวขึ้นสู่ความเป็นผู้นำได้นั้นขึ้นอยู่กับความสามารถในหน้าที่และความชำนาญ (Abilities and Skills) ของเขาในขณะนั้น ว่ามีความสามารถแก้ไขสถานการณ์ต่าง ๆ ในยามวิกฤตได้ เช่น สงคราม เป็นต้น

ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ภาวะผู้นำจะสืบเนื่องมาจากภาวะทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมือง ลักษณะผู้นำในกลุ่มทฤษฎีนี้ เช่น มหาตมะคานธี และมาร์ติน ลูเธอร์ คิง เป็นต้น

3. ทฤษฎีบุคคลสถานการณ์ (Personal Situational Theories) ทฤษฎีนี้ได้นำเอาทฤษฎีสองทฤษฎีข้างต้นมารวมกัน คือ ภาวะผู้นำจะสืบเนื่องมาจากลักษณะพิเศษของผู้นำเองและสถานการณ์ที่อยู่รอบตัวของผู้นำ ปัจจัยสำคัญที่นักทฤษฎีกลุ่มนี้ให้ความสนใจเป็นพิเศษ คือ สถานภาพ ปฏิบัติการ โต้ตอบ การรับรู้ และพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มของผู้นำและผู้ตาม

4. ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบความคาดหวัง (Interaction Expectation Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ภาวะผู้นำเกิดจากปฏิสัมพันธ์โต้ตอบและความคาดหวังระหว่างสมาชิกในกลุ่มฉะนั้นผู้ที่ก้าวเข้าสู่ตำแหน่งผู้นำได้ต้องมีความคิดริเริ่ม และสามารถดูแลโครงสร้างของปฏิสัมพันธ์โต้ตอบของสมาชิกในกลุ่ม เพราะจะต้องสามารถตอบสนองความคาดหวังของสมาชิกในกลุ่มตลอดเวลา

5. ทฤษฎีมนุษยนิยม (Humanistic Theories) ทฤษฎีนี้มุ่งที่จะพัฒนาสถาบันให้มีประสิทธิผลและมีความเป็นปึกแผ่น โดยเน้นความสำคัญที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์พยายามทำให้บุคคลในสถาบันมีความเป็นอิสระเสรี สามารถสนองความต้องการของตนเอง และของสถาบันได้ เป้าหมายของภาวะผู้นำตามทฤษฎีนี้ก็คือ การปฏิบัติการเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งผลงาน และน้ำใจจากผู้ร่วมงานในเวลาเดียวกัน

คุณลักษณะของผู้นำกับการบริหารการเปลี่ยนแปลง

สังคมยุคโลกาภิวัตน์ที่เป็นยุคโลกไร้พรมแดนนี้ในแง่ข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีต่าง ๆ ย่อมส่งผลให้ศักยภาพในการแข่งขันขององค์กรสูงขึ้นตามลำดับ ไม่ว่าจะเป็นในระดับประเทศในสถาบันของภาครัฐหรือเอกชน ความอยู่รอดขององค์กรดังกล่าวย่อมขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจอย่างถูกต้อง รอบคอบและทันต่อสถานการณ์ของผู้บริหาร ซึ่งก็คือผู้นำขององค์กรนั้น ๆ ดังนั้นในทุกองค์กรจึงจำเป็นต้องมีผู้นำ เพื่อช่วยกำหนดทิศทาง ช่วยสั่งการ ช่วยควบคุมระบบ และช่วยประสานให้คนทั้งหลายทำงานร่วมกัน เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายที่ดั่งงามที่ได้วางไว้ร่วมกันนอกจากนี้ ปัญหาเกี่ยวกับผู้นำก็มักเกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันเสมอ ผู้นำบริหารงานอย่างไม่มีเอกภาพ ไม่มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ใช้อำนาจโดยมิชอบ เพื่อแสวงหาผลประโยชน์แก่ตนและพวกพ้อง และยึดหลักประโยชน์นิยมเป็นใหญ่ โดยไม่คำนึงถึงความอยู่รอดขององค์กรหรือคนในสังคมส่วนใหญ่ เมื่อเป็นเช่นนั้นย่อมทำให้เกิดสภาพการณ์ของสภาวะผู้นำที่ไม่พึงประสงค์เกิดขึ้นในสังคม ในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้นำของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย พระองค์จึงได้พระนามว่า สตถา เทวมนุสสานํ หรือ นายโก อันหมายถึง ผู้นำสรรพสัตว์ พระพุทธเจ้าเป็นนายกและเป็นวินายก

ในฐานะที่ทรงเป็นผู้นำหรือนายกนั้น พระพุทธองค์ตรัสว่า “เราเป็นกัลยาณมิตรของสัตว์ทั้งหลาย อาศัยเราผู้เป็นกัลยาณมิตร สัตว์ทั้งหลายก็พ้นไปได้จากทุกข์ทั้งปวง” พุทธพจน์นี้เป็นข้อที่แสดงความเป็นผู้นำ ความเป็นกัลยาณมิตร คือ ลักษณะสำคัญที่เด่นของความเป็นผู้นำ ผู้นำนั้นเป็นผู้นำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมโดยเฉพาะสำหรับพระพุทธเจ้า คือ เพื่อประโยชน์แก่สรรพสัตว์หรือมนุษยชาติทั้งปวง ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ศึกษาจากหลักพุทธธรรม ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำที่ดีตามหลักพุทธธรรม ซึ่งผู้นำที่ดีจะต้องยึดหลัก “ธรรม” เช่น พรหมวิหาร 4 พละ 5 และสัปปุริสธรรม 7 เป็นต้น เป็นคุณธรรมสำคัญสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ของตน เพื่อให้สามารถดำเนินกิจการงานทุกอย่างให้บรรลุผลสำเร็จที่วางไว้และนำพาหมู่คณะและสังคมไปสู่ความสงบสุขและมั่นคงตลอดไปรูปแบบผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ ที่เกิดจากการประยุกต์ของภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรม ย่อมประกอบด้วยหลักการ 3 ประการ คือ หลักการครองตน ครองคน และครองงาน โดยมุ่งเน้นให้ผู้นำเกิดการพัฒนาดน การพัฒนาคน และการพัฒนาระบบงานให้มีคุณภาพที่สมบูรณ์แบบทั้ง 2 ด้าน คือ 1) คุณภาพด้านความสามารถ เพื่อทำให้ผู้นำเกิดการพัฒนาดน พัฒนาคนและพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ปรับปรุงคุณภาพความเป็นผู้นำ คุณภาพบุคลากรในองค์กร และคุณภาพขององค์กร ให้มีความเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์อยู่เสมอ 2) คุณภาพด้านจิตใจ เพื่อทำให้เกิดการยกระดับจิตใจของผู้นำให้มีคุณธรรมจริยธรรมเห็นแก่ประโยชน์สุขส่วนรวมเป็นหลักเพื่อให้สามารถนำพาหมู่คณะ องค์กร และสังคมไปสู่ความเจริญก้าวหน้าที่ยั่งยืนและมั่นคงตลอดไป ภาวะผู้นำ คือ ความมีคุณธรรม มีคุณสมบัติในการริเริ่มสิ่งใหม่ๆ ในการรวมเอากายรวมเอาใจของมวลชนหรือประสานร้อยรวมคนจำนวนมากให้เห็นดีเห็นชอบแล้วดำเนินไปสู่เป้าหมายที่ตรงกันเป็นผู้คิดริเริ่มหรือยืนยันสิ่งที่เกิดขึ้นหรือที่ผ่านมาแล้วว่าเป็นสิ่งถูกต้องดีงามพร้อมทั้งเป็นผู้เสียสละกล้าคิด กล้าพูด กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมก่อนบุคคลอื่น ๆ เป็นต้น พูดให้สั้น ๆ ว่า ภาวะผู้นำ คือ คุณความดีของบุคคลในทางสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามแก่สังคมและมนุษยชาติ เช่น ความมีสติปัญญา มีความรู้ความสามารถ ความบากบั่นเอาจริง เสียสละ มีความหนักแน่น อดทน รอคอยได้ ความเมตตากรุณา ปรารถนาดีต่อมนุษย์และสรรพสัตว์ทุกรูปทุกนาม รวมทั้งสามารถในการประสานงานการชี้แจง แนะนำ ชักชวนให้บุคคล หรือกลุ่มคนที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันออกไป ให้เห็นร่วมกัน เห็นไปในแนวเดียวกัน จนรวมเป็นกลุ่มเดียวกัน มีใจเดียว มุ่งมั่นทุ่มเทดำเนินไปในทิศทางเดียวกันเพื่อเป้าหมายที่ตรงกันร่วมกันคนมีคุณธรรมอย่างนี้เราเรียกว่า ผู้นำหรือมีภาวะผู้นำ ภาวะผู้นำ คือ ผู้มีความรู้ความสามารถในการตัดสินใจ ในการนำพาตนเองและหมู่คณะให้สามารถดำเนินไปได้ในสถานการณ์ที่เหมาะสม ภาวะผู้นำ นั้นยังขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพเป็นตัวส่งเสริมพระพุทธศาสนาแสดงหลักธรรมไว้

สำหรับผู้นำ คือ หลักพรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 สังหัตถ์ 4 ฆราวาสธรรม 4 ทศพิธราชธรรม 10 และจักรวรรดิธรรม 12 เมื่อรวมลักษณะของหลักธรรมทั้งหมดแล้วก็ล้วนเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้ผู้บริหารมีคุณสมบัติที่ดี และประสบความสำเร็จในการบริหารองค์กรทั้งสิ้น

สภาพของผู้นำ ที่เป็นการยอมรับของสังคมนั้นลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์คือ ผู้นำแบบประชาธิปไตยวิธีการให้ได้มาซึ่งผู้นำที่มีความชอบธรรมคือ วิธีการแบบประชาธิปไตย เป็นกลไกที่มีเหตุผล ทุกคนเคารพความคิด สิทธิเสรีภาพ และมนุษยภาพซึ่งกันและกัน ตลอดจนมีส่วนร่วมทางการเมืองและสามารถตรวจสอบการทำงานของผู้นำ และถอดผู้นำไม่ชอบธรรมได้ จริยธรรมของผู้นำกับจริยธรรมของนักปกครองเป็นหลักตัดสินความถูกต้องในอาชีพทางการเมือง จริยธรรมจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยโครงสร้างระบบกลไก วิธีการในระบอบการปกครองที่ถูกต้องชอบธรรม สังคมใดหากไร้ธรรม สังคมนั้นก็สับสนวุ่นวาย สังคมใดไร้ธรรม สังคมนั้นก็เป็นสังคมของคนชั่ว ยิ่งเกี่ยวกับเรื่องการบริหารการเมืองการปกครองแล้ว ผู้นำหรือผู้ปกครองจะต้องตระหนักเป็นอย่างยิ่งเพราะจะต้องรับผิดชอบต่อประชาชนหรือผู้ใต้การปกครอง ผู้ปกครองจะต้องก่อปรด้วยธรรมสำหรับการประพฤติปฏิบัติของผู้ใหญ่หรือผู้ปกครอง ได้แก่ พรหมวิหาร 4 คือ ธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐหรือผู้มีจิตใจยิ่งใหญ่กว้างขวางดุจพรหม คือ

1) เมตตา (ความรัก) คือ ความปรารถนาดี มีไมตรี ต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข

2) กรุณา (ความสงสาร) คืออยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์โศกใจที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยาก เดือดร้อน ของคน และสัตว์ทั้งปวง

3) มุทิตา (ความเบิกบานพลอยยินดี) เมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีความสุขก็มีใจแจ่มชื่นเบิกบานเมื่อเห็นเขาประสบความสำเร็จอกงามยิ่งขึ้นไป ก็พลอยยินดีบันเทิงใจด้วย

4) อุเบกขา (ความมีใจเป็นกลาง) คือ มองตามความเป็นจริงโดยวางจิตเรียบสม่ำเสมอมั่นคงเที่ยงตรงดุจตราขึง มองเห็นการที่บุคคลจะได้รับผลดีหรือชั่วสมควรแก่เหตุที่ตนประกอบพร้อมที่จะวินิจฉัย วางตน และปฏิบัติไปตามความเที่ยงธรรม

ผู้ปกครองมีคุณธรรมสมบูรณ์ การทำงานจะถูกต้องเป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น ก็ด้วยละอคติ 4 ความลำเอียงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความวุ่นวายในสังคมเพราะสร้างความแตกแยกจนเกิดความสามัคคีกันไม่ได้โดยง่าย ผู้นำหน้าที่รับผิดชอบต่อสังคมจักต้องไม่เป็นผู้นำที่มีความลำเอียงโดยเด็ดขาด การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จะมีความเหมาะสมเพียงใด มีหลักพุทธธรรมอีกส่วน คือ สัปปริสธรรม ในสัปปริสสูตร อุปริปัญญาสก์ มัชฌิมนิกาย ปราภุททอวาทเรื่องธรรมของคนดี (สัตบุรุษ) คนที่

สมบูรณ์แบบ หรือมนุษย์โดยสมบูรณ์ ซึ่งถือว่าเป็นสมาชิกที่ดี มีคุณค่า ที่แท้จริงของมนุษยชาติ มีธรรมะ หรือคุณสมบัติที่เรียกว่า สัปปริสธรรม 7 ประการ คือ

1. ฉัมมัญญุตตา (รู้หลักและรู้จักเหตุ) คือรู้หลักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลายที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต การปฏิบัติกิจการหน้าที่ และการดำเนินกิจการต่าง ๆ รู้เข้าใจในสิ่งที่ตนจะต้องประพฤติปฏิบัติตามเหตุผล เช่น รู้ว่าตำแหน่งฐานะ อาชีพการงานของตน มีหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างไร มีอะไรเป็นหลักการจะต้องทำอะไรอย่างไร จึงจะเป็นเหตุให้บรรลุถึงผลสำเร็จที่เป็นไปตามหน้าที่ และความรับผิดชอบนั้น ๆ ตลอดจนถึงขั้นสูงสุด คือรู้เท่าทันกฎธรรมดา หรือหลักความจริงของธรรมชาติเพื่อปฏิบัติต่อชีวิตอย่างถูกต้องมีจิตใจเป็นอิสระไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิตนั้น

2. อัตถัญญุตตา (รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล) คือรู้ความหมายและความมุ่งหมายของหลักการที่ตนปฏิบัติ เข้าใจวัตถุประสงค์ของกิจการที่ตนกระทำ รู้ว่าหลักการนั้น ๆ มีความมุ่งหมายอย่างไร รู้ว่าที่ตนทำอย่างนั้น ๆ ดำเนินชีวิตอย่างนั้นเพื่อประสงค์ประโยชน์อะไรหรือควรจะได้บรรลุถึงผลอะไร ที่มีหน้าที่ตำแหน่งฐานะ การงานอย่างนั้น เขากำหนดวางกันไว้เพื่อความมุ่งหมายอะไร กิจการที่ตนทำอยู่ขณะนี้เมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลอะไรบ้าง เป็นผลดีหรือผลเสียอย่างไร เป็นต้น ตลอดจนถึงขั้นสูงสุด คือรู้ความหมายของคติธรรมและประโยชน์ที่เป็นสาระของชีวิต

3. อัตตัญญุตตา (รู้จักตน) คือรู้จักพอดี เช่น รู้จักประมาณในการบริโภครู้จักประมาณในการใช้จ่ายทรัพย์ รู้จักความพอเหมาะพอดีในการพูด การปฏิบัติกิจและทำการต่าง ๆ ตลอดจนการพักผ่อนหลับนอน และการสนุกสนานรื่นเริงต่าง ๆ

4. มัตตัญญุตตา (รู้จักประมาณ) คือรู้จักพอดี เช่น รู้จักประมาณในการบริโภครู้จักประมาณในการใช้จ่ายทรัพย์ รู้จักความพอเหมาะพอดีในการพูด การปฏิบัติกิจและทำการต่าง ๆ ตลอดจนการพักผ่อนหลับนอน และการสนุกสนานรื่นเริงต่าง ๆ

5. กาลัญญุตตา (รู้จักกาล) คือรู้การเวลาอันเหมาะสมและระยะเวลาที่พึงใช้ในการประกอบกิจ กระทำหน้าที่การงานปฏิบัติงานปฏิบัติกรต่าง ๆ และเกี่ยวข้องกับผู้อื่น เช่น รู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไร และทำให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้เหมาะเวลา ให้ถูกเวลา เป็นต้น

6. ปริสัจญุตตา (รู้จักชุมชน) คือ รู้จักถิ่น รู้จักที่ประชุมชนและชุมชน รู้กาลอันควรประพฤติปฏิบัติในถิ่นชุมชน และต่อชุมชนนั้นว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหาควรต้องทำกริยาอย่างนี้ควรต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้มีระเบียบวินัยอย่างนี้ มีวัฒนธรรมประเพณีอย่างนี้ มีความต้องการอย่างนี้ ควรเกี่ยวข้อง ควรต้องสงเคราะห์ ควรรับใช้ ควรบำเพ็ญประโยชน์ให้อย่างนั้น ๆ เป็นต้น

7. บุคคลัญญาตา (รู้จักบุคคล) คือ รู้จัก และเข้าใจ ความแตกต่างแห่งบุคคลว่าโดยอรรถาศัยความสามารถและคุณธรรม เป็นต้น ใคร ๆ ยิ่งหรือหย่อนอย่างไร และรู้จักที่จะปฏิบัติต่อบุคคลอื่น ๆ ด้วยดีว่าควรจะคบหรือไม่ได้คบคืออะไรจะสัมพันธ์เกี่ยวข้อง จะใช้ จะยกย่อง จะตำหนิ หรือจะแนะนำสั่งสอนอย่างไรจึงจะได้ผลดี เป็นต้น

จะเห็นว่าผู้นำไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใด ตำแหน่งใดที่มาโดยสมมติแต่งตั้งหรือเลือกตั้งให้อำนาจ จุดสำคัญของความเป็นผู้นำก็คือภาวะที่กำหนดความเป็นผู้นำว่าจะมีความประพฤติที่ก่อให้เกิดประโยชน์ หรือมิใช่ประโยชน์แก่มวลสมาชิก สิ่งสำคัญที่ระบุดึงความเป็นผู้นำหรือภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา คือ คุณธรรมหรือการประพฤติธรรมของผู้นำนั่นเอง นอกจากนี้ผู้นำจำเป็นต้องเป็นผู้มีประสบการณ์ทั้งในด้านหลักวิชาและการปฏิบัติงานอย่างเพียงพอ เพราะหน้าที่สำคัญของผู้นำ คือ การตัดสินใจที่เด็ดขาดและถูกต้องในการนำคน ผู้นำจึงเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความสมบัติทั้งภายใน คือ จิตใจดีและมีคุณธรรม ส่วนคุณสมบัติภายนอก คือ ความรู้ความสามารถ และผู้ที่ให้การสนับสนุน

สรุป

ผู้เขียนเห็นว่า การนิยามความหมายของคำว่าผู้นำกับภาวะผู้นำของแต่ละท่าน ล้วนถูกต้องทั้งนั้น เนื่องจากว่า ผู้นำและภาวะผู้นำนั้นมีหลายประเภทและหลายแบบ หลายประการ ขึ้นอยู่กับว่า จะเป็นผู้นำอะไร อยู่ในระดับไหน มีขอบเขตอำนาจหน้าที่มากน้อยแค่ไหน มีองค์ประกอบหรือปัจจัยอะไรบ้างที่จะเป็นตัวกำหนดว่า เมื่อเป็นผู้นำระดับนี้ หรือมานำองค์กรหรือมานำหน่วยงานนี้ ต้องมีลักษณะภาวะผู้นำ แบบนี้จึงจะเหมาะสมจะควรและการจะใช้ลักษณะของภาวะผู้นำ ก็ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น วันเวลา สถานที่ โอกาส อำนาจและสิทธิในการกระทำ และที่สำคัญก็คือตัวผู้นำเอง เมื่อวันเวลา สถานที่ โอกาสอำนาจและสิทธิต่าง ๆ อำนาจให้แล้ว ตัวผู้นำเองจะกล้าตัดสินใจหรือไม่กล้าตัดสินใจ การตัดสินใจนั้น ประกอบด้วยอารมณ์หรือว่าเหตุผล ที่คิดพินิจวิเคราะห์อย่างละเอียดถี่ถ้วนอย่างดีที่สุดแล้วมากกว่ากัน ตรงนี้แหละที่ผู้ศึกษาเห็นว่า ผู้นำต้องมีภาวะผู้นำ จึงจะเป็นผู้นำที่สมบูรณ์ดังจะเห็นได้ว่า ภาวะผู้นำ จึงถือเป็นคุณลักษณะหรือองค์ประกอบประการหนึ่งซึ่งผู้นำทุกคนควรมี ที่กล่าวเช่นนี้ก็เนื่องจากว่า ผู้นำทุกคนมิใช่จะมีภาวะผู้นำเสนอไปทุกคน ผู้นำบางคนเป็นผู้นำ แต่ไม่มีภาวะผู้นำ ซึ่งยังผลให้การบริหารหรือการนำของผู้นำนั้น ๆ ประสบความสำเร็จล้มเหลวไม่สามารถนำพาองค์กรหรือหน่วยงานที่ตนนำไปสู่เป้าหมายได้ ผู้นำบางคนอาจจะเก่ง มีความรู้ดีแต่ความประพฤติไม่ดี ก็คือเก่งในทางไม่ดีนั่นเอง ผู้นำประเภทนี้ อันตรายเพราะผู้นำที่เก่ง

และฉลาดในทางไม่ดี ก็สามารถทำการแยบยลมากกว่าและกระทำอย่างชาญฉลาด ซึ่งจะมีผลเสียหายมากกว่า ดังจะสังเกตว่ามีปัญหาเกี่ยวกับผู้นำในทางลบเกิดขึ้นมากมายในสังคมปัจจุบัน เช่นบริหารงานด้วยความไม่โปร่งใสบ้าง หาผลประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้อง มีความลำเอียงด้วยประการต่าง ๆ หรือสักว่าเมื่อกำหนดให้นำก็นำเฉยๆ ตามตำแหน่งหน้าที่บังคับให้นำ หรือบางคนกว่าจะได้ตำแหน่งมาต้องลงทุนลงแรงไปมาก พอมีโอกาส ก็จะกอบโกยผลประโยชน์อย่างเต็มที่ โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องชอบธรรมและวิธีการ ซึ่งเป็นการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวมที่เป็นเช่นนี้ ก็เนื่องจากว่า ผู้นำดังกล่าวนั้นขาดคุณสมบัติของผู้นำที่ดีตามหลักของพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมที่ผู้นำควรจะมีในตัว จึงกล้าตัดสินใจทำสิ่งที่ไม่ดีลงไป หลักธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังคงทันสมัยทุกยุค สมดังพระดำรัสที่ตรัสไว้ว่า สวาग्ขาโต ภควตา ธมโม อกาลิโธ แปลว่า ธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้แล้วไม่ประกอบด้วยกาล คือ ทันสมัยใช้ได้ทุกยุคทุกสมัย จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากสำหรับผู้นำหรือภาวะผู้นำในยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก อย่างเช่นยุคปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

Ralph M. Stogdill, (1974). Handbook of Leadership : A Survey of Theory and Research, New York : Free Press.

Terry, George R, (1972). Principle of Management.6th-ed, Home Wood, IL : Richard D.Irwin.

กิติ ตัยคานนท์. (2543). เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ, พิมพ์ครั้งที่ 10, กรุงเทพมหานคร : เปเลออักษร.

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2551). การปกครองคณะสงฆ์ไทย, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ติน ปรชัญญฤทธิ์. (2527). ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม. เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมมนุษย์ ในองค์การ หน่วย ที่ 11 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช).

นพพงษ์ บุญจิตราดุล. (2534). หลักการบริหารการศึกษา, กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์.

นันทวรรณ อิศรานูวัฒน์ชัย. (2550). “ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ : ศึกษาจากหลักพุทธธรรม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระครูศิริจันทน์วิฐ (บุญจันทร์ เขมกาโม). (2549). ภาวะผู้นำเชิงพุทธ, กรุงเทพมหานคร : นิติธรรมการพิมพ์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2540). ภาวะผู้นำ, กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พระธรรมปิฎก. (2546). ภาวะผู้นำ, พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ.
- พระบุญเรือง ฐิตธมโม. (2549). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ผู้นำในพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะวิธีการแก้ปัญหาของพระพุทธเจ้า”, วิทยานิพนธ์ศาสนาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2550). ภาวะผู้นำ, กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล). (2548). หลักธรรมมาภิบาลและประมุขศิลป์, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มงคลชัยพริ้นติ้ง.
- เฟรด อี. ฟิตเลอร์, มาร์ติน เอ็ม เซเมอร์ส และ ลินดา มาฮาร์, ค้นหาความเป็นผู้นำ, เรียบเรียงโดยชูชัย สมิทธิไกร, กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดยูเคชั่น, 2531.
- มนตรี พีรพลพิพัฒน์, “จริยธรรมกับภาวะผู้นำ : ศึกษาที่ศษนักรวิชาการศึกษาศาสตรในมหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทยที่มีต่อผู้นำทางการเมือง”, วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540.
- มนตรี พีรพลพิพัฒน์, “จริยธรรมกับภาวะผู้นำ : ศึกษาที่ศษนักรวิชาการศึกษาศาสตรในมหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทยที่มีต่อผู้นำทางการเมือง”, วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, (คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539.
- วิฑูรย์ สิมะโชคดี, ทฤษฎีและเทคนิคปฏิบัติสำหรับยอดหัวหน้างาน, กรุงเทพมหานคร :บริษัทซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด (มหาชน), 2538.
- สุรศักดิ์ ม่วงทอง, “พุทธธรรมกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหิดล), 2543, หน้า

รัฐศาสตร์เชิงบูรณาการตามแนวพระพุทธศาสนา

Political Science of Buddhism

พระมหาพิพัฒพงศ์ ฐิตธมโม

บทคัดย่อ

รัฐศาสตร์ เป็นสาขาวิชาที่มุ่งศึกษาการอยู่ร่วมกันในสังคมรวมไปถึงพฤติกรรมทางการเมืองของมนุษย์ซึ่งระบบการปกครองที่ประชาชนเป็นใหญ่ มีเสรีภาพ มีความเสมอภาค มีการปกครองโดยกฎหมายหรือหลักนิติธรรมที่ให้ความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนทั้งในเรื่องสิทธิเสรีภาพในทรัพย์สิน การแสดงออก การดำรงชีพ เป็นต้น และยึดหลักการเสียงข้างมาก ควบคู่ไปกับการเคารพในสิทธิของเสียงข้างน้อยนอกจากนี้ความเข้าใจในหลักธรรมและระดับการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักการเมืองพร้อมทั้งแนวทางในการพัฒนานักการเมืองให้มีคุณภาพโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักการเมือง และระดับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักการเมือง

คำสำคัญ: รัฐศาสตร์, พระพุทธศาสนา

Abstract

Political science is a discipline that focuses on cohabitation in society, including the political behavior of the regime is that people have freedom, equality. Are governed by the law or the rule of law to protect the basic rights of all citizens' rights to freedom of expression, property, livelihoods, etc., and the adoption of majority. Coupled with respect for the rights of the minority. In addition, an understanding of the principles and the practice of Buddhist politics and politicians to the development of quality principles, using the principles of politicians. And the level of adherence to the principles of religious politicians.

Keywords: Political Science, Buddhism

บทนำ

จากการที่ประเทศไทยได้ถือเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย ปรากฏจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ซึ่งทำให้เห็นได้โดยชัดเจนว่า เป็นวิถีชีวิตของคนไทยโดยส่วนใหญ่ของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการเมืองการปกครองในหลายกรณีด้วยกันดังตัวอย่างที่ผู้ปกครองจะต้องยึดถือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการบริหารงาน หรือในการปฏิบัติหน้าที่ของตน

หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องหรือสอดคล้องกับศาสตร์ต่างๆ ได้มีผู้ให้ความสนใจศึกษาค้นคว้ากันอย่างกว้างขวางมากมายหลากหลายมุมมองและแง่คิด เช่น การศึกษาในมุมมองทางการเมือง เศรษฐกิจ และ สังคม ต่างก็พุ่งไปที่เนื้อหาของหลักธรรมคำสอนที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสแสดงไว้ว่า มีหลักธรรมวินัยใดบ้างที่สอดคล้องกับหลักการทางรัฐศาสตร์หรือทฤษฎีในสาขาวิชาต่างๆ ในปัจจุบัน เมื่อสืบค้นพบ แล้วก็จะนำไปวิเคราะห์ให้เห็นเด่นชัดลงไปว่าหลักการหรือทฤษฎีที่มีปรากฏในปัจจุบันนั้น แท้ที่จริง มีปรากฏมาก่อนแล้วตั้งแต่ครั้งพุทธกาล พระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับหลักรัฐศาสตร์ที่ว่าด้วยหลักประชาธิปไตยแล้วนำเสนอตามลำดับ

รัฐศาสตร์

รัฐศาสตร์เป็นเรื่องของเราทุกคนที่ควรศึกษา ทำความเข้าใจเพื่อวัตถุประสงค์สำคัญ คือ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติและมีชีวิตอย่างมีคุณภาพดังความหมายของนักวิชาการที่ให้ไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

อานนท์ อภาภิรม ได้อธิบายความของรัฐศาสตร์ว่า รัฐศาสตร์ ถอดศัพท์มาจากภาษาอังกฤษว่า Political Science และคำว่า Political นั้นเป็นคุณศัพท์ของคำว่า Politics ซึ่งมีรากศัพท์มาจากคำว่า Polis ในภาษากรีก มีความหมายว่า การจัดองค์การทางการเมืองในรูปแบบหนึ่ง วิชารัฐศาสตร์เป็นสาขาหนึ่งของสังคมศาสตร์ (Social Sciences) เป็นวิชาที่มุ่งศึกษาถึงการที่มนุษย์รวมกันอยู่ในสังคม ฉะนั้นจึงยังไม่สามารถที่จะแสวงหาทฤษฎีหรือกำหนดกฎเกณฑ์ที่แน่นอนเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม เช่น ในด้านพฤติกรรมทางการเมือง ก็ยังไม่สามารถจะวางหลักเกณฑ์ที่แน่นอนว่ามีวิธีใดบ้างจึงจะได้รูปแบบการปกครองที่ดีที่สุด หรือจะดำเนินการอย่างไรที่จะมีรัฐบาลที่ดีที่สุด รัฐศาสตร์ (Political Science) เป็น ศาสตร์ ที่ ว่า ด้วย รัฐ (the science of the state) ซึ่งถือว่าเป็นสาขาหนึ่งของสังคมศาสตร์ที่กล่าวถึงทฤษฎีการจัดตั้งองค์การรัฐบาลและการดำเนินงานของรัฐ (Practice of the state)

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว รัฐศาสตร์ คือ วิชาการที่ว่าด้วยการปกครอง และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง เป็นต้นว่า การกำเนิด การรวมตัว การแปลงรูป และความเสื่อมโทรมของชุมชนทางการเมือง โดยมีขอบข่ายรวมไปถึงรูปธรรมขององค์กร กฎ ระเบียบ แนวปฏิบัติ อันจะนำไปสู่การแก้ไขความขัดแย้งของชุมชน และการตัดสินใจของชุมชน ในกรณีสำคัญ ๆ ต่าง ๆ

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ ได้อธิบายว่าก่อนที่จะเรียนรู้ว่ารัฐศาสตร์คืออะไร จำเป็นต้องทราบ ว่า วิชาความรู้มีการจำแนกประเภทของความรู้ออกเป็น 3 สาขาใหญ่ ๆ คือมนุษยศาสตร์ (Humanities) วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (Natural Science) และสังคมศาสตร์ (Social Sciences) สังคมศาสตร์ คือ ความรู้เกี่ยวกับสังคมและมนุษย์ที่มาอยู่ร่วมกันในสังคม ตลอดจนปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม ในวิชาสังคมศาสตร์นั้นการแสวงหาความรู้ก็ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) เช่นกัน แต่ทฤษฎีต่าง ๆ ทางสังคมศาสตร์ได้มาจากการสังเกตพิจารณามากกว่าการทดลอง เพราะเหตุว่าสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ของสังคมมนุษย์นั้นเราไม่สามารถควบคุมได้อย่างแน่นอน (Lack of control over all Variables) กล่าวคือ สังคมมนุษย์และตัวมนุษย์เองเปลี่ยนแปลงเสมอ เพราะการที่จะเอาสังคมทั้งสังคมนำมาทำการทดลอง เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ หรือจะกระทำกับบุคคลก็จะเป็นการผิดศีลธรรม เพราะฉะนั้นทฤษฎีในสังคมศาสตร์ จึงไม่สามารถพิสูจน์ได้แน่นอนเหมือนทฤษฎีวิทยาศาสตร์ธรรมชาติเป็นเพียงการสังเกตการณ์และพยายามอธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ วิชาในสาขาสังคมศาสตร์มี รัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคม

สันสิทธิ์ ขวลิขิตอารง กล่าวว่า รัฐศาสตร์แปลความหมายตามตรงได้ว่า ศาสตร์ที่ว่าด้วยรัฐ หรือความรู้ที่เกี่ยวกับรัฐ

อุไรวรรณ ธนสถิตย์ ให้นิยามว่า รัฐศาสตร์เป็นการเรียนเรื่องเกี่ยวกับรัฐ ในทุก ๆ แ่ง เป็นวิชาในหมวดสังคมศาสตร์ที่เน้นในแง่ของการปฏิบัติ (Practice) เป็นเรื่องที่เน้นประวัติความเป็นมาขององค์การ รัฐบาล ภาคทฤษฎีและปฏิบัติเกี่ยวกับรัฐเหล่านี้เป็นความหมายดั้งเดิมของรัฐศาสตร์ ในยุคปัจจุบันแนวความคิดนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบันที่มีความซับซ้อนขึ้น ความหมายของรัฐศาสตร์กลายเป็นกลายเป็นการศึกษาเรื่องการเมือง (politics) ความสัมพันธ์ของมนุษย์ ในแง่การบังคับบัญชาและการถูกบังคับบัญชา การควบคุมและการถูกควบคุม การเป็นผู้ปกครองและถูกปกครอง สิ่งดังกล่าวทั้งหมดเกี่ยวกับอำนาจหรืออาจเรียกได้ว่า อำนาจทางการเมือง ความเกี่ยวพันนี้ เกี่ยวพันในแง่ของการได้มาซึ่งอำนาจ และการรักษาไว้ซึ่งอำนาจดังกล่าวว่าทำอย่างไรจึงจะได้อำนาจนี้มา และเมื่อได้มาแล้วจะรักษาไว้ได้อย่างไร

อานนท์ อาภาภิรม ได้ให้ความหมายไว้ว่า คำว่า “รัฐศาสตร์” ถอดศัพท์มาจากภาษาอังกฤษว่า “Political Science” และคำว่า “Political” นั้นเป็นคุณศัพท์ของคำว่า “Politics” ซึ่งมีรากศัพท์ มาจากคำว่า “Polis” ในภาษากรีก มีความหมายว่าการจัดองค์การทางการเมืองในรูปแบบหนึ่งอันแสดง ให้เห็นถึงการจัดองค์การทางการเมืองในกรีกโบราณ เมื่อประมาณ 2400 ปีเศษมาแล้ว สำหรับรูปแบบ ของการจัดตั้งองค์การทางการเมืองของกรีก ในสมัยก่อนนั้นเกิดขึ้นในเมืองขนาดเล็กซึ่งมีจำนวน ประชากรไม่มากนักและเรียกเมืองเหล่านั้นว่า “นครรัฐ”(City-State)ในปัจจุบันนี้วิชารัฐศาสตร์ ซึ่งเป็น สาขาหนึ่งของสังคมศาสตร์ (Social Science) เป็นวิชาที่มุ่งศึกษาถึงการที่มนุษย์รวมกันอยู่ในสังคม ฉะนั้น จึงยังไม่สามารถจะแสวงหา ทฤษฎีหรือกำหนดกฎเกณฑ์ที่แน่นอนเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ในสังคม เช่น ในด้านพฤติกรรมทางการเมืองก็ยังไม่สามารถจะวางหลักการที่แน่นอนว่า มีวิธีใดบ้าง จึงจะได้รูปการปกครองที่ดีที่สุด หรือจะดำเนินการอย่างไรจึงจะมีรัฐบาลที่ดีที่สุดเหล่านี้ เป็นต้น

สรุปว่า “รัฐศาสตร์” เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับระบบการเมืองและกระบวนการทางการเมือง โดยมุ่งศึกษาลักษณะทางการเมืองซึ่งก็คือการแสวงหาอำนาจ ศึกษาถึงพฤติกรรมของกลุ่มองค์กร และสถาบันทางการเมือง สำหรับในประเทศไทยเป็นที่เข้าใจกันว่า “รัฐศาสตร์” เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้อง กับการแสวงหาอำนาจทางการเมืองของกลุ่มคนและพรรคการเมืองเพื่อที่จะได้มาซึ่งอำนาจในการ ปกครองประเทศและผลประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ

พระพุทธศาสนากับการเมือง

เราจะเห็นได้ว่าประเทศไทยในปัจจุบันมีระบอบการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข เมื่อถามถึงเรื่องศาสนาประจำชาติแล้ว หลายคนไม่ว่าจะเป็นคนไทย หรือคนต่างชาตก็ตาม จะกล่าวในลักษณะที่ตรงกันว่า เมืองไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติที่น่าจะเป็นเช่นนั้นก็เพราะว่า หลักฐานต่างทั้งทางด้าน สถาปัตยกรรมก็ดี หรือ ศิลปะการก่อสร้างต่าง ๆ ณ สถานที่สำคัญ ๆ ล้วนบ่งบอกได้ว่า นี่เป็นดินแดนแห่งพระพุทธศาสนาแทบทั้งสิ้น ไม่เพียงเท่านั้น ทั้งวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ก็ล้วนบ่งบอกความเป็นพุทธศาสนาอีกด้วยแต่ก็อาจจะมีคำถามค้างคาอยู่ภายในจิตใจและตามมาอีกหลายฝ่าย ว่าทำไมพระพุทธศาสนาถึงมิได้เป็นศาสนาประจำชาติในลักษณะเชิงที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนเสียที นั้นหมายถึง การบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย” เรื่องนี้สำคัญเพียงแค่นั้นที่จะต้องบัญญัติพระพุทธศาสนาเป็นประจำชาติ หรือไม่ควรที่จะบัญญัติเอาไว้ เพราะเหตุที่พระพุทธศาสนาขึ้นอยู่กับคนไทยมานาน...แสน...นาน.... พระพุทธศาสนาอยู่ในจิตใจของ

คนไทยอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องบัญญัติหรือตรากฎหมายอะไรต่าง ๆ ไว้ก็ได้ เพราะ พระศาสนาเป็นเรื่องของจิตใจไม่เกี่ยวข้องกับ สังคมการเมือง หรือกฎหมายใด ๆ ถึงแม้ไม่มีกฎหมาย พระพุทธศาสนาก็อยู่ได้ เพราะทุก ๆ วันนี่ ศาสนาอยู่ได้ก็เพราะประชาชน นั่นก็คือ ประชาชนชาวบ้าน เป็นผู้อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองมาเท่าทุกวันนี้ มิใช่ภาครัฐบาลที่จะมาช่วยเหลือหรืออุปถัมภ์ พระพุทธศาสนาก็อยู่ได้และเจริญรุ่งเรืองเสียอีกและคาถามจึงตามมา

นอกจากนี้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงวางหลักการเมืองการปกครองเอาไว้แก่เจ้าลิจฉวีซึ่งได้ปกครองแบบสามัคคีธรรมหรือสมาพันธรัฐซึ่งถือว่ามี การปกครองที่ถือค่อนข้างที่จะเป็นประชาธิปไตยมากที่สุดในยุคนั้น หลักธรรมการปกครองซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงวางไว้มีชื่อว่า “อปรีทานิยธรรม” แปลว่า ข้อปฏิบัติไม่เป็นที่ตั้งของความเสื่อม หรือข้อที่ประพฤติปฏิบัติแล้วจะไม่นำไปสู่ความเสื่อมเรียกอย่างง่ายว่า ปฏิบัติแล้วจะสามารถรักษาความเจริญรุ่งเรืองเอาไว้ได้นั่นเอง ซึ่งมีทั้งหมด 7 ประการ

หลักอปรีทานิยธรรม เป็นหลักการที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่เจ้าแห่งแคว้นวัชชี แคว้นที่ปกครองโดยระบบสาธารณรัฐ ผู้ที่ทำหน้าที่ฝ่ายบริหารและตุลาการได้รับการเลือกและได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกรัฐสภาวัชชี ตามคัมภีร์พุทธศาสนากล่าวว่า ประกอบด้วยกษัตริย์ลิจฉวี 7,707 พระองค์ เมื่อมองถึงบุคลากรในองค์กรบริหารแล้ว น่าจะเรียกระบบการปกครองนี้ว่า สาธารณรัฐประชาธิปไตยมากกว่า เพราะอำนาจทางการเมืองอยู่ในมือของกษัตริย์เพียงกลุ่มเดียว สาเหตุที่จัดระบบการปกครองในลักษณะอย่างนี้ ก็คงเนื่องมาจากมีพระบรมวงศานุวงศ์ที่มีอำนาจอยู่หลายกลุ่ม การที่จะสถาปนาเพียงราชวงศ์ใดราชวงศ์หนึ่งเป็นกษัตริย์คงทำให้กษัตริย์ไร้บัลลังก์อีกหลายพระองค์ ที่เหลืออาจจะคบคิดกันทำการแย่งชิงอำนาจ โดยไม่มีเวลาพัฒนาชาติ อย่างกระนั้นเลย เปิดโอกาสให้กษัตริย์ทุกพระองค์มีโอกาสเข้ามาบริหารประเทศร่วมกัน ก่อให้เกิดความสมดุลทางอำนาจขึ้นโดยอัตโนมัติ

ในพระสูตรพระพุทธองค์ทรงแสดงหลักอปรีทานิยธรรมตามการกราบบังคมทูลเชิญของเจ้าผู้ครองแคว้น ณ สารัณทเจตีย์ ใกล้พระนครเวสาลี เนื้อหาพระสูตรเป็นเรื่องราวที่วัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์แห่งแคว้นมคธ ได้เดินทางไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าตามพระราชโองการของพระเจ้าอชาตศัตรู เจ้าแห่งแคว้นที่ประสงค์จะยกทัพไปตีแคว้นวัชชี เมื่อไปถึงและได้กราบทูลต่อพระพุทธเจ้าถึงความประสงค์ของพระเจ้าอชาตศัตรูแล้ว พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสถามพระอานนท์ที่กำลังถวายนานพัตอยู่ในขณะนั้นถึงหลักอปรีทานิยธรรมที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงแก่ชาววัชชีว่ายังถือปฏิบัติกันอยู่หรือไม่ อย่างไร พระอานนท์ได้ทูลตอบว่าชาววัชชีล้วนยังคงถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

เป็นนิตยภัต 7 ประการ ไม่เสื่อมคลาย เมื่อพระอนานนท์ทูลตอบแล้วพระพุทธเจ้าได้ตรัสกับวัสสการพพรพราหมณ์ว่าการปฏิบัติตามอปริหานิยธรรม 7 ประการ ของชาววัชชีนี้เพียงใด ชาววัชชีก็พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น

อปริหานิยธรรมของกษัตริย์วัชชีหรือวัชชีอปริหานิยธรรม (ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง) 7 ประการคือ

1. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ การประชุมก็คือการได้มาถามไถ่ บอกเล่าความเป็นอยู่ในระหว่างคน ครัวเรือน หมู่บ้าน เมือง ที่หวังอยู่อย่างสงบร่มเย็นด้วยน้ำมิตรไมตรีระหว่างกัน ในที่นี้ท่านหมายถึงการประชุมกันด้วยจิตที่เป็นกุศลเพื่อจะได้รับความทราบความเป็นไปในเรื่องราวต่างๆ คนทางนี้จะรู้ว่าคนทางโน้นเป็นอย่างไร ฝนฟ้าข้าวปลาอาหารคืออยู่หรือ? มีความไม่สงบทุกข์ร้อนจากภัยอันตรายภายนอกหรือเปล่า? พอดีจะช่วยเหลือกันได้อย่างไรบ้าง? เพราะหากเราปรารถนาความสุขสงบ แต่ผู้อื่นยังยากเข็ญอยู่ก็คงเป็นเรื่องหวังได้ยาก

2. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจพึงกระทำ อย่างไรเรียกว่า พร้อมเพรียงกัน อรรถกถาจารย์ท่านกล่าวว่า “แม้ขณะกำลังกินข้าวอยู่ได้ ครึ่งจาน กำลังนุ่งห่ม ประดับตัวได้ครึ่งเดียว พอได้สดับเสียงกลองก็รีบมา” พฤติกรรมอย่างนี้เรียกว่า พร้อมเพรียง เมื่อมาถึงแล้วก็ให้ประชุมพร้อมกัน เลิกพร้อมกัน ไม่ลุกออกไปก่อนโดยไม่มีเหตุอันควร ข้อนี้ท่านผู้ผ่านชีวิตมาด้วยการประชุมๆ... คงเข้าใจดีถึงปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะปัญหาด้านจิตใจและผลเสียแก่การงาน จากการไม่ยึดถือตามคำ พร้อมเพรียง ไม่ว่าจะกับผู้เลิกหลังหรือเลิกก่อน แม้โดยวาจาจะกล่าวปลอบตัวให้แยกงานกับส่วนตัว แต่จะมีก็คนที่ทำได้ การเลิกก่อนนั้นก็ใช้ว่าจะมีผลดีอย่างน้อยหากยังไม่บรรลุลุณณวิเศษก็ไม่มีทางทราบได้เลยว่า เมื่อออกมาแล้วในที่ประชุม เขากล่าวอะไรกัน อีกอย่างในใจก็จะรำรังเป็นทุกข์จากการกระทำของตัวที่ก้าวขาออกมาก่อนเวลาอันควร และผลร้ายที่ตามมาก็คือ สามัคคีแตก สิ่งที่จะเหลือและงอกงามก็คือความเสื่อมในที่สุด

3. ไม่ถืออำเภอใจบัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่ได้บัญญัติ อะไรคือสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ สิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ก็คือสิ่งที่ได้สมมติกันไว้ก่อน “สมมติ นั้นคือความที่รับรู้ร่วมกัน มาจากคำว่า สัน ที่แปลว่าร่วมกัน กับ มะติ ที่แปลว่ามติหรือความรับรู้ ร่วมกันเป็น สมมติ คือรู้ร่วมกัน รับรู้ร่วมกัน และคำว่ามติภาษาไทยก็นำเอามาใช้ถึงการที่แสดงการรับรองร่วมกัน ในทางรับก็ตาม ในทางปฏิเสธก็ตาม เมื่อเป็นมติ ดังที่เรียกว่ามติที่ประชุม” มิใช่การถือเอาอำเภอใจของตัวหรืออิทธิพลภายนอก เช่น ละ ล้ม ล้าง ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงหรือข้อที่ได้สมมติกันมาแต่ก่อน ด้วยอ่อนให้แก่อำนาจหรือความอยากบางประการ พิจารณาโดยบัญญัติที่พระพุทธองค์ท่านทรงวางไว้ เช่น

ศีลบัญญัติ เป็นต้นว่าภิกษุต้องถือศีล 227 ข้อ หากภิกษุรูปใดเห็นว่าไม่พอ ขอพิเศษ 311 ข้อ อย่างภิกษุณี ต่อเติมตามอำเภอใจ คงนับได้ว่าท่านเป็นหนึ่งในผู้หวังความเสื่อมให้แก่ตัว หรือขมรวาสมเมื่อคราวใครในศีลในธรรมต้องการที่จะถือปฏิบัติ(แท้จริงควรถือปฏิบัติโดยตลอด) โดยอาจหวังหรือไม่หวังอันสงสัยอย่างใดก็ตามแต่ ผู้ถือเบญจศีลจะบอกว่า ข้าพเจ้าขอรับแค่สี่ข้อ ข้อห้าเพื่อไว้เย็นนี้ตั้งวงกับสหายอย่างนี้เราก็คงได้แต่รอความเจริญเหมือนรอพระอาทิตย์ขึ้นทางตะวันตก

4. ให้ความเคารพนับถือ เห็นถ้อยคำเป็นสิ่งอันพึงรับฟัง ของท่านผู้เป็นใหญ่ในนั้น ท่านผู้ใหญ่ในที่นี้ หมายถึง ผู้อาวุโสในด้านต่างๆ ถ้าเป็นภิกษุก็หมายถึง ภิกษุผู้เป็นเถระ ได้แก่ผู้ถึงภาวะความมั่นคง คือประกอบด้วยคุณเครื่องกระทำความเป็นเถระ ผ่านโลกมามาก ผู้รู้ตัญญู เหตุใดเราจึงควรให้ความเคารพนับถือรับฟังถ้อยคำจากผู้หลักผู้ใหญ่ เราคงไม่ปฏิเสธความสำคัญของประวัติศาสตร์ที่ทำให้รู้ที่มามากมาย และเมื่ออีกความหมายหนึ่งของประวัติศาสตร์ แปลว่า เหตุการณ์ที่เป็นมา พิจารณาโดยความเป็นจริง สิ่งใดที่ล่วงพ้นมาแม้ผ่านปัจจุบันไปเพียงเสี้ยววินาทีก็ถือว่าเป็นอดีต ดังนั้นคำว่าประวัติศาสตร์ย่อมแปลเป็นอะไรไปไม่ได้นอกจากอดีต เมื่อวันนี้เราตอบรับความสำคัญของประวัติศาสตร์ถึงขนาดพร้อมจะแลกเลือดแลกเนื้อ ทำนองเดียวกัน คำว่าผู้ใหญ่ ผู้อาวุโส(ประวัติศาสตร์ของเรา) คงไม่มีเหตุผลอะไรที่จะละเลยไม่ให้ความสำคัญ เราในปัจจุบันที่ได้มา ระบายอัสสาสะปัสสาสะอยู่ทุกวัน ก็ด้วยท่านเหล่านั้นเป็นผู้ถากถางทั้งสิ้นเอาแค่นี้ยังไม่มองย้อนถึงผู้มีพระคุณเมื่อร้อยปีพันปี ถึงขนาดต้องตีความศิลาจารึก วันนี้เรามีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระภิกษุผู้เป็นเถระ มหาเถระ ครูบาอาจารย์ ปู่ย่าตายาย บิดามารดา ผู้บุพการี ประวัติศาสตร์มีชีวิต การได้เข้าไปทำความเคารพกระทำสักการะตามธรรมเนียมปฏิบัติ ถามไถ่พูดคุย โอวาทที่ท่านให้ เหล่านี้ หากเคารพรับฟัง นำมาปฏิบัติ ความเจริญย่อมมาเยือนชีวิตเราอย่างมีต้องสงสัย

5. บรรดาภุคสตรีกุลมารีทั้งหลายมิให้อยู่อย่างถูกข่มเหงรังแก หมายความว่าในครอบครัวใด บ้านเมืองใด หากมุ่งหมายจะเดินทางไปสู่ความเจริญ สิ่งหนึ่งที่พึงกระทำคือ ป้องกันรักษามิให้เด็กและสตรีต้องถูกข่มเหงรังแก จะเห็นว่าพระพุทธองค์ท่านทรงให้ความสำคัญในเรื่องความเท่าเทียมและแตกต่างระหว่างวัย เพศ มาแต่แรกแล้ว คิดดูก็ยังคิดไม่ออกว่าจะมีอะไรตั้งอยู่ได้โดยลำพัง อยู่ได้นั้นยังไม่เท่าไร แต่ที่จะหวังความเจริญ ความสำเร็จก้าวหน้า ตามประสงค์ในธรรมหมวดนี้แบบไม่พึ่งใครเลยนั้นน่าจะมีแต่ยอดมนุษย์ในภาพยนตร์เท่านั้น พ่อบ้านก็ต้องพึ่งแม่บ้าน ลูกบ้าน และหากต้องการให้ทรงอยู่เจริญต่อไปภายภาคหน้ามีตัวตายตัวแทนก็เห็นมีแต่ เด็ก เยาวชนเท่านั้นที่สามารถเจริญเติบโตเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ได้อยู่พวกเขาเดียว ส่วนเหล่าผู้ใหญ่ที่โตเต็มที่ตาม

ธรรมชาตีก็น่าจะมีแต่จะเฒ่าชรา หนึ่งหย่อน ฟันหลอ ผมขาว ร่วงโรยลงไป แล้วก็ตายในที่สุด เมื่อเห็นสัง
กรรมของการโตการตายแล้ว หากครอบครัวใด บ้านเมืองใด มีที่หมายของปลายทางคือความเจริญ
แล้ว ก็เป็นการควรอย่างยิ่งที่จะชวนชวนป้องกันรักษามิให้มีการช่มเหงรังแกเด็กและสตรี

**6. เคารพสักการบูชาเจดีย์ของวัชชี ทั้งภายในและภายนอก ไม่ละเลยการทำธรรมิก
พลิ ธรรม** ข้อนี้เชื่อมโยงได้กับการให้ความเคารพเชื่อฟังคำพูดของผู้ใหญ่ แต่ท่านมุ่งกล่าวถึงสิ่งอัน
เป็นวัตถุและพิธีกรรม มีที่ควรพิจารณาคือคราวที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่เจ้าลิจฉวีนั้น พระพุทธองค์ทรง
ตรัสว่า “พวกเจ้าวัชชีพึงหวังความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียัง
สักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจดีย์ในแคว้นวัชชีของชาววัชชีทั้งในเมืองและนอกเมือง และไม่ละเลย
บูชาอันชอบธรรมที่เคยให้ เคยกระทำต่อเจดีย์เหล่านั้นให้เสื่อมสูญไป” จะเห็นได้ว่าข้อความจากพระ
ไตรปิฎก พระพุทธองค์มิได้บอกให้เจ้าวัชชีไปทำความเคารพสักการบูชาเจดีย์ผู้อื่นเลย เอาแค่
ญาติพี่น้องตัวที่เคยได้กระทำมาเท่านั้น จะเป็นที่ตั้งอยู่นอกเมืองหรือในเมืองก็ตาม อย่างพวกเรา
พุทธศาสนิกชนก็มีให้แสวงหาบุญอื่นนอกเขตพระพุทธศาสนา ถึงคราวเหมาะควรแก่การบูชา จะ
ด้วยอามิสบูชาหรือปฏิบัติบูชา ก็ให้กระทำตามกาล เพียงเท่านั้นก็หวังความเจริญในข้อนี้ได้แล้ว

**7. จัดให้ความอารักขาคุ้มครองป้องกันอันชอบธรรมแต่พระอรหันต์ ตั้งใจให้ท่านที่ยัง
มิได้มาพึ่งมาสู่แคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่โดยผาสุก** หลายท่านเป็นกังวลถึงกับตั้งคำถามพูดคุยกัน
ว่าในโลกนี้สิ้นพระอรหันต์ไปแล้วหรือยัง? บางท่านว่ายัง บางท่านว่าหมดแล้ว คุยกันไปคุยกันมาถึง
ขนาดมีความคิดจะสร้างเครื่องมือวัดความเป็นพระอรหันต์ พึงค้นหาข้อสรุปอะไรไม่ได้ แต่ที่พอทำ
ให้เข้าใจคือถกเถียงที่ข้อนี้คงจะถกกันไปเรื่อยไม่แน่นอนอาจจนถึงวันตายของผู้ถกเอง เพราะยังไม่เคยได้
ยินว่าใครเกิดมาแล้วจะไม่ตาย จากปัญหาที่ยกมาเพื่อว่าถ้าไม่ปรากฏว่ามีพระอรหันต์ในโลกนี้แล้ว
เราท่านผู้หวังความเจริญจะเบาลงจากข้อปฏิบัติไปหนึ่งข้อ แต่เมื่อข้อเท็จจริงยังไม่อาจสรุปได้ว่าพระ
อรหันต์นั้นยังมีอยู่หรือไม่ พระพรหมคุณาภรณ์ท่านก็ได้ให้ความหมายอันพอทำให้ท่านผู้กำลังถก
ปัญหาหยุดนิ่งนี้ สงบปากได้ในระดับหนึ่งว่า พระอรหันต์หมายถึงบรรพชิตที่เป็นหลักใจของ
ประชาชน ภารธุระใน อปริหานิยธรรมข้อสุดท้ายเราท่านจึงยังไม่มีสิทธิจะโดยตรงหรือโดยปริยาย
ที่จะเลิกปฏิบัติ เช่นดังที่ผู้หวังความเจริญทั้งหลายเขามีเลิกกัน ส่วนบ้านเมืองใดที่มีได้จัดให้ความ
อารักขาคุ้มครองป้องกันอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์หรือผู้เป็นหลักใจของประชาชน ไม่ตั้งใจให้ท่าน
ที่ยังมิได้มาพึ่งมาสู่แคว้น ที่มาแล้วต้องอยู่ด้วยความระทมทุกข์ เห็นที่ว่าบ้านเมืองนั้นคงไม่ต่าง
จากผู้มีปฏิปทาไปสู่ความล่มสลาย เพราะการดำรงอยู่ของบรรพชิตนั้นเป็นการบ่งบอกถึงความเจริญ
ถึงขั้นขีดสุดของสังคม ยิ่งสังคมสงฆ์สามารถดำรงอยู่ได้โดยปกติสุขเท่าใด นั่นย่อมแสดงให้เห็นว่า

สังคมนั้นมีความเจริญสูงตามไปด้วยเท่านั้น เนื่องจากโดยธรรมชาติที่จะอำนวยให้บรรพชิตสามารถดำรงชีพได้ตามควรแก่สมณภาวนานั้น จำเป็นต้องอาศัยความบริบูรณ์ของทุกบริบทในสังคม ที่สูงกว่านั้นนอกจากความเจริญด้านรูปธรรมความเป็นอยู่แล้ว คุณธรรม จริยธรรม ที่เรามักมองไม่ค่อยออกว่าจะวัดกันที่ใด หากวัดได้ก็แค่เพียงระดับหนึ่ง ช่วงระยะเวลาหนึ่ง พอเลิกก็เลิกไม่มีใครตามไปคู่กันถึงกันคร้ว ความอยู่ได้อย่างไม่ได้ของบรรพชิตนี้แหละที่จะเป็นตรรกะชี้ให้เห็นว่าจิตใจของผู้คนในสังคมมีความเจริญเหมือนดั่งตัวเลขคราวครบไตรมาส ตีกรามสูงสวย แสงไฟประดับยามราตรีมีงาน น้ำคำโฆษาของผู้หาคะแนนเสียงหรือไม่ แต่ถ้าเมื่อใดที่สังคมสงบอยู่ไม่ได้ เราก็มั่นใจได้เช่นเดียวกันว่าความเสื่อมถอยของบ้านเมืองย่อมมาเยือนถึงความมืดเข้าคลุมเมื่ออาทิตย์ลาขอบฟ้า เมื่อใดที่พระผู้กล่าวว่าเป็นอริยะพื้นภาวะปฤชฌน เปลี่ยนใจระจอนลงในกระแสของมนุษย์โลกโลกียกิจ เมื่อใดที่ผู้ปรารถนาปฏิบัติธรรมต้องล่าถอยจากถิ่นเพื่อแสวงหาสถานที่อันเหมาะสม บัดนั้นเราคงไม่เหลือพระหรือคัมภีร์มาบอกกล่าวเปิดสกลคำที่ว่า อปรินิยธรรม เพื่อหวังหนทางสู่ความเจริญกันเยี่ยงนี้อย่างแน่นอน

สรุปได้ว่า หลักรัฐศาสตร์ในแนวทางพระพุทธศาสนานั้นจะต้องประกอบด้วยหลักการหลักอปรินิยธรรม ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง ซึ่งการปกครองในลักษณะนี้จะทำให้สังคมเจริญไม่ก้าวถอยหลังไปสู่ความเสื่อม

สรุป

การศึกษาวิชารัฐศาสตร์จึงเป็นวิชาที่ผู้ศึกษาได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ เป็นพลเมืองของระบอบประชาธิปไตย รู้จักการใช้สิทธิ ชื่อตรงต่อหน้าที่ ปฏิบัติตนภายใต้กฎหมาย มีส่วนร่วมทางการเมือง สนใจความยุติธรรมในสังคม และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศได้ เช่น ปลัดอำเภอ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล นักวิเคราะห์นโยบายและแผน และเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ในส่วนราชการต่าง ๆ ประกอบอาชีพภาคเอกชนและเป็นเจ้าของกิจการเองเป็นต้น สำหรับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามีได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อจะสร้างสถาบันทางการเมืองแบบใหม่และมีใช้เพื่อสถาปนาโครงสร้างทางการเมืองใดๆขึ้นมา แต่มีจุดมุ่งหมายเพื่อหาทางแก้ปัญหาของสังคมโดยทำการปฏิรูปบุคคลที่ประกอบเป็นสังคมและโดยการให้คำแนะนำหลักการทั่วไปบางอย่างที่จะช่วยให้สังคมมาใช้เพื่อมนุษยธรรมอันยิ่งใหญ่ เพื่อปรับปรุงสวัสดิภาพของสมาชิกของสังคม และเพื่อแบ่งปันทรัพยากรให้เป็นไปอย่างยุติธรรมมีข้อจำกัดในการที่ระบบ

การเมืองจะสร้างเสริมความสุขและความปลอดภัยให้แก่ประชาชน เพราะที่ไม่มีระบบการเมืองใดที่แม้ว่าจะมีอุดมการณ์อันสูงส่งขนาดไหนจะสามารถสร้างสันติสุขขึ้นมาได้ครบเท่าที่ประชาชนในระบบการเมืองนั้นยังถูกรอบงาด้วยความโลภ ความโกรธและความหลงอยู่ นอกจากนั้นแล้ว ไม่ว่าระบบการเมืองใดจะถูกนำมาใช้ ก็ยังต้องมีองค์ประกอบทั่วไปบางอย่างที่สมาชิกของสังคมนั้นๆจะต้องประสบอยู่ต่อไป สำหรับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเท่าที่ได้ค้นคว้ามานำเสนอเป็นบางส่วนของหลักธรรม คำสอนของพระพุทธศาสนาที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องหรือสอดคล้องกับหลักรัฐศาสตร์ ตั้งอยู่บนทางสายกลาง หรือมัชฌิมาปฏิปทาโดยยึดหลักการ สังฆาธิปไตย คือ หลักการที่คณะสงฆ์เป็นใหญ่ซึ่งเทียบเคียงได้กับ หลักการแห่งประชาธิปไตย อันได้แก่ หลักปธานิยธรรม 7 ที่ว่าด้วยธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง

เอกสารอ้างอิง

- กมล สมวิเชียร. (2516). **ประชาธิปไตยกับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. (2526). **รัฐศาสตร์: ขอบข่าย สถานภาพ และการศึกษาวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์.
- พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต. (2541). **ธรรมกับสังคมไทยในสถานการณ์ปัจจุบัน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), (2557). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 29. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, 2557.
- สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน). **สมมติบัญญัติ**. แหล่งที่มา : www.dharma-gateway.com/monk/preach/somdej/sd-214.htm [13 พฤษภาคม 2562].
- สันสีทธิ ขวลิธธำรง. (2546). **หลักการบริหารรัฐกิจกับระบบราชการไทย**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- เสถียร ทังทองมะดัน. **รัฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์**. แหล่งที่มา : <http://nkr.mcu.ac.th/e-book/index.php/13-books/wichakarn/95-รัฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์> [13 พฤษภาคม 2562].
- อง.สตตท. (ไทย) 23/20/153-158

- อานนท์ อากาศิรม. (2543). รัฐศาสตร์เบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- _____. (2545). รัฐศาสตร์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- อุไรวรรณ ฌนสถิตย. (2530). หลักมนุษยศาสตร์. ลำปาง : กิจเสรีการพิมพ์.

วิเคราะห์คุณค่าการเมืองการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนา

An Analytical Value of Political Ideas Buddhistic Approach

ไพบุลย์ สุขเจตน์*

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าการเมืองการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนา ด้านการเมืองการปกครอง 2) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าการเมืองการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนา ด้านเศรษฐกิจ 3) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าการเมืองการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนา ด้านสังคม โดยทำการศึกษาจากเอกสารปฐมภูมิ และตำราวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลมาวิเคราะห์สรุปผลในเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า

1) คุณค่าการเมืองการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนา ด้านการเมืองการปกครอง มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาโดยคำนึงถึงคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน ทำให้รัฐมีความมั่นคงและการสร้างให้บุคคลมีคุณภาพมีคุณสมบัติที่ถึงพร้อมทั้งความสามารถและความประพฤติคือถึงพร้อมด้วยความรู้และคุณธรรมจริยธรรม

2) คุณค่าการเมืองการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนา ด้านเศรษฐกิจ “วิถีกัมมะหิย” จะทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมของกลุ่มคนต่าง ๆ “ยึดหยุ่น” และนำไปสู่การแบ่งปันผลประโยชน์และความต้องการอย่างเท่าเทียม

3) คุณค่าการเมืองการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนา ด้านสังคม นักปกครองจะต้องยึดหลักการปกครองที่จะต้องประกอบไปด้วยคุณธรรม สามารถที่นำพาประเทศหรือรัฐนั้นให้เป็นรัฐในอุดมคติได้เป็นรัฐที่มีแต่ความสงบสุขเพียงพร้อมไปด้วยสุจริตชนไม่มีการคดโกงฉ้อฉล

คำสำคัญ: 1. วิเคราะห์คุณค่า 2. การเมืองการปกครอง 3. ตามแนวพระพุทธศาสนา

Abstract

The objective of this article is 1) to analysis of politics and governance according to Buddhistic Approach 2) to analysis of economic value according to

* ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์

Buddhistic Approach and 3) to analysis of social value according to Buddhistic Approach by studying from primary documents and other related academic texts and use the data to analyze and summarize the results in descriptive

The study revealed as the following:

1) Politics and governance value: Focusing on development with regard to the quality of life of the people, the state is stable and creating quality people with qualities that can be reached with feelings and feelings.

2) Economic value: “Velvet Way” that will make the group “flexible” and participate in sharing benefits and equal needs.

3) Social value: Leaders must adhere to the principles of morality that must be composed of morality. Able to lead that country or state to be an ideal state, a state of peace and integrity, without corruption.

Keywords: 1. Analyze the value 2. Politics 3. Governance 4. Buddhism

บทนำ

แนวคิดทางการเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับวิธีการได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองและการบริหารราชการแผ่นดิน และการใช้อำนาจที่ได้มาเพื่อสร้างความผาสุกให้แก่ประชาชน ส่วนการปกครองเป็นการทำงานของ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งจะดำเนินการตามกฎหมายและนโยบายที่รัฐมอบให้ดำเนินการ โดยมุ่งที่จะสร้าง ความผาสุก ความเป็นระเบียบ ความสงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นในสังคมภายใต้รูปแบบการปกครองแบบ ประชาธิปไตยและแบบเผด็จการ

การเมืองการปกครองเป็นกิจการบ้านเมืองที่เกี่ยวกับรัฐ การจัดส่วนแห่งรัฐ การบริหารประเทศเฉพาะที่เกี่ยวกับนโยบายในการบริหารประเทศ เช่นการเมืองระหว่างประเทศ การดำเนินการและนโยบายระหว่างประเทศ การอำนวยความสะดวกการบริหารราชการแผ่นดิน มีตำแหน่งทางการเมือง มีหน้าที่อำนวยความสะดวกการบริหารแผ่นดิน การปกครอง การดูแลคุ้มครองระวังรักษาและบริหาร (ราชบัณฑิตยสถาน : 2546) เป็นการเมืองการปกครองที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน เช่นในประเทศไทย การเมืองการจัดส่วนแห่งรัฐ การบริหาร การปกครอง การดูแลรักษาและอื่น ๆ และมีรัฐบาลซึ่งมีอำนาจอธิปไตยหรืออำนาจสูงสุดในการดำเนินกิจการของรัฐในประเทศและนอกประเทศโดยอิสระ ดังนั้นรัฐจึงเป็นสังคมที่มีการจัดองค์กรทางการเมืองแตกต่างจากการรวมตัวกันเป็นสังคมแบบธรรมดา ๆ ความหมายของรัฐเน้นในเรื่องการเมือง คือ มีการจัดองค์กรใน

รูปแบบที่ว่า มีคนจำนวนหนึ่งเป็นผู้ปกครองมีอำนาจเหนือกลุ่มคนทั้งหมด อำนาจของผู้ปกครองนี้อาจได้มาด้วยการใช้กำลัง หรือความยินยอมมอบให้ หรือการยอมรับของคนที่อยู่ในสังคมนั้นทางใดทางหนึ่งก็ได้ คำว่า รัฐ นี้อาจให้ความหมายโดยสมบูรณ์ว่า รัฐประชาชาติ ก็ได้ เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า รัฐ แล้ว จะเห็นได้ว่า จุดประสงค์สำคัญในการมีรัฐ คือความปรารถนาของคนที่จะมีชีวิตที่มีความสมบูรณ์ อันได้แก่ การมีเสรีภาพ มีโอกาสอันเท่าเทียมกัน มีความเจริญก้าวหน้า มีโอกาสพัฒนาด้านสติปัญญา ความสามารถและบุคลิกภาพ มีศักดิ์และสิทธิ์ที่จะเป็นเจ้าของประเทศ

ในส่วนการเมืองการปกครองในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การปกครองเพื่อการศึกษา เป็นการปกครองที่ทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยโดยใช้ธรรมะ การเมืองการปกครองไม่สามารถที่จะแยกออกจากศาสนาได้การเมืองที่ถูกต้องจะต้องเกี่ยวข้องกับคนทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในเพศใดก็ตาม เพื่อให้คนในสังคมสามารถที่จะอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขได้ การเมืองนั้นคือระบบของการจัดหรือการกระทำเพื่อให้คนจำนวนมากอยู่ด้วยกันโดยปราศจากปัญหาโดยไม่ต้องใช้อำนาจ แต่ความสำคัญมันอยู่ที่ว่ามันเป็นระบบที่ต้องจัดทำขึ้นก็เพื่อคนทั้งหมดจะอยู่ร่วมกันโดยปราศจากปัญหา สำหรับพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าในฐานะที่พระองค์เป็นศาสดาเอกของโลกพระองค์มิได้ทรงมุ่งหวังที่จะสร้างระบบปรัชญาการเมืองการปกครองขึ้นมาแต่อย่างใด แต่ทรงให้คำชี้แนะเกี่ยวกับข้อปฏิบัติต่างๆ ในการปกครองแก่รัฐนั้น ๆ พระพุทธเจ้ามิได้ทรงสอนปรัชญาการเมืองโดยตรง ดังจะเห็นได้ว่าในพระพุทธศาสนากล่าวถึงเรื่องนี้เป็นส่วนน้อยแต่ดูเหมือนจะเป็นการสอนให้แก้ปัญหาเฉพาะของรัฐ บางรัฐในสมัยพุทธกาลมากกว่า เพราะคำสอนที่สอนสำหรับรัฐหนึ่งต่างกับที่สอนกับอีกรัฐหนึ่ง พระพุทธองค์ทรงหวังที่จะให้เกิดความสงบสุข ความเจริญแก่รัฐซึ่งมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การมีศีลธรรมของบุคคลในรัฐนั้น ๆ แต่พระพุทธองค์มิได้ทรงให้ความสำคัญแก่เศรษฐกิจในฐานะเป็นจุดหมายของรัฐแต่ทรงเห็นว่าสำคัญเพราะเป็นเหตุแห่งความสงบของรัฐ และการแบ่งปันผลผลิตที่ไม่ดีนั้น ย่อมนำความเดือดร้อนมาสู่รัฐก็เพราะเป็นเหตุให้คนประพฤตินิสิต ดังนั้นศีลธรรมจึงนับเป็นสิ่งสำคัญมากกว่าเศรษฐกิจแต่ถ้าเศรษฐกิจไม่ดี การรักษาศีลก็ยาก เศรษฐกิจจึงเป็นฐาน ส่วนศีลธรรมเป็นจุดหมายดังนั้น การปกครองของรัฐจึงต้องมีการจัดการที่ดีทั้งในด้านการปกครอง เศรษฐกิจ และด้านสังคม ดำเนินไปได้ด้วยดี โดยควรที่จะนำหลักธรรมในทางพุทธศาสนามาใช้ควบคู่กับกฎหมายของรัฐเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพเสถียรภาพในการบริหารกิจการของรัฐ ซึ่งพระพุทธศาสนากับการเมืองการปกครองนั้นไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้ เพราะต่างก็มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด การเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่เกิดขึ้นในทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมย่อมมีผลกระทบต่อศาสนา และในทำนองเดียวกันการเปลี่ยนแปลงในทางศาสนาก็จะมีผลกระทบต่อการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมเช่นเดียวกัน

วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อวิเคราะห์คุณค่าการเมืองการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนาด้านการเมืองการปกครอง
- 2.2 เพื่อวิเคราะห์คุณค่าการเมืองการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนาด้านเศรษฐกิจ
- 2.3 เพื่อวิเคราะห์คุณค่าการเมืองการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนาด้านสังคม

วิเคราะห์คุณค่าการเมืองการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนาด้านการเมืองการปกครอง

ตั้งนั้นการพัฒนาภายในรัฐจึงเป็นสิ่งแรกที่ผู้ปกครองจะต้องทุ่มเทความสามารถอย่างเต็มที่ในการพัฒนา เพราะนั่นหมายถึงความเจริญรุ่งเรืองของรัฐประชาชนจะมีความมั่งคั่งมีความเพียงพอในปัจจัยขั้นพื้นฐาน มีความเป็นอยู่อย่างมีความสุข ส่วนการพัฒนาทางด้านจิตใจก็เป็นสิ่งที่รัฐจะละเลยไม่ได้ เพราะทุกคนในรัฐจะอยู่กันอย่างสันติสุขได้นั้น ผู้ปกครองจะต้องมีคุณธรรมจริยธรรม ประชาชนจะต้องรู้จักหน้าที่ของตนและเป็นคนดีมีศีลธรรมด้วย จึงกล่าวได้ว่าการพัฒนาเป็นฐาน ส่วนศีลธรรมเป็นเป้าหมายของการปกครองเป้าหมายในการปกครองตามทัศนะของพระพุทธศาสนาก็คือเพื่อรักษาพระธรรมวินัย เพื่อประโยชน์แก่หมู่คณะ เพื่อเป็นข้อปฏิบัติของทุกคนในรัฐดังนี้

- 1) เพื่อคุณค่าโดยส่วนรวม มี 2 ประการคือ
 - 1.1) เพื่อความยอมรับของประชาชน และเพื่อความดีงามขององค์กรทางการเมืองทั้งหมดโดยส่วนรวม ด้วยการตั้งกฎระเบียบขึ้นมาบนฐานแห่งการยอมรับร่วมกัน ไม่ใช่วิธีบังคับขึ้นใจ แต่บัญญัติไว้เพื่อผลดีร่วมกันและโดยความยอมรับร่วมกัน
 - 1.2) เพื่อความผาสุกของประชาชนภายในรัฐ
- 2) คุณค่าแก่ตัวบุคคลมี 2 ประการคือ
 - 2.1) เพื่อกำจัดคนที่ไร้คุณธรรม คือป้องกันไม่ให้คนชั่วมาแสวงผลประโยชน์ของรัฐ
 - 2.2) เพื่อความอยู่อย่างผาสุกของคนดีหรือเพื่อส่งเสริมคนที่ประพฤติดีให้ทำหน้าที่ในการปกครอง และป้องกันคนที่ประพฤติชั่วไม่ให้มีอำนาจ
- 3) คุณค่าแก่ชีวิตที่ดีของประชาชน คือคำนึงถึงผลดีและผลร้ายที่จะเกิดกับวิถีชีวิตของประชาชน เช่นเรื่องความดี ความชั่ว เป็นต้น โดยมุ่งที่จะสร้างสภาพแวดล้อมชีวิตที่ดีงามมี 2 ประการคือ
 - 3.1) เพื่อปิดกั้นความวุ่นวายในสังคมที่จะเกิดในปัจจุบัน
 - 3.2) เพื่อป้องกันความวุ่นวายในสังคมที่จะเกิดในอนาคต

4) คุณค่าแก่ประชาชนทั่วไป คือเพื่อผลดีแก่จิตใจของประชาชนในรัฐ ทำให้ประชาชนมีความสุขใจด้วยอาศัยความดีของผู้ปกครองหรือเจ้าหน้าที่รัฐมี 2 ประการคือ

4.1) เพื่อความชื่นชอบของประชาชนที่ยังไม่ชอบใจในตัวผู้ปกครองหรือรัฐบาล

4.2) เพื่อความชอบใจของประชาชนยิ่ง ๆ ขึ้นไป และประชาชนที่มีความชอบใจอยู่แล้วจะให้ความร่วมมือกับรัฐ เป็นกำลังในการช่วยกันพัฒนาประเทศให้มีความเจริญรุ่งเรืองสองข้อนี้มุ่งเพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชนเอง เพราะความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนมีจุดเริ่มต้นอยู่ที่ทำให้ประชาชนมีความร่มเย็นเป็นสุข ประชาชนเกิดศรัทธาในตัวผู้ปกครองพร้อมที่จะพัฒนาตนเองไปสู่คุณความดีที่สูงยิ่งขึ้นไป

5) คุณค่าแก่ประเทศชาติมี 2 ประการ คือ

5.1) เพื่อให้ประเทศชาติมีความมั่นคง ประชาชนในรัฐเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

5.2) เพื่อช่วยค้ำจุนให้กฎระเบียบแบบแผน และระบบการต่าง ๆ เกิดมีผลในการปฏิบัติตามหลักการอย่างหนักแน่นมั่นคง เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของรัฐอย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า คุณค่าการเมืองการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนา จึงมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาโดยคำนึงถึงคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน ทำให้รัฐมีความมั่นคงและการสร้างให้บุคคลมีคุณภาพมีคุณสมบัติที่ถึงพร้อมทั้งความสามารถและความประพฤติคือถึงพร้อมด้วยความรู้และคุณธรรมจริยธรรมนั่นเอง ความแตกต่างระหว่าง 2 แนวคิด การเมืองการปกครองตามแนวทางของตะวันตกจะมุ่งไปที่เป้าหมายของรัฐ ให้สำเร็จมากกว่า ส่วนในทางการเมืองการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนา จะคำนึงถึงตัวบุคคลมากกว่ารัฐ

วิเคราะห์คุณค่าการเมืองการปกครองตามแนวพุทธศาสนาด้านเศรษฐกิจ

ในกฎทนต์สูตรนั้น เริ่มแรกนั้นพระเจ้ามหาราชิตราขทรงมิได้ตระหนักถึงประเด็นปัญหาเรื่อง “ความยากจน” ซึ่งสัมพันธ์กับปัจจัย 4 ว่า เป็นภัยคุกคามต่อสถานะความเป็นกษัตริย์ของพระองค์ แต่สิ่งกลัวมากที่สุดคือ “การกลัวว่าจะสูญเสียอำนาจทางการเมืองการปกครองที่ตัวเองมีและเป็น”

ใน “กฎทนต์สูตร” (ที.สี. 9/323-358/124-150) สะท้อนให้เรามองเห็นความสำคัญของปัญหา เพราะเมื่อวิเคราะห์จากประเด็นดังกล่าวพบว่า การที่พระเจ้ามหาราชิตราขทรงเพียงพร้อมไปด้วยโภคสมบัติ มนุษย์สมบัติ และปรารถนาให้สิ่งเหล่านี้คงอยู่กับพระองค์ตลอดระยะเวลาที่พระองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ ฉะนั้น พระองค์ทรงดำริตามวิธีการที่นิยมกระทำในยุคนั้นคือ “การบุญช้ายัญ” โดยที่จะมุ่งหวังว่า สามารถสร้างความพอใจให้แก่เทพเจ้าผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จเหล่านั้น

ในขณะที่พราหมณ์ปุโรหิตมองว่า “หัวใจของพระราชาคือประชาชน” ถ้าพระองค์ไม่สามารถกุมหัวใจ หรือเข้าไปนั่งในใจของประชาชนได้ ผลที่ตามมาก็คือ “การสูญเสียพลังมวลชน” จนนำไปสู่การต่อต้าน และประท้วงเพื่อโค่นล้มราชบัลลังก์ของพระองค์

อย่างไรก็ตาม โจทย์ และคำตอบของพระราชากับพราหมณ์อาจจะสอดคล้องกัน แต่วิธีการในการแก้โจทย์นั้นเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบมีความแตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้ พราหมณ์จึงนำเสนอสถานการณ์จริงเกี่ยวกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในแคว้นต่อ พระราชาว่า “บ้านเมืองของพระองค์ยังมีเสี้ยนหนาม มีการเบียดเบียน โจรยังปล้นบ้าน ปล้นนิคม ปล้นเมืองหลวง ดักจี้ในทางเปลี่ยว พระองค์โปรดให้ฟื้นฟูพิธีกรรมก็จะชื่อว่า กระทำสิ่งที่ไม่สมควร” นอกจากนั้น พราหมณ์ยังได้เสนอความคิดเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลเสียของการหาทางออกด้วยวิธี การรุนแรงว่า “การปราบเสี้ยนหนามคือ โจร ด้วยการประหาร จองจำ ปรับไหม ต่าหนีโทษ หรือเนรเทศ ไม่ถือว่าเป็นการกำจัดเสี้ยนหนามคือโจรได้อย่างถูกต้อง เพราะว่าโจรที่เหลือจากที่กำจัดไปแล้วนั้นก็จะมาเบียดเบียนบ้านเมืองได้ในภายหลัง”

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ พราหมณ์จึงได้นำเสนอ “นโยบายคู่ขนาน” (Dualistic Policy) อันเป็นการดำเนินนโยบายเชิงรัฐประศาสนศาสตร์ควบคู่ไปกับนโยบายเกี่ยวกับการ พัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งนโยบายคู่ขนานนั้นประกอบไปด้วย “ไตรภาค” หรือ “กลยุทธ์สามเส้า” กล่าวคือ

1) การพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชนชั้นรากหญ้า โดยการพระราชทานพันธุ์พืช และอาหาร ให้แก่พลเมืองผู้ขะมักเขม้นในเกษตรกรรม และการเลี้ยงปศุสัตว์ เพื่อให้เกษตรกรนั้นไม่ต้องเดือดร้อนเรื่องต้นทุนทางสินค้า หรือต้นทุนในการซื้อวัตถุดิบจากแคว้นอื่นมากเกินไป

2) การพัฒนาเศรษฐกิจในระดับกลาง และระดับสูง โดยการสนับสนุนต้นทุน ทางการผลิต หรือต้นทุนทางการเงินให้แก่ธุรกิจขนาดกลาง อันเป็นธุรกิจเชิงพาณิชย์ที่คอยรับซื้อสินค้า ทางการเกษตรจากเกษตรกรไปขายใน แคว้นอื่น ๆ หรือภายในแคว้นของพระองค์

3) การเสริมสร้างขวัญ และกำลังใจให้แก่คณะผู้บริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งการขับเคลื่อน แผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยข้าราชการเป็นมันสมอง และผลักดันนโยบายต่าง ๆ ให้สัมฤทธิ์ผลเป็นรูปธรรม ดังนั้น การพระราชทานอาหาร และเพิ่มเงินเดือนให้แก่ราชการนั้นจึงถือได้ว่าเป็นมาตรการในการสร้างแรงจูง ใจได้อย่างดีที่สุดในทางหนึ่ง

นโยบาย “สามเส้า” ดังกล่าวนั้น จัดได้ว่าเป็น “เครื่องยนต์สามตัว” ในการขับเคลื่อนการ พัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าต่อไป อย่างไรก็ตาม การดำเนินตามนโยบายดังกล่าวนับได้ว่าเป็น การทำสงคราม หรือประกาศสงครามในหลายด้านด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็น “สงครามกับความยากจน” “สงครามกับการฉ้อราษฎร์บังหลวง” “สงครามกับยาเสพติด” “สงครามกับการก่อการร้าย” และ

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “สงครามกับกิเลส” ที่มีอยู่ในตัวเองด้วยการปฏิบัติตนตามแนวทางของศีล สมาธิ และปัญญา

เมื่อเสนอแนะวิธีปราบผู้ร้ายแบบถอนรากถอนโคนเช่นนี้แล้ว พระองค์ทรงมุ่งไปที่ปัญหาเศรษฐกิจ และพยายามทำให้ประชาชนทุกคน ทุกสาขาอาชีพมีความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้น แล้วปัญหาต่าง ๆ ก็จะไม่ค่อย ๆ ลดน้อยถอยลงไปโดยลำดับ ถ้าวิเคราะห์วิธีแก้ปัญหาเศรษฐกิจที่พระองค์ทรงเสนอนั้น จริง ๆ แล้ว คือ กระบวนการแก้ปัญหาแบบอริยสัจ 4 นั่นเอง ถ้าจัดตามลำดับขั้นตอนจะเห็นภาพที่แจ่มชัด ดังนี้

การมองปัญหาอย่างทะลุปรุโปร่ง รวมถึงการหาสาเหตุที่แท้จริงตลอดจนการหาแนวทางแก้ไขที่ถูกต้องของพระพุทธองค์นี้จึงเป็นไปตามหลักการของอริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ศัตรูที่แท้จริงของพระองค์ สาเหตุของปัญหา ก็คือ “ความยากจน” ซึ่งเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจทำให้ประชากรมีความยากจน มีความลำบากในการทำมาหากิน เป็นเหตุให้เกิดการประทุต็อกุศลกรรมมีการลักขโมยเกิดขึ้น จึงทรงแก้ปัญหาโดยใช้วิธีบูรณาการเข้ากับวิธีแบบเดิมของพราหมณ์คือ การคงไว้ซึ่งการบุญชัฏญโดยเอาบุญเหล่านั้นไปให้ประชาชนที่เดือดร้อนแทนที่จะเป็นเทพเจ้าเหมือนแต่ก่อน (ที.สี. 9/323-358/124-150)

จะเห็นได้ว่าปัญหาความมั่นคงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นแล้วนั้น นับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมากในปัจจุบัน เพราะสามารถขยายผลก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาได้อีกมากมายมีลักษณะเป็นลูกโซ่ที่สัมพันธ์เกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน ปัญหาเหล่านั้นได้แก่ ปัญหาความมั่นคงทางสังคม การเมือง และการปกครอง ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและปัญหาการกระจายรายได้ การพัฒนาประเทศทำให้ระบบเศรษฐกิจและสังคมมีการเปลี่ยนแปลงตาม โครงสร้างการผลิตได้เปลี่ยนจากภาคเกษตรกรรมเป็นภาคอุตสาหกรรม ผลิตเพื่อการส่งออก การเปิดการค้าเสรีและการลงทุน ส่งผลให้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศขยายตัวอย่างรวดเร็วแต่การขยายตัวไม่สม่ำเสมอ อุตสาหกรรมกระจุกตัวเฉพาะในเมืองใหญ่ ๆ เกิดความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและปัญหาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นผลจากการขยายตัวของผลิตภัณฑ์หรือการผลิตประชาชาติทั้งในภาคเกษตร และอุตสาหกรรมซึ่งจำเป็นต้องใช้ปัจจัยการผลิตจำนวนมากรวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติที่มีจำกัด ทำให้เกิดการบุกรุกที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ เป็นต้น ผลที่ตามมาคือ ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมหรือหมดไปอย่างรวดเร็ว ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ และปัญหาการว่างงาน ในระยะที่ผ่านมา รัฐบาล และประชาชนใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนมาก รวมทั้งมีค่านิยมการใช้สินค้าจากต่างประเทศ การพัฒนาประเทศพึ่งพาเงินทุนและเทคโนโลยีจากต่างประเทศจำนวนมาก ประเทศไทยจึงขาดดุลการค้าเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลให้เงิน

สำรวจระหว่างประเทศลดลงอย่างรวดเร็ว ปัญหาการแข่งขันและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย การเปิดเสรีทางการค้าและการลงทุนทำให้การแข่งขันระหว่างประเทศรุนแรงขึ้น ปัจจัยที่ทำให้ประเทศแข่งขันกับต่างประเทศได้นอกจากต้นทุนการผลิตแล้วยังมีนโยบายและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ในปัจจุบันความสามารถในการแข่งขันของประเทศลดลงเนื่องจากต้นทุนด้านแรงงานเพิ่มขึ้น

ประเทศไทยมีโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในหน่วยงานภาครัฐ จึงเป็นเศรษฐกิจแบบบูรณาการ ทั้งด้านการเงินงบประมาณ การบริหารจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม การพัฒนา คุณภาพบุคลากร และการพัฒนาเทคโนโลยีและสร้างสรรค์นวัตกรรม เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ การดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการดำเนินชีวิตแบบปกติธรรมดา โดยข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องเริ่มต้นสร้างความพอเพียงให้เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลก่อน ทั้งการสร้างความรู้ความสามารถ การพัฒนาสิ่งที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น การใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ใช้ชีวิตตามกำลังความสามารถของตัวเอง ต้องคิดใช้เหตุผล ประมาทตนเองให้เป็น หากจำเป็นต้องมีหนี้สิน ควรเป็นหนี้ที่ก่อให้เกิดรายได้ หรือเป็นประโยชน์ต่อตนเอง และครอบครัว และต้องใช้ความระมัดระวังมากขึ้นมีความพยายามมากขึ้น ขยันมากขึ้น ต้องใช้สติปัญญาสร้างภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิต โดยตั้งมั่นอยู่บนพื้นฐานการทำความดี ต้องพัฒนาตนเองให้มีความสามัคคี ความรู้คิดพิจารณาให้ถี่ อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ ยึดหลักคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต ความถูกต้อง ความดีงาม เพราะความถูกต้องและความดีงามจะนำมาซึ่งความความมั่นคงทางสังคมและความสุขในจิตใจในการทำงานและปฏิบัติหน้าที่ จะต้องตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนในการเป็นผู้ให้บริการแก่สังคม และร่วมเสริมสร้างสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม และอยู่ร่วมกับระบบนิเวศได้อย่างสมดุล มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต มีสติยังคิด ใช้ปัญญาพิจารณาอย่างรอบคอบในการดำเนินชีวิตและปฏิบัติหน้าที่บนพื้นฐานของความมีเหตุมีผล พอประมาทกับศักยภาพและสถานภาพของแต่ละบุคคลในแต่ละสถานการณ์ และหมั่นเสริมสร้างความรู้ให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เพื่อจะได้มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ควรสั่งการหรือชี้หน้าประชาชน ชุมชนมากเกินไป แต่ควรสนับสนุนให้ประชาชน/ชุมชนสามารถช่วยตนเอง กำหนดทิศทางการพัฒนาหรือแผนงาน กิจกรรมที่ยินอยู่บนขาดตนเองพึ่งพาตนเองได้ แล้วให้ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐมาช่วยสนับสนุนให้แผนงาน กิจกรรมนี้เป็นจริงขึ้นมาตามหลักการพัฒนา “ช่วยเหลือประชาชน/ชุมชนเพื่อให้เขาช่วยตัวเองได้” การร่วมกับผู้อื่น ต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีแรงงานคือช่วยกันทำงาน มีสมองคือช่วยกันคิด ใช้ความรู้ความสามารถ ความถนัดความเชี่ยวชาญของตนเองในการพัฒนางานและ

แนะนำผู้อื่น เอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน คำนึงถึงสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อส่วนรวม ย่อมนำมาซึ่งความปรองดองสามัคคี อยู่ร่วมกันช่วยกันพัฒนาให้ก้าวหน้าอันเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีขององค์กร และสังคม

นักการเมืองที่มีหลักคิด และหลักปฏิบัติบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะต้องเป็นตัวอย่างของผู้นำที่มีความเข้มแข็งทางด้านคุณธรรม จริยธรรม มีความละเอียด และเกรงกลัวต่อการกระทำความผิดแม้เพียงเล็กน้อยเนื่องจากการกระทำของผู้นำส่งผลกระทบต่อชุมชน/สังคม และในขณะเดียวกันนักการเมืองในทุกระดับจะต้องรู้จักสังคม ชุมชน ที่แต่ละคนเป็นผู้แทนอย่างถ่องแท้มีความเข้าใจระบบการปกครองและระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ตามกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมรอบรู้ และเท่าทันการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยมุ่งที่จะดำเนินวิถีทางการเมืองเพื่อให้ท้องถิ่น/ประเทศชาติ มีความก้าวหน้าไปอย่างสมดุลในทุก ๆ ด้าน และคนในท้องถิ่น/ประเทศชาติ อยู่อย่างพอเพียงสมครสมานสามัคคีปรองดองกัน

ส่งผลให้การเมืองการปกครองต้องพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพสูงขึ้น มีมาตรฐานสากล รวมทั้งสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ ตลอดจนการส่งเสริมจากภาครัฐบาล เป็นหลักการพัฒนาบ้านเมืองที่ได้ผลเป็นอย่างดี บ้านเมืองไม่มีโจรผู้ร้าย บ้านเรือนไม่ต้องปิดประตู ทำให้อาณาประชาราษฎร์อยู่เย็นเป็นสุขกันทั่วหน้า นับว่าเป็นนโยบายที่ส่งผลดีต่อการปกครองในปัจจุบันอย่างมาก เพราะเป็นการแก้ปัญหาสังคมอย่างถูกต้อง เป็นกุศโลบายในการปกครองรัฐให้มีความเจริญรุ่งเรือง เพราะประชาชนจะอยู่กันอย่างมีความสุขได้นั้น ก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยขั้นพื้นฐานในการครองชีพ หากประชาชนยังยากไร้ รัฐก็ไม่สามารถที่ก้าวไปสู่อุดมการณ์สูงสุดได้ เราจะเห็นได้จากการปฏิรูปการเมืองของรัฐบาลในแต่ละยุคซึ่งมุ่งไปที่การปฏิรูปเศรษฐกิจ ปฏิรูปการศึกษา ปฏิรูปสังคม ปฏิรูปราชการ ปฏิรูปคุณภาพชีวิตหรือแม้แต่การประกาศทำสงครามกับความยากจน ทั้งหมดนี้ก็เพื่อที่จะให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สามารถที่จะอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขได้ เพราะทุกฝ่ายล้วนได้รับการเหลียวแลจากรัฐ ได้รับการสนับสนุนและการคุ้มครองจากรัฐ ทุกฝ่ายจึงมีกำลังใจในการพัฒนาอาชีพของตนอย่างเต็มความสามารถ ข้าราชการจะให้ความทุ่มเทในการทำหน้าที่ของตนเพื่อผลประโยชน์ของชาติ ผลที่ตามมาคือประชาชนจะให้ความร่วมมือกับรัฐความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนจะเป็นไปในทิศทางที่ดี ประชาชนจะคอยเป็นหูเป็นตาให้กับทางบ้านเมือง ทุกคนจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศชาติ และคนในสังคมไม่ว่าจะนับถือศาสนาใด ๆ หรือลัทธิใด ๆ ก็ตาม สามารถที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติได้ มีความเจริญรุ่งเรืองต่อไปด้วยฐานอันมั่นคง จะเห็นว่าสังคมไทยนั้นนับว่าเป็นสังคมที่มีการเป็นอยู่แบบพื้แบบน้อมมีอะไรก็พึ่งพากันได้ ในยามที่ประชาชน

ในส่วนใดส่วนหนึ่งของประเทศมีความเดือนร้อนด้วยเหตุการณ์ต่าง ๆ ประชาชนในภาคส่วนต่าง ๆ ก็จะทำให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มกำลัง องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ พระองค์ทรงเป็นบุคคลแรกที่พระราชทานความช่วยเหลือ ให้แก่ประชาชนผู้ยากไร้ ลำเค็ญ ทำให้ผู้บริหารประเทศและองค์ต่าง ๆ พวกเขาร่วมแรงร่วมใจกัน ในการที่จะช่วยเหลือเพื่อนร่วมชาติ ให้ข้ามพ้นเหตุการณ์วิกฤตินั้น ไปได้ด้วยดี

พระพุทธศาสนามองว่า เศรษฐกิจมีความสำคัญเป็นอย่างมาก การที่จะเข้าไปแก้ไขปัญหา เศรษฐกิจอย่างยั่งยืนนั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่าง ในการพิจารณาประกอบ เช่น แก้ไขที่ระบบเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การส่งเสริมให้บุคคลในสังคมได้มีคุณธรรมคือ จริยธรรมและศีลธรรมควบคู่กันไป ส่งผลให้เกิดพัฒนาการใน 2 มิติคือภายนอกได้แก่สิ่งแวดล้อม และภายในได้แก่จิตใจ การสร้างความพร้อมพร้อมทางเศรษฐกิจจึงเป็นภารกิจสำคัญที่จะต้องทำ แต่เราจะต้องให้ความเจริญก้าวหน้าพร้อมพร้อมทางเศรษฐกิจนั้นสัมพันธ์กับจุดหมาย โดยให้เป็นไปเพื่อจุดหมาย คือให้เกิดคุณภาพชีวิต ซึ่งทำให้มนุษย์พร้อมที่จะสร้างสรรค์หรือปฏิบัติเพื่อชีวิตที่ดีงามจึงเรียกว่า เศรษฐศาสตร์และเศรษฐกิจเพื่อคุณภาพชีวิต

การเมืองการปกครองตามนัยแห่ง กฎตันตสูตร ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงเน้นให้เห็นถึงการปราบปรามผู้อย่างเด็ดขาด ด้วยการส่งเสริมเศรษฐกิจ โดยมองเห็นว่า เมื่อทุกคนอยู่ดีมีความสุขทางด้านร่างกายในระดับหนึ่งแล้ว เรื่องการล็กเล็กขโมยน้อย โจรผู้ร้ายก็จะค่อย ๆ หดไปจากสังคม สังคมก็จะบังเกิดความสันติสุขอย่างแท้จริงหากดำเนินนโยบายเชิงรุกด้วยหลัก ยุทธศาสตร์หลักการ และแนวทางสำคัญประการหนึ่งในกฎตันตสูตรคือ การแบ่งปันและกระจายทรัพยากรให้ครอบคลุมถึงกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคมมากที่สุด กล่าวคือ ให้กลุ่มคนต่าง ๆ ทั้งภาคเกษตรกรรม นักธุรกิจ และกลุ่มคนชั้นปกครอง สามารถเข้าถึงแหล่งทุน และทรัพยากรอย่างเท่าเทียม และเป็นธรรม ไม่ว่าจะ เป็นทรัพยากรทางธรรมชาติ เช่น ดิน และน้ำ ทรัพยากรทางสังคม เช่น โอกาสทางการศึกษา ความปลอดภัยทางด้านชีวิต และทรัพย์สิน ทรัพยากรทางด้านเศรษฐกิจ เช่น โอกาสการเข้าถึงแหล่งทุน การตลาด และแรงงานที่เป็นธรรม (ที.สี. 9/323-358/124-150)

การที่กลุ่มคนต่าง ๆ ไม่สามารถเข้าถึงโอกาส และได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์ และความต้องการด้านทรัพยากรอย่างเท่าเทียม ทัวถึง และเป็นธรรมดังกล่าว จึงเป็นเหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่ง ในการแข่งขัน และแย่งชิงอำนาจที่ว่าด้วยการปกครองรัฐ เพราะหลายกลุ่มเชื่อว่า รัฐเป็นที่มาของ “อำนาจทางการบริหาร” ซึ่งอำนาจการบริหารอาจจะเป็นที่มาของอำนาจอื่น ๆ เช่น อำนาจทางการทหาร อำนาจทางการปกครอง อำนาจทางสังคม อำนาจทางเศรษฐกิจ และอำนาจทางกฎหมายที่จะนำไปสู่การร่างและตรากฎหมายเพื่อปกป้องผลประโยชน์ หรือแสวงหาประโยชน์

เพื่อกลุ่มการเมืองของตน เมื่อสถานการณ์ดำเนินไปในลักษณะเช่นนี้ ย่อมเป็นการยากที่จะทำให้กลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ เพราะกลุ่มต่าง ๆ จะพยายามที่จะแสวงหาโอกาสที่เข้าถึงอำนาจในลักษณะดังกล่าว และในหลาย ๆ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกนี้ เมื่อวิเคราะห์ตามทฤษฎีของมาเคียวารี นักรัฐศาสตร์ชื่อดังผู้เขียนหนังสือเรื่อง “เจ้าผู้ครองนครแห่งรัฐ” (The Prince) จะพบว่า หากเป้าหมายคือการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมือง และสังคมแล้ว กลุ่มการเมือง และกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ จะดำเนินการทุกวิถีทาง โดยไม่สนใจ และใส่ใจวิธีการว่าจะรุนแรง นำไปสู่การสูญเสียและขาดความชอบธรรมมากเพียงใด

การเมืองตามแนวทางของพระเจ้ามหาวิชิตราชจึงเป็น “วิถีกำมะหยี่” ที่จะทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมของกลุ่มคนต่าง ๆ “ยืดหยุ่น” และนำไปสู่การแบ่งปันผลประโยชน์ และความต้องการอย่างเท่าเทียม และเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น การกระจายอำนาจต่าง ๆ ออกไปสู่ภาคส่วนอื่น ๆ ไม่ว่าจะป็นท้องถิ่นทั้งในเมือง และนอกเมือง ไม่ว่าจะป็นอำนาจทางการเมืองการปกครอง อำนาจทางการบริหาร อำนาจทางเศรษฐกิจ และอำนาจทางการตลาด อาจจะทำให้การแย่งชิงอำนาจที่กระจุกตัวอยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือส่วนใดส่วนหนึ่งมีความยืดหยุ่นมากยิ่งขึ้น การแข่งขัน แย่งชิงที่นำไปสู่ความรุนแรงจะเป็นไปแบบถ้อยทีถ้อยอาศัยกันมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากรัฐภายใต้การบริหารของพระเจ้ามหาวิชิตราช

วิเคราะห์คุณค่าการเมืองการปกครองตามแนวพุทธศาสนาด้านสังคม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวลักษณะของคนที่มีส่วนร่วมในการปกครองที่ดี หรือสมาชิกที่ดีของรัฐว่า สมาชิกของรัฐผู้มีส่วนร่วมให้เกิดการปกครองที่ดี โดยเฉพาะคนในสังคมประชาธิปไตย ถ้าต้องการรับผิดชอบต่อรัฐประชาธิปไตย พึงถือหลักข้อ 3 คือ ธรรมาธิปไตย ดังนั้นการที่จะเป็นธรรมาธิปไตย ก็ต้องเริ่มตั้งแต่รู้ว่าอะไรเป็นธรรมความรู้จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยปัญญา จะให้มีปัญญาก็ต้องศึกษาเพื่อจะให้คนมีปัญญาเกิดขึ้นจะได้รู้จักเลือก รู้จักวินิจฉัย ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ในการปกครอง โดยปฏิบัติตามหลักการร่วมรับผิดชอบที่จะช่วยกันป้องกันความเสื่อมนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองโดยส่วนเดียวที่เรียกว่าอุปนิทานธรรม 7 ประการ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) : 2538)

หลักการดังกล่าวมานี้ นับว่าเป็นหลักการที่จะทำให้คนในสังคมสามารถที่จะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ มีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองร่วมกันอย่างไร้ปัญหา ปราศจากความขัดแย้งในเรื่องแนวคิดทางการเมืองการปกครองนอกจากนี้ยังมีหลักธรรมที่จะทำให้บุคคลเป็นพลเมืองที่ดีและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขอีกมากมาย เช่น หลักพรหม

วิหาร 4 เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้คนในสังคมไทยมีความเป็นอยู่อย่างสงบสุขพึ่งพาอาศัยกันได้และช่วยเหลือกันในยามทุกข์ยาก คนในสังคมไทยมักมีการเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีความกตัญญูทวาทะต่อบุพพการีชน และต่อประเทศชาติ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) : 2538)

ในปัจจุบันมีการกล่าวถึงปัญหาเกี่ยวกับศีลธรรมของนักปกครองกันอย่างกว้างขวางเพราะเนื่องจากผู้ปกครองมักมีพฤติกรรมที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชัน การบริหารงานยังมีการเอื้ออำนาจผลประโยชน์แก่พวกพ้อง ไม่มีความโปร่งใสในการทำงานจากหน่วยงานต่าง ๆ จึงก่อให้เกิดการต่อต้าน หรือปฏิเสธผู้นำที่ขาดจริยธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) : 2538)

พระมหากษัตริย์ ได้ใช้ธรรมะ ในการปกครอง กษัตริย์ของสุโขทัย แต่ละพระองค์ได้พยายามจัดกิจกรรม เผยแพร่ และให้การอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา และคณะสงฆ์อย่างต่อเนื่อง และที่สำคัญ การปกครอง และการเมืองที่ดี นักปกครอง จะต้องประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องมีความยุติธรรม มีศีล มีธรรมะ มีคุณธรรม และมีจริยธรรมทางการเมือง ทางการบริหารและการปกครองที่ดี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) : 2538)

การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขซึ่งรัฐในลักษณะนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยหลักธรรมในการปกครอง เพราะประชาชนในรัฐจะอยู่กันอย่างมีความสุขได้ก็เพราะผู้ปกครองมีคุณธรรม และหากรัฐใดมีผู้ปกครองที่มีความสามารถดีและมีคุณธรรม ก็ย่อมสามารถที่จะนำพารัฐนั้นไปสู่ความเจริญอันเป็นเป้าหมายของรัฐได้ไม่ยากนัก

หลักธรรมทั้งหมดนี้กล่าวได้ว่า เป็นหลักธรรมหรือข้อปฏิบัติสำหรับนักปกครองที่มีอำนาจหน้าที่ในการปกครองหมู่คณะและบริหารงานของรัฐ “ผู้นำ” ในคติทางพระพุทธศาสนา มิได้เป็นเพียงผู้นำทางการเมืองของประเทศเท่านั้นแต่ยังเป็นผู้นำสังคมและเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจและเป็นศูนย์กลางที่สำคัญที่สุดของสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือเสื่อมลงก็ขึ้นอยู่กับความมีคุณธรรมของผู้ปกครองนั่นเอง ถ้าได้ผู้ปกครองที่ปฏิบัติตามหลักปมุขธรรม คือธรรมสำหรับผู้เป็นประมุขแล้ว ก็สามารถที่นำพาประเทศหรือรัฐนั้นให้เป็นรัฐในอุดมคติได้เป็นรัฐที่มีแต่ความสงบสุขเพียงพร้อมไปด้วยสุจริตชนไม่มีการคดโกงฉ้อฉล (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) : 2538)

ฉะนั้น การปกครองคน หรือจะปกครองผู้อื่น นักปกครองขาดความยุติธรรมขาดความเที่ยงตรงเสียแล้ว ชุมชนนั้น สังคมนั้น และรัฐนั้น ก็จะทำให้เกิดความระส่ำระสาย เกิดความไม่เรียบร้อย เพราะมีความไม่เสมอหน้ากัน ผู้เป็นนักปกครอง จะต้องใช้ความเที่ยงตรง ใช้หลักของความยุติธรรมงดเว้นไม่ประพฤติสิ่งที่จะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม ที่จะก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรม จึงเห็นได้ว่านักปกครองจะต้อง ยึดหลักการปกครอง ที่จะต้องประกอบไปด้วยคุณธรรม อันเป็นอำนาจประจำใจ

มีหลักของจริยธรรม เข้ากับใจของตน โดยจะต้องยังยึดหลักของ ศีลธรรม มั่นคงด้วยศีลธรรม คุณธรรม ในการปกครองอีกด้วย จึงถือว่าเป็นแม่บทของจริยธรรม ที่เป็นหลักประพจน์ของผู้เป็นนักปกครอง ที่ควรยึดถือ ตั้งแต่ระดับพื้นฐานเบื้องต้น ไปจนถึงระดับสูงสุด

ข้อเสนอแนะ

ควรส่งเสริมและปลูกฝังจริยธรรมและคุณธรรมของนักการเมืองอย่างเป็นรูปธรรม

References

- กรมการศาสนา. (2530). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับสังคายนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2532). **อรรถกถาภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาฯ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิญญาน.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2538). **นิติศาสตร์แนวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้น.

พุทธปรัชญาเป็นรากฐานทางรัฐศาสตร์

Buddhist Philosophy as the foundation of Political science

เอนก ฌ เชียงใหม่

บทคัดย่อ

พุทธปรัชญาถือว่า ธรรมมิใช่จุดหมายสูงสุดของชีวิต ธรรมเป็นเพียงแนวทาง วิธีการ เครื่องมือ อุปกรณ์ นโยบายมรรคาหรือพาหนะช่วยให้บรรลุจุดหมายระดับต่าง ๆ จนถึงสูงสุดของชีวิตคือการสิ้นทุกข์ เราอาจถือตามแนวพุทธปรัชญาว่าเป็นรากฐานของรัฐศาสตร์ที่ว่า ระบบการเมืองไม่ใช่สิ่งมุ่งประสงค์ของชีวิต ต่อระบบการเมืองที่อิงอาศัยธรรมเป็นแนวทางแก้ปัญหาชีวิต และพัฒนาชีวิตให้มนุษย์และช่วยให้นักมนุษย์บรรลุความสมหวัง คือหมดปัญหาหรือความทุกข์ระดับต่าง ๆ ของชีวิต พุทธปรัชญาเห็นว่า มนุษย์ไม่สามารถแก้ปัญหาชีวิตได้อย่างถูกต้องแท้จริง ถ้าไม่อาศัยธรรม ในทำนองเดียวกันความพยายามใด ๆ ทางการเมือง จะไม่อาจเกิดสัมฤทธิ์ผลได้อย่างถูกต้องแท้จริง ถ้าไม่ยึดหลักธรรมเป็นนโยบาย ดังนั้นพุทธปรัชญาการเมือง เราอาจกล่าวได้ว่า “รัฐบาลไม่ใช่โดยประชาชน ของประชาชนและเพื่อประชาชน แต่รัฐบาลโดยธรรม ของธรรม และเพื่อความสุขสมหวังของประชาชน เพราะธรรมคืออำนาจสูงสุดในโลกจึงเรียกว่า “ธรรมาธิปไตย”

คำสำคัญ: พุทธปรัชญา, รัฐศาสตร์

Abstract

Buddhist philosophy is considered Dharma is not the ultimate goal of life. Dharma is just a guideline the method of tools, equipment is just a guide. Policies, methods or vehicles help achieve different levels of goals. Until the highest of life is the end of suffering We may follow the Buddhist philosophy as the foundation of political science that The political system is not the purpose of life. To the political system based on virtue as a solution to life problems And develop life for humans and help humans achieve fulfillment. Is the problem or suffering of various levels of life Philosophy of Buddhism Humans cannot solve life problems correctly. If not living Similarly, any political attempt. Will not be able to achieve true success If not adhering to the principles of the policy Therefore, Buddhist philosophy We

can say that The government is not by the people. Of the people and for the people But the government by virtue of Dharma And for the happiness of the people Because Dharma is the highest power in the world, therefore called "Dhammakaya"

Keywords: Buddhist Philosophy, Political science

บทนำ

พระพุทธศาสนาเน้นการปกครองแบบธรรมาธิปไตยในหลักการปกครอง ๓ ประเภท คือ อัตตาธิปไตย ธรรมาธิปไตย และโลกาธิปไตย เพื่อใช้เป็นหลักของความคิด ความถูกต้อง ความเสมอภาค ใช้เป็นหลักในการปกครอง เพื่อให้สังคมส่วนรวมมีความเป็นปกติสุข ไม่มีการแบ่งพรรค แบ่งพวก หรือชนชั้นวรรณะ สี ผิวดำชาติ ตระกูล มีความสมานฉันท์ และคุ้มครองสิทธิของบุคคลทั่วไปให้ได้รับความเป็นธรรม

พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ และได้หล่อหลอมเป็นวิถีดำเนินชีวิตของคนไทย จึงเห็นควรให้พุทธปรัชญาการศึกษาเป็นปรัชญาการศึกษาที่มีพื้นฐานอยู่บนความเป็นไทย ผู้รู้ที่สนับสนุนให้พิจารณาปรัชญาการศึกษาไทยบนพื้นฐานของพุทธปรัชญา เช่น ศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี ท่านพุทธทาสภิกขุ พระเทพเวที พระราชวรมุนี สุกฤษณ์ ศิวรักษ์ และเอกวิทย์ ญกลาง เป็นต้น พระพุทธเจ้าชี้ให้เห็นถึงความจริงหรือสัจธรรมในหลักไตรลักษณ์ ซึ่งได้แก่

อนิจจัง คือ ความเป็นของไม่เที่ยง

ทุกขัง คือ ความเป็นทุกข์

อนัตตา คือ ความเป็นของไม่ใช่ตน

โลกและชีวิตเป็นอนิจจังไม่มีอะไรแน่นอน มนุษย์จึงไม่ควรติดอยู่กับวัตถุหรือมุ่งแสวงหาแต่ความสุขทางวัตถุ เพราะชีวิตแท้จริงแล้วเป็นทุกข์ เพราะประกอบด้วยสิ่งต่างๆ อันเป็นของไม่เที่ยง คือ ชั้น 5 ได้แก่

รูป คือ ร่างกาย รวมทั้งคุณสมบัติและพฤติกรรมทั้งปวง

เวทนา คือ อารมณ์ทุกข์และสุขของมนุษย์

สัญญา คือ การเรียนรู้ ความจำ

สังขาร คือ องค์ประกอบทางจิตที่คอยปรุงแต่งจิตให้ดีหรือชั่ว ได้แก่ เจตคติ ค่านิยม ความตั้งใจ ความสนใจ ซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นแรงขับให้มีการกระทำ

วิญญาณ คือ การรับรู้เกิดจากประสาทสัมผัสโดยตรง

มนุษย์เป็นอนัตตา คือไม่มีตัวตนที่แท้จริงที่เห็นว่าเป็นตัวตนอยู่นี้ก็เพราะว่าองค์ประกอบทั้ง 5 มารวมกันอยู่ในกระแสแห่งการเกิดดับ ซึ่งเป็นไปตามหลักปฏิจสมุปบาท คือ ทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ในกฎเหตุและผลหรือเป็นบ่อเกิดแห่งทุกข์ พุทธปรัชญาการศึกษา คือ การพัฒนาขั้น 5 เพื่อให้ความโง่เขลาของผู้เรียนลดน้อยลงและหมดไปในที่สุด และให้อยู่ในสังคมอย่างเป็นคนเก่ง คนดี และคนมีความสุขในโลกปัจจุบันและอนาคต

ความหมายของพุทธปรัชญา

“พุทธปรัชญา” หมายถึง การตรวจสอบในเชิงปรัชญาและระบบการแสวงหาความรู้ ที่พัฒนาขึ้นมาในนิกายต่าง ๆ ของพุทธศาสนาในอินเดีย หลักคำสอนเกี่ยวกับความจริง (สัจธรรม) และหลักปฏิบัติ (จริยธรรม) บางประการของพระพุทธศาสนาที่นำมาศึกษาวิเคราะห์ด้วยการใช้เหตุผลตามวิธีการของปรัชญา จากนิยามความหมายนี้ทำให้มองเห็นขอบเขตของพุทธปรัชญาว่าจำกัดอยู่ในส่วนที่เป็นศาสนธรรมของพุทธศาสนาเท่านั้น จะไม่รวมไปถึงองค์ประกอบอื่น ๆ เว้นเสียแต่ว่าองค์ประกอบเหล่านี้ จะเกี่ยวข้องกับศาสนธรรม จึงจะศึกษาวิเคราะห์ด้วยการใช้เหตุผลเชิงปรัชญาด้วยเท่านั้น

ลักษณะของพุทธปรัชญา

๑. พุทธปรัชญามีลักษณะเป็น “เหตุผลนิยม” ในแง่ที่ว่าศรัทธาเป็นคุณธรรมอย่างหนึ่งที่ศาสนิกชนพึงมี แต่ศรัทธาในทางพุทธศาสนาหมายถึงความเชื่ออย่างมีเหตุผลเป็นพื้นฐาน ดังจะเห็นได้ในหลักธรรมเรื่องความพันทุกข์ที่เรียกว่า “อริยสัจ 4 ประการ” เป็นหลักธรรมที่ตั้งขึ้นแสดงเหตุผลไว้อย่างชัดเจน คือการจะพ้นทุกข์ก็ต้องรู้ว่าอะไรเป็นตัวความทุกข์อะไรเป็นต้นเหตุของมัน การดับทุกข์คือดับอะไร หรือปฏิบัติอย่างไรจึงจะดับทุกข์ได้ หลักธรรม 4 ประการนี้พระพุทธเจ้าได้ทรงปฏิบัติมาแล้วจนเกิดผลจึงได้ทรงนำมาสั่งสอน และการสอนก็ไม่ได้สอนโดยเผด็จการแต่ได้สอนแบบพื้นฐานของความเชื่อคือให้พิจารณาตามหลักเหตุผลจนเห็นจริงแล้วจึงเชื่อ ดังมีหลักฐานปรากฏในกาลามสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแนะนำมิให้คนเชื่อสิ่งใดง่ายๆ ไม่ให้เชื่อในทางที่อาจผิดพลาดได้ 10 ประการ ที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก เล่ม 20 หน้า 241 และเล่ม 21 หน้า 259 ว่า

1. อย่าเชื่อโดยได้ฟังตามกันมา
2. อย่าเชื่อโดยทำสืบๆ กันมา
3. อย่าเชื่อตามข่าวลือ

4. อย่าเชื่อโดยอ้างตำรา – คัมภีร์ศาสนา
5. อย่าเชื่อโดยนิกเอง
6. อย่าเชื่อโดยการคาดคะเน
7. อย่าเชื่อโดยการอนุมาน – อุปมาน
8. อย่าเชื่อโดยพอใจตรงกับความเห็นของตน
9. อย่าเชื่อโดยนับถือว่ามีผู้เป็นครูของเรา
10. อย่าเชื่อโดยนับถือว่ามีผู้เป็นครูของเขา

พระพุทธเจ้าไม่ได้ห้ามมิให้เชื่อถือตามนี้โดยเด็ดขาด เพียงแต่ทรงแนะนำว่าอย่างควรวางใจตามนี้เลยทันที ต้องพิจารณาตามหลักเหตุผลก่อนจึงเชื่อ โดยได้ตรัสไว้ในภททิสสูตรว่า

เมื่อใดท่านรู้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศลมีโทษ นักปราชญ์ดีเตือน เมื่อทำแล้วย่อมให้เกิดแต่ส่วนที่ไม่เป็นประโยชน์และความทุกข์ท่านควรละธรรมเหล่านั้นเสีย ธรรมเหล่านี้เป็นกุศลไม่มีโทษ นักปราชญ์สรรเสริญ เมื่อทำแล้วย่อมให้เกิดประโยชน์และความสุข ท่านควรเข้าถึงธรรมเหล่านั้น นอกจากนี้ยังทรงวางหลักสำหรับตัดสินว่าสิ่งใดควรเชื่อไว้ 3 ประการ คือ

๑. ให้พิจารณาด้วยปัญญา จนทราบชัดด้วยตนเอง
2. ให้อาศัยทัศนะของผู้รู้เป็นเครื่องตัดสิน
3. ให้พิจารณาหาเหตุผลว่าถ้านำไปปฏิบัติแล้วจะเป็นคุณ หรือโทษ

๒. พุทธปรัชญามีลักษณะเป็น “อเทวนิยม” คือไม่นับถือเทพเจ้าแต่ถือว่ามีมนุษย์เป็นใหญ่ในตัวเอง ควบคุมชะตาชีวิตของตนเอง ปฏิเสธพรหมลิขิต ปฏิเสธเรื่องพระเจ้าสร้างโลก เช่นเดียวกับศาสนาเซน แต่ยอมรับการมีอยู่แห่งเทวดาต่างๆ ไป คล้ายเป็นประเภทของสัตว์ที่มีชีวิตของหนึ่งที่มีสภาพแวดล้อมต่างออกไปจากมนุษย์ ดังนั้นจึงมีคำกล่าวเป็นพุทธภาษิต ยืนยันว่าความรู้และความประพฤติ เป็นหลักสำคัญในการตัดสินนี้

วิชาจรณสมปนโน โส เสฏโฐ เทวมนุสเสสุ แปลว่า ผู้สมบูรณ์ด้วยความรู้และความประพฤติเป็นผู้ประเสริฐ สุดในเทวดาและมนุษย์ ด้วยเหตุผลนี้มนุษย์ธรรมดา ถ้ามีความประพฤติดี มีความรู้ดี ย่อมประเสริฐกว่าเทวดาที่ด้อยทางความรู้และความประพฤติ แสดงว่าพระพุทธศาสนาไม่ได้ตีราคาของเทวดาหรือเทพเจ้าสูงกว่าบุคคลดี ๆ ทั้งหลายและสำหรับเรื่องเทวดาหรือเทพเจ้าตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนาแบ่งไว้ประเภท ดังนี้

๑. สมมติเทพ เทวดาโดยสมมติ หรือโดยยกย่อง เช่นพระมหากษัตริย์ พระอัครมเหสี และพระราชโอรส พระราชธิดา

๒. อุปัตติเทพ เทวดาโดยกำเนิด ได้แก่เทวดาที่เกิดขึ้นเอง

๓. วิสุทธิเทพ เทวดาโดยความบริสุทธิ์ เช่นพระอรหันต์ และพระพุทธเจ้าเป็นต้น จัดว่าเป็นเทวดาชั้นสูงกว่าเทวดาทุกประเภท นอกจากนั้นในคติเรื่องพระพรหม ซึ่งเป็นเทพสูงสุดของศาสนาพราหมณ์ ทางพระพุทธศาสนาได้นำมาเปลี่ยนเสียใหม่ คือ แสดงคุณธรรม 4 ข้อ เรียกว่า พรหมวิหาร 4 หมายถึงธรรมเป็นเครื่องอยู่แห่งจิตใจของพรหมคือ

๑. เมตตา มีเมตริจิตคิดจะให้ผู้อื่นเป็นสุข ตรงกันข้ามกับความพยาบาท

๒. กรุณา คิดจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ตรงกันข้ามกับความโหดร้าย

๓. มุทิตา พลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี ตรงกันข้ามกับความริษยา

๔. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง ตรงข้ามกับความลำเอียง (อคิตา)

ธรรมทั้ง 4 ประการนี้ ถ้าบุคคลใดสามารถปฏิบัติได้ ก็มีฐานะเทียบเท่ากับพรหม ดังนั้น ลักษณะของพุทธปรัชญาถือว่า เทพเจ้าโดยความบริสุทธิ์คือความเป็นพระอรหันต์หรือเป็นพระพุทธเจ้า มนุษย์ทุกคนมีสิทธิ์จะเป็นได้ถ้าตั้งอยู่ในคุณธรรมหรือลงมือปฏิบัติเพียงพอ

พุทธปรัชญาแสดงคุณธรรมของเทวดาชั้นสูงคือพระพรหมไว้ด้วยเพื่อให้มนุษย์ทุกคนเป็นพรหมได้ในชาตินี้โดยคุณธรรม พระพุทธศาสนาคล้ายกับศาสนาเซน ในข้อที่ยกย่องเทวดาน้อยกว่าคนที่มีคุณงามความดี (พระไตรปิฎก เล่ม 3 อุปาสิทวาหสูตร หน้า 45)

3. พุทธปรัชญาเป็น “มนุษยนิยม” เพราะปฏิเสธปัญหาที่ลึกซึ้งซึ่งทางปรัชญา ปฏิเสธเทพเจ้าและอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของสิ่งภายนอกโดยให้ความสนใจเพียงทุกข์สุขในปัจจุบันของมนุษย์ จากการกระทำของมนุษย์เอง มีพุทธภาษิตบทหนึ่งที่มาจกธัมมบทว่า บุคคลพึงตั้งตนเองไว้ในทางที่ควรก่อน (อตตานเมว ปฐมัม ปฏิจรูป นิเวสเย) (สุตตันตปิฎก เล่ม 25 เล่ม หน้า 36) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า หลักการของพุทธปรัชญาเป็นมนุษยนิยม คือสอนให้มนุษย์แก้ปัญหาด้วยตัวมนุษย์เอง โดยเริ่มจากตัวเองก่อน นอกจากนี้จะเห็นได้จากปัญหาที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงตอบ เพราะเห็นว่าไม่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตในโลกนี้คือ

1. โลกเที่ยง

2. โลกไม่เที่ยง

3. โลกมีที่สิ้นสุด

4. โลกไม่มีที่สิ้นสุด

5. กายกับจิตเป็นอันเดียวกัน

6. กายกับจิตเป็นคนละส่วน

7. ตายแล้วสูญ

8. ตายแล้วไม่สูญ

9. ตายแล้วสูญก็มิใช่สูญก็มี

10. ตายแล้วสูญก็มิใช่ไม่สูญก็ไม่ใช่

พระพุทธเจ้าให้เหตุผลที่ไม่ตอบคำถามทั้ง 10 ข้อนี้เพราะไม่ได้เป็นประโยชน์เพื่อความดับทุกข์ เพื่อความสงบ เพื่อความรู้แจ้ง และเพื่อนิพพาน

4. พุทธปรัชญามีลักษณะเป็น “ปฏิบัตินิยม” ถือว่าความคิดใดๆ จะมีความหมายหรือไม่ ต้องขึ้นอยู่กับผลในการปฏิบัติของความคิดนั้นๆ ความคิดและความเชื่อที่ดีนั้นควรนำมาปฏิบัติได้และอำนวยประโยชน์แก่มวลมนุษย ในสมัยเมื่อใกล้จะปรินิพพาน พระพุทธเจ้าทางปรารภกับพุทธบริษัทที่มาบูชาพระองค์ว่า (มหาปรินิพพานสูตร เล่ม 10 หน้า 160)

การบูชาพระองค์ด้วยอามิสบูชา มีดอกไม้เป็นต้นยังไม่เชื่อว่าเป็นการบูชาที่แท้จริง แต่ผู้ใดที่ประพฤติปฏิบัติธรรม ตั้งตนชอบในคลองธรรม ผู้นั้นชื่อว่าเคารพหลักการบูชาพระตถาคต ด้วยการบูชาอันยอมเยียม

เป็นการแสดงให้เห็นว่าปฏิบัติบูชาหรือธรรมบูชาเป็นการบูชาที่สูงสุดกว่าการบูชาด้วยวัตถุ เช่นดอกไม้ธูปเทียน เป็นต้น

5. พุทธปรัชญามีลักษณะเป็นประชาธิปไตย ส่งเสริมความเสมอภาคและถือเสียงของคนหมู่มากเป็นเครื่องตัดสินชี้ขาด พระพุทธเจ้าไม่เห็นด้วยกับการแบ่งชั้นวรรณะ ที่ว่าด้วยการแบ่งชั้นวรรณะนี้เป็นงานของพระเจ้าหรือพระพรหม (ในสุนาทริกสูตร สังยุตตนิกาย สคาถวรรค เล่ม 15 หน้า 240) พระพุทธเจ้าทรงตอบสุนทรภทรภทวาท พราหมณ์ว่า อย่าถ้ามถึงชาติสกุลเลย จงถ้ามถึงความประพฤติดีกว่า โดยได้แสดงหลักธรรมและเหตุผลว่า

ไพย้อมเกิดได้จากไม้ทุกชนิด ผู้รู้แม้เกิดในตระกูลต่ำแต่เป็นผู้มีความเพียร เป็นผู้มีความซื่อ ด้วยความสะอาด มีสัตย์ สำนึกตนเป็นคนอาชาไนยได้ ในกัณณกัตถลสูตร (มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ สุตตันตปิฎก เล่ม 13 หน้า 517) พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า

“วรรณะทั้ง 4 คือ พราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ และศูทร ถ้ามีคุณธรรมแล้วก็เชื่อว่าเสมอกัน โดยทรงเปรียบว่าถ้าจะนำไม้สาละ ไม้มะม่วง ไม้มะเดื่อ ที่แห้งมาเผาไฟ ผลคือเปลวไฟ สีของไฟและแสงไฟที่เกิดขึ้นก็จะไม่ต่างอะไรกัน พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแรกที่สอนให้มนุษย์เลิกดูหมิ่นเหยียดหยามกัน ในเรื่องถือชั้นวรรณะ เพราะเหตุชาติและวงศ์สกุลสูงต่ำยากดีมีจนอย่างไรไม่สำคัญ ถ้าตั้งอยู่ในศีลธรรมแล้วก็ชื่อว่า เป็นคนดีที่ควรยกย่องสรรเสริญ ถ้าตรงกันข้ามคือเป็นผู้ล่วงละเมิดศีลธรรมแล้ว แม้จะเกิดในสกุลสูงก็นับว่าเป็นคนเลวอันควรตำหนิ

สำหรับประชาธิปไตย ทางพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติพระวินัยให้สิทธิแก่พระสงฆ์ ให้ มีอำนาจในการบริหารหมู่คณะมีสิทธิคัดค้านในเมื่อไม่เห็นด้วยโดยไม่มีข้อจำกัดว่าผู้เกิดในสกุลสูงหรือหรือต่ำเมื่อมาบวชแล้วมีสิทธิเท่าเทียมกัน แต่จะต้องเคารพกันตามลำดับที่บวชก่อนหรือหลัง แม้พุทธบริษัทก็เช่นกัน ไม่ควรหลงมกมายกับชาติตระกูล ยศ จนมืดบอด เพราะอำนาจและบารมียอมไม่คงที่ แต่ความดียอมคงทนตลอดไป

6. พุทธปรัชญามีลักษณะเป็นประโยชน์สุขนิยม ถือว่า มนุษย์กับประโยชน์สุขของมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญที่สุดจะเห็นได้จากหลักคำสอนที่มุ่งธำรงเสริมสร้างและพัฒนามนุษยธรรมขึ้นในโลกมนุษย์ เพื่อประโยชน์สุขแก่สังคมของมนุษย์เอง ดังจะเห็นได้จากหลักธรรมที่เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจส่วนบุคคลและครอบครัวโดยทั่วๆ ไปคือ ทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์ คือ ประโยชน์ในปัจจุบันอันว่าด้วยการสอนหลักปฏิบัติในทางด้านเศรษฐกิจ 4 ประการคือ (พระไตรปิฎกเล่ม 23 หน้า 294)

1. ขยันหมั่นเพียรแสวงหาทรัพย์
2. รู้จักรักษาทรัพย์ที่หามาได้
3. การคบเพื่อนที่หามาได้
4. การใช้จ่ายพอเหมาะสมแก่ฐานะของตน

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงหลักปฏิบัติที่เป็นประโยชน์สุขของมนุษย์ไว้ 4 ประการ เรียกว่า สุขของผู้ครองเรือน 4 อย่างคือ

1. สุขเกิดจากการมีทรัพย์
2. สุขเกิดจากการได้จ่ายทรัพย์ใช้สอย
3. สุขเกิดจากการไม่เป็นหนี้
4. สุขเกิดจากการประกอบกิจการงานที่ไม่มีโทษ

7. พุทธปรัชญามีลักษณะเป็นสากล พระธรรมของพระพุทธเจ้าถืออริยสัจ 4 เป็นของจริงที่มีอยู่ในโลกตลอดกาล เป็นความจริงที่มีอยู่ในชีวิตพระพุทธเจ้าตรัสว่า สภาวะธรรม หรือ ทำนองคลองธรรมเป็นจริงที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ ไม่ว่าจะ มีพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นหรือไม่ พระพุทธเจ้าเป็นผู้ค้นพบสัจธรรม แล้วทรงนำมาแสดงสภาวะธรรมนั้นให้ปรากฏ (จากธัมมนิยามสูตร) ดังนั้น ความจริงหรือสัจธรรมที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาตินี้จึงเป็นสากลสำหรับทุกคน มิใช่สิ่งประดิษฐ์หรือคิดขึ้นตามอารมณ์เพื่อพินพระพุทธเจ้าตรัสไว้ในธัมมจักกัปปวัตตนสูตรว่า “ตราบใดที่พระองค์ยังมีได้ตรัสรู้ความจริงในลักษณะ 3 อย่างคือ 1. รู้ความจริง 2. รู้หน้าที่อันควรทำเกี่ยวกับความจริงนั้น 3. รู้ว่าได้ทำหน้าที่สำเร็จบริบูรณ์แล้ว ตราบนั้นพระองค์ก็ยังไม่อาจกล่าวได้ว่า ตรัสรู้แล้ว ภาชิตนี้แสดงว่าความจริงนั้น พระองค์ได้ลงมือปฏิบัติจนค้นพบจึงได้นำมาสั่งสอนเวไนยสัตว์ (สัตว์ที่สอนได้) ต่อไป

8. มนุษย์ตามทัศนะของพุทธปรัชญา คำว่า “มนุษย์” เป็นคำที่มาจากภาษาสันสกฤต และบาลีตามหนังสือพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 และตาม

หนังสือปทานุกรมของกระทรวงศึกษาธิการให้คำจำกัดความไว้ว่า มนุษย์ อ่านว่า มะนุชยะ เป็นภาษาสันสกฤตและบาลีอิทธิพลต่อภาษาไทยมาก ศัพท์ว่า “มนุษย์” ที่ใช้ในภาษาไทยมาจากภาษาสันสกฤตซึ่งมีรากศัพท์ดังนี้ มน+อุชยะ = มนุษย์ มีความหมายว่า ผู้ที่จิตใจสูง มนะ แปลว่าใจ อุชยะ แปลว่าสูง ดังนั้น คำจำกัดความที่ถูกต้องก็คือ ผู้มีจิตใจสูงกว่าสัตว์ทั้งหลายในโลก ส่วนคำว่าบุคคลเป็นคำที่บัญญัติขึ้นภายหลังมาจากรากศัพท์ที่เป็นภาษาบาลี วิเคราะห์ ตามหลักภาษาศาสตร์ ดังนี้ บุติ คลตติ = บุคฺคฺโล (สฺตฺโต) (สัตว์ใด) ย่อมบริโภคนั้นชื่อว่าบุคคล ดังนั้นคำว่า บุคคล หมายถึงสัตว์ที่บริโภคของที่ตายแล้ว

พุทธปรัชญาการศึกษา

มาจากคำว่า Buddhistic Philosophy of Education ซึ่งได้แนวคิดมาจากพระพุทธศาสนา (Buddhism) จากพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และปรัชญาการศึกษาอื่นๆ การศึกษาในพุทธปรัชญา คือ การศึกษาเพื่อให้เข้าใจความจริง เข้าใจความหมายของชีวิต ทั้งดำรงชีวิตให้สอดคล้องสัมพันธ์กับความจริง พุทธปรัชญา ได้นำหลักเหตุและผลไปวิเคราะห์และอธิบายความจริงและความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายในโลก ได้ชี้แนะให้ทราบว่าจะไรคือความเป็นเลิศ หรือความดีที่พึงปรารถนาในชีวิต และจะศึกษาปฏิบัติให้เป็นผลได้อย่างไร พุทธปรัชญา หมายถึง ความรู้อันประเสริฐที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้วหรือพุทธธรรม

พุทธปรัชญาปฏิเสธแนวคิดของปรัชญาอินเดียระบบเก่า

พุทธศาสนาให้ใช้หลักกาลามสูตร ปฏิเสธการสร้างโลกของพระพรหม มองว่าสรรพสิ่ง เป็นไปตามหลักปัจจุสมุปบาท ไม่เห็นด้วยกับการอาบน้ำล้างบาปและยัญพิธีกรรม ไม่ยอมรับระบบวรรณะคนจะดีชั่วเพราะกรรม มิใช่ชาติตระกูล ไม่ยอมรับทางสุดโต่งทั้งสองส่วน ทรงแสดงทางสายกลาง หลักธรรมสำคัญของพระพุทธศาสนาที่โดดเด่น เช่น ไตรลักษณ์ ทรงแสดงว่า สรรพสิ่ง ย่อมมีลักษณะเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไปตามหลักแห่งอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา คือ ไม่เที่ยงเป็นทุกข์และมีใจตัวตนเสมอกัน ไม่มียกเว้น

อริยสัจ ๔ ทรงแสดงว่าปัญหาทุกข์ของชีวิตทุกอย่างเกิดจากสาเหตุคือความอยาก (ตัณหา) ด้วยประการต่าง ๆ แล้วทรงแสดงว่า ความดับสนิทแห่งความทุกข์ทั้งหมด (นิโรธ) ต้องปฏิบัติตามแนวทางแห่งมรรคมืองค์ ๘ ประการ

ปัจจุสมุปบาท หรือทฤษฎีสาเหตุสัมพันธ์ ว่า การเกิดกับดับของสิ่งต่าง ๆ เป็นไปตามหลักปัจจุสมุปบาทคือเหตุปัจจัยอาศัยกันเกิดขึ้นแบบลูกโซ่ ในลักษณะเป็นวงจรหาเบื้องต้นและเบื้อง

ปลายหรือที่สุดไม่พบ ผลที่เกิดจากสาเหตุอันหนึ่ง ย่อมเป็นสาเหตุให้เกิดสิ่งอื่นอีกต่อไป เรื่อยไป ไม่มีสิ้นสุด กฎแห่งกรรม ทรงแสดงว่ากรรมคือการกระทำของมนุษย์มีแรงผลักดันมาจากกิเลสเป็นเหตุ แล้วให้เกิดผล (วิบาก) ของการกระทำนั้น แล้วผลก็จะกลายเป็นเหตุให้ทำกรรมต่อไปอีก จนกว่าจะตัดกิเลสอันเป็นเหตุแห่งการทำการได้ วงจรแห่งกฎแห่งกรรมก็จะสิ้นสุดลง เข้าสู่ความสิ้นทุกข์ ในวิภูฏสงสาร คือ พระนิพพาน หรือ เข้าสู่อรหัตตภูมิ การกระทำจึงจะเป็นแต่เพียงกิริยาไม่มีผล (วิบาก) ที่เป็นทุกข์อีกต่อไป

อนัตตา จากการที่สิ่งทั้งหลายอาศัยกันเกิดขึ้นตามหลักแห่งปัจจัยการ จึงไม่มีอะไรเป็นตัวตนที่แท้จริงที่จะยึดมั่นถือมั่นว่า เป็นตัวเราของเรา เป็นตัวเขาของเขา ไม่อยู่ในอำนาจของใคร ที่จะบังคับบัญชาให้เป็นไปตามที่ตนปรารถนาได้ จึงไร้ตัวตน ไม่มีอาตมัน และวิญญานอมตะดั่งที่ลัทธินิยมทั่วไปเชื่อถือกันอยู่

ความแตกต่างระหว่างพุทธปรัชญากับปรัชญาทั่วไป

ปรัชญาเป็นระบบแนวคิดใหญ่ ที่ครอบคลุมและเป็นแม่ของศาสตร์บรรดามีอีกหลายศาสตร์ เมื่อมองจากแง่นี้ พุทธปรัชญาจึงเป็นส่วนหนึ่งของปวงปรัชญา ส่วนแนวคิดที่สอง ก็บอกว่า หากพิจารณาถึงเนื้อหาปรัชญาแล้ว จะพบว่า มีเนื้อหาปรากฏอยู่ในพุทธปรัชญาครบถ้วน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปรัชญาทางตะวันตก จากมุมมองทั้งสองนี้ จะเห็นว่า พุทธปรัชญากับปรัชญา มีเหมือนความเหมือนกันในฐานะเป็นระบบความคิดเกี่ยวกับความจริงของชีวิตมนุษย์ โลก และจักรวาล และหากจะมีความแตกต่างกันก็ตรงที่พุทธปรัชญา มีเนื้อหาที่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับมนุษย์ โลก และจักรวาลดังกล่าว เป็นการเฉพาะ ซึ่งเนื้อหาดังกล่าว อาจจะมีทั้งส่วนเหมือนและส่วนต่างจากระบบปรัชญาอื่น ๆ บางก็ได้แต่จะอย่างไรก็ตาม พุทธปรัชญาและปรัชญาอื่น ๆ ต่างมีความสนใจมุ่งศึกษาหาคำตอบเกี่ยวกับมนุษย์ โลก และจักรวาลเช่นเดียวกัน

การใช้คำว่า “พุทธปรัชญา” จึงเป็นการใช้เรียกวิธีการศึกษาพระพุทธรศาสนาในเชิงปรัชญา ที่ไม่ได้ใช้ศรัทธาความเชื่อเป็นตัวตั้ง หากแต่ใช้ความสงสัยใคร่รู้เกี่ยวกับพระพุทธรศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เน้นการวิพากษ์วิจารณ์ วิเคราะห์ ตั้งถามเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ อย่างกระฉ่างชัด ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง คำว่า พุทธปรัชญา จะใช้ในบริบทแห่งการศึกษาปรัชญา ซึ่งเป็นการจัดพุทธปรัชญาเป็นระบบหนึ่งตามแนวคิดแรก

พุทธปรัชญาเป็นระบบปรัชญาอีกระบบหนึ่งในบรรดาปวงปรัชญาทั้งหลาย เหตุผลอยู่ตรงที่นิยามความหมายและลักษณะของความเป็นปรัชญา กล่าวคือ มีผู้ให้นิยามความหมายคล้ายกันว่า คำว่า ปรัชญา นั้นเป็นศัพท์ในภาษาสันสกฤต ที่ยืมมาใช้ในภาษาไทย มีความหมายว่า รอบรู้ รู้ทั่ว

มีนัยแสดงให้เห็นถึงความเป็นผล คือ ความรู้รอบ คำว่าปรัชญาดังกล่าวนี้ ได้นำมาใช้เป็นคำแปลของ ศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Philosophy ซึ่งมีความหมายว่า รักในความรู้ หรือรักที่จะเรียนรู้ จึงมีนัยแสดงให้เห็นถึงความเป็นเหตุ นั้นหมายความว่า philosophy นั้น เน้นที่เหตุ คือ วิธีการ กระบวนการในการแสวงหาความรู้

จะเห็นว่า เมื่อพิจารณาจากความหมายตามศัพท์ของคำว่า ปรัชญา และ philosophy ดังกล่าวแล้ว ทั้งสองคำจะมีความหมายไม่ตรงกันทีเดียวนัก แต่อย่างไรก็ตาม ในบริบทการศึกษา ด้านปรัชญา ก็มีความเข้าใจถึงประเด็นนี้ดี

ความเป็นปรัชญาที่แท้จริง อยู่ที่ความสงสัยใคร่รู้ในสรรพสิ่งรอบตัวมนุษย์ แล้วไม่หยุดอยู่แค่ความสงสัยเท่านั้น หากแต่มุ่งแสวงหา ค้นคว้าหาคำตอบในเรื่องที่ตนสงสัยนั้น กล่าวให้ชัดขึ้น ก็คือ หากเห็นว่า เรื่องใดเป็นปัญหา แล้วสงสัยว่าทำไมจึงเกิดปัญหานั้นขึ้น และจะแก้ไขปัญหานั้นอย่างไร จากนั้น จึงเข้าสู่กระบวนการแสวงหาคำตอบนั้น ๆ ที่นับพุทธปรัชญาเป็นปรัชญาระบบหนึ่ง ก็ด้วยเหตุผลที่ว่านี้ เพราะจุดเริ่มต้นแห่งพุทธปรัชญาอยู่ที่ความสงสัยในความจริงของชีวิตที่เกิดขึ้นแก่เจ้าชายสิทธัตถะในขณะยังมีได้เสด็จออกผนวช กล่าวคือ ทรงเล็งเห็นถึง ความแก่ ความเจ็บ และความตายเป็นปัญหาของชีวิตมนุษย์ และได้ตั้งคำถามกับพระองค์ว่า จะหลุดพ้นจากความแก่ ความเจ็บและความตายนี้ได้อย่างไรหรือไม่ จากนั้น จึงทรงอุทิศเวลาและชีวิตเพื่อแสวงหาคำตอบที่ว่านี้จนได้คำตอบ ทั้งยังทรงค้นพบมรรคาสู่ความหลุดพ้นจากสภาวะดังกล่าวนี้ด้วย พุทธปรัชญาจึงก่อกำเนิดขึ้น และได้รับการนำเสนอมาจนกระทั่งปัจจุบัน

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐศาสตร์

การศึกษาถึงความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐศาสตร์ เพื่อเป็นการปูพื้นฐานในการนำไปสู่แนวคิดทางการเมือง และเกี่ยวโยงไปถึงแนวคิดทางรัฐศาสตร์ ดังรายละเอียด ดังนี้

คำว่า รัฐศาสตร์ (Political Science) หมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยการเมือง หรือความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเมือง แต่หากพิจารณาถึงฐานศัพท์ของคำว่า political science จะพบว่า political ที่เป็นคำคุณศัพท์มีรากฐานมาจากคำในภาษากรีก คือ “polis” ที่แปลว่า “วิธีการในการจัดองค์การทางการเมือง” ซึ่งในสมัยนั้นมีลักษณะเป็นการจัดองค์การทางการเมืองในรูปแบบนครรัฐที่มีอาณาเขตไม่กว้างขวางและมีประชากรไม่มากนัก จากความหมายดังกล่าวนี้เองที่ทำให้ political science หมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยรัฐ (the science of the state) หรือ “รัฐศาสตร์”

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๒๕ ให้ความหมายของคำว่า “การเมือง” ไว้ดังนี้

๑. งานที่เกี่ยวกับรัฐหรือแผ่นดิน เช่น วิชาการเมือง ได้แก่ วิชาที่ว่าด้วยรัฐ การจัดส่วนแห่งรัฐและการดำเนินงานแห่งรัฐ

๒. การบริหารประเทศเฉพาะที่เกี่ยวกับนโยบายในการบริหารประเทศ เช่น การเมืองระหว่างประเทศ ได้แก่ การดำเนินนโยบายระหว่างประเทศ

๓. กิจการอำนาจหรือควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน เช่น ตำแหน่งการเมือง ได้แก่ ตำแหน่งซึ่งมีหน้าที่อำนาจ (คณะรัฐมนตรี) หรือควบคุม (สภาผู้แทนราษฎร) การบริหารแผ่นดิน

ดังนั้น การเมือง เป็นงานที่เกี่ยวกับรัฐและแผ่นดินหรืองานบริหารประเทศ ซึ่งงานด้านนี้จะมีบุคคลที่สำคัญๆ อยู่ ๒ พวก คือ ผู้ปกครอง (รัฐบาล) กับผู้ถูกปกครอง (ประชาชน) โดยฝ่ายผู้ปกครองมีอำนาจในการปกครองแผ่นดินให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ส่วนจะใช้อำนาจการปกครองแบบใดนั้น ขึ้นอยู่กับระบบการเมืองของรัฐนั้นๆ

แนวคิดทางการเมืองการปกครองทั่วไป

แนวคิด (Theory) ทางการเมืองการปกครองของแต่ละสำนักที่เสนอแนวคิดออกมา บางครั้งจะก่อให้เกิดอิทธิพลที่อยู่เหนือจิตใจชนในกลุ่มต่าง ๆ บางครั้งรุนแรง ชัดแจ้ง ต่อสู้กัน จนเกิดความเสียหาย แบ่งพรรค แบ่งฝ่าย แบ่งพวกกันมามากต่อมากแล้ว เจ้าลัทธิหรือนักปราชญ์เจ้าของทฤษฎีเอง ก็พยายามปรับปรุงแก้ไขแสวงหาแนวคิดวิธีการที่ดีที่สุด แต่ถึงกระนั้นก็มีแนวความคิดที่ขัดแย้งกันอยู่ เพราะความคิดทางการเมืองนั้นเกิดขึ้นเมื่อบุคคลเริ่มตระหนักถึงความสัมพันธ์ที่เขามีต่อรัฐ และรัฐมีต่อเขา หรืออีกนัยหนึ่ง ความสัมพันธ์ในแง่ที่ว่าบุคคลต้องปฏิบัติอย่างไรต่อรัฐ และรัฐจะปฏิบัติอย่างไรต่อบุคคล ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวนี้ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับรัฐ หรือรัฐบาล หรือผู้นำที่มีผลกระทบต่อผู้อยู่ใต้การปกครอง จนบางครั้งทำให้มีแนวคิดที่ว่าใครควรจะเป็นผู้นำที่มีอำนาจ หรืออำนาจควรมาจากใคร ทั้งนี้ คนบางกลุ่มคิดว่า พระมหากษัตริย์ควรเป็นผู้ใช้อำนาจทางการเมืองแต่ผู้เดียว อีกกลุ่มหนึ่งกลับคิดว่า การที่ให้บุคคลเดียวใช้อำนาจอย่างเต็มทีนั้นไม่ดี อำนาจควรกระจายกันไป สองกลุ่มนี้มีแนวความคิดที่ไม่เหมือนกันและเป็นแนวความคิดที่ขัดแย้งกันอยู่ตลอดมา บุคคลกลุ่มหนึ่งคิดว่ามนุษย์เราเกิดมาควรจะทำงานเต็มที่ตามความสามารถของตนก็ควรที่จะมีสมบัติเป็นส่วนตัว บุคคลอีกกลุ่มหนึ่งคิดตรงกันข้าม คือคิดว่ามนุษย์ในสังคมนี้เกิดมาอยู่ในสังคมเดียวกัน สังคมพึงจะรับผิดชอบต่อชีวิตของทุก ๆ คน นั่นคือคนรวยควรช่วยเหลือคนจน ควรที่จะห้ามมิให้บุคคลที่มีทรัพย์สินส่วนตัวโดยให้ถือเป็นทรัพย์สินของรัฐเสียหมด

พุทธปรัชญาภิระบบการเมืองและสังคม

การเมืองในทัศนะของพุทธปรัชญา

การเมืองในทัศนะพระพุทธศาสนาเถรวาท พระพุทธศาสนาไม่ได้พูดการเมืองโดยตรง แต่ได้กล่าวถึงหลักการปกครองบุคคลากรทางการปกครอง และเป้าหมายการปกครอง เกี่ยวกับหลักการปกครองนั้น ไม่ระบุว่าปกครองแบบใดดีแบบใดเสีย ไม่ได้ตำหนิว่าแบบประชาธิปไตยไม่ดี แบบสังคมนิยมเสีย แต่ให้ยึดหลักการที่เป็นธรรมเป็นหลักปกครอง มุ่งการปกครองแบบธรรมาภิบาล คำสอนเรื่องอิปไตย 3 ปราภฏอยู่ใน อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต พระไตรปิฎก เล่มที่ 20 ข้อ 479 กล่าวถึงการปฏิบัติธรรมของภิกษุไว้ 3 อย่าง ตามลักษณะของแรงกระตุ้นที่ก่อให้เกิดการปฏิบัติ 3 อย่าง

อัตตาริไต้ย ถือตนเป็นใหญ่ คือ ถือเอาตนเอง ศักดิ์ศรีเกียรติภูมิ ตลอดจนผลประโยชน์ตนเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารถนและสิ่งทีเนื่องด้วยตนเป็นประมาณ

โลการิไต้ย ถือโลกเป็นใหญ่ คือความนิยมของชาวโลกเป็นใหญ่ หวั่นไหวไปตามเสียงสรรเสริญและนิินทา ไม่มีหลักการที่แน่นอน กระทำการโดยปรารถจะเอาใจคนหมู่น คนหาความนิยมหรือหวั่นกลัวเสียงกล่าวเป็นประมาณ

ธรรมาริไต้ย ถือธรรมเป็นใหญ่ คือถือหลักความจริงความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผลเป็นใหญ่กระทำการด้วยปรารถนาสิ่งทีได้ศึกษาตรวจสอบข้อเท็จจริงและความคิดเห็นทีได้รับฟังอย่างกว้างขวางแจ้งชัด และพิจารณาอย่างทีที่สุดเต็มขีดแห่งสติปัญญาจะมองเห็นได้ด้วยความบริสุทธิ์ใจว่าเป็นไปโดยชอบธรรมและเพื่อความดีงามเป็นประมาณการปกครองทีดีเลิศตามเมื่อรู้หลักอย่างนี้แล้วถ้าต้องการรับผิดชอบต่อรัฐ

พุทธปรัชญาในฐานะธรรมาริไต้ยนิยม

กรรม แปลตามศัพท์ว่า การงาน หรือการกระทำ แต่ในทางธรรมต้องจำกัดความจำเพาะลงไปว่า หมายถึง การกระทำทีประกอบด้วยเจตนา หรือการกระทำทีเป็นไปด้วยความจงใจ ถ้าเป็นการกระทำทีไม่มีเจตนา ทีไม่เรียกว่าเป็นกรรมในความหมายทางธรรม ดังพุทธพจน์ทีว่า ภิกษุทั้งหลาย เจตนานันเอง เราเรียกว่ากรรม บุคคลจงใจแล้ว จึงกระทำด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ

กฎแห่งกรรมนี้ ศัพท์ทางวิชาการแท้ ๆ ท่านเรียกว่า กรรมนิยาม กรรมนิยามแปลว่า กฎแห่งกรรม เป็นกฎเกณฑ์แห่งเหตุและผลอย่างหนึ่ง หรือจะเรียกว่า กฎของธรรมชาติก็ได้ แบ่งออกเป็น 5 ประการด้วยกันคือ

อุตุนิยาม เป็นกฎธรรมชาติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เป็นเรื่องของวัตถุภายนอก เช่น ลมฟ้าอากาศ ฤดูกาล ฝนตกฟ้าร้อง การที่ดอกไม้บาน ดอกไม้เหี่ยว การที่ดิน น้ำ ปุ๋ย ช่วยให้ต้นไม้เจริญเติบโต การที่สิ่งทั้งหลายเจริญเติบโต ดำรงอยู่ และสูญสลายไป เป็นต้น

พีชนิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการสืบพันธุ์ หรือที่เรียกว่าพันธุกรรม ซึ่งรวมสิ่งมีชีวิตทั้งหมด เช่น พืช สัตว์ บุคคล

จิตตนิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิต เช่น เมื่ออารมณ์กระทบประสาท ก็เกิดความรู้สึก มีการเห็น การได้ยิน หรือการถูกต้องทางผัสสะ หรือว่า กระบวนการทำงานของจิตทำงานอย่างไร มีองค์ประกอบอะไรบ้าง เป็นต้น

กรรมนิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ทั้งในแง่ของการกระทำ และการให้ผล เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว อย่างนี้เรียกว่า กฎแห่งกรรม

ธรรมนิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับความสัมพันธ์และอาการที่เป็นเหตุเป็นผลของกันและกันของสิ่งทั้งหลาย

กรรมนิยามเป็นเพียงกฎหนึ่ง ในกฎทั้ง 5 นั้น การที่เราจะวิเคราะห์พิจารณาสิ่งทั้งหลายนั้น อย่าไปยึดถือว่า ทุกอย่างต้องเป็นกรรมทั้งนั้น มิฉะนั้นจะกลายเป็นทัศนคติผิดพลาด พระพุทธศาสนาสอนไว้แล้วว่า กฎธรรมชาติมี 5 อย่าง หรือนิยาม 5 กรรมนิยามเป็นเพียงกฎหนึ่งเท่านั้น

พุทธปรัชญากับรัฐศาสตร์

มนุษย์ในสังคมหนึ่งๆ ประกอบด้วยกลุ่มบุคคลต่างๆ ที่มีความเชื่อ ความคิด อุปนิสัย ทัศนคติ และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน มารวมกันอยู่ภายในอาณาเขตเดียวกัน จึงทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องหาการปกครองที่เหมาะสมมาใช้ในสังคม เพื่อให้สังคมนั้นๆ ดำเนินไปได้ด้วยดี คือมีความสงบเรียบร้อย มีความยุติธรรม มีความสามัคคี ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม หากสังคมที่มีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย ไม่มีการนำการปกครองที่เหมาะสมมาใช้แล้ว ก็อาจทำให้สังคมนั้นประสบกับความสับสนยุ่งเหยิง เกิดความแตกแยก แย่งชิงผลประโยชน์ตามมา อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ดังที่เห็นได้ในสังคมต่างๆ ในปัจจุบันนี้การปกครองที่เหมาะสมจึงเป็นที่ต้องการของทุกๆ สังคม เพราะถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ได้มาซึ่งการมีเสถียรภาพทางสังคมและการนำสังคมไปสู่ความเจริญก้าวหน้า ความผาสุก การบริหารและการปกครองของสังคมในอดีตมีความสัมพันธ์กับศาสนาอย่างใกล้ชิด มีการพึ่งพิงอาศัยซึ่งกันและกัน ศาสนาจึงเป็นที่มาของอุดมการณ์รูปแบบเดียว เป็น

เครื่องมือที่สำคัญในการธำรงรักษาความชอบธรรมของการปกครองและการยอมรับของประชาชนที่มีต่อผู้ปกครอง

พระพุทธศาสนาทั้งที่เป็นส่วนพระธรรม คือคำสอน และพระวินัย คือ คำสั่ง มีคุณค่าต่อการปกครอง ทั้งในด้านการปกครองตนเอง การปกครองหมู่คณะและการปกครองประเทศหรือสังคมโดยส่วนรวมตลอดจนมีการปกครองโลกอยู่มาก กล่าวคือ มุ่งส่งเสริมให้บุคคลหมั่นสำรวจฝึกฝน ปรับปรุง เคารพ ควบคุม บังคับภายใน คือ จิตใจ เชื่อมมั่นรับผิดชอบต่อตนเอง เป็นการปกครองตนเอง รู้จักธรรมชาติและความต้องการของผู้อื่น ใช้พระคุณควบคู่กับการใช้พระเดช เป็นการปกครองหมู่คณะและปกครองประเทศหรือสังคมโดยส่วนรวม ตลอดมีการใช้ธรรมเป็นโลกบาลคือหิริและโอตตปปะ ซึ่งเป็นธรรมปกครองโลก สังคมไทยได้รับอิทธิพลคำสอนของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการบริหารและการปกครอง โดยเฉพาะที่นำมาจากคัมภีร์ชาดก เช่น ทศพิธราชธรรม พละของกษัตริย์ เว้นจากอคติ ซึ่งเป็นธรรมของพระราชา ผู้นำ ผู้ปกครองโดยตรง เมื่อมองในแง่รัฐศาสตร์ก็คือหลักแห่งการบริหารและการปกครองกายและใจ ซึ่งเมื่อนำมาปฏิบัติตามแล้วจะทำให้ชีวิตดำเนินไปในแนวทางที่ถูกต้องและก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและสังคม พระพุทธศาสนา คือ คำสั่งสอนทั้งหมดของพระพุทธเจ้า เป็นประมวลความรู้ทางศาสนาระบบหนึ่ง เช่นเดียวกับประมวลความรู้ทางมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ที่เรียนกันอยู่ตามสถาบันการศึกษาต่างๆ ประมวลความรู้ทางพระพุทธศาสนา ว่าด้วยสิ่งสำคัญ ๔ ประการด้วยกัน คือ

๑. ธรรมชาติของชีวิต
๒. ธรรมชาติของจักรวาล
๓. จุดมุ่งหมายของชีวิต
๔. ทางไปสู่จุดมุ่งหมายของชีวิต

ประมวลความรู้ทุกอย่าง ย่อมมีแหล่งที่มาหรือแหล่งกำเนิด การรู้แหล่งที่มาของศาสนาต่างๆ เป็นสิ่งจำเป็นในการศึกษาศาสนา เพราะเป็นความรู้ ภูมิหลังของศาสนา ทำให้เราเข้าใจศาสนานั้นๆ ได้ดีขึ้น เช่นเดียวกับการที่เรารู้ถึงมารดาบิดา และฐานะตระกูลของคนที่เรากำลังจะคบหาสมาคมด้วย ย่อมทำให้เราสามารถประเมินคุณค่าของเขาได้ดีขึ้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

พุทธปรัชญาถือว่า ธรรมมิใช่จุดหมายสูงสุดของชีวิต ธรรมเป็นเพียงแนวทาง วิธีการเครื่องมือ อุปกรณ์ นโยบายมรรคาหรือพาหนะช่วยให้บรรลุจุดหมายระดับต่าง ๆ จนถึงสูงสุดของชีวิตคือการสิ้นทุกข์ ทุกคนเกิดมาล้วนประสบความทุกข์ กล่าวคือ ทุกคนย่อมมีปัญหาชีวิตทั้งนั้น

ดังนั้นในแง่นี้ เราอาจถือตามแนวพุทธปรัชญาว่า ระบบการเมืองไม่ใช่สิ่งมุ่งประสงค์ของชีวิต ต่อระบบการเมืองที่อิงอาศัยธรรมเป็นแนวทางแก้ปัญหาชีวิตและพัฒนาชีวิตให้มนุษย์และช่วยให้มนุษย์บรรลุความสมหวัง คือหมดปัญหาหรือความทุกข์ระดับต่าง ๆ ของชีวิต

พุทธปรัชญาเห็นว่า มนุษย์ไม่สามารถแก้ปัญหาชีวิตได้อย่างถูกต้องแท้จริง ถ้าไม่อาศัยธรรม ในทำนองเดียวกันความพยายามใด ๆ ทางการเมือง จะไม่อาจเกิดสัมฤทธิ์ผลได้อย่างถูกต้องแท้จริง ถ้าไม่ยึดหลักธรรมเป็นนโยบาย ดังนั้นพุทธปรัชญาการเมือง เราอาจกล่าวได้ว่า “รัฐบาลไม่ใช่โดยประชาชน ของประชาชนและเพื่อประชาชน แต่รัฐบาลโดยธรรม ของธรรม และเพื่อความ สุขสมหวังของประชาชน เพราะธรรมคืออำนาจสูงสุดในโลกจึงเรียกว่า “ธรรมาธิปไตย”

เอกสารอ้างอิง

- โกวิท วัชรวิวัฒน์. (2534). **รัฐศาสตร์การเมือง**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2540). สำนักงาน. กระทรวงศึกษาธิการ. **รัฐศาสตร์ตามแนวพุทธ**.
- พระราชปัญญาเมธี (สมชัย กุศลจิตโต). (2548). **พระพุทธศาสนา: แนวคิดเพื่อพัฒนาสังคมและการเมือง**. กรุงเทพมหานคร: นิตธรรมการพิมพ์.
- มยุรา อรุณพันธ์. (2545). **พระพุทธศาสนากับการเมือง กรณีศึกษาการปฏิบัติตนของนักการเมืองในปัจจุบัน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เวชยันต์ กิตติโสภโณ. พระมหา.(2544). **การปกครองแบบธรรมรัฐแนวพุทธศาสนาเถรวาทกับการปกครองแบบอุดมรัฐ ของเพลโต: การศึกษาเปรียบเทียบ**.ปริญญาศาสนศาสตรมหาบัณฑิตมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- คุณ โทชันธ์.(2548). **ปรัชญากับชีวิตทศวรรษชีวิตคุณ**. ขอนแก่น : คลังนานาวิทยา.
- สินชัย กระบวนแสง. (2520). **ประวัติศาสตร์สุโขทัย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : พิมพ์แสด.
- อมร รักษาสัตย์. (2547). **ปรัชญา รัฐศาสตร์และนิติศาสตร์**. กรุงเทพฯ : วิ.เจ. พรินติ้ง.

บทบาทสตรีกับการเมือง

Women's role and politics

ฉัฐภาณุศักดิ์ สารมาศ*

บทคัดย่อ

ผู้หญิงที่จะเป็นนักการเมืองและรักษาสถานภาพทางการเมืองได้ ต้องมีจุดขาย และต้องขายเก่ง ที่มาและวิธีการในการเข้าสู่การเมืองของผู้หญิง โดย 3 วิธีการ ได้แก่ ด้วยตนเอง การรับมรดกทางการเมือง และการเป็นตัวแทน ทางออกหรือแนวทางการรักษาและพัฒนาสถานภาพทางการเมืองของสตรี สถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการ และองค์กรที่เกี่ยวข้องจัดฝึกอบรมให้ความรู้ และเพิ่มทักษะอย่างต่อเนื่อง ต้องมีผู้สนับสนุนทางการเมืองจากครอบครัว ผู้สนับสนุนในพื้นที่ ผู้สนับสนุนทางการเมืองระดับสูง เพื่อนนักการเมือง สื่อมวลชนทุกระดับ ผู้สนับสนุนทางการเงิน หรือผู้อุปถัมภ์ ต้องมีผลงานที่โดดเด่น เห็นผลชัดเจน และมีผลงานต่อเนื่อง แนวทางส่งเสริมและผลักดันให้ผู้หญิงเข้าสู่การเมือง ได้แก่ การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมทางการเมือง การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้าง โจทย์ที่ทำทนายสำหรับผู้หญิงที่จะเข้าสู่การเมือง ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจ มีมาตรการในการขับเคลื่อน และที่สำคัญที่สุด ต้องห่างไกลจากคำว่า “ทุจริต” และ “คอร์ปชั่น”

คำสำคัญ: บทบาท สตรี การเมือง

Abstract

Women to be politicians and maintain political status must have a selling point and must sell well. The origin and methods of entering the politics of women in 3 ways: self-inheritance, political heritage and representation. Guidelines for treatment and development of women's political status, Educational institution, Government and related organizations, providing training to educate and increase skills continuously. There must be political supporters from the family. Supporters in the area, high level political advocate, politician friend, media at all levels,

* ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์.

financial sponsor or patron. Must have outstanding results, clear results and continuous work. Guidelines for promoting and pushing women into politics, Including changing political culture, structural changes. The challenge for women to enter politics is to build trust. Have measures to drive and the most important, must be far from the word “Corruption”.

Keywords: The role Women's Politics

บทนำ

องค์การสหประชาชาติได้กำหนดให้ปี ค.ศ. 1975 หรือ พ.ศ. 2518 เป็นปีสตรีสากล สตรีจำเป็นต้องเข้ามามีบทบาทในการคิดและตัดสินใจในระดับต่าง ๆ เพราะการตัดสินใจเหล่านั้นจะมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของสตรีโดยรวม สตรีมีบทบาททางการเมือง ได้รับความสนใจและมีการศึกษาอย่างกว้างขวาง สัดส่วนการมีบทบาททางการเมืองของสตรีในประเทศต่าง ๆ พบว่ายังมีสัดส่วนค่อนข้างต่ำ องค์การพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ระบุว่าแม้ว่าจะมีจำนวนสตรีเป็นครึ่งหนึ่งของประชากรโลก แต่สตรีได้รับเลือกตั้งให้เข้าดำรงตำแหน่งสมาชิกในรัฐสภาเพียงร้อยละ 12 และได้รับการแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีในรัฐบาลเพียงร้อยละ 3 ในขณะที่ค่าเฉลี่ยของการมีบทบาททางการเมืองของสตรีในระดับท้องถิ่นมีสัดส่วนที่ดีกว่าในระดับชาติ แค่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น การมีบทบาททางการเมืองของสตรีอย่างเสรี ถือเป็นพื้นฐานของกระบวนการทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพื่อนำไปสู่กระบวนการให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองอันชอบธรรม ในสังคมประชาธิปไตยสิ่งสำคัญประการหนึ่งคือ การที่สตรีต้องมีบทบาทในการปกครองประเทศหรือใช้สิทธิเพื่อแสดงบทบาทต่าง ๆ ในทางการเมืองได้โดยตรง ภายใต้กรอบของกฎหมาย ถือเป็นเงื่อนไขอันจำเป็นของระบอบประชาธิปไตย ทั้งในแง่ของหลักการและอุดมการณ์ การมีบทบาททางการเมืองสตรี ถือเป็นหัวใจสำคัญ เพราะประชาธิปไตยคงเกิดขึ้นไม่ได้หากปราศจากการมีบทบาทของบุรุษและสตรี (ธรรมทรรศน์ : 2559) ผู้หญิงที่ทำงานการเมืองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็มีข้อจำกัดในตัวด้วยเพศสภาพ จริง ๆ แล้วผู้หญิงมีทั้งจุดอ่อนและจุดแข็งอยู่ในตัว ถ้าในมุมมองของตัวเองผู้หญิงมีจุดแข็งและมีคุณสมบัติที่จะทำงานเพื่อส่วนรวมมากที่สุดแล้ว แล้วเป็นคุณสมบัติที่คนที่จะมาทำงานเพื่อส่วนรวมที่จะรับผิดชอบกับสังคมควรจะมี มีอยู่ในผู้หญิงเยอะ แต่ก็ต้องยอมรับว่าบางครั้งเรามองด้านเพศ ผู้หญิงก็มีจุดอ่อนอยู่ในบางประการ เช่น ผู้หญิงจะมีความละเอียดอ่อนต่อบาปมากเวลาที่เข้ามาสู่การเมืองซึ่งความละเอียดอ่อนแบบนี้ที่น่าจะเป็นจุดแข็ง แต่บางครั้งการเมืองก็โหดร้าย มีการโจมตีกัน มีการใส่ร้ายป้ายสีกัน ผู้หญิงอีกจำนวนมากที่อยากทำงานเพื่อส่วนรวมจึงไม่

กล้าเข้าสู่เวทีการเมือง ด้วยเหตุนี้จึงควรส่งเสริมให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาททางด้านการเมืองให้มากยิ่งขึ้น

การก่อตัวสตรีนิยมในการเมือง

การศึกษาพัฒนาการของกระบวนการสตรีนิยม รวมทั้งความสำคัญต่าง ๆ ของสตรีในแต่ละช่วง เนื่องจากสตรีนิยมแม้จะเป็นคำที่ถูกสร้างขึ้นจากสังคมตะวันตก แต่ความหมายไม่ได้จำกัดขอบเขตทางภูมิศาสตร์เท่านั้น เพราะในทุกสังคมล้วนมีประวัติศาสตร์การต่อสู้ของผู้หญิง โดยกรอบแนวคิดสตรีนิยมแบ่งออกเป็น 3 ช่วงดังนี้ (ทัตจันทร์ เกตุสิงห์สร้อย : 2554)

คลื่นลูกที่ 1 ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17-19 ถึงประมาณต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ให้ความสำคัญกับความมีเหตุผลที่ผู้ชายมีแต่ผู้หญิงไม่มี การเรียกร้องสิทธิความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศหญิงและเพศชาย ความมีอิสระของผู้หญิงชนชั้นกลางและชนชั้นสูง การยอมรับในการแบ่งโลกสาธารณะและโลกส่วนตัว และการเรียกร้องให้ผู้หญิงทำงานนอกบ้าน (ทัตจันทร์ เกตุสิงห์สร้อย : 2554)

คลื่นลูกที่ 2 เริ่มต้นในทศวรรษ 1960-1980 เรียกร้องให้มีความเท่าเทียมกันระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย และเพื่อหาหนทางอธิบายถึงสาเหตุความเป็นรองของผู้หญิง และแนวทางในการจำกัดความเป็นรอง เกิดเป็นแนวคิดสตรีนิยมหลายสาย อาทิ แนวคิดสตรีนิยมสายเสรีนิยม สตรีนิยมสายมาร์กซิสต์ สตรีนิยมสายสังคมนิยม สตรีนิยมสายถอนรากถอนโคน และสตรีนิยมสายจิตวิเคราะห์ (ทัตจันทร์ เกตุสิงห์สร้อย : 2554)

คลื่นลูกที่ 3 ช่วงปลายทศวรรษ 1980 จนถึงปัจจุบัน ได้รับอิทธิพลจากกระแสหลังสมัยนิยม เกิดการตั้งคำถามต่อข้อเสนอมองแนวคิดที่สตรีนิยมสายต่าง ๆ แนวคิดช่วงนี้ให้ความสำคัญในเรื่องของร่างกาย โดยมองว่าร่างกายที่แตกต่างกันทำให้มีประสบการณ์แตกต่างกัน ปฏิเสธการแบ่งแยกระหว่างเพศทางชีวและเพศทางสังคม รวมทั้งให้ความสนใจในความเฉพาะเจาะจง ความหลากหลาย และความแตกต่างของผู้หญิง ความขัดแย้งทางอัตลักษณ์และสถานะความเป็นผู้อื่น (ฉลาดชาย รมิตานนท์ : 2561)

สรุป นักสตรีนิยมทุกสำนักคิดทฤษฎีล้วนต่างมีเป้าหมายเพื่อการปลดปล่อยผู้หญิงเหมือนกัน แต่การปลดปล่อยว่าด้วยเรื่องใด วิธีการใด อย่างไร เป็นประเด็นที่ต่างกัน การถกเถียงในเรื่องนियามการปลดปล่อยยังคงเป็นประเด็นที่ต้องถกเถียงกันอยู่เสมอแม้ในหมู่นักสตรีนิยมด้วยกันเอง ทั้งยังต้องถกเถียงกับผู้ที่คัดค้านไม่เห็นด้วยกับสตรีนิยมด้วย ในการต่อสู้รณรงค์เพื่อปลดปล่อยผู้หญิงนี้ นักสตรีนิยมรุ่นปัจจุบันเห็นว่าทำได้หลายแนวทาง แต่ไม่ว่าจะเป็นแนวทางใดล้วนต้องอาศัยการสร้าง

ความรู้ (Construction of Knowledge) หรือการผลิตความรู้ (Production of Knowledge) ด้วยกันทั้งสิ้น ทฤษฎีสตรีนิยมที่จะถกเถียงต่อไปเป็นทั้งเครื่องมือ เป็นทั้งความรู้ด้วยตัวของมันเอง

ทฤษฎีสตรีนิยม

ในทางวิชาการ นักสตรีนิยมจะต้องทำการประเมินประสบการณ์ของผู้หญิงกันใหม่ ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของวิธีวิทยา (Methodology) และทฤษฎีของสังคมศาสตร์ โดยต้องยอมรับว่าสตรีนิยมถือว่าประสบการณ์ชีวิตจริงของผู้หญิง มีความเป็นการเมืองอย่างเข้มข้นและสำคัญยิ่งยวด สตรีนิยมในฐานะที่เป็นอุดมการณ์และขบวนการเคลื่อนไหว จำเป็นต้องศึกษาทฤษฎีสตรีนิยมดังนี้

3.1 ทฤษฎีสตรีนิยมมุ่งที่จะสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้ง เกี่ยวกับสถานการณ์ของผู้หญิงที่ล้ำลึกกว่าทฤษฎีต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้ว ซึ่งผู้เขียนอธิบายเพิ่มเติมว่า คือ ทฤษฎีของความรู้ กระแสหลักทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศาสตร์อื่น ๆ โดยที่นักสตรีนิยมใช้ทฤษฎีสตรีนิยมเป็นเครื่องมือในการสร้างความรู้อีกชุดหนึ่ง ที่เป็นคนละชุดกับความรู้เดิม ๆ ที่มีอยู่

3.2 ทฤษฎีของนักสตรีนิยมเริ่มต้นจากประสบการณ์ของการถูกกดขี่ของผู้หญิง (Women's Experience of Oppression) พร้อมกับโต้เถียงว่า การกดขี่ผู้หญิงให้ต่ำต้อย (Women's Subordination) มีทั้งในสถานการณ์หรือเงื่อนไขแวดล้อมส่วนตัว และขยายไปถึงเงื่อนไขหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ทางการเมืองด้วย ประเด็นที่น่าสนใจดังกล่าว จะถกเถียงในรายละเอียดต่อไปในหลายประเด็น เช่น

1. ทฤษฎีสตรีนิยมต้องเริ่มต้นจากประสบการณ์ของการถูกกดขี่ (Oppression) ถูกกดให้ต้อยกว่า ต่ำกว่า (Subordination) ของผู้หญิง คำว่าประสบการณ์ในที่นี้หมายถึง สิ่งที่ได้พบมา เห็นมา หรือถูกกระทำมา เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในทัศนะของผู้หญิงคนนั้น เช่น ถูกข่มขืน ถูกลวนลามทางเพศ ถูกทำร้ายทุบตี ถูกเลือกปฏิบัติ ฯลฯ

2. แม้ว่าประสบการณ์เหล่านี้ทำให้ผู้หญิงเจ็บปวดทั้งกายใจ อารมณ์ความรู้สึก แต่ผู้หญิงก็สามารถเอาประสบการณ์เหล่านั้นมาแปรเป็นการสร้างความรู้ได้ ซึ่งในทางญาณวิทยา (Epistemology) หรือศาสตร์ที่ว่าด้วยการสร้างความรู้ มีลัทธิทางปรัชญาที่เรียกว่าประจักษ์นิยม (Empiricism) หมายถึง ทัศนะที่ถือว่าแหล่งความรู้ที่เชื่อถือได้มีอย่างเดียวนั่นคือประสบการณ์ (Experience) ซึ่งหมายถึงความรู้ที่ผ่านประสาทสัมผัส ทัศนะที่ไม่เชื่อว่ามีความรู้ก่อนประสบการณ์ (A Priori Knowledge) มีแต่ความรู้หลังประสบการณ์ (A Posteriori Knowledge) เท่านั้น

3. ประสบการณ์ของผู้หญิงในเรื่องต่าง ๆ เช่น การถูกกดขี่ การถูกกดให้ต้อยกว่าต้องยินยอม การถูกขูดรีดหรือเอารัดเอาเปรียบทางเพศ (Sexual Exploitation) การถูกละเมิดหรือการถูกลวนลามทางเพศ (Sexual Harassment) การถูกตัดสินอย่างมีอคติ การถูกเลือกปฏิบัติ (Discrimination) และอื่น ๆ เป็นประสบการณ์เฉพาะของผู้หญิงที่ผู้ชายส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์เหล่านี้ จึงทำให้ผู้ชายส่วนใหญ่มักไม่ยอมรับหรือไม่เชื่อว่าประสบการณ์ของผู้หญิงเป็นจริง มีจริงหรือเกิดขึ้นจริง ถึงแม้เห็นหรือยอมรับว่ามีจริง เป็นจริง แต่ก็อาจถือว่าไม่สำคัญเป็นเรื่องธรรมดาขณะที่ผู้หญิงผู้ที่ไม่เคยมีประสบการณ์นั้น ๆ เช่น ไม่เคยถูกข่มขืน หรือถูกพยายามข่มขืน ถูกลวนลาม ก็อาจไม่เชื่อหรือไม่เห็นความสำคัญ โดยไม่ตระหนักว่าการข่มขืนเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ซับซ้อนกว่าการทำตัวและการแต่งตัวของผู้หญิง ผลเสียที่ตามมาคือ ผู้หญิงเองก็อาจไม่เชื่อในศรัทธา ประสบการณ์ของตนเองว่ามีความน่าเชื่อถือ (Validity) ในเชิงของการแปรเปลี่ยนให้เป็นความรู้ ทั้งนี้เพราะผู้หญิงส่วนใหญ่ตกอยู่ภายใต้กรอบความคิดและวิถีปฏิบัติหรือวัฒนธรรมของสังคมที่ตนเติบโตขึ้นมา ถูกอบรมบ่มนิสัยให้คิดเช่นนั้น เช่น ถูกทำให้เชื่อว่าผู้หญิงต้องเป็นผู้ตาม ต้องอดทน แม้จะถูกสามีตีตบตี ข่มเหง ขื่นใจร่วมเพศด้วย ทั้ง ๆ ที่ตัวผู้หญิงเองก็ไม่ยินยอมพร้อมใจแต่ก็ถือว่าเป็นการทำตามหน้าที่ของเมียที่ดี เป็นต้น ด้วยเหตุนี้การที่ผู้หญิงตกอยู่ในสังคมวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ จึงทำให้ผู้หญิงไม่เห็นค่าของประสบการณ์ส่วนตัว ดังนั้น การสร้างทฤษฎีสตรีนิยมบนฐานของประสบการณ์ของผู้หญิงจึงไม่ค่อยเกิดขึ้น (ยาสมิน ชัตตาร์ : 2554)

ภารกิจของนักสตรีนิยม เพื่อแก้ปัญหา สิ่งที่เป็นภารกิจที่ทำทายนักสตรีนิยมทั้งหลาย รวมทั้งนักศึกษาศรีศึกษา จึงเสนอว่า

1. ต้องแปลงหรือเปลี่ยนความวิตกห่วงใยส่วนตัวของผู้หญิง ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องส่วนตัวให้เป็นความห่วงใยสาธารณะ มีวลีที่นักสตรีนิยมบางคนสร้างขึ้นมาใช้ เช่น Private is Public แปลเป็นภาษาไทยได้ว่า เรื่องส่วนตัวเป็นเรื่องสาธารณะ และ Private is Political เรื่องส่วนตัวเป็นเรื่องการเมือง เช่น ผู้บังคับบัญชาลวนลามลูกน้องผู้หญิง และผู้หญิงคนนั้นต้องการเอาเรื่อง ผู้หญิงทั้งหลายจะต้องไม่คิดว่าเป็นเรื่องส่วนตัวของคนสองคน ตำรวจต้องไม่แนะนำให้ไปตกลงยอมความกันเพียงอย่างเดียว หรือสื่อมวลชนจะต้องไม่เสนอข่าวเชิงชี้นำว่าเป็นเรื่องปกติหรือเพราะผู้หญิงให้ทำ เป็นต้น

2. เพื่อให้เกิดผลต่อสาธารณะ นักสตรีนิยมมีวิธีการที่เรียกว่าการยกระดับจิตสำนึก (Consciousness - Raising) ที่จะต้องทำการในระดับกลุ่ม (ยาสมิน ชัตตาร์ : 2554)

สรุป สตรีนิยมเกิดจากประสบการณ์ชีวิตจริงของผู้หญิง จึงก่อให้เกิดภารกิจที่ทำทนายนักสตรีนิยมทั้งหลาย ด้วยการแปลงหรือเปลี่ยนความวิตกกังวลส่วนตัวของผู้หญิง ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องส่วนตัวให้เป็นความห่วงใยสาธารณะ ตามวิธีการที่เรียกว่าการยกระดับจิตสำนึก

แนวคิดเกี่ยวกับสตรี

ในการอธิบายในหัวข้อสตรี สันติภาพ และความขัดแย้ง พยายามจะชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์โดยอ้างจากเอกสารผู้หญิงและความขัดแย้ง (Women and Conflict) ได้ระบุว่าบทบาทของผู้หญิงในภาวะขัดแย้งที่ปรากฏให้เห็นในพื้นที่ความขัดแย้งสามารถแสดงออกในลักษณะดังนี้ (Pablo Castillo Diaz (ed.) : 2012)

1. การเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลง (Agents of Changes) เนื่องด้วยผลจากสงคราม ผู้ได้รับผลกระทบส่วนมาก คือ ผู้หญิง ดังนั้นผู้หญิงจึงแสดงออกด้วยการสนับสนุนกระบวนการสันติภาพโดยปริยายในขณะเดียวกันผู้หญิงก็มักจะมีบทบาทสำคัญในการเจรจาเพื่อสันติภาพ ซึ่งต้องเป็นตัวแทนที่สามารถแสดงออกถึงความคิดเห็นได้อย่างรอบด้าน และในทุก ๆ ระดับของการตัดสินใจ ตัวอย่างเช่น กรณีของสาธารณรัฐประชาธิปไตยคองโก ได้มีพรรคการเมืองชื่อ “ชนะด้วยผู้หญิง” (Win with Women) ได้มีส่วนในการแสดงความคิดเห็นในกระบวนการทางการเมืองด้วยหรือกรณีของความพยายามเพื่อสันติภาพของผู้หญิงในเครือข่ายผู้หญิงมาโนริเวอร์เพื่อสันติภาพ (Mano River Women’s Peace Network) ซึ่งผู้หญิงจาก 3 ประเทศในแอฟริกาตะวันตก (ประเทศไลบีเรีย ประเทศเซียร์ราลีโอน และประเทศกินี) ได้มีส่วนร่วมและส่งผลต่อผลลัพธ์ที่ออกมาจากกระบวนการสันติภาพได้ไม่น้อย แต่อย่างไรก็ตามในหลาย ๆ กรณี ผู้หญิงก็มักจะถูกกลืนและกีดกันออกจากการเจรจา อีกทั้งการทำงานของผู้หญิงเพื่อสังคมก็มักจะไม่ได้รับการยอมรับหรือไม่ได้มีการบันทึกและการรายงานใด ๆ

2. การเป็นผู้ต่อสู้ที่แข็งแกร่ง บางครั้งผู้หญิงจะมีส่วนในกองกำลังต่อสู้ ผู้หญิงจะถือว่าเป็นผู้ตามเหล่าผู้ต่อสู้เพื่อสนับสนุนและช่วยเหลือแต่ก็ไม่ได้เป็นผู้ถืออาวุธเป็นเสมือนเกราะป้องกันของผู้ต่อสู้ หรือกระทั่งเป็นผู้ต่อสู้ที่แข็งแกร่ง ผู้หญิงอาจแสดงบทบาทอื่นในการสนับสนุนไปพร้อม ๆ กับการต่อสู้ เช่น การทำอาหาร ดูแลรักษาความสะอาด คนแบกของ ผู้รักษาความปลอดภัย หรือแม้แต่การเป็นคุ่นอน ตัวอย่างที่ปรากฏให้เห็น เช่น กรณีความขัดแย้งในเอริเทรีย โมซัมบิก ซิมบับเว เวียดนาม กัมพูชา ศรีลังกา เนปาล เซียร์ราลีโอน ไลบีเรีย อุกันดา และรวันดา

3. การกลายเป็นผู้ที่มีภาระรับผิดชอบและจำต้องพัฒนาตนเอง เช่น เมื่อความรับผิดชอบทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้หญิงเพิ่มขึ้น ผู้หญิงก็มักจะต้องเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ เพื่อเสริมสร้าง

อาชีพของตัวเอง ในแง่นี้จึงเป็นประโยชน์ต่อการยืนหยัดอยู่ได้ด้วยตัวเองของผู้หญิงและส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงการแบ่งงานบนฐานของเพศในระยะยาว

4. การเกิดการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายผู้หญิง ในหลายประเทศผู้หญิงที่ขับเคลื่อนโดยปัจเจกอาจไม่มีผลมากพอต่อการเปลี่ยนแปลง เครือข่ายผู้หญิงอาจเริ่มจากกลุ่มผู้หญิงเล็ก ๆ ไม่กี่คนที่รวมตัวกัน บางครั้งเป้าหมายเดียวอาจเป็นความพยายามในการหนทางที่ดีขึ้นเพื่อมีชีวิตอยู่ท่ามกลางความขัดแย้ง แต่เวลาผ่านไปอาจกลับกลายเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลจริงต่อกระบวนการสันติภาพ เครือข่ายอาจมีการขยายไปนอกเหนือจากขอบเขตด้านการเมืองและเศรษฐกิจ โดยมากแล้วผู้นำมักเกิดจากเครือข่ายและจะกลายเป็นต้นแบบสำหรับผู้หญิงคนอื่นต่อไป องค์กรด้านผู้หญิงสามารถมีได้หลายรูปแบบ ตั้งแต่องค์กรพัฒนาเอกชนท้องถิ่นจนถึงกลุ่มทางศาสนาหรือกลุ่มเฉพาะ เช่น กลุ่มชานาผู้หญิง กลุ่มองค์กรเหล่านี้จะคอยช่วยเหลือผู้หญิงในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การดูแลเด็ก การอบรมทักษะ การเรียนการสอนและการอ่านเขียน และกิจกรรมที่เสริมสร้างรายได้ เป็นต้น เครือข่ายลักษณะนี้เป็นวิธีการที่สำคัญในการค้นหาผลประโยชน์และความต้องการของผู้หญิงและพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้นได้ (Pablo Castillo Diaz (ed.) : 2012)

สรุป เครือข่ายสตรีเกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่มสตรีซึ่งมีเป้าหมายเดียวกัน ค้นหาผลประโยชน์ความต้องการ และพัฒนาให้เกิดขบวนการสตรีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

การพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี

การพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีโดยให้สตรีมีบทบาททางการเมือง ได้รับความสนใจและมีการศึกษาอย่างกว้างขวาง ภายหลังที่องค์การสหประชาชาติได้กำหนดให้ปี ค.ศ. 1975 หรือ พ.ศ. 2518 เป็นปีสตรีสากล สตรีจำเป็นต้องเข้ามามีบทบาทในการคิดและตัดสินใจในระดับต่าง ๆ เพราะการตัดสินใจเหล่านั้นจะมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของสตรีโดยรวม การมีบทบาททางการเมืองของสตรีอย่างเสรี ถือเป็นพื้นฐานของกระบวนการทางการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย เพื่อนำไปสู่กระบวนการให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองอันชอบธรรม ในสังคมประชาธิปไตยสิ่งสำคัญประการหนึ่ง คือ การที่สตรีต้องมีบทบาทในการปกครองประเทศหรือใช้สิทธิเพื่อแสดงบทบาทต่าง ๆ ในทางการเมืองได้โดยตรง ภายใต้กรอบของกฎหมาย ถือเป็นเงื่อนไขอันจำเป็นของระบบประชาธิปไตย ทั้งในแง่ของหลักการและอุดมการณ์ การมีบทบาททางการเมืองสตรี ถือเป็นหัวใจสำคัญ เพราะประชาธิปไตยคงเกิดขึ้นไม่ได้หากปราศจากการมีบทบาทของบุรุษและสตรี ดังนั้น การมีบทบาททางการเมืองของสตรี จึงเป็นสิทธิทางการเมืองของฝ่ายที่จะอยู่ใต้การปกครอง ในการเข้าร่วมในกระบวนการทางการเมือง เพื่อแสดงเจตนาเกี่ยวกับอำนาจ ผลประโยชน์

แม้กระทั่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยก็บัญญัติรับรองสิทธิความเสมอภาคของบุรุษและสตรีไว้อย่างชัดเจน สังคมไทยได้เปิดโอกาสให้สตรีได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่นเดียวกับบุรุษ โดยเฉพาะการเข้ามามีบทบาทกิจกรรมทางการเมืองซึ่งก็ได้มีการยอมรับบทบาทและความสามารถของสตรีมากยิ่งขึ้นจนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในสังคม จึงกล่าวได้ว่า สตรี ได้กลายเป็นกลุ่มพลังทางการเมืองที่มีความสำคัญในสังคมจากค่านิยมในปัจจุบันเชื่อว่า อำนาจทางการเมืองควรที่จะกระจายอำนาจไปสู่สตรีโดยไม่จำกัดเพศ ชนชั้น เชื้อชาติ หรือศาสนา ดังนั้น สตรีควรที่จะมีบทบาททางการเมืองอย่างแท้จริงและทั่วถึง ซึ่งนับว่าเป็นผลดีต่อการเปลี่ยนแปลงในสถานภาพทางการเมืองของสตรีโดยปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้คือ การให้สตรีได้รับโอกาสทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น ข้อดีของกลุ่มสตรีทดลองนี้คือ มีประสบการณ์ ความต้องการ นิสัยใจคอ มีมุมมองและความสามารถที่แตกต่างจากบุรุษจึงมีความละเอียดรอบคอบในการจัดทำแผนงานโครงการฯ (กระทรวงมหาดไทย : 2559)

วิภาพรรณ อุปนิสากร ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี” พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี คือการพัฒนาด้านความรู้ทั่วไป เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี ด้านประชาธิปไตย ด้านเจตคติและ ด้านพฤติกรรม ให้กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่มีความรู้แบบประชาธิปไตย เจตคติและพฤติกรรมทางการเมือง เนื่องจากสตรียังไม่มีการพัฒนาเท่าที่ควรจึงไม่กล้าแสดงบทบาทที่ตัวเองมีอยู่ ผู้วิจัยเห็นว่าเมื่อพัฒนาบทบาททั้งสามด้านอย่างสม่ำเสมอแล้วจะทำให้สตรีมีบทบาททางการเมืองมากยิ่งขึ้นไป (วิภาพรรณ อุปนิสากร : 2559)

สมศักดิ์ พรหมเตือ, วีรศักดิ์ จารุโณปถัมภ์ และวิโรวรรณ พรหมมากุล ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในเขตเทศบาลตำบลนาดูน อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม” พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในเขตเทศบาลตำบลนาดูน อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม คือ ปัจจัยการเข้าอบรมหรือสัมมนาปัจจัยความรู้/เข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของไทยและปัจจัยการศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในเขตเทศบาลตำบลนาดูน อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม ควรให้โอกาสสตรีได้มีบทบาททางการเมืองที่เพิ่มขึ้น ควรสนับสนุนการมีส่วนร่วมของสตรีในการมีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองและควรเปิดโอกาสให้สตรีมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นในด้านต่างในการบริหารงานเทศบาลควรบริหารงานโดยเปิดเผยข้อมูลการบริหารงานให้ชุมชนสตรีได้ทราบและเทศบาลควรมีการสนับสนุนกลุ่มการดำเนินงานของสตรีให้มากขึ้น เทศบาลควรให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทสตรีกับผู้มาติดต่อราชการ และเทศบาลควรให้ความสำคัญกับบุคคล

ไม่ว่าเพศชาย-หญิงเท่าเทียมกัน ควรมีกิจกรรมให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นในการบริหารงานเทศบาล เทศบาลควรจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้มากกว่าที่เป็นอยู่และควรให้ความรู้กับกลุ่มสตรีในชุมชนในการสื่อสารผ่านสื่อรูปแบบต่าง ๆ (สมศักดิ์ พรหมเตือ, วิรัชศักดิ์ จารุโณปถัมภ์ และวิไลวรรณ พรหมมากุล : 2560)

ชยานันท์ ญาณวารี และคณะ ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่นของสตรีในภาคกลาง” พบว่า การเข้าสู่ตำแหน่งสูงของผู้นำสตรี เกิดขึ้นจากเข้าไปมีบทบาทในฐานะผู้นำในการแก้ไขปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ในการเข้าสู่ตำแหน่งการเมืองท้องถิ่นสตรีแต่ละคนเริ่มต้นมาจากการได้มีโอกาสแนะนำตัวเองโดยผ่านโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสนับสนุนและส่งเสริมกีฬา และการได้สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน และปัจจัยที่สนับสนุนเกิดมาจากการที่สตรีไทยมีสิทธิทางกฎหมายเพิ่มขึ้น และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าสู่ตำแหน่งการเมืองท้องถิ่นสตรีเกิดจากการที่สังคมยังมีทัศนคติที่ไม่ถูกต้อง เช่น มีการละเลยหรือมองข้ามประเด็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเท่าเทียมกันกับชายของสตรี (ชยานันท์ ญาณวารี และคณะ : 2558)

สรุป สิ่งสำคัญประการหนึ่งในสังคมประชาธิปไตย คือ การที่สตรีต้องมีบทบาทในการปกครองประเทศหรือใช้สิทธิเพื่อแสดงบทบาทต่าง ๆ ในทางการเมืองได้โดยตรง ภายใต้กรอบของกฎหมาย ควรได้รับโอกาสทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากประสบการณ์ ความต้องการ นิสัยใจ คอ มุมมองและความสามารถที่แตกต่างจากบุรุษ จึงมีความละเอียดรอบคอบมากกว่าบุรุษ

การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค ทางออกและแนวทางในการส่งเสริมของขบวนการทางสังคมการเมืองของขบวนการสตรี

การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค ที่เกิดขึ้นกับกระบวนการเข้าสู่การเป็นตัวแทนของผู้หญิงในการเมือง การวิเคราะห์ทางออกและแนวทางในการส่งเสริมให้ผู้หญิงมีพื้นที่ทางการเมืองและสามารถทำหน้าที่เป็นตัวแทนของผู้หญิงในการเมืองอันเป็นการพัฒนาประชาธิปไตยภายใต้การมีส่วนร่วมของพลเมืองอย่างทัดเทียมให้เป็นประเด็นทางนโยบายและวาระแห่งชาติ สามารถสรุปได้ในหลายประเด็น ได้ดังนี้

6.1 สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับประเด็นเรื่อง “บทบาทของผู้หญิงในทางการเมือง”

1) ผู้ชาย ชุมชน และสังคม ยังมีทัศนคติโน้มเอียงในเรื่องมิติหญิง ชาย และความเท่าเทียมกันทางเพศ และเนื่องจากทัศนคติโน้มเอียงจึงทำให้เกิดการปิดกั้นโอกาสของผู้หญิงในการเข้าสู่กระบวนการทางการเมือง

2) การขาดสภาพบังคับใช้อย่างจริงจังเนื่องจากในบทบัญญัติทางกฎหมายระบุเพียงว่า “คำนี้ถึง” จึงทำให้เป็นเห็นผลอย่างเป็นรูปธรรมในเชิงสัดส่วนที่ชัดเจน เช่น ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 30 (ความเสมอภาค) กำหนดไว้ว่า บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิดเชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้ มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม แต่ประเด็นเรื่องความเท่าเทียมกันในทางเพศมิได้ปรากฏในกฎหมายลูกที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดผลบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

6.2 เงื่อนไข คุณสมบัติที่จะทำให้ผู้หญิงที่จะเข้าสู่การเป็น “นักการเมือง”

หลายท่านให้ความเห็นว่าผู้หญิงที่จะเป็นนักการเมืองและรักษาสถานภาพทางการเมืองได้ ต้องมีคุณลักษณะ ดังนี้

- 1) ต้องมีจุดเด่นทางความคิด คุณค่า และความรู้ (ต้องมีจุดขาย)
- 2) ต้องมีการนำเสนอวิธีคิด ความคิด กิจกรรม โครงการ นโยบายที่ชัดเจน โดดเด่น (ต้องขายเก่ง)
- 3) ต้องมีพฤติกรรมส่วนตัวที่ดี ซึ่งถือเป็นการบริหารภาพลักษณ์
- 4) ต้องสร้างผลงานที่โดดเด่น
- 5) ต้องสร้างการยอมรับให้แก่ชุมชน ท้องถิ่น และสังคม
- 6) ต้องห่างไกลจากคำว่า “ทุจริต” และ “คอร์รัปชัน”
- 7) ต้องเป็นนักประสานงานและประสานเครือข่าย

6.3 ที่มาและวิธีการในการเข้าสู่การเมืองของผู้หญิง

จากการศึกษาวิจัยของนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญและจากประสบการณ์ของนักการเมืองหญิงทั้งในอดีตและปัจจุบันมองว่าผู้หญิงสามารถเข้าสู่การเมืองได้โดย 3 วิธีการ

- 1) การเข้าสู่การเมืองด้วยตนเอง เนื่องจากเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะ คุณสมบัติและความโดดเด่นในวิธีคิด และการปฏิบัติ
- 2) การเข้าสู่การเมืองด้วยการรับมรดกทางการเมือง ซึ่งหมายถึงการสืบทอดตำแหน่งทางการเมืองแทนบิดา มารดา สามี พี่ น้อง

3) การเข้าสู่การเมืองด้วยการเป็น “ตัวแทน” ทั้งนี้เนื่องจากนักการเมืองเดิมซึ่งอาจมีความสัมพันธ์กันไม่สามารถเข้าสู่การเมืองได้ จึงจัดให้มี “ตัวแทน” ทางการเมืองทำหน้าที่และรักษาพื้นที่ทางการเมืองแทนตน

6.4 แนวทางส่งเสริมและผลักดันให้ผู้หญิงเข้าสู่การเมือง

1) การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมทางการเมือง เช่น การยอมรับในความเท่าเทียมกันระหว่างเพศชายกับเพศหญิง การปรับเปลี่ยนค่านิยมความเชื่อ และการยอมรับ

2) การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้าง โดยการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่น เช่น การกำหนดให้มีสัดส่วนของผู้หญิงในสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้เกิดสภาพบังคับใช้ได้จริง เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้มีจำนวนนักการเมืองผู้หญิงเพิ่มมากขึ้น

3) สถาบันการศึกษาและสถาบันวิชาการต่าง ๆ ควรมีการกำหนดให้มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับบทบาทหญิงชายในสถาบันอุดมศึกษา และในสถาบันวิชาการในกรณีที่มีการจัดการฝึกอบรมให้ความรู้ให้ผนวกเรื่องบทบาทหญิงชายในหลักสูตร หรือเนื้อหาวิชา และทำหน้าที่ในการเสริมสร้างความรู้ และโอกาสในการเข้าสู่การเมืองของผู้หญิงที่ทำงานในระดับชุมชน องค์กรชุมชน หรือผู้นำการเมืองอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อให้ผู้หญิงกลุ่มนี้มีความมั่นใจในตัดสินใจเข้าสู่การเมือง “นักการเมือง”

4) ส่วนราชการและภาคเอกชน ควรนำแนวคิดเรื่องมิติหญิงชายเข้าสู่กระบวนการทำงานในกระทรวง ทบวง กรม และองค์กรต่าง ๆ เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีคิดและมุมมองต่อประเด็นหญิงชาย เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องและเป็นการสร้างการยอมรับต่อผู้หญิง รวมถึงส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดบริการสาธารณะเพื่อให้แห่งเบ้าภาระของผู้หญิง เพื่อให้ผู้หญิงได้มีโอกาสในการเข้าสู่การเมือง สุดท้ายต้องทำหน้าที่ในการสร้างเวทีให้เกิดการเสวนาและแลกเปลี่ยนกันอย่างเท่าเทียมในพื้นที่เพื่อให้เกิดความเข้าใจกัน

5) สถาบันทางการเมือง อาทิ พรรคการเมือง รัฐสภา สื่อมวลชน องค์กรอิสระต่าง ๆ ควรสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สังคมโดยเฉพาะผู้หญิง เพราะการสร้างเชื่อมั่น ศรัทธาในระบบการเมืองและสถาบันทางการเมือง จะทำให้ผู้หญิงตัดสินใจเข้าสู่การเมืองเพิ่มขึ้น

6) ส่งเสริมให้ผู้หญิงมีบทบาทในกลุ่มองค์กรและการเมืองภาคพลเมืองเพื่อให้เกิดการยอมรับในสังคม และเป็นการเสริมสร้างประสบการณ์ของผู้หญิงก่อนเข้าสู่การเมืองในระบบ

7) สื่อสารมวลชนควรมีบทบาทในการสร้างภาพลักษณ์ ประชาสัมพันธ์ และสร้างความเข้าใจในความเป็น “ผู้หญิง” และนำเสนอกรณีความสำเร็จต่าง ๆ ของผู้หญิงเพื่อให้สาธารณชนและสังคมเกิดความเข้าใจที่ถูกต้องและยอมรับในความเท่าเทียมกันระหว่างชายหญิง

6.5 แนวทางการรักษาและพัฒนาสถานภาพทางการเมืองของนักการเมือง

1) สถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการ และองค์กรที่เกี่ยวข้องจัดฝึกอบรมให้ความรู้แก่นักการเมืองหญิงอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และเพิ่มทักษะในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

2) ต้องมีผู้สนับสนุนทางการเมือง อันประกอบด้วย

(1) การสนับสนุนจากครอบครัว เช่น พ่อ แม่ สามี ลูก และ ญาติ ในการสร้างความเชื่อมั่น ขวัญกำลังใจและแบ่งเบาภาระและความรับผิดชอบบางส่วนของผู้หญิง

(2) การสนับสนุนจากผู้สนับสนุนในพื้นที่ เช่น ชุมชน สมาชิกกลุ่ม และเพื่อนบ้าน ในการเป็นฐานเสียงที่ดีในการเลือกตั้งและเป็นหน่วยสนับสนุนข้อมูล ข้อมูลต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน

(3) การสนับสนุนจากผู้สนับสนุนทางการเมืองระดับสูง ไม่ว่าจะเป็นการได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมจากหัวหน้าพรรคการเมือง หรือผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับต่าง ๆ

(4) การสนับสนุนจากเพื่อนนักการเมืองเนื่องจากการทำงานการเมืองจะต้องอาศัยความร่วมมือ ความกลมเกลียว ความผูกพัน และการเกื้อกูลกันระหว่างเพื่อนนักการเมืองในการทำงานการเมือง

(5) การสนับสนุนจากสื่อมวลชนทุกระดับ เนื่องจากสื่อมวลชนเป็นเหมือนผู้ส่งต่อสารระหว่างนักการเมืองกับประชาชนในพื้นที่ ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่นักการเมืองหญิงจะต้องสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับสื่อมวลชนทุกระดับ ทุกประเภท

(6) การสนับสนุนจากผู้สนับสนุนทางการเงิน หรือผู้อุปถัมภ์ เนื่องจากในการทำงานการเมืองบางครั้งต้องใช้จ่ายเงิน ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่นักการเมืองหญิงจะต้องได้รับการสนับสนุนทางการเงิน งบประมาณจากผู้สนับสนุนด้านการเงิน ทั้งนี้ต้องพิจารณาความเหมาะสมของผู้ให้การสนับสนุนด้านการเงินด้วยเป็นสำคัญ

3) ต้องมีผลงานที่โดดเด่น เห็นผลชัดเจน และมีผลงานต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อ “ผูกใจ” ผู้สนับสนุนทางการเมืองกลุ่มต่าง ๆ ให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

6.6 โจทย์ที่ท้าทายสำหรับผู้หญิงที่จะเข้าสู่การเมือง ได้แก่

1) การสร้างสิ่งทีเรียกว่าความไว้วางใจ โดยผู้หญิงจะต้องมีความกล้าที่จะแสดงถึงความแตกต่าง ซึ่งผู้หญิงมีคุณสมบัติเฉพาะตัวอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็ความฉับไว การรับรู้เรื่องละเอียดอ่อน ความสามารถในการผสาน ความเชี่ยวชาญความชำนาญการเฉพาะด้าน และที่สำคัญผู้หญิงมีเสน่ห์ในทางการเมือง

2) มาตรการในการขับเคลื่อน สามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่

(1) ปลด ลดภาระ: การรณรงค์ และบทบาทการแบ่งปันหน้าที่ในครอบครัว รวมทั้งการปลด ลดภาระของผู้หญิงในการสร้างบริการทางสังคมเพื่อรองรับความจำเป็นของผู้หญิง

(2) เสริมพลังเป็นการขับเคลื่อนเครือข่าย โดยมุ่งเน้นประชาสัมพันธ์เมื่อผู้หญิงเข้าสู่การเมืองแล้วจะสร้างความแตกต่างอย่างไร รวมทั้งการเสริมสร้างโอกาสและช่องทางการเข้าสู่กระบวนการการเมืองของผู้นำสตรี การสร้างหลักประกันว่าระบบการเลือกตั้งมีการปฏิบัติที่เป็นธรรมและสุดท้ายเป็นการพัฒนาศักยภาพของผู้หญิง

(3) ปฏิบัติการทางการเมืองเป็นการหาผู้สนับสนุนทางการเมืองซึ่งมีลักษณะเป็น “ไทรยานุภาพทางการเมือง” คือ การสนับสนุนทางการเมืองจากภาคพลเมือง ประชาสังคม ผู้สนับสนุนทางการเงิน และการสนับสนุนจากภาคสื่อมวลชน

3) การบริหารภาพลักษณ์ของคู่วิตและครอบครัว เพราะเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดข้อเสนอเชิงคุณค่าที่จะเป็นบทพิสูจน์ว่าความจริงที่ผู้หญิงมีอยู่ในตัวตนเมื่อได้เข้าสู่พื้นที่ทางการเมืองแล้วก็จะได้ช่วยขับเคลื่อนการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยไปสู่สันติสุขและสภาพไร้อย่างแท้จริง (สถาบันพระปกเกล้า : 2551)

สรุป หลักการที่จะสนับสนุนผู้หญิงในระยะยาว ส่วนที่หนึ่งคือ กฎหมายลูกที่เกี่ยวกับพรรคการเมือง การเลือกตั้งต่าง ๆ ควรกำหนดสัดส่วนผู้หญิงให้เข้าสู่การเมือง ทำให้ทุกคนรู้สึว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องมองอีกมือหนึ่งคือผู้หญิงให้เข้ามาทำงาน ส่วนที่สอง นอกจากเรื่องของกฎหมายคือ ต้องลดความพยายามที่จะตำหนิฝ่ายการเมืองว่าเป็นสิ่งไม่ดี คนไม่ดี คินประชาธิปไตยที่มีการพัฒนาที่ยั่งยืน รัฐบาลต้องส่งเสริมให้ชัดคือ การสร้างบรรยากาศและปรับทัศนคติของตนเองต่อมุมมองของประชาธิปไตย รู้หลักของประชาธิปไตย และส่งเสริมให้คนดีเข้ามาสู่การเมืองโดยเฉพาะผู้หญิง ในอนาคตคนดี ๆ ทั้งชายและหญิงก็จะเข้ามาสู่เส้นทางนักการเมืองได้

ข้อเสนอแนะ

7.1 สถาบันการศึกษาและสถาบันวิชาการต่าง ๆ ควรมีการกำหนดให้มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับบทบาทหญิงชายในสถาบันอุดมศึกษา

7.2 ส่วนราชการและภาคเอกชน ควรนำแนวคิดเรื่องมิติหญิงชายเข้าสู่กระบวนการทำงาน ในกระทรวง ทบวง กรม และองค์กรต่าง ๆ เพื่อปรับเปลี่ยนวิถีคิดและมุมมองต่อประเด็นหญิงชาย

7.3 สถาบันทางการเมือง ควรสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สังคมโดยเฉพาะผู้หญิง ส่งเสริมให้ผู้หญิงมีบทบาทในกลุ่มองค์กรและการเมืองภาคพลเมือง

7.4 สื่อสารมวลชนควรมีบทบาทในการสร้างภาพลักษณ์ ประชาสัมพันธ์ และสร้างความเข้าใจในความเป็น “ผู้หญิง”

References

- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2551). ทฤษฎีสตรีนิยมในฐานะทฤษฎีวิพากษ์. ศูนย์สตรีศึกษา มหาวิทยาลัย เชียงใหม่
<https://static1.squarespace.com/static/52bce94ae4b013dbd6fc79d4/t/55794d68e4b0daf0f9ccdd0d/1434013032384/51.pdf> สืบค้นเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2561.
- ชยานันท์ ญาณวารี และคณะ. (2558). กระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่นของสตรีใน ภาคกลาง. วารสารการบริหารท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีที่ 8 ฉบับที่ 4 (2015): ตุลาคม - ธันวาคม.
- ทัดจันทร์ เกตุสิงห์สร้อย. (2554). การวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทของแม่ในนวนิยาย ลับแล แก่งคอย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ยาสมิน ชัตตาร์. (2554). บทบาทของผู้หญิงต่อกระบวนการสันติภาพและการแก้ไขความขัดแย้ง. ศูนย์เพื่อระวางสถานการณ์ภาคใต้ Deep South Watch (DSW).
<http://www.deepsouthwatch.org/node/4552> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.
- วิภาพรรณ อุปนิสากร. (2559). การพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี. วารสารวิชาการธรรม ธรรมศน์ ปีที่ 16 ฉบับที่ 3 (2016): พฤศจิกายน - ธันวาคม.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2551). สตรีกับการเมือง : ความเป็นจริง พื้นที่ทางการเมือง และการขับเคลื่อน. บทสรุปสำหรับผู้บริหารเวทีท้องถิ่น ครั้งที่ 2/2551.
- สมศักดิ์ พรหมเตือ, วีรศักดิ์ จารุโณปถัมภ์ และวิไลวรรณ พรหมมากุล. (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในเขตเทศบาลตำบลนาตุ่น อำเภอนาตุ่น จังหวัด

มหาสารคาม. วารสารช่อพะยอม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
มหาสารคาม ปีที่ 28 ฉบับที่ 1 (2560): มกราคม - พฤษภาคม.
สำนักบริหารการปกครองท้องถิ่น ส่วนบริหารงานกำนันผู้ใหญ่บ้าน, กรมการปกครอง, กระทรวง
มหาดไทย (เข้าถึงข้อมูลเมื่อ 9 มีนาคม 2559).

การตื่นรู้และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการเลือกตั้งทั่วไป

Awareness and Political Participation of People in General Elections

สุทน ทองเล็ก*

บทคัดย่อ

การมีส่วนร่วมเป็นการให้การศึกษา และพัฒนาการกระทำ อันเกิดจากพฤติกรรมและบทบาทร่วมกันของบุคคลที่เข้ามาใช้อำนาจในการปกครองสังคม เพื่อประโยชน์ของชนส่วนใหญ่โดยไม่จำกัดเพศเชื้อชาติ ชนชั้น และฐานะทางสังคม การตื่นรู้ตลอดระยะเวลา 3 ช่วง คือ ต้นน้ำ (ก่อนการเลือกตั้ง) กลางน้ำ (ระหว่างการเลือกตั้ง) และปลายน้ำ (หลังการเลือกตั้ง) ของคนรุ่นใหม่ได้ก่อให้เกิดนักการเมืองหน้าใหม่ในรัฐสภา ผู้ซึ่งยืนหยัดยึดมั่นในอุดมการณ์ทางการเมือง อาสาเข้ามาทำงานทางด้านการเมืองด้วยจิตสำนึก และแก้ปัญหาของชาติบ้านเมืองด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่มีวัตถุประสงค์ซ่อนเร้น

คำสำคัญ: การตื่นรู้, การมีส่วนร่วม, การเลือกตั้ง

ABSTRACT

Participation is education and develop actions. Caused by the common behavior and role of the person who came to use the power to govern society for the benefit of the majority, without limiting gender, race, class and social status. Awakening throughout the 3 periods: the upstream (before the election) in the middle of the water (during the election) and downstream (after the election) of the new generation has caused new politicians in the parliament. Who stands firm in political ideology volunteer to work in politics with consciousness and solve the problems of the nation with honesty no hidden purpose.

Keywords: Awareness, Participation, Election

* ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์.

บทนำ

การเมืองเป็นกิจกรรมอันเกิดจากพฤติกรรมและบทบาทร่วมกันของบุคคลที่เข้ามาใช้อำนาจในการปกครองสังคม การใช้อำนาจทางการเมืองจะเป็นสิ่งที่ถูกต้องและชอบธรรมได้จะต้องกระทำในนามของส่วนรวม และจะต้องกระทำเพื่อประโยชน์ของชนส่วนใหญ่โดยไม่จำกัดเพศเชื้อชาติ ชนชั้น และฐานะทางสังคม การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งรัฐมีหน้าที่จะต้องให้การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ วิธีส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตัวเองดังกล่าวส่วนหนึ่งกระทำด้วยการกระจายอำนาจให้กับท้องถิ่นต่าง ๆ เป็นผู้จัดดำเนินการปกครอง โดยหลักของการกระจายอำนาจแล้วรัฐบาลจะต้องจัดให้มีองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นนั้นมีอิสระพอสมควรในการดำเนินการเกี่ยวกับท้องถิ่นตนเอง ทั้งทางด้านการเมือง การบริหาร (แสง รัตนมงคลมาศ : 2516)

สำหรับประเทศไทยนับตั้งแต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475 มาจนถึงการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ (พ.ศ. 2560) ประชาธิปไตย ในระบอบประชาธิปไตยประชาชนทุกคนมีสิทธิทางการเมืองที่จะแสดงความคิดเห็นต่อรัฐบาล ตลอดจนการเข้าร่วมทางการเมืองโดยการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง หรือการรับสมัครรับเลือกตั้งหรือทางใดทางหนึ่งที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางการเมืองอันเป็นสิทธิ และหน้าที่ของตนที่พึงกระทำต่อสังคม เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมทำให้ประชาชนเกิดความสำนึกรับผิดชอบ และมีความตื่นตัวที่ใช้สิทธิของตนเองในทางการเมืองอันเป็นพื้นฐานของพฤติกรรมในทางการเมือง แต่ในสภาพความเป็นจริงประชาชนจำนวนมากที่ไม่ใช้อำนาจสิทธิของตนเองที่พึงกระทำในทางการเมือง ดังนั้นประชาชนจึงขาดความสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ปัญหาสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับระบอบประชาธิปไตย คือ การขาดการศึกษา ขาดความเข้าใจ ซึ่งเป็นพื้นฐานการสร้างระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงว่าควรจะทำหน้าที่ของตนอย่างไรในการพัฒนาประเทศชาติ การมีส่วนร่วมจะเกิดประโยชน์อย่างไร ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะเรื่องของการใช้สิทธิเลือกตั้งซึ่งประชาชนส่วนใหญ่มองข้ามไม่สนใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่กับสนใจเรื่องของสิทธิและเสรีภาพของตนที่ควรพึงจะได้รับ การสื่อสารทางการเมือง คือ ประชาชนไม่สนใจติดตามข่าวสารทางการเมืองเพราะเกิดความเบื่อหน่าย และการมีส่วนร่วมในพรรคการเมือง ประชาชนยังขาดความเข้าใจที่จะเข้าไปรวมกิจกรรมต่าง ๆ ในพรรคการเมือง การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนหรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญประการหนึ่งของกระบวนการทางการเมือง และมีความจำเป็นสำหรับทุกระบบการเมืองโดยเฉพาะในประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีหลักการของประชาธิปไตยที่ว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน การปกครอง

ประเทศเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ประเทศใดที่ประชาชนในสังคมมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงย่อมแสดงถึงความเป็นประชาธิปไตย แต่ในทางตรงกันข้ามประเทศใดประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำย่อมแสดงว่าประเทศนั้นระดับความเป็นประชาธิปไตยของประเทศต่ำ ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงถือเป็นหัวใจสำคัญของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการทางการเมือง กล่าวได้ว่า “การมีส่วนร่วมเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นดัชนีชี้วัดที่สำคัญประการหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย สังคมใดมีความเป็นประชาธิปไตยสูงหรือต่ำ พิจารณาได้จากระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ดังนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงเป็นเป้าหมายของการพัฒนาการเมือง โดยเฉพาะแนวการพัฒนาทางการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย (เชาวณะ ไตรมาส : 2552)

ในประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลาย การมีส่วนร่วมทางการเมือง จัดเป็นปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งของผู้ปกครองที่ต้องเผชิญ เพราะในระบอบการเมืองสมัยใหม่นั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นมักจะกล่าวถึงเฉพาะประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่อย่างไรก็ตาม ประเทศที่ปกครองในระบอบคอมมิวนิสต์ ก็มีลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองเช่นกัน ทั้งนี้อาจมีวิธีการที่แตกต่างกันไปเท่านั้นเอง นอกจากนี้ในสังคมที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย มิได้หมายความว่าประชาชนทั้งหมดต้องเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง แต่โดยธรรมชาติแล้ว ปรากฏว่าประชาชนเป็นจำนวนมากที่พอใจจะเป็นผู้ดูแลทางการเมืองมากกว่าจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง (เชาวณะ ไตรมาส : 2552)

วิระดา สมสวัสดิ์ ได้กล่าวว่า ทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ บรรดากิจกรรมทั้งหลายที่มีขึ้นเพื่อชักจูงการตัดสินใจของรัฐบาลและชุมชน กิจกรรมเหล่านี้ มีตั้งแต่การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การรณรงค์ การทำงานในพรรคการเมือง กิจกรรมในชุมชนท้องถิ่น และแม้กระทั่งการประท้วง จะโดยใช่ความรุนแรงหรือไม่ก็ตาม ล้วนเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งสิ้น (วิระดา สมสวัสดิ์ : 2552)

ธนวัฒน์ ปิ่นแก้ว ได้กล่าวถึงลักษณะทฤษฎีการมีส่วนร่วมไว้ 5 ทฤษฎี มีดังนี้

1) ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อม หมายถึง การใช้การพูด การเขียน เพื่อให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำการเกลี้ยกล่อมมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหา การขัดแย้งในการปฏิบัติและถ้าจะให้ได้ผล

ผู้ทำการเกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อมให้เข้าใจทุกฝ่าย และการเกลี้ยกล่อมจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชน

2) ทฤษฎีการสร้างขวัญคนในชาติ คนเรามีความต้องการทางกายและใจหากคนเรามีขวัญดี ผลการทำงานนั้นก็จะสูงตาม หากไม่ดีผลการทำงานก็จะต่ำเนื่องจากขวัญเป็นสถานการณ์ทางจิตใจที่แสดงออกในรูปพฤติกรรมต่าง ๆ การสร้างขวัญกำลังใจให้ดี ต่างพยายามที่จะสร้าง ทศนคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน เช่น การไม่เอาเปรียบให้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงาน การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เมื่อใดก็ตามหากคนทำงานมีขวัญก็จะเกิดความสำคัญ ในการรับผิดชอบอันจะส่งผลที่ดีต่อหน่วยงานนั้น ๆ การสร้างขวัญกำลังใจของคน ย่อมจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้เช่นกัน

3) ทฤษฎีการสร้างความรู้สึกราชาชาตินิยม ถือเป็นปัจจัยหนึ่งของการนำไปสู่การมีส่วนร่วม คือ การสร้างความรู้สึกราชาชาตินิยมเรื่องผลประโยชน์ของชาติที่มีความพอใจในชาติของตนเองรักท้องถิ่นของตน

4) ทฤษฎีสร้างผู้นำ การสร้างผู้นำจะช่วยให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย วัตถุประสงค์ร่วมกัน เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญในการรวมกลุ่ม จูงใจไปยังเป้าประสงค์ ผู้นำที่ดี เรียกว่า ผู้นำปฏิฐาน หรือ ผู้นำพลวัต คือผู้นำที่เคลื่อนไหวทำงานเพื่อพัฒนาอยู่เสมอ ส่วนผู้นำที่ไม่ดี คือ ผู้นำที่ไม่มีผลงานสร้างสรรค์เรียกว่า ผู้นำนิเสธ ผลของการสร้างทฤษฎีผู้นำจึงทำให้เกิดการระดมความร่วมมือปฏิบัติงานอย่างมีขวัญกำลังใจงานมีคุณภาพมีความคิดสร้างสรรค์ และรับผิดชอบต่อ การสร้างผู้นำที่ดีย่อมนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยดี

5) ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร การใช้ระบบบริหารราชการ ในการระดมความร่วมมือ เป็นวิธีหนึ่งที่ ดี และกฎหมายระเบียบแบบแผนก็เป็นเครื่องมือในการดำเนินงานที่มีระบบที่ดี แต่อย่างไรก็ตามผลของความร่วมมือก็ยังไม่ดีที่สุดในเรื่องการบริหาร เพราะธรรมชาติของคนถ้าทำงานด้วยความสมัครใจ ไม่มีใครบังคับก็จะทำงานด้วยความรักแต่ถ้าไม่ควบคุมเลยก็ไม่เป็นไปตามนโยบาย และความจำเป็นของรัฐ ดังนั้นการใช้แบบบริหารราชการเป็นการยับยั้งให้ปฏิบัติงานตามนโยบายเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ (ธนวัฒน์ ปิ่นแก้ว : 2539)

ดิน ปรัชญาพหุทธิ ได้จำแนกทฤษฎีการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่

1) ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) ทฤษฎีนี้เน้นความเป็นผู้แทนของผู้นำ และถือว่าการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งหรือถอดถอนผู้นำเป็นเครื่องหมายของการที่จะให้หลักประกันกับการบริหารงานที่ดี อย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้เน้นเฉพาะโครงการสร้างสถาบันเพื่อเป็นเครื่องมือในการให้ ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจขององค์กรอย่างแท้จริงผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการ

ตัดสินใจ ได้แก่บรรดาผู้นำต่าง ๆ ที่เสนอตัวเข้ามาสมัครรับเลือกตั้ง ส่วนผู้ตามนั้นเป็นเพียงไม้ประดับเท่านั้น

2) ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ทฤษฎีการมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์ไม่เฉพาะแค่การเข้าไปพิจารณาเลือกตั้ง หรือถอดถอนผู้นำเท่านั้นแต่ยังร่วมไปถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางนโยบาย ยิ่งกว่านั้น ทฤษฎียังมองการมีส่วนร่วมเป็นการให้การศึกษา และพัฒนาการกระทำ ทางการเมืองและสังคมที่มีความรับผิดชอบนั้นคือการไม่ยอมให้มีส่วนร่วมที่นับว่าเป็นการคุกคามต่อเสรีภาพของผู้ตาม (ติน ปรัชญาพลฤทธิ์ : 2532)

สรุป การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสมัครใจของสมาชิกในสังคมการเมืองที่จะเลือกกระทำ ซึ่งมีจุดหมายทั้งทางตรง ทางอ้อมที่ต้องการมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายหรือการดำเนินงานของรัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นในท้องถิ่นหรือในระดับชาติก็ตาม ซึ่งเป็นสิทธิและหน้าที่ของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตยกำหนดไว้ รวมทั้งอาจเป็นกิจกรรมง่าย ๆ อาทิ เช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือการสมัครรับเลือกตั้งเป็นตัวแทนของประชาชนในท้องถิ่น การพูดคุยถกเถียงปัญหาทางการเมือง การสื่อสารกันทางการเมือง การเข้าไปมีส่วนร่วมในพรรคการเมือง ซึ่งการกระทำอาจผิดกฎหมายหรือถูกต้องตามกฎหมาย อาจใช้ความรุนแรงหรือไม่ใช้ความรุนแรง อาจจะสำเร็จผลหรือไม่สำเร็จผล หรือกระทำโดยความสำนึกทางการเมืองหรือถูกชักจูงก็ได้

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นักวิชาการแต่ละท่านได้จำแนกรูปแบบไว้ แตกต่างกันหรือแม้แต่นักวิชาการท่านเดียวกัน ก็ได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระยะเวลาที่ต่างกันก็จำแนกรูปแบบไว้ต่างกันด้วย ซึ่งก็หมายความว่านักวิชาการมุ่งที่จะศึกษาระบบการเมืองในเชิงพลวัต (Dynamic) จะเห็นได้จากผลการศึกษาต่อไปนี้

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้ให้นิยาม การมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ในสิ่งที่มีผลกระทบต่อตนเองหรือชุมชน และได้จำแนกรูปแบบในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ดังนี้

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้บัญญัติไว้ใน หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 78 กำหนดให้รัฐส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชน ดังนี้

1. มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2. มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ และการจัดบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

3. มีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมถึงการตัดสินใจทางการเมืองและการอื่นใดที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนและชุมชน

มาตรา 133(3) มาตรา 236 และมาตรา 256(1) แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ให้อำนาจแก่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง สามารถสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 10,000 คน มีสิทธิเข้าชื่อเสนอกฎหมายตามหมวด 3 สิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทยหรือหมวด 5 หน้าที่รัฐ ทั้งนี้ตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย

2. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า 20,000 คน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาพร้อมด้วยหลักฐานพอสมควรเพื่อกล่าวหาว่ากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติผู้ใดมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายหรือฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง

3. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 50,000 คน มีสิทธิเข้าชื่อขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งเป็นสิทธิและหน้าที่ของประชาชนชาวไทยทุกคน ที่มีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ เพื่อไปทำหน้าที่คัดเลือกตัวแทนของตนเข้าไปออกกฎหมายและเข้าไปบริหารประเทศ ดังนั้นประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง และทำให้การเลือกตั้งสุจริตและเที่ยงธรรม ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งได้ดังนี้

1. สมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

2. สอดส่องดูแลการเลือกตั้ง แจ้งเหตุหรือเบาะแสการทุจริตซื้อสิทธิขายเสียง

3. ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยพร้อมเพรียง

4. ร่วมตรวจสอบการเลือกตั้งโดยเป็นสมาชิกหรืออาสาสมัครขององค์การเอกชนที่คณะกรรมการการเลือกตั้งรับรองให้ตรวจสอบการเลือกตั้ง

5. ร่วมเป็นเจ้าหน้าที่จัดการเลือกตั้งในระดับต่าง ๆ เช่น กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง กรรมการนับคะแนน กรรมการการเลือกตั้งประจำองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

1) การมีส่วนร่วมในรูปแบบของกลุ่มผลประโยชน์

การรวมตัวกันของบุคคลเป็นกลุ่มบุคคลหรือองค์กรในสังคม มีเป้าหมายหลักอยู่ที่การรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มตนเองนั้น โดยไม่มีเป้าหมายที่จะเข้าไปเป็นรัฐบาลเพื่อบริหารประเทศแต่อย่างใด สำหรับเป้าหมายของแต่ละกลุ่มจะแตกต่างกันไป บางกลุ่มอาจเรียกร้องให้รัฐบาลทำตามสิ่งที่กลุ่มตนต้องการ เช่น การเรียกร้องให้แก้ไขปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน ราคาพืชผลการเกษตร หรือเพื่ออำนวยความสะดวกแก่กลุ่มของตน หรืออาจเรียกร้องให้รัฐบาลจัดทำนโยบายหรือโครงการที่กลุ่มตนจะได้เป็นโยชน์ เป็นต้น

2) การมีส่วนร่วมในรูปแบบของพรรคการเมือง

การรวมกลุ่มของบุคคลที่มีความเชื่อทางการเมืองคล้ายคลึงกัน มีเป้าหมายหลักอยู่ที่การส่งสมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้งเพื่อไปทำหน้าที่ที่ฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ อย่างไรก็ตามการเข้าร่วมตัวกันในรูปแบบพรรคการเมืองยังมีเป้าหมายอื่นอีกเช่น การให้การศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชน การดูแลและรักษาผลประโยชน์ของส่วนร่วม การสร้างผู้นำทางการเมือง การควบคุมและติดตามตรวจสอบทางการเมือง ฯลฯ ในส่วนของประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในพรรคการเมืองได้ เช่น การสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การบริจาคเงินสนับสนุนกิจกรรมของพรรคการเมือง การช่วยรณรงค์หาเสียงในช่วงที่มีการเลือกตั้ง เป็นต้น

3) การมีส่วนร่วมในรูปแบบของการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

การออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ถือเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่สำคัญของการบริหารประเทศภายใต้ระบอบประชาธิปไตย แต่สิ่งที่ควรตระหนักคือ จำนวนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งจำนวนมากไม่ได้หมายความว่าความเป็นประชาธิปไตยของประเทศ หากแต่การใช้สิทธิเลือกตั้งในรูปแบบประชาธิปไตยที่แท้จริง ต้องมีลักษณะดังนี้

1. การใช้สิทธิโดยอิสระ คือ การใช้สิทธิเลือกตั้งจะต้องเกิดจากความสมัครใจ ไม่ได้เกิดมาจากการบังคับหรือข่มขู่หรือสัญญาว่าจะให้ผลตอบแทนในการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

2. การเลือกตั้งโดยลับ การออกเสียงต้องกระทำแต่เพียงลำพัง โดยไม่มีผู้อื่นอยู่ร่วมด้วย หรือสามารถล่วงรู้ได้ว่าผู้มีสิทธิเลือกผู้สมัครคนใดหรือออกเสียงอย่างไร การออกเสียงเลือกตั้งของบุคคล ไม่สามารถประกาศให้ทราบเป็นการทั่วไปได้

3. ความเสมอภาคในการเลือกตั้ง บุคคลแต่ละคนมีสิทธิออกเสียงได้คนหนึ่งเสียงเท่านั้น

4. ความเป็นกลาง บุคคลที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวกับในการเลือกตั้งทุกคนต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างเที่ยงธรรม ไม่ลำเอียงเข้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

4) การมีส่วนร่วมในรูปแบบของการแสดงออก

บุคคลมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การเขียน การพูด การโฆษณา การพิมพ์ ซึ่งการแสดงออกเหล่านี้อาจอยู่ในรูปแบบของการวิพากษ์ วิจารณ์ตามสื่อต่าง ๆ รัฐบาลต้องไม่ขัดขวางหรือห้ามปรามการแสดงออกของประชาชน รัฐต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นก่อนลงมือดำเนินการทำกิจการใดที่มีผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนและชุมชน รวมทั้งความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง : 2562)

แนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

1. สนใจ ติดตามข่าวสารด้านการเมือง
2. ติดตามตรวจสอบการทำงานของนักการเมือง
3. สนับสนุนผู้สมัครและนักการเมืองที่ดี
4. ต่อต้านนักการเมืองที่ไม่ดี
5. ให้ความร่วมมือกับทางราชการ ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี
6. คัดค้านนโยบายที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ส่วนรวม
7. ศึกษาข้อเท็จจริงให้ถี่ถ้วน
8. เสนอปัญหาให้หน่วยงานแก้ไข
9. ชุมนุมคัดค้านโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น
10. ปกป้องคุ้มครองสิทธิของตนมิให้ถูกละเมิด
11. เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองที่ถูกต้อง

ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

1. การติดตามข่าวสารบ้านเมือง
2. การใช้สิทธิเลือกตั้ง
3. ริเริ่มพุดคุยประเด็นการเมือง

4. ชักจูง ธรณรงคิให้ผู้อื่นสนับสนุนบุคคลและพรรคการเมืองที่ตนสนับสนุน
5. เสนอแนวคิด นโยบายต่อนักการเมืองและผู้นำทางการเมือง
6. บริจาคเงินสนับสนุนกิจกรรมทางการเมือง
7. ร่วมประชุมธรณรงคิในการเคลื่อนไหวทางการเมือง
8. เป็นสมาชิกระดับแกนนำพรรคการเมือง
9. ร่วมระดมทุน
10. เสนอตัวเป็นผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง
11. ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

บันไดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

บันไดขั้นที่ 1 สนใจติดตามข่าวสารและกิจกรรมทางการเมือง

บันไดขั้นที่ 2 เริ่มพูดคุยประเด็นทางการเมือง

บันไดขั้นที่ 3 ศึกษานโยบายของผู้สมัครและพรรคการเมือง

บันไดขั้นที่ 4 แลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องทางการเมืองและการเลือกตั้งร่วมกับผู้อื่น

บันไดขั้นที่ 5 เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองและการเลือกตั้งในชุมชน

บันไดขั้นที่ 6 จัดกิจกรรมทางการเมืองและการเลือกตั้งในชุมชน

บันไดขั้นที่ 7 ธรณรงคิสนับสนุนบุคคลและพรรคที่ตนนิยม

บันไดขั้นที่ 8 เป็นอาสาสมัครสอดส่องและช่วยเหลือการเลือกตั้ง

บันไดขั้นที่ 9 ตัดสินใจเลือกตั้งตัวแทนอย่างรู้เท่าทัน

บันไดขั้นที่ 10 ติดตามตรวจสอบการทำงานของนักการเมือง พรรคการเมือง และเจ้าหน้าที่

ของรัฐ (สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง : 2562)

การมีส่วนร่วมถือเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารประเทศตามระบอบประชาธิปไตย ประชาชนต้องตระหนักว่า ตนเป็นเจ้าของประเทศและต้องเข้าไปรับผิดชอบในกิจการของบ้านเมือง ในทุกโอกาสที่สามารถกระทำได้ ต้องไม่ละเลยหรือเพิกเฉย และควรส่งเสริมคนดีให้เข้ามาบริหาร บ้านเมือง

ปัจจัยที่ทำให้มีส่วนร่วมทางการเมือง

นักรัฐศาสตร์ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับปัจจัยอันเป็นสาเหตุของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งในแวดวงนักวิชาการผู้สนใจทางพฤติกรรมศาสตร์และการพัฒนาทางการเมืองเป็นการพยายามหาคำตอบว่าเหตุใดในสังคมหนึ่งจึงมีการขยายตัวของการมีส่วนร่วม

ทางการเมืองอย่างรวดเร็วขณะที่ในอีกสังคมหนึ่งยังมีลักษณะที่เกือบไม่มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองเลยเนื่องจากการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นสิ่งจำเป็น และสำคัญมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการปกครองระบบประชาธิปไตยเนื่องจากระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน ดังนั้นการพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักวิชาการที่สนใจจะพิจารณาปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยส่วนบุคคลว่าเหตุใดบุคคลหนึ่งจึงมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างจากอีกบุคคลหนึ่ง ดังนี้

มิลแบรทและโกเอล (Milbrath And Goel) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยแบ่งเป็นปัจจัยใหญ่ 2 ประการ คือ

1) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Stimuli) หมายถึงลักษณะของระบบสังคม (Social System) และสภาพทางการเมือง (Political Sittng) ซึ่งไม่เพียงที่จะกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลเท่านั้น แต่ยังมีส่วนให้ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับขอบเขตและทางเลือกต่าง ๆ ในการมีส่วนร่วมทางการเมือง บุคคลแต่ละคนแม้จะอยู่ในสิ่งแวดล้อมเดียวกัน ก็จะได้รับสิ่งเร้าจากระบบการเมืองและสังคมไม่เท่ากัน เพราะบุคคลแต่ละคนจะเลือกรับรู้และเลือกสรรเฉพาะสิ่งเร้าที่เหมาะสมและตรงกับความต้องการของตนเท่านั้น

2) ปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล (Personal Factor) คือพันธูกรรมความต้องการทางบุคลิกภาพ ความต้องการทางจิตใจ และร่างกายและความเชื่อต่าง ๆ รวมทั้งทัศนคติทางการเมืองของแต่ละคน ปัจจัยส่วนบุคคลถือเป็นปัจจัยภายใน บุคคลที่เอื้ออำนวยให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับแตกต่างกันออกไป ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ คือ

2.1) ทรัพยากร คือ ปัจจัยสนับสนุนให้สามารถเข้าร่วมทางการเมืองได้ เช่น มีความเฉลียวฉลาด มีการศึกษา และมีทักษะและทุนทรัพย์

2.2) แรงจูงใจ คือ สิ่งที่ชักจูงให้บุคคลสนใจที่จะเข้าร่วมทางการเมือง เช่น ความต้องการชื่อเสียง ความสำนึกทางกลุ่ม ความต้องการปรับปรุงงานท้องถิ่น

2.3) โอกาส คือ มีเวลาที่เหมาะสมมีความพร้อมที่จะเข้าร่วมทางการเมือง องค์ประกอบพื้นฐานของบุคคลโดยทั่วไปที่ถูกกล่าวถึง เช่น เพศ อายุ ศาสนา ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้นำสิ่งที่เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของบุคคลและปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาที่ปฏิบัติงาน (ณรงค์ สินสวัสดิ์ : 2518)

บาร์เบอร์ (Barber) ได้กล่าวไว้ว่า ประชาชนจะมีส่วนร่วมทางการเมืองมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างคือ

1) **แรงจูงใจ** เป็นสิ่งชักจูงใจให้บุคคลสนใจที่จะเข้าร่วมทางการเมือง เช่น ต้องการมีชื่อเสียง ต้องการปรับปรุงงานท้องถิ่น เป็นต้น

2) **โอกาส** คือ มีเวลาที่เหมาะสม มีความพร้อมที่จะร่วมกิจกรรม

3) **ทรัพยากร** คือ ปัจจัยสนับสนุนให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ เช่น ความเฉลียวฉลาด มีการศึกษา มีทักษะและทุนทรัพย์ (ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์ : 2518)

แม็คโคลสกี (McClosky) ได้อธิบายถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าขึ้นอยู่กับตัวแปร 3 ประการ คือ

1) **ตัวแปรทางด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม (The Social Environment)** หมายถึง สิ่งแวดล้อมสังคมที่ประกอบด้วยระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ อายุ เชื้อชาติ ศาสนา เพศ และที่อยู่อาศัย

2) **ตัวแปรทางด้านจิตวิทยา (Psychological Variables)** การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะดำรงอยู่ได้ขึ้นอยู่กับรางวัล (Rewards) หรือผลตอบแทนแก่ผู้มีส่วนร่วม เช่น ความต้องการอำนาจ การแข่งขันความสำเร็จ การมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น การมีศักดิ์ศรี และการยอมรับจากสังคม

3) **ตัวแปรทางด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง (The Political Environment)** ได้แก่

3.1) **ระบบพรรคการเมือง (The Party system)** จะแสดงบทบาทในลักษณะของการแสดงออกซึ่งความรู้สึกที่จะคัดค้านหรือต่อต้านผู้ที่อยู่ตรงกันข้ามหรือต่างพรรค พรรคการเมืองจะแสดงบทบาทเป็นเครื่องมือ (Instrumental) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์บางอย่าง

3.2) **การรณรงค์หาเสียง (The Campaign)** ความเพียรพยายามของพรรคการเมืองในการชักจูงให้ประชาชนไปเลือกพรรคตนโดยใช้วิธีการรณรงค์หาเสียงแบบต่าง ๆ

3.3) **ประเด็นและอุดมการณ์ทางการเมือง**

(1) **ประเด็นทางการเมือง (Political Ideology)** โดยเฉพาะประเด็นที่ประชาชนรู้จักและเกี่ยวข้องจะเป็นแรงผลักดันให้ประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงจะไปลงคะแนนเสียงมากยิ่งขึ้น

(2) **อุดมการณ์ทางการเมือง (Political Ideology)** เป็นความเชื่อโดยไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นความจริงแต่เป็นความเชื่อที่ปฏิบัติเป็นบรรทัดฐานบุคคลหรือสังคมที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองในเรื่องใดเรื่องหนึ่งย่อมมีผลต่อการแสดงบทบาทหรือการมีส่วนร่วมทางการเมือง (ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์ : 2518)

ระบบสังคมเป็นปัจจัยด้านสิ่งเร้าจากสภาพแวดล้อม มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง กระตุ้นให้เกิดความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง พรรคการเมือง นโยบายของพรรคการเมือง การรณรงค์หาเสียง อุดมการณ์ และการสื่อสารทางการเมือง ล้วนมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งสิ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ฐานิตา เฉลิมช่วง และอัมรินทร์ นาคณัฐเศรษฐ์ (2559)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในระดับเทศบาล จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง พบว่าการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนเป็นหน้าที่ ตามกฎหมาย ปัจจัยด้านสิ่งเร้าทางการเมือง พบว่า ข้อมูลข่าวสารส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ปัจจัยด้านการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคม พบว่า ค่านิยมเก่า เรื่องทำตามคำสั่ง ยึดระเบียบ เคารพอาวุโส มีความจงรักภักดี ถูกต้องอยู่แล้วไม่ควรเปลี่ยนแปลง และปัจจัยด้านบุคคล พบว่า บุคคลรอบข้างมีอิทธิพลต่อความสนใจเกี่ยวกับการเมือง

วิเคราะห์การตื่นรู้ด้านการเมืองด้วยการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง

บุศรา โพธิสุข (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัญหาคือ ประชาชนยังมีการปลูกฝังในระบบอุปถัมภ์อยู่ มีการแบ่งกลุ่ม ไม่ค่อยมีส่วนร่วมทางการเมือง ส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมเฉพาะช่วงเลือกตั้ง และการประชาสัมพันธ์เลือกตั้งยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ แนวทางแก้ไขปัญหา ควรปลูกฝังให้ประชาชนมีแนวคิดที่เป็นประชาธิปไตย ให้ตระหนักในการใช้สิทธิเลือกตั้งเพื่อสังคมและประโยชน์ของส่วนร่วม ควรมีการรณรงค์ให้ความเข้าใจต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น และควรประชาสัมพันธ์การเลือกตั้งให้ครอบคลุมพื้นที่

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงการเปลี่ยนผ่านไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ จากการเลือกตั้งทั่วไปที่ผ่านมาเมื่อวันอาทิตย์ที่ 24 มีนาคม 2562 ประชาชนชาวไทยได้สร้างประวัติศาสตร์ทางการเมืองอย่างล้นหลาม จากการมีส่วนร่วมของประชาชนคนรุ่นใหม่และคนรุ่นเก่า การตื่นรู้จากคนรุ่นใหม่ได้ก่อให้เกิดนักการเมืองหน้าใหม่ในรัฐสภา ผู้ซึ่งยืนหยัดยึดมั่นในอุดมการณ์ทางการเมือง จำนวนผู้ที่มีส่วนร่วมในการเลือกตั้งจากสถิติของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้แถลงสถิติที่น่าสนใจดังนี้ ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 51,239,638 คน ผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง 38,268,375 คน หรือคิดเป็น 74.69 เปอร์เซ็นต์ ผู้ไม่มาใช้สิทธิเลือกตั้ง 12,971,263 คน หรือคิดเป็น 25.31 เปอร์เซ็นต์ บัตรดี 35,532,645 ใบ หรือคิดเป็น 92.85 เปอร์เซ็นต์ บัตรเสีย 2,130,327

ใบ หรือคิดเป็น 5.57 เปอร์เซ็นต์ บัตรไม่ประสงค์ลงคะแนน (โหวตโน) 605,093 ใบ หรือคิดเป็น 1.58 เปอร์เซ็นต์ (News/thai : 2562)

พึงตระหนักว่า ความเจริญก้าวหน้าของสังคมประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อพรรคการเมืองมีโครงสร้างการบริหารจัดการในลักษณะสถาบันการเมืองและมีอุดมการณ์ทางการเมือง นักการเมืองที่สังกัดอยู่กับพรรคการเมืองต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสมและอาสาเข้ามาทำงานทางการเมืองด้วยจิตสำนึก และแก้ปัญหาของชาติบ้านเมืองด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่มีวัตถุประสงค์ซ่อนเร้น มุ่งหวังเข้ามาสู่อำนาจรัฐเพื่อแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์ส่วนตัว ตลอดระยะเวลา 3 ช่วง คือ ต้นน้ำ (ก่อนการเลือกตั้ง) กลางน้ำ (ระหว่างการเลือกตั้ง) และปลายน้ำ (หลังการเลือกตั้ง)

ข้อเสนอแนะ

ส่งเสริมการมีส่วนร่วมด้วยการสร้างสามัญสำนึกของคนรุ่นใหม่ให้รัก ห่วงแค้น และพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

References

- เชาวณะ ไตรมาส. (2552). การเลือกตั้งแบบใหม่ทำไมคนไทยต้องไปเลือกตั้ง. กรุงเทพมหานคร.
- ฐานิตา เฉลิมช่วง และอัมรินทร์ นาคณัฐเศรษฐ์. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในระดับเทศบาล จังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (2016): มกราคม-เมษายน.
- ณรงค์ สินสวัสดิ์. (2518). จิตวิทยาการเมือง. กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ติน ปรัชญาพทธี. (2532). ภาวะผู้นำการมีส่วนร่วมพฤติกรรมในองค์การ หน่วยที่ 2. นนทบุรี. มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธนวัฒน์ ปิ่นแก้ว. (2539). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของเยาวชนในกิจกรรมศูนย์เยาวชนตำบล : กรณีศึกษาศูนย์เยาวชนตำบลนาพันสาม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี. ภาคนิพนธ์พัฒนศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- บุศรา โพธิสุข. (2559). การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. พิษณุเกล้าวาร มหาวิทยาลัยราชภัฏ ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 (2016): มกราคม – มิถุนายน.

วิริดา สมสวัสดิ์. (2552). การมีส่วนร่วมของสตรีทางการเมือง : สรุปประเด็นปัญหา. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.

แสง รัตนมงคลมาศ. (2516). พฤติกรรมในการใช้สิทธิเลือกตั้ง สมาชิกสภาเทศบาล พ.ศ. 2510 : ศึกษากรณี เทศบาลเมืองขอนแก่น และมหาสารคาม. รายงานการวิจัย. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. “องค์ความรู้การเลือกตั้ง : การมีส่วนร่วม”.

https://www.ect.go.th/ect_th/news_page.php?nid=767 วันที่เข้าสืบค้น 11 กรกฎาคม 2562.

News/thai. ผลการเลือกตั้ง 62. <https://www.bbc.com/thai/thailand-47730271> วันที่เข้าสืบค้น 11 กรกฎาคม 2562.

การปกครองยุคโลกาภิวัตน์

Governance of Globalization

ปณัชชิตา บุรณกิจ*

บทคัดย่อ

ปัจจุบันเป็นยุคที่เทคโนโลยีด้านต่างๆ มีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้นทุกวัน ส่วนหนึ่งเป็นเพราะ ระบบการติดต่อสื่อสาร ที่มีผลให้การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ สามารถส่งต่อกันได้ในเวลาอันรวดเร็วทั่วทุกมุมโลก ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนต่างชาติ ต่างภาษา เกี่ยวกับ ความรู้ทางด้านต่างๆ เช่น วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง การ ปกครอง กฎหมาย นานาประเทศสามารถติดต่อสื่อสารเพื่อทำความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ได้หลากหลาย เราจึงเรียกยุคของการติดต่อสื่อสารอย่างไร้พรมแดน ไร้ขีดจำกัดนี้ว่า “ยุคโลกาภิวัตน์” (Globalization) โลกาภิวัตน์ เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมระดับโลก โดยครอบคลุมถึง การเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของประชาคมโลกทุกด้าน

คำสำคัญ : การปกครอง, ยุคโลกาภิวัตน์

Abstract

The current generation of technologies is making progress every day. Partly because Communication system As a result, the perception of information. Can forward to each time. The fast all over the world Resulting in the exchange of knowledge between the outlandish knowledge about areas such as science and technology. And social, cultural, economic, political, international law, to communicate, to understand the various so called era of communication without borders. Limitless is that "Globalized" globalization as a process of social change in

* นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

the world. It covers The big change that affects the way of life of the community in all aspects.

Keywords: Governance of Globalization

บทนำ

ความต้องการจัดองค์กรสหประชาชาติให้เป็นศูนย์กลางการปกครองโลก ทั้งนี้เพราะองค์กรเครือข่ายต่าง ๆ เข้ามามีอิทธิพลต่อการวางแผนนโยบายในระดับสากล องค์กรรัฐบาลโลกเป็นเพียงความคิด แต่ความจริงองค์กรที่มีเครือข่ายระดับโลกมีอิทธิพลต่อการวางแผนนโยบายโลกอย่างแท้จริง องค์กรปกครองโลกสัมพันธ์กับกระบวนการใช้อำนาจ ในเอกสารได้รายงานแนวโน้มของการปกครองโลกที่ได้รับรวบรวมความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญได้สรุปโดยสังเขป ดังนี้ แนวทางของการปกครองโลกในปัจจุบัน ทฤษฎีต่าง ๆ กระบวนการแทรกแซงการเงินโลก การปฏิบัติและธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงของการปกครองโลก ในเอกสารบทความการปกครองยุคโลกาภิวัตน์ที่เขียนโดยเฮลด์ ดาวินและเอ็มซีเกรฟ แทนโทนี ระบุว่าตัวการสำคัญของการปกครองยุคโลกาภิวัตน์ คือ เศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมและการเมือง โดยเฉพาะการแบ่งอำนาจ ความต้องการจัดระเบียบโลก

กระแสโลกาภิวัตน์เป็นกระแสของโลกที่ทำให้ประเทศที่มีอำนาจมากกว่าทางเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีสามารถแพร่ขยายอำนาจอิทธิพลเหนือประเทศอื่น ๆ ที่ยากจนกว่าที่กำลังพัฒนาซึ่งทำให้ประเทศเหล่านี้ต้อง “ ขึ้นต่อ ” มหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และสหภาพยุโรปมากยิ่งขึ้น เพราะนอกจากจะขยายธุรกิจข้ามชาติไปครอบคลุมทั้งโลกได้ ก็ยังสามารถขยายความคิดความรู้ เทคโนโลยีผ่านระบบเศรษฐกิจ การค้า การศึกษา การสื่อสาร และอื่น ๆ ไปทั่วโลกอีกด้วย (ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์, 2555 : 77) และได้นำเสนอกิจกรรมในการปกครองโลกยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อให้เกิดการรวมตัวทำกิจกรรมในรูปแบบองค์กรโลก เพื่อง่ายต่อการควบคุมด้วยกฎหมายเดียวกัน และสร้างโอกาสการร่วมมือทางเศรษฐกิจและความมั่นคงทางการเงินที่มีมาตรฐานเดียวกัน ผู้เขียนไม่เห็นด้วยกับแนวทางการปกครองโลกโดยองค์กรเดียว ทั้งนี้เพราะองค์กรสหประชาชาตินั้นถูกรอบงำและครอบครองโดยประเทศผู้ที่มีอำนาจเพียงไม่กี่ประเทศ โดยเฉพาะประเทศสหรัฐและจีน องค์กรเครือข่ายระดับโลกยังคงเป็นชาติตะวันตกและการใช้อำนาจปกครองโลกของประเทศมหาอำนาจมีการใช้ อำนาจเพื่อกอบโกยผลประโยชน์ของตนเท่านั้น ดังนั้นประชาคมโลกต้องใช้อำนาจที่กระจายไปตามกระแส โลกาภิวัตน์ ตามมิติตามอย่างเป็นธรรม สิ่งใดที่ประชาคมโลกไม่ต้องการจะถูกกำจัดให้หมดไป การปกครองที่ปล่อยไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ จะมีการเปลี่ยนแปลงไปและปรับตัวไปตามธรรมชาติที่สัมพันธ์ทางด้าน

เศรษฐกิจ สังคม การเมือง กฎหมาย เทคโนโลยีและการสื่อสาร ที่ประชาคมโลกเลือกใช้และปรับตัวด้วยประชาคมเอง

กระแสโลกาภิวัตน์ถือว่าเป็นกระแสหลักในบริบทของโลก ซึ่งมีลักษณะตามที คณะกรรมการวิชาการวิสามัญศึกษาและติดตามการแก้ไขปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจของประเทศนำเสนอมีประเด็นหลักๆ ดังนี้

1. **เงื่อนไขทางการเมือง** ประเทศพัฒนาแล้วจะผลักดันค่านิยมระหว่างประเทศ ในรูปของประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชนในระดับชาติ ซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์ระหว่างประเทศพัฒนาในขณะเดียวกันประเทศกำลังพัฒนามีแนวโน้มไม่สมดุลในเงื่อนไขทางการเมืองต่อไป

2. **เงื่อนไขทางด้านระเบียบใหม่** กระบวนการโลกาภิวัตน์ ได้ก่อให้เกิดผลสองด้าน คือ ก่อให้เกิดตลาดใหม่ ๆ เครื่องมือใหม่ๆ เช่น อินเทอร์เน็ตและมัลติมีเดีย ก่อให้เกิดผู้มีบทบาทใหม่ ๆ ในประชาคมโลก เช่น องค์กรเอกชน รวมทั้งก่อให้เกิดกฎระเบียบใหม่ๆ ในสังคมโลก แต่อีกด้านหนึ่งได้ก่อให้เกิดความไม่สมดุลในระบบการพัฒนาของโลก เพราะทำให้ช่องว่างระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนามีมากขึ้น รวมทั้งเป็นเหตุให้สังคมและวัฒนธรรมในหลายประเทศอ่อนแอลง นอกจากนี้การพัฒนามตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่เป็นอยู่ ได้ให้ความสำคัญแก่การพัฒนาคุณค่าของมนุษย์น้อยมาก จากกระแสโลกาภิวัตน์ได้ทำให้โลกอยู่ในบริบทเดียวกัน บริบทที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจแต่ขาดความยั่งยืนในมิติทางสังคม กล่าวคือ ชุมชนได้ล่มสลาย วิถีชีวิตของเกษตรกรรมถูกแทนที่อุตสาหกรรม นี่คือภาพชีวิตของสังคมในสหัฐวรรษใหม่สหัฐวรรษที่สังคมใกล้ชิดกัน ไร้สายไร้พรมแดนทางข้อมูลข่าวสาร แต่ถูกแทนที่ด้วยการไร้ความเอื้ออาทร วัฒนธรรมท้องถิ่นได้แยกออกจากวิถีสังคมแท้สืบเชิง

3. **เงื่อนไขของระบบเครือข่าย** ผลจากโลกาภิวัตน์ได้ทำให้นโยบายภายนอก และนโยบายภายในมีความเกี่ยวโยงกันอย่างใกล้ชิด ซึ่งทำให้กระบวนการกำหนดยุทธศาสตร์และวางแผนพัฒนาของประเทศต่างๆต้องเปลี่ยนไปจากเดิม นับประเด็นนี้ ประเทศที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรมถูกบีบจากกระแสโลกาภิวัตน์ให้มึนโยบายพัฒนาในบริบทเดียวกัน

4. **เงื่อนไขเกี่ยวกับกติกาของโลก** เศรษฐกิจและสังคมในกระแสโลกาภิวัตน์ ยังเป็นเรื่องที่ถกเถียงกันถึงโครงสร้างที่เหมาะสมสำหรับประเทศต่างๆ ในขณะเดียวกันประเทศต่างๆ จะต้องปรับบทบาทและพัฒนาขีดความสามารถภายใต้กติกาของโลก ประเทศพัฒนาแล้วมีแนวโน้มใช้นโยบายเศรษฐกิจหลายกรอบ เช่น พหุภาคี ภูมิภาคนิยม เป็นต้น เพื่อให้ได้ประโยชน์ในกติกาของโลกเช่นนี้ ประเด็นอยู่ที่เมื่อประเทศต่าง ๆ เปิดประเทศพัฒนาตามบริบทของโลกจะมีความเหมาะสมในความหลากหลายเพียงใด

5. **เงื่อนไขทางด้านวิทยาการ** ความรู้หรือวิทยาการ ((Knowledge) มีความสำคัญในด้านการส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก อาจจะถูกกล่าวได้ว่าวิทยาการดังกล่าว นับว่าเป็นฐานแห่งการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การศึกษา ทรัพยากรมนุษย์ การจัดการและการจัดองค์การอย่างแท้จริง

6. **เงื่อนไขระดับโลก** ในบริบทแห่งโลกปัจจุบันสู่ออนาคต กำลังอยู่ในประเด็นระดับโลก (Global issues) ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ไม่เว้นแม้แต่การศึกษา ล้วนแต่อยู่ในระดับโลกทั้งนั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ประเทศต่างๆ เตรียมความพร้อมทั้งในการพัฒนาภายในและเตรียมรับการมีส่วนร่วมในการกำหนดกระแสโลกดังกล่าว (ชัยยุทธ์ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ์, 2543 : 132-164)

จากบริบทของโลกที่มีเงื่อนไขเช่นนี้ส่งผลให้ไทยซึ่งอยู่ในกระแสดังกล่าวหันไปเปิดรับการลงทุน การค้าของทุนขนาดใหญ่จากภายนอก โดยลักษณะนี้อุตสาหกรรมได้ย้ายจากประเทศหนึ่งสู่ประเทศหนึ่ง การดำเนินธุรกรรมมักเป็นผู้ผลิตชิ้นส่วนผลิตภัณฑ์ในฐานะเป็นส่วนประกอบของบริษัทจากต่างชาติ และดำรงตนในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจในระดับโลก การขยายตัวทางเศรษฐกิจในลักษณะดังกล่าวนี้แทบมิได้เชื่อมกับระบบเศรษฐกิจโดยรวมในประเทศนั้นเลย เมื่อเป็นเช่นนี้เศรษฐกิจแห่งชาติได้ถูกทำลายจากระบบที่ใหญ่กว่า อนึ่งประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยที่ดำรงชีพด้วยระบบเกษตรกรรมและการตลาดภายในประเทศ มีส่วนผลักดันให้เศรษฐกิจภายในประเทศขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องได้รับผลกระทบจากนโยบายมุ่งขยายตัวทางเศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรมคือเมื่อแรงงานจากภาคเกษตรกรรมได้หันเหไปทางภาคอุตสาหกรรม ซึ่งทำให้เศรษฐกิจภายในชาติได้รับผลกระทบเป็นผลกระทบของคนส่วนใหญ่ทั้งนี้เป็นเพราะนโยบายเปิดประเทศเสรีกับระบบระดับโลก ที่กล่าวมานั้นสะท้อนให้เห็นว่าการขยายตัวทางเศรษฐกิจในบริบทของโลกแทบไม่ได้เชื่อมกับประชากรส่วนล่างของประเทศ ในฐานะผู้สร้างเศรษฐกิจภายในชาติ แต่จะเอื้อประโยชน์แก่ชนชั้นกลางของประเทศ ในฐานะเป็นทรัพยากรมนุษย์ในระบบเศรษฐกิจระดับโลก ในประเด็นนี้ชนชั้นกลางได้เริ่มผลักดันตัวเองให้ห่างหายจากสังคมและเศรษฐกิจในท้องถิ่นมากขึ้น

ประชาคมโลกภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

โลกก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 ศตวรรษแห่งการเชื่อมโยงประเทศต่างๆ ให้ใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น หรือประเทศต่างๆ ได้ก้าวสู่ระบบหนึ่งเดียวกัน ตามที่เรียกว่า โลกาภิวัตน์ (Globalization) นับได้ว่าเป็นกระแสหลักของโลกแห่งยุคปัจจุบันในฐานะเป็นตัวจักรขับเคลื่อนโลกใบนี้ภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน ซึ่งเต็มไปด้วยกระแสแห่งการพลวัตอย่างสูง และรวดเร็วทั้งในด้านสภาพแวดล้อม

เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ซึ่งไม่เคยเป็นมาก่อน การไหลบ่าของกระแสโลกาภิวัตน์นี้ ได้เร่งให้ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายหันมาเปิดนโยบายทางเศรษฐกิจแบบเสรี และดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจภายใต้กฎกติกาอันเป็นสากล โดยมีเป้าหมายเดียวกัน คือ เพื่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การพัฒนาประเทศตามนัยนี้ได้กลายเป็นแม่แบบแห่งการพัฒนาของสังคมโลกปัจจุบันการพัฒนาในกระแสโลกาภิวัตน์ เป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีในบริบทของโลกปัจจุบันคือ การพัฒนาสู่ภาวะทันสมัย หรือการขยายตัวทางอุตสาหกรรม การได้บรรลุถึงอัตราการเจริญเติบโตอย่างสูง โดยอิงตัวเลขจากผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (Gross National Product = GNP) การสร้างความรุ่งเรืองโดยผนวกระบบเศรษฐกิจภายในประเทศเข้ากับระบบเศรษฐกิจของโลก โลกาภิวัตน์ มีขอบเขตของความหมายที่กว้างขวางและครอบคลุมทุกมิติอันเกิดจากขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ของมนุษยชาติ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง กฎหมาย เทคโนโลยี การสื่อสาร รวมทั้งระบบสิ่งแวดล้อม (วรรณะ รัตนพงษ์ และอนันต์ อัครนัทย์, 2552 : 36)

การปกครองโลกจะถูกปกครองโดยมีต้องปกครอง วิธีซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของเล่าจื้อ “วิธีการปกครองบ้านเมืองที่ดีที่สุด คือการปกครองให้สอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติของทุกสิ่งทุกอย่าง... การปกครองที่ดีที่สุด คือการปกครองที่ประชาชนไม่รู้สึกรว่าถูกปกครอง” (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2549 : 38 – 39)

การปกครองโลกาภิวัตน์ ควรเป็นการปกครองแบบเสรีปล่อยตามกระแสโลกาภิวัตน์ มีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดและกำจัดโดยธรรมชาติผ่านมิติต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง กฎหมาย เทคโนโลยีและการสื่อสาร ดังนี้

2.1 โลกาภิวัตน์ทางด้านเศรษฐกิจ (Globalization of the Economy)

โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ กำลังน้อมนำผู้คนไปสู่การเอาใจใส่อย่างจดจ่อเกี่ยวกับอุตสาหกรรมเมล็ดพันธุ์พืช, การใช้จ่ายฆ่าแมลงเพิ่มมากขึ้น, และในท้ายที่สุด ก็มีหนี้สินทับทวีขึ้น ความเข้มข้นของทุนนิยม, เกษตรกรรมควบคุมโดยบริษัทธุรกิจกำลังแผ่ขยายไปในดินแดนต่างๆ ที่ซึ่งชาวนาและเกษตรกรทั้งหลายต่างยากจนลง แต่จนกระทั่งบัดนี้ ก็ยังสามารถเลี้ยงตนเองได้ในด้านอาหาร ในพื้นที่ต่างๆ ที่ซึ่งเกษตรกรอุตสาหกรรมได้รับการแนะนำโดยผ่านโลกาภิวัตน์, ต้นทุนที่สูงขึ้นกำลังทำให้มันเป็นไปได้เลย สำหรับการที่ชาวนาคนเล็กคนน้อยจะอยู่รอดต่อไปได้

การผสมผสานกันระหว่างอุดมการณ์ระบบการตลาดแบบเสรีนิยม (Liberalism) กับ ความเจริญก้าวหน้าของการติดต่อสื่อสารรวมทั้งเทคโนโลยีการขนส่งซึ่งทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ และเงินทุน จากประเทศที่เป็นแกนกลางแห่งการพัฒนาโลก (Core Countries) อันหมายถึงประเทศที่พัฒนาแล้วทางตะวันตก อาทิเช่น สหรัฐอเมริกา ไปยังประเทศที่อยู่ระหว่างกึ่ง

ชายขอบ (Semi-Periphery) ซึ่งหมายถึง ประเทศที่กำลังพัฒนา และประเทศที่อยู่ชายขอบแห่งการพัฒนา (Periphery) ซึ่งหมายถึงประเทศด้อยพัฒนา ตามลำดับ

ชาติตะวันตกต้องการที่จะเปิดตลาดโลกสำหรับสินค้าที่ตนผลิตขึ้นและกอบโกยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร แรงงานราคาถูกจาก ประเทศที่กำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนา ผ่านทางการกำหนดนโยบายของผู้เรื่องอำนาจในประเทศอันเอื้อประโยชน์ให้แก่การแสวงหาผลประโยชน์ บรรดาประเทศเหล่านี้จะใช้กฎ ระเบียบของสถาบันการเงินระหว่างชาติรวมทั้งข้อตกลงทางการค้าเพื่อบีบบังคับให้บรรดาประเทศที่ยากจนต้องถูกผนวกและลดกำแพงภาษีนำเข้า ยอมปล่อยให้กิจการของรัฐตกอยู่ภายใต้การบริหารงานของต่างชาติ ย่อหย่อนในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมรวมทั้งรวมทั้งการลดมาตรฐานการครองชีพของแรงงานฝีมือและไร้ฝีมือ ซึ่งทำให้ได้กำไรอย่างเป็นกอบเป็นกำ ทว่า ให้ผลตอบแทนเพียงน้อยนิดแก่ผู้ใช้แรงงานจนทำให้เกิดปฏิกิริยาสะท้อนกลับเชิงปฏิเสธความไม่เท่าเทียมกัน (Inequity) การถูกรอบงำจากประชารัฐที่เหนือกว่าในทุกๆ ด้าน หรือมีความไม่เท่าเทียมกันอยู่โดยเฉพาะในเรื่องโอกาสในเรื่องการได้งานที่ดีและมีรายได้ที่ดี (Sen, Amartya, 1994 : 131)

2.2 โลกาภิวัตน์ทางด้านสังคม

โดยการครอบงำทางสังคมวัฒนธรรม โดยผ่านทางข้อมูลข่าวสาร ทำให้การค้าของโลกจะเกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิมนุษยชน (Human Right) การบริโภคนิยม (Consumerism) การนิยมวัตถุ (Materialism) รวมถึงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Environment) ซึ่งจะอนุรักษ์เฉพาะในสิ่งที่ประเทศด้อยพัฒนาไม่พร้อม แต่โลกตะวันตกพร้อม

ค่านิยมการปกป้องทางการค้า (Protectionism)

การค้าโลกาภิวัตน์ จะเกิดขึ้นพร้อมกับการปกป้องทางการค้าในรูปแบบของลิขสิทธิ์ ซึ่งส่วนใหญ่เจ้าของลิขสิทธิ์ก็จะมาจากโลกตะวันตก ซึ่งจะใช้ลิขสิทธิ์เป็นเครื่องมือในการปกป้องสินค้าและบริการ นอกเหนือจากนี้การใช้มาตรการทางการเงิน ผ่านกองทุนต่างๆ ยกตัวอย่างเช่นกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund - IMF) หรือ ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank - ADB) และ ฯลฯ ซึ่งองค์กรทางด้านเศรษฐกิจระดับโลกเหล่านี้มักจะมีเงื่อนไขที่เป็นประโยชน์ต่อธุรกิจข้ามชาติ ก็จัดเป็นส่วนหนึ่งของการปกป้องรวมทั้งการใช้มาตรการที่ป้องกันผู้ก่อการร้ายของที่อยู่ในกระแสของโลกาภิวัตน์เช่นกัน

อีกความหมายหนึ่งของโลกาภิวัตน์ทางด้านเศรษฐกิจ คือ การที่โลกเราเป็นโลกไร้พรมแดน เป็นโลกที่เรียกว่า Borderless World คือ เป็นโลกของการไหลเวียนทางสินค้า การเงิน และการบริการ หรือเป็นยุคที่เรียกว่า Free Trade คือ ยุคการค้าเสรี “โลกาภิวัตน์” เป็นสิ่งที่

เกิดขึ้นทุกที่ทั่วโลกในสังคมปัจจุบัน ไม่ว่าจะในแง่มุมมองทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม กระแสโลกาภิวัตน์ได้แทรกซึมเข้าไปและส่งผลกระทบต่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่างๆ โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจเพราะเกิดการโต้เถียงกันถึงผลของโลกาภิวัตน์ว่าเป็นตัวการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความร่ำรวยและความยากจนในแต่ละประเทศ อย่างไรก็ตาม ความคิดเห็นเกี่ยวกับการแพร่กระจายของกระแสโลกาภิวัตน์นี้ก็แตกต่างกันออกไปตามความคิดของคนซึ่งอยู่ต่างสังคมกัน

2.3 โลกาภิวัตน์ทางการเมือง

ทุกประเทศในโลกต้องเป็นแนวประชาธิปไตยแบบตะวันตก ซึ่งประเทศต่างๆ หากจะต้องมีรูปแบบการเมืองการปกครองในแบบเดียวกัน มิฉะนั้นก็จะถูกคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจหรือใช้กำลังทหารเข้าไปปลดปล่อยให้เป็นประชาธิปไตย โดยไม่สนใจต่อความพร้อมหรือวิถีชีวิตของคนในประเทศเหล่านั้น ซึ่งการเมืองในระบบประชาธิปไตย เมื่อถูกผ่านการครอบงำผ่านทางข้อมูลข่าวสารจากโลกตะวันตก ก็จะทำให้ประชาชนมีค่านิยมที่จะเลือกผู้นำที่มีแนวความคิดแบบการค้าเสรีหรือเป็นนายทุนเศรษฐกิจแบบตะวันตกไปเป็นรัฐบาล ซึ่งก็จะมีการแก้ไขกฎหมาย เพื่อเปิดโอกาสให้บริษัทข้ามชาติสามารถเข้าไปแข่งขันกับธุรกิจท้องถิ่น ซึ่งมีความอ่อนแอกว่า ซึ่งจะมีผลต่อจะต้องมีการพึ่งพาโลกตะวันตก

2.4 โลกาภิวัตน์ทางด้านกฎหมาย

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของกฎหมายรวมทั้งการสถาปนาบรรทัดฐานและสถาบันทางด้านกฎหมายของโลก ศาลอาญาของโลก ให้สัตยาบันว่าจะสร้างความยุติธรรมให้แก่บุคคลแห่งรัฐ บนพื้นฐานแห่งกฎหมายอาญาทั่วโลก ในขณะที่เดียวกันกับที่ความร่วมมือระหว่างรัฐต่อรัฐได้ทำให้เกิดการทดลองใช้ความผิดทางอาญาที่มีความชัดเจนร่วมกันว่าเป็นการกระทำความผิด

การเปลี่ยนแปลงทางด้านกฎหมายทางธุรกิจไปสู่ระดับโลก จะก้าวหน้ามากกว่ากฎหมายอย่างอื่นด้วยเหตุที่หลายประเทศได้บรรลุข้อตกลง กฎหมายรวมทั้งการปฏิบัติให้เป็นไปตามมาตรฐานเดียวกัน ทูตพาณิชย์จากหลายประเทศรวมทั้งผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายการค้าระหว่างประเทศได้ร่วมกันร่างกฎหมายว่าด้วยการล้มละลาย ทฤษฎีสินทางปัญญา ตราสารเอกสารทางการเงินระหว่างประเทศ หรือ บริษัทที่มีกิจการระหว่างชาติขนาดใหญ่ ได้ปรับปรุงกฎระเบียบวิธีการปฏิบัติให้ก้าวสู่การเป็นบริษัทระหว่างชาติด้วยการสร้างรูปแบบการปฏิบัติขนาดยักษ์ ด้วยผู้ชำนาญการนับพันคนในมากกว่าสิบประเทศ

2.5 โลกาภิวัตน์ทางด้านเทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสาร

การปฏิวัติทางเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้มีการเชื่อมโยงสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็ว โลกถูกเชื่อมด้วยข้อมูลข่าวสารและมักเป็นข้อมูลข่าวสารฝ่ายเดียวจากโลกตะวันตก หรือจาก

ประเทศซึ่งมีอำนาจเศรษฐกิจและการทหารที่เหนือกว่า โดยการครอบงำและสร้างกระแสข่าวตามที่จะเป็นประโยชน์ต่อการเมืองและเศรษฐกิจของตะวันตก เป็นการครอบงำทางข่าวสาร และวัฒนธรรมซึ่งมีผลต่อความเชื่อของมนุษยชาติในสิ่งที่จะต้องบริโภคข่าวสาร, การบริโภคสินค้า, บริการ และวัฒนธรรมของตะวันตกนั้นและเชื่อว่าการบริโภคนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

การพัฒนาในกระแสโลกาภิวัตน์

หากจะกล่าวถึงรูปแบบการพัฒนา ซึ่งเป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีในบริบทของโลกปัจจุบัน คือ การพัฒนาสู่ภาวะทันสมัยหรือการขยายตัวทางอุตสาหกรรม ในเวลาต่อมาได้กลายเป็นแม่แบบการพัฒนาของไทย ลักษณะเด่นของแม่แบบการพัฒนาประเภทนี้ คือ การได้บรรลุถึงอัตราการเจริญเติบโตอย่างสูง โดยอิงตัวเลขจากผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชน (Gross National Product = GNP) และแม่แบบประเภทนี้ได้มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน คือ การสร้างความรุ่งเรืองโดยผนวกระบบเศรษฐกิจภายในประเทศเข้ากับระบบเศรษฐกิจของโลก แต่ในความเป็นจริงแล้ว การบรรลุเป้าหมายเกี่ยวกับอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับสูง คือความมั่งคั่ง ซึ่งส่วนใหญ่แล้วมักจะตกอยู่และถูกจัดสรรโดยชนชั้นนำ ในขณะที่เดียวกันปล่อยให้ผลแห่งการเจริญเติบโตบางส่วนตกไปยังส่วนล่างของสังคม การเจริญเติบโตทางสังคมเศรษฐกิจในลักษณะนี้ได้ขยายตัวควบคู่กับการเพิ่มความขัดแย้ง และความแตกต่างในสังคม จากนั้นยังแห่งการพัฒนาของไทยในกระแสโลกาภิวัตน์นี้ได้สะท้อนให้เห็นความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมบนความสูญเสียของวิถีเกษตรกรรม การกระจายรายได้และความมั่งคั่ง มีความไม่เป็นธรรมมากขึ้นทุกที การที่เอกชนมีอำนาจและเป็นอิสระจากกฎระเบียบมากขึ้น การวางแผนการพัฒนาเกี่ยวกับนโยบายเศรษฐกิจมีบทบาทน้อยลง (วอลเดน เบลล์ และคณะ, 2542 : 81-82)

3.1 ไทยในกระแสโลกาภิวัตน์

ตามที่ได้นำเสนอไปแล้วคือเมื่อเงื่อนไขในกระแสการเปลี่ยนแปลงของบริโลกนั้น ได้บีบให้ไทยเราต้องมีนโยบายที่เปิดและเชื่อมกับระบบที่ใหญ่กว่า ณ เวลานี้อาจจะกล่าวได้ว่าไทยเปิดประตูสู่สากลต่างๆ ที่ขาดความพร้อมในหลายด้านด้วยกัน โลกาภิวัตน์ทุนนิยมนั้น เกิดในประเทศพัฒนา โดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นแกนนำ เสนอทฤษฎีการค้าเสรีว่าจะช่วยสร้างความมั่งคั่งและความเจริญรุดหน้าแก่ชาวโลก พร้อมกันนั้นได้เสนอว่าการเมืองในศตวรรษที่ 19 เป็นสิ่งล้าสมัยและได้กลายเป็นอุปสรรคต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การทำอะไรข้ามรัฐหรือการลดบทบาทของรัฐ โดยองค์ระหว่างประเทศเป็นสิ่งที่ต้องรีบทำ เนื่องจากประเทศพัฒนาแล้วเป็นผู้ก่อกระแส เพราะมีความพร้อมสำหรับกระบวนการโลกาภิวัตน์ 3 ประการ ประกอบด้วย

1. มีบริษัทข้ามชาติอยู่มาก คือประเทศที่มีบริษัทย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศต่างๆ ซึ่งมีลักษณะครอบงำเศรษฐกิจท้องถิ่น
2. มีการพัฒนาสู่ความเป็นเมือง คือมีประชากรเกือบทั้งหมดอาศัยอยู่ในเมือง
3. มีระบบเครือข่ายความมั่นคงหรือประกันสังคมครอบคลุมไปทั่วประเทศ

ปัจจัยสามประการนี้เป็นความพร้อมที่จะผลักดันให้เกิดกระบวนการเชื่อมกับประเทศต่างๆ เพื่ออาศัยความพร้อมนี้มาเป็นข้อได้เปรียบ หากพิจารณาประเด็นนี้แล้วสะท้อนมายังประเทศไทย จะพบว่าเรายังไม่พร้อมมากนัก บริษัทที่มีเครือข่ายในต่างประเทศขนาดใหญ่ในระดับบริษัทข้ามชาติมีอยู่เพียงบริษัทเดียว คือกลุ่มซีพี ส่วนด้านตลาดการเงินของไทยเรา ตามที่ธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) ประเมินว่า ขาดความมั่นคงมีประชากรส่วนใหญ่อยู่ในส่วนชนบท มีเครือข่ายความมั่นคงจำกัดอยู่ในกลุ่มขนาดเล็ก การที่ไทยเราเปิดประตูสู่กระแสโลกาภิวัตน์ขณะที่ยังไม่พร้อมเห็นได้ชัดกรณีการเปิดเสรีทางการเงิน ในสถานะเช่นนี้เปรียบได้กับความไม่พร้อมในการแต่งตัว เพราะอาบ้ำน้ำเสร็จใหม่ๆ แล้วมีคนมาเคาะประตู เมื่อเปิดประตูต้อนรับแขกผู้มาเยือน ทำให้เจ้าของห้องยกหนักที่จะสงวนท่าทีที่ควรสงวน ในที่สุดอาจนำไปสู่ความสูญเสียพหุพันธุเขตร้อนขึ้นซึ่งมีค่าในเชิงเวชภัณฑ์บางชนิดและภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้ เป็นต้น ที่เป็นสิ่งที่ต้องสงวนไว้ในฐานะเป็นมรดกของชาติ

3.2 ไทยในภาวะถูกครอบงำโดยมหาอำนาจเศรษฐกิจ

กระแสโลกาภิวัตน์หรือการครอบงำโลกโดยมหาอำนาจทางเศรษฐกิจดูเหมือนว่าระบบเศรษฐกิจของโลกที่ทุกประเทศกำลังพัฒนาได้ดำเนินไปในแนวทางเดียวกันจริงๆ แล้วเป็นเศรษฐกิจที่ผูกขาดและบงการโดยประเทศพัฒนาอุตสาหกรรมอยู่เบื้องหลัง โดยผ่านบริษัทขนาดใหญ่ อนุช อาภาภิรม, 2542 : 29) ซึ่งเรียกว่า ทุนข้ามชาติ (Transnational Cooperation) กลุ่มประเทศพัฒนาเป็นผู้ผลิตและส่งออกสินค้าเกษตรที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงผลิตให้ทุนอุดหนุนเกษตรกรของตน และใช้นโยบายกีดกันสินค้าเกษตรจากประเทศอื่นๆ มีอำนาจต่อรองในตลาดโลกสูงกว่า และได้ผลักดันให้เกิดความคิดรวมแก่ประเทศต่างๆ โดยการเปิดรับการลงทุนและการค้าเสรี จะทำให้เกิดความเจริญเติบโตหรืออีกอย่างก็คือ เสนอให้มีการเปิดประเทศและการค้าเสรี ซึ่งในนัยแฝงก็คือให้ประเทศอื่นเปิดโอกาสอย่างเสรีแก่บริษัทข้ามชาติจากประเทศร่ำรวยไปแสวงหาผลประโยชน์ ในนามการลงทุน ด้วยความพร้อมทำให้บริษัทข้ามชาติได้ความมั่งคั่งมากกว่าประชาชนเจ้าของประเทศ แต่ทว่าในทางกลับกันกลุ่มประเทศด้อยพัฒนาถูกกีดกันสินค้าเกษตรสิ่งทอ เป็นการกีดกันภายใต้ระบบเสรีนั่นเอง จึงเกิดข้อสงสัยว่า คำว่า เสรี มีขอบเขตไปถึงไหน เสรีเพื่อใคร เพราะข้อเท็จจริงที่ปรากฏคือ ประเทศมหาอำนาจเศรษฐกิจได้กีดกันทางการค้า องค์การการค้าโลก

(WTO) เป็นเพียงเวทีเจรจาต่อรองที่ประเทศมั่งคั่งกว่าต่อรองให้ประโยชน์มากกว่า (วิทย์ากร เชียงกูร, 2545 : 82-89) องค์การการค้าโลกบางครั้งก็ถูกกล่าวว่าเป็นเพียงตราประทับเพื่อความเป็นธรรมของประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ การกล่าวหาในลักษณะนี้เกิดขึ้นหลังจากองค์การดังกล่าวประสบความสำเร็จในการเจรจาที่เมืองแคนคูน (cancoon) ประเทศเม็กซิโก เมื่อปี 2546 แต่ก็ทำให้จะมีข้อเสียไปหมดสำหรับกระแสโลกาภิวัตน์ทุนนิยม ยังพอมีประโยชน์และเอื้อโอกาสให้บ้างแก่ประเทศกำลังพัฒนา แต่มักจะเอื้อประโยชน์แก่ชนชั้นสูง-กลาง ที่เข้าไปมีหุ้นกับบริษัทข้ามชาติ ประโยชน์จากการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้น

การปรับจุดยืนเพื่อความยั่งยืน

ท่ามกลางกระแสสังคมที่พลวัตไปเช่นนี้ เราจำเป็นต้องเลิกยึดถืออัตรการเติบโตทางเศรษฐกิจ หยุคการทุ่มเทเป็นพิเศษเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมมาสู่จุดยืนที่ยั่งยืน หมายความว่าต้องนำระบบเศรษฐกิจออกจากการแข่งขันขึ้นสู่ตาย โดยกลไกตลาดจากภายนอก และปรับโครงสร้างเศรษฐกิจตามแนวทางสังคมมนุษย์ หมายถึงสังคมที่มั่นคงทางชุมชน และความมั่งคั่งทางรายได้ โดยไม่เอียงไปข้างใดข้างหนึ่งมาก มิฉะนั้นแล้วจะทำให้สังคมเสียดุลภาพ เพราะยิ่งอัตรการเติบโตสูงขึ้น แต่เป็นความเจริญเติบโตที่เปราะบางและไม่แท้จริง ทำให้ทันสมัยแค่เปลือกนอก การพัฒนาที่เสียดุลภาพเช่นนี้ทำให้จุดยืนตั้งอยู่บนความไม่ยั่งยืนในส่วนของประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่มีลักษณะการเติบโตแบบนี้ หรือแบบที่เรียกว่านิคส์ (nic) ที่ขาดความยั่งยืน เพราะได้ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวจากจุดถ่วงดุลที่ควรจะเป็น เช่น สิ่งแวดล้อมได้เคลื่อนจากจุดยืนที่อุดมสมบูรณ์ เศรษฐกิจได้ผกผันจากศักยภาพแห่งการพึ่งตนเองสู่การพึ่งพิงจากภายนอก เป็นต้น อัตรการเติบโตเช่นนี้ถ้ามองในแง่หนึ่งก็ไม่ได้จริงแท้อะไรตามที่ได้กล่าวไปแล้ว เพราะขาดการพัฒนาพื้นฐานให้เข้มแข็ง ถึงจะมองการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมก็เป็นเพียงการพัฒนาแค่ระดับต้น เพราะไม่ลงไปยังระดับรากฐานที่เหมาะสม เห็นควรมีแม่แบบดังนี้

1. เน้นอัตรการเติบโตที่ต่ำลง เพื่อความยั่งยืนทางสังคมและสิ่งแวดล้อม
2. ให้ความสำคัญแก่ภาคเกษตรกรรมในฐานะเป็นรากฐานระบบเศรษฐกิจ
3. กระจายคืนความมั่งคั่งสู่สังคมทุกภาคส่วน

ความสำนึกที่จะแสวงหาแนวทาง เพื่อเป็นแม่แบบการพัฒนา เป็นเรื่องของอจินตนาการที่จะมองเห็นการเปลี่ยนแปลงของโลก โลกนี้ได้เปลี่ยนแปลงไป แต่ในระบบการศึกษาของเรายังขังตัวเองอยู่ในโลกเก่า ตรงนี้เราก็ต้องปลดตัวเองออก นี่เป็นเงื่อนไขที่สำคัญ แนวคิดที่ว่าเศรษฐกิจพอเพียง น่าจะเป็นแม่แบบการพัฒนาของไทยในยุคปัจจุบันอย่างแท้จริง หากจะกล่าวถึงระบบ

เศรษฐกิจพอเพียง ทุกคนมักจะมุ่งไปที่ไร่นาหรือภาพของชนบท แต่แท้ที่จริงแล้วระบบเศรษฐกิจพอเพียงในสถานการณ์โลกปัจจุบัน เราจะต้องเข้าใจว่า ณ ปัจจุบันเรากำลังในบริบทไหนของโลก ไม่ใช่เป็นบริบทของชุมชนชนบทหรือเกษตรกรรมชีวิตอยู่ในโลกอย่างโดดเดี่ยว รัฐมีหน้าที่หลักในการดูแลคุ้มครองประชาชน ส่วนหน้าที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจมีเพียงการออกกฎระเบียบสำหรับการแข่งขันและบังคับใช้กฎระเบียบนั้น (Beauchamp, TonL. and Bowie. Norman E, 1993 : 19) แต่ในความเป็นจริงแล้วกำลังอยู่ในโลกของการเชื่อมโลกกับสังคมอื่น อย่างกว้างขวางตามกระแสโลกาภิวัตน์ กระแสที่นำไปสู่เส้นทางเศรษฐกิจชะลอหรือเส้นทางแห่งการไล่ล่า จะเห็นว่าปัญหาของท้องถิ่น, ประเทศ, โลก มีความเกี่ยวข้องกัน ดังนั้นจะต้องนิยามความหมาย “เศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาชนบท” ปรับเปลี่ยนตามบริบทของโลกไปด้วย เราจะต้องมองให้เห็นตัวที่ก่อปัญหา มองให้เป็นเพื่อนำมาวิจัยเป็นองค์ความรู้พัฒนาประเทศ ไม่ใช่เพื่อตอบสนองความต้องการแบบพอกินพอใช้เท่านั้น แต่จะต้องแสวงหาแม่แบบที่สามารถตอบปัญหา รวมทั้งหาจุดยืนในกระแสโลกาภิวัตน์ได้ด้วย นั่นคือกระบวนการพัฒนาอย่างมีขั้นตอนภายใต้ระบบเศรษฐกิจพอเพียง จากพออยู่พอกินมีศักยภาพในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ยกระดับการพัฒนาเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ ซึ่งเกิดจากระบบการพัฒนาไม่ไปกระทบระบบนิเวศน์จนนำไปสู่ขั้นตอนสุดท้าย คือ เศรษฐกิจชุมชน

อนึ่งฐานคิดเพื่อทางออกของสังคมไทยประกอบด้วย

1. ฐานทางเศรษฐกิจ
2. ฐานทางปัญญา
3. ฐานทางสิ่งแวดล้อม
4. ฐานทางสิ่งแวดล้อม
5. ฐานชุมชน

จากฐานทั้งห้าประการนี้มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มจากการแสวงหาความรู้วิชาการใหม่ๆ มาต่อยอดภูมิปัญญาไทยแล้วมาปรับเป็นระบบเศรษฐกิจที่ฐานของคนส่วนมาก เพื่อให้ชุมชนอยู่ได้ การขยายตัวทางอุตสาหกรรมบริการมีการขยายตัวแต่พอดี ไม่ใช่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วเกินกว่าจะปรับโครงสร้าง และระยะ โดยเฉพาะระบบการศึกษาจะปรับตัวได้ทัน การเติบโตในลักษณะเช่นนี้เป็นความเจริญเติบโตครอบครองโครงสร้างเดิม

ความยั่งยืนตั้งอยู่บนรากฐานที่ยั่งยืน

ในขณะที่ประเทศไทยกำลังก้าวสู่กระแสโลกาภิวัตน์ จำต้องเปิดรับเงื่อนไขต่างๆ จากภายนอกแต่ทั้งนี้ควรปรับปรังเพื่อรุกอย่างมีประสิทธิภาพ แทนที่ตั้งรับฝ่ายเดียว เมื่อนั้นคงถูกขับออก

จากระบบก็เป็นได้ การปรับตัวในครั้งนี้ควรเน้นหนักการพัฒนาแบบยั่งยืน (Sus-Tainable Development) พร้อมกันนั้นควรจำกัดการเปิดประเทศมิให้มากเกินไป เพื่อให้เรามีความพร้อมและเรียนรู้อย่างเท่าทันไปในตัว ส่งเสริมให้เกิดการบริโภคน้อยซึ่งจะส่งผลให้การใช้ทรัพยากรน้อยไปด้วย ทำให้โอกาสที่จะขัดแย้งมีน้อย (Schumacher, E.F., 1973 : 170) เนื่องจากโลกาภิวัตน์ทุนนิยมนั้นมีลักษณะแข่งขัน พัฒนาวิทยาการเทคโนโลยี นวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขัน เพื่อความเป็นเลิศ เมื่อฐานคิดเป็นเช่นนี้ส่งผลให้เกิดการไล่ล่า ครอบงำบีบคั้นกลุ่มประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย ระบบดังกล่าวนี้ได้เลือกสรรวัตถุดิบ ทรัพยากรบุคคลที่ดีที่สุดให้อยู่ในวงจรการแข่งขัน ฉะนั้นจึงมีคณกลุ่มน้อยอยู่ในปลายยอดของหอคอย แต่รากฐานซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศที่ต้องปรับตัวอย่างมากหากต้องการให้สังคมไทยตั้งอยู่อย่างมั่นคง รากฐานที่มั่นคงควรมีลักษณะดังนี้

1. ความมั่นคงทางชุมชน ความมั่นคงดังกล่าวเกิดจากการผลักดันให้เอกลักษณ์ของชุมชนมีบทบาทอย่างสัมพันธ์กันคือ

1.1 องค์กรทางศาสนา ควรสร้างภูมิคุ้มกันทางวิญญาณ เป็นหลักทางความดีมีกิจกรรมนำพาชุมชน เพื่อความมั่นคงทางจิตวิญญาณ

1.2 องค์กรชุมชน ควรมีระบบเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาสืบทอดภูมิปัญญาการทำมาหากินกับทำมาหาขายภายในชุมชนเอง เพื่อให้คนในชุมชนรักในถิ่นมาตุภูมิ ร่วมกันสร้างชุมชน

1.3 องค์กรศึกษา ควรมีการปรับการเรียนในสองระดับคือ เรียนองค์ความรู้อันเป็นสากล เพื่อทันต่อกระแสโลกและสร้างองค์ความรู้จากภูมิปัญญา รู้ในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น ชุมชนเกษตรก็มีทรัพยากรทางเกษตรของท้องถิ่นนั้นๆ ในอันที่จะมาเพิ่มศักยภาพการผลิตและตลาดท้องถิ่นอย่างกลมกลืน หากทำได้เช่นนี้ในทุกระดับการศึกษาแล้วเท่ากับว่า การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นในฐานะสร้างทรัพยากรทั้งในภาคอุตสาหกรรมบริการและเกษตรกรรมยั่งยืน

จากสามกลไกหลัก คือ วัด บ้าน โรงเรียน ซึ่งมีอยู่แล้วในทุกภูมิภาคของไทย หากแต่เราปรับเจมิตของทัศนะเกี่ยวกับการพัฒนาตามแม่แบบของโลกอย่างเหมาะสม และมากำหนดแนวทางเดินร่วมกันโดยตั้งเป้าหมายหลักของแต่ละกลไก คือสร้างจิตวิญญาณให้อยู่ร่วมกัน สร้างเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน และสร้างองค์ความรู้จากระดับรากฐานสู่สากล การปรับตัวเช่นนี้น่าจะเป็นการสร้างความมั่นคงในระดับรากฐาน แต่ในความเป็นจริงแล้วสังคมไทยน่าจะมีจุดแข็งในเรื่องชุมชนอยู่แล้ว หากแต่เราได้ถูกกระแสจากภายนอก ในรูปของแม่แบบการพัฒนาขยายอิทธิพลสู่ฐานความคิดและได้ส่งผลให้อ่อนแอและล่มสลายไปบ้างในบางส่วน

บทสรุป

โลกาภิวัตน์ เป็น กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมระดับโลก ซึ่งโลกาภิวัตน์ครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของ ประชาคมโลกทุกด้านทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง กฎหมาย เทคโนโลยีและวัฒนธรรม ผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของประชาคมโลก สามารถแยกออกเป็นสองแนวทาง คือ ในทางลบ ผลกระทบนั้นจะหมายความรวมถึง การครอบงำโลกทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของอภิมหาอำนาจ โดยใช้ความได้เปรียบที่เหนือกว่าทางด้านความก้าวหน้าทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อำนาจทางด้านเศรษฐกิจ ทลายกำแพงแห่งวัฒนธรรมจนต้องถูกผนวกเข้าเป็นประเทศกึ่งบริวาร และประเทศบริวารในท้ายที่สุด ในทางบวก โลกาภิวัตน์ จะหมายความรวมถึง การส่งเสริมปัจจัยทางการค้า การลงทุน เทคโนโลยี ระบบการผลิตข้ามพรมแดน และการแพร่สะพัดของระบบข้อมูลข่าวสาร ซึ่งทำให้ประชาคมโลกมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันและกันมากยิ่งขึ้น นโยบายและสถาบันต่างๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการฉีกก้ำกั้วทางด้านเศรษฐกิจของประเทศต่างๆทั่วโลก ทั้งในระดับทวีและพหุภาคี อาทิเช่น มาตรฐานการใช้แรงงาน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การควรวรรณกิจการ รวมทั้งข้อตกลงว่าด้วยการพิทักษ์ทรัพย์สินทางปัญญา ในความหมายนี้ โลกาภิวัตน์ มิได้เป็นแนวโน้มที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ หากแต่เป็นผลพวงของนโยบาย ซึ่งสามารถจะเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี

ประเทศไทยในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลก ซึ่งอยู่ในศตวรรษแห่งการเปลี่ยนแปลง มีเงื่อนไขต่างๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมืองโลก และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี อันเป็นนวัตกรรมล่าสุดของสังคมมนุษย์ เงื่อนไขต่างๆ ดังกล่าวได้ทำให้โลกใบนี้อันถูกเชื่อมเข้าสู่ระบบเดียวกับภายใต้กติกาอันเป็นสากล มีผลให้ประเทศต่างๆ ต้องปรับกระบวนการทัศน์ในการพัฒนาและนโยบายภายในให้สอดคล้องกับนโยบายภายนอก การปรับจุดยืนเพื่อกำหนดทางเดินในรูปของนโยบายนั้น ล้วนมีนัยตามแม่แบบการพัฒนาอันเป็นสากล คือการพัฒนาเพื่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยใช้องค์ระดบนานาชาติมาเปิดเจรจาเพื่อให้ประเทศต่างเปิดเสรีทางการค้า เพื่อแลกกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ นำความมั่งคั่งสู่ประเทศชาติอื่นเป็นเป้าหมายหลักที่ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายจะไปให้ถึง แต่เนื่องจากระบบของโลกดังกล่าวเป็นระบบที่มีการแข่งขันอย่างเสรี ความเป็นเสรีนี้เองได้เปิดช่องทางให้ประเทศพัฒนาแล้วแสวงหาโอกาสใหม่ๆ เพื่อความเจริญเติบโตทางสังคม เศรษฐกิจ แต่ในทางกลับกันสำหรับประเทศด้อยพัฒนาเฉกเช่นประเทศไทยที่ขาดความพร้อมในเงื่อนไขต่างๆ ในบริบทโลกนั้น และขาดการปรับตัวที่เหมาะสมสำหรับการเปิดตัวสู่เวทีแห่งการแข่งขัน ในกระแสโลกาภิวัตน์ทุนนิยมโลก ในอดีตสู่ปัจจุบันทำให้ไทยเราไม่ได้ใช้โอกาสจากกระแส

โลกาภิวัตน์นั้นให้เป็นประโยชน์มากนัก ดังนั้นทำให้โอกาสนั้นกลายเป็นความบีบคั้นหรือภัยคุกคามต่อเศรษฐกิจและสังคมไทยอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการปรับจุดยืนบนเส้นทางเดินที่เหมาะสมด้วยฐานคิดเพื่อเป็นองค์ความรู้มาเป็นนโยบายนำพาประเทศสู่ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคมโดยจุดประกายแห่งการพัฒนาโดยการพัฒนาชุมชนในฐานเป็นฐานรากของสังคมให้มีภูมิคุ้มกันทางจิตวิญญาณ เศรษฐกิจพอเพียงและวิจัยองค์ความรู้จากท้องถิ่นสู่ระดับสากล หากทำได้เช่นนี้ทำให้รากฐานมีความมั่นคงและสามารถดำรงอยู่อย่างยั่งยืนในกระแสโลกาภิวัตน์ได้ ทั้งในระดับชุมชน-สังคม-ประเทศ อย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2549). *ลัทธิเศรษฐกิจการเมือง*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- ชัยยุทธ์ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ์. (2543). *เจาะมาตรการแก้วิกฤติเศรษฐกิจ*. กรุงเทพมหานคร : ร่วมด้วยช่วยกัน.
- ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์. (2555). *การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน*. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วรรณะ รัตนพงษ์ และอนันต์ อัครนหทัย. (2552). *ประชาคมโลกภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์*. เชียงราย : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- วอลเดน เบลโล และคณะ. (2542). *วิกฤติกระแสโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก.
- อนุช อาภาภิรม. (2542). *ฤกษ์สิ้นยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพมหานคร : โครงการวิถีทรรศน์.
- วิทยากร เชียงกูร. (2545). *เศรษฐกิจไทยเศรษฐกิจโลก*. กรุงเทพมหานคร : สายธาร.
- Beauchamp, TonL. and Bowie. Norman E. (1993). *Ethical Theory and Business*. Englewood Cliffs : Prentice Hal.
- Schumacher, E.F. (1973). "Buddhist Economics." In William H. Shaw and Vincent Barry, *Moral Issues in Business*. Belmont : Wadsworth.
- Sen, Amartya. (1994). "Market and Freedom to Choose" In Horst Selbert, ed. **The Ethical Foundations of the Market Economics : International Workshop**. Germany : Institut für Weltwirtschaft an der Universität Kiel.

ระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองตามหลักธรรมาภิบาลของภาครัฐ
Government Administration System According to Good Governance
Principles of The Government Sector

ชุมพล เฟื่องศิริ* พระครูปลัด นิเวศ ชินวโร (จางแจ้งกลาง)**

บทคัดย่อ

การบริหารกิจการบ้านเมืองตามหลักธรรมาภิบาล เป็นแนวทาง สำคัญในการจัดระเบียบ ให้สังคมรัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึง ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่าย ราชการ และฝ่ายธุรกิจ สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มี ความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลัง ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริม ความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศ เพื่อบรรเทาป้องกันหรือแก้ไขเยียวยาภาวะ วิกฤติ ภัยอันตรายที่หากจะมีมาในอนาคต เพราะสังคมจะ รู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และความมีส่วนร่วม อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความ เป็นมนุษย์ และการปกครอง แบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข สอดคล้องกับความเป็นไทย รัฐธรรมนูญ และกระแสโลกยุคปัจจุบัน

คำสำคัญ : การบริหาร, ธรรมาภิบาล

Abstract

Governance by good governance practices are important to organize a social state. Private Sector And the public sector This covers technical support government operations and business divisions. Can live together in peace, harmony, love and knowledge sharing is power. Contributes to sustainable development. And is an extension Strengthening immunity or countries. Prevent or remedy to ease a

* นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย

** อาจารย์พิเศษ สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยา เขตนครราชสีมา

crisis if there is a danger in the future. The society will feel the justice, transparency and participation. As a key feature of human dignity and democracy with the King as the Head of State. Thailand is consistent with the Constitution and the world today.

Keywords: Badministration, Good Governance

บทนำ

จากวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้ส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วนของสังคม ดังที่ทราบกันทั่วไปแล้วว่า สาเหตุสำคัญ ประการหนึ่งเกิดขึ้นจากความบกพร่อง ความอ่อนแอ และหย่อนประสิทธิภาพของกลไกด้านการบริหารจัดการในระดับชาติ และระดับองค์กร ทั้งในภาครัฐและเอกชน รวมไปถึงการทุจริต และการกระทำผิดจริยธรรมในวิชาชีพ ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้ (จุมพล หนิมพานิช, 2550 : 23)

1. การขาดกลไกและกฎเกณฑ์ที่ดีพอในการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคม ขณะที่กลไกที่มีอยู่บกพร่อง ไม่สามารถเตือนภัยที่เคลื่อนตัวเข้ามากระทบระบบเศรษฐกิจและการเงินอย่างรวดเร็วได้ รวมทั้งเมื่อถูกกระทบแล้วยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนกลไก และฟื้นฟูการบริหารจัดการต่าง ๆ ของภาครัฐและภาคเอกชนให้ทันต่อสถานการณ์ได้

2. ความอ่อนด้อยและถดถอยของกลุ่มข้าราชการ นักวิชาการ หรือเทคโนแครต (Technocrats) คนกลุ่มนี้ต้องมีบทบาทสำคัญในการศึกษา ค้นคว้า เสนอแนะนโยบายและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่จำเป็นในการบริหารประเทศ

3. ระบบการตัดสินใจและการบริหารจัดการทั้งของภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนมีลักษณะที่ขาดความโปร่งใสบริสุทธิ์และยุติธรรม ส่งผลให้ตัวระบบเองไม่มีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสหรือช่องทางให้เกิดความฉ้อฉลผิดจริยธรรมในวิชาชีพขึ้นได้

4. ประชาชนขาดข้อมูลข่าวสาร ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์บ้านเมืองอย่างชัดเจน จึงทำให้ไม่มีโอกาสในการร่วมตัดสินใจและร่วมแก้ไขปัญหา

5. ปัญหาการทุจริตประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและเอกชน ซึ่งเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง และมีการร่วมกันการกระทำทุจริตอย่างเป็นกระบวนการ

จากสาเหตุดังกล่าว หากไม่ได้รับการจัดการแก้ไขและป้องกันโดยเร่งด่วนแล้ว โอกาสการฟื้นตัวจากวิกฤติเศรษฐกิจของไทย อาจต้องใช้เวลาานานกว่าที่ควรจะเป็น ดังนั้นการแก้ไขปัญหา

อย่างยั่งยืนก็คือ การขจัดสาเหตุของปัญหาดังกล่าวข้างต้น และสร้างธรรมรัฐ หรือธรรมาภิบาล (Good Governance) เพื่อการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ให้ปรากฏเป็นจริงในภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

ความหมาย ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารจัดการ บ้านเมืองและสังคม ที่ดี พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหารกิจการ บ้านเมืองและสังคมที่ดีเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการ สามารถอยู่รวมกัน อย่าง สงบสุข มีความรู้ รักสามัคคีและร่วมกัน เป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็น ส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันของประเทศ เพื่อบรรเทาป้องกันหรือแก้ไขเยี่ยงยวภาวะ วิกฤติอันตรายที่หาก จะมีมาในอนาคต เพราะสังคมรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใสและความมี ส่วนร่วม อันเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการปกครองแบบ ประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สอดคล้องกับความเป็นไทย รัฐธรรมนูญและ กระแสโลกปัจจุบันและมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายสอดคล้องกัน ดังนี้

ไชยวัฒน์ คำชูและคณะ (2545 : 36 – 37) กล่าวถึงธรรมาภิบาลว่าจัดเป็นสภาวะของ การพัฒนาและการบริหารกิจกรรมและนโยบายสาธารณะของชาติขั้นสูงสุด มีส่วนเสริมสร้างให้เกิด การเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาหรือทรัพยากรมนุษย์ และความเป็นธรรมทางสังคม ในส่วน ของ การปฏิรูประบบบริหารราชการ จะใช้ธรรมาภิบาลเป็นวิธีการหรือเครื่องมือในการพิจารณา จัดการ ประเด็นปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นเรื่องการพัฒนาโครงสร้างสถาบันการสร้างขีดความสามารถการ กระจายอำนาจหน้าที่ออกจากศูนย์กลาง ความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองกับข้าราชการ การ ประสานงานและบทบาทการส่งเสริมธรรมาภิบาล

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2546 : 62) อธิบายว่า ธรรมรัฐ หมายถึง การบริหารกิจการของ บ้านเมืองด้วยความเป็นธรรม เคารพสิทธิของผู้คนพลเมืองอย่างเสมอกันมีระบบตัวแทนประชาชนที่ สะท้อนความคิดของผู้คนได้อย่างเที่ยงตรง มีรัฐบาลที่ไม่ถืออำนาจเป็นธรรม แต่ใช้อำนาจอย่าง ที่ ประชาชนจะตรวจสอบได้ตัวรัฐบาลเองก็มีความเอื้ออาทรต่อผู้คนสามัญเป็นอาภรณ์ประจำตัวไม่ดู ถูกประชาชนด้วยการเอาความเท็จมาใช้ และมีอารยะพอที่จะแสดงความรับผิดชอบหากการ บริหารงานผิดพลาดหรือไร้ประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุปแล้ว ธรรมาภิบาล (Good governance) หมายถึง การบริหารจัดการที่ดี มี ประสิทธิภาพเน้นการเชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ของสังคมให้มีการสนับสนุนซึ่งกันและกัน ความเป็น ธรรมทั้งในความคิดและการปฏิบัติมีจุดมุ่งหมายเดียวกันมีความเสมอภาครับผิดชอบ โปร่งใส

คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักอันจะเป็นพลังขับเคลื่อนองค์การไปสู่ความสำเร็จอย่างมั่นคง และมีการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป ซึ่งประกอบไปด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความ โปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

ธรรมาภิบาลนับว่ามีความสำคัญ ต่อสังคมไทยและสังคมของทุกประเทศ ทั่วโลก ดัง มี ผู้กล่าวถึงความสำคัญของธรรมาภิบาลไว้ดังนี้

เกษม วัฒนชัย (2546 : 24) กล่าวถึง ความสำคัญของธรรมาภิบาลเป็นหลักคิดสำหรับการบริหารจัดการที่ดีเพื่อประกันว่าในองค์การจะไม่มีกรณีราษฎร์บังหลวง ไม่ด้อยประสิทธิภาพ ธรรมาภิบาลจะช่วยประกัน ในเรื่องนี้ได้

อรชร พรประเสริฐ (2549 : 50-51) กล่าวถึงความสำคัญ ของธรรมาภิบาลว่า ระเบียบนี้ การศึกษาด้านบริหารทั้งภาครัฐและเอกชน ถือได้ว่าธรรมาภิบาลเป็นมิติใหม่ของการบริหาร ซึ่งมี องค์ประกอบหลักที่สำคัญ คือ การเน้นบทบาทของผู้บริหารงานในฐานะที่เป็นผู้ให้บริการที่มี คุณภาพตามที่ประชาชนต้องการ การสนับสนุนให้มีความเป็นอิสระในการบริหารงานแต่ละระดับ มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลดการควบคุมจากส่วนกลาง การเรียกร้องความสามารถในการ ปฏิบัติงานทั้งในระดับบุคคลและองค์กร

Dahl (2000 : 44) ได้กล่าวว่ากระแสโลกาภิวัตน์เน้นกระบวนการความเป็น ประชาธิปไตยและสร้างธรรมาภิบาล เพราะเป็นการตอบสนองความชอบของประชาชนที่ถือว่า เป็น ความเท่าเทียมของการเมือง ประชาชนต้องมีโอกาสในการกำหนดความพอใจของตนเอง นั่นคือต้อง ประกันว่าประชาชนมีเสรีภาพที่จะรวมตัวกัน มีเสรีภาพในการแสดงออกและรวมถึงการ ลงคะแนน มีแหล่งทางเลือกของข้อมูลมีเสรีภาพ มีการเลือกตั้งที่ยุติธรรม ผู้นำทางการเมืองมี สิทธิในการ แข่งขัน เพื่อการเลือกตั้งและมีสถาบัน ที่มาจากการเลือกตั้ง และการแสดงออกของ ประชาชนเพื่อ การดา เนินการตามนโยบายประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างมี ประสิทธิภาพ มีการสร้างความเข้าใจร่วมกันมีการควบคุมทางนโยบาย มีอิสระทางความคิด มีการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ ปกป้องความสิทธิส่วนบุคคล มีความเท่าเทียมกันทางการเมืองและ ประชาธิปไตยแนวทาง ใหม่มา มาซึ่งการแสวงหาเสรีภาพและความเจริญ

กล่าวโดยสรุป การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหารแบบมีส่วนร่วม ของหลายฝ่าย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนและสังคมก้าวหน้าประกอบด้วยหลัก 6 ประการได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความ รับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

หลักธรรมาภิบาลส่วนที่เกี่ยวข้องกับธรรมาภิบาล

หลักธรรมาภิบาล เป็นหลักการบริหารจัดการที่ดี เพราะมีการปรับวิถีคิด วิธีการบริหารราชการของประเทศไทยใหม่ทั้งระบบ โดยกำหนดเจตนารมณ์ของแผ่นดินขึ้นมาเพื่อทุกคนทุกฝ่ายในประเทศร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันจัดการ ร่วมกันรับผิดชอบ แก้ปัญหา พัฒนานำพาแผ่นดินนี้ไปสู่ความมั่นคง ความสงบ-สันติสุข มีการพัฒนาที่ยั่งยืนและก้าวไกลดังพระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชที่ว่า "เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม" หลักธรรมาภิบาล จึงตั้งอยู่บนรากฐานของความถูกต้อง ดีงาม มั่นคง หรือธรรมาธิปไตย ที่มุ่งให้ประชาชน สังคมระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ชุมชนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การบริหารจัดการ การบริหารในทุกระดับ ปรับวัฒนธรรมขององค์การภาครัฐใหม่ เพราะระบบราชการที่แข็งตัวเกินไป ทำให้ไม่มีประสิทธิภาพและขาดความชอบธรรม กฎเกณฑ์เข้มงวด ช่องทางการสื่อสารขาดตอน รัฐไม่สามารถสนองตอบความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ได้ถูกต้อง ทำให้เกิดความขัดแย้ง ช่วงชิงอำนาจและความล้มเหลวของระบบราชการและรัฐบาล จึงทำให้ความคิดเกี่ยวกับ Government เปลี่ยนไปกลับกลายมาเป็น Governance ที่ทุกภาคส่วนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมกล่าวคือภาครัฐ ต้องมีการปฏิรูปบทบาทหน้าที่ โครงสร้างและกระบวนการทำงานของหน่วยงาน/กลไกการบริหาร ให้สามารถบริหารทรัพยากรของสังคมอย่างโปร่งใส ซื่อตรง เป็นธรรม มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีสมรรถนะสูงในการนำบริการของรัฐที่มีคุณภาพไปสู่ประชาชนโดยจะต้องมีการเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยม และวิธีทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ ให้ทำงานโดยยึดถือประชาชนเป็นศูนย์กลาง และสามารถร่วมทำงานกับภาคประชาชนและภาคเอกชน ได้อย่างราบรื่นเป็นมิตร ภาคธุรกิจเอกชน ต้องมีการปฏิรูปและกำหนดกติกาในหน่วยงานของภาคธุรกิจเอกชน เช่น บริษัท บริษัท ห้างหุ้นส่วนฯ ให้มีกติกาการทำงานที่โปร่งใส ซื่อตรง เป็นธรรมต่อลูกค้า ความรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้นและต่อสังคม รวมทั้งมีระบบติดตามตรวจสอบการให้บริการที่มีมาตรฐานเทียบเท่าระดับสากล และร่วมทำงานกับภาครัฐและภาคประชาชนได้อย่างราบรื่น เป็นมิตรและมีความไว้วางใจซึ่งกันและกันภาคประชาชน ต้องสร้างความตระหนักหรือสำนึกตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคลถึงระดับกลุ่มประชาสังคม ในเรื่องของสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่อตนเองและสาธารณะทั้งในทางเศรษฐกิจสังคม และการเมือง เพื่อเป็นพลังของประเทศที่มีคุณภาพ มีความรู้ความเข้าใจในหลักการของการสร้างกลไกการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี หรือธรรมรัฐให้เกิดขึ้นและทำนุบำรุงรักษาให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นต่อไป (ถวิลวดี บุรีกุลและคณะ, 2546 : 41-55)

องค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาล

หลักธรรมาภิบาล มีองค์ประกอบที่สำคัญ 6 ประการ ดังนี้ (สถาบันพระปกเกล้า, 2548 : 72)

1. หลักนิติธรรม คือ การตรากฎหมาย กฎ ระเบียบข้อบังคับและกติกาต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม ตลอดจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและสมาชิก โดยมีการยินยอมพร้อมใจและถือปฏิบัติร่วมกันอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม กล่าวโดยสรุป คือ สถาปนาการปกครองภายใต้กฎหมาย มิใช่กระทำกันตามอำเภอใจหรืออำนาจของบุคคล

2. หลักคุณธรรม คือ การยึดถือและเชื่อมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยการรณรงค์เพื่อสร้างค่านิยมที่ดีงามให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือสมาชิกของสังคมถือปฏิบัติ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ สุจริต ความเสียสละ ความอดทนขยันหมั่นเพียร ความมีระเบียบวินัย เป็นต้น

3. หลักความโปร่งใส คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดเผยมูลข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา และสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้โดยการปรับปรุงระบบและกลไกการทำงานขององค์กรให้มีความโปร่งใสมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารหรือเปิดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก ตลอดจนมีระบบหรือกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพซึ่งจะเป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และช่วยให้การทำงานของภาครัฐและภาคเอกชนปลอดจากการทุจริตคอร์รัปชัน

4. หลักความมีส่วนร่วม คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจสำคัญ ๆ ของสังคม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การแจ้งความเห็น การไต่สวน สาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ หรืออื่น ๆ และขจัดการผูกขาดทั้งโดยภาครัฐหรือโดยภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งจะช่วยให้เกิดความสามัคคีและความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน

5. หลักความรับผิดชอบ ผู้บริหาร ตลอดจนคณะข้าราชการ ทั้งฝ่ายการเมืองและข้าราชการประจำ ต้องตั้งใจปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่อย่างดียิ่ง โดยมุ่งให้บริการแก่ผู้มารับบริการเพื่ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีความรับผิดชอบต่อความบกพร่องในหน้าที่การงานที่ตนรับผิดชอบอยู่ และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขได้ทันที่

6. หลักความคุ้มค่า ผู้บริหาร ต้องตระหนักว่ามีทรัพยากรค่อนข้างจำกัด ดังนั้นในการบริหารจัดการจำเป็นจะต้องยึดหลักความประหยัดและความคุ้มค่า ซึ่งจำเป็นจะต้องตั้งจุดมุ่งหมายไปที่ผู้รับบริการหรือประชาชนโดยส่วนรวม

หลักธรรมาภิบาลบ้านเมือง และจรรยาบรรณของนักปกครองท้องถิ่น

กล่าวกันว่า “หลักธรรมาภิบาล” หมายถึง หลักการบริหารแนวใหม่ (Modern Management) เป็นหลักการทำงาน ซึ่งหากมีการนำมาใช้เพื่อการบริหารงานแล้ว จะเกิดความเชื่อมั่นว่าจะนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่ดีที่สุด คือ ความเป็นธรรม ความสุจริต ความมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล อันเป็นหลักแกนเพื่อการอยู่ร่วมกันภายในบ้านเมืองและสังคมอย่างมีความสุข ปกติสุข นอกจากนี้ยังมีทัศนะของนักวิชาการที่ได้ให้ความหมายของคำนี้ไว้ ดังนี้ (สุดจิต นิमितกุล, 2543 : 31)

หลักธรรมาภิบาล หมายถึง “การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี หลักธรรมรัฐ และบรรษัทภิบาล ฯลฯ” ซึ่งเรารู้จักกันในนาม “Good Governance” ที่หมายถึง การปกครองที่เป็นธรรม นั้น ไม่ใช่แนวความคิดใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคม แต่เป็นการสะสมความรู้ที่เป็นวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมวลมนุษย์เป็นพันๆปี ซึ่งเป็นหลักการเพื่อการอยู่ร่วมกันในบ้านเมืองและสังคมอย่างมีความสุข สามารถประสานประโยชน์และคลี่คลายปัญหาข้อขัดแย้งโดยสันติวิธีและพัฒนาสังคมให้มีความยั่งยืน

หลักธรรมาภิบาล หมายถึง เป็นเรื่องของหลักการบริหารแนวใหม่ ที่มุ่งเน้นหลักการโดยมิใช่หลักการที่เป็นรูปแบบทฤษฎีการบริหารงาน แต่เป็นหลักการการทำงาน ซึ่งหากมีการนำมาใช้เพื่อการบริหารงานแล้ว จะเกิดความเชื่อมั่นว่าจะนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่ดีที่สุดคือ ความเป็นธรรม, ความสุจริต, ความมีประสิทธิภาพประสิทธิผล (ถวิลวดี บุรีกุลและคณะ, 2546 : 16-17)

ธรรมาภิบาล มาจากคำว่าธรรม และ อภิบาล ซึ่งคำว่า “ธรรม” หมายถึง คุณ ความดี ความถูกต้อง และหลักประพฤติปฏิบัติในศาสนา กฎเกณฑ์ความจริง ความยุติธรรม ส่วนคำว่า “อภิบาล” หมายถึง บำรุงรักษา ปกครอง ดังนั้น เมื่อนำมารวมกัน ธรรมาภิบาล จึงน่าจะหมายถึงการปกครองและบริหารบนพื้นฐานของหลักธรรม ความดีความถูกต้อง ซึ่งสะท้อนถึงแนวความคิดปรัชญาที่เน้นเรื่องความดีภาษาอังกฤษใช้คำว่า Good Governance ซึ่งความหมายที่น่าจะสอดคล้อง และ เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปคือ ธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหาร โดยยึดหลักธรรม ความดี ความถูกต้อง ธรรมาภิบาล เป็นเรื่องของหลักการบริหารแนวใหม่ (Modern Management) เป็นหลักการทำงาน ซึ่งหากมีการนำมาใช้เพื่อการบริหารงานแล้ว จะเกิดความเชื่อมั่นว่าจะนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่ดีที่สุด คือ ความเป็นธรรม ความสุจริต ความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยวิธีดำเนินการเพื่อให้เกิดธรรมาภิบาล ก็คือการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน มีความโปร่งใส มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบและสิ่งที่จะเอื้อให้เกิดการดำเนินการดังกล่าวได้ก็คือ การมีกฎระเบียบ มีแนวปฏิบัติที่รองรับการดำเนินการ

จากทัศนะของนักวิชาการที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงพอสรุปได้ว่า หลักธรรมาภิบาล หมายถึง การปกครองและบริหารบนพื้นฐานของหลักธรรม ความดีความถูกต้อง ซึ่งสะท้อนถึงแนวความคิดปรัชญาที่เน้นเรื่องความดี ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Good Governance และคือหลักการบริหารแนวใหม่ ที่มุ่งเน้นหลักการ โดยมีใช้หลักการที่เป็นรูปแบบทฤษฎีการบริหารงาน แต่เป็นหลักการการทำงาน ซึ่งหากมีการนำมาใช้เพื่อการบริหารงานแล้ว จะเกิดความเชื่อมั่นว่าจะนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่ดีที่สุด สามารถประสานประโยชน์และคลี่คลายปัญหาข้อขัดแย้งโดยสันติวิธีและพัฒนาสังคมให้มีความยั่งยืน นำมาซึ่งความเป็นธรรม, ความสุจริต, ความมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ

เชื่อว่า “หลักธรรมาภิบาล” ประกอบไปด้วยหลักการสำคัญหลายประการ แล้วแต่วัตถุประสงค์ขององค์กรที่นำมาใช้ หลักการที่มีผู้นำไปใช้เสมอคือ การมีส่วนร่วมของประชาชน การมุ่งฉันทามติ การมีสำนึกรับผิดชอบ ความโปร่งใส การตอบสนอง ประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ ความเท่าเทียมกันและการคำนึงถึงคนทุกกลุ่มหรือพหุภาคีและการปฏิบัติตามหลักนิติธรรม แต่ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีนั้นได้ระบุไว้ 6 หลักการดังกล่าวมาแล้วและกลายเป็นหลักการสำคัญที่มีการนำมาใช้ในประเทศไทยอย่างกว้างขวางอยู่ในปัจจุบันนี้ แต่ก็มีคำถามว่าหลักการต่างๆนี้หมายถึงอะไร แล้วจะทราบได้อย่างไรว่ามีธรรมาภิบาลแล้วหรือยัง มีมากหรือน้อย ต้องปรับปรุงอะไรอีกบ้าง คำตอบที่อาจเป็นไปได้ก็คือการจัดทำตัวชี้วัดเพื่อผู้ใช้จะได้เข้าใจและนำไปใช้ตรวจสอบตนเองและผู้อื่นหรือหน่วยงานอื่นได้ (ถวิลวดี บุรีกุลและคณะ, 2545 : 28).

หลักธรรมาภิบาลที่เกี่ยวข้องกับจรรยาบรรณของนักปกครองท้องถิ่น

หลักธรรมาภิบาลที่เกี่ยวข้องกับจรรยาบรรณของนักปกครองท้องถิ่น ในประเด็นหัวข้อนี้มีผู้รู้และนักวิชาการได้แสดงทัศนะไว้อย่างน่าสนใจ เป็นดังต่อไปนี้ สุรินทร์ ทองทศ ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “จรรยาบรรณของนักปกครองท้องถิ่น” ในประเด็น “ผู้บริหารที่ดีควรเป็นเช่นไร” โดยสุรินทร์ ทองทศ ได้กล่าวว่า คำว่า จรรยาบรรณ นั้น หากยึดตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง “ประมวลความประพฤติที่ ผู้ประกอบอาชีพการงานแต่ละอย่างกำหนดขึ้นเพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียงและฐานะของสมาชิก โดยอาจเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้” ซึ่งแม้จะให้ความหมายสอดคล้องกับคำศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Ethics (มีรากศัพท์จากภาษากรีก etos = custom and habits) ที่เรารับมาใช้ในความหมายของ Professional Ethics แต่ก็ไม่ถึงกับตรงความหมายเสียทีเดียวนัก ยังคงมีการเหลื่อมความหมายระหว่างคำศัพท์ทั้งสองนี้อยู่ค่อนข้างมาก เพราะคำว่า Ethics อาจถูกนำไปใช้ในความหมายอื่นๆ ได้ด้วย

นอกเหนือไปจากเรื่องจรรยาบรรณ ในยุคสังคมปัจจุบันระบบการปกครองมีความหลากหลายการกระจายอำนาจก็มีมากขึ้นแต่ในขณะเดียวกันองค์กรการปกครองปัจจุบันมีองค์กรต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชนมีการแข่งขันสูงจนบางครั้งนักปกครองท้องถิ่นก็ขาดจริยธรรมในการปกครองมักจะมองนายทุนหรือหวัคະແນ่มากกว่าความอยู่ดีกินดีของประชาชนซึ่งบางท้องถิ่นมักจะมองคະແນ่เสี่ยงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดเพราะหวังอำนาจที่จะเกิดขึ้นในอนาคตระบบการซื้อเสียงก็มีมากขึ้นแม้กระทั่งการเลือกตั้งผู้นำท้องถิ่นระดับล่างจะเห็นได้ว่าถ้าเป็นแบบนี้คนที่ขึ้นมาเป็นผู้นำที่เป็นคนดีมีคุณธรรมก็จะหายากขึ้นแต่กลับกลายเป็น ใครมีเงินมากก็สามารถขึ้นมาเป็นผู้นำได้ ผู้นำวัดกันที่เงินหรือวัดกันด้วยความดี ทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคมและมีการติดต่อสื่อสารระหว่างทั่วโลก มีผู้สำรวจพบว่า องค์กรที่มีอายุยืนยาวและชนะคู่แข่งชั้นต้นต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม องค์กรที่ทำอะไรที่ไม่ถูกต้องจะอยู่ไม่ได้ ทั้งนี้ได้มีการกล่าวถึงเรื่องของคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม ของผู้มีอำนาจ หรือผู้บริหารในภาครัฐ รวมไปถึงผู้บริหารระดับสูงขององค์กรในภาคเอกชน อย่างกว้างขวาง หลาย ๆ องค์กรพยายามที่จะสรรหา ความหาแย่งตัว ชื่อตัว "คนเก่ง" ที่เป็นทั้ง "คนเก่ง" และ "คนดี" แต่ถ้าองค์กรใด ได้คนเก่งที่เป็นคนไม่ดีแล้ว คงจะไม่เป็นผลดีแก่องค์กรแน่ ความจริงอย่างหนึ่งคือ องค์กรต่าง ๆ มักจะมุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรระดับกลาง ถึง ระดับล่าง มากเกินไป จนละเลยการพัฒนาฝึกรอบรม ผู้บริหารระดับสูง ถึง เวลาแล้วหรือยัง ที่ควรมีการพัฒนาผู้บริหารระดับสูง ในด้านหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม จริยธรรม หรือจรรยาบรรณในการบริหาร ((สถาบันพระปกเกล้า, 2544 : 9)

ผู้บริหาร ที่ดีนั้นควรจะมี หลักธรรมที่เรียกว่า พรหมวิหาร 4 (Holy Abiding) ได้แก่

1. เมตตา (Living Kindness) แปลว่า ความรัก หมายถึง รักที่มุ่งเพื่อปรารถนาดี โดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ และหวังให้ผู้อื่นมีความสุขทั้งกายและใจความสุขอันเกิดจากความรักเป็นความสุขที่ดีที่สุด
2. กรุณา (Compassion) แปลว่า ความสงสาร หมายถึง ความปรานี ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ สงเคราะห์สรรพสัตว์ที่มีความทุกข์ให้หมดทุกข์ตามกำลังกาย กำลังปัญญา
3. มุทิตา (Sympathetic Joy) แปลว่า มีจิตอ่อนโยน หมายถึง จิตที่ไม่มีความอิจฉาริษยาเจือปน มีอารมณ์สดชื่นแจ่มใสตลอดเวลา
4. อุเบกขา (Neutrality) แปลว่า ความวางเฉย นั่นคือ มีการวางเฉยต่ออารมณ์ที่มากระทบ และทรงความยุติธรรมไม่ลำเอียงต่อผู้ใดผู้หนึ่ง

หลักพรหมวิหารเป็นหลักธรรมที่นักปกครองต้องนำมาปฏิบัติเพราะนั่นคือหลักขั้นพื้นฐาน ผู้บริหาร ที่ดีนั้นควรจะมี ธรรมะที่เรียกว่า สังคหัตถ์ 4 (Base of Sympathy) ซึ่งเป็นธรรม

อันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจผู้อื่น หรือธรรมเพื่อให้คน เป็นที่รักของคนทั่วไป อันได้แก่ (พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล), 2548 : 11)

1. ทาน (Giving Offering) คือการให้ เสียสละสิ่งของที่เหลือใช้หรือมีมากอยู่แล้วก็ควรแบ่งปันแก่ผู้อื่นที่เขามีความลำบากมากกว่าเราเพราะการให้ทานที่เป็นประโยชน์สูงสุดไม่ว่าจะเป็นการ ให้ทานแบบไหนถ้าผู้ให้พอใจผู้รับพอใจก็ถือว่าเป็นการให้ทานที่บริสุทธิ์

2. ปิยวาจา (Kindly Speech) คือ พูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพ นุ่มนวล เหมาะแก่ บุคคล เวลา สถานที่ พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ พูดในทางสร้างสรรค์ พูดให้เกิดเกิดพลังใจเพราะการเป็นนักปกครองคำพูดคืออาวุธที่สำคัญที่สุดบางครั้งคำพูดเพียงคำเดียวอาจทำให้อำนาจที่มีอยู่หายไปเลยก็ได้เขาถึงบอกว่าอาวุธที่ร้ายแรงที่สุดก็คือคำพูด ถ้าผู้บริหารสามารถที่จะพูดดี ทำดี คิดดี ก็จะเป็นนักปกครองที่ดีได้เช่นกัน

3. อุตถจริยา (Useful Conduct) ทำตนให้เป็นประโยชน์ ตามกำลังสติปัญญา ความรู้ ความ สามารถ กำลังทรัพย์ และเวลาที่มี อย่างไม่เป็นที่เดือนแก่ตน หรือผู้อื่น เมื่อพร้อมจะมาเป็นนักปกครองแล้วก็ใช้ความรู้ความสามารถให้เกิดประโยชน์แก่ท้องถิ่นนั้นให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ การที่นักปกครองอาสาประชาชนเข้ามาบริหารหรือปกครองท้องถิ่นก็ควรทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ท้องถิ่นนั้นให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้เพราะนั่นคืออำนาจที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเมื่อผู้ที่ต้องการอำนาจได้อำนาจมาแล้วก็ต้องรักษามันไว้ให้นานที่สุด

4. สมานัตตตา (Even and Equal Treatment) คือวางตนให้เสมอต้น เสมอปลาย วางตนเหมาะสมกับฐานะ ตำแหน่งหน้าที่การงาน ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ร่วมทุกข์ร่วมสุข สม่่าเสมอหรืออาจมองในแง่ก็คือการมีพวก คำว่า พวก สามารถแยกออกมาเพื่อความเข้าใจว่าทำไมเรามักจะเรียกเพื่อที่สนิทสนมกันว่าพวก พ = พอใจ ว = ไว้ใจ ก = เกรงใจ เมื่อการทำงานได้อย่างใดอย่างหนึ่งถ้าเรามีพวกมากการทำงานนั้นก็จะประสบผลสำเร็จเร็วขึ้นฉะนั้นนักปกครองที่ควรจะเป็นคนที่ “โอบอ้อมอารี วจีไพเราะ สงเคราะห์ปวงชน วางตนได้เหมาะ”

จรรยาบรรณของนักปกครองท้องถิ่น และนักรัฐศาสตร์ ควรมีจรรยาบรรณดังต่อไปนี้ (สุจิต นิमितกุล, 2543 : 5)

1. รับผิดชอบต่อชาติและประชาชน
2. พึงเป็นผู้รอบรู้ในวิทยาการอย่างลึกซึ้งและกว้างขวางโดยมิเพียงแต่รอบรู้ด้านทฤษฎี หากจะต้องรู้ซึ่งถึงบริษัทในสังคมที่ปฏิบัติงานเพื่ออาชีพนั้นด้วย ทั้งนี้เพื่อป้องกันความเสียหายอันจะเกิดขึ้นจากการใช้อำนาจรัฐโดยปราศจากความรู้และความเข้าใจในประชาสังคมอย่างแท้จริง

3. พึ่งตั้งอยู่ในสุจริต 3 ประการคือ กาย วาจา ใจและมีฉันทะที่จะระงับความเดือดร้อนของมหาชน
4. พึ่งมีศรัทธาและความเชื่อมั่นในเกียรติศักดิ์ศรีและความสามารถในการเข้าถึงเหตุผลของเพื่อนมนุษย์
5. มีวิริยะอุตสาหพยายามพากเพียรและภักดีต่อชาติและประชาชนทั้งนี้ ชาติหมายความว่ารวมถึงสถาบันหลักทุกสถาบันอันได้แก่ สถาบันศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ สถาบันทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย
6. หมั่นศึกษาสัมผัสและสัมพันธ์กับประชาชนเพื่อเรียนรู้ภูมิปัญญาและประสบการณ์ของประชาชนและนำความรู้ประสบการณ์ดังกล่าวมาใช้ประกอบการตัดสินใจและการปฏิบัติงาน
7. พึ่งยึดมั่นทั้งในหลักนิติธรรมและหลักประชาธิปไตย อีกทั้งยึดหลักการดำเนินงานว่า จะต้องถูกต้องทางศีลธรรมทั้งด้านเป้าหมายและวิธีการ
8. พึ่งถือว่าการปฏิบัติงานหรือการใช้อำนาจรัฐนั้นเป็นไปเพื่อรับใช้ชาติและประชาชนมิใช่เพื่อรับใช้รัฐและองค์กรของรัฐ
9. พึ่งถือว่าการปฏิบัติงานหรือการใช้อำนาจนั้นเป็นไปเพื่อรับใช้สาธารณะโดยมิได้ถือเป็นอาชีพที่จะก่อให้เกิดความมั่งคั่งเหมือนกับการประกอบวิชาชีพอื่น
10. พึ่งมีทัศนคติต่ออำนาจรัฐว่าจะต้องมีอยู่โดยมีพลังที่จำกัดและเหนี่ยวรั้งอำนาจสำคัญและจำเป็นโดยมุ่งส่งเสริมและสนับสนุนการเจริญเติบโตของพลังเหล่านั้นที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสันติวิธีด้วยความบริสุทธิ์ใจ
 11. มีความยุติธรรม
 12. เคารพสิทธิและศักดิ์ศรีของประชาชน
 13. มิควรใช้วิชาชีพเพื่อแสวงหาอำนาจ ลาภ ยศ สรรเสริญ
 14. มิควรใช้วิชาชีพเพื่อส่งเสริมสนับสนุนระบอบการเมืองแบบเผด็จการ
 15. มิควรใช้วิชาชีพเพื่อเพิ่มพูนอำนาจความแข็งแกร่งให้แก่องค์กรของตนโดยไม่คำนึงถึงประชาชนผู้รับบริการขององค์กรนั้น
 16. มิควรใช้วิชาชีพเพื่อทำลาย สลาย หรือลดการตื่นตัวและความกระตือรือร้นของประชาชนที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองและการบริหาร
 17. มิควรใช้วิชาชีพเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวโดยมิชอบ
 18. มิควรใช้วิชาชีพเพื่อโดยนำเอาหลักการเพียงบางส่วนหรือนำเอา “ความสะดวกทางการเมืองการบริหาร” มาใช้โดยละเลยหลักนิติธรรมและหลักประชาธิปไตย

สรุป

จรรยาบรรณของนักปกครองท้องถิ่นที่พึงมี จึงประกอบไปด้วย การรับใช้ชาติและประชาชน พึงเป็นผู้รอบรู้ในวิทยาการอย่างลึกซึ้งและกว้างขวาง สุจริต 3 ประการคือ กาย วาจาใจ ศรัทธาและความเชื่อมั่นในเกียรติศักดิ์ศรีและความสามารถในการเข้าถึงเหตุผลของเพื่อนมนุษย์ มีวิริยะอุตสาหพยายามพากเพียร หมั่นศึกษาสัมพันธ์กับประชาชน พึงยึดมั่นทั้งในหลักนิติธรรมและหลักประชาธิปไตย รับใช้ชาติและประชาชน มีจิตสาธารณะ พึงมีทัศนคติต่ออำนาจรัฐว่า จะต้องมิอยู่โดยมีพลังที่จำกัดและเหนี่ยวรั้งอำนาจสำคัญและจำเป็นโดยมุ่งส่งเสริมและสนับสนุนการเจริญเติบโตของพลังเหล่านั้นที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสันติวิธีด้วยความบริสุทธิ์ใจ มีความยุติธรรม เคารพสิทธิและศักดิ์ศรีของประชาชน ไม่ใช่ใช้วิชาชีพเพื่อแสวงหาอำนาจ ลาก ยศ สรรเสริญ ไม่ส่งเสริมเผด็จการ เพิ่มพูนอำนาจความแข็งแกร่งให้แก่องค์กรของตน ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในด้านทางการเมืองการปกครองและการบริหาร ไม่ใช่ใช้วิชาชีพเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวโดยมิชอบ และไม่ใช้วิชาชีพเพื่อโดยนำเอาหลักการเพียงบางส่วนหรือนำเอา “ความสะดวกทางการเมืองการบริหาร” มาใช้โดยละเลยหลักนิติธรรมและหลักประชาธิปไตย

บรรณานุกรม

- เกษม วัฒนชัย. (2546). *ธรรมาภิบาลกับบทบาทคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพมหานคร : สำนักนโยบายและแผนการศึกษา.
- เกษม วัฒนชัย. (2546). *ธรรมาภิบาลกับคอร์รัปชันในสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์ปริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- จุมพล หนิมพานิช. (2550). *การบริหารจัดการภาครัฐใหม่ : หลักการ แนวคิด และกรณีตัวอย่างของ ไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2546). *การวางมาตรฐานธรรมาภิบาลเพื่อการพัฒนาาระบบระบอบราช*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไชยวัฒน์ คำชู. (2545). *ธรรมาภิบาลการบริหารการปกครองที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : น้ำฝน.
- ถวิลวดี บุรีกุลและคณะ. (2546). “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ”. *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สกว. และสถาบันพระปกเกล้า.

- ถวิลวดี บุรีกุลและคณะ. (2545). *โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาดัชนีวัดผลการพัฒนาระบบบริหารจัดการที่ดี*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า.
- ถวิลวดี บุรีกุลและคณะ. (2546). ธรรมนูญบาลคืออะไร. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า* เล่มที่ 2. : 41-55.
- บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ และบุญมี ลี. (2546). “ตัวชี้ วัดธรรมนูญบาล”. *รายงานการวิจัย*. กรุงเทพมหานครสถาบันพระปกเกล้า.
- พระราชญาณวิสิฐ เสริมชัย ชยมงคล. (2548). *หลักธรรมนูญบาล การบริหารงานแบบบูรณาการ*. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2544). *ตัวชี้วัดธรรมนูญบาล*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2548). *วัดระดับการบริหารจัดการที่ดี*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า.
- สุดจิต นิमितกุล. (2543). *กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดีการปกครองที่ดี good governance*. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์.
- สุดจิต นิमितกุล. (2543). “กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดี.” ใน *การปกครองที่ดี Good Governance*. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์.
- อรชร พรประเสริฐ. (2549). *การสร้างธรรมนูญบาลในองค์กร*. อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- Dahl. Robert A. (2000). *On Democracy*. New Haven : Yale University.

บทเพลงกับการสื่อสารทางการเมือง

Music and political communication

วีรภัทร กาญจนามงคลชัย* สุริยะ ประกายสาธก ** จิตภา บัวใหญ่รักษา***

บทคัดย่อ

บทเพลงกับการสื่อสารทางการเมือง เป็นความเกี่ยวเนื่องกันระหว่างรูปแบบของการสื่อสารชนิดหนึ่งกับการเมืองซึ่งมีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิด โดยสามารถกล่าวได้ว่าบทเพลงทางการเมืองเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างยิ่งในการพูดถึงเรื่องราวมากมาย จากผู้ส่งสารไปจนถึงผู้รับสาร โดยผ่านสื่อที่เป็นตัวกลางต่างๆ ซึ่งเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่ทำให้ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถเข้าใจถึงความหมายที่สื่อสารออกไปได้โดยง่ายและใช้เวลาโดยไม่นาน และยังสามารถสร้างความสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ ระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารได้เป็นอย่างดีด้วย อีกทั้งยังทำให้ผู้ส่งสารกับผู้รับสารสามารถจดจำเรื่องราวต่างๆ ที่สื่อสารออกไปได้ยาวนานมากขึ้น ซึ่งองค์ประกอบของบทเพลงกับการสื่อสารทางการเมือง ผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้าใจอย่างลึกซึ้งซึ่งเกี่ยวกับ สถานภาพของผู้ส่งสารกับผู้รับสาร สภาพแวดล้อมซึ่งรวมไปถึงสถานการณ์ของบ้านเมือง ณ เวลานั้น ถ้อยคำที่ใช้ในการประพันธ์บทเพลงรวมถึงจังหวะและทำนองที่ใช้ในการประกอบบทเพลง รูปแบบของสื่อที่เป็นตัวกลางในการสื่อสาร ซึ่งองค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้มีความสัมพันธ์กันและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการนำเสนอบทเพลงที่ใช้ในการสื่อสารทางการเมืองที่มีใช้กันอยู่ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น บทเพลงกับการสื่อสารการเมืองจึงเป็นกระบวนการทางการเมืองที่สำคัญ และเกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ทรรศนะ ความคิดเห็น ตลอดจนประสบการณ์ต่าง ๆ ทางการเมืองระหว่างบุคคล ซึ่งก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ของสังคมการเมือง ที่จะทำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางการเมือง โดยจะมีผลกระทบต่อประชาชน เพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้ประชาชนและต้องการให้ประชาชนมีความเป็นหนึ่งเดียวกัน ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับรูปแบบของการสื่อสารทางการเมือง และ ประเด็นนโยบายการเมืองด้วย

* Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

** College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

*** College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

คำสำคัญ: บทเพลง, การสื่อสารทางการเมือง

Abstract

Music and political communication is a close connection between a form of communication and politics. It can be said that political music is an important tool in narrating many stories from the sender to the receiver through various mediums. It is a method that makes the sender and receiver better understanding the meaning of messages easily and quickly. Moreover, it creates the forms of relationship between the sender and the receiver. It also contributes to the long-term memorizing of the sender and the receiver. People should profoundly understand the role of the sender and the receiver, the circumstance and the current situation in the state. Lyrics, rhythms and mediums should be considered. They are related to each other. Furthermore, they play the important role in representing political musics that have been broadcasted to public from the past to the present. Therefore, musics and political communication are the significant political process which involves with exchanging facts, opinion and political experiences between people that results in the interaction between members of political community. The interaction provides the understanding of political situation to people together with creating morale and uniting people. These are related to the form of political communication and political implications.

Keywords: Music, Political communication

บทนำ

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันประเทศที่มีการปกครองในระบอบต่างๆ มักจะมีรูปแบบการใช้การสื่อสารด้วยวิธีการที่หลากหลายแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในซึ่งกันและกัน และทำให้เกิดความสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆกัน ตามที่ผู้ส่งสารต้องการที่จะให้ผู้รับสารเข้าใจในสิ่งที่ตนสื่อสารออกไป ซึ่งอาจจะเป็นทั้งเรื่องที่ดี ตัวอย่างเช่น ใช้การสื่อสารเพื่อทำให้ประชาชนเกิดความ

รักความหวงแหนแผ่นดินความเป็นชาติ แต่ในขณะเดียวกันก็อาจจะทำให้เป็นเรื่องที่ไม่ดีได้เช่นกัน ตัวอย่างเช่น ใช้การสื่อสารเพื่อทำให้ประชาชนเกิดความแตกแยกกันเองในชาติ เป็นต้น

ในประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยก็มีการใช้การสื่อสารในรูปแบบที่หลากหลายแตกต่างกันออกไป ซึ่งวิธีการสื่อสารที่ทำให้ผู้ส่งสารกับผู้รับสารสามารถเข้าใจกันได้โดยง่ายวิธีหนึ่งคือการ ใช้บทเพลงที่มีเนื้อหาผสมกับทำนองของเพลงในรูปแบบต่างๆ ซึ่งเป็นเครื่องมือทางการสื่อสารอย่างหนึ่งที่ผู้ส่งสารนิยมใช้เพื่อให้ผู้รับสารเกิดความเข้าใจในความหมายต่างๆ ของผู้ส่งสารโดยผ่านเนื้อหาของเพลงผสมกับทำนองเพลงและจังหวะของดนตรีเข้าด้วยกัน ด้วยเหตุนี้บทเพลงจึงมีหน้าที่ในการบอกเล่าเรื่องราว บอกความรู้สึกนึกคิด บอกอารมณ์ และปลูกฝังค่านิยมความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งทำให้เกิดการสื่อสารทางการเมืองผ่านเนื้อหาผสมกับทำนองและจังหวะของบทเพลง

การสื่อสารทางการเมือง

การสื่อสารทางการเมือง (political communication) นับว่าเป็นพื้นฐานสำคัญของกระบวนการทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นสังคมที่มีความล้ำหลังทางเทคโนโลยี หรือแม้แต่ในสังคมสมัยใหม่ก็ดี จะต้องอาศัยการสื่อสารเพื่อสื่อความหมายถึงกันและกันทั้งสิ้น และยังสังคมที่เป็นประชาธิปไตย ที่การได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองนั้นผ่านกระบวนการเลือกตั้ง สังคมนั้นย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องเกี่ยวข้องกับการสื่อสารทางการเมือง บทบาทของการสื่อสารก็เพื่อส่งเสริมเพื่อให้คงอยู่ และเพื่อกระจายอำนาจทางการเมืองให้แก่ระบอบการปกครองประชาธิปไตย พรรคการเมือง และผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยนัยนี้ การสื่อสารทางการเมืองต้องใช้สื่อเพื่อแจ้งข่าวสารประเด็นปัญหาทางการเมือง ปลูกฝังความเชื่อทางการเมืองและชักจูงให้ผู้รับสารมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง อิทธิพลหรือประสิทธิผลของสื่อโดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อมวลชนที่มีผลต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจึงเป็นเรื่องที่วงการวิจัยการสื่อสารให้ความสนใจกันมานาน (ดวงทิพย์ วรพันธุ์ และคณะ, 2536)

การสื่อสารทางการเมือง เป็นกระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ทศนะ และความคิดเห็น ตลอดจนประสบการณ์ต่างๆ ในทางการเมืองระหว่างบุคคล การสื่อสารทางการเมืองนับเป็นกระบวนการพิเศษที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมือง และทำให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมการเมือง ทั้งนี้การสื่อสารทางการเมืองมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (พฤทธิสาณ ชุมพล, 2552)

- 1) เกี่ยวข้องกับบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปหรือมากกว่านั้น

- 2) เป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารทางการเมือง
- 3) เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในทางการเมือง

การสื่อสารทางการเมือง เป็นศาสตร์ที่มีจุดเริ่มต้นมาตั้งแต่ยุคกรีกโบราณ ซึ่งเน้นในเรื่อง วาทวิทยา (rhetoric) การเมือง (politics) และจริยธรรม (ethics) เป็นการนำการโฆษณาชวนเชื่อ (propaganda) ผสมผสานกับเนื้อหาทางการเมืองและการสื่อสาร (communication) เข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในทางการเมือง เป็นต้นแบบของการสื่อสารทางการเมือง ได้แก่ ภาษาทางการเมือง (political language) วาทศิลป์ทางการเมือง (political rhetoric) การรณรงค์ทางการเมือง (political campaign) ประชามติ (public opinion) ฯลฯ จนกระทั่งวิวัฒนาการมาสู่การตลาดทางการเมือง (political marketing) ด้วยการนำการตลาดมาใช้ในการรณรงค์ทางการเมือง

ความสำคัญของการสื่อสารทางการเมือง

การสื่อสารได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้ เพราะสามารถเปลี่ยนแปลงความคิดเห็น หรือทัศนคติของบุคคล ตลอดจนอาจทำให้เกิด ความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิต และแบบแผนแห่งความเป็นอยู่ในสังคมได้ ในทำนองเดียวกัน การสื่อสารทางการเมืองเองก็เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาทางการเมืองของระบบการเมืองด้วย เช่นกันกล่าวคือ การสื่อสารทางการเมืองจะทำให้ประชาชนได้รับรู้ และเรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ทางการเมือง เมื่อประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในทางการเมือง ก็อาจจะก่อให้เกิดการเข้ามา มีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งนับได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญ และจำเป็นของการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบ การเมืองจะทำให้รัฐบาลสามารถรับรู้ถึงความต้องการของประชาชน และสามารถสนองตอบ ความต้องการของประชาชนได้อย่างถ้วนทั่ว (พฤทธิสาณ ชุมพล, 2540, หน้า 209-210)

เสรี วงษ์มณฑา (2537, หน้า 124-127) กล่าวถึงการสื่อสารที่มีผลต่อระบบการเมือง ซึ่งสามารถระบุได้ ดังนี้

1. เป็นการสร้างทัศนคติทางการเมือง การพูดคุย การเผยแพร่ การประชุม การอบรม การแจกใบปลิว การติดป้ายประกาศ การแจกแผ่นพับ ข่าว และบทความทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และนิตยสาร สามารถที่จะช่วยสร้างสำนึกทางการเมือง ค่านิยมทางการเมือง และทัศนคติทางการเมืองให้แก่ประชาชนได้ การให้ข่าวสารเกี่ยวกับการทำงานของรัฐบาล เหตุผลของการออกกฎหมาย การออกนโยบาย การกำหนดโครงการต่าง ๆ ขึ้นมา จะทำให้

ประชาชนรู้จักรัฐบาลดีขึ้น เข้าใจรัฐบาลดีขึ้น และยอมรับรัฐบาลได้มากขึ้น ชาวคราวเกี่ยวกับนักการเมือง จะสร้างความรู้สึกให้แก่ประชาชนว่า ควรจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมืองมากน้อยเพียงใด

2. สร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง นอกเหนือจากการสร้างความ สนใจแล้ว การสื่อสารยังถูกนำมาใช้สร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองได้อย่างมาก การเผยแพร่ประชาธิปไตยโดยสื่อบุคคลก็ดี โดยสื่อมวลชนก็ดี หรือการนำเสนอพระราชบัญญัติ ใหม่ที่ประชาชนต้องรับรู้และเข้าใจ เพื่อปฏิบัติตนในฐานะพลเมืองดีสู่ประชาชนด้วยการสื่อสาร สร้างบทบาททางการเมือง ความสนใจที่ก่อให้เกิดความรู้และทัศนคติ อันจะนำไปสู่การกำหนด บทบาททางการเมือง ประชาชนในปัจจุบันได้รู้จักบทบาท สิทธิ และหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็น ประชาชนดีขึ้น

3. การสื่อสารเป็นการนำเอารัฐบาลเข้าไปอยู่ในบ้านของประชาชน นักรัฐศาสตร์จะ มองว่าการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นการสื่อสารที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรก ส่วนการสื่อสาร ทางด้านสื่อมวลชนนั้น จะมีบทบาทสำคัญรองลงมา การที่นักการเมืองได้พบปะพูดคุยกันกับ ประชาชนนั้น ย่อมดีกว่าการที่จะกระจายข่าวสารต่าง ๆ ออกไปทางสื่อมวลชน

4. การสื่อสารมวลชนทำให้ความสนใจของประชาชน มีลักษณะความเป็นนานาชาติ (cosmopolitan-oriented) โดยในปัจจุบันนี้ โทรคมานาคม การส่งข่าวผ่านดาวเทียมทำให้ความสนใจ ของประชาชนเปลี่ยนแปลงไป นอกจากการสนใจแต่เพียงสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเท่านั้นพวกเขายังสนใจ สิ่งที่อยู่ไกลตัว มีความคิดที่เป็นสากลกันมากยิ่งขึ้น ทำให้รัฐบาลต้องตื่นตัวกับการสนองตอบ ความต้องการของประชาชนตามมาตรฐานนานาชาติที่ประชาชนมีโอกาสได้พบเห็น

5. การสื่อสารถูกนำมาใช้ในการรับรองสถานภาพก่อนที่จะเป็นนักการเมือง คนบางคน ไม่เป็นที่รู้จักเลย แต่การที่สื่อสารมวลชนเขียนถึงเขาบ่อย ๆ ในวงสนทนามีคนพูดถึงเขาบ่อย ๆ คนที่ไม่มีความสำคัญก็มีความสำคัญขึ้น สถานภาพดังกล่าว เป็นอะไรก็จะได้รับการยอมรับขึ้น เพราะฉะนั้นในการเสนอนักการเมืองให้รับใช้ประชาชนนั้น พรรคการเมืองจะสร้างการยอมรับโดย การเสนอบุคคลดังกล่าวนั้น ในสื่อมวลชนด้วยความถี่สูง ให้คนได้รู้จักคุณสมบัติและผลงานต่าง ๆ ของเขา แม้บางคนจะมีผลงานมากกว่า ความสามารถสูงกว่า แต่ถ้าไม่ได้รับการเสนอในข่าว ของสื่อมวลชน ไม่มีการกล่าวขวัญถึง คนก็ย่อมไม่ยอมรับสถานภาพ นอกจากสื่อมวลชนจะมี บทบาทสำคัญในการสร้าง ตัวบุคคลของนักการเมืองให้เป็นที่ยอมรับแล้ว รัฐบาลเองจำเป็นต้องใช้ สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการนำเสนอข่าวของรัฐบาลไปสู่ประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการสร้าง ภาพลักษณ์ของรัฐบาล หรือการนำเสนอนโยบายต่าง ๆ ออกมา หรือแม้กระทั่งการใช้สื่อมวลชน เป็นเครื่องมือในการรับฟังเสียงสะท้อนกลับจากประชาชนในประเด็นต่าง ๆ ขณะเดียวกัน ประชาชนเองก็ได้รับทราบข้อมูลข่าวสาร

ทางการเมืองจากสื่อมวลชน ที่สำคัญประชาชนยังสามารถใช้สื่อมวลชนเป็น เครื่องมือในการนำเสนอข้อเรียกร้องต่าง ๆ ไปยังรัฐบาล หรือหน่วยงานราชการได้ด้วย

บทเพลงและเพลง

บทเพลง หมายถึง บทประพันธ์สำหรับขับร้องหรือบรรเลง มักมีรูปแบบชัดเจน (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554, 2562, บทเพลง)

เพลง หมายถึง ถ้อยคำที่นักประพันธ์เรียงร้อยหรือเรียบเรียงขึ้น ซึ่งประกอบด้วย เนื้อร้อง ทำนอง จังหวะ ทำให้เกิดความไพเราะสร้างความเพลิดเพลินให้แก่ผู้ฟัง มีคุณค่าด้านวรรณศิลป์ทั้งด้านการเลือกสรรคำที่ใช้ในการแต่ง การเรียบเรียงประโยค และการใช้โวหาร เพลงนั้นอาจให้ข้อคิดแก่ผู้ฟังในการดำเนินชีวิตด้วยสำเนียงขับร้อง ทำนองดนตรี กระบวนวิธีร่าระบำ โดยเพลงสร้างสรรค์จากเครื่องดนตรีหรือการขับร้อง (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2562, เพลง) อีกทั้งยังสามารถบอกถึงความรู้สึกนึกคิด บอกอารมณ์ ของเพลงนั้นๆ ผ่านเนื้อร้อง ทำนอง จังหวะ ของเพลงในแต่ละเพลงได้อีกด้วย

นิยามและความสำคัญของบทเพลง

การสร้างสรรคบทเพลงขึ้นมาในแต่ละเพลงนั้น จะเกิดขึ้นจากอารมณ์ซึ่งจะต้องนำรูปธรรมของความรู้สึกและเรื่องราวที่อยากจะบอกเล่าออกมาจากภายในความคิดของผู้ที่แต่ง นั่นก็คือ เนื้อเพลง (lyric) ผสมกับความรู้สึกหรืออารมณ์ที่เป็นรูปแบบนามธรรมซึ่งไม่สามารถนำเสนอออกมาเป็นเนื้อหาให้เข้าใจได้ แต่สามารถสื่อออกมาให้เข้าใจได้โดยผ่านทางตัวโน้ต หรือกลุ่มของตัวโน้ตในแบบต่างๆ ซึ่งสามารถเรียก กลุ่มของของตัวโน้ตที่เป็น รูปแบบของความรู้สึก อารมณ์ เชีงนามธรรมพวกนี้ว่า ทำนอง หรือ ดนตรี และ ด้วยเหตุผลที่ว่าเพลงเป็นรูปแบบของอารมณ์ ความรู้สึก ดังนั้นเพลงที่ดีจะต้องสื่อถึงอารมณ์ ทั้งโดยตรงและโดยนัยของผู้แต่งและผู้ฟังให้ได้ เพราะเหตุนี้จึงมีการนำเพลงไปแบ่งประเภทให้เป็นหลากหลายรูปแบบด้วยกัน อาทิ เช่น เพลงรัก เพลงเศร้า เพลงปลุกใจ เพลงให้กำลังใจ เพลงที่ใช้สร้างเสริมการพัฒนาของสมอง เป็นต้น เพื่อให้ตอบโต้กับผู้ที่ฟังเพลงในหลากหลายรูปแบบนั่นเอง

บทเพลงสะท้อนวิถีชีวิต และ สังคม ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง

บทเพลง เป็นช่องทางการสื่อสารหนึ่งของสังคม เรื่องราวต่าง ๆ ที่ถูกสร้างสรรค์ด้วยศาสตร์และศิลป์ทางวรรณกรรม ผสมกับท่วงทำนองทางดนตรีเพื่อให้เกิดสุนทรีย์ในการรับสารความหมายและสาระของบทเพลงที่ต้องการสื่อออกไป เพลงเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิด จน

ตาย ทั้งเป็นเรื่องส่วนตัวและเป็นเรื่องส่วนรวม เช่น เพลงกล่อมเด็ก เพลงเกี้ยว เพลงเรือเพลงแหล่ ในทุกกิจกรรมของสังคมไทยจะมีดนตรีและเพลงเข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ หรือที่เรียกว่าเพลงพื้นบ้าน เกี้ยวข้องและสื่อสารถึงวิถีชีวิตของชาวบ้าน ดังที่ สุกกรี เจริญสุข (2538, หน้า 46) ได้อธิบายการสื่อความหมายของ เพลงไว้ 4 ประการ ได้แก่ 1) สื่อความต้องการทางร่างกาย คือเพลงที่มีความสนุก ครึกครื้นเพื่อให้ ร่างกายได้เคลื่อนไหวร่าเริง 2) สื่อความต้องการในความหมาย คือเป็นเพลงเพื่อชีวิตมีเนื้อหาของ เพลงสื่อความหมายต่าง ๆ เช่น สัญลักษณ์หมู่บ้าน กลุ่มชน การต่อสู้ 3) สื่อความรู้สึกของอารมณ์ เช่น รัก พอใจ เศียดแค้น ชิงชังขึ้นอยู่กับอารมณ์ และ 4) สื่อถึงจิตวิญญาณที่แสดงออกในรูปของ เพลง เช่น เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม ก็เปลี่ยนแปลงตาม เนื้อหาของเพลงและรูปแบบเพลงก็เปลี่ยนแปลงไปตาม เพลงจึงเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต สังคมเป็นอย่างไรเพลงก็เป็นอย่างนั้น เบอร์นาร์ด ชอว์ (George Bernard Shaw) กล่าวไว้ว่า “คุณใช้กระแจะงาไว้สำหรับดูหน้า ขณะเดียวกันคุณก็ใช้ผลงานศิลปะส่องดูสังคม”(สุกรี เจริญสุข, 2538, หน้า 47) เพลง คือ ผลงานทางศิลปะที่ถ่ายทอดเรื่องราวทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจที่ปรากฏขึ้นตาม ช่วงเวลาเสมอ

บทเพลงกับการสื่อสารทางการเมือง

บทเพลงทางการเมือง (Music in Politics) นั้น หมายถึง บทเพลงที่เป็นสื่อในการนำเสนอภาพของกลุ่มชนในสังคม ทั้งนี้อาจสะท้อนทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม วัฒนธรรม โดยดนตรี หรือบทเพลง ในแง่นี้กล่าวเพลงอาจถูกสร้างขึ้นโดยรัฐ หรือถูกสร้างโดยประชาชน ทั้งนี้ โดยมีเหตุผลเพื่อการสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นต่อปัจเจกชน ต่อสังคม ต่อรัฐ นอกจากนั้นยังมี การใช้เพลงเป็นวิธีการหนึ่งของการต่อสู้ในเชิงปัญญาเพื่อที่จะสะท้อนภาพ แนวนโยบาย ความคิดตลอดจนอุดมการณ์ของกลุ่มชนในแต่ละระดับ เพลงนั้นจึงเป็นตัวกลางสำคัญในการสะท้อนภาพเหตุการณ์สำคัญของวิถีสังคม และการต่อสู้ทางความคิด เพื่อแสวงหาความเป็นอัตลักษณ์ (Identity) ของกลุ่มชน และนำไปสู่การเคลื่อนไหวในระดับกลุ่มชน และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในที่สุด (สุชาติ แสงทอง, 2549, หน้า 1) ยกตัวอย่างเช่น คณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ คสช. ตลอดระยะเวลา 5 ปี ตั้งแต่ปี 2557-2561 ก็มีการที่ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ประพันธ์บทเพลงขึ้นมาทั้งสิ้น 6 บทเพลง ได้แก่ เพลงคืนความสุขให้ประเทศไทย เพลงเพราะเธอคือ ประเทศไทย เพลงความหวังความศรัทธา เพลงสะพาน เพลงใจเพชร เพลงสู้เพื่อแผ่นดิน เพื่อใช้ในการสื่อสารทางการเมือง ถ่ายทอดความรู้สึกของตนเองตามสถานการณ์บ้านเมืองที่กำลังเผชิญอยู่และคาดหวัง

เพื่อปลุกใจให้ประชาชนเกิดความ สามัคคี รวมกันเป็นหนึ่งเดียว และเพื่อปลุกจิตสำนึกให้คนในชาติ เกิดความรัก ความหวงแหนในประเทศไทย

การใช้การสื่อสารผ่านบทเพลงเป็นเครื่องมือทางการเมือง

บทเพลงที่มีแนวคิดทางการเมืองของประเทศไทยในยุคเริ่มแรก เป็นเพลงพื้นบ้าน เช่น เพลงอีแซว เพลงโคราช เพลงเกี่ยวข้าว เป็นต้น แต่เนื้อหาของเพลงยังเป็นเพียงการกล่าวถึง ภัยธรรมชาติ และการเอารัดเอาเปรียบของชนชั้นนายทุน จนกระทั่งบทเพลงการเมืองเริ่มมี วัตถุประสงค์ ในการสื่อสารถึงผู้ฟังได้ชัดเจนมากขึ้นนับตั้งแต่ยุคการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ซึ่งมีการพัฒนาด้านความบันเทิงในรูปแบบของภาพยนตร์ เพลงจึงเกิดพัฒนาการขึ้นพร้อม วงการ ภาพยนตร์ และการมีดนตรีสากลเข้ามาแทนที่ ยุคของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในปี พ.ศ. 2490 ที่ เกิดปรากฏการณ์เลือกตั้งที่สกปรกที่สุด ทั้งยังมีการใช้อำนาจในทางมิชอบ การคอร์รัปชัน การค้าฝิ่น เข้าสู่ยุคหมิ่น ใครค้านท่านฆ่า บทบาทของเพลงในยุคนี้เป็นแบบยั่วยุกล่อเลียน เสียดสี การเมือง ในเชิงตลกขบขัน ต่อมาในยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2501-2507 มีการประกาศ แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 เพื่อผลักดันให้ประเทศไปสู่ความทันสมัย จากผล พวงของ การพัฒนาก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างเมืองกับชนบท เกิดปัญหาตามมามากมาย เช่น ปัญหา สังคม ปัญหาการว่างงาน ปัญหาแหล่งเสื่อมโทรม เพลงการเมืองในสมัยนี้เป็นเพลงเพื่อชีวิตในยุค แรก ๆ ที่นำมาเผยแพร่ซ้ำอีกครั้ง เหตุการณ์ครั้งสำคัญทางประวัติศาสตร์ในยุคต่อมา คือ ยุคหลัง เหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ซึ่งเพลงการเมืองส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นการปลุกกระดม ชี้นำสร้าง จิตสำนึก กล่าวถึงปัญหาทางด้านเศรษฐกิจการเมือง และสังคม เช่น เพลงสู้ไม่ถอย, สานแสงทอง, กล่อมวีรชน และนกสีเหลือง เป็นต้น ศิลปินในสมัยนั้นนอกจากมีการเดินสายไปยังต่างจังหวัดและ เขตชนบท เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจ สร้างจิตสำนึกในประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนในสังคมแล้ว เพลง การเมืองยังถูกนำไปใช้ในการชุมนุมประท้วงอีกหลายครั้ง โดยครั้งสำคัญที่ทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลง ของเพลงการเมืองคือ การกลับเข้าประเทศของจอมพลถนอม กิตติขจร การจัด นิทรรศการและ การแสดงละครล้อเลียนการเมือง จนถูกเบี่ยงเบนไปเป็นคดีหมิ่นพระบรมเดชานุ ภาพรัชทายาท จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 การปราบปรามอย่างเหี้ยมโหด และ ทารุณนั้น ทำให้ กลุ่มนักศึกษาปัญญาชน และศิลปิน หนีภัยการเมืองเข้าร่วมปฏิบัติการกับพรรค คอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยที่สุด เมื่อเหตุการณ์เลวร้ายนั้นผ่านพ้นไป ศิลปินต่างทยอยออกจากป่า เข้าสู่เมือง แนวบทเพลงที่เคยต่อต้านระบบการเมือง และเต็มไปด้วยอุดมการณ์ แปรเปลี่ยน ท่วงทำนองมาใช้ วิธีการแสวงหาความร่วมมือซึ่งกันและกัน และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เหตุการณ์ครั้ง

สำคัญในหน้าประวัติศาสตร์การเมืองไทยอีกหนึ่งเหตุการณ์คือ เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 โดยเพลงที่ เป็นที่รู้จักและเป็นตัวแทนของเหตุการณ์ครั้งนั้นได้เป็นอย่างดีคือ เพลงราชดำเนิน เพลงใครฆ่าประชาชน และเพลงกระบี่มือเดียว ของ ยืนยง โอภากุล หรือ แอ๊ด คาราบาว นอกจากวงดังกล่าว แล้ว ศิลปินเพลงการเมืองคนอื่น ๆ ในสมัยนั้นยังได้รวมตัวเป็นหนึ่งเดียวเพื่อสร้างกระแส และ จิตสำนึกร่วมกัน เพื่อช่วยสร้างบรรยากาศการชุมนุมประท้วง และผ่อนคลายความตึงเครียดจากการ อภิปราย แต่สุดท้ายก็ต้องแยกย้ายกันไป เพราะเกรงภัยมีดจากรัฐบาล ร.ส.ช. (อนุชาชาติรักษา, 2543, หน้า 2)

การใช้บทเพลงทางการเมืองสะท้อนประเด็นนัยทางการเมือง

บทเพลงเปรียบเสมือนสารทางการเมืองที่ผู้แต่งเพลงต้องการจะสื่อไปยังประชาชน ขณะเดียวกันบทเพลงก็เปรียบเสมือนกระบอกเสียงในการเรียกร้องไปยังรัฐบาลหรือผู้บริหารประเทศ ในการนำปัญหาต่าง ๆ ไปหาทางแก้ไข อิทธิพลของบทเพลงจึงเปรียบได้ดังอาวุธที่นำเกรงขาม ดังจะเห็นได้จากมีเพลงบางเพลงเป็นเพลงต้องห้าม เช่น “เพลงสามล้อคัน” “เพลงผู้แทนควาย” “ถั่งโถมโหมแรงไฟ” “หนักแผ่นดิน” เป็นต้น ความหมายหรือนัยที่ปรากฏในเนื้อหาเพลงเหล่านี้ ส่งผลกระทบต่อผู้มีอำนาจให้เกรงกลัว จึงต้องมีการควบคุมไม่ให้เผยแพร่ให้ประชาชนได้รับรู้ สอดคล้องกับนักแต่งเพลงลูกทุ่งชื่อดังอย่างครูสุลา คุณวุฒิได้กล่าวไว้ในงานของ วิภา ปานประชา (พ.ศ. 2549) ว่า “เพลงเปรียบเสมือนจดหมายเหตุที่บันทึกเรื่องราวของสังคม สะท้อนสภาพสังคม ในลักษณะของศิลปะร่วมสมัย มีการหยิบยกปัญหาชีวิตความเป็นอยู่วิถีชีวิตผู้คนในสังคมทุกยุค ทุกสมัย เป็นการเล่าเรื่องของสังคม เล่าเรื่องของคนผ่านไปทางบทเพลง” (วิภา ปานประชา, 2549) บทเพลงจึงมีบทบาทต่อ การสื่อสารทางการเมืองและมีอิทธิพลต่อการเมือง โดยเฉพาะบทเพลงที่ได้รับความนิยมมาก ยังมีอิทธิพลมากเช่นกัน

ตัวอย่างบทเพลงที่มีเนื้อหาสะท้อนประเด็นนัยทางการเมือง

เพลงถั่งโถมโหมแรงไฟ มีลักษณะปลุกใจ แต่งโดย สุรชัย จันทิมาธรเป็น บทเพลงปฏิวัติที่เขียนและขับร้องโดย วงดนตรีคาราวาน ซึ่งเขียนขึ้นเมื่อสมาชิกของวงทุกคน เดินทางเข้าป่า หลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เพื่อเข้าร่วมการต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เนื่องจากความกดดันทางการเมืองยุคนั้นก็เป็นเพลงต้องห้ามอีกเพลง มีเนื้อหา (สุรชัย จันทิมาธร, 2546, หน้า 45) ดังนี้

“ปฏิวัติโค่นล้มสังคมแบบเก่า	ปฏิวัติเพื่อเราประชาชนชาติไทย
มาร่วมกันดันกงล้อประวัติศาสตร์	สู่เอกราชจริงแท้และสดใส

จับอาวุธถั่งโถมโหมแรงไฟ	เพื่อก้าวไกลแห่งสังคมอุดมการณ์
ทหารแห่งประชาทำหน้าที่	กำจัดเหล่าไพร่ปฏิบัติกริยา
ความลำบากนั้นคือมิตรล้างอุปสรรค	โค่นจักรพรรดิฟาสซิสต์และศักดินา
มันก่อกรรมทำร้ายเราเรื่อยมา	ชาติประชาเป็นดังผู้ปลีกรรม
มวลชนตั้งผนังทองแดงกำแพงเหล็ก	เอกลักษณ์นี้แหละหนาใช้คนต้อยต่ำ
คือผู้ยืนอยู่ยงคงทนยิ่ง	ทุกอย่างสิ่งผลิตผลมวลชนทำ
เรานักรบแห่งประชาமாக้าวนำ	มือจะกำปืนกล้าประกาศชัย
อำนาจรัฐจักได้มาด้วยกระบอกรบปืน	ปืนต่อปืนมันยังมาเรายังไป
ติดอาวุธความคิดพิชิตศึก	ปลุกสำนึกปลดปล่อยและปลุกใจ
ปฏิวัติโค่นล้มสังคมแบบเก่า	ปฏิวัติเพื่อเราประชาชาติไทย
มาร่วมกันดันกงล้อประวัติศาสตร์	สู่เอกราชจริงแท้และสดใส
จับอาวุธถั่งโถมโหมแรงไฟ	เพื่อก้าวไกลแห่งสังคมอุดมการณ์
จับอาวุธถั่งโถมโหมแรงไฟ	เพื่อก้าวไกลแห่งสังคมอุดมการณ์”

บทสรุป

บทเพลงกับการสื่อสารทางการเมืองเป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการพูดถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นและสะท้อนกับสภาพเหตุการณ์ ณ ช่วงเวลานั้นๆ ในแต่ละยุคสมัยตั้งแต่อดีตเริ่มแรกจากการที่ ผู้คนยังพูดถึงภัยทางธรรมชาติ และ ชนชั้นนายทุน ลักษณะของบทเพลงจะเป็นบทเพลงพื้นบ้าน เพื่อกล่าวถึงเหตุการณ์ ณ เวลานั้น แต่เมื่อเวลาผ่านไปวิวัฒนาการทางด้านต่างๆก็พัฒนาตามไปรวมถึงบทเพลงที่เป็นการสื่อสารทางการเมืองด้วยเริ่มใช้บทเพลงเป็นเครื่องมือเพื่อจุดประสงค์เฉพาะตัวมากขึ้น ที่เห็นได้ชัดเจนตั้งแต่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 เริ่มมีการใช้บทเพลงเพื่อยั่วยุหรือล้อเลียนกันทางการเมืองมากขึ้น เพื่อสร้างพรรคพวกที่มีความคิดเห็นตรงกัน แต่ก็สามารถสร้างความรู้สึกต่อต้านให้กับผู้คนที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกันด้วยเช่นกัน ในขณะเดียวกัน บทเพลงทางการเมืองก็สามารถสร้างความรัก ความสามัคคี กระตุ้นให้คนในชาติเกิดความรักความหวงแหนในชาติของตนเองด้วยเช่นกัน ตัวอย่างเช่น รัฐบาลของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ โดย พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งได้ประพันธ์บทเพลงขึ้นมาเพื่อให้คนฟังแล้วรู้สึกถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อปลุกใจให้คนในชาติรู้สึกถึงความหวงแหนในชาติของตนเอง เป็นต้น

เนื่องจากการใช้บทเพลงในการสื่อสารทางการเมืองนั้นทำให้เข้าถึงผู้ฟังได้ง่ายกว่าการสื่อสารทางการเมืองประเภทอื่นๆ และ สามารถเข้าถึงผู้ฟังได้ทุกระดับ ทุกเพศทุกวัย ฉะนั้นการ

สื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงจะต้องคำนึงถึง เนื้อหาโดยตรง เนื้อหาโดยนัย ทำนองเพลง บริบทของสถานะเหตุการณ์ในปัจจุบันนั้น ก่อนที่ผู้ส่งสารจะส่งสารไปถึงผู้รับสารด้วย

ดังนั้น จึงอาจจะกล่าวได้ว่าการสื่อสารการเมืองผ่านบทเพลงเป็นวิธีการที่อยู่คู่กับมนุษย์มาตั้งแต่โบราณกาลและอาจจะอยู่คู่กับมนุษย์ตลอดไป

เอกสารอ้างอิง : References

- ดวงทิพย์ วรพันธุ์ และคณะ (2536). รายงานการวิจัยเรื่องพรรคการเมืองและพฤติกรรมการสื่อสารระหว่างพรรคการเมืองเสี่ยงเลือกตั้งทั่วไป 2535. กรุงเทพฯ : คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พลฤทธิสถาน ชุมพล. (2552). ระบบการเมือง: ความรู้เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พลฤทธิสถาน ชุมพล. (2540). ระบบการเมือง: ความรู้เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสรี วงษ์มณฑา. (2537). การประยุกต์ทฤษฎีในการสื่อสาร หลักและทฤษฎีการสื่อสาร. เอกสารการสอนชุด วิชาหลักและทฤษฎีการสื่อสาร. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (2562). เข้าถึงได้จาก <http://www.royin.go.th/dictionary/> และ ค้นหาคำศัพท์คำว่า บทเพลง.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2562). เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/หน้าหลัก> และ ค้นหาคำว่าเพลง หรือ <https://th.wikipedia.org/wiki/เพลง>.
- สุกรี เจริญสุข. (2538). ดนตรีชาวสยาม (Music Of Siam). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุชาติ แสงทอง. (2549). ดนตรีการเมืองไทย พ.ศ.2481 – 2516. ดุษฎีบัณฑิตโทศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อนุชา ชาตริศึกษา. (2543). โลกทัศน์ทางการเมืองของศิลปินเพื่อชีวิตในสังคมไทย. รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิภา ปานประชา. (2549). การศึกษาภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ สลา คุณวุฒิ. ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยศึกษา). บัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุรัชย์ จันทิมาธร. (2546). เนื้อนัย (เพลง). กรุงเทพฯ : สามัญชน.

ปัญหากลุ่มชาติพันธุ์ ยาเสพติดและความมั่นคงของประเทศ

Ethnic group problems, Drugs and National security.

อรรคเดช สนลอย * สันฐาน ชยนนท์**

บทคัดย่อ

ชาวม้งลาว เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยชาวไทยภูเขาที่มีจำนวนประชากรมากเป็นอันดับสองในจำนวนชาวไทยภูเขาทั้งหมดที่มีอยู่ อาศัยอยู่ในพื้นที่ 13 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา น่าน กำแพงเพชร ตาก พิชณุโลก เพชรบูรณ์ แพร่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง สุโขทัยและเลย ชาวม้งลาวมีปัญหาต่าง ๆ เช่นเดียวกับชาวเขาเผ่าอื่น ๆ ในยุคสงครามเย็น ชาวไทยภูเขาทุกกลุ่มชาติพันธุ์ม้งลาวได้เข้าร่วมกิจกรรมกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (ผกค.) ในพื้นที่ทางภาคเหนือ จนสามารถตั้งเป็นกองกำลังติดอาวุธขนาดใหญ่ ซึ่งคนพื้นราบเรียก ชาวม้งกลุ่มนี้ว่า “แม้วแดง” กรณี “แม้วแดง” จึงเป็นบทเรียนจากอุดมการณ์ชาตินิยมและผลกระทบที่เกิดจากกลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อย จนรัฐบาลต้องใช้นโยบายการเมืองนำการทหารเข้ามาแก้ไขปัญหา แต่ก็มีชาวม้งบางส่วนที่ทำให้ประโยชน์ให้กับทางราชการในหลายกรณี เช่น การเข้าร่วมเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย (ผรท.) ช่วยทางราชการปราบปรามผู้ก่อการร้ายที่ยังหลงผิด กรณีความขัดแย้งระหว่างไทยกับลาวในพื้นที่ 3 หมู่บ้าน (บ้านใหม่ บ้านกลาง บ้านสว่าง) จังหวัดอุตรดิตถ์ และกรณีบ้านร่มเกล้า จังหวัดพิษณุโลก ตั้งแต่ปี พ.ศ.2537 จนถึงปัจจุบัน ไทยประสบปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ซึ่งรัฐบาลต้องประกาศสงครามกับปัญหาดังกล่าว และกระแสสังคมมองภาพของชาวไทยภูเขาทุกกลุ่มชาติพันธุ์ม้งลาว คือ ต้นตอของการแพร่ระบาดของยาเสพติด ซึ่งปัญหา ยาเสพติดเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ จึงจำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ในการแก้ปัญหาอย่างเร่งด่วน

คำสำคัญ : กลุ่มชาติพันธุ์ ยาเสพติด ความมั่นคง

*Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

** College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

Abstract

Lao Hmong are a minority ethnic group with the second largest population of Thai hill tribes that live in 13 provinces; Chiang Mai, Chiang Rai, Phayao, Nan, Kamphaeng Phet, Tak, Phitsanulok, Phetchabun, Phrae, Mae Hong Son, Lampang, Sukhothai and Loei Lao Hmong have many problems similar to other minority ethnic groups. During the Cold War era, the Lao Hmong participated in activities with communist terrorist groups living in northern Thailand eventually joining to form a large armed force of people called “Red Miao”. The creation of the “Red Miao” supported by ethnic minorities was a direct impact resulting from nationalism, and was an important lesson learned. To resolve the issue, the Government used political means to guide the military in addressing the problem. There were, however, many cases of Hmong people who supported the government to suppress terrorists by joining the Thai National Developer movement and helping to resolve conflict between Thailand and Laos in 3 villages (Ban Mai, Ban Klang, Ban Sawang) in Uttaradit Province, and in Baan Romklao in Phitsanulok Province. Since 1994 until now, Thailand has been facing a serious drug epidemic forcing the government to declare war on the problem. From the perspective of the public, Lao Hmong are the source of the drug epidemic problem which has a wide impact and consequences on national security requiring a urgent strategy to solve the problem.

Keyword : ethnic group, drug, stability

บทนำ

ประเทศไทยประสบปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ซึ่งรัฐบาลต้องประกาศสงครามกับปัญหาดังกล่าวและกระเส้าสังคมได้มองภาพของชาวไทยภูเขากลุ่มชาติพันธุ์ม้งลาว คือ ต้นตอการแพร่ระบาดของ ยาเสพติด อันนำไปสู่การเกิดความขัดแย้งทางด้านทัศนคติต่อกันขึ้นในระดับหนึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ม้งลาวที่อยู่ในประเทศไทย และประเทศเพื่อนบ้านคือ จีน ลาว พม่า และ เวียดนาม จากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของลาว เมื่อ พ.ศ. 2518 ส่งผลให้ชาวม้งลาว บางส่วนอพยพลี้ภัยจาก

ลาวไปอยู่ประเทศที่สาม และมีบางส่วนอพยพหลบหนีจาก ศูนย์อพยพตามชายแดนของไทยเข้าสู่ที่ พักสงฆ์ถ้ากระบอก อำเภอพระพุทธรบาท จังหวัดสระบุรี จนเป็นชุมชนขนาดใหญ่เป็นระยะเวลา ยาวนาน ปัจจุบันทางราชการสามารถสลายชุมชนแห่งนี้ได้สำเร็จ และทำพิธีปิดชุมชนไปแล้ว เมื่อ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2548 แต่เกิดปัญหาการอพยพข้ามชาติของชาวม้งลาว เข้ามาพักพิงที่บ้านห้วย น้ำขาว ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ อีกจำนวนมาก การอพยพข้ามชาติดังกล่าว ได้มีการนำเสนอทางสื่อต่าง ๆ ว่ามีกลุ่มผู้มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่เป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาลประเทศ เพื่อนบ้าน (ลาว) ปะปนเข้ามา จึงเป็นปัญหาที่ล่อแหลมต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2554 หน้า 14)

ชาวไทยภูเขากลุ่มชาติพันธุ์ม้งลาว มีการพัฒนาการทั้งด้านการเมืองการปกครองและ การเรียกร้องสิทธิมนุษยชนมากขึ้น มีการจัดตั้งองค์กรต่าง ๆ ในลักษณะองค์กรพัฒนา เอกชน (NGO) โดยเฉพาะองค์กรทางชาติพันธุ์ของตนทั้งภายในประเทศและมีความเกี่ยวโยงสัมพันธ์กับ องค์กรทางชาติพันธุ์ม้งลาวระหว่างประเทศ (ชัชวาล ทองดีเลิศ, 2553, หน้า 1-7) จนทำให้มีเครือข่าย กว้างขวางและเป็นที่น่าสังเกตว่าในบริบทที่ผ่านมาคนไทย ซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่และกลุ่มชาติพันธุ์ ชาวเขา ต่างมองพฤติกรรมของแต่ละฝ่ายในลักษณะ ของคนต่างวัฒนธรรม แม้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ ชาวเขาจะพยายามปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม และคนส่วนใหญ่ก็ตาม จากเหตุการณ์ใน ประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ได้เกิดความขัดแย้ง ระหว่างคนต่างชาติพันธุ์ระหว่างชนกลุ่ม น้อยกับชนส่วนใหญ่ จนรัฐบาลในหลายประเทศต้องนำนโยบายต่าง ๆ มาใช้แก้ปัญหา เช่น นโยบาย การผสมกลมกลืน (Assimilation Policy) นโยบายการบูรณาการ, การรวมพวก (Integration Policy) นโยบายกีดกันชนกลุ่มน้อยทางกฎหมาย (Legal Protection Policy) นโยบายย้ายประชากร (Population Transfer Policy) นโยบายการควบคุมต่อเนื่อง (Continued Subjugation Policy) นโยบายการกำจัดให้สิ้นซาก (Extermination Policy) นโยบายการแยกพวก (Segregation Policy) (สมชาย วิษณุวงศ์, พล.ต., 2552, หน้า 103)

ทฤษฎีการศึกษาเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อย

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อย Gibney, Hansen, and Barbara (2004, pp. 1-7), Park et al. (2004, pp. 1-6) (อ้างถึงใน สิทธิเดช วงศ์ปรัชญา, 2550 หน้า 20) ได้แก่

ทฤษฎีความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ (Theories of Ethnic Relations) การที่ชนกลุ่ม น้อยและชนกลุ่มใหญ่ที่มีความเป็นชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ความเชื่อที่แตกต่างกันอยู่ ร่วมกันหรือขัดแย้งกัน จะประกอบด้วยทฤษฎีระดับใหญ่ 2 กลุ่มทฤษฎี คือ

1. ทฤษฎีการกิจนิยม (Functionalism Theories) เชื่อว่า ทุกสังคมต้องมีหน้าที่และประกอบด้วยหน่วยต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่แตกต่างกัน แต่จะประสานกัน โดยมีค่านิยมเป็นแนวทาง เพื่อการดำรงอยู่ของสังคมและสังคมจะบรรลุผลจะต้องผ่านการกล่อมเกลாத่าง การเมืองของสมาชิก เพื่อจัดระเบียบหน้าที่ ความสัมพันธ์ ระหว่างชนกลุ่มใหญ่และชน กลุ่มน้อยจะเกิดปัญหาและเป็นเงื่อนไขทางสังคมถ้าสังคมนั้นไม่เท่าเทียมกันทางเชื้อชาติ และเอกลักษณ์ของกลุ่ม แนวทางที่จะทำให้นโยบายลดลง ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ (1) ลดความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มที่ครอบงำกับชนกลุ่มน้อย (2) ให้ความเสมอภาคทางกฎหมาย ฯลฯ และให้ชนกลุ่มน้อยมีส่วนร่วม (3) พัฒนาชนกลุ่มน้อยให้เท่าเทียมกับชนกลุ่มใหญ่ เพื่อให้เกิดการผสมกลมกลืน ซึ่งเป็นทางออกทางเดียว

2. ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory) เชื่อว่า สังคมที่ไม่มีความเสมอภาคกัน ทางเชื้อชาติ จะทำให้เกิดการครอบงำเอาเปรียบกัน ส่งผลให้เกิดการรวมตัวทางด้านเชื้อชาติ ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการบริหาร สาเหตุปัญหาที่สำคัญก็คือ พฤติกรรมการกดขี่จากชนกลุ่มใหญ่ทางสังคม ผู้ร่ำรวย ผู้มีอำนาจ ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยจะถูก ครอบงำ เพราะขาดอำนาจการต่อรองความรู้ในการป้องกันตนเองอันเป็นผลจากความ ไม่เสมอภาคและขาดโอกาสทางสังคม ในกลุ่มทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory)

จากทฤษฎีความสัมพันธ์กลุ่มชาติพันธุ์ (Theories of Ethnic Relations) ดังกล่าว จะพบว่าในเรื่องของชนกลุ่มน้อย เชื้อชาติ ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ความเสมอภาคกันทางสังคม ฯลฯ จึงสามารถที่จะนำแนวทฤษฎีดังกล่าวเข้ามาใช้ประโยชน์ต่อการศึกษาได้เป็นอย่างดี และในสังคมปัจจุบัน มีความเชื่อมโยงและซับซ้อน และมักมีการรวมกันจัดตั้งองค์กรในลักษณะต่าง ๆ เพื่อป้องกันสิทธิของตน ดังนั้นองค์กรเอกชน องค์กรทางสังคมต่าง ๆ จึงเข้ามามีบทบาทมากขึ้น

สภาพปัญหา ยาเสพติดและผลกระทบของปัญหา ยาเสพติดที่มีต่อความมั่นคงของประเทศ

ปัญหา ยาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญของประเทศที่ยังคงมีความรุนแรงในปัจจุบันทั้งปัญหาในด้านการเป็นพื้นที่ผลิต การเป็นพื้นที่การค้าและการลำเลียง หรือการเป็นทางผ่านของยาเสพติดและปัญหาด้านการเป็นพื้นที่แพร่ระบาดของยาเสพติด เห็นได้จากปัญหาการลักลอบขนย้ายยาเสพติดตามแนวชายแดน อาชญากรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและครอบครัวแตกแยก เยาวชนซึ่งเป็น กำลังสำคัญของชาติต้องตกเป็นทาสของยาเสพติดและนำไปสู่ปัญหาพฤติกรรมเบี่ยงเบนและการทำความผิดอื่นตามมาอีกมากมาย ท้องถิ่น/ ชุมชนมีความอ่อนแอ ครู อาจารย์ แม่บ้านและเจ้าหน้าที่ของรัฐได้เข้าไปมีส่วนในขบวนการค้ายาเสพติด ซึ่งสภาพปัญหา ยาเสพติดที่มีในประเทศที่กล่าวมาส่งผลกระทบต่อปัญหาสังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคงของชาติ

ซึ่งผลกระทบของปัญหายาเสพติดในประเทศ ได้แก่ ผลกระทบด้านเศรษฐกิจผลกระทบด้านสังคม สุขภาพอนามัย และผลกระทบด้านความมั่นคงสภาพปัญหาเสพติดในปัจจุบัน มีสาเหตุหลักอยู่ 4 ด้าน (อานนท์ รุ่งโรจน์สารทิศ, 2550, หน้า 20) คือ

1. ตัวผู้เสพยาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชน การปฏิบัติตัวของผู้เสพยาจะเป็นปัญหา นำไปสู่การติดยาเสพติด ได้แก่ การคบเพื่อน การถูกชักชวนจากเพื่อน ความเกรงใจเชื่อคนง่าย ต้องการที่พึ่งทางใจ บางคนมีปัญหาเรื่องการเรียน แก้ปัญหาไม่ได้ อยากลองอยากรู้ อยากเด่นดังเป็นที่ยอมรับของเพื่อน มีค่านิยมที่ผิด ติดแพชชั่นตามเพื่อน เลียนแบบดารา ขาดทักษะในการดำเนินชีวิต ความเป็นตัวของตัวเอง และปัจจัยสำคัญที่จะเอื้อให้นักเรียนหรือเยาวชนติดยาเสพติดคือ สามารถหาซื้อได้ง่ายในชุมชน เนื่องจากผู้จำหน่ายมีมากเพราะรายได้ดี

2. ครอบครัว ปัญหาของครอบครัวส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพจิตใจของวัยรุ่น และเป็นที่มาของปัญหาเสพติด ทำให้เกิดการแพร่ระบาดอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นปัญหาที่พบบ่อย ๆ ได้แก่ ปัญหาการหย่าร้างของพ่อแม่ ทำให้เด็กขาดความอบอุ่นในครอบครัว ขาดที่พึ่งทางใจ พ่อแม่ไม่มีเวลาให้ครอบครัว เด็กอาศัยอยู่กับคนอื่นที่ไม่ใช่พ่อแม่ นอกจากนี้ยังมีปัญหา พ่อแม่ไม่เป็นอย่างที่ดีของลูก มีการทะเลาะเบาะแว้งเป็นประจำ ครอบครัวขาดความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับยาเสพติด และประการสำคัญคือ สมาชิกไม่ยอมให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหายา

3. สถานศึกษา สถานศึกษาเป็นแหล่งรวมของเด็กหลายชุมชนเข้ามาอยู่ด้วยกันจำนวนมาก แต่บุคลากรในสถานศึกษามีภารกิจมากจึงมีการดูแลเฝ้าระวังไม่ทั่วถึง การบริหารจัดการกับปัญหายาเสพติดของสถานศึกษา ก็มีส่วนต่อผลการแพร่ระบาดของยาเสพติด ที่พบอยู่เสมอคือ ผู้บริหารปกปิดสภาพปัญหาที่แท้จริง เกรงจะเสียชื่อเสียงของสถานศึกษา ครูและบุคลากรของสถานศึกษาขาดความรู้และประสบการณ์ในการจัดทำสื่อรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดเพื่อเตือนสตินักเรียน ไม่ให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด และที่สำคัญคือ สถานศึกษาขาดการประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง (ศิริศักดิ์ งามศิริ, 2552, หน้า 22)

4. สภาพสังคมและเศรษฐกิจ ในปัจจุบันสภาพสังคมและเศรษฐกิจส่งผลให้การแพร่ระบาดของยาเสพติดทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะชุมชนรอบ ๆ สถานศึกษามีการแพร่ระบาดอย่างรุนแรง และปะปนเข้าไปในสถานศึกษาอย่างรวดเร็ว สาเหตุที่มาของปัญหาคือ สภาพสังคมรอบข้างสถานศึกษาเป็นแหล่งชุมชนแออัด สังคมใกล้บ้านนักเรียนเป็นแหล่งเสื่อมโทรม มีแหล่งอบายมุขและสถานบันเทิงมากมาย สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสิ่งพิมพ์ขาดการควบคุมดูแลอย่างจริงจัง สภาพสังคมฟุ้งเฟ้อ เลียนแบบสังคมตะวันตก นอกจากนี้ยังมีสภาพปัญหาการติดต่อกับ

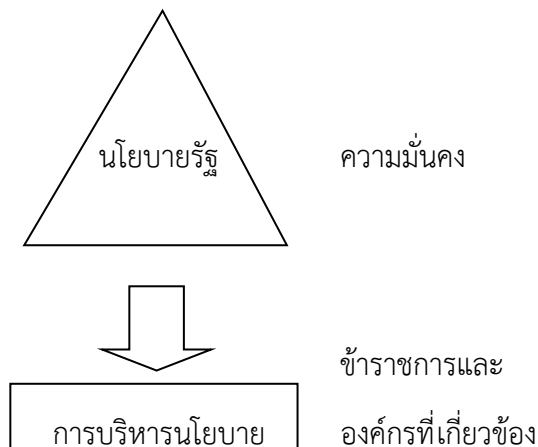
ต่างประเทศ เป็นเส้นทางหนึ่งของยาเสพติดจากต่างประเทศไหลเข้ามาแพร่ระบาดในประเทศ (อานนท์ รุ่งโรจน์สารทิต, 2550, หน้า 20)

นโยบายของรัฐและบทบาทของข้าราชการในการบริหารนโยบายความมั่นคง

1. นโยบายของรัฐด้านความมั่นคง

การกำหนดนโยบายของรัฐ ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ คือ ขั้นตอนการกำหนดนโยบาย ซึ่งในทางปฏิบัติจะพบว่าข้าราชการการเมือง และข้าราชการประจำ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายพร้อมกันตามความเหมาะสมและสถานการณ์ สำหรับการดำเนินนโยบาย โดยข้าราชการประจำและหน่วยราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนการประเมินผล เพื่อตรวจและติดตามความสำเร็จในการดำเนินนโยบายตามวัตถุประสงค์ ในอันที่จะนำไปสู่ขั้นตอนการต่อเนื่องนโยบาย หรือการสิ้นสุดนโยบาย

สำหรับนโยบายความมั่นคงแห่งชาติของไทย กล่าวได้ว่าเป็นนโยบายที่มีความสำคัญ เพื่อการคงอยู่ของประเทศ มีเป้าหมายที่สำคัญคือ มุ่งรักษาผลประโยชน์ และความมั่นคงของชาติให้เกิดความสมดุลทุกด้านและมุ่งสนับสนุนนโยบายด้านอื่น ๆ ของรัฐบาลเพื่อส่งเสริมแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ไม่มีปัจจัยเสี่ยงต่อความมั่นคง ให้มีความสำคัญต่อคุณภาพและศักยภาพของคนในชาติ (นโยบายความมั่นคง แห่งชาติ พ.ศ. 2546-2549) เพราะฉะนั้น การกำหนดนโยบายความมั่นคงแห่งชาติของไทยที่ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่า ขั้นตอนการกำหนดนโยบายไปปฏิบัติ เป็นความรับผิดชอบของข้าราชการประจำ และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

แผนภาพ 1 การกำหนดนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ

(ปรัชญา เวสารัชช, 2548, หน้า 2-58; ขจัดภัย บุรุษพัฒน์, 2548, หน้า 209-255) ซึ่งได้ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยเชิงนโยบายที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายประกอบด้วย (1) การกำหนดนโยบาย (จะต้องศึกษาปัญหาข้อเท็จจริง) (2) การนำนโยบายไปปฏิบัติ (3) การประเมินสถานการณ์อย่างสมเหตุสมผล ตลอดจนการประเมินผลของการดำเนินการ โดยเฉพาะผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ความพร้อมของหน่วยปฏิบัติและกฎระเบียบ ขั้นตอนต่างๆ จะต้องมีความสอดคล้องกับนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ

2. บทบาทของข้าราชการในการบริหารนโยบายความมั่นคง

จากเป้าหมายของการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) กำหนดให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยมีองค์ประกอบสำคัญ คือ ชุมชนเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิต มีความมั่นคงทางสังคมอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม มีการบริหารจัดการภาครัฐที่ดีที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นหลักปฏิบัติ ยึดกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวม และให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อชั้นนำทิศทางการปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในระยะ 5-15 ปีข้างหน้า โดยมุ่งให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมค้ำึงถึงทุกมิติของคุณค่าความเป็นคน และการอยู่ร่วมกันด้วยสันติสุขระหว่างคนกับคนและคนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม พัฒนาค้นให้มีคุณภาพมีความรอบรู้คู่คุณธรรมลดปัญหาความยากจน สร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เพิ่มประสิทธิภาพภาครัฐ การเพิ่มการมีส่วนร่วมภาคประชาชน แก้ไขปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี สร้างความเท่าเทียมและความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม จึงเป็นกรอบและทิศทางในการดำเนินนโยบายต่าง ๆ

การพัฒนาประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) อยู่ในห้วงเวลาของการปฏิรูปประเทศเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานหลายด้านที่สั่งสมมานานท่ามกลางสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วและเชื่อมโยงกันใกล้ชิดมากขึ้น การแข่งขันด้านเศรษฐกิจจะเข้มข้นมากขึ้นสังคมโลกจะมีความเชื่อมโยงใกล้ชิดกันมากขึ้นเป็นสภาพไร้พรมแดน การพัฒนาเทคโนโลยีจะมี การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและจะกระทบชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างมาก ขณะที่ประเทศไทยมีข้อจำกัดของปัจจัยพื้นฐานเชิงยุทธศาสตร์เกือบทุกด้านและจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาที่ชัดเจนขึ้น ช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 นับเป็นจังหวะเวลาที่ท้าทายอย่างมากที่ประเทศไทยต้องปรับตัวขนานใหญ่ โดยจะต้องเร่งพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนา และนวัตกรรมให้เป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกด้านเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยท่ามกลางการแข่งขันใน

โลกที่รุนแรงขึ้นมากแต่ประเทศไทยมีข้อจำกัดหลายด้าน อาทิ คุณภาพคนไทยยังต่ำ แรงงานส่วนใหญ่มีปัญหาทั้งในเรื่ององค์ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ สังคมขาดคุณภาพและมีความเหลื่อมล้ำสูงที่เป็นอุปสรรคต่อการยกระดับศักยภาพการพัฒนา โครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมสูงวัยส่งผลให้ขาดแคลนแรงงาน จำนวนประชากรวัยแรงงานลดลงตั้งแต่ปี 2558 และโครงสร้างประชากรจะเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์

ภายในสิ้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็ร้อยละหรือเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็วซึ่งเป็นทั้งต้นทุนในเชิงเศรษฐกิจและผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตประชาชน ในขณะที่การบริหารจัดการภาครัฐยังด้อยประสิทธิภาพ ขาดความโปร่งใส และมีปัญหาคอร์รัปชันเป็นวงกว้างจึงส่งผลให้การผลักดันขับเคลื่อนการพัฒนาไม่เกิดผลสัมฤทธิ์เต็มที่ บางภาคส่วนของสังคมจึงยังถูกทิ้งอยู่ข้างหลังท่ามกลางปัญหาท้าทายหลากหลายที่เป็นอุปสรรคสำคัญ สำหรับการพัฒนาประเทศในระยะยาวดังกล่าว ก็เป็นที่ตระหนักร่วมกันในทุกภาคส่วนว่า การพัฒนาประเทศไทยไปสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนในระยะยาวได้นั้น ประเทศต้องเร่งพัฒนาปัจจัยพื้นฐานเชิงยุทธศาสตร์ในทุกด้าน ได้แก่ การเพิ่มการลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ซึ่งต้องดำเนินการควบคู่กับการเร่งยกระดับทักษะฝีมือแรงงานกลุ่มที่กำลังจะเข้าสู่ตลาดแรงงานและกลุ่มที่อยู่ในตลาดแรงงานในปัจจุบันให้สอดคล้องกับสาขาการผลิตและบริการเป้าหมาย และการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี รวมถึงการพัฒนาคนในภาพรวมให้เป็นคนที่มีคุณภาพในทุกช่วงวัยที่สามารถบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงที่เป็นสภาพแวดล้อมการดำเนินชีวิตได้อย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทุนมนุษย์จากการยกระดับคุณภาพการศึกษา การเรียนรู้ การพัฒนาทักษะ และยกระดับคุณภาพบริการสาธารณสุขให้ทั่วถึงในทุกพื้นที่ พร้อมทั้งต้องส่งเสริมบทบาทสถาบันทางสังคมในการกล่อมเกลาสร้างคนดี มีวินัย มีค่านิยมที่ดีและมีความรับผิดชอบต่อสังคม นอกจากนั้น ในช่วงเวลาต่อจากนี้ การพัฒนาต้องมุ่งเน้นการพัฒนาเชิงพื้นที่และเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของเมืองต่างๆ ให้สูงขึ้นภายใต้การใช้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม ลักษณะการใช้ที่ดินการจัดระเบียบผังเมืองและความปลอดภัยตามเกณฑ์เมืองน่าอยู่ที่เหมาะสม เพื่อกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมให้ทั่วถึง และเป็นการสร้างฐานเศรษฐกิจและรายได้จากพื้นที่เศรษฐกิจใหม่มากขึ้น ซึ่งจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำภายในสังคมไทยลง และในขณะเดียวกันก็เป็นการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันจากการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่ เป็นพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ทั้งตอนในและตามแนวจุดชายแดนหลัก

การพัฒนาภายใต้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 จึงเป็น 5 ปีแรกของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) สู่การปฏิบัติ โดยที่ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีเป็นแผนแม่บทหลักของการพัฒนาประเทศไทยให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยได้กำหนดเป้าหมายอนาคตประเทศไทยในระยะ 20 ปีพร้อมทั้งประเด็นยุทธศาสตร์และแนวทางหลักที่จะขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายระยะยาวของประเทศที่ได้กำหนดไว้ โดยมีแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 เป็นเครื่องมือหรือกลไกสำคัญที่สุดที่ถ่ายทอดยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) สู่การปฏิบัติในลำดับแรกที่ขับเคลื่อนไปสู่การบรรลุเป้าหมายในระยะยาวได้ในที่สุด โดยมีกลไกตามลำดับต่างๆ และกลไกเสริมอื่นๆ ในการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติให้เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมาย ทั้งนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความมั่งคั่งและยั่งยืนการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองอันเกิดจากกระแสโลกาภิวัตน์ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี มีแนวโน้มส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและเสถียรภาพของประเทศไทยในหลายมิติ ทั้งภัยคุกคามภายนอก ได้แก่ การขยายอิทธิพลและการเพิ่มบทบาทของประเทศมหาอำนาจในภูมิภาคต่างๆ ของโลก ความขัดแย้งด้านอาณาเขตแบบรัฐต่อรัฐ อาชญากรรมข้ามชาติและการก่อการร้าย และภัยคุกคามภายในประเทศ ได้แก่ สถาบันหลักของชาติได้รับผลกระทบจากความเห็นต่างทางความคิดและอุดมการณ์ของคนในชาติ การสร้างสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และการคุกคามทางเศรษฐกิจโดยอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ ในระยะ 5 ปีต่อไป ซึ่งเป็นช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12จึงให้ความสำคัญต่อการฟื้นฟูพื้นฐานด้านความมั่นคงที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศโดยเฉพาะการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติของผู้มีความเห็นต่างทางความคิดและอุดมการณ์บนพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และการเตรียมการรับมือกับภัยคุกคามข้ามชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่ออย่างมีนัยยะสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในระยะ 20 ปีข้างหน้า

เนื่องจากข้าราชการ คือบุคลากรสำคัญที่ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของรัฐ ดังนั้น ยุทธศาสตร์ความมั่นคงชายแดน (พ.ศ. 2558-2565) จึงเป็นแนวทางปฏิบัติตามนโยบายความมั่นคง ที่ข้าราชการต้องปฏิบัติตามกรอบและทิศทางในการดำเนินงานในภาพรวม โดยเชื่อมโยงประสานสัมพันธ์อย่างมีเอกภาพ ประสิทธิภาพและคุณภาพ เสริมสร้างศักยภาพคน ชุมชนและพื้นที่เป้าหมายบริเวณพื้นที่ชายแดนให้มีความเข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกันปัญหาต่าง ๆ มิให้กระจายลึกเข้ามาพื้นที่ตอนในของประเทศ สร้างสภาวะแวดล้อม ที่สงบสันติและพัฒนาขึ้นในบริเวณชายแดนของประเทศเพื่อนบ้าน (ยุทธศาสตร์ความมั่นคงชายแดน พ.ศ. 2558-2565 , หน้า 1-10)

ดังนั้นยุทธศาสตร์ความมั่นคงของชาติ จึงมีกรอบการดำเนินการในลักษณะองค์ รวม (holistic) เพื่อแก้ไขปัญหาในภาพรวม กำหนดประเภทและลำดับความสำคัญในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์และความเป็นจริง

บทสรุป

การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมของชาวไทยภูเขากลุ่มชาติพันธุ์ม้งลาวมีข้อจำกัด หลายประการเป็นเรื่องของความแตกต่างทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรมประเพณี ฯลฯ พฤติกรรมบางอย่างเป็น พฤติกรรมปกปิดทั้งของชาวม้งลาวและผู้เกี่ยวข้อง รวมถึงปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดที่ยังมีการ แพร่หลายในวงกว้างซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ จำเป็นที่ผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนต้อง ร่วมมือ ร่วมใจกันนำข้อขับเคลื่อนนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2558-2565) ซึ่งเป็นนโยบาย ระดับชาติ กำหนดขึ้นเพื่อเป็นกรอบในการดำเนินการด้านความมั่นคงของภาครัฐในระยะ 7 ปี โดยได้ ประเมินสถานะแวดล้อมทางภูมิรัฐศาสตร์สถานการณ์ และความเปลี่ยนแปลงของบริบทความมั่นคง นำไปสู่การกำหนดทิศทางหลักในการดำเนินการเพื่อรักษาผลประโยชน์และความมั่นคงของประเทศ ทั้งนี้ นโยบายความมั่นคงแห่งชาติฉบับใหม่ได้กำหนดลำดับความสำคัญ โดยพิจารณาความเสี่ยงและ ผลกระทบต่อความมั่นคงที่เป็นแก่นหลักของชาติ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความอยู่รอดปลอดภัยของชาติและ ส่งผลกระทบต่อ ความมั่นคงในด้านต่างๆ และภูมิคุ้มกันของชาติในภาพรวมเป็น “เกณฑ์สำคัญ” โดยกำหนดความสำคัญเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่ 1 นโยบายเสริมสร้างความมั่นคงที่เป็นแก่นหลักของ ชาติ และส่วนที่ 2 นโยบายความมั่นคงแห่งชาติทั่วไป ซึ่งการจัดสรรทรัพยากรจะให้น้ำหนักต่อนโยบาย เสริมสร้างความมั่นคงที่เป็นแก่นหลักของชาติ เป็นลำดับสำคัญในระดับต้นแต่ทั้งนี้ นโยบายความ มั่นคงแห่งชาติทั้งสองส่วนต้องได้รับการขับเคลื่อนไปพร้อมกัน เพื่อให้เกิดภาพแห่งความสำเร็จ โดยรวม และสามารถรักษาผลประโยชน์แห่งชาติได้อย่างครบถ้วน ทั้งเสถียรภาพ ความเป็นปึกแผ่นของ ประเทศ และการมีจุดยืนที่ชัดเจน เหมาะสม ซึ่งจะทำให้ประเทศมีเกียรติและศักดิ์ศรี ในประชาคมโลก กรอบความคิดหลักในการกำหนดนโยบาย ได้คำนึงถึงค่านิยมหลักของชาติ ซึ่งเป็นสิ่งที่คนในชาติ จะต้องยึดถือและพึงรักษาไว้ร่วมกัน และผลประโยชน์แห่งชาติ ซึ่งเป็นความมุ่งประสงค์ของชาติที่จะ ทำให้ค่านิยมหลักของชาติดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

ขจัดภัย บุรุษพัฒน์. (2548). **ชนกลุ่มน้อยในไทยกับความมั่นคงของชาติ** กรุงเทพฯ : พิมพ์ลักษณ์.

ชัชวาล ทองดีเลิศ. (2553). **บันทึกกลับ NGOs : กำเนิดและพัฒนาการขององค์กรพัฒนาเอกชน**

ภาคเหนือ. เชียงใหม่: คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชนภาคเหนือ สถาบัน ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและมูลนิธิพัฒนาการภาคเหนือ.

ปรัชญา เวสารัชช. (2548). รายงานการวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนา
ชนบท. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศิริศักดิ์ งามศิริ. (2552). ปัญหาและแนวทางการดำเนินงานการป้องกันยาเสพติดของโรงเรียนใน
สังกัดเทศบาลตำบลแหลมฉบัง. การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.
มหาวิทยาลัยบูรพา.

สมชาย วิษณุวงศ์, พล.ต.(2552). ยุทธศาสตร์ความล่มสลายของสังคม. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานคร
พิมพ์.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2554). ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ : ไทย
วัฒนาพานิช.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี.

(2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564).

กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2558). ยุทธศาสตร์ความมั่นคงชายแดน พ.ศ. 2558-2565
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

สิทธิเดช วงศ์ปรัชญา.(2550). ชนกลุ่มน้อยชาวไทยภูเขากับความมั่นคงของชาติ : กรณีศึกษา
กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง . ปรัชญาดุสิตบัณฑิต กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อานนท์ รุ่งโรจน์สารทิศ. (2550). สภาพปัญหาและแนวทางการดำเนินงานการป้องกันยาเสพติด
ในโรงเรียน อำเภอปลวกแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1.
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.

บทบาททางการเมืองของรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์

หลังรัฐประหาร พ.ศ. 2549 – 2551

Political role by Government General Surayud Chulanont

After the coup 2006 – 2008

วาสนา อ้นป้อม * สันฐาน ชยชนนท์ ** วิจิตรา ศรีสอน ***

บทคัดย่อ

นับตั้งแต่รัฐบาล พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2550 ได้ให้ความสำคัญกับบทบาททางการเมืองของพรรคการเมืองไว้อย่างชัดเจนโดยเฉพาะบุคคลผู้มีคุณสมบัติมีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียงพรรคเดียวเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 90 วัน นับถึงวันเลือกตั้งวันแต่ในกรณีที่มีการเลือกตั้งทั่วไปเพราะเหตุยุบสภาต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียงพรรคเดียวเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 30 วันนับถึงวันเลือกตั้ง บทบาททางการเมืองของการเลือกตั้ง สส. และ สว. รัฐบาลได้มีจัดให้เลือกตั้งทั่วไปเป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร บทบาทการเมืองขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช พ.ศ. 2550 ได้มีการจัดตั้งองค์กรอิสระขึ้น 4 องค์กร ได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐไว้หลายประการเพื่อตรวจสอบแก้ไขและป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันไว้ 4 ประการ ได้แก่ แสดงบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สิน การกระทำที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ การถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและที่สำคัญในเรื่องของการถอดถอนจากตำแหน่ง สส. และ สว. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมใน

* Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

** College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

*** College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

การตรวจสอบโดยตรงให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 20,000 คน มีสิทธิยื่นถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

คำสำคัญ : บทบาททางการเมือง

Abstract

The announcement of the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2550 (2007) on August 24, 2007 under the government of H. E. General Surayud Chulanont, it was obviously emphasized on the role of political party especially the candidate for Members of Parliament have to be a member of one political party at least 90 days prior to the election or 30 days prior to the election in case of the dissolution of parliament. The role of members of the House of Representatives and senators, the government had provided the general election according to the Organic Act on Election of Members of the House of Representatives, Independent Organization under the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2550 (2007), it had established 4 organizations comprised of; Election Commission, Ombudsman, National Anti-Corruption Commission and State Audit Commission. There were 4 issues on the public state power inspection comprised of; list of assets and liabilities, conflict of interests, position removal and criminal procedure with political incumbent. In case of the position removal of members of the House of Representatives and senators, it was allowed at least 20,000 people to participate in the inspection and position removal.

Keywords: Political role

บทนำ

ภายใต้สถานการณ์ที่จะต้องนำพาประเทศไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและเพื่อแก้ไขปัญหาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่ก่อให้เกิดการผูกขาดอำนาจรัฐและการใช้อำนาจอย่างไม่เป็นระบบการดำเนินการทางการเมืองที่ขาดความโปร่งใสไม่มีคุณธรรม จริยธรรม ระบบการตรวจสอบการใช้

อำนาจรัฐที่ล้มเหลว รวมถึงการใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนยังไม่ได้รับการคุ้มครองและส่งเสริมอย่างเต็มที่ ดังนั้นเนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 นี้ได้ถูกบัญญัติขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 295 ในบทเฉพาะกาล ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก วันที่ 24 สิงหาคม 2550 โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวมีเนื้อหาสาระสำคัญที่แตกต่างจากกฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาฉบับ พ.ศ. 2541 ดังนี้ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภามีตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้กำหนดเกี่ยวกับการเลือกตั้งไว้ ส่วนองค์กฤษฎีตามรัฐธรรมนูญในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มีทั้งหมด 4 องค์กร ได้แก่ 1) คณะกรรมการการเลือกตั้ง 2) ผู้ตรวจการแผ่นดิน 3) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ 4) คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ตลอดจน การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ในหมวด 12 ประกอบด้วย 1) การตรวจสอบทรัพย์สิน 2) การกระทำที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ 3) การถอดถอนจากตำแหน่ง และ 4) การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

บทบาททางการเมืองของพรรคการเมือง

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้ให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนชาวไทย ซึ่งได้รับบัญญัติไว้ใน หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ตั้งแต่มาตราที่ 26-69 ไม่ว่าจะเป็นสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล ความเสมอภาค สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิและเสรีภาพในการ ประกอบอาชีพ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชน สิทธิและเสรีภาพในการศึกษา สิทธิในการได้รับการบริการสาธารณสุขและสวัสดิการจากรัฐ เสรีภาพในการชุมนุมและการสมาคม สิทธิชุมชน และสิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ เช่น ในมาตรา 65 (วรรคหนึ่ง) "บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมืองเพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนและเพื่อดำเนินกิจกรรมในทางการเมืองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์นั้นตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ (วรรคสอง) " การจัดองค์กรภายในการดำเนินกิจการและข้อบังคับของพรรคการเมืองต้องสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข" นอกจากนี้ในหมวด 6 รัฐสภา ซึ่งมีทั้งหมด 9 ส่วน ตั้งแต่มาตราที่ 88-162 โดยได้มีการ

ระบุเกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของพรรคการเมืองไว้ใน ส่วนที่ 6 การตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ มาตรา 138 ให้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ (3) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง ซึ่งในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 ก็ได้มีสาระที่เกี่ยวกับพรรคการเมืองไว้ เช่น การจัดตั้งพรรคการเมือง การดำเนินกิจการของพรรคการเมือง การเงินและการสนับสนุนพรรคการเมือง การสิ้นสภาพ การเลิก และการยุบพรรคการเมือง การคว่ำบวมพรรคการเมืองและบทกำหนดโทษไม่ว่าจะเป็นโทษทางอาญาหรือโทษทางปกครอง อาจกล่าวได้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราชการ 2550 ได้ให้ความสำคัญกับบทบาททางการเมืองของพรรคการเมืองไว้อย่างชัดเจน เช่น ในมาตรา 65 (วรรคสาม) ได้กำหนดบทบาททางการเมืองของพรรคการเมืองโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง กรรมการบริหารพรรคของพรรคการเมืองหรือสมาชิกพรรคการเมืองตามจำนวนที่กำหนดในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง ซึ่งเห็นว่ามีมติหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้นจะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมีสิทธิร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยและ(วรรคสี่) ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามีมติหรือข้อบังคับดังกล่าวขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขให้มติหรือข้อบังคับนั้นเป็นอันยกเลิกไป นอกจากนี้ ในมาตรา 101 (3) บุคคลผู้ที่มีคุณสมบัติมีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียงพรรคเดียวเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 90 วันนับถึงวันเลือกตั้งเว้นแต่ในกรณีที่มีการเลือกตั้งทั่วไป เพราะเหตุยุบสภาต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียงพรรคเดียวเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 30 วันนับถึงวันเลือกตั้ง

บทบาททางการเมืองของการเลือกตั้ง ส.ส. และ ส.ว.

บทบาททางการเมืองของการเลือกตั้ง ส.ส. และ ส.ว. ได้กล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 นี้ถูกบัญญัติขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 295 บทเฉพาะกาล โดยเนื้อหาสาระสำคัญที่แตกต่างจากกฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาฉบับ พ.ศ. 2541 และการ

เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้กำหนดเกี่ยวกับการเลือกตั้งไว้ ดังนี้

สภาผู้แทนราษฎร(สส.) ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 480 คน โดยเป็นสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวน 400 คน และสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบสัดส่วนจำนวน 80 คน การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับโดยใช้บัตรเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบละหนึ่งใบ (มาตรา 93) ซึ่งการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เท่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีได้ในเขตเลือกตั้งนั้น การคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้ในแต่ละเขตเลือกตั้งและการกำหนดเขตเลือกตั้ง (มาตรา 94) และการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วนให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองจัดทำขึ้นโดยให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกพรรคการเมืองที่จัดทำบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นได้หนึ่งเสียงพรรคการเมืองหนึ่งจะส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบสัดส่วนทุกเขตเลือกตั้งหรือจะส่งเพียงบางเขตเลือกตั้งก็ได้ (มาตรา 95)

สมาชิกวุฒิสภา(สว.) ประกอบด้วยสมาชิกจำนวนรวม 150 คน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งในแต่ละจังหวัดจังหวัดละหนึ่งคนและมาจากการสรรหาเท่ากับจำนวนรวมข้างต้นหักด้วยจำนวนสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้งในกรณีที่มีการเพิ่มหรือลดจังหวัดในระหว่างวาระของสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้งให้วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกเท่าที่มีอยู่ในกรณีที่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาว่างลงไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ และยังมีได้มีการเลือกตั้งหรือสรรหาขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างแล้วแต่กรณีให้วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกวุฒิสภาเท่าที่มีอยู่และการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาในแต่ละจังหวัดให้ใช้เขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้งและให้มีสมาชิกวุฒิสภาจังหวัดละหนึ่งคน โดยให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งได้หนึ่งเสียงและให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับเพื่อประโยชน์ในการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสามารถหาเสียงเลือกตั้งได้ก็แต่เฉพาะที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานในหน้าที่ของวุฒิสภา หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการเลือกตั้งและการหาเสียงเลือกตั้งของสมาชิกวุฒิสภาให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา (มาตรา 112) โดยให้มีคณะกรรมการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาคณะหนึ่ง ประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานกรรมการการเลือกตั้ง ประธานผู้ตรวจการแผ่นดิน ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามทุจริตแห่งชาติ ประธานกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรง

ตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามอบหมายจำนวนหนึ่งคนและตุลาการในศาลปกครองสูงสุดที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดมอบหมายจำนวนหนึ่งคนเป็นกรรมการทำหน้าที่สรรหาบุคคล(มาตรา 113) และให้คณะกรรมการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาดำเนินการสรรหาบุคคลที่มีความเหมาะสมจากผู้ได้รับการเสนอชื่อจากองค์กรต่าง ๆ ในภาควิชาการ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาชีพและภาคอื่นที่เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติการตามอำนาจหน้าที่ของวุฒิสภาเป็นสมาชิกวุฒิสภา(มาตรา 114)

บทบาททางการเมืองของการองค์การตรวจสอบอิสระ

บทบาททางการเมืองของการองค์การตรวจสอบอิสระได้กล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มีทั้งหมด 4 องค์กร ได้แก่

1) คณะกรรมการการเลือกตั้ง ในมาตรา 229-241 ได้บัญญัติไว้ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ คือ (1) ออกประกาศหรือวางระเบียบกำหนดการทั้งหลายอันจำเป็นแก่การปฏิบัติตามกฎหมาย (2) วางระเบียบเกี่ยวกับข้อห้ามในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีและรัฐมนตรีขณะอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่โดยคำนึงถึงการรักษาประโยชน์ของรัฐและคำนึงถึงความสุจริต เทียงธรรม ความเสมอภาค และโอกาสทัดเทียมกันในการเลือกตั้ง (3) กำหนดมาตรการและการควบคุมการบริจาคเงินให้แก่พรรคการเมือง การสนับสนุนทางการเงินโดยรัฐ การใช้จ่ายเงินของพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้ง รวมทั้งการตรวจสอบบัญชีทางการเงินของพรรคการเมือง โดยเปิดเผยและการควบคุมการจ่ายเงินหรือรับเงินเพื่อประโยชน์ในการลงคะแนนเลือกตั้ง (4) มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่นหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ (5) สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมาย (6) สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งใดหน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้ง เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งนั้นๆ มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม (7) ประกาศผลการเลือกตั้งผลการสรรหาและผลการออกเสียงประชามติ (8) ส่งเสริมและสนับสนุนหรือประสานงานกับหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่นหรือสนับสนุนองค์การเอกชนในการให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน (9) ดำเนินการอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติในการปฏิบัติหน้าที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใดหรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำตลอดจนขอให้

พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวนหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่น (มาตรา 236)

2) ผู้ตรวจการแผ่นดิน ในมาตรา 242-245 ได้บัญญัติไว้ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินมีจำนวน 3 คน คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ตรวจการแผ่นดินให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินผู้ตรวจการแผ่นดินให้มีสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นหน่วยงานที่เป็นอิสระในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่น (มาตรา 242) และผู้ตรวจการแผ่นดินมีอำนาจหน้าที่ คือ (1) พิจารณาและสอบสวนหาข้อเท็จจริงตามคำร้องเรียนในกรณีการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือปฏิบัตินอกเหนืออำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น การปฏิบัติหรือละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่นที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ร้องเรียนหรือประชาชนโดยไม่เป็นธรรมไม่ว่าการนั้นจะชอบหรือไม่ชอบด้วยอำนาจหน้าที่ก็ตามและการตรวจสอบการละเลยการปฏิบัติหน้าที่หรือการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและองค์กรในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของศาล (2) ดำเนินการเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ (3) ติดตาม ประเมินผลและจัดทำข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญรวมตลอดถึงข้อพิจารณาเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในกรณี que เห็นว่าจำเป็น (4) รายงานผลการตรวจสอบและผลการปฏิบัติหน้าที่พร้อมข้อสังเกตต่อคณะรัฐมนตรีสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา

3) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติในมาตรา 246-251 ได้บัญญัติไว้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่คือ (1) ไต่สวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งทำความเข้าใจเกี่ยวกับการถอดถอนออกจากตำแหน่งเสนอต่อวุฒิสภา (2) ไต่สวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งทำความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองส่งไปยังศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (3) ไต่สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงหรือข้าราชการซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการกองหรือเทียบเท่าขึ้นไปร่ำรวยผิดปกติ กระทบความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่หรือกระทบความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม รวมทั้งดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการในระดับต่ำกว่าที่ร่วมกระทบความผิดกับผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวหรือกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือที่กระทบความผิดในลักษณะที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเห็นสมควรดำเนินการด้วย ทั้งนี้ ตาม

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (4) ตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริง รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่ง (5) กำกับดูแลคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (6) รายงานผลการตรวจสอบและผลการปฏิบัติหน้าที่พร้อมข้อสังเกตต่อคณะรัฐมนตรีสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาทุกปี ทั้งนี้ ให้ประกาศรายงานดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษาและเปิดเผยต่อสาธารณะด้วย (7) ดำเนินการอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

4) คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ในมาตรา 252 -254 ได้บัญญัติไว้ คือ การตรวจเงินแผ่นดินให้กระทำโดยคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินที่เป็นอิสระและเป็นกลางคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินประกอบด้วยประธานกรรมการคนหนึ่งและกรรมการอื่นอีก 6 คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง จากผู้มีความชำนาญและประสบการณ์ด้านการตรวจเงินแผ่นดินการบัญชีการตรวจสอบภายใน การเงินการคลัง และด้านอื่น (มาตรา 252) และคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินมีอำนาจหน้าที่กำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดินให้คำปรึกษาแนะนำและเสนอแนะให้มีการแก้ไขข้อบกพร่องเกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดินและมีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการวินัยทางการเงินและการคลังที่เป็นอิสระเพื่อทำหน้าที่วินิจฉัยการดำเนินการที่เกี่ยวกับวินัยทางการเงิน การคลังและการงบประมาณ และให้คดีที่พิพาทเกี่ยวกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินัยทางการเงินและการคลังในเรื่องดังกล่าวเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลปกครองให้ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดินที่เป็นอิสระและเป็นกลาง (มาตรา 253)

บทบาททางการเมืองของการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

บทบาททางการเมืองของการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ในหมวด 12 ประกอบด้วย การแสดงบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สิน การกระทำที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ การถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่งการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

1) บัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สินเป็นมาตรการสำคัญประการหนึ่งในการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ระดับสูง ทั้งนี้ เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและระมัดระวังในการใช้อำนาจหน้าที่ไม่ให้เกิดการคอร์รัปชัน ซึ่งผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ได้แก่ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมืองอื่นๆ (เช่น ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี) ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น ส่วนเจ้าหน้าที่ของรัฐระดับสูง ได้แก่ ประธานศาลฎีกา ประธานศาล

รัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด อัยการสูงสุด กรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจราชการแผ่นดิน ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน รองประธานศาลฎีกา รองประธานศาลปกครองสูงสุด หัวหน้าศาลตุลาการรัฐธรรมนูญ ผู้พิพากษาในศาลฎีกา ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด รองอัยการสูงสุด และผู้ดำรงตำแหน่งระดับอื่นๆตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ส่วนบุคคลดังกล่าวข้างต้น รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มีหน้าที่ยื่นบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรสและบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทุกครั้งที่ได้รับตำแหน่งหรือพ้นตำแหน่ง

2) การกระทำที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้ ระบุว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาต้องไม่ดำรงตำแหน่งใดๆ ในหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือข้าราชการส่วนท้องถิ่น ตลอดจนจะต้องไม่ใช้สถานะหรือตำแหน่งทางการเมืองเข้าไปก้ำกายหรือแทรกแซงเพื่อผลประโยชน์ของตนหรือพรรคการเมืองไม่ว่าจะโดยตรงหรือทางอ้อมเพื่อเป็นการป้องกันมิให้ผู้ดำรงตำแหน่งเหล่านี้มีผลประโยชน์ทับซ้อนทางการเมืองเป็นการทำให้การเมืองโปร่งใสมากขึ้น ดังนั้นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่หรือส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมหรือส่อว่ากระทำผิดต่อหน้าที่ราชการหรือส่อว่าจงใจใช้อำนาจที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรงวุฒิสภามีอำนาจจะถอดถอนผู้นั้นออกจากตำแหน่งได้

3) การถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่งเป็นวิธีการหนึ่งในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ โดยจะตรวจสอบพฤติกรรมของผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงว่าสมควรที่จะดำรงตำแหน่งต่อไปหรือไม่ หากบุคคลดังกล่าวมีพฤติกรรม ร่ำรวย ผิดปกติ ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่หรือส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมหรือส่อว่ากระทำผิดต่อหน้าที่ราชการหรือส่อว่าจงใจใช้อำนาจที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรงวุฒิสภามีอำนาจจะถอดถอนผู้นั้นออกจากตำแหน่งได้ ผู้มีสิทธิเข้าชื่อให้ดำเนินการถอดถอนออกจากตำแหน่ง มีดังนี้ (1) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าชื่อกันไม่น้อยกว่า 1 ใน 4 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร (2) สมาชิกวุฒิสภา เข้าชื่อกันไม่น้อยกว่า 1 ใน 4 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา (3) ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเข้าชื่อกันไม่น้อยกว่า 20,000 คน

ขั้นตอนการดำเนินการถอดถอนเมื่อได้รับคำร้องแล้ว ประธานวุฒิสภาส่งเรื่องให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติดำเนินการไต่สวนหลังจากที่ไต่สวนเสร็จแล้วให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติลงมติขอกล่าวหาว่ามีมูลหรือไม่หากมีมูล

ประธานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามทุจริตแห่งชาติจะส่งรายงานและเอกสารที่มีอยู่พร้อมความเห็นไปยังประธานวุฒิสภาเพื่อให้วุฒิสภาประชุมพิจารณาคดีดังกล่าว จากนั้นสมาชิกวุฒิสภาจะทำการลงคะแนนลับ ซึ่งมติที่ใช้ในการถอดถอนให้ถือเอาคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า 3 ใน 5 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ผู้ที่ถูกถอดถอนจะถูกตัดสิทธิในการดำรงตำแหน่งทางการเมือง 5 ปี นับจากวันที่วุฒิสภามีมติถอดถอน

การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยใช้มาตรการการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองดังนี้ (1) บุคคลที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยตรงได้แก่ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาและข้าราชการการเมืองอื่นๆ รวมทั้งผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นตามที่กฎหมายกำหนดในเฉพาะกรณีที่มีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ (2) บุคคลที่ไม่ใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยตรง ได้แก่ บุคคลธรรมดา ซึ่งเป็นตัวการผู้ใช้หรือผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดอาญา (3) กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติดำเนินการตามข้อกล่าวหา เช่น ร่ำรวยผิดปกติ กระทำผิดต่อหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น ส่วนการดำเนินการฟ้องร้องผู้เสียหายในความผิดดังกล่าวยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ได้สวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งทำความเห็นส่งไปยังศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การพิจารณาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะยึดถือสำนวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นหลัก แต่อาจได้สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควรและมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานจากบุคคลใดหรือเรียกบุคคลมาให้ถ้อยคำตลอดจนขอให้ศาลอื่น พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการท้องถิ่นดำเนินการเพื่อผลประโยชน์แห่งการพิจารณา

บทสรุป

นับตั้งแต่รัฐบาล พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2550 ได้ให้ความสำคัญกับบทบาททางการเมืองของพรรคการเมืองไว้อย่างชัดเจน เช่น ในมาตรา 65 (วรรคสาม) ได้กำหนดบทบาททางการเมืองของพรรคการเมือง โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง กรรมการบริหารพรรคของพรรคการเมืองหรือสมาชิกพรรคการเมืองตามจำนวนที่กำหนดในพระราชบัญญัติประกอบ

รัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง ซึ่งเห็นวามติหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้นจะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมีสิทธิร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย และ(วรรคสี่)ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยวามติหรือข้อบังคับดังกล่าวขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขให้มติหรือข้อบังคับนั้นเป็นอันยกเลิกไป นอกจากนี้ในมาตรา 101 (3) บุคคลผู้มีคุณสมบัติมีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียงพรรคเดียวเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 90 วันถึง วันเลือกตั้งเว้นแต่ในกรณีที่มีการเลือกตั้งทั่วไปเพราะเหตุยุบสภาต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียงพรรคเดียวเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 30 วันนับถึงวันเลือกตั้ง ส่วนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทการเมืองของการเลือกตั้ง สส. และ สว. เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา (มาตรา 112) โดยให้มีคณะกรรมการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาคณะหนึ่ง ประกอบด้วยประธาน ศาลรัฐธรรมนูญกรรมการการเลือกตั้ง ประธานผู้ตรวจการแผ่นดิน ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประธานกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามอบหมายจำนวนหนึ่งคนและตุลาการในศาลปกครองสูงสุดที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดมอบหมายจำนวนหนึ่งคนเป็นกรรมการทำหน้าที่สรรหาบุคคล (มาตรา 113) และให้คณะกรรมการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาดำเนินการสรรหาบุคคลที่มีความเหมาะสมจากผู้ได้รับการเสนอชื่อจากองค์กรต่าง ๆ ในภาควิชาการ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาชีพ และภาคอื่นที่เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติการตามอำนาจหน้าที่ของวุฒิสภาเป็นสมาชิกประธานวุฒิสภา (มาตรา 114) และบทบาทการเมืองขององค์กรอิสระรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้มีการจัดตั้งองค์กรขึ้น 4 องค์กร ได้แก่ (1) คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) มีบทบาทหน้าที่ในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐตามรัฐธรรมนูญมีกระบวนการและมาตรการตรวจสอบตั้งแต่การเข้ามาสู่อำนาจของนักการเมือง (2) ผู้ตรวจการแผ่นดินมีอำนาจหน้าที่พิจารณาและสอบสวนหาข้อเท็จจริงตามคำร้องเรียนดำเนินการเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ติดตาม ประเมินผลและจัดทำข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญและรายงานผลการตรวจสอบและผลการปฏิบัติหน้าที่ต่อคณะรัฐมนตรีสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา (3) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีกระบวนการใช้

อำนาจของรัฐ (4) คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (คตง.) ทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ รวมถึงการดำเนินการเรื่องจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเจ้าหน้าที่ของรัฐ ส่วนการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐไว้หลายประการเพื่อตรวจสอบแก้ไขและป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันไว้ 4 ประการ ได้แก่ แสดงบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สิน การกระทำที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ การถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่งการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและที่สำคัญในเรื่องของการถอดถอนจากตำแหน่ง สส. และ สว. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบโดยตรงให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 20,000 คน มีสิทธิยื่นถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

เอกสารอ้างอิง

ราชกิจจานุเบกษา. (2550). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก วันที่ 24 สิงหาคม.

ราชกิจจานุเบกษา. (2550). พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550. เล่ม 124 ตอนที่ 64 ก วันที่ 7 ตุลาคม.

ราชกิจจานุเบกษา. (2550). พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550. เล่ม 124 ตอนที่ 64 ก วันที่ 7 ตุลาคม.

บทบาทกองอาสารักษาดินแดน ในการรักษาความสงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดน
ภาคใต้ และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา

"The Role of Members of the Southern Border Province Volunteer
Divisions In Counter Insurgency Operation in 3 Southern Border
Provinces and 4 Districts of Songkhla Province"

ชวาลา กุลจิตตินภกร* วลลภ พิริยวรรณ**

บทคัดย่อ

จากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ได้แก่ อำเภอจะนะ อำเภอนาทวี อำเภอเทพา และอำเภอสะบ้าย้อย เป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงคนในพื้นที่ที่ยึดอัตลักษณ์ของตน วิถีชีวิตที่มีความแตกต่างทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม และการใช้นโยบายของรัฐยังไม่ต่อเนื่อง ทำให้มีเหตุการณ์ความรุนแรงขึ้น ทั้งได้เกิดความเสียหายต่อชีวิต ของประชาชนและทรัพย์สินของทางราชการเป็นจำนวนมากซึ่งเกิดจากการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐมีจำนวนไม่เพียงพอที่จะให้ความคุ้มครองได้อย่างทั่วถึง ถึงแม้ว่าจะมีกำลังทั้ง ทหาร ตำรวจ สมาชิกอาสารักษาดินแดน ชูรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) แต่ก็ไม่สามารถที่จะคุ้มครองชีวิตของประชาชนในพื้นที่ของตนเองได้ทั่วถึง แต่เมื่อไรก็ตามหน่วยงานภาครัฐได้ส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปทำการคุ้มครอง เพื่อไม่ให้เกิดเงื่อนไขที่ว่าภาครัฐมีเจตนาที่จะใช้ความรุนแรงในการที่จะแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลว่าด้วยการเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ การดำรงความมุ่งหมายงานการแสวงหาทางออกจากความขัดแย้ง เพื่อให้กลุ่มบุคคลที่มีความคิดเห็นต่างจากรัฐบุคคลที่หลงผิดและรู้เท่าไม่ถึงการณ์กลับมาต่อสู้ในแนวทางสันติตามแนวทางในระบอบประชาธิปไตยภายใต้กฎหมายของประเทศ โดยการอำนวยความสะดวก การเปิดพื้นที่พูดคุย การ

* Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management, SuanSunandha Rajabhat University

** College of Innovation and Management, SuanSunandha Rajabhat University

รณรงค์ให้ยุติการใช้ความรุนแรง และขอให้ร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน รวมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับกำลังประจำถิ่น พลเรือน และตำรวจ เพื่อเข้ารับผิดชอบงานเชิงรับแทนกำลังทหารหลักตั้งนั้น จึงได้ตั้ง กองบังคับการควบคุม กองกำลังอาสารักษาดินแดนจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนจังหวัดชายแดนภาคใต้ (อส.จชต.) ซึ่งเป็นกำลังพลกึ่งทหารของฝ่ายปกครอง เป็นหน่วยงานหลักในการใช้กองกำลังอาสารักษาดินแดนในการรักษาความปลอดภัยพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ การบังคับใช้กฎหมาย งานแก้ไขปัญหายาเสพติดภัยแทรกซ้อนอื่นๆ และงานเสริมสร้างการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของกำลังประจำถิ่น และกำลังประชาชน เพื่อสร้างความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน และนำสันติสุขกลับคืนสู่ พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้บริบทของสังคมพหุวัฒนธรรม

คำสำคัญ : บทบาท, การปรับเปลี่ยน, สมาชิกกองอาสารักษาดินแดน(อส.), สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนจังหวัดชายแดนภาคใต้(อส.จชต.), สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนชุดคุ้มครองตำบล(อส.ชตต.)

Abstract

From unrest in the three southern border provinces and 4 districts of Songkhla, namely Chana District, Na Thawi District, Thepha District and Saba Yoi District, is a phenomenon reflecting the people in the area uphold their identities. The local's way of life is different in history, race, religion, culture and the policy implementation of government is not continuous. As a result, violence is occurred and has caused damages to lives in a large number of people and detriment governmental properties. Lacking of government officials to provide comprehensive protection is the major cause.

There are military troops, police officers, territorial defense volunteer members, and village security team (Chor. Ror. Bor) in the southern area; however they are not able to provide comprehensive protection to the local people in their own areas. Whenever the government deploy forces to perform protection; in order to prevent the conditions of which the government intent to use violence to resolve the southern border province problems; in accordance with the government's policy on enhancing peace in the southern border provinces; to

maintain the objective to seek for conflict solutions. And to allow people who have opinions different from the government, who are misled and ignorant in the situation, come back to solve problem together in a peaceful way according to democratic principles under the country's laws. To achieve by facilitating, setup talk area, campaign to stop violence, and to join the bring people back home project, as well as strengthening the villager, civilian and police forces to take responsibility instead of military force.

Consequently headquarter of territorial defense volunteer forces for guarding southern border provinces (Or.Sor. Jor.Chor.Tor.) was established; the major forces are militant personnel of the administrative department. The main tasks of the forces are to maintain territories' security, to enforce the law, to solve drugs problem, and to encounter with other treats. In addition the forces are to enhance and support the participation of local force and people force to create safety environment for lives and properties and bring peace back to southern border provinces within the context of a pluralism society.

Keywords: Role, Modifications, Member of the Territorial Defense Volunteer Division, Consequently headquarter of territorial defense volunteer forces for guarding southern border provinces (Or.Sor. Jor.Chor.Tor.), Territorial defense volunteer members, and village security team (Chor. Ror. Bor)

บทนำ

ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (จชต.) ที่ยืดเยื้อมาจนกระทั่งปัจจุบันได้สร้างความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน สูญเสียโอกาสในการดำรงชีวิตและการพัฒนาในทุกรูปแบบ ส่งผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อวิถีชีวิต เศรษฐกิจ และสังคม อย่างกว้างขวางทั้งได้เกิดความเสียหายต่อชีวิตของประชาชนและทรัพย์สินของทางราชการซึ่งเกิดจากการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐมีจำนวนไม่เพียงพอที่จะให้ความคุ้มครองได้อย่างทั่วถึง ถึงแม้ว่าจะมีเจ้าหน้าที่ ทหาร ตำรวจ สมาชิกอาสารักษาดินแดน ไทยอาสาป้องกันชาติ (ทสปช.) ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) ชุดรักษาความปลอดภัยเขตเมือง (ชรม.) ราษฎรอาสารักษามูลุ่บ้าน (อรบ.) ราษฎรอาสารักษาเขตเมือง (อรม.) อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) และหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง

(หมู่บ้าน อพป.) แต่ก็ไม่สามารถที่จะคุ้มครองชีวิตของประชาชนในพื้นที่ของตนเองได้ แต่เมื่อไรก็ตามที่ทางหน่วยงานของรัฐได้ส่งเจ้าหน้าที่ทหารเข้าไปทำการคุ้มครอง ก็จะเกิดเงื่อนไขที่ว่าภาครัฐมีเจตนาที่จะใช้ความรุนแรงในการที่จะแก้ไขปัญหา ซึ่งไม่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลว่าด้วยการเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งนั้นการจัดการด้วยการจัดกำลังของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน(อส.) ซึ่งเป็นกำลังพลกึ่งทหารของฝ่ายปกครอง และเป็นพลเรือนในพื้นที่ที่มีความคุ้นเคยกับการใช้ชีวิตในท้องถิ่นของตนเองสามารถที่จะทำงานร่วมกับมวลชนในระดับตำบลและระดับหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการที่เป็นคนในชุมชนจึงถือได้ว่ากองกำลังอาสารักษาดินแดนเป็นกำลังหลักที่สำคัญต่อฝ่ายปกครองไม่ว่าจะเป็นภาครัฐและส่วนราชการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและภารกิจที่สำคัญในการที่จะต้องตอบสนองต่อนโยบายของรัฐบาลมีภารกิจคือ การบรรเทาการกระทำของบุคคลซึ่งก่อให้เกิดความไม่สงบในพื้นที่ร่วมกับฝ่ายปกครอง ภารกิจรักษาสถานที่สำคัญ รวมถึงภารกิจรายงานข่าวและสนับสนุนช่วยเหลือฝ่ายทหารและเป็นกำลังสำรองสนับสนุนฝ่ายทหารได้ตลอดเวลา (อาราม หะยีปีเมาะ, 2553, น. 65) จากการศึกษาที่กระทรวงมหาดไทยเป็นหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบต่อการบริการประชาชนโดยตรง จึงจำเป็นที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการให้บริการเพื่อที่จะตอบสนองต่อนโยบายการบริหารงานได้ และก่อให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน “กรมการปกครอง” จึงเป็นส่วนหนึ่งที่มีบทบาทและภารกิจในการรักษาความมั่นคงของประเทศ โดยมี “กองบัญชาการกองอาสารักษาดินแดน” เป็นหน่วยงานของรัฐที่มีบทบาทและภารกิจในการรักษาความมั่นคงของประเทศ และเป็นฝ่ายอำนวยการ รวมถึงประสานงานการปฏิบัติงานตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2497 ซึ่งสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนถือเป็นกำลังพลกึ่งทหารของฝ่ายปกครองและเป็นกำลังสำคัญของกรมการปกครองกระทรวงมหาดไทยที่ปฏิบัติหน้าที่สนับสนุนการปฏิบัติงานของฝ่ายปกครอง ทหาร และตำรวจ ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม สนับสนุนการรักษาความมั่นคงภายใน เป็นกำลังสำรองให้กับฝ่ายทหารในภาวะสงคราม การพิทักษ์พื้นที่ส่วนหลัง การพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับราษฎรในท้องถิ่น และการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน เป็นต้น โดยในปัจจุบัน “กองบัญชาการกองอาสารักษาดินแดน” มีการปรับบทบาทภารกิจหน้าที่และโครงสร้างของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาในปัจจุบัน โดยการปรับลดการปฏิบัติภารกิจทางด้านยุทธการให้น้อยลง และคงไว้เฉพาะในพื้นที่ที่มีความจำเป็นโดยมุ่งให้ความสำคัญกับภารกิจด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และการบริการแก่ประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีการแยกหน่วยงานออกเป็นกรมใหม่อีก 2 กรม คือ “กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น” และ “กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย” ส่งผลให้มีกำลังพลไม่เพียงพอต่อ

การปฏิบัติภารกิจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ได้แก่ ภารกิจในการจัดระเบียบสังคม ภารกิจการแก้ไข ปัญหาอาชญากรรม ภารกิจบริการประชาชน ภารกิจในการรักษาความสงบเรียบร้อย การปราบปรามผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ ซึ่งภารกิจเหล่านี้ล้วนมีความจำเป็นที่จะต้องใช้กำลังพลสมาชิก อาสาสมัครดินแดน ในการปฏิบัติงานร่วมกับฝ่ายทหาร และฝ่ายตำรวจ การปฏิบัติงานจึงจำเป็นต้องจะมีการปรับเปลี่ยนบทบาทและภารกิจใหม่ ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับบทบาทและภารกิจของกอง อาสาสมัครดินแดนภายหลังการปฏิรูประบอบราชการ จึงต้องมีการปรับบทบาทภารกิจหน้าที่ในการ รักษาดินแดนเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพปัญหาในปัจจุบัน โดยมุ่งให้ความสำคัญกับภารกิจ ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน อีกทั้งด้านบริการประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งภายหลังการปฏิรูประบอบราชการกองอาสาสมัครดินแดนจึงต้องปรับลดกำลังพลลงเป็นจำนวนมาก ประกอบกับในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ได้เกิด สถานการณ์พิเศษขึ้น ทำให้มีกำลังพลไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติภารกิจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่าง หลีกเหลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้ บทบาทการปฏิบัติหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของสมาชิกกองอาสาสมัคร ดินแดน ต้องเป็นทั้งพนักงานฝ่ายปกครองหรือมีหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือเจ้าพนักงานอื่นในการปฏิบัติหน้าที่ที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจหรือเจ้าพนักงานอื่นได้ ร้องขอ โดยการปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคง (สำนักงาน ปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2557, น. 20) ได้แก่

- (1) อยู่เวรยามรักษาความสงบเรียบร้อย และรักษาความปลอดภัย
- (2) ตรวจตระเวนรักษาความสงบเรียบร้อย
- (3) สืบสวนหาข่าวพฤติกรรมอันอาจเป็นภัยอันตรายต่อความมั่นคงหรือความสงบเรียบร้อย
- (4) เฝ้าระวังรักษาสถานที่สำคัญ ตั้งจุดตรวจ จุดสกัด ตรวจสอบบุคคลและยานพาหนะที่ ผ่านเข้าออก
- (5) ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญา และการก่อความไม่สงบ เรียบร้อยในพื้นที่
- (6) ตรวจค้นบุคคลหรือยานพาหนะ ซึ่งมีเหตุสงสัยตามสมควรว่าเกี่ยวข้องกับกระทำความ ผิด หรือได้มาโดยกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือสงสัยว่าได้ใช้ หรือจะใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐาน แต่ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่า ด้วยการค้น ยึดสิ่งของ หรืออาวุธที่ใช้ หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มาโดยได้กระทำ ความผิด หรือซึ่งมีไว้เป็นความผิดตามกฎหมายให้รายงานไปยังผู้บังคับบัญชาใกล้เคียงโดยเร็ว

(7) จับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และควบคุมตัวผู้ถูกจับส่งผู้บังคับบัญชาใกล้ตนโดยเร็วหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ

ทั้งนี้จากสถานการณ์ความไม่สงบในชุมชนที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่ผู้ก่อความไม่สงบได้เข้าไปแทรกซึมกลไกของอำนาจรัฐในระดับตำบล หมู่บ้านเพื่อใช้เป็นที่ยุทธการปฏิบัติการนั้น โดยเฉพาะกลุ่มของเยาวชน ซึ่งในปัจจุบันจากข้อมูลหมู่บ้าน จำนวน 1,988 หมู่บ้าน กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค 4 ส่วนหน้า ได้แบ่งหมู่บ้านออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับ 1 หมู่บ้านพื้นที่เสริมสร้างความมั่นคงคือหมู่บ้านที่อิทธิพลที่เราต้องเข้าไปทำลายโครงสร้างของผู้ก่อเหตุ ดึงเยาวชนผู้บริสุทธิ์กลับมาสู่ครอบครัว หนีความสุดโต่งหรือความแค้นส่วนตัวมุ่งใช้งานพัฒนาเพื่อความมั่นคงไปจัดและลดอิทธิพลของ ผู้ก่อเหตุรุนแรง ตลอดจนป้องกันการขยายตัวควบคู่ไปกับการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าหรือระยะสั้นแก่ประชาชนในพื้นที่ มีจำนวน 76 หมู่บ้าน ระดับ 2 หมู่บ้านพื้นที่เร่งรัดการพัฒนา คือพื้นที่ล่อแหลมต่อการก่อเหตุที่ต้องช่วงชิงทำลายความพยายามของผู้ก่อเหตุรุนแรง ไม่ให้เข้ามาสร้างอิทธิพลในพื้นที่ โดยใช้งานพัฒนาอย่างยั่งยืนควบคู่ไปกับการพัฒนาเพื่อความมั่นคง เพื่อให้เกิดผลต่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของประชาชนให้มาสนับสนุนฝ่ายเรา มีจำนวน 388 หมู่บ้าน ระดับ 3 หมู่บ้านพื้นที่เสริมสร้างการพัฒนา คือพื้นที่ที่ฝ่ายต้องใช้งานอย่างยั่งยืนโดยต่อเนื่อง เพื่อให้การพัฒนาเท่าเทียมกับพื้นที่ในภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศ จำนวน 1,524 หมู่บ้านซึ่งกลไกของรัฐในระดับหมู่บ้านยังขาดความเข้มแข็งในการรักษาความปลอดภัยในพื้นที่จึงจำเป็นต้องเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่หมู่บ้านชุมชน โดยการระดมกำลังจากหน่วยงานภาครัฐเข้าไปสนับสนุนเพื่อขับเคลื่อนกำลังประจำถิ่น และพัฒนาความพร้อมให้มีขีดความสามารถในการปฏิบัติการกิจได้เป็นมาตรฐานเดียวกัน (กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4, 2562, น. 18-19)

กรมการปกครองมีภารกิจ ด้านการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเพื่อสนับสนุนศูนย์ปฏิบัติการอำเภอ (ศปก.อ.) ขับเคลื่อนแผนการต่อสู้เพื่อเอาชนะในระดับหมู่บ้าน จึงมีนโยบายในการที่จะทำการสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของกำลังพลสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งในด้านค่าใช้จ่ายการทรงชีพ สิทธิและสวัสดิการกำลังพลรวมทั้งวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ ยานพาหนะ และอาคารสถานที่ให้สามารถปฏิบัติงานในการรักษาความสงบเรียบร้อยตามนโยบายและยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาในพื้นที่ ซึ่งเป็นหน่วยสนธิกำลังระหว่างเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกกองอาสารักษาดินแดน (อส.) ไทยอาสาป้องกันชาติ (ทสปช.) ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) ชุดรักษาความปลอดภัยเขตเมือง (ชรม.) ราษฎรอาสารักษามูลบ้าน(อรบ.) ราษฎรอาสารักษาเขตเมือง (อรม.)

อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) และหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (หมู่บ้าน อพป.) ให้มีความพร้อมทั้งด้านศักยภาพในการปฏิบัติงานรักษาความสงบเรียบร้อยตามมาตรการเชิงรับ รวมทั้งปฏิบัติการจิตวิทยามวลชนในพื้นที่ตำบลหมู่บ้าน ปัจจุบันกองบัญชาการกองอาสารักษาดินแดน โดยกองบังคับการควบคุม กองกำลังอาสารักษาดินแดนจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ใช้กำลังพลสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน(อส.) ปฏิบัติหน้าที่รักษาความปลอดภัยเขตเมืองเศรษฐกิจสำคัญ 9 เมืองหลัก คือ อำเภอเมืองยะลา อำเภอเมืองปัตตานี อำเภอเมืองนราธิวาส อำเภอสุไหงโก-ลก อำเภอตากใบ อำเภอเบตงอำเภอโคกโพธิ์ อำเภอจะนะ และอำเภอหาดใหญ่ และจัดกำลังสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนชุดคุ้มครองตำบล ปฏิบัติหน้าที่ประจำชุดคุ้มครองตำบล 164 ชุดคุ้มครองตำบล จำนวน 7,210 นาย และมีการการจัดกำลังสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนจังหวัดชายแดนภาคใต้รักษาความปลอดภัยขบวนรถไฟจากสถานีรถไฟหาดใหญ่ -ถึงสถานีรถไฟสุไหงโก-ลก จำนวน 20 ขบวน แยกเป็นขบวนจำนวน 9 ขบวน ขาขึ้น จำนวน 20 ขบวน โดยจัดกำลังสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน(อส.) ขบวนละ 8-12 นาย ใช้กำลังและจัดกำลังสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน จากร้อยปฏิบัติการพิเศษที่ 2กองบัญชาการกองอาสารักษาดินแดน (ร้อย.อส.รถไฟ) ปฏิบัติหน้าที่และยังมีการจัดกำลังสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน ปฏิบัติหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย ตามมาตรการเชิงรับทดแทนกำลังทหารในการรักษาความปลอดภัย สถานที่/เส้นทาง และบุคคลกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่ และภารกิจอื่นๆ

บทบาทและความสำคัญของสมาชิกอาสารักษาดินแดน

จากสถานการณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เปลี่ยนไป การก่อความไม่สงบยังคงมีการก่อเหตุความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลกระทบต่อความมั่นคง และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่การดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องมีกำลังประจำถิ่นที่เพียงพอในการเกาะติดพื้นที่ให้สามารถปฏิบัติการเชิงรุกได้อย่างต่อเนื่องเพื่อที่จะนำสันติสุขกลับมาสู่พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ได้โดยเร็วเนื่องจากเป็นสิ่งที่บั่นทอนความมั่นคงและสันคลอนระบบเศรษฐกิจสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้ตลอดเวลาในบริบทเช่นนี้กลไกที่สำคัญของรัฐคือการใช้กองกำลังทหาร ตำรวจ สมาชิกอาสารักษาดินแดน (อส.) และกองกำลังประชาชน ที่รัฐไปจัดตั้งเพื่อป้องกันตนเอง เช่น ไทยอาสาป้องกันชาติ (ทสปช.) ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) ชุดรักษาความปลอดภัยเขตเมือง (ชรม.) ราษฎรอาสารักษามูลบ้าน(อรบ.) ราษฎรอาสารักษาเขตเมือง(อรม.) อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) และหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (หมู่บ้าน อพป.) ภายหลังจากการปรับตัวของโครงสร้างกองกำลังเป็นระยะเวลา

ยาวนานนับตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปลายปี 2550 กระบวนการจัดการของรัฐได้ผ่านการปรับตัว การระดมกำลังทางการทหารและฝ่ายความมั่นคงจากทุกฝ่าย ซึ่งมีผลทำให้จำนวนบุคคลากรทางด้านความมั่นคง เพิ่มมากขึ้น การที่รัฐใช้กองกำลังฝ่ายความมั่นคงจำนวนมากทั้งทหารตำรวจ พลเรือน และอาสาสมัคร ทำให้จังหวัดชายแดนภาคใต้กลายเป็น สภาวะทางการเมืองการทหาร (Militarization) ที่เข้มข้น ซึ่งถ้ารวมกับมาตรการในการบังคับใช้กฎหมายพิเศษ เช่น กฎอัยการศึกและพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือพระราชกำหนดฉุกเฉิน เห็นได้ชัดว่าจะต้องใช้กำลังคนเป็นจำนวนมาก

อาสาสมัครจึงมีบทบาทใน การแก้ไขปัญหาของสังคม และการพัฒนาสังคม เป็นกำลังสำคัญของรัฐบาลและองค์กรเอกชนที่ช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนประเภทต่าง ๆ เช่น ผู้เจ็บป่วยตามโรงพยาบาล ผู้ประสบสาธารณภัย ช่วยในการแก้ไขปัญหาสังคม เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม และช่วยในการพัฒนาสังคม เช่น การพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท รวมทั้งการส่งเสริมความมั่นคงของชาติงานอาสาสมัครเป็นงานที่มีคุณค่าต่อสังคมบุคคลที่เข้ามาเป็นอาสาสมัครซึ่งได้เสียสละเวลา ตลอดจนความสุขส่วนตัว เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น หรือทำประโยชน์ให้แก่สังคมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนนั้น เป็นสิ่งควรได้รับการยกย่องสรรเสริญ โดยเฉพาะปัจจุบันในสังคมไทยยุคใหม่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปทำให้เกิดเป็นปัญหาทางสังคมมากขึ้นการที่มีอาสาสมัครเข้ามาช่วยรัฐบาลเพื่อบรรเทาปัญหาของบ้านเมื่อนั้นนับว่าเป็นคุณประโยชน์อย่างยิ่งและสอดคล้องกับทุกภาคส่วน

สมาชิกกองอาสารักษาดินแดน เป็นกำลังพลกึ่งทหารของฝ่ายปกครอง และเป็นกำลังสำคัญของกรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย ที่ปฏิบัติหน้าที่สนับสนุนการปฏิบัติงานของฝ่ายปกครองและตำรวจ ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม สนับสนุนการรักษาความมั่นคงภายใน เป็นกำลังสำรองให้กับฝ่ายทหารในภาวะสงคราม ทั้งยังพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับราษฎรในท้องที่ และการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนถือได้ว่าเป็นกองกำลังประจำถิ่น มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยเสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ปกป้องรักษาผืนแผ่นดินในยามสงคราม และพัฒนาท้องถิ่นของตนให้มีความเจริญรุ่งเรืองขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของอาสาสมัครรักษาดินแดน

ในการปฏิบัติงานนั้นความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านการปฏิบัติงานของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน แสดงให้เห็นว่าสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนตระหนักถึงความพึงพอใจในการปฏิบัติงานว่าจะส่งผลกระทบต่อการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตติภา ขาวอ่อน

(2547) พบว่า ความสำคัญของความพึงพอใจในการปฏิบัติงานไว้ว่า กระบวนการในการทำงานของบุคลากรขององค์การจะมีประสิทธิภาพเพียงใดและช่วยให้องค์การบรรลุเป้าหมายได้เพียงใดนั้น ผู้บริหารองค์การต้องสามารถเข้าใจความต้องการของบุคลากรในองค์การและผสมผสานความต้องการนั้นให้เข้ากับจุดมุ่งหมายขององค์การในขณะเดียวกันก็สามารถทำให้บุคลากรมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะทำให้บุคลากรมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะทำให้เกิดความกระตือรือร้นและปรารถนาที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ ความพึงพอใจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนทำงานสำเร็จ คนที่มีความพึงพอใจจะส่งผลให้งานนั้นประสบผลสำเร็จ และได้ผลดีกว่าคนที่ไม่มี ความพึงพอใจในการทำงาน ไม่ว่าจะปัจจัยนั้นจะมาจากสาเหตุใด ความพึงพอใจจะก่อให้เกิดความร่วมมือ เกิดศรัทธาและเชื่อมั่นในองค์การพร้อมที่จะทำงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดด้วยความเต็มใจ และมีความรู้สึกรู้สีกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งขององค์การที่จะต้องรับผิดชอบต่อความสำเร็จของงาน นอกจากนี้ ความพึงพอใจจะเกื้อหนุนให้สมาชิกขององค์การเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์การ ความสำคัญของความพึงพอใจในการปฏิบัติงานในองค์การหรือหน่วยงานใด หากสามารถจัดบริการต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการของผู้ปฏิบัติงานได้ จะเกิดความพึงพอใจในการทำงาน รักงานและปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ถ้าไม่สามารถจัดสนองความต้องการได้ผลงานย่อมตกต่ำผู้ปฏิบัติงานจะเกิดความเบื่อหน่าย ทำให้งานขาดความมีประสิทธิภาพลงได้ ด้วยเหตุนี้จึงเห็นได้ชัดเจนว่า ความพึงพอใจเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการปฏิบัติงาน ซึ่งมักพบเห็นอยู่เสมอว่าผู้ปฏิบัติงานที่มีความพึงพอใจในงาน จะคิดปรับปรุงการปฏิบัติงานของตนให้ดีขึ้นอยู่เสมอ เป็นต้นว่า ผู้ปฏิบัติงานจะปฏิบัติงานด้วยความขยันขันแข็งทำงานด้วยความสนุกสนานงานจะมีประสิทธิภาพสูงขึ้น จะมีเวลาปฏิบัติงานมากขึ้น ตั้งใจทำงานด้วยความกระตือรือร้นแสดงถึงความอดุสาหะ วิริยะ ในการทำงานไปอีกระยะหนึ่ง ตรงกันข้ามกับผู้ที่ไม่มีความพึงพอใจในงานที่ทำ จะมีส่วนทำให้เกิดผลในทางตรงกันข้ามเช่นกัน คือ การปฏิบัติงานจะเสื่อมลง งานจะดำเนินไปโดยไม่ราบรื่นความรับผิดชอบต่อผลสำเร็จของงานจะขาดไประดับการปฏิบัติงานจะต่ำลง การปฏิบัติหน้าที่จะเฉื่อยชาลงทุกทีเช่นนี้เป็นต้น นอกจากนี้ผู้ที่ไม่มีความพึงพอใจในงานมักจะขาดความภักดีต่อองค์การ และยอมผันแปรควมศรัทธาไปกับความพึงพอใจในงานที่ทำด้วย (จิตติภา ขาวอ่อน, 2547, น. 54)

ดังนั้น ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคคลในองค์การ จึงถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้บุคคลเหล่านั้นเกิดความสนใจในงานมากขึ้น เพิ่มความกระตือรือร้นในการทำงานมากขึ้นการเพิ่มผลผลิตสูงขึ้น เกิดความเต็มใจที่จะนำความรู้ความสามารถของตนเองที่มีอยู่มาสร้างประโยชน์ให้กับองค์การทำให้องค์การมีความเจริญและประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้คือ

(1) ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน ถือเป็นประเด็นหลักที่จะช่วยสร้างความสำเร็จและก่อให้เกิดการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้กับองค์กรแต่ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานนั้น องค์กรก็จะต้องสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ปฏิบัติงานได้ครบถ้วนด้วย

(2) แรงจูงใจในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านการปฏิบัติงานของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน แสดงให้เห็นว่า สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนนั้น ต้องการสิ่งโน้มน้าวที่สามารถเป็นแรงผลักดันและจูงใจที่จะปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ

(3) ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านความก้าวหน้าของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน แสดงให้เห็นว่า สมาชิกกองอาสารักษาดินแดน ตระหนักถึงความพึงพอใจในการปฏิบัติงานว่าจะส่งผลกระทบต่อความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน จึงทำให้เกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานกับคุณภาพชีวิตด้านความก้าวหน้า

(4) แรงจูงใจในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านความก้าวหน้าของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน แสดงให้เห็นว่าสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน คำนึงถึงความก้าวหน้าของงานว่าเป็นส่วนหนึ่งของแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

(5) แรงจูงใจในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านเงินเดือนและสวัสดิการของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน ที่แสดงให้เห็นว่า สมาชิกกองอาสารักษาดินแดน คำนึงถึงเงินเดือนและสวัสดิการเป็นส่วนหนึ่งของแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งจากการศึกษางานวิจัยของ อาราม หะยีปีเยาะ (2553) ได้กล่าวถึงเทคนิคการจูงใจไว้ว่า การจูงใจด้วยสภาพแวดล้อม (Physical Environment motivation) สมาชิกอาสารักษาดินแดนฯ ปฏิบัติหน้าที่ในวันหนึ่ง ๆ เป็นเวลาหลายชั่วโมงที่เดียว ฉะนั้น ถ้าหากสถานที่ในการปฏิบัติงานมีสภาพแวดล้อมที่ดีก็จะทำให้พนักงานกระตือรือร้น รู้สึกสะดวกสบาย รู้สึกอยากทำงานและขยันทำงาน เพราะฉะนั้นสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการทำงาน (อาราม หะยีปีเยาะ, 2553, น. 84) ก็จะมีส่วนในการจูงใจให้สมาชิกอาสารักษาดินแดนฯ ทำงานเต็มที่ได้เช่นกัน ยังสอดคล้องกับ สุภาณี จินดาหลวง(2550) ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ ความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลางโดยที่การได้รับเงินเดือนเหมาะสมกับปริมาณงานที่ทำ (สุภาณี จินดาหลวง, 2550, น. 62) แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ กรีพล ชนะวิเศษ (2549) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจกองกำกับการสืบสวน กองบังคับการตำรวจนครบาล 3 พบว่าความพึงพอใจในด้านเงินเดือนและสวัสดิการโดยรวมอยู่ในระดับมาก (กรีพล ชนะวิเศษ, 2549, น. 74)

(6) ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านการยอมรับนับถือของสมาชิกกองอาสาสมัครดินแดน แสดงให้เห็นว่า สมาชิกกองอาสาสมัครดินแดนตระหนักถึงความพึงพอใจในการปฏิบัติงานว่าจะส่งผลต่อการยอมรับนับถือซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ ญัตฐา กริหิรัญ (2550) ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ ผลการศึกษาพบว่า พนักงานมหาวิทยาลัยมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานด้านการได้รับการยอมรับนับถือ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะแม้จะได้มีส่วนร่วมเป็นคณะทำงานของหน่วยงาน/มหาวิทยาลัยและผู้บังคับบัญชายอมรับให้เป็นตัวแทน ซึ่งอาจทำให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจ แต่ในเวลาปฏิบัติงานจริงการที่ผู้บังคับบัญชามิค่อยมอบหมายงานพิเศษอื่น ๆ ของหน่วยงานให้ปฏิบัติ นอกจากนี้ผลการวิจัยพบว่า พนักงานมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ได้รับการยอมรับนับถือจากเพื่อนร่วมงานในระดับปานกลาง จึงอาจเป็นไปได้ว่าการที่ไม่ค่อยได้รับการยอมรับนับถือจากเพื่อนร่วมงานอาจส่งผลในผลตรงข้ามทำให้ความรู้สึกพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง (ญัตฐา กริหิรัญ, 2550, น. 87) ดังทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Need) ในขั้นที่ 3 ที่ว่ามนุษย์มีความต้องการที่จะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมต้องการเข้าร่วมและได้รับการยอมรับในสังคม ความเป็นมิตร และได้รับความรักจากเพื่อนร่วมงาน (Maslow, 1970, p. 179) ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรศักดิ์ ตระกูลชีวพานิตต์ (2541) ที่ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการในสำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย พบว่าข้าราชการในสำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัยมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานด้านการยอมรับนับถือโดยรวมในระดับปานกลาง (พรศักดิ์ ตระกูลชีวพานิตต์, 2541, น. 25)

(7) แรงจูงใจในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านความมั่นคงในอาชีพของสมาชิกกองอาสาสมัครดินแดน อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี แสดงให้เห็นว่า สมาชิกกองอาสาสมัครดินแดน คำนึงถึงความมั่นคงในอาชีพว่าเป็นส่วนหนึ่งของแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

นโยบาย และยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้

การดำรงความมุ่งหมายงานการแสวงหาทางออกจากความขัดแย้ง เพื่อให้กลุ่มบุคคลที่มีความคิดเห็นต่างจากรัฐ บุคคลที่หลงผิดและรู้เท่าไม่ถึงการณ์กลับมาต่อสู้อันในแนวทางสันติตามแนวทางในระบอบประชาธิปไตยภายใต้กฎหมายของประเทศ โดยการอำนวยความสะดวก การเปิดพื้นที่พูดคุย การรณรงค์ให้ยุติการใช้ความรุนแรง และขอให้ร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน รวมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับกำลังประจำถิ่น พลเรือน และตำรวจ เพื่อเข้ารับผิดชอบงานเชิงรับแทนกำลังทหารหลัก ได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ขณะที่ หน่วยเฉพาะกิจ (ฉก.หมายเลข)/หน่วยเฉพาะกิจทหารพราน (ฉก.ทพ.) และ หน่วยเฉพาะกิจตำรวจตระเวนชายแดน (ฉก.ตชด.) ที่รับผิดชอบพื้นที่

และ ศูนย์ปฏิบัติการอำเภอ (ศปก.อ.) มีขีดความสามารถในการบูรณาการกำลัง 4 ฝ่าย (พลเรือน ตำรวจ ทหาร และกำลังประชาชน) เพื่อขับเคลื่อนงานการแก้ไขปัญหาในพื้นที่รับผิดชอบ ทั้งงานด้านความมั่นคงและด้านการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับการขับเคลื่อนงานด้านการเมือง และการพัฒนาตามโครงการประชารัฐร่วมใจ สร้างอำเภอสันติสุข ซึ่งเป็นโครงการช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อน และยกระดับคุณภาพชีวิตให้กับประชาชนเป็นรายครัวเรือน สามารถขับเคลื่อนงานตามกรอบแนวทางที่กำหนดและมีความเชื่อมโยงกับ การพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของรัฐบาล ตามโครงการเมืองต้นแบบ “สามเหลี่ยม มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ให้เกิดผลเป็นรูปธรรมสามารถใช้งานกำลังประจำถิ่น และกำลังประชาชน ในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน/ตำบล, การคุ้มครองเส้นทาง, ครุ, โรงเรียน, ชุมชนล่อแหลม, การรักษาความปลอดภัยเขตเมืองเศรษฐกิจ/ชุมชนเขตเทศบาลและมาตรการเชิงรับอื่นๆ บางประการ ทดแทนกำลังทหารหลักได้จริง อย่างมีประสิทธิภาพโดยมีตัวชี้วัด (สำนักอำนวยการกองอาสารักษาดินแดน, 2561, ออนไลน์) ดังนี้

- 1) การเสริมสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
- 2) การส่งเสริมการมีส่วนร่วม
- 3) การส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน
- 4) การเสริมสร้างประสิทธิภาพ จำนวน 2 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย ด้านความพร้อม (ประสิทธิภาพ, ความรู้ และความเข้าใจ), การปฏิบัติงาน (ภารกิจเชิงรับ การรักษาความปลอดภัย, หมู่บ้าน)
- 5) ภาพลักษณ์ จำนวน 2 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย ด้านอุดมการณ์ความรักชาติ, ด้านระเบียบวินัย
- 6) การจัดการฝึก จำนวน 3 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย หลักสูตร, ชุดครุฝึก, สิ่งอำนวยความสะดวก

จากสถานการณ์ในปัจจุบันมีปัจจัยเร่งให้กลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่ มีการก่อเหตุเพิ่มมากขึ้น ได้แก่ สถานการณ์ทางเมือง, การตอบโต้ของกลุ่มผู้ค้ายาเสพติด และคณะพูดคุยเพื่อสันติภาพที่มีทิศทางการดำเนินงานที่ดีขึ้น เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีปัจจัยสำคัญ คือการดำเนินงานเร่งด่วน ของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า ทั้ง 3 งาน ได้แก่ การควบคุมพื้นที่, การแก้ไขปัญหา ยาเสพติด และการสร้างสังคมพหุวัฒนธรรม เป็นการสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาจากประชาชน ทำให้กลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรงสูญเสียมวลชน และแหล่งเงินทุนในการขับเคลื่อนขบวนการ อย่างไรก็ตามกลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรง ยังคงขับเคลื่อนขบวนการผ่านหมู่บ้านแฝงเลี้ยงทั้ง 412 หมู่บ้านหรือหมู่บ้านจัดตั้ง โดยแบ่งเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ หมู่บ้านเชิงเดี่ยว, หมู่บ้านเชิงเขา และหมู่บ้านบน

ป่าเขา โดยใช้หมู่บ้านเชิงเขาเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้านเชิงเดี่ยวและหมู่บ้านบนป่าเขา จากสถานการณ์ในขั้นต้นนั้นจะเห็นได้ว่า การแก้ไขปัญหาในพื้นที่ส่งผลกระทบต่อกลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรง ทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้นเพื่อป้องกันการตอบโต้จากกลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรง รวมทั้งการบังคับใช้กฎหมายต่อกลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรงมีประสิทธิภาพมากขึ้น กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า จึงได้ให้หน่วยต่าง ๆ และสำนักอำนวยการ ได้ระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดในการใช้กำลังในการควบคุมพื้นที่ ควบคู่กับการปฏิบัติงานทางการเมือง ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน โดยได้กำหนดกรอบแนวคิดในขั้นต้น (สำนักอำนวยการกองอาสารักษาดินแดน, 2561, ออนไลน์) ดังนี้

1. การใช้กำลังในการควบคุมพื้นที่

1) มาตรการเชิงรับ ให้มุ่งเน้นการนำกำลังประจำถิ่น และกำลังประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตามยุทธศาสตร์ ประชาชนมีส่วนร่วมให้มากที่สุด เพื่อที่จะได้นำกำลังมาใช้งานเชิงรุกมากยิ่งขึ้น

2) มาตรการเชิงรุก แบ่งเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

- รูปแบบที่ 1 เน้นการจัดชุดจรยุทธ์กดดันต่อหมู่บ้านเพ่งเล็งให้มากที่สุด โดยการปรับยุบฐานปฏิบัติการให้เหลือระดับกองร้อยทหารพราน หรือเท่าที่จำเป็น (ให้น้อยที่สุด) เพื่อลดชุดปฏิบัติการที่ต้องรักษาความปลอดภัยฐานและกำลังที่ต้องใช้ในงานธุรการให้มากที่สุด โดยนำกำลังดังกล่าวมาใช้ในการจรยุทธ์กดดันให้มากที่สุด

- รูปแบบที่ 2 การจัดกำลังกองหนุนเชิงรุก เข้ากดดันต่อพื้นที่และบุคคลเป้าหมาย เป็นลักษณะกำหนดเป็นพื้นที่ปฏิบัติการและสามารถปฏิบัติการกิจต่อเนื่องได้ โดยใช้การจัดเป็นชุดปฏิบัติการ จนถึงระดับกองร้อยทหารพราน/กองร้อยทหารราบให้พิจารณาตามความเหมาะสม

- รูปแบบที่ 3 การจัดชุดเคลื่อนที่เร็ว ของ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า (ชค.543) และหน่วยปฏิบัติการพิเศษ (นปพ.) ร่วมทั้ง 4 กองร้อย ให้พิจารณาใช้ในกรณีที่ปรากฏบุคคลเป้าหมายชัดเจน เข้าบังคับใช้กฎหมาย และขยายผลการจับกุมจากการซักถาม

2. การใช้กำลังในการปฏิบัติงานการเมือง ให้ใช้ชุดปฏิบัติการกิจการพลเรือน (ขป.กร.) ขับเคลื่อนผ่านศูนย์ปฏิบัติการร่วมอำเภอ (ศปร.อ.) โดยมุ่งเน้นงานเร่งด่วนสำคัญของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า ในเรื่องการแก้ไขปัญหายาเสพติด และการสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง ควบคู่กับงานสลายโครงสร้างการจัดตั้งของกลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรง

3. คำแนะนำเพิ่มเติม

1) การใช้กำลังในการควบคุมพื้นที่ และการปฏิบัติงานการเมือง ต้องแยกส่วนกันให้ชัดเจน แต่ต้องสามารถดูแลความปลอดภัยซึ่งกันและกันได้

- 2) การใช้กำลังกองหนุนเชิงรุกในปัจจุบัน สามารถปรับเปลี่ยนภารกิจได้
- 3) การพิจารณาการใช้กำลังให้พิจารณาเข้าดำเนินการต่อหมู่บ้านเชิงเขา เป็นความเร่งด่วนลำดับแรก
- 4) เมื่อได้ข้อตกลงใจในการใช้กำลัง ทุกหน่วย/ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องต้องการสร้างการรับรู้ร่วมกัน เพื่อให้การขับเคลื่อนเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

บทสรุป

ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (จชต.) ที่ยืดเยื้อมาจนกระทั่งปัจจุบันได้สร้างความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน สูญเสียโอกาสในการดำรงชีวิตและการพัฒนาในทุกรูปแบบ ส่งผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อวิถีชีวิต เศรษฐกิจ และสังคม อย่างกว้างขวาง กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) โดยกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า (กอ.รมน.ภาค 4 สน.) ได้บูรณาการกำลังจากทุกภาคส่วนเข้ามาแก้ไขปัญหาล่าสุด ซึ่งปัจจุบันสถานการณ์เกิดเหตุร้ายเริ่มลดลง สถานการณ์ทั่วไปเริ่มมีแนวโน้มที่ดีขึ้นตามลำดับ ด้วยการนำกำลังของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน(อส.) ซึ่งเป็นกำลังพลกึ่งทหารของฝ่ายปกครอง รับสมัครจากราษฎรในพื้นที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ มีการควบคุมบังคับบัญชา และรักษาระเบียบวินัยเช่นเดียวกับ ทหาร ตำรวจปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2497 ซึ่งกำหนดไว้ 6 ประการ คือ(1) บรรเทาภัยที่เกิดจากธรรมชาติและการกระทำของข้าศึก , (2) ทำหน้าที่ตำรวจรักษาความสงบภายในท้องที่ร่วมกับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ, (3) รักษาสถานที่สำคัญและการคมนาคม, (4) ป้องกันการจารกรรม สดับรับฟัง และรายงานข่าว, (5) ทำความช่วยเหลือให้ความสะดวกแก่ฝ่ายทหารตามที่ทหารต้องการ และตัดทอนกำลังข้าศึก และ(6) เป็นกำลังสำรองส่วนหนึ่งพร้อมจะเพิ่มเติมและสนับสนุนกำลังทหารได้เมื่อจำเป็น

สมาชิกกองอาสารักษาดินแดน จังหวัดชายแดนภาคใต้ (อส.จชต.) เป็นกำลังประจำถิ่นที่ขึ้นควบคุมทางยุทธการกับหน่วยทหารในพื้นที่ เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานด้านความมั่นคงเป็นการเฉพาะตามที่ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า (กอ.รมน.ภาค 4 สน.) มอบหมาย ซึ่งลักษณะของการปฏิบัติงานจะเป็นการปฏิบัติภารกิจในเชิงรับ ประกอบด้วย (1) ติดตาม ตรวจสอบ ภัยคุกคามด้านความมั่นคง ในพื้นที่รับผิดชอบและดำเนินการสนับสนุนส่วนราชการในพื้นที่ (2) สนับสนุนการปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามกลุ่มก่อเหตุรุนแรง, ยาเสพติด, การข่าว และกลุ่มก่อการร้ายทุรูปแบบ (3) สนับสนุนการรักษาความปลอดภัยสถานที่สำคัญในพื้นที่รับผิดชอบ (4) ประสานงานและสนับสนุนการป้องกันการบรรเทาสาธารณภัยทั้งก่อนเกิด ขณะ

เกิด และการฟื้นฟูหลังจากการเกิดเหตุ (5) การรักษาความปลอดภัยตามแนวชายแดน และการควบคุมตัวผู้อพยพภัยจากการสู้รบ (6) ควบคุมปราบปรามผลักดันผู้หลบหนีเข้าเมืองตามแนวชายแดน (7) ดำเนินการสนับสนุนทางการเมืองและพัฒนาท้องถิ่น และพิทักษ์พื้นที่เขตหลัง (8) สนับสนุนการรักษาความปลอดภัยเส้นทางการเดินทาง, ขบวนการ, บริเวณสถานีรถไฟ ตามแผนเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ของ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า (กอ.รมน.ภาค 4 สน.) เพื่อเป็นการขับเคลื่อนและเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนจังหวัดชายแดนภาคใต้ (อส.จชต.) ในการเตรียมความพร้อมส่งมอบพื้นที่ให้กับหน่วยกำลังในพื้นที่ตามยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการ(Road Map) ของรัฐบาล และเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรีพล ชนะวิเศษ. (2549). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ กองกำกับการสืบสวนกองบังคับการตำรวจนครบาล 3. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.
- กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า. (2562). แนวคิดการใช้กำลังในการแก้ไขปัญหา จชต. ประจำปี 2562. กรุงเทพมหานคร: กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร.
- จิตติภา ขาวอ่อน. (2547). ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ. ครุศาสตรมหาบัณฑิตสาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- ณัฐา กรีหิรัญ. (2550). ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของพนักงานมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษามหาวิทยาลัย. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรศักดิ์ ตระกูลชีวาพานิตต์. (2541). ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการในสำนักงาน ปลัดกระทรวงมหาวิทยาลัย. การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ราชกิจจานุเบกษา. พระราชบัญญัติ กองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2497. เล่ม 71 ตอนที่ 14 23 กุมภาพันธ์ 2497.

- สุภาณี จินดาหลวง. (2550). ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน. บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต.ลำปาง : มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.(2557). แผนยุทธศาสตร์สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทยพ.ศ. ๒๕๕๗ – ๒๕๖๑. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงมหาดไทย.
- สำนักอำนวยการกองอำนวยการฯดินแดน. พระราชบัญญัติกองอำนวยการฯดินแดน พ.ศ. 2497.สืบค้นออนไลน์เมื่อวันที่ 2 ตุลาคมพ.ศ. 2561. จาก. <http://asa.dopa.go.th/mission.html>
- อาราม หะยีปีเยาะ. (2553). การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อขวัญและแรงจูงใจในการทำงานของสมาชิกอาสาสมัครฯดินแดนในกองบังคับการกองอาสาสมัครฯดินแดนจังหวัดนราธิวาส.รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- Maslow, A.H. (1970). Mativation and Personanlity. New You : Harper & Row Publishers.

การมีส่วนร่วมของประชาชนกับโครงการจิตสาธารณะ

Public Participation with Public mind project

จภัทร นาคแก้ว* วิจิตรา ศรีสอน**

บทคัดย่อ

สภาพสังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีมีเข้ามามีบทบาทในชีวิตของคน ในสังคมมากขึ้น ทำให้มีความสัมพันธ์ในสังคมน้อยลง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความมีคุณธรรมลดน้อยลงเมื่อเทียบกับในอดีต ผู้คนมักอ้างแต่สิทธิเสรีภาพและความเท่าเทียมกันมากขึ้น แต่พุดถึงหน้าที่ ความรับผิดชอบ และความจิตสาธารณะที่ตนเองพึงมีน้อยลง ซึ่งจิตสาธารณะ หรือจิตอาสา คือพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออก หรือปฏิบัติเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม โดยไม่มีการบังคับ ไม่มีสิ่งตอบแทน และเป็นสิ่งที่บุคคลแสดงออกด้วยความเต็มใจ เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากจิตสำนึก และการเรียนรู้ของบุคคล จิตสาธารณะ หรือจิตสำนึกสาธารณะ จึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นคู่กับคุณธรรมและจริยธรรม บุคคลที่แสดงออกถึงความมีจิตสาธารณะหรือจิตสำนึกสาธารณะจึงถือเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมและจริยธรรม โดยการปลูกฝังจิตสาธารณะจะต้องเริ่มตั้งแต่ในขณะที่เป็นเด็กหรือเยาวชน ซึ่งจะบอกสอนง่าย ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการจิตสาธารณะสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทที่สำคัญ ได้แก่ 1) ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชน คือ ปัจจัยที่ขึ้นอยู่กับประชาชนแต่ละคน โดยจะมีผลแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ตัวอย่างของปัจจัยประเภทนี้ เช่น ความคาดหวังในประโยชน์ส่วนรวม ความปรารถนาให้เกิดความสามัคคี ความเกรงใจผู้นำที่มีสถานภาพที่สูงกว่า ไม่ให้ความสนใจและไม่มาร่วม ต้องหารายได้เลี้ยงชีพจากการประกอบอาชีพจึงทำให้ไม่มีเวลาเข้าร่วม เป็นต้น 2) ปัจจัยภายนอกของประชาชน คือ ปัจจัยที่แวดล้อมอยู่โดยรอบตัวของประชาชน ซึ่งจะมีผลต่อการตัดสินใจการมีส่วนร่วมของประชาชน ตัวอย่างของปัจจัยประเภทนี้ เช่น ลักษณะของสภาพดินฟ้าอากาศ การจัดโครงการไม่ตรงกับช่วงเวลาว่างของประชาชน วัฒนธรรมในชุมชน เป็นต้น จิตสาธารณะนั้นมีความสำคัญต่อด้านต่างๆ ในสังคม คือ 1) ด้าน

*Master of Political Science (Politics and Governments) Faculty of Political Science, Suan Sunandha Rajabhat University

**Department of Political science Faculty of Political Sciences, Suan Sunandha Rajabhat University

ความสำคัญต่อตนเอง บุคคลที่มีจิตสาธารณะจะแสดงพฤติกรรมที่ดีต่อสังคม มีคุณธรรมจริยธรรม และมีความสุขกับการได้ช่วยเหลือสังคม ได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนและสังคมรอบข้าง จึงทำให้ความสุขกายและสุขใจจะประสบความสำเร็จในชีวิตและดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข 2)ด้านความสำคัญต่อครอบครัว หากคนในครอบครัวมีจิตสาธารณะ ครอบครัวจะอบอุ่นไม่มีความขัดแย้งภายในและอยู่กันด้วยความเอื้ออาทรต่อกัน มีความรักใคร่สามัคคีต่อกันและช่วยกันทำมาหากิน และสมาชิกในครอบครัวจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกหลาน 3)ด้านความสำคัญต่อชุมชนท้องถิ่น หากสมาชิกในชุมชนมีจิตสาธารณะ ประชาชนในชุมชนนั้นจะอยู่กันด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ความขัดแย้งในชุมชนจะน้อย ประชาชนในชุมชนจะช่วยเหลืองานชุมชน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้วยความเสียสละ 4)ด้านความสำคัญต่อสังคม หากคนในสังคมมีจิตสาธารณะก็จะมีแต่ความจริงใจให้กันและกัน มีความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาสังคมและร่วมกันพัฒนาสังคมทำให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้า คนในสังคมจะมีเหตุมีผลและมุ่งประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ความเห็นแก่ตัว การทุจริตโกงกินจะลดน้อยลง ความขัดแย้งในสังคมก็จะน้อยลงสังคมจะมีความปลอดภัยมากขึ้น อาชญากรรมและการก่อการร้ายจะลดลง สังคมจะได้รับการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, จิตสาธารณะ, โครงการจิตสาธารณะ

Abstract

The current social conditions are changing rapidly. Technology has played a role in people's lives. In more society Resulting in less social relationships generosity and morality has decreased compared to the past people tend to claim more freedom and equality. But talking about duties responsibility and the public mind that they should have less Which the public mind or volunteering is the behavior of the person expressing or practice for the benefit of the public Without force no reward and is something that a person expresses willingly. Is a behavior caused by consciousness and learning of individuals. Public minds or public consciousness therefore is something that is coupled with morality and ethics a person who expresses public consciousness or public consciousness is considered a moral and ethical person. By cultivating public consciousness must begin at the time of being a child or youth which will be easy to teach. Factors that affect the

participation of people in the public mind project can be divided into 2 major categories, namely 1) the personal factors of the people are factors that depend on each person Which will have different effects on each person. Examples of these types of factors such as expectations for common interests desire for unity considering the leader who has a higher status not paying attention and not joining must find a living income from the occupation and therefore do not have time to participate in the event, etc. 2) external factors of the people are the factors surrounding the people. Which will affect the decision to participate in the public. Examples of these types of factors such as weather conditions, the project arrangement does not match the free time of the people. Culture in the community, etc. Public minds are important to various aspects of society, namely 1) the importance to oneself People with public minds will show good behavior towards society. With morality, ethics and happiness in helping society, Recognized by friends and social groups around Thus making physical and happy happiness to be successful in life and living happily 2) The importance of family If the family has a public mind the family will be warm, without internal conflicts and live together with generosity. Have love and unity and help each other to make a living and family members will be good examples for their children 3) The importance of local communities If members of the community have a public mind. The people in that community will live together with the generosity of each other. Conflicts in the community will be minimal. People in the community will help the community work and participate in community development with sacrifice 4) Social importance If people in society have a public mind, they will have but sincerity for each other Have cooperation in solving social problems and sharing social development to make society prosperous People in society will have reason and benefit for the greater benefit than personal benefits. Selfishness

Keywords : Participation, Public mind, Public mind project

บทนำ

การที่มนุษย์มาอยู่รวมกันย่อมมีความหลากหลายและแตกต่างกัน เช่น ระบบสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ประเพณี วัฒนธรรม ภาษา ศาสนา เชื้อชาติเผ่าพันธุ์ เป็นต้น ประกอบกับการพัฒนาในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองอย่างมากทางด้านวัตถุ มีความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี และเข้ามามีบทบาทในชีวิตของมนุษย์มากขึ้น เป็นสาเหตุที่ทำให้สังคมโดยทั่วไปมีค่านิยมให้ความสำคัญในการแสวงหาเงินทอง แสวงหาอำนาจ แสวงหาวัตถุ มากกว่าที่จะให้ความสำคัญด้านจิตใจ สังคมในปัจจุบันจึงเสื่อมโทรมลงอย่างเห็นได้ชัดเจน เกิดปัญหาต่างๆ จำนวนมาก คนในสังคมมีความสัมพันธ์ในสังคมน้อยลง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มีน้อยลงเมื่อเทียบกับในอดีต ผู้คนมักอ้างแต่สิทธิเสรีภาพและความเท่าเทียมกันมากขึ้น แต่พูดถึงหน้าที่ความรับผิดชอบ และความจิตสาธารณะที่ตนเองพึงมีน้อยลง ค่านิยมของผู้คนได้เปลี่ยนไปยึดติดในวัตถุนิยมมากขึ้น ชอบความง่ายและชอบความสบาย ทำให้ขาดคุณธรรม จริยธรรม ยึดวัตถุนิยมมากกว่ายึดคุณธรรม จริยธรรม มุ่งแต่หาประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ทำให้ความสำนึกที่มีต่อส่วนรวม และความเสียสละมีน้อยลง มีการเอารัดเอาเปรียบและฟ้องร้องกันมากขึ้น ดังนั้นการที่จะพัฒนาสังคมให้เป็นสังคมอยู่ดีมีสุขได้นั้นเราต้องปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และความมีจิตสาธารณะให้กับคนในสังคม การปลูกฝังความสำนึกให้กับบุคคลเพื่อให้มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมจึงควรเกิดขึ้นในสังคม ซึ่งจิตสาธารณะเป็นความรับผิดชอบต่อที่เกิดจากภายใน คือ ความรู้สึกนึกคิด จิตใต้สำนึก ตลอดจนคุณธรรมจริยธรรม ที่อยู่ในจิตใจและส่งผลการสู่การกระทำภายนอก ปัญหาต่างๆ ส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในสังคม จะเห็นว่าเกิดจากการขาดจิตสำนึกของคนส่วนรวมในสังคมเป็นสำคัญ

จิตสาธารณะคืออะไร

จิตสาธารณะ หรือจิตอาสา มีความหมายเดียวกัน เป็นคำใหม่ที่เกิดขึ้นในภาษาไทย ยังไม่มีการนิยามหรือให้คำจำกัดความที่ชัดเจน อย่างไรก็ตามจากการศึกษาเอกสารทั้งในและต่างประเทศ ได้มีการกล่าวถึง จิตสาธารณะ รวมทั้งคำอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในมุมมองที่หลากหลาย ดังต่อไปนี้

สำหรับนักรัฐศาสตร์และนักรัฐประศาสนศาสตร์ เรียก “จิตสำนึกสาธารณะ” ว่า “สำนึกสาธารณะ” หรือ “Publicness” ซึ่งแปลว่า “ความเป็นสาธารณะ” อันมีนัยถึง ความรู้ ความคิด จนถึง สติปัญญาและความรับผิดชอบต่อประชาชนที่มีต่อสังคม โดยที่พฤติกรรมของคนในสังคมก็ถูกกำหนดอยู่ในขอบข่ายนี้ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ สำนึกสาธารณะ ยังต้องครอบคลุมไปถึง การเคารพกฎหมาย ตลอดจนกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ ของสังคมโดยรวม หรือหน่วยงานที่ตนเองเป็นสมาชิกสังกัดอยู่ โดยพยายามยึดมั่นต่อกฎเกณฑ์และกฎหมายอย่างเคร่งครัด พยายามหลีกเลี่ยงการ

ละเมิดให้น้อยที่สุด ทั้งนี้ ประชาชนที่มีสำนึกสาธารณะ จะรู้สึกอายแก่ใจและรู้สึกผิด เมื่อละเมิด กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ กฎหมายต่างๆ ทำนองเดียวกันกับคำสั่งสอนของศาสนาพุทธที่เรียกว่า “หิริโอตตปปะ หรือความเกรงกลัวและละอายต่อบาป” (สุรางคณา ณ นคร, 2555, 9) จิตสาธารณะจึงเป็นการประพฤติตนโดยทั่วไปที่ทำให้ตนเอง ครอบครัว และสังคมมีความสุข การแสดง ความห่วงใยต่อสังคม รวมถึงผลกระทบของการปฏิบัติตนของบุคคลที่มีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม การเคารพกฎหมาย ตลอดจนกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ ของสังคมโดยรวม เราจึงต้องมี จิตสาธารณะ หากทำสิ่งใดแล้วเกิดความเสียหายแก่ส่วนรวมจึงไม่ควรกระทำ (อมรรัตน์ เจริญชัย อ่างถึงใน สุรางคณา ณ นคร. 2555, 44) จิตอาสาจึงเป็นคุณธรรมประการหนึ่งที่สังคมปรารถนาให้ สมาชิกของสังคมยึดถือเป็นคุณธรรม ทั้งสถาบัน ครอบครัว สถาบันการศึกษาและองค์กรต่างๆ (ธิดาชนก วงศ์พิทักษ์ อ่างถึงใน อัจฉนาถ ไชยนาพงษ์และคณะ, 2559, 66) โดยจิตสาธารณะ (Public mind) หรือจิตสำนึกสาธารณะ (Public consciousness) คือ พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออก หรือปฏิบัติเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม โดยไม่มีการบังคับ ไม่มีสิ่งตอบแทน และเป็นสิ่งที่บุคคล แสดงออกด้วยความเต็มใจ เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากจิตสำนึก และการเรียนรู้ของบุคคล จิต สาธารณะหรือจิตสำนึกสาธารณะ จึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นคู่กับคุณธรรมและจริยธรรม บุคคลที่แสดงออก ถึงความมีจิตสาธารณะหรือจิตสำนึกสาธารณะจึงถือเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมและจริยธรรม (ฟ้าประทาน เต็มขุนทด, 2559, 149)

องค์ประกอบของจิตสาธารณะ

ในการดำเนินโครงการจิตสาธารณะ องค์ประกอบที่สำคัญซึ่งจะทำให้ประชาชนมีความ ต้องการที่จะเข้าร่วมในโครงการจิตสาธารณะมีจำนวนมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับรายละเอียด และ องค์ประกอบของโครงการของกิจกรรมจิตสาธารณะ โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ด้าน 6 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ด้านความคิด ประกอบด้วย

1.1. การตระหนักรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้แก่การรับรู้สภาพปัญหาสังคมเศรษฐกิจ การเมือง ซึ่งมีผลกระทบต่อตนเองและครอบครัว ประเทศชาติ เป็นภาวะที่จำเป็นต้องแก้ปัญหาให้อยู่ ภาวะปกติสุข ด้วยการร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมและการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ

1.2. การรับรู้ที่ตนเองสามารถร่วมแก้ไข ปัญหาได้ ได้แก่ การรับรู้ความสามารถของตน ในการผลักดัน เพื่อแก้ปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง มั่นใจในความสามารถของตนในการที่จะ

ช่วยเหลือแก้ไขปัญหา เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ภาวะต้อหรือร้น และต้องการหาแนวทางในการแก้ปัญหา

2. ด้านความรู้สึก ประกอบด้วย

2.1. ความรักความเอื้ออาทร และเต็มใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทนได้แก่ การคำนึงถึงผู้อื่นเสมอเหมือนเป็นคนในครอบครัวปรารถนาที่จะช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ ไม่หวังผลตอบแทน

3. ด้านการกระทำ ประกอบด้วย

3.1. การให้ความร่วมมือและภาวะต้อหรือร้น ในการร่วมคิดแก้ปัญหาต่างๆ ได้แก่การวิเคราะห์สภาพ สังคม เศรษฐกิจ การเมือง รวมถึง สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา และผลกระทบในด้านต่างๆ ว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไรการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ร่วมกับบุคคลอื่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องการเสนอแนวทางป้องกันและแก้ปัญหา การให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา

3.2. การลงมือปฏิบัติ เพื่อแก้ปัญหาหรือเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมได้แก่การลงมือปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาสังคมเศรษฐกิจ การเมือง การเข้าร่วมในกิจกรรม ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมโดยการริเริ่มของตนเองหรือเข้าร่วมในกลุ่มต่างๆการช่วยเหลือสังคมโดยการให้ทุนทรัพย์ การช่วยในการจัดกิจกรรมหรือการกระทำที่มีผลทำให้เกิดการผลักดัน และการเคลื่อนไหวในทางพัฒนาสังคมตามความรู้ความสามารถของตนเอง และความรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติ

3.3. การมีเครือข่ายในการทำกิจกรรมเพื่อสังคมได้แก่การริเริ่มหรือมีส่วนร่วมในการจัดตั้ง กลุ่มเพื่อช่วยเหลือสังคม การประสานในเครือข่ายเพื่อดำเนินการตามแนวทางในการช่วยเหลือสังคมการส่งเสริมให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคมและร่วมมือกับองค์กรในการกระทำที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม (ธัญญารัตน์คามวุฒิ และคณะ. 2555, 48)

ความสำคัญของจิตสาธารณะ

ปัจจุบันสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีมีความก้าวหน้า และเข้ามามีบทบาทในชีวิตของมนุษย์มากขึ้น ทำให้คนในสังคมมีความเป็นปัจเจกมากขึ้น มีความสัมพันธ์ในสังคมน้อยลง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มีน้อยลงเมื่อเทียบกับในอดีต ผู้คนมักอ้างแต่สิทธิเสรีภาพและความเท่าเทียมกันมากขึ้น แต่พูดถึงหน้าที่ ความรับผิดชอบ และความจิตสาธารณะที่ตนเองพึงมีน้อยลง ค่านิยมของผู้คนได้เปลี่ยนไปยึดติดในวัตถุนิยมมากขึ้นชอบความง่ายและชอบความสบายทำให้ขาดคุณธรรม จริยธรรม ยึดวัตถุนิยมมากกว่ายึดคุณธรรมจริยธรรม มุ่งแต่หาประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ทำให้ความสำนึกที่มีต่อส่วนรวมและความเสียสละมีน้อยลง มีการเอารัด

เอาเปรียบและฟ้องร้องกันมากขึ้น ดังนั้นการที่จะพัฒนาสังคมให้เป็นสังคมอยู่ดีมีสุขได้นั้นเราต้องปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และความมีจิตสาธารณะให้กับคนในสังคม ซึ่งจิตสาธารณะเป็นความรับผิดชอบที่เกิดจากภายใน คือ ความรู้สึกนึกคิด จิตใต้สำนึก ตลอดจนคุณธรรมจริยธรรม ที่อยู่ในจิตใจและส่งผลการสู่การกระทำภายนอก ปัญหาต่างๆ ส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในสังคม จะเห็นว่าเกิดจากการขาดจิตสำนึกของคนส่วนรวมในสังคมเป็นสำคัญ (สุรางคนา ณ นคร, 2555, 13) โดยการปลูกฝังจิตสาธารณะจะต้องเริ่มตั้งแต่ในขณะที่เป็นเด็กหรือเยาวชน ซึ่งจะบอกสอนง่าย มีจิตใจที่ดี จิตสาธารณะจึงมีความสำคัญต่อด้านต่างๆ ในสังคม คือ

1. ด้านความสำคัญต่อตนเอง จิตสาธารณะในตัวบุคคลจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ การได้รับการปลูกฝัง และคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลนั้นๆ ซึ่งบุคคลที่มีจิตสาธารณะจะแสดงพฤติกรรมที่ดีต่อสังคมและจะมีความสุขกับการได้ช่วยเหลือสังคมบุคคลที่มีจิตสาธารณะจะได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนและสังคมรอบข้าง บุคคลที่มีจิตสาธารณะนั้นจะมีคุณธรรมจริยธรรมประจำใจ เพราะฉะนั้นจะมีความสุขกายและสุขใจจะประสบความสำเร็จในชีวิตและดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

2. ด้านความสำคัญต่อครอบครัว หากคนในครอบครัวมีจิตสาธารณะ ครอบครัวจะอบอุ่นไม่มีความขัดแย้งภายในและจะอยู่ กันด้วยความเอื้ออาทรต่อกัน สมาชิกในครอบครัวจะมีความรักใคร่สามัคคีต่อกันและช่วยกันทำมาหากิน และสมาชิกในครอบครัวจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกหลาน หากครอบครัวดีลูกหลานก็ย่อมที่จะได้รับแบบอย่างพฤติกรรมที่ดีนั้นด้วยเพราะผู้ที่บ่มเพาะ และปลูกฝังจิตสาธารณะให้แก่ลูกหลานนั้น คือครอบครัว หากลูกหลานได้รับการบ่มเพาะและปลูกฝังตั้งแต่เด็กก็จะส่งผลให้ลูกหลานมีจิตสาธารณะต่อไปในอนาคตด้วย

3. ด้านความสำคัญต่อชุมชนท้องถิ่น หากสมาชิกในชุมชนมีจิตสาธารณะ ประชาชนในชุมชนนั้นจะอยู่กันด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ความขัดแย้งในชุมชนจะน้อย ประชาชนในชุมชนจะช่วยเหลืองานชุมชน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้วยความเสียสละ ชุมชนนั้นจะได้รับการพัฒนาและมีความเข้มแข็ง โดยที่ส่วนราชการ ไม่จำเป็นต้องเข้าไปเสริมสร้างความเข้มแข็งเลย สิ่งที่แสดงออก ถึงความมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดีคือ วัดประจำชุมชนและโรงเรียนประจำชุมชน ซึ่งถือเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนหากชุมชนใดคนในชุมชนมีจิตสาธารณะ วัดและโรงเรียนประจำชุมชนจะดูสะอาดเรียบร้อยเพราะประชาชนในชุมชนจะช่วยกันดูแลรักษาเป็นอย่างดีเสมือนเป็นของตนเอง

4. ด้านความสำคัญต่อสังคม หากคนในสังคมมีจิตสาธารณะก็จะมีแต่ความจริงใจให้กันและกัน มีความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาสังคมและร่วมกันพัฒนาสังคมทำให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้า คนในสังคมจะมีเหตุมีผลและมุ่งประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ความเห็นแก่ตัวการ

ทฤษฎีโงกิงก็จะลดน้อยลง ความขัดแย้งในสังคมก็จะน้อยลงสังคมจะมีความปลอดภัยมากขึ้น อาชญากรรมและการก่อการร้ายจะลดลงสังคมจะได้รับ การพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน (ฟ้าประทาน เต็มขุนทด, 2559, 151)

รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของจิตสาธารณะ

การมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึง การที่บุคคล กลุ่มชุมชนมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันถึงผลกระทบที่มี ผลต่อการดำเนิน ชีวิตของตน และมีการแสดงออกถึงความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมโดยสมัครใจ ในการกำหนดการเปลี่ยนแปลงเพื่อชุมชนตนเอง มาจนถึงการเข้ามา มีส่วนร่วมในการตัดสินใจกระทำการเพื่อให้บรรลุถึงความประสงค์นั้นๆโดยบางคนอาจจะเข้ามามีส่วนร่วมเพียงบางส่วนหรืออาจจะทั้งหมดทั้งในส่วนของกระบวนการระดมความคิดการวางแผนการตัดสินใจการปฏิบัติการรวมถึงการประเมินผล รวมถึงการ เสียสละเวลา (สาวิตรี ฌรงค์น้อย, 2552, 13) โดยรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนมี ดังต่อไปนี้

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดหา สร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ไขปัญหา ตลอดจนสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมการตัดสินใจในการที่จะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมลงทุนในกิจกรรมหรือโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
8. ร่วมติดตาม ควบคุม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้กำหนดไว้โดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป (ไพรัตน์ เดชะรินทร์ อ่างถึงโน เอกลักษณ์ อุปริรัตน์, 2552, 23)

ปัญหาของการมีส่วนร่วมในโครงการจิตสาธารณะของประชาชน

ในการดำเนินโครงการใด การทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ และปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการมีส่วนร่วมโครงการของประชาชน สามารถจำแนกออกได้ ดังนี้

1. ผู้นำในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการใดๆ พบว่าผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จในการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้นำโครงการมีบทบาทอย่างมากในการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้นำเปรียบเทียบกับผู้บริหารที่จะนำไปสู่ความสำเร็จที่ได้วางไว้ แต่ในบางกรณีผู้บริหารอาจมีบทบาทเป็นผู้สนับสนุน แต่ไม่ว่าบทบาทของผู้นำจะอยู่ในลักษณะใด ถ้าผู้นำมีความตั้งใจแน่วแน่และจริงจังต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนจะส่งผลต่อการจริงจังของการปฏิบัติ นอกจากนี้ความตั้งใจและความตั้งใจ ก่อให้เกิดความไว้วางใจจากประชาชน และจะส่งผลให้ประชาชนอยากเข้ามามีส่วนร่วม

2. ทีมงานและองค์กร ถึงแม้ว่าผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญแต่อาจไม่เพียงพอต่อความสำเร็จโดยพบว่าทีมงานและองค์กรมีความสำคัญเช่นกัน เพราะกระบวนการดำเนินการ มักเป็นความรับผิดชอบของทีมงาน รวมทั้งความสามารถของทีมงานที่รับผิดชอบในการวิเคราะห์สถานการณ์ การกำหนดเป้าหมายการเลือกระดับ และรูปแบบการมีส่วนร่วม รวมทั้งการติดต่อกับประชาชน ประเด็นสำคัญที่พบ คือ ถ้าองค์กรนั้นมีวัฒนธรรมของการมีส่วนร่วมของพนักงานในการบริหารงานขององค์กรอยู่แล้ว จะส่งผลให้กระบวนการในการมีส่วนร่วม กล่าวคือมีทัศนคติทางบวกต่อกระบวนการในการมีส่วนร่วม และมีประสบการณ์ในฐานะผู้เข้าร่วม ย่อมจะเข้าใจความรู้สึกของประชาชนและมีความระมัดระวังในการจัดการมากขึ้น ดังนั้นการเพิ่มขีดความสามารถของบุคลากรในด้านการบริหารจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ การเปิดโอกาสให้บุคลากรขององค์กรมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์กร

3. ประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนย่อมเกิดไม่ได้หากขาดประชาชน ปัญหาที่หน่วยงานของรัฐพบในการจัดการมีส่วนร่วมประการหนึ่ง คือ ประชาชนไม่ให้ความสนใจและไม่มาร่วม ส่งผลให้การจัดการมีส่วนร่วมเป็นเพียงพิธีเท่านั้น สิ่งที่ผู้นำโครงการต้องตระหนัก คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นภารกิจของผู้นำ ทีมงานหรือองค์กร ซึ่งได้รับค่าจ้างหรือเงินเดือนในการทำงาน ในขณะที่ประชาชนมีรายได้จากการประกอบอาชีพอื่นๆ การมีส่วนร่วมเป็นงานอาสาสมัคร ประชาชนอาจไม่มีเวลาสำหรับการมีส่วนร่วมตลอดเวลา หรือมีความสนใจในบางประเด็นเท่านั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนควรยึดประชาชนเป็นหลักมากกว่าความสะดวกของหน่วยงาน(อรทัย ก๊กผล อ้างถึงใน เอกลักษณ์ อุปรีรัตน์, 2552, 31) โดยสรุปแล้ว หากมองจากตัวประชาชนที่เข้าร่วมโครงการจะเห็นได้ว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถแบ่งปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 2 ประเภทที่สำคัญ ได้แก่

1) ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชน คือ ปัจจัยต่างๆ ที่ขึ้นอยู่กับประชาชนแต่ละคน โดยจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ตัวอย่างของปัจจัยประเภทนี้ เช่น ความคาดหวังในประโยชน์ส่วนรวม ความปรารถนาให้เกิดความสามัคคี ความเกรงใจผู้นำที่มีสถานภาพที่สูงกว่า เป็นต้น

2) ปัจจัยภายนอกของประชาชน คือ ปัจจัยที่แวดล้อมอยู่โดยรอบตัวของประชาชน ซึ่งจะไปมีผลต่อการตัดสินใจการมีส่วนร่วมของประชาชน ตัวอย่างของปัจจัยประเภทนี้ เช่น ลักษณะของสภาพดินฟ้าอากาศ ที่มงานและองค์กร วัฒนธรรมในชุมชน เป็นต้น

บทสรุป

จิตสาธารณะ หมายถึง การใช้ความรู้ ความคิด สติปัญญา ความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม การช่วยเหลือ การพัฒนาสังคม การเคารพกฎหมาย ตลอดจนกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ ของสังคม โดยรวม ยึดมั่นต่อกฎเกณฑ์และกฎหมายอย่างเคร่งครัด ประชาชนที่มีสำนึกสาธารณะ จะรู้สึก ละอายแก่ใจและรู้สึกผิดเมื่อละเมิดกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ กฎหมายต่างๆ หรือความเกรงกลัวและ ละอายต่อบาป จิตสาธารณะเป็นการประพடுத்தันที่ทำให้ตนเอง ครอบครั้ว และสังคมมีความสุข การ แสดงความห่วงใยต่อสังคม รวมถึงผลกระทบของการปฏิบัติตนของบุคคลที่มีต่อสังคมและ สิ่งแวดล้อม จิตสาธารณะจึงเป็นคุณธรรมที่สังคมต้องการให้สมาชิกของสังคมยึดถือ โดยจิต สาธารณะ (Public mind) หรือจิตสำนึกสาธารณะ (Public consciousness) คือพฤติกรรมของ บุคคลที่แสดงออก หรือปฏิบัติเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ไม่มีการบังคับ ไม่มีสิ่งตอบแทน เป็นสิ่งที่ บุคคลแสดงออกด้วยความเต็มใจ เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากจิตสำนึก และการเรียนรู้ของบุคคล จิตสาธารณะ หรือจิตสำนึกสาธารณะ จึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นคู่กับคุณธรรมและจริยธรรม บุคคลที่มีจิต สาธารณะหรือจิตสำนึกสาธารณะจึงถือเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมและจริยธรรม ในการดำเนินโครงการ การทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ มีปัจจัยต่อการมีส่วนร่วมโครงการของประชาชน สามารถจำแนกออกได้ ดังนี้

1. ผู้นำในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการ ผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จ ในการมี ส่วนร่วมของประชาชน ถ้าผู้นำมีความตั้งใจ ความจริงใจ ความตั้งใจ ประชาชนเกิดความไว้วางใจจะ ส่งผลให้ประชาชนต้องการเข้ามาให้ร่วมมือ

2. ที่มงานและองค์กร กระบวนการดำเนินการเป็นความรับผิดชอบของทีมงาน รวมทั้ง ความสามารถของทีมงานที่รับผิดชอบ การกำหนดเป้าหมาย การติดต่อกับประชาชน ชีต ความสามารถของบุคลากรในด้านการบริหารจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน

3. ประชาชน ปัญหาที่หน่วยงานของรัฐพบ คือ ประชาชนไม่ให้ความสนใจและไม่มาร่วม สิ่ง
ที่ผู้นำโครงการต้องตระหนัก คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นภารกิจของผู้นำ ทีมงานหรือ
องค์กร ประชาชนอาจไม่มีเวลาสำหรับการมีส่วนร่วม ดังนั้นหากต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมควร
ยึดประชาชนเป็นหลักมากกว่าความสะดวกของหน่วยงาน ในมุมมองจากตัวประชาชนที่เข้าร่วม
โครงการปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทที่สำคัญ ได้แก่

1) ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชน คือ ปัจจัยต่างๆ ที่ขึ้นอยู่กับประชาชนแต่ละคน
ตัวอย่าง เช่น ความคาดหวังในประโยชน์ส่วนรวม ความปรารถนาให้เกิดความสามัคคี ความเกรงใจ
ผู้นำที่มีสถานภาพที่สูงกว่า เป็นต้น

2) ปัจจัยภายนอกของประชาชน คือ ปัจจัยที่แวดล้อมอยู่โดยรอบตัวของประชาชน ซึ่ง
จะไปมีผลต่อการตัดสินใจการมีส่วนร่วมของประชาชน ตัวอย่างของปัจจัยประเภทนี้ เช่น ลักษณะ
ของสภาพดินฟ้าอากาศ ทีมงานและองค์กร วัฒนธรรมในชุมชน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

ธัญญารัตน์ ความวุฒิ และคณะ. (2555). ผลของโปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวทางการ
บำบัดแบบเผชิญความจริงที่มีต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. **วารสาร
ศึกษาศาสตร์ฉบับวิจัย** ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 เมษายน – มิถุนายน 2562.

ฟ้าประทาน เต็มขุนทด. (2559). **หลักการพัฒนาสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏ
บุรีรัมย์สาวิตรี ณรงค์น้อย. 2552. **การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน
(อป.พร) ในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชน**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุรางคนา ณ นคร. (2555). **การสื่อสารเพื่อการเชื่อมร้อยจิตสาธารณะขององค์กรภาคธุรกิจกับภาค
ประชาชน**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

อัจฉนาถ ไชยนาพงษ์และคณะ. (2559). ปัจจัยจุดใจความมีจิตอาสาในกิจกรรมสาธารณสุขของผู้นำ
ชุมชนแบบเป็นทางการในจังหวัดชลบุรี. **วารสารสาธารณสุขมหาวิทยาลัยบูรพา** ปีที่ 11
ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2559.

เอกลักษณ์ อุปริรัตน์. (2552). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดบริการสาธารณะขององค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการปกครองตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล

Guidelines for The Application of Good Governance of Sub-District Administrative Organization

คำสิงห์ ใจเย็น* วิจิตรา ศรีสอน**

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการปกครองตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล และเป็นแนวทางในการบริหารงานให้เกิดผลสำเร็จขององค์กร ซึ่งหลักธรรมาภิบาลนั้นเป็นหลักในการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ซึ่งประเทศไทยได้นำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการปกครองและบริหารงานของประเทศ โดยได้มีพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 กำหนดให้ส่วนราชการต่างๆ รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นำไปปฏิบัติในการบริหารงานเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมมากที่สุด มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐต่อไป

คำสำคัญ : องค์การบริหารส่วนตำบล, การปกครองตามหลักธรรมาภิบาล, การมีส่วนร่วม

Abstract

This article aims to study the guidelines for the application of good governance of konkam sub-district administrative organization yangchumnoi district sisaket province, and guide the administration of the principles of good governance to the success of the organization. The study found that Good governance is the core of good governance. Thailand has adopted good governance principles in the administration and administration of the country. Which has been provided in the

* Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

** College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

Constitution of the Kingdom of Thailand BE 2560 in respect of that local government organization Must manage the community By creating participation in the public sector on good governance principles In order to maximize the benefits to people in the area, And affect the overall picture of the country.

Keywords : Sub-district administration organization, good governance, participation.

บทนำ

ปัจจุบันนี้โลกได้ให้ความสำคัญกับการปกครองโดยยึดหลักประชาชนเป็นศูนย์กลาง ประเทศไทยจึงได้นำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการปกครองและบริหารงานของประเทศ ซึ่งได้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 65 ได้บัญญัติไว้ว่า “รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบการจัดทำแผนต่างๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว การจัดทำ การกำหนดเป้าหมาย ระยะเวลาที่จะบรรลุเป้าหมาย และสาระที่พึงมีในยุทธศาสตร์ชาติ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้ กฎหมายดังกล่าวต้องมีบัญญัติเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมและการรับฟังความคิดเห็น ของประชาชนทุกภาคส่วนอย่างทั่วถึงด้วย” โดยรัฐบาลกลาง ได้กระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 249 มาตรา 1ให้มีการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น มาตรา 250 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจดูแล และจัดทำบริการสาธารณะ กิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ในมาตรา 252 ผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งหรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่นหรือในกรณี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ จะให้มาโดยวิธีอื่นก็ได้ แต่ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วย ผู้บริหารท้องถิ่นมีหน้าที่จัดการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล แนวคิดนี้ถูกนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กรเพื่อให้เกิดการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพสู่ประชาชน โดยมุ่งให้เกิดความเป็นอิสระในการบริหารงาน ลดการควบคุม ให้ผู้บริหารสามารถปฏิบัติงานได้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ทำ (ธีรเดช สอนองทวีพรและเกสิณี ชิวปรีชา, 2561, หน้า 2)

การปกครอง คือ พฤติกรรมตามธรรมชาติของมนุษย์ และเป็นกิจกรรมในการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยพยายามแข่งขัน ต่อสู้ และแสวงหา ดำรงรักษาเพื่อแผ่ขยายหรือเพิ่มพูนอำนาจหรืออิทธิพลและจักได้มีโอกาสเป็นผู้จัดสรรอำนาจ อิทธิพล ผลประโยชน์หรือสิ่ง

ที่มีคุณค่าในสังคม ในฐานะที่เป็นสิ่งที่ถูกต้อง สิ่งที่ดีหรือเป็นแนวทางที่เหมาะสมสำหรับสังคม กล่าวเฉพาะกรณีของนักการเมือง นักการเมือง คือ ผู้ที่แข่งขันต่อสู้ และแย่งชิงกันแสวงหาอำนาจ เพื่อให้ตนได้รับโอกาสเข้ามาเป็นฝ่ายบริหารหรือเป็นผู้บริหาร และจะได้มีโอกาสเป็นผู้กำหนดนโยบายสาธารณะ โดยเฉพาะสังคม ซึ่งมีทรัพยากรอยู่อย่างจำกัด โดยถือว่าเป็นการใช้อิทธิพลหรืออำนาจที่ถูกต้อง เป็นพฤติกรรมหรือการกระทำที่ดีหรือเป็นแนวทางที่เหมาะสมแล้วสำหรับสังคม พร้อมทั้งการควบคุมและกำกับดูแลให้มีการนำนโยบายสาธารณะของฝ่ายบริหารไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายในขณะที่การบริหาร คือ ความพยายามของมนุษย์ตั้งแต่สองคนขึ้นไปซึ่งรวมตัวกันเป็นหมู่คณะ ในการร่วมมือกันปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งอาจหมายถึงวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของนโยบายของฝ่ายบริหาร นอกจากนี้ ตามระบบการเมืองการปกครองและการบริหารในระบอบประชาธิปไตย การบริหารในระบบราชการหรือการบริหารราชการหมายถึง การดำเนินงานในการนำนโยบายสาธารณะไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของนโยบายของฝ่ายบริหาร และบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของผู้มีอิทธิพลและอำนาจในฝ่ายบริหารหรือผู้บริหารถ้าหากพิจารณาในมิติของนโยบายสาธารณะ (ฉัตรรัตน์ พุทธิพงษ์ชัยชาญ และจรัญญา สนิทวัฒนากุล, 2561, หน้า 1057)

องค์การบริหารส่วนตำบลมีความสำคัญทางการเมืองอย่างมาก ในการปกครองพื้นที่ในด้านบริการสาธารณะ แก้ไขปัญหาความเดือดร้อน เพื่อตอบสนองความต้องการให้แก่ประชาชนในพื้นที่ และยังเป็นพื้นฐานในการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตย โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร ตรวจสอบ กำกับดูแลการทำงานขององค์กร เนื่องจากปัจจุบันมีการตรวจสอบองค์การบริหารส่วนตำบลจากหน่วยงานอิสระต่างๆ มากมาย พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีการทุจริตในหลายๆพื้นที่ ทำให้ขัดต่อวัตถุประสงค์ของการกระจายอำนาจจากรัฐมาให้ ขาดประสิทธิภาพในการบริหารงาน ประชาชนเกิดความไม่ไว้วางใจในการดำเนินงาน มีภาพลักษณ์ขององค์กรที่ไม่ดี เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กร และสร้างความมั่นใจ เชื่อใจ ที่ประชาชนมีให้ องค์การบริหารส่วนตำบลจึงต้องให้ความสำคัญในปกครองและบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล และใช้งบประมาณที่ได้รับอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อพื้นที่ เป็นการพัฒนาประชาธิปไตยและพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

นับตั้งแต่เริ่มใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นนั้น จากการศึกษากลับพบว่าการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลับยังมีปัญหาในทางปฏิบัติหลายประการโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงาน

ด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการจัดทำบริการสาธารณะให้กับประชาชนในท้องถิ่น

แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล

ความหมายของหลักธรรมาภิบาล

ธรรมาภิบาลหรือที่เรียกว่าการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีนั้น มีผู้ให้ความหมายและคำจำกัดความไว้หลายท่าน ดังนี้

หลักธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหารกิจการและจัดระเบียบให้สังคมในทุกภาคส่วนเป็นการบริหารที่ให้ทุกส่วนทุกฝ่ายทำงานร่วมกันแบบบูรณาการมีความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานเพื่อป้องกันปัญหาการขัดแย้ง การทุจริต และสร้างประชาธิปไตยให้กับสังคม(ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีและสังคม พ.ศ. 2542, 2542, หน้า 26)

หลักธรรมาภิบาล หมายถึง หลักการบริหารจัดการที่ดี โดยเป็นเรื่องของการพัฒนา และการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติ โดยส่งเสริมให้เกิดการรวมตัวของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชน การตรวจสอบ การลดทุจริตคอร์รัปชัน เพื่อให้เกิดความโปร่งใส (ว่าที่ร้อยตรีหญิงจิรวรรณ หวังสวัสดิ์, 2558, หน้า 5)

หลักธรรมาภิบาล หมายถึง หลักการบริหารงานของเรือนจำจังหวัดมหาสารคามว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีบนพื้นฐานของหลักสำคัญ 6 ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า (ชาคริต ใจปันทา, 2560, หน้า 22)

หลักธรรมาภิบาล หมายถึง หลักการพื้นฐาน 6 ประการตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ได้แก่หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า (นิภาพรรณ ฝิวอ่อน, 2559, หน้า 8)

หลักธรรมาภิบาล หมายถึง การส่งเสริมให้เกิดการสร้างธรรมาภิบาลนั้น มาจากความร่วมมือของทั้งสถาบันภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาสังคม บทบาทของรัฐที่สำคัญนั้นคือ รัฐเป็นผู้มีบทบาทในการวางรากฐาน และรักษากฎระเบียบต่างๆ ส่วนบทบาทขององค์การภาคเอกชนและบทบาทของประชาสังคมที่มีต่อการสร้างธรรมาภิบาล คือ การรวมตัวกันของสาธารณชนในการ

ต่อต้านการทุจริตและการประพฤติมิชอบ โดยรัฐควรมีการหามาตรการที่จะกระตุ้นให้เกิดการตระหนักถึงการทำความผิดจรรยาบรรณ (ขวัญเรือน เกื้อนแถว, 2559, หน้า 32)

หลักธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมรัฐ ภาคธุรกิจ เอกชนและภาคประชาชน (ประนอม แสนบุญศิริ, 2560, หน้า 6)

หลักธรรมาภิบาล หมายถึง การดำเนินการปฏิบัติงานใด ๆ ที่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ ภายใต้ทรัพยากรที่เหมาะสม และเป็นประโยชน์กับประชาชนโดยยึดหลักการพื้นฐานของธรรมาภิบาล ในองค์การตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 จำนวน 6 หลักได้แก่หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า (พุทธามาศ ไชยมงค์, 2560, หน้า 10)

จากความหมายข้างต้นจึงสรุปได้ว่าหลักธรรมาภิบาล หมายถึง หลักการพื้นฐาน 6 ประการตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 เพื่อใช้สำหรับการบริหารงานที่มีคุณธรรม โปร่งใส ยึดกฎกติกา มีความคุ้มค่า ก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนในท้องถิ่นที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน ทั่วประเทศ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. หลักนิติธรรม ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎข้อบังคับต่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคมและสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับเหล่านี้ โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคล

2. หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยธรรมาภิบาลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคมและส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริ่งใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตเป็นนิสัยประจำชาติ

3. หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

4. หลักความมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยการแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะ การแสดงประชามติ หรืออื่นๆ

5. หลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมืองและกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน

6. หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อให้เป็นประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลให้คนไทยมีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก และรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

ปัญหาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบต่างๆ เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ได้นำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการดำเนินงาน โดยพิจารณาจากองค์ประกอบสำคัญสามองค์ประกอบคือ รัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชน (วิชชุกร นาครธน, 2558, หน้า 31-47) ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาที่เกิดจากภาครัฐ

การกระจายอำนาจแก่ท้องถิ่นยังขาดความชัดเจนโดยเฉพาะด้านการจัดสรรรายได้อย่างจำกัด ซึ่งไม่สอดคล้องกับนโยบายสาธารณะที่ถ่ายโอนมาให้กับท้องถิ่น ทำให้ไม่สามารถดำเนินการจัดทำบริการสาธารณะตามที่กฎหมายกำหนดได้อย่างสมบูรณ์ นอกจากนี้รัฐยังมีบทบาทครอบงำเชิงนโยบายต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผ่านการจัดสรรเงินอุดหนุนเฉพาะกิจซึ่งถือเป็นรายได้หลักขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกือบทั้งหมดทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดอิสระทางการบริหารงบประมาณ การจัดสรรยังไม่มี ความชัดเจนและสอดคล้องกับสภาพปัญหาของแต่ละท้องถิ่น

2. ปัญหาที่เกิดจากองค์กร

การที่ไม่ยึดกฎระเบียบมีผลประโยชน์ทับซ้อน นับเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อการไม่สามารถนำหลักธรรมาภิบาลไปปฏิบัติ นักการเมืองท้องถิ่นที่เข้ามาแข่งขันเพื่อที่จะได้มาซึ่งอำนาจบริหารนั้น เกี่ยวข้องกับอำนาจในการต่อรองด้านการเมืองในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอภิสิทธิ์ อิทธิพลเอาพวกพ้อง ฯลฯ ซึ่งเป็นค่านิยมที่ถ่ายทอดกันต่อๆมา ทำให้นักการเมือง ประชาชน ต่างมีมุมมองเกี่ยวกับธรรมาภิบาลที่แตกต่างกันออกไป (ไมตรี อินทุสุต, 2553, หน้า 1-13) เช่น

- บางคนอาจมองท้องถิ่นว่าหากอยากให้อะไรให้ มักต้องมีสิ่งตอบแทน
- ต้องการตำแหน่งที่สูงขึ้น
- แบ่งพรรค แบ่งพวก
- ประโยชน์ซึ่งมักเบียดเบียนจากส่วนรวม ปะปนกันไป
- ช่วยเหลือคนที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน และผู้ที่คอยสนับสนุน

3. ปัญหาของภาคประชาชน

ประชาชนในท้องถิ่นยังขาดการมีส่วนร่วม ขาดการตรวจสอบอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ตลอดจนการมีลักษณะของการเป็นหัวคะแนนของผู้บริหารท้องถิ่นทำให้เกิดความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ไม่ว่าจะเป็นการเอื้อผลประโยชน์ต่อผู้ที่เป็นฐานเสียงในด้านของการจัดซื้อจัดจ้าง การกำหนดโครงการ กิจกรรมต่างๆ เน้นพรรคพวกเป็นสำคัญ

จากสภาพดังกล่าวการที่จะสร้างธรรมาภิบาลให้แผ่ขยาย ซึมลึกไปในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับฐานราก จึงจำเป็นต้องมีการสร้างจิตสำนึกปลูกฝัง มีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ และจัดอบรมให้แก่ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติ และประชาชน เพื่อให้มีความเข้าใจตรงกัน

แนวทางในการพัฒนาธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากสภาพการบริหารงานที่จะประสบผลสำเร็จได้นั้นจะต้องแก้ไขปัญหาค้นหาอันเกิดจากปัจจัยต่างๆ ซึ่งพิจารณาแนวทางแก้ไข (วิชชุกร นาคธน, 2558, หน้า 31-47) ดังนี้

1. แนวทางแก้ปัญหาที่เกิดจากภาครัฐ

รัฐต้องมีนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการกระจายอำนาจให้กับท้องถิ่น เพื่อให้เข้ากับสถานการณ์โลกซึ่งได้เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งทำให้ทุกประเทศหลีกเลี่ยงการกระจายอำนาจให้กับท้องถิ่นไม่ได้ ปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบฐานภาษีของท้องถิ่นให้มีความชัดเจนและเป็นธรรม เพียงพอในการบริหารงานตามภารกิจของตนอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ใช่เป็นในรูปแบบเงินอุดหนุนดังเช่นปัจจุบัน ลดการควบคุมท้องถิ่นให้มีความอิสระอย่างแท้จริง มีการเพิ่มมาตรการการตรวจสอบและกำกับมาตรฐานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (วิชชุกร นาคธน, 2558, หน้า 31-47)

2. แนวทางแก้ปัญหาที่เกิดจากองค์กร

การสรรหาผู้นำท้องถิ่นต้องมาจากกระบวนการที่ถูกตั้งตั้งแต่แรก หากประชาชนเลือกคนที่หาเสียงโดยการซื้อเสียง โดยไม่ได้ดูจากนโยบายที่เขาเสนอนั้น ก็ย่อมได้ผู้นำที่ไม่มีความจริงใจในการเข้ามาแก้ปัญหา ผู้นำท้องถิ่นต้องมีธรรมะสำหรับการเป็นผู้บริหารท้องถิ่นที่ดี มีความจริงใจต่อ

ตัวเอง ที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม ดังนั้นเราจะได้ผู้นำแบบไหน ย่อมขึ้นอยู่กับตัวประชาชนที่จะเลือกเข้ามาเอง (วิชชุกร นาครณ, 2558, หน้า 31-47)

3. แนวทางแก้ปัญหาของภาคประชาชน

ประชาชน คือหัวใจสำคัญในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น ดังนั้นจึงควรมีการสร้างความร่วมมือกันระหว่างท้องถิ่นกับประชาชน โดยหากท้องถิ่นจะดำเนินการโครงการใดที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชุมชนแล้ว ควรจัดให้มีการประชาคมหมู่บ้านเพื่อรับฟังความคิดเห็นที่แท้จริงจากประชาชน ว่าความต้องการของประชาคมคืออะไร (วิชชุกร นาครณ, 2558, หน้า 31-47)

สรุป

การปกครองตามหลักธรรมาภิบาล เป็นการนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในส่วนราชการต่างๆ รวมทั้งการเมืองท้องถิ่นอย่างองค์การบริหารส่วนตำบลเอง ย่อมก่อให้เกิดการกระตุ้นการพัฒนาขององค์กรอย่างต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมมากที่สุด มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อสถานการณ์ประชาชนได้รับความอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองความต้องการ และมีการประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้น หลักธรรมาภิบาล แบ่งออกเป็น 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) หลักนิติธรรม

2) หลักคุณธรรม 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักการมีส่วนร่วม 5) หลักความรับผิดชอบ 6) หลักความคุ้มค่า (พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี, 2546, หน้า 1-16) สำหรับปัญหาในการปกครองตามหลักธรรมาภิบาลนั้น มี 3 ประเด็น คือ 1) ปัญหาจากภาครัฐ 2) ปัญหาจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3) ปัญหาจากภาคประชาชน

เอกสารอ้างอิง

ขวัญเรือน เกื่อนแถว. (2559). ประสิทธิภาพในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลทับใต้ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. **รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด.

จิรวัดน์ หวังสวัสดิ์. (2558). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าเมือง อำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี. **บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

ชาคริต ใจปันทา. (2560). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเรือนจำ จังหวัดมหาสารคาม.

รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ธัญญรัตน์ พุทธิพงษ์ชัยชาญ และจิรัญญา สนิทวัฒนากุล. (2561). ประสิทธิภาพการบริหาร

บ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษา ในเขตอำเภอเมืองบุรีรัมย์

จังหวัดบุรีรัมย์. **โครงการวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากคณะมนุษยศาสตร์และ**

สังคมศาสตร์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ธีรเดช สอนองทวีพรและเกสสิณี ชิวปรีชา. (2561). การบริหารจัดการโดยหลักธรรมาภิบาลของ

องค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี. **ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยเกริก.

นิภาพรรณ ผิวอ่อน. (2559). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลกุย

เหนือ. **รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ. นครปฐม :

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.

ประนอม แสนบุญศิริ. (2560). ความคิดเห็นพนักงานส่วนตำบลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมา

ภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย.

รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

พุทธามาศ ไชยมงค์ และสิทธิชัย ต้นศรีสกุล. (2560). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของ

องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. **รัฐประศาสนศาสตร**

มหาบัณฑิต, สารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ราชกิจจานุเบกษา. **ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมือง**

ที่ดีและสังคม พ.ศ. 2542. เล่ม 116 ตอนที่ 63 ง วันที่ 10 สิงหาคม 2542

ราชกิจจานุเบกษา. **พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี**

พ.ศ.2546. เล่ม 120 ตอนที่ 100 ก วันที่ 9 ตุลาคม 2546.

วิชชุกร นาคธน. (2558). **ธรรมาภิบาลในการบริหารงานคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.**

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา. วารสาร

มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 หน้า 31-47.

ไมตรี อินทุสุต. (2553). **ธรรมาภิบาลสำหรับการบริหารท้องถิ่น.** สืบค้น 9 กรกฎาคม 2562

จาก www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=1422

ประเทศไทยกับแผนงานประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ค.ศ. 2025
Thailand and the ASEAN Economic Community Plan, 2025

พัชรา การิยา* สุริยะ ประกายสาธก**

บทคัดย่อ

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้จัดตั้งภายหลังจากที่มีการจัดตั้งประชาคมอาเซียนขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียนฉบับที่ 2 และปฏิญญาว่าด้วยการเร่งรัดจัดตั้งประชาคมอาเซียน 2015 อันประกอบด้วยประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน และประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยทั้ง 3 ประชาคมนี้ถือเป็นฐานที่สำคัญที่จะทำให้ประชาคมอาเซียนนั้นเป็นประชาคมที่สมบูรณ์และมั่นคง ในปัจจุบันประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนับว่าเป็นประชาคมที่ได้รับความสนใจมากที่สุดจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชน หากพิจารณาโดยความหมายกว้างจะพบว่าประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน คือ การร่วมตัวทางเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อให้เศรษฐกิจของภูมิภาคแข็งแกร่งมากขึ้น การรวมตัวนี้จะเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้การค้า การลงทุน และตลาดในภูมิภาคนั้นขยายตัวขึ้น อีกทั้งจะทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนมีอำนาจในการต่อรองและแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศมากขึ้น เกิดการลดการพึ่งพาทลาดในประเทศอื่นๆ นอกกลุ่ม เมื่อมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากขึ้นประเทศสมาชิกก็จะมีรายได้มากขึ้นอันจะส่งผลให้พลเมืองอาเซียนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แม้ว่าจะเป็นการรวมกลุ่มประเทศในภูมิภาคแต่อาเซียนไม่ได้มีเป้าหมายที่จะค้าขายกันในภูมิภาค แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ในทางตรงกันข้ามเป้าหมายที่จะรวมตัวของอาเซียนจะเชื่อมโยงเข้ากับเศรษฐกิจระหว่างภูมิภาคและเศรษฐกิจโลกด้วย

คำสำคัญ : ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน, การร่วมกลุ่ม

* Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

** College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

Abstract

The ASEAN Economic Community was established after the establishment of the ASEAN Community. Which is the result of the Declaration on ASEAN Cooperation No. 2 And the Declaration on Accelerating the Establishment of the ASEAN Community 2015 with the ASEAN Political and Security Community ASEAN Social and Cultural Community And the ASEAN Economic Community, where the three communities are considered as an important base to make the ASEAN community a complete and stable community At present, the ASEAN Economic Community is considered the most popular community from both the public and private sectors. If considered by the broad definition, it is found that the ASEAN Economic Community is the economic co-operation of the countries in Southeast Asia in order to strengthen the region's economy. This integration will be an important mechanism for the expansion of trade, investment and regional markets. And will make ASEAN Member States have the power to negotiate and compete more economically in international ways There is a reduction in dependence on markets in other countries outside the group. When more economic activity, Member States will have more income which will result in better citizens living in ASEAN. Although it is a group of countries in the region, ASEAN is not only targeted to trade in the region. In contrast, the goal of ASEAN integration will be linked to the inter-regional economy and the world economy as well.

Keywords: ASEAN Economic Community, Joining the group

บทนำ

การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) เป็นการรวมตัวกันในหลากหลายด้านเพื่อที่จะสนับสนุนให้เศรษฐกิจของประเทศสมาชิกอาเซียน แข็งแกร่งและเติบโตขึ้น โดยมีการรวมตัวกันทั้งภาคการค้า การลงทุน และการเงิน แต่เนื่องจากภาคการเงินของสมาชิกแต่ละประเทศมีพัฒนาการที่แตกต่างกัน บางประเทศจึงต้องใช้ระยะเวลาใน

การปรับเปลี่ยนและเสริมสร้างสถานะการเงินอย่างไรก็ตาม อาเซียนยังคงมีเป้าหมายเหมือนกันคือ การรวมตัวของภาคการเงินให้มีความสมบูรณ์ภายในปี พ.ศ. 2563

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน คือ การไปสู่เป้าหมายสุดท้ายของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ตามที่ระบุไว้ในปฏิญญากรุงเทพฯ อาเซียน 2020 ซึ่งจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของการประสานผลประโยชน์ของประเทศสมาชิกโดยการส่งเสริมการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในเชิงลึกและกว้างขวางมากขึ้นผ่านความร่วมมือที่มีอยู่ในปัจจุบันและแผนการดำเนินงานใหม่ภายใต้กรอบระยะเวลาที่ชัดเจน ในการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ประเทศสมาชิกจะต้องปฏิบัติตามหลักการที่จะส่งเสริมระบบเศรษฐกิจแบบเปิด มองบริบทภายนอก และส่งเสริมกลไกตลาด ซึ่งสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ในกรอบพหุภาคี และยึดมั่นในระบบกฎเกณฑ์ เพื่อความสอดคล้องของการปฏิบัติตามพันธกรณีในด้านเศรษฐกิจ

แผนงานประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน 2025 จะได้รับการทบทวนเป็นระยะๆ ตามที่ คณะมนตรีประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนกำหนด แต่ไม่เกินกว่าทุก 3 ปี หากไม่มีการตกลงเป็น อย่างอื่น ทั้งนี้ จะมีการประเมินผลระยะกลางและระยะสุดท้าย ซึ่งครอบคลุมช่วงเวลาในปี 2559 – 2563 และ 2564 – 2568 เพื่อติดตามความคืบหน้าและประเมินผลลัพธ์ / ผลกระทบ รวมถึงผลสำเร็จและความท้าทายจากการดำเนินการตามแผนงานประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน 2025 เพื่อส่งเสริมระดับการรวมตัวทางเศรษฐกิจในอาเซียน นอกจากนี้ การติดตามและการรายงานความคืบหน้าการดำเนินการอย่างสม่ำเสมออาจเพิ่มขึ้น เพื่อสนับสนุนการประเมินผลในระยะกลางและระยะสุดท้าย (ประภัสสร เทพชาตรี, 2559, หน้า 17)

คุณลักษณะและองค์ประกอบของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะทำให้อาเซียนเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน สร้างอาเซียนให้มีพลวัตและขีดความสามารถมากขึ้น ด้วยกลไกและมาตรการใหม่ๆ ที่จะส่งเสริมความแข็งแกร่งของการปฏิบัติตามแผนงานด้านเศรษฐกิจที่มีอยู่เดิม การเร่งรัดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในสาขาสำคัญ การอำนวยความสะดวกในการเคลื่อนย้ายนักธุรกิจ แรงงานฝีมือ และผู้มีความสามารถพิเศษ และเสริมสร้างความแข็งแกร่งในด้านกลไกสถาบันของอาเซียน โดยก้าวแรกของการมุ่งไปสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน คือ การดำเนินงานตามข้อเสนอแนะของคณะทำงานระดับสูงว่าด้วยการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของอาเซียนตามแถลงการณ์บาหลี ฉบับที่ 2

ในขณะเดียวกัน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะให้ความสำคัญกับการลดช่องว่างการพัฒนาและส่งเสริมการรวมกลุ่มของประเทศสมาชิกใหม่ ได้แก่ กัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม (CLMV) ผ่านความร่วมมือภายใต้โครงการแผนงานกรอบความริเริ่มเพื่อการรวมตัวของอาเซียน (Initiative for ASEAN Integration: IAI) และแผนงานในกรอบภูมิภาคอื่นๆ รวมทั้งส่งเสริมการดำเนินงานแผนความร่วมมือในด้านอื่นๆ เช่น การพัฒนาบุคลากรและการส่งเสริมขีดความสามารถ การยอมรับคุณสมบัติของผู้ประกอบวิชาชีพ การหารือที่ใกล้ชิดมากขึ้นในเรื่องเศรษฐกิจมหภาค และนโยบายทางการเงิน มาตรการทางการค้าและการเงิน การส่งเสริมโครงสร้างพื้นฐานและการเชื่อมโยงในการติดต่อสื่อสาร การพัฒนาธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ (e-ASEAN) การรวมกลุ่มของอุตสาหกรรมต่างๆ ในภูมิภาคเพื่อส่งเสริมการจัดซื้อในภูมิภาค และส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ด้วยพื้นฐานข้างต้น และคำนึงถึงความสำคัญของการค้าภายนอกที่มีต่ออาเซียน และความจำเป็นของประชาคมอาเซียนที่จะต้องคำนึงถึงบริบทภายนอก ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะมีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ

- การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน
- การเป็นภูมิภาคที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง
- การเป็นภูมิภาคที่มีพัฒนาการทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกัน
- การเป็นภูมิภาคที่บูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลกได้อย่างสมบูรณ์

คุณสมบัติเหล่านี้ล้วนมีความเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกันและส่งผลเกื้อกูลกัน การรวบรวมองค์ประกอบต่างๆ ของคุณสมบัติเหล่านี้ไว้ภายใต้แผนงานนี้จะสร้างให้เกิดความสอดคล้องและสอดคล้องประสานขององค์ประกอบต่างๆ รวมถึงการปฏิบัติตามแผนงานและการประสานงานระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้อย่างเหมาะสม (แหล่งความรู้ประชาคมอาเซียน, 2562)

แผนงานประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน 2025 มี ดังนี้

1) สร้างเศรษฐกิจอาเซียนที่มีการรวมตัวอย่างลึกซึ้ง และเชื่อมโยงกันในระดับสูงซึ่งจะสนับสนุนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงอย่างยั่งยืน และสามารถรับมือได้กับการเผชิญปัจจัยที่กระทบต่อคุณภาพของระบบเศรษฐกิจและความผันผวนของเศรษฐกิจโลก

2) ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เสมอภาคและครอบคลุมมากยิ่งขึ้นในอาเซียน ซึ่งจะลดช่องว่างการพัฒนา และหากไม่สามารถทำให้ความยากจนลดลงได้ขอให้มีการบรรเทาความยากจนลง รักษาอัตราการเติบโตของรายได้ต่อหัวในระดับสูงอย่างยั่งยืน และเพิ่มขึ้นของชนชั้นกลาง

3) ส่งเสริมการเติบโตทางผลิตภาพที่เข้มแข็ง โดยการพัฒนานวัตกรรม เทคโนโลยีและทรัพยากรมนุษย์ รวมทั้งส่งเสริมการวิจัยและการพัฒนาระดับภูมิภาคเพื่อนำมาใช้ในเชิงพาณิชย์ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอาเซียนในการยกระดับภูมิภาคสู่ห่วงโซ่มูลค่าโลกในอุตสาหกรรมบริการและการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีและองค์ความรู้ขั้นสูง

4) ส่งเสริมหลักการแห่งธรรมาภิบาลที่ดี ความโปร่งใส และระบบด้านกฎระเบียบที่ตอบสนองได้ โดยการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังของภาคเอกชน องค์กรระดับชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ของอาเซียน

5) ขยายการเชื่อมโยงระดับประชาชนต่อประชาชน ด้านกฎระเบียบ และโครงสร้างพื้นฐานในอาเซียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยดำเนินการผ่านโครงการความร่วมมือของอาเซียนและความร่วมมือในระดับอนุภูมิภาค ซึ่งจะอำนวยความสะดวกการเคลื่อนย้ายเงินทุน รวมทั้งแรงงานฝีมือและผู้ที่มีความสามารถพิเศษ

6) สร้างอาเซียนให้เป็นภูมิภาคที่มีพลวัตและความสามารถในการรับมือรวมทั้งสามารถปรับตัวต่อความท้าทายใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นได้มากขึ้นโดยผ่านกลไกระดับประเทศและภูมิภาคที่เข้มแข็งต่อการจัดการประเด็นด้านความมั่นคงทางอาหารและพลังงาน ภัยพิบัติธรรมชาติ ปัจจัยที่กระทบต่อดุลยภาพของระบบเศรษฐกิจประเด็นใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้า และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของโลก

7) ผนวกรวมวาระการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืนซึ่งจะส่งเสริมการใช้และสนับสนุนเทคโนโลยีและพลังงานสีเขียวบนพื้นฐานของวิทยาศาสตร์

8) ส่งเสริมการใช้พิธีสารว่าด้วยกลไกระงับข้อพิพาทด้านเศรษฐกิจของอาเซียน (อีดีเอสเอ็ม) และพัฒนาแนวทางอื่น ๆ เพื่อช่วยเร่งรัดการแก้ไขข้อพิพาททางเศรษฐกิจ

9) เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับความเป็นแกนกลางของอาเซียนในโครงสร้างสถาปัตยกรรมทางเศรษฐกิจในภูมิภาค โดยการรักษาบทบาทของอาเซียนในฐานะศูนย์กลางและผู้อำนวยความสะดวกในการรวมตัวทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง

10) ดำเนินการสู่การมีท่าทีเดียวกัน รวมทั้งเพิ่มบทบาทและเสียงของอาเซียนในเวทีประชุมเศรษฐกิจระดับโลก (แหล่งความรู้ประชาคมอาเซียน, 2562)

ผลกระทบประเทศไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ถ้าพิจารณาองค์ประกอบของระบบเศรษฐกิจว่าประกอบด้วยภาคครัวเรือน ภาคธุรกิจ ภาครัฐบาล และภาคต่างประเทศแล้ว การเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างเป็นทางการเมื่อปลายปีที่ผ่านมา ประกอบกับผลจากความตกลงการค้าสินค้าของอาเซียน (ASEAN Trade in Goods Agreement: ATIGA) และผลจากความตกลงด้านการลงทุนของอาเซียน (ASEAN Comprehensive Investment Agreement: ACIA) ที่เกิดขึ้นคาดว่าจะนำความเปลี่ยนแปลงมาสู่ภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ของไทยดังนี้ คือ

1. ผู้บริโภคหรือประชาชนทั่วไปจะมีโอกาสซื้อสินค้าที่มีราคาต่ำกว่าประเทศสมาชิกอาเซียน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการขยายตัวทางการค้าภายในกลุ่มอาเซียนมากขึ้น รวมถึงการเบี่ยงเบนทางการค้าจากประเทศนอกกลุ่มมาสู่ประเทศในกลุ่มอาเซียนมากขึ้นด้วย

2. นักลงทุนไทยจะไปลงทุนในประเทศสมาชิกอาเซียนต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะสาขาที่ระบุไว้ในความตกลง คือ สาขาเกษตร ประมง ป่าไม้ เหมืองแร่ และบริการที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากจะได้รับแรงจูงใจและได้รับประโยชน์จากการเปิดเสรี การคุ้มครอง การอำนวยความสะดวก และการส่งเสริมการลงทุน จากประเทศอาเซียนต่าง ๆ ที่ทำความตกลงร่วมกัน เช่น

- การได้รับการปฏิบัติและได้สิทธิเหมือนกับนักลงทุนในประเทศนั้น ๆ
- การได้รับการชดเชยค่าเสียหาย เคลื่อนย้ายเงินทุนได้อย่างเสรี
- การขออนุญาตเข้าไปลงทุนจะทำได้ง่ายขึ้น มีการลดขั้นตอนที่ยุ่งยากลง มีการจัดตั้งจุดบริการเบ็ดเสร็จสำหรับนักลงทุนที่จะเข้าไปลงทุนในประเทศสมาชิกอาเซียน
- การได้รับการส่งเสริม การพัฒนาในฐานะที่เป็นนักลงทุนอาเซียน

3. ผู้ส่งออกไทยจะส่งสินค้าไปยังประเทศสมาชิกต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น และในทำนองเดียวกันผู้นำเข้าไทยที่นำเข้าสินค้าจากประเทศสมาชิกอาเซียนก็จะนำเข้าสินค้าเข้ามาได้ต้นทุนที่ต่ำลงทั้งใน

ส่วนของสินค้าชั้นกลางและสินค้าชั้นสุดท้ายต่าง ๆ ซึ่งนอกจากจะส่งผลต่อต้นทุนการผลิตที่จะต่ำลงแล้ว ยังจะส่งผลต่อผู้บริโภคชาวไทยดังที่กล่าวไปแล้วในข้อ 1

4. ภาครัฐบาล เมื่อมองเฉพาะผลกระทบจากการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จะเป็นผู้เสียหายได้จากการเก็บภาษีสินค้าเข้าจากประเทศสมาชิกอาเซียน

นอกจากผลต่อผู้บริโภค นักลงทุน ผู้ทำการค้าระหว่างประเทศ และภาครัฐบาลดังกล่าว เชื่อว่าหลังจากการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างเป็นทางการไปแล้วประชาชนของประเทศต่าง ๆ ในอาเซียนจะติดต่อค้าขายไปมาหาสู่กันมากขึ้น ทั้งด้านการท่องเที่ยว การโยกย้ายแรงงาน การศึกษา การรักษาพยาบาล ฯลฯ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องได้รับผลดีไปด้วย เช่น ในด้านการท่องเที่ยว จะส่งผลให้ธุรกิจโรงแรม ที่พัก ร้านอาหาร รถนำเที่ยว ร้านขายสินค้าของที่ระลึก ฯลฯ มีรายได้เพิ่มขึ้น (ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอาเซียน กรมประชาสัมพันธ์, 2562)

อย่างไรก็ตาม การที่ไทยจะได้รับผลประโยชน์ต่าง ๆ มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับว่าประเทศสมาชิกอาเซียนแต่ละประเทศปฏิบัติตามข้อตกลงอย่างต่อเนื่องจริงจังหรือไม่ รวมถึงมีการใช้มาตรการต่าง ๆ เพื่อรักษาผลประโยชน์หรือปกป้องประเทศของตนเองกันมากน้อยขนาดไหน เช่น ในด้านการค้าระหว่างประเทศ ถึงแม้ว่าจะมีการยกเลิก ลดอัตราภาษีสินค้านำเข้าตามความตกลงการค้าสินค้าของอาเซียนไปแล้วก็ตาม แต่ถ้าบางประเทศยังมีการใช้มาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีในรูปแบบต่าง ๆ กันต่อไปก็จะทำให้ไทยไม่ได้รับประโยชน์ทางการค้าเท่าที่ควร เช่น

- มีการกำหนดมาตรการกีดกันภาษี
- มีการควบคุมทางการเงิน
- มีการควบคุมการออกใบอนุญาต
- มีการควบคุมปริมาณนำเข้า

รวมถึง การใช้มาตรการทางเทคนิคต่าง ๆ เช่น

- การมีข้อกำหนดเกี่ยวกับเครื่องหมาย ฉลาก และการบรรจุหีบห่อ
- การมีข้อกำหนดเกี่ยวกับการทดสอบและการตรวจสอบด้านสุขอนามัย
- การมีข้อกำหนดโดยวัตถุประสงค์หรือข้ออ้างเกี่ยวกับ

1. มาตรฐานอุตสาหกรรม
2. มาตรฐานคุณภาพ
3. มาตรฐานด้านสุขอนามัย

4. ข้อบังคับเกี่ยวกับสุขภาพ สุขอนามัย

นอกจากนี้ ในส่วนของการลงทุน ถึงแม้ว่านักลงทุนจากประเทศไทยจะได้รับโอกาสในการเข้าไปลงทุนในประเทศสมาชิกอาเซียนต่าง ๆ มากขึ้นก็จริง แต่ก็ต้องไม่ลืมว่านักลงทุนจากทุกประเทศสมาชิกอาเซียนก็จะได้รับโอกาสเหมือน ๆ กัน นั่นคือนักลงทุนไทยที่ออกไปลงทุนในประเทศสมาชิกอาเซียนก็ต้องแข่งขันกับนักลงทุนจากประเทศอื่น ๆ ในอาเซียนมากขึ้นด้วย ในทางกลับกันนักลงทุนที่ทำธุรกิจอยู่ในประเทศไทยก็จะมีคู่แข่งที่เป็นนักลงทุนจากประเทศสมาชิกอาเซียนต่าง ๆ เข้ามาแข่งขันมากขึ้นด้วยเช่นกัน

การเกิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจึงจะส่งผลต่อประเทศไทยทั้งทางบวกและทางลบทั้งด้านการค้าและการลงทุน ซึ่งผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจะมีความรุนแรงมากน้อยเพียงใด นอกจากจะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปตามข้อตกลงที่ทำกันไว้การกีดกันทางการค้าในรูปแบบต่าง ๆ ที่อาจจะยังมีการนำมาใช้กันมากขึ้น และสภาพการแข่งขันในด้านการลงทุนที่มากขึ้นแล้ว การวิเคราะห์ตนเองเพื่อนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์เชิงรุก เชิงรับ เชิงป้องกัน และเชิงแก้ไข ของหน่วยเศรษฐกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้เหมาะสม สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผลประโยชน์ของประเทศไทยในครั้งนี้

(กรมอาเซียน, 2556)

บทสรุป

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะช่วยส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวในด้านการค้าและการลงทุนของไทย เนื่องจากการผลักดันมาตรการต่างๆ เพื่อเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะก่อให้เกิดการยกเลิกหรือลดอุปสรรคในการ เข้าสู่ตลาด ไม่ว่าจะเป็นอุปสรรคด้านภาษีหรือมาตรการทางการค้าอื่นๆ ที่มีใช้ภาษี เนื่องจากประเทศสมาชิกจะแสวงหาความร่วมมือเพื่อลด/ขจัดอุปสรรคต่างๆ เหล่านี้ รวมถึงอำนวยความสะดวกทางการค้าและการลงทุนระหว่างกัน อาเซียนเป็นกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่มีความใกล้ชิดไทยมากที่สุด - ประเทศสมาชิกอาเซียนหลายประเทศเป็นเพื่อนบ้าน มีพรมแดนติดกัน มีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึง มีสินค้าและบริการที่สามารถเสริมซึ่งกันและกันได้ หรือมีสินค้าบริการที่คล้ายคลึงกันซึ่งหากสามารถร่วมมือกัน ก็จะสามารถสร้างความแข็งแกร่งในด้านอำนาจการต่อรอง อันจะนำมาซึ่งการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจการค้าที่มีความสำคัญยิ่ง การรวมกลุ่มเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนทำให้เกิดตลาดในภูมิภาคขนาดใหญ่

โดยสามารถนำจุดแข็งของแต่ละประเทศมาเสริมกับจุดแข็งประเทศไทย เพื่อสร้างประโยชน์สูงสุดในการผลิต ส่งออก และบริการ ซึ่งจะเกิดได้ก็ต่อเมื่อมีการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตได้อย่างเสรีมากขึ้น นอกจากนี้ การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะช่วยให้ประเทศสมาชิกมีความเป็นปึกแผ่นและ ช่วยสร้างอำนาจการต่อรองในด้านต่างๆ มากขึ้น ทำให้ผู้ประกอบการไทยได้เริ่มปรับตัวและเตรียมความพร้อม กับสถานะแวดล้อมทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้ประกอบการจำเป็นต้องเร่งปรับตัวและใช้โอกาสที่เกิดจากการลดอุปสรรคทางการค้าและการลงทุนต่างๆ ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะสาขาที่ไทยมีความพร้อมและมีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงจากการใช้ทรัพยากรในการผลิตร่วมกันและการเป็นพันธมิตรในการดำเนินธุรกิจ ระหว่างประเทศจากการขจัดอุปสรรคในด้านการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศสมาชิก (กรมอาเซียน, 2556)

อย่างไรก็ตาม การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้น ยังมีอุปสรรคหลายประการ คือ ช่องว่างระหว่างประเทศรายและประเทศจน ซึ่งยังคงมีความแตกต่างกันมาก ระหว่างประเทศราย ซึ่งเป็นสมาชิกเก่าโดยเฉพาะสิงคโปร์ กับประเทศสมาชิกใหม่ ที่ยังคงมีความยากจนอยู่มาก โดยเฉพาะ ลาว กัมพูชา และพม่า ประเทศอาเซียนยังคงมองประเทศอาเซียนยังคงมองประเทศสมาชิกอื่นเป็นคู่แข่งทางเศรษฐกิจ แทนที่จะเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจนอกจากนี้ อาเซียนยังมีปัญหาบูรณาการในเชิงลึกและในเชิงกว้าง ปัญหาบูรณาการในเชิงลึกคือ ไม่ใช่เรื่องง่ายที่อาเซียนจะบรรลุเป้าหมายการจัดตั้งตลาดร่วมอาเซียนอย่างสมบูรณ์แบบ ในขณะที่ปัญหาบูรณาการในเชิงกว้าง คือ ถึงแม้อาเซียนจะรวมตัวกันอย่างเข้มข้นและในเชิงลึกแล้วก็ตาม แต่อาเซียนก็ยังเป็นกลุ่มของประเทศเล็ก ๆ เท่านั้นจึงกำลังประสบปัญหาบูรณาการในเชิงกว้าง (ประภัสสร เทพชาตรี, 2559, หน้า 22)

เอกสารอ้างอิง

ประภัสสร เทพชาตรี. (2559). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการการศึกษาผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน. กรุงเทพฯ : ศูนย์อาเซียนศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

แหล่งความรู้ประชาคมอาเซียน. (2562). แผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน.

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.pandinthong.com/asean/aec/plan.php>.

[26 มิถุนายน 2562].

ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอาเซียน กรมประชาสัมพันธ์. ผลกระทบต่อประเทศไทยหลังการเปิดประชาคม

เศรษฐกิจอาเซียน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

http://www.asean thai.net/ewt_news.php?nid=5346&filename=index.

[26 มิถุนายน 2562].

กรมอาเซียน, (2556). **กระทรวงการต่างประเทศ.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://www.mfa.go.th/asean/th/other/2397>. [26 มิถุนายน 2562].

กรมอาเซียน, (2556). **กระทรวงการต่างประเทศ.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://www.mfa.go.th/asean/th/customize/30641>. [26 มิถุนายน 2562].

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของประชาคม กรณีศึกษา: เทศบาลนครปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี

Factors influencing to the strength of the community: The case study at
Pakkret Municipality

อรพรรณ ทัพชัย* วิจิตรา ศรีสอน**

บทคัดย่อ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของประชาคม ในการพัฒนาประเทศไทยที่ผ่านมา การให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจให้ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนามากขึ้น ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ เพื่อจัดทำแผนชุมชนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อเป็นฐานรองรับการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมพร้อมกันทุกด้าน หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน รวมไปถึงภาคีการพัฒนาต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ จึงต้องผนึกกำลังดำเนินงานการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ด้วยการกระตุ้นและสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการสร้างสภาพแวดล้อมให้ชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และมีการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

คำสำคัญ : ความเข้มแข็ง, ประชาคม, การพัฒนา

Abstract

The factors affecting to the strength of the community. In the past, the development of Thailand, focus on decentralization and local participation in the development, by promoting a learning process for planning community in the strengthening of the community. To be a support, trouble shooting and

* Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

** College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

development of all economic, social, cultural, natural resources and the environment simultaneously on all sides. Agencies, both public and private sectors, including the development of various parties both inside and outside the country. To cooperate with the strengthening of the community to solve problems by themselves. With stimulating and creating a participatory process, including to create an environment, the community, to share ideas and to learn to help each other. This will lead to sustainable development in the long term.

Keywords: Strength, Community, Development

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบัน ให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน โดยจะต้องตระหนักถึงจุดแข็งของชุมชนมาจนถึงหน่วยงานทุกภาคส่วน การมีประชาคมที่เข้มแข็งจะเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญในการสร้างความมั่นคงให้กับประเทศ สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความเป็นปึกแผ่น มีความภูมิใจในความเป็นไทยและดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ มีความมั่นคง สงบสุข สันติกับนานาชาติ เป็นที่ยกย่องและเป็นประเทศระดับแนวหน้าในประชาคมโลกเป็นสังคมที่คนมีความสุข ยุทธศาสตร์การพัฒนาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 มีเป้าหมายในการพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมให้เอื้อต่อการพัฒนาคน การเสริมสร้างสภาพแวดล้อมของสังคม ที่พึงปรารถนาจะต้องส่งเสริมให้วัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของคนและเป็นพลังในการพัฒนาประเทศในลักษณะบูรณาการ การเสริมสร้างความอบอุ่นและความเข้มแข็งของชุมชน ครอบครัว การพัฒนาบริการ โครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมให้ครอบคลุมประชาชนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม การพัฒนาระบบความยุติธรรมและความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนสร้างหลักประกันต่าง ๆ ทางสังคม เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นโดยถ้วนหน้า ตลอดจนส่งเสริมให้วัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของคนและเป็นพลังในการพัฒนาประเทศในลักษณะบูรณาการ

การพัฒนาที่ผ่านมา มีการกระจายอำนาจให้ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนามากขึ้น โดยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อจัดทำแผนชุมชน ส่งเสริมกระบวนการประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและแผนพัฒนาอำเภอทุกชั้นตอน รวมทั้งมีส่วนร่วมตรวจสอบติดตามการดำเนินงานควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน มีวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนทั่วประเทศ รวมทั้ง มีการโอนเงินให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับประชาชน

ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมการสร้างงานสร้างอาชีพให้แก่ชุมชน อันเป็นความก้าวหน้าของการเตรียมความพร้อมแก่ท้องถิ่นและชุมชนรองรับการกระจายอำนาจ การบริหารจัดการไปสู่ท้องถิ่นซึ่งจักต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นหน่วยงานสำคัญในการนำประชาคมก้าวไปสู่จุดมุ่งหมายและบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย เพื่อให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างยั่งยืน จึงต้องเริ่มจากการใช้จุดแข็งในสังคม และทุนทางสังคมที่มีอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชุมชนซึ่งเป็นทุนทางสังคม ที่สำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง

ความหมายของชุมชนเข้มแข็ง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2544, 46) ได้ให้ความหมายของชุมชนเข้มแข็งไว้ว่า ชุมชนเข้มแข็งหมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนมีการรวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชน โดยมีการเรียนรู้การจัดการและการแก้ไขปัญหาของชุมชนซึ่งทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง หรือเกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบสู่ภายนอกชุมชน สำหรับกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจะต้องเป็นการดำเนินงานแบบร่วมคิดร่วมทำและมีการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

ชาติชาย ณ เชียงใหม่ (2543, 62-63) ได้ให้ความหมายชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง ความสามารถของครอบครัวและกลุ่มองค์กรของประชาชนในองค์กรท้องถิ่น ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหาของตนเองด้วยตนเองมากที่สุดและทำการพัฒนาชุมชนของตนเองด้วยตนเอง ตามค่านิยมวิถีคิดและเป้าหมายที่กำหนดร่วมกัน โดยใช้ความรู้ เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับท้องถิ่น ทั้งนี้โดยมีความร่วมมือและได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกที่เป็นภาครัฐ เอกชน และองค์กรพัฒนาชุมชนเท่าที่จำเป็น

ดังนั้นจึงอาจจะสรุปได้ว่า ชุมชนเข้มแข็ง นั้น อาจจะหมายถึง การรวมกลุ่มของสมาชิกเพื่อเรียนรู้ร่วมกัน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันในการแก้ไขปัญหา และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต

ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง

คณะอนุกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตภาคใต้ (2546, หน้า 60) ได้ให้ความหมายของชุมชนเข้มแข็งมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. สมาชิกของชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง
2. สมาชิกของชุมชนพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน
3. มีกระบวนการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหว
4. มีกระบวนการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีของชุมชน ภายใต้อาณัติ การสนับสนุนของผู้นำองค์กรชุมชน ในลักษณะเปิดโอกาสให้กับสมาชิกทั้งหมดเข้ามามีส่วนร่วม โปร่งใส และพร้อมที่จะให้ตรวจสอบ
5. สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน
6. มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุก ๆ ด้านของชุมชน ที่มุ่งการพึ่งตนเอง เอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุก ๆ คน และมุ่งหวังการพัฒนาการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน
7. การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด ไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป

จากลักษณะที่กล่าวมาข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า ชุมชนเข้มแข็ง นั้น คือ การที่สมาชิกของชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองและชุมชน มีการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ เรียนรู้ ติดตาม ประเมินผล รู้จักจัดการกับปัญหา จนนำไปสู่การพัฒนาในทุก ๆ ด้าน และสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว

ลักษณะของประชาคม

โดยทั่วไปประชาคมมีลักษณะของการปฏิบัติที่สามารถมองเป็นกรอบอย่างเป็นรูปธรรมได้ดังนี้ (อนุชาติ พวงสำลี, 2542, 290-291)

1. ประชาคมจะต้องมีลักษณะที่หลากหลาย โดยความหลากหลายจะช่วยให้กลุ่มมีลักษณะการเรียนรู้ร่วมกันสูงเพราะต้องการความเข้าใจซึ่งกันและกันมากในความหลากหลายของประชาคมมีหลายลักษณะ คือ ความหลากหลายในลักษณะพื้นที่ ความหลากหลายในลักษณะพื้นที่ เช่น มีการรวมตัวกันภายในพื้นที่ตำบลหรือหมู่บ้านเดียวกัน หรืออาณาบริเวณเป็นขอบเขตของการรวมตัวกัน ความหลากหลายในลักษณะของการรวมตัว เช่น การรวมตัวกันเป็นกลุ่ม ชุมชน องค์กร สมาคม วิทยาลัย วิชาชีพ ฯลฯ ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามระดับของความพร้อมหรือลักษณะของกิจกรรมที่สนใจร่วมกัน
2. ประชาคมจะต้องมีความเป็นชุมชน ซึ่งหมายถึงทั้งในลักษณะที่เป็นอาณาบริเวณที่สามารถติดต่อถึงกันได้ หรือเป็นชุมชนภายในกลุ่มองค์กรที่รวมตัวกันด้วยความรัก ความผูกพัน ความเอื้ออาทร ความสนใจ หรือผลประโยชน์ร่วมกัน
3. ประชาคมจะต้องมีสำนักสาธารณะหรือมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม ในความหมายนี้หมายถึง การทำให้ประชาชนเกิดสำนึกแห่งความเป็นพลเมือง (Citizenship) สำนึกถึงพลังของตนเองจะต้องสามารถร่วมแก้ไขปัญหาของตนเองและสังคมได้
4. ประชาคมจะต้องมีกิจกรรมและความต่อเนื่อง ซึ่งในการรวมกลุ่มกันต้องสามารถผลักดันให้เกิดการกระทำหรือกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ อันเป็นการเรียนรู้ที่มีการปฏิบัติร่วมกันเพราะสำนึกสาธารณะมีอาจบังคับให้เกิดขึ้นในบุคคลใดๆ หากปราศจากการเรียนรู้ที่มีการปฏิบัติร่วมกัน ดังนั้น การสร้างเงื่อนไขหรือกิจกรรมร่วมกันจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของคนในสังคม ตลอดจนการพัฒนาให้เกิดความต่อเนื่องของกิจกรรม
5. ประชาคมจะต้องมีเครือข่ายและการติดต่อสื่อสาร กลุ่มประชาคมที่จะมีความยั่งยืนต้องมีระบบการจัดการที่ดี มีระบบการสื่อสารแลกเปลี่ยน ตลอดจนการสร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่พลังในการเชื่อมโยงสังคมให้มีความเข้มแข็ง
6. การมีระบบการจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ การสร้างประชาคมต้องวางพื้นฐานการจัดการที่ดีในแง่ขององค์กร ระบบ และประสิทธิภาพของทั้งคนและองค์กร อันนำไปสู่ความต่อเนื่องและยั่งยืน
7. การมีความรับผิดชอบต่อสาธารณะในฐานะของพลเมือง ความเป็นประชาคมนั้นจะต้องสะท้อนถึงความตื่นตัวของพลเมืองที่จะเข้ามาร่วมรับผิดชอบต่อความเป็นอยู่ของส่วนรวมหรือสาธารณะ (Public Responsibility) ที่มีได้หวังเพียงรอคอยหรือเรียกร้องการแก้ปัญหาจากรัฐฝ่ายเดียว โดยตนเองไม่มีส่วนร่วม

ดังนั้น อาจจะกล่าวได้ว่า ประชาคม นั้น มีลักษณะที่หลากหลาย ทั้งในลักษณะพื้นที่ และลักษณะการรวมตัว มีความเป็นชุมชนหรือมีการรวมตัวกันอันเนื่องมาจากความรัก ความเอื้ออาทร หรือได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน มีความสามารถร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหาของตนเองและสังคมได้ และการรวมกลุ่มกันนั้นจะต้องก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้หรือปฏิบัติร่วมกัน สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน มีการวางระบบอย่างมีประสิทธิภาพ และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มิได้หวังรอเพียงรัฐอย่างเดียว

กระบวนการประชาคม

จากการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการของประชาคม กระบวนการ คือ ปรากฏการณ์ธรรมชาติที่ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงอย่างมีระบบไปสู่ผลอย่างหนึ่ง หรือลำดับของการกระทำซึ่งดำเนินต่อเนื่องไปจนสำเร็จ ณ ระดับหนึ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525, 45)

ดังนั้น กระบวนการประชาคม หมายถึง ลำดับของการกระทำที่ก่อให้เกิดการรวมตัวของประชาชนที่มีความคิด จิตสำนึกร่วมกัน ทำงานร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหา หรือกระทำการบางอย่างเกี่ยวกับวิถีชีวิตของกลุ่มเพื่อพัฒนาพื้นที่กลุ่มให้บรรลุวัตถุประสงค์ กิจกรรมหรือกระบวนการที่จะเรียกว่าเป็นประชาคมได้จะต้องประกอบด้วย ส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ (สุวิทย์ วิบูลผลประเสริฐ, 2540, 13-15)

1. จิตสำนึกประชาคม (Civic Consciousness) หมายถึง ความคิดและความยอมรับในเรื่องการรวมตัวกันอย่างอิสระด้วยความรัก ความยอมรับในความคิดเห็นของกันและกัน ในอันที่จะเรียนรู้ร่วมกันหรือแก้ไขปัญหาที่เผชิญอยู่

2. โครงสร้างองค์กรประชาคม (Civic Organization) หมายถึง กลุ่มการรวมตัวอาจเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ เป็นกลุ่มที่รวมตัวกันเฉพาะคราว เฉพาะเรื่อง ต่อเนื่องก็ได้ สมาชิกกลุ่มอาจจะเป็นบุคคลในภาครัฐ ภาคธุรกิจ หรือประชาชนก็ได้ จำนวนสมาชิกไม่จำกัด ประเด็นสำคัญต้องมีจิตสำนึกประชาคมครบถ้วน การมีองค์กร หมายถึง มีระบบการจัดการเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติและนำไปสู่การแก้ปัญหา

3. เครือข่ายประชาคม (Civic Network) หมายถึง โครงสร้างและกระบวนการ ซึ่งเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มหรือเชื่อมโยงองค์กรประชาคมต่างๆ เข้าด้วยกัน ปัจจัยสำคัญของเครือข่ายประชาคม คือ ระบบสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการสัมพันธ์กันด้วยความสมานฉันท์ เครือข่าย

ประชาคมจะเป็นสิ่งที่ช่วยรวมพลังจิตสำนึกของสมาชิกและองค์กรประชาคมต่างๆ ให้เกิดเป็น “อำนาจที่สาม” ที่มีความเข้มแข็งในสังคมขึ้นมา

กล่าวโดยสรุปคือ กระบวนการประชาคม ก็คือ การลำดับการกระทำที่เกิดจากการรวมตัวของประชาชนที่มีความคิด จิตสำนึกร่วมกัน การทำงานร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาจนบรรลุเป้าหมาย และการปฏิบัติตามแนวทางกระบวนการนี้ อาจจะนำไปสู่การเกิดเป็นประชาคมที่เข้มแข็งขึ้นได้

บทสรุป

ความเข้มแข็งของแต่ละชุมชนนั้นเกิดได้ทุกที่ทุกเวลา แต่ก็ไม่สามารถลอกเลียนแบบกันได้ เพราะการจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งนั้น ขึ้นอยู่กับตัวแปรและปัจจัยหลายประการของพื้นที่นั้น ๆ ถึงแม้ว่าปัจจัยที่จะเป็นความเป็นชุมชนเข้มแข็งนั้นจะไม่แตกต่างกัน เช่นไม่ว่าจะเป็นการมีผู้นำที่เข้มแข็ง คนในชุมชนต้องมีวิสัยทัศน์ มีความรู้ หรือแม้แต่ต้องยอมเปิดรับอะไรใหม่ ๆ ก็ตาม ก็ต้องนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่อยู่ดี ซึ่งการจะเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนได้นั้น ต้องมีการพัฒนาพร้อมกันทุกด้านทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง อีกทั้งยังมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ก่อให้เกิดกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมและให้ชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันทำและมีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และการมีส่วนร่วมนั้นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค และขีดความสามารถของแต่ละบุคคลที่จะเข้ามามีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพ อิสรภาพที่จะตัดสินใจว่าจะเลือกหรือจัดให้มีการมีส่วนร่วมหรือไม่ ข้อสำคัญคือ การมีส่วนร่วมนั้นต้องไม่เกิดจากการบังคับหรือขู่เข็ญจากผู้ที่เหนือกว่า

อย่างไรก็ตาม การผลักดันให้เกิดแนวคิดการสร้างชุมชนเข้มแข็ง และนำไปปฏิบัติงานจริงได้นั้น ประการหนึ่งเลย คือ ต้องพัฒนาการทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในชุมชนที่จะทำให้ชุมชนเข้มแข็งเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนการศึกษาวิจัยได้แสดงให้เห็นถึงการเรียนรู้และการปรับตัวและแก้ไขปัญหาของชุมชนได้เป็นอย่างดี ทำให้สมาชิกของชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข พึ่งพาตนเองได้ รักษาสภาพแวดล้อมให้อยู่ในสมดุลได้

และจากหัวข้อที่ผู้วิจัยเลือกศึกษานั้น เป็นอีกหนึ่งชุมชนที่มีการแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของการรวมกลุ่มชุมชนที่ชัดเจน ด้วยการรวมกลุ่มภายในชุมชน และพัฒนาอาชีพและชุมชนให้มี

ศักยภาพ ซึ่งผลจากการศึกษาอาจนำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนอื่น ที่มีบริบทที่คล้ายคลึงกันเพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

คณะอนุกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตภาคใต้. (2546). นโยบายสังคมแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

ชาติชาย ณ เชียงใหม่. (2543). การบริหารการพัฒนาชนบทเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการนโยบายพื้นฐานแห่งชาติ.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.

สุวิทย์ วิบุลผลประเสริฐ. (2540). ประชาสังคมกับการพัฒนาสุขภาพ บทวิเคราะห์ทางวิชาการ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่แปด. พ.ศ. 2540- 2544). กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

อนุชาติ พวงสำลี. (2542). ขบวนการประชาสังคมไทย : ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง. นครปฐม. คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

การบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ชั่วคราว) พุทธศักราช
2557 ในมาตรา 44 กับวัดพระธรรมกายในช่วง พ.ศ. 2560
Study on Constitutional Enforcement (Temporary) B.E. 2557
(2014) (Section 44) with Dhammakaya Temple in B.E. 2560
(2017)

สันติ เจริญชัย* วิจิตรา ศรีสอน**

บทคัดย่อ

การทำรัฐประหารของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (คสช.) ในการยึดอำนาจการปกครองเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ที่ผ่านมานั้น ซึ่งเหตุผลในการยึดอำนาจ คือ มีความขัดแย้งทางความคิดการเมืองอย่างรุนแรง เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560 ซึ่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ อาศัยอำนาจตามมาตรา 44 ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 โดยความเห็นชอบของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ออกคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 5/2560 เรื่อง มาตรการให้อำนาจกำหนดพื้นที่ควบคุมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย โดยระบุให้ “วัดพระธรรมกาย” ตลอดจนพื้นที่โดยรอบวัดพระธรรมกายในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เป็น “พื้นที่ควบคุม” ที่อยู่ภายใต้การดำเนินการของ “พนักงานเจ้าหน้าที่ ศูนย์หน่วยความเพื่อสิทธิมนุษยชนเห็นว่า แม้เหตุผลและความจำเป็นตามที่กล่าวอ้างไว้ในคำสั่งจะไม่ชัดว่าประสงค์จะบังคับเข้ากับพระธัมมชโย ซึ่งในขณะนั้นมีบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าอาวาสวัดพระธรรมกายและพวกในคดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

คำสำคัญ: รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557, วัดพระธรรมกาย, มาตรา 44

* Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

** College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

Abstract

The coup d'état of the National Council for Peace and Order (NCPO) in taking control of the country on May 22, 2014 had the reason which there was a serious political conflict of opinions on February 15, 2017. The head of the National Council for Peace and Order used the power of the Section 44 of the Constitution of the Kingdom of Thailand (Temporary Version) B.E. 2557 (2014) by the approval of the National Council for Peace and Order to order the head of the National Council for Peace and Order No 5/2560 governing the Measures of Authorization in Determining the Controlled Area to Increase the Effectiveness of Law Enforcement by specifying “Dhammakaya Temple” and the surrounding area of Dhammakaya Temple in Khlong Luang District, Pathum Thani Province to be the “Controlled Area” under the operation of the “Staff and Officers”. In this regard, Center for Human Rights Lawyer considers that although the reason and necessity as stated in the order are unclear that this is the demand to extort from Phra Dhammachayo, who had a honorable title as the Abbot of Dhammakaya Temple at that time, and colleagues in case of the offence according to the Law on Anti-Money Laundering.

Keywords: Constitution (Temporary Version) B.E. 2557, Dhammakaya Temple, Section 44

บทนำ

คณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ คสช. (National Council for Peace and Order (NCPO) ซึ่งนำโดย พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา และคณะ เป็นคณะผู้ยึดอำนาจการปกครอง โดยการทำรัฐประหารและยึดอำนาจการปกครอง เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 (คณะรักษาความสงบแห่งชาติ, 2557) หลังการทำรัฐประหาร ก็ดำรงนายกรัฐมนตรีนครและหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน

คสช. ระบุเหตุผลที่ยึดอำนาจดังนี้ 1) มีความขัดแย้งทางความคิดการเมืองอย่างรุนแรง หยั่งลึกจากระดับประเทศไปถึงระดับครอบครัวคนไทย (ประภาพร สีหา, 2560, หน้า 152) 2) การใช้อำนาจการปกครองที่กระทำอยู่เดิม ไม่สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ความแตกแยก (Bagenal,

Flora, 2014; The Economist, 2014 อ้างถึงใน วิกีพีเดีย) 3. แนวทางการเลือกตั้งในรูปแบบเดิมมีการต่อต้านอย่างกว้างขวาง ถ้าเลือกตั้งต่อไปในสถานการณ์เช่นนี้ อาจเกิดปัญหาความวุ่นวายไม่จบสิ้น 4) การชุมนุมทางการเมืองที่มีต่อเนื่องมาถึง 6 เดือน ซึ่งมีสาเหตุมาจากความขัดแย้งทางความคิด และการแก่งแย่งผลประโยชน์ทางการเมือง ตลอดระยะเวลา 9 ปีที่ผ่านมา (วิกฤตการณ์การเมืองไทย พ.ศ. 2548–2553 และ พ.ศ. 2556–2557) ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของประชาชนทุกหมู่เหล่า ทำให้ประชาชนแตกความสามัคคี จนไม่อาจปรองดองกันได้ 5) ปัญหาทุจริตคอร์ปชั่น มีคดีความจำนวนมากอยู่ในชั้นศาล และยังรบกวนการยุติธรรมตัดสิน 6) การบังคับใช้กฎหมายปกติต่อปัญหาข้างต้น บังคับใช้ไม่ได้ทุกกลุ่ม ทำให้เกิดความหวาดระแวง เกลียดชังกันในหมู่ประชาชนเป็นวงกว้าง ความเคลื่อนไหวของทุกฝ่าย โดยเฉพาะแกนนำที่มีความผิด ตามกระบวนการยุติธรรม นำไปสู่การยุบปลุกปั่นแนวร่วมของฝ่ายตน ให้พร้อมที่จะกระทำการใดๆ ต่อฝ่ายตรงข้ามด้วยความรุนแรง 7) การบริหารราชการแผ่นดินในห้วงที่ผ่านมาไม่สามารถกระทำได้ ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของชาติ และก่อปัญหาความเดือดร้อนต่อประชาชนทุกระดับจนถึงรากหญ้า 8. มีการล่องละเมิดสถาบันฯ ตามมาตรา 112 ทั้งทางลับและเปิดเผย สร้างความไม่พอใจและเกลียดชังของประชาชนโดยรวม ที่มีความจงรักภักดีต่อสถาบันฯ 9) การปลุกกระดมมวลชนที่มุ่งเอาชนะฝ่ายตรงข้ามโดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ทวีความรุนแรงและเป็นไปอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ และ 10) ปราบกฏขัดขวางมีการจัดตั้งและใช้กองกำลังติดอาวุธรวมถึงการตระเวนอาวุธสงครามจำนวนมาก เพื่อปฏิบัติการอย่างรุนแรงต่อฝ่ายตรงข้ามของตน โดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัยของประชาชนผู้บริสุทธิ์ ซึ่งกองทัพจะยอมให้เกิดขึ้นในประเทศชาติไม่ได้โดยเด็ดขาด (บ้านจอมยุทธ, 2562) การบังคับใช้กฎหมายปกติต่อปัญหาข้างต้น บังคับใช้ไม่ได้ทุกกลุ่ม ทำให้เกิดความหวาดระแวง เกลียดชังกันในหมู่ประชาชนเป็นวงกว้าง ความเคลื่อนไหวของทุกฝ่าย โดยเฉพาะแกนนำที่มีความผิดตามกระบวนการยุติธรรม นำไปสู่การยุบปลุกปั่นแนวร่วมของฝ่ายตน ให้พร้อมที่จะกระทำการใดๆ ต่อฝ่ายตรงข้ามด้วยความรุนแรง และการบริหารราชการแผ่นดินในห้วงที่ผ่านมาไม่สามารถกระทำได้ ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของชาติมีการล่องละเมิดสถาบันเบื้องสูงตามมาตรา 112 ทั้งทางลับและเปิดเผย สร้างความไม่พอใจและเกลียดชังของประชาชนโดยรวม ที่มีความจงรักภักดีต่อสถาบันเบื้องสูง การปลุกกระดมมวลชนที่มุ่งเอาชนะฝ่ายตรงข้าม โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ทวีความรุนแรงและเป็นไปอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ ปราบกฏขัดขวางมีการจัดตั้งและใช้กองกำลังติดอาวุธ รวมถึงการตระเวนอาวุธสงครามจำนวนมาก (หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ, 2557) จึงทำให้คณะรักษาความสงบแห่งชาติทำการรัฐประหารขึ้นโดยมีเหตุผลในการที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติได้ก่อรัฐประหาร วันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2557 มีประกาศใน

ราชกิจจานุเบกษาเพื่อใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ซึ่งอยู่ในแนวทางการแก้ปัญหาในระยะที่ 2 จากที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติได้กำหนดไว้ทั้งสิ้น 3 แนวทาง ซึ่งแนวทางการแก้ปัญหาในระยะที่ 2 จะจัดให้มีรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว จัดตั้งสภาขึ้นทำหน้าที่ในทางนิติบัญญัติ ให้มีคณะรัฐบาลบริหารราชการแผ่นดินแก้ไขสถานการณ์อันวิกฤติให้กลับคืนสู่สภาวะปกติ จัดตั้งสภาปฏิรูปแห่งชาติและองค์กรต่างๆ ก่อนจะส่งมอบภารกิจเหล่านี้แก่ผู้แทนปวงชนชาวไทยและคณะรัฐบาลที่จะเข้ามาบริหารราชการแผ่นดินในระยะต่อไป

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ให้ความสำคัญแก่หลักการพื้นฐานยิ่งกว่าวิธีการในระบอบประชาธิปไตย จึงจำเป็นต้องใช้เวลาสร้างบรรยากาศแห่งความสงบเรียบร้อยและปรองดอง เพื่อนำความสุขที่สูญหายไปนานกลับคืนสู่ประชาชน และปฏิรูปกฎหมายบางเรื่องที่เคยเป็นชนวนความขัดแย้ง จึงให้มีรัฐธรรมนูญฉบับนี้ จนกว่าจะได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่จะจัดทำขึ้นตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ต่อไป

แนวคิดในการสร้างวัดพระธรรมกาย

เพื่อเป็นการรับสนองพระราชดำริแห่งพระมหากษัตริยาธิราชเจ้า ผู้ทรงพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่แก่ประเทศไทย และในท่ามกลางสภาวะทางสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างมากเช่นทุกวันนี้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องช่วยกันฟื้นฟูความเป็น "วัด" ที่ตึกล้มมาอีกครั้งหนึ่ง โดยเหตุที่ปัญหาสังคมต่างๆ ล้วนแสดงถึงการขาดศีลธรรมของคนในสังคมเป็นประการสำคัญ ในฐานะที่วัดมีหน้าที่หลักในการสั่งสอนศีลธรรม ย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องพัฒนากระบวนการปลูกฝังและวิธีการเผยแผ่ธรรมะให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับยุคสมัยให้มากยิ่งขึ้น ในสถานการณ์ปัจจุบันนี้ พระภิกษุสงฆ์จำนวนกว่า 300,000 รูป และวัดต่างๆ กว่า 30,000 วัด ทั่วประเทศ จึงจำเป็นที่จะต้องมีความพร้อมในการชี้นำคุณงามความดีแก่ประชาชนอย่างเต็มกำลังความสามารถ เพื่อสร้างสันติสุขและความสว่างไสวในทุกๆ ด้านแก่สังคมให้ได้ในที่สุดวัดพระธรรมกาย ได้แบ่งเขตพื้นที่เป็น เขตพุทธาวาสที่ตั้งของโบสถ์ ประดิษฐานพระพุทธรูป เขตธัมมาวาส ที่แสดงธรรมอบรมประชาชน เขตสังฆาวาส ที่พักสงฆ์ อย่างเป็นทางการและได้พัฒนาวัดตามหลักปฏิรูปเทศ 4 ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (วัดพระธรรมกาย, 2562) ดังนี้

1. อาวาสเป็นที่สบาย คือ การปรับปรุงสภาพทางภูมิศาสตร์ของวัดให้ดี ปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่น ดูแลวัดให้สะอาดสะอ้าน เป็นระเบียบเรียบร้อย

2. อาหารเป็นที่สบาย คือ ดูแลอาหารการกินของญาติโยมที่มาวัดให้ดี ภัตตาหารที่ญาติโยมนำมาถวายพระ ก็ดูแลให้ดี ให้ความเคารพในทานของญาติโยม ภาชนะของเขาที่ใส่ภัตตาหารมาก็ทำความสะอาดส่งคืนให้เรียบร้อย และรวมถึงการจัดระบบการบริหารการเงินให้รัดกุมด้วย

3. บุคคลเป็นที่สบาย คือ พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ศิษย์วัด จะต้องอบรมให้มีกิริยามารยาทเรียบร้อย สมเป็นคนวัด มีอัธยาศัยไมตรี ต้อนรับญาติโยมที่มาวัดอย่างดี ต้องรักษาศีลอย่างเคร่งครัด และหมั่นศึกษาธรรมะปฏิบัติธรรม เจริญสมาธิภาวนาอย่างสม่ำเสมอ ให้คนวัดเป็นแบบอย่างทางความประพฤติแก่ญาติโยมที่มาวัดได้

4. ธรรมะเป็นที่สบาย คือ เมื่อประชาชนมาวัดแล้ว อย่าให้กลับบ้านมือเปล่า จะต้องได้เรียนรู้ธรรมะ ได้ข้อคิดกลับไปใช้ในการประพฤติปฏิบัติในชีวิตได้ วัดจะต้องมีการอบรมสอนประชาชน ทั้งการปฏิบัติเจริญสมาธิภาวนา และการเทศน์สอนหลักธรรมต่างๆ

ประวัติวัดพระธรรมกาย

วัดพระธรรมกายก่อตั้งขึ้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2513 สังกัดมหานิกายแห่งคณะสงฆ์ไทย ตั้งอยู่ที่ ตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี มีพระเทพญาณมหามุนี (หลวงพ่อดัมมชโย) ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสและอธิบดีสงฆ์ของวัด และ พระภาวนาวิริยคุณ (หลวงพ่อทัตตชีโว) ดำรงตำแหน่งรองเจ้าอาวาส (วัดพระธรรมกาย, 2562)

วันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ.2520 ประกาศเป็นวัดตามกฎหมายโดยกระทรวงศึกษาธิการ ในชื่อ “ศูนย์พุทธจักรปฏิบัติธรรม” ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “วัดวรมณีธรรมกายาราม” และต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “วัดพระธรรมกาย” ต่อมาวันที่ 12 มกราคม พ.ศ.2552 ได้รับอนุญาตให้ตั้งเป็นวัด โดยสมบูรณ์ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ซึ่งเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2552 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 96 ตอนที่ 15 มุลนิธิธรรมกาย

นอกจากนี้ ยังมีการจัดตั้งมูลนิธิธรรมกายขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 เดิมใช้ชื่อว่า “มูลนิธิธรรมประสิทธิ์” โดยจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล ณ กระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2513 เมื่อสร้างวัดพระธรรมกายเสร็จ ได้ขอแก้ไขเอกสาร เปลี่ยนชื่อเป็น “มูลนิธิพระธรรมกาย” เมื่อวันที่ 20 มกราคม พ.ศ.2525 ณ ศาลากลางจังหวัดปทุมธานี และเพื่อไม่ให้สับสนกับชื่อวัด จึงจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงชื่อจาก “มูลนิธิพระธรรมกาย” เป็น “มูลนิธิธรรมกาย” (วัดพระธรรมกาย, 2562)

คดีความเกี่ยวกับวัดพระธรรมกายในช่วง พ.ศ. 2560 คดีที่เกิดขึ้นในความรับผิดชอบของ กองบังคับการปราบปราม (บก.ป.) (เนชั่นทีวี, 2560)

1. มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 116 (ฐานยุยงปลุกปั่น) 1 คดี

2. มีการออกหมายจับของศาลอาญาที่ 109/2560 ลงวันที่ 13 ธ.ค. 2559 กับ น.ส.ดวงกมล ทองคนารักษ์

3. มีการออกหมายจับของศาลอาญาที่ 110/2560 ลงวันที่ 13 ธ.ค. 2559 กับ น.ส.ทิพวรรณ สุจริยานุรักษ์

คดีที่เกิดขึ้นอยู่ในความรับผิดชอบของกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (บก.ปทส.)

1. มีความผิดตาม พ.ร.บ.ป่าไม้ 19 คดี

2. มีการออกหมายจับของศาลจังหวัดสีคิ้วที่ 121/59 ลงวันที่ 17 พ.ย. 2559 กับ พระเทพญาณมหามิณีหรือพระธัมมชโย

คดีที่เกิดขึ้นในความรับผิดชอบของ สภ. เกะยาว จ. พังงา รวม 103 คดี

1. มีความผิดตาม พ.ร.บ.ควบคุมอาคาร 98 คดี

2. ความผิดตาม พ.ร.บ.ป่าไม้ 1 คดี

3. ความผิดตาม พ.ร.บ.อาวุธ 1 คดี

4. ความผิดตาม พ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า (ปะการัง) 1 คดี

5. ความผิดฐานต่อสู้อัดขวางเจ้าพนักงาน (ตัดต้นไม้ขวาง) 1 คดี

6. ความผิดตาม พ.ร.บ.วิทยุคมนาคม (ตั้งเสาและสถานีวิทยุโดยไม่ได้รับอนุญาต) 1 คดี

7. มีการออกหมายจับศาลจังหวัดพังงา ที่จ.6/2560 ลงวันที่ 25 ม.ค. 60 กับ พระเทพญาณมหามิณีหรือพระธัมมชโย

8. มีการออกหมายจับศาลจังหวัดพังงา ที่จ.7/2560 ลงวันที่ 25 ม.ค. 2560 กับ นายเพชรแก่นทรัพย์

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ชั่วคราว) พุทธศักราช 2557

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 โดยที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติซึ่งประกอบด้วยคณะทหารและตำรวจได้นำความกราบบังคมทูลว่าตามที่ได้เกิดสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองขึ้นในกรุงเทพมหานครและพื้นที่ใกล้เคียงต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน จนลุกลามไปสู่แทบทุกภูมิภาคของประเทศ ประชาชนแตกแยกเป็นฝ่ายต่างๆ ขาดความสามัคคีและมีทัศนคติไม่เป็นมิตรต่อกัน บางครั้งเกิดความรุนแรง ใช้กำลังและอาวุธสงครามเข้าทำร้ายประหัตประหารกัน สวัสดิภาพและการดำรงชีวิตของประชาชนไม่เป็นปกติสุข การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองการปกครองชะงักงัน กระทบต่อการใช้อำนาจในทางนิติบัญญัติ ในทาง

บริหาร และในทางตุลาการการบังคับใช้กฎหมายไม่ได้ผล นับเป็นวิกฤติการณ์ร้ายแรงที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน แม้รัฐจะแก้ไขปัญหาด้วยกลไกและมาตรการทางกฎหมายวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 และประกาศให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ล้มเลิกลง ยกเว้นความในหมวด 2 พระมหากษัตริย์ โดยได้กำหนดแนวทางการแก้ปัญหาไว้สามระยะคือ ระยะเฉพาะหน้าเป็นการใช้อำนาจสกัดการใช้งบประมาณและการนำอาวุธมาใช้คุกคามประชาชน ยุติความหวาดระแวง และแก้ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง ที่สะสมมากกว่าหกเดือนให้คลี่คลายลง เพื่อเตรียมเข้าสู่ระยะที่สองซึ่งจะจัดให้มีรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว จัดตั้งสภาขึ้นทำหน้าที่ในทางนิติบัญญัติและให้มีคณะรัฐบาลบริหารราชการแผ่นดินแก้ไขสถานการณ์อันวิกฤติให้กลับคืนสู่สภาวะปกติฟื้นฟูความสงบเรียบร้อย ความรู้รักสามัคคี และความเป็นธรรม แก้ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง จัดให้มีกฎหมายที่จำเป็นเร่งด่วน จัดตั้งสภาพัฒนาการและองค์กรต่าง ๆ เพื่อให้มีการปฏิรูปในด้านการเมืองและด้านอื่น ๆ และให้มีการยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่วางกติกาการเมืองให้รัดกุม เหมาะสม ป้องกันและปราบปรามการทุจริต สามารถตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพรวดเร็ว และเป็นธรรม ก่อนจะส่งมอบภารกิจเหล่านี้แก่ผู้แทนปวงชนชาวไทยและคณะรัฐบาลที่จะเข้ามาบริหารราชการแผ่นดินในระยะต่อไป ในการดำเนินการดังกล่าวนี้จะให้ความสำคัญแก่หลักการพื้นฐานยิ่งกว่าวิธีการในระบอบประชาธิปไตยเพียงประการเดียว จึงจำเป็นต้องใช้เวลาสร้างบรรยากาศแห่งความสงบเรียบร้อยและปรองดอง เพื่อนำความสุขที่สูญหายไปนานกลับคืนสู่ประชาชนจึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ใช้บทบัญญัติต่อไปนี้เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) จนกว่าจะได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่จะจัดทำขึ้นตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ 48 มาตรา (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557)

การบังคับใช้กฎหมาย มาตรา 44

การบังคับใช้มาตรา 44 กับการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของชาติภายหลังการยกเลิกกฎอัยการศึกเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2558 หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) อาศัยอำนาจตามมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญชั่วคราวออกคำสั่งหัวหน้า คสช. เรื่อง การรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของชาติ เพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำที่บ่อนทำลายความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของชาติ สำระสำคัญคือให้มีเจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อย มีหน้าที่ปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับความมั่นคง และการฝ่าฝืนประกาศหรือคำสั่ง คสช. โดยให้มีอำนาจสอบสวน อำนาจจับกุม และเรียกบุคคลมารายงานตัว นอกจากนี้ การ

บังคับใช้กฎหมาย มาตรา 44 กับการป้องกันป่าสงวนแห่งชาติหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) อาศัยอำนาจตามกฎหมาย มาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญชั่วคราวออกคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เกี่ยวกับมาตรการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายที่คุ้มครองประโยชน์สาธารณะ เช่น ป้องกันการบุกรุกที่สาธารณะ ป่าสงวนแห่งชาติอุทยานแห่งชาติ การใช้ประโยชน์ในพื้นที่สาธารณะกีดขวางทางจราจร รวมถึง การบังคับใช้มาตรา 44 ให้วัดพระธรรมกาย เป็นพื้นที่ควบคุมพิเศษ ก็เพื่อเข้าจับกุมและดำเนินคดีกับ พระเทพญาณมหามานี หรือ พระธัมมชโย อดีตเจ้าอาวาสวัดพระธรรมกาย ซึ่งถูกดำเนินคดีหลายข้อหา ซึ่งปัจจุบันคดีดังกล่าว พนักงานอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุดมีคำสั่งฟ้องผู้ต้องหา รวมถึงเห็นควรสั่งฟ้องพระธัมมชโย และมีคำสั่งถึงอธิบดีเอสไอจัดการเพื่อให้ได้ตัวมาดำเนินคดี ดีเอสไอ ระบุว่าที่ผ่านมาได้ดำเนินการตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดเพื่อให้ได้ตัว พระธัมมชโย มาดำเนินคดีโดยตลอด โดยขออนุมัติศาลเพื่อเข้าตรวจค้นพื้นที่วัดพระธรรมกายถึง 2 ครั้ง แต่เมื่อมีการนำกำลังเข้าปฏิบัติการ ปรากฏว่ามีมวลชนจำนวนมากมาสวมดมภ์ภายในวัด มีบุคคลปกปิดใบหน้าปะปนในหมู่ประชาชนภายในวัด รวมทั้งมีการตั้งเครื่องกีดขวางเส้นทางเข้าออกวัดและจุดสำคัญต่าง ๆ อันเป็นอุปสรรคต่อการเข้าปฏิบัติการ จากปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติดังกล่าว จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายพิเศษ คือ คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ตามมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557 เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานสามารถควบคุมพื้นที่บริเวณวัดพระธรรมกายและพื้นที่โดยรอบ เพื่อตรวจสอบคัดกรองผู้ไม่เกี่ยวข้องกับวัดพระธรรมกายออกจากพื้นที่ปฏิบัติการเป็นการชั่วคราว รวมทั้งให้อำนาจกับเจ้าหน้าที่บางประการเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานโดยสะดวกและรวดเร็ว โดยให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนทั่วไปที่อยู่ในบริเวณพื้นที่ควบคุมน้อยที่สุด

แนวคิดทฤษฎีและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการใช้อำนาจปกครองและความรับผิดชอบของรัฐ

หลักการใช้อำนาจปกครอง

ในการปกครองแบบนิติรัฐที่ยึดหลักนิติธรรมถือกันว่ากฎหมายเป็นทั้งที่มาของอำนาจและข้อจำกัดอำนาจของการใช้อำนาจรัฐ ดังนี้ (วิชญ์ เกรื่องาม, 2526, 91-92)

1. หลักการใช้อำนาจของฝ่ายปกครอง

หลักการใช้อำนาจปกครองของฝ่ายปกครอง คือ อำนาจที่กฎหมายมอบให้ฝ่ายปกครอง วิธีการที่กฎหมายมอบหมายให้ฝ่ายปกครองมี 2 แบบ คือ อำนาจผูกพันกับอำนาจดุลพินิจ

1.1 การใช้อำนาจแบบผูกพัน

อำนาจผูกพัน (Mandatory Power) คือ อำนาจที่กฎหมายมอบลงมาแล้วฝ่ายปกครองผูกพันจะต้องปฏิบัติตามนั้นโดยเคร่งครัดเด็ดขาด ไม่สามารถตัดสินใจเป็นอย่างอื่นได้ กฎหมายมักจะใช้คำว่า “ต้อง” หรือ “ให้” เช่น กฎหมายให้อำนาจแก่ฝ่ายปกครองรับจดทะเบียนตั้งบริษัท โดยกำหนดเงื่อนไขไว้หลายประการ ถ้าเอกชนรายใดยื่นขอจดทะเบียนโดยปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กฎหมายบัญญัติไว้ครบถ้วนฝ่ายปกครองต้องรับจดทะเบียน จะอ้างเหตุที่กฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้เพื่อไม่รับจดทะเบียนไม่ได้ เป็นต้น

1.2 การใช้อำนาจแบบดุลพินิจ

อำนาจดุลพินิจ เป็นเรื่องตรงข้ามกับอำนาจผูกพัน คือ กฎหมายมอบอำนาจให้กับฝ่ายปกครองที่จะเลือกดำเนินการได้ กฎหมายมักใช้คำว่า “มีอำนาจ” “มีสิทธิ” “อาจจะ” “ควร” “จะ” หรือ “สามารถ” อำนาจดุลพินิจจึงเป็นเสรีภาพของฝ่ายปกครอง ที่กฎหมายจัดวางไว้เพื่อให้ตัดสินใจเลือกกระทำการหรือละเว้นกระทำการ หรือเลือกผลในทางกฎหมายอย่างใดอย่างหนึ่งในหลายอย่าง เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของกฎหมาย ฝ่ายปกครองมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้เมื่อมีกฎหมายให้อำนาจตัดสินใจอย่างอิสระที่กระทำการอย่างใด อย่างหนึ่งหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งในบรรดาทางเลือกแล้วต้องชอบด้วยกฎหมาย หากมีทางเลือกบางประการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ตรงนั้นก็ไม่ใช่เป็นดุลพินิจ

กระบวนการใช้อำนาจปกครองที่กฎหมายมอบอำนาจให้ฝ่ายปกครองใช้อำนาจดุลพินิจ คือ ดุลพินิจวินิจฉัยกับดุลพินิจตัดสินใจ

อำนาจดุลพินิจวินิจฉัย คือ อำนาจปกครองที่ฝ่ายปกครองใช้ในส่วนที่เป็นข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบ อันเป็นกรณีที่ฝ่ายนิติบัญญัติประสงค์ให้ฝ่ายปกครองมีอำนาจใช้อำนาจดุลพินิจในลักษณะวินิจฉัยข้อเท็จจริง ในกรณีที่ฝ่ายนิติบัญญัติจะบัญญัติถ้อยคำที่มีความหมายไม่เจาะจง

ตัวอย่างการใช้ดุลพินิจวินิจฉัย เช่น ข้อความในมาตรา 21 พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 ว่า “การกระทำที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี” ข้อความใน มาตรา 11 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2503 ว่า “ลามกอนาจาร” ข้อความในมาตรา 26 พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ว่า “อาหารที่มีสิ่งน่าจะเป็นอันตรายแก่สุขภาพ” เป็นต้น

อำนาจดุลพินิจตัดสินใจในการใช้อำนาจดุลพินิจตัดสินใจเป็นการใช้อำนาจในส่วนที่เป็นผลทางกฎหมาย เป็นดุลพินิจของฝ่ายปกครองที่จะตัดสินใจว่าจะใช้อำนาจสั่งการหรือไม่ และเลือกจะใช้ อำนาจสั่งการไปอย่างไรตามที่กฎหมายเปิดช่องให้ใช้ดุลพินิจ ที่เรียกว่า อำนาจดุลพินิจเลือก เนื้อความของคำสั่ง มักจะใช้ถ้อยคำในการบทบัญญัติว่า “มีอำนาจ” “มีสิทธิ” “อาจ...” “ก็ได้”

สรุป

การบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 มาตรา 44 กับวัดพระธรรมกายในช่วง พ.ศ. 2560 จะเห็นได้ว่า การบังคับใช้กฎหมายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ใช้ประโยชน์จากกฎหมายเพื่อ ป้องกัน ระวัง ปราบปรามการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความสงบเรียบร้อยหรือความมั่นคงของชาติ และการส่งเสริมความสามัคคีและความสมานฉันท์ของประชาชนในชาติ โดยให้หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติมีอำนาจสั่งการระงับยับยั้ง ในทางนิติบัญญัติ ในทางบริหาร หรือในทางตุลาการ และให้ถือว่าคำสั่งหรือการกระทำรวมทั้งการปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าวเป็นที่สุด ซึ่งจากการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 มาตรา 44 กับวัดพระธรรมกายในช่วง พ.ศ. 2560 ได้มีการใช้กฎหมายเพื่อปฏิบัติการตรวจค้นวัดพระธรรมกาย เพื่อให้อำนาจเจ้าหน้าที่ดีเอสไอดำเนินการปิดล้อมตรวจค้นวัดพระธรรมกาย สอดคล้องกับบทความในหนังสือพิมพ์มติชน (มติชนสุดสัปดาห์, 2560) กล่าวว่า การที่รัฐใช้กฎหมาย มาตรา 44 ปิดล้อมวัดพระธรรมกายจะเป็นเพราะอะไรก็ตามนั้น เป็นเพราะข้อกฎหมายในมาตรา 44 เป็นอำนาจที่ศาลไม่อาจตรวจสอบ กล่าวคือ กฎหมายมาตรา 44 กำลังปิดกั้นการตรวจสอบความชอบโดยกฎหมาย ทำให้ระบอบยุติธรรมเข้าสู่ความล่มสลายจนขาดความน่าเชื่อถือ และองค์กรตุลาการกำลังถอยหลังไปสู่ระดับเดียวกับประเทศด้อยพัฒนา ในขณะที่ตามหลักการของประเทศที่เป็นนิติรัฐและประชาธิปไตย การพัฒนาประเทศต้องถูกกำกับด้วยกฎหมาย เพื่อลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อประชาชนและสิ่งแวดล้อม แต่ในกรณีประเทศไทย เมื่อมีการนำกฎหมาย มาตรา 44 มาใช้ อำนาจการตรวจสอบจึงไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างที่ควรเป็น การใช้กฎหมาย มาตรา 44 มีความต่างจากกฎหมายพิเศษภายใต้คณะรัฐประหารอื่นๆ ซึ่งบัญญัติให้ถูกต้องเพียงแค่ว่าตามรัฐธรรมนูญ และยังเปิดช่องทางให้สามารถตรวจสอบได้อยู่บ้าง แต่กฎหมาย มาตรา 44 กลับบัญญัติให้ทุกการกระทำภายใต้กฎหมายนี้ ถูกต้องไปโดยสิ้นเชิง โดยไม่สามารถนำกฎหมายอื่นมาตรวจสอบหักล้างได้ ทำให้การทำหน้าที่ของนักกฎหมายเป็นไปด้วยความยากลำบาก และสอดคล้องกับแนวคิดของศูนย์ข้อมูลกฎหมายและคดีเสรีภาพ (2560) กล่าวว่า เป็นการใช้กฎหมายพิเศษคำสั่งดังกล่าวกำหนดให้อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ (ดีเอสไอ) เป็นผู้รับผิดชอบในการเข้าควบคุมพื้นที่รวมทั้งสามารถสั่งให้บุคคลเข้าหรือออกจากพื้นที่ภายในเวลาที่กำหนด สามารถออกคำสั่งให้บุคคลใดมารายงานตัว จับกุมตัวหากกระทำผิดซึ่งหน้า เข้าไปในเคหะสถานเพื่อตรวจค้น มีอำนาจในการควบคุมระบบสาธารณูปโภค การสื่อสาร การใช้โทรคมนาคม รวมทั้งมีอำนาจในการรื้อถอน ทำลาย หรือเคลื่อนย้ายสิ่งปลูกสร้างภายในพื้นที่ควบคุม ภายใต้คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ฉบับที่ 5/2560 ยังกำหนดให้เจ้าหน้าที่ไม่ต้องรับผิดชอบ

ส่วนตัวหากการใช้อำนาจโดยสุจริต แต่อย่างไรก็ตาม ผู้เสียหายจากการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ยังสามารถฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากรัฐได้ นอกจากนี้ยังกำหนดอัตราโทษของผู้ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งเจ้าหน้าที่ คือจำคุกไม่เกิน 1 ปี ปรับไม่เกิน 20,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการควบคุมพื้นที่รอบๆ วัดพระธรรมกาย ซึ่งเป็นการระบุพื้นที่ควบคุมอย่างชัดเจน ซึ่งขัดกับหลักการของกฎหมายปกติ

เอกสารอ้างอิง

- ราชกิจจานุเบกษา. **ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 1/2557 เรื่องการควบคุมอำนาจการปกครองประเทศ.** เล่ม 131 ตอนพิเศษ 83 ง วันที่ 26 พฤษภาคม 2557. เนชั่นทีวี. (2560). เหลือเชื่อ! ไม่เชื่อก็ต้องเชื่อ! พระไชยบูลย์+วัดธรรมกาย+บริวาร ก่อ(กรรม)คดีมาแล้วกว่า 350 คดี!. วันจันทร์ที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2560.
- บ้านจอมยุทธ. (2562). เหตุผลในการยึดอำนาจของคสช. สืบค้นเมื่อ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2560 จาก <https://www.baanjomyut.com>
- ประภาพร สีหา. (2560). ความขัดแย้งทางการเมืองกับรัฐประหาร. **วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.** ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม พ.ศ. 2560.
- ราชกิจจานุเบกษา. **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557.** เล่ม 131 ตอน 55 ก วันที่ 22 กรกฎาคม 2557.
- มติชนสุดสัปดาห์. (2560). บทความพิเศษ “ม.44” : รัฐจัดการวัดพระธรรมกาย แต่ทำไมไม่มุสลิมถูกตั้งเข้าสงครามมวลชนต่อสู้กับรัฐ. มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ 10 - 16 มีนาคม พ.ศ. 2560.
- วัดพระธรรมกาย. (2562). แนวคิดในการสร้างวัดพระธรรมกาย. สืบค้นเมื่อ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2560 จาก <https://www.dhammadakaya.net/>
- วัดพระธรรมกาย. (2562). ประวัติความเป็นมา. สืบค้นเมื่อ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2560 จาก <https://www.dhammadakaya.net/>.
- วิชญ์ เครื่องงาม. (2526). **กฎหมายมหาชน.** นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ศูนย์ข้อมูลกฎหมายและคดีเสรีภาพ. (2560). "อำนาจบุกวัดพระธรรมกาย ตามคำสั่ง 5/2560 เปรียบเทียบกับ คำสั่ง 3/2558 และ กฎอัยการศึก". วันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560.
- หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ. (2557). บีม กปปส.อนุสาวรีย์ชัยฯ 2 จุด ชนิดสังหาร เจ็บ 28 ราย. หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ ฉบับวันอาทิตย์ที่ 19 มกราคม พ.ศ.2557.

Bagenal, Flora. (2014). How the Urban-Rural Divide Became a Street War in Bangkok.

Next City. สืบค้นเมื่อ 30 June 2019 จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/>.

The Economist. (2014). You go your way, I'll go mine. 25 January 2014. สืบค้นเมื่อ 31

June 2019 จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/>.

วัฒนธรรมทางการเมืองกับประชาธิปไตยของไทย

Political Culture and Democracy in Thailand

สุชา ปั่นบุญชู* สุริยะ ประกายสาธก** จอมชัย เลิศอมรรัฐ***

บทคัดย่อ

ระบอบการเมืองการปกครองแบบใดแบบหนึ่งจะดำรงอยู่ได้ จะต้องอาศัยวัฒนธรรมทางการเมืองที่เอื้ออำนวยต่อระบอบการเมืองการปกครองแบบนั้น หากจะพัฒนาระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตย จะต้องมีการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยควบคู่กันไปด้วย เพราะวัฒนธรรมทางการเมืองย่อมมีผลต่อโครงสร้างและพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในประเทศนั้น ประชาธิปไตยที่แท้จริงไม่ใช่ได้มาง่ายดายซึ่งต้องอาศัยกระบวนการยาวนานพอสมควร เพื่อกล่อมเกล่าผู้คนให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ด้วยการบ่มเพาะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยผ่านการศึกษาบรม ปลูกฝังประชาชนให้ศรัทธาต่อวิถีประชาธิปไตย และหล่อหลอมจนกลายเป็นพฤติกรรมที่พึงงามของคนในสังคมประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมทางการเมืองที่เอื้ออำนวยต่อระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย อันจะส่งผลต่อโครงสร้างและพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนที่เป็นแบบประชาธิปไตย

คำสำคัญ : วัฒนธรรมทางการเมือง, ประชาธิปไตย

Abstract

To maintain one political regime requires the facilitated political culture and to develop democratic political system requires the development of democratic political culture alongside since the political culture affect political structure and behavior of the people in that country. Real democracy has not perfected easily which need to requires a fairly long process to train people participating on politics

* Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

** College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

*** College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

by the incubation of the democratic political culture through a process of learning, education, training, cultivate and enlighten for believing in the way of democracy as the good behavior people according to democratic society, in particular, the political culture that is conducive to a democratic political system that affect to the structure and political behavior of people as a democratic life.

Keywords: Political Culture, Democracy

บทนำ

วัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมเมืองกับสังคมการเมืองในเชิงจิตวิทยา โดยวัฒนธรรมทางการเมืองใดที่สังคมเมืองต้องการ ก็มักถูกปลูกฝังให้เป็นความคิด อุดมการณ์ ความเชื่อ ของสมาชิกในสังคมเมืองนั้น ๆ ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นความคิด อุดมการณ์, ความเชื่อ ฯลฯ ที่ขึ้นตรงกับกระบวนการสร้างความคิด อุดมการณ์ ความเชื่อ จากสถาบันในทางการเมืองต่าง ๆ ที่แปรผันต่างกันไปตามแต่ละสังคมเมือง (Andrew Heywood อ้างถึงใน พระครูวินัยธรจักรี ศรีจารุเมธีญาณ, 2561, หน้า 418) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อเกิดการทำหน้าที่ของการเป็นพลเมือง (Citizenship) ในกลุ่มคนส่วนใหญ่ของประเทศ จนกลายเป็นค่านิยมของประชาชนหมู่มากในสังคม เช่น การมีระเบียบวินัย การคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน การออกมาวิพากษ์วิจารณ์นโยบายของรัฐบาลของปัจเจกชน เกิดจิตสำนึกในการรวมกลุ่มเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของสังคมและชุมชน หรืออาจมีการรวมตัวกันคัดค้านโครงการที่อาจส่งผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ การปฏิรูปการเมืองต้องเริ่มต้นจากการพัฒนาประชาชนให้มีความ "จิตสำนึกของความเป็นพลเมือง" ทว่าจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองที่แท้จริงต้องสะท้อนออกมาในตัวคนดังต่อไปนี้ ประการแรก คือ การมองสังคมอย่างที่ตนเป็นเจ้าของ มีความรู้สึกรื้อถอนหาข้อบกพร่องทางสังคมและประเทศชาติที่เกิดขึ้นเหล่านั้น รวมถึงการมองเห็นปัญหาสังคมประเทศชาติที่เกิดขึ้นว่าเป็นปัญหาของตัวเองที่จะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมแก้ไขด้วย ประการที่สองเชื่อว่าตนเองมีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นได้ และต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยพัฒนา แก้ไข เปลี่ยนแปลงปัญหาทางสังคมและประเทศชาติที่เกิดขึ้นเหล่านั้น

บทความวิชาการฉบับนี้จึงขอนำเสนอความรู้เกี่ยวกับ “วัฒนธรรมทางการเมืองกับระบอบประชาธิปไตยของไทย” เริ่มตั้งแต่ ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมือง ประเภทของวัฒนธรรมทางการเมือง วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย วิธีชีวิตแบบประชาธิปไตย รวมไปถึงปัจจัยที่

เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ดังนั้น การให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองจะเป็นส่วนที่สำคัญอย่างยิ่งในการที่จะช่วยพัฒนาประชาธิปไตย เพื่อให้ประชาธิปไตยของไทยเข้มแข็งและมีเสถียรภาพที่ดียิ่งขึ้น

ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมือง

วัฒนธรรมการเมือง หมายถึง ความคิดและความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคม โดยเฉพาะความคิดและความเข้าใจต่อการจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรในสังคม และวัฒนธรรมทางการเมืองยังหมายถึงรูปแบบการกำหนดทิศทางสู่เป้าหมายทางการเมือง ส่วนใหญ่แสดงออกในรูปแบบความเชื่อ สัญลักษณ์ และคุณค่า สำหรับบุคคลวัฒนธรรมทางการเมืองทำหน้าที่เป็นเครื่องชี้แนะแนวทางการประพฤติทางการเมืองให้แก่บุคคล โดยการช่วยตีความสิ่งที่เป็นการเมืองสำหรับสังคมโดยรวม วัฒนธรรมทางการเมืองเปรียบเสมือนแบบแผนของค่านิยมและบรรทัดฐานทางการเมือง ซึ่งช่วยให้การทำงานของสถาบันและองค์กรทางการเมืองมีความสอดคล้องกันพอสมควร (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2554, หน้า 51)

ประเภทของวัฒนธรรมการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมืองไทยในอดีตไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมแบบระบบอุปถัมภ์ค้ำชู แบบศักดินานิยมและแบบอำนาจนิยม เมื่ออยู่ภายใต้ระบบการปกครองแบบเก่า โครงสร้างทางสังคมแบบเก่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้ก็ดำรงอยู่ได้ เพราะอาจจะมีความสอดคล้องกับระบบการปกครองและโครงสร้างทางสังคมในอดีตของไทย แต่ในภาวะปัจจุบันประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ระบอบประชาธิปไตยมาเป็นเวลาที่ยาวนาน อย่างไรก็ตามความเป็นประชาธิปไตยของประเทศไทยที่พยายามจำลองแบบประชาธิปไตยตะวันตกมา ดูเสมือนว่าเติบโตไม่ได้เต็มที่อย่างที่ควรจะเป็นดังประเทศตะวันตก วัฒนธรรมทางการเมืองประชาธิปไตยแบบตะวันตกเน้นในเรื่องสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค เคารพต่อหลักนิติรัฐ เคารพต่อความเห็นของคนส่วนใหญ่ ญัตตังค้ำจนถึงเสียงส่วนน้อยของสังคม ได้เข้ามาสู่ประเทศไทยเมื่อประเทศได้เปิดรับอารยธรรมตะวันตกและจะเห็นได้ชัด หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินในปี พ.ศ.2475 เป็นต้นมา วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยในอดีตก็ยังคงอยู่ไม่สูญสลายหายไปไหน และยืนหยัดอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน แต่อาจมีการเปลี่ยนรูปแบบไปบ้าง เช่น ระบบอุปถัมภ์ค้ำชูในอดีต ก็ยังดำรงอยู่ในสังคมประชาธิปไตยแบบไทย ๆ แต่เปลี่ยนจากการอุปถัมภ์ค้ำชูด้วยโครงสร้างฐานันดรทางสังคม) social hierarchical structure) มาเป็นการอุปถัมภ์ค้ำชูด้วยเงินตรา (cashnexus)

ศักดิ์นิยามและอำนาจนิยามในอดีตก็ยังคงอยู่ถึงปัจจุบัน แต่อยู่ในรูปแบบใหม่ที่ผูกพันกันด้วยเงินตราและผลประโยชน์ต่างตอบแทนในรูปแบบอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เงินตรา สิ่งเหล่านี้ คือวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอุปถัมภ์ของไทย (เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, 2550, www.pub-law.net) ประเภทวัฒนธรรมการเมือง ถูกแบ่งออกเป็นดังนี้

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ (Parochial political culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมือง ในระบบดั้งเดิม ประชาชนในสังคมไม่มีความรู้ ไม่มีบทบาททางการเมือง ไม่มีความคิดเห็น และไม่มีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่ได้กำหนดบทบาททางการเมืองให้กับใคร ไม่มีรัฐธรรมนูญ และไม่มีข้อเรียกร้องทางการเมือง ระหว่างประชาชนกับระบบการเมือง ประชาชนไม่ได้สนใจต่อระบบการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้ ปรากฏในสังคมที่ปฏิบัติตามจารีตประเพณีดั้งเดิมซึ่งปกครองกันแบบง่าย ๆ เช่น ชนเผ่าเงาะป่าซาไก และชนเผ่าผีตองเหลืองในประเทศไทย หรือประชาชนในสังคมชนบทที่ห่างไกลความเจริญ เป็นต้น แต่ในปัจจุบันจะปรากฏกลุ่มวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม แต่บางกิจกรรมยังมีการไปใช้สิทธิ์ เช่น เมื่อมีการเลือกตั้งทั่วไป ประชาชนก็ไปลงคะแนนเสียง เมื่อลงคะแนนเลือกตั้งเสร็จแล้วก็ไม่ได้สนใจว่าใครจะได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่ได้ติดตามการทำงานหรือไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองแต่อย่างใด ถือเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบโบราณที่ปรากฏอยู่ในสังคมทางการเมืองสมัยใหม่ซึ่งยังคงปรากฏอยู่ในสังคมไทย

2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject political culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจต่อระบบการเมืองโดยทั่ว ๆ ไปในระดับหนึ่ง ประชาชนในสังคมไม่มีความรู้สึก ว่าตนเองมีความหมายหรืออิทธิพลต่อระบบการเมือง ประชาชนได้ยอมรับอำนาจรัฐ เชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมายของรัฐ แต่ไม่กล้าแสดงออก ไม่กล้าเรียกร้องทางการเมือง ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยถือว่าการเมืองเป็นเรื่องของผู้มีอำนาจหรือผู้มีบารมี ลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าจะพบได้ในกลุ่มคนชั้นกลางในประเทศกำลังพัฒนา ความเชื่อที่ฝังรากลึกมาตั้งแต่อดีตอันเป็นอิทธิพลของสังคม เกษตรกรรมซึ่งมองว่ารัฐมีอำนาจเป็นผู้ปกครองเท่านั้น ประชาชนทั่วไปควรทำหน้าที่เพียงเชื่อฟังและปฏิบัติ ตามกฎหมายเท่านั้น

3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participant political culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองเป็นอย่างดี ตื่นตัวทางการเมือง ตระหนักรู้ในทางการเมือง มีจิตสำนึกทางการเมืองสูง เห็นคุณค่าและความสำคัญในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเห็นว่าต้องควบคุม กำกับและตรวจสอบผู้ปกครองให้ใช้อำนาจปกครอง เพื่อให้ระบบการเมืองตอบสนองความต้องการของประชาชนด้วยความเป็นธรรม รวมทั้งการบังคับใช้อำนาจตามกฎหมาย วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมจะพบเห็นได้ในประเทศที่มี

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบก้าวหน้าสูง และมีชนชั้นกลางกลุ่มใหญ่ที่มีจิตสำนึกทางการเมืองรวมทั้งมีความรับผิดชอบสูงซึ่งจะมีอยู่ในประเทศ อุตสาหกรรมหรือประเทศที่พัฒนาแล้ว

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้นมีความนิยมอย่างแพร่หลาย ซึ่งประเทศต่างๆ ในโลกได้นำมาใช้เป็นระบบในการปกครองประเทศ นับตั้งแต่หลังสิ้นสุดยุคสงครามเย็นระหว่างประเทศมหาอำนาจตะวันตก ซึ่งมีประเทศสหรัฐอเมริกาและอดีตสหภาพโซเวียต สังคมการเมืองที่ใช้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยไม่สามารถทำให้ประชาชนในประเทศนั้น ๆ มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แท้จริงเกิดขึ้นได้ทันที แต่ต้องมีการพัฒนาและศึกษาอบรมหรือบ่มเพาะประชาชนในระบอบประชาธิปไตยจนวัฒนธรรมทางการเมืองสอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนของประเทศนั้น ๆ ประชาชนต้องมีจิตสำนึกในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และมีจิตสำนึกหรือวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ดังต่อไปนี้

1. จิตสำนึกและความศรัทธาในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เมื่อประชาชนศรัทธาแล้วจะมีความเชื่อมั่น ถ้าหากมีอะไรเกิดขึ้นกับระบอบประชาธิปไตย ประชาชนต้องออกมาปกป้องระบบการเมืองที่ต้องรักษาเอาไว้คือระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นระบบการปกครองที่เสียหายน้อยที่สุด เพราะมีหลักการเคารพในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จิตสำนึกและความศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยจะมีต้องมีขึ้นในหมู่ประชาชนและผู้นำทางการเมืองจึงทำให้ระบอบประชาธิปไตยประสบความสำเร็จ

2. จิตสำนึกในเรื่องสิทธิเสรีภาพ เป็นหลักการที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตย หลักสิทธิเสรีภาพเป็นหลักการที่สำคัญขั้นพื้นฐานของระบบเสรีประชาธิปไตย เป็นการรับรองสิทธิของเสรีชนหรือประชาชนทั่วไป เช่น สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในการชุมนุม สิทธิในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย สิทธิในการเลือกประกอบอาชีพ สิทธิในการได้รับการศึกษา สิทธิในการรับรู้ข่าวสาร เป็นต้น

3. จิตสำนึกในการต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองและการเคารพสิทธิของผู้อื่น ผู้ที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย จะต้องพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองอันชอบธรรม เช่น ถ้าตนเองถูกกีดกันไม่ให้ลงคะแนนเสียงใช้สิทธิเลือกตั้ง จะต้องต่อสู้เพื่อให้ได้สิทธิของตนเองกลับคืนมา ซึ่งถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน การต่อสู้เพื่อสิทธิอันชอบธรรมถือเป็นหลักการของประชาธิปไตย แต่ในการต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองต้องเคารพสิทธิของผู้อื่นด้วย และต้องไม่ไปละเมิดสิทธิของคนอื่น หากเป็นการเอาแต่ได้เพื่อตนเองโดยไม่คำนึงถึงสิทธิของผู้อื่น เป็นการแสดงว่าผู้นั้นขาดจิตสำนึกในระบอบประชาธิปไตยจะกลายเป็นเรื่องการเห็นแก่ตัว

4. จิตสำนึกในเรื่องเสียงส่วนใหญ่และสิทธิเสียงส่วนน้อย หลักการตัดสินข้อขัดแย้งและการคลี่คลายข้อขัดแย้งในระบอบประชาธิปไตยคือการออกเสียงลงคะแนน ก็ใช้เสียงข้างมากและเสียงส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ แต่การใช้เสียงส่วนใหญ่จะต้องไม่ขัดต่อสิทธิของเสียงส่วนน้อย ต้องเคารพรับฟังเสียงส่วนน้อย ในขณะเดียวกันเสียงส่วนใหญ่จะมาลงคะแนนเพื่อไปจำกัดสิทธิของเสียงส่วนน้อยไม่ได้

5. จิตสำนึกในเรื่องหลักความเสมอภาค คือหลักความเสมอกันในทางกฎหมาย ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน ประชาชนทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายฉบับเดียวกันซึ่งใช้บังคับกับทุกคนในสังคม และหลักความเสมอภาคในทางการเมือง คือเมื่อมีการเลือกตั้งทั่วไป ประชาชนผู้มีสิทธิในการออกเสียงลงคะแนนเพื่อเลือกตัวแทนของตนเองเข้าไปทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร ประชาชนหนึ่งคนก็มีหนึ่งเสียงเท่ากัน หลักทั้งสองประการต้องมีอยู่ในระบอบประชาธิปไตย ถ้าหากไม่มีหลักการนี้จะทำให้ประชาชนบางคนกลายเป็นผู้มีอภิสิทธิ์เหนือประชาชนคนอื่นทั้งในทางกฎหมายและในทางการเมือง

6. จิตสำนึกในหลักความยุติธรรม การเคารพกติกา ประชาชนในระบอบประชาธิปไตยต้องมีหัวใจเป็นนักกีฬา เพราะบรรดาข้อขัดแย้งต่าง ๆ ในระบอบประชาธิปไตยต้องใช้หลักความยุติธรรมเป็นเครื่องมือตัดสินเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชน และการดำเนินการต่าง ๆ ต้องปราศจากอคติหรือเห็นแก่ผลประโยชน์ หากประชาชนในสังคมประชาธิปไตยไม่เคารพกติกาเสียแล้ว การจะยุติปัญหาต่าง ๆ ก็ไม่สามารถจะแก้ไขให้ลุล่วงไปได้

7. จิตสำนึกในความอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นและพฤติกรรมที่แตกต่าง เมื่อผู้ใดใช้สิทธิเสรีภาพ ในการแสดงความคิดเห็นหรือการแสดงออกต่าง ๆ แม้เราจะไม่เห็นด้วยหรือไม่ชอบก็ต้องอดทน อดกลั้นรับฟัง ในความเห็นต่างนั้น トラบไตที่ผู้นั้นยังใช้สิทธิของตนเองภายใต้ขอบเขตแห่งกฎหมาย ผู้นั้นอาจจะพูดสำเนียง แตกต่างกัน หรือรูปลักษณ์ภายนอกต่างกัน แต่ก็ยังเป็นเสรีภาพอันชอบธรรมของบุคคลนั้น トラบเท่าที่เขาไม่ได้ ทำผิดกฎหมายและทำให้ใครเดือดร้อน

8. จิตสำนึกในหลักนิติธรรม (The Rule of Law) หลักนิติธรรม คือหลักการอันถูกต้องตามกฎหมาย เป็นที่ยอมรับ มีความชอบธรรมตามกระบวนการกฎหมาย เรียกว่าการปกครองต้องเป็นไปตามหลักของกฎหมายเท่านั้น ซึ่งตรงกันข้ามกับการปกครองโดยคณะบุคคล (สมปอง รักษาธรรม, 2552, หน้า 32-34)

วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย

ประชาชนในสังคมใดจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยหรือระบอบประชาธิปไตยเจริญ มากน้อยเพียงใด ให้พิจารณาถึงอุปนิสัยหรือวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในสังคมนั้นจะต้องมีลักษณะวิถีชีวิตเป็นประชาธิปไตย สามารถแยกเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

1. การเคารพเหตุผลมากกว่าตัวบุคคล ประชาชนจะใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา จะให้ความเคารพซึ่งกันและกัน และต้องยอมรับว่าประชาชนบางคนมีสติปัญญาและการใช้เหตุผลในวงจำกัด อาจจะทำให้เหตุผลถูกในเรื่องหนึ่งและอีกเรื่องหนึ่งอาจทำให้เหตุผลไม่ถูกก็ได้ การไม่ยึดหลักอาวุโสเคร่งครัดเกินไป ไม่ใช่ว่าคนอาวุโสจะปฏิบัติถูกทุกเรื่อง บางครั้งความคิดดี ๆ ของผู้อ่อนอาวุโสก็เป็นเรื่องที่ถูกต้อง สังคมประชาธิปไตย จะดำเนินไปด้วยดีเพราะประชาชนใช้เหตุผลในการรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่เห็นต่างจากตนเอง

2. การรู้จักประนีประนอม ผู้ศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยจะไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา แต่จะตกลงแก้ปัญหากันอย่างสันติวิธี ถ้าหากมีการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาคือระหว่างประชาชน ด้วยกัน ก็ทำให้ขัดกับหลักเหตุผลของระบอบประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน ซึ่งถือว่ามนุษย์เป็นผู้ที่มีเหตุผล

3. การมีระเบียบและมีวินัย ในสังคมประชาธิปไตยประชาชนต้องปฏิบัติตามระเบียบและมีวินัย ปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง ทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีความศักดิ์สิทธิ์ โดยไม่ยอมให้ผู้ใดมาละเมิดหรือกระทำการตามอำเภอใจได้ ถ้าหากมีกฎหมายที่ละเมิดสิทธิหรือไม่เป็นธรรมก็ต้องเสนอข้อเรียกร้องให้แก่กฎหมายนั้นให้เป็นธรรม ไม่ใช่ฝ่าฝืนไม่ยอมรับ เพราะการกระทำเช่นนั้นจะทำให้ผู้อื่นฝ่าฝืนหรือละเมิดกฎหมายได้เช่นกัน จะทำให้เกิดความสับสนในสังคม ประชาชนสามารถใช้สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลตราบเท่าที่ไม่เกินขอบเขตของกฎหมาย เพราะถ้าประชาชนใช้สิทธิเสรีภาพของตนเองเกินขอบเขต ก็จะไปละเมิดหรือก้าวก่ายสิทธิเสรีภาพ ของผู้อื่นจะทำให้สังคมประชาธิปไตยขาดความสงบสุขและไร้ระเบียบวินัย

4. ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ความรับผิดชอบและคำนึงถึงว่าตนเป็นเจ้าของประเทศและประชาชน คนอื่น ๆ ก็เป็นเจ้าของประเทศ การประพฤติดตนให้เป็นพลเมืองดีของประเทศโดยรักษาสมบัติของส่วนรวม หรือสมบัติของสาธารณะ รวมทั้งการรักษาผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ในสังคมและประเทศชาติ ไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตน จนก่อให้เกิดความเสียหายแก่สังคม เช่น ไม่แสวงหาความร่ำรวยด้วยการทำลาย ทรัพยากรของประเทศชาติ หรือผลิตสิ่งเสพติดมอมประชาชนในสังคม (วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ์, สุขุม นวลสกุล, วิทยา จิตนุพงศ์, 2554, หน้า 20-22)

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตย

การที่พัฒนาระบบประชาธิปไตยให้เป็นระบอบการปกครองที่ดีได้ จะต้องมุ่งเน้นให้ผู้ปกครองซึ่งเป็นผู้ที่ถูกเลือกโดยประชาชนให้เข้าไปทำหน้าที่ในการบริหารประเทศ ทำหน้าที่โดยมุ่งเน้นผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักไม่ใช่เพื่อผลประโยชน์ของตัวเองหรือพวกพ้อง หรือกลุ่มที่สนับสนุนตนเองแต่เพียงเท่านั้น การที่จะทำให้เป็นเช่นนั้นได้จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยประชาชนต้องตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนทั้งในการเลือกผู้ปกครองที่ดี และการตรวจสอบติดตามการทำงานของตัวแทนที่เลือกไปให้ทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวม รวมถึงการถอดถอนตัวแทนหรือผู้ปกครองที่ไม่ดีออกไปด้วย หากภาคประชาชนมีความเข้มแข็ง มีความรู้ความเข้าใจ ก็จะทำให้ตัวแทนที่ถูกเลือกเข้าไปจำเป็นที่จะต้องทำหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มที่ เพื่อให้ได้รับความไว้วางใจและความศรัทธาเชื่อมั่นจากประชาชน สิ่งสำคัญที่จะทำให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเมืองอย่างเข้มแข็ง จะต้องมุ่งให้ความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งปลูกฝังค่านิยม และวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตยให้กับประชาชน เมื่อประชาชนมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น และถูกหล่อหลอมให้มีวัฒนธรรมการเมืองแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น ก็จะทำให้เลือกตัวแทนมีคุณภาพมากขึ้น ได้ตัวแทนที่ดีเข้าไปทำหน้าที่ สร้างผลประโยชน์ให้กับสังคม รวมทั้งทำให้ตัวแทนที่ไม่ดีถูกกำจัดออกไป การพัฒนาประเทศไทยไปสู่สังคมประชาธิปไตยได้นั้น ต้องปรับกระบวนการในการพัฒนาและแนวปฏิบัติ ซึ่งเราดำเนินการอยู่โดยคิดว่าเป็นการเพียงพอแล้วที่จะเป็นประชาธิปไตย ซึ่งความจริงไม่ใช่ สังคมไทยเพียงแต่นึกไปเท่านั้นว่าเราเป็นประชาธิปไตยแล้ว แต่ในความเป็นจริงเป็นเพียงประชาธิปไตยปลอมเท่านั้น นับว่าเป็นจุดอ่อนที่ทำให้การพัฒนาประชาธิปไตยของไทยล่าช้า สังคมไทยพร้อมที่จะปรับทัศนคติในการใช้ชีวิตประจำวันใหม่ เพื่อสร้างวิถีชีวิตประชาธิปไตยขึ้นก่อนเป็นลำดับแรกในการที่จะก้าวไปสู่สังคมประชาธิปไตยตามที่ต้องการเสียนีย์ คำสุข), 2550, หน้า 46) ดังนั้นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย มีดังต่อไปนี้

1. การเป็นรัฐอุปถัมภ์ การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตยในปี 2475 เป็นการถ่ายโอนอำนาจจากระบอบเก่าสู่ระบอบใหม่ เป็นรัฐใหม่ที่ใช้ระบอบรัฐธรรมนูญนิยมหรือประชาธิปไตย ทบทวนความแข็งแกร่งของระบบราชการที่มีอยู่ก่อนแล้ว ความจำเป็นของระบอบใหม่ที่ต้องมีผู้นำจากการเลือกตั้งของประชาชน จึงถูกใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับ การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลยังคงผูกขาดอำนาจและบทบาทไว้ที่ส่วนกลางทั้งหมด ประชาชนจึงถูกรวบงำและถูกกำกับเพียงทำหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย เสียภาษีและไปเลือกตั้ง ทำให้ประชาชนโดยทั่วไปเข้าใจว่าประชาธิปไตยคือการไปเลือกตั้ง เป็นเพียงพลเมืองดีผู้มีหน้าที่ตามที่รัฐกำหนดให้ จึงยังไม่มีพลเมืองที่ไปมีส่วนร่วมในการกำหนดการมีอำนาจและการสืบทอดอำนาจ

ทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงจำกัดอยู่เพียงระดับการเลือกตั้ง นอกจากนั้นแล้ว การมีส่วนร่วมในการพัฒนาทางสังคมของประชาชนก็มีขอบเขตจำกัดอยู่เพียงการไปเข้าร่วมในโครงการของทางราชการ เช่น กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย เป็นต้น จึงทำให้ประชาชนถอยห่างจากการเมือง และคอยรอรับความช่วยเหลือจากทางราชการ ซึ่งเป็นลักษณะของประชาชนที่อยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของผู้ที่เหนือกว่าและขาดความเชื่อมั่นในการพึ่งตัวเอง (ทิพาพร ตันติสุนทร, 2558, <https://www.gotoknow.org>)

2. กลุ่มปัญญาชน ซึ่งถ้าพูดถึงปัญญาชนในอดีตนั้นเป็นเหมือนผู้กล้า เป็นผู้นำทางความคิดและจิตวิญญาณของประชาธิปไตย แต่หลังจากในปี พ.ศ.2475 จนถึงปัจจุบัน ปัญญาชนของเรามีความอ่อนแอลง ไม่มีความกล้าและขาดจริยธรรมทางความคิดที่ต้องมีการทบทวนถึงบทบาทของตนเองอีกครั้ง

3. พรรคการเมืองที่เป็นเพียงจักรสำคัญในการพัฒนาและผลักดันกลไกของประชาธิปไตย แต่ที่ผ่านมามีพรรคการเมืองไทยนั้นล้มลุกคลุกคลานมาโดยตลอด ส่วนที่ไม่ล้มไม่ลุกก็เป็นพรรคที่ไม่มี ความกล้าที่จะแสดงออกทางการเมือง อีกทั้งการใช้ระบบการเมืองเพื่อทำลายกันเอง ส่งผลให้วัฒนธรรมทางการเมืองที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาการเมืองและประชาธิปไตยอ่อนแอลง

4. สื่อมวลชนที่เป็นผู้ถ่ายทอดความคิดของปัญญาชนและนโยบายของฝ่ายการเมืองให้ประชาชนรับรู้ แต่ที่ผ่านมาระยะนี้ไม่เห็นบทบาทดังกล่าวของสื่อในปัจจุบัน ยิ่งเมื่อเทียบกับสื่อในสมัยรัชกาลที่ 6-7 ที่มีความกล้าหาญและมีอุดมการณ์มากกว่านี้(วีรพงษ์) รามางกูร, 2558, <http://www.maticgon.go.th>)

5. การศึกษาที่รวมศูนย์อำนาจการจัดการไว้ที่รัฐบาล ส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมของคนที่ไม่ค่อยเข้าใจบทบาทของรัฐบาลที่มีผลต่อความเป็นอยู่ของตนเอง และไม่สนใจเรื่องส่วนรวม นักเรียนจึงมุ่งแข่งขันกันเรียน จนเมื่อสำเร็จการศึกษาก็มุ่งหาเลี้ยงชีพเพื่อประโยชน์ของตน และทิ้งภาระทางสังคมการเมืองไว้กับนักการเมือง อันเป็นค่านิยมของการบู้ขายกย่องผู้มีความสำเร็จทางเศรษฐกิจมากกว่าการให้ความสำคัญกับการสร้างคนที่มีความรู้คู่คุณธรรมที่พร้อมเสียสละเพื่อส่วนรวม

6. สถาบันครอบครัว เนื่องจากสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ไม่เป็นประชาธิปไตย การใช้ชีวิตการทำงานในสถาบันองค์กรต่าง ๆ จึงมีลักษณะแบบถูกจำกัด ทั้งการมีทัศนคติแบบอุปถัมภ์ การไม่ให้ความเท่าเทียมกันในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น ระบบการเลี้ยงดูในครอบครัวก็ได้รับอิทธิพลนี้ไปด้วย ซึ่งอันที่จริงแล้วการบ่มเพาะตั้งแต่เด็กนั้นเป็นเรื่องสำคัญมาก เพื่อให้เขามีจิตใจที่อ่อนโยน มีคุณธรรม รู้จักการมีเหตุผล แบ่งปัน รู้จักรับฟัง มีการแสดงออกและหลีกเลี่ยงการทะเลาะวิวาทด้วยการใช้กำลัง และรักความยุติธรรม แต่การเลี้ยงดูเด็กของคนไทยไม่เป็นประชาธิปไตยเท่าที่ควร

เพราะเราสอนเด็กแบบอำนาจนิยมจากการคุ้นชินการใช้ชีวิตภายในรัฐที่ใช้อำนาจในการปกครองบังคับ เราจึงสอนเด็กโดยใช้ระบบอาวุโสเป็นใหญ่ ผูกขาดความถูกต้องทุกอย่างที่ถูกต้องต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามโดยขาดเหตุผล เด็กไม่เข้าใจว่าเขาควรมีวินัยอย่างไร แต่ต้องคอยเอาใจผู้ใหญ่ พ่อ แม่ ผู้อาวุโสทุก ๆ คนที่อยู่ในครอบครัว เขาจึงไม่มีวินัย ไม่รู้จักรับผิดชอบตัวเอง จัดการตัวเองไม่ได้ ไม่รู้จะปฏิบัติอย่างไร เพราะคตินิยมที่ว่า “เด็กดี คือ ผู้ที่เชื่อฟังผู้ใหญ่” นั่นเอง ดังนั้น ระบบการอบรมเลี้ยงดูจะช่วยสร้างประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นได้ก็ตั้งแต่ที่บ้านตั้งแต่เล็ก ด้วยการสร้างสมดุลระหว่างการให้เสรีภาพ ความรับผิดชอบ และความมีวินัย โดยเฉพาะการสร้างนิสัยให้เป็นผู้มีวินัยที่ควบคุมตัวเองได้ เพราะคำว่าวินัย หมายถึงข้อบังคับหรือข้อปฏิบัติอย่างสมัครใจจนเป็นนิสัย วินัยเป็นสิ่งสำคัญมากในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นเป็นการปกครองตนเอง ดังนั้นถ้าประชาชนในชาติขาดความรับผิดชอบและไม่มีวินัยในตนเองแล้ว นั้นย่อมหมายถึงการไม่สามารถบังคับหรือควบคุมตัวเองให้อยู่ในกรอบกติกาที่ตนเองและผู้อื่นกำหนดขึ้นได้ (ทิพาพร ตันติสุนทร, 2558, <https://www.gotoknow.org>)

7. วงจรความขัดแย้งทางอำนาจ อิทธิพลและผลประโยชน์ระหว่างชนชั้นนำทางการเมือง (political elites) คือ กลุ่มที่ควบคุมบังคับใช้กฎหมายกับกลุ่มธุรกิจนายทุนที่ถือเงินทุนและฐานรากกลุ่มการเมืองใต้อุปถัมภ์ โดยที่ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเพียงเสมือน “ผู้ดู” หรือไม่มีส่วนร่วมตัดสินใจในการเลือกวิธีการแก้ปัญหา เพราะไม่มีพลังทางการเมืองมากเพียงพอ จากพื้นฐานความอ่อนแอของวัฒนธรรมประชาธิปไตยของสังคมประกอบกับการให้คุณค่ากับการเมืองของ ‘เจ้านาย’ หรือชนชั้นนำตามพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมศักดินาและอุปถัมภ์ คนไทยจำนวนไม่น้อยรวมทั้งผู้ที่ออกมาชุมนุมประท้วงรัฐบาลและผู้นำที่ตนไม่ชอบ จึงพอใจเพียงการเลือกฝ่ายทางการเมืองหรือกลุ่มชนชั้นนำโดยไม่ได้ยึดถือหรือศรัทธาหลักการประชาธิปไตยอย่างแท้จริง (เสนีย์ คำสุข, 2550, หน้า 49)

8. ไม่ชอบกลุ่มและขาดการร่วมมือประสานงาน คนไทยมีลักษณะอุปนิสัยที่ไม่ชอบการรวมกลุ่มหรือทำงานแบบทีมแต่ชอบทำงานคนเดียว ดังที่เรียกว่า “ฉายเดี่ยว” (One man show) คนไทยมีความสามารถสูงมากเมื่อทำงานคนเดียว แต่ถ้าหากร่วมกันคนอื่น เมื่อนั้นความสามารถจะลดทอนเหลือครึ่งเดียว ที่เป็นเช่นนี้เพราะไม่ยอมให้ใครเกินหน้าเกินตา ชิงดี ชิงเด่นกัน ซึ่งลักษณะนี้ล้วนเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ในแง่ของการพัฒนาเพื่อสังคมหรือส่วนรวมไม่อาจเกิดขึ้นได้ถ้าไม่มีการรวมกลุ่ม ดังคำกล่าวที่ว่า “ถ้าไม่มีกลุ่ม ก็ไม่มีการพัฒนา”

9. ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงชอบสภาพเดิม ๆ และยังต่อต้านการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่ไปกระทบกระเทือนสถานะและผลประโยชน์ของตน โดยเฉพาะคนไทยเราในชนบทยังชอบทำอะไรที่

สืบต่อกันมาแต่ดั้งเดิม และมีไม่น้อยที่คนภายนอกมองว่างมายนแต่คนไทยก็ยังทำต่อไปโดยไม่สนใจเหตุผล ไม่ตั้งข้อสงสัย เช่น การประกอบอาชีพเกษตรกรรม พ่อแม่ ปู่ย่า ตายายทำมาอย่างไรก็จะทำอยู่เช่นเดิม ไม่คิดปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น ซึ่งลักษณะแบบนี้ส่วนทำให้การพัฒนาประเทศเป็นไปด้วยความยากลำบาก เนื่องจากรับและนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าไปจะถูกต่อต้าน

10. ขาดจิตสำนึกและอุดมการณ์เพื่อชาติบ้านเมืองโดยไม่คำนึงถึงชาติบ้านเมือง โดยคิดอยู่เสมอว่า “ประเทศชาติ ไม่ใช่ของเราคนเดียว” เมื่อทำกิจการใดจะคิดแต่แสวงหาผลกำไร ลักษณะเช่นนี้เป็นลักษณะของ กาฝากสังคมหรือปลิงดูดเลือด สังคมคนไทยขาดจิตสำนึกและอุดมการณ์ จะมีพฤติกรรมโกงชาติโกงแผ่นดิน ฉ้อราษฎร์บังหลวง ขูดเลือด ประชาชน ลักษณะเช่นนี้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศเพราะทำให้การทำงานใด ๆ จะมุ่ง ไปที่ประโยชน์ส่วนตนเท่านั้น ไม่คิดถึงประโยชน์ของส่วนรวม จะนิ่งเฉยหรือเมินเฉยต่อความทุกข์ยากของประชาชนส่วนรวมและประเทศชาติ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2558, www.wiruch.com)

บทสรุป

การที่สังคมไทยจะเป็นประชาธิปไตยได้อย่างแท้จริงได้หรือไม่นั้น หาใช่ขึ้นอยู่กับการมีระบอบการเมืองการปกครองและมีสถาบันทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยเท่านั้น แต่ปัจจัยสำคัญที่สุดคือ การที่ ประชาชนสามารถนำเอาหลักการประชาธิปไตยมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน จนกลายเป็นปกติวิสัย กลายเป็นวิถีชีวิตหรือเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองนั่นเอง สังคมไทยจะก้าวไปสู่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์นั้นไม่ใช่เรื่องง่าย ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ไม่สามารถจะพัฒนาได้ด้วยการร่างรัฐธรรมนูญเพื่อจัดโครงสร้างและกระบวนการทางการเมืองแต่เพียงอย่างเดียว ที่สำคัญจำเป็นจะต้องมีพื้นฐานที่มั่นคงนั่นคือการมีวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยคือการมีทัศนคติที่เชื่อในความเสมอภาคของมนุษย์ มีศรัทธาในมนุษย์ว่าสามารถใช้เหตุใช้ผลในการชี้แจงข้อสงสัยและความขัดแย้งต่าง ๆ เชื่อในสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน อดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นที่แตกต่าง มีจิตใจที่เป็นนักกีฬาการยอมเสียสละส่วนตนเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม การเคารพในหลักนิติธรรม การพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อประชาชน ทำหน้าที่ของตนเอง หน้าที่พลเมืองที่ดี การสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองต้องเริ่มต้นจาก “จิตสำนึกของความเป็นพลเมือง” คือ มองสังคมที่ตนอยู่ด้วยความเป็นเจ้าของ มีการรับรู้ และรู้สึกกับปัญหาที่เกิดขึ้นในบ้านเมืองมองว่าเป็นปัญหาที่ตัวเราเองสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ แก้ไขได้ และต้องเข้าไปมีส่วนร่วมแก้ไขพัฒนาเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น

อาจกล่าวได้ว่า การสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ก็คือ “การสร้างประชาธิปไตยที่ฐานราก” นั่นเอง เพราะวัฒนธรรมทางการเมืองคือรากฐานสำคัญของระบบการเมืองการปกครอง ดังคำกล่าวที่ว่า “ระบอบการเมืองจะเป็นเผด็จการไม่ได้ หากคนในชาติไม่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการ” และวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นเรื่องที่สามารถปลูกฝังหรือพัฒนาให้เกิดขึ้นได้ การที่จะทำให้สังคมไทยมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยได้ จำเป็นต้องเริ่มต้นจากการปลูกฝังจิตสำนึกและอุดมการณ์แบบประชาธิปไตย หรือความเชื่อในคุณค่าของประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในมโนสำนึกของคนไทยให้ได้ทุกระดับ หากคนไทยมีแนวคิดหรืออุดมการณ์ประชาธิปไตยแล้ว ก็จะนำไปสู่การมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยที่แสดงออกในทางปฏิบัติ และจะเป็นพื้นฐานของระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยในท้ายที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- นิธิ เอียวศรีวงศ์, (2554). วัฒนธรรมทางการเมือง. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีที่ 12 ฉบับที่ (2). หน้า 51. (มกราคม - มิถุนายน 2554)
- พระครูวินัยธรจักรี ศรีจารุเมธีญาณ, (2561). วัฒนธรรมทางการเมืองกับประชาธิปไตย. วารสารวิชาการแพรวากาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ปีที่ 5 ฉบับที่ (3) หน้า 418. (กันยายน - ธันวาคม 2561).
- วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ, สุขุม นวลสกุล, วิทยา จิตนุพงศ์, (2554). การเมืองและการปกครองไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมปอง รักษาธรรม, (2552). ความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในพื้นที่ภาคใต้ กับการพัฒนา วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในประเทศไทย ช่วงปี พ.ศ.2549-2552: ศึกษากรณีเปรียบเทียบ นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา 5 จังหวัดภาคใต้. วิทยาลัยสื่อสาร การเมือง มหาวิทยาลัยเกริก.
- เสนีย์ คำสุข, (2550). ปัญหาการพัฒนาประชาธิปไตย. รัฐสภาสาร ปีที่ 55 ฉบับที่ (3). หน้า 46-55. (กุมภาพันธ์ 2550)
- เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, (2550). วัฒนธรรมการเมือง อำนาจการเมือง และรัฐธรรมนูญ. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : www.pub-law.net. (25 มิถุนายน 2562).

- ทิพาพร ตันตีสุนทร, (2558). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/515936>. (27 มิถุนายน 2562).
- วิรัช วิรัชภาวรณ, (2558). อุปนิสัยคนไทยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตย. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : www.wiruch.com. (5 กรกฎาคม 2562).
- วีรพงษ์ รามางกูร, (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตย. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://www.maticgon.go.th/new_s_detail.php. (25 มิถุนายน 2562).

โครงสร้างพรรคการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560
Political Party Structure According to The Constitution of The Kingdom of
Thailand 2017

อนิรุทธ์ หลวงไกร* วัลลภ พิริยวราธร**

บทคัดย่อ

พรรคการเมืองถือว่าเป็นองค์การที่มีความสำคัญต่อกระบวนการทางการเมืองการปกครอง เป็นกลไกที่รัฐธรรมนูญยอมรับให้เข้ามาทำการควบคุมดูแลกิจการของประชาชนซึ่งรัฐบาล ดำเนินการอยู่ เพื่อให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกันของประชาชน ยิ่งในระบอบการปกครองแบบ ประชาธิปไตยพรรคการเมืองมีความสำคัญมาก เพราะประชาชนจะได้ยึดถือเป็นสื่อกลางในการมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ดังนั้นพรรคการเมืองเองจะต้องกำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละ พรรคให้ดีกว่าพรรคของตนจะดำเนินการไปในนโยบายและจะมีบทบาทหน้าที่ในด้านใดต่อประชาชน และการบริหารประเทศ อีกอย่างหนึ่งพรรคการเมืองยังเป็นส่วนที่จะช่วยสนับสนุนให้การปกครอง ประเทศไปสู่จุดหมายปลายทางที่จะทำให้ประเทศชาติมีความเจริญและมั่นคงอีกด้วย ฉะนั้นพรรค การเมืองโดยทั่วไปไม่ว่าจะเป็นระบบพรรคเดียว ระบบสองพรรคหรือระบบหลายพรรคก็จะมี ความรับผิดชอบต่อบ้านเมืองเช่นเดียวกัน จึงจำเป็นจะต้องกำหนดบทบาทหน้าที่ของพรรคไว้อย่างชัดเจน

โครงสร้างพรรคการเมือง อาจบ่งบอกถึงความอ่อนแอหรือความเข้มแข็งของพรรค และยัง สะท้อน แนวคิด นโยบาย อุดมการณ์ ซึ่งจะเป็นแนวทางสำคัญในการทำงาน หรือแสดงบทบาทของ พรรคการเมือง พรรคการเมืองที่เข้มแข็งมั่นคงและมีความเป็นสถาบันในสังคมทั้งในยุโรปและ อเมริกา จึงมักจะมีโครงสร้างพรรคที่ใหญ่โต มีความซับซ้อนสูงมีเอกภาพในการทำงานของระบบ ย่อยต่างๆภายในพรรค จึงทำให้พรรคสามารถสนองตอบความต้องการหรือข้อเรียกร้องของ ประชาชนได้ดีและทั่วถึง จึงทำให้ประชาชนจำนวนมากสนับสนุนพรรคการเมืองนั้น โครงสร้าง พรรคการเมืองในประเทศด้อยพัฒนาพรรคการเมืองมักจะมีโครงสร้างเล็กไม่ซับซ้อนขาดฐาน สนับสนุนจากประชาชน ความผูกพันระหว่างบุคคลในองค์กรพรรคและสส.กับประชาชนในเขต

* Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management Suan Sunandha Rajabhat University.

** College of Innovation and Management Suan Sunandha Rajabhat University.

เลือกตั้งมักเป็นไปตามฐานวัฒนธรรมเชิงอุปถัมภ์หรือการพึ่งพากันระหว่างสองฝ่าย คือ ผู้ให้อุปถัมภ์กับผู้รับอุปถัมภ์ที่ไม่เท่าเทียมกัน และให้ความสำคัญต่อบุคคลมากกว่าพรรค สำหรับพรรคการเมืองไทยมักกำหนดรูปแบบโครงสร้างตามกรอบกฎหมายมีโครงสร้างขนาดเล็กไม่ซับซ้อนเช่นกัน จะให้ความสำคัญกับที่ตั้งสำนักงานใหญ่ในส่วนกลางคือกรุงเทพฯ เป็นหลักกลไกสำคัญของพรรคคือตัวบุคคลหรือชนชั้นนำของพรรคและเงินเพื่อใช้จ่ายกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น

จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าวจึงได้มีการตรากฎหมายพรรคการเมืองขึ้นมาฉบับหนึ่ง คือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดวิธีการจัดตั้งพรรคการเมืองและการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ บทความวิชาการนี้เป็นเพียงข้อมูลในการนำไปพิจารณาข้อสงสัยถึงความรู้ความเข้าใจใน โครงสร้างพรรคการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

คำสำคัญ: โครงสร้างพรรคการเมือง , พรรคการเมือง , รัฐธรรมนูญ , ประชาธิปไตย

Abstract

Political parties are organizations that are important to the political process as a mechanism to govern the constitutional recognition to the corporate control of the government in which it operates. To achieve mutual benefit of the people. In a democratic political regime is very important. The public can take a medium to participate in governing the country. Therefore, the political parties themselves must define the roles of each party to that. Their party will implement the policy and the role in which the people and the country. Another political parties are also encouraged to help the country to a destination that will make the country a prosperous and stable as well. Therefore, political parties in general, whether it is a single-party state. Two-party or multi-party system would be responsible for the same. You need to define the role of the party clearly.

political structure May indicate a weakness or strength of the party and also reflects the ideological policies that will guide the work. Or the role of political parties Political stability and strong institutions are in both Europe and America, so

often a big party structures. Sophisticated high autonomy in the running of the various subsystems within the party, the party to meet the needs or demands of the public good and thorough. As a result, many people support the political parties. The structure of political parties in developing countries Political parties often have a complicated structure, the lack of public support. The bond between individuals in the party organizations and MPs. With constituents tend to follow the culture of patronage or dependence between the two parties is to foster the recipients foster inequality. And to focus on individuals rather than party. Thailand for political parties often define the structure within the legal structure of small uncomplicated as well. To give priority to the headquarters in the central Bangkok. The main mechanism of the party is the party of the ruling elite and money. The cost of such activities.

The provisions of the Constitution such legislation has been enacted by the Political Parties Act, the Political Parties Act 2560 to be used as a tool to determine how the political establishment and operation of political parties in accordance with the provisions. of the Constitution This article is just an introduction to the information in question to cognition. Political Structure The Constitution of the Kingdom of Thailand BE 2560.

Keywords: Political party structure, political party, democratic, constitution

บทนำ

โครงสร้างพรรคการเมือง เป็นการจัดระบบเพื่อดำเนินตามแนวนโยบาย และตามแนวอุดมการณ์ที่ พรรคได้กำหนดไว้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายความต้องการ โครงสร้างพรรคการเมือง จะบ่งบอกถึงความอ่อนแอ หรือความเข้มแข็งของพรรค และยังสะท้อน แนวคิด นโยบาย อุดมการณ์ ซึ่งจะเป็นแนวทางสำคัญในการทำงาน หรือแสดงบทบาทของพรรคการเมือง พรรคการเมืองที่เข้มแข็ง มั่นคง และมีความเป็นสถาบันในสังคมทั้งในยุโรป และอเมริกา จึงมักจะมีโครงสร้างพรรคที่ใหญ่โต มีความซับซ้อนสูงมีเอกภาพในการทำงานของระบบย่อยต่างๆ ภายในพรรค ทำให้พรรคสามารถ

สนองตอบความต้องการหรือข้อเรียกร้องของประชาชนได้ดี และทั่วไป จึงทำให้ประชาชนจำนวนมากสนับสนุนพรรค

โครงสร้างพรรคการเมืองไทย ตามความเป็นจริงที่ปฏิวัติกันอยู่โดยทั่วไป จึงได้แก่ ตัวบุคคลที่เป็นชนชั้นนำของพรรค (Party Leaders) นั่นก็คือ หัวหน้าพรรค เลขานุการพรรค และแกนนำของพรรค โดยบุคคลเหล่านี้จะเป็นผู้ควบคุมกลไกการทำงานของพรรค ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และที่สำคัญบุคคลเหล่านี้จะเป็นแหล่งเงิน ซึ่งเป็นกลไกอันสำคัญยิ่งของพรรคการเมืองอีกด้วย การก่อตั้งพรรคการเมืองไทย มักเริ่มต้นจากกลุ่มเล็กๆ เพียงไม่กี่คนซึ่งเป็นพวกพ้องและผู้ใกล้ชิด เมื่อตกลงเห็นชอบร่วมกันในการจัดตั้งพรรคการเมือง จึงเริ่มขยายพวกดึงพวกเข้ามาร่วมกับพรรคส่วนให้เป็นที่ปรึกษา ญาติพี่น้อง เจ้านาย ลูกน้อง ผู้ที่รู้จักเคารพนับถือ อาจมีฐานะทางเศรษฐกิจดีและถ้ามีเงินใช้จ่ายในกิจกรรมของพรรคมากก็จะมีผู้เข้าร่วมในพรรคมาก ทั้งอดีตสส.อดีตนักการเมืองและผู้เคยลงสมัครรับเลือกตั้ง ผู้มีชื่อเสียง เมื่อคนเหล่านี้เข้ามาร่วมในพรรค โอกาสที่จะชนะการเลือกตั้งก็จะมีมากขึ้นที่สำคัญพรรคต้องมีเงินมาใช้จ่ายในการเลือกตั้งให้กับสมาชิกและพวกพ้องรวมทั้งหวัคະແນນเพื่อให้ได้สส.มากที่สุด และภายหลังชนะการเลือกตั้ง เมื่อได้จัดตั้งรัฐบาลผู้ที่ริเริ่มก่อตั้งพรรคตลอดจนนายทุนและให้เงินผู้หาเงินมาสนับสนุนพรรคมักจะมีตำแหน่งสำคัญทางการเมือง หรือส่วนใหญ่ก็จะเป็นบุคคลสำคัญของพรรค คือ หัวหน้าพรรค เลขานุการพรรค และกรรมการบริหารพรรคเป็นต้นๆ โดยบุคคลซึ่งมิได้เป็นสมาชิกพรรคการเมืองนั้น รวมทั้งมาตรการกำกับดูแลมิให้สมาชิกของพรรคการเมืองกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าวจึงได้มีการตรากฎหมายพรรคการเมืองขึ้นมาฉบับหนึ่ง คือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดวิธีการจัดตั้งพรรคการเมืองและการดำเนินกิจการของพรรคการเมือง รวมถึงบทลงโทษให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

ลักษณะโครงสร้างการจัดโครงสร้างของพรรคการเมือง

พรรคการเมือง คือ กลุ่มบุคคลที่มารวมกันปกครองและบริหารประเทศ เพื่อประโยชน์ทางการเมือง เพราะว่ามีมนุษย์เป็นสัตว์สังคม การที่อยู่เป็นกลุ่มก้อนจึงเป็นธรรมชาติของมนุษย์ และเพื่อให้มีความอยู่รอด ปลอดภัย มีความมั่นคง มีความสุข มีความเจริญรุ่งเรือง จึงมีการแบ่งหน้าที่ทางการเมืองเป็นผู้ปกครอง และผู้ใต้ปกครอง มีการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างกัน เหตุผลเพราะเป็นการยากลำบากที่ ผู้นำผู้ปกครองจะดูแลคนทั้งหลายได้ตามลำพัง (ไพโลวัลย์ เคนพรหม, 2560, หน้า 2-3) ดังนั้น จึงต้องมีผู้ช่วยเหลือ ผู้สนับสนุน หรือมีสมัครพรรคพวกมาช่วยทำงานสภาพการณ์

เช่นนี้จึงเรียกว่า “พรรคการเมือง” พรรคการเมืองจึงเป็นเครื่องมือเป็นพาหนะนำไปสู่เป้าหมายทางการเมือง นั่นคือ ความสุข ความพอใจ ความมั่นคง ปลอดภัย การอยู่ดีมีสุขและความเจริญรุ่งเรืองของมนุษย์ พรรคการเมืองต้องเป็นการรวมตัวของกลุ่มบุคคลจำนวนหนึ่งที่มีลักษณะที่มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมืองอย่างจริงจัง ต่อเนื่องมิใช่จัดตั้งเฉพาะกิจ ดังนั้นลักษณะของพรรคการเมืองอาจแบ่งเป็น 5 ลักษณะใหญ่ๆ ดังต่อไปนี้

1. คณะบุคคลที่รวมตัวจัดตั้งขึ้นเป็นองค์กร หมายความว่า พรรคการเมืองจะต้องเป็นการรวมตัว ของคณะบุคคล มิใช่เกิดจากปัจเจกบุคคล หากมีฉะนั้นแล้วก็มีใช้ลักษณะของพรรคการเมือง แต่อย่างไรก็ดีการรวมตัวกันเพียงอย่างเดียวก็มิได้หมายความว่า จะเป็นลักษณะของพรรคการเมือง จำเป็นต้องจัดตั้งขึ้นเป็นองค์กร (organize) กล่าวคือ มีที่ทำการพรรคสำหรับเป็นที่รวมตัวของสมาชิกเพื่อใช้เป็นที่พักประชุมปรึกษาหารือกัน นอกจากนี้ยังต้องมีกฎระเบียบของพรรคเพื่อใช้ในการดำเนินกิจการต่าง ๆ รวมถึงการมีบุคคลผู้ทำหน้าที่ลดหลั่นกันไปตามลำดับ เช่น ตำแหน่งหัวหน้าพรรค รองหัวหน้าพรรค เลขานุการและคณะกรรมการ นอกจากนี้ยังต้องมีทุนในการใช้จ่าย ซึ่งที่มาของทุนนั้นอาจจะมาจากการรับบริจาคการจัดหารวมทั้งต้องการมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของพรรคด้วย ตลอดจนเป็นการแสดงให้เห็นถึงสถานะความยั่งยืนและถาวรของพรรคให้เกิดความเชื่อมั่นต่อมวลสมาชิกพรรคที่จะสามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง

2. การมีแนวความคิดหรือหลักการที่สอดคล้องต้องกัน หรือมีความเชื่อไปในทิศทางเดียวกันที่ เรียกว่า “อุดมการณ์” หรือแนวความคิดเห็นทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมตรงกัน หรือมีอาชีพเดียวกัน มารวมตัวกันจัดตั้งเป็นพรรคเพื่อคุ้มครองหรือส่งเสริมผลประโยชน์ของกลุ่มตน และการรวมกลุ่มกันย่อมมีการตกลงกันในหลักการบางอย่างที่จะใช้เป็นหลักในการดำเนินการ (วิทยา นภาศิริกุลกิจ, 2551, 7) แต่ถึงอย่างไรก็ตาม การรวมตัวในลักษณะนี้ ก็มีใช้ว่าจะเห็นสอดคล้องตรงกันไปเสียทุกอย่าง อาจมีเรื่องปลีกย่อยแตกต่างกันไปบ้างตามคุณลักษณะของความ เป็นพหุนิยม แต่โดยหลักการใหญ่แล้วจำเป็นต้องมีความสอดคล้องกัน หากมีฉะนั้น ก็มิสามารถที่จะดำเนินกิจกรรมของพรรคไปได้

3. การกำหนดประเด็นปัญหาและนโยบายสาธารณะ ถือว่ามีความสำคัญยิ่งสำหรับพรรคการเมือง เพราะพรรคการเมืองเป็นองค์การที่รวบรวมความต้องการต่าง ๆ ของบุคคลหรือสมาชิกที่เข้ามาร่วมใน กิจกรรมในการก่อตั้งพรรค ที่จะเข้าไปมีอำนาจทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเข้าไปเป็นผู้กำหนดนโยบายสาธารณะ คือ อำนาจทางการเมืองหรือที่เรียกว่ารัฐบาล จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่พรรคการเมืองจะต้องสะท้อนประเด็นปัญหาที่สังคมกำลังเผชิญอยู่ให้ได้รับความสนใจ พร้อมกับนำเสนอ นโยบายสาธารณะที่สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวนั้นได้อย่างเป็นรูปธรรม อันจะเป็นการ

สร้างแรงจูงใจให้ ประชาชนได้ให้การสนับสนุนในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง อันจะเป็นหนทางเข้าไปสู่อำนาจทางการเมืองได้อย่างสันติวิธี หากว่านโยบายของพรรคได้รับความสนใจจากผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งเป็นจำนวนมากจนสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ พรรคการเมืองนั้นก็จะเข้าไปบริหารนโยบายสาธารณะตามที่ให้สัญญาประชาคมได้อย่างมีความชอบธรรม ฉะนั้นการกำหนดประเด็นปัญหาที่สอดคล้องกับสภาพการณ์จึงเป็นหัวใจสำคัญของ พรรคการเมืองที่จะได้รับการสนับสนุนจากประชาชนให้เข้ามาสู่อำนาจทางการเมือง

4. การส่งผู้สมัครลงรับเลือกตั้ง ในระบอบประชาธิปไตยการเลือกตั้ง คือ ช่องทางอันสำคัญที่จะเข้าไปสู่อำนาจทางการเมืองโดยสันติวิธีและมีความชอบธรรม เพราะการเลือกตั้งเป็นวิธีการผลัดเปลี่ยน อำนาจหรือวิถีทางที่จะเข้ามาสู่อำนาจทางการเมือง (วิทยา นภาศิริกุลกิจ, 2551, 8) ดังนั้นพรรคการเมืองจำ เป็นต้องอาศัยบุคคลที่เป็นสมาชิกพรรคที่มีคุณสมบัติเป็นที่ยอมรับของประชาชนเป็นตัวแทน ของพรรคลงสมัครรับเลือกตั้ง เพราะเพียงแต่คณะบุคคลที่รวมตัวกันก่อตั้งพรรคการเมืองเท่านั้น ก็มีอาจจะเข้าไปสู่อำนาจทางการเมืองที่จะใช้อำนาจรัฐได้ จำเป็นที่พรรคการเมืองจะต้องมีสมาชิกในฐานะตัวแทน ของประชาชนเป็นฐานเสียงในรัฐสภา การส่งสมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้งจึงหวังที่จะชนะการเลือกตั้ง แม้แต่ในระบอบเผด็จการที่พรรคการเมืองเพียงพรรคเดียว เช่น พรรคนาซีของเยอรมัน พรรคคอมมิวนิสต์ ก็ยังให้ความสำคัญกับการคัดเลือกผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งด้วยเช่นกัน

5. การเข้าไปควบคุมการดำเนินงานและนโยบายของรัฐบาล ไม่อาจปฏิเสธได้เลยว่าพรรคการเมืองจะไม่ให้ความสำคัญกับการควบคุมการดำเนินงานและนโยบายของรัฐบาล เพราะในสภาพความเป็นจริงพรรคการเมืองที่มีสมาชิกเป็นตัวของประชาชนในรัฐสภาย่อมมีสองฝ่าย คือ ฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน ฝ่ายรัฐบาลก็จำเป็นอยู่เองที่จะต้องสนับสนุนฝากฝังของรัฐบาลแต่หากมิใช่อยู่ในฐานะฝ่ายรัฐบาลก็ต้องเป็นฝ่ายค้าน ดังนั้น การทำหน้าที่ฝ่ายค้านหรืออีกนัยหนึ่งก็คือทำหน้าที่ในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็มีหน้าที่ที่จะต้องควบคุมการดำเนินงานและนโยบายของรัฐบาลเพื่อให้รัฐบาลดำเนินกิจการต่างๆ ในด้านทางการบริหารให้ประโยชน์ตกถึงสาธารณะประโยชน์อย่างโปร่งใส บทบาทหน้าที่ของฝ่ายค้านจึง มีความสำคัญมากสำหรับการตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐบาล

นั่นคือการมองไปที่พรรคการเมืองพรรคหนึ่งๆ เราจะเห็นว่าแต่ละพรรคคนั้นจะมี ส่วนประกอบหลายอย่าง และส่วนประกอบเหล่านั้นล้วนแต่เป็นสิ่งจำเป็นที่ทำให้พรรคการเมืองอยู่รอด และพัฒนาเติบโตได้ ส่วนประกอบเหล่านี้จึงเรียกว่า “โครงสร้างของพรรคการเมือง” จึงอาจแบ่งได้เป็น 3 ส่วนหลักๆ ดังนี้

(สุรพล ราชภัณฑารักษ์, 2551, 40)

1. แบ่งตามความมุ่งหวังหรือแบ่งตามวัตถุประสงค์ของพรรค บางครั้งเรียกว่าพรรคแนวอุดมการณ์ ซึ่งจะมีความจริงจังในการรณรงค์ทางการเมือง เพื่อให้คนเชื่อมีความเห็นคล้อยตาม และจะแบ่งออกเป็น 2 พวก ได้แก่ พวกฝ่ายขวา และพวกฝ่ายซ้าย ฝ่ายขวา ได้แก่ พวกแนวคตินูร์กิชนิยม พวกชาตินิยมแนวดั้งเดิม เช่น พวกนิยมกษัตริย์ พวกชนชั้นสูง พวกขุนนาง พวกข้าราชการ เป็นต้นฯ เรียกพวกขวาจัด ฝ่ายซ้ายได้แก่ พรรคการเมืองที่มีแนวความคิดก้าวหน้าต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมรวมทั้งพรรคปฏิบัติชาตินิยมต่อต้านจักรวรรดินิยมหรือพวกไม่นิยมอำนาจรัฐที่เรียกว่า “อนาธิปไตย” อาจเรียกว่าพวกซ้ายจัด ในขณะที่พวกมีแนวความคิดกลางๆ มุ่งชนะเลือกตั้งเป็นหลัก มักมีการปรับเปลี่ยนนโยบายของพรรคอยู่เสมอ เช่น พรรคในแนวเสรีนิยม

2. การแบ่งตามโครงสร้างการจัดองค์การของพรรค โครงสร้างการจัดองค์การก็คือ โครงสร้าง ทางการบริหารซึ่งต้องประกอบไปด้วยผู้นำ และสมาชิก จะมีการควบคุมอำนาจการ เพื่อให้พรรคการเมืองนั้นๆ บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ นั่นคือ คนและวิธีการในทางการเมืองของพรรค นั้นเองฯ หากพิจารณาผู้ที่คนในส่วนต่างๆของพรรคนั้น คือ พรรคการเมืองยุคแรกๆ มักจะรวมกลุ่มเฉพาะชนชั้นเฉพาะพรรคและจะให้อำนาจเป็นผู้นำพรรค เรียกว่า “พรรคแบบเน้นสมาชิก” ส่วนพรรคการเมืองในสมัยต่อมาจะเน้นการหาสมาชิกอย่างกว้างขวางและผู้นำพรรคก็จะมีลักษณะหลากหลายอันเรียกว่า “พรรคเน้นคะแนนเสียง” หรือ “พรรคเน้นผู้เลือกตั้ง” เป็นต้น

3. แบ่งตามการแสดงบทบาทและหน้าที่ของพรรค พรรคการเมืองในสมัยใหม่มีความหลากหลายมี การปรับเปลี่ยนตลอดเวลา แม้พรรคขนาดใหญ่ก็ต้องปรับตัวทั้งในด้านอุดมการณ์ นโยบาย วิธีการดำเนินงานหรือการบริหารพรรค บทบาทหน้าที่ พฤติกรรมการแสดงออก เนื่องจากความสนใจของมนุษย์เปลี่ยนแปลงปัญหาของโลกมีประเด็นต่างๆ มากขึ้น การขยายตัวของกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองประชาชนมีทางเลือกมากขึ้น มีสิทธิ์เสรีมากขึ้น พรรคการเมืองจึงวิวัฒนาการเป็นรูปแบบต่างๆ เช่น

3.1 เป็นพรรคแบบชนชั้น หรือ พรรคแบบตัวแทนหรือพรรคแบบประสานผลประโยชน์ ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่เกิดขึ้นในสมัยแรกๆ เช่น พรรคการเมืองในอังกฤษและสหรัฐอเมริกาและยังรวมถึงพรรคการเมืองที่ยึดแนวอุดมการณ์เฉพาะกลุ่มด้วย เช่น กลุ่มต่อสู้เพื่ออิสรเสรีภาพ (Human Rights Party) และกลุ่มอนุรักษสิ่งแวดล้อม (Green Party) เป็นต้นฯ

3.2 พรรคในฐานะที่เป็นกลไกของรัฐบาลหรือพรรครัฐบาล คือ พรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมาก จัดตั้งรัฐบาลทั้งในประเทศประชาธิปไตย และประเทศคอมมิวนิสต์ หรือประเทศเผด็จการต่างๆ ที่ใช้พรรคการเมืองมารองรับอำนาจสร้างความชอบธรรมในทางการเมือง พรรคเหล่านี้มี

แนวคิดในการรวม ศูนย์อำนาจ (Unity Parties) จะเน้นลัทธิ อุดมการณ์ ชาตินิยม เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ

3.3 พรรคเพื่อการเลือกตั้งหรือพรรคเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่างทางการเมือง พรรคการเมืองเหล่านี้จะเน้นวิธีการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายเป็นหลัก ซึ่งพรรคการเมืองในสังคมสมัยใหม่จะมี พรรคแบบนี้จำนวนมากจนกระทั่งพรรคการเมืองรุ่นเก่าๆ ต้องปรับตัวลดทางอุดมการณ์ลง เช่น พรรคแรงงานในอังกฤษตั้งแต่ยุค นายโทนี แบลร์ เป็นหัวหน้าพรรคจะไม่เน้นระบบรัฐสวัสดิการที่เข้มข้นเหมือน ยุคก่อนๆ และก็ทำให้ชนะการเลือกตั้งเป็นประวัติศาสตร์ถึง 2 ครั้งติดต่อกันในปี พ.ศ. 2541 , ปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นฯ ต่อมาทำให้พรรคการเมืองสมัยใหม่ทั่วโลก เน้นการเอาชนะเลือกตั้งมากกว่าจะขายอุดมการณ์จะใช้ความพยายามหาจุดต่างๆ หรือวางตัวให้โดดเด่นทุกหนทางเพื่อขยายฐานสมาชิกในทุกกลุ่มองค์กรทางสังคม

การจัดองค์การพรรคการเมือง

การจัดโครงสร้างของพรรคการเมืองนับเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดบทบาทหน้าที่ในการดำเนินการของพรรคการเมือง จำแนกได้ 2 ประการ คือ โครงสร้างทางอำนาจและโครงสร้างทางสายงาน (พรรณรัตน์ ดิษฐ์เจริญ , 2555, 13)

1. โครงสร้างทางอำนาจ

พรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตยจะมีการกำหนดไว้ข้อบังคับพรรคว่ามีกฎเกณฑ์ในการใช้อำนาจของหัวหน้าพรรค และกรรมการบริหารพรรคอย่างชัดเจนโดยสมาชิกพรรคจะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจลงคะแนนเลือกตั้งเพื่อกำหนดตัวบุคคลให้เข้าไปทำหน้าที่ตามตำแหน่งของพรรคหรือการให้ความเห็นชอบต่างๆ ในกิจกรรมของพรรคการเมืองดังนั้นโครงสร้างทางอำนาจมีความเสมอภาคตามครรลองขอประชาธิปไตย

2. โครงสร้างและสายงาน

โครงสร้างและสายงานหรือการจัดองค์การทางการเมืองเป็นการกำหนดบทบาทหน้าที่ให้สอดคล้องกับข้อบังคับพรรคการเมืองเพื่อให้สามารถดำเนินกิจการของพรรคการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในปัจจุบันจะมีความแตกต่างจากอดีตหลายประการและบางแบบก็ถูกยกเลิกไปแล้วเนื่องจากระบบการเมืองของแต่ละประเทศได้เปลี่ยนแปลงไป แต่ก็ได้นำมากล่าวไว้ก็เพื่อจะได้ทราบความเป็นมาของการจัดองค์การพรรคการเมืองในอดีตด้วย เพื่อประโยชน์ในการศึกษาพรรคการเมือง

การวางแผนจัดตั้งพรรคการเมือง จุดใหญ่ต้องมุ่งที่โครงสร้างเป็นสำคัญเพราะจะนำไปสู่ความเข้มแข็งและความอ่อนแอทางการเมืองได้ ดังนั้น โครงสร้างของพรรคการเมืองควรมี ดังนี้ (ณัชชาภัทร อุ่นจิตร, 2549, หน้า 137 และ พรรณรัตน์ ดิษเจริญ, 2555, 12-13)

1. การจัดรูปองค์กรของพรรคการเมืองต้องมีการแบ่งงานออกเป็นสาขา และกำหนดสายการบังคับบัญชา นับแต่ส่วนกลางไปถึงระดับท้องถิ่นเพื่อช่วยณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้งให้เป็นไปอย่างกว้างขวางและทั่วถึง

2. กลไกของพรรค การทำงานของทุกส่วนภายในพรรคจะต้องมีการประสานกันจึงจะทำให้กิจการของพรรคดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น มีหน่วยงานในสาขาที่จำเป็นและมีหัวหน้ารับผิดชอบอันได้แก่ สำนักงานเลขาธิการ ฝ่ายณรงค์หาเสียง นโยบายและการเมือง ฝ่ายการคลัง และองค์กรสนับสนุนต่าง ๆ

3. นโยบายพรรค ควรมีการวางนโยบายพรรคไว้กว้างๆ เพื่อให้สามารถมีความคล้อยกับสถานการณ์และนโยบายของพรรค ควรจักต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมพรรคและประกาศให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบ

4. การเงินของพรรค เงินเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารงานของพรรคให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพราะพรรคต้องใช้จ่ายเงินจำนวนมากในการหาเสียง การพิมพ์เอกสารอุปกรณ์และเครื่องใช้ในสำนักงาน ส่วนที่มาของเงินของพรรคอาจได้มาในหลายทาง เช่น ได้มาจากค่าบำรุงสมาชิกและรายได้อื่นๆ ของพรรค

5. การประชุมพรรค โดยปกติแล้วจะมีการประชุมพรรคทุกระดับ เพื่อแสดงถึงผลที่ได้ดำเนินการไปแล้ว การแสดงบุคคลการใช้จ่าย รวมถึงการกำหนดนโยบายทั่วไป

การสนับสนุนและการหารายได้ของพรรคการเมือง

การดำเนินการหารายได้และการสนับสนุนของพรรคการเมืองจะต้องกระทำโดยเปิดเผยพร้อมแสดงวัตถุประสงค์อย่างชัดเจนว่าเป็นการระดมทุนของพรรค โดยให้หัวหน้าพรรคการเมืองประกาศให้ประชาชนทั่วไปทราบถึงจำนวนและแหล่งที่มาของเงินทรัพย์สิน ประโยชน์อื่นใดที่ได้มาจากงานกิจกรรมดังกล่าว สำหรับการการจัดหาทุนรายได้ของพรรคการเมืองในประเทศไทยตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเงินของพรรคการเมืองประกอบด้วยรายได้ของพรรคการเมือง การบริจาคเงินให้พรรค

การเมืองและการสนับสนุนพรรคโดยรัฐ นับว่าเป็นแหล่งที่มาของรายได้พรรคการเมือง พรรคการเมืองต้องปฏิบัติตามมาตรา 62-68 สรุปได้ ดังนี้

1. เงินประเดิมการจัดตั้งพรรคการเมืองจากผู้ร่วมการจัดตั้งทุกคน คนละไม่น้อยกว่าหนึ่งพันบาทและไม่เกินคนละห้าหมื่นบาท
 2. เงินค่าธรรมเนียมและค่าบำรุงพรรคการเมืองตามข้อกำหนดในข้อบังคับของพรรคการเมือง
 3. เงินที่ได้จากการจำหน่ายสินค้าหรือบริการของพรรคการเมือง
 4. เงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดที่ได้จากการจัดกิจกรรมระดมทุนของพรรคการเมือง เช่น การจัดโต๊ะจีนเลี้ยงอาหาร เป็นต้น
 5. เงินทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดที่รับจากการบริจาค
 6. เงินอุดหนุนจากกองทุน
 7. ดอกผลและรายได้ที่เกิดจากเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดของพรรคการเมือง
- การได้มาของรายได้ของพรรคการเมืองนั้นจะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือยืนยันแหล่งที่มาได้อย่างถูกต้องโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ ส่วนวิธีการและรูปแบบนั้นเป็นไปตามคณะกรรมการเลือกตั้งจะกำหนดในรายละเอียด

สมาชิกพรรคการเมืองและการเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

การรับสมัครสมาชิกพรรคการเมืองจะมีความแตกต่างกัน (สุรพล ราชภัณฑารักษ์, 2551, หน้า 79) พิจารณาได้ 2 ลักษณะได้แก่

1. การเข้าร่วมโดยไม่มีเงื่อนไข เป็นการเข้าร่วมได้อย่างมีอิสระไม่มีเงื่อนไขใดๆ ไม่มีลักษณะผูกมัดสมาชิก
2. การเข้าร่วมอย่างมีเงื่อนไข ผู้เข้าเป็นสมาชิกพรรคจะต้องทำตามกฎข้อบังคับของพรรค และมีขั้นตอนต่างๆรวมถึงการยอมรับระเบียบต่างๆของพรรคตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 มาตรา 19 กำหนดให้
 - (1) เป็นบุคคลธรรมดาผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิดหรือผู้มีสัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติซึ่งได้สัญชาติไทยมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี
 - (2) มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์
 - (3) ไม่มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ

(4) ยื่นใบสมัครด้วยตนเองพร้อมเอกสารประกอบตามที่นายทะเบียนกำหนดต่อพรรคการเมืองที่ผู้นั้นประสงค์จะสมัครเข้าเป็นสมาชิก และให้คำรับรองว่าตนมิได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นอยู่ในขณะเดียวกันตามสถานที่ที่พรรคการเมืองกำหนดและให้พรรคการเมืองส่งสำเนาใบสมัครและเอกสารประกอบดังกล่าวให้นายทะเบียน

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 มาตรา 20 กำหนดให้สมาชิกภาพของสมาชิกสิ้นสุดลง เมื่อ

(1) ตาย

(2) ลาออก โดยให้ถือว่าสมบูรณ์เมื่อได้ยื่นใบลาออกต่อนายทะเบียนสมาชิกพรรคการเมือง

(3) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ

(4) พรรคการเมืองมีมติให้ออกตามข้อบังคับพรรคการเมืองเพราะกระทำผิดวินัยหรือจรรยาบรรณอย่างร้ายแรง หรือมีเหตุร้ายแรงอื่น

(5) พรรคการเมืองที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกสิ้นสุดสภาพความเป็นพรรคการเมือง เลิกหรือยุบไป โดยให้สมาชิกภาพของผู้นั้นสิ้นสุดลงนับแต่วันถัดจากวันที่ครบ 60 วันนั้น

(6) เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองในขณะเดียวกันเกินกว่าหนึ่งพรรคการเมือง

(7) กระทำการอื่นตามที่กำหนดในข้อบังคับพรรคการเมือง

ข้อห้ามเกี่ยวกับการรับสมัครพรรคการเมือง

- ห้ามมิให้พรรคการเมืองรับบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทยเข้าเป็นสมาชิกหรือดำรงตำแหน่งใด ๆ ในพรรคการเมือง หรือยอมให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์ของพรรคการเมือง หรือร่วมกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งในการดำเนินกิจการของพรรคการเมือง (มาตรา 21)

- ห้ามมิให้สมาชิกที่เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำนอกจากข้าราชการการเมือง พนักงาน เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมืองหรือตำแหน่งอื่นใดของพรรคการเมือง (มาตรา 21)

- ห้ามมิให้พรรคการเมืองหรือผู้ใดให้ เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้เงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อมเพื่อจูงใจให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดสมัครเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง (มาตรา 22)

- ห้ามมิให้ผู้ใดเรียก รับ หรือยอมจะรับเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้ จากพรรคการเมืองหรือจากผู้ใด เพื่อยอมสมัครเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง (มาตรา 23)

- ห้ามมิให้ผู้ใดเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองในขณะเดียวกันเกินหนึ่งพรรคการเมือง (มาตรา 24)

- ภายใน 1 ปีนับแต่วันที่นายทะเบียนรับจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองใด พรรคการเมืองนั้นต้องดำเนินการรับสมัครสมาชิกให้มีจำนวนไม่น้อยกว่า 5,000 คน ซึ่งอย่างน้อย ต้องประกอบด้วยสมาชิกซึ่งมีที่อยู่ในแต่ละภาคตามบัญชีรายชื่อภาค และจังหวัดที่นายทะเบียนประกาศกำหนด และมีสาขาพรรคการเมืองอย่างน้อยภาคละหนึ่งสาขา (มาตรา 26)

สำหรับการสมัครเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองของไทยตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มีข้อบังคับในการกำหนดคุณสมบัติของสมาชิกพรรค รวมถึงจริยธรรมของสมาชิกพรรคด้วย และสมาชิกจะต้องเสียเงินบำรุงพรรค หากมิได้เสียค่าบำรุงพรรคติดต่อกันเกินสองปีจะสิ้นสุดสมาชิกภาพและการลาออกจากพรรคจะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อยื่นใบลาออกต่อนายทะเบียนสมาชิกพรรค หรือนายทะเบียนพรรคการเมืองให้นายทะเบียนแจ้งต่อนายทะเบียนสมาชิกนั้นๆ โดยเร็ว การเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองในปัจจุบันเป็นแบบมีเงื่อนไข เนื่องจากมีกฎหมายว่าด้วยการเมืองได้กำหนดไว้ นอกจากนี้ประเภทของผู้เข้าร่วมกิจกรรมพรรคการเมืองนั้นมีความแตกต่างไปจากเป็นสมาชิกพรรคการเมืองแบบเป็นทางการและสมาชิกพรรคการเมืองแบบไม่เป็นทางการ จำแนกได้ 4 ประเภท ได้แก่

1. ผู้เลือกตั้ง (voter) คือ ผู้ที่มีสิทธิ์ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภาตามกฎหมายและเป็นผู้สนับสนุนโดยเห็นพ้องกับนโยบายพรรค เป็นกลุ่มที่สนับสนุนมีอยู่โดยทั่วไปและพรรคต้องทราบจำนวนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งว่าลงคะแนนให้แก่พรรคเท่าใด โดยทราบจากสถิติเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของพรรค

2. ผู้สนับสนุน (Supporter) ผู้สนับสนุนจะมีบทบาทมากกว่าผู้เลือกตั้ง เพราะผู้สนับสนุนนั้นจะแสดงออกให้เห็นว่ามีใจโน้มเอียงให้แก่พรรคการเมืองใด มีความใกล้ชิดกับพรรคการเมือง ประกอบด้วยองค์กรระดับรองต่างๆ ซึ่งผู้จัดตั้งพรรคเป็นผู้จัดตั้งและควบคุมเองหรือเป็นบรรดากลุ่มผู้มีอิทธิพลต่างๆ

3. ผู้ดำเนินการ (Militant) คือ กลุ่มแกนกลางสำคัญของพรรคเพราะเป็นผู้ดำเนินการ กิจกรรม ประกอบด้วยผู้นำต่างๆในพรรคเป็นกลุ่มผู้มึบทบาทเป็นสมาชิกพรรคเพราะเป็นผู้ทำงาน

ให้กับพรรคเป็นการถาวรในส่วนต่างๆ เช่น การเผยแพร่อุดมการณ์ เตรียมการรณรงค์ การหาเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น

4. สมาชิกพรรค (Members) คือ บุคคลที่เป็นส่วนสำคัญของพรรคการเมืองเป็นผู้ที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม ของพรรคอย่างถูกต้องเป็นทางการ จะอยู่กึ่งกลางระหว่างผู้สนับสนุนกับกลุ่มผู้ดำเนินการ การรับสมาชิกอย่างเป็นทางการมีหลายประเภท ได้แก่ สมาชิกสามัญ สมาชิกสมทบ

การสิ้นสุดของพรรคการเมืองและการควมรวมพรรคการเมืองของไทย

พรรคการเมืองหากไม่สามารถทำกิจกรรมพรรคได้ตามกฎหมายกำหนด หรืออาจจะกระทำการในลักษณะฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายจะต้องสิ้นสุดความเป็นพรรคการเมือง เช่น ไม่แก้ไขข้อบังคับตามที่นายทะเบียนพรรคการเมืองสั่งแก้ไขหลังจากที่จดทะเบียนพรรคแล้ว มีจำนวนสมาชิกไม่ถึงเกณฑ์ ไม่มีการประชุมใหญ่ มีหนี้สินล้นพ้นตัวเป็นปรปักษ์หรือล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เพื่อให้ได้อำนาจที่ไม่ใช่วิถีทางรัฐธรรมนูญ การยุบพรรคกระทำโดยศาลรัฐธรรมนูญตามกระบวนการที่กฎหมายบัญญัติ เมื่อศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคก็จะประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นการสิ้นสุดสภาพความเป็นพรรคการเมือง และห้ามให้คณะผู้บริหารพรรคที่ถูกยุบไปจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองภายในระยะเวลา 10 ปี นับตั้งแต่วันที่ยุบพรรค และการควมรวมพรรคการเมืองของไทยตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 96-99 สรุปได้ในระหว่างอายุของสภาผู้แทนราษฎรห้ามมิให้มีการควมรวมพรรคการเมือง ถ้าจะควมรวมจะต้องเป็นเป็นการจัดตั้งพรรคการเมืองแบบใหม่เท่านั้น ไม่อนุญาตให้มีการควมรวมไปอยู่กับพรรคใดพรรคหนึ่ง โดยให้หัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองของพรรคที่จะควมรวมพรรคละ 10 คน ประชุมร่วมกันเพื่อดำเนินการร่างข้อบังคับ ของพรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นใหม่ เมื่อจัดประชุมแล้วต้องแจ้งให้ที่ทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 7 วัน เพื่อจัดประชุมจัดตั้งพรรคการเมืองและขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่เมื่อได้รับอนุญาตแล้วคณะกรรมการเลือกตั้งจะมีคำสั่งให้พรรคการเมืองเดิมที่ควมรวมกับพรรคการเมืองใหม่จะสิ้นสุดลง

โดยสมาชิกพรรคการเมืองเดิมจะมีสถานะเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นใหม่ หลังจากการควมรวม และโอนบรรดาทรัพย์สิน หนี้สิน สิทธิและความรับผิดชอบของพรรคการเมืองเดิมไปเป็นของพรรคการเมืองใหม่นับตั้งแต่นายทะเบียนได้รับจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมือง โดยนายทะเบียนจะประกาศในราชกิจจานุเบกษา

สรุป

โครงสร้างพรรคการเมืองจะสะท้อนให้เห็นว่าพรรคการเมืองจะมีความมั่นคงหรือความยั่งยืนหรือไม่ก็ต้องขึ้นอยู่กับองค์ประกอบสำคัญ ประการแรกคือ คนเพราะคนจะเป็นผู้ริเริ่มในการจัดตั้งพรรคการเมืองและเป็นกลไกสำคัญที่จะขับเคลื่อนกิจกรรมของพรรคให้เป็นไปตามประสงค์ ประการที่สอง คือ การจัดองค์การที่มีโครงสร้างทางอำนาจที่เป็นลักษณะแนวตั้งเพื่อเอกภาพ และโครงสร้างทางสายงานในการบริหารและประสานการปฏิบัติกับสมาชิกของพรรค โดยมีสถานที่ตั้งสำนักงานใหญ่และมีสาขาพรรคตามภูมิภาคต่างๆ ในการทำกิจกรรมทางการเมืองเพื่อให้ได้รับการสนับสนุนจากผู้เลือกตั้ง ประการที่สาม นโยบายของพรรคการเมืองจะต้องมีความชัดเจนเป็นแรงจูงใจให้ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งสนใจและตัดสินใจเลือกผู้สมัครของพรรคในการเข้าเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพื่อนำปัญหาไปผลักดันให้เป็นผลต่อการนำไปปฏิบัติเป็นนโยบายสาธารณะในการตอบสนองต่อผู้ลงคะแนนให้สมาชิกพรรคของตนเอง ประการที่สี่ เงินทุนสำหรับการดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองที่ได้รับจากการสนับสนุนจากรัฐและจากภาคเอกชน

ส่วนโครงสร้างพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มีความแตกต่างจากก่อนๆ ในเรื่องของการจัดตั้งพรรคการเมืองโดยได้เพิ่มจำนวนของสมาชิกผู้ร่วมจัดตั้งมากขึ้นกว่าเดิมเป็นร้อยเท่า รวมทั้งกำหนดสิทธิและหน้าที่ของสมาชิกพรรคได้อย่างชัดเจน บนหลักอำนาจสูงสุดเป็นของสมาชิกมิใช่ของหัวหน้าพรรคหรือกรรมการบริหารเท่านั้น

เอกสารอ้างอิง

- ณัชชาภัทร อุ่นจิตร . (2549). รัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรณรัตน์ ดิษฐ์เจริญ . (2555). มาตรการทางกฎหมายในการเสริมสร้างความเข้มแข็งตามหลักประชาธิปไตยให้แก่พรรคการเมือง . นิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขากฎหมายมหาชน. กรุงเทพฯ :คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไพโรบลูย์ เคนพรหม. (2560). พรรคการเมืองเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.2550.
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.2560.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.
- สุรพล ราชภัณฑารักษ์.(2551). พรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์. พิมพ์ครั้งที่11. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- _____ . (2557). **พรรคการเมือง** รัฐศาสตร์ทั่วไป บทที่ 10 พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิทยา นภาสิริกุลกิจ. (2551). **โครงสร้างพรรคการเมือง**. ตอนที่ 2 ในพรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- _____ . (2551). **ระบบพรรคการเมือง**. ตอนที่ 3 ในพรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

หลักพุทธธรรมในธรรมาภิบาลกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Buddhist Principles in Good Governance of Thai Local Governments

ไพฑูรย์ ปริญาธรรมกุล*

บทคัดย่อ

หลักธรรมาภิบาลที่ว่าด้วยการปกครอง การบริหาร การจัดการการควบคุมดูแล กิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นไปในครรลองธรรม สามารถนำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชน ธรรมที่ใช้ในการบริหารงานนี้ มีความหมายอย่างกว้าง กล่าวคือ หากได้มีความหมายเพียงหลักธรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่รวมถึง ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความถูกต้องชอบธรรมทั้งปวง ซึ่งวิญญูชนพึงมีและพึงประพฤติปฏิบัติ อาทิ ความโปร่งใสตรวจสอบได้ การปราศจากการแทรกแซงจากองค์กรภายนอก เป็นต้น ธรรมาภิบาล เป็นหลักการที่นำมาใช้บริหารงานในปัจจุบันอย่างแพร่หลาย รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย เหตุเพราะ ช่วยสร้างสรรค์และส่งเสริมองค์กรให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพ อาทิ การทำงานด้วยความสัตย์สุจริตและขยันหมั่นเพียร อันจะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนส่งผลดีต่อเสถียรภาพของรัฐบาลและ ความเจริญก้าวหน้าของประเทศ

คำสำคัญ : หลักพุทธธรรม, ธรรมาภิบาล, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

Governance principles that govern the management of corporate control to a fair trail can be used by both public and private. Justice in this administration. A broad definition, is said to signify a religious principles but also moral, ethical and moral righteousness entirety. And which a reasonable person should have the conduct and practices such as transparency, accountability. Without the intervention of outside organizations and so on. Good governance principles that are used widely in the current administration. Including local governments because they help create and promote corporate accountability and efficiency, such as working with faithfulness and perseverance will do to achieve continuous

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตรมหาวิทาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

improvement. The impact on the stability of the government. The growth of the country

Keywords: Buddhist Principle, Good Governance, Thai Local Governments

บทนำ

ในอดีตที่ผ่านมา การปกครอง การบริหาร และการพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล เป็นไปตามพระราชบัญญัติปกครองท้องที่พ.ศ. 2457 ซึ่งกำหนดให้หลายบ้านรวมกันเป็นหมู่บ้าน มีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดูแล และหมู่บ้านหลายๆหมู่บ้านรวมกันเป็นตำบลมีกำนันเป็นผู้ดูแล และมีหน้าที่ช่วยเหลือทางราชการโดยการรับนโยบายจากส่วนกลางที่รวมศูนย์สั่งการจากข้าง บนลงมาอาจมีความจำเป็นและสอดคล้องกับภววิสัยหนึ่งๆและภารกิจหนึ่งๆอยู่จวบจนถึงปัจจุบัน

เมื่อประเทศชาติมีความเจริญและสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น วิธีคิด วิธีทำงานแบบรวมศูนย์อำนาจนี้ถือว่าไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปและหรืออาจ ไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในพื้นที่ จึงได้มีการกระจายอำนาจในรูปแบบสภาตำบลเพื่อให้เป็นองค์กรของประชาชนในท้องถิ่น แต่ที่ผ่านมา แม้ว่ารัฐบาลกลางได้มีนโยบายให้องค์กรการบริหารส่วนตำบลบริหารงานโดยยึดถือหลักธรรมาภิบาล ก็ยังพบว่าองค์กรการบริหารส่วนตำบลจำนวนมากยังขาดความรู้ความเข้าใจต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล อีกทั้งยังไม่ได้นำหลักพุทธธรรมซึ่งเป็นทั้งหลักการพื้นฐานของธรรมาภิบาลและหลักการพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมไทยมาใช้ในการบริหารงานซึ่งส่งผลต่อความล้มเหลวในการบริหารงาน รวมทั้งทำให้ไม่ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนและจากรัฐบาลกลางในหลายๆกรณีอีกด้วย

กล่าวเฉพาะองค์กรการบริหารส่วนตำบลคำแคนซึ่งเป็นองค์กรขนาดเล็กที่มีภาระหน้าที่รับผิดชอบประชาชนในพื้นที่ที่ค่อนข้างยากจนและมีอาชีพเกษตรกรรมที่อาศัยธรรมชาติเป็นหลัก รวมทั้งภายในชุมชนเองมีชาวบ้านที่รวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มต่างๆเช่นกลุ่มทำปุ๋ยชีวภาพ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มทอผ้า ที่ควรได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการที่ดีและเข้มแข็งตามภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนั้นชุมชนยังมีทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมเช่นป่าไม้ ภูเขา ซึ่งบางส่วนได้ถูกบุกรุกอยู่จำนวนมากรวมทั้งมีวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตที่เป็นไปตามหลักพุทธธรรมอยู่อย่างเข้มแข็ง ขณะเดียวกันองค์กรการบริหารส่วนตำบลคำแคนก็ได้มีการแข่งขันการเข้าสู่อำนาจด้วยการลงทุนด้วยเงินจำนวนมาก สภาวะเหล่านี้จึงเป็นแรงจูงใจที่สำคัญในการศึกษาว่าองค์กรการบริหารส่วนตำบลคำแคน ได้นำหลักพุทธธรรมซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานในธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานหรือไม่อย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง และเพื่อที่จะได้ข้อเสนอแนะ ที่

เหมาะสมในการดำเนินงานให้เป็นไปตามหลักพุทธธรรมในธรรมาภิบาลเพื่อเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนต่อไป

แนวคิดและพัฒนาการการปกครองส่วนท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่น เป็นรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะการปกครองท้องถิ่นจะเป็นสถาบันฝึกสอนการเมืองการปกครองให้แก่ประชาชน ให้ประชาชนรู้สึกว่าคุณมีความเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียในการปกครอง การบริหารท้องถิ่น เกิดความรับผิดชอบ และห่วงแหนต่อประโยชน์อันพึงมีต่อท้องถิ่นที่ตนอยู่อาศัยอันจะนำมาซึ่งความศรัทธาเลื่อมใสในระบบการปกครองประชาธิปไตยในที่สุด

โกวิท พวงงาม (2552) กล่าวถึงแนวคิดการปกครองส่วนท้องถิ่นและ การกระจายอำนาจตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 (แก้ไขถึงฉบับที่5) พ.ศ. 2546 และพรบ.กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจพ.ศ. 2542 ว่า การกระจายอำนาจมีแนวคิดตั้งอยู่บนเจตนารมณ์เพื่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะความต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบชุมชนต่อบรรยากาศของตนเอง และมีความเป็นอิสระพอสมควร ซึ่งจุดมุ่งหมายนี้จะสำเร็จลงได้ก็ด้วยวิธีการให้ประชาชน กลุ่มองค์กรชุมชนในท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทั้งในแง่ของการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นของตนเอง และกลไกการมีส่วนร่วมกิจกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น การกำกับดูแล ตรวจสอบ ตลอดจนการเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่นเป็นต้น แนวคิดพื้นฐานของการปกครองท้องถิ่นจึงเป็นประโยชน์ต่อการวางรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตย และชูศักดิ์ เทียงตรง (ชูศักดิ์ เทียงตรง, 2518 : 23) ได้กล่าวถึงแนวคิดการปกครองส่วนท้องถิ่นเช่นกันว่า คือการปกครองที่รัฐบาลกลางมอบอำนาจให้หรือกระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นมีอำนาจในการปกครอง และรับผิดชอบทั้งหมดหรือแต่บางส่วนในการบริหารภายใต้ขอบเขต อำนาจ หน้าที่ และอาณาเขตของตนที่บัญญัติ ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ ส่วน กระทบ ท้องถิ่นชาติ (กระทบ ท้องถิ่นชาติและคณะ, 2555 : 12) ได้กล่าวถึงการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นว่าเป็นเจตนารมณ์สำคัญประการหนึ่งของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปีพุทธศักราช 2540 ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2540 ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ จึงมีกฎหมายว่าด้วยการ กำหนดแผนขั้นตอนการกระจายอำนาจซึ่งอย่างน้อยจะต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. การกำหนดอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบบริหารสาธารณสุขระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง

2. การจัดสรรสัดส่วนภาษีและอากรระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองเป็นสำคัญ

3. การจัดให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง ทำหน้าที่ตาม 1 และ 2 ประกอบด้วยผู้แทนของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ผู้แทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมีคุณสมบัติตามที่กฎหมายบัญญัติโดยมีจำนวนเท่ากัน

4. ในกรณีที่มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ และการจัดสรรภาษี และอากร ตาม 1 และ 2 ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใดแล้วเช่นกรุงเทพมหานคร หรือเทศบาลเป็นต้น คณะกรรมการต้องนำเรื่องดังกล่าวมาทบทวนใหม่ทุกระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงการกระจายอำนาจเพิ่มขึ้นให้แก่ท้องถิ่นเป็นสำคัญ และวุฒิสภา ตันไชย ได้กล่าวโดยสรุปว่า การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นแนวทางที่รัฐบาลทุกรัฐบาลต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องตามเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งกำหนดไว้ในมาตรา 78 ในหมวดแผนนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐนอกจากนั้นในมาตรา 284 ยังได้กำหนดให้มีการออกกฎหมายเพื่อเกิดการกระจายอำนาจอย่างแท้จริงอีกด้วย พระราชบัญญัติ กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ พ.ศ. 2542 จึงเป็นกฎหมายเพื่ออนุวัติตามมาตรา 284 แห่งรัฐธรรมนูญ โดยมีสาระสำคัญในการกำหนดอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณสุขระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง รวมทั้งกำหนดให้มีการจัดสรรรายได้ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เหมาะสมกับภารกิจที่ได้รับมอบหมายโดยกำหนดให้มีคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่จัดทำแผนการกระจายอำนาจและแผนปฏิบัติการและมีกรอบคิดที่สำคัญ 3 ประการ คือ

ประการแรก ความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใต้ความเป็นรัฐเดี่ยว และควมมีเอกภาพของประเทศโดยเฉพาะการมีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ประการที่สอง หลักความสัมพันธ์ของ การบริหารราชการแผ่นดินคือความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทอำนาจหน้าที่ของราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น

ประการที่สาม หลักประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กล่าวคือเป็นการเพิ่มขีดความสามารถให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและส่งเสริมให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และตรวจสอบได้

จากการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการข้างต้นผู้ศึกษาจึงสรุปได้ว่า การกระจายอำนาจ เป็นวิธีการและเป้าหมายเพื่อสร้างพลังท้องถิ่นให้เข้มแข็งในการคิด วางแผน ตัดสินใจ ติดตาม ตรวจสอบด้วยกระบวนการของประชาชนในท้องถิ่นเองและในการศึกษานี้ได้เน้นหนักการกระจายอำนาจตามกฎหมายรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2540 โดยเน้นไปที่หมวด 9 ตั้งแต่มาตรา 282-290 และนำอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พุทธศักราช 2537 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 5) พุทธศักราช 2546 มาตรา 67-68 รวมทั้งใช้ภารกิจ 5 ด้านตามพระราชบัญญัติ กำหนดแผน และขั้นตอนการกระจายอำนาจ พุทธศักราช 2542 เป็นตัวชี้วัดที่สำคัญ

ขั้นตอนการกระจายอำนาจ

ขั้นตอนการกระจายอำนาจนั้นมีหลายระดับและหลายรูปแบบโดยเริ่มจากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในระบบการเมืองหนึ่งๆ ดังนี้

วุฒิสาร ตันไชย (2552 : 53) ได้กล่าวถึง แผนการและขั้นตอนการกระจายอำนาจว่าการกระจายอำนาจกำหนดไว้เป็น 3 ช่วง คือ (พ.ศ. 2544-2547) ในช่วง 4 ปีแรกได้กำหนดให้มีการถ่ายโอนภารกิจที่ซ้ำซ้อน โดยที่ภารกิจบริการสาธารณะจำนวนหนึ่งจะถ่ายโอนไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้ดำเนินการในขณะที่ราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคจะทำหน้าที่สนับสนุน ส่งเสริม การดำเนินงานของท้องถิ่นตลอดจนการกำกับดูแล จัดการการบริหารสาธารณะเหล่านั้นให้ได้มาตรฐานเพื่อเป็นหลักประกันต่อประชาชน หลังจากระยะเวลา 4 ปีแรกสิ้นสุดลง จนถึงระยะเวลาการถ่ายโอนในปีที่ 10 (พ.ศ. 2548-2553) การกระจายอำนาจการจัดบริการสาธารณะต่างๆ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะแล้วเสร็จประชาชนจะได้รับบริการสาธารณะได้มากขึ้น และจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสูงขึ้น และหลังจากปีที่ 1 (2555) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นองค์กรหลัก ในการบริหารจัดการ และบริการสาธารณะ และการปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นการปกครองของประชาชนในท้องถิ่นเอง ซึ่งได้กำหนดเป้าหมายที่สำคัญไว้ 4 ประการคือ

ประการที่หนึ่ง ต้องจัดให้มีการถ่ายโอนภารกิจในการจัดบริการสาธารณะให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความพร้อมและให้สามารถดำเนินการได้ภายใน 4 ปี

ประการที่สอง ต้องกำหนดแนวทางการจัดสรรรายได้ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นไปตามกรอบของกฎหมาย และสอดคล้องกับภารกิจที่ถ่ายโอนไป กล่าวคือต้องจัดสรรให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของรายได้รัฐบาลในปี 2544 และเพิ่มขึ้น

อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 35 ของรายได้รัฐบาลในปี 2549

ประการที่สาม ต้องกำหนดแนวทางวิธีการในการถ่ายโอนบุคลากรจากหน่วยงานของรัฐไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามภารกิจที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งเร่งสร้างและบริหารงานบุคคลเพื่อรองรับการถ่ายโอน

ประการที่สี่ เร่งรัดปรับปรุง แก้ไขกฎหมาย อำนาจหน้าที่ เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดียิ่งขึ้น เป้าหมายทั้ง 4 ประการนี้จะต้องเร่งดำเนินงาน และให้สอดคล้องกับระยะเวลาการกระจายอำนาจ ทั้งในด้านการถ่ายโอนงาน งบประมาณ บุคลากร และกฎหมายทั้งนี้เพื่อความต่อเนื่องของการกระจายอำนาจ

ธรรมาภิบาล ความหมายและหลักพุทธธรรมในธรรมาภิบาล

4.1 ธรรมาภิบาล ความหมาย

ธรรมาภิบาล หรือ Good Governance เป็นแนวคิดที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างมากในเวทีระดับโลก ระดับประเทศในส่วนภูมิภาคต่างๆ และระดับประเทศ ในระยะแรกๆ ธนาคารโลก (World Bank) ได้มีการกำหนดความหมายตามกรอบความคิดของการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับขอบเขตของธนาคารโลก ว่าด้วย Governance and Development จึงทำให้คำว่า Governance เป็นที่เข้าใจกันว่าหมายถึง การกำหนดกลไกอำนาจของภาครัฐในการบริหารทรัพยากรทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเพื่อให้เกิดการพัฒนา ในระยะเริ่มแรกนั้น ธนาคารโลกพยายามอธิบายความหมายของ Governance ว่าครอบคลุม ถึงความหมาย 3 ลักษณะ คือ (เอเจอร์ แซม, 2545 : 31)

- 1) โครงสร้างและรูปแบบของระบอบการเมือง (Political Regime)
- 2) กระบวนการ และขั้นตอนที่ผู้มีอำนาจในการเมืองใช้ในการบริหารทรัพยากรทางเศรษฐกิจและ สังคมเพื่อพัฒนาประเทศ
- 3) ชีตความสามารถของรัฐบาลในการกำหนดนโยบายและการดำเนินการตามนโยบายอย่างมี ประสิทธิภาพ

แต่อย่างไรก็ตาม คำว่า Good Governance สามารถเรียกเป็นภาษาไทยได้หลายอย่าง เช่น ธรรมาภิบาล ธรรมรัฐ การบริหารจัดการที่ดี การกำกับดูแลกิจการที่ดี เป็นต้น ต่อมาราชบัณฑิตยสถาน ได้บัญญัติ Good Governance อย่างเป็นทางการว่า ธรรมาภิบาล หมายถึงวิธีการดำเนินการปกครอง ที่ทำให้เกิดผลดีและความเหมาะสม (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่นๆ,

2545 : 387) ซึ่งสอดคล้องกันกับ Eni Eja (2014 : 19-38) ที่มองว่าหลักธรรมาภิบาลคือแนวทางหนึ่งในการปรับปรุงระบบราชการให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพและความรับผิดชอบของทุกสถาบัน การส่งเสริมหลักประชาธิปไตยและสร้างความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างรัฐบาลกับภาคประชาสังคม ธรรมาภิบาล ยังเป็นกระบวนการที่สถาบันของรัฐดำเนินกิจการสาธารณะจัดการทรัพยากรสาธารณะและรับรอง การตระหนักถึงสิทธิมนุษยชน ขณะที่ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการ บ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542 ได้ระบุหลักการของค่านิยมการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคม ที่ดีไว้ดังนี้ “การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมทั้ง ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการ และฝ่ายธุรกิจสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคีร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนาอย่าง ยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศเพื่อบรรเทาป้องกัน หรือแก้ไขเยียวยา ภาวะวิกฤตภัยอันตรายที่อาจจะเข้ามาในอนาคต เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และ การมีส่วนร่วมอันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สอดคล้องกับความเป็นไทย รัฐธรรมนูญ และกระแสโลกยุคปัจจุบัน (สุจิตต นิมิตกุล, 2543 : 14)

ส่วนอนันต์ ปันยารชุน (2542 : 2) กล่าวว่า ธรรมาภิบาล เป็นผลลัพธ์ของการจัดการกิจกรรม ซึ่งบุคคล และสถาบันทั่วไป ภาครัฐและเอกชนมีประโยชน์ร่วมกันได้กระทำได้หลายทาง มีลักษณะเป็นขบวนการ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจนำไปสู่การผสมผสานผลประโยชน์ที่หลากหลายและขัดแย้งกันได้ ในทำนอง เดียวกัน ชัยอนันต์ สมุทรวานิช (2543 : 12) ได้ให้ความหมายหลักธรรมาภิบาล หรือการจัดการที่ดี ขณะที่ธีรยุทธ บุญมี (2541 : 10) เห็นว่าความคิดธรรมรัฐเป็นการมอบอำนาจการเมือง การปกครองแบบใหม่ที่แข็งที่ตายตัว แต่ให้ ปฏิสัมพันธ์กับภาคประชาชนและให้มีลักษณะแยกย่อยมากขึ้น แนวคิดธรรมรัฐคือ การเป็นหุ้นส่วนกัน ในการบริหารและปกครองประเทศโดยรัฐ ประชาชน และเอกชน ซึ่งกระบวนการอันนี้จะก่อให้เกิดความเป็นธรรม ความโปร่งใส ความยุติธรรม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนดี ซึ่งแนวคิดนี้เกิดจากการที่ประชาชน เห็นว่าระบบราชการล่าช้า ทุกส่วนต้องการการปฏิรูป ต้องมีการปรับโครงสร้างราชการให้ดีขึ้น ให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น และประชาชนต้องการให้มีการตรวจสอบโดยสื่อมวลชน และนักวิชาการ สอดคล้องกับนิยามที่ให้ไว้โดยปัญญา ฉายะจินตวงศ์ และรัชณี ภูตระกูล (2549 : 3) ในแง่ที่ว่า ธรรมาภิบาล (Good Governance) หมายถึง การบริหารจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อการพัฒนาของประเทศ โดยมีการเชื่อมโยงองค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนของ

สังคม คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม และ ให้มีการสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ สังคม การเมือง อย่างสมดุล ส่งผลให้สังคมดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ตลอดจนมีการใช้อำนาจในการพัฒนาประเทศชาติ ให้เป็นไปอย่างมั่นคง ยั่งยืน และมีเสถียรภาพ

4.2 หลักพุทธธรรมในธรรมาภิบาลกับบริบทไทย

หลักพุทธธรรมในธรรมาภิบาลกับบริบทไทยดั้งเดิมคืออะไร หลักพุทธธรรมในธรรมาภิบาลกับหลักการปกครองบ้านเมืองมีมาตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัยแล้วดังจะเห็นได้อย่างชัดเจนในหลักทศพิธราชธรรมอันเป็นหลักที่พระมหากษัตริย์ยึดถืออย่างมั่นคงในการปกครองประเทศเสมอมา นอกจากนั้นหลักพุทธธรรมยังเป็นรากฐานของโลกทัศน์และชีวะทัศน์ของคนไทยในอดีตที่แสดงออกทางวัฒนธรรม ค่านิยม และความเชื่อเรื่องบุญบาป เช่น ทำดีได้ดี คนดีมีคู่ม ทำชั่วตกนรก เป็นต้นและจนถึงอยุธยาตอนกลางนั้นยังยึดหลักพุทธธรรมฝ่ายเถรวาทและพุทธธรรมฝ่ายมหายานปนกันกับศาสนาพราหมณ์อยู่ สมเกียรติ วันทะนะ (2550 : 2-3) กล่าวถึงอำนาจ 6 ประการที่มีผลต่อวิถีชีวิตของบุคคล และสังคมส่วนรวมในช่วงสมัยสุโขทัยถึงอยุธยาตอนกลางว่า อำนาจธรรม อำนาจพุทธเทพนิกร อำนาจมนุษย อำนาจพรหมเทพนิกร อำนาจไสยเวท และอำนาจผู้ปกครอง พุทธรัฐ อำนาจทั้ง 6 มีความสัมพันธ์ต่อกันและกันซึ่งมีแนวคิดพื้นฐานมาจาก เรื่องไตรภูมิ หรือ พุทธจักรวาลวิทยา

ในอยุธยา เมื่อสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ก่อตั้งกรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ.1893 พระองค์ได้ผสมผสานหลักพุทธศาสนากับพราหมณ์เข้าด้วยกันในราชพิธีต่างๆ พระมหากษัตริย์ในสมัยอยุธยา นอกจากเป็นสมมติเทพที่ทรงธรรมแล้วยังเป็นเทวราชาที่ยิ่งใหญ่ 2 ความหมายคือ ทรงเป็นราชาที่มีภาวะแห่งเทพในพระองค์ และทรงเป็นราชาผู้ทรงคุณธรรมซึ่ง เมื่อผู้ปกครองใช้อำนาจไม่เป็นธรรมจะส่งผลเป็นภัยอันตรายต่อบ้านเมืองให้รับผลร่วมกันในสังคม ดังมีบทพรรณนาในเพลงยาวพยากรณ์กรุงศรีอยุธยา ว่า “เมื่อพระมหากษัตริย์ไม่ทรงทศพิธราชธรรมก็จะเกิดภาวะยุคเข็ญในสังคม 16 ประการกล่าวคือ เดือนดาวดินฟ้าจะอาเพศ อุบัติเหตุเกิดทั่วทุกทิศาน มหาเมฆจะลุกเป็นเพลิงกาฬ เกิดนิมิตพิสดารทุกบ้านเมือง พระคงคาจะแดงเดือดตั้งเลือดนก อีกแผ่นดินเป็นบ้ำฟ้าจะเหลือง ฝิป่าก็จะวิ่งเข้าสิงเมือง ฝิเมืองนั้นจะออกไปอยู่ไพร พระเสื่อเมืองจะเอาตัวหนี พระกาลกุลีจะเข้ามาเป็นไส้ พระธรณีจะตอกให้ ออกพระกาลจะหม้ออยู่เกรียมกรม ในลักษณะทำนายไว้บ่ซ่อนผิด เมื่อพินิจพิศดูก็เห็นสม มิใช่เทศกาลร้อนก็ร้อนระงม มิใช่เทศกาลลมมก็พัด มิใช่เทศกาลหนาวก็หนาวพัน มิใช่เทศกาลฝนฝนก็อุบัติ ทุกต้นไม้หย่อมหญ้าสารพัด เกิดวิบัตินานาทั่วสากล เทวดาซึ่งรักษาพระศาสนา จะรักษาแต่คนฝ่ายอกุศล สัปบุรุษจะแพ้แก่ทรชน มิตรตนจะฆ่าซึ่งความรัก ภรรยา

จะฆ่าซึ่งคุณผิว คนชั่วจะมล้างผู้มีศักดิ์ ลูกศิษย์จะสู้ครูพัก จะหาญหักผู้ใหญ่ให้เป็นผู้น้อย ผู้มีศีลจะเสียซึ่งอำนาจ นักปราชญ์จะตกต่ำต้อย กระเบื้องจะเฟื่องฟูลอย น้ำเต้าอันลายนั่นจะถอยจม ผู้มีตระกูลจะสูญเผ่า เพราะจันฑาลจะเข้ามาเสพสม ผู้มีศีลนั้นจะเสียซึ่งอารมณ์เพราะสมัครสมาคมด้วยมารยาฯ” และ กล่าวอีกว่า “ในไตรภูมิวินิจยกถาในสมัยพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้แสดงคติบทบาทของผู้ปกครองที่สัมพันธ์กับความเป็นไปของบ้านเมืองสังคมไว้อย่างแจ่มชัดดังนี้ ถ้าท้าวพระยาทั้งปวงไม่เป็นธรรม พระยาอุปราชและเสนาบดีแล เศรษฐีทั้งปวงไม่เป็นธรรมแล้วไพร่ฟ้าประชากรชาวพระนครแต่บรรดาผู้อยู่ในเขตแคว้นทั้งปวงนั้นก็จะเป็นธรรมตลอดทั้งขอบขันทีสมาฝ่ายเทพดาที่พิทักษ์รักษามนุษย์ทั้งปวงนั้น ครั้นมนุษย์ไม่เป็นธรรมแล้วก็จะพลอยเสีย จะพลอยไม่เป็นธรรมไปด้วยสิ้น ครั้นอารักษ์เทวดาไม่เป็นธรรมแล้วภูมิเทวดาที่เป็นมิตรแห่งอารักษ์เทวดานั้นก็จะพลอยไม่เป็นธรรมไปด้วยสิ้น...ฯ”

หลักพุทธธรรมในธรรมาภิบาลในสมัยรัตนโกสินทร์ ได้รับการยืนยัน จากงานของสุนทรีย์ อาสะไวย์ ในการศึกษาอุดมการณ์พระศรีอารียะถึงกบฏผู้มีบุญภาคอีสาน ซึ่งสุนทรีย์ ได้กล่าวไว้ในเอกสารการสัมมนาสองทศวรรษรัตนโกสินทร์ความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยว่า (สุนทรีย์ อาสะไวย์, 2524 : 14) “...ถึงแม้ว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจักได้พยายามแก้ไขปัญหาระบบราชการหลายประการทั้งในด้านการปฏิรูปโครงสร้าง การจัดการศึกษาเพื่อสร้างผู้มีคุณสมบัติเป็นข้าราชการ การส่งเสริม การปลูกฝังศีลธรรม จรรยา แต่ปัญหาการขาดคุณธรรมของข้าราชการ โดยเฉพาะในด้านการแสวงหาผลประโยชน์โดยอาศัยตำแหน่งหน้าที่ทางราชการก็ยังเป็นปัญหาเรื้อรังของสังคมไทยและหลายครั้งก็เป็นเหตุแห่งความไม่สงบของบ้านเมือง ในการต่อสู้ของขบวนการผู้มีบุญภาคอีสานระหว่าง พ.ศ. 2444-2445 ผู้ก่อการได้แสดงเหตุผลของการรวมกันต่อสู้กับเจ้าหน้าที่บ้านเมืองว่าเนื่องจากการปกครองที่ปราศจาก “ทัสสาราชาธรรม” ของผู้ปกครองหัวเมืองเป็นต้นว่า “...อุฝุเก็บเอาข้าวไพร่ได้ล้านได้น้อยปล่อยเอาндіให้เขาฉิบหาย คั้นว่าเอาเสียก็เก็บเอา แถมเอามาเป็นข้าวของอาณาประโยชน์แห่งตน... กะให้แกกันว่าได้ข้าวของแห่งเขาแล้วก็ยินดีก็เอาไปสู่ปันกันกินและโทษอันนี้ก็ผิดฮิตบ้านคองเมือง... เพราะท้าวพระยาไม่ชอบทัสสาราชาธรรม...” นอกจากนี้เมื่อ ร.ศ.130 มีเหตุมาจากความไม่พอใจสภาพสังคมโดยเฉพาะปัญหาระบบราชการ ดังเช่นความเห็นของผู้ก่อการกบฏ ที่ว่า “เจ้าหน้าที่ปกครองนับตั้งแต่ต้นจนถึงปลายแถวจะเป็นหลักแหล่งที่พึงพิงอย่างจริงจังได้ยาก นอกจากเป็นสมัครพรรคพวกที่ได้รับประโยชน์ร่วมกัน”

แต่วัฒนธรรม ค่านิยม และความเชื่อดังกล่าวค่อยๆ เปลี่ยนไปเมื่อผู้ปกครองของไทยได้แยกหลักนิติธรรมออกจากหลักศาสนธรรมนับตั้งแต่ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอม

เกล้าเจ้าอยู่ (รัชกาลที่ 4) เป็นต้นมา ในปัจจุบันความรู้จึงเป็นเพียงส่วนหนึ่งของคุณธรรมหรือความรู้คู่ธรรมเท่านั้น

4.3 แก่นพุทธธรรมในธรรมาภิบาล

พระพุทธศาสนาได้ให้หลักธรรมะเพื่อการยกระดับจิตใจมนุษย์ ให้หลุดพ้นจากความคิดที่ไม่ถูกต้อง ไม่งามโดยพื้นฐาน (อกุศลมูล) การเกื้อกูล การเสียสละให้แก่ผู้อื่นมากกว่า (ทานมัย) การยกระดับจิตใจจากปุถุชนให้สูงขึ้นสู่ความเป็นอริยะชนมีความโปร่งใส ตลอดทั้งเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพราะเห็นว่าสรรพสัตว์ตกอยู่ภายใต้สามัญลักษณะ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตาด้วยกัน สัตว์ทุกหมู่เหล่าจึงควรเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บตาย ควรบำเพ็ญประโยชน์เกื้อกูลแก่กันและกัน ไม่ควรเบียดเบียนซึ่งกันและกัน(สีลมัย)ถือว่าดำรงอยู่ในหลักนิติธรรมและ ได้ชื่อว่าเป็นไปตามหลักคุณธรรม การทำกิจใดๆที่ประกอบไปด้วยความตั้งใจมั่น ด้วยสติ สัมปะชัญญะ จิตใจแน่วแน่ สะอาดสงบ ใช้นิโสมนสิการและพร้อมรับฟังการกล่าวตำหนิจากคนอื่น (ปะระโตโฆสะ) ชื่อว่า เป็นสัมมาทิฎฐิ เรียกว่า หลักการมีส่วนร่วม การเคารพคนอื่น(สมานัตตา) การพร้อมตรวจสอบตนเอง (อัตตานุัง โจทยัตตานุัง) ได้ชื่อว่า ยึดหลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลสากลทั้ง 6 ด้าน ดังกล่าว

อย่างไรก็ตามประเด็นสำคัญที่ผู้ศึกษาได้ตั้งข้อสังเกตไว้คือ หลักธรรมาภิบาลที่ใช้ในบริบทสากลมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญกับธรรมาภิบาลในบริบทไทยดั้งเดิมและบริบทพุทธธรรมดังนี้คือ หลักธรรมาภิบาลในบริบทสากลเน้นไปที่โครงสร้าง การปฏิบัติตามกฎระเบียบ/ข้อบังคับที่กำหนดขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร เน้นการมีประสิทธิภาพ ความคุ้มค่าต่อต้นทุน แต่หลักธรรมาภิบาลในบริบทไทยดั้งเดิมจะเน้นตัวบุคคล ที่ต้องเป็นคนดี มีคุณธรรม เพราะถ้าคนไม่ดี ไม่มีคุณธรรมจะส่งผลต่อสภาวะแวดล้อมทั้งปวงรวมทั้ง บ้านเมือง ดิน ฟ้า อากาศจะเกิดอาเพศไปต่างนานาด้วย

ส่วนหลักธรรมาภิบาลในมิติพุทธธรรมนั้นได้เน้นไปที่ทั้งโครงสร้าง และตัวบุคคล โดยให้น้ำหนักลงไปที่ตัวบุคคล ที่ต้องเป็นคนดี มีคุณธรรม ซึ่งการเป็นคนดี มีคุณธรรมนั้นสามารถพัฒนาได้จากปริมาณสู่คุณภาพจากปุถุชนไปสู่ความเป็นคนดี(สารุชน) แล้วก้าวขึ้นไป สู่ความเป็นอริยะชนและเป็นอรหันต์ได้ในที่สุด ซึ่งการยกระดับนี้ ใช้หลักธรรมคือ อริยสัจ 4 และมรรคมีองค์ 8 เป็น เครื่องมือที่สำคัญ

องค์การบริหารส่วนตำบลคำแคนกับธรรมาภิบาลในมิติพุทธธรรม การปฏิบัติงานทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติของ อบต. คำแคนค่อนข้างครบถ้วนตามภารกิจที่กฎหมายกำหนดไว้ แต่วิถีคิด วิถีทำงานยังติดอยู่ในระบบราชการล้าหลัง การตัดสินใจยังอยู่ในวงจำกัดเฉพาะ นายก

องค์การบริหารส่วนตำบล รองนายก และปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นสำคัญ ยังไม่ได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ ของการกระจายอำนาจเพราะกระบวนการการมีส่วนร่วมที่เป็นหัวใจของการพัฒนาที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้องค์กรท้องถิ่นได้แก้ไขปัญหาอย่างสอดคล้องและเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน ยังให้ภาคประชาชน มีส่วนร่วมอยู่ในระดับ ร่วมรับฟัง และร่วมปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ ยังไม่สามารถก้าวไปสู่การกำหนดทิศทาง แผนงาน โครงการต่างๆตามที่โกวิทย์ พวงงาม และชูศักดิ์ เทียงตรงได้ศึกษาไว้อย่างแท้จริง และหลักการสำคัญคือการบริหารงาน ยังไม่เป็นไปตามหลักพุทธธรรมซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานที่มีอยู่ในหลักธรรมมาภิบาล คือ ต้องประกอบไปด้วยหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม คุ่มค่า โปร่งใส มีความรับผิดชอบมีส่วนร่วม จึงจะเอื้อประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นเจตนารมณ์ของพระพุทธเจ้าที่ประกาศเป็นปฐมโอวาทแก่ภิกษุ 60 รูป ก่อนส่งไปประกาศพระสัทธรรมดังปรากฏในพระวินัยปิฎก มหาวรรคเล่มที่ 1 ข้อ 32 หน้า 41 ว่า “ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย... พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่คนหมู่มาก จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะครบ บริสุทธฺ์ บริบูรณ์ สัตว์ทั้งหลายจำพวกที่มีรูปคือกิเลสในจักขุน้อยมีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรมย่อมเสื่อม ผู้รู้ทั่วถึงธรรมจักมี ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมด้วยเหมือนกัน” นอกจากนี้ ทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติยังมีการเล่นพรรคเล่นพวก มีจิตประกอบไปด้วยอคติ 4 ประการซึ่ง หลักพุทธธรรมชี้ว่า เป็นการปฏิบัติธรรมที่ไม่สมควรแก่ธรรม ดังพุทธวจนะที่ตรัสไว้ในสังคาลกะสูตรในพระไตรปิฎกเล่มที่ 25 หน้า 164 ว่า “ ผู้ใดละเมิดธรรมเพราะรัก ชัง กลัว และหลง ยศของเขาย่อมเสื่อม ดูจพระจันทร์ข้างแรม”

ดังนั้น จากข้อมูลทั้งหมดอาจกล่าวโดยสรุปว่า การกระทำกิจกรรมใดๆขององค์การบริหารส่วนตำบลคำแคนภายใต้อำนาจหน้าที่และภารกิจตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ยังให้น้ำหนักถึงหลักธรรมมาภิบาลทั้ง 6 ด้าน ซึ่งมีมาในหลักพุทธธรรมในธรรมมาภิบาลน้อยมาก ทั้งนี้เนื่องเพราะปัญหา และสาเหตุหลายประการซึ่งอาจจะแบ่งได้ 2 ระดับคือ ปัญหาระดับองค์กร และปัญหา ระดับสมาชิกขององค์กร ดังนี้

1. ปัญหาระดับองค์กร เกิดจากสาเหตุที่สำคัญ 4 ประการ คือ ประการแรก เกิดจากบริบทชุมชนในด้านสภาพทางเศรษฐกิจที่ยากจนล้าหลัง วัฒนธรรมประเพณีที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติสูงรวมทั้งคตินิยมและความเชื่อ นับถือผู้ที่จบการศึกษาสูง(การศึกษาในระบบ) ตลอดจนมีความเกรงอกเกรงใจนับถือผู้ปกครอง และระบบอุปถัมภ์ในชุมชนทั้งทางตรง และทางอ้อม ซึ่งทำให้เกิดความเกรงใจ ไม่กล้าตรวจสอบการดำเนินงานของ อบต. แบบตรงไปตรงมา ประการที่สอง เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารของ อบต. คำแคน มีวิถีคิด วิถีทำงานเป็นระบบ

ราชการล่าหลังแบบรวมศูนย์การตัดสินใจอยู่ที่นายกองค์การ รองนายก และปลัด อบต. ทำให้สมาชิกมีส่วนร่วมกำหนดแผนงานโครงการและร่วมตัดสินใจค่อนข้างน้อย ประการที่สาม การดำรงตำแหน่งของปลัด อบต. ที่ไม่มีการโยกย้ายสับเปลี่ยนก่อให้เกิดการสร้างวัฒนธรรมอุปถัมภ์ สร้างอิทธิพลในองค์กรทำให้องค์กรแบ่งฝักแบ่งฝ่าย และประการที่สี่ งบประมาณส่วนใหญ่ยังคงเน้นไปที่การสร้างวัตถุ มากกว่าพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ พื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น และพัฒนาเยาวชน

2. ปัญหาระดับสมาชิกขององค์กรเกิดจากสาเหตุที่สำคัญ 4 ประการเช่นกัน กล่าวคือ ประการแรก สมาชิกขององค์กรนอกจากอยู่ภายใต้บริบททั้ง 3 ด้าน ดังกล่าวแล้ว ยังขาดการศึกษา ขาดการใฝ่รู้ระเบียบกฎเกณฑ์ กฎหมาย ทำให้ไม่มีความกล้าหาญในการโต้แย้งการทำงานที่ไม่ถูกต้องชอบธรรม ประการที่สอง สมาชิกองค์การห่างเหินชาวบ้าน ไม่มีการสื่อสารโดยวิธีหลากหลายมีเพียงการใช้เสียงตามสายในหมู่บ้านเท่านั้น จึงทำให้ชาวบ้านขาดพลังในการมีส่วนร่วมตรวจสอบการบริหารของอบต. และไม่ได้รับรู้อย่างเท่าทัน ประการที่สาม สมาชิกองค์กรไม่มีวัฒนธรรมการค้นหาความต้องการจากแหล่งข้อมูลจริง ซึ่งเวลาอภิปรายในสภาหรือการแสดงความคิดเห็นจึงมักใช้ความเห็นและความต้องการส่วนตัวจึงทำให้ไม่มีน้ำหนักไม่ควรแก่การรับฟัง และประการที่สี่ ผู้บริหารองค์กรและสมาชิกองค์กรมีผลประโยชน์ทับซ้อน กล่าวคือทั้งสองฝ่ายได้พึ่งพิงการเงิน หรือทรัพยากรอื่น ๆ ในการเข้าสู่อำนาจรวมทั้งเสียงสนับสนุนจากสมาชิกหรือการมีผลประโยชน์ร่วมในการรับเหมาเช่นการหาผลประโยชน์จากโครงการต่างๆ จึงทำให้ขาดความกล้าหาญทางจริยธรรมในการตรวจสอบซึ่งกันและกัน

บทสรุป จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาเห็นว่า การทำให้อบต. มีการบริหารงานตามหลักพุทธธรรมในธรรมาภิบาล จำเป็นต้องมีแนวทางและมาตรการในการควบคุมการบริหารงานของ อบต. ให้โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาของ อบต. โดยร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมตรวจสอบ และร่วมรับผลประโยชน์ทุกขั้นตอนได้อย่างอิสระ

สรุป

หลักพุทธธรรมในธรรมาภิบาลกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอันจะนำไปสู่ การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้มแข็งนั้น บทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถ้าจะให้ประสบความสำเร็จและมั่นคงต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน นักการเมืองท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะต้องร่วมมือกันอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง ภาครัฐโดยรัฐบาลจะต้องเอาจริง

เอาจึงและกำหนดให้ธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรภาครัฐต้องถือว่าเป็นวาระแห่งชาติโดยถือว่าเป็นยุทธศาสตร์ชาติที่สำคัญเร่งด่วนที่ต้องทำอย่างจริงจังและต่อเนื่อง รัฐบาลต้องมีธรรมาภิบาลในการบริหารประเทศ เพื่อเป็นแบบอย่างให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรภาครัฐอื่นๆ นอกจากนี้ปัจจัยเรื่องคนถือเป็นสิ่งสำคัญต่อการเสริมสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในการเมืองท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้นจึงต้องมีการพัฒนาระบบและกลไกธรรมาภิบาล และจิตสำนึกธรรมาภิบาลควบคู่กันไปอีกทั้งยังต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่าเมื่อองค์กรภาครัฐยอมสละอำนาจความรับผิดชอบในการตัดสินใจให้แก่กลุ่มประชาชนที่เข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อให้ความร่วมมือกับประชาชนมากขึ้น การตัดสินใจนโยบายก็จะเกิดจากการปรึกษาหารือกันอย่างแท้จริงจากทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐภาคเอกชน และภาคประชาชน ผลลัพธ์ทางสังคมก็จะเกิดจากการประนีประนอม และหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกันที่เป็นส่วนหนึ่งของหลักธรรมาภิบาลซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่ว่าด้วยการทำกิจใดๆ ที่ประกอบไปด้วยความตั้งใจมั่น ด้วยสติ สัมปะชัญญะ จิตใจแน่วแน่ สะอาดสงบ ใช้โยนิโสมนสิการและพร้อมรับฟังการกล่าวตำหนิจากคนอื่น (ปะระโตโฆสะ) ชื่อว่า เป็นสัมมาทิฎฐิ เรียกว่า หลักการมีส่วนร่วม การเคารพคนอื่น (สมานัตตา) การพร้อมตรวจสอบตนเอง (อัตตานัง โจทยัตตานัง)

เอกสารอ้างอิง

- กรมพล ทองธรรมชาติและคณะ. (2555). *การเมืองและการปกครองไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช,
- โกวิท พวงงาม. (2552). *มิติใหม่การปกครองท้องถิ่น : วิสัยทัศน์กระจายอำนาจและการบริหารงานท้องถิ่น*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.
- ชัยอนันต์ สมุทรวานิช. (2543). *ธรรมาภิบาลการมีส่วนร่วมของประชาชนและกระบวนการทางด้านสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร : เดือนตุลาการพิมพ์.
- ชูศักดิ์ เทียงตรง. (2518). *การบริหารการปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2541). *ธรรมรัฐแห่งชาติ ยุทธศาสตร์กู่หายนะประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สายธาร.
- ปัญญา ฉายะจินดาวงศ์ และรัชณี ภู่อระกุล. (2549). *ธรรมาภิบาล Good Governance กับสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์.
- วุฒิสสาร ต้นไชย. (2552). *ยุทธศาสตร์การปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร : เอ็กเปอเน็ต.

- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่นๆ. (2545). *ทฤษฎีองค์การ : ฉบับมาตรฐาน*. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร.
- สมเกียรติ วันทะนะ. (2550) “สังคมศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์เปรียบเทียบกับสังคมศาสตร์ตามแนวตะวันตก”. *เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- สุดจิต นิมิตกุล. (2543). *กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดี : การปกครองที่ดี Good Governance*. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์.
- สุนทรีย์ อาสะไวย์. (2524). “จากอุดมการณ์พระศรีอารีย์ถึงกบฏผู้มีบุญภาคอีสาน”. *เอกสารประกอบการสัมมนาสองศตวรรษรัตนโกสินทร์ : ความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524.
- อานันท์ ปันยารชุน. (2542). “มุมมองนายอานันท์”. *มติชน*. 11 กรกฎาคม 2542 : 2.
- เอเจอร์ แซม. (2545). *ธรรมาภิบาลการปกครองที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์น้ำฝน.
- Eni Eja.Alobo. (2014). “Promoting the Culture of Democracy and Good Governance in Local Government Councils in Nigeria : The Role of the Legislature”. *British Journal of Arts and Social Sciences*. 18 (1), 19-38.

การถวายสัตย์ปฏิญาณกับการทำหน้าที่คณะรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา
Take an oath of allegiance to acting of Field Marshal Prayut Chanocha
Government

พระมหาธนาศิลปิน ธมมานุสารี* บวร ชมขุนศรี**

บทคัดย่อ

การถวายสัตย์ปฏิญาณ เป็นการปฏิบัติที่มีมาแต่โบราณสืบทอดมาจากพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา เป็นการแสดงถึงความจงรักภักดีโดยการเปล่งวาจาก่อนเข้ารับหน้าที่ และถือเอาวันแรกของการปฏิบัติงานเป็นวันถวายสัตย์ปฏิญาณ ซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 20 ฉบับ มีบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการถวายสัตย์ปฏิญาณ 9 ฉบับ เป็นการเปล่งวาจาตามถ้อยคำที่กฎหมายกำหนด ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 เป็นต้นมา ได้บัญญัติให้องคมนตรี คณะรัฐมนตรี และผู้พิพากษา ต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ก่อนเข้ารับหน้าที่ และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้เพิ่มเติมให้บุคคลดังนี้ ได้แก่ องคมนตรี คณะรัฐมนตรี ผู้พิพากษา และตุลาการ ต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ ก่อนเข้ารับหน้าที่

คำสำคัญ: สัตย์ปฏิญาณ, การทำหน้าที่

Abstract

Avowal is an ancient practice inherited. It represents loyalty by uttering words before taking office. And took the first day of work. In the 20 Thai constitution. There are 9 constitutional provisions regarding the pledge. Is the utterance of words according to the law. Since the Constitution of the Kingdom of Thailand BE 2517 onwards. Has given the Privy Councilor, the Cabinet and the judges Must make a vow to the king. Before taking office.

* นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

**อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

And in the Constitution of the Kingdom of Thailand BE 2550 (2007) Can add more people as follows. the Privy Councilor, the Cabinet, the Judges and the Judiciary, must make a solemn declaration to the King Before taking office.

บทนำ

การถวายสัตย์ปฏิญาณ กล่าวได้ว่าเป็นการปฏิบัติที่มีมาแต่โบราณสืบทอดมาจากพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา (พระราชพิธีศิริสัจจานกาลหรือพระราชพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา) เนื่องจากประชาชนสมัยโบราณมีความผูกพันกับพระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชอำนาจสูงสุด และเป็นศูนย์กลางของพระราชอาณาจักร เพื่อให้พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการดื่มน้ำสาบานว่าจะจงรักภักดีและซื่อตรงต่อพระมหากษัตริย์ เป็นการให้สัตย์สาบานประเภทหนึ่งที่ใช้น้ำเป็นสื่อกลาง ส่วนในทางปฏิบัติของการถือน้ำนั้นเป็นการเอา คม ศาสตราวุธต่างๆ มาทำพิธีสวดหรือสาปแช่งด้วยการโอบอ้อมลีลาของเครื่องรางน้ำ พระราชพิธีนี้เชื่อว่ามีมาก่อนการก่อตั้งกรุงศรีอยุธยา และยังเป็นที่แพร่หลายในดินแดนภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังมีหลักฐานจารึกที่กรอบประตูศิลาของโบราณสถานพิมานอากาศในเมืองนครธมว่า เป็นคำสาบานของพวกข้าราชการที่เรียกว่า พระตำรวจ ถวายสัตย์สาบานต่อพระเจ้าศรีสุริยวรมันที่ 1

ความหมายของการถวายสัตย์ปฏิญาณ

คำว่า “สัตย์ปฏิญาณ” ประกอบไปด้วยคำสองคำ คือ “สัตย์” เป็นคำนาม สะกดแบบสันสกฤต แปลว่า ความจริง ซึ่งตรงกับคำว่า “สัจ” หรือ “สัจจ” ซึ่งเป็นการสะกดแบบบาลี “ปฏิญาณ” เป็นคำศรัทธา สะกดแบบบาลี แปลว่าให้คำมั่นสัญญา “ถวายสัตย์ปฏิญาณ” จึงแปลได้ว่า ถวาย (ให้) คำมั่นสัญญาอันเป็นความจริง แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นการแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์

บุคคลใดเมื่อได้รับแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรี แม้จะมีประกาศพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งแล้ว บุคคลนั้นยังไม่ควรเริ่มปฏิบัติงานจนกว่าจะได้เข้าเฝ้าฯ ถวายสัตย์ปฏิญาณเสียก่อนแล้วจึงจะเข้ารับหน้าที่และเริ่มปฏิบัติงานได้ การที่มีประกาศพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งรัฐมนตรีแล้วแต่รัฐมนตรีใหม่ผู้ใดยังไม่ถวายสัตย์ปฏิญาณ ในทางกฎหมายถือว่าผู้นั้นยังเป็นรัฐมนตรีที่ไม่สมบูรณ์ ยังใช้อำนาจหน้าที่ของรัฐมนตรีไม่ได้

ความสำคัญ

การถวายสัตย์ปฏิญาณ กล่าวได้ว่าเป็นการปฏิบัติที่มีมาแต่โบราณสืบทอดมาจากพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา (พระราชพิธีศิริสัจจปานกาลหรือพระราชพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัจจา) เนื่องจากประชาชนสมัยโบราณมีความผูกพันกับพระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชอำนาจสูงสุด และเป็นศูนย์กลางของพระราชอาณาจักร เพื่อให้พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการตั้งมั่นว่า จะจงรักภักดีและซื่อตรงต่อพระมหากษัตริย์ เป็นการให้สัตย์สาบานประเภทหนึ่งที่ใช้น้ำเป็นสื่อกลาง ส่วนในทางปฏิบัติของการถือน้ำนั้นเป็นการเอา คมศาสตราวุธต่างๆ มาทำพิธีสวดหรือสาปแช่งด้วยการโหมอ่านลิลิตโองการแช่งน้ำ ถือว่าเป็นพิธีระงับยุคเข่นของบ้านเมือง พระราชพิธีนี้เชื่อกันว่ามีมาก่อนการก่อตั้งกรุงศรีอยุธยา และยังเป็นที่แพร่หลายในดินแดนภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังมีหลักฐานจารึกที่กรอบประตูศิลาของโบราณสถานพินาศในนครธมว่า เป็นคำสาบานของพวกข้าราชการที่เรียกว่า พระตำรวจ ถวายสัตย์สาบานต่อพระเจ้าศรีสุริยวรมันที่ 1

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีนี้มีหลักฐานวรรณกรรมเรื่อง ลิลิตโองการแช่งน้ำใช้เป็นประกาศคำถวายสัตย์ในพระราชพิธีถือน้ำ พระราชพิธีดังกล่าวนี้ยังประกอบในโอกาสต่างๆ เช่น พระราชพิธีถือน้ำเมื่อพระมหากษัตริย์เสด็จขึ้นครองราชย์ พระราชพิธีถือน้ำเมื่อออกสงคราม นอกเหนือไปจากที่กระทำเป็นประจำทุกปี ปีละสองครั้ง ในสมัยอยุธยาข้าราชการถือน้ำที่วัดพระศรีสรรเพชญ์ ต่อมาย้ายไปที่วิหารพระมงคลบพิตร เมื่อถือน้ำแล้วใช้ดอกไม้ธูปเทียนไปถวายบังคมพระเชษฐบิดร เป็นเทวรูปฉลองพระองค์ของพระเจ้าอู่ทอง หรือสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 แล้วจึงเข้าไปถวายบังคมพระเจ้าแผ่นดินพร้อมกัน หากผู้ใดไม่สามารถเข้ามาถือน้ำในกรุงศรีอยุธยาได้ จะประกอบพระราชพิธีถือน้ำที่วัดอารามใหญ่ๆ ในท้องที่นั้น

การถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาแต่เดิมนั้น กระทำหลายครั้งในช่วงปี จากหลักฐานที่พบในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ แบ่งการถือน้ำออกเป็น 2 แบบใหญ่ คือ การถือน้ำประจำ และการถือน้ำจร ดังนี้

1. การถือน้ำประจำ สามารถแยกย่อยออกได้ตามฐานะทางสังคมคือ

1.1 การถือน้ำของพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการทหารและพลเรือนทุกคน รวมทั้งภรรยา บุตร ธิดา และข้ารับใช้ของพระบรมวงศานุวงศ์ และบรรดาพระราชวงศ์ต่างๆ ที่มีศักดินา 400 ขึ้นไป กำหนดให้ถือน้ำในพิธีตรุษ เดือน 5 และพิธีสารทเดือน 10 ปีละ 2 ครั้ง

1.2 การื่อน้ำของทหารที่เข้าเวรประจำเดือนที่ผลัดเปลี่ยนเวรประจำการกันไปทุกเดือน กำหนดให้ื่อน้ำทุกวันขึ้น 3 ค่ำ เพราะขณะนั้นมีระบบการเกณฑ์ราษฎรเข้ารับราชการทหารที่เรียกว่า เข้าเดือน-ออกเดือน จึงมีการสลับสับเปลี่ยนตัวคนกันตลอดทุกเดือน

2. การื่อน้ำจร เป็นการื่อน้ำในกรณีพิเศษที่ไม่กำหนดเวลาตายตัว ขึ้นกับสภาวะเหตุการณ์แวดล้อมเป็นหลัก แยกย่อยออกได้ คือ

2.1 การื่อน้ำเมื่อมีการผลัดแผ่นดิน จะต้องมีการื่อน้ำพระพิพัฒน์สัตยาถวายพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใหม่ในทันทีที่ทรงรับราชสมบัติ

2.2 การื่อน้ำเมื่อมีผู้ที่มาแต่เมืองปัจจามิตรเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร

2.3 การื่อน้ำเมื่อมีการถวายตัวของบุคคลที่เข้ารับราชการในตำแหน่งที่ปรึกษาข้าราชการต่างๆ ในทันทีที่เข้ารับตำแหน่ง ในปัจจุบันสำหรับข้อนี้ได้ปรับเปลี่ยนเป็น “การถวายสัตย์ปฏิญาณตน” ต่อเฉพาะพระพักตร์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แทนการดื่มน้ำพระพิพัฒน์สัตยา

หลักสากลและจารีตประเพณีในการกล่าวคำสัตย์ปฏิญาณ

โดยหลักสากลและจารีตประเพณีในระบอบประชาธิปไตยในอารยธรรมโลกการกล่าวคำสัตย์ปฏิญาณของผู้นำประเทศก่อนทำหน้าที่รัฐบาล มีความสำคัญเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ซึ่งทุกๆ รัฐบาลจะต้องทำหน้าที่กล่าวคำถวายสัตย์ปฏิญาณตามข้อกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างเคร่งครัด และถูกต้องทุกประการ ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นและเงื่อนไขบังคับก่อนที่จะเข้าทำหน้าที่รัฐบาล ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในการทำหน้าที่บริหารประเทศ โดยเฉพาะในประเทศไทยรัฐธรรมนูญกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งองค์กรตามรัฐธรรมนูญต้องปฏิญาณตนก่อนรับหน้าที่ อาทิ ตุลาการ ผู้พิพากษา รัฐมนตรี ซึ่งถือได้ว่าปฏิบัติตามกฎหมายสูงสุด คือกฎหมายรัฐธรรมนูญ กรณีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี จะต้องกล่าวคำถวายสัตย์ปฏิญาณให้ครบถ้อยคำ ซึ่งถือเป็นสาระสำคัญอันเป็นองค์ประกอบของการถวายสัตย์ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี กลับถวายสัตย์ปฏิญาณโดยตัดถ้อยคำที่ว่า “ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ” ออกไป ซึ่งถือเป็นสาระสำคัญในการที่นายกรัฐมนตรีไม่สามารถละทิ้งถ้อยคำสำคัญนี้ได้อย่างเด็ดขาด เพราะการปฏิญาณไม่ครบถ้อยคำที่บัญญัติไว้ จะมีผลกระทบทางการเมืองอย่างรุนแรง ถึงขนาดอาจทำให้รัฐบาลชุดนี้เป็นโมฆะ ไม่สามารถทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินได้ต่อไป ซึ่งเป็นผลพวงมาจากพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่ไม่ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญ และอาจนำไปสู่ข้อกล่าวหาร้ายแรงในความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 112 และมาตรา 157 ได้เช่นกัน ที่สำคัญอีก

ประการหนึ่งคือ ทำให้ประชาชนเกิดความหวาดระแวงไม่เชื่อถือต่อผู้นำและคณะรัฐมนตรีชุดนี้ อีกทั้งจะเห็นได้ว่าจนถึงวันนี้ยังไม่มีผู้เกี่ยวข้องในรัฐบาลโดยเฉพาะรองนายกฝ่ายกฎหมายออกมาชี้แจงในเรื่องนี้แต่อย่างใด

การถวายสัตย์ปฏิญาณตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

การถวายสัตย์ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ทั้ง 20 ฉบับ พบว่า มีบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้ฝ่ายบริหารหรือคณะรัฐมนตรีต้องปฏิญาณตนต่อพระพักตร์พระมหากษัตริย์ดังปรากฏถ้อยคำในรัฐธรรมนูญฉบับต่างๆ ดังนี้

1) รัฐธรรมนูญฉบับที่ 1 (27 มิถุนายน 2475)

ไม่มีบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการถวายสัตย์ปฏิญาณ

2) รัฐธรรมนูญฉบับที่ 2 (10 ธันวาคม 2475)

ไม่มีบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการถวายสัตย์ปฏิญาณ

3) รัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 (9 พฤษภาคม 2489)

ไม่มีบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการถวายสัตย์ปฏิญาณ

4) รัฐธรรมนูญฉบับที่ 4 (9 พฤศจิกายน 2490)

ไม่มีบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการถวายสัตย์ปฏิญาณ

5) รัฐธรรมนูญฉบับที่ 5 (23 มีนาคม 2492) มีบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการ

ถวายสัตย์ปฏิญาณ โดยมาตรา 141 ก่อนเข้ารับหน้าที่รัฐมนตรีต้องปฏิญาณตนเฉพาะพระพักตร์พระมหากษัตริย์ ด้วยถ้อยคำดังต่อไปนี้

“ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะซื่อสัตย์สุจริตและจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ (พระบรมนามาภิไธย) และจะปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ”

6) รัฐธรรมนูญฉบับที่ 6 (8 มีนาคม 2495)

ไม่มีบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการถวายสัตย์ปฏิญาณ

7) รัฐธรรมนูญฉบับที่ 7 (28 มกราคม 2502)

ไม่มีบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการถวายสัตย์ปฏิญาณ

8) รัฐธรรมนูญฉบับที่ 8 (20 มิถุนายน 2511) มีบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการถวายสัตย์ปฏิญาณ โดยมาตรา 138 ก่อนเข้ารับหน้าที่รัฐมนตรีต้องปฏิญาณตนเฉพาะพระพักตร์พระมหากษัตริย์ ด้วยถ้อยคำดังต่อไปนี้

“ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ข้าพระพุทธเจ้า จะซื่อสัตย์สุจริตและจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชนทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ”

9) รัฐธรรมนูญฉบับที่ 9 (15 ธันวาคม 2515)

ไม่มีบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการถวายสัตย์ปฏิญาณ

10) รัฐธรรมนูญฉบับที่ 10 (4 ตุลาคม 2517) มีบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการถวายสัตย์ปฏิญาณ โดยมาตรา 178 ก่อนเข้ารับหน้าที่ รัฐมนตรีต้องถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อพระมหากษัตริย์ ด้วยถ้อยคำต่อไปนี้

“ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ข้าพระพุทธเจ้า จะซื่อสัตย์สุจริต และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ”

11) รัฐธรรมนูญฉบับที่ 11 (23 ตุลาคม 2519)

ไม่มีบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการถวายสัตย์ปฏิญาณ

12) รัฐธรรมนูญฉบับที่ 12 (9 พฤศจิกายน 2520)

ไม่มีบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการถวายสัตย์ปฏิญาณ

13) รัฐธรรมนูญฉบับที่ 13 (22 ธันวาคม 2521) มีบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการถวายสัตย์ปฏิญาณ โดยมาตรา 147 ก่อนเข้ารับหน้าที่ รัฐมนตรีต้องถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อพระมหากษัตริย์ ด้วยถ้อยคำต่อไปนี้

“ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะซื่อสัตย์สุจริต และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ”

14) รัฐธรรมนูญฉบับที่ 14 (1 มีนาคม 2534)

ไม่มีบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการถวายสัตย์ปฏิญาณ

15) รัฐธรรมนูญฉบับที่ 15 (9 ธันวาคม 2534) มีบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการถวายสัตย์ปฏิญาณ โดยมาตรา 160 ก่อนเข้ารับหน้าที่ รัฐมนตรีต้องถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อพระมหากษัตริย์ ด้วยถ้อยคำต่อไปนี้

“ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ข้าพระพุทธเจ้า จะซื่อสัตย์สุจริต และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ”

16) รัฐธรรมนูญฉบับที่ 16 (11 ตุลาคม 2540) มีบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการถวายสัตย์ปฏิญาณ โดยมาตรา 205 ก่อนเข้ารับหน้าที่ รัฐมนตรีต้องถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อพระมหากษัตริย์ ด้วยถ้อยคำต่อไปนี้

“ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ข้าพระพุทธเจ้า จะซื่อสัตย์สุจริต และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ”

17) รัฐธรรมนูญฉบับที่ 17 (1 ตุลาคม 2549)

ไม่มีบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการถวายสัตย์ปฏิญาณ

18) รัฐธรรมนูญฉบับที่ 18 (24 สิงหาคม 2550) มีบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการถวายสัตย์ปฏิญาณ โดยมาตรา 175 ก่อนเข้ารับหน้าที่ รัฐมนตรีต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ ด้วยถ้อยคำ ดังต่อไปนี้

“ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะจงรักภักดี ต่อพระมหากษัตริย์ และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ”

19) รัฐธรรมนูญฉบับที่ 19 (22 กรกฎาคม 2557) มีบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการถวายสัตย์ปฏิญาณ โดยมาตรา 19 วรรคสอง ก่อนเข้ารับหน้าที่ รัฐมนตรีต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ด้วยถ้อยคำดังต่อไปนี้

“ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ”

20) รัฐธรรมนูญฉบับที่ 20 (6 เมษายน 2560) มีบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการถวายสัตย์ปฏิญาณ มาตรา 161 บัญญัติไว้ว่า ก่อนเข้ารับหน้าที่ รัฐมนตรีต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ด้วยถ้อยคำ ดังต่อไปนี้

“ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชนทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ”

กล่าวได้ว่า รัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้คณะรัฐมนตรีถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระพักตร์พระมหากษัตริย์ โดยเริ่มตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 รวมถึงบทบัญญัติดังกล่าวปรากฏในรัฐธรรมนูญ จำนวน 9 ฉบับ จนถึงฉบับปัจจุบัน ซึ่งถ้อยคำของคำปฏิญาณทุกถ้อยคำเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 โดยมีการปรับเปลี่ยนถ้อยคำมาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 เพียงเล็กน้อย

การถวายสัตย์ปฏิญาณของคณะรัฐมนตรี

จากในกรณีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี นำคณะรัฐมนตรีถวายสัตย์ปฏิญาณ เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2562 ที่ผ่านมา ด้วยถ้อยคำไม่ครบถ้วนของคำปฏิญาณ ซึ่งบางคำขาดหายและมีเพิ่มเติมบางคำแทน ซึ่งไม่ตรงกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 161 ซึ่งขาดหายไปเป็นสาระสำคัญในประโยคที่ว่า **“ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ”** อันเป็นเหตุให้ นายปิยบุตร แสงกนกกุล ส.ส. บัญชีรายชื่อ พรรคอนาคตใหม่ อภิปรายถึง การถวายสัตย์ปฏิญาณของรัฐบาล โดยการนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ในฐานะที่เป็นนายรัฐมนตรีที่นำคณะรัฐมนตรีเข้าถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ และในฐานะที่เป็นคนกล่าวนำการปฏิญาณไม่ได้กล่าวคำถวายสัตย์ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 161 บัญญัติไว้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งถ้าหากผิดพลาดก็ออกมายอมรับเสีย และหาแนวทางการแก้ไขต่อไป หรือถ้าจะยึดกันแบบนี้ตนมองว่าจะเป็นอันตราย เพราะหากเราบอกว่าการปฏิญาณตนสามารถขาดตกบกพร่องไปได้ โดยที่ไม่ใช่คำเชื่อม แต่เป็นข้อความสำคัญที่หายไปเป็นประโยค ถ้าจะยึดตรงนี้เป็นบรรทัดฐาน นายกฯ คนต่อไปก็สามารถตัดต่อถ้อยคำการปฏิญาณตนได้ โดยไม่ต้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ อย่างนั้นหรือ และนายสุทิน คลังแสง ส.ส.มหาสารคาม พรรคเพื่อไทย ก็ได้อภิปรายถึงเรื่องดังกล่าวอีกครั้งว่า การไม่พูดเพราะลืมหรือจงใจ และบอกว่าเชื่อว่าจงใจ เพราะ

สอดคล้องกับพฤติกรรมที่ไม่ปฏิบัติตาม รัฐธรรมนูญ พร้อมระบุว่า อยากให้นายกรัฐมนตรีตอบเรื่องนี้

และเห็นว่าเมื่อคณะรัฐบาล โดยการนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี กล่าวคำถวายสัตย์ปฏิญาณไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ปัญหาตามมาก็คือ การถกเถียงอย่างมากจากกระแส สังคมนักวิชาการและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องออกมาแสดงความกังวลว่า การถวายสัตย์ปฏิญาณดังกล่าว ชอบด้วยกฎหมายและมีผลสมบูรณ์หรือไม่ และมีผลกระทบทางการเมืองทำให้คณะรัฐมนตรีเข้ารับหน้าที่โดยถูกต้องตามรัฐธรรมนูญหรือไม่

สรุป

ในเรื่องที่นายกรัฐมนตรีถวายสัตย์ปฏิญาณไม่ครบถ้วนตามรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะเกิดด้วยความประมาทเลินเล่อหรือเจตนาหรือไม่ หรือเกิดขึ้นด้วยเหตุผลในก็ตาม ทางออกที่ดีที่สุดคือ ให้ผู้เกี่ยวข้องในรัฐบาลรีบออกมาชี้แจงและทำความเข้าใจในเรื่องนี้เพื่อให้สังคมได้รับทราบถึงเหตุที่เกิดขึ้น โดยออกมาแสดงความรับผิดชอบยอมรับความบกพร่องและรีบแก้ไขข้อบกพร่องโดยเร็ว ก่อนการอภิปรายไม่ไว้วางใจ เพราะหากยังปล่อยให้รัฐบาลบริหารราชการแผ่นดินเนิ่นนานไป ก็จะมีแก้ไขสิ่งต่างๆ ได้ยากและจะเป็นปัญหากับสิ่งที่รัฐบาลได้ทำลงไปก่อนหน้านี้แล้ว

เอกสารอ้างอิง

- คณิน บุญสุวรรณ. (2548). **ปทานุกรมศัพท์รัฐสภาและการเมืองไทย**. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.
- พัฒน์ นิลวัฒนานนท์. (2499). “การถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา”. **รัฐสภาสาร**. 4, 25 มิถุนายน.
- มนตรี ชลาชนเดชะ. (2512). “พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา”. **รัฐสภาสาร**. 17, 9 สิงหาคม.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด มหาชน.
- ลิขิต อธิเวศิน. (2551). “คำปฏิญาณอันศักดิ์สิทธิ์”. **ผู้จัดการรายวัน**. 10 กรกฎาคม.
- มติชนออนไลน์. **นายกสมาคมทนายชี้ ‘ประยุทธ์’ ถวายสัตย์ไม่ครบ ขัดรธน. เสี่ยงรัฐบาลเป็นโมฆะ**. แหล่งข้อมูล. [ออนไลน์]
https://www.matichon.co.th/local/crime/news_1609747
- สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. **รวมรัฐธรรมนูญ**. แหล่งข้อมูล. [ออนไลน์]
<http://www.parliament.go.th/elaw/> (6 สิงหาคม 2562).

ขบวนการทางการเมือง : แนวทางการพัฒนาประชาธิปไตย

Political Movement: Democratic Development Approach

ยุทธนา ปราณีต* อภิญา ฉัตรช่อฟ้า**

บทคัดย่อ

ขบวนการทางการเมือง ที่จะมาส่งเสริมหรือมีแนวร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตย เช่น พรรคการเมือง บนขอบเขตของพื้นฐานความเข้าใจประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ สื่อมวลชนมีขอบเขตในการสื่อสาร การมีส่วนร่วมที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่เป็นไปในทิศทางหรือแนวทางที่สร้างสรรค์ การพัฒนาระบบประชาธิปไตยให้มั่นคงและยั่งยืน ขบวนการทางการเมืองต้องพัฒนาวิถีชีวิตประชาชนให้มีจิตสำนึกแบบประชาธิปไตย มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม หรือสื่อมวลชนที่มีบทบาทและอิทธิพลทำหน้าที่เป็นตัวกลาง นำเสนอสื่อที่เป็นกลางในการสื่อกลางระหว่างประชาชนกับรัฐบาลหรือระหว่างประชาชนกับรัฐและพรรคการเมือง ผลักดันให้ประชาชนเข้าไปมีบทบาททางการเมืองด้วยความเป็นกลาง สื่อมวลชนเสนอสื่อที่เป็นกลางในการเป็นสื่อกลาง การพัฒนาประชาธิปไตยก็เป็นกลางตามแนวเจตนารมณ์ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ประชาชน รัฐ สังคม ประเทศชาติ ก็จะมีมั่นคง

คำสำคัญ: ขบวนการทางการเมือง แนวทางการพัฒนา, ประชาธิปไตย

Abstract

Political movement. to promote or coalition for democratic development, such as political parties. On the boundaries of fundamental democratic understanding. Media has scope for communication. Participation with a political ideology that is the direction or creative direction. Development of democracy for stability and sustainability. The political movement must develop people's lives to have democratic consciousness. Have responsibility to the public

* ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

or media with roles and influences acting as intermediaries. Propose media that is neutral interpersonal communication with the government or between people and states and political parties. Pushing people into political roles with neutrality. The media offered neutral things in the medium. The development of democracy is neutral in accordance with the spirit of democratic government.

Keys words: Political movement, Development Approach, Democratic

ความนำ

การเมืองไทยนับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขที่ทรงอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ประเทศไทยมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ 2 ลักษณะคือ รัฐธรรมนูญ มุ่งจะใช้บังคับเป็นการถาวรโดยที่มีการยกเว้นอย่างเป็นระบบ กับ รัฐธรรมนูญที่มุ่งจะใช้บังคับเป็นการชั่วคราวซึ่งมักเรียก **ธรรมนูญการปกครอง**

รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวบางฉบับใช้บังคับเป็นเวลานาน เช่น ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2502 ซึ่งเกิดขึ้นจากรัฐประหารรัฐบาลของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่ได้บังคับใช้เป็นเวลา 9 ปีเศษ แต่รัฐธรรมนูญฉบับถาวรหลายฉบับใช้บังคับในระยะเวลาลสั้นๆ เพราะเป็นรัฐธรรมนูญที่มีหลักการสอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่ไม่สอดคล้องกับโครงสร้างอำนาจทางการเมืองซึ่งไม่ได้อยู่ในมือของประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งตกอยู่ในมือของกลุ่มข้าราชการประจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนายทหารระดับสูง ด้วยเหตุนี้ รัฐธรรมนูญที่มุ่งจะใช้บังคับเป็นการถาวร จึงมักถูกยกเลิกโดยคณะที่ทำการรัฐประหาร ที่เป็นผู้นำทางทหาร เมื่อคณะรัฐประหาร ซึ่งมีชื่อเรียกแตกต่างกันไป เช่น คณะปฏิวัติ คณะปฏิรูป หรือคณะรักษาความสงบเรียบร้อย ยึดอำนาจได้สำเร็จก็จะประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวแล้ว จึงร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวร และเมื่อประกาศใช้รัฐธรรมนูญที่มุ่งใช้บังคับถาวรแล้วก็จะมีการเลือกตั้งและตามด้วยการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ตามวิถีทางของรัฐธรรมนูญฉบับถาวร แต่เมื่อรัฐบาลบริหารประเทศไปได้ระยะหนึ่งก็จะถูกรัฐประหาร และประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับถาวร แล้วก็ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวพร้อมทั้งจัดให้การร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวรใหม่อีก หมุนเวียนเป็นวงจรการเมืองของประเทศไทยมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานานนับหลายสิบปี นับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา

ขบวนการทางการเมืองที่จะมาส่งเสริมหรือมีแนวร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตย เช่น พรรคการเมือง สื่อมวลชน การมีส่วนร่วม อุดมการณ์ทางการเมือง ที่เป็นไปในทิศทางหรือแนวทางที่สร้างสรรค์ ปัญหาการสื่อสารทางการเมืองไทย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการครอบงำสื่อ ปัญหาการสื่อสารทางการเมืองในแง่ของจริยธรรมของผู้ใช้สื่อ และปัญหาด้านบุคลากรที่ทำหน้าที่สื่อมวลชน อย่างไรก็ตามแนวโน้มการสื่อสารทางการเมืองไทยนั้น สื่อน่าจะมีความเป็นสาธารณะร่วมกันมากขึ้นอันเนื่องจากการปฏิรูปสื่อรวมทั้งเสรีภาพของหนังสือพิมพ์และสื่อสิ่งพิมพ์ที่จะมีเพิ่มมากขึ้นภายหลังจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติจัดการพิมพ์ พ.ศ. 2550 การขับเคลื่อนทางสังคมด้วยกระแสดความคิดเรื่องการสร้างพื้นที่สาธารณะเพื่อสร้างขบวนการทางการเมืองที่เข้มแข็ง ซึ่งอาจจะส่งผลให้ปัญหาต่างๆ ได้มีการคลี่คลายได้ด้วยตัวเอง ซึ่งในปัจจุบันสถานการณ์สังคมการเมืองปัจจุบัน สื่อ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการช่วงชิงหรือการมีส่วนร่วม นับว่าเป็นหัวใจสำคัญในการเคลื่อนไหว

พรรคการเมือง

พรรคการเมือง คือ องค์กรทางการเมืองที่รวมบุคคลที่มีอุดมการณ์เดียวกัน นั่นคือมีแนวความคิดทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ แบบเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน เพื่อส่งบุคคลเข้ารับเลือกตั้ง เพื่อให้ได้เสียงข้างมากในรัฐสภาและจัดตั้งรัฐบาลเข้ามาบริหารประเทศตามแนวความคิดหรือนโยบายที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ของกลุ่ม

โดยมีหน้าที่มีอยู่หลายประการ แต่อาจแยกหน้าที่หลักของพรรคการเมืองออกเป็นสองประการใหญ่ๆ หน้าที่อื่นๆนั้นเพียงแต่แยกย่อยออกจากหน้าที่หลักทั้งสองประการนี้เท่านั้น หน้าที่ของพรรคการเมือง คือ

๑. พรรคการเมืองเป็นตัวกลางเชื่อมความต้องการและบทบาทของประชาชนกับรัฐบาล ถ้าประชาชนไม่มีอิทธิพลต่อองรัฐบาล หากแต่ถ้าประชาชนที่มีความเห็นตรงกันมารวมตัวกันเข้า ทำความคิดเห็นเป็นปึกแผ่น ในรูปของนโยบายพรรคการเมืองทำให้ความต้องการของประชาชนมีน้ำหนักขึ้น พรรคการเมืองจะเป็นผู้รวบรวม คัดเลือก และส่งผ่านประเด็นเกี่ยวกับผลประโยชน์ของประชาชนและกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ที่เป็นฐานเสียงของตนเข้าสู่การพิจารณาของรัฐ และผลักดันให้รัฐบาลนำความต้องการดังกล่าวไปปฏิบัติ ทำให้รัฐบาลมีโอกาสได้สื่อสารกับประชาชนผ่านตัวกลาง นอกจากนี้ ในแง่ตัวกลางเชื่อมบทบาทของประชาชนกับรัฐบาล พรรคการเมืองยังเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมือง โดยคัดเลือกผู้มีความสามารถมาเป็น

ผู้สมัครรับเลือกตั้งเพื่อชิงชัยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือรัฐบาลแทนประชาชนส่วนใหญ่ โดยในหน้าที่นี้ พรรคการเมืองต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ด้านการเมืองการปกครองประเทศด้วย

๒. พรรคการเมืองเป็นผู้ใช้อำนาจทางการเมืองในฐานะเป็นผู้นำรัฐบาล

หากพรรคการเมืองสามารถชนะการเลือกตั้งได้เสียงข้างมากในรัฐสภา และจัดตั้งรัฐบาล พรรคการเมืองย่อมเป็นผู้กำหนดกฎหมายตามความประสงค์ของประชาชน และนำกฎหมายนั้นไปบังคับใช้ พรรคการเมืองกลายเป็นผู้นำความต้องการของประชาชนมาปฏิบัติให้เกิดผลด้วยตนเอง นอกจากนี้ การใช้อำนาจพรรคการเมืองยังหมายรวมถึงการที่พรรคการเมืองเป็นฝ่ายค้านที่คอยตรวจสอบควบคุมการใช้อำนาจของฝ่ายรัฐบาล โดยการตั้งกระทู้ถาม พิจารณากลับกรองร่างพระราชบัญญัติ รวมทั้งการเสนอญัตติอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล

3. คุณค่าของพรรคการเมืองต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย

การปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย ก็สามารถมีพรรคการเมืองได้ อาทิ พรรคคอมมิวนิสต์ ในประเทศที่มีการปกครองระบอบสังคมนิยม แต่พรรคการเมืองเหล่านั้นไม่สามารถทำหน้าที่พรรคการเมืองได้ เพราะมิได้เป็นตัวกลางเสนอความต้องการของประชาชนให้แก่รัฐบาล ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนที่สนใจเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมือง การใช้อำนาจรัฐพรรคการเมืองก็ไม่สามารถทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐให้แก่ประชาชนได้

พรรคการเมืองจะปฏิบัติหน้าที่ได้ในภาวะการณ์ที่เกิดในบรรยากาศประชาธิปไตย ซึ่งรับรองความเสมอภาค สิทธิในการเข้าถึงข้อมูล สิทธิในการชุมนุม สิทธิในแสดงความคิดเห็น การปกครองระบอบประชาธิปไตยทางตรง พรรคการเมืองไม่ใช่เรื่องจำเป็น

ความจำเป็นที่จะต้องมีการเลือกตั้งก็ปรากฏเด่นชัดขึ้น เมื่อสังคมมีความสลับซับซ้อน ประชาชนมีจำนวนมาก จึงเกิดเป็นประชาธิปไตยแบบตัวแทนขึ้น โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง การรวมตัวกันเป็นพรรคการเมืองเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน การจัดตั้งขึ้นเป็นพรรคการเมืองนั้นทำให้ต้องฟังคำเรียกร้องของประชาชนซึ่งเป็นฐานเสียง

พรรคการเมืองเกิดจากประชาชนเข้มแข็งและทำให้รัฐบาลมีเสถียรภาพ ในการดำเนินนโยบาย โดยสถาบันต่างๆ ในสังคมร่วมกันตรวจสอบได้ เช่น สื่อ หรือ องค์การภาคประชาชน เข้ามาตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐแทนพรรคการเมือง เช่น การลงชื่อเสนอกฎหมาย หรือถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ถ้าหากภาคประชาชนเข้มแข็งพรรคการเมืองก็อ่อนแอ ทำให้บทบาทในสังคมปัจจุบันของพรรคการเมือง แบ่งเป็นหลายก๊กหลายเหล่าหลายกอ แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งหากประชาชนต้องการและเรียกร้องประชาธิปไตย

พรรคการเมืองเป็นสถาบันสำคัญและเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นต่อการเมืองในระบบประชาธิปไตย เป็นองค์การที่เข้ามาใช้อำนาจอธิปไตยในนามของประชาชน หากประเทศใดพรรคการเมืองขาดความเป็นสถาบัน ปราศจากคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และไร้สมรรถภาพในการแสดงบทบาทเพื่อขับเคลื่อนประชาธิปไตยให้ก้าวหน้า ก็จะทำให้การเมืองแบบประชาธิปไตยของประเทศนั้นอ่อนแอ ขาดความชอบธรรม และขาดเสถียรภาพ ซึ่งจะนำไปสู่การจួจของระบบประชาธิปไตยในที่สุด

พรรคการเมืองจำนวนมากไม่น้อยกำเนิดจากกลุ่มคนเล็กๆ ที่มีผลประโยชน์และอุดมการณ์ร่วมกัน ซึ่งมักเป็นกลุ่มชนชั้นนำของสังคมที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจระดับสูง

หากพรรคการเมืองไร้เป้าประสงค์ทางการเมือง แล้วอะไรคือเป้าประสงค์ที่แท้จริงเล่า ข้อมูลและประสบการณ์ในสังคมไทยบอกให้เราทราบว่า พรรคการเมืองบางพรรคถูกจัดตั้งขึ้นมาเพื่อรองรับที่จะขายพรรคต่อให้กับกลุ่มทุน ที่คิดเข้าสู่วงการการเมือง แต่ไม่มีเวลาในการจัดตั้งพรรค หรือ บางพรรคก็ถูกจัดตั้งไว้เป็นหลักประกันความเสี่ยงและรองรับในกรณีพรรคเก่าถูกยุบ บางพรรคก็เอาไว้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์จากกองทุนพัฒนาพรรคการเมือง หรือบางพรรคก็เป็นเครื่องมือของบรรดานักฉวยโอกาสทางการเมืองเพื่อสร้างบทบาทในเวทีสาธารณะ อันจะเป็นเครื่องมือในการแสวงหาประโยชน์ส่วนตัวอย่างอื่นต่อไป

สำหรับพรรคการเมืองที่มีเป้าประสงค์ทางการเมือง แม้เป็นเรื่องที่สอดคล้องกับพันธกิจขององค์การในสังคมประชาธิปไตย แต่การมีเป้าประสงค์ทางการเมืองยังไม่เพียงพอต่อการเป็นพรรคการเมืองที่เหมาะสมต่อการพัฒนาประชาธิปไตย เพราะว่าการมีเป้าประสงค์เพื่ออำนาจทางการเมืองเพียงอย่างเดียว โดยปราศจากเป้าประสงค์ในการใช้อำนาจเพื่อพัฒนาสังคมและประชาธิปไตยให้เติบโตยั่งยืนแล้ว ก็ย่อมทำให้พรรคการเมืองนั้นมีโอกาสกลายเป็นพรรคที่ทำลายประชาธิปไตยเสียเอง ในบางประเทศ รัฐและสังคมไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับคุณลักษณะและบทบาทของพรรคการเมืองมากนัก เพราะว่าการดำเนินงานการเมืองของพรรคการเมืองเหล่านั้นเป็นไปในทิศทางที่ส่งเสริมและเกื้อหนุนต่อการพัฒนาประชาธิปไตยและพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองให้แก่ประชาชนอยู่แล้ว ถ้าหากพรรคการเมืองเข้มแข็งดำเนินนโยบายและมีหลักการแห่งประชาธิปไตยที่แท้จริงยึดมั่นในอุดมการณ์แล้ว พรรคการเมืองก็สามารถเป็นตัวแทนและที่พึ่งของประชาชนได้ แต่ส่วนใหญ่พรรคการเมืองมุ่งประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม เมื่อใครยาวสาวได้สาวเอา

สื่อมวลชน

สื่อมวลชน (Mass Media) เป็นสื่อที่สามารถกระจายข้อมูลข่าวสารจากบุคคลหนึ่งหรือจากองค์กรหนึ่ง ไปยังมวลชนจำนวนมากโดยเฉพาะประชาชนทั้งประเทศ ในเวลาอันรวดเร็ว ได้แก่ หนังสือพิมพ์นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ อินเทอร์เน็ต ฯลฯ การเผยแพร่ในสื่อมวลชนส่วนหนึ่งต้องจ่ายเงินเพื่อซื้อเวลา ซื้อพื้นที่ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร อย่างไรก็ตามองค์กรสามารถใช้สื่อมวลชนแบบให้เปล่าได้ หากองค์กรนั้นมีเรื่องราวที่น่าสนใจแก่การเผยแพร่ หรือบังคับโดยข้อกฎหมาย

2.1 บทบาทของสื่อมวลชน

สื่อมวลชนมีบทบาทหรือมีอิทธิพลทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม สำหรับบทบาทของสื่อมวลชนในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวนั้นมีดังนี้

1. บทบาทในด้านการเมือง สื่อมวลชนทุกแขนงสามารถเสนอแนวความคิด ถ่ายทอดความรู้ทางการเมืองได้อย่างกว้างขวาง สื่อมวลชนจะเป็นสื่อการสร้างความเข้าใจระหว่างรัฐบาลกับประชาชน เพื่อที่จะให้รู้ว่าขณะนี้รัฐบาลกำลังทำอะไร ดำเนินการอย่างไร และรัฐบาลจะทราบความทุกข์ร้อนความต้องการของประชาชนจากสื่อมวลชน นอกจากนั้นสื่อมวลชนยังเป็นเครื่องมือในทางการเมืองโดยตรง เช่น เมื่อมีการทำรัฐประหารจะเห็นว่าสื่อมวลชนมีความสำคัญ ถ้าฝ่ายก่อการสามารถยึดสื่อมวลชนทุกประเภทได้ความสำเร็จก็อยู่แค่เอื้อม หลายครั้งที่ผ่านมามีการควบคุมสื่อหรือการที่มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรสื่อมวลชนจะมีบทบาทมาก ตัวอย่าง ในการเลือกตั้งที่ผ่านมาพรรคการเมืองต่างๆ ได้มีโอกาสแถลงนโยบายทำความเข้าใจกับประชาชนทางโทรทัศน์ ทุกพรรคที่ส่งสมาชิกพรรคลงรับสมัครเลือกตั้ง ในด้านหนังสือพิมพ์รายวันก็ได้เสนอชื่อผู้สมัครทุกพรรคประกอบทั้งประมวลเหตุการณ์ คณะนินยมนิยมของแต่ละคนแต่ละพรรคการเมืองมิได้ขาดแต่ละวัน ทำให้ประชาชนได้ศึกษาความเคลื่อนไหวสถานการณ์ทางการเมืองโดยตลอดจากสื่อมวลชน หรือการออกรายการของรัฐบาล เช่น รายการนายกพบประชาชน เป็นต้น

บทบาทของสื่อมวลชนในทางการเมืองไว้ดังนี้

1. สามารถรายงานและสอดแทรกความคิดเห็นในเชิงวิจารณ์การเมืองให้ประชาชนให้ทราบ
2. สามารถถ่ายทอดความคิดเห็นทั้งในด้านการสนับสนุนและคัดค้านการกระทำของรัฐบาล กลุ่มอิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์อื่นๆ ได้
3. สามารถรายงานความเคลื่อนไหวในทางการเมืองให้ประชาชนได้ทราบอย่างรวดเร็ว
4. เป็นปากเป็นเสียงแทนปวงชน ในลักษณะที่ทำให้เกิดความคิดเห็นของประชาชนเป็นพลังที่เป็นปึกแผ่นได้

5. สามารถถ่ายทอดความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศ ให้รัฐบาลได้ทราบและสนองความต้องการนั้นได้อย่างถูกต้อง

6. กลุ่มมวลชน สามารถแสดงออกได้ในลักษณะที่เป็นกลุ่ม เช่น ความเห็นของสมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ซึ่งสามารถทำให้เกิดน้ำหนักรวมและมีอิทธิพลที่รัฐบาลต้องยอมรับและปฏิบัติตาม เพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมได้

7. สื่อมวลชน สามารถรวบรวมความคิดเห็นของประชาชนที่กระจัดกระจายกันอยู่ในลักษณะของความเห็นในอาณาบริเวณที่โดดเดี่ยวเข้ามาเป็นความคิดเห็นที่สามารถเข้าถึงได้อันเป็นผลให้ประชาชนจำนวนมากได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากยิ่งขึ้น

จากบทบาทและอิทธิพลของสื่อมวลชนหลายประการดังที่กล่าวมานั้น จะเห็นได้ว่า สื่อมวลชนจะทำหน้าที่เป็นตัวกลาง สื่อกลางระหว่างประชาชนกับรัฐบาลหรือระหว่างประชาชนกับรัฐนั่นเอง ประการสำคัญที่สื่อมวลชนเป็นปัจจัยผลักดันที่ทำให้ประชาชนเข้าไปมีบทบาททางการเมืองการปกครอง

บทบาทในด้านเศรษฐกิจ ข้าราชการความเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจของประเทศจะถูกถ่ายทอดไปสู่ประชาชนได้โดยผ่านสื่อมวลชนมากที่สุด การกำหนดราคาสินค้าแต่ละวัน ราคาสินค้าเปลี่ยนแปลงขึ้นลงอย่างไร ประชาชนทราบได้โดยผ่านทางวิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ แม้กระทั่งโทรพิมพ์ โทรทัศน์ โดยเฉพาะสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจะเสนอข่าวความเคลื่อนไหวราคาสินค้าต่อประชาชนทุกวัน

บทบาทในด้านสังคม การเคลื่อนไหวของประชาชนสังคมหนึ่งอาจถ่ายทอดสู่สังคมหนึ่ง จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้มากมาย ส่วนหนึ่งมาจากอิทธิพลของสื่อมวลชน เช่น การแสดงความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมราชินี ในการพิธีพระบรมราชาภิเษก ที่มีการถ่ายทอดทางโทรทัศน์สู่ประชาชนชาวไทยทั่วทั้งประเทศ วิทยุทุกสถานี จะเสนอข่าวในวันนี้ จะทำให้คนทั้งชาติได้รำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ท่านอย่างหาผู้ใดเสมอเหมือนมิได้ อันเป็นการเสริมสร้างความมั่นคงในชาติได้อย่างดีเยี่ยมอีกด้วย หรือการเสนอข่าวสารทางศิลปวัฒนธรรม สื่อมวลชนก็ได้ช่วยมากมาย เช่น งานประเพณีบุญบั้งไฟที่จังหวัดยโสธร งานประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาที่จังหวัดอุบลราชธานี งานประเพณีแสดงของช้างที่จังหวัดสุรินทร์ งานประเพณีรดน้ำดำหัวที่จังหวัดภาคเหนือ งานประเพณีซักพระที่จังหวัดภาคใต้ เป็นต้น สื่อมวลชนก็ได้เสนอข่าวเป็นอย่างดี

โดยเฉพาะบทบาททางการเมือง ในการนำเสนอข้อเท็จจริงที่เป็นความจริง เป็นกลาง เป็นแบบอย่างของการนำเสนอที่ไม่งู หรือสร้างความแตกแยกเกลียดจิ้ง เข้าข้างฝ่ายใด

การสื่อสารทางการเมือง

การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการสื่อของนักการเมือง และพรรคการเมืองต่างๆ เมื่อเกิดเหตุการณ์ต่างๆ ขึ้นในสังคม การสื่อสารจะเข้ามามีบทบาทในการตีแผ่ เผยแพร่ เรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆ สามารถปลุกกระแสหรือระดมกลุ่มคนกลุ่มต่างๆ ให้เกิดความคิดคล้อยตามหรือขัดแย้งก็ได้ เป็นศาสตร์ที่มีจุดเริ่มต้นมาตั้งแต่ยุคกรีกโบราณ เน้นในเรื่องวาทวิทยา (rhetoric) การเมืองและจริยธรรม เป็นการนำการโฆษณาชวนเชื่อ (propaganda) มาผสมผสานกับเนื้อหาทางการเมืองและการสื่อสารเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในทางการเมือง โดยรูปแบบของการสื่อสารทางการเมือง เป็นแนวทางการศึกษาที่ตระหนักถึงการสื่อสาร ในฐานะเครื่องมือกำหนดยุทธศาสตร์ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายทางการเมือง โดยอาศัยการสื่อสารสร้างแนวทางการยอมรับในกลุ่มประชาชนผู้รับสารการสื่อสารทางการเมือง เป็นกระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ทักษะและความคิดเห็น ตลอดจนประสบการณ์ทางการเมืองระหว่างบุคคล เป็นกระบวนการพิเศษที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมือง และทำให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมการเมือง เป็นกิจกรรมที่แพร่หลายทั่วไป (Agree et al...1976, p.4)

การสื่อสารทางการเมือง คือ กิจกรรมที่เผยแพร่ทั่วไป เป็นการทำหน้าที่ทั้งหลายของระบบการเมือง กระบวนการ สังคมประกิต การสร้างโครงข่ายผลประโยชน์ การประสานประโยชน์ การสร้างกฎ การประยุกต์ ใช้กฎและการปรับเปลี่ยนกฎ ล้วนดำเนินไปโดยการสื่อสารเป็นเครื่องมือ (Almond and Coleman, 1960)

การสื่อสารทางการเมือง หมายถึง การถ่ายทอดข่าวสารที่เกี่ยวกับการเมือง จากส่วนหนึ่งของระบบการเมือง ไปยังอีกส่วนหนึ่งของระบบการเมือง และเป็นการถ่ายทอดระหว่างระบบสังคมกับระบบการเมือง (Rush and Altoff, 1971, p. 160)

การสื่อสารทางการเมือง มีลักษณะเป็นระบบของการแพร่ข่าวสารทางการเมือง ไปยังสมาชิกของการเมือง การสื่อสารทางการเมืองจึงเป็นแบบแผน หรือกระบวนการแพร่ข่าวทางการเมือง ระหว่างสมาชิกกับหน่วยต่างๆ ในระบบการเมือง หรือมีบทบาทเป็นตัวกลางระหว่างประชาชนกับรัฐบาล โดยเป็นช่องทางในการเสนอข่าวสารข้อมูลทางการเมืองต่างๆ ที่เกี่ยวกับการตัดสินใจ และนโยบายของรัฐบาลให้ประชาชนได้รับรู้ ขณะเดียวกันก็เป็นกระบวนการในการนำเอาข้อเรียกร้อง และความต้องการของประชาชนไปสู่รัฐบาล ที่จะกำหนดนโยบายและตัดสินใจให้สอดคล้องและสนองตอบความต้องการของประชาชนได้มากยิ่งขึ้น (Shaffee, 1975, p.96)

การสื่อสารทางการเมือง ในความหมายกว้าง หมายถึง กิจกรรมการสื่อสารที่มนุษย์กระทำหรือเกิดขึ้นนอกบ้านเรือนของตนเอง การยื่นข้อเรียกร้องระหว่างประเทศ การกล่าวคำ

ปราศรัยของนักการเมือง ความหมายเชิงแคบ หมายถึง กิจกรรมใดๆ ของสถาบันเฉพาะ ซึ่งถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่กระจายข้อมูลข่าวสาร ความคิดและทัศนคติอันเกี่ยวกับเรื่องการเมืองการปกครอง การศึกษาการสื่อสารทางการเมืองส่วนใหญ่มักจะมองการสื่อสารทางการเมืองโดยนัยแห่งความหมายนี้ (Pool, 1973, p.5)

โดยแบ่งการสื่อสารทางการเมือง ตามคุณลักษณะ 4 ประการ ประกอบด้วย

1. การสื่อสารทุกรูปแบบที่ดำเนินโดยนักการเมืองและผู้ที่เกี่ยวข้องทางการเมือง
2. โดยมีวัตถุประสงค์ที่เจาะจง
3. การสื่อสารที่สื่อมวลชนและผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งส่งถึงนักการเมือง
4. กิจกรรมการสื่อสารที่สื่อมวลชนนำเสนอเกี่ยวกับการเมือง

การสื่อสารทางการเมือง ประกอบด้วย 3 ส่วน 1. องค์กรทางการเมือง (political organization) 2. สื่อ (media) 3. ประชาชน (citizens) หรือผู้รับสาร (audience) (McNair, 1999, p.5)

กระบวนการสื่อสาร ประกอบด้วย 1. ผู้ส่งสาร : ประกอบด้วย 2 กลุ่มคือแหล่งข่าว เช่น พรรคการเมือง รัฐบาล ข้าราชการ กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มผลักดันต่างๆ และอีกกลุ่มหนึ่งคือ สื่อมวลชน 2. สาร : เนื้อหาของข่าวสารซึ่งเป็นเนื้อหาทางการเมือง สาธารณะ เช่น การเลือกตั้ง การแก้ไขกฎหมาย 3. สื่อ : ช่องทางในการสื่อสารและการเผยแพร่ข่าวสาร ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ 4. ผู้รับสาร : เป้าหมายในการสื่อสาร 5. ผล : ภาพลักษณ์ของการสื่อสารทางการเมืองในสายตาของบุคคลทั่วไป

หน้าที่ของการสื่อสารทางการเมือง

1. สร้างทัศนคติทางการเมือง
2. สร้างความสนใจในการเมือง
3. สร้างความรู้และความเข้าใจทางการเมือง
4. สร้างบทบาททางการเมือง

แม้ว่ากาลเวลาจะผ่านพ้นมาหลายศตวรรษแล้ว แต่การสื่อสารทางการเมืองในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะในสังคมไทยยังใช้วาทวิทยา การโฆษณาชวนเชื่อผสมผสานในการสื่อสารเพื่อผลสัมฤทธิ์ทางการเมือง และการสื่อสารทางการเมืองยังทำหน้าที่สร้างทัศนคติทางการเมืองที่คับแคบ ในรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ-ไพร่ฟ้า หรือไพร่ฟ้า-มีส่วนร่วม สร้างความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแบบอำนาจนิยม “ประชาธิปไตยแบบไทยๆ” ไม่พ้นการเมืองแบบน้ำเน่า

การทุจริตคอร์รัปชัน การสมคบคิดระหว่างผู้มีอำนาจกับนายทุนแย่งชิงทรัพยากรงบประมาณ และทรัพยากรธรรมชาติจากประชาชน โดยอ้าง “ทำเพื่อชาติ” หรือ “เพื่อความมั่นคง” เป็นสำคัญ

ในอดีตที่ผ่านมาวิกฤตทางการเมืองในประเทศไทยนั้น มักเกิดจากการยึดอำนาจการปกครองของคณะนายทหาร จากรัฐบาลพลเรือนเป็นส่วนใหญ่ จากปี พ.ศ.2475–พ.ศ. 2549 มีการยึดอำนาจโดยคณะทหารจำนวน 22 ครั้ง (สุรชัย ศิริไกร, 2551 : 253) และเกือบจะทุกครั้งที่มีการรัฐประหาร จะต้องมีการปิดหนังสือพิมพ์หรือตรวจ (เซ็นเซอร์) ข่าว และยึดสถานีโทรทัศน์ การกระทำเช่นนี้ย่อมบ่งบอกอยู่ในตัวแล้วว่า การสื่อสารทางการเมืองมีความสำคัญในภาวะวิกฤตทางการเมืองเช่นไร หัวหน้าคณะรัฐประหารจึงต้องยึดสื่อมวลชนทั้งหมด เพื่อให้การสื่อสารไปในทิศทางเดียวกัน ในการแสดงความสนับสนุนการยึดอำนาจ และไม่เปิดโอกาสให้สื่อมวลชนได้ออกมาคัดค้านต่อต้าน

ขบวนการทางการเมืองกับการพัฒนาประชาธิปไตย

ขบวนการทางการเมือง โดยใช้กระบวนการสื่อสารทางการเมือง จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารและโทรคมนาคม ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดวิถีชีวิตแบบใหม่ของคนในสังคม รวมไปถึงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ดังนั้น ขบวนการทางการเมืองเปลี่ยนแปลงไปตามกระบวนการสื่อสารทางการเมือง โดยกระบวนการดังกล่าวได้ถูกผสมผสานเข้ากับสื่ออิเล็กทรอนิกส์รูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอินเทอร์เน็ต วิทยุและโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมตรงต่อผู้ชม การส่งข้อความสั้นผ่านโทรศัพท์ เป็นต้น

นอกจากนี้ อิทธิพลของแนวคิดด้านการตลาดและการโฆษณาในกระแสโลกาภิวัตน์ยังส่งผลให้เกิดการสื่อสารการตลาดทางการเมือง สิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลให้ความสัมพันธ์กับการสื่อสารและการเมืองอย่างแยกกันไม่ออก โดยกลุ่มธุรกิจสื่อสารจึงเป็นกลุ่มที่ทรงอิทธิพลที่สุดในยุคปัจจุบัน แม้กระทั่งการเลือกตั้งที่ผ่านมา สามารถสร้างเครือข่ายการสื่อสารทางการเมือง ซึ่งสามารถชี้นำสังคมได้อย่างรอบด้านในสังคมการสื่อสารยุคใหม่

ดังนั้น ขบวนการทางการเมืองมีความต้องการต้องมีสื่อในครอบครอง เพื่อเพิ่มช่องทางในการสร้างความรู้ความเข้าใจ การประชาสัมพันธ์ และการโฆษณาชวนเชื่อกับสาธารณชน จะเห็นได้ว่าผลกระทบต่อสังคมอันเกิดจากอิทธิพลของการสื่อสารทางการเมืองมีอยู่หลายประการ เช่น ผลกระทบต่อโครงสร้างของสังคม การจัดระเบียบทางการเมือง การสื่อสารทางการเมือง เป็นต้น

ปัจจุบันการสื่อสารทางการเมืองในประเทศไทย มีการนำกระบวนการทางเทคโนโลยีที่ทันสมัยเช่น กระบวนการสื่อสารทางการเมืองที่เป็นการเทคโนโลยีที่สมัยและกลยุทธ์การสื่อสารแบบ

ใหม่ คือการใช้อินเทอร์เน็ต โทรทัศน์ผ่านดาวเทียม, Video link, Phone-in เป็นต้น ได้นำเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ทางการเมืองของแต่ละฝ่าย ดังนั้น ประชาชนที่ได้รับสื่อทางการเมืองหรือการสื่อสารในปัจจุบันต้องมีการพิจารณาอย่างพินิจพิเคราะห์ข้อมูลด้วยความมีเหตุมีผล และรู้เท่าทันข้อมูลข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริงทางการเมือง โดยไม่หลงเชื่อกระบวนการโฆษณาชวนเชื่อในการปลุกกระดมเพื่อก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งรัฐบาล สื่อมวลชน ควรมีการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ภาคประชาชนในเรื่องเกี่ยวกับประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง และเสริมสร้างการเมืองภาคพลเมืองให้มีความเข้มแข็งและรู้เท่าทันนักการเมืองและพรรคการเมืองหรือกลุ่มทางการเมืองในแต่ละฝ่ายที่ขับเคลื่อนและต่อสู้ทางด้านความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองในปัจจุบัน และทำอย่างไรจึงจะนำไปสู่ความสามัคคีของประชาชนรวมทั้ง ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาและเรียนรู้ประชาธิปไตยในสังคมไทย

จะเห็นว่าการเคลื่อนไหวเรียกร้องของประชาชน เป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองแบบใหม่ ซึ่งขบวนการเคลื่อนไหวนี้จะแตกต่างจากขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองและสังคมในอดีตที่แยกการเคลื่อนไหวทางการเมืองและสังคมออกจากกัน ไม่เกี่ยวข้องกัน (พิภพ ธงไชย, 2546, 33-34) ซึ่งไม่ได้มีจุดมุ่งหมายในการยึดอำนาจทางการเมืองแต่หวังจะกดดันรัฐเพื่อสร้างทางเลือกที่ดีกว่า เช่น กลุ่มคนไม่เอาเผด็จการ

การเคลื่อนไหวของประชาชนมักจะใช้วิธีการหรือรูปแบบการเคลื่อนไหวในหลายลักษณะด้วยกัน เช่น การแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ การเสนอข้อเสนอนั้นและข้อเรียกร้องต่างๆ ผ่านทางหนังสือ จดหมาย การอภิปราย การจัดประชุมสัมมนา การจัดนิทรรศการ การเข้าพบสมาชิกร่างรัฐธรรมนูญ (Lobby) การเดินขบวนเรียกร้อง เป็นต้น สำหรับกลุ่มองค์กรหรือกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ที่ออกมาเคลื่อนไหวนั้น มีทั้งกลุ่มที่สนับสนุนและกลุ่มคัดค้าน เมื่อจัดแบ่งประเภทของกลุ่มที่ออกมาเคลื่อนไหวตามคำจำกัดความของ Gabriel A. Almond จะแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ (1) Anomic Groups เช่น กลุ่มสนับสนุนใช้ธงสีเขียวเป็นสัญลักษณ์ กลุ่มคัดค้านใช้ธงสีเหลืองเป็นสัญลักษณ์ เป็นต้น (2) Institutional Groups เช่น องค์กรนิสิตนักศึกษาในสถาบันการศึกษาต่างๆ หน่วยงานของศาล หน่วยงานของกรมตำรวจ เป็นต้น (3) No associational Groups เช่น กลุ่มศาสนา (พุทธ) เป็นต้น และ (4) Associational Groups เช่น มูลนิธิ สมาคมต่างๆ เป็นต้น การเคลื่อนไหวทางการเมือง ในทางการเมืองไทยนั้นอาจนับได้ว่าเหตุการณ์การเคลื่อนไหวทางการเมืองในช่วง เดือนตุลาคม 2516 เป็นจุดเริ่มต้นครั้งสำคัญ โดยพื้นฐานทางความคิดแก่มวลชนในประวัติศาสตร์ เช่น ขบวนการนักศึกษาปัญญาชนที่ออกมา

เคลื่อนไหว เพื่อเรียกร้องให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ และนำมวลชนจำนวนมากเข้ามามีส่วนร่วมในเหตุการณ์ (สุธี ประวัตินิ, 2540, หน้า 51)

การเคลื่อนไหวทางการเมืองนั้นจะมีกลุ่มผู้เข้าร่วมชุมนุมที่แตกต่างกันไป เช่น เหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 ผู้เข้าร่วมชุมนุมส่วนใหญ่เป็นนิสิต นักศึกษา ขณะที่เหตุการณ์ พฤษภาทมิฬ 2535 กลุ่มผู้เข้าร่วมชุมนุมส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลาง แต่การเคลื่อนไหวทางการเมือง ตั้งแต่ พ.ศ. 2547-2553 นั้น เป็นการรวมตัวกันของชนชั้นล่าง ชนชั้นกลาง และชนชั้นสูงเข้าร่วมชุมนุม ได้อย่างกว้างขวาง ความหลากหลายของมวลชน มีผลทำให้ให้บุคคลที่ขึ้นเวทีชุมนุม มีความหลากหลายสาขาอาชีพ เช่น อาจารย์มหาวิทยาลัย อดีตข้าราชการ นักการทูต นายแพทย์ รวมทั้งนักแสดง ศิลปิน และบรรดาบุคคลผู้มีชื่อเสียงในสังคม ที่ผ่านมาขบวนการกลุ่มต่างๆ ต่อสู้เพื่อการเรียกร้องสิทธิต่างๆทางการเมืองของไทยที่เป็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่เกิดขึ้นเฉพาะกิจเท่านั้น เพราะเมื่อสิ้นสุดภารกิจและเหตุการณ์ทางการเมืองที่เรียกร้องคลี่คลาย กลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองก็สลายไปด้วย และเมื่อเกิดวิกฤตทางการเมืองก็จะมีการรวมตัว ซึ่งเป็นเรื่องที่ชาวต่างชาติมองว่าเป็นเรื่องแปลกและเป็นเอกลักษณ์ของคนไทย เมื่อทุกอย่างคลี่คลายก็จะสลายเมื่อสถานการณ์เข้าตาจนก็รวมตัวกันใหม่

สังคมไทยยึดถือจารีตประเพณีเป็นหลักการดำเนินชีวิต จากลักษณะโครงสร้างทางสังคมไทย ที่สะท้อนให้เห็นพฤติกรรมที่ยกย่องความมีอิสระตามสบายแบบประชาธิปไตยในแง่สิทธิความเสมอภาค อภิสิทธิ์ในบางเรื่อง แต่กลับมีลักษณะอิสระตามสบายแบบขาดความรับผิดชอบที่มีต่อสถาบัน และยังมีการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติ ประเพณีและความเป็นอยู่ แต่มีการเน้นลำดับชั้นทางสังคม ยอมรับอำนาจของผู้ที่เหนือกว่า ยึดถือบุคคลมากกว่าหลักการ มีลักษณะประนีประนอมวิธีของไทย กระบวนการกลมเกลียว ค่านิยม จึงเป็นรากฐานบ่งบอกถึงวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยได้อย่างชัดเจน ซึ่งสามารถสรุปลักษณะของสังคมไทยโดยสังเขปได้ดังนี้

๑) ระบบอาวุโส ประเพณีครอบครัวไทยยอมรับความเป็นผู้มีอำนาจของผู้อาวุโส ซึ่งผู้มีอาวุโสน้อยต้องยอมรับเชื่อฟังปฏิบัติตาม ดังคำกล่าวที่ว่า "อาบน้ำร้อนมาก่อน" หรือคำสอนที่ว่า "อย่าเถียงผู้ใหญ่" ผู้น้อยจะโต้แย้งไม่ได้จนกลายเป็นธรรมเนียมที่ฝังแน่นมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน

๒) การงานอาชีพ พื้นฐานอาชีพของคนไทยเกี่ยวข้องกับการเกษตร ซึ่งมีรายได้ต่ำ การตั้งบ้านเรือนกระจายออกไปห่างกันทำให้ระบบความคิดทางการเมืองที่จะก่อให้เกิดการเผยแพร่วัฒนธรรมทางการเมืองเข้าไปไม่ทั่วถึง

๓) เพศ ความแตกต่างระหว่างชายกับเพศหญิงที่มีความสำคัญต่อการมีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง (political objects) จากผลการวิจัยปรากฏว่าผู้นำเยาวชนชนบทชายมีความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ทางการเมืองมากกว่าผู้นำเยาวชนชนบทหญิง ดังนั้นสามารถพิจารณาได้จากตัวแทนของสังคมการเมือง ส่วนใหญ่ผู้ชายจะให้ความสนใจมากกว่าผู้หญิง

๔) ความเจริญก้าวหน้าทางระบบการศึกษา ความแตกต่างระหว่างประชาชนในชนบทกับประชาชนในเมืองด้านโอกาสทางการศึกษายังค่อนข้างห่างชั้นกันพอสมควร การติดตามข่าวสารทางการเมืองยังไม่ทั่วถึง ความเข้าใจในระบบการเมืองยังไม่แจ่มชัด คนในเมืองจะรู้ข่าวสารมากกว่าคนในชนบท

๕) อิทธิพลทางพระพุทธศาสนาก่อให้เกิดผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนพอสมควร จากหลักพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า "ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน" จึงทำให้คนไทยเก่งคนเดียวมากกว่าการทำงานร่วมกันเป็นทีม และยังสอนให้เป็นคนรักสงบ สมานฉันท์ รู้จักการให้อภัย รู้จักเหตุผล ฯลฯ

เนื่องจากปัจจุบันประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ผ่านขบวนการต่างๆ ในการเข้าร่วมในกิจกรรม ทั้งนี้ ขบวนการทางการเมืองเป็นการรวมกลุ่มของประชาชนที่มีแนวคิดเหมือนกัน เพิ่มคุณภาพการตัดสินใจและสร้างฉันทามติ และช่วยหลีกเลี่ยงในการเผชิญหน้า ช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ที่ได้บัญญัติไว้ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ในส่วนที่ 10 สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียนใน มาตรา 56-62 เช่น ในมาตรา 56 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชนหรือเป็นข้อมูลส่วนบุคคล

จากปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ซึ่งถือว่าเป็นวิกฤติของประเทศนั้น การสื่อสารทางการเมือง ถูกนำมาใช้ในขบวนการทางการเมือง ในภาวะวิกฤตเช่นนี้ความขัดแย้งระหว่างนักการเมืองเช่นนี้จะก่อให้เกิดความรุนแรงตามมานั้น สิ่งจำเป็นเร่งด่วนและมีความจำเป็นต่อการจัดการความขัดแย้งคือ “การสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต” จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาโดยใช้กระบวนการสื่อสารแบบสันติ วิธีการดังกล่าวนี้จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล (good governance) โดยมีหลักการและวิธีการที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

- 1) การมีส่วนร่วมกับการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัย

กระบวนการมีส่วนร่วมซึ่งจะทำให้ทุกภาคส่วนที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับรู้และแสวงหาแนวทางแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งร่วมกัน 2) การยอมรับความหลากหลายและความแตกต่างกับการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต 3) ความสามัคคีกับการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต 4) ความยุติธรรมกับการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต 5) การสร้างความไว้วางใจและความเชื่อมั่นกับการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต หลักการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต จึงเป็นที่จะต้องนำเสนอ ข้อมูลโดยอาศัยวิธีการเต็มไปด้วยความเมตตากรุณา อันจะทำขบวนการทางการเมือง มีแนวทางในการหาทางออกสำหรับความขัดแย้งระหว่างคู่กรณี โดยการสื่อสารนั้นจะต้องไม่ดำรงอยู่บนฐานของผลประโยชน์ขบวนการทางการเมือง ด้วยเหตุผลที่มุ่งประโยชน์ส่วนตนในลักษณะดังกล่าวนี้ อาจจะนำไปสู่การสร้างความแตกแยกของคนในสังคมมากยิ่งขึ้น

สรุป

ดังนั้น ขบวนการทางการเมืองกับการพัฒนาประชาธิปไตย โดยเฉพาะ พรรคการเมือง และสื่อมวลชน ที่ใกล้ชิดประชาชนและมีบทบาทต่อประชาชนในการเป็นสื่อกลางระหว่างกัน ในสังคม สามารถสร้างความเป็นกลางและมีข้อเท็จจริง สื่อในสิ่งที่เป็นกลางให้กับประชาชน มีธรรมาภิบาลในการนำเสนอ สามารถสร้างและปลูกฝังการพัฒนาประชาธิปไตย ที่แท้จริงให้กับเยาวชน ประชาชน ขบวนการทางการเมือง ที่จะมาส่งเสริมหรือมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตย เช่น พรรคการเมือง บนขอบเขตของพื้นฐานความเข้าใจประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ สื่อมวลชนมีขอบเขตในการสื่อสาร การมีส่วนร่วมที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่เป็นไปในทิศทางหรือแนวทางที่สร้างสรรค์ การพัฒนาระบบประชาธิปไตยให้มั่นคงและยั่งยืน ขบวนการทางการเมืองต้องพัฒนาวิถีชีวิตประชาชนให้มีจิตสำนึกแบบประชาธิปไตย มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม หรือสื่อมวลชนที่มีบทบาทและอิทธิพลทำหน้าที่เป็นตัวกลาง เสนอสื่อที่เป็นกลาง ในการสื่อกลางระหว่างประชาชนกับรัฐบาล หรือระหว่างประชาชนกับรัฐ ทั้งพรรคการเมือง ผลักดันให้ประชาชนเข้าไปมีบทบาททางการเมือง ด้วยความเป็นกลาง สื่อมวลชน เสนอสื่อที่เป็นกลางในการเป็นสื่อกลาง การพัฒนาประชาธิปไตยก็เป็นกลางตามแนวเจตนารมณ์ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ประชาชน รัฐ สังคม ประเทศชาติ ก็จะมีมั่นคง

เอกสารอ้างอิง

พิภพ ธงไชย. (2546). **ศตวรรษแห่งความหวัง ขบวนการประชาชนในศตวรรษใหม่กับทางออกจาก โลกาภิวัตน์**. กรุงเทพมหานคร.

สุธี ประวัติไท. (2540). **ประวัติศาสตร์ของประชาชน**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เคล็ดไทย จำกัด.
สุรชัย ศิริไกร. “ความล้มเหลวของ 75 ปี ประชาธิปไตยไทย” **รัฐศาสตร์สาร ปีที่ : 29 ฉบับที่ : 1**
2551 : 253.

Agree, W. K., Ault P. H., & Emery, (1976). **E. Introduction to mass communication**.
New York: Harper & Row.

Almond, G. A., & Coleman, J. S. (1960). **The Politics of the Developing Area**.
Princeton: Princeton University Press.

McNair, Brian. (1999). **An Introduction to Political Communication**. London and
New York : Routledge.

Pool, Ithiel de Sola. (1968). **Communication, Political**. In D. Shills (Ed.),
International Encyclopedia of Social Science (p. 5). New York: The
Macmillan Company and The Free Press.

Rush, M., & Althoff, P. (1971). **An Introduction to Political Sociology**. London:
Thomas Nelson and Sons.

Shaffee. (1975). **The Diffusion of Political Information Political Communication**.
London: Sage.

การสื่อสารทางการเมืองของคนรุ่นใหม่

Current political society

Phra Zawtika* พระธงชัย ธรรมวโร (เหลิ่งหวาน)** ปนัดดา รักษาแก้ว**

บทคัดย่อ

สังคมทางการเมืองในปัจจุบัน การสื่อสารทางการเมือง เป็นเรื่องจำเป็นที่นักการเมืองต้องนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ การหาเสียงด้วยวิธีการแบบใหม่ที่ทันสมัยด้วยวิธีใช้การสื่อสารทางการเมืองโดยเครื่องมือสื่อสาร “สื่อออนไลน์” ในการแสดงเจตนาหรือนโยบายทางการเมืองในการหาเสียงหรือแสดงผลงาน เพื่อสื่อให้ประชาชนเห็นว่าถ้าพรรคสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ พรรคจะดำเนินตามนโยบายและเป็นกระบอกเสียงแทนประชาชน ขณะเดียวกันก็เป็นการชี้ชะตาของพรรคการเมืองนั้นว่า สมัยต่อไปจะได้รับเลือกเข้ามาอีกหรือไม่

คำสำคัญ: การสื่อสาร, การเมือง, คนรุ่นใหม่

Abstract

Current political society. Political communication is necessary. That politicians must use to benefit in expressing political intent or policy in campaigning or showing work. Campaigning with a new modern method with political communication using communication tools "Online media". To communicate to the public that if the party can form a government. The party will follow the policy and be a spokesperson for the people. At the same time it is the fate of the political party that will the next period be chosen again?

Keywords: communication, politics, new generation

บทนำ

ปัจจุบันนักการเมืองพึ่งพาสื่อในการหาเสียง เพราะลงทุนน้อย ข้าวแพร่กระจายไปได้ไวถึงผู้รับที่เป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ และเป็นกลุ่มวัยรุ่นที่ใช้สื่อในการติดตามข้อมูลข่าวสาร

ทำให้ง่ายต่อการหาเสียงหรือแสดงนโยบาย ทำให้นักการเมืองใช้กระแสการเลือกตั้งทางสื่อออนไลน์ และขณะเดียวกันก็เป็นการชี้นำทางการเมือง โดยใช้กลุ่มวัยรุ่นเป็นฐานเสียง

ปัจจุบัน นักการเมืองและนักสื่อสารมวลชนขาดความน่าเชื่อถือจากประชาชนพอๆ กัน นักหนังสือพิมพ์ถูกมองว่า **ทำเรื่องใหญ่ให้เป็นเรื่องเล็ก ทำเรื่องเล็กให้เป็นเรื่องใหญ่** สัมภาษณ์และเสนอข่าว คนโน้นคนนี่ที่เพื่อก่อให้เกิดความขัดแย้ง ทั้งนี้เพราะความขัดแย้งก่อให้เกิดความตื่นเต้น และ “ขายได้” ส่วนนักการเมืองก็ถูกมองว่า มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพรรคพวก ที่กล่าวนี้สะท้อนให้เห็นถึงการวิพากษ์ วิจาร์ณสื่อสารทางการเมืองในสังคมปัจจุบันว่า รายงานข่าวแบบซ้ำๆ ซากๆ ครึ่งจริงครึ่งเท็จ ขาดความริเริ่มสร้างสรรค์ และทำให้การรณรงค์ทางการเมือง “แพง” ขึ้นอย่างมาก

การสื่อสารทางการเมือง

การสื่อทางการเมือง มีความหมายว่า การสื่อสารที่มีเป้าหมายเกี่ยวกับการเมือง การสื่อสารใดจะเป็นการสื่อสารการเมืองหรือไม่ ขึ้นอยู่กับเนื้อหาหรือวัตถุประสงค์หรือผลของมัน การสื่อสารการเมืองมีลักษณะต่างๆ ไปดังนี้

ก) เน้นระยะเวลาสั้นๆ หรือปัญหาที่มีลักษณะชั่วคราวที่มีข้อจำกัดด้านระยะเวลา เนื้อหาทางการเมืองได้รับการวางแผน เตรียมการ และถ่ายทอดโดยมุ่งที่จะก่อให้เกิดผลทันที ประสิทธิภาพของการสื่อสารการเมืองปกติจะขึ้นอยู่กับความสามารถในการปรับให้เข้ากับมติมหาชนและความสนใจของสื่อมวลชนซึ่งมีลักษณะชั่วคราวหรือเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว

ข) เป็นการสื่อสารที่ตั้งอยู่บนเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์พฤติกรรมทางการเมืองมุ่งไปที่เป้าหมายเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ

ค) ให้ความสำคัญแก่สื่อมวลชน สื่อมวลชนเป็นพื้นฐานของการศึกษาเรื่องการเมืองผู้คนเรียนรู้เรื่องการเมืองผ่านสื่อมวลชนหรือผู้ที่เปิดรับสื่อมวลชนเป็นส่วนใหญ่

ง) การเมืองเป็นเรื่องของการให้ผู้รับสารเป็นศูนย์กลาง ผู้ปฏิบัติการด้านการเมืองหรือผู้ที่หวังตำแหน่งทางการเมืองต้องได้รับการสนับสนุนจากเขตเลือกตั้งของตน

เมื่อกล่าวถึงการสื่อสารกับระบอบการปกครองประชาธิปไตย ประชาธิปไตยสื่อแสดงถึงสังคมเปิดประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สามารถเข้าถึงสื่อ และเครือข่ายข้อมูลข่าวสารอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการเมืองได้ นอกจากนี้ยังสื่อแสดงว่าผู้รับสามารถมีความรู้และการศึกษาพอเพียงที่จะใช้ข้อมูลข่าวสารที่ไหลเวียนอยู่ในเขตสาธารณะได้อย่างมีเหตุผลและมีประสิทธิภาพ

การสื่อสารทางการเมืองของพรรคการเมืองไทย ปี 2562

กระแสการเลือกตั้งที่ผ่านมา หากพูดถึงพรรคการเมือง ที่เป็นคลื่นลูกใหม่ก็ต้องนึกถึง “พรรคอนาคตใหม่” ที่เป็นพรรคการเมืองตัวแทนของคนรุ่นใหม่ สร้างวาทกรรมใหม่ๆ บนโลกโซเชียล จากที่ได้ติดตามดูข่าวทางการเมืองของพรรคอนาคตใหม่นั้น จะเห็นได้ว่าพรรคอนาคตใหม่มีความเชี่ยวชาญในการหาเสียงด้วยวิธีการแบบใหม่ที่ทันสมัยด้วยวิธีใช้ การสื่อสารทางการเมืองโดยเครื่องมือสื่อสาร “สื่อออนไลน์”

จากการ “เลือกตั้ง 2562” เป็นหนึ่งในการเลือกตั้งครั้งประวัติศาสตร์ของเมืองไทยที่ก้าวได้ นับตั้งแต่เป็นทั้งการเลือกตั้งในรอบ 8 ปี, มีคนรุ่นใหม่ที่เป็นทายาทนักธุรกิจ – ทายาทนักการเมืองตกเท้าเข้าสู่สนามเลือกตั้ง, มีการออกพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 โดยที่มีผลต่อการใช้สื่อของพรรคการเมือง ที่ไม่สามารถหาเสียงผ่านทีวี และวิทยุได้ ทำให้สื่อหลักของการหาเสียงครั้งนี้ คือ “สื่อออนไลน์” และ “สื่อนอกบ้าน” (Out of Home) ทั้งยังเกิดปรากฏการณ์ “เหนือความคาดหมาย” และ “พลิกล็อก” ในวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2562 ที่ผ่านมานี้ ทำให้เกิด Talk of the town ทั่วโลกแล้ว หรือแม้แต่กระแสที่เกิดขึ้นจากผู้ใช้ Social Media เอง และจากพรรคการเมืองที่สร้างคอนเทนต์ ขึ้นเอง

ดังนั้นการเลือกตั้งครั้งนี้ พรรคการเมือง ทั้งพรรคใหญ่ และพรรคเล็ก เลือกใช้แพลตฟอร์ม “สื่อสังคมออนไลน์” ทั้งสร้างช่องทางการสื่อสารของพรรคเอง และของตัวบุคคล ซึ่งแพลตฟอร์ม Social Media ไม่เพียงแต่เป็นช่องทางการสื่อสารตรงเท่านั้น ขณะเดียวกันพรรคการเมืองยังเฝ้าติดตามความเคลื่อนไหวถึงการตอบรับ กระแส และต่อยอดกระแสที่เกิดขึ้น

รวมทั้งยังมีพลังคอนเทนต์จากสำนักข่าว และ Social Network ของประชาชนทั่วไป เช่น แฟนคลับ เนื่องจากทุกวันนี้ผู้บริโภคมี “สื่อ” ของตัวเองอยู่แล้ว ช่วยสร้างกระแสให้พรรคการเมือง หรือตัวบุคคลให้เป็นที่พูดถึงเป็นวงกว้างขึ้น เช่น กระแส “ฟ้ารักพ่อ” ซึ่งที่มาของ hashtag นี้เกิดขึ้นเมื่อครั้ง “ธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ” หัวหน้าพรรคอนาคตใหม่ ได้ไปร่วมงานฟุตบอล ประเพณีจุฬาฯ – ธรรมศาสตร์ ครั้งที่ 73 และมีกลุ่มแฟนคลับขอถ่ายรูป ในระหว่างนั้นมีแฟนคลับคนหนึ่งพูดขึ้นว่า “ฟ้ารักพ่อ” กระทั่งต่อมากลายเป็น hashtag ดังในสื่อสังคมออนไลน์ ทั้งใน Twitter และ Facebook ต่อมา “ธนาธร” ก็ทวิตกลับว่า “พ่อก็รักฟ้า” ทำให้เกิดเป็นอีกหลาย hashtag ตามมา ยิ่งปลุกกระแส “ธนาธร” และ “พรรคอนาคตใหม่-นโยบายพรรค” เป็นที่รู้จักและพูดถึงกันมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่

การสื่อสารทางการเมืองของคนรุ่นใหม่กับความสำเร็จ

เจาะทีมโซเชียลอนาคตใหม่...ความสำเร็จที่ ล็อกผลได้ ของธนาธรหลายคนคงเคยสงสัยเหมือนกันว่า พรรคอนาคตใหม่มีดีอะไร ทำไมถึงได้ ส.ส.เข้าสภาเกือบ 100 คน ทั้งๆ ที่มีแต่ผู้สมัครหน้าใหม่ โนเนม และทำไมเวลาที่มีความเคลื่อนไหวใหญ่ๆ ที่กระทบต่อพรรคจึงมีผู้คนในโลกออนไลน์ให้ความสนใจมากเป็นพิเศษ ทั้งแฮชแท็กยอดนิยม และยอดไลค์ ยอดแชร์พุ่งกระฉูดทั้งหมดนี้ไม่ใช่เรื่องบังเอิญ แต่มาจากการบริหารจัดการอย่างมืออาชีพโดยทีมงานด้านโซเชียลทีมใหญ่ที่รวมสุดยอดระดับ "จอมยุทธ์" ในวงการมาทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย "อนาคตใหม่" และส่งรับข้อมูลกันจนสามารถสร้าง "ชุดความคิด" ให้คนจำนวนมากได้หัวหอกที่จัดการงานด้านโซเชียลให้พรรคคือ ไกลก้อง ไวยากรณ์ ส.ส.แบบบัญชีรายชื่อของพรรค ประวัติของเขามีความเชี่ยวชาญอย่างสูงด้านการจัดทำข้อมูล บิ๊กดาต้า และสื่อออนไลน์ การทำงานต้องบอกว่าขับเคลื่อนไปอย่างมียุทธศาสตร์ สร้างกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางโซเชียลตลอดเวลา แม้แต่การให้ช่วยตั้งชื่อพรรค คิดชื่อพรรค คิดนโยบาย ยังคงกลายเป็นแฮชแท็กยอดนิยมทุกครั้ง

ช่วงพรรคเริ่มตั้งไข่และยังไม่มีใครให้ความสนใจพรรคใหม่พรรคนั้น แกนนำพรรคและทีมโซเชียลได้จัดสัมมนาในลักษณะแข่งขันให้ผู้ที่มีความสามารถด้านไอที ระดมความคิด ไอเดียและร่วมมือกันแก้โจทย์ที่ทางพรรคอนาคตใหม่ตั้งขึ้น ด้านหนึ่งทำให้พรรคสร้างการมีส่วนร่วมจากผู้คนผ่านโลกออนไลน์ได้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ตามรั้วมหาวิทยาลัยและคนวัยทำงาน ทั้งยังมีโอกาสคัดเลือกบุคคลที่มีความสามารถเข้าร่วมทีมโซเชียลของพรรคได้ด้วย

การขับเคลื่อนงานด้านไอทีของพรรคไม่ได้ทำอย่างกะโหลกกะลา แค่อ้างบริษัททำเว็บเปิดเว็บแล้วใส่ข้อมูลลงไปเหมือนพรรคการเมืองอื่น แต่อนาคตใหม่จับมือกับบริษัทเอกชนที่มีความสามารถในการจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ หรือ บิ๊กดาต้า มีการตั้งทีมงานรวบรวมข้อมูลส่วนตัวของผู้ใช้งานเว็บไซต์ที่นำเสนอข่าวเกี่ยวกับการเมือง เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการออกแบบนโยบายและแนวทางการหาเสียงให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่นและคนทำงาน

บริษัทใหญ่ด้านไอทีแห่งนี้ยังเคยทำธุรกิจเกี่ยวกับการจัดการและวิเคราะห์ข้อมูลออนไลน์ (คล้ายๆ กับที่ "อาลีบาบา" มีกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลความสนใจและการจับจ่ายซื้อสินค้าของผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ต ซึ่งภายหลังต่อยอดพัฒนาเป็นการใช้ AI หรือปัญญาประดิษฐ์ เพื่อกุมข้อมูลและรสนิยมของผู้คน จะได้เสนอขายสินค้าได้ตรงกลุ่มเป้าหมาย) และยังคงจัดทำฐานข้อมูลให้แก่ภาครัฐ ทำให้มีข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนจำนวนมาก เช่น ไอที แอดเดรส / เบอร์โทรศัพท์ / ระบบปฏิบัติการที่ใช้ / ทำให้บริษัทแห่งนี้มีฐานข้อมูลประชาชนที่ใช้งานอินเทอร์เน็ตอยู่แล้วเป็น

จำนวนมาก เมื่อมาจับมือกับพรรคอนาคตใหม่ และนายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ จึงทำให้สามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลเหล่านั้นในทางการเมืองได้ไร้ขีดจำกัด

ในขณะที่เดียวกันก็สามารถหยิบปรากฏการณ์ที่กำลังเป็นกระแสมาเชื่อมโยงกับความเคลื่อนไหวทางการเมืองของพรรค หรือเป็นชื่อกิจกรรมได้อย่างโดนใจ ทำให้พรรคการเมืองนี้ใกล้ชิดคนกลุ่มใหญ่ที่ใช้เวลากับอินเทอร์เน็ตและโซเชียลมีเดียเกือบทั้งหมดในชีวิตประจำวัน เช่น การจัดกิจกรรม "อนาคตใหม่ไฟแรงเฟร่อ" ที่มาจากภาพยนตร์เรื่อง "เมย์ไหน ไฟแรงเฟร่อ" ที่ได้รับความนิยมในหมู่วัยรุ่น หรือการสร้าง "จุดร่วม" ของบรรดาแฟนคลับหรือสาวกว่า "ฟ้ารักพ่อ" ซึ่งหยิบมาจากละครโทรทัศน์ยอดนิยมเรื่อง "ดอกส้มสีทอง"

คำกล่าวที่ว่า "ผู้ใดครองสื่อและข้อมูลข่าวสาร ผู้นั้นครองโลก" คือวลีที่สามารถอธิบายความสำเร็จแบบ "ก้าวกระโดด" ของพรรคอนาคตใหม่และนายธนาธร

อนาคตใหม่กับอนาคตของการเมืองไทย

การปราศรัยใหญ่ครั้งสุดท้ายของพรรคอนาคตใหม่ที่ศูนย์เยาวชนไทย-ญี่ปุ่น ดินแดง หลังจากติดตามความเคลื่อนไหวและข่าวคราวของพรรคน้องใหม่สุดพรรคหนึ่ง ที่สร้างชื่อเสียงกระฉ่อนไปทั่วด้วยการเสนอนโยบายที่แหลมคม เฉียบ “คนเท่าเทียมกัน ไทยเท่าทันโลก” และทำการบ้านทุกครั้งที่จะพูด จึงไม่แปลกใจที่การปรากฏตัวของพรรคอนาคตใหม่ สร้างแรงกระเพื่อมต่อแวดวงยุทธจักรการเมืองและรัฐบาลอย่างรวดเร็ว กระทั่งเกิดเป็นแรงพายุย่อยๆ ที่พัดกระแทกหัวหน้าและแกนนำของพรรคไม่ขาดสาย โดยเฉพาะในโค้งสุดท้ายก่อนการเลือกตั้ง

การที่สำนักข่าวและสถานีโทรทัศน์หนึ่งสร้างข่าวเพื่อให้เกิดเป็นกระแสด้านกลับหวังกลบความนิยมและคะแนน เสียงจากคนรุ่นใหม่ ด้วยการยกขึ้นให้นายธนาธร เท่ากับ นายทักษิณ อันเป็นวิธีคิดและวิธีการที่คนกลุ่มนี้เคยใช้มาก่อน ในการต่อต้านสิ่งที่เรียกว่า “ระบบทักษิณ” จนเกิดเป็นกระแสไปทั่วในหมู่คนชั้นกลางและสูงที่หวาดกลัวความเปลี่ยนแปลง ทว่าคราวนี้มันกลับสร้างในสิ่งตรงกันข้าม เพราะคนรุ่นใหม่กว่ามีเครื่องมือสื่อสารดิจิทัลในมือกันทุกคน การสยบกระแสฝ่ายขวาจึงไม่ยากเหมือนก่อนนี้

ลักษณะเด่นในการปราศรัยของผู้สมัครพรรคอนาคตใหม่คืออุดมการณ์ของความเท่าเทียมและศักดิ์ศรีของคน ไม่ว่าจะเป็นคนภาคอะไร เพศสภาพใด มีความเชื่อในศาสนาอะไร ทุกคนนำเสนออัตลักษณ์ของตนเองในด้าน ภาษา ศาสนา เครื่องแต่งกายไปถึงปัญหาของท้องถิ่นและประชาชน และความหลากหลายทางเพศได้อย่าง อิสระเต็มที่

เนื้อหาในคำปราศรัยของผู้สมัคร ที่เด่นและต่างจากคำปราศรัยทั่วไปของนักการเมือง คือ ไม่เน้นการโจมตี วิพากษ์วิจารณ์ผลงานของฝ่ายตรงข้ามมากเกินไป แต่ที่สำคัญกว่าคือการประกาศเจตนารมณ์ของผู้สมัครและ พรรคอนาคตใหม่ที่จะเข้าไปแก้ไขและทำการเปลี่ยนแปลงเอง หหมดเวลาของการร้องขอและประณามกันอีกต่อไป ถึงเวลาของการลงมือกระทำ และทำด้วยมือของเรา

นี่เป็นคำประกาศที่ใหม่มากสำหรับนักการเมืองหน้าใหม่ ซึ่งยังไม่เคยมีประสบการณ์และอำนาจบารมีในการบริหารและจัดการปัญหาในระดับประเทศ ถือว่าเป็นการ เปิดหน้าใหม่ของการเข้าสู่เวทีการเมืองที่เน้นกันในระยะกลางของเรื่องเลย ไม่ต้องเสียเวลาอรัมภท อะไรกันอีก

จากทฤษฎีและวิธีคิดดังกล่าว ทำให้บุคลิกของผู้สมัครของพรรคอนาคตใหม่มีความเป็นตัวของตัวเอง เป็น อิสระเสรี สะท้อนความเปลี่ยนแปลงในความคิดทางการเมืองในทศวรรษที่ผ่านมาท่ามกลางความผันผวนและ ชัดแย้งทางการเมืองที่ดูเดือดรุนแรงระหว่างกลุ่มอุดมการณ์ที่ตรงข้ามกัน สิ่งที่คนทำงานเพื่อสังคมตระหนักและ เห็นพ้องต้องกันคือการที่ประชาชนทุกภาคส่วนต้องเข้าไปมีส่วนร่วม เป็นส่วนหนึ่งของปัญหาการเมืองและสังคม เศรษฐกิจ ให้ความสำคัญต่อการทำงานในพื้นที่และด้วยตนเอง

กล่าวสำหรับพรรคอนาคตใหม่เอง คงหลีกเลี่ยงไม่ได้ถึงหัวหน้าพรรคและแกนนำหลักของพรรคไม่ได้ ก่อนที่พรรค อนาคตใหม่จะก่อตั้ง มีน้อยคนมากที่เคยได้ยินชื่อหรืออ่านข่าวเกี่ยวกับ นายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ เท่าที่รู้ๆ กันก็คือ เขาเป็นผู้บริหารบริษัทอุตสาหกรรมไทยที่ส่งนอกรายใหญ่ของประเทศ และต่อมาภาพที่เห็นบ่อยขึ้นคือการไป ต่อสู้กับธรรมชาติที่ยากลำบากด้วยการเดิน ขี่จักรยานและอื่นๆ ในดินแดนที่หนาวสุดๆ หรือสูงสุดๆ และยาวไกลมากๆ เห็นภาพของความแข็งแกร่งและอดทนในการเอาชนะความยากลำบากทั้งหลายของเขาชัดเจน แล้ววันหนึ่งเขากับเพื่อนก็ประกาศตั้งพรรคการเมืองเพื่อเข้ามาแก้ปัญหาประเทศด้วย หลังจากนั้นข่าวและคลิปวิดีโอของนายธนาธร ในจังหวัดและพื้นที่ต่างๆ ของประเทศก็เผยแพร่ออกมา กระทั่งกลายเป็นกระแสที่คนจำนวนมากติดตามความเคลื่อนไหวซึ่งเป็นการออกแนะนำตัวและพรรคกับนโยบายของพรรค ถ้าปราศจากเครื่องมือสื่อสารไร้สายเหล่านี้แล้ว ข่าวคราวและนโยบายของพรรคอนาคตใหม่และตัวนายธนาธร เอง ก็คงไม่มีใครรู้จักมากเท่าไร ที่สำคัญคือ นายธนาธร สามารถทำให้ภาพลักษณ์และความคิดการเมืองของเขา ถ่ายทอดผ่านสื่อสมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นกันเอง ตรงประเด็นและเต็มด้วยความจริงใจ นี่ไม่ใช่ การหาเสียงแบบเดิม ๆ อีกต่อไปแล้ว ไม่ใช่การขอเสียงหรือขอความเมตตาหรือความเอ็นดูจากชาวบ้าน แต่เขาไปกระตุ้นให้ออกมาและพื้นที่แก่ราษฎรในการใช้เสรีภาพและสิทธิของพลเมือง ให้เขาพูดในสิ่งที่เขา อยากพูด ให้ฟังในเรื่องที่เขาอัดอั้นตันใจ

ทั้งหมดนั้นคือการปลดล็อคให้อำนาจของประชาชนคืนมาสู่พวกเขา แม้จะเริ่มที่ความคิดก็เป็นการเขยื้อนภูเขาน้อยๆ ได้ กระทั่งคนสาวหนุ่มรุ่นเงินแซดรับข่าวสารของเขาได้ พลังที่ถูกปิดทับของพวกเขาก็ปะทุระเบิดออกมาในคลื่นลูกใหม่กว่าอีกวาระ

ถ้านายธนาธร เป็นกองหน้าในการเปิดพื้นที่ กองหลังที่เสริมน้ำหนักและทิศทางให้แก่พรรคอนาคตใหม่ได้แก่ เลขาธิการพรรค ปิยะบุตร แสงกนกกุลและโฆษกพรรค พรรณิการ์ วานิช ปิยะบุตร อาจเป็นเลขาฯ พรรคการเมือง คนแรกที่มาจากนักวิชาการเต็มตัว นโยบายและแนวทางในการแก้ปัญหาจึงมีการค้นคว้าและนำเสนอในรูปแบบที่สมจริง ทั้งในระยะสั้นและยาว

ดังที่เขาได้กล่าวในการปราศรัยใหญ่ครั้งสุดท้ายนี้ว่า ภารกิจของพรรคอนาคตใหม่คือการ ยุติ 3 อย่าง ยุติการ สืบทอดอำนาจของกองทัพ ยุติมรดกของ คสช. และยุติการทำรัฐประหารแน่นอนว่าทั้งหมดนั้นไม่ใช่เรื่องเล็กๆ และเป็นปัญหาเฉพาะ หากแต่มันเป็นปัญหาระดับโครงสร้างที่ครอบคลุมสังคมไทยมาอย่างยาวนาน แต่ใน ฐานะของพรรคการเมืองที่มุ่งไปสู่อนาคตใหม่ หากไม่ตั้งเป้าจุดหมายของอนาคตที่ใหม่และสดใสจริงๆ ก็เสียชื่อ เปลาฯ พรรณิการ์ เป็นแม่เหล็กที่ดึงดูดผู้ฟังด้วยคำพูดที่หนักแน่น ชัดเจนและมีความถูกต้อง ประสบการณ์การทำและ เสนอข่าวสารแก่สาธารณชนทำให้เธอตระหนักถึงพลังของความจริงว่าอยู่เหนือสิ่งอื่นใด พรรณิการ์ เป็นโฆษก พรรคการเมืองที่ไม่เหมือนเก่าอีกเช่นกัน ไม่ใช่คนทำหน้าที่ปกป้องคำวิจารณ์ที่มีต่อพรรค หากแต่ต้องทำให้สาธารณชนเข้าใจในพรรคอย่างถูกต้อง และที่สำคัญคือต้องไม่ยึดพรรคเป็นดังสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือของมีค่าที่ถูก ตาหนีไม่ได้ เมื่อเธอตอบว่า หากนายธนาธร ถูกจับ หรือผู้สมัครทั้งหมดถูกจับ พรรคอนาคตใหม่ก็จะยังคงอยู่ เพราะนายธนาธร ไม่ใช่ พรรคอนาคตใหม่ หากแต่คือประชาชนทั้งหมดต่างหาก มันเป็นคำประกาศแห่งเสรีชนใหม่ เมื่อทุกคนเป็นเสรี พรรคก็ไม่มี ความหมาย

โดยสรุป พรรคอนาคตใหม่เป็นการเกิดและเคลื่อนไหวของพลังแห่งเสรีภาพ ความเท่าเทียมกันและศักดิ์ศรีใน ความเป็นคนของคนรุ่นใหม่ การเคลื่อนไหวและต่อสู้เพื่อการปลดปล่อยพันธนาการของระบบสังคมและ เศรษฐกิจที่สร้างความอยุติธรรมและไม่เท่าเทียมกัน ได้ดำเนินมาอย่างยาวนาน บัดนี้ถึงเวลาที่คนอีกรุ่นจะออกมาทวงคืนความเป็นคนของพวกเขาและคนส่วนใหญ่ในประเทศนี้ เป็นรุ่งอรุณของอนาคตใหม่

สรุป

การสื่อสารทางการเมืองในยุคปัจจุบันเป็นสิ่งที่ไม่สามารถมองข้ามได้ เพราะฉะนั้น การสื่อสารทางการเมืองของ “พรรคอนาคตใหม่” นั้น จะเห็นได้ว่า เขาจะให้ความสำคัญกับการสื่อสารทางการเมือง เพื่อให้เข้าถึงประชาชนโดยทั่วไป ไม่เว้นแต่ทุกวัย แต่ที่เขาสามารถเข้าถึงมากที่สุด

อย่าเห็นได้ชัด ก็คือ ประชาชนคนรุ่นใหม่ ตัวอย่างเช่น นักเรียน นักศึกษา เพราะเหตุเช่นนี้ “พรรคอนาคตใหม่” จึงสามารถได้คะแนนมากมาย ทั้งทางที่พรรคอนาคตใหม่ ยังไม่เคยมีมาก่อน ฉะนั้น พรรคอนาคตใหม่ มีความรู้ความสามารถ ในการหาเสียงโดย รู้จักวิธีการสื่อสารให้กับประชาชนคนรุ่นใหม่

เอกสารอ้างอิง

การสื่อสารและตลาดการเมือง. (2554). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ยุทธพร อิศระชัย. (2551). แนวคิดการสื่อสารทางการเมือง. นนทบุรี: มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช.

เสถียร เขยประทับ. (2554). การสื่อสารการเมืองและตลาดการเมือง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชำแหละกลยุทธ์ใช้สื่อเลือกตั้ง ‘62 พรรคการเมืองแห่ใช้ “คอนเทนต์ + โซเชียลมีเดีย”. สร้างสาวก. แหล่งที่มา [ออนไลน์], www.marketingoops.com (1 สิงหาคม 2562)

ภคินันท์ มุมาน และ อนุรักษ์ เพ็ญสวัสดิ์. By Nation TV. “เจาะทีมโซเชียลอนาคตใหม่. ความสำเร็จที่สื่อ ก ผล ได้ ของ ธนา ชร”. แหล่งที่มา. [ออนไลน์]. <https://www.msn.com/th-th/news/thailand-election-2019>

ศ.ดร.ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ. “อนาคตใหม่กับอนาคตของการเมืองไทย”. แหล่งข้อมูล, [ออนไลน์], https://www.matichon.co.th/politics/news_1422585 (24 กรกฎาคม 2562).

จริยธรรมทางการเมือง: วิถีทางแห่งความสำเร็จในการพัฒนาทางการเมืองของไทย

Political Ethics: Ways to Success in Development of Political in Thailand

สุมาลี บุญเรือง* พระโณทัย กตปุณโญ (อุ้นเรือน)**

บทคัดย่อ

จริยธรรมทางการเมือง ถือเป็นปัญหาหลักที่ถือได้ว่ามีความสำคัญมากต่อการพัฒนาทางการเมืองของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของไทยในปัจจุบัน ส่งผลให้นักธุรกิจสามารถเข้าสู่การแสวงหาทุนทางการเมืองมากขึ้น และนำไปสู่การเกิดสภาพปัญหาการอาศัยตำแหน่งหน้าที่ทางการเมืองเพื่อทางธุรกิจของครอบครัวและวงศ์ตระกูล แต่การบริหารประเทศนั้น ต้องยึดหลักผลประโยชน์สาธารณะมากกว่าผลประโยชน์ส่วนบุคคล เมื่อนักการเมืองมีจริยธรรมก็จะเป็นฐานการพัฒนาการเมืองได้เป็นอย่างดี หน่วยงานต่างๆ ก็ต้องให้มีการดำเนินตามประมวลจริยธรรมของตนอยู่ การแก้ปัญหาเรื่องจริยธรรมที่ดีที่สุด คือต้องเริ่มต้นที่ตัวเองก่อน การวางกฎเกณฑ์มาตรฐานทางการเมืองและจริยธรรมทางการเมือง รวมทั้งการเริ่มลงมือปฏิบัติทั้งในภาครัฐและภาคประชาชนและเมื่อประพฤติปฏิบัติกันโดยสม่ำเสมอจนกลายเป็นความเคยชินก็จะกลายเป็นสังคมที่มีระเบียบ เน้นเรื่องจริยธรรมของผู้นำทางการเมือง ซึ่งมีความสำคัญมากต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะเป็นการพัฒนาทางการเมืองที่ยิ่งใหญ่ เพราะคนที่อยู่ในแวดวงการเมืองอยู่ในกรอบของจริยธรรม สังคมไทยก็就会有ความสงบสุข และมีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืนตลอดไป

คำสำคัญ: จริยธรรมทางการเมือง, การพัฒนาทางการเมือง, การเมืองของไทย

Abstract

Political ethics have become prime factors in developing Thailand especially in the terms of social, economics and politics. Allowing more businessmen to run

*Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

** Abbot's Wat Sopnong ,Tan Chum sub-district , Tha Wang Pha District, Nan

for an election finally leads to corruption and abuse of power. This is because they often do things for their own family businesses not the country, which generally public benefits must be the highest priority for the administration. If politicians practice ethics, it will greatly improve politics. Most government agencies urgently set up their own codes of conduct. The best way to solve this problem is to start with ourselves first and try to set an ethical standard at both the state and civic level. When this is done consistently, it becomes a good habit. The emphases are the ethics and virtue of the political leaders which will lead to an orderly society, which is significant to Democracy. Consequently, Thais will experience a sustainable, peaceful and prosperous society.

Keywords: Political ethics, Development of political, political in Thailand

บทนำ

จริยธรรมของผู้นำและนักการเมือง ถือเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาการเมือง เนื่องจากเป็นกลไกในการชักนำบุคลากรที่มีศักยภาพ จริยธรรมเข้าสู่ระบบการเมือง และเป็นการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองที่ดีให้มากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการจัดระบบการเลือกสรรผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและการบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปอย่างชอบธรรม ซึ่งการสร้างผู้นำและนักการเมืองที่มีจริยธรรม มีความสามารถและมีความรับผิดชอบต่อประชาชนนั้น จึงต้องกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้นำและนักการเมืองการมีบทลงโทษอย่างจริงจังต่อผู้นำและนักการเมืองที่ประพฤติผิดหรือทุจริต รวมถึงการจัดให้มีกลไกสถาบันหรือองค์กรในการอบรมหรือให้การศึกษา เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ และจริยธรรม บทบัญญัติเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งทำให้มีการจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมขึ้นด้วย รวมทั้งกำหนดให้มีกลไกและระบบในการดำเนินงาน เพื่อให้การตระหนักและเห็นความสำคัญในประเด็นคุณธรรม จริยธรรม ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและต้องมีส่วนร่วมในการช่วยกันสอดส่องดูแลคุณธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สอดคล้องกับประมวลจริยธรรมที่ ภาครัฐได้จัดทำขึ้นตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ในบทความนี้ผู้เขียนต้องการนำเสนอในประเด็นที่สำคัญประกอบด้วย วิธีทางที่นำมาสู่การบังคับใช้จริยธรรมทางการเมือง และปัญหาอุปสรรคการบังคับใช้จริยธรรมทางการเมืองของไทย เพื่อนำไปสู่

การส่งเสริมจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง อันจะเป็นพัฒนาการเมืองไทยให้มีความเจริญก้าวหน้า นำพาประเทศชาติไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองสืบไป

ความหมายจริยธรรม

พระเทวิน เทวินโท (2550 : 107) ให้ความหมายจริยธรรมเป็นคำที่มีความหมายครอบคลุมไปถึงธรรมชาติ กฎระเบียบของสังคม กฎหมาย กฎ ศีลธรรมตามศาสนา และค่านิยมของคนในสังคมจริยธรรม จึงเป็นคำที่ใช้อธิบายข้อประพฤติปฏิบัติร่วมกันของมนุษย์ในสังคม โดยมีสิ่งที่เกี่ยวข้องกันอยู่ 4 ประการคือ 1. ธรรมชาติ 2. ตัวเราเอง 3. ผู้อื่น 4. ความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติ ตัวเราเองและผู้อื่น” หรือจะกล่าวได้ว่าจริยธรรมเป็นข้อผูกพันที่โยงสังคมนั้นเข้ากับชีวิตและสังคมมนุษย์

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2552 : 591) ได้กล่าวถึงจริยธรรมในความหมายของการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ การครองชีวิต การใช้ชีวิตการเคลื่อนไหวของชีวิตทุกด้านทั้งทางกายทางวาจา ทางใจ เป็นหลักแห่งความประพฤติปฏิบัติชอบ ซึ่งมีรากฐานอยู่บนหลักคำสอนของศาสนา เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติตน เนื่องจากคำสอนทางศาสนามีส่วนสร้างระบบจริยธรรมให้สังคม

นอกจากนี้จริยธรรมยังมีใช้กฎหมาย เนื่องจากกฎหมายเป็นสิ่งบังคับให้คนทำตาม และมีบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน สาเหตุที่คนเคารพเชื่อฟังกฎหมายเพราะกลัวถูกลงโทษ ขณะที่จริยธรรมไม่มีบทลงโทษ ดังนั้น คนมีจริยธรรมเพราะแรงจูงใจ อยากรู้ก็ตามกฎหมายมีส่วนเกี่ยวข้องกับจริยธรรมในฐานะเป็นแรงหนุนจากภายนอกเพื่อให้คนมีจริยธรรม

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นสรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง หลักประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมกับการทำหน้าที่ของตนและสอดคล้องกับมาตรฐานที่ดีงามอันเป็นที่ยอมรับของสังคมของกลุ่มคนหรือกลุ่มบุคคล อันเป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติที่อาศัยหลักการด้านศีลธรรม ในการแยกแยะสิ่งที่ถูกต้องควรทำและสิ่งที่ผิดไม่ควรทำไม่เบียดเบียนกัน เห็นแก่ประโยชน์ตนเองและผู้อื่นเพื่อการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมอย่างเป็นปกติสุข

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมทางการเมือง

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่มีการจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรม ในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ ตามมาตรา 76 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่บัญญัติให้รัฐพึงจัดให้มีมาตรฐานทางจริยธรรม เพื่อให้หน่วยงานของรัฐใช้เป็นหลักในการกำหนดประมวลจริยธรรมสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งต้องไม่ต่ำกว่ามาตรฐานทาง

จริยธรรมดังกล่าว ดังนั้นเพื่อให้การจัดทำประมวลจริยธรรมเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีมาตรฐานเดียวกัน จึงมีกฎหมายว่าด้วยมาตรฐานทางจริยธรรม โดยมีหลักเกณฑ์และกระบวนการรักษาจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งมาตรการและกลไกเพื่อเสริมสร้างให้มีการปฏิบัติตามประมวลจริยธรรม สาระสำคัญของพระราชบัญญัติฉบับนี้ เช่น การกำหนด "มาตรฐานทางจริยธรรม" ไว้ในมาตรา 5 (ราชกิจจานุเบกษา, 2562 : 2) ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติอย่างมีคุณธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งจะต้องประกอบด้วย

- (1) ยึดมั่นในสถาบันหลักของประเทศ อันได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- (2) ซื่อสัตย์สุจริต มีจิตสำนึกที่ดี และรับผิดชอบต่อหน้าที่
- (3) กล้าตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม
- (4) คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ
- (5) มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน
- (6) ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรมและไม่เลือกปฏิบัติ
- (7) ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีและรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ

มาตรฐานทางจริยธรรมดังกล่าว เป็นหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติตนของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่ต้องยึดถือสำหรับการปฏิบัติงาน การตัดสินใจความถูกต้อง การปฏิบัติที่ควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ ตลอดจนการดำรงตนในการทำความดีและละเว้นความชั่ว

คุณสมบัติที่พึงมีของนักการเมืองที่ดีจะต้องมีจริยธรรมทางการเมือง (Political Ethics) ในขณะที่อุดมการณ์ทางการเมืองมักจะรวมจริยธรรมอยู่ด้วย ซึ่งเกี่ยวข้องกับความถูกต้องตามกฎหมาย ความชอบธรรมทางการเมือง และความน่าเชื่อถือรวมทั้งศรัทธา การกระทำอันใดก็ตามถึงแม้จะถูกต้องตามกฎหมายจะต้องพยายามหลีกเลี่ยงถ้าเกิดผลเสียตามมา จริยธรรมทางการเมืองจะเป็นเครื่องชี้แนวทางในการปฏิบัติ ในขณะที่อุดมการณ์ทางการเมืองจะทำหน้าที่เสมือนจิตวิญญาณของระบบการเมืองในภาพรวม

วิถีทางที่นำมาสู่การบังคับใช้จริยธรรมทางการเมือง

จริยธรรมทางการเมืองจะได้รับการนำมาสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริงก็เพราะค่านึงถึงปัจจัย (ภัทรชมน รัตนางกูร,) ดังต่อไปนี้

1. **ปัจจัยทางเศรษฐกิจ** ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ คือ 1) ทุน (Capital) ถือเป็นปัจจัยสำคัญ เป็นกุญแจนำไปสู่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด

ไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2) ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resources) เช่น ป่าไม้ สัตว์ป่า ที่ดิน แร่ธาตุ น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ เป็นต้น ทำให้เกิดรายได้ทั้งจากภาคการผลิตภาค การเกษตร อุตสาหกรรม และการบริการ เช่น การท่องเที่ยว, นำมาใช้ประโยชน์ทดแทนการนำเข้า และยังสามารถส่งออกไปขายยังต่างประเทศได้ เช่น น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ แร่ธาตุต่างๆ นำมาใช้ สร้างโรงงานพลังงานไฟฟ้า ผลิตกระแสไฟฟ้าเพื่อการบริโภค, เป็นที่พักผ่อนและเป็นแหล่งท่องเที่ยว ในการสร้างรายได้ให้แก่ประเทศและประชาชน เช่น ป่าไม้ แหล่งน้ำ ทะเล น้ำตก ภูเขา, ใช้ในการ คมนาคมขนส่ง วัตถุดิบ สินค้า การเดินทางสัญจรของประชาชน 3) ทรัพยากรมนุษย์ (Human Capital) เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศโดยเน้นให้เห็นถึง ประสิทธิภาพและคุณค่าของประชากร 4) ผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) มีหน้าที่และ บทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นผู้ตัดสินใจเลือกการผลิตสินค้าและบริการ 5) ความก้าวหน้าทาง เทคโนโลยี ทำให้เกิดประสิทธิภาพการผลิตและการบริการเพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการ ทำงาน การกระจายรายได้ โครงสร้างตลาด และการลงทุน

2. ปัจจัยทางการเมือง เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ แนวความคิดทางการเมือง หรือปรัชญาทางการเมืองมีหลายรูปแบบ แต่ละแบบต่างมีอิทธิพลต่อทาง เศรษฐกิจและธุรกิจแตกต่างกัน เช่น 1) เสถียรภาพทางการเมือง ประเทศที่มีเสถียรภาพทาง การเมือง จะทำให้ประชาชน นักธุรกิจ นักลงทุน มีความมั่นใจการประกอบอาชีพ รัฐบาลสามารถ วางนโยบายและกำหนดมาตรการต่างๆ ด้านในการพัฒนาได้เต็มที่ 2) รูปแบบการปกครอง มีผลต่อ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เช่น ระบบคอมมิวนิสต์ ระบบสังคมนิยม ระบบเสรีนิยม เป็นต้น ระบบการปกครองไม่ว่าระบบใด หากผู้ปกครองประเทศ ขาดความรับผิดชอบ ไม่ซื่อสัตย์ ขาด วิสัยทัศน์ มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน ก็ไม่สามารถนำพาประเทศให้ประสบความสำเร็จในการ พัฒนาเศรษฐกิจได้ 3) การบริหารจัดการ ผู้ปกครองประเทศมีวิสัยทัศน์ในการวางแผนกลยุทธ์ กำหนดนโยบายแผนเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สามารถบริหารจัดการบ้านเมืองให้บรรลุตาม วัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสร้างสังคม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ ค่านิยม ความสัมพันธ์ของบุคคล ครอบครัว ชนชั้นทางสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม *ค่านิยมทางสังคม* ได้แก่ เชื้อฟิ่งผู้ใหญ่ รักสันโดษ *ค่านิยมทางจริยธรรม* ที่เชื่อ ในศาสนาที่เชื่อกฎแห่งกรรม *ค่านิยมทางการเมือง* ได้แก่ ยึดหลักการปกครองตามระบบ ประชาธิปไตย ที่ยึดถือความต้องการของประชาชน ความสัมพันธ์ของบุคคลที่เป็นส่วนหนึ่งของ สังคมที่เกี่ยวข้องผูกพันกับกลุ่มที่ตนเองเป็นสมาชิก ครอบครัวถือว่าเป็นสถาบันที่เล็กที่สุด ครอบครัว มีส่วนปลูกฝังค่านิยมให้กับสมาชิกในครอบครัว ให้มีเหตุผล กล้าคิด กล้าตัดสินใจ ซื่อสัตย์ และอื่นๆ

ดังนั้น เมื่อคำนึงปัจจัยทั้ง 3 ที่กล่าวมาข้างต้น ก็สามารถกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมของนักการเมืองได้ เพราะแต่ละสังคมอาจมีปัจจัยทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมที่แตกต่างกันได้ด้วยเหตุนี้ จริยธรรมทางการเมืองจะบังเกิดผลสัมฤทธิ์ในทางการปฏิบัติได้อย่างแท้จริงก็เพราะปัจจัย 3 ข้อนี้เป็นรากเหง้าของจริยธรรมทางการเมือง

ปัญหาและอุปสรรคการบังคับใช้จริยธรรมทางการเมืองของไทย

จากการที่ประเทศไทยมีการพัฒนาทางด้านวัตถุและเทคโนโลยี และระบอบประชาธิปไตยที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในด้านการเมืองการปกครองมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาต่อการเมืองการปกครอง จากวิกฤตการณ์ทางการเมืองไทยที่เกิดขึ้นตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ที่เกิดจากความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมืองที่มีความเห็นต่อต้านและสนับสนุนฝ่ายต่างๆ ความไม่เสมอภาค และความแตกแยกระหว่างชาวเมืองและชนบท จึงทำให้การเมืองไทยปั่นป่วนวุ่นวายไม่มีที่จะยุติลง และยังส่งผลถึงปัญหาในหลายๆ ด้าน เพราะระบบการเมืองไทยยังขาดประสิทธิภาพ

ปัญหาของระบบการเมืองไทย (พลธรรม ปันตะ, 2560 : 53) ที่สำคัญมีดังนี้

1. ปัญหาการใช้รัฐธรรมนูญ โดยเกิดปัญหาการตีความเจตนาารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่คลาดเคลื่อนเนื่องจากผู้มีอำนาจในประเทศพยายามตีความรัฐธรรมนูญเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและพวกพ้อง รวมถึงการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญบ่อยครั้งจนขาดความต่อเนื่องในการบังคับใช้
2. ปัญหาการขาดความสามัคคีของประชาชนไทย ซึ่งมีผลมาจากการมีความคิดเห็นทางด้านการเมืองการปกครองที่แตกต่างกัน ความไม่ยุติธรรมของกระบวนการทางสังคมต่าง ๆ รวมถึงการขัดผลประโยชน์ของกลุ่มต่างๆ ในสังคม เกิดปัญหาการทุจริต คอร์รัปชัน เป็นต้น
3. ปัญหาการขาดจริยธรรมทางการเมืองของประชาชนชาวไทย เช่น การซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้ง นักการเมืองมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้องมากเกินไป การไม่ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับประชาชนก่อนการเลือกตั้ง เป็นต้น

ปัญหานักการเมืองไทย นักการเมืองที่ทราบถึงบทบัญญัติของกฎหมายรัฐธรรมนูญ เพราะได้มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษา รู้และเข้าใจกฎหมาย ประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง แต่ปัญหาคือ

1. นักการเมืองไทยไม่ค่อยเคารพกฎหมายและจริยธรรม การนำไปปฏิบัตินั้นยังมีน้อย
2. กลไกระบบการบังคับทางจริยธรรมและกฎหมายยังไม่มีประสิทธิภาพทั้งๆ ที่นักการเมืองมีบทบาทอย่างสูงต่อสังคมและประเทศ

ผลกระทบต่อประโยชน์ส่วนรวมของชาติ

ผลกระทบจากจริยธรรมทางการเมืองของไทย ได้แก่ การทุจริตการเลือกตั้ง การฉ้อราษฎร์บังหลวง การช่วยเหลือพวกพ้องในการเลื่อนตำแหน่ง พ้นจากความผิดหรือรับโทษสถานเบา แทรกแซงอำนาจหน้าที่ของข้าราชการ การใช้ทรัพย์สินและงบประมาณของหน่วยงานราชการเพื่อประโยชน์ส่วนตัว การบังคับให้ข้าราชการขึ้นผู้น้อยกระทำผิดแทนตน การปรับหรือออกกฎหมายที่เอื้อประโยชน์แก่ตนเอง การเอาใจออกห่างจากการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การยกเว้นการเอาผิดทางจริยธรรมกับนักการเมืองบางกลุ่ม การกลั่นแกล้งนักการเมืองฝ่ายตรงข้าม และการใส่ร้ายป้ายสีนักการเมืองฝ่ายตรงข้าม (รศ.ดร.วริยา ชินวรรณ โฉนและดร.ฐิตารีย์ ศิริศิครชัย)

กลไกและระบบในการดำเนินการเพื่อบังคับใช้ประมวลจริยธรรมของรัฐ

จากสาเหตุที่จริยธรรมทางการเมืองของไทยไม่อาจบังคับใช้ได้อย่างเต็มที่ และบางเรื่องไม่อาจปฏิบัติได้อย่างแท้จริง ซึ่งส่งผลให้ผู้ฝ่าฝืนประมวลจริยธรรมไม่ได้รับการลงโทษตามมาตรการที่กำหนดไว้ เช่น 1. การลงโทษโดยตำหนิหรือประณามให้เป็นที่ประจักษ์ 2. รายงานต่อสภาเพื่อทราบ 3. การถูกถอดถอนออกจากตำแหน่ง และความผิดร้ายแรงต้องใช้คะแนนเสียงถึง 3 ใน 5 ของสมาชิกวุฒิสภาจึงจะลงโทษได้ ซึ่งในที่สุดก็ไม่อาจลงโทษใครได้ การบังคับใช้จริยธรรมของข้าราชการประจำ มีความชัดเจนในแง่ของบทลงโทษ กล่าวคือ 1) ภาคทัณฑ์ 2) ตัดเงินเดือน 3) ลดเงินเดือน 4) ปลดออก 5) ไล่ออก การลงโทษข้าราชการประจำผู้ฝ่าฝืนจริยธรรมคือวินัยของข้าราชการ ซึ่งมีการลงโทษตามบทลงโทษดังกล่าวเสมอ

มาตรการในการส่งเสริมจริยธรรมทางการเมือง

มาตรการในการส่งเสริมจริยธรรมทางการเมืองที่สำคัญคือ 1) การส่งเสริมให้นักการเมืองได้ตระหนักถึงตนเองจะต้องเป็นต้นแบบที่ดีในการทำงาน ลดการใช้อำนาจไปในทางมิชอบ ลดการทุจริต 2) ปลุกฝังจิตสำนึกด้านจริยธรรมของสังคมในทุกภาคส่วนและทุกระดับ 3) การไม่แทรกแซงการทำงานโดยภาคการเมือง ที่จะทำให้หน่วยราชการและรัฐวิสาหกิจเหล่านั้นไม่สามารถปฏิบัติตามหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานได้อย่างอิสระ เนื่องจากถูกบีบบังคับหรือถูกแทรกแซงจากภาคการเมือง ให้การปฏิบัติงานมีความโน้มเอียงไปตามที่ภาคการเมืองต้องการให้เป็น ยิ่งหากมีความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์กันทั้งสองฝ่ายก็มักจะเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน โดยไม่คำนึงถึงหลักความถูกต้อง ซึ่ง

ระบบอุปถัมภ์จะทำลายระบบคุณธรรม ทำให้ข้าราชการที่ดีหมดกำลังใจที่จะทำดีต่อไป และ 4) *ไม่* *เปิดเผย* *เป็น* *ทรัพยากร* *ใน* *หน่วยงาน* *หรือ* *แสวงหา* *ผลประโยชน์* *จาก* *นโยบาย* *ที่* *ได้รับ* *มอบ* *หมาย*

ดังนั้น การมีมาตรฐานทางจริยธรรมทางการเมือง ด้วยการกำหนดกลไกการขับเคลื่อนที่นำไปสู่การปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมทางการเมือง จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นยิ่งในสังคมการเมืองไทย เพราะถ้าคนในสังคมการเมืองมีจริยธรรมทางการเมืองที่ดีแล้ว ก็ย่อมจะนำพาสังคมไทยไปสู่จุดหมาย คือการอยู่ดีกินดีของประชาชนชาวไทยโดยรวมนั่นเอง

จริยธรรมทางการเมืองที่จะชี้วัดการพัฒนาการเมืองของไทย

จริยธรรมทางการเมือง ที่จะชี้วัดให้เห็นถึงการพัฒนาการเมืองไทย ได้แก่

- ปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรทางการเมือง และกิจกรรมทางการเมืองที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายทางการเมืองที่ปรารถนา

- การเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองให้ทันสมัย การพัฒนาระบบการเมือง ระบบบริหารระบบ เศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพ และการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

- การเสริมสร้างให้ระบบการเมืองเอื้อหรือส่งเสริมต่อการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม (Lucian w. Pye, 1966:) เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่

- การเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการควบคุม กำกับ ตรวจสอบนักการเมืองและผู้บริหารอย่างใกล้ชิด ระบบการเมืองดังกล่าวจึง จะถือว่าเป็น “ระบอบประชาธิปไตย” ที่แท้จริง (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2557 : 13)

- ความเจริญก้าวหน้าของสถาบันและวิธีการดำเนินการทางการเมือง ซึ่งสามารถช่วยให้ระบบการเมืองได้จัดการกับปัญหาพื้นฐานทางการเมืองได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และสามารถปฏิบัติงานได้ตรงกับความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้น (Howard Wriggins, 1969)

ดังนั้น องค์ประกอบของการพัฒนาทางการเมือง พิจารณาที่(สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2557 : 14-16)

1. ความเสมอภาค (Equality) คือ ประชาชนจะต้องมีความเสมอภาค ในการเข้ามามีส่วนร่วม การใช้สิทธิ และการร่วมกิจกรรมทางการเมือง ในแง่ของกฎหมาย และการบังคับใช้โดยไม่แบ่งแยกฐานะ ครอบคลุมไปถึงความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ และสังคม

2. ความสามารถของระบบการเมือง (Capacity) หมายถึง ระบบการเมืองที่สนองตอบต่อความต้องการของประชาชน นโยบายสาธารณะที่เกิดจากกระบวนการตัดสินใจของระบบการเมือง

จะผลักดันให้มีการพัฒนาประเทศ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และสมรรถนะของระบบการเมืองยังครอบคลุมไปถึงการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

3. การแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้มีความแตกต่างและมีความชำนาญเฉพาะ (Differentiation and Specialization) เป้าหมายของการพัฒนาระบบการเมืองจะต้องส่งเสริมให้โครงสร้างทางการเมือง มีความแตกต่างกันตามภารกิจ และมีความชำนาญเฉพาะในการปฏิบัติภารกิจ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน

4. การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีเหตุผล (Secularization of Political Culture) โดยทั่วไปสังคมแบบดั้งเดิม ปลูกฝังให้ประชาชนยึดมั่นในจารีตประเพณี โดยไม่มีเหตุผลยึดถือโอคกลาง ดังนั้นการพัฒนาทางการเมืองจึงเน้นส่งเสริมให้ประชาชนใช้เหตุผลในการกำกับดูแลตรวจสอบระบบการเมือง ซึ่งพบในสังคมอุตสาหกรรมที่ประชาชนค่อนข้างมีการศึกษาและประชาชนส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลาง

5. ความเป็นอิสระของระบบย่อย (Subsystem Autonomy) ระบบการเมืองใดก็ตามที่ระบบย่อยมีความเป็นอิสระน้อยหรือไม่มีความเป็นอิสระเลย แสดงว่าระบบการเมืองนั้น เป็นระบบศูนย์รวมอำนาจ (Centralization) ทำให้ประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาของประชาชนและการให้บริการล่าช้า หากระบบการเมืองเป็นการกระจายอำนาจ (Decentralization) จะทำให้ระบบย่อยมีความเป็นอิสระสูง เช่น หน่วยงานระดับล่างมีอิสระในการปกครองตนเอง สามารถกำหนดทิศทางในการพัฒนาชีวิตและชุมชนของตน ดังนั้นความเป็นอิสระของหน่วยย่อย ได้แก่ หน่วยงานปกครองท้องถิ่น ระบบพรรคการเมือง และกลุ่มผลประโยชน์

การพัฒนาทางการเมือง เป็นกระบวนการที่พยายามเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบ โดยมีพื้นฐานสำคัญอยู่ที่วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชน ที่ตอบสนองความต้องการของสังคมด้วยความเสมอภาคและเป็นธรรม ผ่านบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เป็นแกนสำคัญของการขับเคลื่อนระบบหรือองค์กรทางการเมือง กระบวนการที่ดำเนินการไปนั้น สามารถตอบสนองประโยชน์ส่วนรวมและมีความเป็นธรรมในการบริหารจัดการ จึงจะเป็นการพัฒนาทางการเมืองที่สมบูรณ์แบบอย่างแท้จริง (ภูสิทธิ์ ชันติกุล, 2553)

ฉะนั้นการมีส่วนร่วมของภาคพลเมืองนับเป็นการมีส่วนร่วมพื้นฐานที่สำคัญ เพราะวาทพลเมืองเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ที่ใช้อำนาจผ่านระบบตัวแทนที่เลือกเข้าไปทำหน้าที่ ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างอิสระบนพื้นฐานของความรู้ ความตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองอย่างแท้จริง (บุญเชิด มารศรี, 2553) การพัฒนาการเมือง โดยองค์กรและหน่วยงานต่างๆ ทั้งในส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นและเปิดช่องให้ประชาชนทุกสถานะ

เป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาทางการเมือง จึงควรอย่างยิ่งที่จะต้องทำการทบทวนกระบวนการและกำหนดแนวทางพัฒนาการเมืองการปกครองของประชาชนในเขตพื้นที่ชนบท โดยกระตุ้นพลเมืองของชาติให้คำนึงถึงผลประโยชน์ที่ตนพึงได้รับจากระบบการเมืองทั้งระดับมหภาคและจุลภาค ให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง โดยการพัฒนาทางการเมือง การทำให้ผู้ที่ทำหน้าที่ในทางการเมืองอยู่ในกรอบของจริยธรรมทางการเมือง โดยมีจริยธรรมทางการเมืองเป็นตัวชี้วัดพัฒนาทางการเมืองของสังคมไทยได้เป็นอย่างดี

พระพุทธศาสนากับการส่งเสริมจริยธรรมทางการเมือง

หลักธรรมในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ คุณธรรม จริยธรรม สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่พึงควรมีและใส่ใจสำหรับการปฏิบัติงานเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพ และไม่ก่อให้เกิดความเสียหายและมีการทุจริตคอร์รัปชัน เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดีควรมีหลักธรรม ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่าด้วยหลักขรรวาศธรรม 4 และหลักพรหมวิหาร 4 ดังนี้

หลักขรรวาศธรรม 4 เป็นหลักธรรมเกี่ยวกับในการบริหารหน้าที่และบทบาทที่พึงมี 4 ข้อ ประกอบด้วย ข้อ 1 สัจจะ หมายถึง ความซื่อสัตย์ต่อกัน ความตั้งใจจริงต่อกัน ที่นักการเมืองพลเมืองพึงมีและปฏิบัติ ข้อ 2 ทมะ หมายถึง การรู้จักข่มจิตข่มใจตนเอง กับการทุจริตคอร์รัปชันหรือการประพฤติและปฏิบัติที่ผิดหลักเกณฑ์ของระบอบการปกครอง ข้อ 3 ขันติ หมายถึง ความอดทน อดกลั้น ต่อการพฤติและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เงื่อนไขของสังคม และข้อ 4 จาคะ หมายถึง การสละให้ปันสิ่งของอันเป็นของๆ ตน เช่น การเสียสละเวลาในการตรวจสอบติดตามพฤติกรรมนักการเมือง เพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวม หลักพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมประจำใจในการบริหารชีวิตที่ถูกต้องดีงาม อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมมนุษย์ คือ ข้อ เมตตา ความมีไมตรี ความเป็นมิตร ปรารถนาดี ช่วยเหลือกัน และอุเบกขา การวางเฉยเป็นการให้ทุกอย่างเป็นไปตามธรรม ใช้ความรู้ (ปัญญา) รู้ว่าอะไรถูกอะไรผิด อะไรเป็นความถูกต้องดีงาม อนึ่งเมื่อผู้ใดละเมียดธรรม คือทำผิดกฎหมายหรือกฎกติกาของสังคม ต้องช่วยกันตรวจสอบ ถ้าหากประชาชน นักการเมือง มีและรู้จักใช้พรหมวิหารครบ 4 ข้อ นั้น สังคมจะมีพลังงานมากพอที่จะร่วมกันแก้ปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาทุจริตคอร์รัปชันให้ลดลงหรือหมดไปได้ แต่เมื่อทุกคนโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐหากมีเมตตากรุณา มุทิตา ที่เหมาะสมและมีอุเบกขา ควบคุมไว้แล้วก็จะทำให้ทุกคนมีน้ำใจ ช่วยเหลือ ส่งเสริมซึ่งกันและกันด้วยความสัมพันธ์อันดีพร้อมทั้งธำรงรักษาความเป็นธรรมในสังคมและความเข้มแข็งรับผิดชอบในตัวคนไว้ได้แล้วก็จะทำให้สังคมมีสันติสุข

สรุป

จากสภาพปัญหาทางการเมืองไทยในปัจจุบัน และได้เดินทางเข้าสู่เส้นทางปฏิรูปแล้วกว่าครึ่งทาง โดยรัฐมีแนวทางหรือได้กำหนดมาตรการหลายประการ เพื่อที่ส่งเสริมให้นักการเมืองมีการพัฒนาทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมอย่างเป็นรูปธรรม ผ่านกลไกของกฎหมายในการบังคับใช้ เช่น มีการเปิดเผยทรัพย์สินต่อสาธารณะ ทั้งของตนเองและภรรยาที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรส การแต่งตั้งผู้รับผิดชอบการเงินในการเลือกตั้ง ที่ชัดเจนตรวจสอบได้ มีหลักฐานการรับและจ่ายเงินในการเลือกตั้ง เพื่อแสดงที่มาที่ไปของการรับและจ่ายเงิน สามารถยับยั้งการประกาศผลการเลือกตั้งหากยังไม่โปร่งใสหรือมีการร้องเรียนต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง การตรวจสอบนักการเมืองด้วยกฎหมาย ป.ป.ช. ลักษณะของการกระทำที่ห้ามกระทำ เช่น การบริจาคเงินเพื่อหวังผลหาเสียงเลือกตั้งถือเป็นการซื้อสิทธิ์ขายเสียง การหาเสียงช่วงเลือกตั้งที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะใช้สื่อโจมตีฝ่ายตรงข้าม การเป็น ส.ส. แล้วไม่อาจไปดำรงตำแหน่งข้าราชการการเมืองอื่นๆ ได้อีก

จริยธรรมของนักการเมืองจึงเป็นสิ่งสำคัญต้องเคารพและปฏิบัติตามด้วยความเคร่งครัดและจริงจัง ถ้านักการเมืองไทยมีจริยธรรม คนในสังคมการเมืองมีมาตรฐานทางจริยธรรมที่ได้มีการนำไปปฏิบัติที่ชัดเจน นั้นหมายถึงว่าชาติไทยจะพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง : References

- บุญเชิด มารศรี. (2553). บทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่มีต่อการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชน ศึกษากรณีอำเภอบึงสามัคคี จังหวัดกำแพงเพชร. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พระเทวิน เทวินโท. (2550). **จริยธรรมศาสตร์**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร:รุ่งแสงการพิมพ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2552 : 591)
- พลธรรม ปันตะ. (2560). การศึกษาวิเคราะห์จริยธรรมของนักการเมืองไทยตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ. **วารสารปัญญา**. ปีที่ 24 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2560).
- ภัทรชมน รัตนางกูร. **ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยสู่ความยั่งยืน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา http://phatrasamon.blogspot.com/2009/11/blog-post_26.html [3 สิงหาคม 2562]

ภูสิทธิ์ ชันติกุล. 2553. รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เขต
ดุสิต กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

รียา ชินวรรณโณและดร.ฐิตารีย์ ศิริศิครชัย. **จริยธรรมนักรการเมือง**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<https://www.trf.or.th/research-digest/6425-2015-05-13-10-52-53>. [3 สิงหาคม
2562]

ราชกิจจานุเบกษา, **พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. 2562**, เล่ม 136 ตอนที่ 50 ก,
16 เมษายน 2562

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2557). **การพัฒนาการเมืองการปกครองในระบบ
ประชาธิปไตย**

Howard Wriggins, W. The Ruler's Imperatiye. New York and London: Columbia
University Press, 1969.

Pye, Lucian W. 1966. Aspect of Political Development. Boston: Little Brown and
Company.

หลักการสำหรับใช้ตรวจสอบการบริหารรัฐกิจ

Principles for Monitoring Administration

ชุตินันท์ วงษ์อมรวิทย์* เบนญญาภา อัจฉฤกษ์**

บทคัดย่อ

การบริหารรัฐกิจเป็นการปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการภาครัฐโดยนำหลักการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบราชการและการแสวงหาประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ โดยการนำเอาแนวทางหรือวิธีการบริหารงานของภาคเอกชนมาปรับใช้กับการบริหารงานภาครัฐ เช่น การบริหารงานแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ การบริหารงานแบบมีอาชีพ การคำนึงถึงหลักความคุ้มค่า การจัดการโครงสร้างที่กะทัดรัดและแนวราบ การเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาแข่งขันการให้บริการสาธารณะการให้ความสำคัญต่อค่านิยม จรรยาบรรณวิชาชีพ คุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนการมุ่งเน้นการให้บริการแก่ประชาชนโดยคำนึงถึงคุณภาพเป็นสำคัญ

คำสำคัญ : ตรวจสอบ, การบริหารรัฐกิจ

Abstract

The administration would alter the public administration, led by the performance of the bureaucracy and the pursuit of efficiency in government who strive for excellence. By adopting the method of administration of the private sector to deploy with the public administration, such as administration focused on results. Administrative Professional Regardless of the value. The compact and flat management structure. The competition provides an opportunity for private sector to provide public services with a focus on values. professional ethics Moral and ethical All focused on providing the public with regard to quality is key.

Keywords: Monitoring, Administration

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** อาจารย์พิเศษ สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์รัฐต่าง ๆ ทั่วโลกมีการเชื่อมโยงการบริหารจัดการที่มีลักษณะพึ่งพิงกัน และกัน และเอื้อประโยชน์แลกเปลี่ยนทั้งในส่วนของรัฐกับบุคคลที่อาจแอบแฝงผลประโยชน์ที่ซับซ้อน การบริหารจัดการรัฐของประเทศไทยและรัฐเล็ก ๆ มักตกอยู่ภายใต้อำนาจผู้นำรัฐบาลเพียงคนเดียวหรือพรรคเดียว การตัดสินใจบางเรื่อง บางโครงการอาจก่อให้เกิดความเสียหายโดยรวม แก่รัฐ แม้รัฐจะให้อำนาจการบริหารแก่รัฐบาล แต่ต้องบริหารจัดการรัฐควบคู่กับคุณธรรม สังคมตรวจสอบความโปร่งใสได้ เรื่อง การนำหลักธรรมาภิบาลตรวจสอบการบริหารกิจการรัฐตามระเบียบกฎหมายทั่วโลก เป็นการตรวจสอบการบริหารจัดการรัฐที่ผู้บริหารมีอำนาจการบริหารกิจการรัฐตามระเบียบกฎหมาย หากแต่การบริหารนั้นต้องตอบสนองความต้องการที่หลากหลาย บุคคลหลากหลายกลุ่ม ซึ่งความต้องการเหล่านั้นมีความหลากหลายซับซ้อน โดยการบริหารจัดการรัฐนั้นอาจถูกต้องตามกฎหมาย แต่ไม่ถูกต้องตามหลักคุณธรรม จริยธรรม และระบุว่าหลักธรรมาภิบาลเป็นเครื่องมือที่ควรนำมาใช้ตรวจสอบรัฐทั่วโลก ผู้เขียนจึงขอเสนอข้อมูลเสริมบทความ เพื่อชี้ให้เห็นถึงการบริหารกิจการของรัฐที่ถูกต้องตามหลักกฎหมายแต่ขาดคุณธรรม จริยธรรมบริหารงานเอื้อต่อพวกพ้อง

ผลประโยชน์ทับซ้อนจากมุมมองของฝ่ายค้าน

การบริหารจัดการรัฐตามระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลต้องได้รับการตรวจสอบ โดยเฉพาะฝ่ายค้าน การบริหารกิจการรัฐที่ดีแม้จะถูกบริหารงานถูกต้องตามกฎหมายแล้ว รัฐต้องบริหารไม่ให้เกิดผลประโยชน์ทับซ้อน มุมมองของฝ่ายค้านพบว่ารัฐบาลยังลักษณะบริหารงานล้มเหลว เอื้อพวกพ้อง ปล่อยให้มีการทุจริตฯ แน่ต้อง ยุติ 5 เหตุแห่งความเสื่อม ที่อาคารรัฐสภานายจรินทร์ ลักษณะวิศิษฎ์ ส.ส.พรรคประชาธิปัตย์ ในฐานะประธานวิปฝ่ายค้าน กล่าวว่า ได้รับมอบจากผู้นำฝ่ายค้านและ ส.ส.พรรคประชาธิปัตย์ และพรรครักประเทศไทย จำนวน 157 รายชื่อ เพื่อสรุปการอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 158 และ รัฐมนตรีเป็นรายบุคคล ตามมาตรา 159(พรรคประชาธิปัตย์, 2562)

โดยก่อนการอภิปราย ฝ่ายค้านเจอปัญหาหลายประการ เริ่มตั้งแต่การพยายามลดความน่าเชื่อถือจากรัฐมนตรีว่าการอภิปรายเป็นเพียงแค่พิธีกรรม ทั้งที่ความจริงเป็นหน้าที่ของฝ่ายค้านในการตรวจสอบฝ่ายบริหารแทนประชาชนตามระบอบประชาธิปไตยต่อมาได้มีการพยายามทำให้เข้าใจว่าเป็นฝ่ายค้านที่ค้านทุกเรื่อง ซึ่งไม่ใช่เรื่องจริง เพราะจากการเสนอกฎหมายเข้าสภาฯ ของรัฐบาลทั้งหมด 59 ฉบับ ฝ่ายค้านยกมือให้ 57 ฉบับ ไม่เห็นด้วยแค่ 2 ฉบับ คือ พ.ร.ก.กู้เงิน 3.5

แสนล้านบาท ซึ่งไม่เห็นด้วยเพราะเป็นการออก พ.ร.ก. ที่รัฐบาลอ้างว่าเร่งด่วน ซึ่งความจริงพิสูจน์แล้วว่า มีการเบิกเงินแค่ 2-3 หมื่นล้านบาท แต่รัฐบาลต้องการรอให้การอภิปรายไม่ไว้วางใจผ่านไปก่อนเพื่อความคล่องในการดำเนินการ

ต่อมาคือร่างพระราชกฤษฎีกาโอนหนี้จากกระทรวงการคลังไปยังธนาคารแห่งประเทศไทย เช่นเดียวกับการทำสัญญาผูกพันระหว่างไทยกับต่างประเทศทั้งหมด 31 เรื่อง ฝ่ายค้านก็สนับสนุนทั้งหมด และที่ว่ามีการพยายามจับมือกับกลุ่มองค์การพิทักษ์สยามนั้น ขอทำความเข้าใจว่า ฝ่ายค้านยื่นญัตติก่อนที่กลุ่มองค์การพิทักษ์สยามจะชุมนุมด้วยซ้ำ ตรงนี้คือความจริง แต่ตลอดเวลาที่ผ่านมา รัฐบาลพยายามลดความน่าเชื่อถือผู้นำฝ่ายค้าน เพื่อให้ญัตติที่ตรวจสอบมีปัญหา

สุดท้าย น.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ถูกตรวจสอบการบริหารกิจการรัฐ 3 ประเด็นใหญ่ คือ เบียดบังอำนาจและงบประมาณของประชาชน เพื่อประโยชน์ตนเองและครอบครัว พฤติกรรมที่ชัดเจนคือ ค่าแรง 300 บาท ที่ต้องรอถึงเดือนถึงมกราคม 2556 ทั้งที่บอกว่าทำได้ในปี 2555 จากการหาเสียงที่ผ่านมา อีกทั้งเงินเดือนปริญญาตรี 1.5 หมื่นบาท ก็ปรากฏว่าไม่ใช่เงินเดือน แต่เป็นค่าครองชีพ ที่หลาย ๆ รัฐบาลให้อยู่แล้ว สุดท้ายคือ การให้บริการรถไฟฟ้า 20 บาท ตลอดสาย แต่ประเด็นที่เอื้อพวกพ้องกลับทำทันที โดยไม่มีเงื่อนไข เช่น การร้องขอให้ประเทศญี่ปุ่นออกวีซ่าให้กับ พ.ต.ท.ทักษิณ พร้อมกับตอบแทนตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีคนที่ 2 ให้กับผู้ที่ดำเนินการ

นอกจากนี้ ยังลักไปออก พ.ร.บ.พระราชทานอภัยโทษ อีกทั้ง ประเด็นการแก้ไขรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ผ่าน พ.ร.บ.ปรองดอง มากกว่านั้น คือการเอางบฯ ฉุกเฉินจำนวน 100 ล้านบาท ไปประกันตัวผู้ต้องหาที่มาชุมนุมแล้วถูกศาลตัดสินจำคุก

ประการที่ 2 คือ นายกรัฐมนตรีบริหารงานล้มเหลว โดยเฉพาะการบริหารประเทศและปากท้อง ของประชาชน เช่น การแก้ปัญหาเกษตรกร โครงการรับจำนำข้าว ซึ่งที่สุดท้ายแล้วล้มเหลว เพราะต้นทุนสูงฝีมือต่ำ เกิดการทุจริต และประชาชนจนเหมือนเดิม มากกว่านั้นคือทำให้ประเทศไทยเสียแชมป์การส่งออกข้าว

ประการสุดท้ายคือ นายกรัฐมนตรีปล่อยให้มีการทุจริต ทำผิดกฎหมาย โดยเฉพาะงบประมาณน้ำท่วม 1.2 ล้านบาท ซึ่งเป็นงบกลาง ตรวจสอบยาก พฤติกรรมก็คือว่า นายกรัฐมนตรีสร้างภาพด้วยการเปิดงานต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน แต่ต่อมามีการสั่งย้ายเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) และแก้ตัวทั้ง ๆ ที่รู้ว่า เลขาธิการ ป.ป.ท.กำลังแฉ 3 เรื่อง คือการนำเข้ารถหรู ไซฟอนเงิน และทุจริตงบบฯ น้ำท่วม

สุดท้ายนายจรินทร์ เชื่อว่าแผนบันได 5 ขั้น ไม่สามารถล้มรัฐบาลได้อยู่แล้ว ลงมติเมื่อไร ก็มีการอุ้มกันไว้ แต่สิ่งที่จะล้มรัฐบาลได้ก็คือ ตัวของนายกรัฐมนตรี และการบริหารงานที่ล้มเหลว ซึ่ง นายกรัฐมนตรีต้องยุติเหตุแห่งความเสื่อม 5 ข้อ ดังนี้

1. หยุดทำผิดกฎหมาย หรือปล่อยให้มีการทุจริต
2. ต้องมีวุฒิภาวะในการเป็นนายกรัฐมนตรี ในสภาฯ ซึ่ง 1 ปีกว่า นายกรัฐมนตรีไม่สามารถแสดงได้โดยชัดเจน มาปรากฏตัวน้อยมาก หรือมาปรากฏตัววันแรกที่ขอให้ เป็นนายกรัฐมนตรี นอกนั้นเลี้ยงสภาฯ มาโดยตลอด ฝ่ายค้านตั้งกระทู้ใน 3 สมัยประชุมทั้งหมด 74 กระทู้ แต่นายกรัฐมนตรี มาตอบด้วยตัวเอง 2 กระทู้
3. เลิกการบริหารประเทศแบบลอยตัว หนีปัญหาและความรับผิดชอบ ซึ่ง นายกรัฐมนตรีต้องรักษาคำมั่นสัญญา โดยเฉพาะที่บอกว่าจะแก้ไข ไม่แก้แค้น อย่าปล่อยให้คำพูด เหล่านี้เป็นวาทะกรรมสร้างภาพอีกต่อไป
4. อย่าปล่อยให้คนอยู่นอกเหนืออำนาจหน้าที่มาล้วงลูก โดยเฉพาะการแต่งตั้ง ตรงนี้ ไม่ใช่แค่คนนายกรัฐมนตรี เท่านั้นที่จะตกต่ำ เพราะสถาบันนายกรัฐมนตรี จะตกต่ำไปด้วย
5. นายกรัฐมนตรี ต้องก้าวข้ามผลประโยชน์ของพวกพ้อง หรือทำเพื่อคนคนเดียว เพราะเรื่องนี้จะทำให้ประเทศก้าวเข้าสู่วิกฤตอีกครั้ง

จากข้อความข้างต้นการบริหารจัดการรัฐตามระบอบประชาธิปไตย จะถูกตรวจสอบ โดยเฉพาะฝ่ายค้าน รัฐบาลจำเป็นต้องบริหารรัฐแบบโปร่งใสพร้อมรับการตรวจสอบจากทุกภาคส่วน

การบริหารงานแบบโปร่งใส

โลกของการบริหารในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาครัฐ หรือภาคเอกชนก็ตามต่างก็มีการนำหลักการ หรือแนวคิดทางการบริการแบบใหม่ ๆ ที่มีความหลากหลายทั้งในรูปแบบและวิธีการเข้ามาใช้กันอย่างกว้างขวาง อาทิ การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร (Total Quality Management: TQM) การบริหารเชิงกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ (Strategic Management) การบริหารโดยยึดวัตถุประสงค์ (Management by Objective: MBO) การบริหารแบบดุลยภาพ (Balance Score Card: BSC) เป็นต้น ซึ่งแนวคิดทางการบริหารดังกล่าวบางแนวคิดก็เริ่มเก่าและล้าสมัยไปแล้ว บางแนวคิดก็กลายเป็นที่นิยมกันอย่างรวดเร็วราวกับแฟชั่นยุคใหม่ อย่างเช่น การบริหารแบบดุลยภาพ (Balance Score Card: BSC) ที่กลายเป็นแนวคิดยอดนิยมในยุคนี้อย่างมาก ทั้งในหน่วยงานภาครัฐกิจเอกชน และหน่วยงานภาครัฐที่มีการนำไปประยุกต์ใช้กันอย่างแพร่หลาย

หลักการสำคัญประการหนึ่งที่พืงนำมาใช้ในการบริหารจัดการนั้นก็คือ “**หลักความโปร่งใส**” ซึ่งเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งที่มีการเรียกร้องให้หน่วยงานต่าง ๆ ยึดถือปฏิบัติไม่เฉพาะแต่ในหน่วยงานภาครัฐเท่านั้น ในองค์กรภาคธุรกิจก็ถือว่า ความโปร่งใสเป็นหัวใจของการดำเนินธุรกิจในยุคสมัยที่การบริหารต้องมีความสุจริตและตรวจสอบได้ เพื่อความเป็นธรรมและเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย ความโปร่งใสจะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและได้ผลก็ต้องมีระบบ “ธรรมาภิบาล” หรือการกำกับดูแลที่ดี (ธวัช ภูษิตโกโคย, 2562) เพราะสามารถนำไปสู่การลดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กร และนำพาหน่วยงานไปสู่การเป็นหน่วยงานใสสะอาด เป็นที่เชื่อถือศรัทธาแก่บรรดาผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหลายได้เป็นอย่างดี

3.1 หลักการและแนวทางการบริหารงานแบบโปร่งใส

หลักการบริหารงานแบบโปร่งใส ผู้เขียนขอทำความเข้าใจกับความหมายของความโปร่งใสก่อนเป็นเบื้องต้น ทั้งนี้ นิยามของคำว่า “ความโปร่งใส” (Transparency) นั้น อาจกล่าวได้ว่าไม่มีนิยามที่ตายตัว หากแต่ว่าการให้ คำนิยามของ “ความโปร่งใส” อาจขึ้นอยู่กับความเข้าใจของหน่วยงานที่นำไปใช้รวมทั้งบริบทของสังคม วัฒนธรรม ซึ่งรวมไปถึงค่านิยมและวิถีชีวิต ความโปร่งใสจึงเป็นปรากฏการณ์ที่แตกต่างและหลากหลาย เพราะหน่วยงานในแต่ละแห่งในแต่ละสังคม มีวัฒนธรรมองค์กร ธรรมเนียม และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมหรือหน่วยงานที่ต่างกักัน ทั้งยังมีประเด็นเกี่ยวข้องที่ล้วนมีความหลากหลาย เช่น ความโปร่งใสในภาครัฐ อันเป็นผลมาจากนโยบาย หน่วยงาน และวิธีปฏิบัติที่จัดช่องทางให้ข้อมูลด้วยวิธีที่เสริมความเข้าใจนโยบายสาธารณะ เพิ่มประสิทธิภาพของวิธีการเมือง และลดความไม่แน่นอนของนโยบาย เป็นต้น

โดยทั่วไป ความโปร่งใส คือ การทำให้กระบวนการตัดสินใจของหน่วยงานเป็นไปอย่างเปิดเผย หรือเรียกได้ว่า เป็นความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากสื่อสารนโยบายของรัฐต่อกลุ่มที่ให้ความสนใจ หรือกลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ซึ่งการสื่อสารนี้อาจมีอุปสรรค เพราะบุคคลที่ให้ความสนใจหรือมีส่วนเกี่ยวข้องนั้นมีหลายหลาก อาทิ ชาวบ้าน ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง หรือนักลงทุนจากในประเทศและต่างประเทศ

3.2 ความสำคัญของ “ความโปร่งใส”

Amartya Sen ได้อรรถาธิบายว่า “การรับประกันความโปร่งใสเป็นหมวดหมู่หนึ่งที่สำคัญของเสรีภาพที่เป็นอุปกรณ์ (Instrumental Freedom) และการรับประกันนี้ เป็นบทบาทที่ชัดเจนในการเป็นเครื่องมือป้องกันการคอร์รัปชัน การละเลยหน้าที่ทางการเงิน และการเกี่ยวข้องกับ “ความทุจริต” กล่าวคือ ความโปร่งใสเป็นเครื่องมือที่จะทำให้เป้าหมายอื่น ๆ บรรลุถึงความสำเร็จ เช่น การพัฒนาคุณภาพชีวิต และการบริหารงานของรัฐบาลที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งยัง

เป็นวิธีป้องกันคอร์รัปชันที่ดีที่สุด ซึ่งทำให้ผู้ปฏิบัติในหลาย ๆ วงการ ไม่ว่าจะในภาครัฐ หรือในภาคเอกชนหันมาให้ความสนใจกับความโปร่งใส เพราะมองเห็นประโยชน์ในหลายด้าน ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้ (Amartya, Sen, 1999 : 19)

1) ความโปร่งใสสามารถสร้างความมั่นใจให้แก่นักลงทุนทั้งในประเทศ และต่างประเทศ และเพิ่มความน่าเชื่อถือของสภาพเศรษฐกิจ

2) ความโปร่งใสมีหน้าที่เป็นเครื่องมือในการเพิ่มการตรวจสอบได้ของภาคเศรษฐกิจ และภาครัฐ(Accountability) โดยการตรวจสอบได้จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ถ้าไม่มีความโปร่งใส

3) ความโปร่งใสเป็นหัวใจของประชาธิปไตย เพราะความโปร่งใส หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของรัฐบาลที่มีผลต่อชีวิต และเป็นการมอบอำนาจแก่ประชาชนที่จะเลือกดำเนินชีวิตจากข้อมูลที่ได้รับ อันเป็นการสร้างความเท่าเทียม และสร้างทางเลือกให้ประชาชน ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญของประชาธิปไตย

4) ความโปร่งใสเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ ในอดีตวาทกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาจะพิจารณาเฉพาะประเด็นเรื่องรายได้ งบประมาณรายจ่าย และการจ้างงาน แต่ในปัจจุบัน วาทกรรมทั้งหลาย ได้นำประเด็นของความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

5) ความโปร่งใสในภาครัฐส่งผลดีต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุน ประสิทธิภาพของการบริหารนโยบายภาครัฐ และการพัฒนา การเพิ่มความโปร่งใดยังสามารถลดผลเสียของนโยบายรัฐบาล เช่น ช่วยลดระยะเวลาในการเก็บภาษีและการใช้กฎระเบียบที่ซับซ้อน ลดการสิ้นเปลือง และลดปัญหาคอร์รัปชัน

6) นอกจากนี้ การรับประกันความโปร่งใส หมายถึง การรับประกันสิทธิของบุคคลในข้อมูล รูปแบบต่าง ๆ สิทธิเหล่านี้สามารถป้องกันการละเมิดอำนาจที่เกิดขึ้นจากการมีข้อมูลที่ไม่เท่าเทียม (Information Asymmetry) ดังนั้นจึงช่วยลดปัญหาคอร์รัปชันได้ด้วย การรับประกันความโปร่งใсыังส่งเสริมการพัฒนาด้วยการเปิดโอกาสให้บุคคลหรือหน่วยงานแสดงการตอบโต้ต่อปัญหาปัจจุบันด้วยวิธีการทางการเมือง ทางประชาสังคมและทางเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียมกัน

7) การส่งเสริมความโปร่งใสทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน เพราะความโปร่งใสในกระบวนการนโยบาย จะทำให้ประชาชนเกิดความเข้าใจและยอมรับนโยบายใหม่ ๆ ได้อย่างรวดเร็ว และง่ายยิ่งขึ้น ทั้งนี้ กระบวนการความโปร่งใส เช่น การให้ข้อมูล การแสดงความคิดเห็น และการแจ้งนโยบายล่วงหน้า เป็นต้น จะส่งเสริมการแสดงความคิดเห็นของประชาชนต่อ

นโยบายดังกล่าว ประชาชนจะสามารถติดตามนโยบายที่เห็นว่าไม่เหมาะสมและแนะนำ รวมทั้งเรียกร้องนโยบายที่ตอบสนองต่อความต้องการของ ประชาชน ซึ่งท้ายที่สุดแล้วความโปร่งใสจะส่งผลให้เกิดการพัฒนา นโยบายที่ดีขึ้น

8) ความโปร่งใสที่สำคัญต่อภาคประชาชน เพราะการตัดสินใจของรัฐบาลมีผลกระทบต่อประชาชนทุกคน ประชาชนจึงมีสิทธิที่จะรับรู้กระบวนการตัดสินใจของรัฐบาล เพื่อที่จะมั่นใจว่าการตัดสินใจของรัฐบาลนั้นจะส่งผลร้ายแก่ตนเองหรือไม่ ซึ่งหากรัฐบาลมีความโปร่งใสก็จะเพิ่มความเชื่อมั่นของ ประชาชนต่อรัฐบาล และการตัดสินใจที่มีความโปร่งใสก็จะมีค่าน่าเชื่อถือเพิ่มขึ้น กล่าวโดยสรุป ความโปร่งใสจึงมีความสำคัญต่อทั้งการเมือง การบริหาร ระบบเศรษฐกิจ ประชาสังคม และการพัฒนา

3.3 ความโปร่งใสและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

Bellver and Kaufmann ได้เปิดเผยผลการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างความโปร่งใสให้กับ รัฐบาลในประเทศ ต่าง ๆ ทั่วโลก โดยแบ่งขอบเขตของความโปร่งใสเป็น 2 ลักษณะคือ ความโปร่งใสด้านเศรษฐกิจ/สถาบัน (Economic/institutional Transparency) และความโปร่งใสด้านการเมือง (Political Transparency) จากการวิจัย พบว่า มีความแตกต่างระหว่างความโปร่งใสทางด้านเศรษฐกิจ/สถาบัน และความโปร่งใสทางด้านการเมืองมีความแตกต่างภายในระดับประเทศอย่างมาก ผู้วิจัยเสนอว่า การทำให้เกิดความโปร่งใสขึ้นนั้น เกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องใช้ทรัพยากรมากมาย เนื่องจากความโปร่งใสมักจะช่วยรัฐบาลประหยัดทรัพยากรสาธารณะ (Public Resources) และมักจะเป็นเครื่องมือที่สามารถแทนองค์อธิสระ และองค์กรตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพมากกว่าและใช้ค่าใช้จ่ายน้อยกว่า โดยผู้วิจัยได้ให้นิยามของคำว่า “ความโปร่งใส” โดยยึดถือแนวความคิดของ Kaufmann ที่นิยามความโปร่งใสว่าเป็น “การเพิ่มขึ้นของการหมุนเวียนของข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่ตรงเวลาและน่าเชื่อถือได้ ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดสามารถเข้าถึงได้” นอกจากนี้ Transparency Task Force ของ Brookings University ได้สรุปไว้เช่นกันว่า ความโปร่งใส ก็คือ ระดับความเปิดเผยของสถาบัน ซึ่งหมายถึงขอบเขตความสามารถที่บุคคลภายนอก (เช่น ประชาชนหรือผู้ถือหุ้น) สามารถตรวจสอบ ควบคุมและประเมินการกระทำของบุคคลภายในได้ (เช่น เจ้าพนักงานรัฐหรือผู้บริหารองค์กร) (Bellver, A. And Kaufman, 2005 : 6-7)

ผลการศึกษาค้นคว้ายังชี้ให้เห็นว่า การมุ่งจัดหาข้อมูลเพียงอย่างเดียว มักไม่เพียงพอ หากจะให้มีประสิทธิภาพ ข้อมูลที่ถูกจัดหามาจะต้องถูกคัดเลือกมาแล้ว และจะต้องเหมาะสมกับกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมที่จะมีความสามารถในการวิเคราะห์ และนำข้อมูลไปใช้ในวิธีของตนเอง เช่น ในประเทศเม็กซิโก กฎหมายข้อมูลข่าวสารเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ถามคำถามได้ไม่จำกัดรูปแบบ

เช่น มีจำนวนวัวทั้งหมดที่ตัวในประเทศเม็กซิโก ประเทศเม็กซิโกผลิตนมเป็นปริมาณทั้งหมดเท่าไร ในปี 2003 และนักการเมืองคนไหนบ้างที่ไม่เข้าร่วมประชุมสภา โดยไม่มีข้ออ้างที่เหมาะสม คำถามทั้งหมดนี้ถือว่าถูกต้องตามกฎหมายข้อมูลข่าวสารราชการของเม็กซิโก และล้วนได้รับคำตอบ ซึ่งในปี 2004 ประเทศ เม็กซิโกเป็นประเทศที่อุทิสงบประมาณในการให้ข้อมูลกับสาธารณะมากที่สุด เป็นจำนวนเงิน 226 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นอันดับ 2 โดยใช้เงิน 20 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา

การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของรัฐจึงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญในการเพิ่มความโปร่งใสของภาครัฐ เพราะฉะนั้น สิทธิในการเข้าถึงข้อมูล จึงจำเป็นต้องได้รับการรับรองโดยกฎหมาย แต่ทว่า ภาวะทางการเมืองและทางระบบราชการ มักทำให้ให้นักการเมืองและข้าราชการมีเหตุผลจูงใจที่ต้องปิดบังข้อมูล ดังนั้น การมีมติเห็นชอบหรือออกกฎหมายเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสาร จึงสามารถควบคุมคอร์ปชั่นได้เพียงระดับหนึ่งเท่านั้น

3.4 แนวทางการบริหารแบบโปร่งใส

ในส่วนี้ผู้เขียนขอเสนอถึงแนวทางการบริหารงานแบบโปร่งใส โดยจะกล่าวถึงในภาพรวม ๆ ที่ครอบคลุมทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งนี้ หากพิจารณาจากหลักหรือกระบวนการบริหารทั่วไป ซึ่งกล่าวถึงกระบวนการในการบริหารว่า ประกอบด้วยขั้นตอน 4 ประการคือ

การวางแผน (Planning) ประกอบด้วย การกำหนดขอบเขตธุรกิจ ตั้งเป้าหมาย ตลอดจน กำหนดวิธีการเพื่อให้สามารถดำเนินการได้ตามวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้

การจัดองค์กร (Organizing) ประกอบด้วย การจัดบุคลากร แบ่งแผนกงาน และจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ให้เหมาะสม สอดคล้องกับแผนงานเพื่อให้องค์กรสามารถดำเนินการตามแผนให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนด

การชี้นำ (Leading) ประกอบด้วยเนื้อหา 2 เรื่องที่สำคัญคือ ภาวะผู้นำ (Leadership) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวผู้บริหารเอง และการจูงใจ (Motivation) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการชักจูงหรือกระตุ้นให้ผู้อื่นทำงานได้เต็มที่ตามความรู้ความสามารถ

การควบคุมองค์กร (Controlling) เป็นการควบคุมองค์กรให้ดำเนินงานต่าง ๆ ภายในองค์กร ให้เป็นไปตามแผนงาน ความคาดหวัง หรือมาตรฐานที่กำหนด ดังนั้น แนวทางการบริหารงานแบบโปร่งใส โดยอาศัยกรอบแนวคิดการบริหารงานดังกล่าวข้างต้น (สาคร สุขศรีวงศ์ม 2550 : 26-27)

หลักธรรมาภิบาล

ระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี หรือหลักธรรมาภิบาล (GOOD GOVERNANCE) หลักธรรมาภิบาล หมายถึง แนวทางในการจัดระเบียบเพื่อให้สังคมของประเทศทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชนและภาคประชาชน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข และตั้งอยู่ใน ความถูกต้องเป็นธรรม ตามหลักพื้นฐานการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามแผนภาพ ดังนี้

1. หลักนิติธรรม (The Rule of Law) หมายถึง การปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่ตามอำเภอใจ หรืออำนาจของ ตัวบุคคล จะต้องคำนึงถึงความเป็นธรรม และความยุติธรรม รวมทั้งมีความรัดกุมและรวดเร็วด้วย

2. หลักคุณธรรม (Morality) หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้อง ดีงาม การส่งเสริม ให้บุคลากรพัฒนาตนเอง ไปพร้อมกัน เพื่อให้บุคลากรมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบ วินัย ประกอบอาชีพสุจริต เป็นนิสัย ประจำชาติ

3. หลักความโปร่งใส (Accountability) หมายถึง ความโปร่งใสพอเทียบได้ว่ามีความหมายตรงข้ามหรือเกือบตรงข้ามกับการทุจริต คอร์รัปชัน โดยที่เรื่องทุจริต คอร์รัปชัน ให้มีความหมายในเชิงลบ และความน่าสะพรึงกลัวแฝงอยู่ ความโปร่งใสเป็นคำศัพท์ที่ให้แง่บวกในเชิงบวก และให้ความสนใจในเชิงสงบสุข ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ได้สะดวกและเข้าใจง่าย และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องอย่างชัดเจนในการนี้ เพื่อเป็น สิริมงคลแก่บุคลากร ที่ปฏิบัติงานให้มีความโปร่งใส ขออัญเชิญพระราชกระแสรับสั่งในองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ที่ได้ทรงมีพระราชกระแสรับสั่ง ได้แก่ ผู้ที่มีความสุจริต และบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้น้อยก็ย่อมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากกว่าผู้ที่มีความรู้มาก แต่ไม่มีความสุจริต ไม่มีความบริสุทธิ์ใจ

4. หลักการมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การให้โอกาสให้บุคลากรหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมทางการบริหารจัดการเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เช่น เป็น คณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ และหรือ คณะทำงานโดยให้ข้อมูล ความคิดเห็น แนะนำ ปรีกษาร่วมวางแผนและร่วมปฏิบัติ

5. หลักความรับผิดชอบ (Responsibility) หมายถึง การตระหนักในสิทธิและหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาการบริหารจัดการ การกระตือรือร้นในการ แก้ปัญหา และเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง รวมทั้งความกล้าที่จะยอมรับผลดีและผลเสียจาก กระทำของตนเอง

6. หลักความคุ้มค่า (Cost – effectiveness or Economy) หมายถึง การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยรณรงค์ให้บุคลากรมีความประหยัด ใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่า และรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน (บุษบงชัยเจริญวัฒน์และบุญมี ลี, 2546 : 8)

5. การตรวจสอบการบริหารจัดการรัฐ

การตรวจสอบการบริหารจัดการรัฐตามระบบทั่วโลกมีกฎหมายกำกับดูแล การตรวจสอบรัฐด้วยหลักธรรมาภิบาลจึงเป็นสิ่งที่ประชาชนต้องนำมาใช้ตรวจสอบรัฐบาล และมักเป็นนักวิชาการ องค์กรอิสระ องค์กรเอกชน เช่น การตรวจสอบรัฐบาลยิ่งลักษณ์ผ่านมุมมอง ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง เป็นต้น (เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, 2562)

รัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร แลถนนโยบายต่อรัฐสภา เมื่อวันที่อังคารที่ 23 สิงหาคม 2554 ถึงวันนี้ ขาดเพียงหนึ่งเดือนก็จะครบขบปี ถูกตรวจสอบโดยประเมินการทำหน้าที่ของรัฐบาลว่า ไม่สามารถทำตามนโยบายที่เคยแถลงไว้ต่อรัฐสภา มีอย่างน้อย 10 เรื่อง ที่เข้าข่ายไม่ชัดเจน ดังต่อไปนี้

1) ค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาทต่อวัน เงินเดือนปริญญาตรี 15,000 บาทต่อเดือนใช้ ทั้ง ๆ ที่เป็นนโยบายที่ไม่ควรทำ ถูกเตือนว่าทำไม่ได้และจะเกิดผลเสียมีปัญหาทางปฏิบัติมากมาย วันแถลงต่อรัฐสภา กล่าวว่า “ดำเนินการให้แรงงานมีรายได้เป็นวันละไม่น้อยกว่า 300 บาท และผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีมีรายได้เดือนละไม่น้อยกว่า 15,000 บาท อย่างสอดคล้องกับผลิตภาพและประสิทธิภาพของบุคลากร” เปลี่ยนคำว่า “ค่าแรงขั้นต่ำ” และ “เงินเดือน” เป็นรายได้ แต่ถึงกระนั้น ประชาชนก็ยังไม่ได้รับผลประโยชน์ตามคำมั่นสัญญา ค่าแรง 300 บาท ได้ไม่กี่จังหวัด ส่วนเงินเดือนปริญญาตรีจบใหม่ 15,000 บาท ก็ได้เฉพาะภาครัฐที่จัดสรรเงินเพิ่มพิเศษมาสมทบให้ (ไม่ใช่เงินเดือนจริง ๆ)

2) กระจายค่าครองชีพ ประกาศกลางสภาว่า “จะแก้ไขปัญหาค่าครองชีพโดยการดูแลราคาสินค้าและการมีรายได้เพื่อเพิ่มกำลังซื้อสุทธิของประชาชนโดยป้องกันและแก้ไขการผูกขาดทั้งทางตรงและทางอ้อม” ถึงวันนี้ ของแพงรัฐบาลแก้ไข โดยการเปิดร้านถูกใจ นำเงินภาษีประชาชนไปอุดหนุนให้ดำเนินการขายของราคาถูกกว่าท้องตลาด โดยที่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศไม่ได้รับประโยชน์จากร้านถูกใจเลย

3) ยกเลิกกองทุนน้ำมัน เคยประกาศหาเสียงชัดเจนว่า จะยกเลิกกองทุนน้ำมันเชื้อเพลิง แต่ถึงวันแถลงนโยบายต่อสภา กล่าวว่า “ชะลอการเก็บเงินเข้ากองทุนน้ำมันเชื้อเพลิง

สำหรับน้ำมันเชื้อเพลิงบางประเภทชั่วคราวเพื่อให้ราคาน้ำมันเชื้อเพลิงลดลงทันที และปรับโครงสร้างราคาพลังงานทั้งระบบให้มุ่งสู่การสะท้อนราคาต้นทุนพลังงาน” ผลที่ปรากฏประชาชนยังไม่ได้รับผลประโยชน์ตามคำมั่นสัญญา ราคาน้ำมันขึ้นต่อเนื่อง

4) ยกระดับราคาสินค้าเกษตร รัฐบาลยิ่งลักษณ์แถลงต่อสภาว่า “ยกระดับราคาสินค้าเกษตรและให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุน โดยดูแลราคาสินค้าเกษตรให้มีเสถียรภาพที่เหมาะสม คำนึงถึงกลไกราคาตลาดโลก โดยใช้วิธีบริหารจัดการทางการตลาดและกลไกตลาดซื้อขายล่วงหน้า” ถึงวันนี้ ราคาพืชผลการเกษตรตกต่ำอย่างหนัก ชาวสวนผลไม้ ชาวไร่ยางพารา สับปะรด เกษตรกรรายย่อยเดือดร้อนหนัก ต้องออกมาทผลผลิตประท้วงในหลายพื้นที่ยางพารา เคยขาย กก.ละ 200 บาท ตกลงมาเหลือไม่ถึง 100 บาท ในขณะเดียวกัน การใช้นโยบายรับจำนำข้าวราคาแพงกว่าตลาดโลกก็ทำลายกลไกราคาอย่างพินาศ

5) แจกแท็บเล็ตแก่นักเรียน พรรคเพื่อไทยเคยหาเสียงว่า จะแจกแท็บเล็ตแก่นักเรียนทั่วประเทศ ต่อมาอ้างว่าจะแจกเฉพาะเด็กชั้น ป.1 ก่อนวันแถลงนโยบาย รัฐบาลยิ่งลักษณ์ เปลี่ยนเป็น “จัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์แท็บเล็ตให้แก่โรงเรียน โดยเริ่มทดลองดำเนินการในโรงเรียนนำร่องสำหรับระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา พ.ศ. 2555” ถึงวันนี้ การดำเนินการเป็นไปได้เพียงไม่กี่จังหวัดแถมคุณภาพ

6) ปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบรัฐบาลยิ่งลักษณ์แถลงต่อสภาว่าการป้องกันและปราบปราม การทุจริตเป็นเรื่องด่วนภายในปีแรก บอกว่า “ป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในภาครัฐอย่างจริงจัง โดยยึดหลักความโปร่งใสและมีธรรมาภิบาลที่เป็นสากลเพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ต่อประเทศโดยรวมอย่างแท้จริง” แต่หอการค้าไทยได้ทำการสำรวจพบว่า มีการจ่ายเงินใต้โต๊ะในการทำสัญญากับหน่วยงานของรัฐเพิ่มสูงขึ้นเป็น 30-35 เปอร์เซ็นต์ ของมูลค่าโครงการ

7) สร้างคุณธรรม จริยธรรมแถลงต่อรัฐสภาว่า “ขยายการบังคับใช้บทบัญญัติเรื่องการห้ามการกระทำที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ให้ครอบคลุมผู้ใช้อำนาจรัฐในตำแหน่งสำคัญและตำแหน่งระดับสูงอย่างทั่วถึง เข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ เสริมสร้างมาตรฐานด้านคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลของบุคลากรภาครัฐ ตลอดจนปลูกฝังจิตสำนึกและค่านิยมของสังคมให้ยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริตและถูกต้องชอบธรรม” แต่รัฐบาลยิ่งลักษณ์แต่งตั้งบุคคลมีปัญหามาก

8) โครงการบริหารจัดการน้ำ แถลงต่อรัฐสภาว่า “ส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการและเร่งรัดขยายเขตพื้นที่ชลประทาน โดยเร่งให้มีการบริหารจัดการน้ำใน

ระดับประเทศอย่างมีประสิทธิภาพให้สามารถป้องกันปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งได้ รวมทั้งสนับสนุนภาคการเกษตรด้วยการก่อสร้างระบบชลประทานขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก พื้นฟูการขุดลอกคูคลอง และแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีอยู่เดิม ขยายเขตการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า จัดสร้างคลองส่งน้ำขนาดเล็กเข้าสู่ไร่นา และขยายเขตการจัดรูปที่ดิน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำและการผลิตส่งเสริมการใช้น้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเหมาะสมกับชนิดพืช และจัดหาแหล่งน้ำในระดับ ไร่นา และชุมชนอย่างทั่วถึง ผลรัฐบาลยิ่งลักษณ์มีการเบิกจ่ายไปเพียงไม่ถึงครึ่ง

9) หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า รัฐบาลนายกยิ่งลักษณ์แถลงว่า “เพิ่มประสิทธิภาพของระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า 30 บาทรักษาทุกโรคเพื่อให้ประชาชนทุกคนได้รับบริการอย่างมีคุณภาพ สะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม” ปรากฏว่า รัฐบาลกลับปรับลดงบเหมาจ่ายรายหัวที่จะนำไปใช้ดูแลประชาชนลง 141 บาทต่อหัว หรือลดลง 4.9% และลดงบส่งเสริมป้องกันโรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง 6.3% นพ.เกรียงศักดิ์ วัชรนุกุลเกียรติ ประธานชมรมแพทย์ชนบท ถึงกับออกมาวิพากษ์วิจารณ์ “เป็นครั้งแรกในรอบ 10 ปีของระบบบัตรทองที่งบเหมาจ่ายรายหัวลดลง จะสร้างปัญหาให้กับหน่วยบริการและทำให้เป็นระบบสำหรับผู้ป่วยอนาถาเหมือนในอดีตสวนทางกับนโยบายรัฐบาล”

10) ปัญหาความปรองดองสมานฉันท์ รัฐบาลนายกยิ่งลักษณ์เคยแถลงต่อรัฐสภาว่า “สร้างความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติและฟื้นฟูประชาธิปไตย โดยการเสริมสร้างความเข้าใจร่วมกันของประชาชนในชาติให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” กลับพยายามออกกฎหมายล้างผิด เป็นต้น

หลักธรรมาภิบาลถูกใช้ตรวจสอบการบริหารรัฐกิจ ตรวจสอบนโยบายที่รัฐบาลยิ่งลักษณ์ ตามที่เคยแถลงให้คำมั่นต่อรัฐสภาว่าจะดำเนินการเร่งด่วนภายในระยะเวลาหนึ่งปีแรกผลปรากฏให้เห็น และการตรวจสอบการบริหารรัฐกิจอาศัยการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของรัฐ ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญในการเพิ่มความโปร่งใสของภาครัฐ

สรุป

การนำหลักธรรมาภิบาลมาเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบการบริหารรัฐกิจ เพราะหลัก ธรรมาภิบาล ซึ่งประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบหลักความคุ้มค่า สามารถนำมาวิเคราะห์การบริหารจัดการรัฐ แม้ดำเนินการ บริหารถูกต้องตามระเบียบข้อกฎหมาย แต่ใช้ว่าจะบริหารงานโปร่งใส ดังการนำเสนอ

หลักธรรมาภิบาลมาตรวจสอบการบริหารงานของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ของดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ไม่ว่าจะ เป็นเรื่อง ค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาทต่อวัน เงินเดือนปริญญาตรี 15,000 บาทต่อเดือน กระจกค่า ครองชีพ ยกเลิกกองทุนน้ำมัน ยกเว้นราคาสินค้าเกษตร แจกแท็บเล็ตแก่นักเรียนปราบปราม การทุจริตและประพฤติมิชอบ สร้างคุณธรรม จริยธรรม โครงการบริหารจัดการน้ำ หลักประกัน สุขภาพถ้วนหน้า และปัญหาความปรองดองสมานฉันท์ เป็นมุมมองการตรวจสอบการบริหาร กิจการรัฐ ซึ่งทั่วโลกมีการตรวจสอบความต้องการที่ทับซ้อน โดยใช้หลักธรรมาภิบาลเป็นเครื่องมือ

เอกสารอ้างอิง

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2562). *มันคง ตรงไป ตรงมา*. สืบค้นเมื่อ 22 เมษายน 2562. จากเว็บไซต์ : <http://www.naewna.com>.

ธวัช ภูษิตโกโคย. (2562). *ความโปร่งใสจะเป็นจริงได้อย่างไร*. สืบค้นเมื่อ 22 เมษายน 2562. จาก เว็บไซต์ : www.theiiat.or.th/Knowledge.

บุษบง ชัยเจริญวัฒน์และบุญมี ลี. (2546). *ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า.

พรรคประชาธิปัตย์. (2562). *สรุปรัฐบาลยิ่งลักษณ์บริหารงานล้มเหลว*. สืบค้นเมื่อ 22 เมษายน 2562. จากเว็บไซต์ : <http://www.democrat.or.th/th/news-activity/>

สาคร สุขศรีวงศ์. (2550). *การจัดการ : จากมุมมองนักบริหาร*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : จี.พี. ไฮเบอร์พริ้นท์.

Amartya, Sen, (1999). *The Standard of Living*, Cambridge : University Press.

Bellver, A. And Kaufman, D. (2005). **Trans parenting Transparency Initial Empirics and Policy Applications**, Discussion paper at the IMF conference on transparency and integrity. July 6-7,

เหลี่ยมหลังแลหน้าการเมืองการปกครองภายใต้เขตเศรษฐกิจแม่สอด-ตาก

Time line of politic and governance in the special border economic zone of Mae Sod-Tak

อัครเดช พรหมกัลป์¹

บทคัดย่อ

การขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด-ตาก จะต้องก้าวข้ามการเมืองการปกครองจากระบบสั่งการจากเบื้องบนสู่เบื้องล่างสู่ความเป็นการบริหารจัดการโดยคนในพื้นที่ และขยับหรือยกฐานะจากองค์กรปกครองท้องถิ่นทั่วไปทั้งในรูปแบบองค์กรบริหารส่วนตำบล เทศบาลตำบล และเทศบาลนครที่เป็นอยู่ในปัจจุบันให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลักษณะพิเศษหรือเขตปกครองพิเศษโดยมุ่งเน้นที่จะให้อิสรภาพ เสรีภาพ โดยปราศจากการควบคุมและชี้นำจากรัฐบาลกลาง และสลายอำนาจจากรัฐบาลกลางไปสู่ความเป็นรัฐบาลของคนในพื้นที่ ซึ่งเป็นนวัตกรรมใหม่ที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน เพื่อให้ทันต่อปัญหาและความต้องการของความเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษและความเจริญของท้องถิ่น บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยอำนาจของประชาชน และเพื่อประโยชน์ของประชาชน ในเขตเศรษฐกิจพิเศษดังกล่าว

คำสำคัญ : เขตเศรษฐกิจพิเศษ, การเมืองการปกครอง, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

ABSTRACT

The driven of the special border economic zone of Mae Sot-Tak. Must transcend of politic and governance from top to down to being bottom up and move or raise positions from local government organizations of subdistrict administrative organization, subdistrict municipality and municipality to be the

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต หลักสูตรบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

council-manager or special administrative area without control and guidance from the central government and disintegrating power from capital government into a global move to create innovative practices (Innovation) that must be changed abruptly (Disruption) to keep up with the problems and needs of being a special economic zone and local prosperity on the basis of public participation and empowerment of the people, by the people, for the people in the special border economic zone.

Key Word: The special border economic zone, the politic and governance, local government organizations, Mae-Sot district, Tak province.

บทนำ

การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษในประเทศไทย ที่ผ่านมามีการพัฒนาภายใต้รูปแบบต่างๆ ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรม (Industrial Estate: IE) ซึ่งเป็นรูปแบบการพัฒนาของพื้นที่เฉพาะ เขตอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก (Export Processing Zone: EPZ) เป็นรูปแบบการพัฒนาของเมืองใกล้ท่าเรือ/สนามบิน คลังสินค้าทัณฑ์บน (Bonded Warehouse: BW) หรือร้านค้าปลอดอากร (Duty Free Shop: DFS) และเขตการค้าเสรี (Free Trade Zone: FTZ) หรือเขตการค้าปลอดภาษี (Duty Free Port) ซึ่งเป็นรูปแบบการพัฒนาของเมืองท่า และเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน (Special Border Economic Zone: SBEZ) เป็นรูปแบบการพัฒนาของพื้นที่ตามแนวชายแดน (เรวัตี แก้วมณี, 2556)

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ได้มีการส่งเสริมให้จังหวัดตาก เป็นพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษเพื่อเป็นประตูการค้าด้านตะวันตก (West Gate) และเป็นพื้นที่สนับสนุนและรองรับการขยายตัวของระเบียงเศรษฐกิจตะวันตก รวมถึงยังเป็นฐานผลิตหลักตามแนวทางเศรษฐกิจเชื่อมโยงตะวันออก-ตะวันตก โดยเชื่อมโยงไปยังเมืองย่างกุ้ง อินเดีย และจีนตอนใต้ภายใต้กรอบระเบียงเศรษฐกิจอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง 6 ประเทศ (Greater Mekong Subregion: GMS) และยังคงกำหนดเป็นพื้นที่พัฒนานำร่องในลักษณะเมืองคู่แฝดระหว่างไทย-พม่า (แม่สอด-เมียวดี) ซึ่งเป็นประตูทางการค้าชายและเป็นจุดเชื่อมโยงบนพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (EWEC: EastWest Economic Corridor) ที่ได้รับศึกษาและการพัฒนาเพื่อเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษนำร่องของประเทศไทย (Special Economic Zone: SEZ) ทั้งนี้เพราะ

อำเภอแม่สอดมีศักยภาพเป็นทั้งประตูการค้า การลงทุน อุตสาหกรรม และการจ้างแรงงานหนาแน่น จึงเป็นเป้าหมายลำดับต้นในการพัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษนำร่องของประเทศ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศตามแนวทางดังกล่าว (อดิเรก พันเขียว, 2559)

อย่างไรก็ตามในอีกมิติหนึ่ง การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนยังทำให้เกิดปัญหาผลกระทบต่อรูปแบบการเมืองการปกครองในพื้นที่ โดยเฉพาะการเมืองการปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีพื้นที่คาบเกี่ยวอยู่ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษทั้งในรูปแบบเทศบาลนครและเทศบาลตำบลซึ่งรับผิดชอบพื้นที่เขตเศรษฐกิจเดิมหรือชุมชนเมืองเดิม และองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีพื้นที่คาบเกี่ยวเขตเศรษฐกิจพิเศษใหม่ที่ถูกประกาศขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล ผลที่ตามมาจึงก่อให้เกิดปัญหาต่อระบบบริการชุมชนและโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่สามารถรองรับกับความเจริญที่จะทะลักเข้ามาได้ (พิทยา สุวคันธ์ และคณะ, 2559) ปัญหาในเชิงระบบและการบริหารจัดการที่จะติดตามมาในอนาคตไม่ช้าจึงน่าจะเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เป็นต้นว่า ปัญหาขยะ ปัญหาสาธารณสุข ปัญหา ด้านการศึกษา และปัญหาด้านสุขภาพอนามัย (ชัยณรงค์ ศรีรักษ์, 2559) ซึ่งผลจากการขับเคลื่อนนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด-ตากจึงกลายเป็นตัวแปรสำคัญที่จะก่อให้เกิดปัญหาในทางการเมืองการปกครองในเชิงพื้นที่โดยเฉพาะขีดความสามารถและศักยภาพทางการเมืองการปกครองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะรองรับกับปัญหานานานับประการที่มีความแปลกใหม่และซับซ้อนที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่โดยยังไม่มีแผนรองรับที่เป็นรูปธรรม

เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนแม่สอด - ตาก

เนื่องจากประเทศไทยมีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่ได้เปรียบในการเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านโดยรอบ ได้แก่ สหภาพพม่า สปป.ลาว กัมพูชา และมาเลเซีย รวมแนวชายแดนระยะทางประมาณ 5,502 กิโลเมตร มีช่องทางการค้าชายแดนระหว่างกันกว่า 70 จุด รวมทั้ง มีการพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านทางด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน ภายใต้กรอบความร่วมมือต่าง ๆ อาทิ GMS ACMECS และ BIMST-EC เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้การค้าชายแดนมีบทบาทสำคัญที่มีส่วนช่วยสนับสนุนการพัฒนาภูมิภาค และเป็นการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันของสินค้าไทยในตลาดประเทศเพื่อนบ้าน จึงส่งผลให้พื้นที่ชายแดนแม่สอดซึ่งเป็นพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญที่รัฐบาลให้การสนับสนุนถูกผลักดันให้เกิดเขตเศรษฐกิจพิเศษพิเศษแม่สอด-ตากขึ้น เพื่อสนับสนุนและรองรับการขยายตัวของระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก โดยมีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 19 ตุลาคม

2553 อนุมัติในหลักการแนวทางการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอดและเห็นชอบการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด โดยมีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมด้วยเพื่อขับเคลื่อนการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอดให้เป็นไปอย่างบูรณาการและมีประสิทธิภาพ จากสถานการณ์ดังกล่าวจึงส่งผลให้การพัฒนาและจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอดเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

โครงการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด-ตาก คณะรัฐมนตรีในขณะนั้นเห็นควรให้ตั้งอยู่ระหว่างตำบลแม่ปะ และตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ในพื้นที่จำนวน 5,603 ไร่ 56 งาน ซึ่งอยู่ติดริมแม่น้ำเมย ซึ่งจะต้องมีการเสนอขอยกเลิกป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรีโดยจำแนกให้เป็นพื้นที่ใช้ประโยชน์ในการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า แห่งที่ 2 และจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด แล้วมอบให้หน่วยงานที่รับผิดชอบรับดำเนินการต่อ สำหรับรูปแบบการจัดตั้งนั้นจะเป็นองค์การมหาชนผสมกับนิคมอุตสาหกรรม โดยจัดตั้งเป็นเขตอุตสาหกรรมหรือนิคมอุตสาหกรรม ซึ่งจังหวัดตากร่วมกับภาคธุรกิจเอกชน การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) และกรมศุลกากรดำเนินการจัดทำโครงการในเบื้องต้นควบคู่กับการดำเนินการเตรียมการจัดตั้งองค์การมหาชน ขณะเดียวกันหอการค้าจังหวัดตากก็เห็นควรให้จัดตั้งองค์การบริหารจัดการเขตเศรษฐกิจพิเศษตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดตั้งองค์การของรัฐบาล พ.ศ. 2496 เนื่องจากจะมีความคล่องตัวและเป็นอิสระในการบริหารจัดการ ซึ่งสามารถลงทุนหรือดำเนินกิจการที่แสวงหากำไรได้ ในขณะที่รูปแบบองค์การมหาชนค่อนข้างจะมีข้อจำกัดในการดำเนินธุรกิจ ตามมาตรา 5 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติองค์การมหาชน พ.ศ. 2542 เนื่องจากต้องเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรเป็นหลัก โดยภาครัฐได้ให้การสนับสนุนค่าพัฒนาระบบสาธารณูปโภคบางส่วนภายใต้หลักการจัดสรรงบประมาณสมทบตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2539 เรื่อง โครงการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมในภูมิภาคภายใต้แผนงานการกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจจากส่วนกลางออกสู่ภูมิภาค โดยได้รับการอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี ส่วนในด้านการลงทุนจังหวัดตากเห็นควรให้ภาคเอกชนเป็นผู้ลงทุน โดยรัฐบาลให้การสนับสนุนด้านการส่งเสริมการลงทุนและให้สิทธิและประโยชน์ด้านต่าง ๆ เช่น ภาษีอากร เงินลงทุนกับธุรกิจที่เป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจ การปรับมาตรการส่งเสริมการลงทุนให้สอดคล้องกับข้อตกลงด้านการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ ในส่วนขององค์ประกอบเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด-ตาก ประกอบด้วย โครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมขนส่ง เขตนิคมอุตสาหกรรม ศูนย์ขนถ่ายและกระจายสินค้า (ICD) เขตปลอดอากร คลังสินค้าทัณฑ์บน ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ หนึ่งจุดเดียว (One Stop Service) การตรวจปล่อยจุดเดียว (Single Services Inspection) และด่านศุลกากร (เรวัตี แก้วมณี, 2554)

การเมืองการปกครองในเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด - ตาก

การปกครองท้องถิ่น คือ หน่วยการปกครองซึ่งรัฐได้จัดตั้งขึ้นและให้มีอำนาจในการปกครองตนเอง (Autonomy) มีสิทธิทางกฎหมาย (Legal Rights) และต้องมีองค์กรที่จำเป็นในการปกครอง (Necessary Organization) เพื่อปฏิบัติหน้าที่ที่มีความมุ่งหมายของการปกครองท้องถิ่น นั้น ๆ (William A. Robson, 1953) ซึ่งเป็นหน่วยงานการปกครองที่หน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวข้องกับการให้บริการประชาชนในเขตพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดโดยเฉพาะ และถูกจัดตั้งและอยู่ในความดูแลของรัฐบาลกลาง (John J. Clark, 1957) ที่ให้อำนาจหรือกระจายอำนาจไปให้ท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการปกครอง ในอำนาจการตัดสินใจในฐานะรัฐบาลของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน (Daniel Wit, 1967) การปกครองส่วนท้องถิ่นยังเป็นองค์กรที่มีอาณาเขตแน่นอน มีประชากรตามหลักที่กำหนดไว้ มีอำนาจปกครองตนเอง มีการคลังของตนเอง และมีสภาท้องถิ่นที่สมาชิกได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน (William V. Holloway, 1959) รวมถึงผู้ที่มีหน้าที่บริหาร มีความรับผิดชอบ มีอิสระ ปราศจากการควบคุมของหน่วยการบริหารราชการส่วนกลางหรือส่วนภูมิภาค แต่ยังคงอยู่ภายใต้บังคับว่าด้วยอำนาจสูงสุดและไม่ได้กลายเป็นรัฐอิสระใหม่แต่อย่างใด (Harris G. Mongtagu, 1984) ทั้งนี้ให้ถือเป็นหน่วยการปกครองทางการเมืองที่อยู่ในระดับต่ำจากจากรัฐซึ่งถูกก่อตั้งโดยกฎหมายด้วย

นับตั้งแต่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงตั้งสุขาภิบาลกรุงเทพเกิดขึ้นเป็นการทดลองในส่วนกลาง ก่อนที่จะขยายผลไปที่สุขาภิบาลท่าฉลอมเป็นแห่งแรกในระดับภูมิภาค จากนั้นได้เกิดพระราชบัญญัติสุขาภิบาล พระราชบัญญัติเทศบาล พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด และพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลในที่สุด ขณะเดียวกันหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬในปี พ.ศ.2535 การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นก็ได้เกิดผลเป็นรูปธรรมเมื่อมีการบัญญัติเรื่องนี้ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เพื่อเป็นเจตนารมณ์ร่วมกันในการที่จะกระจายหรือโอนถ่ายภารกิจและงบประมาณที่อยู่ในความดูแลของรัฐบาลกลางลงไปสู่ท้องถิ่น รวมถึงมีการปรับปรุงพัฒนากฎหมายลูกที่เกี่ยวข้องให้เข้ากับสถานการณ์หรือยุคสมัยที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปและหลักประกันให้ประชาชนเจ้าของอำนาจได้มั่นใจว่า การปกครองท้องถิ่นที่เป็นรากฐานการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นเป็นการปกครองที่เป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนที่แท้จริง (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2549) ทั้งนี้ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจ

แม่สอด-ตาก มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของพื้นที่และมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับนโยบายข้างต้นดังนี้

1. เทศบาลถือเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นของไทยที่เก่าแก่ที่สุด มีร่องรอยเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จากนั้นได้มีพัฒนาการมาตามลำดับ โดยรูปธรรมนั้นพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ถือเป็นกฎหมายฉบับแรกที่เกิดผล แต่การจัดตั้งเทศบาลนั้นมิได้ทำหรือจัดตั้งขึ้นทั่วทั้งราชอาณาจักร เพียงแต่ในเวลานั้นได้จัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบนี้ขึ้นเป็นแห่ง ๆ ตามความเห็นของรัฐบาลในยุคนั้น ๆ ที่เห็นสมควรยกฐานะท้องถิ่นนั้นขึ้นเป็นเทศบาลเป็นราย ๆ ไป โดยระบุชื่อและเขตของเทศบาลนั้นไว้ การจัดตั้งเทศบาลก็ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของเทศบาลแต่ละประเภทตามที่บัญญัติ (ประยูร กาญจนกุล, 2544)

ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจแม่สอด-ตาก มีเทศบาลที่เป็นเจ้าของพื้นที่และมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษ คือ เทศบาลตำบลท่าสายลวด ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประชากรตั้งแต่ 7,000 คนขึ้นไป หรือ มีความหนาแน่นไม่ต่ำกว่า 1,500 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตร (สนิท จรอนันต์, 2543) และมีหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2543) ในมาตรา 50 คือ 1) รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน 2) ให้มีและบำรุงทางบกและทางน้ำ 3) รักษาความสะอาดของถนน หรือทางเดินและที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล 4) ป้องกันและระงับโรคติดต่อ 5) ให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง 6) ให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม 7) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ 8) บำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม และ 9) หน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในส่วนของเทศบาลนครแม่สอด ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดใหญ่ และมีราษฎรอาศัยอยู่อย่างความหนาแน่นตั้งแต่ 50,000 คนขึ้นไป หรือมีค่าเฉลี่ยความหนาแน่น 5,000 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตร รวมถึงเป็นหัวใจหลักของความเข้มแข็งของเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอดตากนั้น มีหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2543) ในมาตรา 56 คือ 1) กิจการตามที่ระบุไว้ในมาตรา 53 2) ให้มีและบำรุงการสงเคราะห์มารดาและเด็ก 3) กิจการอย่างอื่นซึ่งจำเป็นเพื่อการสาธารณสุข 4) การควบคุมสุขลักษณะและอนามัยในร้านจำหน่ายอาหาร โรงมหรสพ และสถานบริการอื่น 5) จัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย การปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม 6) จัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม และที่จอดรถ 7) การวางผังเมืองและการควบคุมการก่อสร้าง 8) การส่งเสริมกิจการการท่องเที่ยว และ 9) กิจการอื่น ๆ ตามมาตรา 54 (พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2543))

2. องค์การบริหารส่วนตำบล คือ หน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น มีฐานะเป็นนิติบุคคลและเป็นราชการส่วนท้องถิ่นที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 2 มีนาคม 2538 องค์การบริหารส่วนตำบลจึงนับเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับพื้นฐาน ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีความเจริญน้อยแต่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งในเขตเศรษฐกิจแม่สอด-ตาก มีองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีพื้นที่คาบเกี่ยวอยู่ 2 ตำบล คือ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าสายลวด และ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งมีหน้าที่โดยรวม คือ 1) พัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในท้องถิ่น 2) งานบริการสาธารณะตามมาตรา 67 เช่น ป้องกันโรค กำจัดขยะมูลฝอย งานป้องกันบรรเทาสาธารณภัย และอื่น ๆ และ 3) งานพัฒนาด้านโครงสร้างและสิ่งสาธารณูปโภคตามมาตรา 68 เช่น การให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค การเกษตร งานไฟฟ้าแสงสว่าง งานส่งเสริมอาชีพสร้างรายได้ งานพาณิชย์และอื่น ๆ (พระราชบัญญัติ สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (ฉบับแก้ไข 2553))

เหลียวหลังแลหน้าการเมืองการปกครองภายใต้เขตเศรษฐกิจแม่สอด-ตาก

การสัมมนาทางวิชาการในหัวข้อ “เหลียวหลังแลหน้าการเมืองการปกครองภายใต้เขตเศรษฐกิจแม่สอด-ตาก” ซึ่งจัดขึ้นโดยหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ของหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมี รศ.ดร.สุรพล สุยพรหม ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา เป็นผู้ดำเนินรายการ ณ ห้องประชุมโรงแรมอีโค อินน์ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 27 เมษายน 2562 พบว่า ผู้ร่วมสัมมนาได้ให้แนวทางในการแก้ไขปัญหาการเมืองการปกครองในเชิงพื้นที่ เพื่อให้การขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจพิเศษที่จะก่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรม รัฐบาลกลางหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรที่จะมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และพัฒนาการเมืองการปกครองและการบริหารให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในเชิงพื้นที่ ดังนี้

นายประเสริฐ จึงกิตติรุ่งโรจน์ ประธานหอการค้าจังหวัดตาก มองว่า กว่า 10 ปีที่มีส่วนผลักดันให้เกิดเขตเศรษฐกิจแม่สอด-ตาก ก็เพื่อรองรับกับการค้าชายแดนที่นับวันจะมีมูลค่าเพิ่มสูงมากขึ้น ๆ แต่การดำเนินการที่ผ่านมาได้มีการขับเคลื่อนและก้าวหน้าไปได้แค่ระดับหนึ่งเท่านั้น เนื่องจากติดกับดักทางระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายที่ยังไม่มีการบูรณาการให้เข้ากับบริบททางปัญหาและพื้นที่ เนื่องจากการเมืองในภาพรวมของไทยยังไม่มีเสถียรภาพประกอบกับนโยบาย

ทางการเมืองและการบริหารไม่มีความต่อเนื่อง ในขณะเดียวกันในส่วนของเมืองคูขานอย่างเมียวดี เมื่อจีนมาลงทุนร่วมกับทางสหภาพพม่าก็มีการขับเคลื่อนอย่างเต็มกำลัง และมีการแก้ไขปัญหาและข้อจำกัดทุกเรื่อง ทุกประเด็นที่ยากให้กลับง่ายขึ้นมากกว่าเขตเศรษฐกิจพิเศษที่เป็นอยู่ในทางฝั่งประเทศไทย

ในเรื่องเดียวกัน นายอำนาจ นันทาร ประธานเครือข่ายธุรกิจเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก (Biz Club) ตั้งข้อสังเกตว่า วัฒนธรรมหรือรากฐานในการพัฒนาแบบจีนแผ่นดินใหญ่ ถือเป็นสิ่งเปรียบเทียบหรือเป็นตัวชี้วัดในการขับเคลื่อนความเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษระหว่างไทยกับสหภาพพม่าที่มีกลุ่มทุนจากจีนหนุนหลัง ซึ่งสิ่งหนึ่งที่เขตเศรษฐกิจพิเศษฝ่ายไทยมีการขับเคลื่อนอย่างเป็นไปค่อนข้างล่าช้า นั่น ก็นับว่าสำคัญที่ทุกคนทุกฝ่ายไม่ควรที่จะมองข้ามก็คือ วัฒนธรรมที่เอา “ความมั่นคง” ขึ้นมากล่าวอ้าง ทั้งๆ ที่ในเรื่องนี้ควรที่จะยกเอาความมั่นคงออกมาจากการพัฒนาจากเขตเศรษฐกิจพิเศษ เหมือนกับที่สมัยหนึ่งที่อดีตนายกรัฐมนตรี ชาติชาย ชุณหะวัณ ที่มีความคิดจะเปลี่ยน “สนามรบเป็นสนามการค้า” โดยยกเอาความมั่นคงออกจากเงื่อนไขในการพัฒนาเศรษฐกิจจนทำให้การค้าขายเกิดความคล่องตัวและเจริญรุดหน้า เพื่อให้การขับเคลื่อนโครงการเขตเศรษฐกิจแม่สอด-ตากเกิดผลเป็นรูปธรรม การพัฒนาสู่ “ท้องถิ่นลักษณะพิเศษหรือเขตปกครองพิเศษ” จึงน่าจะเป็นคำตอบที่ถูกต้องและตรงกับบริบทที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมากที่สุด ทั้งนี้เพราะ วัฒนธรรมทางการเมืองและการบริหารในลักษณะ “Top to down” นั้น ปัจจุบันยังมีถึง 13 กระทรวงและ 50 กรม ที่ยังเป็นอุปสรรคและปัญหาที่ต้องทำความเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงระบบและรูปแบบในการทำงาน จึงจะทำให้การขับเคลื่อนดำเนินการเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่ยุ่งยากมากเพราะแต่ละหน่วยงานต่างก็ยึดถือกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือกฎหมายแทบจะคนละฉบับ ซึ่งแต่ละฉบับก็มีการทับซ้อนและแตกต่างกันไปตามกรอบภารกิจของหน่วยงาน

ในเรื่องการพัฒนาสู่ท้องถิ่นลักษณะพิเศษหรือเขตปกครองพิเศษนั้น ดร.เทอดเกียรติ ชินสรนันท์ นายกเทศมนตรีนครแม่สอด จังหวัดตาก ได้เสนอมุมมองที่มีต่อเรื่องข้างต้นว่า ความหวังของคนทุกภาคส่วนในอำเภอแม่สอด ณ ปัจจุบันนี้ คือ เมื่อมีท้องถิ่นลักษณะพิเศษหรือเขตปกครองพิเศษแล้วก็อยากจะให้มีกฎหมายพิเศษซึ่งเป็นกฎหมายที่สามารถแก้ไขปัญหาและมีความมุ่งใจต่อนักลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษมากกว่ากฎหมายเดิม ๆ หรือกฎหมายที่ใช้บังคับทั่ว ๆ ไปที่ยังอยู่ในกำกับของรัฐบาลกลาง ซึ่งปัญหาก็คือมีการเคลื่อนตัวช้า มีระบบ และมีขั้นตอนที่ยืดยาว การพิจารณาหรือตัดสินใจในเรื่องใด ๆ ก็จะต้องใช้เวลาในการสอบสวน ไต่สวนกันยาวนาน ทำให้ไม่ทันต่อปัญหาและความต้องการ ฉะนั้นรัฐบาลกลางควรที่จะต้องฟังเสียงคนในระดับท้องถิ่นเพื่อ

ก่อให้เกิดการบริหารจัดการเขตเศรษฐกิจพิเศษในเป็นลักษณะ “Bottom up” ซึ่งเป็นระบบการบริหารจัดการท้องถิ่นที่มาจากคนระดับล่างหรือระดับท้องถิ่นมากกว่าที่จะกระทำในลักษณะ “Top to down” ทั้งนี้เนื่องจากคนในท้องถิ่นคือผู้ที่เข้าใจในบริบทของปัญหาที่ดีที่สุดนั่นเอง

สำหรับมุมมองของนักรัฐประศาสนศาสตร์นั้น ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง ผู้อำนวยการหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มองว่า ณ เวลานี้เรากำลังเผชิญกับอำนาจของรัฐที่เฉื่อยชา เรากำลังเผชิญกับอำนาจของนางอองซานซูจีแห่งสหภาพพม่า เรากำลังเผชิญกับอำนาจของนายเรนทระ โมทีแห่งอินเดีย และที่สำคัญเรากำลังเผชิญกับอำนาจของพญามังกรอย่าง สีจิ้นผิง ที่มีแนวนโยบายที่จะรวมอำนาจในภูมิภาคนี้ให้เป็นหนึ่งผ่านนโยบาย “One belt one road” โดยมีจีนเป็นศูนย์กลาง ฉะนั้น “การปลดแอก” ให้เขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด-ตากมีอำนาจในการบริหารจัดการตนเอง ก็จะก่อให้เกิดพลังแห่งการสร้างสรรค์เพื่อการแข่งขันที่เข้มข้น กล่าวคือจะต้องเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงรูปแบบการปกครองท้องถิ่นในพื้นที่ให้เป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นลักษณะพิเศษหรือเขตปกครองพิเศษ โดยมุ่งเน้นที่จะให้อิสระภาพ เสรีภาพ โดยปราศจากการควบคุมและชี้นำจากรัฐบาลกลาง ทั้งนี้เพื่อให้องค์กรปกครองท้องถิ่นลักษณะพิเศษหรือเขตปกครองพิเศษ เป็นองค์การจากการมีส่วนร่วมโดยประชาชน ที่มาจากอำนาจของประชาชน และจะทำเพื่อประโยชน์ของประชาชน พร้อมสลายอำนาจจาก “Capital Government” ไปสู่ความเป็น “Global Move” และเกิดการปฏิบัติในลักษณะของ “Local Act” ซึ่งจะเป็นนวัตกรรมใหม่ (Innovation) ที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน (Disruption) ที่จะก่อให้เกิดนโยบาย (Policy) เพื่อความเจริญของท้องถิ่นในรูปแบบของ “Mea-sod Model” ในที่สุด

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหา

ดร.เทอดเกียรติ ชินสรนันท์ นายกเทศมนตรีนครแม่สอด จังหวัดตาก ได้ให้ข้อเสนอแนะที่น่าสนใจไว้ว่า เพื่อเป็นการรองรับกับความเจริญและการพัฒนาในทุกมิติที่จะมีขึ้นในเขตเศรษฐกิจแม่สอด-ตาก การยกฐานะเทศบาลนครแม่สอดให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในลักษณะพิเศษเหมือนเมืองพัทยาหรือกรุงเทพมหานครน่าจะเป็นคำตอบที่ถูกต้อง ทั้งนี้เพื่อง่ายต่อการแก้ไขระบบระเบียบ รวมถึงกฎหมายพิเศษเพื่อเอื้ออำนวยต่อการอนุมัติ อนุญาตในลักษณะของ “Central Government” สู่ “Multi Service” และ “One stop service” ในทุกมิติครอบคลุมพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยมีหน่วยงานย่อยในระดับกระทรวงที่เกี่ยวข้องมาประจำการ ฉะนั้นเพื่อการรองรับกับคนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ รวมถึงบริษัทห้างร้านทั้งในประเทศและต่างประเทศที่

จะมาทำงานหรือลงทุนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นกว่า 1-2 เท่าตัว เมื่อมีคนมากขึ้นขยะก็จะมีมากขึ้น การดูแลรักษาความสงบ ความสะอาด ความเรียบร้อย การรักษาพยาบาล การจัดการศึกษาทั้งขั้นพื้นฐาน ชั้นกลาง และขั้นสูงก็จะติดตามมา รวมถึงปัญหาการบรรเทาสาธารณภัยต่างๆ ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องรับผิดชอบก็จะต้องมีแผนพัฒนารองรับ นอกจากนี้ยังเสนอแนะให้มีการขุดเจาะอุโมงค์เส้นทางตาก-แม่สอดเพื่อย่นระยะทางจาก 80 กิโลเมตรให้เหลือเพียง 50 กิโลเมตรและเชื่อมต่อกับสะพานมิตรภาพแห่งที่ 2 ที่ได้ก่อสร้างเสร็จแล้ว ก็จะเป็นส่วนสนับสนุนและเชิญชวนให้นักลงทุนมุ่งมาที่เขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด-ตากมากขึ้น รวมถึงให้มีการขยายรันเวย์สนามบินแม่สอดเพื่อรองรับและพัฒนาสู่สนามบินนานาชาติแม่สอด และขยายเขตไฟฟ้าแรงสูงที่เขตเศรษฐกิจพิเศษทั้งฝ่ายไทยและสหภาพมาเริ่มมีความต้องการสูงขึ้นๆ ตามลำดับ นอกจากนั้นการขยายกำลังส่งน้ำดิบเพื่อผลิตน้ำประปาและรองรับกับปริมาณความต้องการก็จะมีมากขึ้นในอนาคตตามมาด้วย ซึ่งส่วนหนึ่งในการพัฒนาข้างต้นก็เป็นภารกิจที่องค์กรปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษหรือเขตปกครองพิเศษจะต้องดูแลรับผิดชอบในเรื่องข้างต้นในอนาคต

ขณะที่ ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง ผู้อำนวยการหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้สนับสนุนแนวคิดข้างต้นว่า ถึงเวลาแล้วที่เทศบาลนครแม่สอดควรได้รับการพัฒนาเป็นมหานครหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษหรือเขตปกครองพิเศษ ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดภาพรวมในการพัฒนาผังเมืองและระบบโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับกับความเจริญที่จะมีขึ้น และเป็นการพัฒนาเพื่อก้าวสู่การแข่งขันโดยเฉพาะกับเมืองเมียวดีซึ่งเป็นเมืองคู่ขนาน ฉะนั้นการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางทางการค้า การลงทุน การรักษาพยาบาล ธุรกิจบริการด้านที่พัก โรงแรม สถานที่พักผ่อน สนามกอล์ฟ และส่วนที่จะต้องพัฒนาอย่างเร่งด่วนก็คือ การศึกษา การสื่อสารที่จะต้องมีความเชี่ยวชาญมากกว่า 3 ภาษา และทักษะฝีมือแรงงานที่จะรองรับกับการผลิตในภาคอุตสาหกรรมในอนาคต เทศบาลนครแม่สอด มหานครแม่สอด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษแม่สอด หรือเขตปกครองพิเศษแม่สอดก็น่าจะถึงเวลาที่จะพัฒนาให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมให้เร็วที่สุดด้วย

บทสรุป

ในโอกาสที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ถูกยกระดับให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ และใช้เป็นโมเดลการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมคู่แฝดบริเวณชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้านด้านอื่น ๆ โดยมีมูลค่าการค้าชายแดนไทย-พม่าผ่านพิธีการศุลกากรด่านแม่สอด-เมียวดีมีมากถึงประมาณปีละ

50,000 ล้านบาท รวมทั้งยังเป็นจุดที่มีมูลค่าทางการค้าการลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้านสูงสุดในภาคเหนือ (ร้อยละ 70 ของการค้าชายแดนไทย-พม่า) และเป็นจุดเชื่อมโยงไปสู่กรุงย่างกุ้งของพม่า อินเดีย และจีนแผ่นดินใหญ่ ปัญหาสำคัญในเชิงพื้นที่ที่เกิดขึ้น ณ ปัจจุบัน ได้แก่ การรับรู้เกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษ ทั้งในเรื่องของรูปแบบ แนวทางการพัฒนา การบริหารจัดการ หน่วยงานรับผิดชอบ การใช้พื้นที่และผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น ซึ่งในมุมมองของรัฐบาลกลาง (Central Government) กับรัฐบาลท้องถิ่น (Local Government) ในปัจจุบันยังไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เนื่องจากยังติดขัดกับปัญหาในทางกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ รวมถึงภารกิจหน้าที่ที่ยังมีความคาบเกี่ยว ทับซ้อน ซ้อนกล จึงเป็นผลให้การขับเคลื่อนเป็นไปโดยไม่มีเอกภาพ ฉะนั้นแนวทางในการพัฒนาให้อำเภอแม่สอดเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษหรือเขตปกครองพิเศษ จึงเป็นรูปแบบการปกครองที่จะตอบโจทย์ได้ชัดเจนที่สุด โดยมีกฎหมายพิเศษ มีกฎหมายเฉพาะ ที่จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการให้เบ็ดเสร็จเด็ดขาด ณ จุดเดียวในลักษณะของ “One stop service” โดยมีพื้นฐานที่เป็นองค์การจากการมีส่วนร่วมโดยประชาชน ที่มาจากอำนาจของประชาชน และจะทำเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่ข้างต้น

เอกสารอ้างอิง

- ชัยณรงค์ ศรีรักษ์. (2559). “ผู้ด้อยโอกาสใหม่จากครอบครัวแรงงานข้ามชาติ”. วารสารการเมืองการปกครอง, ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม).
- บุษอรีย์ ยีหมะ. (2550). การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประยูร กาญจนดุล. (2544). ปาฐกถา : การปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักธรรมศาสตร์และการเมือง ราชบัณฑิตยสถาน.
- พระราชบัญญัติ สภาดำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (ฉบับแก้ไข 2553).
- พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2543).
- พิทยา สุวคันธ์ และคณะ. (2559). “ผลกระทบการเปิดเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด(ไทย)- เขตเศรษฐกิจพิเศษเมียวดี(เมียนมา) ภายใต้กรอบประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน”. วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์. ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม- ธันวาคม).
- เรวดี แก้วมณี. (2556). ส่องความคืบหน้ากฎหมายเดินเครื่อง “เขตเศรษฐกิจพิเศษ”. กรุงเทพมหานคร : สำนักนโยบายยุทธศาสตร์มหภาค (สม.).

เรวดี แก้วมณี. (2554). **เขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด : โอกาสและศักยภาพในการพัฒนาอุตสาหกรรมชายแดน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักนโยบายอุตสาหกรรมมหภาค (สม.).

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. (2549). **การเมืองไทย**. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สนิท จรอนันต์. (2543). **ความเข้าใจเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สุขุมและบุตร จำกัด.

อดิเรก พันเขียว. (2559). “ข้อเสนอเพื่อการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนในพื้นที่จังหวัดตาก”. **วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง**, มหาวิทยาลัยบูรพา. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน).

William A. Robson. (1953). “Local government” in **Encyclopedia of Social Science**, Vol. x. New York: The Macmillan Company.

John J. Clark. (1957). **Outline of Local Government of the United Kingdom**. London: Sir Issac Pitman and Son Ltd.

Daniel Wit. (1967). **A Comparative Survey of Local Govt. and Administration**. Bangkok: Kurusapha Press.

William V. Holloway. (1959). **State and Local government in The United States**. New York: McGraw – Hill.

Harris G. Mongtagu. (1984). **Comparative Local government**. Great Britain: William Brendon and Son Ltd.

เวทีสัมมนาทางวิชาการ : เหลียวหลังแลหน้าการเมืองการปกครองภายใต้เขตเศรษฐกิจแม่สอด-ตาก

ดร.เทอดเกียรติ ชินสรนันท์ นายกเทศมนตรีนครแม่สอด จังหวัดตาก

นายประเสริฐ จีงกิจรุ่งโรจน์ ประธานหอการค้าจังหวัดตาก

นายอำนาจ นันทหาร ประธานเครือข่ายธุรกิจเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก (Biz Club)

ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง นักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์

รศ.ดร.สุรพล สุขพรหม ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา/ผู้ดำเนินรายการ

คั่นฉ่องส่องการเมืองการปกครองของไทย

The mirror of Thai Government Politics

ประคอง มาโต* ชลิต วงษ์สกุล** พระสมห์สุวรรณ อคควณโณ***

บทคัดย่อ

การเมืองการปกครองของไทยเรานั้นมีมานับได้ว่านานพอสมควรเลยทีเดียว เริ่มตั้งแต่กรุงสุโขทัยเป็นราชธานี มีพ่อขุนรามที่เป็นองค์สำคัญในการปกครองที่รู้จักกันดี คือ พ่อปกครองลูกสืบเนื่องมาจนถึงกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี แล้วก็มากรุงธนบุรี เป็นราชธานีตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาจะมีกษัตริย์ปกครองและบริหารบ้านเมืองมาโดยตลอดเราเรียกระบอบนี้ว่าสมบูรณาญาสิทธิราชจวบจน พ.ศ. 2475 ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองอีกครั้งมาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขหลังจากเปลี่ยนมาเป็นระบอบประชาธิปไตยประเทศไทยก็ได้ประชาธิปไตยแบบล้มลูกคลุกคลานมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบันสะท้อนให้เห็นการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบไทย ๆ ว่าเป็นอย่างไรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ : สมบูรณาญาสิทธิราชย์ / พ่อปกครองลูก / ระบอบประชาธิปไตย

Abstract

The Thai government's politics has been counted for quite a long time. Starting from Sukhothai as a capital city There is the King Ram, who is an important figure in the administration of the well-known father and son. Then came to Thon Buri In the past, there will always be a king and rule in the country. We call this regime that Somrutraya Sittirajchwab until 1932. Thailand has changed the political

* วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี

** วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี

*** วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี

administration again. Democracy with the King as Head of State After becoming a democracy, Thailand has always been a stalwart democracy. A political democracy in Thailand as a past or present.

Key words: Absolute / Father ruling / Democracy

บทนำ

การเมืองการปกครองนั้นมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนในชาติทั้งทางตรงและทางอ้อมแต่จะมีใคร สักกี่คนที่รู้ว่าประเทศไทยเรานั้นมีการเมืองการปกครองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร เราทุกคนในชาติได้อะไรและเสียอะไรจากการเมืองการปกครองของไทยเรา และเราจะเป็นคนมองให้กับประเทศให้เห็นรูปแบบการเมืองการปกครองของไทยเราตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันว่ามีทิศทางแนวโน้มเป็นอย่างไร หวังว่าผู้ที่ได้ศึกษาบทความนี้คงได้ประโยชน์ไม่มากนักน้อยตามสมควร

ที่มาการเมืองการปกครองของไทย

การเมืองการปกครองสมัยสุโขทัย

อาณาจักรสุโขทัยเมื่อแรกตั้งยังมีอาณาเขตไม่กว้างขวาง มีจำนวนพลเมืองยังไม่มากและอยู่ในระหว่างการก่อร่างสร้างตัว การปกครองในระยะแรกจึงยังเป็นการปกครองระบบแบบครอบครัว ผู้นำของอาณาจักรทำตัวเหมือนบิดาของประชาชน มีฐานะเป็นพ่อขุน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชาชน ต่อมาหลังสมัยพ่อขุนรามคำแหงสถานการณ์ของบ้านเมืองเปลี่ยนแปลงไป จึงเริ่มใช้การปกครองที่เป็นแบบแผนมากขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับประชาชนแตกต่างกันไปจากเดิม ความพยายามที่จะเพิ่มพูนอำนาจของกษัตริย์ให้สูงทรงมีฐานะเป็นธรรมราชา และทรงใช้หลักธรรมมาเป็นแนวทางในการปกครอง

การปกครองสมัยอยุธยา

การปกครองระยะนี้เริ่มเมื่อ (พ.ศ.1893-1991) สมัยพระเจ้าอู่ทองถึงสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 แบ่งการปกครองได้ 2 ส่วน

ส่วนที่ 1) การปกครองส่วนกลาง จัดหน่วยการปกครองเป็น 4 หน่วย แต่ละหน่วยมีเสนาบดีบริหารงาน ได้แก่ กรมเวียง (ดูแลในเขตเมืองหลวง) กรมวัง(ดูแลพระราชสำนักและพิจารณาคดี) กรมคลัง(ดูแลพระราชทรัพย์) กรมนา (จัดเก็บภาษีและจัดหาเสบียงสำหรับกองทัพ)

ส่วนที่ 2) การปกครองส่วนหัวเมือง แบ่งเป็น 4 ระดับ คือ

1. เมืองลูกหลวง หรือเมืองหน้า
2. หัวเมืองชั้นใน
3. หัวเมืองชั้นนอก
4. เมืองประเทศราช

การปกครองสมัยอยุธยา มีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ทางการเมืองโดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือพยายามรวมอำนาจการปกครองสู่ส่วนกลาง และควบคุมการปกครองหัวเมืองต่างๆให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น พร้อมกับพยายามจัดรูปแบบการปกครอง เพื่อถ่วงดุลอำนาจกับกลุ่มเจ้านายและขุนนาง ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการปกครอง ดังนั้น สมัยอาณาจักรอยุธยาจึงเกิดการแย่งชิงอำนาจทางการเมืองระหว่างพระมหากษัตริย์ เจ้านาย และขุนนาง ตลอดจนถึงอยุธยา

การเมืองการปกครองสมัยรัตนโกสินทร์

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น คือ ช่วงเวลาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 ถึง รัชกาลที่ 3 ซึ่งเป็นช่วงของการฟื้นฟูบูรณะบ้านเมืองให้กลับสู่สภาพเดิมเหมือนสมัยอยุธยา ก่อนเสียกรุงครั้งที่ 2 ซึ่งในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนี้มีการจัดการปกครองตามแบบสมัยอยุธยาตอนปลาย

พัฒนาทางด้านประชาธิปไตยสมัยรัชกาลที่ 4-7

การปูพื้นฐานประชาธิปไตยในสมัยรัชกาลที่ 5

การรับอารยธรรมตะวันตกในสมัยรัชกาลที่ 5 ก่อให้เกิดการยอมรับความคิดของผู้อื่นซึ่งเท่ากับเป็นการปูพื้นฐานประชาธิปไตย พอสรุปได้ ดังนี้

1. ทรงตั้งสภาที่ปรึกษาขึ้น 2 สภา ได้แก่ สภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน (Council of State) และสภาที่ปรึกษาในพระองค์ (Privy Council) เพื่อแสดงการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น แม้สมาชิกส่วนใหญ่จะเป็นพระบรมวงศานุวงศ์แต่ก็นับเป็นการเริ่มระบอบประชาธิปไตย

2. ทรงเป็นผู้นำกลุ่ม สยามหนุ่ม (Young Siam) ในการต่อสู้ทางความคิดเห็นกับคนรุ่นเก่าที่มักไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง และออกหนังสือชื่อ ตรุณาวาท เพื่อเผยแพร่แนวคิดใหม่

3. ทรงยอมรับฟังความคิดเห็นของกลุ่มคนหนุ่มที่มีความคิดก้าวหน้ากลุ่มสำคัญกลุ่มหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยพระราชวงศ์ และข้าราชการสามัญ ทรงยอมรับฟังว่า หนทางที่ประเทศไทยจะรักษาเอกราชไว้ได้หนทางหนึ่งนั้น

4. ทรงออกพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ พ.ศ.2440 ซึ่งมีสาระสำคัญส่วนหนึ่ง คือ ให้มีการเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งจัดว่าเป็นการปูพื้นฐานประชาธิปไตยที่ชัดเจน

การปูพื้นฐานประชาธิปไตยในสมัยรัชกาลที่ 6

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงทราบว่ามียุคประชาชนคนไทยจำนวนหนึ่งที่เรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง แม้จะทรงเห็นด้วย แต่ความรู้เรื่องประชาธิปไตยจำกัดขอบเขตอยู่ในคนส่วนน้อยเท่านั้น จึงทรงดำเนินพระราชกุศโลบายเพื่อเผยแพร่ประชาธิปไตย เป็น 3 วิธี คือ

1. ทรงตั้งดุสิตธานี เมืองจำลอง

2. ทรงเขียนบทความหนังสือพิมพ์ ทรงเป็นนักอักษรศาสตร์ นอกจากจะทรงมีพระปรีชาสามารถในทางพระราชนิพนธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองแล้ว ยังทรงเขียนบทความทางการเมืองตอบโต้กับคนหัวใหม่สามัญชน

3. พระราชทานอภัยโทษ กบฏ ร.ศ.130

การปูพื้นฐานประชาธิปไตยในสมัยรัชกาลที่ 7

สิ่งที่ปรากฏชัดว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ทรงปรารถนาที่จะให้ประชาชนปกครองตนเอง ได้แก่ การที่พระองค์พระราชทานสัมภวณหนังสือพิมพ์ในสหรัฐอเมริกา ขณะที่ประทับรักษาพระเนตรอยู่ที่นั่นว่า พระองค์กำลังทรงเตรียมการที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชนชาวไทย และเมื่อเสด็จกลับประเทศไทยก็ทรงมีพระราชดำริชัดเจนว่าจะพระราชทานรัฐธรรมนูญ ในวันที่ 6 เมษายน 2475 วันเดียวกับวันพระราชพิธีเปิดสะพานพระปหลุมบรมราชานุสรณ์ (สะพานพระพุทธยอดฟ้าฯ) เนื่องในโอกาสฉลองกรุงที่กรุงรัตนโกสินทร์สถิตสถาพรมาครบ 150 ปี โดยทรงให้ กรมหมื่นเทววงศ์วโรปการ เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศจัดร่าง

รัฐธรรมนูญขึ้น ซึ่งกรมหมื่นเทววงศ์วโรปการ ได้มอบหมายต่อให้พระยาศรวิสารวาจา ปลัดทูลฉลอง กระทรวงการต่างประเทศกับ นายเรย์มอนด์ สตีเวนส์ ที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศ ทั้งสอง ต่างถวายร่างของตน และถวายความเห็นตรงกันว่ายังไม่ควรปกครองประเทศในระบบรัฐสภา เนื่องจากประชาชนยังไม่พร้อม ควรทดลองในระดับท้องถิ่น (เทศบาล) ก่อน ที่สำคัญ คือพระองค์ยัง ทรงได้รับการทัดทานการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง

สาเหตุการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปีพ.ศ.2475

นอกจากสาเหตุดั้งเดิมได้กล่าวมาแล้ว ยังเหตุอื่นๆ ที่ทำให้เกิดการปฏิวัติ 24 มิถุนายน 2475 ดังจะกล่าวต่อไปนี้

1.เศรษฐกิจตกต่ำ ในระหว่าง พ.ศ.2472-2474 เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก สินค้า ไทยโดยเฉพาะข้าวราคาตกต่ำ เกิดภาวะขาดแคลนทั่วประเทศ ประกอบกับประเทศไทย มี รายจ่ายเกินกว่ารายได้ต่อเนื่องมาหลายปี ทำให้ฐานะการเงินการคลังของรัฐบาลอยู่สภาพ คลอนแคลน

2.ความขัดแย้งระหว่างสามัญชนกับพระราชวงศ์สามัญชนมีการศึกษาสูงขึ้น ที่จบจาก ต่างประเทศกลับเข้ามารับราชการก็มีมาก แต่บรรดาเจ้านายพระราชวงศ์บางพระองค์ทรงไม่ สามารถปรับพระองค์ได้ยังทรงถือเป็นข้าหรือป่าวอยู่ตามเดิมอยู่ในลักษณะดูหมิ่นดูแคลน ทำให้ สมัยชนที่มีความรู้ความสามารถเกิดน้อยเนื้อต่ำใจ

3.แนวคิดที่ได้รับจากตะวันตกข้าราชการที่ได้รับการศึกษาตามแบบตะวันตกต้องการให้มีการปกครองในระบบประชาธิปไตย

4.การประวิงเวลาพระราชทานรัฐธรรมนูญในวันที่ 6 เมษายน 2475 การที่ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 มีอาจพระราชทานรัฐธรรมนูญในโอกาสสมโภช กรุงศรีอยุธยาครบ 150 ปี ในวันที่ 6 เมษายน พ.ศ.2475 เพราะได้รับการทัดทานจากคณะอภิรัฐมนตรี เป็นการเร่งรัดให้มีการปฏิวัติโดยเร็วยิ่งขึ้น เพราะข้าราชการที่มีความคิดก้าวหน้าเห็นว่า หนทางที่จะ ได้รับพระราชทานรัฐธรรมนูญ โดยไม่ใช้กำลังบังคับนั้นไม่มีแล้ว

เหตุการณ์สำคัญด้านการเมืองของไทยหลังจาก 2475

. ในสมัยประชาธิปไตยของไทย เป็นสมัยที่วิทยาการและเทคโนโลยีของโลกกำลังเจริญขึ้น การติดต่อระหว่างประเทศต่างๆ ทั่วโลกเป็นไปด้วยความรวดเร็วยิ่งขึ้น แม้การบินนานาชาติยังไม่มี แต่การติดต่อสื่อสารทางวิทยุ และโทรเลข ก็สามารถทำได้สะดวก ทำให้ประเทศซึ่งแม้จะเป็นประเทศประชาธิปไตยใหม่ เริ่มมีบทบาทเกี่ยวกับการเมืองระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น นับตั้งแต่การส่งทหารไปร่วมรบในสงครามโลก เป็นต้นมา

การแก้ไขสนธิสัญญาเสียเปรียบและยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต

สัญญาเสียเปรียบที่ไทยเรากับนานาประเทศไว้ในสมัยรัชกาลที่ 4 นั้นยังมีผลใช้บังคับเรื่อยมา เป็นอุปสรรคสำคัญในการสร้างและพัฒนาชาติ โดยเฉพาะสิทธิสภาพนอกอาณาเขตของชาติต่างๆ ทำให้ไทยไม่มีเอกราชสมบูรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ทรงแก้ไข โดยถือโอกาสที่ไทยเป็นฝ่ายชนะสงครามโลกครั้งที่ 1 ร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตรโดยมีผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเจรจา คือ ดร.ฟรานซิส บี. แซร์ เป็นที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศและเป็นบุตรเขยของประธานาธิบดีวิลสันแห่ง สหรัฐอเมริกา ภายหลังได้รับบรรดาศักดิ์เป็น พระยาภิรมย์ภักดี แต่เจรจาสำเร็จเพียง 2 ประเทศ ได้แก่ 1.สหรัฐอเมริกา 2.ญี่ปุ่นเนื่องจากรัชกาลที่ 6 เสด็จสวรรคตเสียก่อน ทำให้ต้องพยายามต่อมา และสามารถแก้ไขได้หมดทุกประเทศในสมัยรัฐบาลประชาธิปไตย ใน พ.ศ. 2481

วิกฤตการณ์ทางการเมืองหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 จะสงบนั้น ในฐานะที่ไทยประกาศสงครามกับอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ประเทศไทยโดยเฉพาะกรุงเทพฯ จึงถูกเครื่องบินฝ่ายสัมพันธมิตรโจมตีทางอากาศ ทั้งระเบิดทำลายจุดยุทธศาสตร์ เช่น สะพาน โรงไฟฟ้า และอาคารต่างๆ ประชาชนได้รับความลำบากเดือดร้อน จอมพล ป. พิบูลสงคราม (หลวงพิบูลสงคราม) ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีเวลานั้น จึงถูกสถานการณ์บีบคั้น ในที่สุดก็ต้องลาออกจากตำแหน่ง ในวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ.2487 เมื่อแพ้คะแนนเสียงในสภาผู้แทนราษฎร

ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรีเพื่อกอบกู้สถานการณ์บ้านเมือง พ.ศ.2488

เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม ลาออก นายควงอภัยวงศ์ (หลวงโกวิทอภัยวงศ์) ซึ่งเป็นผู้หนึ่งในคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ใน พ.ศ.2475 ได้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีแทน และได้ลาออกให้นายทวี บุณยเกตุ เป็นนายกรัฐมนตรีชั่วคราว เพื่อรอ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช กลับจากสหรัฐอเมริกามารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพื่อแก้สถานการณ์บ้านเมืองที่ตกเป็นฝ่ายแพ้สงคราม เนื่องจาก ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นหัวหน้าคณะเสรีไทย เป็นที่รู้จักดีของสหรัฐอเมริกา ทำอำนาจชั้นนำของฝ่ายสัมพันธมิตรในเวลานั้น ซึ่ง ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ก็แก้ไขสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี จนประเทศไทยไม่มีสภาพเป็นผู้แพ้สงคราม แม้ไทยจะได้ชื่อว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มาตั้งแต่ พ.ศ.2475 แต่ตลอดเวลานั้นอำนาจในการบริหารประเทศที่แท้จริงตกอยู่ในมือของคณะทหารที่มี จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้นำ เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม หมดอำนาจลงภายหลังสงครามโลก มีการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ในปี พ.ศ.2492 พรรคการเมืองต่างๆ เกิดขึ้น ประชาชนมีโอกาสดำเนินการปกครองแบบประชาธิปไตย มีผู้ผลัดเปลี่ยนกันเป็นนายกรัฐมนตรี คือ นายปรีดี พนมยงค์ (หลวงประดิษฐมนูธรรม) และพลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ (หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์) แม้ทั้งสองท่านนี้จะร่วมอยู่ในคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ด้วย แต่ก็เป็นฝ่ายที่ไม่นิยมใช้กำลัง

วันมหาวิปโยค 14 ตุลาคม 2516

การยกเลิกรัฐธรรมนูญ ทำให้ประชาชนไม่พอใจ เพราะการร่างรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2511 นั้นใช้เวลานานหลายปีติดต่อกันแล้ว ครั้นใช้มาไม่ถึง 3 ปี ก็ยกเลิกเสีย ไม่แน่ว่าอีกนานเท่าไรจึงจะร่างใหม่ได้สำเร็จ จึงมีนักศึกษา อาจารย์ และนักกฎหมายรวม 13 คน ประกาศเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ซึ่งทั้งหมดได้ถูกต้องจับกุมเมื่อคณะผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญถูกจับกุม จึงเกิดการชุมนุมเรียกร้องให้ปล่อยตัวบุคคลทั้ง 13 คนนั้น การชุมนุมได้รับความสนับสนุนจากประชาชนอย่างกว้างขวางนับตั้งแต่เด็กนักเรียนชั้นมัธยมขึ้นไปฝ่ายรัฐบาลใช้กำลังเข้าปราบปราม ทำให้เหตุการณ์ลุกลามใหญ่โต เกิดนองเลือดในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 มีผู้คนเสียชีวิตเนื้อลัมตาย ทำให้ประชาชนบางพวกโกรธแค้นถึงกับเผาทำลายอาคารสถานที่และยานพาหนะของทางราชการแต่ด้วยเดชพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เหตุการณ์จึงได้สงบ โดยจอมพล

ถนนม กิตติขจร และจอมพลประภาส จารุเสถียร ยอมลาออกจากตำแหน่งและเดินทางออกไปจากพระราชอาณาจักร

นายสัญญา ธรรมศักดิ์ นายกาพระราชทาน

เมื่อจอมพลทั้งสองเดินทางออกนอกประเทศไปแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ประธานองคมนตรีในเวลานั้น ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี มีภารกิจสำคัญ คือ ฟื้นฟูระเบียบของบ้านเมือง ประสานสามัคคีในหมู่คนในบ้านเมืองกลับคืนสู่ภาวะปกติโดยเร็ว และร่างรัฐธรรมนูญที่เหมาะสมขึ้นใช้ปกครองประเทศ

ในที่สุดบ้านเมืองก็สงบดังเดิม การร่างรัฐธรรมนูญได้เสร็จสิ้นลง และประกาศใช้ในวันที่ 7 ตุลาคม 2517 เป็นรัฐธรรมนูญที่นักการเมือง และนักวิชาการจำนวนมากลงความเห็นว่า เป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่เป็นประชาธิปไตยดีที่สุด สมกับที่ได้มาด้วยความยากลำบาก

เหตุการณ์ภายหลังวันมหาวิปโยค

ภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 มีรัฐบาลบริหารประเทศหลายชุด แต่ต่างก็เข้ามาบริหารประเทศในช่วงเวลาสั้นๆ

รัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช (ก.พ.2518)

เริ่มแรกที่มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญใหม่ สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ได้รับเลือกตั้งเข้ามามากที่สุด ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ซึ่งเป็นหัวหน้าพรรค ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีจัดตั้งคณะรัฐบาลขึ้น แต่เมื่อถึงวันแถลงนโยบายไม่ได้รับความไว้วางใจจึงต้องลาออก

รัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (มี.ค.2518 – ม.ค.2519)

เมื่อรัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ลาออกแล้ว ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคกิจสังคม ได้เป็นนายกรัฐมนตรีจัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้นจากหลายพรรคการเมือง แต่การบริหารประเทศก็มีอุปสรรคอันเนื่องมาจากความขัดแย้งระหว่างพรรคการเมือง การชุมนุมและเดินขบวนของประชาชน เพื่อเรียกร้องให้สหรัฐอเมริกาถอนทหารออกไปจากประเทศไทย และเพื่อเรียกร้องสิทธิต่างๆ

การปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน 6 ตุลาคม 2519

ผลการเลือกตั้งจากการยุบสภา ทำให้ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ได้เป็นนายกฯอีกสมัยหนึ่ง แต่ก็ยังมีการประท้วงเรียกร้องของกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแรงงาน กลุ่มนักศึกษา ซึ่งได้รับการต่อต้านจากกลุ่มอนุรักษ์นิยม เช่น กลุ่มกระทรวง กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน เป็นต้นการประท้วงครั้งสำคัญ คือการประท้วงการกลับเข้ามาในราชอาณาจักรของสองอดีตผู้นำ จอมพลถนอมกับจอมพลประภาส

ในตอนเช้าตรู่ของวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 ความรุนแรงของความขัดแย้งถึงขนาดปะทะกันด้วยกำลัง ในที่ชุมนุมบริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ และลุกลามออกมาถึงบริเวณสนามหลวง มีผู้บาดเจ็บ และเสียชีวิต รัฐบาลประชาธิปัตย์ของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้ตกเย็นวันนั้นเอง คณะทหารก็ประกาศยึดอำนาจ เรียกคณะของตนว่า คณะปฏิรูป การปกครองแผ่นดิน มีพลเรือเอกสฤษดิ์ ชลออยู่ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดเป็นหัวหน้า และมีพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นเลขาธิการคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน อาสาเข้ามาจัดระเบียบการปกครองบ้านเมืองเสียใหม่ มีการปราบปรามผู้ประท้วงอย่างรุนแรง มีผู้บาดเจ็บ เสียชีวิต และสูญหายจำนวนมาก และบางคนต้องหลบหนีเข้าป่าไปสมทบกับขบวนการคอมมิวนิสต์ทั้งในประเทศและนอกประเทศ

รัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร (8 ต.ค. - 19 ต.ค.2520)

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี โดยมีรัฐธรรมนูญซึ่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินทูลเกล้าฯ ถวายให้ทรงประกาศใช้ปกครองประเทศ รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีหลักการสำคัญ คือ นายกรัฐมนตรี กับคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินมีอำนาจเบ็ดเสร็จ เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญสมัยเผด็จการ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก่อให้เกิดความไม่พอใจแก่เหล่าทหารบางกลุ่ม นักการเมือง และประชาชน จนทหารกลุ่มหนึ่งได้ก่อการรัฐประหารขึ้น โดยมี พลเอกฉัตร หิรัญศิริ เป็นหัวหน้า แต่ถูกปราบปรามลงกลายเป็นขบถและหัวหน้ากลุ่มหนึ่งได้ก่อการรัฐประหารขึ้น ตามอำนาจเบ็ดเสร็จที่ให้ไว้ในรัฐธรรมนูญ

พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ปฏิวัติและเป็นนายกรัฐมนตรี (11 พ.ย. 2520 – 3 มี.ค.2523)

การบริหารอย่างเด็ดขาดของรัฐบาลนายธานินทร์ สร้างความไม่พอใจให้แก่ประชาชน และขัดแย้งกับทหารในขณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินขึ้นเรื่อยๆ จนในที่สุด พลเรือเอกสงัด ชลออยู่ ก็ประกาศยึดอำนาจจากรัฐบาลและยุบสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน มีพระบรม 7 ราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี และจัดให้มีการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญใหม่ โดยพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ สมัครรับเลือกตั้งด้วย ซึ่งก็ได้รับเลือกตั้งเข้ามา และสามารถกลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีตามวิถีทางประชาธิปไตย แต่ก็ไม่สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ ทั้งยังขัดแย้งกับทหารกลุ่มหนุ่ม (ซึ่งคนทั่วไปเรียกว่า กลุ่มยังเติร์ก) ทำให้ต้องลาออก และพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากนายทหารกลุ่มหนุ่ม ได้เป็นนายกรัฐมนตรี

รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (พ.ศ.2523-2531)

พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อ 12 มีนาคม พ.ศ.2523 และเป็นนายกรัฐมนตรี ต่อเนื่องอยู่นานถึง 8 ปี เนื่องจากพลเอกเปรมเป็นผู้ไม่สังกัดพรรคการเมืองใด แต่ร่วมมือกับพรรคการเมืองและนักวิชาการตั้งรัฐบาลผสมขึ้น เป็นผู้มีความซื่อสัตย์พิเศษในการประสานความคิดและรู้จักผ่อนปรน เป็นผู้ริเริ่มเปลี่ยนแปลงนโยบายปราบปรามผู้ก่อการร้ายจากการใช้กำลังเป็นการให้ความเห็นใจ เช่น ไม่เอาโทษผู้ก่อการร้ายที่กลับใจ ช่วยหาอาชีพให้ เรียกผู้กลับใจว่า ผู้ร่วมพัฒนาชาติ เป็นต้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้ได้สร้างความประทับใจให้แก่ผู้ก่อการร้าย จึงทำให้มีจำนวนผู้ร่วมพัฒนาชาติมากขึ้นทุกที จนในที่สุดการก่อการร้ายก็หมดไป พร้อมกันนั้นก็เริ่มวางพื้นฐานทางเศรษฐกิจอย่างมั่นคง เช่น การนำก๊าซธรรมชาติจากอ่าวไทยขึ้นมาใช้ และการสร้างท่าเรือน้ำลึก โครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก (Eastern Seaboard) เป็นต้น

รัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (พ.ศ.2531-2534)

เมื่อพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ วางมือ บรรดาพรรคการเมืองต่างๆ ก็สนับสนุนให้พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี ตั้งรัฐบาลผสมขึ้น ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ผลพวงจากการวางรากฐานของรัฐบาลพลเอกเปรมเริ่มสัมฤทธิ์ผล การเศรษฐกิจของไทยขยายตัวอย่างรวดเร็ว

จัดเป็นชาติหนึ่งที่เศรษฐกิจขยายตัวสูงสุดในโลก แต่รัฐบาลที่มีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี ก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า มีการฉ้อราษฎร์บังหลวง รัฐมนตรีบางคนทุจริต กลุ่มทหารที่มีพลเอกสุนทร คงสมพงษ์ เป็นหัวหน้าจึงเข้าทำการปฏิวัติ

สภา รสช. กับรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน (พ.ศ.2534 – 2535)

คณะปฏิวัติได้จัดการปกครอง โดยมีสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) และได้ดำเนินการให้มีการร่างรัฐธรรมนูญ โดยมีนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี

จลาจล (พฤษภาทมิฬ) พฤษภาคม 2535

หลังจากร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2534 เสร็จแล้ว รัฐบาลนายอานันท์ ก็จัดให้มีการเลือกตั้ง ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า พรรคการเมืองหลายพรรคได้รวบรวมเสียงข้างมากสนับสนุนให้ พลเอกสุจินดา คราประยูร เป็นนายกรัฐมนตรี จัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้น สร้างความไม่พอใจให้แก่ นักศึกษา นักรบการเมือง และประชาชน เพราะเห็นว่าพลเอกสุจินดา เป็นผู้อยู่เบื้องหลังคณะ รสช. และทำเพื่อประโยชน์ของตนเอง ผู้ไม่พอใจซึ่งมีพลตรีจำลอง ศรีเมือง เป็นผู้นำ จึงทำการประท้วงอย่างกว้างขวาง เรียกร้องให้พลเอกสุจินดา คราประยูร ออกจากการเป็นนายกรัฐมนตรี และแก้ไขรัฐธรรมนูญบางประการ โดยเฉพาะนายกรัฐมนตรีต้องมาจากการเลือกตั้ง รัฐบาลพลเอกสุจินดา คราประยูร ไม่ยอมลาออก ซ้ำยังใช้กำลังปราบปรามผู้ชุมนุมเดินขบวน ทำให้มีผู้บาดเจ็บ และเสียชีวิตไปจำนวนหนึ่ง แต่ผู้ชุมนุมก็ผนึกกำลังต่อสู้อย่างไม่ลดละ

พระบารมียุติการจลาจล

เมื่อการชุมนุมต่อต้านพลเอกสุจินดา ไม่มีทีท่าว่าจะยุติได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าฯ ให้พลเอกสุจินดา กับพลตรีจำลอง ศรีเมือง เข้าเฝ้าฯ เพื่อพระราชทานโอวาทให้ปรองดองกัน โดยทรงมอบหมายให้ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งดำรงตำแหน่งองคมนตรี เป็นผู้ประสานความเข้าใจ การจลาจลจึงยุติลง พลเอกสุจินดา คราประยูร ลาออก และนายอานันท์ ปันยารชุน ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีอีกสมัยหนึ่งเพื่อดำเนินการเลือกตั้งใหม่

รัฐบาลหลังยุค รสช

รัฐบาลนายอานันท์ ได้ยุบสภาและจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขึ้นในเดือนกันยายน พ.ศ.2535 ปรากฏว่า พรรคประชาธิปัตย์ได้คะแนนเสียงมากกว่าพรรคอื่นๆ แต่ไม่ถึงกับเป็นเสียงข้างมากจึงต้องตั้งรัฐบาลผสมขึ้น มีนายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ เป็นนายกรัฐมนตรี แต่อยู่ได้เพียง 2 ปีเศษ ก็ต้องลาออก เพราะถูกฝ่ายค้านเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจเมื่อรัฐบาลนายชวน หลีกภัย ลาออกแล้วก็จัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2538 พรรคชาติไทยได้เสียงมากกว่าพรรคอื่นๆ จึงได้รับมอบหมายให้จัดตั้งรัฐบาลโดยมี นายบรรหาร ศิลปอาชา หัวหน้าพรรคชาติไทย เป็นนายกรัฐมนตรี และได้บริหารราชการมาเป็นเวลา 1 ปี 2 เดือน จึงถูกฝ่ายค้านเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีเพียงผู้เดียว เนื่องจากไม่ได้บริหารราชการให้เป็นไปตามนโยบายที่แถลงไว้ แม้จะได้รับมติความไว้วางใจให้บริหารราชการต่อไปได้ แต่นายกรัฐมนตรีก็ประกาศยุบสภาเมื่อวันที่ 27 กันยายน พ.ศ.2539 และจัดให้มีการเลือกตั้งในวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ.2539

ผลจากการเลือกตั้ง ปรากฏว่าพรรคความหวังใหม่ที่มีพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็นหัวหน้า ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุด จึงได้จัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้น โดยมีพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ.2539แต่การเมืองการปกครองบ้านเมืองในระบอบประชาธิปไตยนั้นย่อมจะไม่ราบรื่นเรียบร้อยเสมอไป ความยุ่งยากทางการเมืองของไทย ยังคงมีต่อมาเป็นประวัติศาสตร์ที่เราจะต้องศึกษาต่อไป

หลังจากพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็นผู้นำในการบริหารประเทศมาได้ระยะหนึ่งก็เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ (ยุค IMF) พลเอกชวลิต ยงใจยุทธก็ประกาศลาออก รัฐบาลที่เข้ามาแก้ไขปัญห เศรษฐกิจต่อมาก็คือรัฐบาลที่นำโดยนายชวน หลีกภัย แต่ก็ไม่สามารถแก้ปัญหาให้หมดไป จนกระทั่งมีการเลือกตั้งใหม่ และพรรคที่ได้รับเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรก็คือ พรรคไทยรักไทย ซึ่งเป็นพรรคการเมืองใหม่ ซึ่งมี พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร เป็นหัวหน้าพรรคและได้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี หัวหน้าคณะรัฐบาล สามารถบริหารประเทศให้มีภาวะเศรษฐกิจดีขึ้น ในเวลาต่อมาแต่ก็มีปัญหามากมายที่ต้องแก้ไข ถือว่าความยุ่งยากทางการเมืองก็ยังไม่หมดไปจากสังคมไทย

อดีตรัฐบาลที่นำโดย พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ก็ได้รับเลือกตั้งให้เข้ามาบริหารประเทศเป็นสมัยที่ 2 หลังจากสามารถบริหารประเทศครบตามวาระ 4 ปี ในสมัยแรก ซึ่งก็ถือว่าเป็นรัฐบาลที่ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนเป็นอย่างมาก

รัฐประหารในประเทศไทย พ.ศ. 2557

รัฐประหารในประเทศไทย พ.ศ. 2557 เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 เวลา 16:30 น. โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) อันมีพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นหัวหน้าคณะรัฐประหารโค่นรัฐบาลรักษาการนิวัฒน์ธำรง บุญทรงไพศาล นับเป็นรัฐประหารครั้งที่ 13 ในประวัติศาสตร์ไทย รัฐประหารดังกล่าวเกิดขึ้นหลังวิกฤตการณ์การเมืองซึ่งเริ่มเมื่อเดือนตุลาคม 2556 เพื่อคัดค้านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมฯ และอิทธิพลของทักษิณ ชินวัตร ในการเมืองไทย

ก่อนหน้านั้นสองวัน คือ วันที่ 20 พฤษภาคม 2557 พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบก ประกาศใช้กฎอัยการศึกทั่วราชอาณาจักรตั้งแต่วันที่ 3.00 น. กองทัพบกตั้งกองอำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อย (กอ.รส.) และให้ยกเลิกศูนย์อำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อย (ศอ.รส.) ที่รัฐบาลยิ่งลักษณ์ตั้งขึ้น กอ.รส. ใช้วิธีการปิดควบคุมสื่อ ตรวจสอบพิจารณาเนื้อหาบนอินเทอร์เน็ต และจัดประชุมเพื่อหาทางออกวิกฤตการณ์การเมืองของประเทศ แต่การประชุมไม่เป็นผล จึงเป็นข้ออ้างรัฐประหารครั้งนี้

หลังรัฐประหาร มีประกาศให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 สิ้นสุดลง ยกเว้นหมวด 2 คณะรัฐมนตรีรักษาการหมดอำนาจ ตลอดจนให้ยุบวุฒิสภา จนเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2557 มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ซึ่งให้มีสภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่แทนสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และรัฐสภา วันที่ 21 สิงหาคม 2557 สภาฯ มีมติเลือกพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี โดยการรัฐประหารครองอำนาจอย่างน้อยห้าปี

หลายประเทศประณามรัฐประหารครั้งนี้ รวมทั้งมีการกดดันต่าง ๆ เช่น ลดกิจกรรมทางทหาร และลดความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บางประเทศวางตัวเป็นกลาง แต่คนไทยจำนวนหนึ่งแสดงความยินดี โดยมองว่าเป็นทางออกของวิกฤตการณ์การเมือง แต่ก็มีคนไทยอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่เห็นด้วย เนื่องจากไม่เป็นไปตามวิถีประชาธิปไตย

สถานการณ์พิเศษในยุคของ คสช.

ด้วยข้ออ้างว่าจะเข้ามาแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองของสังคมไทย คสช. เริ่มจากใช้อำนาจตามกฎอัยการศึก ตั้งแต่วันที่ 20 พฤษภาคม 2557 จำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ด้วยข้ออ้างทางการเมืองและทางกฎหมาย และจัดทำรัฐธรรมนูญ ฉบับชั่วคราว ลงวันที่ 22 กรกฎาคม 2557 ขึ้นมาประกาศใช้เอง

อำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดของ คสช. อยู่ที่ยุทธธรรมณูญ ฉบับชั่วคราว มาตรา 44, 47 และ 48 ซึ่งมาตรา 44 ให้ คสช. มีอำนาจเบ็ดเสร็จที่จะออกคำสั่งในทางบริหาร นิติบัญญัติ หรือตุลาการก็ได้ "เพื่อประโยชน์ในการปฏิรูปในด้านต่าง ๆ การส่งเสริมความสามัคคีและความสมานฉันท์ของประชาชนในชาติ หรือเพื่อป้องกัน ระงับ หรือปราบปรามการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความสงบเรียบร้อย หรือความมั่นคงของชาติ ราชบัลลังก์ เศรษฐกิจของประเทศ หรือราชการแผ่นดิน" ส่งผลให้ พล.อ.ประยุทธ์ ในฐานะหัวหน้า คสช. ลอยตัวอยู่เหนือกระบวนการตรวจสอบโดยรัฐสภา และศาลได้ มาตรา 47 รับรองให้ ประกาศและคำสั่งของ คสช. ทั้งหลายชอบด้วยกฎหมาย ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ และเป็นที่สุด ขณะที่มาตรา 48 กำหนดให้การกระทำทั้งหลายของ คสช. และผู้ที่ได้รับมอบหมายไม่ต้องรับผิดชอบโดยสิ้นเชิง

ยุทธศาสตร์สำคัญของ คสช. เพื่อที่จะรักษาฐานอำนาจของตัวเอง คือ การใช้อำนาจอ้างอิงจากกฎหมายต่างๆ เพื่อปิดกั้นการแสดงความคิดเห็น หรือการทำกิจกรรมของผู้ที่เห็นต่าง ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่คัดค้านการทำรัฐประหาร หรือ ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการออกกฎหมายหรือนโยบายต่างๆ ของ คสช. รวมทั้งการใช้กฎหมายที่มีอยู่แล้ว เช่น ความผิดฐานหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ มาตรา 112 ความผิดฐานยุยงปลุกปั่น มาตรา 116 หรือการออกกฎหมายใหม่ขึ้นมาเพื่อเพิ่มอำนาจให้ทหารเข้ามาอยู่เหนือระบบยุติธรรม เช่น คำสั่งหัวหน้า คสช. ฉบับที่ 3/2558, ประกาศ คสช. ฉบับที่ 7/2557, พ.ร.บ.การชุมนุมสาธารณะ พ.ศ.2558, พ.ร.บ.ว่าด้วยการออกเสียงประชามติ พ.ศ. 2558 และการแก้ไขพ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ ในปี 2559. คสช. ใช้มาตรการเรียกบุคคลเข้ารายงานตัวอย่างน้อย 1,300 คน และบังคับให้เข้ากระบวนการ "ปรับทัศนคติ" คสช. ยังจับกุมบุคคลไปแล้วอย่างน้อย 500 คน ด้วยเหตุผลทางการเมือง ประกาศให้ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาคดีพลเรือนที่เกี่ยวข้องกับ "ความมั่นคง" และคดีของผู้ที่ไม่ก้มหัวให้ คสช.

ยิ่งไปกว่านั้น คสช. ปิดกั้นการแสดงความคิดเห็นเพื่อเป็นยุทธศาสตร์ไปสู่การเดินทางตามแนวทางของตัวเองเท่านั้น เห็นได้ชัดจาก การใช้พ.ร.บ.ว่าด้วยการออกเสียงประชามติ พ.ศ.2559 กับการทำประชามติร่างรัฐธรรมนูญ กฎหมายนี้กำหนดโทษจำคุกสูงถึง 10 ปี สำหรับการรณรงค์คัดค้านร่างรัฐธรรมนูญของ คสช. โดยอ้างอิงถ้อยคำกว้างๆ อย่าง รุนแรง ก้าวร้าว หยาบคาย ปลุกระดม ช่มชู้ ปิดเปื้อน ฯลฯ ท่ามกลางบรรยากาศที่ไม่เปิดกว้าง รัฐธรรมนูญ ฉบับปี 2560 ก็ได้บรรจุ

กลไกต่างๆ ให้ทหารสามารถกลับมาอยู่เหนือการเมืองของไทยได้อีกยาวนาน เช่น การให้วุฒิสภามาจากการคัดเลือกของ คสช. ทั้งหมด การออกแบบระบบเลือกตั้งใหม่ให้พรรคการเมืองขนาดใหญ่เสียเปรียบ นอกจากนี้ "มาตรา44" ยังถูกใช้ออกคำสั่งต่างๆ แล้วกว่า 160 ฉบับ คณะปฏิรูปชุดแล้วชุดเล่าที่แต่งตั้งโดย คสช. ก็ยังคงทำงานร่างแผนการสำหรับประเทศอีก 20 ปีข้างหน้า เพื่อเป็นเครื่องมือควบคุมรัฐบาลในอนาคตที่มาจากเลือกตั้ง

บทสรุป

จากการได้ศึกษาประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หลังจากเปลี่ยนการปกครองจากการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หลัง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา การเมืองไทยมีความวุ่นวายในการปกครองเป็นอย่างมาก มีการปฏิวัติรัฐประหารมาโดยตลอดมีรัฐธรรมนูญมากที่สุด เป็นผลมาจากนักการเมืองมีการทุจริตคอร์รัปชัน ทำให้ประเทศเสียหาย เมื่อเป็นเช่นนั้นทหารก็เข้ายึดอำนาจ เมื่อทหารมีอำนาจก็ติดอยู่ในอำนาจ ไม่ยอมลงจากอำนาจเป็นการบริหารบ้านเมืองแบบเผด็จการ ทหารราชซึ่งลิดลอนสิทธิของประชาชน เราทุกคนควรทำตัวเราให้เป็นคนฉ่อก้อยเป็นกระบอกเสียงที่สะท้อนย้อนกลับไปให้ผู้บริหารประเทศทั้งหลายที่ขาดธรรมาภิบาลในการบริหารประเทศของเรามีบุคลากรที่มีคุณภาพในการบริหารประเทศได้เห็นถึงพฤติกรรมที่ไม่ดีของตัวเองได้ไปปรับปรุงแก้ไขให้ประเทศของเรามีบุคลากรที่มีคุณภาพในการบริหารประเทศ ทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอย่างแท้จริงไม่หวังประโยชน์ส่วนตน ถ้าได้นักบริหารประเทศที่ยึดหลักธรรมาภิบาลแล้วรับรองว่าประเทศของเราเจริญรุ่งเรืองอย่างแน่นอนแล้วเราทุกคนในชาติควรที่จะน้อมนำพระราชโอวาทในวโรกาสต่าง ๆ มาปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรม เพื่อให้เกิดประโยชน์กับประเทศของเราอย่างแท้จริง แล้วประเทศของเราก็จะเกิดความรักความสามัคคีของคนในชาติเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นำพาประเทศให้มีความเจริญรุ่งเรืองและมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน สืบต่อไปในภายภาคหน้า

เอกสารอ้างอิง

เอกรินทร์ สีมหาศาล และคณะ . ประวัติศาสตร์ ป.5 . พิมพ์ครั้งที่ 3 . กรุงเทพฯ ฯ : อักษรเจริญทัศน์ . สืบค้นเมื่อ 2019-05-25

กองทัพบกประกาศใช้พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก ฉบับที่ 2/2557, สำนักข่าวแห่งชาติ, 15 มิถุนายน 2557 "สัญญาณชัด!!" "ตุ" ลากยาวเพื่อ "เปลี่ยนผ่าน" สื่อนอกฟัน "แมว" หมดอนาคต". ผู้จัดการรายวัน. 2016-02-27. สืบค้นเมื่อ 2019-05-25

"Yingluck removed, Niwatthamrong acting PM". Bangkok Post. 2014-05-07. สืบค้นเมื่อ 2019-05-25. "Why is Thailand under military rule?". BBC. 2014-05-22. สืบค้นเมื่อ 2019-05-25.

"อวสาน "ยิ่งลักษณ์" พ่วง รมต. ! "ศาล รธน. ฟันสิ้นสุดความเป็นรมต. ย้าย "ถวิล" มิชอบใช้อำนาจเอื้อ "เพรียวพันธ์" (in Thai). Manager. 2014-05-07. สืบค้นเมื่อ 2019-05-25

"สัมมาเศรษฐศาสตร์ ทางสายกลางสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน"

Economics The middle way towards the development of sustainable quality of life

ปรัชญา บุตรสะอาด*

บทคัดย่อ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม เมื่อมีสังคมก็หมายความว่า จะต้องมีการอยู่รวมกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีการปฏิสัมพันธ์กัน มีการพูดคุย และมีการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ในสมัยโบราณมนุษย์มีความเป็นอยู่และดำรงชีวิตอยู่อย่างง่าย ๆ ประชากรมีจำนวนน้อยทรัพยากรมีจำนวนมากและอุดมสมบูรณ์ ความต้องการส่วนใหญ่เป็นเพียงปัจจัยสี่ที่ประกอบด้วย อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ปัจจัยดังกล่าวคนในครอบครัวผลิตขึ้นใช้เอง แต่ก็อาจจะมีแลกเปลี่ยนกันบ้างระหว่างครอบครัวที่อยู่ในบริเวณที่ใกล้เคียงกัน การแลกเปลี่ยนในระยะเวลาดังกล่าว เป็นการนำเอาสิ่งของมาแลกเปลี่ยนกับสิ่งของโดยตรง (Barter system) เช่น เอาไข่มาแลกเปลี่ยนกับเสื้อผ้า เอาเกลือมาแลกเปลี่ยนกับข้าว เป็นต้น ปัญหาทางเศรษฐกิจก็มีน้อย ส่วนใหญ่เป็นเพียงปัญหาเศรษฐกิจภายในครอบครัว ต่อมาเมื่อสังคมขยายตัว ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ความต้องการของประชากรเริ่มเปลี่ยนจากความต้องการเพียงปัจจัยสี่มาเป็นความต้องการที่มีไม่จำกัดจำนวนและไม่สิ้นสุด (Unlimited Wants) ความต้องการเหล่านี้ได้แก่ ความต้องการสิ่งที่เป็นแก่การดำรงชีพและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยแห่งความเจริญของสังคม เช่น ความต้องการตู้เย็น วิทยุ โทรทัศน์ เครื่องปรับอากาศ เครื่องซักผ้า รถยนต์ การบริการสถานพักผ่อนหย่อนใจ ตลอดจนการบันเทิงต่าง ๆ เป็นต้น แต่ความต้องการชนิดต่าง ๆ นี้ ประชาชนไม่ได้รับการบำบัดเสมอไป ทุกสังคมมนุษย์ ประสบการณ์ขาดแคลนสิ่งที่ต้องการมากบ้างน้อยบ้างแตกต่างกันไป ทั้งนี้เพราะทรัพยากรในโลกนี้มีจำนวนจำกัด และกระจุกกระจายอยู่ในประเทศต่าง ๆ ไม่เท่าเทียมกัน ถึงแม้ว่าประชาชนในสมัยปัจจุบันมีความสามารถที่จะนำเอาทรัพยากรต่าง ๆ มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นตามความเจริญก้าวหน้าทางเทคนิคและวิทยาการด้านต่าง ๆ แต่สังคมของมนุษย์ยังมีความเจริญมากขึ้นเท่าใด

* อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการ ณ วัดใหญ่อินทาราม (พระอารามหลวง) อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

ความต้องการสิ่งของและบริการใหม่ๆ ก็ยิ่งขยายตัวมากขึ้นเท่านั้น ทรัพยากรต่าง ๆ จึงเกิดการหายาก (Scarcity) ขึ้นในระบบเศรษฐกิจนั้น ๆ

คำสำคัญ : เศรษฐศาสตร์, ทางสายกลาง, การพัฒนา,

Abstract

Humans are social animals. When having a society means There must be a total of two or more people. There are interactions, discussions and activities together in ancient times. Humans live and live easily. The population has a small amount of resources, there are many and abundant. Most needs are only four factors that consist of food, clothing, housing and medicine. Such factors, family members produce themselves But there may be some exchanges between families in the same area Exchange in the first period Is to bring things in exchange for items directly (Barter system), such as removing eggs in exchange for clothes Take salt to exchange rice, etc. Economic problems are few Most are just economic problems within the family. Later, when the society expanded Population is increasing rapidly The needs of the population began to change from the need for only four factors to being demanded with unlimited and endless (Unlimited Wants). These needs include The need for things that are necessary for living and facilities in daily life Which changes according to the period of social prosperity, such as the need for refrigerators, videotapes, air conditioners Washing machine, car, recreation service As well as various entertainment, etc. But the needs of this kind of people are not always treated. Every human society is experiencing a shortage of things that need a little bit different. This is because the resources in this world are limited. And scattered in different countries, not equal Although the people of today have the ability to use resources more effectively in accordance with the various technical and technological advancements, but the more human society, the more prosperous Demand for new products and services The more expansion, the more resources are scarcity in the economy.

Keyword: economics, middle path, development,

บทนำ

สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่ต้องการความเจริญก้าวหน้า ต้องการชื่อเสียง เกียรติยศ เงินทอง การยอมรับจากวงสังคม และประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ซึ่งไม่มีใครเลยจะสามารถปฏิเสธได้ว่า ในแต่ละวันนั้น มนุษย์ต้องดิ้นรนขวนขวาย ไขว่คว้าหาสิ่งที่ตนพึงปรารถนาเพื่อให้ได้มาความสุข ดูจะเป็นความปรารถนาที่ใครหลายๆ ต้องการ นอกเหนือไปจากปัจจัยสี่แห่งการดำรงชีพ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ใครหลายคนดิ้นรน เสาะแสวงหาความสุขในรูปแบบต่าง ๆ กัน ตามแต่ “ความคิด” จะพาไป เดินไปตามหนทางต่าง ๆ กันเพื่อแสวงหา เต็มเต็ม “ความสุข” ที่ขาดหายด้วยหวังให้ชีวิตสมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น “ความสุข” เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกคน เพราะถ้ากายและใจของเราไม่มีความสุขแล้ว จะประกอบภารกิจการทำงานอันใดก็ยากที่จะประสบความสำเร็จได้ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของเรา ที่จะแสวงหาความสุขที่แท้จริงให้แก่ตนเอง

บางคนยึดถือเอาไว้เป็น “น้ำเลี้ยง” ที่จะคอยประคับประคองและนำพาเราออกเดินทาง ฝ่าฟันไปตามเส้นทางสายชีวิต เส้นทางสาย “ทุกข์” ไปจนตลอดรอดฝั่ง บางคน เข้าใจว่าทรัพย์สินเงินทองจะเป็นเครื่อง “บันดาลความสุข” ให้กับชีวิตได้ทุกรูปแบบ สะสมเงินทองไว้เสียจนมั่งมี เพื่อไว้เติมเต็มความสุขส่วนที่ขาดหายให้กับชีวิตในวันข้างหน้า การแสวงหาความสุขนั้นขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละบุคคล แต่ในทางพระพุทธศาสนาเมื่อพูดถึงประเด็นทางเศรษฐกิจมีหลักในการใช้สอยโดยเฉพาะพระภิกษุสามเณรพระพุทธเจ้าทรงสอนให้รู้จักใช้เท่าที่จำเป็นเพื่อการดำรงอยู่ได้เท่านั้น การใช้สอยนั้นใช้คำว่าบริโภคนั้นมาจากคำว่า “บริโภค” ในภาษาบาลีหมายถึงการบริโภคใช้สอยปัจจัย ส่วนคำว่า “ปัจจัย” ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายไว้ว่า เครื่องอาศัยเลี้ยงชีพของบรรพชิตในพระพุทธศาสนา 4 อย่างคือจีวร (ผ้านุ่งห่ม) บิณฑบาต (อาหาร) เสนาสนะ (ที่อยู่อาศัย) และคิลานเภสัช (ยา) รวมเรียกว่าจตุปัจจัยคือปัจจัย 4 โดยปริยายหมายถึงเงินตราก็ได้ มักใช้แต่ภิกษุสามเณร

เศรษฐศาสตร์กับพุทธเศรษฐศาสตร์

เศรษฐศาสตร์ เป็นศาสตร์แขนงหนึ่งของสังคมศาสตร์ หมายถึงศาสตร์ที่ศึกษาการเลือกทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อบำบัดความต้องการของมนุษย์ซึ่งมีไม่จำกัดให้เกิดคุณค่ามากที่สุด เศรษฐศาสตร์นั้นเริ่มต้นจากความเป็นจริงพื้นฐานที่ว่า โลกมีทรัพยากรอยู่จำนวนจำกัด แต่มนุษย์มีความต้องการอยู่อย่างไม่จำกัด จึงก่อให้เกิดความขาดแคลน ขึ้นในสังคม และเศรษฐศาสตร์นี้เองที่

เป็นแนวคิดสำคัญในการพิจารณาแนวทางการจัดสรรทรัพยากรเพื่อบำบัดความต้องการดังกล่าวให้เกิดประโยชน์สูงสุด ส่วนเศรษฐศาสตร์แนวพุทธหรือพุทธเศรษฐศาสตร์ หมายถึง ศาสตร์ที่จะนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดมาก่อให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง (สัมมามรรค) เพื่อนำไปบรรเทาหรือแก้ไขปัญหาชีวิต และนำมาซึ่งความสงบสุข มั่นคงของบุคคลและสังคมโดยทั่วกัน พุทธเศรษฐศาสตร์เป็นการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับเศรษฐศาสตร์ ศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยยึดหลักทางสายกลางและเป็นไปตามกฎธรรมชาติ เพื่อพัฒนาชีวิตมนุษย์

ในยุคที่พระพุทธศาสนาถือกำเนิดขึ้นครั้งแรกนั้น ในโลกยังไม่มีวิชาเศรษฐศาสตร์ คำสอนของพระพุทธศาสนาส่วนหนึ่งจึงว่าด้วยการเป็นอยู่ การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์และการประกอบอาชีพของคฤหัสถ์ ไม่มีการกล่าวถึงกำไร ขาดทุน แต่พูดถึงวิธีการใช้สอยวัสดุปัจจัย โดยเฉพาะในส่วนของบรรพชิตเน้นที่คำจำเป็นและความพอเพียงกับการดำเนินชีวิตเท่านั้น

คำว่า “พุทธเศรษฐศาสตร์” มาจากคำสองคำคือ “พุทธ” เป็นคำย่อของพุทธธรรม กับ “เศรษฐศาสตร์” เมื่อนำเอาคำว่าพุทธธรรมและเศรษฐศาสตร์เข้าด้วยกัน จึงเป็น “พุทธเศรษฐศาสตร์” ซึ่งหมายถึงการนำเอาคำสอนของพระพุทธเจ้า มาประยุกต์เข้ากับแนวคิดในวิชาเศรษฐศาสตร์ที่พัฒนาขึ้นมาจากอารยธรรมตะวันตก ในส่วนที่เป็นพุทธธรรมที่จะนำมาประยุกต์กับวิชาเศรษฐศาสตร์ที่พัฒนามาจากตะวันตก เป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับสถานะความเป็นจริงของตัวมนุษย์และความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติ

เศรษฐศาสตร์แนวพุทธหรือพุทธเศรษฐศาสตร์ทั้งสองคำนี้ยังมีปัญหาของการทำความเข้าใจ เพราะมีผู้ให้ความเห็นว่าไม่ควรเรียกพุทธเศรษฐศาสตร์ว่าเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ถึงแม้คำดังกล่าวจะมีความหมายไม่ต่างจากพุทธเศรษฐศาสตร์มากนัก แต่คำดังกล่าวให้ความหมายว่าเป็นแนวหนึ่งของวิชาเศรษฐศาสตร์ที่มีหลายแนวทางโดยที่เศรษฐศาสตร์แนวพุทธเป็นเพียงแนวหนึ่งของวิชาเศรษฐศาสตร์ ถ้าพิจารณาตามกรอบของวิชาเศรษฐศาสตร์ ก็อาจจะให้คำนิยามวิชาพุทธเศรษฐศาสตร์ได้ว่า เป็นวิชาที่ว่าด้วยการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะทำให้ปัจเจกบุคคลและสังคมบรรลุซึ่งสันติสุขจากการมีชีวิตอยู่ในโลกของวัตถุ ภายใต้เงื่อนไขของการมีทรัพยากรที่จำกัด

เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ เป็นศาสตร์ที่จะนำทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดมาก่อให้เกิดประโยชน์ ในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง (สัมมามรรค) เพื่อนำไปบรรเทาหรือแก้ไขปัญหาชีวิต และนำมาซึ่งความสงบสุขมั่นคงของบุคคลและสังคม ตัวกำหนดเศรษฐศาสตร์แนวพุทธคือ มัตตัญญูตา ความรู้จักประมาณ รู้จักพอดีในการบริโภค

พุทธเศรษฐศาสตร์ เป็นวิชาเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ตามหลักพุทธธรรม เพื่อทำให้บรรลุซึ่งศานติสุขหรือความสุขที่เกิดจากความสงบ เป้าหมายของพุทธเศรษฐศาสตร์เพื่อแสวงหาความสุขเป็นความสุขจากการหลุดพ้นจากความทุกข์โดยสิ้นเชิงซึ่งเป็นความสุขที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น และต้องเห็นแจ้งด้วยตนเอง หลังจากที่ได้ผ่านการฝึกฝน และปฏิบัติอย่างต่อเนื่องตามกระบวนการของไตรสิกขาคือศีล สมาธิ ปัญญา ได้แก่การพัฒนาด้านพฤติกรรม สมรรถภาพทางจิต การมีคุณธรรมและเกิดปัญญา เพื่อพัฒนาชีวิตมนุษย์

พุทธเศรษฐศาสตร์มีแนวทางดำเนินไปตามกฎธรรมชาติใช้ชีวิตและเข้าใจทุกสิ่งทุกอย่างตามความเป็นจริงตามธรรมชาติโดยยึดหลักทางสายกลางเป็นมัชฌิมา มีความพอดี มีความพอประมาณ ได้ดุลยภาพไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่นหรือสิ่งแวดล้อม ใช้ชีวิตให้สมดุลสอดคล้องกับองค์ประกอบ 3 อย่างคือมนุษย์ ธรรมชาติและสังคมซึ่งต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน จึงเป็นแนวทางพัฒนาที่ยั่งยืนโดยผ่านกระบวนการศีล การประพฤติปฏิบัติให้คุ้นเคย มีสมาธิ คือการมีสติมั่นคงและนำไปสู่ปัญญา การเข้าใจกฎธรรมชาติตามความเป็นจริง ความไม่เที่ยง ความไม่ยึดมั่นถือมั่นไม่มีตัวตน เมื่อเกิดปัญญา ทำให้เข้าถึงความสุขที่แท้จริงที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

สรุป วิชาเศรษฐศาสตร์ที่เราใช้อยู่ในปัจจุบันดูเหมือนจะอยู่มุมตรงข้ามกับพุทธศาสตร์ ขณะที่เศรษฐศาสตร์เน้นความมั่งคั่ง แต่พุทธศาสตร์ลดการสะสม เศรษฐศาสตร์ที่ศึกษาและแพร่หลายในปัจจุบัน ส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนรากฐานของวัตถุนิยม อาศัยวัตถุนิยมเป็นเป้าหมายของชีวิต และเป็นเครื่องวัดความเจริญก้าวหน้าของสังคม ใช้ความเห็นแก่ตัว (ตัณหา) เป็นตัวการในการตัดสินใจในกิจกรรมเศรษฐกิจมีผลทำให้สมาชิกในสังคมตกเป็นทาสตัณหา อันทำให้เกิดการเบียดเบียนต่อกันลุกลามไปใหญ่ ส่วนเศรษฐศาสตร์แนวพุทธศาสตร์ตั้งอยู่บนรากฐานของการพัฒนาคุณภาพชีวิต อาศัยวัตถุเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และสังคม ใช้ความไม่เห็นแก่ตัว (อโลภะ) และปัญญาในการตัดสินใจในกิจกรรมเศรษฐกิจ

ทางสายกลางสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต

ทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทาในศาสนาพุทธ หมายถึง การไม่ยึดถือสุดทางทั้ง 2 ได้แก่ อัตตภิกลตานุโยค คือ การประกอบตนเองให้ลำบากเกินไป และกามสุขัลลิกานุโยค คือ การพัวพันในกามในความสบาย พระพุทธเจ้าทรงกำหนดหลักทางสายกลางนี้ไว้ชัดเจน คือ อริยมรรคมีองค์ 8 เมื่อย่นย่อแล้ว เรียก "ไตรสิกขา" ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา มรรคมีองค์ 8 มีรายละเอียดดังนี้

1. ความเห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) ได้แก่ เห็นตามหลักอริยสัจ 4 ว่าการเกิดเป็นทุกข์ เห็นชอบตามกฎของอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เห็นชอบว่ากรรมและผลของกรรมมีจริง การเวียนว่ายตายเกิดมี

จริง เห็นชอบว่าการทำทานจะได้านิสงส์ของผลบุญ และเห็นชอบว่ามารดาบิดามีพระคุณต่อบุตร ซึ่งบุตรจะต้องตอบแทนพระคุณท่าน

2. ดำริชอบ (สัมมาสังกัปปะ) เมื่อมีความเห็นชอบว่าการเกิดเป็นทุกข์จึงไม่อยากจะเกิดอีก ดำริชอบจึงตามมา นั่นคือดำริออกจากกาม เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง ไม่คิดพยาบาทผู้อื่น ไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น ความเห็นชอบและดำริชอบจัดเป็นหมวด ปัญญา เป็นหัวข้อบนที่จะนำพามรรคองค์อื่น ๆ ให้ตามไป

3. การเจรจาชอบ (สัมมาวาจา) ได้แก่ การไม่พูดปด ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพ้อเจ้อ

4. การกระทำชอบ (สัมมากัมมันตะ) ได้แก่ การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤตินิดในกาม

5. การเลี้ยงชีวิตชอบ (สัมมาอาชีวะ) ได้แก่ การประกอบอาชีพสุจริต ไม่ประกอบมิจฉาอาชีพ

มรรคองค์ที่ 3 – 5 จัดเป็นหมวด ศील การจะรักษามรรคทั้งสามองค์นี้ได้ก็ต้องมีความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม กล่าวคือถ้าผิดศีลจะมีวิบากกรรมตามสนอง

6. ความเพียรชอบ (สัมมาวายามะ) ได้แก่ ความเพียรพยายามที่จะป้องกันอกุศลหรือสิ่งที่ไม่ดีทั้งหลายอย่าให้เกิดขึ้นกับเรา เพียรแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่ดีต่าง ๆ ของเราให้หมดไป เพียรเสาะหาสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ต่อชีวิตมาประพฤตินิปฏิบัติ เพียรรักษาความดีที่เรามีอยู่อย่าให้เสื่อมถอยและพัฒนาให้เจริญยิ่งขึ้นไป

7. ความระลึกชอบ (สัมมาสติ) ได้แก่ การมีสติรู้เท่าทันในสิ่งที่มีอยู่ เป็นอยู่ และสิ่งที่เกิดขึ้นกับกาย เวทนา จิต และธรรม ว่าสิ่งเหล่านี้ล้วนตกอยู่ใต้กฎของอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไม่ควรที่จะไปยึดมั่นสำคัญผิดว่าเป็นเรา เป็นของเรา จึงควรวางใจเป็นอุเบกขาต่อสิ่งที่เกิดขึ้น สัมมาสติ หรือ สติปัฏฐาน 4 เป็นองค์ธรรมที่ใช้ในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

8. มีใจที่ตั้งมั่นชอบ (สัมมาสมาธิ) ได้แก่ การเจริญสมาธิให้ใจตั้งมั่นอยู่ในความสงบตั้งแต่มานาน 1 – 4 มรรคองค์ที่ 6 – 8 จัดเป็นหมวด สมาธิ การปฏิบัติตามมรรคทั้งแปดองค์จะช่วยขัดเกลากิเลส ตัณหา และอุปาทานในจิตของผู้ปฏิบัติให้เบาบางลงจนหมดไปได้ในที่สุด เมื่อนั้นก็จะถึงความพ้นทุกข์ คือบรรลุถึงมรรคผลนิพพาน นี่คือความหมายที่แท้จริงของทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา

จะเห็นว่าทางสายกลางตามความหมายของมรรคมืองค์ 8 นั้น เป็น โลกุตตรธรรม คือธรรมที่จะนำผู้ปฏิบัติไปสู่ความพ้นทุกข์โดยสิ้นเชิง ในฐานะที่เรายังเป็นปุถุชนอยู่ จะนำทางสายกลางมาประยุกต์ใช้ได้หรือไม่ และอย่างไร

มรรคมืองค์ 8 เป็นวิถีทางปฏิบัติเพื่อนำไปสู่ความพ้นทุกข์ หาก ทุกข์ก็คือปัญหา หรือ ปัญหาก็คือทุกข์ เพราะฉะนั้นเมื่อมีปัญหาใด ๆ เกิดขึ้นไม่ว่าจะในทางโลกหรือทางธรรม เราก็สามารถที่จะนำหลักการของทางสายกลางไปแก้ไขได้

ปัญหาของบุคคล ครอบครัว องค์กร สังคม ประเทศชาติ ประชาคมโลก หรือแม้แต่ของโลก มีมากมายนับอเนกอนันต์ ลองหยิบยกปัญหาใกล้ตัวมาพิจารณาและหาทางแก้ไขโดยใช้ทางสายกลาง

หากเป็นปัญหาเรื่องการครองชีพของบุคคล เช่น มีรายได้น้อยต้องกู้หนี้ยืมสิน อันเป็นความทุกข์อย่างหนึ่งของชีวิต การมีรายได้น้อยเท่ากับมีลักษณะสุดโต่งไปทางฝั่งซ้าย เพราะฉะนั้นต้องเพิ่มรายได้ของตนให้ขยับเข้ามาสู่ระดับที่เป็นกลางเสียก่อน ยังไม่ต้องเอาถึงระดับมั่งมีเป็นเศรษฐี เพราะมากเกินไปกำลังที่จะทำได้

เดี๋ยวจะไปเพิ่มทุกข์ให้เกิดขึ้น เมื่อเพิ่มรายได้ดีขึ้นมาระดับหนึ่งแล้ว ก็ต้องลดรายจ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นต่อชีวิต เช่น บุหรี่ เหล้า หวยเบอร์ ทิว สิ่งบันเทิง จัดอยู่ในลักษณะสุดโต่งไปทางฝั่งขวา สำหรับคนที่มียรายได้น้อย เพราะฉะนั้นต้องปรับมาสู่ระดับที่เป็นกลาง จะเห็นว่าเมื่อเราปรับระดับรายได้ให้เพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันกับลดรายจ่ายให้น้อยลง ก็จะเข้าสู่ระดับความสมดุลหรือความเป็น “กลาง” ในการดำเนินชีวิตเมื่อเป็นเช่นนี้ก็สามารถแก้ปัญหาหรือแก้ทุกข์ในเรื่องนั้น ๆ ได้

มรรคมืองค์แปด สามารถจัดเป็นหมวดหมู่ได้เป็น ศีล สมาธิ ปัญญา

ข้อ 3-4-5 เป็น ศีล (สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ)

ข้อ 6-7-8 เป็น สมาธิ (สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ)

ข้อ 1-2 เป็น ปัญญา (สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ)

ทางสายกลาง คือความไม่สุดโต่งจนเกินไป ทั้ง 2 ทาง เช่น ในเรื่องการประพฤติปฏิบัติ ก็ไม่ตั้งเกินไป ไม่พยายามสร้างทุกข์ให้ตัวเองเบียดเบียนตัวเองอย่างยิ่งเพื่อต้องการให้ถึงความพ้นทุกข์ เพราะไม่ช่วยให้เกิดการพ้นทุกข์ไปได้ และไม่หย่อนเกินไป จนเกิดความสบายจนซีเกียจหรือย่อหย่อน ขาดความเพียร (โดยธรรมชาติ ส่วนใหญ่ถ้าไม่เพียรพยายาม ไม่ขยัน ก็มักจะไปตกอยู่ข้างหย่อนเกินไป) ความพอเหมาะพอดี จึงเป็นความเหมาะสม เป็นสายกลาง ที่ไม่ได้จำเป็นต้องอยู่กลางเป๊ะ แต่ไม่สุดโต่ง และอย่างไรคือพอดี ใดๆคือเหมาะสม เหมาะสมแค่ไหน ก็แล้วแต่บุคคลเฉพาะบุคคล

การดำเนินบนทางสายกลาง จึงเอาความพอเหมาะพอดีของเรา ไปเป็นเกณฑ์วัด เป็นมาตรฐานตีค่ากับผู้อื่นไม่ได้ การใช้กับชีวิตประจำวัน พิจารณาใช้ได้กับเรื่องพื้นฐาน เช่น การกินอยู่ หลับนอน การทำงาน การใช้จ่าย การเก็บออม ในด้านการกิน กินอย่างพิจารณาว่าไม่จำเป็นต้องแพงเกินไป ไม่จำเป็นต้องหรู กินถูก ไม่ฟุ้งเฟ้อ ก็อร่อยได้ ก็อิ่มได้ ตามฐานะ ตามมี แต่ก็ไม่ถึงกับเจาะจงเลือกกินแต่อาหารที่ไม่มีคุณภาพ (ทั้งแพงทั้งถูก) ของไม่ดี ของเสีย ของหมดอายุ หรือเลือกกินแต่ของที่ไม่อร่อยเพื่อทรมาณตนเอง จนเป็นทุกข์

กินอย่างพิจารณาว่าไม่มากเกินไป จนอึดอัดคับแน่น เป็นโรคอ้วนหรือโรคอื่น ๆ จากการกินที่เกินพอดี เสียสุขภาพ ทำให้เป็นทุกข์ ไม่กินน้อยเกินไป อย่างอดอยาก จนร่างกายผ่ายผอมเกิดโรค สุขภาพแย่ เป็นทุกข์ แม้แต่คำว่า สมฐานะ คนฐานะจนหรือไม่ร่ำรวย ก็กินและใช้ อย่างพอดี ไม่เกินตัว ไม่เกินฐานะ ด้วยความอยาก ตามคนอื่น ตามกระแส ตามสังคม ตามสื่อ

การนอน ไม่นอนมากเกินไปจนไม่มีเวลาทำอะไรที่จำเป็นกับชีวิตในด้านอื่น ๆ เช่น เสียงงาน เสียงการ หรือนอนมากจนเสียสุขภาพ ไม่นอนน้อยจนเกินไป จนมีผลกับการใช้ชีวิตทั่วไป หรือมีผลกระทบกับการงาน หรือนอนน้อยจนเสียสุขภาพ

ในด้านการทำงาน การใช้ชีวิตทั่วไป สุดโต่งด้านหนึ่ง เช่น การที่เอาแต่ทำงานหนัก คร่ำครีดย ไม่มีเวลาพักผ่อน จนเจ็บป่วยหรือเสียสุขภาพ ทั้งทางกายและจิตใจ หรือขาดความสัมพันธ์กับครอบครัวหรือสังคม และการเลี้ยงงาน พยายามหาทางให้ทำงานน้อยหรือไม่ต้องทำงานอะไรเลย ทั้ง ๆ ที่มีความรับผิดชอบต้องทำ เอาแต่เที่ยวเล่นสนุก เสียงงานเสียงการ หลีกลอยไร้แก่นสาร เป็นสุดโต่งอีกด้านหนึ่ง

ในด้านทรัพย์ ด้านใช้จ่าย เก็บออม สุดโต่งด้านหนึ่งจึงเป็น มีน้อย หาได้น้อย แต่ใช้มาก ใช้เกินตัว อย่างที่ท่านเปรียบว่าเหมือนที่เก็บน้ำ ที่มีทางเข้าและทางออกของน้ำ เมื่อเอาแต่ปิดทางน้ำเข้าทั้งหลาย (หรือช่องน้ำเข้าน้อย) และเอาแต่เปิดทางน้ำให้ไหลออก น้ำย่อมลดลงๆ จนหมดได้ (และสามารถติดลบได้) จนไม่เหลือเก็บไว้ใช้ในเรื่องจำเป็น ในยามจำเป็นที่ต้องใช้จริง ๆ จนเกิดความลำบาก เป็นทุกข์ สุดโต่งอีกด้านหนึ่งจึงเป็น มีมาก หาได้มาก เก็บสะสมไว้มาก แต่ใช้น้อย จนลำบาก ก็เป็นทุกข์

ในทางพุทธศาสนา สำหรับฆราวาสแล้ว พระศาสดาไม่ได้ห้ามกินของดี ใช้ของดี ไม่ได้ห้ามในการใช้ชีวิตที่เป็นอยู่ดี มีคุณภาพ แต่ให้เลี้ยงดูตนและผู้อยู่ในความดูแลให้ดี ไม่เป็นทุกข์จากการกิน อยู่อย่างขัดสนจนเกินไป จากความตระหนี่ในการเก็บและไม่ใช้ทรัพย์ ทำให้ตนละผู้อยู่ในความดูแลลำบากเกินไป อันเป็นสุดโต่ง ไม่เป็นสายกลาง และไม่บำรุงบำเรอตนละผู้อยู่ในความดูแลอย่างขาดสติ ด้วยการกินใช้มากมาย ฟุ่มเฟือย ไร้เหตุผล ไม่ยั้ง ไม่ประมาณ ไม่พิจารณาความเหมาะสม ไม่

พิจารณาในคุณโนโทษของการใช้จ่ายนั้น สมองด้านสุขบำเรอกามอย่างเดียว อันเป็นสุดโต่ง ไม่เป็นสายกลางเช่นกัน

กล่าวโดยสรุป ทางแห่งความพอดีมี 5 ข้อ

1. ความพอดีทางด้านจิตใจ หรือความรู้สึกพอใจในสิ่งที่ตนเองมี เข้าใจในสิ่งที่ตัวเองเป็น รู้จักความต้องการที่แท้จริง เมื่อเราเกิดความรู้สึกพอดีที่หัวใจแล้ว เราก็จะรู้จักการรักตัวเองอย่างถูกต้อง วิธี จากนั้นก็จะรู้จักการแบ่งปันความรักนั้นให้ผู้อื่นด้วย

2. ความพอดีทางด้านสังคม คือความเข้าใจในการใช้ชีวิตเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข แบบไม่เบียดเบียนแต่เป็นในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกันและกันเราจึงต้องรู้จักถามใจตัวเองว่า สิ่งที่เรากำลังทำอยู่นั้น เป็นสิ่งที่เราต้องการจริง ๆ หรือเป็นเพราะความคาดหวังของคนรอบข้าง และประโยชน์ที่เกิดขึ้นนั้นไม่ได้มีผลดีอะไรต่อตัวเรา เลย ถ้าเป็นอย่างนั้นแสดงว่าชีวิตของเราไม่ได้เดินอยู่บนพื้นฐานของความพอดี

3. ความพอดีทางด้านเศรษฐกิจ หรือเรียกง่าย ๆ ว่าการใช้ชีวิตอย่างพออยู่พอกิน ใช้ชีวิตให้สอดคล้องกับสิ่งที่หามาได้ เพื่อให้เกิดความสมดุลของรายรับและรายจ่าย เราควรยอมรับความเป็นจริง ไม่เปรียบเทียบ และมีความสุขกับสิ่งที่เป็นอย่างอยู่

4. ความพอดีทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ คือการรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม ไม่ฟุ่มเฟือย เช่นการใช้กระดาษให้คุ้มค่า หรือการใช้น้ำและไฟอย่างพอดี นอกจากจะช่วยประหยัดแล้ว ยังเป็นมิตรต่อโลกอีกด้วย

5. ความพอดีทางด้านเทคโนโลยี อย่างเช่นการปรับตัวให้เข้ากับการพัฒนาของยุคสมัย แต่ต้องรู้จักใช้เทคโนโลยีอย่างชาญฉลาด และใช้ในทางที่ถูกต้อง รวมถึงถูกที่และถูกเวลาด้วย

สรุป จะเห็นว่าหลักพระพุทธศาสนาในทุกๆระดับมีเรื่องของความพอดี หรือความเป็นสายกลางนี้ ฉะนั้นความเป็นสายกลาง คือ ความพอดีที่จะให้ถึงจุดหมาย และที่จะให้ตรงกับความจริง ไม่ให้ไปสุดโต่ง เอียงสุด ซึ่งจะพลาดจากตัวความจริงไปนั้น จึงเป็นลักษณะทั่วไปอย่างหนึ่งของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นสายกลางทั้งหลักทฤษฎี (มัชฌิมนธรรม) และหลักการปฏิบัติ (มัชฌิมาปฏิปทา)

เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธกับการพัฒนา

มนุษย์ได้ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือของตน ในการเข้าไปสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบส่วนอื่นในการดำรงอยู่ของมนุษย์ คือธรรมชาติและสังคม และเทคโนโลยีนี้ก็เกิดเป็นสภาพแวดล้อมอย่างใหม่ขึ้นมา เป็นสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น สภาพแวดล้อมส่วนที่มนุษย์สร้างขึ้นนี้ บางทีก็

ไปรุกรานหรือขัดแย้งกับสังคมและสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติเดิม และทำให้เกิดปัญหาขึ้นมา ปัญหาทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นว่าโดยรวบยอด อาจทำให้

1. การพัฒนาเทคโนโลยี นั้นอาจจะเป็นการพัฒนาในลักษณะที่ขัดแย้งกับระบบการดำรงอยู่ของมนุษย์ ทำให้เสียคุณภาพ ทำให้เสียดุลในระบบของมนุษย์ ธรรมชาติ สังคม แล้วก็ขัดขวางความสัมพันธ์ที่ดีที่เกื้อกูลกัน ระหว่างองค์ประกอบทั้งสามอย่างนั้น

2. การใช้เทคโนโลยีนั้นในลักษณะที่เป็นการเบียดเบียนตนและเบียดเบียนผู้อื่นตั้งนั้น เมื่อสัมพันธ์กับเทคโนโลยี มนุษย์จะต้องแก้ปัญหาที่พัฒนาเทคโนโลยีในลักษณะที่จะทำให้เกิดการประสานและเกื้อกูลกัน ภายในระบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้งสามอย่างแห่งการดำรงอยู่ของมนุษย์นั้น และใช้เทคโนโลยีเพื่อประโยชน์เกื้อกูลทั้งแก่ตนเองและแก่ผู้อื่น ผลที่ต้องการในทางเศรษฐศาสตร์นี้ไม่ใช่จุดหมายในตัวของมันเอง แต่เป็น means คือมรรค ส่วน end คือจุดหมายของมัน ก็คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการพัฒนามนุษย์ ฉะนั้นเศรษฐศาสตร์ในทัศนะของพระพุทธศาสนาจึงถือว่า กิจกรรมทางเศรษฐกิจและผลของมัน เป็นฐานหรือเป็นอุปกรณ์ที่จะช่วยสนับสนุนการมีชีวิตที่ดีงาม และการพัฒนาตนพัฒนาสังคมของมนุษย์อย่างพระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดคนเข็ญใจนั้น ลงทุนเดินทาง 48 กิโลเมตร เป็นการคุ้มค่าไหมในทางเศรษฐกิจ

การสร้างความร่วมมือในทางเศรษฐกิจ จึงเป็นภารกิจสำคัญที่จะต้องทำ แต่เราจะต้องให้ความเจริญก้าวหน้าพร้อมทางเศรษฐกิจนั้นสัมพันธ์กับจุดหมาย ให้เป็นไปเพื่อจุดหมาย คือให้เกิดคุณภาพชีวิต ซึ่งทำให้มนุษย์พร้อมที่จะสร้างสรรค์หรือปฏิบัติเพื่อชีวิตที่ดีงาม เราจึงเรียกว่าเศรษฐศาสตร์และเศรษฐกิจเพื่อคุณภาพชีวิตในพระพุทธศาสนามีหลักการ หรืออัตถะ 3 แปลอย่างง่าย ๆ ว่าประโยชน์เบื้องต้น ประโยชน์สูงสุด หรือจุดหมายเบื้องต้นจุดหมายท่ามกลางและจุดหมายสูงสุด จุดหมายเบื้องต้นคือ ทิฐุธรรมมีกัตถะ แปลว่า ประโยชน์ทันตาเห็น ซึ่งมีความมั่นคงเพียงพอทางเศรษฐกิจรวมอยู่เป็นข้อสำคัญ แต่ประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือจุดหมายทางเศรษฐกิจนี้ จะต้องประสานและเกื้อกูลต่อจุดหมายอีกสองอย่างที่สูงขึ้นไป คือสัมปรายิกัตถะ อันเป็นประโยชน์ในทางจิตใจ ในทางคุณธรรม ในทางคุณภาพชีวิต และปรมัตถ์ คือจุดหมายสูงสุด ได้แก่ความเป็นอิสระของมวลมนุษย์ภายในชีวิตจิตใจของแต่ละคน

และพัฒนาศักยภาพของชีวิตที่ดีงามได้ ซึ่งเราสามารถทำให้กิจกรรมในทางเศรษฐกิจทุกอย่าง เป็นกิจกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ตลอดเวลา และนี่เป็นทางหนึ่งที่จะทำให้เศรษฐศาสตร์มีคุณค่าที่แท้จริง ในการที่จะแก้ปัญหาของมนุษย์ คือ ให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจทุกอย่าง เป็นกิจกรรมในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตไปด้วยพร้อมกัน กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ปฏิบัติ

อย่างถูกต้อง ย่อมเป็นกิจกรรมที่เป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาศักยภาพอยู่แล้วในตัว อันนี้ถือว่าเป็นสาระสำคัญของเรื่องเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ

เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธกับคุณภาพชีวิต

เศรษฐศาสตร์ในทัศนะของพระพุทธศาสนา ถือว่า กิจกรรมทางเศรษฐกิจและผลของมัน เป็นฐานหรือเป็นอุปกรณ์ที่จะช่วยสนับสนุนการมีชีวิตที่ดีงาม และการพัฒนาตน พัฒนาสังคมของมนุษย์ มีแง่พิจารณาหลายเรื่องในทางเศรษฐกิจ

การสร้างความพร้อมในทางเศรษฐกิจเป็นภารกิจสำคัญที่จะต้องทำ แต่เราจะต้องให้ความเจริญก้าวหน้าพร้อมทางเศรษฐกิจนั้น สัมพันธ์กับจุดหมาย ให้เป็นไปเพื่อจุดหมาย คือให้เกิดคุณภาพชีวิต ซึ่งทำให้มนุษย์พร้อมที่จะพัฒนาศักยภาพ สร้างสรรค์หรือปฏิบัติเพื่อชีวิตที่ดีงาม เราจึงเรียกว่า เศรษฐศาสตร์และเศรษฐกิจเพื่อคุณภาพชีวิต

เศรษฐศาสตร์แนวพุทธศาสตร์ เป็นการเอาวิชาการทั้งสองด้าน ซึ่งในความรู้สึกของคนจำนวนมากเห็นว่าเป็นคล้ายๆ สุดทางคนละด้าน มาประสมประสานกันทำให้เกิดความรู้สึกในใจของบางคนเหมือนกับว่า มีความขัดแย้งอยู่บ้าง กล่าวคือ เศรษฐศาสตร์นั้นคนไม่นิยมมองไปว่าเป็นเรื่องทางด้านวัตถุเต็มที่ จนกระทั่งรู้สึกว่าการเศรษฐศาสตร์เป็นคนที่มึนงงความคิดในทางที่นิยมวัตถุจัด หรือมากทีเดียว ส่วนทางด้านพุทธศาสตร์ หลายคนก็มองว่าเป็นวิชาที่มุ่งทางจิตใจ เรียกว่า เต็มที่เหมือนกัน แต่ศาสตร์ทั้งสองนั้นเป็นเรื่องของความเข้าใจเป็นเรื่องเกี่ยวกับคนเป็นเรื่องเกี่ยวกับจริยธรรม

แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ชีวิตที่มีคุณภาพย่อมเป็นชีวิตที่ประสบความสมหวัง รู้จักยับยั้งความต้องการทางร่างกาย และความต้องการทางอารมณ์ของตนเองให้อยู่ในขอบเขตที่พอดี สามารถใช้ความรู้ สติปัญญา ความรู้สึกนึกคิดของตนไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนเบียดเบียนหรือให้โทษแก่บุคคลอื่นในขณะเดียวกันบุคคลจะต้องมีการศึกษาสูงมีความขยันอดทนประกอบอาชีพที่สุจริต เป็นพลเมืองดีมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจมีระเบียบวินัยมีกฎเกณฑ์ทางสังคมแสวงหาความรู้เพิ่มเติมรู้จักใช้ความคิดและสติปัญญาแก้ไข ปัญหาสุขภาพและการดำรงชีวิตของตนเองซึ่งถือว่าเป็นคุณลักษณะของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของบุคคลในอีกระดับหนึ่ง ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนา ดังต่อไปนี้

1. พัฒนากาย เพื่อมุ่งให้ร่างกายมีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และ ความพิการใด ๆ

2. พัฒนาทางอารมณ์ เพื่อมุ่งให้อารมณ์มีความสุขสนุกสนานร่าเริง ไม่มีความเครียดหรือวิตกกังวลต่อการเรียน หรือต่อการปฏิบัติงาน ในหน้าที่รับผิดชอบ มีแต่ความเจริญหู เจริญตา เจริญใจ มองโลกในแง่ดีตลอดไป

3. พัฒนาทางสังคม เพื่อมุ่งให้เป็นคนที่มีเกียรติ ได้รับการยกย่อง เคารพนับถือการยอมรับ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ และความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

4. พัฒนาทางความคิด เพื่อมุ่งให้เป็นคนที่มีความต้องการที่จะรู้และเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการคิดค้นหาวิธีการป้องกันแก้ไขปัญหาทั้งหลาย ให้ตัวเองได้ดำรงชีพอยู่อย่างสุขสบาย

5. พัฒนาทางจิตใจ เพื่อมุ่งให้เป็นคนที่มีคุณค่า มีประโยชน์ต่อชุมชน เป็นที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวทางใจ มีความมั่นใจว่าชีวิตนี้มีคุณค่ามีความสุขหรือมีชีวิตที่ดีกว่าในอนาคต ได้รับความหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งหลาย

6. พัฒนาทางปัญญา เพื่อมุ่งให้เป็นคนมีความเฉลียวฉลาด สามารถคิดพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผล ซึ่งปัญญาจะแตกฉาน ในบุคคลได้นั้น จำเป็นจะต้องมีการศึกษาเล่าเรียนมีความสนใจเอาใจใส่ต่อวิชาความรู้ที่ครูอาจารย์อบรมสั่งสอนเพื่อให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและนำไปพัฒนาชีวิตที่มีคุณค่าต่อไปภายภาคหน้า

7. พัฒนาทางวินัย เพื่อมุ่งให้เป็นคนมีระเบียบวินัยในตนเอง สามารถเคารพและปฏิบัติตามภาระหน้าที่ต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้อยู่ในกรอบของ

ข้อบังคับของกฎเกณฑ์ที่ได้กำหนดขึ้น ไม่ประพฤติตนออกนอกกลุ่มนอกทางการมีวินัยที่ตินั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ได้ทรงมีทรงพระชนษาว่า “คนที่มีระเบียบวินัยนั้นเป็นผู้ที่เข้มแข็ง เป็นผู้ที่หวังดีต่อตัวเอง เป็นผู้ที่มีความสำเร็จในอนาคต”

บทสรุปส่งท้าย

มนุษย์ทุกคนในสังคมมีความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจอย่างใกล้ชิด จะเห็นได้จากชีวิตประจำวันของมนุษย์ทุกเพศ ทุกวัย เริ่มตั้งแต่ตื่นนอนตอนเช้า ก็จะต้องมีเรื่องที่ต้องคิด ต้องทำ และต้องพิจารณาตัดสินใจอยู่ตลอดเวลา เช่น ตื่นเช้า แต่งตัวออกจากบ้านไปทำงาน ปัญหาเริ่มจากการเดินทาง แล้วก็เรื่องอาหาร การตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องอาหาร ซึ่งมีทั้งเรื่องของความพอใจและ

งบประมาณ รวมทั้งประโยชน์ที่จะต้องพิจารณาร่วมด้วย เพื่อให้ได้รับความพอใจสูงสุดภายใต้วงเงินหรือรายได้ที่มีอยู่อย่างจำกัด

ชีวิตที่พอดีและพอเพียงนั้นเกิดขึ้นมาจากแนวทางการใช้ชีวิตให้อยู่บนทางสายกลาง การถือหลักความพอดี จะทำให้การดำเนินชีวิตดำเนินไปได้อย่างราบรื่น “ความพอดี” เป็นเสมือนภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิต ทำให้เรารู้จักคิด ก่อนที่จะใช้จ่ายกับสิ่งต่าง ๆ ที่เราอยากได้ด้วยความสะดวกสมเหตุสมผลและเมื่อเรารู้จักกับ “ความพอดีในตัวของเราแล้ว” ชีวิตของเราก็จะมีความสุขมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ทางสายกลางในชีวิตประจำวัน. สืบค้นจาก <https://pantip.com/topic/32272443> สืบค้นวันที่ 7 สิงหาคม 2562.

แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต, สืบค้นจาก <https://prosoftfamily.softbankthai.com> สืบค้นวันที่ 10 สิงหาคม 2562.

พระอาจารย์ชาญชัย อธิปญโญ. ปัญหาแยะๆ แก้ได้ด้วย “ทางสายกลาง” ที่มา : คอลัมน์ You Are What You Do นิตยสาร Secret

พลวัฒน์ ชุมสุข. เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ สืบค้นจาก <https://www.gotoknow.org/posts/578618> (สืบค้นวันที่ 10 สิงหาคม, 2562),

พัชรี สุวรรณ ศรี. สุภัทณี เปี่ยมสุวรรณ กิจ. สังคมกับเศรษฐกิจ. สืบค้นจาก <https://www.baanjomyut.com> สืบค้นวันที่ 8 สิงหาคม 2562.

มรรคมืองค์ 8 กับชีวิต. สืบค้นจาก <https://pantip.com/topic/32274075> สืบค้นวันที่ 8 สิงหาคม, 2562.

มัชฌิมาปฏิปทา. วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. สืบค้นจาก <https://th.wikipedia.org/wiki> สืบค้นวันที่ 7 สิงหาคม 2562.

ราชบัณฑิตยสภา. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสภา พ.ศ. 2542 . กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์ จำกัด 2546.

สุข...แต่พอดี, สืบค้นจาก <https://storylog.co/story/58561c7d8ad373e9637b541b> สืบค้นวันที่ 10 สิงหาคม 2562.

สุชีกัมปानी. ชีวิตที่พอดีเป็นแบบไหน? สืบค้นจาก <http://sukeecompany.com> สืบค้นวันที่ 10 สิงหาคม 2562.

สื่อสังคมออนไลน์กับการสื่อสารการเมืองไทย

Social Media in Thai Political Communication

พระปัญญาภทธี พ้าสกุล* อภิญญา ฉัตรช่อฟ้า** เสนอ อัครวัฒน์ตา**

บทคัดย่อ

การประชาสัมพันธ์ทางการเมืองเปรียบได้ว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเชื่อมต่อข้อมูลจากฝ่ายการเมืองสู่ผู้รับสาร เป้าหมายการประชาสัมพันธ์ทางการเมืองนั้นสามารถที่จะกระทำได้ในหลายช่องทางรวมทั้งสื่อออนไลน์การประชาสัมพันธ์ทางการเมืองได้ใช้ช่องทางสื่อออนไลน์เป็นจำนวนมาก ปัจจุบันนี้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางหนึ่งที่กำลังได้รับความนิยมจากนักการเมืองเป็นจำนวนมาก โดยนักการเมืองไทยนิยมใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์ทางการเมือง แต่สื่อสังคมออนไลน์เองก็มีจุดด้อยอยู่บางประการ ดังนั้นผู้รับสารต้องมีวิจารณญาณอย่างดียิ่งในการรับสารดังกล่าว ไม่เช่นนั้นแล้วก็จะตกเป็นเหยื่อของนักการเมืองในที่สุด

คำสำคัญ: สื่อสังคมออนไลน์, การสื่อสาร, การเมืองไทย

Abstract

Political public relations are an important to connect information from political groups to their target group. Political public relations could be done in several channels, Political groups always use online media to convince the people in their target groups. Now social media is another channel that is gaining popularity. Many politicians as well as Thai politicians always use social media to persuade their target groups. However, social media has also a few drawbacks. The audience must judge carefully all the political message received; otherwise, they will fall prey to politicians.

Keywords: Social media online, Communication, Thai Political

บทนำ

“การเมืองเป็นเรื่องของทุกคน” เพราะการเมืองเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อคนหมู่มาก เราจะพยายามหลีกเลี่ยงหนีเรื่องการเมืองเท่าใดก็ไม่อาจจะกระทำ ได้เพราะการเมืองจะเวียนวนอยู่รอบตัวเราตลอดเวลา เมื่อหลีกเลี่ยงไม่ได้ก็จำ เป็นที่ผู้รับสารทุกคนต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจเรื่องการเมืองให้มากขึ้นซึ่งในปัจจุบันการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านการเมืองไม่ได้เป็นเรื่องยากแม้แต่น้อย เพราะกลุ่มการเมืองต่างพยายามสร้างและปรับปรุงช่องทางการติดต่อสื่อสารของตนเองตลอดเวลา ผ่านสื่อต่างๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์วิทยุหนังสือพิมพ์อินเทอร์เน็ต รวมถึงสื่อสังคมออนไลน์ ทั้งนี้จุดมุ่งหมายหลักในการประชาสัมพันธ์ทางการเมืองก็คือ มุ่งหวังคะแนนเสียง และความนิยมในพรรคและผู้สมัครของตนนั่นเอง

การประชาสัมพันธ์ทางการเมือง

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการประชาสัมพันธ์ทางการเมือง การประชาสัมพันธ์ทางการเมือง จัดเป็นการสื่อสารทางการเมืองในรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างกลุ่มการเมืองกับผู้รับสารเป้าหมาย ดังนั้นจึงสามารถเปรียบเทียบได้ว่า การประชาสัมพันธ์ทางการเมืองเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเชื่อมต่อข้อมูลจากฝ่ายการเมือง ไม่ว่าจะเป็นเป็นนักการเมือง เจ้าหน้าที่รัฐ หรือองค์กรอิสระต่างๆ ไปสู่ประชาชนผู้รับสาร เพื่อสร้างให้เกิดความรู้ความเข้าใจในทิศทางที่ตนเองต้องการนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการประชาสัมพันธ์ทางการเมือง ดังต่อไปนี้

ประทุม ฤกษ์กลาง ให้ความหมายของการประชาสัมพันธ์ทางการเมืองว่าเป็นกระบวนการที่นักประชาสัมพันธ์ของสถาบันการเมืองการปกครองเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารความรู้นโยบาย การตัดสินใจ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจความรู้ความเข้าใจที่ดี

ความสำคัญของการประชาสัมพันธ์ทางการเมือง

การประชาสัมพันธ์ทางการเมืองจัดเป็นการสื่อสารทางการเมืองในรูปแบบหนึ่งซึ่งเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างกลุ่มการเมืองกับผู้รับสารเป้าหมาย ดังนั้นจึงสามารถเปรียบเทียบได้ว่า การประชาสัมพันธ์ทางการเมืองเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเชื่อมต่อข้อมูลจากฝ่ายการเมือง ไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง เจ้าหน้าที่รัฐ หรือองค์กรอิสระต่างๆ ไปสู่ประชาชนผู้รับสารเพื่อสร้างให้เกิดความรู้ความเข้าใจในทิศทางที่ตนเองต้องการ

สื่อออนไลน์กับการประชาสัมพันธ์ทางการเมือง

กฤษมันต์ วัฒนาณรงค์ (2554) นิยามความหมายของสื่อออนไลน์ไว้ว่า คือ ช่องทางการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต (Internet) โดยผู้รับสารใช้อินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางการเข้าถึงข้อมูลและข่าวสาร และผู้ส่งสารใช้อินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางของการเผยแพร่ข้อมูลและข่าวสาร

ปัจจุบันนี้สื่อออนไลน์หรืออินเทอร์เน็ตได้รับความนิยมจากประชากรเป็นอย่างยิ่ง ข้อมูลจากเครือข่ายพลเมืองเน็ต (2553) ได้ระบุไว้ว่าปี 2553 เป็นปีที่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยมีจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 15.52 อัตราการใช้งานบรอดแบนด์เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 22 ส่วนการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตผ่านเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่แม้จะประสบปัญหาการออกใบอนุญาต 3G แต่อัตราการใช้งานอินเทอร์เน็ตผ่านเครือข่าย 3G ก็เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกับการใช้เครือข่าย 4G แบบทดลองและเครือข่าย 5G แบบจำ กัดพื้นที่ของบริษัททีโอที

ปรากฏการณ์ข้างต้นสอดคล้องกับคำ กล่าวของ นายต่อบุญ พวงมหา ประธานบริหาร สนุกดอทคอม ที่ว่า การเกิดขึ้นของชุมชนออนไลน์ขนาดใหญ่ทำให้เกิดโอกาสทางธุรกิจมากมาย รวมถึงธุรกิจโฆษณาออนไลน์ ที่คาดว่าจะเพิ่มขึ้นถึงหลักพันล้านบาทจากปีก่อนๆ ที่มีมูลค่าเพียง 600-700 ล้านบาท อย่างไรก็ตาม ผู้ให้บริการสื่อโฆษณาออนไลน์จะต้องพยายามปรับรูปแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าและผู้ใช้อินเทอร์เน็ต(ต่อบุญ พวงมหา, 2555) ซึ่งจากตัวเลขดังกล่าว อาจอนุมานได้ว่าสื่อออนไลน์เองมีส่วนสำคัญต่อการโฆษณาและประชาสัมพันธ์เป็นอย่างยิ่ง

ในปัจจุบัน การประชาสัมพันธ์ใช้ช่องทางสื่อออนไลน์เป็นจำ นวนมาก องค์กรหลายแห่ง และผลิตภัณฑ์หลากหลาย ล้วนแล้วแต่มีช่องทางออนไลน์เป็นของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานเอกชนหรือภาครัฐก็ตามจากความเจริญเติบโตของสื่อออนไลน์ในสังคมดังที่ได้กล่าวมา นั้นหน่วยงานทางการเมืองเองก็ไม่ได้ละเลยความสำคัญของการทำประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อออนไลน์เลย แม้แต่น้อย กลุ่มการเมืองต่างๆ ก็สร้างเครือข่ายส่วนตนขึ้นมาเพื่อเป็นสื่อกลางในการสื่อสารกันและกัน รวมไปถึงพรรคการเมืองต่างๆ ก็เร่งเปิดเว็บไซต์ทางการเมืองของพรรคเพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารสู่กลุ่มผู้รับสารเป้าหมายของตน

ศิริโชค โสภา (2554) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชาธิปัตย์ ได้กล่าวไว้ว่า ทุกพรรคการเมืองได้ให้ความสำคัญกับการใช้อินเทอร์เน็ตในลำดับต้นๆ ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับสมาชิก เฉพาะในส่วนของพรรคประชาธิปัตย์ได้พยายามเข้าไปชี้แจงในหลายเว็บไซต์ที่มีการให้ข้อมูลด้านเดียว ผ่านสมาชิกแฟน Executive Journal 107 พันธุ์แท้และแฟนคลับรุ่นใหม่ ซึ่งมีทั้งนักเรียน นิสิต นักศึกษาทั้งนี้ สื่อออนไลน์สามารถสร้างพื้นที่สาธารณะ (Public Sphere) ทาง

การเมืองให้มากขึ้น โดยในช่วงทศวรรษที่ 18 พื้นที่การสนทนาทางการเมืองส่วนใหญ่จะเป็นที่ร้านอาหาร และร้านทำผม ในช่วงทศวรรษที่ 19 เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ และหนังสือพิมพ์ยอดนิยม ทศวรรษที่ 20 เป็นสื่อโทรทัศน์และการสำรวจความคิดเห็น (Poll) จากสำนักต่างๆ ขณะที่ในทศวรรษที่ 21 สื่ออินเทอร์เน็ตกลายเป็นสื่อที่สร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองได้มากที่สุด

นอกจากสื่อออนไลน์ที่เป็นตัวกลางสำคัญในการติดต่อสื่อสารเพื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูลต่างๆ ระหว่างกลุ่มการเมืองกับประชาชนเป้าหมายของตนแล้ว ในปัจจุบันนี้สื่อสังคมออนไลน์ก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่กำลังได้รับความนิยมจากนักการเมืองเป็นจำนวนมากการประชาสัมพันธ์ทางการเมืองโดยสื่อสังคมออนไลน์

สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) คือ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ทำให้ผู้ใช้แสดงความเป็นตัวตนของตัวเองเพื่อที่จะมีปฏิสัมพันธ์กันหรือแบ่งปันข้อมูลกับบุคคลอื่น (กานดา รุณนะพงศา สายแก้ว, 2554) เว็บไซต์วิกิพีเดียได้นิยามความหมายของสื่อสังคมออนไลน์ไว้ว่า เป็นการใช้อินเทอร์เน็ตและโทรศัพท์มือถือเป็นเครื่องมือหลักเพื่อใช้ในการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน รวมไปถึงการมีปฏิสัมพันธ์กันด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารทางไกลและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมด้วยการใช้คำ ภาพถ่าย วิดีโอ เสียง (วิกิพีเดีย, 2562)

ปัจจุบันนี้การสื่อสารผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network, facebook, Twitter, LINE) ได้รับความนิยมเป็นอย่างยิ่ง ในช่วงการเลือกตั้งเมื่อปีพ.ศ.2554 ในสื่อสังคมออนไลน์นี้การการเมืองรวมถึงพรรคการเมืองต่างเปิดเวทีสร้างฐานเสียงกันอย่างเข้มข้นโดยพรรคประชาธิปัตย์และพรรคเพื่อไทยต่างใช้สื่อใหม่ในการหาเสียงโดยพรรคเพื่อไทยใช้เทคโนโลยีเชื่อมต่อสัญญาณภาพจากต่างประเทศผ่านสื่อออนไลน์รวมถึงสื่อสังคมออนไลน์ส่วนพรรคประชาธิปัตย์ก็เปิดช่องทางถ่ายทอดสดการหาเสียงของพรรคผ่านหน้าเฟซบุ๊กของพรรคเช่นกัน (กรุงเทพธุรกิจ, 2554)

Kristian Smith (2011) ศึกษาเรื่อง สื่อสังคมออนไลน์กับการรณรงค์ทางการเมืองพบว่า ในการเลือกตั้งประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา เมื่อปี 2010 ดอนัลด์ จอห์น ทรัมป์ ได้เปลี่ยนรูปแบบการรณรงค์ทางการเมืองมาเป็นการใช้อินเทอร์เน็ตโดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อสังคมออนไลน์เพื่อเป้าประสงค์ในทางการเมือง ทั้งนี้การใช้อินเทอร์เน็ตของโอบามาว่เปรียบเสมือนกับการใช้สื่ออย่างไรก็ตาม การสื่อสารด้วยสื่อสังคมออนไลน์เองก็เปรียบเสมือนดาบสองคม คือ มีทั้งด้านบวกและด้านลบ มีทั้งข้อมูลที่เป็นจริงและเป็นเท็จ ซึ่งผู้รับสารมีโอกาสตกเป็นเครื่องมือของการโฆษณาชวนเชื่อของนักการเมืองได้โดยง่ายทั้งนี้ผู้รับสารจำเป็นต้องเป็นผู้ที่รู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) มากกว่าในยุคที่ผ่านมาอีกหลายเท่าตัวนัก

5. ข้อดี-ข้อเสีย ของการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์ทางการเมือง

การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์ทางการเมืองนั้น กำลังเป็นที่นิยมของกลุ่มการเมืองต่างๆ เป็นอย่างยิ่ง ซึ่งจากการค้นคว้าพบว่าการสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์มี

ข้อดี ประกอบด้วย

- ต้นทุนต่ำ เป็นข้อดีที่ทำให้กลุ่มการเมืองต่างๆ หันมาให้ความสำคัญกับสื่อสังคมออนไลน์มากยิ่งขึ้น เนื่องจากการประชาสัมพันธ์ทางการเมืองนั้นหากกระทำ ผ่านสื่อหลัก เช่นวิทยุ โทรทัศน์หรือหนังสือพิมพ์ต้องใช้เงินทุนค่อนข้างมาก ดังนั้นการเกิดขึ้นของสื่อสังคมออนไลน์จึงเปรียบเสมือนปัจจัยช่วยกลุ่มการเมืองไปโดยปริยาย

- เป็นการสื่อสารโดยตรงระหว่างผู้ส่งกับผู้รับสาร ในอดีตการสื่อสารผ่านสื่อหลัก นอกจากต้นทุนสูงแล้วยังมีความเสี่ยงที่ว่ากลุ่มเป้าหมายจะไม่ได้รับสาร หรือกลุ่มผู้รับสารอาจจะไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายของผู้ส่งสารทำให้การสื่อสารไม่บรรลุเป้าประสงค์แต่กับสื่อสังคมออนไลน์นั้น กลุ่มการเมืองต่างทราบดีว่ากลุ่มเป้าหมายของตนเองนั้นเป็นใคร (ส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่นและคนเมือง) จึงมั่นใจได้ว่าสารที่ส่งไปนั้นต้องมีโอกาสบรรลุเป้าหมายมากกว่าสื่อหลักอย่างแน่นอน

- สะดวกรวดเร็ว การสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์นั้นสามารถกระทำ ได้ตลอดเวลา นักการเมืองหลายคนใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อรายงานความเคลื่อนไหวของตนให้ผู้รับสารได้ทราบ เหมือนว่าผู้รับสารนั้นได้อยู่กับนักการเมือง ผู้นั้นตลอดเวลา

จากการสำรวจของกรุงเทพโพลล์ ศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ ก่อนการเลือกตั้งพบว่า พรรคเพื่อไทย มาอันดับ 1 พรรคประชาธิปัตย์ อันดับ 2

เฟ ส บู้ ค ใน ซี อ พ ร ร ค เ พื อ ไ ท ย Pheu Thai Party ที่<http://www.facebook.com/pheuthaiparty> เน้นรายงานความเคลื่อนไหวพรรคเพื่อไทยกับภาพสัญลักษณ์พร้อมข้อความว่า “เพื่อไทยพร้อมบริหารประเทศ ขอคิดใหม่ทำ ใหม่เพื่อไทยทุกคนอีกครั้ง” ชูนโยบาย “ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ขยายโอกาส” “เพื่อไทยหัวใจคือประชาชน” “ประชาชนคิด เพื่อไทยทำ”

เฟ ส บู้ ค ใน ซี อ พ ร ร ค ป ร ะ ช า ธิ ป ัต ย์ <https://www.facebook.com/DemocratPartyTH/> เน้นรายงานความเคลื่อนไหวพรรคเพื่อไทยกับภาพสัญลักษณ์พร้อมข้อความว่า “จัดคอร์รัปชัน มุ่งมั่นปฏิรูป” “แก้จน สร้างคน สร้างชาติ” “ประกันรายได้คนไทย ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” “กองทุนน้ำชุมชน” “ยกระดับประเทศไทย ก้าวไกลทันโลก”

เฟซบุ๊กในชื่อ พรรคอนาคตใหม่ <https://www.facebook.com/FWPThailand/> 'อนาคตใหม่' ชูนโยบาย “พลิกประเทศ หุดทุนใหญ่ ปฏิรูปกองทัพ ปักธงประชาธิปไตย” คือ “คนเท่าเทียมกัน ไทยเท่าทันโลก” “ไทยเท่าเทียม สวัสดิการถ้วนหน้าครบวงจร” “หลายเศรษฐกิจผูกขาด ล้างระบบเส้นสาย หุดทุนใหญ่กินรวบประเทศ” “ปฏิรูปกองทัพ ลดนายพล ละอาวูธ เลิกเกณฑ์ทหาร” “ล้างมรดกรัฐประหาร สร้างการเมืองแบบใหม่ เจ้านายคือประชาชน” ทำให้โดนใจวัยรุ่นเข้าใจทั้งหลาย

เฟซบุ๊กในชื่อพรรคพลังประชารัฐ <https://www.facebook.com/PPRPThailand/> เน้นรายงานความเคลื่อนไหวพรรคเพื่อไทยกับภาพสัญลักษณ์พร้อมข้อความว่า โดยมีนโยบายเด่น 3 ด้านคือ “สังคมประชารัฐ เศรษฐกิจประชารัฐ มารดาประชารัฐ”

ผู้เขียนจึงหยิบยกสองพรรคการเมืองเด่นๆ มานำเสนอสื่อสังคมออนไลน์กับการสื่อสารการเมืองไทย การประชาสัมพันธ์นอกจากนี้ นักการเมืองอีกหลายคนต่างมีเฟซบุ๊ก และทวิตเตอร์ เป็นของตนเอง ซึ่งมีผู้ติดตามและเป็นแฟนเพจของนักการเมืองดังกล่าวเป็นจำนวนมาก ขณะที่พรรคการเมืองใหญ่ทั้งพรรคเพื่อไทย และพรรคประชาธิปัตย์ก็เปิดเฟซบุ๊กของตนเองเพื่อเป็นช่องทางหนึ่งในการสื่อสาร และประชาสัมพันธ์ข้อมูลสู่ผู้รับสารเป้าหมายของตนอย่างต่อเนื่องเช่นกัน จากปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงพอจะกล่าวได้ว่า สื่อสังคมออนไลน์เป็นสื่อที่นักการเมืองให้ความสำคัญอย่างยิ่งในการติดต่อสื่อสาร เพื่อประชาสัมพันธ์โน้มน้าวชักจูงใจผู้รับสารเป้าหมายของตน โดยเป้าหมายหลักคือคะแนนเสียงและความนิยมที่ตนและพรรคของตนจะได้รับ

การใช้สื่อสังคมออนไลน์ทางการเมืองไทย

ในบริบทการเมืองไทยในปัจจุบันนักการเมืองหลายคนได้ใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อเป็นช่องทางหลักในการสื่อสารระหว่างตนกับกลุ่มเป้าหมาย การใช้ช่องทางสื่อสารออนไลน์นั้นเริ่มต้นจากการสื่อสารผ่านเว็บไซต์ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่านักการเมืองคนแรกที่มีเว็บไซต์ส่วนตัว คือ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ จากนั้นนักการเมืองหลายท่านก็ได้มีเว็บไซต์ส่วนตัวขึ้นจนกระทั่งพัฒนาเป็นการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบัน

จากการค้นคว้าพบว่า การเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ.2554 นักการเมือง และพรรคการเมืองต่างใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางการสื่อสารช่องทางหนึ่ง โดย นายอภิรักษ์ โกษะโยธิน รองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์กล่าวว่า ทางพรรคใช้สื่อสังคมออนไลน์ตั้งแต่ทำ งานวิจัย เพื่อสำรวจคนในชุมชน เพื่อกำหนดนโยบายทุกๆ ด้าน และใช้สื่อออนไลน์ทุกช่องทาง ทั้งเฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ทั้งใน

นามพรรคและตัวบุคคล โดยคาดว่าน่าจะมีแฟนเพจและผู้ติดตามในทวิตเตอร์กว่า 1 ล้านคน ด้านพรรคเพื่อไทย นอกจากใช้เว็บไซต์หลักแล้ว ยังสื่อสารผ่านโซเชียลเน็ตเวิร์ค

การวิเคราะห์นโยบายในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคประชาธิปัตย์กับพรรคเพื่อไทย

จากการเปรียบเทียบนโยบายในการรณรงค์หาเสียงข้างต้น จะเห็นว่า ทั้ง 2 พรรคการเมือง ได้เสนอนโยบายที่มีความใกล้เคียงกัน โดยจะเน้นนโยบายด้านการเกษตร แรงงาน และส่งเสริมการลงทุนเป็นหลักแต่จะแตกต่างกันในรายละเอียดที่น่าเสนอเท่านั้นรวมถึงกลุ่มเป้าหมายที่จะนำเสนอโยบายก็มีความเหมือนกันด้วยเช่นกันโดยถ้าอนุมานว่าผู้ผลิตหรือผู้ขาย คือพรรคการเมือง ผลิตภัณฑ์ที่น่าเสนอ คือ นโยบายพรรคการเมือง ผู้บริโภค คือ ประชาชน และผลตอบแทนที่ผู้ผลิตจะได้ คือคะแนนเสียงที่จะได้จากประชาชน เราจะเห็นว่าทั้ง 2 พรรคมีการกำหนดกลุ่มผู้บริโภคหรือประชาชนที่เหมือนกันกล่าวคือ

พรรคประชาธิปัตย์จะเน้นกลุ่มประชาชนที่ครอบคลุมทั้งกลุ่มเกษตรกร แรงงาน ซึ่งถือเป็นจุดอ่อนของพรรคประชาธิปัตย์ในการเลือกตั้ง และภาคเอกชนซึ่งถือเป็นฐานเสียงหลักของพรรคประชาธิปัตย์ โดยจะเห็นได้จากนโยบายรณรงค์หาเสียงที่น่าเสนอจะครอบคลุมทั้งนโยบายด้านการเกษตร เช่น ประกันราคาสินค้าเกษตร และปฏิรูปที่ดินทำกิน เป็นต้น เพื่อตอบสนองกลุ่มเกษตรกรนโยบายด้านแรงงาน เช่น เพิ่มค่าแรงขั้นต่ำ และยกระดับค่าแรงทุกสาขาอาชีพให้เพิ่มขึ้น เป็นต้น เพื่อตอบสนองกลุ่มแรงงาน และนโยบายด้านการส่งเสริมการลงทุน เช่น ส่งเสริมการลงทุน การขนส่งระบบราง และลดภาษีนำเข้าเครื่องจักร เป็นต้น เพื่อตอบสนอง กลุ่มภาคเอกชน ดังนั้นจุดเด่นที่เราจะเห็นได้จากนโยบายรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคประชาธิปัตย์ในครั้งนี้ นั่นคือประชาธิปัตย์พยายามกำจัดจุดอ่อน (Weakness) ของตนเองในเรื่องฐานเสียงของกลุ่มเกษตรกรและแรงงาน ขณะเดียวกันก็ยังคงรักษาจุดแข็ง (Strength) ของตนเองในกลุ่มฐานเสียงภาคเอกชนต่อไป อย่างไรก็ตาม นโยบายรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคประชาธิปัตย์ที่ประกาศออกมา นี้ อาจส่งผลต่อฐานเสียงของภาคเอกชนซึ่งเป็นจุดแข็งของพรรคประชาธิปัตย์เอง เนื่องจากการผลักภาระและเพิ่มต้นทุนการดำเนินงานให้กับภาคเอกชน เช่น ยกระดับค่าแรงทุกสาขาอาชีพ และเพิ่มเงินเดือนให้ลูกจ้างพนักงานบริษัท เป็นต้น ซึ่งพรรคประชาธิปัตย์ก็ได้คำนึงถึงประเด็นนี้เช่นกันโดยนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ได้เสนอลดการเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลให้กับผู้ประกอบการภาคเอกชน เพื่อแลกกับการขึ้นค่าแรง ซึ่งสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยก็ตอบรับกับแนวคิดนี้โดยนายพยุหศักดิ์ ชชาติสุทธิ ผลประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยได้กล่าวว่า ผู้ประกอบการรับได้กับแนวคิดของ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ที่จะลดการจัดเก็บภาษีเงินได้

นิติบุคคลเพื่อแลกกับการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำ โดยหากมีการปรับลดภาษีเงินได้นิติบุคคลที่อยู่ในระดับใกล้เคียงกับประเทศเพื่อนบ้าน ก็จะทำให้เกิดความสมดุลระหว่างการปรับขึ้นค่าแรงโดยการปรับขึ้นค่าแรงนั้นควรมีการพิจารณาผ่านกลไกของไตรภาคี (ASTV ผู้จัดการ, 2554) ซึ่งจุดนี้ถือว่าประชาธิปไตยได้อุดช่องโหว่ที่จะเกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี

พรรคเพื่อไทย จะเน้นกลุ่มเป้าหมายสองกลุ่มหลักเช่นกันคือ กลุ่มเกษตรกรและแรงงาน ซึ่งถือเป็นกลุ่มฐานเสียงหลักเดิมของพรรคเพื่อไทยขณะเดียวกันนโยบายที่กำหนดมาก็ยังครอบคลุมถึงกลุ่มภาคเอกชนซึ่งเป็นฐานเสียงที่ค่อนข้างเป็นจุดอ่อนในการเลือกตั้งที่ผ่านมาของพรรคเพื่อไทยโดยนโยบายรณรงค์หาเสียงที่ออกมาจะตอบสนององฐานเสียงสองกลุ่มหลักเดิม ได้แก่ นโยบายด้านการเกษตรเช่นให้เกษตรกรมีเครดิตการ์ดใช้ซื้อปัจจัยการผลิต และรับจำนำข้าวเปลือกเกวียนละ 1.5 หมื่นบาท เป็นต้น เพื่อตอบสนองกลุ่มเกษตรกร และนโยบายด้านแรงงาน เช่น เพิ่มค่าแรงขั้นต่ำเป็นวันละ 300 บาทต่อวัน เป็นต้น เพื่อตอบสนองกลุ่มแรงงาน ขณะเดียวกันก็มีนโยบายที่จะตอบสนองกลุ่มภาคเอกชนเหมือนพรรคประชาธิปัตย์เช่น โครงการแลนด์บริดจ์ท่าเรือน้ำลึกปากบารา และโครงการก่อสร้างรถไฟความเร็วสูงใน 3 เส้นทางหลัก เป็นต้น

อย่างไรก็ตามสิ่งที่แตกต่างกันชัดเจนอีกอย่างหนึ่งของพรรคเพื่อไทย ก็คือ นอกจากนโยบายด้านการเกษตร แรงงานและส่งเสริมการลงทุนแล้ว พรรคเพื่อไทยยังชูนโยบายที่จะนำ “ทักษิณ” กลับมาเพื่อแก้ปัญหาหนี้ให้กับประชาชน ซึ่งประเด็นนี้พรรคเพื่อไทยถือว่าเป็นนโยบายรณรงค์หาเสียงที่มีผลอย่างมากต่อการเลือกตั้ง เพราะกลุ่มรากหญ้าทั้งเกษตรกร และแรงงานยังคงมีความรักและความศรัทธาในตัว พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร อย่างมากซึ่งการชูนโยบายรณรงค์หาเสียงเช่นนี้เท่ากับเป็นการประกาศว่า นอกจากจะได้นโยบายที่โดนใจแล้ว ยังได้ผู้ซบเคลื่อนนโยบายที่ชื่นชอบ ซึ่งหมายถึง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นั่นเอง จากนโยบายรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งข้างต้น จะพบว่า **จุดเด่นของพรรค เพื่อไทย** คือ ยังคงใช้นโยบายที่จะรักษาจุดแข็ง (Strength) ของตนเองในฐานเสียงกลุ่มรากหญ้าทั้งเกษตรกร และแรงงาน เหมือนเดิม รวมถึงยังพยายาม **ลดจุดด้อย (Weakness)** ของพรรคเพื่อไทยในฐานเสียงของกลุ่มภาคเอกชน โดยการออกนโยบายเพื่อเอาใจภาคเอกชนด้วยทั้งนี้ฐานเสียงของเกษตรกรและแรงงานในจังหวัดต่างๆ เป็นฐานเสียงที่ใหญ่ และยังคงผูกพันกับ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร อยู่มาก และมีผลต่อการเลือกตั้งมาก อย่างไรก็ตาม ฐานเสียงภาคเอกชนที่กระจุกตัวอยู่เฉพาะในเมืองใหญ่เท่านั้น ก็ยังคงมีผลโดยรวมต่อคะแนนเสียงที่จะได้เช่นกันส่วนในการวิเคราะห์เปรียบเทียบถึงวิธีการในการกำหนดนโยบายรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งระหว่างพรรคประชาธิปัตย์และพรรคเพื่อไทยนั้น

รศ.ดร.สุขุม เฉลยทรัพย์ ได้แสดงความคิดเห็นว่าสำหรับประชาธิปไตยจะได้เปรียบพรรคการเมืองอื่นๆ เพราะการอยู่ในสถานะเคยเป็นรัฐบาลทำให้ได้ดำเนินนโยบายที่หลากหลายในช่วงที่ผ่านมา และมีการวัดผลมาโดยตลอดว่านโยบายเรื่องใดที่ทำอยู่ได้ผลหรือไม่ได้ผลกระแสของนโยบายที่ผ่านมาก็เป็นเรื่องหลักที่ประชาธิปไตยจะเลือกมากำหนดเป็นนโยบายในการเลือกตั้งที่จะถึงนี้อย่างต่อเนื่องขณะที่พรรคเพื่อไทยที่เป็นคู่แข่งสำคัญจะใช้วิธีที่แตกต่างคือ หากประชาธิปไตยบริหารประเทศผิดพลาด ณ จุดใด พรรคเพื่อไทยก็จะเน้นทำนโยบายในจุดนั้น เพื่อเอาชนะการเลือกตั้ง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือ เรื่องของค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ ที่ประชาธิปไตยประกาศจะยกระดับค่าแรงทุกสาขาอาชีพให้เพิ่มขึ้นมากกว่า 25% และเพิ่มค่าแรงขั้นต่ำให้เกินวันละ 300 บาท ขณะที่เพื่อไทยประกาศเช่นกันว่าจะเพิ่มค่าแรงขั้นต่ำเป็น 300 บาท ด้วย ซึ่งกรณีนี้เชื่อได้ว่าต่อจากนี้ไปพรรคใหญ่อย่างพรรคประชาธิปไตย และเพื่อไทยจะแข่งขันกันด้านนโยบายที่หนักขึ้นโดยนโยบายจะออกมาอย่างต่อเนื่อง และมีการปรับเปลี่ยนตลอดเวลา

บทสรุป

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นถึงพลังอันยิ่งใหญ่ของสื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อระบบการเมืองทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ จากสถิติที่บ่งชี้แล้วว่าผู้ที่ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์นั้นมีมากขึ้นทุกปีทำให้เป็นที่คาดกันว่าอนาคตข้างหน้า คงจะได้เห็นการแข่งขันกันทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์กันอย่างสูงมากกว่าที่เป็นอยู่การให้ข้อมูลของกลุ่มการเมืองแต่ละฝ่ายก็ยังคงมุ่งหวังปกป้องผลประโยชน์ส่วนตนอยู่เสมอ ดังนั้นหน้าที่สำคัญของผู้รับสารก็ต้องแยกแยะข้อเท็จจริง และชวนขยายหาข้อมูลให้รอบด้าน และสำคัญที่สุดคือ ต้องไม่ด่วนสรุปข้อมูลข่าวสารที่ได้รับมาว่าเป็นจริงหรือเท็จ เพื่อที่จะไม่ต้องตกเป็นเหยื่อของนักการเมืองในยุคสื่อสังคมออนไลน์ ดังนั้น ตั้งแต่วันนี้ไปนโยบายประชานิยมของพรรคการเมืองจะค่อยทยอยออกมาตามเกมการเมืองที่ชิงไหวชิงพริบกันตลอดเวลา นโยบายที่จับกระแสความต้องการของสังคมเป็นหลักก็จะมีปรับเปลี่ยนไปตลอดเวลาเช่นกันเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันเช่นเดียวกับเกมการเมือง ซึ่งประชาชนก็ต้องคอยติดตามถึงนโยบายรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งต่างๆ ที่เสนอกันออกมาว่า สามารถตอบสนองความต้องการของตนเองได้แค่ไหนและพิจารณาเลือกตั้งโดยใช้วิจารณญาณอย่างรอบคอบ และที่สำคัญ เมื่อพรรคใดได้เป็นรัฐบาลแล้ว ประชาชนต้องคอยตรวจสอบด้วยว่า รัฐบาลชุดนั้นได้นำนโยบายที่ใช้ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งไปปฏิบัติได้มากน้อยเพียงใด

เอกสารอ้างอิง

กฤษมันต์ วัฒนารงค์. การสร้างความเชื่อถือและการ ยอมรับสื่อออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2552, จาก <http://www.teenpath.net/content.asp?ID=14018>

ประทุม ฤกษ์กลาง, การประชาสัมพันธ์ทางการเมือง พิมพ์ครั้งที่ 5. ปทุมธานี: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2560.

โพลซัสโลแกน “เพื่อไทย” โดนใจคนมากที่สุด, <https://www.dailynews.co.th/politics/694890>

วิกิพีเดีย. Social Media. สืบค้นเมื่อ 17 ตุลาคม 2562, จาก http://en.wikipedia.org/wiki/Social_media.

ศิริโชค โสภา. สงครามสื่อออนไลน์แนวรบการเมืองที่ เปลี่ยนไป. สืบค้นเมื่อ 17 ตุลาคม 2562, จาก <http://website.jajar.com>.

หลักธรรม คุณธรรม จริยธรรม สำหรับผู้บริหาร

Principle Virtues Ethics for Administrators

พระอ่อน ถาวรโร*

บทคัดย่อ

คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับนักบริหาร คือ การใช้หลักธรรมปฏิบัติในการบริหารราชการทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปฏิบัติการ และผู้บริหารระดับต้น ระดับกลาง หรือระดับสูง ให้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพสูงโดยการปกครองและบริหารที่ดี (Good Governance) การปกครองและบริหารที่ดีตามหลักธรรมปฏิบัติ นั้น ผู้บริหารราชการต้องมีคุณลักษณะความเป็นผู้นำที่ดี (Good Leadership) อันเป็นคุณสมบัติที่ดีที่สำคัญของหัวหน้าฝ่ายบริหารลงมาถึงหัวหน้างานทุกระดับให้สามารถปกครอง และบริหารองค์กรที่ตน รับผิดชอบ ให้ดำเนินไปถึงความสำเร็จอย่างได้ผลดี มีประสิทธิภาพสูงและให้ถึงความเจริญ รุ่งเรือง และสันติสุขอย่างมั่นคง

คำสำคัญ : หลักธรรม, คุณธรรม, จริยธรรม

Abstract

Morality and ethics for managers is to apply the principles in practice. Government at all levels The class action And management of primary, middle or high to get good results with high efficiency and good management by the administration. Governance and good management principles and practices. The government must have the characteristics of a good leader. The great feature of the chief executive down to his supervisors at all levels to be ruled. And administrative organizations to carry out their responsibilities to success is effective and efficient for the peace, prosperity and stability.

Keywords: Principle, Virtues, Ethics

* นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทนำ

คุณธรรม จริยธรรม สำหรับผู้บริหาร คือ การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปฏิบัติการ และผู้บริหารระดับต้น ระดับกลาง หรือระดับสูง ให้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพสูง โดยการปกครองและบริหารที่ดี (Good Governance) (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2542 : 65) การปกครองและบริหารที่ดี ตามหลักธรรมาภิบาลนั้น ผู้บริหารงานต้องมี “ประมุขศิลป์” คือ คุณลักษณะความเป็นผู้นำที่ดี (Good Leadership) อันเป็นคุณสมบัติที่ดีที่สำคัญ ของหัวหน้าฝ่ายบริหาร ลงมาถึงหัวหน้างานทุกระดับให้สามารถปกครอง และบริหารองค์กรที่ตนรับผิดชอบ ให้ดำเนินไปถึงความสำเร็จอย่างได้ผลดี มีประสิทธิภาพสูง และให้ถึงความเจริญรุ่งเรือง และสันติสุข อย่างมั่นคงคุณลักษณะความเป็นผู้นำที่ดีนั้น เป็นทั้งศาสตร์ (Science) และศิลป์ (Arts) กล่าวคือ สามารถ ศึกษาวิเคราะห์วิจัยข้อมูลอย่างมีระบบ (Systematic Study) จากพฤติกรรมและวิธีการปกครองการบริหาร องค์กรให้สำเร็จด้วยดี มีประสิทธิภาพสูงมาแล้ว ประมวลขึ้นเป็นหลัก หรือ ทฤษฎี (Theory) ตามวิธีการทาง วิทยาศาสตร์ (Scientific Method) สำหรับใช้เป็นแนวทาง การปฏิบัติงานของหัวหน้าฝ่ายบริหาร ให้เกิด ประโยชน์แก่การปกครองการบริหารที่ดี (Good Governance) กล่าวคือ ให้บรรลุผลสำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพสูงได้ เพราะเหตุฉะนั้น ประมุขศิลป์ คือ คุณลักษณะความเป็นผู้นำที่ดี จึงชื่อว่า เป็นศาสตร์ (Science) ส่วนการที่บุคคลได้เคยศึกษา หาความรู้ ผึกฝน อบรม บ่มนิสัย และเคยปฏิบัติพัฒนาสภาวะความเป็นผู้นำที่ดี มาแต่ปางก่อน คือ แต่อดีตกาล จนหล่อหลอมบุคลิกภาพและสภาวะความเป็นผู้นำที่ดี ปลูกฝัง เพิ่มพูน อยู่ใน จิตสันดานยิ่งขึ้นต่อๆ มาจนถึงปัจจุบัน ประมุขศิลป์ คือ คุณลักษณะของความเป็นผู้นำที่ดีเช่นนี้ ชื่อว่า เป็นศิลป์ (Arts)

หลักธรรม คุณธรรม จริยธรรม สำหรับผู้บริหาร

หลักธรรม คุณธรรม จริยธรรม สำหรับผู้บริหาร เป็นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นแนวบริหารงาน สังคมไทยมีความคาดหวังและมีความตื่นตัวที่จะได้ผู้นำผู้บริหารที่เป็นคนดี มีความซื่อสัตย์ มีความตั้งใจ ในการบริหารงานเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนส่วนรวม ซึ่งการที่จะเป็นผู้นำ ผู้บริหารที่ดีพฤติกรรมอันพึงประสงค์ได้นั้น ควรต้องมีคุณธรรมพื้นฐานต่อไปนี้ (ทิพาวดี เมฆสุวรรณ. 2543 : 26)

1. มีคุณธรรมในการครองตน

1. ดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา เพราะหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เพราะหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นหลักสัจธรรม เป็นสิ่งที่มีความจริงตาม

ธรรมชาติ เช่น มีเกิดก็มีดับไป “เกิดเท่าไรร่ายเท่านั้น” “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” เป็นต้น การใช้ชีวิตอย่างมีความสุขในเพศฆราวาสควรเริ่มต้นที่การมีศีล 5 ไว้ประจำใจเป็นอย่างน้อย กล่าวคือ

1. เว้นจากการทำบาปฆ่าสัตว์ เบียดเบียนผู้อื่น
2. เว้นจากการลักขโมย อยากได้ของจากผู้อื่นที่ไม่ใช่ของตนเอง
3. เว้นจากการประพฤตินอกใจ
4. เว้นจากการพูดปด โกหก หลอกลวง
5. เว้นจากการดื่มสุรา ยาเสพติดให้โทษ

ในการประพฤติปฏิบัติในการใช้ชีวิตประจำวัน ต้องอยู่ในภาวะที่มีความสมดุลกันทุกด้านจึงจะพบกับความสุขโดยแท้จริง นอกจากการมีพื้นฐานด้วยศีล 5 แล้วยังมีหลักพุทธธรรม ซึ่งจะขอยกตัวอย่างหลักพุทธธรรมบางหลักให้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติให้มีการครองตนอย่างสมบูรณ์ ดังนี้ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547 : 4)

๑. สัมมาทิฐิ คือ ความเห็นชอบ
๒. สัมมาสังกัปปะ คือ ดำริชอบ
๓. สัมมาวาจา คือ เจรจาชอบ
๔. สัมมากัมมปันตะ คือ การกระทำชอบ
๕. สัมมาอาชีวะ คือ เลี้ยงชีพชอบ
๖. สัมมาวายามะ คือ ความพยายามชอบ
๗. สัมมาสติ คือ ความระลึกชอบ
๘. สัมมาสมาธิ คือ ความตั้งจิตมั่นชอบ

จากการใช้พุทธธรรม ที่เรียกว่า มรรค 8 ใช้เป็นหลักการในการดำเนินชีวิตจากความหมายของมรรค 8 ทั้ง 8 ข้อ จะทำชีวิตมีความสมดุลอันเป็นรากฐานของความสุข ความเจริญ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และตนเอง

หลักพุทธธรรม สี่หมวด 4

เป็นหลักพุทธธรรม ซึ่งจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ มีน้ำใจซึ่งกันและกัน เป็นเหตุให้เกิดความรัก ความสามัคคี ดำเนินชีวิตด้วยความสุข ดังนี้

๑. ทาน คือ การให้เป็นสิ่งของแก่คนที่ควรมิจิตอาสา มีความเสียสละ
๒. ปิยวาจา คือ การเจรจาทูด้วยวจีที่อ่อนหวาน มีวาจาเป็นมิตร
๓. อัถถกริยา คือ การประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ทั้งตนเองและผู้อื่น
๔. สมานนัตตา คือ การวางตนให้เหมาะสมกับฐานะตนเอง

หลักพุทธธรรม ธรรมโลกบาล

เป็นหลักพุทธธรรมที่ช่วยคุ้มครองบุคคลหรือมวลมนุษย์ในโลกให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข มีความร่มเย็นเป็นสุข ประกอบด้วย 2 ประการคือ

๑. **หิริ** คือ ความละอายในตนเอง

๒. **โอตตปปะ** คือ มีความเกรงกลัวต่อทุกข์ ความเสื่อม ความชั่ว จนไม่คิดจะกระทำความชั่ว

พุทธธรรมดังตัวอย่างที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้นพอสังเขปนั้นเป็นหลักฐานที่นิยมอย่างแพร่หลาย แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดการครองตนให้มีพฤติกรรมอันประสงค์เป็นคนดีนี้มีรากฐานแห่งความดี คือ การยึดถือปฏิบัติศีล 5 ประจำวันและดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาทด้วยหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ได้ครองทุกสิ่งรอบข้างตัวเราด้วยตามรอยครอบครัวย่างแท้จริง

2. มีคุณธรรมในการครองตน

นอกจากการมีคุณธรรมและยึดถือหลักพุทธธรรมในการครองตนแล้วยังต้องมีคุณธรรม หลักพุทธธรรมในการครองตนด้วย เพราะคนเราอยู่คนเดียวทำงานคนเดียวไม่ได้ ย่อมต้องปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างมีคุณธรรม ซึ่งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำ ผู้บริหารยิ่งต้องมีคุณธรรม ยึดหลักพุทธธรรมในการครองตน ครองใจคนให้มีจิตใจพ้องต้องกัน อันที่จะประกอบกิจการงานต่าง ๆ ร่วมกันด้วยความเต็มใจ จริงใจ และมีความสุข ซึ่งหลักพุทธธรรมที่ไว้เป็นแนวทางในการครองคน ซึ่งเป็นพุทธธรรมของมนุษย์สัมพันธ์ ยกตัวอย่างพอเป็นสังเขป ดังนี้ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549 : 76)

1. **เมตตา** : คือให้มีความรักใคร่ และปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นมีความสุข

2. **กรุณา** : ให้ความสงสาร และคิดช่วยเหลือให้ผู้อื่นดับทุกข์

3. **มุทิตา** : คือ มีความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี มีความสุขประสบผลสำเร็จในการดำเนินชีวิต และหน้าที่การงานและพร้อมกับสนับสนุนผู้ได้บังคับบัญชา เพื่อร่วมงาน มีความเจริญก้าวหน้า

4. **อุเบกขา** : คือ วางตนเป็นกลางปฏิบัติต่อทุกคนที่เกี่ยวข้องด้วยความยุติธรรมเสมอภาคปราศจากความลำเอียง

หลักพุทธธรรมที่ใช้ครองใจคนในการให้เป็นมิตร มี 4 ประการ คือ

1. **สังจา** คือ การตั้งอยู่ในความสัตย์ พูดจริง มีความจริงใจในการคบมิตร

2. **ธัมโม** คือ การรู้จักบาป-บุญ สิ่งที่เป็นประโยชน์ และสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ พึงละเลิกอยู่เสมอว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ

3. **ฉิถิ** คือ การมีความเพียรอันได้แก่ การทำความดี มีความเพียรในการปฏิบัติงานอย่างเสมอต้นเสมอปลาย

4. **จาคิ** คือ มีความยินดีในการบริจาค แบ่งปัน ช่วยเหลือผู้อื่นในการบริจาคด้วยสินเงินทอง แบ่งปันสิ่งของ ความรัก ความสามัคคี และแม้กระทั่งเสียสละกาย กำลังใจ ที่จะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ละความสุข ตามความเหมาะสม

หลักพุทธธรรม ยุติธรรม 5

ในการครองตน ผู้นำหรือผู้บริหารต้องมีหลักของความยุติธรรมในการปฏิบัติต่อทุกคนที่เป็นผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้ร่วมงานด้วยความเสมอภาคจึงเกิดความเลื่อมใส ศรัทธาในจริยาสรุปได้ 5 ประเภทคือ

1. **สัจจวา** คือ การแนะนำในสิ่งต่าง ๆ เป็นการดำเนินชีวิต การปฏิบัติด้วยความจริงใจด้วยใจที่สะอาดบริสุทธิ์

2. **บัณฑิตา** คือ มีความฉลาด และแนะนำสิ่งที่เป็นสัจธรรมความจริง ความเลื่อมใสที่ปวงด้วยความฉลาดรอบคอบถูกกาลเทศะ

3. **อุตสาหะเสนะ** คือ การตัดสินใจปัญหาต่างๆ ด้วยสติ ด้วยปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำ หรือผู้บริหารต้องใช้การตัดสินใจในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ทั้งในเรื่องการงาน และข้อพิพาทต่าง ๆ ของผู้ใต้บังคับบัญชาหรือเทียบเท่า บุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วยสติปัญญา ไม่ตัดสินใจด้วยอารมณ์ที่โกรธ ควรมีหลักไตรสิกขาเข้าควบคุมจิตใจ การตัดสินใจ คือ ศีล สมาธิ และปัญญา

4. **เมธาวิ** คือ การนึกถึงธรรมเป็นที่ตั้งไม่เห็นแก่สิ่งยั่วร้ายต่าง ๆ เช่น อามิสสินจ้าง การประจบสอพลอ เป็นต้น

5. **ธัมมัญชะ** คือ การไม่อาฆาต จ้องแวง ข้อนี้อำนาจบริหารควรตระหนักให้มาก ไม่ควรอาฆาตมาดร้าย จ้องแวง ต่อแวง ต่อกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ใต้บังคับบัญชาที่ทำให้ตนเองไม่พอใจในทางตรงกันข้ามควรให้อภัย เพราะในทางพระพุทธศาสนา นับถือว่า การให้อภัยเป็นกุศลสูงสุดด้วยเช่นกัน

หลักการครองคนที่ใช้ไว้ในประกอบการดำเนินชีวิต ในการทำงาน คือ
สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2544 : 9)

1. ผู้บริหารต้องยึดมั่นในกฎระเบียบข้อบังคับ ข้อกำหนด และวินัย-จรรยาบรรณวิชาชีพของข้าราชการอย่างเคร่งครัด ครบทุกประการ ทั้งนี้เป็นตัวอย่างของผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน และผู้อื่นที่ได้พบเห็นเกิดความรัก เคารพเลื่อมใสศรัทธาในตัวผู้บริหาร

2. การครองตนโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้ใต้บังคับบัญชาผู้บริหารควรปกครองด้วยหลักธรรมพรหมวิหาร 4 แบบที่ปกครองน้อง พ่อแม่ปกครองลูก ดูแลเอาใจใส่ เอื้ออาทร ให้ความรัก ความเห็นใจซึ่งกันและกัน รับฟังข้อเสนอแนะต่าง ๆ เปิดใจกว้าง สรุปลงปัญหาอันเป็นแนวทางพัฒนา ให้ความช่วยเหลือในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

3. ให้ความก้าวหน้าแก่ผู้บังคับบัญชา ผู้บริหารควรสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความรู้ความสามารถ เป็นคนดีมีคุณธรรม ให้สามารถเลื่อนยศเลื่อนตำแหน่ง มีความก้าวหน้าในหน้าที่การงานตามศักยภาพของแต่ละบุคคลด้วยความจริงใจ

ในการครองตน ผู้นำหรือผู้บริหารควรมีใจคุณธรรม-จริยธรรม ใช้หลักธรรม พุทธธรรม อันเป็นธรรมที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตตามหลักของมนุษย์สัมพันธ์อย่างเป็นรูปธรรม ย่อมทำให้สามารถครองใจคน และคุมคนได้ด้วยวิธีที่ถูกต้อง อันจะนำไปสู่การพัฒนางานองค์การให้ดีขึ้น และประผลสำเร็จได้เป็นอย่างดี

3. มีคุณธรรมเป็นการครองงาน

ผู้บริหารที่มีหลักการครองงานที่ประสบความสำเร็จได้นั้น ควรต้องมีพื้นฐานในการครองงาน ครองตน และครองคนให้ได้ดีเสียก่อน เพราะการครองตนที่ดี และเป็นตัวอย่างในการเกิดความรักความศรัทธาของผู้ใต้บังคับบัญชา และการครองตน เมื่อผู้บริหารเกิดปัญหาในการครองคน ย่อมทำให้เกิด ความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะ เกิดแรงบันดาลใจ ความตั้งใจ มีความรับผิดชอบสูง ที่จะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเมื่อบริหารแบบมีหลักและทักษะในการครองงานอย่างสมเหตุสมผล อยู่ในครรลองของวิธีการบริหารงานอันพึงประสงค์ ซึ่งเกิดจากการนำหลักบริหารงานตามหลักวิธีการที่เรียกว่า POSDCROB มีรูปแบบขั้นตอน วิธีการควบคุมงาน 7 ข้อ คือ (บุญอนันต์ บุญสนธิ, 2543 : 51)

1. การวางแผน (Plannig)
2. การจัดองค์การ (Organising)
3. การบริหารงานบุคคล (Starffing)
4. การวินิจฉัยสั่งการ (Directing)
5. การประสานงาน (Co-rodination)
6. การรายงาน (Reporting)
7. การจัดทำงบประมาณ (Bridgeting)

ซึ่งในที่นี้ผู้บริหารของสถานศึกษาใด ๆ ได้เลือกวิธีการครองงานโดยวิธีการของ POSDCROB 7 ขั้นตอน เป็นแนวทางในการบริหารงานในภาพรวมและใช้กระบวนการคุณภาพที่

เรียกว่า PDCA งานย่อยแต่ละหน่วยงาน แต่ละไตรภาคในสถานศึกษา 4 ขั้นตอนคือ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2544 : 12-13)

1. P (planting) การวางแผนงานในการปฏิบัติงาน
2. D (doing) การลงมือปฏิบัติงานการวางแผนงานข้อกำหนดขั้นตอนไว้
3. C (Cheering) การตรวจสอบผลการใช้แผนงานและปฏิบัติงาน
4. A (Accreting) การปรับปรุงและแก้ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน

ต้องมีการควบคุมหรือการครองงานที่เหมาะสมกัน นอกจากนี้ใช้หลักวิธีการ หลักวิชาการ ทฤษฎีการบริหารงานของสถานศึกษาใด ๆ ที่เป็นที่ยอมรับใช้กันทั่วไป ในช่วงต้นดังกล่าว พุทธธรรมคำสอนเป็นคตินิยมในการใช้เตือนสติ และบรรทัดฐานในการบริหารงานในลักษณะของการครองงานที่ดีมีคุณธรรม โดยหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับการครองงานที่มีอยู่มากมายหลายพุทธธรรม ซึ่งในที่นี้จะขอยกตัวอย่างหลักพุทธธรรมในการครองงาน เพื่อเป็นแนวทางพอเป็นสังเขป ดังนี้

หลักพุทธธรรม อิทธิบาท 4 เป็นหลักพุทธธรรมที่ทำให้ประสบผลสำเร็จในการทำงาน คือ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547 : 132)

1. ฉันทะ คือ มีความพึงพอใจในงานที่รับผิดชอบ
2. วิริยะ คือ มีความขยันหมั่นเพียร อดทน เสียสละในการทำงานโดยมุ่งหวังให้งานประสบผลสำเร็จ
3. จิตตะ คือ มีความฝักใฝ่เอาใจใส่งานอย่างต่อเนื่อง และการทำงานด้วยความระมัดระวัง โดยหวังผลให้งานประสบผลสำเร็จ
4. วิมังสา คือ มีความคิดไตร่ตรอง หาเหตุผลคิดแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และการพัฒนางาน

หลักพุทธธรรม สปัจริยกรรม 7

1. ธัมมัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักเหตุ
2. อตถัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักผล
3. อตตัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักตน
4. มัตตัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักประมาณ
5. กาลัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลา
6. บุริสัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักชุมชน สังคม
7. บุคคลโรปรัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักคบคน

หลักธรรม อริยทรัพย์ 7 เป็นหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการครองตน ครองคน ครองงาน คือ

1. **ศรัทธา** คือ เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ
2. **ศีล** คือ มีความประพฤติเรียบร้อย
3. **หริ** คือ มีความละเอียดต่อบาป การทุจริตไม่เชื่อตรง
4. **โศตตปปะ** คือ มีความสะดุ้ง เกรงกลัวต่อบาป
5. **พาหุสัจจะ** คือ ความเป็นคนที่ได้รับฟังมามาก
6. **จาคะ** คือ การให้เป็นสิ่งของสำหรับคนที่ควรให้

ปัญญา คือ ความรอบรู้ ทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ นอกจากนี้ การเป็นผู้บริหารที่ดี นั้น จะมีเหตุเป็นปัจจัยสำเร็จ “การตั้งใจดี” และมีสะอาด ซึ่งพระพุทธองค์ได้กำหนดแนวทางสู่การปฏิบัติตามไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. เว้นจากการทุจริต การประพฤติชั่ว ทั้งกาย วาจา และใจ
2. การประกอบการงาน อาชีพที่สุจริต ประพฤติชอบ ทั้งกาย วาจา และใจ
3. การทำใจคนให้สะอาด บริสุทธิ์ ไมโลภ ไมโกรธ ไมหลง

ผลการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับการบริหาร

หลักธรรมส่งผลต่อการครองตน มีดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดี คือ เป็นผู้มีสุขภาพกาย และ สุขภาพจิตที่ดี

1.1 มีสุขภาพกายที่ดี คือ เป็นผู้มีสุขภาพอนามัยที่ดี มีท่วงท่ากิริยา รวมทั้งการแต่งกาย ที่สุภาพ เรียบร้อย ดึงาม สะอาด และดูสง่างามสมฐานะ

1.2 มีสุขภาพจิตที่ดี คือ เป็นผู้มีอัธยาศัยใจคอที่งาม เป็นคนดี มีศีลธรรม ได้แก่ ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา

ผู้มีศรัทธา หมายถึง เป็นผู้รู้จักศรัทธาบุคคล และข้อปฏิบัติที่ควรศรัทธา ไม่ลุ่มหลง งามภายในที่ตั้งแห่งความลุ่มหลง

ผู้มีศีล คือ ผู้ที่รู้จักสำรวมระวัง ความประพฤติปฏิบัติ ทางกาย และทางวาจา ให้เรียบร้อย ดึงาม ไม่ประพฤติเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

ผู้มีสุตะ คือ ผู้ที่เรียนรู้ทางวิชาการ และได้ศึกษาค้นคว้าในวิชาชีพดี

ผู้มีจาคะ คือ เป็นผู้มึจิตใจกว้างขวาง ไม่คับแคบ รู้จักเสียสละ

ผู้มีวิริยะ คือ ผู้ขยันหมั่นเพียร ในการประกอบกิจการงานงานอาชีพ และ/หรือในหน้าที่ รับผิดชอบ

ผู้มีสติ คือ ผู้รู้จัก ยับยั้ง ชั่งใจ รู้จักคิดไตร่ตรองให้รอบคอบ ก่อนคิด พูด ทำ

ผู้มีสมาธิ คือ ผู้มีจิตใจตั้งมั่น ช่มกิเลสนิรวณ

ผู้มีปัญญา คือ ผู้มีปัญญาอันเห็นชอบรอบรู้ทางเจริญ ทางเสื่อมแห่งชีวิต ตามที่เป็นจริง

2. กัลยาณมิตตธรรม คือ ผู้มีคุณธรรมของมิตรที่ดี 7 ประการ คือ

- 1) เป็นผู้น่ารัก (ปิโย) คือ เป็นผู้ที่มีจิตใจก่อปรด้วยเมตตากรุณาพรหมวิหาร
- 2) เป็นผู้น่ารักพบปะ (ครุ) คือ เป็นผู้ที่สามารถเอาเป็นที่พึ่งอาศัยเป็นที่พึ่งทางใจ
- 3) เป็นผู้ไม่นับถือ นำเจริญใจ (ภาวนีโย) ด้วยว่า เป็นผู้ได้ฝึกฝนอบรมตนมาดีแล้ว ควรแก่การยอมรับและยกย่องนับถือ เอาเป็นเยี่ยงอย่างได้
- 4) เป็นผู้รู้จักพูดจาโดยมีเหตุผลและหลักการ (วัตตา) รู้จักชี้แจง แนะนำ ให้ผู้อื่น เข้าใจดี แจ่มแจ้ง เป็นที่ปรึกษาที่ดี
- 5) เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำที่ล่วงเกิน วิพากษ์ วิจารณ์ ชักถาม หรือขอปรึกษาหารือ ขอ ให้คำแนะนำต่างๆ ได้ (วณักขโม)
- 6) สามารถแถลงชี้แจงเรื่องที่ลึกซึ้ง หรือเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจอย่างถูกต้อง และ ตรงประเด็นได้ (คัมภีรญ จะ กะถัง กัตตา)
- 7) ไม่ชักนำไปในอฐานะ (โน จัฎฐาเน นโยชะเย) คือไม่ชักจูงไปในทางเสื่อม (อบายมุข) หรือ ไปในทางที่เหลวไหลไร้สาระ หรือที่เป็นโทษ เป็นความทุกข์ เดือดร้อน

หลักธรรมส่งผลต่อหลักการครองงาน ตามลักษณะอิทธิบาทธรรม มีดังต่อไปนี้
(พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549 : 243)

1.1 ฉันทะ ความรักงาน คือ จะต้องเป็นผู้รักงานที่ตนมีหน้าที่รับผิดชอบอยู่ และ ทั้งจะต้อง เอาใจใส่กระตือรือร้นในการเรียนรู้งาน และเพิ่มพูนวิชาความรู้ความสามารถในการทำกิจการงาน และ มุ่งมั่นที่จะทำงานในหน้าที่รับผิดชอบหรือกิจการงานอาชีพของตนให้สำเร็จเรียบร้อยอยู่เสมอ

1.2 วิริยะ ความเพียร คือ จะต้องเป็นผู้มีความขยันหมั่นเพียร ประกอบด้วย ความอดทน ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากในการประกอบกิจการงานในหน้าที่หรือในอาชีพของตน จึงจะถึงความสำเร็จ และความเจริญก้าวหน้าได้

1.3 จิตตะ ความเป็นผู้มีใจจดจ่ออยู่กับการงาน ผู้ที่จะทำงานได้สำเร็จด้วยดี มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องเป็นผู้เอาใจใส่ต่อกิจการงานที่ทำ และมุ่งกระทำงานอย่าง ต่อเนื่อง จนกว่าจะสำเร็จ ไม่ทอดทิ้งหรือวางธุระเสียกลางคัน ไม่เป็นคนจับจด หรือทำงานแบบทำๆ หยุดๆ หัวหน้าหน่วยงานหรือผู้บริหารจะต้องคอยดูแลเอาใจใส่ “ติดตามผลงาน และ/หรือ ตรวจงาน” หน่วยงานต่างๆ ภายในองค์กรของตน เพื่อประกอบการพิจารณาวินิจฉัย ตัดสินใจ และสั่งการ ให้กิจการงาน ทุกหน่วยดำเนินตามนโยบายและแผนงาน ให้ถึงความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

1.4 วิมังสา ความเป็นผู้รู้จักพิจารณาเหตุสังเกตผลในการปฏิบัติงานของตนเอง และของผู้ย่อยหรือของผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา ว่า ดำเนินไปตามนโยบายและแผนงานที่วางไว้หรือไม่ ได้ผลสำเร็จ หรือมีความคืบหน้าไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงไร มีอุปสรรคหรือปัญหาที่ควรได้รับการ ปรับปรุงแก้ไขวิธีการทำงาน หรือวิธีการบริหารกิจการงานนั้นให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้อย่างไร ขั้นตอนนี้เป็น การนำข้อมูลจากจากที่ได้ติดตามประเมินผลงานหรือตรวจงานนั้นแหลมาวิเคราะห์ วิจัย ให้ทราบเหตุผล ของปัญหาหรืออุปสรรคข้อขัดข้องในการทำงาน แล้วพิจารณาแก้ไขปัญหานั้น และปรับปรุงพัฒนาวิธี การทำงานให้ดำเนินไปสู่ความสำเร็จ ให้ถึงความสำเร็จก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปได้

อนึ่ง อิทธิบาทธรรม ข้อ “วิมังสา” คือความเป็นผู้รู้จักพิจารณาเหตุสังเกตผลในการทำงาน ให้ได้ผลดีนี้ กล่าวโดยความหมายอย่างกว้าง จะเห็นมีข้อปฏิบัติที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานในหน้าที่รับผิดชอบ หรือในการประกอบสัมมาอาชีพะ ให้ได้ผลดีและมีความเจริญมั่นคง ยิ่งกว่าข้ออื่นๆ อีก ที่ในวงวิชาการบริหาร ได้ศึกษาวิจัยเห็นผลดีมาแล้ว ได้แก่

ก) เป็นผู้มีความคิดริเริ่ม (Initiatives) ด้วยความคิดสร้างสรรค์ (Creative) โครงการ ใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์สุขแก่หมู่คณะ สังคม และประเทศชาติ และวิธีการทำงานใหม่ๆ ให้การปกครอง การบริหาร กิจการงานได้บังเกิดผลดี มีประสิทธิภาพสูงยิ่งขึ้น

ข) มีความคิดพัฒนา (Development) คือ เป็นนักพัฒนา ปรับปรุงแก้ไขสิ่งที่ล่าช้า หรือข้อบกพร่องในการทำงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

ค) เป็นผู้สำนึกในภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ (Sense of Responsibilities) สูง คือ มี สำนึกในความรับผิดชอบต่อตนเอง โดยการศึกษาหาความรู้ เพิ่มพูนศักยภาพ และ สำนึก ในการสร้าง ฐานะของตน และมีสำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม คือต่อครอบครัว ต่อองค์กรและหมู่คณะ ที่ตนรับผิดชอบอยู่ และต่อสังคมประเทศชาติ ให้เจริญสันติสุข และมั่นคง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนึกในหน้าที่ รับผิดชอบต่อสถาบันหลักทั้ง 3 ของประเทศ ชาติไทยเรา คือ

สถาบันชาติ 1 สถาบันพระพุทธศาสนา 1 และสถาบันพระมหากษัตริย์ 1 เพราะสถาบันหลักทั้ง 3 นี้ หากสถาบันใดคลอนแคลน ไม่มั่นคง ไม่ว่าจะเพราะถูกศัตรูภายใน และ/หรือ ศัตรูจากภายนอกกรุกราน ย่อมกระทบกระเทือนถึงสถาบันหลักอื่นๆ ของชาติไทยเรา ให้พลอยคลอนแคลนอ่อนแอไปด้วย

ผู้นำที่ดี จึงย่อมต้องสำเหนียก และจักต้องมีความสำนึก ในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อ สถาบันหลักทั้ง 3 นี้ อย่างจริงจัง และจะต้องรับช่วยกันดำเนินการ ให้ความคุ้มครอง ป้องกัน แก้ไข บำรุง รักษา อย่างเข้มแข็งจริงจัง และต่อเนื่อง ให้เกิดความเจริญ และความสันติสุขอย่างมั่นคง ให้ได้

ข) มีความมั่นใจตนเอง (Self Confidence) สูง นี้หมายถึง มีความมั่นใจ โดยธรรมชาติ คือ มีความมั่นใจในความรู้ ความสามารถ สถิติปัญญาและวิสัยทัศน์ และทั้งคุณธรรม คือ ความเป็นผู้มีศีล มีธรรม อันตนได้ศึกษาอบรมมาดีแล้ว มิใช่มีความมั่นใจอย่างผิดๆ อย่างหลงตัวหลงตน ทั้งๆ ที่แท้จริง ตนเอง หาได้มีคุณสมบัติและคุณธรรมดีสมจริงไม่ และจักต้องรู้จักแสดงความมั่นใจ ในเวลาคิด พูด ทำ ให้ เหมาะสมกับกาละ เทศะ บุคคล สถานที่ และ ประชุมชน ด้วย

หลักธรรมส่งผลต่อหลักการครองคน สร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับ ผู้ปฏิบัติ มีดังต่อไปนี้

1. รู้จักหลักปฏิบัติต่อกันด้วยดี ระหว่างผู้บังคับบัญชากับลูกน้อง หรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ชื่อ “เหตุภูมิทิต” มีเนื้อความว่า “เหตุภูมิทิต” คือ ทิตเบื้องต่ำ เจ้านาย หรือผู้บังคับบัญชา พึงบำรุงบำว คือผู้ใต้บังคับบัญชา ด้วยสถาน 5 คือ

1.1 ด้วยการจัดงานให้ตามกำลัง กล่าวคือ มอบหมายหน้าที่การงานให้ตามกำลังความรู้ สถิติปัญญา ความสามารถ (Put the right man on the right job - รู้จักใช้คนให้ถูกกับงาน)

1.2 ด้วยการให้อาหารและบำเหน็จรางวัล กล่าวคือ เมื่อทำดี ก็รู้จักยกย่อง ชมเชย และ/หรือ สนับสนุน อุดหนุน ให้ได้รับบำเหน็จรางวัล เลื่อนยศ เลื่อนตำแหน่งตามสมควร แก่ฐานะ เมื่อทำไม่ดี ก็ให้คำตักเตือน แนะนำ สั่งสอน ให้พัฒนาสมรรถภาพให้ดีขึ้น ถ้าไม่ยอมแก้ไขพัฒนาตนให้ดีขึ้น ก็ต้องตำหนิ และมีโทษตามกฎหมาย โดยชอบธรรม

1.3 ด้วยการรักษาพยาบาลในยามเจ็บไข้ กล่าวคือ ต้องรู้จักดูแลสารทุกข์ สุขดิบของ ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ไม่เป็นผู้แล้งน้ำใจ คือไม่ปฏิบัติกับลูกน้อง หรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา

1.4 ด้วยแจกของมีรสดีแปลกๆ ให้กิน หมายความว่า ให้รู้จักมีน้ำใจแบ่งปันของกิน ของใช้ดีๆ ให้ลูกน้อง

1.5 ด้วยปล่อยในสมัย คือ รู้จักให้ลูกน้อง หรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาได้ลาพักผ่อนบ้าง ส่วนบ่าว หรือลูกน้องผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา เมื่อเจ้านาย หรือผู้บังคับบัญชา ทำนุบำรุงอย่างนี้แล้ว ก็พึงปฏิบัติอนุเคราะห์เจ้านาย ผู้บังคับบัญชาด้วยสถาน 5 ตอบแทนด้วยเช่นกัน คือ

(1) ลูกขึ้นทำงานก่อนนาย คือ ให้รับสนองงานผู้บังคับบัญชาด้วยความขยันขันแข็ง ควรมาทำงานก่อนนาย หรือผู้บังคับบัญชา อย่างน้อย ก็มาให้ทันเวลาทำงาน ไม่มาสายกว่านาย หรือ สายกว่าเวลาทำงานตามปกติ

(2) เลิกการทำงานทีหลังนาย คือ ทำงานด้วยความขยันขันแข็ง แม้เลิกก็ควรเลิก ทีหลังนาย หรือผู้บังคับบัญชา อย่างน้อยก็อยู่ทำงานให้เต็มเวลา ไม่หนีกลับก่อนเวลาเลิกงาน

(3) ถือเอาแต่ของทีนายให้ คือ มีความซื่อสัตย์ จงรักภักดี ไม่คดโกง นาย หรือผู้บังคับ บัญชา ไม่คอร์รัปชั่น ไม่เรียกร้องต้องการโดยไม่เป็นธรรม หรือกินเหตุ

(4) ทำงานให้ดีขึ้น คือ ต้องรู้จักพัฒนาคุณวุฒิ ความรู้ ความสามารถ และวิสัยทัศน์ในการ ทำงาน ให้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพสูง

(5) นำคุณของนายไปสรรเสริญ คือ รู้จักนำคุณความดีของเจ้านาย ผู้บังคับบัญชา ไปยกย่อง สรรเสริญ ตามความเป็นจริง ในที่และโอกาสอันสมควร

กล่าวโดยย่อ ผู้บังคับบัญชา กับผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา พึงปฏิบัติต่อกัน ดังคำนักปกครอง นักบริหารแต่โบราณกล่าวว่า “อยู่สูงให้นอนคว่ำ อยู่ต่ำให้นอนหงาย”

“อยู่สูงให้นอนคว่ำ” หมายความว่า เป็นผู้ปกครอง ผู้บังคับบัญชา หรือเป็นผู้นำคน พึง ดูแลเอาใจใส่ ทำนุบำรุง ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือลูกน้องด้วยดี คือด้วยความเป็นธรรม ตามหลักธรรมของ พระพุทธเจ้า ตามที่กล่าวข้างต้นนี้ เพื่อให้ลูกน้อง หรือผู้ใต้บังคับบัญชา มีขวัญกำลังใจในการสนองงาน ได้เต็มที่ อย่าให้ลูกน้อง หรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา เกิดความรู้สึก ท้อถอย ว่าทำดีสักเท่าใด ผู้ใหญ่ ก็ไม่เหลียวแล ดังคำโบราณท่านว่า

มีปาก ก็มีเปลา เหมือนเต่าหอย

เป็นผู้น้อย แม้ทำดี ไม่มีขลัง

หรืออย่าให้ลูกน้อง หรือผู้ใต้บังคับบัญชา เกิดความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจว่า ผู้ใหญ่ไม่ ยุติธรรม มักเลือกปฏิบัติไม่เสมอกัน ดังคำที่ว่า

(เรา) ทำงานทั้งวัน ได้พันห้า

(ส่วนคนอื่น) เดินไปเดินมา ได้ห้าพัน

“อยู่ต่ำให้อนบนหาย” หมายความว่า ลูกน้อง หรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ก็พึงปฏิบัติตน ต่อเจ้านาย หรือผู้บังคับบัญชาด้วยดี รับสนองงานท่านด้วยความยินดี ด้วยใจจริง และทำงานด้วย ความเข้มแข็ง ตามหลักธรรม คือ “เหตุภูมิทิศ” ดังที่กล่าวมาแล้ว

2. เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ (Human Relation) ที่ดี ด้วยคุณธรรม คือ พรหมวิหาร ธรรม และสังคหัตถุ พรหมวิหารธรรม คุณธรรมเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่ 4 ประการ

- (1) เมตตา คือ ความรักปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นอยู่ดีมีสุข
- (2) กรุณา คือ ความสงสาร ปรารถนาให้ผู้อื่นทุกข์ เดือดร้อน ให้พ้นทุกข์
- (3) มุทิตา คือ ความพลอยยินดี ที่ผู้อื่นได้ดี ไม่คิดอิจฉาริษยากัน
- (4) อุเบกขา คือ ความวางเฉย ไม่ยินดียินร้ายเมื่อผู้อื่นถึงซึ่งความวิบัติ โดยที่เราจะช่วย อะไรไม่ได้ ก็ต้องปล่อยวางใจของเราเองด้วยปัญญา ตามพระพุทธพจน์ว่า “สัตว์โลกเป็นไปตามกรรม”

ช่วย อะไรไม่ได้ ก็ต้องปล่อยวางใจของเราเองด้วยปัญญา ตามพระพุทธพจน์ว่า “สัตว์โลกเป็นไปตามกรรม”

สังคหัตถุธรรม 4 ประการ คือ

- (1) ทาน รู้จักให้ปัน สิ่งของ ของตน แก่ผู้อื่นที่ควรให้ปัน
- (2) ปิยวาจา รู้จักเจรจาอ่อนหวาน คือ กล่าวแต่วาจาที่สุภาพอ่อนโยน
- (3) อตถจริยา รู้จักประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น
- (4) สมานัตตตา เป็นผู้มีตนเสมอ คือ ไม่ถือตัวเย่อหยิ่ง จองหอง อวดดี

คุณธรรม 4 ประการนี้ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้อื่นไว้ได้ และยังความ สัมคร สมานสามัคคี ให้เกิดขึ้นระหว่างกันและกันด้วย หรือจะเรียกว่า เป็น “หลักธรรมมหา เสนห์” ก็ได้

บทสรุป

หลักธรรม คุณธรรม จริยธรรม สำหรับผู้บริหาร เป็น การใช้หลักธรรมปฏิบัติในการ บริหารงาน ส่งผลต่อการบริหารงานที่ดีตามหลักธรรมมาภิบาล คือ นักบริหารที่ดี ยึดหลักความ ถูกต้อง มีการพิจารณาวินิจฉัยปัญหา การทำการตัดสินใจ และสั่งการด้วยความถูกต้องตาม กฎหมายบ้านเมือง และยึดหลักความเหมาะสม รู้จักคิด พุด ทำ กิจการงาน และปฏิบัติงานได้ เหมาะสม ถูกกาลเทศะ บุคคล สังคม และสถานการณ์ พร้อมกับหลักความยุติธรรม มีการวินิจฉัย สั่งการ และปฏิบัติต่อผู้อยู่ใต้ปกครอง และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ด้วยความชอบธรรม บนพื้นฐานแห่ง หลักธรรม หลักการ เหตุผล และข้อมูลที่ถูกต้อง เชื่อถือได้ และตรงประเด็น อีกทั้งหลัก “ธรรมมาภิ บาล” เมื่อกระจายเป็นข้อปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ สำหรับพระราช มหากษัตริย์ ที่ทรงใช้ปกครองพระ

ราชอาณาจักร ให้อาณาประชาราษฎร์อยู่เย็นเป็นสุข ชื่อว่า “ทศพิธราชธรรม” อันผู้ปกครอง/ผู้บริหารประเทศชาติทุกระดับ และแม้ผู้บริหารองค์กรอื่นๆ พึงใช้ประกอบ การปฏิบัติงานของตน ให้บรรลุความสำเร็จตามเป้าหมาย เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชนโดยรวม

เอกสารอ้างอิง

ทิพาวดี เมฆสุวรรณค์. (2543). “สามประสานในการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี”. นานาสาระจากรวมพลังเพื่อการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี. นนทบุรี : สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2542). การสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน.

บุญอนันต์ บุญสนธ์. (2543). พัฒนาการแนวความคิดการจัดการที่ดี. กรุงเทพมหานคร : สภาวิจัยแห่งชาติ.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2547). โรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2544). การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี รายงานประจำปี. 2542 – 2543. กรุงเทพมหานคร : ฟิสิกส์เซ็นเตอร์.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.(2544). คู่มือการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ 2542. กรุงเทพมหานคร : พี.เอ.ลิฟวิ่ง.

สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองระบอบประชาธิปไตย State of political participation issues in democratic governance

นุชทยา คมวิริยะวุฒิ* สันฐาน ชยนนท์**

บทคัดย่อ

ปัจจุบันนี้ประเทศไทยต้องประสบปัญหาต่าง ๆ มากมายไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความแตกแยกทางด้านความคิดของคนในสังคม และมีแนวโน้มที่จะขยายตัวออกไปเป็นวงกว้างหากผู้ที่เกี่ยวข้องและทุกภาคส่วนในสังคมยังไม่สามารถเจรจาข้อยุติเพื่อสร้างความเป็นธรรมให้เกิดแก่คนส่วนใหญ่ในสังคม

ดังนั้น ทางออกของประเทศไทยในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม จึงเป็นเรื่องของประชาชนทุกคนในประเทศที่ต้องร่วมกันสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริงในสังคมไทย เพื่อเป็นการขับเคลื่อนไปสู่วิถีสหประชาชาติไทยอย่างยั่งยืน โดยในส่วนของประชาชนเองต้องก้าวข้ามสู่ความเป็นพลเมืองที่มีจิตสำนึกความเป็นพลเมือง รู้จักเคารพสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค และรับผิดชอบต่อส่วนรวม และที่สำคัญคือ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยความเต็มใจโดยแสดงออกซึ่งสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีสร้างสรรค์และจรรโลงโดยรวมทั้งนี้ เพื่อให้การเมืองสามารถขับเคลื่อนได้อย่างต่อเนื่องและมั่นคง

คำสำคัญ : ประชาธิปไตย , ประชาชน

Abstract

Today, Thailand has to face many problems, whether it is economic, social and political problems. In particular, the problems of the divide of people in society and tend to expand to a wider extent if those involved and all sectors in the society are unable to negotiate a settlement to create justice for most people in society.

* Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

** College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

Therefore, the solution of Thailand in solving various problems in society is a matter of all people in the country that must jointly create a truly democratic citizenship in Thai society. In order to drive towards a sustainable democracy. In the case of the people themselves, they must step forward to become citizens with a sense of citizenship. Recognizing respect for freedom and equality and responsible for the public importantly is People must participate in politics with willingness by expressing their rights and freedom of expressing opinions freely. Through creation and sustainment So that politics can be driven continuously and steadily.

Keywords : Democracy , People , Politician

บทนำ

การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน(ประยุทธ์ หงส์ทองคำ, ม.ป.ป., หน้า13) ความหมายของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยดังกล่าวอำนาจสูงสุด หรืออำนาจอธิปไตยของปวงชน โดยประชาชนทำหน้าที่ปกครองตนเองโดยตรง (Direct Democracy) แต่ในทางปฏิบัตินั้นไม่สามารถกระทำได้ จึงเกิดรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทน (Indirect Democracy or Representative government) โดยประชาชนเลือกผู้แทนขึ้นทำหน้าที่แทนตนแล้วผู้แทนเหล่านั้นมีหน้าที่ร่วมกันกำหนดทั้งผู้ปกครอง (รัฐบาล) นโยบาย และวิธีการปฏิบัติตามนโยบาย การที่ประชาชนทำหน้าที่แทนตนนั้น เป็นกลไกที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้กระบวนการทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยทุกระบวนการ ทุกระดับ ทุกมิติ ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยต้องมีคุณสมบัติที่เอื้อหรือสนับสนุนต่อหลักการประชาธิปไตย เช่น มีความสนใจ กระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือติดตาม ควบคุม และตรวจสอบการทำงานของรัฐอย่างจริงจัง หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ประชาชนต้องมีวัฒนธรรมทางการเมืองตามทัศนะที่ว่า “กิจกรรมทางการเมืองการปกครองเป็นหน้าที่ที่ทุกคนต้องเอาใจใส่รับผิดชอบ จะหลีกเลี่ยง หรือ ปฏิเสธให้พ้นความรับผิดชอบของตนหาได้ไม่” เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชน เป็น หัวใจสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงทัศนะและมีส่วนร่วม ในการ

ตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ที่จะมีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนนอกจากจะช่วยให้การตัดสินใจของผู้เสนอโครงการหรือ รัฐบาลมีความรอบคอบและสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้นแล้ว ยังเป็นการควบคุมการบริหารงานของรัฐบาล ให้มีความโปร่งใส ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนและมีความรับผิดชอบหรือสามารถตอบคำถามของประชาชนได้ซึ่งเท่ากับเป็นการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้สมบูรณ์ มากยิ่งขึ้น (บวรศักดิ์ อวรรณโน, 2555, หน้า 24)

บทความวิชาการฉบับนี้จึงขอนำเสนอความรู้เกี่ยวกับ “การมีส่วนร่วม ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย” เริ่มตั้งแต่ ความหมายการมีส่วนร่วมและการมีส่วนร่วมทางการเมือง รูปแบบการมีส่วนร่วม ทางการเมืองระบอบประชาธิปไตย ประโยชน์และความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย กลไก การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย สิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและรัฐกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 16 ว่าด้วยเรื่องการปฏิรูปประเทศมาตรา 258 (1) ได้บัญญัติเรื่องการปฏิรูปประเทศด้านการเมือง โดยให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองรวมตลอดทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ดังนั้นการให้ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเป็นส่วนสำคัญ อย่างยิ่งในการปฏิรูปประเทศด้านการเมือง พร้อมทั้งส่งผลให้การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุขมีความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

ความหมายของการมีส่วนร่วมและการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Participation) หมายถึง การได้เข้าไปเกี่ยวข้องที่อาจเป็นการเข้าร่วมแบบทางตรง หรือทางอ้อมในการทำกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่งได้ โดยอาจจะเป็นปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนหรือองค์กรประชาชนได้อาสาเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เริ่มต้นตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติ โดยมีความเข้าใจปัญหาของตนเองและตระหนักถึงสิทธิของตน การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในด้านจิตใจและอารมณ์ความรู้สึกของบุคคลในสถานการณ์กลุ่มที่จะกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรค์ที่จะกระทำในสิ่งที่บรรลุเป้าหมายของกลุ่มและแบ่งความรับผิดชอบกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มทำให้เกิด การมีส่วนร่วมและการมีส่วนร่วมจะก่อให้เกิดความพอใจของสมาชิก และแรงใจที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จ ตลอดจนทำให้เขาได้รับการ

ยอมรับ มีความรับผิดชอบ และเกิดความนับถือตนเองมากขึ้นซึ่งการตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิก การมีส่วนร่วมจึง หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งอาจเป็นการเข้าร่วมแบบทางตรง หรือทางอ้อมก็ได้ และยังเป็นวิธีการที่ผู้นำสามารถนำมาปรับใช้ในการจูงใจและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่สมาชิกเป็นกลยุทธ์ที่จะช่วยให้มีแรงจูงใจในการดำเนินงานมากขึ้น การเข้าไปมีส่วนร่วมยังทำให้เกิดทัศนคติต่อการดำเนินกิจกรรมที่ดีขึ้น การเข้าไปมีส่วนร่วม ยังทำให้เกิดทัศนคติต่อการดำเนินกิจกรรมดีขึ้นส่งผลให้สมาชิก เกิดความพอใจ เกิดความผูกพันและมีแรงจูงใจที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จ (ถวิลวดี บุรีกุล, 2552, หน้า 15)

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation) หมายถึง การกระทำใด ๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นโดยความเต็มใจ หรือไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ไม่ว่าจะมีการจัดอย่างมีระเบียบหรือไม่ และไม่ว่าจะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องกัน จะใช้วิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ เพื่อผลในการที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายของรัฐ หรือต่อการบริหารงานของรัฐ หรือต่อการเลือกผู้นำทางการเมืองของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติก็ตาม เพื่ออิทธิพลของกลุ่มการเมืองในการเลือกกำหนด บุคคลในวงการรัฐบาล หรือกดดันรัฐบาลให้กระทำตามที่พลเมืองผู้นั้น หรือกลุ่มนั้นต้องการ ตลอดจนมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐทั้งในเมืองของการปกครองระดับท้องถิ่นและระดับชาติจะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีลักษณะที่ร่วมกันสองประการ ได้แก่

1. ต้องเป็นไปตามความสมัครใจ
2. ต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้มีอำนาจ

นอกจากนั้นกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองต้องเป็นไปตามที่ระบบการเมือง และกฎหมายกำหนดในการกระทำได้ หรืออาจใช้วิธีการที่ไม่ถูกต้อง ตามกฎหมายก็ได้

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation) ถือเป็น หัวใจสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตยเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจต่อการเมืองการปกครองของประเทศ และที่สำคัญการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและควบคุมการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และเจ้าหน้าที่รับ ภาครัฐ ได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการทางการเมือง กล่าวคือ การมีส่วนร่วม ทางการเมืองเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองให้เป็น ประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็น

ดัชนีชี้วัดที่สำคัญประการหนึ่งของระบอบประชาธิปไตยจะมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูง หรือต่ำ พิจารณาได้จากกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในส่วนกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การแสดงกิจกรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคม กิจกรรมเหล่านี้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมการเมือง และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับองค์กรทางการเมือง รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐบาล การแสดงออก ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ คือ กระบวนการทางการเมืองซึ่งจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่ประชาชนต้องการ

กลไกการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย

หลาย ๆ คนอาจมองเรื่องการเมืองเป็นเรื่องไกลตัว หรือคิดว่าเราจะเข้ามามีส่วนทางการเมืองนั้นยากหรือห่างไกลตัวเรา จริง ๆ แล้วไม่ใช่เสมอไป

1. การใช้สิทธิเลือกตั้ง

เป็นการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองขั้นพื้นฐานตามหลักประชาธิปไตย การเลือกตั้งที่ดีควรมีหลัก 1 คน 1 เสียง มีความเท่าเทียมกันของเสียงเลือกตั้ง ซึ่งทุกคนมีอยู่แล้ว คนละหนึ่งเสียงเท่ากัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรนำมาใช้ หรือจะยอมเสียสละเสียงไม่ไปใช้สิทธิที่เรียกว่า การนอนหลับทับสิทธิ ก็อยู่ที่การตัดสินใจ ของคนแต่ละคนแต่ทางที่ดีทุกคนควรรักษาสิทธิของตัวเองโดยการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เลือกตัวแทนที่เราต้องการ เพื่อคะแนนเสียงของเราแม้จะ 1 เสียงแต่มีค่าที่จะเป็นพลังในการเปลี่ยนแปลงสังคมขึ้นได้

2. สอดส่องการเลือกตั้งให้สุจริตเที่ยงธรรม

การสอดส่องการเลือกตั้ง เป็นที่ยอมรับของหลาย ๆ ประเทศที่พัฒนาแล้วมอง การเลือกตั้งที่ดี ควรโปร่งใส ทุกคนสามารถเข้ามาสังเกตการณ์เลือกตั้งได้ สามารถเข้ามาตรวจสอบได้ จึงจะเกิดการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรม การสอดส่องการเลือกตั้งไม่จำเป็นต้องสอดส่องแค่ช่วงที่เลือกตั้งเท่านั้น แต่เราสามารถ สอดส่องตั้งแต่กระบวนการเลือกตั้งทั้งหมดที่เข้าข่ายไม่มีความยุติธรรมหรือการออกกฏอะไรของ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ที่ออกมาเอื้อผลประโยชน์ของนักการเมืองบางกลุ่มหรือไม่ นี่แหละคือหน้าที่ของนักสังเกตการณ์เลือกตั้ง รวมไปถึงหลังเลือกตั้งที่เราต้องตรวจสอบการนับคะแนน การเลือกตั้งซ่อม ไปถึงการตรวจสอบการทำงานว่ามีความเป็นธรรมเกิดขึ้นกับทุกฝ่ายหรือไม่

3. หนุนแรงค้ำให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมทางการเมือง

การส่งเสริมหรือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร แลกเปลี่ยนทัศนคติความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์บ้านเมือง พูดคุยเรื่องการทำงานของรัฐบาล รวมไปถึงการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล เป็นการจุดประกายเริ่มต้น เพื่อให้ทุกคน หันมาสนใจในการตั้งคำถามเกี่ยวกับการทำงาน

ของรัฐบาลว่าโครงการแต่ละโครงการที่นำเงินภาษีของเราไปใช้นั้น สมเหตุสมผลหรือไม่ ก็เป็นการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองที่ทุกคนสามารถทำได้ไม่ยาก

4. ติดตามข่าวสาร ซึ่งในยุคปัจจุบันนี้ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เราสามารถเข้าถึงได้ง่าย แต่ข้อเสียก็ย่อมมีการเข้าถึงข้อมูลที่ยากและหลากหลายสิ่งสำคัญคือ ความถูกต้องของข้อมูลที่เราได้รับ ควรใช้วิจารณญาณในการรับข่าวสารเข้าไป มีการบิดเบือนหรือไม่ ข้อมูลข่าวสารนั้นเป็นข้อมูลที่มีการมุ่งร้ายออกมาโจมตีฝ่ายตรงข้ามหรือไม่ การติดตามสถานการณ์การเลือกตั้ง การตามข่าวของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ถึงความคืบหน้าในการจัดการเลือกตั้งไปถึงไหนแล้ว การปลดล็อกพรรคการเมือง รวมไปถึงกฎหมายออกมาช่วงเลือกตั้งว่าเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายหรือไม่ ก็ถือได้ว่าเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของเราแล้ว

จะเห็นได้ว่าการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ไม่ยาก และไม่ใช้เรื่องไกลตัวอีกต่อไป หลายคนพยายามหลีกเลี่ยงการเมือง ตราบใดที่เรายังอยู่ใต้อำนาจ เราจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองให้มากที่สุด เพื่อรักษาผลประโยชน์ที่ทุกคนในสังคมควรได้รับอย่างเป็นธรรม

สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

1. ประชาชนที่เป็นกลุ่มคนชั้นกลางขึ้นไปมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองดี แต่ก็ปฏิเสธที่จะเข้าร่วมทางการเมืองในรูปแบบที่เป็นทางการหรือการใช้สิทธิ์เลือกตั้งเพราะขาดความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อพฤติกรรมของนักการเมืองและพรรคการเมืองที่สังกัดอยู่นอกจากนี้วิถีชีวิตในโลกเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ทำให้คนกลุ่มนี้มีความเร่งรีบในการดำรงชีวิตแสวงหาความมั่งคั่ง ความก้าวหน้าในหน้าที่การงานและชีวิตส่วนตัว โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าชาติที่เป็นสาธารณชนทำให้ไม่สนใจการมีส่วนร่วมทางการเมือง (ฐานิตา เฉลิมช่วง, 2559, หน้า 84-85)

2. ปัญหาด้านพรรคการเมือง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยมีสาเหตุอีกประการหนึ่งคือการขาดองค์กรหรือสถาบันทางการเมืองที่คอยกระตุ้นให้ประชาชนมีความกระตือรือร้นทางการเมืองอยู่เสมอ และเป็นกลุ่มก้อน สถาบันทางการเมืองที่สำคัญคือ “ระบบพรรคการเมือง” ในปัจจุบันพรรคการเมืองยังเป็นองค์กรที่อ่อนแอและขาดความเป็นสถาบันที่ต่อเนื่องดีพอปัญหาที่สำคัญที่สุดของพรรคการเมืองไทย คือ การขาดองค์กรที่ซับซ้อนพอที่จะเผชิญกับสมาชิกเพื่อสนับสนุนผู้นำทางการเมืองคนใดคนหนึ่งเท่านั้นพรรคการเมืองทุกพรรคไม่ว่าพรรคเล็กหรือพรรคใหญ่มีสาขาพรรคน้อยมาก สาขาบางแห่งมีแต่รูปแบบที่เป็นทางการเท่านั้นไม่มีบทบาทอะไร

3. ปัญหาวัฒนธรรมทางการเมืองและการศึกษา วัฒนธรรมทางการเมืองที่มีส่วนร่วมในการกระตุ้นให้ประชาชน มีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นคือ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย หรือ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมสำหรับเมืองไทย มีงานวิจัยหลายเรื่องสรุปและแสดงถึงว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยไม่สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะประชาชนโดยทั่วไปเชื่อว่าการเมือง หรือการบริหารประเทศเป็นเรื่องของคนกลุ่มน้อยบางกลุ่มเท่านั้น อีกประการหนึ่งคนไทยยังเห็นว่าการเมืองเป็นเรื่องของผลประโยชน์อย่างชัดแจ้งจนเกินไป การเมืองเป็นเรื่องของความ “สกปรก” ความรู้สึกเช่นนี้ทำให้ประชาชนขาดความศรัทธาหรือความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง แต่เข้ามามากจะมีจุดประสงค์อย่างอื่น เช่น เพื่อแลกเปลี่ยนกับเงินทองหรือการช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ใช่เป็นเรื่องของสำนึกทางการเมือง ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยอีกประการหนึ่งที่ไม่สนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การยอมรับในอำนาจนิยมของความเป็นข้าราชการ นั่นคือ ประชาชนโดยทั่วไปมองว่า ข้าราชการชั้นผู้นำ เมื่อข้าราชการแนะนำหรือชักจูงไปในทางใดประชาชนจึงมักปฏิบัติตามโดยไม่โต้แย้ง ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักการของประชาธิปไตยด้านการศึกษารจัดการเรียนการสอนยังคงยึดนโยบายจากส่วนกลางยังไม่มีกระจายอำนาจทางการศึกษาลงไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนก็เช่นกัน ยังคงเป็นบทบาทของผู้บริหารและครูเท่านั้นนักเรียนและผู้ปกครองยังไม่มีส่วนร่วมในการจัดการการศึกษาให้เป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่น

บทสรุป

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นรากฐานสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากระบบการปกครองประชาธิปไตยแบบผู้แทนโดยประชาชนเลือกผู้แทน (รัฐบาล) ขึ้นทำหน้าที่แทนตนนั้นยังไม่สามารถสนองตอบและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยได้อย่างทั่วถึง การมีส่วนร่วมทางการเมือง ของประชาชนจึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมบทบาทผู้แทน เพื่อให้ ผู้แทนทำหน้าที่แทนประชาชนได้เข้าใจปัญหาและความต้องการ ของประชาชน การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ใช่เฉพาะเป็นการ เลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการควบคุม ตรวจสอบ ติดตามการทำงานของรัฐ หน่วยงานของรัฐ รวมทั้ง มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาลในนโยบาย การบริหาร ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ และวิถีชีวิตของประชาชน การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังเป็นเครื่องชี้วัดพัฒนาการทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย ประเทศที่พัฒนาการเมือง การ

ปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับที่ดีแล้ว ก็มักจะกำหนดให้ประชาชนในทุกระดับมีสิทธิส่วนร่วมในทางการเมือง

อย่างไรก็ตามควรเพิ่มบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะประชาชนคือคนสำคัญ ประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย หากประชาชนที่เป็นเจ้าของอำนาจที่แท้จริงนั้นยังไม่ตระหนักถึงอำนาจที่ตนมีอยู่สิ่งที่จะแก้ไขปัญหานี้คือการที่พลเมืองจะต้องเป็นพลเมืองกระตือรือร้น เป็นประชาชนที่พร้อมด้วยแนวคิดประชาธิปไตย มีความกระตือรือร้นที่จะปกป้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของตน และคุ้มครองประโยชน์สาธารณะเป็นสิ่งสำคัญ

เอกสารอ้างอิง : References

ฐานิตา เฉลิมช่วง, ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับเทศบาลจังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสารชุมชนวิจัย ปีที่ 10 (ฉบับที่ 1). หน้า 84-85. (1 มกราคม – 9 เมษายน 2559).

ถวิลวดี บุรีกุล. (2552). พลวัตการมีส่วนร่วมของประชาชน: จากอดีตจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. กรุงเทพฯ : กราฟฟิคดีไซน์และการพิมพ์, หน้า 15.

บวรศักดิ์ อูวรรณโน, (2555). ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy). กรุงเทพฯ : ฟรินติง ฮอลล์ม, หน้า 24.

ประหยัด หงส์ทองคำ, (ม.ป.ป.). การพัฒนาทางการเมืองโดยกระบวนการปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : พาพาสม, หน้า 13.

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/article/article_20180531155204.pdf. (24 มิถุนายน 2562).

หลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย. (ออนไลน์).

แหล่งที่มา : https://www.ect.go.th/dec/ewt_dl_link.php?nid=75.

Taweesak Kunyochai, (2007). Around The World. (ออนไลน์).

แหล่งที่มา : <http://www.satit.up.ac.th/BBC07/AroundTheWorld/pol/40.htm>

แนวทางการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์ในประเทศไทย

Guidelines for participation of cooperative members in Thailand

ชนาภา พงษ์ไผ่ * สัจจธรรณ ชยนนท์**

บทคัดย่อ

การมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์ เป็นการร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสมัครใจ ในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการที่จัดทำขึ้น เพื่อให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสหกรณ์อย่างต่อเนื่อง จึงทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์ จึงหมายถึง การให้สมาชิกสหกรณ์ร่วมกันคิด และตัดสินใจ กำหนดทิศทางของการพัฒนาสหกรณ์ อย่างไรก็ตามหากมีผู้จัดประชุมที่สามารถเอื้ออำนวยให้ทุกคนคิดและแสดงออกโดยอิสระก็จะเกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ความแตกต่างทั้งหลายก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ และก่อให้เกิดพลังที่จะนำสหกรณ์ไปสู่ความสำเร็จและเป้าหมายของสหกรณ์ร่วมกันดังนั้น แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์มีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้ 1) ระยะเวลาและสถานที่ในการมีส่วนร่วมกันการจัดความรู้ 2) การมีส่วนร่วมอาจเกิดขึ้นไม่สม่ำเสมอหรือตลอดเวลา 3) การมีส่วนร่วมรับรู้สภาพปัญหาโดยส่วนร่วม 4) การมีส่วนร่วมมีมิติทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดยทางด้านปริมาณ ถ้ามีคนมามีส่วนร่วมจำนวนมากก็มีความสัมพันธ์ระหว่างกันดี ทำให้องค์กรทางสังคมก่อตัวขึ้น ส่วนทางด้านคุณภาพ ควรให้มีส่วนร่วมเสมอภาคกันจึงจะถือว่ามีคุณภาพดี

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, สมาชิกสหกรณ์

Abstract

Participation of cooperative members is a cooperation in the performance of duties by voluntary participation in joint thinking and decision making, Evaluation, participation in the benefits of the project, that allow members to continuously

*Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

**College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

participate in cooperative development. Therefore, resulting in the participation process of cooperative members, it means that members of the cooperative together think and decide the direction of cooperative development. However, if there is a meeting organizer that can allow everyone to think and express themselves independently, they will learn each other. Differences cause new knowledge. and create the power to lead the cooperative to success and the goal of cooperative reservations. The guidelines for the development of participation of cooperative members are as follows: 1) Duration and place of participation in knowledge management 2) Participation may occur irregularly or constantly. 3) Participation, awareness of the problem by participation 4) Participation has dimensions in both quantity and quality. By quantity, If there is a large number of people involved, there is a good relationship, that makes the social organizations rise, but quality side should have equal participation so it is considered as good quality.

Keywords: Participation, Cooperative Members

บทนำ

การสหกรณ์ในประเทศไทยกำเนิดขึ้นครั้งแรกใน พ.ศ.2459 ที่จังหวัดพิษณุโลก นับระยะเวลาถึงปัจจุบันกว่า 100 ปี ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา สหกรณ์ได้เข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาความเป็นอยู่ของสมาชิก ซึ่งเป็นประชาชนในทุกอาชีพ ทั้งการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และชุมชน อย่างเป็นรูปธรรม อาทิ เช่น การเป็นโรงเรียนประชาธิปไตย เป็นแหล่งการเรียนรู้การบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมของประชาชน การรับผิดชอบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความสำเร็จเชิงธุรกิจของสหกรณ์ จากการดำเนินการรวบรวมการผลิตการแปรรูปผลิตภัณฑ์ การจัดหาสินค้ามาจำหน่าย การตลาดชุมชน การตลาดระหว่างประเทศ การดำเนินธุรกิจเครดิต ธุรกิจบริการต่างๆ และระบบสหกรณ์เป็นเครื่องมือหนึ่งในการขับเคลื่อนประเทศ ทั้งนี้ การที่ระบบสหกรณ์จะเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ระบบสหกรณ์จะต้องมีความเข้มแข็ง ยืนหยัดต่อสู้ในภาคธุรกิจได้ และเป็นที่พึ่งของสมาชิกให้ได้เสียก่อน โดยปัจจุบันระบบสหกรณ์ยังมีปัญหาที่สะสมมาอย่างยาวนาน ซึ่งยังรอการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรมจากทุกภาคส่วน

ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดความหมายของคำว่า “สหกรณ์ หมายถึง คณะบุคคลซึ่งร่วมกันดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมโดยช่วยตนเอง

และช่วยเหลือซึ่งกันและกันและได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ ” ทั้งนี้ได้มีการกำหนดประเภทของสหกรณ์ที่รับจดทะเบียนไว้ทั้งหมด 7 ประเภท ประกอบด้วย 1) สหกรณ์การเกษตร 2) สหกรณ์ประมง 3) สหกรณ์นิคม 4) สหกรณ์ออมทรัพย์ 5) สหกรณ์ร้านค้า 6) สหกรณ์บริการ และ 7) สหกรณ์เครดิตยูเนียน โดยวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสหกรณ์ขึ้นมานั้นส่วนใหญ่เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาในด้านการทำมาหากินของสมาชิกที่เหมือน หรือคล้ายคลึงกัน หรือมีความต้องการบริการที่เหมือนกัน และเป็นปัญหาที่สมาชิกแต่ละคนไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้เพียงตามลำพังหรือตั้งขึ้นมาเพื่อดำเนินการให้สมาชิกได้รับประโยชน์ในการประกอบอาชีพของตนมากกว่าที่แต่ละคนเคยได้จากการดำเนินกิจการเพียงตามลำพัง (กรมส่งเสริมสหกรณ์ ม.ป.ป.)

ทั้งนี้ได้ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 122 ตอนที่ 63 ก วันที่ 4 สิงหาคม 2548 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ.2548 เป็นต้นไป โดยมีความหมายของสหกรณ์ในแต่ละประเภทดังนี้

1.สหกรณ์การเกษตร คือ สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในกลุ่มผู้มีอาชีพทางเกษตรรวมตัวกันจัดตั้งขึ้นและจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลต่อนายทะเบียนสหกรณ์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกดำเนินกิจกรรมร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ไขความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพ และช่วยยกฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้น

2.สหกรณ์ประมง คือ สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่ชาวประมง หรือผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพ โดยที่แต่ละคนไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงไป แก้ไขปัญหาให้ลุล่วงไปได้ตามลำพัง บุคคลเหล่านี้จึงรวมตัวกัน โดยยึดอุดมการณ์การช่วยตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

3.สหกรณ์นิคม คือ สหกรณ์การเกษตรในรูปแบบหนึ่งที่มีการดำเนินการจัดสรรที่ดินทำกิน โดยการก่อสร้างปัจจัยพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกไปกับการจัดหาสินเชื่อไปในการผลิต และสิ่งของที่จำเป็น การแปรรูปการเกษตร การส่งเสริมอาชีพ และการให้บริการสาธารณสุขแก่สมาชิก

4.สหกรณ์ร้านค้า คือ สหกรณ์ที่ผู้บริโภครวมกันจัดตั้งขึ้น เพื่อจัดหาสินค้าเครื่องอุปโภคมาจำหน่ายแก่สมาชิกและบุคคลทั่วไป ในต่างประเทศนิยมเรียกว่า “สหกรณ์ของแม่” โดยจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มีสภาพเป็นนิติบุคคลเพื่อแก้ไขความเดือดร้อนในการซื้อเครื่องอุปโภคบริโภค และเพื่อผดุงฐานะความเป็นอยู่ของตนและหมู่คณะ

5.สหกรณ์บริการ คือ สหกรณ์ที่จัดตั้งตาม พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 โดยมีประชาชนจำนวนไม่น้อยกว่า 10 คนขึ้นไป ที่มีอาชีพเดียวกัน หรือที่ได้รับความเดือดร้อนในเรื่อง

เดียวกันรวมกันโดยยึดหลักการประหยัด การช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ

6.สหกรณ์ออมทรัพย์ คือ สถาบันการเงินแบบหนึ่งที่มีสมาชิกเป็นบุคคลที่มีอาชีพอย่างเดียวกัน ทำงานที่เดียวกันหรืออาศัยในชุมชนเดียวกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการออมทรัพย์ และให้กู้ยืมเมื่อเกิดความจำเป็นหรือเพื่อก่อให้ประโยชน์นอกวง และได้รับการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542

7.สหกรณ์เครดิตยูเนียน คือ สหกรณ์เอนกประสงค์ในชุมชนตั้งขึ้นโดยความสมัครใจของสมาชิกที่อยู่ในวงสัมพันธ์เดียวกัน เช่น อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน ประกอบอาชีพเดียวกันหรือในสถานที่เดียวกัน หรือมีกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นให้สมาชิกประหยัดและอดออม รู้จักช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะเป็นพื้นฐานในการสร้างความมั่นคงแก่ตนเองและครอบครัว

ปัญหาการดำเนินงานกิจการสหกรณ์

จากการศึกษาพบว่า การดำเนินงานกิจการสหกรณ์ มีปัญหาในหลายด้าน ซึ่งสามารถแยกประเด็นปัญหาได้ ดังนี้ 1 ปัญหาด้านบุคคลของสหกรณ์

1.1 สมาชิก

เป็นปัญหาที่สำคัญในการดำเนินงานของสหกรณ์ของประเทศไทย เพราะองค์กรทุกองค์กรจะสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็ต่อเมื่อองค์กรนั้นมีทรัพยากรมนุษย์ที่ดีมีคุณภาพ ซึ่งสมาชิกถือเป็นทรัพยากรหนึ่งขององค์กรที่มีความสำคัญ แต่ไม่ใช้ในฐานะผู้บริหาร หรือดำเนินงานโดยตรงแต่เป็นผู้ใช้บริการและเป็นเจ้าของสหกรณ์ที่มีความสำคัญ แต่ไม่ใช้ในฐานะผู้ให้บริการ หรือดำเนินงานโดยตรง แต่เป็นผู้ใช้บริการและเป็นเจ้าของสหกรณ์นั่นเอง ในปัจจุบันสหกรณ์ส่วนใหญ่ ไม่ได้คำนึงถึงการเป็นเจ้าของสหกรณ์ตามอุดมการณ์ของสหกรณ์ที่ว่าเป็นความร่วมมือกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ไขปัญหาในการประกอบอาชีพ และยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น แต่กลับมองเพียงแค่ต้องการผลประโยชน์ที่จะได้รับ เช่น สหกรณ์ร้านค้า ส่วนใหญ่จะสนใจเพียงว่าสินค้ามีราคาถูกกว่าท้องตลาดเท่านั้น เป็นต้น นอกจากนี้ สมาชิกบางรายยังขาดวินัยและความรับผิดชอบต่อสหกรณ์ ไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบและวัตถุประสงค์ที่สหกรณ์กำหนด เช่น สหกรณ์การเกษตร สมาชิกบางรายกู้เงินไปโดยไม่ได้นำไปเพื่อการประกอบอาชีพ แต่กลับใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่นๆ ทำให้เกิดการผิมนัดชำระหนี้ส่งผลเสียต่อสหกรณ์ อาจเกิดสินเชื่อที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Non-Performing Loan : NPL) เป็นต้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า สมาชิกเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อการดำเนินกิจการ แต่ปัจจุบันยังคงขาดความรู้ ความเข้าใจ ขาดการมีส่วนร่วมของกิจการสหกรณ์ และขาดความมีวินัยของสมาชิก ในการเป็นเจ้าของสหกรณ์ จึงทำให้เกิดปัญหาที่ส่งสมานานรอกการแก้ไขอย่างจริงจัง จากทั้งสหกรณ์เองและหน่วยงานของรัฐ

1.2 คณะกรรมการดำเนินการ

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์มาจากการได้รับเลือกตั้งจากสมาชิก เพื่อให้หน้าที่บริหารงานสหกรณ์แทนสมาชิกทั้งหมด โดยพัฒนาสหกรณ์ให้มีความเจริญรุ่งเรืองและความก้าวหน้า มั่นคง สร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาแก่สมาชิก ถือว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของสหกรณ์ ซึ่งปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้น จะเป็นเรื่องของการบริหารงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ ขาดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับสหกรณ์ บทบาทภารกิจ และไม่มีความเป็นมืออาชีพ การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการก็จะเป็นการเลือกจากคนภายในกลุ่มที่จัดตั้ง อาจจะไม่มีความรู้ และประสบการณ์ด้านบริหาร และปัญหาการทุจริตต่อหน้าที่ ส่งผลให้สหกรณ์ไม่สามารถดำเนินกิจการให้มีประสิทธิภาพได้

1.3 เจ้าหน้าที่สหกรณ์

เจ้าหน้าที่สหกรณ์ เป็นบุคลากรที่สำคัญในการดำเนินงานของสหกรณ์ เนื่องจากเป็นผู้ปฏิบัติงานในสหกรณ์ ประกอบด้วย ผู้จัดการ ผู้ช่วยผู้จัดการ หัวหน้าฝ่ายทั่วไป เจ้าหน้าที่ธุรการ เจ้าหน้าที่การเงิน เจ้าหน้าที่บัญชี เจ้าหน้าที่สินเชื่อ โดยทั้งหมดเป็นผู้ที่ให้บริการแก่สมาชิก ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นกับเจ้าหน้าที่สหกรณ์ส่วนใหญ่จะเป็นการดำเนินงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ เจ้าหน้าที่มีศักยภาพไม่เพียงพอ ขาดความรู้ ความเข้าใจในกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์อย่างถ่องแท้

2. ปัญหาด้านการจัดการภาครัฐ

ปัญหาโครงสร้างและระบบสหกรณ์ ซึ่งสหกรณ์ของไทยอยู่ภายใต้ระบบราชการ มีกฎระเบียบเป็นกรอบในการดำเนินงาน มีหน่วยงานราชการกำกับดูแล และคอยตรวจสอบการดำเนินกิจการของสหกรณ์ซึ่งดูเหมือนจะมีการควบคุมตรวจสอบอย่างเคร่งครัด เนื่องจากอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐค่อนข้างกว้าง ไม่สามารถควบคุมได้อย่างทั่วถึงทุกสหกรณ์ โดยจะมีการประเมินเพียงแค่ภาพรวมเท่านั้น ซึ่งไม่สามารถแก้ปัญหาและหาแนวทางป้องกันได้ทันท่วงที

3. ปัญหาด้านการดำเนินธุรกิจ

ปัญหาด้านการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาด้านเงินทุนไม่เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิก การขาดแหล่งเงินทุน ต้องอาศัยธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินอื่น ๆ ซึ่งดอกเบี้ยค่อนข้างสูงและไม่คล่องตัวเท่าที่ควร ส่งผลให้มีต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น

แนวทางในการแก้ไขปัญหาสหกรณ์

1. การแก้ไขปัญหาด้านบุคลากรของสหกรณ์

ปัญหาด้านบุคลากร คือ การขาดความรู้ ความเข้าใจในบริบทของสหกรณ์ ขาดการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการสหกรณ์ในฐานะความเป็นเจ้าของสหกรณ์ การขาดวินัยของสมาชิก และการขาดธรรมาภิบาลของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ และเจ้าหน้าที่สหกรณ์ในการดำเนินกิจการสหกรณ์ โดยปัญหาทั้งหมดสามารถแก้ไขได้หากบุคลากรของสหกรณ์มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง มีธรรมาภิบาล ซึ่งการแก้ไขสามารถดำเนินการโดยจัดฝึกอบรมให้ความรู้แก่บุคลากร

2. การแก้ไขปัญหาด้านการจัดการภาครัฐ

รองศาสตราจารย์ จุฑาทิพย์ ภัทรวาท ได้ให้ความเห็นในรายการซีซีดีจัดเต็ม ปฏิรูปประเทศไทย เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2558 ว่า การแก้ปัญหาโครงสร้างและระบบสหกรณ์จะดำเนินการได้จะต้องมีการปรับโครงสร้างทั้งระบบซึ่งจะต้องมีการปฏิรูปกฎหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์สามารถดำเนินการได้อย่างอิสระ คำนึงถึงหลักการ และเจตนารมณ์ และควรบูรณาการหน่วยงานภาครัฐให้เป็นหนึ่งเดียวโดยคำนึงถึงสมาชิกสหกรณ์เป็นหลัก โดยยกระดับการพัฒนาสหกรณ์ให้สามารถแข่งขันกับผู้ค้า คู่แข่ง สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สมาชิกและชุมชนได้

ทั้งนี้ ในการปฏิรูปสหกรณ์ของประเทศไทย ได้มีการเสนอแนวทางจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการสหกรณ์เป็นองค์การอิสระเพื่อเป็นหน่วยงานกลางในการพัฒนาและกำกับการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียน และสนับสนุนให้สหกรณ์ออมทรัพย์ที่มีความเข้มแข็งร่วมกันจัดตั้งเป็น “ธนาคารสหกรณ์” เพื่อเพิ่มความหลากหลายของการบริการทางการเงินและสร้างความมั่นคงให้แก่สหกรณ์ที่เข้าร่วมก่อตั้ง เช่นเดียวกับ Rabobank ของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ และ DZ Bank ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน เป็นต้น (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2558)

3. การแก้ไขปัญหาด้านการดำเนินธุรกิจ

ปัญหาด้านการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ ซึ่งส่วนใหญ่จะประสบปัญหาด้านแหล่งเงินทุนและการแข่งขันในตลาด โดยเป็นปัญหาที่สหกรณ์ส่วนใหญ่ไม่สามารถแก้ไขได้เพียงลำพัง ต้องอาศัยกลไกของภาครัฐช่วยเหลือสนับสนุน เช่น การจัดหาแหล่งเงินทุนที่มีต้นทุนต่ำ โดยมีภาครัฐให้การสนับสนุนด้วยแล้ว การแข่งขันในด้านธุรกิจของสหกรณ์ต่าง ๆ ก็สามารถแข่งขันในตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพเช่นกัน

ผู้เขียนมีความเห็นว่า ระบบสหกรณ์เป็นระบบที่ดี สามารถพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นให้แก่ประชาชนในทุกสาขาอาชีพ ซึ่งรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ แต่การดำเนินการของสหกรณ์ในประเทศไทยปัจจุบันยังคงมีปัญหาที่กำลังรบกวนแก้ไขจากทุกภาคส่วน ซึ่งการที่จะแก้ปัญหาที่สะสมอย่างยาวนานได้ จำเป็นต้องมีการแก้ปัญหาทั้งระบบ การสร้างความรู้ ความเข้าใจ ให้แก่สมาชิก และสามารถตรวจสอบกันเองเพื่อป้องกันการทุจริต การตรวจสอบ และกำกับดูแล โดยกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ จะต้องดำเนินการเชิงรุกในการตรวจสอบควบคุมกิจการสหกรณ์อย่างใกล้ชิด เมื่อมีข้อสงสัยหรือเกิดปัญหา ควรรีบดำเนินการตรวจสอบ ทำให้สหกรณ์ของประเทศไทยสามารถยืนหยัดอยู่ในภาคธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลนำพาประเทศให้มีความเจริญยิ่งขึ้นไป

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน การพัฒนาทั้งในการแก้ไขปัญหาและป้องกันปัญหาโดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมวางแผน ร่วมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ร่วมติดตามประเมินผลและรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน และเครือข่ายทุกรูปแบบในพื้นที่ การมีส่วนร่วมที่เป็นอิสระโดยความสมัครใจ ในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือ การปฏิบัติและร่วมกันประโยชน์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา การให้ประชาชน ร่วมกันคิดและตัดสินใจกำหนดทิศทางการพัฒนาการดำรงชีวิต ร่วมปฏิบัติตามแผนของกลุ่มหรือของชุมชนและรับประโยชน์ร่วมกันโดยรัฐเป็นเพียงผู้สนับสนุน

การร่วมคิดและตัดสินใจภายในกลุ่มเป็นเรื่องยากที่จะทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมจริง ๆ และเป็นอิสระในการแสดงออก เพราะสมาชิกในกลุ่มมีศักยภาพ ฐานะอำนาจทางสังคมแตกต่างกัน ปัจจัยวัฒนธรรมบางประการเป็นอุปสรรคต่อความเป็นอิสระในการแสดงออก คนแต่ละคนต่างมีมุมมองในการตัดสินใจคุณค่าเรื่องต่างๆ ไม่เหมือนกัน

การมีส่วนร่วม เป็นการเข้าไปเกี่ยวข้องทางความคิด จิตใจ อารมณ์ และทางกาย การมีส่วนร่วมมีความหมายทั้งในด้านปริมาณ และคุณภาพ การมีส่วนร่วมครอบคลุมทั้งมิติด้านความสามารถ เวลา และโอกาสที่จะมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมเป็นปรากฏการณ์ที่มีความหลากหลาย เป็นความพยายามร่วมกันในสหกรณ์ เพื่อแก้ปัญหาและบรรลุความต้องการของตนเอง สหกรณ์ โดยเริ่มจากการ รับรู้ร่วมกัน คิดร่วมกัน และ กระทำร่วมกันในโครงการอย่างต่อเนื่อง

หลักการมีส่วนร่วม	ปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน	ผู้มีส่วนร่วม
รับรู้ร่วมกัน		สมาชิกสหกรณ์
คิดร่วมกัน		ฝ่ายจัดการสหกรณ์
กระทำร่วมกัน		คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

จากภาพ แสดงแนวคิดหลักการมีส่วนร่วม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของสหกรณ์ และคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ โดยทุกฝ่ายต้องรับรู้ร่วมกัน คิดร่วมกัน กระทำร่วมกัน หากทั้งสามฝ่ายใช้หลักการมีส่วนร่วมดังกล่าวจะทำให้การบริหารงานของสหกรณ์ไม่มีข้อบกพร่องในการดำเนินงาน

องค์กรแห่งการเรียนรู้

ความสำคัญของการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม

1. ก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในการปฏิบัติงานที่มุ่งหวัง
2. กระบวนการตัดสินใจสามารถรองรับพฤติกรรมของบุคคลในองค์กรได้กว้างขวางและเกิดการยอมรับได้
3. เป็นหลักการของการบริหารที่เป็นผลต่อการดำเนินการเชิงวิเคราะห์ด้วยเหตุผลวิวัฒนาการเพื่อความคิด (การเปิดกว้าง) การระดมความคิด (ระดมสมอง) ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจได้
4. ลดช่องว่างของระบบการสื่อสารในองค์กรและขจัดปัญหาความขัดแย้งได้

ขั้นของความสำเร็จที่ส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมและบุคคลยอมรับอาจ ได้แก่

1. การเรียนรู้ในกิจกรรมของตน เป็นผลต่อความรู้สึกในการอยากรู้ และอยากเข้าไปมีส่วนร่วม
2. สร้างข่ายงานได้ โดยพึ่งพาต่อกัน ทั้งเพื่อน ผู้บังคับบัญชา หรือผู้ใต้บังคับบัญชา
3. เรียนรู้การทำงานเป็นกลุ่มมีขั้นตอนอย่างไร

ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมของบุคคลในองค์กรที่สำคัญ

คือ แรงจูงใจ และภาวะของบุคคล (ผู้นำ)

แรงจูงใจ คือ สิ่งที่เป็นตัวกระตุ้น เพื่อก่อให้เกิดการกระทำของพลังในบุคคลส่งผลต่อการแสดง ซึ่งพฤติกรรมและวิธีการในการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายหลักที่ต้องการ เพราะแรงจูงใจที่มีผลต่อกระบวนการทำงาน

ลักษณะของแรงจูงใจจะแสดงออกได้โดยลักษณะพฤติกรรมซึ่งมีหลายทิศทางขึ้นอยู่กับบุคคลและ ขึ้นกับธรรมชาติแห่งความต้องการของบุคคลด้วย ทั้งนี้ มีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา โดยเป็นไปตามความปรารถนา ความคาดหวัง ของตนเอง

ความสำคัญของแรงจูงใจต่อกระบวนการมีส่วนร่วม มีคำกล่าวว่า “ผู้บริหารที่ดีคือ ผู้ที่สามารถทำงานให้สำเร็จได้โดยผู้ร่วมงาน” การที่องค์กรหรือผู้บริหารขององค์กรต้องให้ความสำคัญและนำมาใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ของงาน เพื่อส่งผลให้

1. การร่วมมือร่วมใจเพื่องาน
2. ความจงรักภักดีและซื่อสัตย์ต่อองค์กร
3. เกื้อหนุนให้เกิดระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อผลในการกำกับควบคุมในองค์กร
4. การเกิดความสามัคคีในองค์กรหรือกลุ่ม
5. มีศรัทธาความเชื่อมั่นต่อตนเองและกลุ่ม

ภาวะผู้นำ มีผลต่อการมีส่วนร่วมขององค์กรหรือบุคคลในองค์กรในทิศทางของกระบวนการตัดสินใจ เพราะการมีแรงจูงใจให้ปฏิบัติหรือการมีส่วนร่วมให้ปฏิบัติใด ๆ

ทฤษฎีและแนวคิดการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเจตนารมณ์หลักของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และต่อเนืองมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และมีบัญญัติอยู่ในกฎหมายต่าง ๆ อีกมากมายอีกทั้งพระราชกฤษฎีกาด้วยหลักเกณฑ์และการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีพุทธศักราช 2546 ก็ได้ให้ความสำคัญของการให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางให้มีการปฏิรูประบบราชการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารราชการแผ่นดินอีกด้วย (ถวิลวดี บุรีกุล , 2551, หน้า 3)

Rose (อ้างถึงใน สานิตย์ บุญชู, 2527, หน้า 7) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ กล่าวคือชุมชนใดที่ได้เปิดโอกาสได้มีเข้ามามีส่วนร่วมมากเท่าใด ก็ทำให้การพัฒนาชุมชนนั้นสามารถเป็นไปได้โดยสะดวกและสามารถดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ได้ทั้งนี้โดยมีความเชื่อพื้นฐานที่ว่า คนมีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงคุณค่าของความคิดและสมรรถภาพของคนเรานั้นจะไม่มี ความหมาย ถ้าหากขาด การมีส่วนร่วมกับบุคคลอื่น

(สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2546, หน้า 144) ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจ ในการกำหนด นโยบายพัฒนาท้องถิ่นและมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากบริการ รวมทั้งมีส่วนในการ

ควบคุมประเมินผลโครงการต่างๆ ของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่ามี 2 ลักษณะ คือ

1.การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

ยศวีร์ คงสวัสดิ์ (2548, หน้า 28) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลหรือหลายส่วนร่วมกันทำงานเพื่อส่วนร่วม การที่เข้ามามีส่วนร่วมของบุคคลมีสาเหตุหลายประการ เช่น มีผลประโยชน์ร่วมกัน มีแรงจูงใจเป็นตัวจริง ถูกปลุกกระดมให้เข้ามามีส่วนร่วม

เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์ (2549, หน้า 17) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การที่ประชาชนซึ่งประกอบไปด้วยบุคคล กลุ่ม และองค์กรมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการการป่าและทรัพยากร อาทิ การรับรู้ข่าวสาร การแสดงความคิดเห็น และชี้ประเด็นปัญหา การตัดสินใจ กำหนดนโยบาย การวางแผน การจัดการ การได้รับประโยชน์ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ การติดตามการประเมินผล การแก้ไขปัญหาอุปสรรค ต้องมีอุดมการณ์ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกันและมีประโยชน์ร่วมกัน

2.การมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการ และโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตนเองและได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527, หน้า 183) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุ จุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งทำให้เกิดความมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546, หน้า 4) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม คือ ร่วมการตัดสินใจ เป็นไปอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค มิใช่มีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้นและการเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นจนแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2531, หน้า10) ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขันและอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคลผู้มีส่วยได้เสียในทุกขั้นตอนของโครงการหรือ

งานพัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมอำนาจ การตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบ และมั่นใจมากขึ้นว่าผู้เข้าร่วม ทุกคนจะได้รับประโยชน์เสมอภาคกัน

สรุปได้ว่า การเปิดโอกาสให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมวางแผน ตัดสินใจและปฏิบัติตามแผน ร่วมตรวจสอบติดตามประเมินผลและการร่วมรับผิดชอบ ในเรื่องต่าง ๆ ทั้งในการแก้ไขปัญหาและป้องกันปัญหา อันมีผลกระทบมาถึงตัวของบุคลากรเอง ชุมชนและเครือข่ายทุกรูปแบบในพื้นที่

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ซึ่ง อคิน รพีพัฒน์ (อ้างถึงใน ยุพาพร รูปงาม, 2545, หน้า 7-9) ได้สรุปไว้ ดังนี้

1. ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion)

Maslow (อ้างถึงใน อคิน รพีพัฒน์, 2527 ,หน้า 7-8) กล่าวว่า การเกลี้ยกล่อม หมายถึง การใช้คำพูดหรือการเขียน เพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำ ซึ่งการเกลี้ยกล่อมมีประโยชน์ ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการปฏิบัติงาน จะต้องมึศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะ เกลี้ยกล่อม

2. ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership)

การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจเพื่อบรรลุเป้าหมายหรือ วัตถุประสงค์ร่วมกัน เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการรวมกลุ่มคน อาจมีผู้นำทำให้เกิดความ ร่วมมือปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพ มีความคิดสร้างสรรค์ การสร้างผู้นำที่ดีย่อมนำไปสู่การมีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่างๆ (ยุพาพร รูปงาม, 2545, หน้า 8)

องค์ประกอบการมีส่วนร่วมมี 3 ด้าน คือ 1) ต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายชัดเจน 2) ต้องมีกิจกรรมเป้าหมายการให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วม และ 3) ต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย

7. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

หลักการสำคัญของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนมี ดังนี้ (ชิต นิลพานิช และกุลธนา พงศธร, 2532, หน้า 362)

1. หลักการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างทางราชการกับทางประชาชน โดยยึดถือความ ศรัทธาของประชาชนที่มีต่อหน่วยงานหรือต่อบุคคล
2. หลักการขจัดความขัดแย้ง ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์และความคิด จะมีอิทธิพลต่อการ ดำเนินงานพัฒนาเป็นอย่างมากเพราะจะทำให้งานหยุดชะงักและล้มเหลว

3. หลักการสร้างอุดมการณ์และค่านิยมในด้านความขยัน ความอดทน การร่วมมือ และการพึ่งตนเอง เพราะอุดมการณ์เป็นเรื่องที่จะจูงใจประชาชนให้ ร่วมสนับสนุนนโยบาย และเป้าหมายการดำเนินงาน ก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน
4. การให้การศึกษอบรมอย่างต่อเนื่องเป็นการส่งเสริมให้คนมีความรู้ความคิด ช่วยให้ประชาชนมั่นใจในตนเองมากขึ้น ประชาชนมีโอกาสทดลองคิด ปฏิบัติ รู้จักวิเคราะห์เห็นคุณค่าของงาน และนำไปสู่การเข้าร่วมในการพัฒนา
5. หลักการทำงานเป็นทีม สามารถนำมาใช้ในการแสวงหาความร่วมมือในการ พัฒนาได้อีก
6. หลักการสร้างพลังชุมชน การรวมกลุ่มกันทำงานจะทำให้เกิดพลังในการทำงานและทำให้งานเกิดประสิทธิภาพ

สรุป

การมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์ หมายถึง การมีส่วนร่วมที่เป็นอิสระโดยความสมัครใจ ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ และร่วมประเมินผลในระยะเวลาและสถานการณ์ในการมีส่วนร่วมกับใคร การมีส่วนร่วมนั้นมีมิติทั้งด้านปริมาณและด้านคุณภาพ ซึ่งมีส่วนร่วมเป็นจุดหมายปลายทาง การมีส่วนร่วมนั้นเป็นกระบวนการทางสังคมและการศึกษา ตามสถานการณ์นั้นการมีส่วนร่วมต้องคำนึงถึงการร่วมแรงอย่างแข็งขัน ต้องมีคณะผู้บริหารร่วมพิจารณา เพื่อวางแนวทางในการดำเนินงานสหกรณ์ให้เหมาะสม และการมีส่วนร่วมรับรู้ปัญหาของสมาชิก

เสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์มีดังนี้

1. การสร้างศรัทธา ไม่ได้เกิดจากการเรียกร้องของสมาชิกสหกรณ์ แต่เกิดจากความร่วมมือของสมาชิกที่มีความศรัทธาทำให้เกิดการมีส่วนร่วมที่ดีกับสหกรณ์
2. แรงจูงใจ (Motivation) สิ่งที่เป็นตัวกระตุ้นเพื่อก่อให้เกิดการกระทำพลังงานในบุคคล เช่น จ่ายเงินปันผล เงินเฉลี่ยคืน และเบี้ยประชุม เป็นต้น จัดสวัสดิการ เช่น กองทุนฌาปนกิจ สงเคราะห์สมาชิกครอบครัว และจัดกิจกรรมทัศนศึกษาดูงานนอกสถานที่ เป็นต้น
3. การประชาสัมพันธ์ มีป้ายสำนักงาน มีมุมความรู้ เอกสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารตามสื่อต่างๆ เช่น จัดทำวารสาร ออกข่าวประกาศตามหอกระจายข่าวในหมู่บ้าน หรือลง Web Side ของสหกรณ์
4. การแก้ไขปรับปรุงระเบียบข้อบังคับและหลักเกณฑ์ต่างๆเช่น การให้หลักสิทธิพิเศษแตกต่างกันตามระดับการจัดชั้นสมาชิก

สำหรับปัญหาในการมีส่วนร่วมที่แท้จริงมีสาเหตุมาจากสมาชิกสหกรณ์ทั้งสิ้น โดยสมาชิกทุกคนมีพื้นฐาน และที่มาแตกต่างกันไม่ว่า จะเป็นพื้นฐานทางครอบครัว สถานภาพทางเศรษฐกิจ ความเชื่อ วัฒนธรรม และพื้นฐานในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน จึงทำให้สมาชิกสหกรณ์มีทัศนคติ ความคิดเห็น การประพฤติปฏิบัติในเรื่องแตกต่างกันซึ่งความแตกต่างทำให้เกิด ความขัดแย้งทางความคิดหรือเกิดความขัดแย้งในการปฏิบัติงาน

เอกสารอ้างอิง : References

- กรมส่งเสริมสหกรณ์. (ม.ป.ป.). (2560). **ประเภทของสหกรณ์**. สืบค้น 30 มิถุนายน 2562 จาก <https://www.cpd.go.th/cpdth2560/index.php/component/k2/item/185>
- ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร. (2532). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ชนบท. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปสำหรับการพัฒนาระดับตำบล หมู่บ้าน. พิมพ์ ครั้งที่ 3 หน่วยที่ 8 .นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.**
- ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. (2551). **คู่มือการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในระดับจังหวัด**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- ทีมงานพัฒนาการจัดการความรู้ (KM.Team). (2549). **การจัดการความรู้(KM) : แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์**. พิษณุโลก : สำนักงานสหกรณ์ จังหวัดพิษณุโลก
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2546). **การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณี ตัวอย่าง**. กรุงเทพมหานคร: 598 Print.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ยุพาพร รุปงาม. (2545). **การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานงบประมาณในการปฏิรูประบบราชการ**. กรุงเทพฯ : ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ยศวีร์ คงสวัสดิ์. (2548). **การมีส่วนร่วมของสมาชิกศูนย์เศรษฐกิจชุมชน อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่**. เพาะ : มหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาเขตสารสนเทศพะเยา.
- เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมณ์. (2549). **การมีส่วนร่วมของประชาชน**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วันรักษ์ มีงมณี นาकिन. (2531). **การพัฒนาชนบทไทย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศูนย์นวัตกรรมเพื่อสังคมและการมีส่วนร่วม. (2553). **แนวทางการขับเคลื่อนปฏิรูประบบสหกรณ์
ไทย**. สืบค้น 4 พฤษภาคม 2558

सानิตย์ บุญชู. (2527). **การพัฒนาชุมชน : การมีส่วนร่วมของประชาชน**. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (2546). **การสังเคราะห์สารนิพนธ์
บัณฑิตกองทุนหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและการ (พิมพ์ครั้งที่ 1)**.
กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาสถาบัน.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2558). **การปฏิรูปสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิต
ยูเนียน. ใน เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการปฏิรูปเศรษฐกิจการเงินและ
การคลังสภาพัฒนาการแห่งชาติวาระที่ 13 การปฏิรูปการเงินฐานรากและสหกรณ์ออม
ทรัพย์** . กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

อคิน รพีพัฒน์. (2527). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคม และ
วัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.

การเมืองบนพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา

Politics on Buddhists Approach

กาญจนา คำจตุติ* พรรษา พุฒยงกูร**

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีพระพุทธศาสนาเป็นความเชื่อและความศรัทธา บาป บุญ คุณ และโทษ ในการดำเนินชีวิต จากสถาบันทางสังคม เช่น สถาบันครอบครัว ที่ปลูกฝังในเรื่องความซื่อสัตย์ ดังนั้นจะเห็นว่าบางครั้งเมื่อมีการซื้อเสียงขายสิทธิ รับเงินมาแล้วก็ไม่กล้าบิดพลิ้ว ทำให้การเมืองไทยตกอยู่ในวังวนเดิมๆ ไม่สามารถแยกความต้องการกับความรับผิดชอบต่อสังคมและความถูกต้องที่ควรเป็น ออกจากบุญคุณที่ต้องทดแทนด้วยรับเงินแล้วต้องลงคะแนนเสียง ถึงแม้ว่าจะจำนวนไม่มากก็ตามแต่ ทำให้เกิด **ระบอบประชาธิปไตยแบบแทนคุณ** ดังนั้นประชาธิปไตยที่มีพื้นฐานทางพระพุทธศาสนาและการกล่อมเกลากลับจากสถาบันทางสังคม จึงเป็นประชาธิปไตยแบบที่เห็นๆ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน แม้ว่าเวลาจะผ่านไปเนิ่นนานก็ตาม ไม่ใช่เหตุบังเอิญที่ว่าประชาชนไม่มีความรู้ แต่ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการกล่อมเกลากลับจากสถาบันทางสังคมและประพฤติปฏิบัติตามวิถีชีวิตในสังคมวิถีพุทธ และกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม ส่งผลให้กลุ่มวัยที่พึ่งพาหรือยึดถือเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน ก็ขึ้นอยู่กับข้อมูลจากสื่อที่ได้รับ ทำให้พฤติกรรมเบี่ยงเบนหรืออิงตามกระแสตามสื่อ และขาดการนำหลักโยนิโสมนสิการ ในการแยกแยะระหว่างบุญคุณกับความถูกต้องหน้าที่ สิทธิ เสรีภาพ

คำสำคัญ: การเมือง, พื้นฐาน, พระพุทธศาสนา

Thai society is a society that has Buddhism as a belief and faith. From social institutions such as family institutions instilled in honesty. Therefore, it can be seen that sometimes when buying rights to sell audio already received money and did not dare to reclaim. Causing the Thai politics to fall into the original revival can not separate the needs and social responsibility and the correctness that should be leaving the merit that must be replaced by receiving money and having to vote. Although not many. But resulting in a democracy instead of you.

* ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

Therefore, democracy, which has a Buddhist basis and finesse from social institutions. Therefore is a democracy that is seen from the past to the present. Although the time has passed for a long time not a coincidence that people do not have knowledge. But partly as a result of the reverence of social institutions and behaving in a way of life in a Buddhist society and social transfer processes. As a result, the age groups that rely on or capture media are part of daily life. Depending on the information from the media received causing deviating behavior or based on media flow and lack of **Yoniso manasikarn** principles. In distinguishing between merit and correctness, duty, rights, freedom

Keywords: Politics, basic, Buddhism

บทนำ

สังคมไทยเป็นสังคมเมืองพุทธ สังคมแห่งความเชื่อในบุญ บาป สังคมที่มีสถาบันทางสังคมเป็นตัวชี้้นำทางการเมืองเป็นสังคมที่มีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ เช่น กรณีกรุงเทพมหานคร เมื่อพรรคใดชนะการเลือกตั้งจะเห็นว่าคะแนนและจำนวน สส. ก็จะชนะแบบขาดลอยจากครั้งที่ผ่านมา จากอดีต เช่น พรรคชาติไทย พรรคประชาธิปัตย์ พรรคประชากรไทย พรรคไทยรักไทย พรรคประชาธิปัตย์ พรรคพลังธรรม พรรคเพื่อไทย พรรคพลังประชารัฐ จะเห็นว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ และสมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม แต่ระบอบสฤษดิ์ หรือสมัยพอลุมนูญก็สนับสนุนให้สถาบันนี้กลับมาดำรงฐานะอันสูงสุดของชาติได้อย่างดั้งเดิม และถ้อยคำที่ว่า “ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข” เริ่มปรากฏอยู่อย่างเป็นทางการในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๑๑ โดยในคำปรารภระบุว่า “ตามวิวัฒนาการปรากฏว่าระบอบการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขนั้น เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของปวงชนชาวไทยเป็นการถาวรมั่นคงตลอดมา สภาร่างรัฐธรรมนูญลงมติกำหนดสาระสำคัญเป็นการทั่วไปว่า ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข” และในช่วงที่การเมืองเปิดของมวลชนใน พ.ศ.๒๕๑๖-๒๕๑๙ สถาบันกษัตริย์ได้ถูกใช้เป็นสัญลักษณ์หยิบยกขึ้นต่อต้านอุดมการณ์คอมมิวนิสต์หรือ “ฝ่ายซ้าย” ในฐานะที่เป็นสัญลักษณ์ของ “ความเป็นไทย” หลังจากนั้นคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินได้อ้างความมั่นคงของสถาบันนี้เป็นเหตุผลหนึ่งในการยึดอำนาจใน พ.ศ.๒๕๑๙ จนกระทั่ง พ.ศ.๒๕๕๗ ได้อ้างว่าประเทศไทยมีการปกครองแบบประชาธิปไตย เนื่องจากยังคงมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และโน้มหน้าด้วยคำขวัญว่า “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” เพื่อเน้นการสร้างความรักภักดีและการแสดงออกถึงความเป็นศูนย์รวมจิตใจ

การเมือง

การเมือง คือ อำนาจในการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน ซึ่งหมายถึงการกำหนดและบังคับใช้ กฎ ระเบียบ ของสังคมอย่างยุติธรรม เพื่อสนองตอบประโยชน์สุขของประชาชนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันตามหลักการ

ความสำคัญของการเมือง

ถ้ามองการเมืองในระดับประเทศ การเมืองจะเป็นเรื่องซึ่งเกี่ยวข้องกับทุกๆ ชีวิตที่อาศัยอยู่ในประเทศนั้นๆ สำหรับในระดับประเทศนั้นอำนาจทางการเมืองถูกใช้ในการเป็นเครื่องมือในการจัดการปกครอง การดูแล จัดการให้มนุษย์อยู่กันอย่างเป็นธรรมและเป็นระเบียบ ดังนั้น การเมืองจึงเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ การเมืองยังเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับอำนาจและการแบ่งปันผลประโยชน์ต่างๆ ในสังคม ถ้ารัฐใดหรือประเทศใดมีระบบการเมืองที่ดี มีสถาบันทางการเมืองที่มั่นคง มีนักการเมืองที่มีคุณภาพ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน หรือนักการเมืองนำประโยชน์ของประชาชนมาเป็นตัวตั้ง ประโยชน์ส่วนตนเป็นตัวรอง ประเทศนั้นนั้นก็จะเป็นเจริญ เข้าถึงและแก้ปัญหาของประชาชนได้จริง ประเทศนั้นก็จะเป็นเจริญรุ่งเรือง และพัฒนาก้าวหน้าไปในทิศทางที่ถูกต้อง คนเราเมื่ออาศัยอยู่ในที่ใดรัฐไหนก็ย่อมต้องผูกพันกับระบอบการเมืองของรัฐนั้นๆ ระบอบการเมืองของแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันตามภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ สภาพแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม แนวคิด ความเชื่อ และอุดมการณ์ทางการเมือง ระบบการเมืองการปกครองที่สำคัญที่สุดในปัจจุบันคือ ระบอบประชาธิปไตย และระบอบเผด็จการ ซึ่งระบบการเมืองที่แตกต่างกันนั้นย่อมส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนที่แตกต่างกัน หรือตัวอย่างใกล้ตัว เช่น การเมืองในระดับจังหวัดซึ่งมีตัวอย่างให้เห็นในหลายๆ จังหวัดในประเทศไทย

ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับสังคม

ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่ตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่า มนุษย์นั้นเกิดมา มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันทุกคน ไม่ว่าบุคคลนั้นจะรวยหรือยากจน มีการศึกษาสูงเพียงใดก็ตาม มนุษย์ทุกคนนั้นก็มีความเสมอภาคกัน เพราะทุกคนต้องตกอยู่ภายใต้บังคับกฎหมายเดียวกัน ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจปกครอง ผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองจึงเป็นคนๆ เดียวกัน และรัฐจะต้องปฏิบัติต่อบุคคลทุกคนโดยเสมอเหมือนกัน ไม่มีใครตัวใหญ่กว่าใคร จึงไม่มีใครมารังแกใครได้ ใครทำผิดกฎหมายของห้องก็ต้องถูกลงโทษ จะใช้กำลังรังแกคนอื่น เพื่อไม่ให้ตนเองต้องถูกลงโทษไม่ได้ แต่ถ้าเป็นการปกครองในระบอบเผด็จการนั้น สิทธิและเสรีภาพของประชาชนจะถูกจำกัด และขาดความเสมอภาคกัน เพราะอำนาจการปกครองอยู่ที่คนๆ เดียวหรือกลุ่มเดียว ผู้ปกครองจึงมีสถานะไม่เท่ากับผู้ใต้ปกครอง สังคมก็มีโครงสร้างทางสังคมที่หลากหลาย มีสถาบันต่างๆ เช่น สถาบันครอบครัว ที่ทำงาน โรงเรียน เมื่อสถาบันเหล่านี้มีประเด็นเรื่องการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางการเมืองที่แตกต่างกันออกไป เพราะเกี่ยวเนื่องกับผลประโยชน์ หรือการอบรม

สั่งสอนให้เกิดการคล้อยตามหรือยอมทำตามเพื่อความอยู่รอดในสังคมนั้น จึงทำให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างกันออกไปตามความสัมพันธ์กันในสังคมนั้นๆ

วัฒนธรรมทางการเมือง (Political culture) เป็นแบบแผนพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองและองค์การทางการเมือง ที่เกิดจากการเรียนรู้และการกลมกลืนทางการเมือง (Political Socialization) อันได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน โรงเรียน กลุ่มอาชีพ กลุ่มศาสนา และสื่อสารมวลชน ซึ่งมีแบบแผนความเชื่อ พฤติกรรม ความรู้สึก ทักษะคติ ค่านิยม ซึ่งได้ถ่ายทอดเป็น สืบทอดกันมาและยึดถือปฏิบัติเป็นแบบแผนของสังคม ดังนั้น ความเชื่อ ค่านิยม ที่สืบทอดกันมานั้นถือเป็นฐานรากที่สำคัญของระบอบการเมืองการปกครองของประเทศ

พื้นฐานทางระบบความเชื่อ (Belief) ค่านิยม (value) ทักษะคติ (Attitude) และบรรทัดฐาน (Norm) อันส่งผลกระทบต่อวิถีทางการเมือง จะเห็นว่าวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นเรื่องของความรูสึกนึกคิดที่อยู่ในจิตใจของบุคคล และความรู้สึกนึกคิดนี้เป็นแนวทางหรือรูปแบบหรือมาตรฐานของแต่ละบุคคลที่จะใช้ในการประเมินเหตุการณ์หรือการรับรู้ทางการเมืองของบุคคลนั้น ผลของการประเมินการเมืองนี้จะแสดงออกมาในรูปแบบต่างๆ เช่น การแสดงความคิดเห็น การออกเสียงเลือกตั้ง การประท้วง การยอมรับ หรือการปฏิบัติตาม เป็นต้น และวัฒนธรรมทางการเมืองจำเป็นต้องมีอยู่รูปแบบการปกครองของทุกประเทศ โดยจะแตกต่างกันไปตามความเชื่อ ค่านิยมที่ได้รับการกลมกลืนทางการเมือง (Political Socialization) ตามสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองนั้นๆ

วัฒนธรรมทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมือง จะเป็นปัจจัยช่วยธำรงรักษาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยได้นั้นต้องเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ซึ่งเกี่ยวข้องกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทย พื้นฐานของวัฒนธรรมทางการเมือง ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) ความโน้มเอียงด้านองค์ความรู้หรือการรับรู้ (Cognitive orientations) คือ ความรู้ความเข้าใจและความเชื่อของประชาชนที่มีต่อระบบการเมือง ๒) ความโน้มเอียงด้านสะท้อนความรู้สึก (Affective orientations) คือ ความรู้สึกทางอารมณ์ที่ประชาชนมีต่อระบบการเมือง เช่น ระหว่างความชอบกับไม่ชอบ ระหว่างความพอใจกับไม่พอใจ ๓) ความโน้มเอียงด้านการประเมินค่า (Evaluative orientations) คือ การใช้ดุลพินิจตัดสินใจให้ความเห็นต่างๆ เกี่ยวกับกิจกรรมและปรากฏการณ์ทางการเมือง เช่น ตัดสินระหว่างดีกับไม่ดี เป็นประโยชน์กับไม่เป็นประโยชน์ ซึ่งการตัดสินนี้จะใช้ข้อมูล ตรรกะและอารมณ์ความรู้สึกเข้ามาประกอบด้วย

วัฒนธรรมทางการเมืองที่มนุษย์สร้างขึ้น มิใช่สิ่งที่มนุษย์ทำตามสัญชาตญาณ เมื่อมนุษย์ที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกัน ในสังคมเดียวกันทำความตกลงกันเป็นแนวทางปฏิบัติ เพื่อว่าสมาชิกในสังคม

จะได้เข้าใจตรงกันและยึดระบบเดียวกัน หรืออาจเรียกระบบที่สมาชิกในสังคมได้ตกลงในความหมายแล้วนี้ว่า ระบบสัญลักษณ์

ตามที่ปรากฏเป็นข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์ ความสำเร็จและความล้มเหลวของระบบการปกครองขึ้นอยู่กับ “วัฒนธรรมทางการเมือง” ของสังคม การที่กรุงศรีอยุธยาต้องพ่ายแพ้ต่อกรุงหงสาวดีถึง ๒ ครั้งในประวัติศาสตร์ หรือการที่ราชวงศ์อลองพญาของพม่าต้องล้มสลายด้วยอำนาจจักรวรรดินิยมของอังกฤษ ก็เพราะวัฒนธรรมการแสวงหาอำนาจโดยปราศจากกฎเกณฑ์ (หรือหลักของศีลธรรม) ประกอบกับวัฒนธรรมของความคิดที่ไม่วางใจซึ่งกันและกันในหมู่ผู้นำผู้ปกครอง

วัฒนธรรมทางการเมือง คือ แบบแผนของทัศนคติ และทัศนคตินี้จะเป็นฐานที่สำคัญอันก่อให้เกิดกิจกรรมทางการเมืองขึ้น มีองค์ประกอบหลายประการ ได้แก่ ความโน้มเอียงทางการรับรู้ ซึ่งเป็นการรับรู้ตามความเชื่อที่มีต่อการเมือง ซึ่งอาจจะถูกต้องหรือไม่ก็ได้ ประการที่สอง คือ ความรู้สึกเกี่ยวข้อง หรือยอมรับในเรื่องเกี่ยวกับการเมือง และประการสุดท้าย คือความโน้มเอียงทางการประเมินค่า คือ การประเมินค่าความคิดเห็น ค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่ครอบงำทางสังคม จึงเป็นตัวกำหนดค่านิยม และปทัสถานสำหรับโต้เถียงและตัดสินใจทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นผลผลิตของอุดมการณ์ของผู้ปกครองและผู้ที่ถูกทอด เนื่องจากผู้ปกครองใช้วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรมทางการเมือง

ประเภทของวัฒนธรรมทางการเมือง

อัลมอนต์ (Almond) และ เวอร์บา (Verba) ได้จำแนกวัฒนธรรมทางการเมืองออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ (Parochial Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองและสังคมดั้งเดิมที่ยังไม่มีบทบาททางการเมือง ไม่มีความรู้ ความเข้าใจ และความผูกพันที่ตนเองมีต่อระบบการเมืองโดยทั่วๆ ไป จึงไม่มีความคิดที่จะร่วมทางการเมือง รวมทั้งไม่ได้ตั้งความหวัง หรือข้อเรียกร้องจากระบบการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองประเภทนี้ปรากฏในสังคมจารีตประเพณีแบบดั้งเดิมหรือชนเผ่าที่มีการปกครองง่ายๆ ไม่ซับซ้อน

๒) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่สมาชิกของสังคม มีความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองโดยทั่วๆ ไป ในลักษณะยอมรับอำนาจรัฐ เคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมายแต่ไม่เรียกร้อง ไม่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะถือว่าการเมืองเป็นเรื่องของผู้มีอำนาจบารมี ประชาชนเป็นผู้ใต้บังคับบัญชาหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามนโยบายเท่านั้น

๓) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participant Political Culture) คือ วัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมที่ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ มีความผูกพันต่อระบบการเมือง จะเรียกร้องหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ระบบการเมืองตอบสนองข้อเรียกร้อง ซึ่งประชาชนรู้สึกว่าเขาสามารถก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้

ลูเซียน พาย (Lucien W. Pye) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมทางการเมือง มี ๔ ความหมาย ได้แก่

๑. วัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับความไว้วางใจหรือ ความไม่ไว้วางใจของบุคคลต่อบุคคลอื่น หรือต่อสถาบันทางการเมือง เช่น การมีความศรัทธา หรือความเชื่อมั่นต่อสถาบัน หรือต่อผู้นำทางการเมือง

๒. วัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับทัศนคติต่ออำนาจทางการเมืองซึ่งจะสะท้อนถึงการยอมรับและความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองหรือผู้นำกับประชาชนทั่วไปซึ่งทัศนคตินี้ ส่งผลโดยตรงที่จะทำให้ประชาชนให้ความร่วมมือหรือต่อต้านอำนาจทางการเมืองของผู้ปกครอง

๓. วัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับเสรีภาพ และการควบคุมบังคับทางการเมือง กล่าวคือวัฒนธรรมทางการเมืองในสังคมนั้น ให้การยอมรับหรือเคารพต่อเสรีภาพของประชาชนมากน้อยเพียงใดหรือมุ่งเน้นการใช้อำนาจบังคับเพื่อให้เกิด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

๔. วัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับความจริงรักภักดี และยึดมั่นในสังคมการเมืองของบุคคล กล่าวคือ วัฒนธรรมทางการเมือง ช่วยสร้างเอกลักษณ์ทางการเมืองให้แก่บุคคลในสังคมนั้นยึดมั่นร่วมกัน และพร้อมที่จะต่อสู้ ปกป้องรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์นั้นให้คงอยู่ต่อไป อาจจะเป็นโดยการยอมเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม หรือสละผลประโยชน์ระยะสั้นเพื่อผลประโยชน์ระยะยาว เป็นต้น

ศ.ดร. สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้สรุปลักษณะที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองจากคำนิยามที่มีผู้เชี่ยวชาญท่านอื่นให้ไว้ว่ามี ๓ ประการ คือ

ประการแรก วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบในการคิดเรื่องการเมืองหรืออำนาจของคนในสังคมหนึ่ง แบบในการคิดนี้เป็นทั้งความรู้ ความเชื่อ อุดมการณ์ ค่านิยมทางการเมืองหรือที่เกี่ยวกับอำนาจ เป็นสิ่งที่สั่งการหรือผลักดันการเมือง ถ้าเหตุการณ์เป็นไปตามค่านิยมของคนกลุ่มนั้นๆ ก็จะถือว่ามีความแล้วก็นิยมชมชอบ หากไม่ตรงกับระบบคุณค่าก็จะไม่นิยมชมชอบ เป็นต้น

ประการที่สอง วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบในการกระทำหรือดำเนินการทางการเมือง รัฐศาสตร์เองก็ใช้คำว่าบรรทัดฐาน ซึ่งทางสังคมวิทยาถือว่าเป็นมาตรฐานเกี่ยวกับพฤติกรรม พฤติกรรมใดเป็นสิ่งที่ควรที่ชอบหรือไม่ถูก ไม่ควรตามบรรทัดฐานย่อมจะได้รับสิทธิอนุมัติจากสังคม หากฝ่าฝืนหรือละเมิดบรรทัดฐานก็จะถูกลงโทษ ตีฉีนิินทา เป็นต้น

ประการที่สาม คือ ส่วนที่เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่ Verba ใช้คำว่าสัญลักษณ์ซึ่งอาจเป็นทั้งวัตถุ เช่น ธงชาติ ตราครุฑ หรือที่ไม่เป็นวัตถุ เช่น ลัทธิความเชื่อ ความรู้ ระเบียบปฏิบัติ ค่านิยม อุดมการณ์ทางการเมืองก็ได้

วัฒนธรรมการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับการเมือง การปกครอง ส่วนประกอบที่สำคัญของวัฒนธรรมทางการเมือง คือ ค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติ ที่บุคคลมีต่อระบบการเมืองการปกครอง และแสดงออกโดยการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองถูกกำหนดขึ้นหรือได้รับอิทธิพลจากภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา โดยผ่านกระบวนการ อบรมหล่อหลอมของสังคมในระดับต่างๆ แล้วถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนรุ่นต่อไปอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในแต่ละช่วงเวลา

สถาบันทางสังคม

บทบาทความสำคัญและความสัมพันธ์ของสถาบันทางสังคม คือ รูปแบบพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม เพื่อสนองความต้องการร่วมกันในด้านต่างๆ และเพื่อการดำรงอยู่ของสังคมโดยส่วนรวม แบบแผนพฤติกรรมต่าง ๆ ให้เป็นไปตามบรรทัดฐานทางสังคมที่มีความชัดเจนแน่นอน และเป็นไปตามวัฒนธรรมของแต่ละสังคม

สถาบันทางสังคม หมายถึง กฎเกณฑ์หรือระเบียบแบบแผนของสังคม ที่เป็นแนวทางการประพฤติในสังคม และแต่ละสังคมมีความต้องการและความจำเป็นหลายอย่าง จึงจำเป็นต้องมีสถาบันทางสังคมหลายสถาบัน เช่น

สถาบันครอบครัว คือ แบบแผนพฤติกรรมของคนที่มาติดต่อกันในเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวและเครือญาติ นั่นคือ คนที่เป็นญาติกันโดยสายเลือด เช่น พ่อ แม่ พี่น้อง และเป็นญาติกันทางการแต่งงาน เช่น สามีภรรยา เขยสะใภ้ หรือการรับไว้เป็นญาติ เช่น บุตรบุญธรรม เป็นต้น คนเหล่านี้จะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์แบบแผนที่สังคมเป็นผู้กำหนดขึ้น รวมเรียกว่า “สถาบันครอบครัว” มีบทบาทและหน้าที่ของสถาบันครอบครัว คือการให้สมาชิกใหม่กับสังคม ดูแลและทำนุบำรุง รวมทั้งถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่สมาชิกที่กำเนิดขึ้นมาในสังคม ตลอดจนกำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว เช่น การเลือกคู่ การหมั้น การแต่งงาน เป็นต้น สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานแรกสุดที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นจุดเริ่มต้นของสถาบันอื่นๆ ในสังคม และทำหน้าที่อบรมขัดเกลาให้สมาชิกในครอบครัวเป็นคนดีของสังคม เป็นสถาบันพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อสมาชิกในครอบครัวและมีพฤติกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสังคม บางช่วงวัย

สถาบันการเมืองการปกครอง ควบคุมสังคมไม่ให้เกิดความไม่สงบ รักษาความเป็นระเบียบ ความเรียบร้อยในสังคม ,แบบแผนการคิดการกระทำที่จะแตกต่างกันออกไปในแต่ละสังคมโดยขึ้นอยู่กับความเชื่อพื้นฐานของคนในสังคมว่า ต้องการจะให้มันเป็นแบบไหน เมื่อได้เลือกรูปแบบการปกครองแล้วก็ต้องจัดการบริหารการปกครองให้เป็นไปตามแนวทางของการเมืองแบบ

นั้นๆ ที่เห็นว่าถูกต้องและเหมาะสม โดยมีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญ คือ การรักษาความมั่นคงปลอดภัยของชาติ บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้ราษฎร สร้างความมั่นคงและรักษาสิทธิประโยชน์ของประเทศชาติ รวมทั้งสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ครอบคลุมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ซึ่งบางส่วนจะทำหน้าที่ในการตรากฎหมายและกฎระเบียบข้อบังคับและบางส่วนจะทำหน้าที่บริหารงาน เพื่อให้สังคมดำรงอยู่และพัฒนาต่อไปได้ โดยในระดับชาติ เช่น นักการเมือง นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ผู้พิพากษา เป็นต้น และในระดับท้องถิ่น เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล เป็นต้น

สถาบันเศรษฐกิจสนองความต้องการในด้านการผลิต การจำหน่ายจ่ายแจกและการบริการต่างๆ เพื่อให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้ มีลักษณะแบบแผนการคิดการกระทำเกี่ยวกับการผลิตสินค้าและบริการ การจำหน่ายจ่ายแจกจ่ายสินค้า และการให้บริการต่างๆ รวมทั้งการบริโภคของสมาชิกในสังคม สถาบันเศรษฐกิจมีกฎเกณฑ์ข้อบังคับที่ลูกจ้าง นายจ้าง เจ้าของโรงงาน ธนาคารและผู้ผลิตสินค้าและบริการจะต้องปฏิบัติตาม แม้แต่ผู้ประกอบการอิสระและเกษตรกร ก็จะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของการประกอบอาชีพที่ดีเช่นเดียวกัน เป็นความสัมพันธ์ในแง่ของการผลิต การแลกเปลี่ยน และการบริโภค ซึ่งการปฏิสังสรรค์กันทางสังคมในแง่นี้ อาจเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว และญาติ หรือกับบุคคลอื่น ทั้งที่อาศัยอยู่ในสังคมเดียวกัน หรือต่างสังคมกันได้ จึงมีบทบาทและหน้าที่ ในการสร้างแบบแผนและเกณฑ์ในการผลิตสินค้าให้ได้มาตรฐาน กำหนดกลไกราคาที่เหมาะสม รวมทั้งผลิตเครื่องอุปโภคและบริโภคและเทคโนโลยี เพื่อตอบสนองความต้องการผู้บริโภคทั้งอาหารและของใช้ จึงมีความสัมพันธ์กับคนอื่นๆ และเมื่อผลิตขึ้นมาได้ก็ต้องนำไปแลกเปลี่ยนกับของชนิดอื่น กระบวนการดังกล่าว จึงสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่มีการผลิตสินค้าและบริการจำนวนมาก เป็นเครือข่ายกัน ทำให้มีอิทธิพลต่อสังคมบางสังคม เช่น สังคมทางการค้าและทางการเมือง เป็นต้น

สถาบันการศึกษา เป็นสถาบันที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมในทุกเรื่อง สถาบันการศึกษา คือ แบบแผนของการคิดและกระทำที่เกี่ยวข้องกับการอบรมให้การศึกษาแก่สมาชิกใหม่ของสังคม รวมทั้งถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งด้วย สถาบันทางการศึกษาเป็นสถาบันที่ครอบคลุมในเรื่องที่เกี่ยวกับหลักสูตร การสอบเข้า การเรียนการสอน การฝึกอบรมในด้านต่างๆ ในการส่งเสริมให้สมาชิกในสังคมเกิดความเจริญงอกงามในด้านต่างๆ เช่น ด้านวิทยาศาสตร์ ด้านการวิจัย ให้บุคคลเป็นคนดี มีศีลธรรม มีค่านิยมที่ดีงาม รู้จักสิทธิหน้าที่ที่ตนพึงปฏิบัติต่อสังคมและประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการปฏิรูปสังคม ในการอบรมขัดเกลาสมาชิกของสังคมต่อจากสถาบันครอบครัว โดยโรงเรียนก็จะมีครู อาจารย์ ในการปลูกฝัง

สถาบันศาสนา ความเชื่อความศรัทธาของมนุษย์ต่อสภาพแวดล้อมรอบตัว สถาบันนี้จะควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ให้อยู่ในระเบียบ เป็นแบบแผนการคิดและการกระทำที่เกี่ยวข้องพันระหว่างสมาชิกของสังคมกับนักบวช คำสอน ความเชื่อ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อำนาจที่เหนือธรรมชาติ

และกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของสังคม การนับถือศาสนาจะ เกี่ยวพันกับการดำเนินชีวิตของคนอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโอกาสสำคัญต่างๆ ของชีวิต หรือช่วงเวลาที่ผ่านมา จากสถานภาพหนึ่งไปยังอีกสถานภาพหนึ่งบทบาทและหน้าที่เป็นศูนย์รวม ความศรัทธา สร้างแบบแผนแนวทางการดำเนินชีวิตของสมาชิกในสังคม

สถาบันนันทนาการ บทบาทและหน้าที่ของสถาบันนันทนาการ คือ การทำให้คนในสังคม ผ่อนคลายความตึงเครียด เพื่อมีสุขอนามัยที่ดี ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ต่างๆ โดยสนองความต้องการทางสังคมในรูปแบบความบันเทิงต่างๆ เช่น ศิลปะ การละเล่น การกีฬา มี ละคร ภาพยนตร์ งานบันเทิง มหรสพ คนตรี ฟ้อนรำ เพื่อมีความผ่อนคลาย และเกิดความ เพลิดเพลินใจ ของผู้คนในสังคม จึงจำเป็นต้องมีบุคคลวิธีการสำหรับดำเนินการ และการฝึกฝนเป็น ระยะเวลาจนจนเกิดความชำนาญจนทำให้การแสดงสมจริง สามารถสร้างความเพลิดเพลินบันเทิง ใจแก่คนทั่วไปได้

สถาบันสื่อสารมวลชน เป็นแบบแผนของการสื่อสารระหว่างบุคคลในสังคมที่มีการ ขยายตัวกว้างใหญ่ขึ้น ครอบคลุมอำเภอ จังหวัด ประเทศ และโลก โดยแบบแผนดังกล่าวเกิดขึ้นเพื่อ ลดข้อจำกัดในแง่ของระยะทางและเวลา ในรูปของหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต ,u บทบาทและหน้าที่ คือ การส่งข่าวสาร นำเสนอความคิดเห็นของประชาชนออกไปสู่สาธารณชน เพื่อให้รับรู้ข่าวสารทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตรวจสอบการ ทำงานของบุคคลและกลุ่มคนที่ทำงานเพื่อส่วนรวม เช่น นักการเมือง ข้าราชการ ให้มีความโปร่งใส ยุติธรรม และเป็นประโยชน์ต่อบ้านเมืองมากที่สุด นอกจากนี้ สื่อมวลชนยังมีหน้าที่ถ่ายทอด วัฒนธรรมให้ความบันเทิงและช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ผู้รับสารในปัจจุบัน และยังให้ความรู้แก่ ประชาชนทุกเพศทุกวัยในแขนงต่างๆ หลากหลายรูปแบบ เช่น รูปแบบของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ บรรจุเนื้อหาสาระของความรู้ทุกแขนงสู่ประชาชนโดยไม่จำกัดเวลา สถานที่ เพศ และวัย เป็นต้น ทำให้สังคมปัจจุบันกลายเป็นสังคมแห่งความรู้

วัฒนธรรมทางการเมืองของไทย

รู้จักวิเคราะห์วิจารณ์ หรือมองโลกตามความเป็นจริง

๑) ความเฉื่อยชา ไม่กระตือรือร้น หรือสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง คนไทยโดยทั่วไป จะพอใจในสถานภาพที่เป็นอยู่ของตน คนส่วนใหญ่ถือว่าการแก้ปัญหาสังคมเป็นเรื่องของชนชั้น ปกครอง จึงสนใจเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย

๒) ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มองโลกในแง่ร้าย และขาดความไว้วางใจผู้อื่น มัก หวาดระแวงไม่ไว้วางใจคนอื่นที่เป็นคนนอก จะไว้วางใจคนในกลุ่มของตน หรือช่วยปกปิด มองข้าม ความไม่ดีไม่งามของบุคคลเหล่านั้น แต่ในทางการเมืองมักจะมอบการไว้วางใจในตัวผู้นำ ในขณะที่ผู้ นำกลับขาดความศรัทธาและไว้วางใจในตัวประชาชน โดยที่คิดว่าหากขาดตนเสียแล้วสังคมคงอยู่ ไม่ได้ สิ่งดังกล่าวมาเป็นผลจากทัศนคติแบบอำนาจนิยมนั่นเอง

๓) การรักสงบและประนีประนอม คนไทยส่วนใหญ่รักสงบ ไม่ชอบความรุนแรง การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองส่วนใหญ่จึงเป็นไปอย่างสงบ ค่อยเป็นค่อยไป มักหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง มีความอดทนต่อการเอาใจเอาเปรียบ มีนิสัยถ่อมตนเกรงใจผู้อื่น ทั้งความสุภาพ คนไทยนำหลักนี้มาใช้ในทางที่ผิด เป็นผลให้ไม่มีการตัดสินใจเด็ดขาดอย่างหนึ่งอย่างใดลงไป จึงเป็นผลให้การแก้ไขปัญหาโดยการตัดสินใจทำได้ยาก

ในปัจจุบันจะเห็นว่า ประชาชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น และมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ และการเมือง อันได้แก่ การรักความเป็นไทย (Independence) การมีขันติธรรม (Toleration) และการรู้จักประสานประโยชน์ (Power of Assimilation)

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทย

สังคมไทยเป็นสังคมเมืองพุทธ จึงยึดถือจารีตประเพณีเป็นหลักการดำเนินชีวิตอย่างเหนียวแน่น ลักษณะโครงสร้างทางสังคมไทย จึงสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมที่ขาดความรับผิดชอบที่มีต่อสถาบัน แต่สอนให้รู้จักสามัคคี และยังมี การเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติ ประเพณีและความเป็นอยู่ แต่มีการเน้นลำดับชั้นทางสังคม ยอมรับอำนาจของผู้ที่เหนือกว่า ยึดถือบุคคลมากกว่าหลักการ มีลักษณะประนีประนอม วิถีของไทย กระบวนการกลมเกลียว ค่านิยม จึงเป็นรากฐานบ่งบอกถึงวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยได้อย่างชัดเจน ซึ่งสามารถสรุปลักษณะของสังคมไทยโดยสังเขปได้ดังนี้

๑) ระบบอาวุโส ประเพณีครอบครัวไทยยอมรับความเป็นผู้มีอำนาจของผู้อาวุโส ซึ่งผู้มีอาวุโสจำเป็นต้องยอมรับเชื่อฟังปฏิบัติตาม ดังคำกล่าวที่ว่า "อาบน้ำร้อนมาก่อน" หรือคำสอนที่ว่า "อย่าเถียงผู้ใหญ่" ผู้น้อยจะโต้แย้งไม่ได้จนกลายเป็นธรรมเนียมที่ฝังแน่นมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน

๒) การงานอาชีพ พื้นฐานอาชีพของคนไทยเกี่ยวข้องกับการเกษตร ซึ่งมีรายได้ต่ำ ดังนั้นจึงตั้งบ้านเรือนกระจายออกไปห่างกันทำให้สังคมหมู่บ้านไม่แน่นหนา ระบบความคิดทางการเมืองที่จะก่อให้เกิดการเผยแพร่วัฒนธรรมทางการเมืองเข้าไปไม่ทั่วถึง

๓) เพศ ความแตกต่างระหว่างชายกับเพศหญิงที่มีความสำคัญต่อการมีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง (political objects) จากผลการวิจัยปรากฏว่าผู้นำเยาวชนชนบทชายมีความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ทางการเมืองมากกว่าผู้นำเยาวชนชนบทหญิง ดังนั้นสามารถพิจารณาได้จากตัวแทนของสังคมการเมือง ส่วนใหญ่ผู้ชายจะให้ความสนใจมากกว่าผู้หญิง

๔) ความเจริญก้าวหน้าทางระบบการศึกษา ความแตกต่างระหว่างประชาชนในชนบทกับประชาชนในเมืองด้านโอกาสทางการศึกษายังค่อนข้างห่างชั้นกันพอสมควร การติดตามข่าวสาร

ทางการบ้านการเมืองยังไม่ทั่วถึง ความเข้าใจในระบบการเมืองยังไม่แจ่มชัด คนในเมืองจะรู้ข่าวสารมากกว่าคนในชนบท

๕) อิทธิพลทางพระพุทธศาสนาก่อให้เกิดผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนพอสมควร จากหลักพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า "ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน" จึงทำให้คนไทยเก่งคนเดียวมากกว่าการทำงานร่วมกันเป็นที่ และยังสอนให้เป็นคนรักสงบ สมานฉันท์ รู้จักการให้อภัย รู้จักเหตุผล ฯลฯ

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงวัฒนธรรมทางการเมืองที่สำคัญของไทยแล้วเห็นว่าเป็นสิ่งที่ได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมและกระบวนการถ่ายทอดกระบวนการวัฒนธรรมสังคม ภายใต้ระบบการปกครองแบบดั้งเดิม อาจกล่าวได้ว่าลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยนั้นมีอยู่หลายประการซึ่งเมื่อสรุปกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคม ดังนี้

๑) อำนาจนิยม คนส่วนใหญ่ชอบการใช้อำนาจเด็ดขาด เคารพเชื่อฟังและอ่อนน้อมต่อผู้มีอำนาจรวมทั้งมอบอำนาจและความรับผิดชอบในทุกสิ่งทุกอย่างไว้ที่ผู้นำ ทั้งนี้จะเห็นได้จากการปกครองทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัวไปจนถึงระดับชาติ

๒) นิยมระบบเจ้านายกับลูกน้อง ในสังคมไทยส่วนใหญ่มักพบว่าอยู่ในกลุ่มพวกพ้องกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดเสมอ ผู้นำ ผู้เป็นเจ้านาย ผู้มีอำนาจวาสนา ผู้มีบารมีต้องสามารถให้ความคุ้มครองและให้ผลประโยชน์แก่ลูกน้องได้ ส่วนลูกน้องจะตอบแทนด้วยการสนับสนุนและให้บริการเจ้านาย ความสัมพันธ์เช่นนี้จะมีทุกแห่งทุกองค์กรของสังคมไทย

๓) ยังมีค่านิยมที่ยึดมั่นในตัวบุคคลมากกว่าหลักการ นอกจากจะนิยมระบบเจ้านายกับลูกน้องแล้ว ความสัมพันธ์และการช่วยเหลือกันเป็นส่วนตัวยังมีความสำคัญมากในการประกอบกิจกรรมเกือบทุกอย่าง อย่าง การรวมกลุ่มทางการเมืองของไทยที่ผ่านมาจึงอาศัยบุคลิกภาพผู้นำเป็นหลักสำคัญ เช่น การเลือกหัวหน้าพรรคการเมือง

๔) มีการจัดลำดับฐานะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทำให้มีการแบ่งชั้นวรรณะทางสังคมไทย ทำให้คนไทยมีสิทธิไม่เท่าเทียมกัน ถือว่าทุกคนต้องรู้จักที่สูงที่ต่ำ ไม่ควรตีเสมอผู้ใหญ่ โดยยึดถือชาติวุฒิ วัยวุฒิ และคุณวุฒิมากกว่าการยึดถือความสำเร็จของบุคคล

๕) นิยมความเป็นอิสระ คนไทยรักอิสระชอบทำอะไรโดยลำพังตนเอง ไม่อยากให้ใครมายุ่งเกี่ยวกับตนมากนัก ไม่ชอบการถูกบังคับหรือตอกอยู่ภายใต้การบังคับทำให้คนไทย ขาดวินัย ขาดระเบียบหรือกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิต เข้าทำนอง "ทำอะไรตามใจคือไทยแท้"

๖) มีการยึดมั่นในประเพณีดั้งเดิม คนไทยจำนวนไม่น้อยยังยึดมั่นในความเชื่อต่างๆ ค่านิยม เจตคติ และประเพณีเก่าๆ รวมทั้งอิทธิปาฏิหาริย์ เรื่องภูตผีปีศาจ ไสยศาสตร์ เครื่องรางของขลังและโชคลาภต่างๆ เป็นต้น

๗) มีความเฉื่อยชา ไม่กระตือรือร้นหรือไม่สนใจต่อกิจการบ้านเมือง คนไทยส่วนใหญ่จะพอใจในสภาพที่เป็นอยู่ของตน ใครจะเป็นอย่างไรก็ช่าง มีเวลาว่างก็เล่นการพนัน ดีโก้ กัดปลา สนใจกิจกรรมที่เกี่ยวกับการละเล่นมากกว่าการเมือง

๘) ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มองโลกในแง่ร้าย และขาดความไว้วางใจคนอื่น ไม่ชอบทำงานกลุ่ม ไม่ชอบแก้ปัญหา หนีความจริง จะจับกลุ่มก็ต่อเมื่อตนได้ประโยชน์

๙) การเป็นคนรักสงบและการประนีประนอม ไม่นิยมความรุนแรง การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจึงค่อยเป็นค่อยไป ทำให้คนไทยไม่มีการตัดสินใจเด็ดขาดอย่างหนึ่งอย่างใดลงไป จึงทำให้การตัดสินใจแก้ปัญหาใดๆ ทำได้ยาก

๑๐) วาระของรัฐบาลในระบบประชาธิปไตยสั้น มีการจัดการเลือกตั้งอยู่บ่อยครั้ง เนื่องจากความขาดเสถียรภาพทางการเมืองของรัฐบาลผสม และพื้นฐานของการรวมตัวกันเป็นพันธมิตรนั้นเพื่อเป็นการประคับประคองอำนาจเสียงข้างมากของตน ไม่ใช่เป็นการรวมตัวเนื่องจากความเห็นพ้องทางด้านอุดมการณ์

สรุปวิเคราะห์ท้ายบท

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีวิถีชีวิตตามความเชื่อและศรัทธาทางพระพุทธศาสนา เป็นเสมือนรากเหง้าแห่งความเป็นชาติและเอกลักษณ์ของชาติ ทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรมและการเมือง โดยมีความเชื่อและความศรัทธา บาป บุญ คุณ และโทษ ในการดำเนินชีวิต จากสถาบันทางสังคม เช่น สถาบันครอบครัว ที่ปลูกฝังในเรื่องความซื่อสัตย์ วัฒนธรรมทางการเมือง เป็นแบบแผนพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองและองค์กรทางการเมือง ที่เกิดจากการเรียนรู้และการกลมกลืนจากครอบครัว กลุ่มเพื่อน โรงเรียน กลุ่มอาชีพ กลุ่มศาสนา และสื่อสารมวลชน ซึ่งมีแบบแผนความเชื่อ พฤติกรรม ความรู้สึก ทศนคติ ค่านิยม ที่ความเชื่อและความเกรงใจ จึงทำให้เกิดระบบการเมืองแบบเกรงใจและต้องทดแทนด้วยสิทธิของตน ทำให้ความเป็นประชาธิปไตยแบบล้มลุกคลุกคลาน และล้มเหลว ดังนั้นจะเห็นว่าบางครั้งเมื่อมีการซื้อเสียงขายสิทธิ รับเงินมาแล้วก็ไม่กล้าบิดพลิ้ว ทำให้การเมืองไทยตกอยู่ในวังวนเดิมๆ ไม่สามารถแยกความต้องการกับความรับผิดชอบต่อสังคมและความถูกต้องที่ควรเป็น ออกจากบุญคุณที่ต้องทดแทนด้วยรับเงินแล้วต้องลงคะแนนเสียง ถึงแม้ว่าจะจำนวนไม่มากก็ตามแต่ ทำให้เกิด ระบบประชาธิปไตยแบบแทนคุณ ดังนั้นประชาธิปไตยที่มีพื้นฐานทางพระพุทธศาสนาและการกลมกลืนจากสถาบันทางสังคม จึงเป็นประชาธิปไตยแบบที่เห็นๆ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน แม้ว่าเวลาจะผ่านมานานก็ตามแต่ ไม่ใช่เหตุบังเอิญที่ว่าประชาชนไม่มีความรู้ แต่ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการกลมกลืนของสถาบันทางสังคมและประเพณีปฏิบัติตาม

วิถีชีวิตในสังคมวิถีพุทธ และกลุ่มวัยรุ่นใหม่ก็ขึ้นอยู่กับสื่อที่ได้รับ แต่ขาดการนำหลักโยนิโสมนสิการ ในการแยกแยะระหว่างบุญคุณกับความถูกต้อง สิทธิ เสรีภาพ

เอกสารอ้างอิง

- ทินพันธ์ นาคะ. (๒๕๓๓). **การเมืองการบริหารไทย : ภาวะของชาติ**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พลศักดิ์ จิรไกรศิริ. (๒๕๒๔). **วัฒนธรรมทางการเมืองไทย**. กรุงเทพมหานคร: แสงรุ่งการพิมพ์.
- พลาอากาศโท พงศธร ไชยเสน. (๒๕๕๘). “การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยให้มั่นคงและยั่งยืน”. **รายงานการอบรม**. หลักสูตรหลักกนิษฐกรรมเพื่อประชาธิปไตย. สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. เรื่องวิทย์ เกษมสุวรรณ. (๒๕๔๘). **หลักรัฐศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์.
- ศ.ดร.สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (๒๕๔๐). **สังคมวิทยาการเมือง**. กรุงเทพมหานครสำนักพิมพ์แห่ง : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมบัติ วงศ์ศรีรัตน์. (๒๕๒๔). "พื้นฐานบางแง่ของวัฒนธรรมทางการเมืองไทย". ใน พลศักดิ์ จิรไกรศิริ (บก.). **วัฒนธรรมทางการเมืองไทย**. กรุงเทพมหานครสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย : ประเทศไทย.
- สำนักประชาสัมพันธ์. (๒๕๕๔). สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. **วัฒนธรรมทางการเมือง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- อมรา พงศาพิชญ์. (๒๕๕๑). “มนุษย์กับวัฒนธรรม” ในสังคมและวัฒนธรรม.
- Gabriel A. Almond and G.Bingham Powell, Jr. **Comparative Politics : A Development Approach**.

ความเคลื่อนไหวของสหภาพรัฐวิสาหกิจในยุคไทยแลนด์ 4.0

Movement of state enterprises union in Thailand 4.0 era

มจรุส ใจดี* ศิโรตม์ ภาคสุวรรณ**

บทคัดย่อ

สหภาพแรงงานมีหน้าที่ช่วยเหลือแรงงานให้ได้รับสิทธิที่พึงมี ในอดีต มุ่งเจรจาต่อรอง เพื่อให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดีของแรงงาน ฐานคติของการเจรจาต่อรองคือ ผลประโยชน์ของนายจ้าง และลูกจ้างที่เป็นธรรม รับคำร้องหรือความต้องการของลูกจ้างเพื่อดูแลสิทธิที่พึงมี นำไปสู่ กระบวนการตั้งข้อกำหนดกฎหมายหรือ พระราชบัญญัติเพื่อการช่วยเหลือ กลยุทธ์การเจรจาต่อรอง จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้กระบวนการเจรจาต่อรองกับภาคส่วนต่างๆสำเร็จผล สหภาพแรงงานจึงต้อง ทำหน้าที่พิทักษ์ผลประโยชน์แก่สมาชิก ปัจจุบันวิกฤติทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้หน้าที่ของสหภาพ แรงงานนั้นอยู่ในลักษณะการร่วมเป็นที่ปรึกษามากกว่าการเป็นคนกลางในการเจรจาต่อรอง การ ปฏิวัติระบบการทำงาน จะทำให้เกิดแรงงานพันธุ์ใหม่ที่จะเป็นที่ต้องการของตลาด แรงงานจะต้องมี ความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยี นำเอาไอทีเข้ามาใช้ในการทำงาน อีกทั้งจะต้องมีความรู้ใน ด้านภาษาอังกฤษที่ใช้งานได้ดีบนกระแสการปฏิรูปประเทศ

ดังนั้น สหภาพแรงงานต้องมีการพัฒนาคุณภาพสมาชิกรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลง ปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์เกี่ยวกับสภาพการจ้างให้แรงงานอย่างถูกต้องและเป็นปัจจัยเสริมหนุน รองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจในกระแสที่ประชาคมโลกยอมรับตามมาตรฐานสิทธิมนุษยชนและ สิทธิด้านแรงงานที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับการแข่งขันทางธุรกิจที่ต้องมีความรับผิดชอบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คุณภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมมากขึ้นต่อไปอย่างยั่งยืนในอนาคต

คำสำคัญ : ความเคลื่อนไหว / สหภาพรัฐวิสาหกิจ /ไทยแลนด์ 4.0

* Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

** College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

Abstract

Labor unions have a duty to help workers to obtain the rights they have in the past, aiming to negotiate to achieve the well-being of workers. The motto of negotiation is Fair employer and employee benefits Accepting requests or requests from employees to look after their rights Lead to the process of setting legal requirements or Act for helping The negotiation strategy is therefore part of the successful negotiation process with various sectors. The union must therefore protect the interests of its members. Current economic crisis As a result, the union's duties are in the form of being a consultant rather than a mediator in negotiations. Working system revolution Will create a new breed of labor that will be needed by the market Workers must have knowledge and skills in using technology Bringing IT to work And must have knowledge of English that works well on the current reform of the country

Therefore, trade unions must improve the quality of members to support the changing trend. Protecting the interests of the employment conditions for the workers correctly and supporting factors for the economic growth that the world community accepts in accordance with human rights standards and labor rights linked to business competition. That must be responsible for human dignity More social and environmental quality to be sustainable in the future

Keywords: Movement/ State Enterprises union / Thailand 4.0

บทนำ

พัฒนาการของขบวนการสหภาพแรงงานออกเป็น 3 ช่วงตามการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสหภาพแรงงาน โดยขบวนการสหภาพแรงงาน ในช่วงระหว่าง 14 ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519 เป็นขบวนการสหภาพแรงงานแนวสังคมนิยม โดยสหภาพแรงงานมีบทบาทหลัก 3 ประการคือ 1) ปกป้องผลประโยชน์ร่วมของชนชั้นแรงงาน 2) มีการเคลื่อนไหวทางชนชั้น และ 3) มีการเข้าร่วมกับขบวนการเคลื่อนไหวซึ่งมีจุดมุ่งหมายทางสังคม ในช่วงหลังปี 2519 เป็นต้นมา สหภาพแรงงานแปรเปลี่ยนไปสู่ความเป็นกลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจซึ่งเน้นหนักที่การปกป้องผลประโยชน์ของ

คนงาน แต่ห่างเหินจากการเข้าร่วมขบวนการทางสังคมอื่นๆ หลังปี 2533 จนถึงปัจจุบัน การพัฒนาของสหภาพแรงงานในฐานะที่เป็นกลุ่มผลประโยชน์สอดคล้องช่วงคราวภายหลังเกิด รัฐประหารในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2534 (นภาพร อติวานิชยพงศ์, 2546) และเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2561 ซึ่งเป็นวันแรงงานแห่งชาติ กลุ่มสหภาพแรงงานได้รวมกลุ่มยื่นข้อเสนอสำคัญต่อรัฐบาล คือ “คืนอำนาจประชาชน เรียกร้องเลือกตั้ง” ซึ่งเว็บไซต์ประชาไทได้เผยแพร่แถลงการณ์ของสภาองค์การลูกจ้างสภาศูนย์กลางแรงงานแห่งประเทศไทย และสหพันธ์แรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอการตัดเย็บเสื้อผ้าและผลิตภัณฑ์หนังแห่งประเทศไทย ระบุถึงสาระสำคัญ ประกอบด้วย การเรียกร้องอำนาจประชาธิปไตยทางการเมืองจาก คสช. ต้องคืนอำนาจให้ประชาชนโดย เลือกตั้งปีนี้ เพื่อสืบสานการต่อสู้ของกรรมกร ให้ยกเลิกมาตรา 44 และคำสั่ง คสช. ทุกฉบับ ณ วันนี้ ให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ส.ส. และ ส.ว. ในเขตพื้นที่ตามที่ตั้งของสถานประกอบการ และยกเลิกการขยายอายุรับบำนาญชราภาพส่วนประเด็นที่เกี่ยวข้องเนื่องทางเศรษฐกิจในแถลงการณ์ของกลุ่มดังกล่าวยังเรียกร้องให้ รัฐบาลต้องจัดเก็บภาษีอัตราก้าวหน้า มีค่าจ้างแรงงานที่เป็นธรรม กำหนดค่าจ้างแรกเข้าและโครงสร้างค่าจ้างในสถานประกอบการ รัฐต้องจัดการศึกษาฟรี และต้องมีปฏิรูปการศึกษา รัฐต้องจัดให้มีรัฐสวัสดิการและการเลี้ยงดูบุตร และจัดตั้งโรงพยาบาลประกันสังคมแต่เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าสกัดกั้นการชุมนุมของกลุ่มสหภาพแรงงานย่านรังสิตและใกล้เคียง (กสรก.) เนื่องจากหนึ่งในข้อเรียกร้องของ กสรก. คือ ให้มีการส่งเสริมประชาธิปไตย และจัดให้มีการเลือกตั้งภายในปีนี้ โดยการชุมนุมของสหภาพแรงงานในหลายพื้นที่ถูกเจ้าหน้าที่เข้าสกัด เนื่องจากข้อเรียกร้องบางส่วนมีเนื้อหาพาดพิงการเมือง (<https://www.bbc.com/thai/thailand>, สืบค้นวันที่ 15 พฤศจิกายน 2561) นับว่าเป็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่สำคัญประการหนึ่งของสหภาพแรงงานในยุครัฐบาลไทยแลนด์ 4.0 ภายใต้การปกครองของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.: National Council for Peace and Order (NCPO) ซึ่งเป็นคณะบุคคลซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยมี พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบก เป็นหัวหน้าประกาศรัฐประหาร ควบคุมอำนาจการปกครองประเทศ เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ตั้งแต่เวลา 16.30 น. เป็นต้นไป เพื่อให้สถานการณ์กลับเข้าสู่ความสงบสุขโดยเร็วโดย ผู้บัญชาการ คสช.

สะท้อนบทบาทและความเข้มแข็งของสหภาพแรงงาน ซึ่งในประเทศที่เป็นระบอบประชาธิปไตยจะมีความเข้มแข็งของขบวนการแรงงานและสิ่งที่จะทำให้เกิดอำนาจต่อรอง คือ ขบวนการแรงงานต้องเข้มแข็งทั้งในเชิงปริมาณหรือคุณภาพ เป็นการเคลื่อนไหวเพื่อความอยู่รอดแห่งการดำรงชีพของกลุ่มแรงงาน ท่ามกลางผลกระทบของกระแสการเปลี่ยนแปลงของการเมือง

และเศรษฐกิจ ที่มีผลต่อกฎหมายและนโยบายการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจุบัน ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ยุค “Thailand 4.0” ที่มุ่งเน้นเพื่อเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ “Value-Based Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” ทำให้ภาพที่เห็น ณ วันนี้ คือ “เทคโนโลยี” ได้ถูกนำมาใช้ และเข้ามามีบทบาทต่อภาคธุรกิจเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นระบบแมคคาทรอนิกส์ หุ่นยนต์อุตสาหกรรม ระบบอัตโนมัติ คอมพิวเตอร์อัจฉริยะ (AI) ที่เริ่มถูกนำมาใช้ทดแทน “แรงงานคน” อย่างแพร่หลายมากขึ้น ทั้งในภาคการผลิต ภาคบริการ ร้านสะดวกซื้อ ห้างสรรพสินค้า หรือแม้แต่ภาคการเกษตร โดยรายงานของธนาคารแห่งประเทศไทย และข้อวิตกกังวลขององค์กรแรงงานโลก (ILO) ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ในทศวรรษหน้า แรงงานในภูมิภาคอาเซียน รวมทั้งประเทศไทย มีความเสี่ยงที่จะตกงาน (<https://thai.ac/news/show/119329>)

ดังนั้น การเคลื่อนไหวของขบวนการแรงงานในปัจจุบันต้องทำให้แรงงานทุกคนรับรู้และลงมือทำบนพื้นฐานเป้าหมายร่วมกัน คือ การร่วมขบวนการแรงงานนั้นเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่เคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อความเป็นประชาธิปไตยเพื่อลดผลกระทบต่อความเป็นอยู่ในระบบทุนนิยมหรือรัฐนิยมของสังคมผู้ใช้แรงงาน

ความสำคัญของสหภาพแรงงาน

สหภาพแรงงานเป็นสถาบันทางสังคมอันหนึ่ง ซึ่งในสังคมอุตสาหกรรมถือว่าเป็นสถาบันที่มีความต่อเนื่อง และในบางแห่งสหภาพแรงงานได้กลายเป็นวัฒนธรรมของสังคม การดำเนินงานของสหภาพแรงงาน โดยเฉพาะนโยบายของสหภาพแรงงานหากมีการนำมาปฏิบัติย่อมมีผลกระทบต่อกระเทือนไม่เพียงแต่นายจ้างเท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยเฉพาะในเรื่องราคาสินค้า ค่าจ้าง ค่าครองชีพ ซึ่งผลกระทบดังกล่าวจะส่งผลโดยตรงไปยังประชาชนด้วย การเคลื่อนไหวของสหภาพแรงงานเป็นพลังอำนาจที่สามารถต่อรองกับนายจ้างและในบางกรณีเป็นลักษณะการต่อรองต่อนโยบายของรัฐบาล สหภาพแรงงานในฐานะเป็นสถาบันที่ช่วยยกมาตรฐาน และฝึกฝนแนวความคิดของประชาชน ในลักษณะเช่นนี้ความสำคัญของสหภาพแรงงานมิได้มีเฉพาะแต่การเรียกร้องต่อรองกับนายจ้างเท่านั้น แต่ยังเป็นกันชนที่จะรักษาสถาบันหลักบางสถาบันของสังคมส่วนรวมเอาไว้ด้วย วิธีการดำเนินงานของสหภาพแรงงานมีผลกระทบต่อแนวความคิดของสมาชิกโดยตรง ในแง่ที่ว่าเป็นการฝึกฝนให้สมาชิกได้เรียนรู้ถึงระบอบประชาธิปไตย และสหภาพแรงงาน

เป็นสถาบันซึ่งมีแนวความคิดที่เกี่ยวกับทางเศรษฐกิจในด้านการจัดสรรความเป็นธรรมภายในสังคม ให้เกิดขึ้นมา

(นิคม จันทรวีทร, 2526, หน้า 22 - 25)

สหภาพแรงงานต้องมีวัตถุประสงค์หลักอย่างน้อย 2 ประการ คือ (กึ่งพร ทองใบ และคณะ, 2530, หน้า 214)

1. เพื่อการแสวงหา และคุ้มครองประโยชน์เกี่ยวกับสภาพการจ้าง ซึ่งได้แก่ การเจรจาและการทำข้อตกลง การที่ลูกจ้างรวมตัวเป็นองค์การก็เพื่อให้เกิดพลังขึ้น เมื่อเกิดพลังก็เกิดการยอมรับนับถือจากฝ่ายนายจ้าง ทำให้สามารถปรึกษาหารือหรือเจรจาต่อรองในการกำหนดค่าจ้างสวัสดิการ และความมั่นคงในการทำงานอื่น ๆ กับนายจ้างได้ ซึ่งเหล่านี้แต่เดิมนายจ้างกำหนดเองแต่ฝ่ายเดียวตามความพอใจของตน โดยสหภาพแรงงานที่จะสามารถดำเนินการดังกล่าวได้นั้น จะต้องมีความคุณสมบัติครบตามกฎหมาย ดังนี้

1.1 สหภาพแรงงานนั้นจะต้องมีสมาชิกในสถานประกอบการหรือหน่วยงานที่ยื่นข้อเรียกร้องนั้นเกินกว่า 1 ใน 5

1.2 สหภาพแรงงานนั้นจะต้องมีกรรมการเพื่อเป็นผู้แทนในการเจรจาเสียก่อน ซึ่งกรรมการนั้นจะต้องได้รับการเลือกตั้งจากที่ประชุมใหญ่ และนำรายชื่อไปจดทะเบียนตามกฎหมายนอกจากจะต้องมีคุณสมบัติตามกฎหมายแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงข้อเท็จจริงอื่น ๆ ด้วยเช่น ความร่วมมือของลูกจ้างอื่นที่ไม่ได้เป็นสมาชิกในกรณีสหภาพแรงงานนั้นมีสมาชิกน้อย หรือจังหวัด และระยะเวลาในการยื่นข้อเรียกร้องว่า เป็นเรื่องเกี่ยวกับสภาพการจ้างหรือไม่ เป็นต้น

2. เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง และระหว่างลูกจ้างด้วยกัน การดำเนินงานของสหภาพแรงงานจะต้องเป็นไปในทางที่ถูกต้องตามหลักการ และกติกาด้านแรงงานสัมพันธ์ในอันที่จะทำให้นายจ้างไม่เกิดปัญหายุ่งยาก และตลอดจนทำให้นักปกครอง นักการเมือง และประชาชนทั่วไปยอมรับสหภาพแรงงานมากขึ้น

ความหมายของสหภาพแรงงาน

สหภาพแรงงาน (Union, Trade Union, Labour Union, Worker Union) เป็นองค์กรแรงงานของลูกจ้างเดิมใช้คำว่า “สหบาลกรรมกร” และ “สมาคมลูกจ้าง” ปัจจุบันใช้คำว่า “สหภาพแรงงาน” ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของสหภาพแรงงานไว้หลายความหมายด้วยกันเช่น

เป็นองค์กรที่ลูกจ้างสมัครใจร่วมกันจัดตั้ง และดำเนินการในรูปแบบประชาธิปไตยเพื่อให้เป็นตัวแทนของลูกจ้างในการเจรจาต่อรองกับนายจ้างให้ลูกจ้างได้รับประโยชน์ในเรื่องเกี่ยวกับสภาพการจ้าง เป็นศูนย์รวมความคิดเห็นของลูกจ้างที่จะแสดงต่อสถาบันทางสังคมอื่นๆและต่อรัฐ (เกษมสันต์ วิลาวรรณ, 2546, หน้า 131) เป็นตัวแทนของลูกจ้าง และองค์กรลูกจ้างที่สำคัญที่สุดในโลกยุคอุตสาหกรรม และเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดสถาบันหนึ่งของระบบแรงงานสัมพันธ์ของบรรดาประเทศที่ปกครองแบบประชาธิปไตยสถาบันนี้มีบทบาทอย่างสำคัญในฐานะตัวแทนผลประโยชน์ของลูกจ้างในการควบคุมความสัมพันธ์ภายในตลาดแรงงาน และความสัมพันธ์กับนายจ้าง (สังคิต พิริยะรังสรรค์, 2546, หน้า 167) เป็นองค์กรของลูกจ้างที่มีการจัดตั้งขึ้นมา โดยมีวัตถุประสงค์พื้นฐานในอันที่จะให้มีบทบาทเพื่อกำหนดสภาพการจ้างให้เป็นที่พอใจแก่ ลูกจ้าง และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นี้จึงได้มีการสร้างหลักประกัน โดยการนำวิธีการเจรจาต่อรองร่วมมาถือปฏิบัติ สภาพการทำงานที่จัดตั้งขึ้นมาจะมีลักษณะเป็นองค์กรที่จัดบริการทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ลูกจ้าง รวมทั้งการร่วมมือบทบาททางการเมืองด้วย(กิ่งพร ทองใบ, 2530, หน้า 206 - 207)

จากความหมายของสหภาพแรงงานด้านบน พอชี้ให้เห็นว่าสหภาพแรงงาน หมายถึง องค์กรซึ่งเป็นตัวแทนของลูกจ้าง จัดตั้งมาเพื่อพิทักษ์รักษา และคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ให้แก่มวลสมาชิกซึ่งเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของสหภาพแรงงาน โดยผ่านวิธีการเจรจาต่อรองร่วมอันเป็นการส่งเสริมการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

แนวคิดความเคลื่อนไหวทางการเมือง

การเมือง เป็น ระเบียบปฏิบัติช่วยกันจัดบ้านเมืองหรือสังคม หรือโลกให้มัน หมดปัญหา หรือการช่วยแก้ปัญหาบ้านเมือง สังคมทั้งหมดนั่นเอง (พุทธทาสภิกขุ, 2546 : 21)

การเคลื่อนไหวทางการเมือง เป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมในด้านของการเมือง โดยมีการจัดภายใต้ประเด็นใดประเด็นหนึ่งหรือหลายประเด็นเพื่อรวมตัวกลุ่มคน โดยการเคลื่อนไหวทางการเมืองมีเป้าหมายในการผลักดันแนวคิดทางการเมืองให้กับประชาชนในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมีผลกระทบต่อบุคคลหลายกลุ่มไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลเอกชนหรือประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อมเพราะเมื่อมีการเรียกร้องหรือมีการประชุมเกี่ยวกับทางการเมืองก็ล้วนต้องส่งผลกระทบต่อขยายวงกว้างออกไปเรื่อยๆซึ่งก็ล้วนแต่จะมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงไปใน ๒ ลักษณะ คือทางที่ดีและไม่ดี (<https://th.wikipedia.org>)

การเคลื่อนไหวทางการเมืองของภาค ประชาชน เกิดจากรัฐบาลและผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในรัฐบาลมีลักษณะพฤติกรรมการทำงาน ที่ไม่เหมาะสมต่อการทำหน้าที่ เช่น การผูกขาด

อำนาจทางการเมือง ปัญหาการคอร์รัปชัน ปัญหา การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ การเอื้อประโยชน์ต่อธุรกิจ ของพรรคพวกและครอบครัว การแทรกแซงสื่อ การแทรกแซงองค์กรศาสนา หรือการหมิ่นหมิ่นต่อ การทำลายชาติ ศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ การสร้างค่านิยมหลักเถียงภาชีการแปรรูปรัฐวิสาหกิจการตกลงการค้าเอฟทีเอ และการคอร์รัปชันในหลาย โครงการ เป็นต้น

ลักษณะและรูปแบบของการเคลื่อนไหวทางการเมือง

การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่เกิดจากการรวมตัวกันอย่างหลวมๆ ของหลายองค์กรและหลายกลุ่มบุคคลที่มีวัตถุประสงค์ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองเดียวกันก็คือ การประท้วงขับไล่ผู้ดำรง ตำแหน่งทางการเมืองพ้นจาก ตำแหน่ง ขนาดกลุ่ม ที่ใหญ่มากขึ้นเรื่อยๆ จนในที่สุดทางแกนนำของ องค์กรและกลุ่มบุคคลเหล่านี้ประกาศจัดตั้งเป็น กลุ่มอย่างเป็นทางการ รูปแบบของการเคลื่อนไหวทางการเมือง ของภาคประชาชนมีลักษณะรูปแบบที่มีความ คล้ายคลึงกัน และไม่แตกต่างกันกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนในอดีตที่ผ่านมา กล่าวคือ มีรูปแบบของการรวมกลุ่มของคนหลาย คนเป็นจำนวนมากที่มีความคิดเหมือนกันมา รวมกันเพื่อแสดงพลังในการเรียกร้องข้อเสนอของ ตนกับผู้มีอำนาจทางการเมือง ที่มีความแตกต่าง กันก็คือ การเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในปี พ.ศ. 2547-2553 นั้น มีลักษณะเป็นการรวมตัวกันของ คนจากหลายรูปแบบ ทั้งแบบปัจเจกชน กลุ่มบุคคล หรือ องค์กร สมาคมต่างๆ มารวมกลุ่มกัน มีการ ใช้เทคโนโลยีทางการสื่อสารมวลชนที่ทันสมัยมา ช่วยในการขยายจำนวนผู้เข้าร่วมชุมนุมและแนว ร่วมทางด้านอุดมการณ์ เช่น การใช้สถานีโทรทัศน์ รูปแบบเคเบิลดาวเทียม การใช้รูปแบบของการ สื่อสารรูปแบบต่าง เช่น ผ่านเว็บไซต์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรศัพท์เคลื่อนที่ แผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ ต่างๆ เป็นต้น รูปแบบของการเคลื่อนไหวจะใช้รูปแบบ การเดินขบวน ประท้วง และเรียกร้องและสร้างความกดดันต่อรัฐบาลให้ผู้ดำรงตำแหน่งทาง การเมืองลาออก คือ การเดินขบวน ประท้วงเรียกร้องไปตามสถานที่ต่าง ๆ รวมทั้งบุกเข้าไปยัง สถานที่ราชการและสถานที่สำคัญของรัฐ เช่น ทำเนียบรัฐบาล เพื่อต้องการสร้างความกดดันแก่ รัฐบาล โดยมุ่งหวังการบรรลุต่อข้อเรียกร้องของกลุ่มตน (http://www.western.ac.th/westernnew/admin/uploaded/journal_human/files/610.pdf)

การเคลื่อนไหวทางสังคมในแนวใหม่ (new social movement)

การพัฒนาที่ผ่านมาเกิดจากการยอมรับว่าการแก้ปัญหาประเทศเป็นเรื่องของกลุ่มคนที่มีความรู้ ความชำนาญเท่านั้น เช่น การฝากให้นักเศรษฐศาสตร์แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ การฝากความหวังให้แพทย์ดูแลความเจ็บป่วย การฝากให้นักการเมืองดูแลการปกครอง โดยประชาชนเพียงเรียกร้องกับกลุ่มคนเหล่านี้ให้จัดการกับปัญหาต่างๆ และหวังว่าความรู้ความสามารถของกลุ่มคนเหล่านี้จะจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปผู้คนจำนวนมากที่เคยยอมรับวิธีการแก้ปัญหาแบบเดิมๆ เริ่มพบว่าไม่สามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ ไม่ใช่ขบวนการเคลื่อนไหวบนฐานของชนชั้นใดเพียงชนชั้นเดียวอย่างขบวนการเคลื่อนไหวในอดีตที่ทฤษฎีมาร์กซิสต์พยายามจะอธิบาย และก็มีใช้เรื่องแคบๆ เกี่ยวกับผลประโยชน์เฉพาะของกลุ่มอย่างทฤษฎีกลุ่มผลประโยชน์ในวิชารัฐศาสตร์ว่าไว้ ไม่ได้เรียกร้องผ่านกลไกทางการเมืองที่ดำรงอยู่ อย่างเช่นพรรคการเมืองหรือนักการเมือง และก็มีได้หวังพึ่งกลไกของรัฐอย่างขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องในอดีต แต่เคลื่อนไหวเรียกร้องด้วยตัวเอง เนื่องจากไม่เชื่อในความเป็นตัวแทนของระบบพรรคการเมือง และไม่เชื่อมั่นศรัทธาในความสามารถและความจริงของรัฐ เป้าหมายของการเคลื่อนไหวเรียกร้องจึงมิใช่เพื่อต้องการช่วงชิงอำนาจรัฐอย่างขบวนการเคลื่อนไหวในอดีต แต่ต้องการสร้าง “กติกการหรือกฎเกณฑ์ชุดใหม่ในการดำรงชีวิต”(ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร ,2542 : 64)

บทสรุป

พัฒนาการของขบวนการสหภาพแรงงานออกเป็น 3 ช่วงตามการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสหภาพแรงงาน โดยขบวนการสหภาพแรงงาน ในช่วงระหว่าง 14 ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519 เป็นขบวนการสหภาพแรงงานแนวสังคม โดยสหภาพแรงงานมีบทบาทหลัก 3 ประการคือ 1) ปกป้องผลประโยชน์ร่วมของชนชั้นแรงงาน 2) มีการเคลื่อนไหวทางชนชั้น และ 3) มีการเข้าร่วมกับขบวนการเคลื่อนไหวซึ่งมีจุดมุ่งหมายทางสังคม ในช่วงหลังปี 2519 เป็นต้นมา สหภาพแรงงานแปรเปลี่ยนไปสู่ความเป็นกลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจซึ่งเน้นหนักที่การปกป้องผลประโยชน์ของแรงงาน แต่ห่างเหินจากการเข้าร่วมขบวนการทางสังคมอื่นๆ หลังปี 2533 จนถึงปัจจุบัน การพัฒนาของสหภาพแรงงานในฐานะที่เป็นกลุ่มผลประโยชน์สะดุดลงชั่วคราวภายหลังเกิด รัฐประหารในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2534 (นภาพร อติวานิชยพงศ์, 2546)

และเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2561 ซึ่งเป็นวันแรงงานแห่งชาติ กลุ่มสหภาพแรงงานได้รวมกลุ่มยื่นข้อเสนอสำคัญต่อรัฐบาล คือ “คืนอำนาจประชาชน เรียกร้องเลือกตั้ง” ระบุถึงสาระสำคัญประกอบด้วย การเรียกร้องอำนาจประชาธิปไตยทางการเมืองจาก คสช. ต้องคืนอำนาจให้ประชาชน โดยเลือกตั้งปีนี้ เพื่อสืบสานการต่อสู้ของกรรมกร ให้ยกเลิกมาตรา 44 และคำสั่ง คสช. ทุกฉบับ ณ วันนี้ ให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ส.ส. และ ส.ว. ในเขตพื้นที่ตามที่ตั้งของสถานประกอบการ และยกเลิกการขยายอายุรับบำนาญชราภาพ ส่วนประเด็นที่เกี่ยวข้องทางเศรษฐกิจในแถลงการณ์ของกลุ่มดังกล่าว ยังเรียกร้องให้ รัฐบาลต้องจัดเก็บภาษีอัตราก้าวหน้า มีค่าจ้างแรงงานที่เป็นธรรม กำหนดค่าจ้างแรกเข้าและโครงสร้างค่าจ้างในสถานประกอบการ รัฐต้องจัดการศึกษาฟรี และต้องมีปฏิรูปการศึกษา รัฐต้องจัดให้มีรัฐสวัสดิการและการเลี้ยงดูบุตร และจัดตั้งโรงพยาบาลประกันสังคมแต่เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าสกัดกั้นการชุมนุมของกลุ่มสหภาพแรงงานย่านรังสิตและใกล้เคียง (กสรก.) เนื่องจากหนึ่งในข้อเรียกร้องของ กสรก. คือ ให้มีการส่งเสริมประชาธิปไตย และจัดให้มีการเลือกตั้งภายในปีนี้ โดยการชุมนุมของสหภาพแรงงานในหลายพื้นที่ถูกเจ้าหน้าที่เข้าสกัด เนื่องจากข้อเรียกร้องบางส่วน มีเนื้อหาพาดพิงการเมือง (<https://www.bbc.com/thai/thailand>, สืบค้นวันที่ 15 พฤศจิกายน 2561) นับว่าเป็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่สำคัญประการหนึ่งของสหภาพแรงงานในยุครัฐบาลไทยแลนด์ 4.0 ภายใต้การปกครองของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.: National Council for Peace and Order (NCPO))

ดังนั้น สหภาพแรงงานต้องมีการพัฒนาคุณภาพสมาชิกรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลง ปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์เกี่ยวกับสภาพการจ้างให้แรงงานอย่างถูกต้องและเป็นปัจจัยเสริมหนุนรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจในกระแสที่ประชาคมโลกยอมรับตามมาตรฐานสิทธิมนุษยชนและสิทธิด้านแรงงานที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับการแข่งขันทางธุรกิจที่ต้องมีความรับผิดชอบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คุณภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมมากขึ้นต่อไปอย่างยั่งยืนในอนาคต

เอกสารอ้างอิง : References

BBC News. “กลุ่มผู้ใช้แรงงานถูกปิดกั้นการชุมนุม เพราะต้องการ "เลือกตั้งปีนี้." [ออนไลน์].

แหล่งที่มา : <https://www.bbc.com/thai/Thailand>. [1 พฤษภาคม 2018]

กิ่งพร ทองใบ. (2530). **สหภาพแรงงาน**. เอกสารการสอนชุดวิชาการพนักงานสัมพันธ์ นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เกษมสันต์ วิลาวรรณ. (2546). **หลักการกฎหมายและการบริหารแรงงานสัมพันธ์**. กรุงเทพฯ : ตุลา.

ข่าวประจำวัน.”**แรงงานยุค 4.0” ทักษะแบบไหนที่ตลาดต้องการ**. [ออนไลน์].
แหล่งที่มา: <https://thai.ac/news/show/119329>. [30 เมษายน 2561].

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร. (2542). **ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบใหม่และนัยยะเชิงทฤษฎีต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในขบวนการประชาสังคมไทย: ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง โครงการวิจัยและพัฒนาประชาสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล**.

นภาพร อติวานิชยพงศ. (2546) **สหภาพแรงงานไทย ที่เป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม**. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ร่วมกับมูลนิธิธรรมาภิบาล พงศ์พจน์.

นักสื่อสารแรงงาน. **สหภาพแรงงาน 4.0/ E-union**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://voicelabour.org/สหภาพแรงงาน-4-0-e-union>. [9 มกราคม 2560].

นิคม จันทรวินทร. (2526). **แรงงานไทยกับสหภาพแรงงาน**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

บัณฑิตย ธนชัยเศรษฐวุฒิ. (2559). **จับชีพจร (ไม่) ปรับค่าแรงขั้นต่ำ**. *แรงงานปริทัศน์*. 30(348). 34-36.

พุทธทาสภิกขุ. (2546). **ธรรมะกับการเมือง**. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.

วิกิพีเดีย. **การเคลื่อนไหวทางการเมือง**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/การเคลื่อนไหวทางการเมือง>. [4 มีนาคม 2561].

วิทยา ชินบุตร. (2559). **การเคลื่อนไหวทางการเมืองของภาคประชาชนสู่การจัดตั้งพรรคการเมือง**. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน-ธันวาคม 2559

สังสิต พิริยะรังสรรค์. (2546). **แรงงานสัมพันธ์**. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : ก.พลพิมพ์.

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี พ.ศ.2562

The participation of the people in the election of members of the House of Representatives in 2019.

รัชณี กล้าภู* ศิโรตม์ ภาคสุวรรณ**

บทคัดย่อ

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation) ถือเป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตย เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ต่อการเมืองการปกครองของประเทศ และที่สำคัญการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การควบคุมการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และเจ้าหน้าที่ภาครัฐได้เป็นอย่างดี รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันซึ่งมีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ.2560 ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน รวมทั้งจัดให้มีหน่วยงานสนับสนุนหน่วยงานต่างๆ ในการให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชน

การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถือเป็นหนึ่งกิจกรรมที่สำคัญ ที่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมได้โดยตรง และในทุกกระบวนการการเลือกตั้ง เพื่อให้การเลือกตั้งสุจริตและเที่ยงธรรม สามารถแบ่งการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง เป็น 3 ช่วงเวลา คือ ก่อนการเลือกตั้ง วันเลือกตั้ง และช่วงหลังการเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมช่วงเวลาก่อนการเลือกตั้งนั้นประชาชนสามารถมีส่วนร่วม โดยการตรวจบัญชีรายชื่อว่าตนเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือไม่ ตรวจสอบพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้ง ฟังการปราศรัยนโยบายของผู้สมัครและพรรคการเมือง ศึกษาประวัติผู้สมัคร ในวันเลือกตั้ง โดยการลงคะแนนเลือกตั้ง ติดตามการนับคะแนน ร่วมเป็นคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง ชักชวนเพื่อนบ้านไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และกิจกรรมการมีส่วนร่วมหลังการเลือกตั้ง โดยติดตามผลการเลือกตั้ง ติดตามผลการใช้สิทธิเลือกตั้ง ติดตามตรวจสอบการทำงานของผู้ได้รับการเลือกตั้ง สิ่งสำคัญคือการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ถึงบทบาทหน้าที่ที่พึงกระทำได้ของประชาชน โดยองค์กรต่างๆ หน่วยงานของรัฐ และเอกชน และสถาบันการศึกษามีบทบาทในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยต้องตระหนักถึงความถูกต้อง เสมอภาค และเป็นกลาง

* Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

**College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม การเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

Abstract

Political participation is considered a key to strengthening democracy. It is an opportunity for people to express their opinions and make decisions about politics and government of the country. And most importantly, the political participation of the people is an examination of the use of state power, control of the work of the legislature, the administration and government officials as well. The current constitution which came into force on 6 April 2017, has focused on the political participation of the people. Including providing support units for various agencies in providing knowledge and understanding to the public participation. The election of members of parliament is considered an important activity that people can participate directly and in every election process to make honest and fair elections. The participation in the election process divide into 3 periods; before the election, election day and post-election period. Participation in the period before the election; People can participate by checking the name of the person who is the voter, check political parties and candidates, listen to the policy speech of candidates and political parties, study the applicant's history. On the election day; by voting, track vote count, be the one of election commission, persuade neighbors to exercise their voting rights. The participation activities after the election; by following the election results, follow the results of the election, monitor the work of the elected person. The important thing is to create knowledge and understanding of the roles and duties that can be achieved by people. The organizations, public and private agencies and educational institution have the objective to persuade voters to exercise by being aware of the correctness, equality and impartiality

Keywords: Participation, Election, Member of the House of Representatives

บทนำ

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation) ถือเป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตย เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ต่อการเมืองการปกครองของประเทศ และที่สำคัญการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และควบคุมการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และเจ้าหน้าที่ภาครัฐได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการทางการเมือง กล่าวคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองให้เป็น ประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นดัชนีชี้วัดที่สำคัญประการหนึ่งของระบอบประชาธิปไตย โดยนัยนี้

นักวิชาการทางรัฐศาสตร์บางกลุ่มจึงถือว่าการพัฒนาทางการเมือง คือ การทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2561 : 19-20) ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ประกาศใช้เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ.2560 ได้เขียนคำว่า "มีส่วนร่วม" ไว้ถึง 22 ครั้ง มากกว่ารัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ.2540 ซึ่งเขียนไว้ 9 ครั้ง ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้กำหนดช่องทางที่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมได้โดยการใช้สิทธิทางตรงโดยที่ สถาบันวิจัยเศรษฐกิจ “ป่วย อึ้ง ภากรณ์” ได้เปิดเผยผลวิจัยในหัวข้อ “พลวัตความไม่แน่นอนทางการเมือง ในประเทศไทย และผลกระทบทางเศรษฐกิจ” พบว่า การเมืองไทย 20 ปีที่ผ่านมา (2540-2560) ภายใต้การเปลี่ยนผ่านการเมืองถึง 9 สมัยกับนายกฯจำนวน 9 คน เกิดความไม่แน่นอนทางการเมืองอย่างรุนแรง ตั้งแต่ช่วง พ.ศ.2549 สมัยรัฐบาลทักษิณเกิดการชุมนุมประท้วงต่อต้านจนนำไปสู่การยุบสภา แม้จะเลือกตั้งใหม่ แต่ก็ต่อต้านจนนำไปสู่การรัฐประหารของ พล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน

ปี พ.ศ.2553 รัฐบาลอภิสิทธิ์ ซึ่งกลุ่มนปช.ได้ชุมนุมเรียกร้องให้ยุบสภาจนนำไปสู่การสลายการชุมนุมทำให้บาดเจ็บและล้มตายเป็นจำนวนมาก ความรุนแรงทางการเมืองในรัฐบาลยิ่งลักษณ์ โดย กปปส.ได้ชุมนุมเพื่อให้นายกฯลาออกอย่างยาวนานกลางใจกลางเมืองกรุงเทพฯ จนนำไปสู่การรัฐประหารของ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา มีผลกระทบต่อภาพเศรษฐกิจ หรือจีดีพี ถึง 0.8-1.0% มากกว่า 2 เท่าตัว หากเทียบกับผลกระทบทางการเมืองเฉลี่ย 20 ปีที่ผ่านมาที่มีผลกระทบ 0.4%(<https://www.thairath.co.th/content>, 30 ส.ค. 2561)

ในฐานะประชาชนผู้เป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจและสังคม ย่อมมีส่วนร่วมได้ ส่วนเสียต่อผลกระทบต่างๆ ดังนั้นการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อกระตุ้นส่งเสริมบทบาทหน้าที่และการร่วมใช้สิทธิเลือกตั้งทางการเมือง ซึ่งถือเป็นสิทธิที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นเครื่องมือในการใช้อำนาจสูงสุดของ

ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และเป็นสิ่งที่สะท้อนความต้องการให้รัฐดำเนินการอย่างไร เพื่อแก้ไขปัญหาของประเทศ

ความหมายการมีส่วนร่วมและการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การได้เข้าไปเกี่ยวข้อง ซึ่งอาจเป็นการเข้าร่วมแบบทางตรง หรือทางอ้อมในการทำกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่งก็ได้ โดยอาจจะปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มคน หรือองค์กรประชาชนได้อาสาเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เริ่มตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติ โดยมีความเข้าใจปัญหาของตนและตระหนักถึงสิทธิของตน การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในด้านจิตใจและอารมณ์ความรู้สึกของบุคคลในสถานการณ์กลุ่มที่จะกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรคที่กระทำในสิ่งที่บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม และแบ่งความรับผิดชอบกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มทำให้เกิด การมีส่วนร่วม และการมีส่วนร่วมจะก่อให้เกิดความพอใจของสมาชิก และมีแรงใจที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จ ตลอดจนทำให้เขาได้รับการยอมรับ มีความรับผิดชอบ และเกิดความนับถือตนเองมากขึ้น ซึ่งเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิกการมีส่วนร่วม จึงหมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง อาจเป็นการเข้าร่วม แบบทางตรง หรือทางอ้อมก็ได้ และยังเป็นวิธีการที่ผู้นำสามารถนำมาปรับใช้ในการจูงใจและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่สมาชิก เป็นกลยุทธ์ที่จะช่วยให้มีแรงจูงใจในการดำเนินงานมากขึ้น การเข้าไปมีส่วนร่วมยังทำให้เกิดทัศนคติต่อการดำเนินกิจกรรมดีขึ้น ส่งผลให้สมาชิกเกิดความพอใจ เกิดความผูกพันและมีแรงใจที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จ

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation) หมายถึง การกระทำใดๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นโดยความเต็มใจ ไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ไม่ว่าจะมีการจัดอย่างเป็นทางการหรือไม่ และไม่ว่าจะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องกัน จะใช้วิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ เพื่อผลในการที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายของรัฐ หรือต่อการบริหารงานของรัฐ หรือต่อการเลือกผู้นำทางการเมืองของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นไปในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติก็ตาม เพื่ออิทธิพลของกลุ่มการเมืองในการเลือกกำหนด บุคคลในวงการบริหาร รัฐบาลให้กระทำตามที่พลเมืองผู้นั้น หรือกลุ่มนั้นต้องการตลอดจนมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐทั้งในการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีลักษณะที่รวมกันสองประการ ได้แก่ (1) ต้องเป็นไปตามความสมัครใจและ (2) ต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้มีอำนาจ นอกจากนี้ กิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองต้องเป็นไปตามที่ระบบการเมือง และกฎหมายกำหนดให้กระทำได้ หรืออาจใช้วิธีการที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายก็ได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2561 : 10-13)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกลไกหนึ่งที่ทำให้ประชาชนได้มีโอกาสสื่อสารกับรัฐมากยิ่งขึ้น เป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะให้เกิด การตัดสินใจที่ดีขึ้น และได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน รวมทั้ง มีโอกาสสานผลประโยชน์ร่วมกันทำให้การดำเนินนโยบายการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมเปลี่ยนผ่านไปสู่ “การเป็นประเด็นสาธารณะ” ที่ทุกคนทุกภาคส่วนต้องให้ความสำคัญและสนใจ ที่สำคัญการมีส่วนร่วมทางการเมืองทำให้ เปลี่ยนข้อความคิดที่ว่า การตัดสินใจทางการเมือง และกิจกรรมทางการเมืองเป็นเรื่องของ “นักการเมือง” ไปสู่การเป็น “เรื่องของคน” (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2561 : 16)

สิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ให้สิทธิประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้

1. สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง

รัฐธรรมนูญกำหนดให้ประชาชนผู้มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี ในวันเลือกตั้งมีสิทธิเลือกตั้งได้ซึ่งเป็นการขยายสิทธิจากเดิมในอดีตที่ต้องมีอายุครบ 18 ปีในวันที่ 1 มกราคม ของปีที่มีการเลือกตั้ง รวมทั้งยังกำหนดให้เป็นหน้าที่ของประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างอิสระโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ ดังนั้น หากใครไม่ไปใช้สิทธิก็ต้องได้รับโทษ ซึ่งได้กำหนดไว้ใน พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิก สภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งและมีได้แจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือแจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งแล้วแต่เหตุนั้นมีเหตุอันสมควร ผู้นั้นถูกจำกัดสิทธิบางประการ เป็นไปตามหลักการที่ว่า เมื่อท่านไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองตั้งแต่ต้น ท่านก็ไม่ควรได้รับสิทธิดังกล่าว (สรุปสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โครงการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจรัฐธรรมนูญแก่สื่อมวลชน , 2560 : 8)

นอกจากนี้ ยังให้สิทธิประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาทุจริตในการเลือกตั้ง โดยกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ว่า “ในการจัดให้มีการเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการส่งเสริมและสนับสนุน ให้สภาองค์กรชุมชนตามกฎหมายว่าด้วยสภาองค์กรชุมชน ชุมชน รวมตลอดทั้งประชาชนทั่วไป ให้มีส่วนร่วมในการแจ้งเบาะแสหรือข้อมูลต่อคณะกรรมการ เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริต และเที่ยงธรรม (พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, 2561 : 43)

2. สิทธิจัดตั้งพรรคการเมือง

กำหนดให้บุคคลมีเสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมืองตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุขตามที่กฎหมายบัญญัติ กฎหมายดังกล่าวอย่าง

น้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการบริหารพรรคการเมือง ซึ่งต้องกำหนดให้เป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดนโยบายและการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง และกำหนดมาตรการให้สามารถดำเนินการโดยอิสระไม่ถูกครอบงำ หรือชี้นำโดยบุคคลซึ่งมิได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้น รวมทั้งมาตรการกำกับดูแลมิให้สมาชิกของพรรคการเมืองกระทำการ อันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560 : 12)

3. สิทธิเข้าชื่อเสนอกฎหมาย

กำหนดให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นคนเข้าชื่อเสนอกฎหมายตามหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย หรือหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย โดยมีหลักการ ดังนี้

3.1 คุณสมบัติและจำนวนของประชาชน ที่ต้องการเข้าชื่อเสนอกฎหมายต้องเป็นประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งและต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่า 10,000 คน สามารถใช้สิทธิเสนอร่างพระราชบัญญัติได้

3.2 ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถเสนอร่างพระราชบัญญัติได้เฉพาะตามที่บัญญัติไว้ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ เท่านั้น

3.3 ข้อยกเว้นร่างพระราชบัญญัติที่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเสนอ หากเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับเงินต้องได้รับคำรับรองจากนายกรัฐมนตรีก่อน

รวมทั้งยังกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎหมายเพื่อความละเอียดรอบคอบในการตรากฎหมายด้วย โดยกำหนดว่าก่อนการตรากฎหมายทุกฉบับ รัฐพึงจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายอย่างรอบด้านและเป็นระบบ รวมทั้งเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์นั้นต่อประชาชน และนำมาประกอบการพิจารณาในกระบวนการตรากฎหมายทุกขั้นตอน เมื่อกฎหมาย มีผลใช้บังคับแล้ว รัฐพึงจัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายทุกรอบระยะเวลาที่กำหนดโดยรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย เพื่อพัฒนากฎหมายทุกฉบับให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2561 : 33-34)

4. สิทธิออกเสียงประชามติเข้าชื่อ

กำหนดให้ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร คณะรัฐมนตรีจะขอให้มีการออกเสียงประชามติในเรื่องใดอันมิใช่เรื่องที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือเรื่องเกี่ยวกับตัวบุคคลหรือคณะบุคคลใดก็ได้ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560 : 48)

สิทธิการมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขรัฐธรรมนูญ

ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคนมีสิทธิเข้าชื่อร่วมกันในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมายว่าด้วย การเข้าชื่อเสนอกฎหมาย โดยผู้ติดต่อแก้ไขเพิ่มเติมต้องเสนอ เป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมต่อรัฐสภาและให้รัฐสภาพิจารณาเป็นสามวาระ การขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญต้องไม่ใช่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบรัฐ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560 : 75-76)

5. สิทธิตรวจสอบองค์กฤษฎาตามรัฐธรรมนูญ

ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าสองหมื่นคนมีสิทธิเข้าชื่อกล่าวหาว่ากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ผู้ใดมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายหรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง โดยยื่นเรื่องพร้อมด้วยหลักฐานต่อประธานรัฐสภา เพื่อเสนอเรื่องไปยังศาลฎีกาเพื่อไต่สวนหาข้อเท็จจริง

หากศาลฎีกาพิจารณาแล้วเห็นว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูลให้ศาลสั่งยุติเรื่อง แต่ถ้าศาลเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง ให้พิพากษาให้กรรมการ ป.ป.ช.ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่ง หากเห็นว่ามีความผิดพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ จงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ให้ส่งสำนวนการไต่สวนไปยัง อัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2560 : 30)

6. สิทธิสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา

กำหนดให้ที่มาของวุฒิสภาจำนวนสองร้อยคน มาจากการเลือกกันเองของบุคคลซึ่งมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ อาชีพ ลักษณะ หรือประโยชน์ร่วมกัน หรือทำงานหรือเคยทำงาน ด้านต่าง ๆ ที่หลากหลายของสังคม โดยในการแบ่งกลุ่มต้องแบ่งในลักษณะที่ทำให้ประชาชนซึ่งมีสิทธิสมัครรับเลือกทุกคนสามารถอยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง การกำหนดที่มาของวุฒิสภาดังกล่าวเป็นการเปิดกว้างให้ประชาชนทุกคน ทุกอาชีพมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงสามารถสมัครเป็นสมาชิกวุฒิสภาได้ ซึ่งจะช่วยสร้างความเป็นธรรมให้ประชาชนทุกภาคส่วนให้มีโอกาสเข้าสู่การทำงานด้านการเมือง เพื่อสะท้อนปัญหาและความต้องการของกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคม เป็นการให้โอกาสมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง นอกจากจะช่วยสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำทางการเมืองแล้วยังเป็นจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมของประชาชนทางการเมืองอย่างแท้จริงที่ไม่กระจุกตัว อยู่เฉพาะในกลุ่มคนบางกลุ่มเท่านั้น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติเรื่องหน้าที่ของรัฐไว้ในหมวด 5 ซึ่งเป็นหมวดที่เพิ่มขึ้นใหม่ ในรัฐธรรมนูญที่ยังไม่เคยมีการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับใดมาก่อน โดยหลักการสำคัญในการบัญญัติหมวดนี้ขึ้นมา ก็เพื่อกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการดูแลและจัดสวัสดิการด้านต่าง ๆ ให้กับประชาชน เนื่องจากบางเรื่องเป็นมาตรการพื้นฐานที่รัฐควรจะทำให้กับประชาชน จึงต้องบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของรัฐโดยตรง และหากไม่ดำเนินการตามบทบัญญัติประชาชนสามารถฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2561 : 39-44)

การมีส่วนร่วมของประชาชนตามรัฐธรรมนูญใหม่ในเรื่อง กระบวนการเลือกตั้ง

เมื่อกล่าวถึงการเลือกตั้งนั้น ประชาชนส่วนใหญ่จะเข้าใจว่าเป็นการไปหย่อนบัตรเลือกตั้งเท่านั้น แต่แท้จริงแล้วกระบวนการเลือกตั้งนั้นยังหมายรวมถึงช่วงเวลาก่อนการเลือกตั้ง วันเลือกตั้ง และช่วงหลังการเลือกตั้ง ดังนั้น ประชาชนทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งทุกขั้นตอน และทำให้การเลือกตั้งสุจริตและเที่ยงธรรม

กิจกรรมการมีส่วนร่วมช่วงเวลา ก่อนการเลือกตั้ง	-การตรวจบัญชีรายชื่อว่าตนเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือไม่ -ตรวจสอบพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้ง -ฟังการปราศรัยนโยบายของผู้สมัครและพรรคการเมือง -ศึกษาประวัติผู้สมัคร
กิจกรรมการมีส่วนร่วมในวันเลือกตั้ง	-การลงคะแนนเลือกตั้ง -ติดตามการนับคะแนน -ร่วมเป็นคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง -ชักชวนเพื่อนบ้านไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
กิจกรรมการมีส่วนร่วมหลังการ เลือกตั้ง	-ติดตามผลการเลือกตั้ง -ติดตามผลการใช้สิทธิเลือกตั้ง -ติดตามตรวจสอบการทำงานของผู้ได้รับการเลือกตั้ง

จะเห็นได้ว่าเราสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งทุกขั้นตอน และเมื่อประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ก็จะเป็นแรงผลักดันให้การเมืองภาคประชาชนเข้มแข็งและเกิดเสถียรภาพทางการเมืองเพิ่มขึ้นด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2560 : 22)

บทสรุป

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ.2560 โดยมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ โดยนำมาใช้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2562 เป็นครั้งแรก ทำให้ประชาชนอาจเกิดความไม่เข้าใจในข้อมูล ปฏิบัติไม่ถูกต้องตามข้อกำหนด พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พุทธศักราช 2560 มาตรา 22(5) กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่ และอำนาจในการส่งเสริมสนับสนุนหน่วยงานของรัฐ สถาบันการศึกษา และองค์กรเอกชน ในการสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชน เรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน หรือให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการเลือกตั้ง และให้ความรู้ที่ถูกต้อง ดังนั้นการสร้างความรู้ความเข้าใจ การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการเลือกตั้งจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะถือเป็นหัวใจในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของการปกครองระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการทางการเมือง กล่าวคือ การมีส่วนร่วม ทางการเมืองเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นดัชนีชี้วัดที่สำคัญประการหนึ่งของระบอบประชาธิปไตย โดยนัยนี้ นักวิชาการทางรัฐศาสตร์ บางกลุ่มจึงถือว่า การพัฒนาทางการเมือง คือ การทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2561)

การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งแบ่งได้เป็น 3 ช่วงเวลา คือ 1)การมีส่วนร่วมก่อนการเลือกตั้ง 2) การมีส่วนร่วมในวันเลือกตั้ง และ 3) กิจกรรมการมีส่วนร่วมหลังการเลือกตั้ง สิ่งสำคัญคือการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ถึงบทบาทหน้าที่ที่พึงกระทำได้ของประชาชน องค์กรต่างๆ หน่วยงานของรัฐ และเอกชน รวมทั้งสถาบันการศึกษาต่างๆ มีบทบาทในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยต้องตระหนักถึงความถูกต้อง เสมอภาคและเป็นกลาง

งานวิจัยเรื่องนี้ จะทำให้ทราบถึงแนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน การสร้างความรู้ ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง หลายคนอาจมองเรื่องการเมืองเป็นเรื่องไกลตัว หรือคิดว่าการจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นยากหรือห่างไกลจากตัวเรา จริงๆแล้วการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ใช่เรื่องไกลตัวอีกต่อไป โดยประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเองและสังคมที่ควรจะได้รับในฐานะพลเมือง โดย 4 รูปแบบที่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมคือ

1.การใช้สิทธิเลือกตั้ง	เป็นการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองขั้นพื้นฐานตามหลักประชาธิปไตย การเลือกตั้งที่ดีควรมีหลัก 1 คน 1 เสียง (one man one vote) ซึ่งทุกคนมีอยู่แล้ว คนละ เสียง เท่ากัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรนำมาใช้ หรือ จะยอมสละเสียงไม่ไปใช้สิทธิ ที่เรียกว่าการนอนหลับทับสิทธิ ก็อยู่ที่การตัดสินใจ ของแต่ละคนแต่ทางที่ดีทุกคนควรรักษาสิทธิของตัวเองโดยการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เลือกตัวแทน ที่เราต้องการ เพื่อคะแนนเสียงของเรา แม้จะ 1 เสียง แค่มิต่ำที่จะเป็นพลังในการเปลี่ยนแปลงสังคม
2.สอดส่องการเลือกตั้งให้สุจริตเที่ยงธรรม	การสอดส่องการเลือกตั้ง เป็นที่ยอมรับของหลายๆ ประเทศที่พัฒนาแล้วมองว่า การเลือกตั้งที่ดี ควรโปร่งใส ทุกคนสามารถเข้ามาสังเกตการณ์เลือกตั้งได้ สามารถเข้ามาตรวจสอบได้ จึงจะเกิดการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรม (fair election) การสอดส่องการเลือกตั้งไม่จำเป็นต้องสอดส่องแค่ช่วงที่เลือกตั้งเท่านั้น แต่เราสามารถ สอดส่องตั้งแต่กระบวนการเลือกตั้งทั้งหมด ที่เข้าข่ายไม่มีความยุติธรรมหรือการออกกฎ ที่ออกมาเอื้อผลประโยชน์ของนักการเมืองบางกลุ่มหรือไม่
3.รณรงค์ให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมทางการเมือง	การส่งเสริมหรือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับเพื่อนง่ายๆ แลกเปลี่ยนทัศนะความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์บ้านเมือง พูดคุยเรื่องการทำงานของรัฐบาล รวมไปถึงการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล เป็นการจุดประกายเริ่มต้น เพื่อให้ทุกคน หันมาสนใจในการตั้งคำถามเกี่ยวกับการทำงานของรัฐบาลว่าโครงการแต่ละโครงการที่นำเงินภาษีของเราไปใช้นั้น สมเหตุสมผลหรือไม่ ก็เป็นการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองที่ทุกคนสามารถทำได้ไม่ยาก
4.ติดตามข่าวสารและกิจกรรมทางการเมือง	ซึ่งในยุคปัจจุบันนี้ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ เราสามารถเข้าถึงได้ง่าย แต่ข้อเสียก็ย่อมมี การเข้าถึงข้อมูลที่ย่างและหลากหลาย สิ่งสำคัญคือ ความถูกต้องของข้อมูลที่เราได้รับ ควรใช้วิจารณญาณในการรับข่าวสารเข้าไป มีการบิดเบือนหรือไม่ ข้อมูลข่าวสารนั้นเป็นข้อมูลที่มีการมุ่งร้ายออกมาโจมตีฝ่าย

	<p>ตรงข้ามหรือไม่ การติดตามสถานการณ์การเลือกตั้ง การตาม ข่าวของ กกต. ถึงความคืบหน้าในการจัดการเลือกตั้งไปถึง ไหนแล้ว การปลดล็อคพรรคการเมือง รวมไปถึงกฎหมายที่ ออกมาช่วงเลือกตั้งว่าเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายหรือไม่ ก็ถือได้ว่า เป็นการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของเราแล้ว</p>
--	---

จะเห็นได้ว่า ทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ไม่ยาก และไม่ใช่ว่าเรื่องไกลตัวอีกต่อไป หลาย
คนพยายามหลีกเลี่ยงการเมือง トラบไตที่เราอยู่ในสังคม เราจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง
ให้มากที่สุด เพื่อการรักษาผลประโยชน์ที่ทุกคนในสังคมควรได้รับอย่างเป็นธรรม
(https://www.wewatchthailand.org/data/2018/11/998_6 พุทธศักราช 2561)

เอกสารอ้างอิง : References

สายล่อฟ้า. การเมืองขัดแย้งกระทบทั้งระบบ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<https://www.thairath.co.th/news/politic/1364265>. [30 สิงหาคม 2561].

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2560). การมีส่วนร่วมของประชาชนตามรัฐธรรมนูญใหม่
ในเรื่อง กระบวนการเลือกตั้ง. สารความรู้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ ชุด การมีส่วนร่วมและการ
ตรวจสอบการเลือกตั้ง, พุทธศักราช 2560.

ราชกิจจานุเบกษา. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก
วันที่ 6 เมษายน 2560.

ราชกิจจานุเบกษา. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เล่ม 135 ตอนที่ 68 ก
วันที่ 12 กันยายน 2561.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2561). การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบ
ประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

คณะกรรมการประชามติและสำรวจความคิดเห็นของประชาชน. (2560). สรุปสาระสำคัญของ
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โครงการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจรัฐธรรมนูญ
แก่สื่อมวลชน. จัดโดยคณะกรรมการประชามติและสำรวจความคิดเห็นของ
ประชาชนในคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, ณ.ห้องประชุมสมาคมนิสิตเก่ารัฐศาสตร์ ชั้น
12 อาคารเกษมอุทยานัน คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2560). รัฐสภาตรวจสอบองค์กรอิสระ. สารานุกรมเกี่ยวกับ
รัฐธรรมนูญ ชุด องค์กรอิสระและการตรวจสอบอำนาจรัฐ, พฤศจิกายน 2560.

wewatch. 4 รูปแบบง่ายๆ ที่ทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง. [ออนไลน์].

แหล่งที่มา : <https://www.wewatchthailand.org/data/2018/11/998>. [6 พฤศจิกายน
2561].

การเมืองภาคประชาชนตามวิถีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม People's Politics According to Participatory Democracy

ภาณุรัตน์ ดีเสมอ* พิชิต ปุริมาทร**

บทคัดย่อ

การเมืองภาคประชาชนของไทยเกิดขึ้นในบริบททางเศรษฐกิจการเมืองที่มีลักษณะสภาพความเหลื่อมล้ำในสังคม การเข้าถึงทรัพยากร คนจน คนด้อยอำนาจด้อยโอกาสไม่สามารถเข้าถึง ทรัพยากรได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอาศัยพื้นที่ช่องทางภายในระบบการเมืองปกติ ออกมาเคลื่อนไหวในรูปแบบต่างๆ ซึ่งก็จะได้ยินอยู่บ่อยครั้งว่าประเทศไทยยังไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงหรือเป็นประชาธิปไตยเพียงครึ่งใบ เนื่องจากการปฏิวัติรัฐประหารอยู่หลายครั้ง นอกจากนี้ประชาชนบางส่วน ยังแสดงออกถึงความสนใจในรูปแบบการปกครองแบบอื่นที่ใช้การปกครองในระบบประชาธิปไตย ประกอบกับสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองที่มีมากขึ้น โดยหากประชาชนไทยมีความเข้าใจและตระหนักถึงเรื่องสิทธิเสรีภาพทางการเมืองของตนเองมากยิ่งขึ้นก็จะช่วยให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาประชาธิปไตยได้โดยสันติและก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าของกระบวนการประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : การเมืองภาคประชาชน, วิถีประชาธิปไตย

Abstract

Politics of Thailand took place in the context of the economic and political conditions that are characterized by inequalities in society. Access to the resource poor, the disadvantaged, the poor do not have access to resources, especially within the political system, the living space normally. Movement out in

* นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

various ways. It is often heard that Thailand is not a democratic or democratic, just half. Since there were several coup. In addition, some residents Also expressed an interest in the form of government other than the government. In a democracy The political situation is more. If Thailand is public understanding and awareness of the rights of political freedom even more, it will help Thailand to develop in peace, democracy and contributes to the advancement of the democratic process even more.

Keywords : People's Politics According, Democracy

บทนำ

ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2475 ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยมีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยให้ประชาชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการปกครอง ประเทศ รวมทั้งมีการกำหนดกลไกสถาบันทางการเมืองให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ตลอดจน สถาปนาศาลและองค์กรอื่นๆ ตามรัฐธรรมนูญให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสุจริตเที่ยงธรรม อย่างไรก็ตามเมื่อศึกษาถึงพัฒนาการเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพทางการเมืองโดยผ่านรัฐธรรมนูญหลายฉบับ แล้วจะพบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปีพ.ศ. 2540 ได้กำหนดรองรับสิทธิเสรีภาพของ ประชาชนไว้ค่อนข้างกว้างและครอบคลุมถึงสิทธิเสรีภาพทางการเมืองในความหมายอย่างแคบไว้ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการทำประชามติและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปีพ.ศ. 2550 ยังคงกำหนดหลักการสำคัญในเรื่องนี้ไว้ในทำนองเดียวกันกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี พ.ศ. 2540

การเมืองภาคประชาชนนั้นนับว่ามีพลังและมีคุณค่าต่อระบบการเมืองที่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคล กลุ่มคน เพราะไปเปิดพื้นที่ให้กลุ่มคน บุคคลได้มีโอกาสในสังคมนการเมืองหรือในขณะที่ระบบการเมืองแบบตัวแทนกำลังมีปัญหาของระบบเกิดปัญหาเชิงโครงสร้างและกลไกกระบวนการดำเนินงานของระบบตัวแทน ได้ชะงักงันในการตอบสนองสมาชิกในสังคมนเมือง นั่นคือประสิทธิภาพและความชอบธรรมของระบบการเมืองแบบตัวแทนกำลังมีข้อจำกัด ทำให้มีการกล่าวขานถึงการเมืองแบบใหม่¹ ถูกเรียกหาให้ทดแทนทำลายกระบวนการทัศน์และวัตรปฏิบัติแบบเดิม ๆ จากสมาชิกสังคมนเมือง ในขณะที่เดียวกันก็เกิดข้อกังขามากมายว่ารูปแบบการเมืองภาค

ประชาชนนั้นจะมีมาตรฐานอย่างไร มีตัวแบบอย่างไร และจะส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างไรจึงจะมีประสิทธิภาพและมีความชอบธรรม

การเมืองภาคประชาชน

การเมืองภาคประชาชน เป็นการเคลื่อนไหวของประชาชนเพื่อกำหนดนโยบายสาธารณะโดยตรง โดยไม่ผ่านทางตัวแทนของพรรคการเมือง หรือหน่วยงานราชการ การเมืองภาคประชาชนเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองมีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายไว้ดังนี้(สำนักงานเลขาธิการและวุฒิสภา, 2554 : 11-12)

นายแพทย์ประเวศ วะสี (2551 : 23) ให้ความหมาย “การเมืองภาคประชาชนหรือการเมืองภาคพลเมือง” หมายถึง พลเมืองมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะการวางแผนและขับเคลื่อนการพัฒนาและการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล (2548 : 12) ได้ให้นิยามคำว่า “การเมืองภาคประชาชน” หมายถึง การเคลื่อนไหวอย่างมีจิตสำนึกทางการเมืองของกลุ่มประชาชนเพื่อลดฐานการครอบงำของรัฐ รวมทั้งเพื่อโอนอำนาจบางส่วนมาให้ประชาชนเพื่อใช้ดูแลชีวิตของตนเองโดยตรง

ธีรยุทธ บุญมี (2547 : 6) กล่าวถึง การเมืองภาคประชาชน (Civil or People Politics) เป็นการเคลื่อนไหวของประชาชนโดยไม่ผ่านทางตัวแทนของพรรคการเมือง หรือหน่วยงานของรัฐ ซึ่งประกอบไปด้วยการออกเสียงลงประชามติหรือการมีส่วนในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การตรวจสอบการใช้อำนาจ และการถอดถอนโดยภาคประชาชนนอกเหนือจากการมีการเลือกตั้ง เพราะประชาธิปไตยจะไม่มีคณาธิปไตยและการเลือกตั้งจะไม่มีประโยชน์อะไรเลยหากประชาชนไม่สามารถกำหนดนโยบายหรือตรวจสอบการใช้อำนาจและไม่สามารถถอดถอนผู้ใช้อำนาจที่มีชอบได้การที่บางกลุ่มบางคนคิดว่าประชาชนคนชั้นรากหญ้าที่ดูเหมือนว่าจะไร้การศึกษานั้นกลับเข้าใจและมีจิตสำนึกทางการเมืองมากกว่าชนชั้นกลางเสียอีก เพราะชนชั้นรากหญ้านั้นสามารถค้นคว้าสภาพปัญหาที่ตนเองเผชิญได้อย่างชัดเจนและลึกซึ้งรวมทั้งข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (ผ่านทางที่ปรึกษาหรือเอ็นจีโอ) เพราะตัวเขาเป็นผู้ประสบปัญหาเหล่านั้นด้วยตนเองการเคลื่อนไหวของชนชั้นรากหญ้าจะมีการดำเนินการเป็นขั้นตอนอย่างสันติต่อเมื่อไม่มีทางเลือกเป็นอื่นแล้วเท่านั้น จึงจะใช้วิธีการชุมนุมประท้วง กอปรกับการเติบโตของเอ็นจีโอ (NGO) และการเข้าไปคลุกคลีกับประชาชน ทำให้เกิดความร่วมมือในการต่อต้านอิทธิพลของฝ่ายรัฐและฝ่ายทุน อาทิ สมัชชาคนจน สหพันธ์เกษตรกรภาคเหนือ ฯลฯ เป็นต้น

ศาสตราจารย์เฮนรี่ จามริก (2550 : 8) ได้ให้ความหมายว่า การเมืองภาคพลเมืองคงไม่ได้หมายความเพียงแค่การมาร่วมชุมชน การมาเสวนา มารวมพลังกัน แต่โดยแท้จริงแล้วน่าจะเป็นกระบวนการที่ นำไปสู่ชุมชนที่เข้มแข็ง การเมืองภาคพลเมืองไม่มีวันเข้มแข็งอย่างแท้จริงตราบเท่าที่ชุมชนท้องถิ่นยังอ่อนแอ พลเมืองในมิติของการเป็นปัจเจกบุคคลและพลเมืองในมิติที่เป็นสมาชิกสังคม โดยมีคุณธรรมของปัจเจกบุคคลและคุณธรรมของพลเมือง (Civic Virtue) ที่เน้นส่วนรวม ในมิติแรกนั้นต้องมีศักดิ์ศรีและคุณค่าของตนเอง ส่วนในมิติที่สอง ต้องเน้นความเท่าเทียมต่อกัน เป็นมิตรต่อกันและกัน เอาใจคนอื่นใส่ใจเรา เสียสละต่อส่วนรวมและผู้อื่นมากกว่าการแก่งแย่งแข่งขัน สามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งหรือหาข้อยุติได้ด้วยการอภิปรายแลกเปลี่ยนความเห็นอย่างสุภาพและเท่าเทียมกันทั้งหมดทั้งปวง ที่อธิบายมานี้เพื่อชี้ให้เห็นความหลากหลายของความหมาย แต่พอจะสรุปได้ว่าพลเมือง คือ บุคคลที่ต้องแสดงบทบาทในกิจกรรมสรรค์สร้างสังคม ศาสตราจารย์อเนก เหล่าธรรมทัศน์ สรุปอีกครั้งในงานเดียวกันว่า พลเมืองต้องพึ่งตนเองได้มากขึ้น หรือต้องรวมกำลังกันแก้ไขปัญหาด้วยตนเองให้มากขึ้นและหากมีปัญหาไหนที่รัฐบาลเข้ามาทำแทนหรือให้ทำ ก็ต้องกำกับดูแลหนุนช่วยรัฐบาลอย่างเต็มกำลัง พลเมืองไม่เพียงต้องการรัฐบาลประชาธิปไตย หากต้องการที่เป็นของพลเมืองด้วยในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม พลเมืองอาจรวมกลุ่มเป็นเครือข่าย องค์กรต่าง ๆ ที่อยู่นอกภาครัฐ โดยเครือข่าย องค์กร สถาบันเหล่านี้อาจจะมุ่งกระทำการเพื่อประโยชน์หรือกระทำตามหลักคิดที่เป็นลักษณะเฉพาะตนหรือเฉพาะกลุ่มตนก็ได้ (รงค์ บุญสวยขวัญ, 2556 : 16-26)

โดยทั่วไปการเมืองภาคพลเมืองมีความหมายหลากหลายตามเป้าหมายที่แตกต่างกันเช่น (1) การเมืองภาคปริณิณทลสาธารณะ (Public sphere) ที่มุ่งสร้างพื้นที่ เวที กลไกส่วนกลางที่ไม่ใช่รัฐสภาที่จะถกเถียง สร้างประเด็นต่าง ๆ ขยายสิทธิอำนาจต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม (2) การเมืองภาคประชาสังคม (Civil society) หรือการเมืองภาคพลเมือง (Citizen politics) ที่เน้นการมีส่วนร่วมที่เข้มข้นของบุคคล องค์กรต่าง ๆ ในสังคมที่จะถกเถียงและบรรจุข้อตกลงในประเด็นปัญหาต่าง ๆ หรือผลักดันบางประเด็นให้เป็นนโยบายของรัฐ (3) การเมืองภาคประชาชน (People's politics) หรือ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (New Social Movement) ที่มุ่งเคลื่อนไหวสร้างจิตสำนึกในประเด็นผลประโยชน์ร่วมของมนุษยชาติ ได้แก่ สภาพแวดล้อมโลก สภาพทุนโลก การคัดค้านโลกาภิวัตน์ เป็นต้น ซึ่งไม่ว่าจะเป็นการเมืองภาคพลเมืองในรูปแบบใด การเคลื่อนไหวภาคประชาสังคม (Civil society movement) หรือ ภาคพลเมืองดังกล่าวมีองค์ประกอบสำคัญ คือ พลเมืองที่กระตือรือร้น (Active citizen) มุ่งปกป้องคุ้มครองสิทธิและมุ่งประโยชน์สาธารณะ (Common good) เป็นพลังสำคัญ (ศรีณยู หมั่นทรัพย์, 2562) การอธิบาย

พลเมืองและการเมืองภาคพลเมืองนั้นสัมพันธ์กับบริบท กล่าวคือ พลเมืองที่อยู่ในกลุ่ม องค์กรหรือพลเมืองในสังคมภาคการเมืองเป็นพลเมืองที่มีใจในมิติของความเป็นปัจเจกนิยม ตรงกันข้ามกลับให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มทางสังคม ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญของพลเมืองในแนวชุมชนนิยม (Communitarian) ที่ความสำคัญในวงวิชาการสายหนึ่งในปัจจุบัน เช่น ในงานของนักคิดสายชุมชนนิยมอย่าง Etzioni ที่เขาค้นพบว่าพลังของกลุ่มคน องค์กรเป็นกลไกในการขับเคลื่อนชุมชนที่ดี เพราะสถาบันทางการเมืองดั้งเดิมมีวิกฤต เขาจึงเสนอให้รื้อฟื้นพลังชุมชนที่มีอยู่ตั้งแต่อดีต อันมีพลังอำนาจให้เป็นขบวนการใหม่งานชิ้นนี้มาจากความเชื่อที่ว่าปัญหาต่าง ๆ ในสังคมอเมริกาจากรากฐานหรือเป็นผลพวงมาจากการตื่นสติ การเน้นสิทธิปัจเจกบุคคลที่มีหลากหลายและเกิดขึ้นอย่างสูงมาก นับว่ามีพลังมากในการเคลื่อนตัวของสหรัฐอเมริกา ผ่านสิทธิในการพูด สิทธิของส่วนบุคคล แน่ใจว่ามีโอกาสเข้าไปสู่ความขัดแย้งในชุมชน ดังนั้น Etzioni จึงได้เสนอหรือสร้างสัญญาประชาคมใหม่เพื่อคุณภาพขึ้นมาสองประการ คือ การเคารพ การคุ้มครองสิทธิของปัจเจกบุคคล และการคุ้มครอง การดูแลสังคม โดยที่บุคคลต้องคิดว่าสังคมเป็นของเราและเราต้องดูแลสังคมที่จะเกิดขึ้นหรือที่อาจจะเกิดขึ้นด้วย โดยเราต้องดูแลสถาบันต่าง ๆ ที่เคยมีอยู่ในสังคม ด้วยการเคารพกฎระเบียบทางสังคมที่ช่วยกันรังสรรค์ขึ้นมา เพราะกฎเกณฑ์เหล่านั้นมาจากฐานของระบบคุณค่าร่วมกันและความเชื่อร่วมกันซึ่งความเป็นสังคมชาติ แนวคิดในสายวิชาการนี้เป็นแนวคิด “ชุมชน” อันเป็นแนวคิดที่รื้อฟื้นขึ้นมาใหม่แนวคิดหนึ่งที่เป็นกระแสสำคัญในปัจจุบัน”

ลักษณะการเมืองภาคประชาชน

สิทธิและเสรีภาพในการกำหนดวิถีชีวิตของตนเองทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมหรือแม้แต่การจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติ ผ่านระบบตัวแทนในการเลือกตั้งหรือการเลือกตั้งทางตรง สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองยังรวมถึง การแสดงความคิดเห็นหรือการแสดงออกทางการเมือง สิทธิในการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง สิทธิในการชุมนุมอย่างสันติ สิทธิในการมีส่วนร่วมต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะ ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการและวุฒิสภา, 2550 : 15)

- 1) เพิ่มตัวละครทางการเมือง (Political Actors) โดยตัวละครใหม่นี้ คือ ประชาชนเข้าไปในกระบวนการทางการเมือง
- 2) เปลี่ยนบทบาทของการตัดสินใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Decision-making in Political Participation) จากเดิมที่เป็นบทบาทของตัวแทนหรือของสมาชิกรัฐสภา มาเป็น

ประชาชนหรือกลุ่มทางสังคมมากขึ้น หรือเป็นการคลี่คลายของการเมืองในระบบตัวแทนของประชาชน หรือเป็นสิ่งที่สร้างภาษาที่สละสลวยว่า “ตัวเราเป็นตัวแทนให้กับตัวเรา”

3) ภายใต้กระบวนการทางการเมืองใหม่นี้ บทบาทของประชาชนหรือประชาสังคมมีมากขึ้น แต่ก็ยังมีสถาบันทางการเมือง (Political Institution) ที่มีบทบาทในกระบวนการทางการเมืองด้วยเช่นเดียวกัน ลักษณะเช่นนี้คือการให้ความสำคัญกับสถาบันทางการเมืองที่เคยสถาปนาความเป็นตัวแทน ซึ่งมีบทบาท ตลอดมา แต่ก็ให้ความสำคัญกับกระบวนการทางสังคมในการเข้าไปมีบทบาททางการเมืองและอำนาจรัฐด้วย

4) ทิศทางการเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคประชาชนตามทรรศนะของ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล มี 4 รูปแบบ คือ (1) การเคลื่อนไหวร้องทุกข์หรือเรียกร้องให้รัฐเข้ามาแก้ไขในปัญหาที่ไม่ได้รับการเหลียวแล (2) การเคลื่อนไหวเพื่อมุ่งตรวจสอบกระบวนการใช้อำนาจรัฐ (3) การประท้วงอำนาจรัฐและเรียกร้องให้มีการถ่ายโอนอำนาจรัฐที่เคยมีไปเป็นของประชาชน (4) ร่วมมือเชิงวิพากษ์ (Critical Cooperation) กับรัฐและผูกพันในทางสร้างสรรค์ (Constructive Engagement) เพื่อเบียดแย่งพื้นที่ในกระบวนการใช้อำนาจของประชาสังคม

การเมืองภาคประชาชน คือ การเมืองไม่เป็นทางการที่ไม่เป็นทางการ ต้องไม่สัมพันธ์กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ราชการหรือสัมพันธ์เพียงแต่เบาบาง เพราะการเมืองท้องถิ่น คือ การเมืองแบบเป็นทางการ ห้ามสัมพันธ์กับราชการด้วย คือ ไม่สัมพันธ์เลยก็คงเป็นไปได้ เพราะว่าองค์กรต่าง ๆ นั้นมันต้องสัมพันธ์กัน แต่ไม่ใช่สัมพันธ์กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหลักหรือราชการเป็นหลัก ต้องไม่สัมพันธ์กับนักการเมืองหรือ ส.ส. เป็นหลัก ต้องไม่สัมพันธ์กับภาคธุรกิจเป็นหลัก คือ เป็นองค์กรที่ประชาชนรวมตัวกันเอง เคลื่อนไหว ต่อสู้ เรียกร้อง จัดการกันเอง ในลักษณะที่เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของสาธารณะของประชาชนเป็นหลัก มิติของการเมืองภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการประชาธิปไตย สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ ลักษณะแรก เป็นการพูดถึงการเมืองภาคประชาชนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งหรือเงื่อนไขหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ในขณะที่ลักษณะที่สองเป็นการมองประชาธิปไตยในฐานะสิ่งที่มีอยู่ก่อนเพื่อให้เกิดพื้นที่ของการเมืองภาคประชาชน ortsy ก็ผล ให้ทรรศนะว่า “เมื่อกกล่าวถึงการเมืองภาคประชาชน ประเด็นหนึ่งที่อาจารย์คิดว่าเป็นการต่อสู้ร่วมกัน นั่นคือเรื่องของการกระจายอำนาจไม่ให้อำนาจไปกระจุกตัวในองค์กรที่เป็นทางการเพียงอย่างเดียว ฉะนั้นการกระจายอำนาจจึงอาจจะกระจายไปสู่ประชาชนโดยตรงหรือกระจายอำนาจไปสู่พื้นที่หรือชุมชนหรือท้องถิ่น เพื่อให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจได้เป็นการกระจายอำนาจในความหมายที่กว้าง คือ การกระจายตั้งแต่อำนาจในการตัดสินใจให้กลุ่มที่ไม่ได้อยู่ในภาคทางการ จนถึงการกระจายอำนาจใน

ระดับชาติไปสู่ระดับพื้นที่ ท้องถิ่น ท้องที่ ให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งการกระจายอำนาจอย่างที่กำลังกล่าวนี้นั้นก็มีหลายรูปแบบ เมื่อกล่าวเช่นนี้อาจารย์ก็มีความเชื่อว่าการเมืองภาคพลเมืองมันก็มี ความสอดคล้องและสัมพันธ์กับการกระจายอำนาจดังกล่าว” (ญาเรศ อัครพัฒนานุกูล, 2556 : 41)

ประชาธิปไตยกับการเมืองภาคประชาชน

ชานาญ จันทรเรือง (2562) เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่าประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยนั้นต้องมีการเลือกตั้ง แต่ก็มีได้หมายความว่าประเทศใดที่มีการเลือกตั้งแล้วประเทศนั้นจะเป็นประชาธิปไตยเสมอไป เพราะการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นประกอบไปด้วย

1) การเลือกตั้ง (Election) คือการคัดสรรบุคคลเข้าไปทาภิกรรมทางการเมืองเพื่อใช้อำนาจรัฐโดยการผ่านการออกเสียงของประชาชน ซึ่งในประเทศเผด็จการบางประเทศก็อาจมีการเลือกตั้งเช่นกัน แต่เป็นการบังคับเลือก เพราะเป็นการเลือกตั้งที่เป็นแต่เพียงรูปแบบเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงที่จะต้องมีลักษณะที่เป็นการทั่วไป (In general) เป็นอิสระ (Free Voting) มีระยะเวลาที่แน่นอน (Periodic Election) การลงคะแนนลับ (Secret Voting) หนึ่งคนหนึ่งเสียง (One Man One Vote) และมีความบริสุทธิ์ยุติธรรม (Fair Election)

2) การออกเสียงลงประชามติ (Referendum) คือ การที่ประชาชนมีสิทธิ์ออกเสียงรับรองหรือไม่รับรองในกฎหมายหรือมีส่วนในการกำหนดนโยบายสาธารณะ

3) การตรวจสอบ (Monitor) คือ การที่ประชาชนสามารถมีส่วนใน การตรวจสอบการใช้ อำนาจของรัฐได้ อาทิ การใช้สิทธิผ่าน พรบ.ข้อมูลข่าวสารฯ หรือการติดตามการทำงานของ นักการเมืองหรือหน่วยงานราชการ ฯลฯ

4) การถอดถอน (Recall) คือ การที่ประชาชนสามารถใช้สิทธิถอดถอนนักการเมืองหรือ ข้าราชการได้ อาทิ การเข้าชื่อถอดถอนตามรัฐธรรมนูญ หรือการใช้สิทธิทางศาลฟ้องร้องต่อผู้ที่ใช้ อำนาจรัฐโดยมิชอบ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เสียหายโดยตรงเท่านั้น ฯลฯ

จึงจะเห็นได้ว่าความเป็น “ประชาธิปไตยมิได้มีเฉพาะแต่การเลือกตั้ง” ที่เป็นรูปแบบของประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่จะต้องเป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) หรือประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) ซึ่งก็คือการเมืองภาคประชาชนนั่นเองการเมืองภาคพลเมืองไม่มีวัตถุประสงค์ในการเข้าไปแย่งอำนาจหรือแทนที่อำนาจของนักการเมือง การเมืองภาคพลเมืองไม่ใช่พรรคการเมืองที่หวัง

ชนะเลือกตั้งและเข้าไปมีอำนาจทางการเมือง แต่เป็นกระบวนการสาธารณะเพื่อประโยชน์สาธารณะที่พลเมืองรวมตัวกันอย่างมีอิสระ มีศักดิ์ศรีไม่ได้รับจ้างผู้ใด เพื่อมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางนโยบาย ในการพัฒนาและในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ การเมืองภาคพลเมืองที่เข้มแข็งจะช่วยปกป้องสถาบันประชาธิปไตยต่าง ๆ จากการถูกแทรกแซงด้วยอำนาจ เช่น เสรีภาพของสื่อมวลชน ระบบตุลาการองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ (ประเวศ วะสี, 2551 : 7)

ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเป็นระบบย่อยซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ เพื่อแก้ปัญหาของระบบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน ซึ่งอาจปฏิบัติหน้าที่ไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของประชาชน ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจึงกระจายอำนาจในการตัดสินใจเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย มีส่วนร่วมในทางการเมืองและการบริหารทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ซึ่งนักวิชาการได้กล่าวไว้ดังนี้

ทินพันธ์ุ นาคะตะ (2541 : 1-3) กล่าวถึงประชาธิปไตยเป็นรูปแบบของการปกครองอย่างหนึ่งถือว่าเป็นการปกครองของประชาชนโดยประชาชนเพื่อประชาชน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การปกครองซึ่งมีหลักการ วิธีการและวัตถุประสงค์ ในการปกครองที่ผูกพันอยู่กับประชาชนส่วนใหญ่

ประการแรก ประชาธิปไตยเป็นระบบการเมือง ซึ่งมีหลักการว่า เป็นการปกครองของประชาชน นั่นก็คืออำนาจอธิปไตยหรืออำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นของประชาชน การใช้อำนาจนั้นจะต้องได้รับการยินยอมหรือกระทำในนามของประชาชน ประชาชนใช้อำนาจออกกฎหมายโดยผ่านรัฐสภา ประชาชนใช้อำนาจการบริหารโดยผ่านรัฐบาล ประชาชนใช้อำนาจตุลาการโดยผ่านศาล เช่น มักนิยมระบุไว้ในรัฐธรรมนูญว่าอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ เป็นของประชาชนหรือมาจากประชาชน เป็นต้น

ประการที่สอง ประชาธิปไตยเป็นระบบการเมืองซึ่งจะต้องมีวิธีการหรือข้อกำหนดให้เกิดการปกครองโดยประชาชนขึ้นมาด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการใช้อำนาจอธิปไตย เช่น การมีรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง การมีพรรคฝ่ายค้าน การปกครองโดยเสียงข้างมากและการคุ้มครองสิทธิเสียงข้างน้อย

ประการที่สาม ประชาธิปไตยเป็นระบบการเมืองซึ่งจะต้องมีวัตถุประสงค์ในการปกครองเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนส่วนรวมเสมอ สิ่งนี้มีความสำคัญมากกว่า ถ้าขาดการมีหลักการและวิธีการที่ผูกพันกับประชาชนประชาธิปไตยก็จะไร้ความหมาย

เชาวนะ ไตรมาศ (2548 : 344) ได้กล่าวถึง ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) เป็นการผสมประชาธิปไตย ทางตรงกับประชาธิปไตยทางอ้อมเข้าด้วยกัน เพื่อรักษาส่วนแบบของพื้นที่ทางการเมืองให้ประชาชนได้เข้ามีส่วนร่วมในกรอบที่สามารถรักษาดุลยภาพระหว่างประชาธิปไตยทางตรงกับประชาธิปไตยทางอ้อม และยึดโยงเข้ากันได้กับความเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยของประชาชนด้วย ซึ่งต้องคำนึงถึงความสามารถในการเข้าร่วมทางการเมืองและความสามารถในการสร้างผลสัมฤทธิ์ทางการเมืองของประชาชน (Political Efficacy) ได้แก่ องค์ประกอบของหลักการในการกระจายอำนาจและการร่วมตัดสินใจทางการเมืองของประชาชนหลักการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมสำคัญทางการเมือง หลักการสร้างหน่วยการปกครองย่อยระดับล่างที่ใกล้ชิดกับประชาชนทั่วไปในฐานะราก หลักการสร้างนักการเมืองภาคพลเมืองที่มีความสามารถและพึ่งพาตนเองได้

สมบัติ ธารงษ์วงศ์ (2549 : 604) กล่าวถึง ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมากกว่า 70 ปีแล้ว แต่ในความเป็นจริงประชาชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองแต่อย่างใด อำนาจส่วนใหญ่ตกอยู่ในกำมือของกลุ่มบุคคลบางกลุ่ม อำนาจทางการเมืองที่ประชาชนได้รับเป็นเพียงการมีสิทธิเลือกตั้งเท่านั้น ด้วยลักษณะดังกล่าวจึงทำให้เกิดกระแสเรียกร้องให้เกิดการปฏิรูปทางการเมืองตามแนวทางแห่งระบอบ

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมขึ้นมา

หลักประชาธิปไตย (Democratic principles) ที่มีคำอธิบายปัจจุบันในทางนโยบายประกอบด้วย ข้อตกลงอย่างน้อย 8 ประการ คือ 1) การกำจัดคอร์รัปชันจากการเมือง 2) การแก้ปัญหาความขัดแย้งของผลประโยชน์ภายในประเทศอย่างเป็นประชาธิปไตยผ่านการเสวนาและการเจรจา ตกลง 3) หยุดการสร้างอาวุธสงครามโดยเฉพาะอาวุธสงครามที่มีเทคโนโลยีสูงที่สนับสนุนจากบรรดาประเทศที่ผลิตอาวุธเหล่านี้และห้ามไม่ให้เกิดสงครามที่จะนำไปสู่ข้อพิพาทตามแนวชายแดน 4) ทำให้เกิดสันติภาพและความมั่นคงสำหรับทุกคน 5) ตกลงให้มีการจัดลำดับความสำคัญต่อเด็กและเยาวชนในการแก้ปัญหาทางสังคม ให้การดูแลเด็กและเยาวชนทั้งปัจจุบันและอนาคต 6) ยุติการลงโทษทางสาธารณะและใช้อำนาจตามความเป็นจริง และสนับสนุนความสามารถของพลเมืองในการดำเนินควบคุมอำนาจที่เกี่ยวข้องกับพวกเขา 7) ทำให้เกิดและการประกันความเท่าเทียมกันทางการศึกษาสำหรับพวกเขาตลอดชีวิต 8) ดำรงรักษา สงวนรักษา สิ่งแวดล้อมความหลากหลายทางชีวภาพและคุณภาพชีวิตของชาวเมือง

การพัฒนาชุมชน เสริมสร้างคุณภาพของธรรมาภิบาลท้องถิ่นและประชาธิปไตย (Quality of local governance and democracy) อีกประการหนึ่งการพัฒนาชุมชน ส่งเสริมพลังชุมชนและเตรียมชุมชน เพื่อเข้าไปเกี่ยวข้องกับโครงสร้างการมีหุ้นส่วนและนโยบายเป็นการเตรียมการมีหุ้นส่วนเจ้าหน้าที่ของรัฐในท้องถิ่นเพื่อเข้าร่วมทำงานกับชุมชนและเพิ่มการรับรู้ต่อทัศนคติของชุมชน การฝึกปฏิบัติ การพัฒนาชุมชนทำให้กระบวนการตัดสินใจเป็นไปอย่างรอบด้าน (Inclusive) มีส่วนร่วม (Participatory) และยั่งยืน (Sustainable) ((Melanie Bowles, 2008 : 25-27) ธรรมาภิบาลประชาธิปไตย (Democratic Governance) มีข้อดีกว่าระบอบอำนาจนิยมอยู่สามประการ ได้แก่

ประการแรกคือ ประชาธิปไตยมีการจัดการความขัดแย้งและหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่รุนแรง เพราะทำให้โอกาสกับประชาชนในการมีส่วนร่วมกระบวนการทางการเมืองของประเทศ

ประการที่สองประชาธิปไตยดีกว่าในเรื่องของการหลีกเลี่ยง ภาวะคุกคามต่อความอยู่รอดของมนุษย์ เพราะการตรวจสอบโดยฝ่ายตรงกันข้าม ไม่ปิดกั้นการวิพากษ์วิจารณ์ นโยบายสาธารณะและการออกเสียงของประชาชนเพื่อให้รัฐบาลยุติการทำงาน

ประการที่สาม ประชาธิปไตยได้นำไปสู่การสร้างความสำเร็จของการพัฒนาสังคมที่มากกว่าโดยเฉพาะเกี่ยวข้องกับเรื่องสุขภาพ สาธารณสุขมูลฐานและสิทธิของสุขภาพสตรีและชนกลุ่มน้อย

ธรรมาภิบาลท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมและความโปร่งใส นับเป็นหัวใจสำคัญยิ่งของการส่งเสริมประชาธิปไตยท้องถิ่นและการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และการขับเคลื่อนให้ อปท. เป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตยให้มีความสมบูรณ์ เห็นว่าส่วนหนึ่งยอมขึ้นอยู่กับความเป็นธรรมาภิบาลท้องถิ่น ซึ่งมีความจำเป็นต้องส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นโดยเฉพาะการส่งเสริมธรรมาภิบาลท้องถิ่นที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการของอปท. และกระบวนการเรียนรู้สำหรับประชาชนทั้งในแง่ของการเปิดเวทีสาธารณะ การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารและสร้างระบบเปิด (Open System) ของ อปท. ที่กระทำให้เห็นถึงความโปร่งใสในการบริหารงาน ความรับผิดชอบในเชิงจริยธรรมและคุณธรรมของผู้บริหารท้องถิ่น (โกวิทย์ พวงงาม, 2553 : 1)

กระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจะเริ่มจากกระบวนการตัดสินใจเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ในการมีส่วนร่วม จากนั้นจะนำไปสู่การกำหนดวิธีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร โดยต้องคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและสถานการณ์เฉพาะที่รุ่มล้อมอยู่ ทั้งนี้เพื่อจะได้ระบุเทคนิคในการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เหมาะสมยิ่งขึ้น จะเห็นได้ว่ากระบวนการตัดสินใจวัตถุประสงค์ การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร กลุ่มเป้าหมายสถานการณ์เฉพาะ และเทคนิคในการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เพื่อที่จะให้สาธารณชนเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สำหรับการมีส่วนร่วม สามารถจัดแบ่งเป็นขั้นตอน การมีส่วนร่วมในลักษณะเป็นกระบวนการต่อเนื่อง 4 ขั้นตอน ได้แก่ (บวรศักดิ์ อุวรรณโณและคณะ, 2552 : 611-612)

ขั้นแรก มีส่วนร่วมในการวางแผน ประกอบด้วยการรับรู้ เข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผนและร่วมวางแผนกิจกรรม

ขั้นที่สอง มีส่วนร่วมในการปฏิบัติและดำเนินการ ประกอบด้วยการเกี่ยวข้องกับการดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ และการตัดสินใจ

ขั้นที่สาม มีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ เป็นการมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์หรือผลของการตัดสินใจที่เกิดขึ้น

ขั้นสุดท้าย มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล เกี่ยวกับความพยายามที่จะประเมินผลของโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ และพิจารณาวิธีการที่จะดำเนินการต่อเนื่องต่อไป ประชาชนจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับการคิดเกณฑ์ในการประเมินโครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย ซึ่งผลของกระบวนการประเมินนี้จะกลายมาเป็นปัจจัยนำเข้าในกระบวนการมีส่วนร่วมขั้นแรก ซึ่งเป็นขั้นตอนของการวางแผนต่อไป

สรุป

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) หรือที่เรียกว่า “ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม” ซึ่งเป็นการนำการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรงมาผสมผสานกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองมากยิ่งขึ้น โดยให้ประชาชนได้มีอำนาจในการตรวจสอบและควบคุมการทำงานของ

“ผู้แทน” ซึ่งก็คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา แล้วแต่กรณี รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ “สถาบันการเมือง” ต่าง ๆ อาทิ ภาคประชาสังคม ภาคประชาชน องค์กรอิสระองค์กรตามรัฐธรรมนูญ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สื่อมวลชนสามารถทำหน้าที่ในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐได้อย่างเต็มที่รูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ที่เห็นได้ชัด คือ การที่ภาคประชาชน หรือภาคพลเมืองเข้าร่วมกันวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนถกเถียงกันเพื่อนำเสนอแนวคิดของตนในการสร้างนโยบายที่เหมาะสมสำหรับตนเอง หลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้คือ กระบวนการที่ให้ประชาชนทุกคน หรือภาคพลเมือง ได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนะ และตอบสนองข้อเรียกร้องเพื่อให้ตัวแทนของตนหรือรัฐบาลนำไปปฏิบัติต่อไปการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนจึงสามารถกระทำได้หลายรูปแบบ รูปแบบที่หลากหลายเหล่านี้ ได้ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองที่กว้างขึ้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกลไกหนึ่งที่ทำให้ประชาชนได้มีโอกาสสื่อสารกับรัฐมากยิ่งขึ้น ได้มีโอกาสในการสื่อสารและสานผลประโยชน์ร่วมกันทำให้การดำเนินนโยบายการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมเปลี่ยนผ่านไปสู่ “การเป็นประเด็นสาธารณะ” ที่ทุกคน ทุกภาคส่วนต้องให้ความสำคัญและสนใจที่สำคัญการมีส่วนร่วมทางการเมืองทำให้เปลี่ยนข้อความคิดที่ว่าการตัดสินใจทางการเมือง และกิจกรรมทางการเมืองเป็นเรื่องของ “นักการเมือง” ไปสู่การเป็น “เรื่องของคน”

เอกสารอ้างอิง

- โกวิทย์ พวงงาม. (2553). “ประชาคมท้องถิ่น”. *สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์*. 57 (88).
- ชำนาญ จันทรเรือง. (2562). ประชาธิปไตยกับการเมืองภาคประชาชน. สืบค้นเมื่อ 24 มิถุนายน 2562. <http://www.pub-law.net/publaw/view.aspx?id=1324>.
- เชาวนะ ไตรมาศ. (2548). *การเสริมสร้างภาคประชาชนกับการสร้างฐานรากประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม*. ใน *ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ*. กรุงเทพมหานคร : ส.เจริญการพิมพ์.
- ญาเรศ อัครพัฒนานุกุล. (2556). “การกระจายอำนาจกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของการเมืองภาคประชาชน : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุบลราชธานี”. *รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

- ทินพันธุ์ นาคะตะ. (2541). *รัฐศาสตร์ : ทฤษฎี แนวความคิด ปัญหาสำคัญ และแนวทางการศึกษาวิเคราะห์การเมือง*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โครงการเอกสารและตำราสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2547). *ประชาสังคม*. กรุงเทพมหานคร : สายธาร.
- นุชนาฏ จันทวิเศษ. (2550). *ทำการเมืองภาคพลเมืองในท้องถิ่นไทย : ความท้าทายแห่งยุคสมัย*. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี.
- บวรศักดิ์ อวรรณโณและคณะ. (2552). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย*. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า.
- ประเวศ วะสี. (2551). *การเมืองภาคพลเมือง การพัฒนาการเมืองไปสู่ประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า.
- รงค์ บุญสวยขวัญ. (2556). “การเมืองภาคพลเมือง : ทบทวนวรรณกรรมเพื่อสร้างตัวชี้วัดหรือตัวบ่งบอกการเมืองของพลเมือง”.วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. 6 (2)
- ศรัณยู หมั่นทรัพย์. (2562) *การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง : ฐานรากของการเมืองภาคพลเมือง*. สืบค้นเมื่อ 24 มิถุนายน 2562. แหล่งที่มา http://kpi.ac.th/media/pdf/M7_135.pdf.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2549). *การเมืองไทย*. กรุงเทพมหานคร : เสมาธรรม.
- สำนักงานเลขาธิการและวุฒิสภา. (2554). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550*. กรุงเทพมหานคร : กลุ่มงานพิมพ์สำนักงานเลขาธิการและวุฒิสภา.
- เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. (2548). *การเมืองภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร :อมรินทร์.
- Melanie Bowles. (2008). *Democracy The Community Development Challenge The contribution of community development to local governance and democracy*. (London : Community Development Foundation.

แนวทางการดำเนินชีวิตของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในยุคไทยแลนด์ 4.0

The way of life of people according to the sufficiency economy philosophy in the Thai 4.0

ปฐมาภรณ์ ผาดี* วิจิตรา ศรีสอน**

บทคัดย่อ

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีนิยามว่า “3 ห่วง 2 เงื่อนไข มีการนำมาใช้ในการเผยแพร่ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านสื่อในหลายๆช่องทาง เพื่อให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางให้การช่วยเหลือกับประชาชนเพื่อให้ยึดหลักในการดำรงชีวิตแบบเรียบง่ายต่อการเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ๆที่จะเกิดขึ้นได้อีกในอนาคต หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งเน้นให้ประชาชนมีรู้จักความพอดี รู้จักประหยัด รู้จักอดออม รู้จักวางแผนการเงิน และการใช้ชีวิตโดยปราศจากเรื่องการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย การกู้หนี้ยืมสินเพื่อไม่ก่อให้เกิดจากความเครียด ความกดดัน และอาจทำให้เกิดการก่ออาชญากรรมได้ ในส่วนนี้อาจส่งผลกระทบต่อสถาบันครอบครัวและก่อให้เกิดปัญหาสังคมที่เกิดจากปัจจุบันและส่งผลกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตข้างหน้า เพราะสภาพการดำรงชีวิตของสังคมในปัจจุบันได้ถูกปลูกฝัง ถูกสร้าง และถูกกระตุ้นให้เกิดการใช้จ่ายอย่างเกินตัวไม่มีความรู้จักความพอประมาณต่อการดำรงชีวิตในประจำวัน จนทำให้มีค่าใช้จ่ายทางการเงินที่ไม่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของตนเอง เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ถ้าไม่มีการเปลี่ยนแนวทางในการดำรงชีวิตก็อาจส่งผลกระทบต่อให้กับตนเองในผลทางลบได้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาในการดำเนินการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการพัฒนาบุคคลและครอบครัว ระดับ

* Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

** College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

ชุมชนจนถึงระดับรัฐ รวมทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง เพื่อให้ทันต่อโลกยุคปัจจุบันและโลกอนาคตที่จะมาถึงในข้างหน้า

Abstract

The philosophy of sufficiency economy has defined that "3 rings 2 conditions are used to propagate according to the philosophy of sufficiency economy through media in many channels, so that people have a knowledge of the sufficiency economy philosophy. Advise on ways to help people in order to adhere to the principles of living in a smooth, easy way to change new things that will happen in the future. Sufficiency Economy Philosophy focuses on giving people a sense of fit. Know saving And living without extravagant spending Loan recovery So as not to cause stress, pressure and may cause crime. This section may affect family institutions and cause social problems that are caused by the present and affect changes in the future. Because the current living conditions of the society have been cultivated, created and stimulated to cause excessive spending, without knowing the modesty of daily living So that there is not enough financial expenses for their daily lives to meet their needs. If there is no change in the way of life, it may affect itself in a negative way. The objective is to study problems and suggest solutions to the implementation of sufficiency economy philosophy. For personal and family development Community level to state level Including in the development and administration of the country in the middle In order to keep up with the modern world and the future world that will come in the future.

บทนำ

ในปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่จะประสบกับปัญหาค่าครองชีพสูงมากแต่มีรายได้ที่ต่ำ ทำให้ประชาชนหลายคนต้องมีความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก แต่สามารถที่จะช่วยเหลือให้ประชาชนมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาของตนเอง คือ การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นโครงการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ที่ทรงจัดตั้งโครงการขึ้นเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่มีความเดือดร้อน เช่น ค่าครองชีพที่สูงและค่าใช้จ่ายในการ

ดำรงชีวิตในแต่ละวันของประชาชน ทำให้ประชาชนที่มีรายได้น้อยต้องใช้จ่ายแบบประหยัด บางครั้งมีความจำเป็นที่จะต้องใช้จ่ายเงินแต่ไม่สามารถนำมาแก้ไขปัญหานั้นได้ และทำให้ไม่สามารถมีโอกาสดักเก็บออมเงินเพื่อใช้ในอนาคตได้ จนประชาชนในบางกลุ่มต้องเดือดร้อนเพราะรายได้ไม่เพียงพอจ่ายในแต่ละเดือน ทำให้มีปัญหานี้สินที่เกิดจากค่านิยมในสังคมปัจจุบัน ความต้องการความหรูหรา ต้องการมีความสะดวกสบาย แต่ถ้าประชาชนรู้จักหันมาใช้จ่ายอย่างพอเพียง รู้จักประหยัดเก็บออมเงินมากขึ้น รู้จักการบริหารเงินของตนเองโดยการทำรายรับรายจ่ายในแต่ละเดือน รู้จักการทำมาหากินที่สุจริตและดำรงชีวิตของตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ที่ได้แนะแนวทางไว้ ทุกคนก็จะใช้ชีวิตอยู่ในภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ สามารถช่วยจัดสรรการดำเนินชีวิตให้ทุกวันได้อย่างมีความสุข โดยปราศจากความเครียดที่นำไปสู่ปัญหาให้กับครอบครัวและปัญหาในทางสังคม

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาแนะนำแนวทางการดำรงชีวิตของประชาชนในทุกระดับชั้น ไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชนรวมถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและในการบริหารประเทศเพื่อให้ดำเนินไปในทางสายกลางให้ก้าวทันต่อโลกยุคปัจจุบันและเตรียมพร้อมสู่โลกในอนาคต รวมทั้งจะต้องมีความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ และในขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานให้มีความสำนึกในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรอบคอบ เพื่อให้พร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวางได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นทั้งทางด้านวัตถุ ทางด้านสังคม ทางด้านสิ่งแวดล้อม และทางด้านวัฒนธรรมที่มาจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติเศรษฐกิจเมื่อปี 2540 เพื่อให้ประชาชนรอดพ้นในจุดนั้นผ่านมาได้ สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ. 2555) รวมถึงการพัฒนาและบริหารประเทศที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง ในส่วนครัวเรือนในชุมชนท้องถิ่นต่างๆ ยังมีความเข้าใจที่หลากหลายแตกต่างกันไปและไม่เข้าใจถึงความหมายและหลักแนวคิดที่แท้จริงของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่จะมุ่งเน้นไปทางความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ ความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงชีวิตรวมถึงการปฏิบัติตนอยู่ในสังคมและอยู่ในชุมชนได้ในทุกที่และทุกระดับชั้น การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญา

ในการดำเนินชีวิตและนำมาพัฒนาตนเองอย่างมีสติพอเหมาะพอสมควรในทุกด้าน สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตประจำวันของแต่ละคน แต่ละส่วนในหน่วยงาน โดยเฉพาะการพัฒนาประเทศที่จะมุ่งบรรลุเป้าหมายในระยะเวลา 5 ปี ที่จะสามารถต่อยอดในระยะเวลาต่อไป เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาระยะยาวตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งอยู่ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีผู้ให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและ “สร้างสมดุลการพัฒนา” เป็นไปในแนวทางที่ยั่งยืนและสร้างความสุขให้กับทุกคน เศรษฐกิจพอเพียงจะทำให้เกิดความพอเพียงตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และรวมถึงประเทศ ซึ่งจะทำให้เดินทางไปสู่ความเข้มแข็งและมีภูมิคุ้มกันที่ดี ทั้งด้านวัตถุนิยม ทางด้านบริโภคนิยม เมื่อประชาชนเข้มแข็งขึ้นก็จะนำไปสู่จุดเริ่มต้นเพื่อที่จะให้สังคมมีความเข้มแข็งขึ้นและขยายตัวขึ้นมุ่งไปสู่รากฐานที่แข็งแรงให้กับประชาชนและประเทศของต่อไป

สภาพปัญหาสังคมปัจจุบัน ยุคไทยแลนด์ 4.0 ประกอบด้วย

ปัญหาด้านบุคคล

- การไม่มีความตระหนัก บุคคลที่ไม่มีความตระหนักถึงความสำคัญและปัญหาของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่มีความเข้าใจและไม่มีการเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากพอ
- การเสพติดความสะดวกสบาย ในปัจจุบันความทันสมัยทางวัตถุในสังคมเกิดขึ้นเยอะและมามากขึ้น ขอบหาสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านั้นให้ตนเองอยู่เสมอ มีความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มมากขึ้นจนเกินความพอดีกับตนเองก็จะทำให้เกิดปัญหาความเครียดและเรื่องต่างๆ ตามมา
- การเสพติดอบายมุข บุคคลที่เสพติดอบายมุขจะทำให้มีค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นเกิดขึ้นในชีวิต เช่น เงินเก็บไม่มี ติดสารเสพติด ติดสุรา ติดบุหรี่ ติดการพนัน ล้วนเป็นรายจ่ายทั้งสิ้น จะทำให้เกิดปัญหาเครียดต่างๆ ตามมา เช่น ร่างกายเสื่อมโทรม มีปัญหาหนี้สิน มีปัญหาอาชญากรรม มีปัญหาครอบครัว และมีปัญหาทางสังคม เป็นต้น
- การไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง บุคคลที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจจะไม่สามารถที่จะนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันของตนเองได้
- การไม่มีความรู้ด้านหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ยกตัวอย่าง เช่น ในการดำรงชีวิตด้วยการประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีความจำเป็นที่จะนำความรู้มาใช้เพื่อ

ประกอบอาชีพ ถ้าไม่ศึกษาหาความรู้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอาชีพที่ทำก็ไม่สามารถทราบถึงวิธีการและแนวทางเพื่อนำมาปฏิบัติให้ถูกต้องได้

ปัญหาด้านครอบครัว

- การขัดแย้งทางความคิดและความเข้าใจของสมาชิกในครอบครัว หากสมาชิกภายในครอบครัวมีความคิดและความเข้าใจที่แตกต่างกัน เป็นการยากที่จะนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางให้กับสมาชิกในครอบครัวนั้น

- การมีช่องว่างระหว่างวัยของสมาชิกภายในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวมีอายุหลากหลายวัยที่มีมุมมองของชีวิตและความคิดที่แตกต่างกันออกไป ช่องว่างระหว่างวัยอาจทำให้เป็นอุปสรรคต่อการแนะนำเพื่อนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อสมาชิกในครอบครัว

- ความเชื่อของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ไม่สามารถนำมาใช้ในครอบครัวได้จริง หากสมาชิกในครอบครัวมีความเชื่อแตกต่างกันออกไปก็จะส่งผลกระทบในด้านทางลบ จะไม่มีการสืบสานการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปถ่ายทอดให้กับสมาชิกในครอบครัวนั้นได้

- มีความต้องการความสะดวกสบายทางวัตถุเพิ่มมากขึ้น ทำให้การใช้ชีวิตความพอเพียงในครอบครัวลดลง หากสมาชิกภายในครอบครัวไม่สามารถควบคุมความต้องการในความรักความสะดวกสบายของตนเองได้ให้อยู่ในระดับที่พอเหมาะพอควรกับตนเองเพื่อจะนำมาใช้ในชีวิตครอบครัวก็จะนำไปสู่ปัญหาความเครียดต่างๆ ตามมา

- ปัญหาหนี้สินเกิดขึ้นภายในครอบครัว เนื่องจากสมาชิกในครอบครัวมีค่าใช้จ่ายมากกว่ารายได้ที่รับจริง สมาชิกมีการขาดความพอประมาณในตนเอง ขาดการวางแผนเรื่องการใช้จ่ายในครอบครัว ทำให้ไม่รู้จักพอใจและพอประมาณในสิ่งที่ตนมี ทำให้เกิดปัญหาความเครียดและหนี้สินตามมา ไม่สามารถพึ่งตนเองได้

แนวทางการดำเนินชีวิตของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในยุคไทยแลนด์ 4.0 ประกอบด้วยแนวทางดังนี้

แนวทางแก้ไขด้านบุคคล

1. การมีความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเริ่มจากการศึกษาค้นคว้าและการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เริ่มศึกษาค้นคว้าจากการค่อยๆนำไปใช้จนกลายเป็นนิสัย

ต้องใช้ระยะเวลาในการปรับเปลี่ยนก็จะสามารถดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้แล้ว

2. การสร้างความเชื่อมั่นให้กับตนเองเพื่อที่จะไม่ยึดติดกับสิ่งอำนวยความสะดวกและความสะดวกสบายจนเกินความพอดีให้กับตนเอง เริ่มจากการไม่หลงไหลไปกับสิ่งยั่วยุจากสิ่งภายนอก ไม่ใช่ชีวิตที่หรูหรา และทำตัวฟุ่มเฟือย ก็สามารถนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันได้แล้ว

3. การต้องพึ่งตนเองโดยการปลูกฝังในการดำเนินชีวิตอย่างพอมี พอกิน มีเงินออม มีแบ่งปัน มีน้ำใจ และสามารถควบคุมการใช้จ่ายที่เกินตัวของตนเองได้ และไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและผู้อื่น

4. การทำความเข้าใจถึงคุณค่าของอาชีพเกษตรกรรม มองว่าเป็นอาชีพที่สามารถเลี้ยงตนเองได้เป็นอาชีพที่มีประโยชน์ต่อทุกคน และสามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ เพื่อให้มีความมั่นคงในอาชีพนั้นๆ

5. การเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวันผ่านทางสื่อต่างๆ เผยแพร่ข้อมูลในด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรม ศูนย์เรียนรู้ แบบกลุ่ม และแบบบุคคลที่เป็นต้นแบบ จะช่วยให้มีความรู้และมีความเข้าใจในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวันได้เพิ่มมากขึ้น

สรุปด้านบุคคล การดำเนินชีวิตตั้งแต่ยุค 1.0 – 4.0 จะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัยที่มีความแตกต่างกันออกไป จะเริ่มจากการพอเพียงและพอใจในตัวเองไม่ยึดติดวัตถุนิยม ค่าครองชีพต่ำ มีสังคมที่เรียบง่ายไม่หรูหรา การใช้จ่ายในชีวิตของแต่ละวันน้อยมาก หนี้สินแต่ละเดือนน้อยมาก เทคโนโลยียังล้าสมัยอยู่ การเปิดโลกกว้างยังมีการยอมรับไม่มากพอสำหรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ แต่ก็เริ่มมีการปรับเปลี่ยนมาเรื่อยๆ ทีละนิด จนมาถึงยุคปัจจุบัน ยุค 4.0 ที่พร้อมจะนำเอาข้อดีอยู่ในยุคสมัยต่างๆ ที่ผ่านมาจากยุคเก่าๆ มาปรับปรุงปรับเปลี่ยนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ทันสมัยและดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเทคโนโลยีที่ล้ำและทันสมัย การเปิดโลกกว้างยอมรับความคิดเห็นใหม่ๆ เข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน มีความคิดทางสังคมใหม่ๆ ที่ทันสมัยขึ้นเปิดใจมากขึ้น มีการใช้ชีวิตที่หรูหราขึ้น เน้นความสะดวกสบายเข้ามาในชีวิตตัวเองและสังคมมากขึ้น ตามมากับค่าครองชีพที่สูงขึ้นตามยุคสมัยต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน แต่ก็ยังคงมีหนี้สินเหมือนเดิมและอาจเพิ่มมากขึ้น เพราะไม่รู้จักพอเพียงในสิ่งที่ตัวเองมี แต่ทุกยุคทุกสมัยก็ยังคงมีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ได้เสมอและใช้ได้ผล ทำให้เห็นว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่ว่าจะอยู่ในยุคสมัยไหนก็ยังคง

นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้เสมออยู่ที่บุคคลนั้นจะนำไปใช้ในด้านไหนและปรับแก้ไขตามเหตุการณ์นั้นๆ

แนวทางแก้ไขด้านครอบครัว

1. มีความสามัคคีเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับสมาชิกในครอบครัว ความสามัคคีของสมาชิกในครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญของการขับเคลื่อนในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

2. มีหลักการใช้เหตุผล การปรึกษาหารือกับสมาชิกในครอบครัว แม้ว่าสมาชิกในครอบครัวจะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ต้องใช้วิธีการปรึกษาหารือเพื่อหาแนวทางทำให้ทุกคนมีความเข้าใจที่ตรงกัน

3. คอยศึกษาจากครอบครัวต้นแบบ การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของครอบครัวต้นแบบดังกล่าวมาเป็นแนวทางเพื่อช่วยให้เห็นการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นรูปธรรมมาใช้และปฏิบัติได้เห็นจริง

4. การปฏิบัติจริง เริ่มจากสมาชิกในครอบครัว ยกตัวอย่าง เช่น

- วางแผนค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของตนเอง มีการจดบัญชีรายรับ-รายจ่าย เพื่อใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็น รวมทั้งวางแผนการออมเงินเพื่ออนาคต

- คิด พูด และกระทำโดยไม่ให้เกิดประมาท

- มีมานะ มีอดทน มีความขยันหมั่นเพียรในหน้าที่ตนเองที่ต้องรับผิดชอบ

- ลดความขัดแย้งจากสมาชิกในครอบครัว ใช้ความซื่อสัตย์สุจริต และสามัคคีภายในครอบครัวของตนเอง

สรุปด้านครอบครัว ครอบครัวในยุคก่อนจะมีความอบอุ่นอยู่ในตัวเองใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย จะไม่มีปัญหาขัดแย้งทางด้านความคิดเห็นในครอบครัว จะคอยเหลือเกื้อกูลกันจะเน้นความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ไม่มีสิ่งยั่วยุหรือโน้มน้าวในเรื่องต่างๆ มากเท่าไร ไม่ค่อยมีการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยหรือชอบความสะดวกสบายให้กับตัวเอง แต่ก็ต้องปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยนั้นๆ จนถึงปัจจุบันที่มีสิ่งยั่วยุเกิดการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยทำให้เกิดการจัดสรรค่าใช้จ่ายที่ไม่เพียงพอต่อครอบครัว จนต้องนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาช่วยบริหารจัดการในครอบครัวเป็นการช่วยกำหนดการใช้จ่ายสำหรับครัวเรือนและทำบัญชีรายรับ – รายจ่าย ในแต่ละเดือน เพื่อทราบถึงการใช้จ่ายในแต่ละวันที่สามารถควบคุมการใช้จ่ายได้

สรุป

สรุปผล แนวทางการดำเนินชีวิตของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในยุคไทยแลนด์ 4.0 พบว่าปัญหาในด้านบุคคลที่ขาดความเข้าใจ ยังยึดติดกับสิ่งอำนวยความสะดวกสบาย ติดอบายมุข ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการขาดความรู้ในด้านต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวัน ส่วนปัญหาด้านครอบครัวที่เกิดจากความขัดแย้งทางความคิด เกิดจากความไม่เข้าใจของสมาชิกในครอบครัว การมีช่องว่างระหว่างสมาชิกในครอบครัว มีความเชื่อว่าไม่สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ได้จริงในครอบครัวได้ ยังต้องการมีความสะดวกสบายทางวัตถุเพิ่มมากขึ้น ทำให้หลักความพอเพียงในครอบครัวลดลง และมีปัญหาหนี้สินในครอบครัวเพิ่มขึ้น แนวทางแก้ไขปัญหาด้านบุคคล ต้องมีความเข้าใจในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและมีการสร้างความมั่นใจให้กับตนเอง เพื่อจะไม่ยึดติดกับสิ่งยั่วยุ สิ่งอำนวยความสะดวก ความหรูหรา ความฟุ่มเฟือยจนเกินความพอเพียงของตน การพึ่งพาตนเอง ต้องเข้าใจถึงคุณค่าของอาชีพในหน้าที่การงานและค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน สำหรับแนวทางในการแก้ไขในด้านครอบครัว การมีความสามัคคีเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันให้กับสมาชิกในครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญของการขับเคลื่อนเพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน การใช้เหตุผลในการปรึกษารื้อหรือกับสมาชิกในครอบครัว โดยการศึกษาจากครอบครัวที่เป็นต้นแบบและการลงมือปฏิบัติจริงและเห็นผลจริง

เอกสารอ้างอิง

ราชกิจจานุเบกษา. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 – 2564) เล่ม 133 ตอน 115 ก (30 ธันวาคม 2559)

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2555).

เศรษฐกิจพอเพียง: ปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงชีวิต. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.

วาทกรรมกับพฤติกรรมทางการเมืองของนักการเมืองไทย
Discourse and Thai Politician's Political Behavior

อนุภูมิ โสวเกษม*

บทคัดย่อ

ในปัจจุบัน เรามักได้ยินได้ฟังวาทกรรมต่างๆของนักการเมืองไทยกันอยู่เสมอ และผู้นำที่ออกมากล่าววาทกรรมที่มีความหลากหลาย และสวยหรู ซึ่งทำให้คนไทยเกิดความเคลิบเคลิ้มได้ ถ้าหากเราไม่ใช่ปัญญาพิจารณาตรวจสอบว่าเป็นวาทกรรมที่มีเหตุผล เป็นความจริงแท้และเชื่อถือได้มากน้อยแค่ไหน เพียงไร บุคคลนั้นก็เชื่อในวาทกรรมของนักการเมืองผู้นั้นไปตามวาทกรรมที่พวกเขา กล่าว ดังนั้นเราควรมาศึกษาและวิเคราะห์วาทกรรม และพฤติกรรมของนักการเมืองไทยว่ามีเหตุใดที่จูงใจให้นักการเมืองแสดงพฤติกรรมที่ดี และไม่ดีตามที่ปรากฏในสังคม

Abstract

At present, we always hear politician's various discourses and their various discourse expressed are excellent and believable which make Thai people fanatic if we don't use mindfulness for considering various discourses these are true and believable or not the person may believe in those discourses. Considering the politician's behavior should have principle of consideration for assessing good or bad behavior. In this place , I would like to use Dhamma_in Buddhism and psychology for consideration. It is not all correct but we can assess details briefly. So we should analyze discourse and consider Thai politician's political behavior that what is the cause of motivation to express the good or bad behavior .

*Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Keywords : discourse , attitude , personality , political , behavior , stimulus
object , cognition

ก่อนอื่นเราควรจะต้องทำความเข้าใจคำนิยามในคำว่า วาทกรรมและพฤติกรรมทางการเมืองคืออะไร เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาว่า วาทกรรมมีประโยชน์ คุณค่า น่าเชื่อถือ มีความถูกต้อง และเป็นจริงหรือไม่เพียงไร

นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้ให้ความหมายของ วาทกรรมไว้ว่า วาทกรรม หมายถึง การโยงใยข้อเท็จจริงที่สลับซับซ้อนที่สุด เป็นข้อเท็จจริงทุกด้านที่สังคมนั้นรู้ ไม่ว่าจะเป็นการแพทย์ วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ปรัชญา ภาษา วรรณคดี ฯลฯ เป็นองค์ความรู้ของสังคม วาทกรรมเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น เหมือนองค์ความรู้ ก็เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น คนทุกคนตกอยู่ใต้วาทกรรมหนึ่งๆ ทั้งสิ้น เพราะโลกภายนอกมีความสัมพันธ์กันแบบนี้ เราจึงมีสถานะอย่างนี้

มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault ค.ศ. 1926 – 1984) ฟูโกต์ได้ให้ความหมายของ วาทกรรม (discourse) หมายถึง กระบวนการสร้างความหมายโดยภาษาและสัญลักษณ์ต่างๆที่ดำรงอยู่ในสังคม ประกอบกันเป็นความรู้ ความเข้าใจในเรื่องหนึ่งๆซึ่งส่งผลต่อการกำหนดว่าอะไรคือความรู้ ความจริง และอะไรไม่ใช่วาทกรรมเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยสังคมทั้งโดยกลุ่มที่ครองอำนาจ และกลุ่มที่ต่อต้านอำนาจ จัดเป็นเทคโนโลยีทางอำนาจที่ถูกใช้ทั้งการเก็บกดปิดกั้นและจัดระเบียบวิถีชีวิตของ คนในสังคม แต่ในอีกด้านหนึ่งก็ถูกใช้เพื่อต่อต้านอำนาจ (Counter discourse) ต่อต้านระเบียบที่วาทกรรมหลักครอบงำอยู่การวิเคราะห์วาทกรรมทำให้เห็นแง่มุมของอำนาจ โดยเฉพาะในแง่มุมของความรู้ได้ละเอียดอ่อนยิ่งขึ้นเมื่อวาทกรรมเป็นสิ่งที่ไม่สามารถอ้างได้ว่ามีผู้ผลิต ผู้ควบคุมวาทกรรมอย่างชัดเจน อำนาจในแง่มุมของวาทกรรม เป็นอำนาจที่กระจายตัวแทรกซึมในแนวระนาบเชื่อมต่ออย่างหลากหลาย ยากที่จะหาจุดกำเนิด จุดศูนย์กลางของการผลิต ดังนั้นไม่ว่าผู้กระทำการใดๆ ล้วนตกอยู่ภายใต้วาทกรรมหรือความสัมพันธ์อำนาจในเรื่องความรู้และความจริงด้วยกันทั้งสิ้นประเด็นของการวิเคราะห์วาทกรรม ไม่ได้อยู่ที่คำพูดนั้นๆเป็นจริงหรือเท็จ แต่อยู่ที่กฎเกณฑ์ชุดหนึ่งที่เป็นตัวกำกับให้การพูดนั้นๆ เป็นไปได้มากกว่าจะเป็นเรื่องของข้อเท็จจริง วาทกรรมจึงไม่ใช่เป็นเพียงผลลัพธ์ซึ่งเกิดจากการต่อสู้ เพื่อเปลี่ยนแปลงระบบของการครอบงำ แต่

วาทกรรมในตัวของมันเองนั้น คือการต่อสู้และการครอบงำ ที่มีต่อรูปแบบและวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม

ฟูโกต์ เห็นว่าวาทกรรมนอกจากจะมาในรูปของถ้อยคำ ทั้งคำพูดและการเขียนแล้ววาทกรรม ยังอาจมาในรูปของการปฏิบัติ พฤติกรรมอาภักปกริยาต่างๆ ของมนุษย์ รับรู้ว่าเป็นมนุษย์อยู่ได้ เพราะมนุษย์รู้จักใช้ภาษาสื่อความความกัน และวาทกรรมยังมีมิติของความสัมพันธ์เชิงอำนาจอยู่ด้วย ฟูโกต์ เห็นว่า วาทกรรมชุดหนึ่งๆ ที่ดำเนินการต่าง ล้วนแต่มีที่กำเนิด และเบื้องหลังเกี่ยวพันกับอำนาจ และการบังคับควบคุมทั้งสิ้น นอกจากนี้เขายังชี้ให้เห็นว่า การปฏิบัติของอำนาจจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย ถ้าปราศจากสิ่งที่เรียกว่า กายจิต สัจจะ หรือความจริง

สามชาย ศรีสันต์ ความหมายพื้นฐานที่สุดของวาทกรรม หมายถึง การพูดคุย (talk) และตัวบท (text) การพูดคุยในที่นี้ใช้ในความหมายกว้าง กล่าวคือเป็นการส่งสารด้วยวิธีการใดๆ ที่จะบอกเล่าเรื่องราวแก่ผู้รับสารเพื่อให้เกิดการรับรู้ เข้าใจ ด้วยการพูด การออกเสียง การใช้ภาษาใช้ภาษาท่าทาง ซึ่งเป็นการเผชิญหน้ากันระหว่างผู้พูดและผู้ฟังโดยตรง หรือโดยผ่านเครื่องมือสื่อสารสำหรับตัวบท คือการสร้างตัวอักษร รูปร่าง รูปภาพ นำมาเรียงร้อยต่อกัน เป็นสิ่งที่สามารถ “อ่าน” และสื่อความหมายได้

การให้ความหมายวาทกรรมของนักวิชาการต่างๆ คงจะพอเป็นที่เข้าใจ และเป็นแนวทางในการศึกษาบ้างพอสมควร และมีอีกคำหนึ่งซึ่งเราจะต้องศึกษาความหมายอีกคำหนึ่งคือ คำว่า พฤติกรรมทางการเมือง ว่ามีความหมายอย่างไร ทั้งนี้เพื่อที่จะให้เกิดความเข้าใจในคำทั้งสองอันจะเป็นแนวทางไปสู่การวิเคราะห์บทบาทของนักการเมืองไทยในปัจจุบัน

คำว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำ หรือการที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิด และความรู้สึกเพื่อตอบสนองสิ่งเร้า พฤติกรรมจัดเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่อินทรีย์เป็นผู้กระทำ ทั้งที่แสดงออกมาให้เห็น รวมทั้งที่ซ่อนเร้นไว้ภายใน และพฤติกรรมนั้นบุคคลอื่นสามารถสังเกตเห็นได้ดี เช่น การนอน การเคลื่อนไหว อิริยาบถและกิริยาท่าทางต่าง ๆ จัดเป็นพฤติกรรมภายนอก ส่วนการกระทำภายในบุคคล ซึ่งผู้อื่นไม่สามารถรับรู้ หรือสามารถสังเกตได้โดยตรง แต่ใช้เครื่องมือวัดได้ เช่น เราสามารถวัดความดันเลือด การเปิดของม่านตา คลื่นสมอง แรงต้านทานไฟฟ้าของผิวหนัง เป็นต้น เหล่านี้จัดเป็นพฤติกรรมภายใน

ฮาโรลด์ ลาสเวลล์ (Harold Lasswell) ได้ศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองโดยใช้แนวคิดของ Freud มาประยุกต์อธิบายว่า พฤติกรรมทางการเมืองคือ ปฏิกริยาปกป้องคุ้มครองตนเองของมนุษย์ ซึ่งมีพัฒนาการสะสมจากประสบการณ์ต่างๆ ตั้งแต่ในวัยเด็ก ดังนั้นปัจเจกบุคคลที่มีพัฒนาการในการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่แตกต่างกัน จึงมีบุคลิกภาพไม่เหมือนกัน

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาวิจัยพฤติกรรมทางการเมืองของกลุ่ม อาทิ กลุ่มชนชั้นนำ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มข้าราชการ ทหาร พลเรือน ระดับสูง กลุ่มนักธุรกิจ เป็นต้น ว่ามีพฤติกรรมทางการเมืองเช่นไร และพฤติกรรมทางการเมืองดังกล่าวสามารถมีผลกระทบต่อการเมือง การพัฒนาทางการเมืองได้หรือไม่ อย่างไร

พฤติกรรมทางการเมือง เป็นการแสดงออกทางการเมือง ซึ่งจะมีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ดังนั้นพฤติกรรมทางการเมืองจึงเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง ได้แก่ การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมในการรณรงค์หาเสียง การเข้ารับสมัครรับเลือกตั้ง เป็นต้น การเข้าร่วมประชาพิจารณ์ การเข้าร่วมต่อสู้อำนาจทางการเมือง

ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์ กล่าวถึง พฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล เช่น การเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองในระดับต่าง ๆ การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การช่วยพรรคการเมืองหาเสียง การลงสมัครรับเลือกตั้ง การเดินขบวนหรือแสดงออกซึ่งการคัดค้านรัฐบาล การเลือกพรรคการเมืองที่เห็นว่าดีที่สุด การเลือกอุดมการณ์ทางการเมืองที่เห็นว่าดีที่สุด รวมไปถึงพฤติกรรมของผู้นำการเมือง เป็นต้น

สิ่งกำหนดพฤติกรรมการเมืองของบุคคล ที่มีใช้ลักษณะนิสัย เข้ามาเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออก ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์ ได้อธิบายไว้ดังนี้

1. สิ่งกระตุ้นพฤติกรรม (Stimulus Object) และความเข้มข้นของสิ่งที่กระตุ้นพฤติกรรม (Strength of Stimulus object) ตัวอย่างเช่น อาหารกระตุ้นความหิว เสียงปืน กระตุ้นให้เกิดความตกใจ เป็นต้น แต่สิ่งกระตุ้นพฤติกรรมนี้มีพลัง หรือความเข้มข้นอยู่ด้วย และสิ่งที่ต้องพิจารณาควรคำนึงถึง คือ พลังของสิ่งกระตุ้นพฤติกรรม เพราะมีความสำคัญมาก สิ่งกระตุ้นพฤติกรรมอย่างหนึ่งอาจมีพลังในการกระตุ้นพฤติกรรมได้ไม่เท่ากันสำหรับแต่ละบุคคล

2. เจตคติ (ทัศนคติ) (attitude) Carter V. Good ได้ให้ความหมายไว้ว่า เจตคติคือ ความพร้อมที่จะแสดงออกในทางใดทางหนึ่ง คือ สนับสนุนหรือต่อต้านสภาพการณ์ บุคคล หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ดังนั้นบุคคลที่มีเจตคติทางการเมืองอย่างไร ก็จะมีแนวโน้มในการแสดงออกไปในทิศทางนั้นๆ

Charles R. Foster กล่าวว่า เจตคติเกิดจากมูลเหตุ 2 ประการ

1. ประสบการณ์ที่บุคคลมีต่อสถานการณ์ บุคคลหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยจากการได้พบเห็น คั่นเคย ได้ทดลอง เป็นต้น เรียกว่าประสบการณ์โดยตรง ส่วนประสบการณ์โดยอ้อม ก็เป็นการได้ยิน ได้ฟัง หรือได้อ่าน เกี่ยวกับสิ่งนั้นๆ แต่ไม่ได้พบเห็น หรือทดลองกับของจริงด้วยตนเอง เนื่องจากเจตคติเป็นเรื่องเกิดจาก การเรียนรู้ และความเข้าใจ (Cognition) ดังนั้นบุคคลจะไม่มีเจตคติต่อสิ่งที่เขาไม่เคยมีประสบการณ์ทั้งทางตรง และทางอ้อม

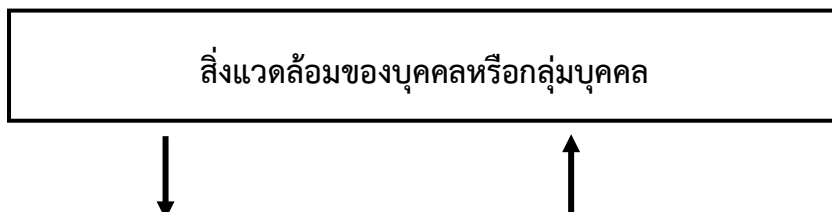
2. ค่านิยม และการตัดสินใจ ค่านิยม การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะมีเจตคติที่ดีหรือไม่ดีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม และค่านิยม หรือมาตรฐานของกลุ่มที่บุคคลนั้นดำเนินอยู่

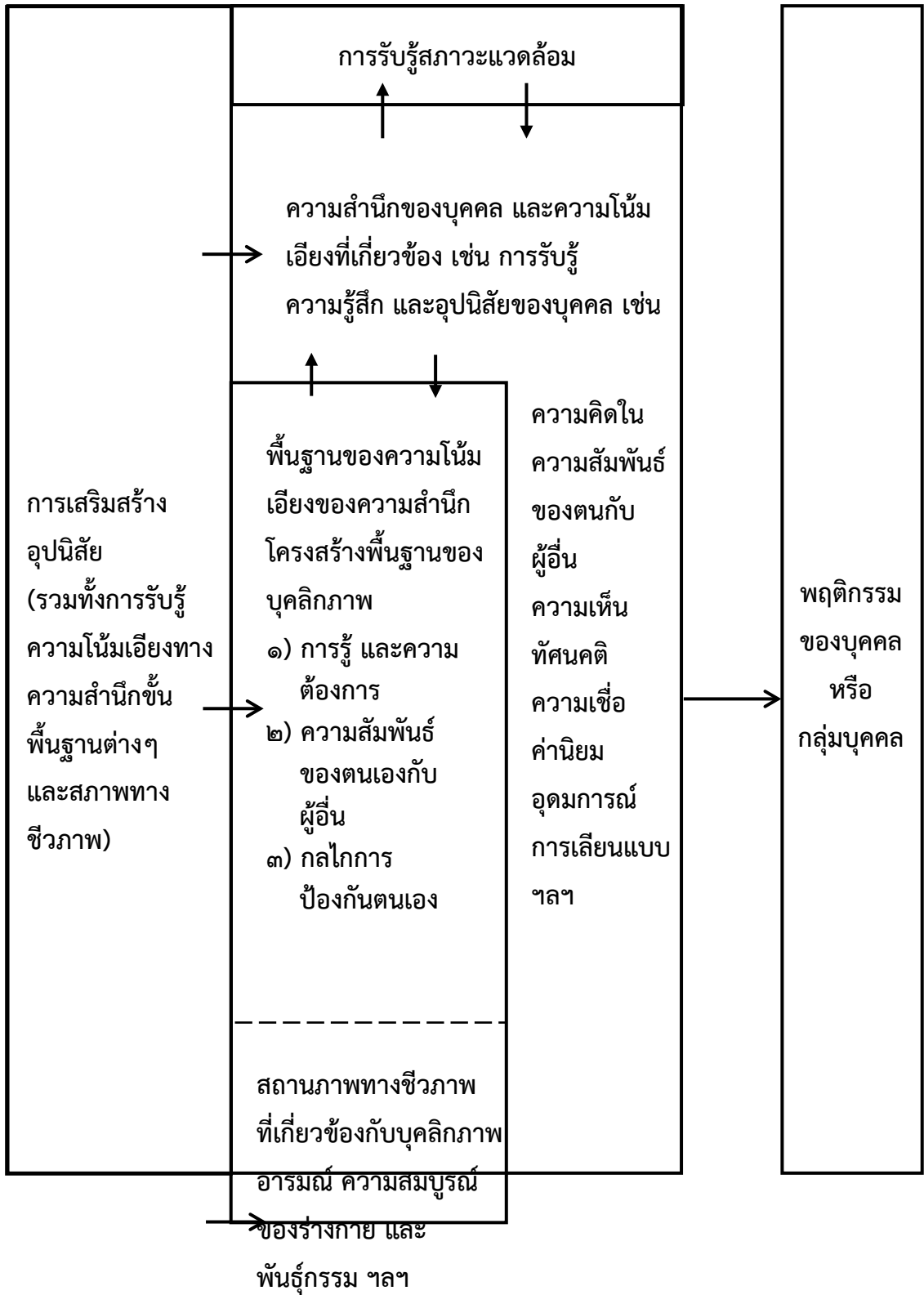
3. สถานการณ์ (Situation) ที่บุคคลประสบ สถานการณ์หมายถึง สิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นบุคคล และมีใช้บุคคล ซึ่งอยู่ในสถานะที่บุคคลหนึ่งที่อยู่ในสถานการณ์นั้น กำลังมีพฤติกรรม

ดังนั้น เราอาจสรุปแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคลที่เป็นลักษณะนิสัย และไม่ใช้ลักษณะนิสัย โดยอาจเขียนเป็นแผนผังดังนี้

ที่มา : วิชิตี วัฒนโธ, พฤติกรรมการเมืองเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง), 2555 หน้า 50.

แบบผัง ตัวแบบการวิเคราะห์พฤติกรรมการเมือง

ที่มา : พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, พฤติกรรมการเมือง : ขอบข่ายทางทฤษฎี (พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์), 2532, หน้า 91

วาทกรรมของนักการเมืองไทย

การออกมากล่าว สร้างวาทกรรมของบรรดาผู้นำการเมืองในหลายครั้ง ในหลายโอกาส เป็นการสร้างวาทกรรมที่บิดเบือนไปจากการกระทำที่กำลังกระทำอยู่หรือไม่ และเราควรจะเชื่อในวาทกรรมของนักการเมืองหรือไม่ ดังนั้น เรามาพิจารณาวาทกรรมที่นักการเมืองกล่าวในโอกาสและสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น

เราจะทำตามสัญญา	ไทยนิยม
โตไปไม่โกง	ถ้าแพ้จะขุดรูอยู่
จะบวชไม่สึก	จะเลิกเล่นการเมืองตลอดชีวิต
รัฐธรรมนูญออกแบบมาเพื่อพวกเรา	การสืบทอดอำนาจ
ประชาธิปไตยสุจริต	ประชาธิปไตยวิปริต
ประชาธิปไตยแบบไทยไทย	จินตนาการใหม่ กติกาใหม่

วาทกรรมที่กล่าวกับพฤติกรรมที่ปฏิบัติ

วาทกรรมที่นักการเมืองกล่าวในโอกาสต่าง ๆ เป็นการกล่าวอย่างจริงใจและปฏิบัติได้ตามนั้นหรือไม่ ซึ่งเมื่อเราพิจารณาแล้วได้มีความเชื่อในวาทกรรมที่เขากล่าวหรือไม่ หรือเรามีความเชื่ออย่างมีต้องสงสัยในวาทกรรมที่นักการเมืองกล่าวในที่นี้ขอนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มาเป็นเครื่องพิจารณาว่ามีความถูกต้อง มีความเป็นจริง มีความยุติธรรมมากน้อยแค่ไหน เพียงไร อย่างเช่น การกล่าวว่า เราจะทำตามสัญญา แต่แล้วก็ไม่ทำตามสัญญา อันนี้ถือว่าเป็นวาทกรรมที่พูดแล้วไม่มีสัจจะ หรือบางคนอาจจะขึ้นขอบและเชื่อในวาทกรรมก็ได้ ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติของแต่ละบุคคล ที่มีอุปนิสัยลักษณะที่แตกต่างกัน

นอกจากนี้ยังมีวาทกรรมที่นักการเมืองชอบกล่าวกันคือ รัฐธรรมนูญได้ออกแบบมาเพื่อพวกเรา การสืบทอดอำนาจ วาทกรรมเช่นนี้มีลักษณะที่ว่านั่นหรือไม่ เมื่อเราพิจารณาเราจะต้องดูองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น เจตนา เนื้อหาสาระ เบื้องหลังของการดำเนินการ และกระบวนการ ได้มาซึ่งรัฐธรรมนูญว่าเป็นไปโดยหลักสากล และมีความชอบธรรมที่เป็นสากลหรือไม่

คำพูดของนักการเมืองกับการตั้งอยู่บนหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

คำพูดที่นักการเมืองกล่าวออกมาในบางครั้งอาจนำมาซึ่งความขัดแย้งระหว่างนักการเมืองด้วยกัน และทำให้ประชาชนรู้สึกกังขาว่า นักการเมืองผู้นั้น ทำไมจึงกล่าวใส่ร้ายป้ายสีกันไปมา จนถึงขั้นฟ้องร้องศาลกัน บางท่านก็กล่าวพรูสวาจาหยาบค้ายก็มีให้ปรากฏในหน้าสื่อออนไลน์ ทั้งๆ ที่นักการเมืองผู้นั้นมีวุฒิการศึกษาสูง แต่กลับมีพฤติกรรมที่ไม่น่ารักน่าปรารถนาไม่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชน หรือเพราะนักการเมืองผู้นั้นอาจจะมีต้นทุนทางศีลธรรม (Moral Capital) ที่ต่ำหรือไม่มีเลย

อย่างไรก็ดี ข้าพเจ้าขอแนะนำหลักธรรมที่ควรนำมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ และมาประยุกต์ใช้ในการทำงานของนักการเมือง

1. มีสติ และสัมปชัญญะ คือ มีความระลึกได้และความรู้ตัว
2. มีวิริยะ มีความเพียรพยายาม และมีความกล้าในการทำงานต้องใช้วิริยะ อย่างเช่นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องรับใช้ประชาชน มีจิตใจมุ่งมั่นไม่พุงसानไปตามอารมณ์ต่างๆ ขยันในการเยี่ยมเยียนประชาชน ขยันประชุมในสภา
3. มีสมาธิในการทำงาน
4. มีสัจจะ คือ มีความจริงใจในงานที่กระทำ มีความซื่อสัตย์
5. มีทมะ คือ มีการบังคับตัวเองให้กระทำในสิ่งที่ถูกต้อง
6. ชันติ คือ มีความอดทน อดกลั้น เมื่อเกิดอุปสรรคขึ้นมา เมื่อเกิดความยากลำบาก
7. จาคะ คือ สละสิ่งที่ไม่ควรมี ควรอยู่ในตัวของเรานอกไปเสีย เช่น ลักษณะนิสัยที่ไม่ดี พฤติกรรมที่ไม่ดี ไม่ถูกต้อง ตัดกิเลสออกไปให้ได้

พรหมวิหาร 4

พรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา

1. เมตตา มีความรักใคร่ปรารถนาดี อยากให้เขามีความสุข มีจิตใจแผ่เมตตา และคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์และสัตว์ถ้วนหน้า
2. กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันที่จะปลดปล่อย บำบัดความทุกข์ยาก ความเดือดร้อนของปวงสัตว์ทั้งหลาย
3. มุทิตา ความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดี มีสุข มีจิตใจพองใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแผ่มั่น เบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลาย ผู้ดำรงอยู่ในปกติสุข พลอยยินดีด้วย เมื่อเขาได้ดีมีสุข มีความเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป
4. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง จะทำให้ดำรงอยู่ในธรรม ตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรง เทียงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบพร้อมที่จะวินิจฉัย และปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนเองได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลลัพธ์อันสมควรกับความรับผิดชอบของตน

สังคหัตถุ 4

สังคหัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตา

1. ทาน คือ การให้ปัน เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ การเสียสละ แบ่งปัน ช่วยสงเคราะห์ ตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจ และศิลปวิทยา เพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น
2. ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ ไพเราะ อ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ แนะนำมนสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุมีผล ชักจูงในทางที่ดีงาม แสดงความเห็นอกเห็นใจ เป็นกำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจอันดี สมานสามัคคี เกิดไมตรี
3. อตถจริยา คือ การประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น บำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหา และช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม

4. สมานัตตตา คือ การเป็นผู้สม่าเสมอ คือมีความประพฤติเสมอดั้นเสมอปลาย ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่าเสมอกันต่อคนทั้งหลาย

สรุป

การเข้าใจพฤติกรรมทางการเมืองอาจต้องการความเข้าใจจิตวิทยาของบุคคล และสภาพแวดล้อมที่บุคลิกภาพถูกเปิดเผย บุคลิกภาพของบุคคลอาจจะถูกพิจารณาว่าเป็นผลของปัจจัยพื้นฐาน 2 อย่างคือ

1. มูลรากเดิมของอินทรีย์ (organic) ของบุคลิกภาพ ซึ่งสะท้อนในสิ่งเช่นนั้น คือองค์ประกอบทางกายภาพปฏิกิริยาโต้ตอบการสะท้อนกลับ (reflex) แรงขับ (drives) สติปัญญา (intelligence) อารมณ์การเคลื่อนไหวของมวลชน (mass movement) ฐานรากเหล่านี้ปฏิบัติการในฐานะข้อจำกัดในรูปแบบของทัศนคติ ลักษณะนิสัย ความคิด ซึ่งพัฒนาในกลุ่มชีวิต (ชีวิตแบบกลุ่ม group life)

2. ปัจจัยพื้นฐานอันที่สองในการพัฒนาบุคลิกภาพภายในข้อจำกัดที่ถูกกำหนดโดยธรรมชาติดั้งเดิม (original nature) ปัจเจกบุคคลจะพัฒนาบุคลิกภาพที่สะท้อนพฤติกรรมและทัศนคติของกลุ่มย่อยเฉพาะของพวกเขาในสังคม ทัศนะเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งเป็นการยืดหยุ่นอย่างมาก แตกต่างจากที่ โธมัส ฮอบส์ ซึ่งเชื่อว่าในภาวะธรรมชาติ บุคลิกภาพทางธรรมชาติของมนุษย์มีความอิสระที่จะแสดงออกตัวตนและแสดงผ่านความขัดแย้ง สงคราม และพฤติกรรมที่เป็นศัตรูอื่น ๆ แต่จิตวิทยาสมัยใหม่แทนแนวความคิดที่คงที่ของ ฮอบส์ ซึ่งยอมรับว่าบุคลิกภาพเป็นผลจากการปฏิบัติสัมพันธ์ ของธรรมชาติดั้งเดิมและสภาพแวดล้อมทางสังคม

ดังนั้น พฤติกรรมทางการเมืองที่บรรดาเหล่านักการเมืองแสดงออกมาในวาระเวลาและในสถานที่ต่างๆ นั้น เราไม่อาจเข้าใจได้อย่างแท้จริงว่า พวกเขาได้กล่าววาทกรรมที่ไม่เป็นจริง เช่นนั้นเพราะอะไร มีอะไรที่เป็นเหตุจูงใจให้กล่าวเช่นนั้น วาทกรรมที่กล่าวออกมามีทั้งคนชื่นชอบและ แสลงโสด จนเกิดการด่าทอล้อเลียนกันในสังคม ขณะที่นักการเมืองบางท่านก็กล่าววาทกรรมที่มีเหตุผลชวนให้คิด และมีสาระที่จับใจเป็นที่ชื่นชอบและครอบงำความคิดของคนในสังคมก็มีปรากฏอยู่ ให้เห็น ซึ่งเราจะต้องอาศัยหลักการตรวจสอบประเมินคุณค่าวาทกรรมและพฤติกรรม

สภาพปัญหาการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรของไทย พ.ศ. 2562

Problems of the Thai House of Representatives election 2019

ราชัญ มาตแสง * ศิโรตม์ ภาคสุวรรณ **

บทคัดย่อ

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2562 สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาต่าง ๆ ในการเลือกตั้งครั้งนี้เป็นอย่างมากมาย บ่งบอกถึงการไม่เตรียมความพร้อมรับมือกับการลงคะแนนเลือกตั้งของสถานทูตไทย ในต่างประเทศ การเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรเป็นการอำนวยความสะดวกให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอาศัยอยู่นอกราชอาณาจักรให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญที่ให้สิทธิเสรีในการการเลือกตั้ง โดยประชาชนสามารถ มาลงคะแนนเลือกตั้งด้วยตนเอง หรือทางไปรษณีย์ก็ได้ ซึ่งมีสถานทูตของประเทศไทยประจำประเทศนั้น ๆ คอยอำนวยความสะดวกแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง อย่างไรก็ตามการเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรไม่ได้ราบรื่นอย่างที่ตั้งใจ ทั้งกรณีการลงคะแนนออกเสียงที่สถานทูต และการลงคะแนนออกเสียงทางไปรษณีย์

ถึงแม้การลงคะแนนเลือกตั้งของประเทศไทยจะมีมานานแล้ว แต่การเลือกตั้งทุกครั้งย่อมมีปัญหาก่อเกิดขึ้นเสมอ ซึ่งเป็นปัญหาที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วเสียส่วนใหญ่ สาเหตุเนื่องมาจากการที่ประชาชน ขาดความรู้ ขาดความเข้าใจ ความเข้าใจผิด และการจงใจกระทำผิด รวมถึงการเข้าไม่ถึงข่าวสารของทางราชการ หรือแม้กระทั่ง เกิดจากความผิดพลาดของเจ้าหน้าที่เอง ถึงแม้ปัญหาเหล่านี้จะมีกฎหมายกำหนดบทลงโทษที่ชัดเจนไว้ควบคุม ก็ตาม ก็ยังคงเกิดปัญหาเหล่านี้ขึ้นแทบทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง

คำสำคัญ : สมาชิกผู้แทนราษฎร, ปัญหาการเลือกตั้ง, การเลือกตั้ง

* Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

** College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

สภาพปัญหาการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรของไทย พ.ศ. 2562

Problems of the Thai House of Representatives election 2019

ราชัญ มาตแสง * ศิโรตม์ ภาคสุวรรณ**

บทคัดย่อ

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2562 สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาต่าง ๆ ในการเลือกตั้งครั้งนี้เป็นอย่างมากมาย บ่งบอกถึงการไม่เตรียมความพร้อมรับมือกับการลงคะแนนเลือกตั้งของสถานทูตไทย ในต่างประเทศ การเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรเป็นการอำนวยความสะดวกสะดวกให้กับประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอาศัยอยู่นอกราชอาณาจักรให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญที่ให้สิทธิเสรีในการการเลือกตั้ง โดยประชาชนสามารถ มาลงคะแนนเลือกตั้งด้วยตนเอง หรือทางไปรษณีย์ก็ได้ ซึ่งมีสถานทูตของประเทศไทยประจำประเทศนั้น ๆ คอยอำนวยความสะดวกแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง อย่างไรก็ตามการเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรไม่ได้ราบรื่นอย่างที่ตั้งใจ ทั้งกรณีการลงคะแนนออกเสียงที่สถานทูต และการลงคะแนนออกเสียงทางไปรษณีย์

ถึงแม้การลงคะแนนเลือกตั้งของประเทศไทยจะมีมานานแล้ว แต่การเลือกตั้งทุกครั้งย่อมมีปัญหาก่เกิดขึ้นเสมอ ซึ่งเป็นปัญหาที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วเสียส่วนใหญ่ สาเหตุเนื่องมาจากการที่ประชาชน ขาดความรู้ ขาดความเข้าใจ ความเข้าใจผิด และการจงใจกระทำผิด รวมถึงการเข้าไม่ถึงข่าวสารของทางราชการ หรือแม้กระทั่ง เกิดจากความผิดพลาดของเจ้าหน้าที่เอง ถึงแม้ปัญหาเหล่านี้จะมีกฎหมายกำหนดบทลงโทษที่ชัดเจนไว้ควบคุม ก็ตาม ก็ยังคงเกิดปัญหาเหล่านี้ขึ้นแทบทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง

คำสำคัญ : สมาชิกผู้แทนราษฎร, ปัญหาการเลือกตั้ง, การเลือกตั้ง

* Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

** College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

Abstract

The election of members of the House of Representatives in 2019 reflects a lot of problems in this election. Indicates not being prepared to cope with the election of Thailand embassies abroad. Elections outside the Kingdom is facilitating voter citizens who live outside the Kingdom in accordance with the constitution that gives freedom to elections. Resident can come to vote by self or mailing. Which have the embassies of Thailand in that country facilitating voters. However, the election outside the Kingdom was not as smooth as intended both the voting at the embassy and by mailing. Although voting Thailand elections have a long time ago. But every election always has problems. It is the problems ever have already occurred. Because people lack of knowledge Lack of understandings, misunderstandings and Intend to make mistakes. Including the inaccessibility of government news and Caused by the mistake of the staff themselves. Although these problems are clearly supervise by law. But these problems still occur almost every time there is an election.

Keywords: Member of the House of Representatives, Election issues, election

บทนำ

ในปัจจุบันประเทศไทยได้จัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาแล้วหลายครั้ง แต่การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2562 ในครั้งนี้ ถือเป็น การเลือกตั้งครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 ซึ่งได้จัดให้มีการเลือกตั้งขึ้นหลังจากที่มี พระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2562 ทำให้ประชาชนทั้งในและนอกราชอาณาจักรให้ความสนใจในการเลือกตั้งครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเยาวชนไทยจำนวนไม่น้อย ที่มีอายุครบกำหนดสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้ ซึ่งถือเป็น การเลือกตั้งครั้งแรกในรอบ 8 ปี นับตั้งแต่การเลือกตั้ง พ.ศ.2554 จึงทำให้เกิดการตื่นตัวเป็นอย่างมากสำหรับการเลือกตั้งในครั้งนี้ แต่อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งที่ผ่านมาในแต่ละครั้งก็มักจะเกิด “ปัญหาของการเลือกตั้ง” เสมอ อีกทั้งยังเป็นการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ประชาชนคนไทยจึงยังไม่คุ้นเคย อาจจะทำให้เกิดความสับสนในตัวบทกฎหมาย เนื่องจากว่างเว้นการเลือกตั้งมาเป็นเวลานาน

ปัญหาการเลือกตั้งนี้ เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ยากต่อการแก้ไข ปัญหานี้อยู่ควบคู่กับการเลือกตั้งของไทยเรื่อยมา ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการแก้ไข เพราะจะส่งผลต่อการเลือกตั้งได้ เนื่องจาก

การเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎร มีความสำคัญต่อคนไทยทุกคน ที่ต้องไปทำหน้าที่เพื่อมอบอำนาจอธิปไตย ของตน โดยการเลือกผู้แทนไปทำหน้าที่ในการปกป้องผลประโยชน์ของชาติ และดูแลทุกข์สุขของประชาชน

ความหมายปัญหาการเลือกตั้ง

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔ ได้ให้ความหมายของ ปัญหา คือ ข้อสงสัย, ข้อขัดข้อง, เช่น ทำได้โดยไม่มีปัญหา, คำถาม, ข้อที่ควรถาม, เช่น ตอบปัญหา,ข้อที่ต้องพิจารณาแก้ไข เช่น ปัญหาเฉพาะหน้า ปัญหาทางการเมือง

การเลือกตั้ง หมายถึง การที่ราษฎรใช้สิทธิของตนเองลงคะแนนเสียงเลือกตัวแทน เพื่อทำหน้าที่แทนตนในการปกครองแต่ละระดับของประเทศ เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด เป็นต้นการเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตยนั้นต้องเป็นการเลือกตั้งโดยเสรี กล่าวคือ ต้องเปิดกว้าง ให้อิสระในการตัดสินใจทั้งในแง่ของผู้สมัครและผู้ออกเสียง ทั้งนี้ ต้องเป็นไปโดยบริสุทธิ์และยุติธรรม ไม่มีการชี้นำหรือบังคับให้เลือก

ปัญหาการเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร

หลังจากที่รัฐบาลได้ประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งเป็นการทั่วไป ซึ่งในวันเดียวกันคณะกรรมการเลือกตั้ง (กกต.) ก็ได้ประกาศวันเลือกตั้งพร้อมแถลงปฏิทินการเลือกตั้ง กำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 24 มีนาคม 2562 (ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง กำหนดวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วันรับสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และสถานที่ที่พรรคการเมืองจะส่งบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ เล่ม 136 ตอนที่ 10 ก 24 ม.ค.62) และกำหนดให้มีการเลือกตั้งล่วงหน้าขึ้น ในวันที่ 17 มีนาคม 2562 (ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง กำหนดวันและเวลาออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งกลางเล่ม 136 ตอนที่ 10 ก 24 ม.ค.62) สำหรับการเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา95 (๓)

กกด. เพียงแต่กำหนดกรอบเวลากว้างๆ ระหว่างวันที่ 4 - 16 มีนาคม 2562 เท่านั้น ส่วนวัน เวลา วิธีการ และสถานที่การใช้สิทธิขึ้นอยู่กับแต่ละสถานที่ที่จะกำหนด โดยมีวิธีการออกเสียงอยู่สองวิธี คือ วิธีที่หนึ่ง คือ การมาใช้สิทธิด้วยตัวเองที่สถานทูต หรือสถานที่อื่นที่สถานทูตกำหนด (ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนอกราชอาณาจักร พ.ศ. 2561 ข้อ 17) เช่น ตามประกาศของสถานเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ สถานเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงอิสลามาบัด ประเทศปากีสถาน และสถานเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา วิธีการเลือกตั้งในประเทศดังกล่าวผู้มีสิทธิต้องมาลงคะแนนด้วยตัวเอง (ประกาศเอกอัครราชทูต ณ กรุงพนมเปญ เรื่อง วัน เวลา ที่เลือกตั้ง และวิธีการออกเสียงลงคะแนนนอกราชอาณาจักร) นอกจากนี้สถานทูตก็พยายามอำนวยความสะดวกด้วยการจัดหน่วยเลือกตั้งเคลื่อนที่นอกสถานทูต หรือเมืองหลวงในเมืองที่อาจมีคนไทยอาศัยอยู่เยอะ เช่น ที่ประเทศฟิลิปปินส์ได้มีการจัดหน่วยเลือกตั้งเคลื่อนที่ในเมืองเซบู และที่กัมพูชามีการจัดดูหาเคลื่อนที่ที่เสียมเรียบ ซึ่งการเลือกตั้งวิธีนี้ได้มีปัญหาในการเตรียมการรับมือสำหรับผู้มาใช้สิทธิลงคะแนนที่จำนวนมาก อาจจะทำให้เกิดเหตุการณ์ความวุ่นวายขึ้นได้

ในกรณี ประเทศมาเลเซีย ซึ่งเตรียมรับมือผู้มาลงคะแนนออกเสียงจำนวนมากไม่ดีพอ โดยที่สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์มีประชาชนมารอต้อนรับออกเสียงเลือกตั้ง จำนวนมากหลายรายต้องรอใช้สิทธิเป็นเวลาหลายชั่วโมง ทำให้คูหาการเลือกตั้งไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้มาใช้สิทธิลงคะแนน จึงมีการเพิ่มคูหาโดยใช้กระดาษลงเป็นคูหาเลือกตั้ง เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เนื่องจากคูหาในสถานทูตมีเพียง 3 คูหา ไม่เพียงพอกับจำนวนผู้มาใช้สิทธิจำนวนมาก อีกทั้ง ยังต้องจัดหน่วยออกเสียงเลือกตั้งเคลื่อนที่ด้วย จึงมีคูหาในสถานทูตน้อย แต่การใช้กระดาษมาทำคูหาก็ไม่ได้ขัดต่อระเบียบกฎหมาย เพราะยังเป็นการออกเสียงเลือกตั้งที่ตรงและลับอยู่ แต่ดูไม่สวยงามเท่านั้น (BBC NEWS/ไทย, 2019)

วิธีที่สอง คือ การลงคะแนนเลือกตั้งทางไปรษณีย์ (ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนอกราชอาณาจักร พ.ศ. 2561 ส่วนที่ 3 ข้อ 61) ซึ่งสถานทูตจะส่งบัตรพร้อมเอกสารไปให้ผู้ออกเสียงตามที่อยู่ในต่างประเทศที่แจ้งไว้ จากนั้นผู้มีสิทธิก็เพียงแต่ใช้สิทธิแล้วปิดผนึกซองบรรจุบัตรส่งกลับมายังสถานทูต ตามกำหนด (ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนอกราชอาณาจักร พ.ศ. 2561 ส่วนที่ 3 ข้อ 62)

จากการศึกษาพบว่า การลงคะแนนเสียงทางไปรษณีย์เป็นวิธีการที่ใช้โดยสถานทูตไทยบางแห่งเท่านั้น โดยการออกเสียงนอกราชอาณาจักรมีอุปสรรคในหลายประเทศ ปัญหาการเลือกตั้งทาง

ไปรษณีย์ส่วนใหญ่เกิดจากการจำหน่ายของที่ไม่ชัดเจน กรอกที่อยู่ไม่สมบูรณ์ หรือให้ที่อยู่ที่เป็นบ้าน หรือที่ทำงานของคนอื่น (มติชนออนไลน์มติชนออนไลน์ , 2562)

ในขณะที่ ที่เมืองนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา เกิดปัญหาบัตรเลือกตั้งที่ผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ลงคะแนนแล้ว และส่งไปรษณีย์กลับไปยังสถานกงสุลใหญ่ ณ นครนิวยอร์ก แต่กลับโดนไปรษณีย์ ของสหรัฐฯ ตีกลับ โดยผู้ใช้ ทวิตเตอร์ @golf_panpan ระบุว่าปัญหาอาจจะเกิดจากรายละเอียดที่อยู่ของสถานกงสุล ซึ่งระบุอยู่บนซองเอกสารน้ำตาลที่สถานกงสุลส่งมาให้ผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรนั้นไม่ชัดเจน (ข่าวไทยพีบีเอส, 2562) ทางด้านกงสุลใหญ่ ณ นครนิวยอร์ก ยืนยันได้ประสานกับการไปรษณีย์สหรัฐฯ ให้อำนวยความสะดวกการจัดส่งบัตรเลือกตั้งของผู้ใช้สิทธิให้ทันกับการเลือกตั้ง หลังพบมีซองเอกสารเลือกตั้งบางส่วนถูกตีกลับ และได้แจ้งให้กับชาวไทยในพื้นที่รับผิดชอบได้รับทราบ (MThai, 2019)

เช่นเดียวกันกับ สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงโตเกียวได้โพสต์แจ้งกรณีเอกสารการออกเสียงเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรของบุคคล รวม 113 คน ถูกตีกลับมาที่สถานเอกอัครราชทูตฯ ขอให้ตรวจสอบรายชื่อของตีกลับตามรายชื่อด้านล่างและติดต่อกลับด่วน โดยนำบัตรประจำตัวประชาชนหรือหนังสือเดินทางมาที่สถานเอกอัครราชทูตฯ ด้วย จนถึงวันที่ 15 มีนาคม 2562 เวลา 14.30 น.

นอกจากนี้พบว่า ผู้ที่ได้รับเอกสารการออกเสียงและลงคะแนน พร้อมส่งกลับคืนตามที่อยู่ ที่สถานเอกอัครราชทูตพิมพ์ไว้ ถูกไปรษณีย์ญี่ปุ่นตีกลับมาที่ผู้ออกเสียงอีกครั้ง เมื่อผู้ออกเสียงติดต่อไปยังเฟซบุ๊กของสถานกงสุลไทย โอซากา เจ้าหน้าที่ได้แจ้งว่า จะตรวจสอบกับทางไปรษณีย์ให้และรายงานทางการไทย (จัดการพลาดหรือลิตรอนสิทธิ? สรุปปัญหาเลือกตั้งล่วงหน้านอกราชอาณาจักร ใน 8 ประเทศ, 2562)

ปัญหาการเลือกตั้งในราชอาณาจักร

3.1 ปัญหาการฉีกบัตรเลือกตั้ง ประเทศไทยได้มีกำหนดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปขึ้น เมื่อวันที่ 24 มี.ค. 62 ที่ผ่านมา และได้มีรายงานการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง โดยเฉพาะเรื่องการฉีกทำลายบัตรเลือกตั้ง ที่เกิดขึ้นตลอดทั้งวัน โดยมีรายงานการฉีกบัตรเลือกตั้งทั้งสิ้นแล้ว คือ จ.ลำพูน จ.เชียงใหม่ จ.เชียงราย จ.นครปฐม จ.สมุทรสงคราม จ.พระนครศรีอยุธยา และ จ.ตาก ส่วนสาเหตุ เกิดจากการ เมาสุรา เข้าใจผิด (กรุงเทพธุรกิจ, 2562) และความรู้ เนื่องจากบางคนเข้าใจผิดเกี่ยวกับบัตรเลือกตั้ง จึงเกิดการฉีกบัตรเลือกตั้งขึ้น (ไทยรัฐ

ออนไลน์, 2562) ขณะที่กฎหมายนั้น มีการระบุโทษของการกระทำความผิดในลักษณะนี้ไว้ว่า ผู้ใดจงใจกระทำให้บัตรเลือกตั้งชำรุด เสียหาย หรือทำให้บัตรเสีย เป็นบัตรที่ใช้ได้ มีโทษจำคุก ไม่เกิน 5 ปี ปรับไม่เกิน 1 แสนบาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง 10 ปี (พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 144)

ปัญหาการฉีกบัตรนี้ได้เกิดขึ้นทุกครั้งที่มีการจัดการเลือกตั้ง เป็นเพราะส่วนใหญ่ประชาชนไม่ได้เข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง และการปฏิบัติตัวเมื่อไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ทั้งอาจเกิดจากสาเหตุที่ประชาชนไม่ได้เข้าถึง ข่าวสาร ประกาศ ของทางราชการ เป็นเหตุให้เกิดความไม่เข้าใจของคนไทยต่อการเลือกตั้งแบบใหม่นี้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจของนิด้าโพลเกี่ยวกับความเข้าใจของคนไทยต่อการเลือกตั้งแบบใหม่ 2562 ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ไม่ทราบว่าจะต้อง กาบัตรลงคะแนนคนละกี่ใบ (NIDA POLL, 2561)

3.2 ปัญหาการซื้อสิทธิ์ขายเสียง

การซื้อสิทธิ์ขายเสียง คือ การที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง มีการสมนาคุณ แลกเปลี่ยนกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าจะเป็นการให้เงิน การให้สินบน หรือการให้สิ่งอื่น ๆ ที่มีมูลค่า โดยมีข้อแม้ว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งนั้นจะต้องเลือกพรรคของตน (วิทยากร เชียงกูล – ปฏิรูปการเมือง – กรุงเทพฯ : มิ่งมิตร, 2540.152 หน้า) ถือว่าเป็นปัญหาระดับชาติที่ยากต่อการแก้ไข ซึ่งปัญหานี้เกิดจากการที่ปัญหาความยากจน และด้อยการศึกษา ความยากจนมันก็ทำให้เขาต้องพึ่งพานักการเมือง การด้อยการศึกษามันก็ทำให้เขาไม่เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของเขาเอง และบทบาทหน้าที่ของพรรค และนักการเมือง และปฏิสัมพันธ์ทั้งหมด ซึ่งนี่กลายเป็นสิ่งตอกย้ำของกระบวนการซื้อสิทธิ์ขายเสียงมากจากประชาชน (สวัสดิ์, 2556) โดย นายนิพิฐ อินทรสมบัติ รองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ดูแลในพื้นที่ภาคใต้ เปิดเผยว่า ขณะนี้พบการซื้อเสียงการเลือกตั้ง ส.ส. พ.ศ. 2562 ในพื้นที่ภาคใต้ 3 เขต จากจังหวัดสงขลา สตูล และ พัทลุง ซึ่งมาจากพรรคการเมืองเดียวกันทั้งหมด โดยขณะนี้ได้มีการส่งหลักฐานร้องเรียนซึ่งเป็นคลิปเสียงสนทนาในช่วงของการซื้อเสียง (mthai, 2019)

แต่ในปัจจุบันการซื้อเสียงไม่ได้มีเพียงการให้ของสมนาคุณ หรือการให้สินบน หรือการให้สิ่งอื่น ๆ แต่ยังมี การซื้อเสียงในรูปแบบของนโยบายของแต่ละพรรคการเมืองที่ชูนโยบายของตน ซึ่งทั่วไปเรียกว่านโยบาย ประชานิยม มาใช้ในการหาเสียงเพื่อดึงคะแนนให้กับพรรคการเมืองของตนเองอีกด้วย

3.3 ปัญหาการสวมสิทธิเลือกตั้ง

การสวมสิทธิ หมายถึง การใช้เปลี่ยนแปลงเอกสารให้เป็นชื่อของคนๆ นั้นแล้วเข้าไปเลือกตั้งแทน ซึ่งมีโทษต่อระวางโทษจำคุก ตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่ สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้นมีกำหนดยี่สิบปี (พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา 94 และ 158 หน้า73,92)

ซึ่งปกติแล้วหากมีการเลือกตั้งทั่วไปประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศได้ไปใช้สิทธิในการลงคะแนน แต่ในขณะเดียวกันก็มีบางคนที่ไม่ได้ไปลงคะแนนเลือกตั้งเช่นกัน ทั้งนี้การสวมสิทธิเลือกตั้งสามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่และทุกกรณี เช่นเดียวกันกับการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในปี พ.ศ.2562 ได้มีการร้องเรียนจากประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี โดยได้มาใช้สิทธิเลือกตั้งแต่ปรากฏว่ามีผู้ใช้สิทธิไปก่อนหน้าแล้ว ซึ่งทางเจ้าหน้าที่ตำรวจได้แนะนำให้ประธานกรรมการจัดการเลือกตั้ง (เลือกตั้งที่หน่วยเลือกตั้งที่ 6 วัดประชาเกษม บ้านโนนนาริ ต.เขมรราช อ.เขมรราช จ.อุบลราชธานี) มาแจ้งความไว้เป็นหลักฐาน (ข่าวสด, 2562)

3.4 ปัญหาการนับคะแนน

จากการศึกษาพบว่าสาเหตุที่สำคัญของปัญหาการเลือกตั้งอีกสาเหตุหนึ่งก็คือ ปัญหาการนับคะแนน เนื่องจากมีการนับคะแนนหรือการกรอกคะแนนผิดพลาด เช่น เขตการเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดนครปฐม โดยมี รองเลขาธิการ คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ออกมายอมรับถึงการนับคะแนนใหม่ เนื่องจากมีปัญหาตอนกรอกใบรายงานผลคะแนน (posttoday, 2562) และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ต้องเลื่อนการประกาศการรับรองผลการเลือกตั้งออกไป เนื่องจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 กำหนดว่าในการเลือกตั้งทั่วไปให้ กกต. ประกาศผล ส.ส. แบบแบ่งเขตได้เมื่อตรวจสอบแล้วมีเหตุเชื่อว่าเลือกตั้งสุจริตและเที่ยงธรรมมีจำนวนไม่น้อยกว่า 95 % จึงไม่อาจประกาศผลการเลือกตั้งได้จนกว่าจะได้รับผลการเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 95 % ของเขตเลือกตั้งทั้งหมด

ขณะที่บางหน่วยเลือกตั้งมีการ กาบัตรผิดช่องลงคะแนนในแบบเดียวกัน แต่ของพรรคหนึ่งให้เป็นบัตรสี ส่วนอีกพรรคหนึ่งให้เป็นบัตรเสีย โดยมีผู้บันทึกภาพได้ที่เขตเลือกตั้งที่ 5 หน่วยเลือกตั้งที่ 2 บริเวณเต็นท์โรงเรียนวัดอุทัยธาราม แขวงบางกะปิ เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร (WORKPOINT NEWS, 2019) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงมาตรฐานของคณะกรรมการในการนับคะแนนส่งผลต่อความน่าเชื่อถือในกระบวนการเลือกตั้ง และอาจถูกมองว่าจางใจนับบัตรเลือกตั้งหรือคะแนนให้ผิดไปจากความจริงหรือรวมคะแนนให้ผิดไป การกระทำเหล่านี้ย่อมผิดกฎหมายและมีโทษอีกด้วย

(พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 166)

ปัญหาการเลือกตั้งล่วงหน้า

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ในปี 2562 เป็นการเลือกตั้งครั้งแรกในรอบ 8 ปี ของคนไทย โดยมีจำนวนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้า (ในเขตเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง และนอกราชอาณาจักร) จำนวน 2.63 ล้านคน (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดลำปาง, 2562) ปัญหาส่วนใหญ่จากความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจาก กกด. เนื่องจากไม่มีการเตรียมความพร้อมในการให้บริการประชาชน และความบกพร่องต่างๆ ซึ่งได้เกิดปัญหาในการเลือกตั้งขึ้น ดังนี้

1. การติดชื่อผู้สมัครของพรรคการเมืองไม่ตรงกับเขตเลือกตั้ง (โปสต์ทูเดย์, 2562)
2. แจกบัตรเลือกตั้งผิดเขต ซึ่งในกรณีนี้เป็นปัญหาค่อนข้างมาก เนื่องจากมีผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งหลายคนพบเจอปัญหาเดียวกัน กล่าวคือ เมื่อได้รับบัตรเลือกตั้งมาจากเจ้าหน้าที่และเห็นว่าบัตรเลือกตั้งที่ตัวเองได้ไม่ตรงกับเขตเลือกตั้งของผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง (ข่าวสด, 2562)
3. ไม่มีอุปกรณ์พิมพ์ลายนิ้วมือ ทั้ง ๆ ที่การเลือกตั้งทุกครั้งที่ผ่านมา เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งจะต้อง เตรียมไว้ให้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการสวมสิทธิเลือกตั้ง (โปสต์ทูเดย์, 2562)
4. บางเขตเลือกตั้งไม่มีรายชื่อผู้สมัคร ส.ส. ให้ประชาชนได้ตรวจสอบ นับเป็นอีกปัญหาหนึ่งเนื่องจากการเลือกตั้งใช้วิธีการลงคะแนนแบบใหม่ ประกอบกับไม่ได้เป็นระบบเขตเดียวเบอร์เดียวเหมือนที่ผ่านมา เมื่อไม่มีรายชื่อผู้สมัคร (โปสต์ทูเดย์, 2562)

บทสรุป

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทย พ.ศ.2562 ได้แบ่งปัญหาการเลือกตั้ง เป็นปัญหาการเลือกตั้งในราชอาณาจักร และนอกราชอาณาจักร ซึ่งการเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร มีสถานทูตประเทศไทยประจำประเทศนั้นๆ เป็นผู้จัดการเลือกตั้งขึ้นพร้อมกับอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน ตาม พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 และได้เกิดปัญหาต่างๆ ขึ้นทั้งในด้านการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนในการเลือกตั้งที่ไม่ดีพอ และอุปกรณ์การเลือกตั้งที่ไม่ได้มาตรฐานทำให้เกิดความน่าเชื่อถือต่อสาธารณชน และนานาชาติ อีกทั้งการจัดส่งบัตรเลือกตั้งทางไปรษณีย์ยังเกิดปัญหาถูกตีกลับ ซึ่งส่งผลกับการนับคะแนน ภายในประเทศ เนื่องจากมีจำนวนผู้ลงคะแนนเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรจำนวนมาก โดยที่คะแนนเลือกตั้งภายในราชอาณาจักรไม่ได้ทิ้งห่างกันมาก ซึ่ง

หมายความว่าคะแนนทุกคะแนนล้วนมีผลต่อผู้ที่ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสิ้น

ส่วนปัญหาการเลือกตั้งในราชอาณาจักรก็เกิดปัญหาเช่นกัน ซึ่งบางปัญหาเป็นปัญหาเก่าๆ ที่เกิดขึ้นทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง โดยส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากประชาชนเองที่ขาดความรู้ความเข้าใจต่อกฎหมาย และการไม่เข้าถึงข่าวสารของทางราชการ ในการเลือกตั้งซึ่งหากกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งแล้ว จะต้องได้รับโทษตามที่กฎหมายกำหนด เช่น การฉีกบัตรเลือกตั้งมีอัตราโทษถึงจำคุก แต่ในขณะที่เดียวกันก็เกิดจากความผิดพลาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งและเจ้าหน้าที่หน่วยเลือกตั้งในครั้งนี้อย่างไรก็ตามการทำงานของคณะกรรมการการเลือกตั้ง พบว่ามีความผิดพลาดในหลายกรณีด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นความผิดพลาดของผลคะแนนที่เกิดขึ้นในหลายเขตเลือกตั้ง ความผิดพลาดในการนับคะแนนที่ล่าช้าเกินกว่าที่ควรจะเป็น และเลือกปฏิบัติในการนับคะแนน เป็นกระทำที่หละหลวมก่อให้เกิดความเคลือบแคลงต่อผลการเลือกตั้งในครั้งนี้อย่างยิ่ง ขาดความน่าเชื่อถือจากประชาชน

เอกสารอ้างอิง : References

วิทยากร เชียงกูล. (2840). **ปฏิรูปการเมือง**. กรุงเทพฯ : มิ่งมิตร.

ราชกิจจานุเบกษา. **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560** เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก วันที่ 6 เมษายน 2560.

ราชกิจจานุเบกษา. **พระราชกฤษฎีกา ให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2562**. เล่ม 136 ตอนที่ 8 ก วันที่ 23 มกราคม 2562.

ราชกิจจานุเบกษา. **ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง กำหนดวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วันรับสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และสถานที่ที่พรรคการเมืองจะส่งบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ** เล่ม 136 ตอนที่ 10 ก วันที่ 24 มกราคม 2562

ราชกิจจานุเบกษา. **ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง กำหนดวันและเวลาออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งกลาง** เล่ม 136 ตอนที่ 10 ก 24 ม.ค.62

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน . (2554).

แนวหน้า. **ฉีกบัตรเลือกตั้ง โผล่เชียงใหม่-กรุงเทพฯ : แนวหน้า : วันอาทิตย์ ที่ 24 มีนาคม พ.ศ.**

2562 [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.naewna.com/politic/403634>

โพสทูเดย์. เลือกตั้งล่วงหน้าวันสัญญาณเตือนโมฆะ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<https://www.posttoday.com/politic/analysis/583713> วันที่ 19 มี.ค. 2562

เลือกตั้ง 62: รายงานอุปสรรคของการเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร [ออนไลน์]. เมื่อ 14 มี.ค. 2562

แหล่งที่มาโดย iLaw <https://ilaw.or.th/node/5219>

กรุงเทพธุรกิจ : รวมเหตุ ฉีกบัตรเลือกตั้ง 62 ทั่วประเทศ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/830538> [24 มีนาคม 2562

บีบีซีไทย : เจ้าหน้าที่ งด-อุปกรณ์ไม่พร้อม สารพันปัญหาการลงคะแนนของคนพิการ : พิธีสม์ จิตเป็น
ธม [ออนไลน์]. 21 มีนาคม 2019 แหล่งที่มา :

<https://www.bbc.com/thai/thailand-47649343>

BBC NEWS/ไทย.เลือกตั้ง 2562 : รวมสารพันปัญหา สะท้อนประสิทธิภาพของ กกต. ก่อน 24 มี.ค.
[ออนไลน์]. 11 มีนาคม 2019 แหล่งที่มา <https://www.bbc.com/thai/thailand-47521188>

เลือกตั้ง62 : ประชาธิปไตยแห่หลักฐานข้อเสีย พื้นที่ภาคใต้ 3 เขต [ออนไลน์]. เมื่อ 19 มี.ค. 2019
แหล่งที่มาโดย : <https://news.mthai.com/politics-news/719201.html>

สถานกงสุลใหญ่นครนิวยอร์ก แจงเรื่องการส่งบัตรเลือกตั้ง : ธเนตร [ออนไลน์]. เมื่อ 12 มี.ค.
2019 แหล่งที่มา : <https://news.mthai.com/world-news/714595.html>

NIDA POLL : ความเข้าใจของคนไทย ต่อการเลือกตั้งแบบใหม่ [ออนไลน์]. อัปเดตล่าสุดเมื่อ 9
พ.ย. 2561 แหล่งที่มา : [nidapoll.nida.ac.th/index.php?op=polls-
detail&id=625](http://nidapoll.nida.ac.th/index.php?op=polls-detail&id=625)

Posttoday : "กกต." ยอมรับนับคะแนนนครปฐมมีปัญหาการกรอกตัวเลข [ออนไลน์]. วันที่ 29
เม.ย. 2562 แหล่งที่มา : <https://www.posttoday.com/politic/news/587701>

WORKPOINT NEWS : โลกออนไลน์แชร์กรรมการประจำหน่วยนับคะแนนผิด : [ออนไลน์]. 25
มี.ค. 2019 แหล่งที่มา : [https://workpointnews.com/2019/03/25/โลกออนไลน์
แชร์กรรมการป/](https://workpointnews.com/2019/03/25/โลกออนไลน์แชร์กรรมการป/)

ข่าวไทยพีบีเอส : เลือกตั้ง2562 โผล่อีก! ไปรษณีย์นิวยอร์ก "ตีกลับ" บัตรเลือกตั้ง : [ออนไลน์].
12 มีนาคม 2562 แหล่งที่มา : <https://news.thaipbs.or.th/content/278347>

ข่าวสด : โวยสวมสิทธิ!? หนุ่มอุบลลงไปเลือกตั้ง เจอบอกใช้สิทธิไปแล้วเมื่อเช้า แจ้งตร.ด่วน :

เลือกตั้ง 62 [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : https://www.khaosod.co.th/election-2019/news_2341694 วันที่ 24 มี.ค. 2562

ข่าวสด : ผู้ใช้สิทธิโวย ปัญหาเลือกตั้ง อยู่เขต 2 ได้บัตรเขต 1 ท้วงไป จนท.ตอบว่าไม่เป็นไร !! :

เลือกตั้ง 62[ออนไลน์]. 17 มี.ค. 2562 แหล่งที่มา :

https://www.khaosod.co.th/election-2019/news_2317704

ประชาไท/ข่าว :จัดการพลาตหรือลิตรอนสิทธิ? สรุปปัญหาเลือกตั้งล่วงหน้าอกกราชอาณาจักรใน 8

ประเทศ : ธรรมชาติ กรีกอักษร แปล/เรียบเรียง, อันนา หล่อวัฒนตระกูล รายงาน [ออนไลน์]. 17 มีนาคม 2019แหล่งที่มา :

<https://prachatai.com/journal/2019/03/81558>

ไทยรัฐออนไลน์ : หนุ่มโยธธ วัย 20 ฉีกบัตรเลือกตั้ง อ่าง เข้าใจผิดฉีกรอยประ พบป่วย :

[ออนไลน์]. 24 มีนาคม 2562 แหล่งที่มา :

<https://www.thairath.co.th/news/politic/1527583>

มติชนออนไลน์มติชนออนไลน์ : วิเทศวิถึ ความตื่นตัวของคนไทย ในการเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร:

[ออนไลน์]. วันที่ 18 มี.ค. 2562 แหล่งที่มา :

https://www.matichon.co.th/foreign/news_1410648

รศ.สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ. (21 ธันวาคม 2556). เบื้องหลังวาทกรรมชื่อเสียง...ทำไมคนชนบทถึง

เป็นผู้ร้าย? (สำนักข่าวอิศรา, ผู้สัมภาษณ์)

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดลำปาง : [ออนไลน์]. ข่าวประชาสัมพันธ์ 22

ก.พ. 2562แหล่งที่มา:

https://www.ect.go.th/lampang/ewt_news.php?nid=5106&ewt=ZGJfMTE5X2VjdF90aA==

เศรษฐกิจฐานรากกับการบริหารจัดการตามบทบาทของภาวะผู้นำ

Community Economy and Management According to the Role of Leadership

พิชิต ปุริมาตกร* ไพบรรณ ปุริมาตกร** พระครูปลัด นิเวศ ชินวโร (จกแจงกลาง)***

บทคัดย่อ

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีความสำคัญต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชนท้องถิ่น จึงเป็นการพัฒนา ที่เน้นกระบวนการมากกว่ารูปแบบ และต้องการความต่อเนื่องในการปฏิบัติรวมทั้งให้ความสำคัญต่อการพัฒนาที่เริ่มจาก ฐานทรัพยากรในท้องถิ่น (ทุนในชุมชน) ตลอดจนการมีส่วนร่วมของพหุภาคี ได้แก่ ภาครัฐ ภาคธุรกิจ องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ สื่อมวลชน ภาวะผู้นำมีส่วนร่วมสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารจัดการเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างบูรณาการ ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : เศรษฐกิจฐานราก, การบริหารจัดการ, ภาวะผู้นำ

Abstract

Community economic development is so vital to the learning process to people in the local community. It is developed The focus on process rather than form And the need for continuity of operations, including a focus on the development from the start. The resource base of local capital (in the community), as well as the involvement of multilateral, including government, business, NGOs, academics, journalists, leadership is a crucial part of management to lead the

*นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครราชสีมา

*** อาจารย์พิเศษ สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต
นครราชสีมา

development of the local community integration. the Which is the cornerstone of sustainable development.

Keywords: Community Economy, Management, Leadership

บทนำ

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงชีวิตอยู่และการปฏิบัติตนของประชาชน ในทุกระดับ ครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชน จนถึงรัฐและประเทศ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมี เหตุมีผล รวมถึงความจำเป็นที่ต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากความ เปลี่ยนแปลง ทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ รอบคอบ และความระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานทางจิตใจของคนใน ชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐนักทฤษฎีและนักธุรกิจทุกระดับให้มีความสำนึกทางด้านคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและรอบคอบเพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งทางด้านทางวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี การที่จะให้บรรลุผลเป็นไปตามแนวทางพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่องการพัฒนา เศรษฐกิจ แบบพอเพียงนั้นมีใช้ของที่จะทำกันได้ง่ายนักต้องสร้างความเข้าใจให้เกิดกับประชาชนทุก ผู้ใหญ่บ้านในแต่ ละท้องถิ่นถือว่าเป็นผู้นำท้องถิ่นที่มีบทบาทในการเผยแผ่ ความรู้ความเข้าใจการปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่ ชาวบ้านในท้องถิ่นของตัวเองที่รับผิดชอบอยู่เพื่อที่จะให้ชาวบ้านสามารถปฏิบัติและดำเนินชีวิต ได้อย่างพออยู่พอกิน สามารถพึ่งตัวเองได้ เป็นการสร้างศักยภาพของประเทศในการพึ่งตนเอง สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจสามารถยืนหยัด ได้ในประชาคมโลก

เศรษฐกิจฐานราก คือ กิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆไม่ว่าจะเป็นการผลิตการบริโภค การจำหน่ายจ่ายแจกที่คนในท้องถิ่นชุมชนได้มีส่วนร่วมคิดร่วมทำร่วมรับประโยชน์ของประชาชน และร่วมกันเป็นเจ้าของ เศรษฐกิจฐานรากมีรากฐานมาจากศักยภาพของชุมชน ภูมิปัญญาของชุมชนหรือทุนในชุมชน อาทิวัฒนธรรม ประเพณี สภาพภูมิประเทศ ความหลากหลายทางทรัพยากรที่มีอยู่ เศรษฐกิจฐานรากในสังคมไทย มีอยู่หลายแนวทาง แต่มีเป้าในการนำชุมชนไปสู่การพึ่งตนเอง ทั้งแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่ วิสาหกิจชุมชน และอื่นๆ การมีส่วนร่วมในการร่วมคิดร่วม

ตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม บริการ ทั้งในด้านการผลิต การบริโภค จากการใช้ “ทุนของชุมชน”

เศรษฐกิจฐานรากมีลักษณะสำคัญคือ ครอบครัวยุคใหม่เป็นหน่วยการผลิต แรงงานของสมาชิกในครอบครัวเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการอยู่รอดของครอบครัวต่อความพอเพียง และต่อความสามารถในการพึ่งตนเอง ตามแนวคิดเศรษฐกิจฐานราก ชุมชนเป็นตัวของตัวเอง มีพลวัต และสามารถที่จะอยู่รอดด้วยตัวเองได้ พัฒนาเคียงคู่ไปกับพัฒนาการของระบบทุนนิยม

เศรษฐกิจฐานรากต้องรู้หลักครองเรือนความสุขสี่ประการ :

การจะเป็นผู้บริหารและเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจฐานรากนั้นต้องเป็นผู้รู้หลักการครองเรือน หลักที่ว่านี้ถือเป็นธรรมนุญชีวิตประการหนึ่งที่ชาวไทยควรยึดถือปฏิบัติและจะต้องวัดหลักเกณฑ์ดังนี้ (อุดมพร อมรธรรม, 2549 : 132)

มีความสุขสี่ประการ คือ ความสุขอันชอบธรรมที่ผู้ครองเรือนควรมีหรือความสุขที่ชาวบ้านควรพยายามทำให้เกิดขึ้นแก่ตนอยู่เสมอ เรียกสั้น ๆ ว่า สุขของคฤหัสถ์ (กามโมคีสสุข) 4 คือ

1. **อัตถิสุข** สุขเกิดจากความมีทรัพย์ คือ ความภูมิใจ เอิบอímและอุ่นใจว่าตนมีโภคทรัพย์ ที่ได้มาด้วยน้ำพักน้ำแรงความขยันหมั่นเพียรของตน และโดยทางชอบธรรม

2. **โภคสุข** สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ คือ ความภูมิใจ เอิบอímใจว่า ตนได้ใช้ทรัพย์ที่ได้มาโดยชอบนั้น เลี้ยงตัว เลี้ยงครอบครัว เลี้ยงผู้ที่ควรเลี้ยงและบำเพ็ญคุณประโยชน์

3. **อนนสุข** สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ คือ ความภูมิใจเอิบอímใจว่า ตนเป็นไท ไม่มีหนี้สินติดค้างใคร

4. **อนวัชชสุข** สุขเกิดจากความประพฤติไม่มีโทษ คือ ความภูมิใจ เอิบอímใจว่า ตนมีความประพฤติสุจริต ไม่บกพร่องเสียหาย ใครติเตียนไม่ได้ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจบรรดาสุข 4 อย่างนี้ อนวัชชสุข มีค่ามากที่สุด

การบริหาร

การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people) เมื่อว่าตามคำนิยามนี้การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ นั่นคือในวันอาสาฬหบูชา เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ซึ่งทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์

วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งดำรงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลา 2500 ปี เป็นข้อมูลให้เราศึกษาเรื่องพุทธวิธีบริหาร นอกจากนี้ยังมีพุทธพจน์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกระจายอยู่ในพระไตรปิฎก การศึกษาพุทธพจน์เหล่านั้นก็จะทำให้ทราบถึงพุทธวิธีบริหาร (อุคตมพร อมรธรรม, 2549 : 132)

การศึกษาวิธีพุทธบริหารในครั้งนี้อธิบายหน้าที่ของนักบริหารเป็นกรอบในการพิจารณาหน้าที่ (Function) ของนักบริหารมีอยู่ 5 ประการตามคำย่อในภาษาอังกฤษว่า POSDC

P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นกำหนดแนวทางแนวดำเนินงานปัจจุบัน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

O คือ Organizing หมายถึง การจัดองค์กร เป็นกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการใช้คนให้เหมาะกับงาน

S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากรและการใช้คนให้เหมาะกับงาน

D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีภาวะผู้นำ

C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กรรวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

เราจะพิจารณาพุทธวิธีบริหารในประเด็นที่เกี่ยวกับการวางแผนการจัดองค์กร การบริหารงานบุคลากรการอำนวยการและการกำกับดูแลตามลำดับต่อไปนี้

นักบริหารที่ดี :

วิธีบริหารงานที่ดี คือ ธรรมาธิปไตยที่ใช้ทั้งพระเดชและพระคุณ ซึ่งทำให้ได้ทั้งน้ำใจคนและผลของงานนักบริหารแบบธรรมาธิปไตยยึดธรรมเป็นหลักในการบริหาร เขามีธรรมที่เรียกว่า พละ 4 ประการอยู่ในใจ คือ

1. ปัญญาพละ กำลังความรู้หรือความฉลาด
2. วิริยะพละ กำลังแห่งความเพียร
3. อนุวัชพละ กำลังการงานที่ไม่มีโทษหรือความสุจริต
4. สังคหพละ กำลังการสงเคราะห์หรือมนุษยสัมพันธ์

พละหรือกำลังแห่งคุณธรรมทั้ง 4 ประการนี้ ช่วยทำให้นักบริหารปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ นักบริหารจะสามารถวางแผน จัดองค์การแต่งตั้งบุคลากรอำนวยการ และควบคุมได้ดีต้องมีความฉลาด ขยัน สุจริต และมีมนุษยสัมพันธ์ ยิ่งเขามีคุณธรรมทั้ง 4 ข้อนี้เพิ่มมาก

ขึ้นเท่าใด ก็ยังทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น ตรงกันข้ามถ้าใครคนใดขาดคุณธรรมทั้ง 4 ประการ แม้เพียงบางข้อเขาก็เป็นนักบริหารที่ดีไม่ได้

ผู้นำที่ดี :

ผู้นำคือผู้ชักพาให้คนอื่นเคลื่อนไหว หรือกระทำการในทิศทางที่ผู้นำกำหนดเป้าหมายไว้ หลายคนมีบทบาทเป็นผู้นำกันอยู่แล้ว เช่น เป็นผู้นำองค์กร ผู้นำสมาคม ผู้นำวัด และแม้กระทั่งหัวหน้าครอบครัวก็จัดว่าเป็นผู้นำ (ณัฐนรี ศรีทอง, 2552 : 296 – 309)

ปัญหาของผู้นำก็คือทำอย่างไรจะให้เป็นที่ยอมรับของผู้ตาม เริ่มตั้งแต่หาทางให้ได้รับการเลือกตั้งเข้าสู่ตำแหน่งผู้นำ เมื่อได้รับเลือกตั้งแล้วก็ยังได้รับความร่วมมือจากสมาชิกช่วยกันทำงานและมีผลงานเป็นที่ประจักษ์จนพร้อมที่จะได้รับเลือกตั้งให้กลับมาดำรงตำแหน่งอีกในสมัยหน้า

ผู้นำจะประสบความสำเร็จตามขั้นตอนดังกล่าวได้ก็ต้องมีธรรมะประจำใจ ธรรมะข้อหนึ่งสำหรับผู้นำก็คือ นิวาตะ หมายถึง ความอ่อนน้อมถ่อมตน คำว่า นิวาตะ แปลตามตัวอักษรว่าไขลมออก บางคนพอได้รับเลือกเป็นผู้นำหรือเป็นกรรมการบอร์ดต่าง ๆ ชักกร่างหรือวางท่าพองลมด้วยทิฐิมานะ ว่าข้าเป็นผู้นำแล้วนะ สวมหัวโขนแล้วใส่ประจำไม่เคยถอด ไปไหนก็ใส่หัวโขนข่มคนอื่น คนประเภทนี้ต้องไขลมออกบ้าง คือ หักถอดหัวโขนออกบ้างแล้วจะสบายขึ้น

การพัฒนาตนของผู้แสดงภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน :

การพัฒนาภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน แบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นการพัฒนาที่ตัวบุคคลผู้แสดงภาวะความเป็นผู้นำ อีกส่วนหนึ่งนั้นเป็นการพัฒนาแบบของภาวะความเป็นผู้นำเพื่อให้มีความเหมาะสมต่อการนำไปใช้ในชุมชน เพื่อให้ประชาชนในชุมชนพึ่งตนเองได้ ซึ่งเป็นเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนในมิติกระบวนการ(process) ในอนาคตต่อไป ซึ่งการพัฒนาภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชนแต่ละส่วนมีรายละเอียด ดังนี้

การพัฒนาตนของผู้แสดงภาวะความเป็นผู้นำของบุคคลนั้นทำได้ 4 ส่วน ดังนี้

1. การพัฒนาบุคลิกภาพ (Personality)
2. การพัฒนาความรู้ (Knowledge)
3. การพัฒนาเจตคติ (Attitude)
4. การพัฒนาทักษะ (Skill)

สำหรับแนวทางการพัฒนาภาวะความเป็นผู้นำของบุคคลในแต่ละส่วนมีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1) การพัฒนาบุคลิกภาพ (Personality)

บุคลิกภาพ (Personality) ในที่นี้เป็นคุณสมบัติและคุณลักษณะเด่นของบุคคลซึ่งทำให้มีความแตกต่างจากคนอื่น ๆ ซึ่งบุคลิกภาพของคนประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนแรกเป็นบุคลิกภาพภายนอก ซึ่งสามารถมองเห็นและจับต้องได้ (Physical Approach) เช่น รูปร่าง หน้าตา ผิวพรรณ เสียงพูด เป็นต้น และส่วนที่สองเป็นบุคลิกภาพภายในซึ่งไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า เช่น ความรู้สึก ความคิด และความจริงใจ เป็นต้น สำหรับบุคลิกภาพทั้ง 2 ส่วน มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

1.1 การพัฒนาบุคลิกภาพภายนอก บุคลิกภาพภายนอกที่สำคัญ ได้แก่ การแต่งกาย หน้าตา การพูดจา และกิริยาท่าทาง ซึ่งบุคลิกภาพภายนอกของคนมีแนวทางการพัฒนา ที่สำคัญหลายประการ คือ

1.1.1 การพัฒนาการแต่งกาย ผู้ที่แสดงภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน จำเป็นต้องทำการพัฒนาการแต่งกายให้เหมาะสมกับพื้นที่ เวลา และโอกาส เพื่อเสริมสร้างบุคลิกภาพของตนเองให้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องแต่งกายให้รัดกุมคล่องตัวต่อการปฏิบัติงานในชุมชน มีความพร้อมต่อการปรับเปลี่ยนการแต่งกายให้เหมาะสมในแต่ละโอกาส เนื่องจากจำเป็นต้องมีการพบปะติดต่อประสานงานกับบุคคลทุกระดับ ทุกเพศ ทุกวัย และในทุกสถานที่

1.1.2 การพัฒนาหน้าตา ผู้แสดงภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชนนั้น หากต้องการทำงานให้ได้ผลตามเป้าหมายจำเป็นต้องพัฒนาหน้าตาของตนเองให้ดีและเป็นระเบียบเรียบร้อยเสียก่อน เพื่อเสริมสร้างความเลื่อมใสและก่อให้เกิดความศรัทธาก่อนเป็นเบื้องแรกและจะนำมาซึ่งความร่วมมือในการทำงานและผลสำเร็จในการทำงานในที่สุด

1.1.3 การพัฒนาการพูด ผู้แสดงภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชนได้ดี จำเป็นต้องฝึกการพูดเพื่อการสื่อสาร การพูดในที่สาธารณะและการพูดในโอกาสต่าง ๆ เพื่อมารยาทในสังคมให้เกิดความชำนาญ และสามารถใช้การพูดให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันทำกิจกรรมในชุมชนได้เป็นอย่างดี

1.1.4 กิริยาท่าทาง ผู้แสดงภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีท่าทางที่เป็นมิตร มีความจริงใจต่อผู้ที่ทำการติดต่อ ประสานงานด้วยทุกฝ่าย เพื่อก่อให้เกิดความไว้วางใจร่วมมือประสานใจในการทำกิจกรรมพัฒนาชุมชนให้ประสบผลสำเร็จได้อย่างราบรื่น

นอกจากบุคลิกภาพภายนอกของผู้แสดงภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชนทั้ง 4 ประการข้างต้นแล้ว ยังมีบุคลิกภาพภายในของผู้แสดงภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน ซึ่งมีความสำคัญเช่นเดียวกับบุคลิกภาพนอก

1.2 การพัฒนาบุคลิกภาพภายใน บุคลิกภาพภายในเป็นบุคลิกภาพของบุคคลซึ่งไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า ประกอบด้วยเจตคติ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความสามารถในการปรับตัว และควมมีปฏิภาณไหวพริบดี ซึ่งทำได้ดังนี้

1.2.1 การพัฒนาเจตคติ ผู้แสดงภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน จำเป็นต้องมีเจตคติที่ดีต่อประชาชนต่อชุมชน และต่อกิจกรรมเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชน จึงจะสามารถทำงานพัฒนาชุมชนให้สำเร็จได้ เนื่องจากผู้ที่มีเจตคติที่ดีต่องานพัฒนาชุมชน ย่อมโน้มนำให้เกิดพฤติกรรม ในการทำงานด้วยความมุ่งมั่นอย่างต่อเนื่อง

1.2.2 การพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง ผู้แสดงภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชนนั้นจำเป็นต้องเป็นผู้มีความเชื่อมั่นในตนเองในระดับสูง เพื่อมุ่งพัฒนาประชาชนในชุมชนให้พึ่งตนเองได้ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาชุมชน ซึ่งการทำงานในชุมชนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวนี้มีปัจจัยหลายอย่าง ซึ่งแปรเปลี่ยนไปได้ตลอดเวลา ฉะนั้นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเองอย่างแรงกล้าจึงจะสามารถทำงานให้บรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายอย่างราบรื่น

1.2.3 การพัฒนาความสามารถในการปรับตัว ผู้แสดงภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชนนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีความสามารถในการปรับตัวอยู่ในระดับสูงเพื่อให้มีความสอดคล้องและกลมกลืนไปกับประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกฐานะ ทุกระดับการศึกษา และทุกอาชีพในชุมชนในแต่ละสถานการณ์และในแต่ละสภาพแวดล้อม นอกจากนี้แล้วแต่ละชุมชนนั้นระบบความคิด ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของประชาชนมีความแตกต่างกันไป ฉะนั้นผู้แสดงภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชนจึงต้องปรับตัวได้ดี เพื่อให้ทำงานในแต่ละชุมชนได้อย่างราบรื่น

1.2.4 การพัฒนาควมมีปฏิภาณและไหวพริบ ผู้แสดงภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีปฏิภาณและไหวพริบดี หรือกล่าวได้ว่าต้องเป็นผู้ที่มีทั้งความฉลาดและความเฉลียว เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ปัญหาและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาได้อย่างถูกต้องชัดเจนรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ซึ่งทำให้ง่ายต่อการแก้ไขปัญหาและเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน

กล่าวได้ว่าในเรื่องของการพัฒนาบุคลิกภาพ (Personality) ซึ่งเป็นส่วนแรกในการพัฒนาภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชนนั้นประกอบด้วยการพัฒนาบุคลิกภาพภายนอก

ซึ่งมองเห็นและจับต้องได้และการพัฒนาบุคลิกภาพภายใน ซึ่งไม่สามารถที่จะจับต้องได้เป็นสำคัญผู้ที่
ที่จะแสดงภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชนได้ด้วยดีนั้น จำเป็นต้องพัฒนาบุคลิกภาพของ
ตนเองทั้ง 2 ส่วน ให้อยู่ในระดับที่อยู่ตลอดเวลา เพื่อก่อให้เกิดความเลื่อมใสและความศรัทธา
ให้แก่ผู้พบเห็น ซึ่งส่งผลให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันทำงานให้ประสบผลสำเร็จได้อย่างราบรื่น
ประเด็นต่อไปเป็นเรื่องของการพัฒนาความรู้

2) การพัฒนาความรู้ (Knowledge)

การพัฒนาความรู้ให้แก่บุคคลนั้นดำเนินการได้ใน 3 ลักษณะ คือ การศึกษาใน
ระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาแบบตลอดชีวิต ดังนี้ ลักษณะแรกพัฒนาความรู้ให้แก่
บุคคลด้วยการจัดการศึกษาในระบบ (Formal Education) ซึ่งมีหลักสูตรมีการจัดการเรียนการ
สอนให้แก่ผู้เรียนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนมีมาตรฐานและมีการกำหนดกิจกรรมให้แก่ผู้เรียนอย่าง
ชัดเจน เช่น การจัดการศึกษาในระดับอนุบาลระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และ
ระดับอุดมศึกษา เป็นต้น เพื่อให้ผู้เรียนมีพื้นฐานที่สำคัญและจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน
สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคมได้อย่างเป็นสุข และเพื่อวางรากฐานในการประกอบอาชีพ
ในระยะยาวต่อไป รวมถึงเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลโดยตรง

3) การพัฒนาเจตคติ (Attitude)

เจตคติเป็นสภาพความพร้อมของจิตใจ ประสบการณ์และพฤติกรรมเพื่อ
ตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ ส่วนกูดอธิบายว่า เจตคติเป็นแรงจูงใจหรือความโน้มเอียงของบุคคลที่
จะตอบสนองต่อวัตถุ อารมณ์ และสถานการณ์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับเคนด์เลอร์ ที่อธิบายว่า
เจตคติเป็นความพร้อมของบุคคลในการแสดงพฤติกรรมเพื่อให้การสนับสนุน หรือต่อต้านต่อสิ่งเร้า
รอยพิมพ์ น้อยคนตี อธิบายว่าเจตคติเป็นความรู้สึก ความคิดเห็น และความโน้มเอียงของบุคคล
ที่จะตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และเจตคติมีทั้งในทางบวกและในทางลบ ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าเจต
คติเป็นความรู้สึกหรือความคิดเห็นของบุคคลที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมตามความรู้สึกที่พึงพอใจ
หรือไม่พึงพอใจเจตคติเป็นผลรวมของความรู้สึก ความคิดเห็น การเรียนรู้ และประสบการณ์ของ
บุคคล

เจตคติของบุคคลเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ ตามสถานการณ์และตามสภาพแวดล้อม
ที่แปรเปลี่ยนไปตลอดเวลา แต่อย่างไรก็ตามการที่เจตคติของแต่ละบุคคลเปลี่ยนแปลงไปได้นั้น
ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ

- การลอกเลียนแบบ (Identification) เกิดขึ้นเมื่อบุคคลต้องการมีพฤติกรรมของตน
ให้เหมือนกับบุคคลอื่น ๆ ที่ตนเองมีความชื่นชมหรือมีความชื่นชอบ

- การยินยอม (Compliance) เกิดขึ้นเมื่อบุคคลได้รับอิทธิพลจากผู้อื่นทั้งในด้านของความคิดและการกระทำ จึงน้อมนำทั้งความคิดและการกระทำเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของตนเองด้วยความเต็มใจ

- การเปลี่ยนแปลงตนเอง (Internalization) ให้มีความเหมาะสมกับตนเอง เจตคติเป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้และเปลี่ยนแปลงได้เหมือนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลกล่าวคือ เมื่อบุคคลเกิดการเรียนรู้ก็จะเกิดความรู้สึกและเกิดอารมณ์ต่อสิ่งนั้นไปด้วย ฉะนั้นการสร้างภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชนนั้น จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนเจตคติของบุคคลที่จะเป็นผู้แสดงภาวะความเป็นผู้นำให้ถูกต้อง ทั้งในเรื่องของบุคลิกภาพ ความรู้และทักษะของตนเองให้พร้อมที่จะทำงานในชุมชนได้อย่างเหมาะสม มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ที่แปรเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา ต้องปรับเจตคติให้ตรงกับความเป็นจริงและมีความสอดคล้องกับหลักการของการพัฒนาชุมชนในแต่ละประเด็น ได้แก่ ประเด็นในเรื่องหน้าที่ของชุมชน เป้าหมายของการพัฒนาชุมชน มิติของการพัฒนาชุมชน วิธีการพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน การพึ่งตนเองของประชาชนในชุมชน การพัฒนาที่ยั่งยืน การศึกษาชุมชน การปฏิบัติงานในชุมชน และการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางต่อการลงมือปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดกิจกรรมขึ้นในชุมชนต่อไปในอนาคต หัวข้อต่อไปนี้เป็นเรื่องของการพัฒนาทักษะ

4) การพัฒนาทักษะ (Skill)

ผู้แสดงภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องฝึกปฏิบัติตนเองให้มีทักษะในการทำกิจกรรมอย่างแท้จริง เพื่อให้งานพัฒนาชุมชนประสบผลสำเร็จตรงตามเป้าหมายอย่างมีคุณภาพ ซึ่งทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อผู้แสดงภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชนมีหลายเรื่อง เช่น ทักษะในการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพ ที่เกี่ยวข้องทักษะในการพูดต่อที่ชุมชน ทักษะในการติดต่อประสานงาน ทักษะในการรวมกลุ่มประชาชนในชุมชน ทักษะในการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน ทักษะในการจัดเวทีประชาคม ทักษะในการสำรวจชุมชน ทักษะในการระบุนสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ทักษะในการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา ทักษะในการลงมือปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหา ทักษะในการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานทักษะด้านคอมพิวเตอร์และการค้นข้อมูลในอินเทอร์เน็ต เป็นต้น (Bass, B.M. 1990 : 19-31)

การพัฒนาภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชนทั้ง 4 ส่วน ได้แก่ การพัฒนาบุคลิกภาพ การพัฒนาความรู้ การพัฒนาเจตคติและการพัฒนาทักษะดังที่ได้อธิบายไว้แล้วข้างต้น

นั้น สามารถประสบผลสำเร็จได้ด้วยดีโดยการจัดฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้ สร้างความเข้าใจและมุ่งให้ผู้เข้าอบรมสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

ภาวะผู้นำทางเศรษฐกิจฐานรากต้องรู้หลักการของเรือนความสุขสี่ประการ :

การจะเป็นผู้บริหารและเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจฐานรากนั้นต้องเป็นผู้รู้หลักการของเรือน หลักที่ว่านี้ถือเป็นธรรมนุญชีวิตประการหนึ่งที่ชาวไทยควรยึดถือปฏิบัติและจะต้องวัดหลักเกณฑ์ดังนี้ (อุดมพร อมรธรรม, 2549 : หน้า 132)

มีความสุขสี่ประการ คือ ความสุขอันชอบธรรมที่ผู้ครองเรือนควรมีหรือความสุขที่ชาวบ้านควรพยายามทำให้เกิดขึ้นแก่ตนอยู่เสมอ เรียกล้วน ๆ ว่า สุขของคฤหัสถ์ (กามโกศิสุข) 4 คือ

1.1 อัตติสุข สุขเกิดจากความมีทรัพย์ คือ ความภูมิใจ เอิบอ้อมและอุ่นใจว่าตนมีโภคทรัพย์ ที่ได้มาด้วยน้ำพักน้ำแรงความขยันหมั่นเพียรของตน และโดยทางชอบธรรม

1.2 โภคสุข สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ คือ ความภูมิใจ เอิบอ้อมใจว่า ตนได้ใช้ทรัพย์ที่ได้มาโดยชอบนั้น เลี้ยงตัว เลี้ยงครอบครัว เลี้ยงผู้ที่ควรเลี้ยงและบำเพ็ญคุณประโยชน์

1.3 อนนสุข สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ คือ ความภูมิใจเอิบอ้อมใจว่า ตนเป็นไท ไม่มีหนี้สินติดค้างใคร

1.4 อนวัชชสุข สุขเกิดจากความประพฤติไม่มีโทษ คือ ความภูมิใจ เอิบอ้อมใจว่า ตนมีความประพฤติสุจริต ไม่บกพร่องเสียหาย ใครติเตียนไม่ได้ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ บรรดาสุข 4 อย่างนี้ อนวัชชสุข มีค่ามากที่สุด

ภาวะผู้นำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้รับการขนานพระนามจากชาวโลกว่า “ทรงเป็นพระมหากษัตริย์นักพัฒนา” พระองค์ทรงเยี่ยมเยียนพสกนิกรที่ยากไร้และด้อยโอกาสทั่วทุกภูมิภาค ทรงสดับตรับฟังปัญหาทุกข์ยากของราษฎร และทรงพระเมตตาพระราชทานแนวทางการดำรงชีพ เพื่อให้ประชาชนของพระองค์สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูรธรรมจิตโต), 2549 : 3 – 52.)

ปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งชี้แนวทางการพัฒนาที่มุ่งเน้นความสมดุล องค์กรวมและยั่งยืน โดยเน้นหลักการความพอประมาณและการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอที่จะต้านทานและลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อย่างรวดเร็วอันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ ปรัชญาดังกล่าวเน้นแนวทาง “การเดินทางสายกลาง” ทำให้องค์กรการสหประชาชาติมีปณิธานมุ่งมั่นพัฒนาคน ให้ประชาชนเป็นเป้าหมายศูนย์กลางในการพัฒนา เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีและยั่งยืนต่อไป

บทบาทของภาวะความเป็นผู้นำ :

บทบาทของภาวะความเป็นผู้นำทั้งที่มาจากผู้นำด้วยตำแหน่งแต่งตั้งและผู้นำที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ดังนี้

1. บทบาทของการเป็นตัวแทนของหน่วยงานในทุกสถานการณ์ (figurehead) ที่สำคัญก็คือการเป็นตัวแทนการเป็นตัวแทนของหน่วยงานเพื่อรวบรวมข้อมูลจากภายนอกหน่วยงานรวมถึงบทบาทการต้อนรับผู้มาเยี่ยมเยียนหน่วยงาน

2. บทบาทของนักพูด (spokesperson) เป็นบทบาทการนำเสนอกิจกรรมของหน่วยงาน บทบาทการสร้างวิสัยทัศน์ที่ดีของหน่วยงาน รวมถึงบทบาทการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของหน่วยงานให้เป็นที่รู้จักของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงาน ผู้รับบริการ เพื่อนร่วมอาชีพ และสังคมภายนอกหน่วยงาน เป็นต้น

3. บทบาทเป็นนักเจรจาต่อรอง (negotiator) เพื่อผลประโยชน์ของหน่วยงานและเพื่อความเจริญก้าวหน้าของหน่วยงานเป็นสำคัญ เช่น การต่อรองจัดซื้อวัสดุ ครุภัณฑ์เข้าหน่วยงาน การต่อรองราคาค่าก่อสร้างอาคารที่ทำการใหม่ของหน่วยงาน เป็นต้น

4. บทบาทการสอนงาน (coach) แก่ผู้ตามและเพื่อนร่วมงานในหน่วยงานเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปอย่างราบรื่น และทำให้ผู้นำเกิดความมั่นใจว่าผู้ตามเพื่อนร่วมงานทำงานถูกต้องเป็นไปตามมาตรฐาน และผลงานที่ได้จะมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของบุคคลทุกฝ่าย

5. บทบาทในการสร้างทีมงาน (team builder) เพื่อเป็นการรวมพลังความสามัคคีของผู้ตามและเพื่อนร่วมงานให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทำให้งานที่ทำอยู่สำเร็จลุล่วงไปได้โดยง่าย ช่วยลดปัญหาความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นขณะทำงานร่วมกัน และที่สำคัญก็คือเป็นการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจที่ดียิ่งให้แก่ผู้ตามและเพื่อนร่วมงานโดยตรง

6. บทบาทในการแก้ปัญหาด้านเทคนิค (technical problem solver) โดยการให้บริการในฐานะผู้เชี่ยวชาญ ผู้แนะนำด้านวิชาการ เพื่อให้การทำงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

7. บทบาทของผู้ประกอบการ (entrepreneur) เพื่อให้หน่วยงานดำรงอยู่ได้ และปฏิบัติงานตามภารกิจของหน่วยงานได้อย่างต่อเนื่อง

บทบาทของภาวะความเป็นผู้นำทั้ง 7 บทบาทข้างต้น เมื่อพิจารณาอีกมุมมองหนึ่งจะพบว่า มีลักษณะที่เป็นกระบวนการ (process) ซึ่งมีความเป็นระบบ มีระเบียบ มีหลักเกณฑ์เป็นลำดับขั้นตอนจากง่ายไปหายาก ซึ่งกระบวนการภาวะความเป็นผู้นำนั้นเป็นสิ่งสำคัญควรค่าแก่การศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

ภาวะผู้นำออกเป็น 12 กลุ่ม

1. ภาวะผู้นำในฐานะที่เน้นกระบวนการของกลุ่ม (Leadership as a focus of group processes)
2. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นบุคลิกภาพและผลของบุคลิกภาพ (Leadership as a personality and its effects)
3. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นกรกระทำหรือพฤติกรรม (Leadership as an act or behavior)
4. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการบรรลุเป้าหมาย (Leadership as an instrument of goal achievement)
5. ภาวะผู้นำในฐานะเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ (Leadership as an emerging effect of interaction)
6. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นความแตกต่างของบทบาท (Leadership as a differentiated role)
7. ภาวะผู้นำในฐานะที่มุ่งด้านโครงสร้าง (Leadership as the initiation structure)
8. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นศิลปะที่ก่อให้เกิดการยินยอมตาม (Leadership as the act of inducing compliance)
9. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นการใช้อิทธิพล (leadership as the exercise influence)
10. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นรูปแบบการจูงใจ (Leadership as a form of persuasion)
11. ภาวะผู้นำในฐานะความสัมพันธ์ของอำนาจ (Leadership as a power relationship)
12. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นการผสมผสานขององค์ประกอบต่างๆ (Leadership as a combination of elements)

บทสรุป

"ภาวะผู้นำ" คือ พฤติกรรมของบุคคลในการกำกับกิจกรรมของกลุ่มไปสู่เป้าหมายร่วมกัน

นักบริหารงาน คือ ผู้ทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น เขาบริหารด้วยธรรมาธิปไตย ที่ถือหลักการและความสำเร็จของงานเป็นใหญ่ จึงเป็นผู้นำที่นั่งอยู่ในหัวใจของคนร่วมงาน ทั้งนี้เพราะเขามีธรรมเป็นพลังในการบริหาร 4 ประการ คือ

1. ปัญญาพละ กำลังแห่งความรู้เรื่องต้น เรื่องคน และเรื่องของงาน
2. วิริยะพละ กำลังแห่งความขยันที่ปลุกใจตนเอง และคนอื่นตลอดเวลา
3. อดวิชัยพละ กำลังแห่งความสุจริตที่ปราศจากกริ้วแห่งชีวิตอันเกิดจากอบายมุข
4. สังคหพละ กำลังแห่งมนุษยสัมพันธ์ที่ประสานใจคนร่วมงานเข้าด้วยความโอบอ้อม

อารี วชิโรเพราะ สงเคราะห์ประชาชน และวางตนพอดี ผู้มีธรรมอยู่ในหัวใจ ย่อมเป็นศูนย์รวมใจคนร่วมงาน และสามารถจัดการให้งานในหน้าที่ลุล่วงไปด้วยดี ดังพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า

“เอโส ทิ อุตตริตโร ภาราวโห รุทธโร โย ปเรสาธิปนนานิ สยิ สนธาตุมรหติ

ผู้ใดเมื่อคนเหล่าอื่นขัดแย้งกันอยู่ ตนเองเป็นผู้ประสานให้พวกเขาดีกัน ผู้นั้นเป็นคนรับภาระและจัดการธุระที่ยอดเยี่ยม”

เอกสารอ้างอิง

ณัฐนรี ศรีทอง. 2552. การเพิ่มศักยภาพภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียน สโตร์,

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูรธมมจิตโต). 2549. พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา

จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย,

เสริมศักดิ์ ศิลาภรณ์. 2536. “ภาวะผู้นำ” ในประมวลสาระชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติใน

การบริหารการศึกษา หน่วยที่ 5, นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์.

อุดมพร อมรธรรม. 2549. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์แสงดาว.

Bass, B.M. 1990. From transactional to transformational leadership: learning to share the vision. *Organizational Dynamics*, 18, 19-31.

ความสำเร็จ ความล้มเหลว ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

Success, failure of government officials

ชลธิชา คำบาง* ศิโรตม์ ภาคสุวรรณ**

บทคัดย่อ (Abstract)

เจ้าหน้าที่ของรัฐ นับว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ ที่มีความสำคัญ และเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติ หน่วยงาน และองค์กร เป็นอย่างมาก ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น มีความรู้ ความสามารถทางสติปัญญา ความสามารถด้านทักษะ และบุคลิกภาพที่ดี ปัจจัยเหล่านี้จะส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานในทุกด้าน เมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐมีความพึงพอใจกับการปฏิบัติงาน พอใจในชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองแล้ว ก็จะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความสามารถ และมีประสิทธิภาพตามที่คาดหวังไว้ เป็นผลให้ผลักดันให้องค์กรก้าวหน้า ซึ่งตรงกันข้ามหากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่มีปัจจัยด้านความรู้ ความสามารถทางสติปัญญา ความสามารถด้านทักษะ และบุคลิกภาพที่ดี ไม่มีความพึงพอใจกับการปฏิบัติงาน ก็จะทำให้ผลงานออกมาเกิดความล้มเหลว ไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ หรือไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรจะเป็น บ่งบอกได้ว่า ผลของการปฏิบัติงานนั้น จะเกิดความสำเร็จ หรือความล้มเหลว ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลักดังกล่าว เนื่องจากปัจจัยเหล่านี้จะมีผลต่อประสิทธิภาพ ประสิทธิผลของการทำงาน และเป้าหมายขององค์กร

คำสำคัญ (Keywords) : ความสำเร็จ, ความล้มเหลว, เจ้าหน้าที่ของรัฐ

* Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

** College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

Abstract

Government officials Considered as a human resource that is important and is very beneficial to the development of the nation, agencies and organizations. Which if the government officials have knowledge and intellectual abilities Skills and good personality these factors will affect success In all aspects of operation. When government officials are satisfied with the operation Satisfied in his own life will be able to work fully and effective as expected as a result, pushing the organization forward. Which, in contrast, if government officials no knowledge factor Intellectual ability skills and good personality not satisfied with the operation will result in a failure not as expected or not as effective as it should be indicates that the result of that operation will succeed or failure Depending on the main factors mentioned because these factors are effect on performance effectiveness of work and organizational goals.

Keywords : success, Failure, Government officials

บทนำ (Introduction)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติไว้ว่า บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงาน หรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐ ย่อมมีสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายหรือกฎที่ออก โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม และ มาตรา 44 บัญญัติไว้ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับหลักประกันความปลอดภัยและสวัสดิภาพในการทำงาน รวมทั้งหลักประกันในการดำรงชีพทั้งในระหว่างการทำงานและเมื่อพ้นภาวะการทำงาน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550, 2550 : 8)

เจ้าหน้าที่ของรัฐ ตามที่ระบุในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (2562 : 102) หมายถึง ผู้ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติงานให้แก่รัฐ หรือในหน่วยงานของรัฐ ได้แก่ ข้าราชการ ลูกจ้าง พนักงานองค์กรมหาชน พนักงานรัฐวิสาหกิจ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กฎหมายบางฉบับก็ขยายไปถึงสมาชิกสภาซึ่งทำหน้าที่นิติบัญญัติด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นไม่มีที่สิ้นสุด เนื่องจากถูกทดสอบการทำงานทุกๆ วัน ผ่านการตัดสินใจที่หลากหลายที่ได้ปฏิบัติลงไป และจะต้องตระหนักในความสำคัญของการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน อีกทั้งต้องยึดถือเป็นมาตรฐานการทำงานและดำรงชีวิตในฐานะตัวแทนของภาครัฐด้วย

ปัจจุบันเจ้าหน้าที่ของรัฐ ถือว่ามีความสำคัญ และยังคงเป็นแกนหลักในการสร้างสรรค์ผลงานและพัฒนาประเทศ หน่วยงาน และองค์กรเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นมีความรู้ ความสามารถทางสติปัญญา ด้านทักษะ และบุคลิกภาพ ที่แตกต่างกัน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงาน เมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐมีความพึงพอใจกับการปฏิบัติงาน พอใจในชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองแล้ว ก็จะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความสามารถและมีประสิทธิภาพตามที่คาดหวังไว้ ผลักดันให้องค์กรก้าวหน้า แต่หากไม่มีปัจจัย ด้านความรู้ ความสามารถทางสติปัญญา ด้านทักษะ และบุคลิกภาพ ไม่มีความพึงพอใจกับการปฏิบัติงาน ก็จะส่งผลทำให้ผลงานออกมาเกิดความล้มเหลว ไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ หรือไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรจะเป็น

ความหมายของความสำเร็จในการปฏิบัติงาน

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า ความสำเร็จในการปฏิบัติงานไว้ดังนี้

เฮียเซอร์ และ เรนเดอร์ (Heizer & Render อ้างถึงใน ศาวิตรี คงจินดา, 2550 : 40) ได้กล่าวไว้ว่า ปัจจัยสู่ความสำเร็จ เป็นกิจกรรมที่สำคัญซึ่งจะทำให้ได้เปรียบในการแข่งขันบรรลุผลสำเร็จ โดยเป็นปัจจัยที่สำคัญเป็นผลมาจากความพึงพอใจของลูกค้าและส่งเสริมการทำงานขององค์กร

ประสงค์ ปราณีตพลกรัง และคณะ (2543 : 12) กล่าวว่า การจำแนกปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญ (Identify Critical Success Factor) การปฏิบัติกรตามกลยุทธ์ที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีการกำหนดงานซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อความสำเร็จ ผู้บริหารการปฏิบัติการจะถามคำถามว่า “งานอะไรที่จะต้องทำให้ดีสำหรับการทำให้กลยุทธ์การปฏิบัติการประสบความสำเร็จ” มีปัจจัยอะไรที่จะทำให้เกิดความล้มเหลวสูงสุด และสิ่งใดที่จะต้องเพิ่มเข้ามาในข้อผูกพันทางการบริหาร การเงิน

เทคโนโลยี และทรัพยากรมนุษย์ หรือกิจกรรมอะไรที่จะช่วยให้เจ้าหน้าที่การบริหารการปฏิบัติการ มีข้อได้เปรียบทางการแข่งขัน

เคนเน็ต และ แจน (Kennet & Jane อ้างถึงใน ศาวิตรี คงจินดา, 2550 : 40) กล่าวว่า ปัจจัยนำไปสู่ความสำเร็จ คือ จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารแล้วนำมาวิเคราะห์เป็นกลยุทธ์ของบริษัท วิธีการที่สำคัญคือการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ซึ่งจะชี้ถึงเป้าหมายและเหตุผลที่สำคัญของปัจจัยสู่ความสำเร็จ

ปีนรส อัครวุฒิพงศ์ (2536 : 52) กล่าวว่า ความสำเร็จ คือ การที่มนุษย์ทำสิ่งต่างๆ ให้ได้ดีที่สุดหรือเกือบดีที่สุดของความสามารถตลอดเวลาในทุกด้านของชีวิต ซึ่งอาจประสบความสำเร็จเพราะแนวโน้มของพันธุกรรมหรือประสบการณ์ที่ผ่านมาหรือสถานการณ์ตอนนั้น ทำให้ประสบความสำเร็จทั้งในความสัมพันธ์ทางสังคมและกับคนใกล้ชิด และนั่นคือสิ่งที่เป็นรางวัลแห่งชีวิต

สุพัทธรา อยู่เบิก (2550 : 17) ได้ให้ความหมายของคำว่า ความสำเร็จ คือ ผลการปฏิบัติงาน โดยการใช้ความรู้ความสามารถ ความพยายามและคุณค่าของบุคคลในการปฏิบัติงาน ที่ทำได้ดีที่สุด เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตนตั้งเป้าหมายไว้

ซึ่งพอสรุปได้ว่า ความสำเร็จในการปฏิบัติงาน คือ การใช้ความรู้ ความสามารถ ความพยายาม และคุณค่าของบุคคล ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

ข้อดีของปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงได้ โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารในแต่ละครั้งที่มีช่วงระยะเวลาที่แตกต่างกันจะมีการเปลี่ยนแปลง
2. สะท้อนให้เห็นถึงวิธีที่องค์กรให้กำไรสูงสุดและนำไปสู่ความสำเร็จ
3. จะได้ข้อมูลปริมาณน้อยและสั้นกว่าสัมภาษณ์พนักงานทุกๆ คน ทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลสะดวก

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงาน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงาน หมายถึง องค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จ ประกอบด้วย

1. ความสามารถทางสติปัญญา (Intellectual ability) หมายถึง ความสามารถทางสติปัญญา เป็นผลมาจากพันธุกรรม และสิ่งแวดล้อม สติปัญญาดังกล่าวจะแสดงออก ซึ่งความสามารถที่เด่นชัด หรือความสามารถที่ด้อย ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จ และความล้มเหลวของงาน ความสามารถทางสติปัญญาสามารถทดสอบ หรือวัดได้จากแบบทดสอบ IQ (Intellectual Quotient test) ซึ่งประกอบด้วย ความสามารถด้านความถนัด (Aptitude test) ความเข้าใจภาษา (Verbal comprehension) ความไวในการรับรู้ (Perceptual speed) การให้เหตุผลเชิงอนุมาน และอุปมาน (Inductive and deductive reasoning) ความเข้าใจในการมองภาพและรูปร่างต่าง ๆ (Spatial visualization) และความจำ (Memory)

2. แนวความคิดในเรื่องทักษะการทำงานของ Robert Katz กล่าวว่า ทักษะ (Skills) หมายถึง ทักษะทางด้านต่างๆ ในการปฏิบัติงาน ประกอบด้วยทักษะที่สำคัญ 3 ทักษะ คือ

2.1 ทักษะด้านความคิด (Conceptual skill) เป็นทักษะที่จำเป็นสูงสุด ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกคนควรจะต้องมองเห็นภาพรวม ตระหนักและเข้าใจเป็นอย่างดีถึงภารกิจ ตลอดจนมองเห็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุง และพัฒนาหน่วยงานได้

2.2 ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human relation skill) เป็นทักษะที่จำเป็นรองลงมา โดยทักษะด้านนี้เป็นทักษะในการรู้จักคน เข้าใจคน ทำงานร่วมกับคนอื่นๆ ได้

2.3 ทักษะด้านเทคนิค (Technical skill) เป็นทักษะที่จำเป็นอีกทักษะหนึ่ง ซึ่งนำมาใช้ในการทำงานจริง ลงมือปฏิบัติจริง

3. รองศาสตราจารย์ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2541 : 49) กล่าวว่า บุคลิกภาพ หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งเป็นลักษณะเอกลักษณ์ที่แสดงออกทั้งทางด้านความคิด ความรู้สึก ความสนใจ สติปัญญา รวมทั้ง ด้านสรีระ เน้นบุคลิกภาพภายนอกและภายในทำให้สามารถแยกแยะความแตกต่างของบุคคลได้ หรือหมายถึง ลักษณะภายในและภายนอกของบุคคล รวมทั้งรูปร่างทรวดทรง การแต่งกาย อากัปกริยา ท่าทาง การวางตัว ความสนใจ นิสัย ความสามารถ การหย่อนสมรรถภาพ ความชอบ ความไม่ชอบ ความร่าเริง ความอดทน เขาวนปัญญา ความจำ การลืม และ รสนิยม เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยใน 3 ด้านนี้ จำเป็นต้องใช้วินเวียนเช่นนี้เรื่อยๆ และเมื่อนำองค์ประกอบทั้ง 3 นี้มาใช้ร่วมกัน ก็จะแสดงถึงความสำเร็จได้ เปรียบเสมือนการมีวงกลมอยู่ 3 วง ความสำเร็จคือ จุดที่วงกลมทั้ง 3 ส่วนทับซ้อนกันนั่นเอง

ความล้มเหลวในปฏิบัติงาน

ความล้มเหลว หมายถึง สถานะ หรือสภาวะที่ไม่ตรงกับจุดมุ่งหมายตามที่ต้องการหรือที่ตั้งใจไว้ หรืออาจจะมองได้ว่า ความล้มเหลวมีความหมายตรงข้ามกับความสำเร็จ (วิกิพีเดีย : ความล้มเหลว)

ปัจจัยแห่งความล้มเหลว

1. ขาดจุดหมายที่ดี และแน่นอนของชีวิต ไม่มีหวังในความสำเร็จสำหรับผู้ไม่มีจุดหมายเป็นจุดหมายสูงสุด หรือตั้งเป้าหมายแน่นอน
2. ขาดความทะเยอทะยาน เพื่อไปสู่จุดหมายที่เหนือกว่าปกติ ซึ่งเป็นบุคคลที่ไม่มีความต้องการที่จะให้ชีวิตก้าวหน้า
3. การศึกษาไม่เพียงพอ ผู้ที่ได้รับการศึกษาดี มีโอกาสดีกว่าคนที่เรียนรู้ด้วยตัวเอง เรียนรู้วิธีการที่จะทำเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการในชีวิต

4. การผัดวันประกันพรุ่ง เป็นสาเหตุธรรมดาแห่งความล้มเหลว เพราะส่วนใหญ่มักคอย”เวลาที่เหมาะสม” เพื่อเริ่มต้นทำบางอย่างที่น่าผลดีมาให้ ฉะนั้นไม่ควรคอยเวลาที่เหมาะสม เพราะไม่มีเวลาที่เหมาะสมแต่ควรจะเริ่มต้นเสียแต่ตอนนี้
5. บุคลิกภาพที่เฉื่อยชา คือ บุคคลที่ก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายแก่ผู้อื่นจากบุคลิกลักษณะอันเฉื่อยชา เชื่องช้า ไม่คล่องว่องไว ซึ่งบุคคลเหล่านี้ไม่มีหวังแห่งความสำเร็จ
6. ขาดความบากบั่นพากเพียร คนที่ทำงานได้หมดทุกอย่างหายากนักที่จะเก่งเป็นพิเศษสักอย่าง จงมีความบากบั่นพากเพียรอยู่ที่จุดหมายอันสำคัญสักอย่าง
7. ขาดความกระตือรือร้น คนที่มีความกระตือรือร้น และควบคุมการทำงานได้ดี จะได้รับการต้อนรับจากคนทุกกลุ่ม

บทสรุป

ความสำเร็จในปฏิบัติงาน หมายถึง การทำงานอย่างเต็มความสามารถ เต็มที่กับงานที่ทำอยู่ โดยมีความมุ่งหวังให้งานที่ปฏิบัตินั้นมีความประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงาน หมายถึง องค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความสามารถทางสติปัญญา ซึ่งเป็นผลมาจากพันธุกรรม และสิ่งแวดล้อม มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของงาน ความสามารถทางสติปัญญาสามารถทดสอบ หรือวัดได้จากแบบทดสอบ IQ 2) ทักษะ (Skills) หมายถึง ทักษะทางด้านต่างๆ ในการทำงาน ประกอบด้วย ทักษะที่สำคัญ 3 ทักษะ ได้แก่ 2.1) ทักษะด้านความคิด (Conceptual skill) เป็นทักษะที่จำเป็นสูงสุด ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐควรจะต้องมองเห็นภาพรวม ตระหนัก และเข้าใจเป็นอย่างดีถึงภารกิจ ตลอดจนมองเห็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุง และพัฒนาหน่วยงานได้ 2.2) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human relation skill) เป็นทักษะที่จำเป็นรองลงมา โดยทักษะด้านนี้เป็นทักษะในการรู้จักคน เข้าใจคน ทำงานร่วมกับคนอื่นฯ ได้ 2.3) ทักษะด้านเทคนิค (Technical skill) เป็นทักษะที่จำเป็นอีกทักษะหนึ่ง ซึ่งนำมาใช้ในการทำงานจริง ลงมือปฏิบัติจริง 3) บุคลิกภาพ (Personality) หมายถึง แบบแผนพฤติกรรม ซึ่งเป็นลักษณะเอกลักษณ์ที่แสดงออกทั้งทางด้านความคิด ความรู้สึก ความสนใจ สติปัญญา รวมทั้งด้านสรีระ เน้นบุคลิกภาพภายใน และภายนอกที่ทำให้สามารถแยกแยะความแตกต่างของเจ้าหน้าที่ของ

รัฐแต่ละคนได้ เช่น การแสดงออกทางอารมณ์ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าปัจจัยทั้ง 3 ด้านนี้ จำเป็นต้องใช้ วนเวียนเช่นนี้เรื่อยๆ และเมื่อนำองค์ประกอบทั้ง 3 นี้มาใช้ร่วมกัน ก็จะส่งผลให้แสดงถึงความสำเร็จได้

ความล้มเหลว หมายถึง สถานะ หรือสภาวะที่ไม่ประสพกับจุดมุ่งหมายตามที่ต้องการ หรือที่ตั้งใจไว้ หรืออาจจะมองได้ว่า ความล้มเหลวมีความหมายตรงข้ามกับความสำเร็จ โดยปัจจัย ที่ส่งผลให้เกิดความล้มเหลวในการปฏิบัติการ ได้แก่ 1) ขาดจุดหมายที่ดี และความแน่นอนของชีวิต ไม่มีหวังในความสำเร็จ ไม่มีจุดหมายเป็นจุดหมายสูงสุด หรือตั้งเป้าหมายแน่นอน 2) ขาดความ ทะเยอทะยาน เพื่อไปสู่จุดหมายที่เหนือกว่าปกติหรือที่เคยเป็นอยู่ 3) การศึกษาไม่มากพอ 4) การผัดวันประกันพรุ่ง เป็นสาเหตุธรรมดาแห่งความล้มเหลว เพราะส่วนใหญ่มักคอย “เวลาที่ เหมาะสม” เพื่อเริ่มต้นทำบางอย่างที่นำผลดีมาให้ ฉะนั้นไม่ควรคอยเวลาที่เหมาะสม เพราะไม่มี เวลาที่เหมาะสมแต่ควรจะเริ่มต้นเสียแต่ตอนนี้ 5) บุคลิกภาพที่เฉื่อยชา คือ บุคคลที่ก่อให้เกิดความ เบื่อหน่ายแก่ผู้อื่นจากบุคลิกลักษณะอันเฉื่อยชา เชื่องช้า ไม่คล่องว่องไว 6) ขาดความบากบั่น พากเพียร 7) ขาดความกระตือรือร้น คนที่มีความกระตือรือร้น และควบคุมการทำงานได้ดี (Napoleon Hill อ้างถึงใน กมล แสงทองศรีกมล, 2552 : 103 - 247)

จะเห็นได้ว่า การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐจะปฏิบัติงานให้เกิดความสำเร็จนั้น ควรจะต้อง มีความรู้ ความสามารถทางสติปัญญา ความสามารถทางทักษะ มีความพึงพอใจในการทำงาน ความรู้สึกอยากให้ตนเองมีความก้าวหน้า หรือประสบความสำเร็จในชีวิต ความรู้สึกเหล่านี้ จะส่งผล ให้มนุษย์มีพฤติกรรมหรือการกระทำต่างๆ เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความรู้สึกที่ต้องการทั้งทาง ร่างกายและจิตใจ เมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐมีความสุขกับการปฏิบัติงาน พพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ของ ตนเองแล้ว ก็จะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความสามารถ และมีประสิทธิภาพตามที่คาดหวังไว้ จะส่งผลให้งานประสบความสำเร็จ แต่หากไม่มีความรู้ ความสามารถทางสติปัญญา ความสามารถ ทางทักษะ ไม่มีความพึงพอใจ รู้สึกเบื่อหน่าย จะส่งผลทำให้งานออกมาล่าช้า เกิดความล้มเหลว หรือผลงานไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรจะเป็น

เอกสารอ้างอิง (References)

กมล แสงทองศรีกมล. (2552). *Think And Grow Rich*. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2541). *พฤติกรรมองค์การ*. กรุงเทพฯ : ซีริฟิล์มและโซเท็กซ์

- ประสงค์ ปราณีตพลกรัง และคณะ. (2543). **หนังสือการบริหารการผลิตและการปฏิบัติการ**. กรุงเทพฯ : ธนวัชรการพิมพ์
- สุพัตรา อยู่เบิก. (2550). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำธุรกิจแอมเวย์ของออฟไลน์ กรณีศึกษานักธุรกิจแอมเวย์ สังกัดศูนย์สายสัมพันธ์เซนต์เตอร์**. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ปิ่นรส อัครวุฒิพงศ์. (2536). **ความสำเร็จของแรงจูงใจในชีวิตและการทำงาน**. กรุงเทพฯ : เอ็ม.บี.เค. ศาวิตรี คงจินดา. (2550). **ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการทำงานของพนักงานสอบสวนใน สถานีตำรวจสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดจันทบุรีและตำรวจภูธรจังหวัดตราด**. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (นโยบายสาธารณะ). ชลบุรี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา
- ราชกิจจานุเบกษา. (2550). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550**. เล่ม 124 ตอนที่47 หน้า 1 – 127 (24 สิงหาคม 2550).
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. **ความล้มเหลว**. 21 พฤษภาคม 2560. เว็บ. สืบค้นเมื่อ 28 มิถุนายน 2562.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2562). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.royin.go.th/dictionary/> [30 มิถุนายน 2562]

การทำรัฐประหารของทหารกับการเมืองไทย

Military coup and Thai politics

พิมพ์ผกา พิทักษ์ภรณ์* สุริยะ ประกายสาธก**

บทคัดย่อ

ทหารเป็นกองกำลังติดอาวุธของรัฐ ไม่ใช่ของรัฐบาลที่ทำการโดยมุ่งหวังผลประโยชน์ของพรรคการเมือง พรรคใดพรรคหนึ่ง ในระบอบประชาธิปไตยนั้น ทหารถูกคาดหวังให้เป็นเครื่องมือของผู้นำฝ่ายบริหาร ในยามที่เกิดกรณีพิพาทขัดแย้งกับต่างประเทศ เพราะทหารมีหน้าที่รักษาอธิปไตยของรัฐ และบูรณภาพแห่งแผ่นดิน แต่ในกรณีความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศ ทหารจะต้องวางตัวเป็นกลาง อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ปี 1932 เป็นต้นมา ทหารไทยได้ละเมิดหลักการดังกล่าวหลายครั้ง โดยการเข้าไปช่วยหรือถูกดึงเข้าไปช่วยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

ระบอบประชาธิปไตยต้องการให้คนในชาติแก้ไขข้อพิพาทกัน ด้วยการใช้เหตุผล ไม่ใช่ข่มขู่เอาชนะกันด้วยกำลัง เพราะโดยทั่วไปแล้ว เมื่อเสียงป็นดังขึ้น เหตุผลก็ย่อมเงียบไป เมื่อป็นอยู่กับฝ่ายใด ฝ่ายนั้นย่อมเป็นผู้ชนะ แม้ว่าจะเป็นผู้ผิดหรือเป็นฝ่ายอธรรมก็ตาม แต่อย่างไรก็ตาม เราก็อย่าเข้าใจผิดว่า ทหารเมื่อถืออาวุธแล้ว จะต้องถูกตัดสิทธิขั้นพื้นฐานทางการเมืองไปด้วย เพราะพวกเขายังมี “สิทธิธรรมชาติ” ที่ติดตัวมากับความเป็นมนุษย์ ยังมีสิทธิทางการเมือง ที่จะใช้ดุลพินิจของตนเองพิจารณาว่าอะไรผิดอะไรถูก ฝ่ายใดเป็นฝ่ายธรรมะหรือเป็นฝ่ายอธรรม ฯลฯ แต่พวกเขาต้องถูกตัดสิทธิในการพูดหรือแสดงตัว เพราะพวกเขาอยู่ในเครื่องแบบ และอาจจะถูกตีความว่าสนับสนุนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเท่ากับตั้งสถาบันเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ในสภาวะที่บ้านเมืองเกิดความขัดแย้งกันอย่างรุนแรง และมีฝ่าย “ผู้ร้าย” ทางการเมืองปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด และ “ผู้ร้ายที่มีอิทธิพล” และมีอำนาจทางการเมือง ต้องการดึงพวกเขาเข้าไปสนับสนุนในการต่อสู้กับฝ่ายตรงข้าม ทหารย่อมมีทัศนคติที่เข้มงวดในเรื่องการวางตัว และต้องใช้ความอดทนอย่างยิ่ง

* Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

** College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

สาเหตุที่ทำให้ทหารต้องทำรัฐประหารคือ 1. การแก่งแย่งอำนาจกันเองในกลุ่มผู้นำในวงการรัฐบาล การแก่งแย่งแข่งขันกันมีอำนาจของบรรดาผู้นำทางการเมืองนี้เองทำให้ต้องมีการทำรัฐประหารอยู่เสมอตลอดระยะเวลาประมาณ 40 ปี นับตั้งแต่เริ่มการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้มีขึ้นในประเทศไทย เป็นผลให้การปกครองระบอบนี้มีได้ก้าวหน้าหรือเจริญเติบโตแพร่หลายในหมู่ประชาชน 2. ความเฉยเมยหรือความไม่เอาใจใส่ในกิจการทางการเมืองของสมาชิกในสังคมสาเหตุที่ประชาชนไทยไม่สนใจในกิจการทางการเมืองสืบเนื่องมาจาก สถานภาพทางเศรษฐกิจที่ยากจน การได้รับการศึกษาทางการเมืองน้อย ขาดสถาบันทางการเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง 3. ตัวบุคคลผู้ทะเยอทะยานทางการเมือง ไม่พอใจต่อสถานะของตนหวังแก่งแย่งอำนาจทางการเมืองเพส่นับสนุนพรรคพวกของตนเองการแก่งแย่งอำนาจซึ่งดีซึ่งเด่นกันเช่นนี้ทำให้ประชาชนคนไทยรู้สึกเบื่อหน่ายต่อการปกครองของประเทศ

คำสำคัญ : รัฐประหาร, ทหาร, การเมืองไทย

Abstract

A soldier is muching arm of the state be not of office government by hope the gain of the political party which party the one party in that democracy a soldier was expected to a tool of administrative section leader when , be born the dispute opposes with the foreign countries because a soldier dares to that heal the sovereignty of the state and land intergrity but in case of political in-house conflict a soldier will must behave to is impartial however since year 1932 until now Thai soldier has infringed the principle aforementioned several times by entering helps or touch [cheap] pull enter help the any side the democracy wants to give a person in the nation corrects the dispute with the analysis be not threaten win with because generally when gun sound talks at one time reason should silent go to when a gun stays with which faction that faction should is the winner although will the mistaken person or be unfair faction no matter but however we don't misunderstand that a soldier is when hold a weapon has already must touch [cheap] cut foundation political right goes to with because they still have nature right at in hand come to with the humanity still have political right what is to use the discretion of oneself considers to say wrong ?

touches [cheap] which faction is dharma faction or be unfair faction etc. but they must cut the right in speaking or appear because they are in an uniform and may construed that support the any side which equal to pull the institute comes in to relate with in the condition that the country is born the conflict severely and have the faction criminal political appear give see obviously and a criminal who is influential and be influential political want to pull they enter to support in the fight and the antagonist

a soldier should embarrassed very in about [story] behaving and must use the tolerance very much that make soldier cause must do the coup d'etat is 1. competing power intimately in leader group in government realm competing competes is influential of guide politics this all by oneself makes must have doing coup d'etat always through the period of time about 40 year since begin democracy administration has to go up in Thailand cause regime this administration No Your Excellency progress or grow up extensively in 2. people the indifferent groups or the neglect in political business of a member in the social the cause that Thai people is not interested in in political business according to is from economical status poor having studies

a little political torn the political institution that give a chance to give people enters to participate in 3. political a person person is over ambitious political be dissatisfied build

[wasp] the position of the self hopes to compete political power for supports the partisan of oneself competing power competes for a better position such make Thai people feels bored build [wasp] the administration of the country prevention might not can but the covering covers up the constitution not riped abandon that can do

Keywords : the coup d'etat is , , a soldier is , , Thai politics ,

บทนำ

รัฐประหาร (coup d' etat) เป็นการแทรกแซงทางการเมืองของทหารที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย เป็นการใช้อำนาจเข้ายึดอำนาจจากรัฐบาลที่ปกครองประเทศอยู่ รัฐประหารอาจเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิวัติ (revolution) เพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม หรือเป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลจากชุดหนึ่งมาสู่อีกชุดหนึ่ง รัฐประหารเป็นการกระทำที่มีเจตนา มีแรงกระตุ้นให้ทำ มีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน และมีการวางแผน และเนื่องจากในเอเชีย ออสเตรเลีย และลาตินอเมริกา (สุจิต บุญบงการ, 2521, หน้า 1)

การเมืองไทยตลอดระยะเวลา 50 ปีที่ผ่านมา ดูเหมือนจะมีความเปลี่ยนแปลงไปในทางประชาธิปไตยมากขึ้นจากการศึกษาวิจัยทางรัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์หลายชิ้นบ่งชี้ว่า กระบวนการทางการเมือง และกระบวนการในการกำหนดนโยบายของไทยเปลี่ยนแปลงไปจากทหาร และระบบราชการผู้เคยมีบทบาท และอิทธิพลมากในกระบวนการทางการเมืองของไทยกลายมาเป็นการเมืองของนักธุรกิจ และกลุ่มทุนขนาดใหญ่ ในขณะที่เดียวกันการเมืองไทยก็มีพื้นที่ให้การเมืองภาคประชาชน และประชาสังคมมากขึ้นอย่างเป็นลำดับ (สุรชาติ บำรุงสุข, 2530, หน้า 82-83)

2. สาเหตุของการรัฐประหาร

1. การแก่งแย่งอำนาจกันเองในกลุ่มผู้นำในวงการรัฐบาล การแก่งแย่งแข่งขันกันมีอำนาจของบรรดาผู้นำทางการเมืองนี้เองทำให้ต้องมีการรัฐประหารกันอยู่เสมอตลอดระยะเวลาประมาณ 40 ปี นับตั้งแต่เริ่มต้นการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้มีขึ้นในประเทศไทย เป็นผลให้การปกครองระบอบนี้มิได้ก้าวหน้าหรือเจริญเติบโตแพร่หลายในหมู่ประชาชน

2. ความเฉยเมยหรือความไม่เอาใจใส่ในกิจการทางการเมืองของสมาชิกในสังคม สาเหตุที่ประชาชนไทยไม่สนใจกิจการทางการเมืองสืบเนื่องมาจาก 2.1. สถานภาพทางเศรษฐกิจที่ยากจน 2.2. การได้รับการศึกษาทางการเมืองน้อย 2.3. ขาดสถาบันทางการเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

3. ตัวบุคคลผู้ทะเยอทะยานทางการเมือง ไม่พอใจต่อฐานะของตนหวังแก่งแย่งอำนาจทางการเมืองเพื่อสนับสนุนพรรคพวกของตนการแก่งแย่งอำนาจชิงดีชิงเด่นกันเช่นนี้ทำให้ประชาชนคนไทยเรารู้สึกเบื่อหน่ายต่อการปกครองของประเทศ สาเหตุของการปฏิวัติรัฐประหารในสายตา นักวิชาการผู้สังเกตการณ์กับผู้นำทหารผู้ก่อการปฏิวัติรัฐประหารอาจแตกต่างกัน โดยเฉพาะนายทหารผู้นำ การปฏิวัติรัฐประหารก็พยายามยกเหตุผลที่ทำการปฏิวัติรัฐประหารเพื่อสร้าง

ความชอบธรรมให้การปฏิวัติรัฐประหารครั้งนั้นเป็นการผ่อนคลายความรู้สึกที่คิดจะต่อต้านการปฏิวัติรัฐประหารในหมู่ประชาชน ส่วนมากคณะรัฐประหารจะอ้างเหตุผลที่ทำให้รัฐประหารว่า เนื่องจากการบริหารงานของรัฐบาลล้มเหลวความเสื่อมทรามทางเศรษฐกิจ สังคม และภัยคอมมิวนิสต์

4. สาเหตุของการแทรกแซงทางการเมือง นักวิชาการต่างประเทศและของไทย เคยวิเคราะห์การที่คณะทหารทำการแทรกแซงทางการเมือง พบว่าสิ่งเร้าที่สำคัญที่ทำให้ทหารเข้าแทรกแซงทางการเมือง คือ ผลประโยชน์ของกลุ่มทหาร (Corporate interest) ซึ่งได้แก่ ความเป็นอิสระ (autonomy) และการไม่ถูกแทรกแซงจากกลุ่มทางสังคมอื่นๆ (exclusiveness) ในกิจกรรมที่ทหารถือว่าอยู่ในความรับผิดชอบหลัก สำหรับการเมืองไทย ผลประโยชน์ของกลุ่มทหารมิใช่ผลประโยชน์ในลักษณะที่เรียกว่า (Corporate interest) ซึ่งมีขอบเขตจำกัดเท่านั้น หากยังมีผลประโยชน์ทางการเมืองอีกด้วย เช่น ตำแหน่งทางการเมือง ถ้าคณะทหารไทยเป็นเป็นทหารกลุ่มอาชีพจะมุ่งรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มให้ความเป็นอิสระไม่ถูกแทรกแซงโดยกลุ่มสังคมอื่นๆ ในกิจกรรมที่อยู่ในความรับผิดชอบหลักของทหารจะไม่เข้าไปมีบทบาททางการเมืองมาก คณะทหารก็ยังคงต้องการความมั่นใจอีกว่า รัฐบาลให้ความสำคัญแก่กองทัพและนโยบายบางด้านที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของฝ่ายทหาร โดยตรงดังนั้น การจำกัดบทบาททหาร จึงมักใช้วิธียอมให้คณะทหารมีตัวแทน ในวงการการเมืองเช่นถือเป็นหลักปฏิบัติว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมจะต้องแต่งตั้งจากผู้นำของกองทัพ

แม้ว่าจะมีการผ่อนปรนให้ทหารเข้ามามีบทบาททางการเมืองในลักษณะดังกล่าวแล้วก็ตาม แต่ไม่เป็นหลักประกันว่าการปฏิวัติ รัฐประหาร จะไม่เกิดขึ้นอีกเพราะมีปัจจัยหลายด้านที่มีส่วนกำหนดขอบเขตของการแทรกแซงทางการเมืองของทหาร คือ ทหารจะมีแนวโน้มที่จะทำรัฐประหาร พ.ท.วิทวัส รัชตะนันท์ ได้ทำการสำรวจทัศนคติของทหารต่อสาเหตุของการรัฐประหาร ซึ่งแบ่งเงื่อนไขของรัฐประหารเป็น 2 ประเด็นใหญ่คือ

1. ประเด็นที่ว่าทหารจะทำรัฐประหารเมื่อสภาพทางการเมืองภายในไร้เสถียรภาพ ได้แก่

1.1. ผู้นำทางการเมืองขาดความชอบธรรม

1.2. ความเปราะบางของรัฐบาล

1.3. ความล้มเหลวของระบอบประชาธิปไตย

1.4. วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ

1.5. สถาบันพระมหากษัตริย์ถูกระทบกระเทือน (ว่าสถาบันพระมหากษัตริย์ถูกระทบกระเทือนเป็นสาเหตุที่สำคัญของการรัฐประหารในความเห็นของนายทหารผู้ตอบ)

2.ประเด็นที่ว่า สาเหตุของการรัฐประหารสืบเนื่องมาจากเงื่อนไขเกี่ยวกับสถาบันทหาร โดยตรง ได้แก่

2.1. ผลประโยชน์ของทหารถูกระทบกระเทือน

2.2. ความขัดแย้งระหว่างผู้นำทหาร

สาเหตุของการแทรกแซงทางการเมืองของทหารไทย (ประชา เทพเกษตรกุล, 2535 : 47-50)

ในการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 2475 นั้น สาเหตุประการหนึ่งเกิดจากการที่ผลประโยชน์ร่วมของสถาบันทหารถูกระทบกระเทือน ทั้งนี้เนื่องจากในระยะก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปรากฏว่าเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกและภาวะดังกล่าวส่งผลกระทบต่อประเทศไทยด้วย ทำให้มีการปลดข้าราชการออกจากประจำการเพื่อลดรายจ่ายของรัฐบาล และในปี 2474 พระองค์เจ้าบวรเดช ซึ่งดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงกลาโหม ได้ลาออกเพื่อประท้วงการที่รัฐบาลไม่ยอมขึ้นเงินเดือนทหาร ทำให้เกิดความไม่พอใจขึ้นทั่วไป แต่อย่างไรก็ตามสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนี้เกิดจากพลังของอุดมการณ์ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงประเทศเป็นสมัยใหม่มากกว่า ผลกระทบจากการสูญเสียผลประโยชน์ เนื่องจากคณะผู้ก่อการเห็นว่าจำเป็นต้องปกครองประเทศกันในระบบประชาธิปไตยเพราะระบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบบที่ล้าสมัย ทั้งนี้โดยมีการกระทบกระเทือนด้านผลประโยชน์จากที่ไม่ได้รับการเพิ่มเงินเดือนเป็นตัวเร่งให้ฝ่ายทหารทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองให้เกิดเร็วขึ้น

สำหรับในการรัฐประหาร 4 ครั้งต่อมา คือ ในปี 2490, 2500, 2514 และ 2519 การรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มเป็นสิ่งเร้าสำคัญ โดยในการรัฐประหาร 2490 นั้นสาเหตุมากจากการที่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 บทบาทของทหารโดยเฉพาะอย่างยิ่งทหารบกตกต่ำลงมาก เพราะนอกจากจะเป็นช่วงที่รัฐบาลพลเรือนมีอำนาจแล้ว ฝ่ายทหารยังถูกมองว่าเป็นผู้ร่วมทำสงครามกับญี่ปุ่น และเกียรติภูมิของฝ่ายทหารยิ่งตกต่ำไปมากยิ่งขึ้น เมื่อฝ่ายพลเรือนภายใต้การนำของเสรีไทยได้รับการยกย่องว่าเป็นฝ่ายปลดปล่อยของประเทศให้รอดพ้นจากภาวะแพ้สงคราม ผลประโยชน์ของกลุ่มทหารที่ได้รับความกระทบกระเทือนอีกประการหนึ่งก็คือ การที่รัฐบาลปลดทหารประจำการซึ่งส่วนใหญ่ไปร่วมกับญี่ปุ่นในมณฑลพายัพหรือสหรัฐอเมริกาเดิม ออกเป็นทหารกองหนุนจำนวนมากอย่างกะทันหัน โดยมีได้มีการให้ความช่วยเหลือทั้งในด้านการเดินทางกลับภูมิลำเนาและสวัสดิการอื่นๆ ตามสมควร ทั้งนี้เพราะรัฐบาลถูกบีบบังคับจากอังกฤษ ประกอบกับรัฐบาลเองก็ประสงค์ที่จะลดกำลังทหารเพื่อลดรายจ่ายและอำนาจทางทหารลง ยิ่งกว่านั้นตามรัฐธรรมนูญ 2489 ยังได้ห้ามทหารประจำการดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นตำแหน่งสมาชิกรัฐสภา หรือรัฐมนตรีก็ตาม ซึ่งทำให้อำนาจทางการเมืองตกอยู่กับนักการเมืองพลเรือนแต่ฝ่ายเดียว การกระทำ

ของรัฐบาลดังกล่าวนอกจากจะทำให้ทหารมีความรู้สึกว่าเป็นอิสระของกลุ่มถูกคุกคามและเสื่อมเสียต่อเกียรติภูมิของทหารแล้ว ทำให้นายทหารประจำการที่เคยมีอำนาจทางการเมืองมาก่อน และนายทหารประจำการที่ต้องการมีอำนาจทางการเมืองเกิดความไม่พอใจ การขัดแย้งระหว่างชนชั้นนำที่อยู่ใต้อำนาจกับชนชั้นนำที่ต้องการได้อำนาจจึงเกิดขึ้น และนำมาซึ่งการรัฐประหารเมื่อ 8 พ.ย. 2490 สำหรับการรัฐประหารของ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่ล้มรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม เมื่อ 16 ก.ย. 2500 ก็มีลักษณะของสาเหตุเช่นเดียวกับการรัฐประหารเมื่อเดือน พ.ย. 2490 คือ เกิดจากความขัดแย้งระหว่างชนชั้นนำในขณะนั้น อันได้แก่ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการทหารบก กับ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจ เป็นประการแรก ขณะเดียวกันผลประโยชน์ทางการเมืองของทหารประจำการ ก็มีที่ท้าวว่าจะพุดลิดรอนลง เพราะจอมพล ป.พิบูลสงคราม มีนโยบายต้องการที่จะลดจำนวนสมาชิกสภาประเภทสองให้น้อยลง และพยายามที่จะแยกข้าราชการประจำออกจากข้าราชการทางการเมืองทำให้ทหารที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทั้งที่เป็นรัฐมนตรี และสมาชิกสภาประเภทสองอยู่ในขณะนั้น เกิดความไม่พอใจที่ตนเองต้องเสียผลประโยชน์ไป และประการสุดท้ายคือ การที่มีการขยายกำลังและบทบาทของตำรวจออกไปอย่างกว้างขวาง ทำให้ทหารมีความรู้สึกว่าถูกทำลาย และถูกลดความสำคัญลง การรัฐประหารของ จอมพลถนอม กิตติขจร ใน พ.ศ. 2514 สาเหตุสำคัญเกิดจากการที่สถาบันทหารถูกทำลายอำนาจจากรัฐสภา โดยงบประมาณทางทหารถูกอภิปรายคัดค้านจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างกว้างขวาง และจากการเลือกตั้งในปี 2512 มีผลกระทบทำให้อำนาจของผู้นำทางการเมืองขณะนั้นลดลงเนื่องจากไม่สามารถปกครองประเทศได้อย่างเด็ดขาด และต้องแบ่งผลประโยชน์ในรูปเงินพัฒนาจังหวัดให้แก่สมาชิกสภาผู้แทนพรรคสหประชาไทย เป็นต้น นอกจากนี้การรักษาอำนาจและความพยายามที่จะให้มีการสืบทอดอำนาจทางการเมืองของผู้นำระดับสูงอีกด้วย ได้แก่ ความขัดแย้งระหว่าง จอมพลประภาส จารุเสถียร กับ พล.ต.อ.ประเสริฐ รุจิรวงศ์ อธิบดีกรมตำรวจอีกด้วย ดังนั้นคณะทหารจึงได้ก่อการรัฐประหารขึ้นเพื่อพยายามที่จะรักษาอำนาจของตนไว้

สำหรับการปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน เมื่อ 6 ตุลาคม 2519 ซึ่งนำโดย พล.ร.อ.สงัด ชลออยู่ นั้นเกิดจากการที่ความเป็นอิสระของทหารถูกละเมิดเกียรติภูมิและบทบาทของทหารตกต่ำลง เนื่องจากการโจมตีของศูนย์นิสิตนักศึกษาผู้นำกรรมกรและนักการเมืองหัวก้าวหน้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวกับการปกครองด้วยอำนาจเผด็จการ การคอร์ปชั่นของผู้นำทหาร การใช้ทหารปราบปรามผู้เดินขบวนในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 การยินยอมให้สหรัฐอเมริกาตั้งฐานทัพในประเทศ และการเรียกร้องให้ยุบตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด เป็นต้น นอกจากนี้งบประมาณ

ทางทหารยังถูกโจมตีและท้วงติงจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในหลายเรื่อง ประกอบกับมีการตื่นตัวของประชาชนกลุ่มต่างๆ ในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวาง และไร้ทิศทาง ทำให้มีการเดินขบวน การประท้วงและการนัดหยุดงานเกิดขึ้นเป็นประจำ ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวกระทบกระเทือนด้านความมั่นคงของประเทศไทย และผลประโยชน์ของกลุ่มทหารเป็นส่วนรวมด้วย

ส่วนการกบฏ เมื่อ 24 มี.ค. 2520 ซึ่งนำโดย พล.อ.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และการกบฏเมื่อ 1 เม.ย. 2524 นั้นเกิดจากความขัดแย้งกันระหว่างผู้นำระดับสูงที่ถืออำนาจกับบุคคลระดับสูงที่เป็นผู้นำหรือแกนนำในการกบฏในเรื่องผลประโยชน์ร่วม รวมทั้งด้านอื่นๆ ทำให้เกิดการใช้กำลังก่อการกบฏขึ้นเพื่อช่วงชิงและรักษาอำนาจและผลประโยชน์ของกลุ่มตนเองไว้ ส่วนกบฏเมื่อ 9 ก.ย. 2528 ซึ่งนำโดย พล.อ.เสริม ฒ นคร, พล.อ.มัญญ รุขจระรัง สาเหตุการปฏิวัติว่าเป็นเพราะเศรษฐกิจเสื่อมโทรม รัฐบาลไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ ส่วนการทำรัฐประหารเมื่อวันที่ 23 ก.พ. 2534 ก็สร้างสาเหตุการทำรัฐประหารว่าเกิดจากพฤติการณ์การฉ้อราษฎร์บังหลวงของคณะผู้บริหารประเทศ ข้าราชการการเมืองใช้อำนาจกดขี่ข่มเหงข้าราชการประจำ รัฐบาลเป็นเผด็จการทางรัฐสภา การทำลายสถาบันทหาร การบิดเบือนคดีล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์ เหล่านี้ทำให้คณะทหารตัดสินใจเข้ายึดอำนาจทางการเมือง

3. สิ่งเร้าที่ทำให้ทหารเข้าทำรัฐประหาร

ทุกครั้งที่ทหารเข้าทำการรัฐประหารจะต้องแถลงว่า ตนเองเข้าทำการแก้ไขภาวะเสื่อมโทรมของประเทศ เพื่อรักษาความมั่นคงปลอดภัย และบูรณภาพของชาติ เพื่อปรับปรุงประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า แก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน และความไร้ประสิทธิภาพในการบริหารงานของรัฐบาลพลเรือน คำแถลงเช่นนี้ตรงกับความตั้งใจที่แท้จริงของการทำรัฐประหารมากน้อยเพียงใด นักวิชาการตะวันตกในตอนแรก ๆ ที่ศึกษาการแทรกแซงทางการเมืองของประเทศกำลังพัฒนา ให้ความเห็นว่าทหารเข้าแทรกแซงเพราะต้องการจะปรับปรุงประเทศ ทั้งนี้โดยวิเคราะหฺ์ จากแถลงการณ์ข้างต้น (สุจิต บุญบงการ, 2521, หน้า 36) แต่เมื่อการยุ่งเกี่ยวทางการเมืองของทหารได้ระบาดไปยังประเทศกำลังพัฒนาเป็นจำนวนมากขึ้น และทุกครั้งได้ประกาศว่าต้องการเข้าไปแก้ไขสถานการณ์บ้านเมืองให้มั่นคง และเพื่อปรับปรุงประเทศแต่แล้วก็ได้ปฏิบัติเช่นนั้น และมีกรณีชี้ให้เห็นว่า การขัดแย้งกันระหว่างกลุ่มผู้นำพลเรือนและทหาร เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ทหารเข้าแทรกแซงทางการเมือง ดังนั้นจึงมีความสงสัยเกิดขึ้นว่าทหารทำรัฐประหารเพราะถูกแรงกระตุ้นจากอุดมการณ์ที่ต้องการเข้ามาปรับปรุงประเทศให้เป็นสมัยใหม่ เข้ามาเพื่อรักษาความมั่นคงในเอกราชอธิปไตยของประเทศหรือเข้ามาเพื่อการปกป้องรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มเป็นสำคัญ ผลประโยชน์

ของกลุ่มทหารอาจแยกออกได้เป็นหลายลักษณะ ที่สำคัญคือการได้รับการสนับสนุนทั้งทางงบประมาณ และในด้านของเกียรติยศ ทหารจะไม่พอใจ ถ้างบประมาณถูกตัดผลประโยชน์ทางการเงินอื่นๆ ถูก ถือเป็นผลประโยชน์ของกลุ่มอีกประการหนึ่ง ความเป็นอิสระนี้รวมถึงการไม่ให้ฝ่ายพลเรือนเข้ามายุ่งเกี่ยวในการศึกษา ฝึกอบรม การโยกย้าย แต่งตั้งนายทหารและวางยุทธศาสตร์ในการป้องกันประเทศ นอกจากนี้การที่มีหน่วยกำลังที่ทำหน้าที่คล้ายทหารมากขึ้น เช่น ตำรวจ อาจจะกระทบถึงผลประโยชน์ของกลุ่มทหารเช่นกัน สำหรับการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 2475 ผลประโยชน์ของกลุ่มเป็นแรงกระตุ้นที่สำคัญน้อยกว่าพลังของอุดมการณ์ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงประเทศให้เป็นสมัยใหม่ ในช่วงก่อนหน้านั้นได้ได้มีการส่งนักเรียนไปศึกษาต่างประเทศตะวันตก ซึ่งในตอนแรกเป็นเจ้านายและลูกขุนนางชั้นผู้ใหญ่ แต่ต่อมาได้ขยายมาถึงลูกคนธรรมดา พวกนักเรียนรุ่นหลังนี้เองทั้งทหาร และพลเรือนที่เป็นพลังสำคัญในการปฏิวัติ ผู้นำฝ่ายทหารที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ได้แก่ พระยาพหลพลพยุหเสนา พระยาทรงสุรเดช พระยาฤทธิอัคเนย์ จอมพล ป.พิบูลสงคราม พล.ร.อ. สินธุ์ กมลนาวิน ล้วนเป็นผู้ที่ได้ศึกษาจากต่างประเทศ บุคคลชั้นนำเหล่านี้ได้รับอบรมขัดเกลา (socialization) แตกต่างไปจากผู้นำทหารในยุคหลัง ๆ และยังมีหลักฐานยืนยันอีกว่า บรรดาผู้นำทหารเหล่านี้ยังได้รับอิทธิพลในด้านความคิดจาก ปรีดี พนมยงค์ ผู้นำฝ่ายพลเรือน ในด้านการเปลี่ยนแปลงระบบการเมือง

ปรีดีเป็นตัวอย่างหลักที่เผยแพร่อุดมการณ์ปฏิวัติให้แก่ผู้นำทางทหาร และนักเรียนที่เล่าเรียนอยู่ฝรั่งเศส และประเทศอื่น ๆ ในยุโรป และพฤติกรรมของปรีดีเช่นนี้ทำให้มีการขัดแย้งกับ พระองค์เจ้าจรัญศักดิ์ ฯ อัครราชทูตไทยประจำกรุงปารีสในขณะ (สุจิต บุญบงการ, 2521, หน้า 36)ทางรัฐบาลได้ยอมรับว่าปรีดีอาจเป็นคนหัวรุนแรงจริง แม้แต่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า ฯ เองก็ทรงยอมรับว่าปรีดีเป็น “คนฉลาด แต่ออกจะอวดดีสักหน่อยตามวิสัยของคนหนุ่มถ้าได้รับราชการในตำแหน่งรับผิดชอบแล้ว ก็น่าจะได้ราชการดีต่อไป” (สุจิต บุญบงการ, 2521, หน้า 36)อย่างไรก็ตามเมื่อกลับมาถึงประเทศไทยแล้ว ทั้งปรีดี และผู้นำทหารยังคงติดต่อกัน และดำเนินการแสวงหาผู้สนับสนุนเพิ่มเติม โดยการเผยแพร่ให้เห็นว่าเราจำเป็นต้องปกครองประเทศในระบบประชาธิปไตย ระบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบบที่ล้าสมัย ประชาธิปไตยหมายถึงความเป็นสมัยใหม่ และความเป็นสมัยใหม่หมายถึงความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ ดังจะเห็นได้ในกรณีของ พลเรือเอกสินธุ์ กมลนาวิน เมื่อเรียนสำเร็จจากประเทศเดนมาร์กได้เข้ารับราชการเป็นอาจารย์ประจำโรงเรียนนายทหารเรือ และได้ฉวยโอกาสนี้อบรมสั่งสอนนักเรียนซึ่งเป็นนายทหารแล้ว ให้ตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องเปลี่ยนการปกครองจากแบบกษัตริย์ซึ่งมีอำนาจสูงสุด มาเป็นแบบที่มีรัฐธรรมนูญ(พลเรือตรี ชลิต กุลกำจร, 2519, หน้า 17) จะเห็นได้ว่าผู้ก่อการ

สายทหารเรือหลายคนที่เป็นนักเรียนของ พลเรือเอกสินธุ์ เช่น พล.ร.ต.ชลิต กุลกำภัทร เป็นต้น จอมพล ป. พิบูลย์สงคราม ก็เช่นกันเมื่อสำเร็จการศึกษาจากฝรั่งเศส ได้มาเป็นนายทหารประจำโรงเรียนเสนาธิการทหารบก และผู้เข้าร่วมเปลี่ยนแปลงการปกครองหลายคนเป็นนายทหารบก รุ่นเดียวกันมาก่อน เช่น หลวงพรหมโยธี หลวงอดุลเดชจรัส ขุนพลดปรปักษ์ เป็นต้น ซึ่งคงจะได้รับอิทธิพลจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่น้อย (พลโทประยูร ภมรมนตรี, 2518, หน้า 120-122) การที่กลุ่มนายทหารอาวุโสอันมีพระยาพลพยุหเสนาเป็นหัวหน้า และกลุ่มพลเรือนอันมีนายปรีดี พนมยงค์เป็นหัวหน้า สามารถรวมกันได้ แสดงถึงความรู้สึกตรงกันที่เห็นว่าการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราช เป็นสิ่งที่ล้าสมัย และจะต้องถูกยกเลิกไป และเมื่อคำนึงถึงความเป็นจริงในการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนี้ มีอัตราของการเสี่ยงสูง เพราะเป็นการท้าทายสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งมีโทษมหันต์ถ้าทำไม่สำเร็จ และผู้ร่วมมือมีอยู่น้อยกำลังทหารส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่ในมือของคณะผู้ก่อการ หลังผลัดดันให้คณะผู้ก่อการกระทำจะต้องเป็นเรื่องของอุดมการณ์ด้วย คงไม่ใช่เป็นเรื่องของความทะเยอทะยานส่วนตัวแต่เพียงอย่างเดียว

สำหรับในด้านผลประโยชน์ของกลุ่ม (corporate interest) เป็นพลังกระตุ้นเช่นกัน แต่ยังเป็นรองของความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครอง ความเป็นกลุ่ม (corporatism) เป็นลักษณะหนึ่งของการเป็นวิชาชีพของทหาร (professionalism) ดังที่กล่าวมาแล้วว่าถ้ารัฐบาลพลเรือนคุกคามความเป็นอิสระ หรือเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการของทหารแล้ว เป็นการกระตุ้นให้ทหารเข้าแทรกแซงทางการเมือง รวมทั้งการตัดงบประมาณ และปลดทหารออกจากประจำการ ในระยะก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก และกระทบกระเทือนถึงประเทศไทยด้วย มีการปลดข้าราชการออกจากประจำการเพื่อลดรายจ่ายของรัฐบาล และในปี 2474 พระองค์เจ้าบวรเดชทรงลาออกจากเสนาบดีกระทรวงกลาโหม เพื่อประท้วงการที่รัฐบาลไม่ยอมขึ้นเงินเดือนทหาร

การแก้ไขปัญหาของรัฐบาลเช่นนี้เป็นการกระทบกระเทือนผลประโยชน์ของทหาร และก่อให้เกิดความไม่พอใจทั่วไปในหมู่นายทหาร ถึงกับข่าวว่าพระองค์เจ้าบวรเดชอาจเป็นผู้นำปฏิวัติเสียเอง (สุจิต บุญบงการ, 2521, หน้า 38) และถ้าเกิดขึ้นจริงการปฏิวัติครั้งนี้จะเป็นเรื่องผลประโยชน์ของกลุ่มทหารโดยแท้ แต่ที่จริงพระองค์เจ้าบวรเดช ไม่ได้ปฏิวัติ และนายทหารที่ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นได้มีแผนการมาก่อนหน้าที่พระองค์เจ้าบวรเดชจะลาออกมานานแล้ว ดังนั้นเรื่องการเมืองไม่เพิ่มเงินเดือนทหารจึงเป็นแต่เพียงการเร่งให้ฝ่ายทหารทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเท่านั้น

สำหรับการรัฐประหารในอีก 4 ครั้งต่อมา คือในปี 2490 2500 2501 2514 และ 2519 การรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มเป็นสิ่งเร้าที่สำคัญ คณะผู้ทำการรัฐประหารส่วนใหญ่เป็นทหาร และ

ผู้ริเริ่มการรัฐประหารก็มาจากทหารเช่นกัน ซึ่งผิดกับการเปลี่ยนแปลงเมื่อ 2475 ที่พลเรือนมีบทบาทมาก และมีส่วนสำคัญในการวางแผน แต่การรัฐประหารทั้ง 4 ครั้งเป็นเรื่องของทหารโดยแท้ หลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง บทบาทของฝ่ายทหารโดยเฉพาะทหารบกตกต่ำลงมาก นอกจากจะเป็นช่วงที่รัฐบาลพลเรือนมีอำนาจแล้ว ฝ่ายทหารยังถูกมองว่าเป็นผู้ที่ร่วมทำสงครามกับญี่ปุ่น ฝ่ายพลเรือนภายใต้การนำของ “เสรีไทย” ต่างหากที่ เป็นผู้ปลดปล่อยประเทศเป็นผลให้เกียรติภูมิของฝ่ายทหารตกต่ำไปมากยิ่งขึ้น Eric Nordlinger กล่าวว่า การที่สังคมมีสถาบันอื่นเข้ามาช่วงชิงบทบาท และความรับผิดชอบแทนทหาร จะกระตุ้นให้ทหารเข้าแทรกแซงเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตน ในกรณีนี้เช่นกัน เสรีไทยมีสมาชิกเป็นจำนวนมาก มีอวาทะที่ได้รับจากพันธมิตร และได้รับเกียรติสูงในขณะที่ยังคงได้รับการดูถูก ดังที่ พล.ท. กาจ กาจสงคราม เขียนไว้ว่า “บางคนเมื่อสวดศีลไทย ในหนังสือพิมพ์แล้วยังไม่พอ ได้เหยียดหยามกองทัพว่าตั้งมาได้ถึง 60 ปีแล้ว ทำประโยชน์ได้ไม่เท่าเสรีไทยที่ตั้งมาเพียงสองปี” (สุจิต บุญบงการ, 2521, หน้า 38) กองทัพในระยะเวลาหลังสงครามไม่ได้รับการทำนุบำรุงเท่าที่ควร บางคนถึงกับกล่าวว่า กองทัพไม่จำเป็นต้องมีสำหรับประเทศเล็ก ๆ เช่นประเทศไทยผลประโยชน์ของกลุ่มทหารอีกประการหนึ่งที่ได้รับผลกระทบกระเทือน คือ การปลดทหารประจำการออกเป็นทหารกองหนุนเป็นจำนวนมาก แล้วยังไม่ได้มีการช่วยเหลือในด้านการเดินทางกลับภูมิลำเนา และสวัสดิการอื่น ๆ ตามควร ทหารที่ถูกปลดส่วนใหญ่เป็นทหารที่ไปร่วมกับฝ่ายญี่ปุ่นในมณฑลพายัพ หรือในสหรัฐอเมริกา ระหว่างสงคราม พล.ท. ผิน ชุณหวัน ซึ่งเป็นผู้บัญชาการกองพลที่สามที่ไปรบในแถบนั้นก็ถูกปลดไปด้วย นายทหารชั้นผู้ใหญ่หลายคนก็ถูกปลดรวมทั้ง จอมพล ป. พิบูลสงคราม และ พ.อ.เผ่า ศรียานนท์ ทหารที่ถูกปลดได้รับความทุกข์ยากมากโดยเฉพาะนายทหารชั้นประทวน กลายเป็นบุคคลว่างงาน พวกนี้คิดว่าในขณะที่รบก็ได้รับความทุกข์แสนสาหัส และเมื่อเสร็จสงครามแล้วก็ถูกรัฐบาลลอยแพอีก เป็นการปลดทหารที่แบบพลันเกินไป ฝ่ายรัฐบาลเตรียมรับสถานการณ์ไม่ทัน และไม่สามารถต้านทานอะไรได้ในเมื่อเป็นแรงกดดันจากอังกฤษที่ต้องการให้รัฐบาลไทยรีบปลดทหารที่ไปรบอยู่มณฑลพายัพ และรัฐบาลเองก็ประสงค์จะลดกำลังทหารเพื่อลดรายจ่าย และลดอำนาจของทหารลง การกระทำของรัฐบาลเช่นนี้ถือว่านอกจากทหารเสียเกียรติภูมิแล้ว ยังเป็นความคุกคามต่อความเป็นอิสระของกลุ่มทหารอีกด้วย นอกจากจากจะถูกปลด ถูกหลู่เกียรติแล้ว ทหารประจำการยังถูกห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นตำแหน่งสมาชิกรัฐสภาหรือรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญ 2489 ทำให้การเมืองอยู่ในมือของนักการเมืองพลเรือนแต่ฝ่ายเดียว และทำให้นายทหารที่เคยมีอำนาจทางการเมืองมาก่อน และนายทหารประจำการที่มีความทะเยอทะยานไม่พอใจ การขัดแย้งระหว่างชนชั้นนำที่อยู่ใต้อำนาจกับชนชั้นที่ต้องการได้อำนาจจึงเกิดขึ้น การใช้เรื่องความ

ทะเลอทะยานส่วนตัวแต่เพียงอย่างเดียวอาจไม่แสวงหาความสนับสนุนจากประชาชน หรือสามารถสร้างความชอบธรรมให้กับการแทรกแซงทางการเมืองของตนได้ จำต้องเชื่อมโยงความต้องการส่วนตัวให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มคณะและกับผลประโยชน์ของชาติ เนื่องจากทหารมีหน้าที่ป้องกันรักษาความมั่นคงในประเทศทหารจึงสามารถโยงผลประโยชน์ส่วนตัวกับผลประโยชน์ของทหารและของชาติได้โดยลำบาก โดยอ้างว่าทหารต้องเข้ามาปกครองประเทศ ต้องสร้างความเข้มแข็งให้แก่กองทัพ เพื่อความมั่นคงของชาติและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง การอ้างเช่นนี้ผู้นำทหารจะได้ประโยชน์ส่วนตัวด้วย เหตุผลเช่นนี้ได้ถูกนำมาใช้ในการรัฐประหารในระยะหลังๆ ทุกครั้งส่วนฝ่ายพลเรือนก็อ้างว่าลำบากตนเข้ามาเล่นการเมืองเพื่อชาติ เพราะพระองค์ การของตนเช่นพรรคการเมืองไม่ได้มีหน้าที่ยอมรับกันว่าทำเพื่อประเทศชาติอย่างองค์การของทหาร ในคำแถลงการณ์ฉบับที่ 1 ของคณะทหารที่ทำรัฐประหารก็ได้ให้เหตุผลว่าฝ่ายทหารต้องยึดอำนาจ เพื่อ “ช่วยกันกวาดล้างการทุจริตและความเหลวแหลกนานาประการในวงการรัฐบาลเสีย และกำจัดความเดือดร้อนทุกข์เข็ญของประชาชนโดยรีบด่วน” (สุจิต บุญบงการ, 2521, หน้า 40)

การรัฐประหารของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่ล้มรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อ 16 กันยายน 2500 ก็เช่นกัน เป็นเรื่องของผลประโยชน์ ของกลุ่มทหาร โดยสืบเนื่องมาจากการขัดแย้งระหว่างจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งเป็นผู้บัญชาการทหารบกตั้งแต่ปี 2497 กับ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจ การขัดแย้งระหว่างสองคนนี้ การเป็นการขัดแย้งระหว่างทหารบกกับตำรวจ โดยฝ่ายทหารบกมีทหารเรือและอากาศที่คุมกำลังร่วมสนับสนุนด้วย ในช่วงที่ พล.ต.อ.เผ่า มาเป็นรองอธิบดีกรมตำรวจในปี 2490 และเป็นอธิบดีกรมตำรวจในปี 2494 ตำรวจได้มีบทบาททางการเมืองมากขึ้น ร่วมมือกับฝ่ายทหารในการปราบกบฏในปี 2492 และกบฏแมนฮัตตันในปี 2494 และได้มีการขยายกำลังของตำรวจให้กว้างขึ้นโดยมีทั้งตำรวจน้ำ ตำรวจพลร่ม ตำรวจจรดลิ่ง ตำรวจอากาศยาน พร้อมด้วยอาวุธและอุปกรณ์ทางการทหารที่ทันสมัย และมีการฝึกใช้อาวุธยุทธโศปกรณ์ตามแบบทหารทุกอย่าง (ดูรายละเอียดใน สิริวิมล หงส์พานิช, “ตำรวจกับการเมืองไทย” (สุจิต บุญบงการ, 2521, หน้า 40)

อันที่จริงบรรดานายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ในขณะนั้นรวมทั้ง พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ เองก็เคยเป็นทหารมาก่อน ได้รับอบรมตามแบบทหาร และได้พยายามฝึกอบรมแบบทหารให้กับตำรวจ จนบางครั้งยอมรับกันว่าตำรวจคือกองทัพที่สี่ ที่สำคัญคือการพัฒนาบทบาท และกำลังของตำรวจนี้ เป็นไปโดยทางฝ่ายทหารบกไม่สามารถเข้าไปควบคุมได้ บรรดานายทหารจึงมีความรู้สึกร่วมกับ จอมพลสฤษดิ์ ที่ต้องขจัดอิทธิพลของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ และของตำรวจลงให้อยู่ในความควบคุมของทหาร ดังนั้นเมื่อ จอมพลสฤษดิ์ เข้ายึดอำนาจได้แล้วจึงส่ง พล.อ.ไสว ไสวแสนยากร

คนสนิทของตนเข้าไปเป็นอธิบดีกรมตำรวจ และในตอนหลัง จอมพลสฤษดิ์ ได้เข้ามาดำรงตำแหน่งนี้เสียเอง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการขยายกำลัง และบทบาทของตำรวจเช่นนี้จะทำให้ทหารไม่พอใจ และกระตุ้นให้ทหารเข้าแทรกแซงทางการเมือง เหมือนกับที่ Nordlinger ได้กล่าวไว้ว่าทหารจะเข้าแทรกแซงทางการเมืองเมื่อมีกลุ่มหรือองค์กรใดก็ตาม ที่พัฒนาขึ้นมา โดยมีลักษณะและความรับผิดชอบคล้ายกับทหาร (สุจิต บุญบงการ, 2521, หน้า 39)

ถ้าในช่วงปี 2489-2490 กลุ่มที่ทำลายทหารคือ เสรีไทย ในช่วงนี้กลุ่มที่ทำลายคือ ตำรวจ นอกจากนั้นผลประโยชน์ของกลุ่มทหารถูกกระทบกระเทือนเช่นเดียวกันกับในปี 2490 คือมีแนวโน้มว่าทหารซึ่งสามารถดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ เช่น เป็นรัฐมนตรี และสมาชิกสภาผู้แทนประเภทที่สอง อาจไม่เป็นเช่นนั้นในอนาคต ทั้งนี้เพราะรัฐบาล จอมพล ป. ต้องการลดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนประเภทนี้ให้น้อยลง และพยายามให้มีการแยกข้าราชการการเมืองออกจากข้าราชการประจำ ทำให้ฝ่ายทหารไม่พอใจที่ตนเองอาจต้องเสียผลประโยชน์ และกลุ่มผู้ที่ได้ผลประโยชน์แทนตนก็คือ ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชนเป็นสมาชิกสภาผู้แทนประเภทที่หนึ่ง ดังนั้นในการรัฐประหารครั้งนี้เช่นเดียวกับเมื่อปี 2490 เป็นเรื่องของความขัดแย้งในกลุ่มชนชั้นนำ ผู้นำทหารจำต้องโยกความต้องการส่วนตัวให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของชาติ ในคำปราศรัยของ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ต่อประชาชนเมื่อ 17 กันยายน 2500 ได้ระบุว่ารัฐบาลของจอมพล ป. มีการบริหารงานที่ยังความ “ทุกข์ยากมาสู่ประชาชนชาวไทยทัพบทวิขึ้นทุกที” และในการปฏิวัติเมื่อ 20 ตุลาคม 2501 ภัยของคอมมิวนิสต์ต่อความมั่นคงของประเทศได้รับการเน้นให้เด่นชัดมากขึ้นในประกาศของคณะปฏิวัติ (สุจิต บุญบงการ, 2521, หน้า 41) อย่างไรก็ตามในความเป็นอิสระของทหารไม่เป็นปัจจัยที่สำคัญในการรัฐประหารครั้งนี้ ทหารนอกจากจะมีอิสระในการดำเนินกิจการของตนเองแล้ว ยังได้มีการพัฒนาอย่างกว้างขวางอีกด้วย และยังได้รับความช่วยเหลือไม่น้อยในด้านกำลังอาวุธและในด้านการฝึกอบรมจากสหรัฐอเมริกา เกียรติภูมิของทหารไม่ได้รับการลบล้างอย่างในยุคสงครามโลกครั้งที่สองเสร็จสิ้นใหม่ ๆ ผลประโยชน์ของกลุ่มทหารมีบทบาทเช่นเดียวกันในการรัฐประหารของจอมพลถนอม กิตติขจร ใน พ.ศ.2514 แต่เป็นไปในลักษณะที่แตกต่าง ไปจากรัฐประหารในสองครั้งแรกที่ได้กล่าวมาแล้ว คือกลุ่มทหารโดยเฉพาะอย่างยิ่งทหารบก ไม่มีเหล่าทหารใดหรือตำรวจทำทลายได้ แต่ผู้ที่ทำทลายทหารกลับเป็นรัฐสภาโดยเฉพาะสภาผู้แทนที่มาจากการเลือกตั้ง ในด้านงบประมาณทหารแม้ว่ารัฐสภาไม่กล้าตัดทอน แต่ได้มีการอภิปรายจากฝ่ายค้านที่นอกจากจะไม่เห็นด้วยกับจำนวนงบประมาณที่สูงเกินไปในสายตาของเขาแล้วยังแสดงความไม่พอใจอย่างชัดเจนทั้งงบประมาณของทหารไม่มีการแสดงรายละเอียด อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบกับรัฐประหารในครั้งก่อน ๆ ฝ่ายทหารถูกทำทายน้อยมาก การทำทลายมี

ผลกระทบต่อผู้นำทหารที่กุมอำนาจจากการเมืองมากกว่าทหารทั้งหมด จากการศึกษาทหารกุมอำนาจการเมืองมาตั้งแต่จอมพลสฤษดิ์ ทำรัฐประหารในปี 2500 และต้องมายอมให้มีการเลือกตั้งในปี 2512 ย่อมทำให้ผู้นำทหาร อันได้แก่ จอมพลถนอม กิตติขจร จอมพลประภาส จารุเสถียร ไม่สามารถปกครองประเทศได้อย่างเด็ดขาดอย่างแต่ก่อน และต้องแบ่งผลประโยชน์ให้กับบรรดาสมาชิกสภาผู้แทน เช่นการอนุมัติเงินพัฒนาจังหวัดให้แก่บรรดาสมาชิกสภาผู้แทนสังกัดพรรคสหประชาไทย เป็นต้น การรักษาอำนาจของตนไม่ราบรื่นดังแต่ก่อน และการสืบทอดอำนาจไปยัง พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร อาจมีอุปสรรคขัดขวาง นอกจากนั้นบรรดาผู้นำยังมีการแตกแยกกันเอง เช่น พล.ต.อ.ประเสริฐ รุจิรวงศ์ อธิบดีกรมตำรวจ ซึ่งขัดแย้งกับจอมพลประภาส จารุเสถียร ได้มีพรรคพวกในสภาผู้แทนเป็นจำนวนไม่น้อย ดังนั้นการรัฐประหารในครั้งนี้เป็น การดึงอำนาจที่ผู้นำทางทหารเคยมีอยู่ก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี 2511 กลับมาเป็นของตนอีกครั้งหนึ่ง อย่างไรก็ตามฝ่ายยึดอำนาจไม่สามารถแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าทำไปเพื่อกลุ่มทหารทั้งหมด อย่างไรก็ดีในปี 2490 และ 2500 แต่เห็นชัดว่าต้องการจะรักษาอำนาจของกลุ่มตนเองไว้ให้ได้มากกว่า จากการศึกษา พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร มีบทบาทมากในการรัฐประหารและการบริหารประเทศภายหลังการรัฐประหาร เป็นเครื่องยืนยันได้อย่างดีถึงความประสงค์ที่จะให้อำนาจทางการเมืองตกทอดอยู่ในกลุ่มของพวกของ จอมพลถนอม และประภาสเท่านั้น ซึ่งทำให้เกิดการแตกแยกในหมู่ทหารที่ไม่พอใจจากการผูกขาดอำนาจแบบนี้ และเป็นผลให้การปกครองของคณะทหารชุดนี้อยู่ได้เพียง 2 ปี เท่านั้น(สุจิต บุญบงการ, 2521, หน้า 41-42)

การรัฐประหารเมื่อ 6 ตุลาคม 2519 โดยการนำของ พล.ร.อ.สังัด ชะลออยู่ ซึ่งพ้นจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดมาได้เพียงเล็กน้อย กับคณะนายทหารชั้นผู้ใหญ่ทั้งกองบัญชาการทหารสูงสุด กองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ เรื่องของผลประโยชน์ของกลุ่มทหาร เป็นพลังผลักดันที่สำคัญอันหนึ่ง หลังจากเหตุการณ์เมื่อ 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้นมา ความเป็นอิสระของทหารถูกละเมิด เกียรติภูมิและบทบาทของทหารตกต่ำไปมาก ทหารได้รับการโจมตีอย่างมากจากศูนย์นิสิตนักศึกษา ผู้นำกรรมกร นักการเมืองหัวก้าวหน้า การโจมตีเน้นในเรื่องต่อไปนี้ การปกครองแบบเผด็จการของทหาร โดยเฉพาะตั้งแต่สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นต้นมา การคอร์รัปชันของผู้นำทางทหาร การใช้ทหารเข้าไปปราบปรามผู้เดินขบวนในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 การปฏิบัติภารกิจของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน เช่น กรณีบ้านทราย กรณีฉวาง การยินยอมให้สหรัฐ ฯ ตั้งฐานทัพในประเทศ และใช้ฐานทัพทำสงครามกับเวียตนามเหนือ และยังมีการโจมตีให้ยุบตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด การโจมตีเช่นนี้ ฝ่ายทหารถือเป็นการละเมิดความเป็นอิสระ โดยเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการวางนโยบายและการปฏิบัติการของฝ่ายทหารใน

ด้านการป้องกันประเทศและรักษาความมั่นคงภายใน นอกจากนี้ยังมีเหตุการณ์ต่าง ๆ อีกที่เป็นการประท้วงหรือต่อต้านการปฏิบัติการของฝ่ายทหารที่สำคัญอีก เช่น การประท้วงที่ปัตตานี เมื่อปลายปี 2518 ต่อการปฏิบัติการของทหารนาวิกโยธินที่ถูกกล่าวหาว่าฆ่าคนไทยอิสลาม 5 คน หรือการปะทะกันระหว่างเรือ น.ป.ข. 123 กับฝ่ายลาว จนทหารประจำเรือเสียชีวิตไปหนึ่งคนนั้น ก็ได้รับการวิจารณ์ในหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งว่า “ แท้จริงแล้วเหตุการณ์ในครั้งนี้ไม่ได้ใหญ่โตมโหฬารอะไร มันเป็นการประโคมข่าวของสื่อมวลชนที่กระหายความหลงชาติอย่างผิด ๆ นั้นเอง และเป็นนโยบายทางการเมืองของกลุ่มคนบางกลุ่มที่มุ่งหวังในสถานการณ์ครั้งนี้เพื่อจะขยายวงอำนาจของกลุ่มตนเองออกไปเท่านั้น ในด้านงบประมาณ แม้ว่าในช่วง 2518 เป็นต้นมารัฐสภาได้อนุมัติงบประมาณทหารตามที่ขอแต่ถูกโจมตีอยู่เสมอจากสมาชิกผู้แทนบางกลุ่ม การซื้ออาวุธและเรือรบของกระทรวงกลาโหมบางครั้งก็ถูกท้วงติง เช่นในกรณีซื้อดีดริสตรูมินตรีสุรินทร์ มาศดิตถ์ ทักท้วงการประมูลต่อเรือยนต์เร็วโจมตีติดชีพนาวุธของกองทัพเรือ เป็นต้น

Nordlinger ได้เสนอว่าการตื่นตัวทางการเมืองของคนชั้นต่ำ (Lower Class) เป็นการคุกคามต่อผลประโยชน์ของชนชั้นกลางซึ่งตรงกับของทหาร ในเรื่องนี้ Perimmutter ไม่เห็นด้วยว่าทหารจะเป็นตัวแทนของคนชั้นกลางเท่านั้นสำหรับประเทศไทยแล้ว ยังกล่าวไม่ได้ว่าทหารเป็นตัวแทนของชนชั้นกลาง กล่าวได้แต่เพียงว่าทหารมีความไม่พอใจต่อการตื่นตัวทางการเมืองของคนชั้นต่ำ เห็นได้ชัดว่าในช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้นมา บรรดากรรมกร ชาวนา คนหาเช้ากินค่ำทั่วไปมีการตื่นตัวทางการเมืองอย่างมาก ลัทธิสังคมนิยมได้ขยายตัวอย่างกว้างขวางในหมู่นิสิต นักศึกษา และได้มีความพยายามที่จะให้ลัทธินี้ได้รับความนิยมในหมู่วาชนาและกรรมกรมากขึ้น การรวมกลุ่ม การรวมกลุ่มของพวกชนชั้นต่ำโดยความช่วยเหลือของศูนย์นิสิตนักศึกษา เป็นไปอย่างรวดเร็ว และเป็นหัวหอกในการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมในสังคม ปิบบังคับให้นายทุนเจ้าของที่ดินและชนชั้นกลางลดการกดขี่เอารัดเอาเปรียบบรรดาผู้ใช้แรงงานทั้งหลายการขยายตัวของลัทธิก้าวหน้าเช่นนี้ ทำให้เกิดความหวั่นเกรงในหมู่นักธุรกิจ นักอุตสาหกรรม นายธนาคาร และบรรดานายทหารทั้งหลาย (ดังจะเห็นได้จากบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ได้รวมตัวเป็นกลุ่มเดียวกัน เช่นกลุ่มนวพล เป็นต้น) ว่าลัทธิคอมมิวนิสต์จะขยายตัวได้รวดเร็วโดยแฝงมาในรูปของลัทธิสังคมนิยม และความคิดก้าวหน้าทั้งหลาย ในขณะที่เดียวกันเมื่อคอมมิวนิสต์ได้รับชัยชนะในอินโดจีน ความหวั่นเกรงในภัยคอมมิวนิสต์ก็มีมากขึ้น ฝ่ายทหารเห็นว่าการตื่นตัวทางการเมืองของคนชั้นต่ำ อันเกิดจากการดำเนินงานของฝ่ายนิสิตนักศึกษา ซึ่งมีลักษณะต่อต้านระบบทุนนิยม อาจทำให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ขยายอิทธิพลได้ง่ายเข้า แม้ว่าเหตุการณ์ 14 ตุลาคม จะทำให้ทหารกลุ่ม พล.อ.กฤษณ์ สีวะรา ได้รับประโยชน์มากขึ้น เช่น ตัวกฤษณ์เองก็ได้รับตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการทหารบก ส่วนกลุ่ม

ของจอมพลประภาส ต้องเสียประโยชน์ไป แต่กลุ่มทหารโดยทั่ว ๆ ไปไม่มีความรู้สึกถึงความตื่นตัวทางการเมืองของชนชั้นต่ำ การเดินขบวน การประท้วง การนัดหยุดงานของบรรดาชาวนาและกรรมกร และนักศึกษา เป็นสิ่งที่อาจกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของประเทศ และผลประโยชน์ของกลุ่มทหารโดยส่วนรวม ทั้งหมดที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่าผลประโยชน์ของกลุ่มทหาร (corporate interest) เป็นสิ่งกระตุ้นที่สำคัญอันหนึ่งที่ทำให้ทหารแทรกแซงทางการเมือง อย่างไรก็ตามการแทรกแซงย่อมขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ และการเมืองในขณะนั้นด้วย

ปัจจัยสำคัญที่ทหารก้าวเข้ามามีบทบาททางการเมือง

โดยปกติแล้วทหารจะไม่เข้าแสดงบทบาททางการเมือง เนื่องจากรัฐธรรมนูญตลอดจนกฎระเบียบการปฏิบัติราชการไว้อย่างชัดเจน รัฐธรรมนูญจะกำหนดหน้าที่ของทหารไว้ 2 ลักษณะคือ หน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันประเทศ รักษาเอกราชความมั่นคง ความสงบเรียบร้อย ตลอดจนสถาบันสำคัญของประเทศ และอีหน้าที่หนึ่งคือหน้าที่การพัฒนาประเทศ (Surachart Bumrungsuk, 1985, p.63) อย่างไรก็ตามได้มีการวิเคราะห์เกี่ยวกับหน้าที่ของทหารในการรักษาความมั่นคงหรือความสงบเรียบร้อยซึ่งเป็นไปตามรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ว่า การเข้าแสดงบทบาททางการเมืองเพราะเหตุผลความจำเป็นทางการเมืองที่กำลังเกิดวิกฤตอันเนื่องจากการบริหารงานที่ผิดพลาดของรัฐบาล จนสื่อเค้าวางจะเกิดความวุ่นวาย ความไม่สงบขึ้นภายในประเทศ หากทหารไม่เข้ามาดำเนินการแล้วจะมีผลเสียต่อความสงบเรียบร้อยความมั่นคงของประเทศ ดังนั้นหากจะวิเคราะห์ปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุนผลักดันให้ทหารต้องเข้าแสดงบทบาททางการเมืองในภาวะที่การเมืองเกิดความไม่สงบหรืออยู่ในช่วงวิกฤตทางการเมืองแล้วพบว่าน่าจะเกิดจากสาเหตุต่าง ๆ ดังนี้

1) สถานการณ์การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมภายในประเทศเกิดความไม่สงบ มีความขัดแย้งทางการเมือง เกิดความแตกแยกในหมู่ประชาชนออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ มีปัญหาทางเศรษฐกิจ การทุจริต คอร์รัปชัน และปัญหาทางสังคมเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง เกิดการรวมกลุ่มชุมนุมเพื่อกดดันการแก้ปัญหาของรัฐบาลจนกลายเป็นสถานการณ์ความวุ่นวาย

2) ความไม่มีเสถียรภาพของสถาบันทางการเมือง เช่น เกิดความอ่อนแอของสถาบันทางการเมืองของรัฐบาล พรรคการเมือง นักการเมืองขาดเจตนาธรรมที่แน่วแน่ในการปฏิบัติหน้าที่ทำให้ประชาชนได้รับผลเสีย เมื่อประชาชนได้รับผลกระทบมากก็จะเรียกร้องต่อต้านหรือกดดันรัฐบาลด้วยวิธีการต่าง ๆ

3) ทหารเป็นองค์กรที่มีคุณลักษณะพิเศษแตกต่างจากองค์กรพลเรือนทั่วไป กล่าวคือทหารมีระเบียบวินัย การปกครองบังคับบัญชา การสั่งการที่เคร่งครัดมาก นอกจากนี้แล้วยังได้รับการฝึกความอดทน ความแข็งแกร่ง การใช้อาวุธยุทธวิธีต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการปฏิบัติการใด ๆ เมื่อเกิดความไม่สงบ

4) ลักษณะเด่นของทหารอีกอย่างหนึ่งเพิ่มเติมจากข้อ 3 ซึ่งเป็นบุคคลทั่วไปหรือองค์กรใดไม่มี การรักษาความสงบเรียบร้อย หรือการยึดอำนาจการปกครองอาจต้องมีการใช้อาวุธประกอบการปฏิบัติการกิจ ซึ่งผู้ที่สามารถใช้อาวุธได้นั้นต้องมีความชำนาญหรือผ่านการฝึกทักษะมาแล้ว ในการเข้าคลี่คลายปัญหาความสงบทางการเมืองของประเทศ เพื่อการควบคุมฝูงชนให้อยู่ในความสงบหรือเพื่อให้การปฏิบัติการยึดอำนาจจากรัฐบาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อยอยู่ภายใต้การควบคุมสั่งการจากผู้บังคับบัญชา

ปัจจัยดังกล่าวข้างต้นเป็นส่วนสนับสนุน ผลักดันให้ทหารต้องเข้าแสดงบทบาททางการเมือง บางฝ่ายว่าเป็นหน้าที่ของทหารในการรักษาความสงบเรียบร้อย ความมั่นคงของประเทศ ซึ่งสามารถกระทำได้โดยอ้างอิงจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดให้ทหารมีหน้าที่ในการรักษาเอกราชความมั่นคง สถาบันพระมหากษัตริย์ ผลประโยชน์แห่งชาติ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เมื่อเกิดความไม่สงบทางการเมืองภายในประเทศขึ้นจึงทำให้มีการจับตามองมาที่ฝ่ายทหารเป็นพิเศษว่าจะมีการแสดงท่าทีอย่างไรต่อเหตุการณ์นั้น อย่างไรก็ตามหากทหารจะต้องเข้าแสดงบทบาทต่อกรณีดังกล่าวก็มักจะดำเนินการไปเพื่อมุ่งสร้างความสงบเรียบร้อย ไม่ต้องการใช้กำลังและอาวุธในทางที่จะก่อให้เกิดความรุนแรงเสียหายต่อประชาชนและภาพลักษณ์ของประเทศ จะเห็นได้ว่าการยึดอำนาจการปกครองของคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 และการยึดอำนาจการปกครองของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 โดยการยึดอำนาจการปกครองของทั้ง 2 ครั้ง ไม่มีการใช้กำลังอาวุธเข้าต่อสู้หรือเสียเลือดเนื้อเลยแม้แต่น้อย เพราะดังที่ได้กล่าวแล้วว่าถ้าทหารต้องเข้ายึดอำนาจจากรัฐบาล ก็จะดำเนินการไปเพื่อสร้างความสงบเรียบร้อยของประเทศชาติ และประชาชน ที่สำคัญคือทหารจะพิจารณาถึงความเหมาะสมในการใช้กำลังหรืออาวุธ ซึ่งต้องเป็นไปตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาและมีกฎหมายรองรับ (Surachart Bamrungsuk, 1999, p.57)

ทหารกับเหตุผลของการทำรัฐประหาร

สาเหตุของการทำรัฐประหารจากรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง เพราะมีการบริหารประเทศชาติที่ผิดพลาดและจำเป็นต้องบังคับให้รัฐบาลพ้นจากอำนาจ จึงใช้กำลังบังคับให้ออกจากตำแหน่ง โดยประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญหรือประกาศให้มีการเลือกตั้งใหม่ภายในเวลาที่กำหนด ลักษณะนี้ก็เรียกได้ว่าเป็นการก่อรัฐประหาร หากย้อนรอยการทำรัฐประหารในประวัติศาสตร์ชาติไทยจนถึงปัจจุบันมีถึง 13 เหตุการณ์ด้วยกัน ดังนี้ **ครั้งที่ 1** เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2476 พระยามโนปกรณนิติธาดา ได้ประกาศพระราชกฤษฎีกาปิดสภาผู้แทนราษฎรพร้อมงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา เกิดจากการนำเสนอเค้าโครงเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์ ฉบับที่เรียกว่า “สมุดปกเหลือง” ที่ถูกหลายฝ่ายมองว่าคล้ายกับเค้าโครงเศรษฐกิจของคอมมิวนิสต์ ก่อให้เกิดความเห็นขัดแย้งกันอย่างรุนแรงในหมู่คณะราษฎรและบรรดาข้าราชการ จึงเกิดการรัฐประหารเงียบบีบบังคับให้นายปรีดีเดินทางออกนอกประเทศพร้อมทั้งกวาดล้างจับกุมพวกที่คิดว่าเป็นคอมมิวนิสต์ พรรคคอมมิวนิสต์ **ครั้งที่ 2** เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476 รัฐประหารครั้งนี้มีขึ้นหลังพระยามโนปกรณนิติธาดา ประกาศพระราชกฤษฎีกาปิดสภา ฯ และงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา หลังมีความขัดแย้ง “สมุดปกเหลือง” จนกระทั่งวิกฤตเมื่อ “4 ทหารเสือ” ลาออกจากตำแหน่ง เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2476 โดยอ้างเหตุผลว่าเพื่อพักผ่อนหลังจากตรากตรำทำงานราชการจนสุขภาพเสื่อมโทรม จากนั้นในเวลาหัวค่ำของคืนวันที่ 20 มิถุนายน 2476 คณะทหารบก ทหารเรือ และพลเรือน นำโดยพระยาพลพลพยุหเสนา หลวงพิบูลสงคราม และหลวงศุภชลาศัย ได้ทำรัฐประหารยึดอำนาจจากพระยามโนปกรณนิติธาดา **ครั้งที่ 3** เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ.2490 สาเหตุคือรัฐบาล พล.ร.ต.ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ ไม่สามารถจัดการกับปัญหาความขัดแย้งกันในชาติได้ อันมีสาเหตุหลักจากเหตุการณ์สวรรคตของรัชกาลที่ 8 ประกอบมีการทุจริตคอร์รัปชันในวงราชการ **ครั้งที่ 4** เมื่อวันที่ 6 เมษายน 2491 คณะนายทหารกลุ่มที่ทำการรัฐประหาร 8 พฤศจิกายน 2490 จับบังคับให้นายควง อภัยวงศ์ ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และมอบให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยที่ภายหลังกลุ่มนายทหารนำโดย พล.ท.ผิน ชุณหะวัณ ได้ทำการรัฐประหารรัฐบาล พล.ร.ต.ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 แล้วได้แต่งตั้งให้ นายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี เพื่อจัดการเลือกตั้งทั่วไป ต่อมาในการเลือกตั้งวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2491 พรรคประชาธิปัตย์สามารถชนะการเลือกตั้งได้รับเสียงสูงสุดในสภา ฯ นายควง อภัยวงศ์ในฐานะหัวหน้าพรรคได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี **ครั้งที่ 5** เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2494 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยึดอำนาจรัฐบาลตนเอง โดยอ้างว่าไม่ได้รับความสะดวกในการบริหารราชการแผ่นดิน เหตุสืบเนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2492 ที่ให้อยู่ในขณะนั้นไม่เอื้อให้เกิดอำนาจ คือให้ผู้เป็นสมาชิกวุฒิสภาจะเป็นข้าราชการประจำไม่ได้ **ครั้งที่ 6** เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2500 สืบเนื่อง

จากความแตกแยกกันระหว่างกลุ่มทหารที่นำโดย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการทหารบก กับ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจที่ค้ำอำนาจของรัฐบาลที่มีการเลือกตั้งที่มีการโกงกันมากที่สุด ในประวัติศาสตร์ **ครั้งที่ 7** เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 ด้วยสาเหตุการเมืองในรัฐสภาไม่สงบ เนื่องจากบรรดา ส.ส. เรียกร้องเอาผลประโยชน์และมีการขู่ว่าจะถอนตัวจากการสนับสนุนรัฐบาล พล.ท.ถนอม กิตติขจร ก็ไม่อาจควบคุมสถานการณ์ได้จึงประกาศลาออกในเวลาเที่ยงของวันเดียวกัน แต่ยังไม่ได้ประกาศให้แก่ประชาชนทราบโดยทั่วกัน จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ประกาศยึดอำนาจโดยอ้างถึงเหตุความมั่นคงของประเทศ ซึ่งมีลัทธิคอมมิวนิสต์กำลังคุกคาม โดยมีคำสั่งคณะปฏิวัติให้ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ใช้อยู่ในขณะนั้นยุบสภา ยกเลิกสถาบันทางการเมือง **ครั้งที่ 8** เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 จอมพลถนอม กิตติขจร ยึดอำนาจรัฐบาลตนเอง สาเหตุสืบเนื่องมาจาก นายถนอม เอี่ยมศิลา ส.ส.จังหวัดอุดรธานี ได้เรียกร้องผลประโยชน์ตอบแทนต่าง ๆ ตามที่จอมพลถนอมได้สัญญาไว้ในช่วงเลือกตั้ง เมื่อไม่ได้รับการตอบแทนดังที่สัญญาไว้ ส.ส. เหล่านี้ได้ต่างพากันเรียกร้องต่าง ๆ นานา ซึ่งเป็นเหตุให้ จอมพลถนอม ไม่อาจควบคุมสถานการณ์ในสภา ได้ จึงทำการยึดอำนาจตนเองขึ้น **ครั้งที่ 9** เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 เนื่องจากสถานการณ์สังหารหมู่ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ท่าพระจันทร์ ซึ่งรัฐบาลไม่อาจควบคุมสถานการณ์ให้อยู่ในความสงบเรียบร้อยได้ คณะนายทหาร 3 เหล่าทัพและอธิบดีกรมตำรวจ นำโดย พล.ร.อ.สงัด ชะลออยู่ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด จึงจำเป็นต้องยึดอำนาจการปกครองไว้โดยใช้ชื่อว่า “คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน” **ครั้งที่ 10** เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2520 เหตุเนื่องจากการที่รัฐบาล นายธานินทร์ มีภารกิจสำคัญที่จะต้องทำคือ การปฏิรูปการเมืองภายในระยะเวลา 12 ปี ซึ่งทางคณะปฏิรูป ฯ เห็นว่าล่าช้าเกินไป ประกอบกับสถานการณ์ต่าง ๆ ในประเทศยังไม่สงบดี ดังนั้นจึงกระทำการรัฐประหารซ้ำอีกรอบ **ครั้งที่ 11** เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 โดยมีเหตุผลหลายประการ เช่น พฤติการณ์ฉ้อราษฎร์บังหลวง ข้าราชการการเมืองใช้อำนาจกดขี่ข่มเหงราชการประจำผู้ซื่อสัตย์สุจริต รัฐบาลเป็นเผด็จการทางรัฐสภา **ครั้งที่ 12** เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 นำโดย พล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน ยึดอำนาจรัฐบาลรักษาการ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นับเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่ดำเนินมายาวนาน นับตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2548 คณะรัฐประหารได้ยกเลิกการเลือกตั้งในเดือนตุลาคม ยกเลิกรัฐธรรมนูญ สั่งยุบสภา สั่งห้ามการประท้วงและกิจกรรมทางการเมือง ยับยั้งและเซ็นเซอร์สื่อ ประกาศใช้กฎอัยการศึกและจับกุมสมาชิกคณะรัฐมนตรีหลายคน และ **ครั้งที่ 13** เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 นำโดย พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบกประกาศรัฐประหารเพื่อให้รัฐมนตรีรักษาการทั้งหมดหมดอำนาจ และเปลี่ยนผ่านสู่การจัดตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ และออกประกาศคำสั่งขอความร่วมมือใน

หลายเรื่องอย่างต่อเนื่อง สาเหตุมาจากเกิดความขัดแย้งทางการเมือง การชุมนุมเรียกร้องของกลุ่มต่าง ๆ และการทุจริตคอร์รัปชันของรัฐบาลและนักการเมือง เป็นต้น (สุรชาติ บำรุงสุข, 2541, หน้า 208)

สรุป

กองทัพในหลายประเทศมักทำตัวเป็นอุปสรรคต่อการสถาปนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นและดำรงอยู่อย่างมั่นคง และหนทางที่จะจรรโลงให้ระบอบประชาธิปไตยสามารถอยู่รอดก็ต้องทำให้บทบาททางการเมืองของกองทัพลดลง โดยกองทัพต้องมีฐานะเป็นเพียงองค์กรที่อยู่ใต้การควบคุมของรัฐบาลซึ่งอาจกล่าวได้ว่าแนวความคิดแบบนี้ปฏิเสธความไปได้ที่กองทัพจะแสดงบทบาทในเชิงบวกต่อการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างแทบจะสิ้นเชิง ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

การทำรัฐประหารนั้นจะต้องมีสิ่งกระตุ้นให้ทำ จะต้องมีความขัดแย้งที่เอื้ออำนวย และต้องอาศัยความเข้มแข็งของฝ่ายทหารเอง สิ่งที่กระตุ้นให้ทหารเข้าแทรกแซงทางการเมือง ไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องความประสงค์ให้ประเทศมีความเจริญก้าวหน้าหรือมีความมั่นคง ผลประโยชน์ของกลุ่มทหารเป็นปัจจัยที่สำคัญเช่นกัน การละเมิดความเป็นอิสระของทหาร การตัดผลประโยชน์ที่ฝ่ายทหารได้รับ การเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการจัดกำลัง และการวางนโยบาย การลบหลู่เกียรติภูมิของทหาร และการเสริมสร้างหน่วยกำลังอื่นแข่งขันกับทหาร เป็นการกระทบกระเทือนต่อผลประโยชน์ของทหาร ความทะเลาะเบาะแว้งของผู้นำทหารและความขัดแย้งระหว่างผู้นำทหารกับผู้นำกลุ่มอื่น ๆ เป็นตัวกระตุ้นที่สำคัญ แต่จะต้องโยงความต้องการส่วนตัวให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มและผลประโยชน์ของชาติ ทั้งนี้เพื่อแสวงหาความสนับสนุนในหมู่ทหารและประชาชน ความหย่อนประสิทธิภาพในการทำงานของรัฐบาลพลเรือน ความวุ่นวายทางการเมืองตลอดจนการใช้กำลังรุนแรง การลดลงของความชอบธรรมของรัฐบาลพลเรือนเป็นสภาพที่ทหารเข้าแทรกแซงได้ แต่ในช่วงที่ความชอบธรรมของรัฐบาลพลเรือนมาก ไม่ได้หมายความว่าทหารจะไม่เข้าแทรกแซงเสมอไป ทั้งนี้ขึ้นกับฝ่ายที่ต่อต้านมีพลังขัดขวางการรัฐประหารได้มากน้อยเพียงใดด้วย ส่วนกำลังของทหารมีความเข้มแข็งกว่าองค์การพลเรือน ทั้งในด้านกำลังอาวุธ เงิน และสื่อมวลชน ความเป็นวิชาชีพของทหารได้รับการพัฒนามากกว่าสถาบันรัฐสภา และพรรคการเมืองความเข้มแข็งเช่นนี้ทำให้ทหารสามารถเข้าแทรกแซงทางการเมืองได้ อย่างไรก็ตามเมื่อประเทศมีการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่มากขึ้น ทำให้ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้นด้วย และเห็นด้วยกับความคิดที่ว่าทางเลือกตั้งเป็นที่มาของความชอบธรรม จะทำให้ทหารเข้ายึดอำนาจได้ลำบากขึ้น และยังคงจะ

ปกครองประเทศได้ลำบากมากขึ้นเช่นกัน ดังเช่นปรากฏอยู่ในขณะนี้ ปัญหาที่เกิดขึ้นเสมือนกับรัฐบาลทหารหลังจากที่ได้ทำรัฐประหารแล้ว คือจะปกครองอย่างไร จะเปลี่ยนสภาพจากรัฐบาลทหารมาเป็นพลเรือนได้อย่างไร ในสภาพที่ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น รัฐบาลทหารจะประสบกับความลำบากในด้านควบคุมหรือจัดการเกี่ยวกับความต้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เพราะลักษณะขององค์กร และอุดมการณ์ของทหารไม่เอื้ออำนวย ดังนั้นต้องมีสถาบันที่เป็นตัวดำเนินการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง และสถาบันนั้นคือ พรรคการเมือง แต่พรรคการเมืองของไทยต้องหยุดชะงักเป็นช่วง ๆ เพราะการรัฐประหาร เป็นผลให้การพัฒนาพรรคเป็นไปอย่างล่าช้า ในขณะที่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ไม่ถูกกระทบกระเทือน และดำเนินงานอยู่ตลอดเวลาโดยไม่หยุดชะงัก ดังนั้นการแก้ปัญหาความวุ่นวายอันเกิดจากการขยายตัวของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจะต้องแก้ไขโดยอาศัยการพัฒนาาระบบพรรคที่มีประสิทธิภาพ ไม่ใช่โดยการรัฐประหารวิธีการพัฒนาระบบพรรคที่จะต้องรับทำที่สุดคือ การเปิดโอกาสให้พรรคการเมืองมีบทบาททางการเมืองเป็นระยะเวลาที่ต่อเนื่องกันพอสมควร อย่างไรก็ตาม สถาบันการเมืองของพลเรือนจะสามารถเติบโตได้ท่ามกลางการแทรกแซงของทหาร การตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน ซึ่งเป็นความจำเป็นของความมั่นคงความอยู่รอดของสถาบันทางการเมืองเหล่านี้จะเพิ่มขึ้นแม้จะมีการรัฐประหาร แต่ก็อาจเพิ่มขึ้นอย่างช้าในขณะที่มีพรรคการเมืองอีกพรรคหนึ่ง คือ พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ทำงานและแสวงหาความสนับสนุนอยู่ตลอดเวลาพร้อมทั้งมีความเข้มแข็งขึ้นเรื่อย ๆ และถ้าไม่มีความพยายามที่จะช่วยกันเสริมสร้างสถาบันรัฐสภาและพรรคการเมืองให้เข้มแข็งแข่งกับพรรคคอมมิวนิสต์แล้วอาจเป็นที่น่าสนใจได้เพราะเหตุการณ์ในหลายประเทศแสดงให้เห็นว่ามาตรการทางทหารแก้ไขปัญหาเรื่องการขยายตัวของพรรคคอมมิวนิสต์ไม่สำเร็จ แต่ต้องอาศัยมาตรการทางการเมืองอีกด้วย การป้องกันประเทศ รักษาเอกราช ความมั่นคง ความสงบเรียบร้อย ตลอดจนสถาบันสำคัญของประเทศเป็นหน้าที่และบทบาทสำคัญของทหาร และกองทัพ การเข้าแสดงบทบาททางการเมืองเมื่อสถานการณ์ทางการเมืองของประเทศเกิดความไม่สงบเหตุวิกฤตเนื่องจากการบริหารงานที่ผิดพลาดของรัฐบาลจนสื่อเค้าวางจะเกิดความวุ่นวาย ความไม่สงบขึ้นภายในประเทศ หากทหารไม่เข้ามาดำเนินการแล้วจะมีผลเสียต่อความสงบเรียบร้อย ความมั่นคงของประเทศ ปฏิบัติการยึดอำนาจของทหารถือว่าเป็นหน้าที่เพื่อรักษาความมั่นคงความสงบเรียบร้อยให้กับประเทศชาติและประชาชน ดังนั้นหากวิเคราะห์ปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุนผลักดันให้ทหารต้องเข้าแสดงบทบาททางการเมืองในภาวะที่การเมืองเกิดความไม่สงบถูกมองเป็น 2 กรณีคือ

1. ทหารสามารถปฏิบัติหน้าที่ในการรักษาเอกราชความมั่นคงสถาบันพระมหากษัตริย์ ตลอดจนการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความไม่สงบทางการเมืองหรือวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นจะกลายเป็นปัญหาต่อความมั่นคงหรือระบอบการปกครองของประเทศซึ่งทหารสามารถกระทำได้

2. การหาข้อยุติเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองภายในประเทศควรปล่อยให้เป็นไปตามกลไกของระบอบการปกครอง ดังนั้นการจะเห็นด้วยตามหลักเหตุผลและข้อเท็จจริงว่าเมื่อเกิดความไม่สงบทางการเมืองขึ้นภายในประเทศ เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลในสถานะฝ่ายบริหารประเทศกับประชาชนอาจเนื่องมาจากที่บ้านเมืองมีปัญหาและรัฐบาลยังไม่ดำเนินการแก้ไขหรือยังแก้ไขไม่ได้ หากปล่อยให้วุ่นวายจะเกิดความเสียหายต่อประเทศชาติและประชาชน หลายคนจึงมองมาที่ทหารซึ่งเป็นที่มาของครีที่มีลักษณะพิเศษกว่าองค์กรอื่นดังที่ได้กล่าวแล้ว แต่อย่างไรก็ตามปกติทหารก็ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายไม่เข้าแทรกแซงทางการเมือง จนต่อเมื่อสถานการณ์ผลักดันให้ทหารต้องเข้าแสดงบทบาทต่อเหตุการณ์ความไม่สงบเท่านั้น ทหารจึงจะมีการเคลื่อนไหว โดยสรุปแล้วสาเหตุของการทำรัฐประหารตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่เกิดขึ้น 13 เหตุการณ์ ด้วยมีเหตุผลโดยรวมของการทำรัฐประหาร 5 ประการดังนี้

1. รัฐบาลพลเรือนเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการของฝ่ายทหารมากเกินไป ในขณะที่ฝ่ายทหารเองบางครั้งก็ไม่ยอมรับอำนาจฝ่ายการเมืองด้วยเหตุผลบางประการ เช่น ตัวบุคคล และการบริหารงานของรัฐบาลที่มุ่งรักษาผลประโยชน์พวกตนมากกว่าของประเทศชาติ

2. ความพยายามของฝ่ายการเมืองในการเข้าไปแทรกแซงทหาร เช่น แอบสนับสนุนนายทหารบางคน ไม่ว่าจะเป็นการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้มาจากการประกอบธุรกิจ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ โดยไม่คำนึงถึงระเบียบแบบแผนที่เคยปฏิบัติ ทำให้ทหารแตกกันเป็นกลุ่มเป็นการแยกดูแลอำนาจของทหารในกองทัพเพื่อให้เป็นที่วางใจได้ว่าทหารจะไม่สามารถทำการปฏิวัติรัฐประหารได้

3. ความขัดแย้งกันเองระหว่างฝ่ายทหารด้วยกัน ไม่ว่าจะเกิดจากความทะเลาะถะยานส่วนตัว ความขมขื่นส่วนตัว หรือขัดแย้งกันด้วยผลประโยชน์บางอย่างของกลุ่มตน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องตำแหน่งหน้าที่สำคัญ ๆ ในกองทัพที่โยกย้ายคนของตนไปดำรงตำแหน่ง และโยกย้ายคนที่ไม่ใช่กลุ่มหรือพวกตนไปอยู่ในตำแหน่งอื่นที่ไม่สำคัญ

4. เกียรติภูมิและบทบาทของทหารถูกละเมิด หรือไม่ก็ตกต่ำเนื่องจากการลบลู่ดูหมิ่นเกียรติ ถูกกล่าวหาว่าเป็นเผด็จการหรือทุจริตคอร์รัปชัน

5. ทหารไม่มีความเชื่อมั่นว่ารัฐบาลพลเรือนที่บริหารประเทศอยู่ในขณะนั้นสามารถนำพาประเทศชาติไปได้ด้วยดี ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจสังคม ความสงบเรียบร้อยภายใน หรือปัญหาที่เกิดจากการทุจริตแสวงหาผลประโยชน์โดยไม่ชอบธรรมของนักการเมืองอยู่ในขณะนี้

เอกสารอ้างอิง References

- ประชา เทพเกษตรกุล. (2535). การแทรกแซงทางการเมืองของทหารไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีการรัฐประหารเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า
- พลเรือตรี ชลิต กุลกำธร. (2519). อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเรือเอก ลินธุ์ กมลนาวิน ม.ป.ช., ม.ว.ม. (หลวงลินธุ์สงครามชัย). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สารบัญทหารเรือ.
- พลโทประยูร ภมรมนตรี. (2518). ชีวิต 5 แผ่นดินของข้าพเจ้า (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : บรรณกิจสุจิต บุญงการ. (2521). การแทรกแซงทางการเมืองของทหารไทย. วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 หน้า 27-60.
- สุรชาติ บำรุงสุข. (2530). ระบบทหารไทย : บทศึกษากองทัพในบริบททางสังคม-การเมือง. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : โครงการความมั่นคงศึกษา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุรชาติ บำรุงสุข. (2541). ทหารกับประชาธิปไตย: จาก 14 ตุลา สู่อัจฉริยะและอนาคต. ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา มหาวิทยาลัยเกริก : โครงการอเมริกันศึกษาและแคนาดาศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Surachart Bamrungsuk. (1985). United States foreign policy and Thai military rule: 1947-1977
- Surachart Bamrungsuk. (1999). From dominance to power sharing: The military and politics in Thailand, 1973-1992.

กฎหมายที่พระสังฆาธิการควรรู้ในสถานการณ์ปัจจุบัน
The law that Sangha Administrative officers should know
in the current situation

พระมานพ อคฺคมาณโว*

บทคัดย่อ

พระสังฆาธิการเป็นตำแหน่งที่เกี่ยวข้องเนื่องด้วยการปกครองคณะสงฆ์ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องรู้ข้อกฎหมาย กฎ ระเบียบต่างๆ เบื้องต้น ที่บัญญัติไว้ในการปกครองคณะสงฆ์ เพื่อที่จะสามารถปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย และสามารถระงับ แก้ไขอธิกรณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับคณะสงฆ์ได้ กฎหมายที่พระสังฆาธิการควรรู้เบื้องต้น ประกอบด้วย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์, กฎมหาเถรสมาคม ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ และการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ, กฎหมายอาญาว่าด้วยเรื่องความเป็นเจ้าพนักงาน และกฎหมายอาญาว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ซึ่งเหล่านี้เป็นกฎหมายสำคัญที่พระสังฆาธิการจำเป็นต้องรู้ ในสถานการณ์ปัจจุบันนี้ เพราะหากพระสังฆาธิการไม่สนใจ หรือไม่ศึกษาเป็นความรู้อยู่ นอกจากการปกครองแก้ไขปัญหาของคณะสงฆ์จะไม่มีประสิทธิภาพเต็มที่แล้ว อาจต้องได้รับโทษทางอาญาและทางปกครองตามมาด้วยหากมีการกระทำที่ถือเป็นการผิดตามกฎหมายเข้า

คำสำคัญ : กฎหมาย, พระสังฆาธิการ, สถานการณ์ปัจจุบัน

Abstract

The Sangha Administrator is a position that is related to the administration of the Sangha. Therefore, it is necessary to know the basic laws and regulations that are provided in the administration of the Sangha. In order to be able to rule the monarchy in peace and order And can be suspended Can edit various

*Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

ordinances that occur with the clergy Laws that the Sangha Administrative Officers should know firstly include the Sangha Act, Maha Sangha Law Regarding the rules and regulations of the Sangha And the appointment, removal of the Sangha Administrators, criminal law on official matters And criminal law on the prevention and suppression of money laundering These are the important laws that the Sangha Administrators need to know. In this current situation Because if the Sangha Administrative Officer is not interested Or not studying as knowledge Besides government Solving the problems of the Sangha will not be fully effective May be subject to criminal and administrative penalties, as well as if there is an action that is considered an offense under the law.

Keywords : Law, Sangha Administrative officers, current situation

บทนำ

ในอดีต การปกครองคณะสงฆ์ เคยปกครองกันด้วย ระบบภักต อาวุโส มีพระที่พรรษากาลมากกว่าปกครองดูแลพระสงฆ์ที่พรรษากาลน้อยกว่า โดยมีกรอบของพระวินัยเป็นแม่บทในการยึดถือปฏิบัติให้คณะสงฆ์อยู่กันด้วยความสงบเรียบร้อยเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาของพุทธศาสนิกชน แต่ในปัจจุบันนี้ การปกครองของอาณาจักรนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคมที่สลับซับซ้อนขึ้น ซึ่งไม่อาจทำให้อาณาจักรและพุทธจักรสามารถแยกการปกครองออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด เพราะคณะสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรทำให้ต้องอยู่ภายใต้การดูแลของฝ่ายอาณาจักรด้วย จึงทำให้บริบทของพระสงฆ์เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมนอกจากจะต้องอยู่ในกรอบของพระธรรมวินัยแล้วยังจะต้องอยู่ในกรอบกฎหมายของประเทศอีกด้วย

เมื่อพระสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นนี้ เราจึงปฏิเสธไม่ได้ว่าพระสงฆ์จำเป็นจะต้องรู้กฎหมายไว้บ้าง เพื่อเป็นเกราะป้องกันตนเองให้ไม่ถูกหลอกลวง หรือถูกเอาเปรียบจากบุคคลที่ต้องการแสวงหาผลประโยชน์จากพระพุทธศาสนาในรูปแบบต่างๆ ดังที่ปรากฏในหลายๆพื้นที่ในประเทศไทย และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตำแหน่งพระสังฆาธิการ ซึ่งเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ที่มีหน้าที่โดยตรงในการบริหารและรับผิดชอบเรื่องราวต่างๆที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ จำเป็นต้องรู้กฎหมาย กฎ ระเบียบต่างๆ เบื้องต้นที่จำเป็น เพื่อที่สามารถปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยความ

สงบเรียบร้อย เกิดประโยชน์สูงสุด และเพื่อป้องกันการกระทำที่อาจเป็นความผิดตามกฎหมาย อันจะนำมาซึ่งโทษทางอาญา และโทษทางปกครอง ที่พระสังฆาธิการอาจจะได้รับ ดังเช่นในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีพระสังฆาธิการหลายรูป ถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย ถูกจับ ติดคุก ด้วยข้อหาว่ากระทำความผิดกฎหมายต่างๆหลายประการ

ความหมายของกฎหมาย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 กำหนดคำนิยามความหมายของคำว่า “กฎหมาย” ไว้ว่า คือกฎเกณฑ์ที่ผู้มีอำนาจตราขึ้นเพื่อใช้บังคับบุคคลให้ปฏิบัติตามเป็นการทั่วไป ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามย่อมได้รับผลร้าย กฎหมายอาจตราขึ้นเพื่อกำหนดระเบียบแห่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือระหว่างบุคคลกับรัฐ หรือเพื่อใช้ในการบริหารประเทศ กฎหมายอาจเกิดจากจารีตประเพณีอันเป็นที่ยอมรับนับถือกันก็ได้

กฎหมายที่ใช้บังคับภายในประเทศ จะมีชื่อเรียกหลายอย่าง และจะมีลำดับศักดิ์ที่ต่างกัน กฎหมายที่อยู่ในลำดับศักดิ์ที่ต่ำกว่าจะมีเนื้อหาที่ขัดหรือแย้งกับ กฎหมายที่มีลำดับสูงกว่าไม่ได้ กฎหมายที่อยู่ในลำดับสูงกว่าจะให้อำนาจกฎหมายที่ลำดับศักดิ์ต่ำกว่า ในการกำหนดรายละเอียดปลีกย่อยต่างๆ เพื่อกำหนดวิธีในการปฏิบัติตามกฎหมาย

พระสังฆาธิการคือใคร

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ได้ให้ความหมายของพระสังฆาธิการไว้ว่า หมายถึง พระภิกษุผู้มีตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ไทย นับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาสขึ้นไปจนถึงเจ้าคณะภาค และตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ได้ให้คำนิยามพระสังฆาธิการ ไว้ในข้อ 4 ว่า พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ ดังต่อไปนี้

1. เจ้าคณะใหญ่
2. เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค
3. เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด
4. เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ
5. เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล

6. เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

ดังนั้นเมื่อประมวลจากทั้งสองส่วน จึงสามารถสรุปความได้ว่าพระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้มีตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ไทย นับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาสขึ้นไปจนถึงเจ้าคณะใหญ่

กฎหมายที่พระสังฆาธิการควรรู้เบื้องต้น

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 - 4)

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 เป็นกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายอาณาจักร ตราขึ้นโดยรัฐสภาในปี พ.ศ. 2505 เป็นกฎหมายหลักที่บังคับใช้ในการปกครองคณะสงฆ์มาจนถึงปัจจุบันนี้ รายละเอียดเนื้อหาจะประกอบด้วยองค์การในการปกครองคณะสงฆ์ วิธีการปกครองคณะสงฆ์ การนิคกรรมและการละสมณเพศ วัดและศาสนสมบัติ และบทกำหนดโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนตามพระราชบัญญัตินี้ นอกจากนี้ในกฎหมายฉบับนี้ยังบัญญัติให้อำนาจในการตรากฎมหาเถรสมาคม และกฎกระทรวง เพื่อกำหนดรายละเอียด หลักเกณฑ์ และวิธีการปฏิบัติการต่างๆ เพื่อให้เป็นไปตามที่พระราชบัญญัติกำหนดไว้ด้วย

ผู้เขียนประสงค์ให้พระสังฆาธิการควรรู้มาตราสำคัญในกฎหมายฉบับนี้ไว้ ที่มีความจำเป็นต่อพระสังฆาธิการ คือ มาตรา 37 มาตรา 38 และ มาตรา 45 โดยมีรายละเอียดดังนี้

มาตรา 37 เจ้าอาวาสมีหน้าที่ ดังนี้

- (1) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
- (2) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม
- (3) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
- (4) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

มาตรา 38 เจ้าอาวาสมีอำนาจ ดังนี้

- (1) ห้ามบรรพชิต และคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด

(2) สั่งให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด

(3) สั่งให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัด หรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษ ในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาส ซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

มาตรา 45 ให้ถือว่าพระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ และไวยาวัจกร เป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา

ความในมาตรา 37 และ มาตรา 38 เป็นการบัญญัติถึงหน้าที่และอำนาจของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ซึ่งในมาตรา 37 กำหนดว่าเจ้าอาวาสมีหน้าที่ต้องทำอะไรบ้าง หากเจ้าอาวาสไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดนี้ อาจถูกร้องเรียนและถูกลงโทษได้ โดยการถูกลงโทษอาจถูกลงโทษทางปกครองซึ่งได้แก่การตักเตือน ภาคทัณฑ์ พักตำแหน่ง หรืออาจจะถูกปลดออกจากตำแหน่งได้ หากพิสูจน์ได้ว่าเป็นการจงใจไม่ปฏิบัติตามหน้าที่และก่อให้เกิดผลเสียหายอย่างร้ายแรง และอาจจะถูกลงโทษทางอาญาตามกฎหมายบ้านเมือง หากมีการร้องทุกข์กล่าวโทษ เพราะในมาตรา 45 บัญญัติให้พระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ และไวยาวัจกร เป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา จึงทำให้ตำแหน่งพระสังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์ เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาด้วย หากมีการทำผิดหน้าที่ หรือไม่ตามปฏิบัติหน้าที่ อาจจะมีผลความผิดตามกฎหมายอาญาในฐานความผิดปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 ด้วย ซึ่งหากมีการกระทำผิดจริง อาจถูกศาลตัดสินลงโทษถึงขั้นจำคุกได้

เมื่อกฎหมายกำหนดหน้าที่ให้เจ้าอาวาสต้องปฏิบัติตามในมาตรา 37 แล้ว ก็มีการให้อำนาจแก่เจ้าอาวาสในมาตรา 38 ด้วย ซึ่งเจ้าอาวาสสามารถใช้อำนาจตามมาตรา 38 ดำเนินการต่างๆที่กฎหมายกำหนดได้ หากเจ้าอาวาสใช้อำนาจตามมาตรา 38 โดยชอบแล้ว ผู้รับคำสั่งไม่ปฏิบัติตามคำสั่งเจ้าอาวาส เจ้าอาวาสมีสิทธิ์ที่จะร้องขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ในฝ่ายอาญาจักรได้ หรือร้องทุกข์ กล่าวโทษ ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งนั้นเป็นคดีอาญาในฐานความผิดขัดคำสั่งเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 368 ได้

กฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ.2541) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์

กฎหมายฉบับนี้อยู่ในลำดับศักดิ์ชั้นเดียวกับกฎกระทรวง ตราขึ้นโดยมหาเถรสมาคม โดยอาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ที่ให้อำนาจในการตรากฎระเบียบต่างๆ ไว้ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ หรือกำหนดรายละเอียดต่างๆในการปกครองคณะสงฆ์

ผู้เขียนประสงค์ให้พระสังฆาธิการควรรู้และศึกษากฎหมายฉบับนี้ไว้ เพราะเป็นกฎที่ว่าด้วยรายละเอียดการปกครองคณะสงฆ์ ว่ามีลำดับชั้นอะไรบ้าง แต่ละลำดับชั้นมีอำนาจหน้าที่อย่างไรบ้าง ตั้งแต่เจ้าคณะใหญ่ลงมาจนถึงเจ้าคณะตำบล ยกเว้นตำแหน่งเจ้าอาวาสซึ่งกำหนดอำนาจหน้าที่ไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แล้ว หากพระสังฆาธิการที่ดำรงตำแหน่งต่างๆไม่ศึกษาอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในกฎหมายฉบับนี้ให้กระจ่าง เมื่อมีการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบ หรือไม่ปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดไว้ อาจถูกลงโทษ ทั้งทางปกครอง และถูกดำเนินคดีอาญา เช่นเดียวกับเจ้าอาวาสดังที่กล่าวมาแล้ว

กฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ

กฎหมายฉบับนี้อยู่ในลำดับศักดิ์ชั้นเดียวกับกฎกระทรวง ตราขึ้นโดยมหาเถรสมาคม โดยอาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ที่ให้อำนาจในการตรากฎระเบียบต่างๆ ไว้ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ หรือกำหนดรายละเอียดต่างๆในการปกครองคณะสงฆ์ เช่นเดียวกับกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์

ผู้เขียนประสงค์ให้พระสังฆาธิการควรรู้และศึกษากฎหมายฉบับนี้ไว้ เพราะมีรายละเอียดสำคัญ ที่กำหนดเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ที่จะสามารถดำรงตำแหน่งเป็นพระสังฆาธิการในลำดับชั้นต่างๆ ได้ วาระการอยู่ในตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่ง และมีเรื่องสำคัญอีก 2 เรื่อง ที่จำเป็นต่อพระสังฆาธิการในกฎหมายฉบับนี้ คือ จริยาพระสังฆาธิการ และการละเมิดจริยาพระสังฆาธิการ เพราะเป็นข้อสำคัญที่พระสังฆาธิการควรรู้ไว้ว่า ในการเป็นพระสังฆาธิการมีจริยาที่ต้องประพฤติปฏิบัติตนอย่างไรบ้าง และการกระทำเช่นไรบ้างที่ถือว่าการละเมิดจริยาพระสังฆาธิการ ซึ่งมีผลร้ายแรงถึงขั้นถูกถอดถอนออกจากตำแหน่งได้ โดยจะขอยกความในข้อ 55 ซึ่งว่าด้วยการละเมิดจริยาพระสังฆาธิการอย่างร้ายแรง อันมีข้อความดังนี้

ข้อ 55 การถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่นั้น จะทำได้ต่อเมื่อพระสังฆาธิการละเมิดจริยาอย่างร้ายแรง แม้ข้อใดข้อหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(1) ทุจริตต่อหน้าที่

(2) ละทิ้งหน้าที่โดยไม่มีเหตุผลอันสมควรเกินกว่า 30 วัน

(3) ขัดคำสั่งอันชอบด้วยการคณะสงฆ์ และการขัดคำสั่งนั้นเป็นเหตุให้เกิด

ความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่การคณะสงฆ์

(4) ประมาทเลินเล่อในหน้าที่ เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่

การคณะสงฆ์

(5) ประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง

ในกรณีเช่นนี้ ให้ผู้บังคับบัญชาใกล้ชิดรายงานโดยลำดับจนถึงผู้มีอำนาจแต่งตั้งเมื่อได้สอบสวนและได้ความจริงตามรายงานนั้นแล้ว ให้ผู้มีอำนาจแต่งตั้งสั่งถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่ได้

ประมวลกฎหมายอาญา ว่าด้วยเรื่องของความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ

(มาตรา 147 - 166)

ตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักที่บังคับใช้ในการปกครองคณะสงฆ์ มาตรา 45 กำหนดให้ถือว่าพระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ และไวยาวัจกร เป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่พระสังฆาธิการ พึงควรศึกษาความรับผิดชอบในฐานะเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับพระสังฆาธิการตามที่กฎหมายกำหนดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ความรับผิดชอบในฐานะเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา มีหมวดที่เกี่ยวข้อง คือหมวด 2 ว่าด้วยความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ซึ่งมีทั้งหมด 20 มาตรา ในที่นี้ผู้เขียนจะยกมาเฉพาะมาตราที่สำคัญ ที่ถูกพูดถึงกันบ่อย และเป็นมาตราสำคัญที่มีการฟ้องร้องกล่าวหาพระสังฆาธิการอยู่เนืองๆ นั่นคือ มาตรา 157

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 บัญญัติว่า ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงาน ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด หรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรานี้แยกการกระทำเป็น 2 ความผิด คือ

1. ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด คำว่า **“โดยมิชอบ”** หมายความว่า โดยมิชอบด้วยหน้าที่ซึ่งเจ้าพนักงานมีอยู่ตามกฎหมาย ดังเช่นคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1403/2521 ที่วินิจฉัยว่า **“การกระทำโดยมิชอบนั้น เฉพาะตามหน้าที่ของเจ้าพนักงานนั้นโดยตรงที่ได้รับมอบให้มีหน้าที่นั้นๆ ถ้าการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติไม่เกี่ยวกับหน้าที่ของเจ้าพนักงานแล้ว ย่อมไม่มีความผิด”** ถ้าการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติ ไม่อยู่ในหน้าที่หรืออยู่ในหน้าที่แต่เป็นการกระทำที่ชอบด้วยหน้าที่โดยสุจริต ก็ไม่เป็นความผิด ดังนั้น ถ้ามีหน้าที่ต้องปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นก็เป็นการกระทำความผิดตามมาตรา ๑๕๖ ประกอบของความผิดตามมาตรา ๑๕๖ ที่มูลเหตุชักจูงใจ คือ **“มีเจตนาพิเศษ”** ที่ต้องการกระทำเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ซึ่งรวมถึงความเสียหายในทุกๆ ด้าน โดยไม่จำกัดเฉพาะความเสียหายที่เป็นทรัพย์สินเท่านั้น เช่น ความเสียหายแก่ชื่อเสียงหรือเสียหายแก่เสรีภาพ เป็นต้น

2. ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต

คำว่า **“โดยทุจริต”** ตามความหมายนี้ คือ การใช้อำนาจในหน้าที่เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่นจากการปฏิบัติหน้าที่หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่นั้น และที่สำคัญคือ **“ต้องมีหน้าที่”** คือ การปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่นั้นต้องอยู่ในหน้าที่ ดังนั้นหากไม่อยู่ในหน้าที่หรืออยู่ในหน้าที่แต่ทำโดยชอบและโดยสุจริต ก็ไม่เป็นความผิดตามมาตรา ๑๕๖

การปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต มีลักษณะคล้ายคลึงกับการปฏิบัติ หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ แต่มีข้อแตกต่างอยู่ที่ว่าการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบที่จะเป็นความผิดได้นั้น จะต้องเป็นการกระทำเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด หากการกระทำนั้นไม่เกิดความเสียหายแล้วย่อมจะไม่เป็นความผิดตามมาตรา 157 ในขณะที่การปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริตไม่ต้องคำนึงถึงข้อเท็จจริงว่าการกระทำนั้นมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้อื่นเสียหายหรือไม่ แม้ไม่เกิดความเสียหายก็ยังคงถือว่าเป็นการกระทำความผิดได้

ผู้เขียนได้สรุป ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 157 เป็นบทบัญญัติที่ด้วยความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นเจ้าพนักงาน ซึ่งในปัจจุบันนี้มาตรานี้ถูกนำมาใช้ในการกล่าวหา ฟ้องร้องพระสังฆาธิการเป็นจำนวนมาก เพราะบทบัญญัติค่อนข้างจะบัญญัติไว้กว้าง และมีบทลงโทษที่สูง คือจำคุกสูงสุดถึงสิบปี ดังนั้นพระสังฆาธิการควรต้องศึกษาทำความเข้าใจเนื้อหาของกฎหมายมาตรานี้ให้ถ่องแท้ เพื่อที่จะได้ไม่เผลอไปกระทำความผิดที่อาจถูกกล่าวหาตามมาตรา ๑๕๖ โดยวิธีป้องกันไม่ให้ถูกกล่าวหา

ว่ากระทำความผิดตามมาตรา นี้ คือ การที่พระสังฆาธิการต้องปฏิบัติหน้าที่ ตามที่กฎหมายกำหนด ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 23 ฉบับที่ 24 ตามที่กล่าวมาแล้ว หากปฏิบัติหน้าที่ได้ถูกต้องชอบด้วยกฎหมายตามที่กฎหมายกำหนด และไม่กระทำความผิดหน้าที่ โดยทุจริต ก็จะไม่มีความรับผิดตามกฎหมายมาตรา นี้

พระราชบัญญัติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542

กฎหมายฉบับนี้ หรือที่เรียกกันสั้นๆว่า “กฎหมายฟอกเงิน” กำลังเป็นกฎหมายที่ได้รับความสนใจ และเป็นที่ถูกกล่าวถึงในหมู่คณะสงฆ์ในปัจจุบัน เนื่องจากมีพระสังฆาธิการหลายรูป ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตามกฎหมายฉบับนี้ และถูกดำเนินคดีถึงขั้นจำคุกหลายราย จึงมีความจำเป็นที่พระสังฆาธิการควรศึกษากฎหมายฉบับนี้ไว้เป็นความรู้ เพื่อที่จะได้ไม่กระทำความผิด

เหตุที่กฎหมายฉบับนี้เข้ามาเกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ โดยเฉพาะตำแหน่งพระสังฆาธิการ เนื่องจากวัดและคณะสงฆ์นั้นอยู่ได้ด้วยปัจจัย 4 ที่ได้รับจากการทำบุญบริจาคโดยศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ทั้งการก่อสร้างเสนาสนะ ถาวรวัตถุต่างๆ ตลอดจนการซ่อมแซมบำรุงวัด ก็ได้มาด้วยการบริจาคของพุทธศาสนิกชน และนอกจากนี้ยังมีงบประมาณอีกส่วนหนึ่งที่ได้รับการจัดสรรจากรัฐบาล ผ่านมาทางหน่วยงานที่ดูแลกิจการทางพระพุทธศาสนา ซึ่งคือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ดังนั้นเมื่อเงินหรือทรัพย์สิน ที่ใช้ในวัด ได้มาจากการบริจาค และงบประมาณจากรัฐบาล บางที่เงินหรือทรัพย์สินบางอย่าง ผู้นำมามอบให้อาจจะได้มาโดยไม่สุจริต หรือได้มาโดยการกระทำความผิด ซึ่งวัดหรือพระสังฆาธิการอาจจะไม่ได้รับรู้ว่าเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยการกระทำความผิด แต่เมื่อมีการจับกุมผู้กระทำความผิดที่ได้ทรัพย์สินนั้นไป และมีการตรวจสอบพบว่ามี การนำทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดมาบริจาคหรือมอบให้กับวัดด้วย จึงทำให้วัดและพระสังฆาธิการที่ดูแลวัดที่ได้รับเงินหรือทรัพย์สินนั้นมา ต้องถูกสอบสวนและเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมด้วย

ในกฎหมายฉบับนี้ มีเนื้อหาค่อนข้างมาก แต่สาระสำคัญที่พระสังฆาธิการควรรู้เบื้องต้นพอเป็นสังเขปคือ ความผิดมูลฐาน ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ลักษณะการกระทำความผิดมูลฐานฟอกเงิน และบทกำหนดโทษ

ความผิดมูลฐาน คือฐานแห่งการกระทำความผิดที่ทำให้ได้ทรัพย์สินมา หมายความว่า

(1) ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดหรือกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

- (2) ความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา เฉพาะที่เกี่ยวกับการเป็นธุระจัดหา ล่อไปหรือพาไปเพื่อการอนาจารหญิงและเด็ก เพื่อสนองความใคร่ของผู้อื่นและความผิดฐานพรากเด็กและผู้เยาว์ ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก หรือความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี เฉพาะที่เกี่ยวกับการเป็นธุระจัดหา ล่อไปหรือชักพาไปเพื่อให้บุคคลนั้นกระทำการค้าประเวณี หรือความผิดเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของกิจการการค้าประเวณี ผู้ดูแลหรือผู้จัดการกิจการการค้าประเวณี หรือสถานการค้าประเวณี หรือเป็นผู้ควบคุมผู้กระทำการค้าประเวณีในสถานการค้าประเวณี
- (3) ความผิดเกี่ยวกับการฉ้อโกงประชาชนตามประมวลกฎหมายอาญาหรือความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน
- (4) ความผิดเกี่ยวกับการยกยอกหรือฉ้อโกงหรือประทุษร้ายต่อทรัพย์สินหรือกระทำโดยทุจริตตามกฎหมายว่าด้วยการธนาคารพาณิชย์ กฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ หรือกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งกระทำโดยกรรมการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใด ซึ่งรับผิดชอบหรือมีประโยชน์เกี่ยวข้องในการดำเนินงานของสถาบันการเงิน นั้น
- (5) ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น
- (6) ความผิดเกี่ยวกับการกรรโชก หรือรีดเอาทรัพย์สินที่กระทำโดยอ้างอำนาจอั้งยี่ หรือช่องโจรตามประมวลกฎหมายอาญา
- (7) ความผิดเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากรตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากร
- (8) ความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา

ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด หมายความว่า

- (1) เงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำซึ่งเป็นความผิดมูลฐานหรือจากการสนับสนุนหรือช่วยเหลือการกระทำซึ่งเป็นความผิดมูลฐาน
- (2) เงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการจำหน่าย จ่าย โอนด้วยประการใด ๆ ซึ่งเงินหรือทรัพย์สินตาม (1) หรือ
- (3) ดอกผลของเงินหรือทรัพย์สินตาม (1) หรือ (2)

ทั้งนี้ ไม่ว่าทรัพย์สินตาม (1) (2) หรือ (3) จะมีการจำหน่าย จ่าย โอน หรือเปลี่ยนแปลงไป ก็ครั้งและไม่ว่าจะอยู่ในความครอบครองของบุคคลใด โอนไปเป็นของบุคคลใด หรือปรากฏหลักฐานทางทะเบียนว่าเป็นของบุคคลใด

ลักษณะการกระทำความผิดฐานฟอกเงิน

ผู้ที่โอน รับโอน หรือเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดมูลฐานเพื่อซุกซ่อนหรือปกปิดแหล่งที่มาของทรัพย์สิน หรือเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นไม่ว่าก่อน ขณะหรือหลังการกระทำความผิดมิให้ต้องรับโทษหรือรับโทษน้อยลง หรือกระทำการใด ๆ เพื่อปกปิดหรืออำพรางลักษณะที่แท้จริงการได้มาแหล่งที่ตั้ง การจำหน่าย การโอน การได้สิทธิใด ๆ ซึ่งทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ผู้นั้นกระทำความผิดฐานฟอกเงิน (มาตรา 5)

บทกำหนดโทษ

ผู้ใดกระทำความผิดฐานฟอกเงิน ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี หรือ ปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 60)

ผู้เขียนได้สรุป กฎหมายฉบับนี้เป็นอีกกฎหมายหนึ่งที่มีความสำคัญในปัจจุบันที่พระสังฆาธิการควรต้องศึกษาไว้ เพราะเข้ามามีความเกี่ยวข้องกับพระสังฆาธิการในปัจจุบันนี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และมีบทลงโทษที่ค่อนข้างสูง ที่พระสังฆาธิการไม่ควรจะมองข้าม หรือดูเบากฎหมายฉบับนี้ เพราะหากประมาท หรือชะล่าใจแล้วอาจได้รับโทษทางอาญาตามกฎหมายฉบับนี้ได้

สรุป

บริบทของพระสงฆ์เปลี่ยนแปลงไปจากสมัยพุทธกาล แต่เดิมพระสงฆ์อยู่ภายใต้กรอบของพระธรรมวินัย เป็นตัวกำหนดความประพฤติและการอยู่ร่วมกันของคณะสงฆ์ แต่เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลง และคณะสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรด้วย จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของอาณาจักร ดังนั้นหากมีการกระทำใดๆ ที่เป็นความผิดตามกฎหมายเกณฑ์ของอาณาจักร พระสงฆ์ก็ต้องได้รับโทษเช่นเดียวกับคฤหัสถ์ด้วย เพราะกฎหมายของอาณาจักรบังคับใช้กับทุกคน ไม่ได้แบ่งแยกใช้เฉพาะกับบุคคลใดหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นการเฉพาะ โดยเฉพาะในตำแหน่งพระสังฆาธิการ ซึ่งเป็นตำแหน่งผู้ปกครองทางคณะสงฆ์ตั้งแต่ระดับเจ้าอาวาสขึ้นไปจนถึงเจ้าคณะใหญ่นอกจากต้องอยู่ภายใต้พระธรรมวินัย กฎหมายอาณาจักรที่บังคับใช้กับทุกคนแล้ว ยังต้องศึกษา

กฎหมาย กฎ ระเบียบต่างๆ เพิ่มเติม ในฐานะที่เป็นพระสังฆาธิการ เพราะเมื่อมีตำแหน่ง ก็ย่อมต้องมีหน้าที่รับผิดชอบตามตำแหน่งนั้น และการปฏิบัติตามหน้าที่ก็มีกฎหมาย กฎ ระเบียบต่างๆ กำหนดไว้ ซึ่งพระสังฆาธิการต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนด หากพระสังฆาธิการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ถูกต้อง หรือโดยทุจริต หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่แล้วเกิดความเสียหาย ย่อมต้องได้รับบทลงโทษตามมา ผู้เขียนได้สรุป กฎหมาย กฎ ระเบียบต่างๆ ที่พระสังฆาธิการควรรู้ในเบื้องต้นประกอบด้วย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์, กฎมหาเถรสมาคม ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ และการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ, กฎหมายอาญาว่าด้วยเรื่องความเป็นเจ้าพนักงาน และกฎหมายอาญาว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่พระสังฆาธิการจำเป็นต้องรู้ไว้ในสถานการณ์ปัจจุบัน ในสังคมที่อาจเรียกได้ว่าเป็น “นิติรัฐ” คือสังคมที่ปกครองและบังคับคนในสังคมด้วยกฎหมาย กฎเกณฑ์ต่างๆ และลงโทษบุคคลตามกฎหมายที่บังคับใช้นั้น ดังนั้นพระสังฆาธิการควรศึกษารายละเอียดของกฎหมายเหล่านี้ไว้ เพื่อเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ และป้องกันการถูกล่าวหา ลงโทษ ตามกฎหมาย ซึ่งอาจมีโทษร้ายแรงขั้นต้องสละจากสมณเพศและถูกจำคุกได้

เอกสารอ้างอิง : References

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรมฉบับ พ.ศ. 2554. เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554.
- MGR Online. (2550). มาตรา 157 ละเว้นหรือปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบหรือทุจริต...เป็นอย่างไร? (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://mgronline.com/crime/detail/9500000102894> (วันที่สืบค้นข้อมูล : 9 สิงหาคม 2562)
- อรดา เขาวนัโรดม. “สรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542” ศูนย์ข้อมูลกฎหมายกลาง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (ออนไลน์) . เข้าถึงได้จาก: http://web.krisdika.go.th/data/lawabout/lawdetail/lawdetail_039.htm, (วันที่สืบค้นข้อมูล: 9 สิงหาคม 2562)

คณะวิชาการ The Justice Group. (2556). ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1-6

ประมวลกฎหมายอาญา. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์อักษร

สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2559). คู่มือพระสังฆาธิ

การ (พ.ศ. 2559). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
กับความรู้ ความเข้าใจของประชาชน

Constitution of the Kingdom of Thailand 2017
with knowledge and understanding of the people

นิวัฒน์ พรหมทิพย์* สันฐาน ชยนนท์**

บทคัดย่อ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับที่ 20 ซึ่งจัดร่างโดย คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญในระหว่าง พ.ศ. 2557 - 2560 ภายหลังจากการรัฐประหารในประเทศโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 6 เมษายน 2560 เป็นต้นมา ส่วนสำคัญของ “รัฐธรรมนูญ” ไม่ใช่เป็นเพียงกฎหมายสูงสุดของประเทศ แต่เป็นตัวกำหนดรูปแบบระบอบการปกครอง การใช้อำนาจอธิปไตย ระเบียบแห่งอำนาจสูงสุดในรัฐ กำหนดสิทธิและหน้าที่ของประชาชนรูปแบบการบริหารประเทศ รวมถึงแนวนโยบายแห่งรัฐ และเป็นส่วนสำคัญเพราะเป็นสิ่งยืนยันและรับรองความเป็นเอกราชของประเทศไทย เป็นกฎหมายสูงสุดที่คุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ดังนั้น การรับรู้และเข้าใจของประชาชนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จึงเป็นสิ่งสำคัญเพราะรัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองไว้ซึ่งเรื่องสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ซึ่งจะประกอบไปด้วยหลายมาตรการที่ประชาชนไม่รู้ซึ่งสิทธิและเสรีภาพอาจนำไปสู่การเสียเปรียบโดยการถูกเอาเปรียบไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการใช้อำนาจของรัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนด้วยกันเอง ดังนั้น การที่ประชาชนมีความรู้ และเข้าใจในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบันจะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ประชาชนสามารถปกป้องตนเองได้ และยังเป็นตัวกำหนดการดำเนินชีวิตไม่ให้กระทำการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วยกัน

คำสำคัญ : ความรู้และเข้าใจ, รัฐธรรมนูญ, ประชาชน, สิทธิและเสรีภาพ

*Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

**College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

Abstract

The Constitution of the Kingdom of Thailand 2017 is the Constitution of the Kingdom of Thailand No. 20, which is drafted by Constitutional Drafting Committee during 2014 - 2017 The coups in the country by the National Peacekeeping Council (NCPO) with effect from 6 April 2017 onwards. The important part of the "Constitution" is not only the highest law of the country but determines the form of the regime. Governance Use of sovereignty Regulation of supremacy in the state Determine the rights and duties of the people, the form of national administration including state policy guidelines And is an important part because it confirms and certifies the independence of Thailand Is the highest law that protects human dignity Rights and freedoms of Thai people. Therefore, awareness and understanding Of the people in the Constitution of the Kingdom of Thailand 2017 is therefore important because the constitution guarantees that the rights and freedoms of Thai people Which will consist of many sections The fact that people do not know which rights and freedoms may lead to a disadvantage by being exploited, whether in the use of power by the state or government officials and the people themselves. And understand the Constitution of the Kingdom of Thailand 2017, which is the current issue, Will be an important part that allows people to protect themselves and also determines the lifestyle to not violate the rights and freedoms of people together.

Keywords: knowledge and understanding, constitution, people, rights and Liberty

บทนำ

รัฐธรรมนูญ (Constitution) คือ กฎหมายสูงสุดของรัฐ เป็นกฎหมายแม่บทของกฎหมายอื่นทั้งหมด กฎหมายใดที่ขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญจะถือเป็นโมฆะ และกฎหมายทั้งหมดจะต้องเป็นไปตามแนวทางของกฎหมายรัฐธรรมนูญ โดยทั่วไปแล้วกฎหมายรัฐธรรมนูญจะบัญญัติไว้ด้วยรูปของรัฐ การแบ่งแยกอำนาจของรัฐ สิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของประชาชน รูปแบบของการปกครอง ฯลฯ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ฉบับที่ 20 ซึ่งจัดร่างภายหลังการรัฐประหารในประเทศ โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 และได้ประกาศใช้ เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา สืบเนื่องจากรัฐประหารในประเทศ พ.ศ. 2557 และการยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านมา ทำให้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2557 โดยการตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญชุดแรก จำนวน 36 คน ซึ่งสมาชิกกรรมการร่างรัฐธรรมนูญมาจากการแต่งตั้งทั้งหมด แต่ในวันที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2558 สภาปฏิรูปแห่งชาติ มีมติไม่รับร่างรัฐธรรมนูญของคณะกรรมการฯ ทำให้มีการตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ จำนวน 21 คน เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2558 โดยมี นายมีชัย ฤชุพันธุ์ เป็นประธาน โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้นับเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 2 ที่ผ่านการออกเสียงประชามติ ต่อจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 โดยได้รับเสียงเห็นชอบถึง 16.8 ล้านเสียง ต่อเสียงคัดค้าน 10.5 ล้านเสียง และรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันฉบับนี้ ได้รับรองสิทธิของประชาชนไว้มากมาย ซึ่งมีสิทธิในหลายประเด็นที่ได้มีการรับรองไว้ไม่ต่างจากฉบับที่ผ่านมามากนัก แต่ด้วยบรรยากาศและสถานการณ์ทางการเมือง รวมถึงแนวทางการปกครองของรัฐบาลทหารที่อาจจะส่งผลให้รู้สึกว่าการที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนั้นไม่ได้เป็นจริงแต่อย่างใด ซึ่งประเด็นที่น่าสนใจ คือ สิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมการแสดงความคิดเห็นในกระบวนการกำหนดนโยบาย และการออกกฎหมายที่จะมีผลกระทบต่อตนเอง โดยในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ได้เขียนคำว่า "มีส่วนร่วม" ที่เขียนไว้ 22 ครั้ง มากกว่ารัฐธรรมนูญ ฉบับปี 2540 ที่มีการเขียนไว้เพียง 9 ครั้ง แต่ก็ยังน้อยกว่ารัฐธรรมนูญ ฉบับปี 2550 ที่เขียนถึง 34 ครั้ง ซึ่งในความเป็นจริงประชาชนส่วนใหญ่ก็ยังไม่ค่อยรู้ว่ารัฐธรรมนูญได้รับรองสิทธิให้ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องใดบ้าง รวมถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนนั้น ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีอะไรบ้าง

เนื่องจากความรู้และความเข้าใจในสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ เป็นปัจจัยที่บ่งบอกถึงความพร้อมของประชาชนว่ามีความเข้าใจในสิทธิและเสรีภาพของตนเอง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มากน้อยเพียงใด ไม่ว่าจะเป็นความรู้เกี่ยวกับตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ การที่ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของตนเองนั้น ยังเป็นตัวช่วยส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติได้เช่นเดียวกัน และลดการกระทบกระทั่งกันระหว่างประชาชนด้วยกันเอง หรือระหว่างประชาชนกับรัฐ นอกจากนี้ ยังมีส่วนที่ช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศโดยการมีส่วนร่วมจากประชาชนเป็นตัวสนับสนุน

“รัฐธรรมนูญ” คืออะไร

รัฐธรรมนูญ (Constitution) เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ซึ่งจะกำหนดรูปแบบและระบอบการปกครองของประเทศ สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของประชาชน อำนาจหน้าที่ขององค์กรและความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร ทั้งนี้ ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญที่แสดงให้เห็นได้ชัด ถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีบทบัญญัติไว้ว่า รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ หรือการกระทำใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับ มิได้ (มาตรา 5 วรรคหนึ่ง) ทั้งนี้ เมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้บังคับแก่กรณีใด ให้กระทำการนั้นหรือวินิจฉัยกรณีนั้นไปตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (มาตรา 5 วรรคสอง)

ความเป็นกฎหมายสูงสุด หรือ Supremacy of Law หมายถึง สภาวะสูงสุดของกฎหมาย ซึ่งแสดงให้เห็นสถานะของกฎหมายนั้น ๆ ว่าอยู่ในลำดับสูงเหนือกฎหมายอื่นใดทั้งปวง ลำดับเช่นนี้อาจเรียกว่า ศักดิ์หรือชั้นของกฎหมาย (Hierarchy of Law) ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว จะกำหนดให้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ส่วนกฎหมายธรรมดาในรูปแบบหรือประเภทอื่น ๆ ที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา ระเบียบ ข้อบังคับ นั้น จะถือว่าเป็นกฎหมายในชั้นรองลงมา (ณัฐกร วิทิตานนท์, 2553 : 125 - 126)

แนวคิดของรัฐธรรมนูญ

ที่ผ่านมาการร่างรัฐธรรมนูญหลายฉบับทั้งรัฐธรรมนูญ ฉบับชั่วคราวและรัฐธรรมนูญฉบับถาวร ซึ่งการร่างรัฐธรรมนูญทุกครั้งไม่เคยมีไผ่ ยกเว้นการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่เป็นการร่างรัฐธรรมนูญที่มีไผ่ และเป็นไผ่ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เป็นความจำเป็นต้องทำตามไผ่อย่างเข้มงวดกวดขัน เพราะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 มาตรา 35 ได้กำหนดให้คณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญจะต้องจัดทำร่างรัฐธรรมนูญให้ครอบคลุมเรื่องต่างๆ ซึ่งกำหนดไว้ 10 ประการ ดังนี้

- (1) การรับรองความเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียวจะแบ่งแยกมิได้
- (2) การให้มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่เหมาะสมกับสภาพสังคมของไทย
- (3) กลไกที่มีประสิทธิภาพในการป้องกัน ตรวจสอบ และจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐ และภาคเอกชน รวมทั้งกลไกในการกำกับและควบคุมให้การใช้อำนาจอธิปไตยไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ และประชาชน

(4) กลไกที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันและตรวจสอบมิให้ผู้เคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ขอด้วยกฎหมายว่ากระทำการทุจริตหรือประพฤติมิชอบ หรือเคยกระทำการอันทำให้การเลือกตั้งไม่สุจริตหรือเที่ยงธรรม เข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองอย่างเด็ดขาด

(5) กลไกที่มีประสิทธิภาพที่ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐโดยเฉพาะผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและพรรคการเมือง สามารถปฏิบัติหน้าที่หรือดำเนินกิจกรรมได้โดยอิสระ ปราศจากการครอบงำหรือชี้นำโดยบุคคลหรือคณะบุคคลใดๆ โดยไม่ขอด้วยกฎหมาย

(6) กลไกที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมความเข้มแข็งของหลักนิติธรรม และการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในทุกภาคส่วนและทุกระดับ

(7) กลไกที่มีประสิทธิภาพในการปรับโครงสร้างและขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมอย่างยั่งยืน และป้องกันการบริหารราชการแผ่นดินที่มุ่งสร้างค่านิยมทางการเมือง ที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศและประชาชนในระยะยาว

(8) กลไกที่มีประสิทธิภาพในการใช้จ่ายเงินของรัฐให้เป็นไปอย่างคุ้มค่าและตอบสนองต่อประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน โดยสอดคล้องกับสถานะทางการเงินการคลังของประเทศ และกลไกการตรวจสอบและเปิดเผยการใช้จ่ายเงินของรัฐที่มีประสิทธิภาพ

(9) กลไกที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันมิให้มีการทำลายหลักการสำคัญที่รัฐธรรมนูญจะได้วางไว้

(10) กลไกที่จะผลักดันให้มีการปฏิรูปเรื่องสำคัญต่างๆ ให้สมบูรณ์ต่อไป

เพราะฉะนั้น เวลาที่คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ร่างรัฐธรรมนูญจะเน้นเรื่องการทุจริตประพฤติมิชอบ จนทำให้มีการเรียกรัฐธรรมนูญฉบับนี้ว่าเป็น “รัฐธรรมนูญฉบับปราบโกง” ซึ่งไม่ใช่เรื่องที่คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญกำหนดขึ้นมาเอง แต่เป็นเพราะว่าในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) 2557 กำหนดไว้ว่าต้องทำในหลายเรื่องที่เป็นของใหม่ (นายมีชัย ฤชุพันธุ์ ประธานกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ : สรุปสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โครงการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจรัฐธรรมนูญแก่สื่อมวลชน)

ดังนั้น ในแต่ละรัฐธรรมนูญต่างก็มีรากฐานของแนวคิดที่แตกต่างออกไปหลากหลายด้านด้วยกัน แต่จะมีสิ่งที่จะมีความเหมือนกันคือเรื่องของสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค เนื่องจากมนุษย์มีต้องการในการมีสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค และถือว่าเป็นหลักการสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคจึงเป็นบทบัญญัติหลักของรัฐธรรมนูญที่ผ่านมา โดยการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 โดยมีบัญญัติไว้ในหมวด 2 ในเรื่องสิทธิและหน้าที่ของชนชาวสยามซึ่งวางหลักไว้โดยกว้างว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาหรือลัทธิใดๆ และมีเสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมือง

และไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมของประชาชน” และ “ภายในข้อบังคับแห่งกฎหมาย บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย เคหสถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียนการโฆษณา การศึกษาอบรม การประชุมโดยเปิดเผย การตั้งสมาคม การอาชีพ” อย่างไรก็ตาม ถึงรัฐธรรมนูญจะวางหลักไว้โดยกว้าง เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติแต่เมื่อไม่มีกฎหมายที่จะมารองรับ จึงมีการละเมิดจนเกิดผลเสียต่อการปกครอง ดังนั้น การจัดทำรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับผู้ที่ต้องมีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องคำนึงถึงการคุ้มครองในสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นหลักสำคัญเสมอ เพราะสิทธิและเสรีภาพถือเป็นเกียรติยศและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ รวมถึงเป็นเกียรติยศและศักดิ์ศรีของประเทศในระบอบประชาธิปไตยนั้นด้วย การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพจึงเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องนำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ก็ได้มีการนำเรื่องสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยมาบัญญัติไว้ในหมวด 3 มาตรา 25 - 49

“รัฐธรรมนูญ” สำคัญอย่างไร

ความสำคัญของรัฐธรรมนูญ สามารถอธิบายโดยสรุปได้ดังนี้

1. เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ซึ่งจะกำหนดระเบียบ และอำนาจสูงสุดในรัฐ
2. เป็นสิ่งยืนยันและรับรองความเป็นเอกราชของประเทศไทย
3. เป็นสิ่งยืนยันว่าประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
4. อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุข และทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ
5. ให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของปวงชนชาวไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

นับตั้งแต่ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจาก “ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์” (Absolute monarchy) มาเป็น “ระบอบประชาธิปไตย” (Democracy) เมื่อ พ.ศ. 2475 และได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญมาแล้ว 20 ฉบับ ดังนี้

- ฉบับที่ 1 พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475
- ฉบับที่ 2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม
- ฉบับที่ 3 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489
- ฉบับที่ 4 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2490 (รัฐธรรมนูญตุ้มแดง/ รัฐธรรมนูญใต้ตุ้ม)

- ฉบับที่ 5 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492
- ฉบับที่ 6 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช 2495
- ฉบับที่ 7 ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2502
- ฉบับที่ 8 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511
- ฉบับที่ 9 ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515
- ฉบับที่ 10 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517
- ฉบับที่ 11 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519
- ฉบับที่ 12 ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2520
- ฉบับที่ 13 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521
- ฉบับที่ 14 ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2534
- ฉบับที่ 15 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534
- ฉบับที่ 16 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
- ฉบับที่ 17 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549
- ฉบับที่ 18 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (ผ่านการลงประชามติ)
- ฉบับที่ 19 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557
- ฉบับที่ 20 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (ผ่านการลงประชามติ)
- ฉบับปัจจุบัน

สาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

ความหมายของคำว่าสิทธิและเสรีภาพ

“สิทธิเสรีภาพ” ประกอบด้วยคำ 2 คำคือคำว่า “สิทธิ” และคำว่า “เสรีภาพ” ซึ่งแต่ละคำก็จะมีความหมายเฉพาะของตัวเองกล่าวคือ สิทธิ หรือ สิทธิ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 หมายถึง อำนาจอันชอบธรรม เช่น บุคคลมีสิทธิและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ เขามีสิทธิในที่ดินแปลงนี้ รวมถึงอำนาจที่จะกระทำการใดๆ ได้อย่างอิสระโดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย

ณัฐกร วิทิตานนท์ (2553 : 49) ให้ความหมายของ สิทธิ (Right) ในความหมายที่เข้าใจกันในระบบกฎหมายทั่วไป หมายถึง ประโยชน์ที่กฎหมายรับรอง และคุ้มครองให้ หรืออำนาจที่จะกระทำการใดๆ ได้อย่างอิสระ โดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม เมื่อมีสิทธิแล้วย่อมจะต้องมีหน้าที่ (Duty) ความรับผิดชอบตามมาด้วย ดังนั้น สิทธิและหน้าที่จึงเป็นของคู่กัน เพราะเมื่อบุคคลใดมีสิทธิหรือได้ประโยชน์ที่กฎหมายกำหนดให้ไว้ อีกบุคคลหนึ่งก็จะมีหน้าที่ที่จะไม่รบกวนหรือขัดขวางต่อสิทธินั้น

ศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ (2558 : 50) ให้ความหมายของ สิทธิตามรัฐธรรมนูญ และสิทธิตามความหมายทั่วไป หมายถึงอำนาจที่กฎหมายรับรองคุ้มครองให้แก่บุคคลในอันที่จะเรียกร้องให้บุคคลอื่นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง สิทธิจึงก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นด้วย

ส่วน “เสรีภาพ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 หมายถึง ความสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ได้ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง เช่น เสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการนับถือศาสนา, ความมีสิทธิที่จะทำอะไรก็ได้โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

ณัฐกร วิทิตานนท์ (2553 : 50) ให้ความหมายของ เสรีภาพ (Liberty) หมายถึง ความเป็นอิสระที่จะกระทำการหรืองดเว้นการกระทำใดๆ

ศาสตราจารย์ ดร. บรรเจิด สิงคะเนติ (2558 : 53) ให้ความหมายของเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ หมายถึง สภาพการณ์ที่บุคคลมีอิสระในการที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามความประสงค์ของตน เสรีภาพ จึงหมายถึง อำนาจในการกำหนดตนเองโดยอิสระของบุคคลที่จะกระทำการใดหรือไม่กระทำการใดอันเป็นอำนาจที่มีเหนือตนเอง ความแตกต่างของ “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” จึงขึ้นอยู่กับว่า “สิทธิ” เป็นอำนาจที่บุคคลมีเพื่อเรียกร้องให้ผู้อื่นกระทำการหรือละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ในขณะที่ “เสรีภาพ” นั้นเป็นอำนาจที่บุคคลนั้นมีอยู่เหนือตนเองในการตัดสินใจจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยที่ปราศจากการแทรกแซงหรือควบคุมจากบุคคลอื่น เสรีภาพจึงไม่ก่อให้เกิดหน้าที่ให้กับบุคคลอื่น ดังนั้น สิทธิและเสรีภาพจึงมีความแตกต่างกัน (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2557 : 1 - 2) ดังนี้

1. “สิทธิ” เป็นประโยชน์ที่ต้องมีกฎหมายรับรองและคุ้มครองไว้ บุคคลจึงจะมีสิทธิเช่นนั้นได้ แต่ถ้ากฎหมายไม่ได้ให้การรับรองหรือคุ้มครองประชาชนก็ไม่มีสิทธิเช่นนั้น ในขณะที่ “เสรีภาพ” เป็นภาวะ โดยอิสระของมนุษย์ แม้จะไม่มีกฎหมายรับรองหรือคุ้มครองไว้ บุคคลก็ยังคง มีเสรีภาพนั้น
2. “สิทธิ” ที่รัฐให้การรับรองและคุ้มครองแล้วนั้น รัฐมีหน้าที่ โดยเฉพาะเจาะจงที่จะต้องทำให้ประชาชนได้รับสิทธินั้น ในขณะที่ “เสรีภาพ” นั้น รัฐไม่มีหน้าที่ที่จะต้องจัดหาให้แต่อย่างใด

สิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติ เรื่อง สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยไว้ โดยตรงในหมวด 3 และหมวด 5 ส่วนที่เป็นสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

ความเสมอภาค : ความเสมอภาคจะเกิดขึ้นได้นั้น บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครอง ตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม

ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้ (มาตรา 27 วรรคสามของรัฐธรรมนูญ)

สิทธิในชีวิตและร่างกาย : โดยปกติแล้วแล้วการจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่น ตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา 28 วรรคสองของรัฐธรรมนูญ) เช่น จับบุคคลซึ่งกระทำความผิดซึ่งหน้าของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำได้อันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกาย จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา 28 วรรคสามของรัฐธรรมนูญ) เช่น พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้น เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลนั้นมีสิ่งของในความครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด ซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิดหรือมีไว้เป็นความผิด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้ (มาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญ) ในกรณีโทษประหารชีวิตรัฐธรรมนูญ 2560 ไม่ได้บัญญัติเรื่องนี้ไว้โดยตรง ซึ่งต่างจากรัฐธรรมนูญ 2550 จะมีการบัญญัติไว้ว่าการลงโทษตามคำพิพากษาของศาลหรือตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม

การรับโทษอาญา : บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลา ที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลา ที่กระทำความผิดมิได้ ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด (มาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญ)

เสรีภาพในการถือศาสนา : บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาและย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติ หรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตน แต่ต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (มาตรา 31 ของรัฐธรรมนูญ)

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น : บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าว จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของ บุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของ ประชาชน (มาตรา 34 ของรัฐธรรมนูญ)

สิทธิในทรัพย์สิน : บุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินและการสืบทอด การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ที่ตราขึ้นเพื่อการอันเป็นสาธารณูปโภค การป้องกันประเทศ หรือการได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น

และต้องชดใช้ค่าทดแทนที่เป็นธรรม ภายในเวลาอันควรแก่เจ้าของ ตลอดจนผู้ทรงสิทธิบรรดา ที่ได้รับความเสียหายจากการเวนคืน โดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ ผลกระทบต่อผู้ถูกเวนคืน รวมทั้งประโยชน์ที่ผู้ถูกเวนคืนอาจได้รับจากการเวนคืนนั้น (มาตรา 37 ของรัฐธรรมนูญ)

เสรีภาพในการเดินทางและเลือกถิ่นที่อยู่ : บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทาง และการเลือกถิ่นที่อยู่ การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ที่ตราขึ้นเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพ ของประชาชน หรือการผังเมือง หรือเพื่อรักษาสถานภาพของครอบครัว หรือเพื่อสวัสดิภาพ ของผู้เยาว์ (มาตรา 38 ของรัฐธรรมนูญ)

สิทธิในสัญชาติ : การเนรเทศบุคคลสัญชาติไทยออกนอกราชอาณาจักร หรือห้ามมิให้ ผู้มีสัญชาติไทย เข้ามาในราชอาณาจักร จะกระทำมิได้ การถอนสัญชาติของบุคคลซึ่งมีสัญชาติไทย โดยการเกิด จะกระทำมิได้ (มาตรา 39 ของรัฐธรรมนูญ)

เสรีภาพในการประกอบอาชีพ : บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพ การจำกัดเสรีภาพ ตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ที่ตราขึ้นเพื่อรักษา ความมั่นคงหรือเศรษฐกิจของประเทศ การแข่งขันอย่างเป็นธรรม การป้องกัน หรือขจัดการกีดกัน หรือการผูกขาด การคุ้มครองผู้บริโภค การจัดระเบียบการประกอบอาชีพเพียงพอที่จำเป็น หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น การตรากฎหมายเพื่อจัดระเบียบการประกอบอาชีพตามวรรคสอง ต้องไม่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติ หรือก้าวกายการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษา (มาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญ)

เสรีภาพในการรวมตัว : บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหกรณ์ สหภาพ องค์กร ชุมชน หรือหมู่คณะอื่น การจำกัดเสรีภาพจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติ แห่งกฎหมาย ที่ตราขึ้นเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดี ของประชาชน หรือเพื่อการป้องกันหรือขจัดการกีดกันหรือการผูกขาด (มาตรา 42 ของรัฐธรรมนูญ)

สิทธิในศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ : บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ (มาตรา 43 ของรัฐธรรมนูญ) ดังนี้

(1) อนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณี อันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ

(2) จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลาย ทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

(3) เข้าชื่อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการใดอันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชน หรือชุมชน หรือลดเว้นการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของประชาชน

หรือชุมชน และได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาข้อเสนอแนะนั้น โดยให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาดำเนินการตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

(4) จัดให้มีระบบสวัสดิการของชุมชน สิทธิของบุคคลและชุมชน หมายรวมถึงสิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการดังกล่าวด้วย

เสรีภาพในการชุมนุม : บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ การจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น (มาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญ)

สิทธิของผู้บริโภค : สิทธิของผู้บริโภคมิได้รับความคุ้มครอง บุคคลย่อมมีสิทธิร่วมกันจัดตั้งองค์กรของผู้บริโภคเพื่อคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค องค์กรของผู้บริโภคมีสิทธิร่วมกันจัดตั้งเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระเพื่อให้เกิดพลัง ในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค โดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการจัดตั้ง อำนาจในการเป็นตัวแทนของผู้บริโภค และการสนับสนุนด้านการเงินจากรัฐ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา 46 ของรัฐธรรมนูญ)

สิทธิได้รับบริการสาธารณสุข : บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐ บุคคลผู้ยากไร้ ย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายบัญญัติ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย (มาตรา 47 ของรัฐธรรมนูญ)

สิทธิการคลอดและสิทธิของผู้สูงอายุและผู้ยากไร้ : สิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อน และหลังการคลอดบุตรย่อมได้รับความคุ้มครอง และช่วยเหลือตามที่กฎหมายบัญญัติ บุคคลซึ่งมีอายุ เกินหกสิบปีและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิ ได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา 48 ของรัฐธรรมนูญ)

สิทธิในการศึกษา : นอกเหนือจากการศึกษาของเด็กตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

(1) รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ ก่อนวัยเรียน จนจบการศึกษามัคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (มาตรา 54 ของรัฐธรรมนูญ)

(2) รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ รวมทั้ง ส่งเสริม ให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน ในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุน

ให้การจัดการศึกษา ดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ และการดำเนินการและตรวจสอบการดำเนินการ ให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติด้วย (มาตรา 54 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญ)

บทสรุป

รัฐธรรมนูญเสรีประชาธิปไตยย่อมจะรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รวมถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้เสมอการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยที่ได้รับการคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญนั้น นับเป็นเจตนารมณ์ที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะมีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพเอาไว้แต่การละเมิดสิทธิและเสรีภาพก็ยังคงมีอยู่ในสังคมไทยทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนา อาจมาจากหลายสาเหตุไม่ว่าจะเป็นความเข้าใจในเรื่องสิทธิและเสรีภาพที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญยังไม่ตรงกัน ไม่ว่าจะเป็ในหมู่ของประชาชนด้วยกันหรือประชาชนกับหน่วยงานของภาครัฐ ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญจะสร้างกลไกในการตรวจสอบและการเยียวยาเพื่อแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้ โดยในรัฐธรรมนูญ มาตรา 25 วรรคสาม บัญญัติให้ “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ ที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญสามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาล หรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้” แต่นั่นไม่ใช่หนทางในการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ ดังนั้น สิ่งที่เป็น การแก้ไขปัญหาในเรื่องของการละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่ดีที่สุด คือ การรับรู้ และเข้าใจของประชาชน ในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ตรงกัน จะเป็นหนทางการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิและเสรีภาพได้ เพราะการที่ประชาชนและหน่วยงานภาครัฐมีความรู้ และเข้าใจที่ตรงกัน ในเรื่องสิทธิและเสรีภาพนั้น ก็จะระมัดระวังที่จะดำเนินการและดำเนินชีวิตไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิ และเสรีภาพด้วยตัวเอง

เอกสารอ้างอิง : References

- ณัฐกร วิทิตานนท์. (2553). **หลักรัฐธรรมนูญเบื้องต้น**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2558). **หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์**. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน.

สถาบันรัฐธรรมนุญศึกษา และ สำนักงานศาลรัฐธรรมนุญ. (2557). **รวมบทความทางวิชาการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนุญ ชุดที่ 12 “ศาลรัฐธรรมนุญกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้ รัฐธรรมนุญ”**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานศาลรัฐธรรมนุญ.

คณะกรรมการประชาสัมพันธ์และสำรวจความคิดเห็นของประชาชน ในคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนุญ. (2560). **สรุปสาระสำคัญรัฐธรรมนุญแห่งราชอาณาจักรไทย โครงการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจรัฐธรรมนุญ แก่สื่อมวลชน**. กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนุญ.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.royin.go.th/dictionary/index.php> [30 มิถุนายน 2562]

ราชกิจจานุเบกษา. **รัฐธรรมนุญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560** เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก วันที่ 6 เมษายน 2560.

ระบอบประชาธิปไตยของรัฐบาลทหารไทย democracy of Thai's military governments

เอี้ยะฮ์ซาน ฮิมมะ * วิจิตรา ศรีสอน ** กิรติวรรณ กัลยามมิตร ***

บทคัดย่อ

ประชาชนส่วนใหญ่มองว่ารัฐบาลทหารไม่มีความเหมาะสมในการบริหารบ้านเมือง เพราะทหารมีลักษณะการบริหารแบบอำนาจนิยมซึ่งตรงข้ามกับความเป็นประชาธิปไตย แต่ในความเป็นจริง ข้าราชการทหารเป็นเพียงประชาชนที่ได้รับการฝึกฝนแบบธรรมเนียมทหารและทำงานตามกฎหมายบัญญัติเพื่อป้องกันความภัยของประเทศภายใต้รัฐบาล มีข้อบังคับทำงานร่วมกัน เป็นเพียงกติกาคือใช้หลักการบังคับบัญชาเจ้าหน้าที่แบบลดหลั่นกันไป (Hierarchy) ดังนั้นทหารบางกลุ่มเท่านั้นที่มีความรู้ความเข้าใจในด้านสิทธิเสรีภาพดี ในปัจจุบันของไทย รัฐบาลทหารได้ทำการรัฐประหารเพื่อรักษาความสงบสุขและเป็นไปเพื่อความมั่นคงของชาติ แต่ในทางกลับกันนำพามาซึ่งเศรษฐกิจที่ตกต่ำ ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่พอใจและวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลทหารในการบริหารประเทศ แม้ว่าในอดีตจะมีรัฐบาลทหารที่ปกครองจนทำให้บ้านเมืองสงบสุขและประเทศชาติพัฒนา ก็ตาม แต่การรัฐประหารครั้งล่าสุดนี้จะสามารถทำให้ประเทศชาติพัฒนายังเป็นเรื่องที่ยากจะสรุป

แหล่งข้อมูลต้องประกอบถึงแนวคิดและทฤษฎีในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และเปรียบเทียบกับนโยบายของแต่ละรัฐบาลทหาร โดยยกตัวอย่างการปกครองของรัฐบาลทหารเพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งทั้ง 3 รัฐบาลมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาบ้านเมือง ได้แก่ รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทศวรรษที่ 1960 รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ทศวรรษที่ 1980 และรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา พุทธศักราช 2557 – 2560 บทความวิชาการนี้เป็น

* Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management Suan Sunandha Rajabhat University.

** College of Innovation and Management Suan Sunandha Rajabhat University.

*** College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

เพียงการเสนอข้อมูลในการนำไปพิจารณาข้อสงสัยถึงความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยของ
รัฐบาลทหาร

คำสำคัญ : ประชาธิปไตย, รัฐบาลทหาร, นโยบาย

Abstract

Most people view the junta as inappropriate governance for country. Because it opposes to many democracy principles. In fact, military officers are the people who have trained in military tradition and worked by following the superiors command. In other words, these officers work in strong hierarchical tradition and only respond to the public security tasks, which are their main responsibility. It means that only some groups of the military officers understand the principles of human rights and freedoms. In 2014, the military launched a coup d'état. The main reason for the coup was maintain the peace and order of the country. However, this leads to an economic depression causing the dissatisfaction among the people about military government's abusive administration. Nevertheless, Thai political history shows that, there were some military governments which can establish the peaceful and huge development of the country. This is difficult to conclude that, this latest coup will be able to make the country peaceful and develop as the old one has done.

Therefore, the information from variety sources should be included for comparing the concepts and theories of democratic governance. This study will use the policies that the military government enacted. By providing 3 examples of the military government in order to analyze the data: the government of Field Marshal Sarit Thanarat, in 1960s B.E., Gen. Prem Tinsulanonda, in 1980s B.E. and Gen. Prayut Chan-ocha, between 2014 – 2017s B.E. respectively. These three governments have the same reasons for conducting the coup. The main reasons are solving the problems of the country, This Academic article is just information for considering the doubts about the democratic understanding of military government.

Keywords: Democracy, Military governments, Policy

บทนำ

“...ทหารมีไว้สำหรับประเทศชาติ ทหารต้องเป็นของประเทศชาติ หาใช่ของบุคคลหรือคณะบุคคลใด ๆ โดยเฉพาะไม่...ผู้บังคับบัญชามีหน้าที่ต้องปกครองทหารในทางที่ชอบที่ควร โดยระลึกถึงความเที่ยงธรรม และหน้าที่อันมีเกียรติของทหาร ทั้งนี้ เพราะทหารได้รับเกียรติและเอกลิทธิเป็นผู้กุมอาวุธและกำลังรบของประเทศ เป็นที่เคารพเกรงขามในหมู่ชนทั่วไป ทหารจึงต้องปฏิบัติให้สมกับที่ตนได้ รับความไว้วางใจ ไม่ควรไปทำหรือเกี่ยวข้องในกิจการที่มีชื้ออยู่ในหน้าที่ โดยเฉพาะของตน เช่น ไปเล่นการเมือง ดังนี้ เป็นต้น การกระทำเช่นนั้นจะทำให้บุคคลเสื่อมความเชื่อถือในทหารโดยเข้าใจว่าเอา อิทธิพลไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตัว...”¹ พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ที่ถูกหยิบยกมาเพื่อประกอบเหตุผลถึงความไม่เห็นด้วยต่อรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่เป็นรัฐบาลทหาร

จากสภาพการเมืองปัจจุบันที่เกิดความขัดแย้งและได้ผ่านการเลือกตั้งหลังจากการทำรัฐประหารได้ไม่นาน ผลสรุปปรากฏว่า พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นหัวหน้าของพรรคพลังประชารัฐ โดยการเลือกตั้งครั้งนี้ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักถึงการได้มาของคะแนนเสียงเลือกตั้งและสมาชิกวุฒิสภากับความไม่ชอบธรรมที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดข้อสงสัยที่ว่าอนาคตของประเทศไทยจะเป็นอย่างไร

บทบาทที่ควรเป็นไปของประชาธิปไตย

จุดเริ่มต้นของประชาธิปไตยมีมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ ลักษณะของรัฐเป็น (City-state or Polis) มีรัฐหลายรัฐและมีการปกครองที่แตกต่างกัน รัฐที่ถือได้ว่าเป็นหลักฐานหรือเป็นจุดเริ่มต้นของการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นคือนครรัฐเอเธนส์ เป็นการปกครองที่มีสภาประชาชนซึ่งเปรียบได้กับอำนาจนิติบัญญัติ โดยที่ตัวแทนสภาประชาชนได้มาจากการราษฎรชายทุกคนที่มีสภาพเป็นพลเมืองของนครรัฐอายุ 20 ปีขึ้นไป มีหน้าที่ในการออกกฎหมายและควบคุมการทำงานของฝ่ายบริหารทั้งด้านการปกครองและดำเนินนโยบายต่างประเทศ ต่อมาคือคณะรัฐมนตรีห้าร้อย ซึ่งก็คืออำนาจบริหาร ได้มาจากการจับฉลากจากราษฎรชายทุกคนที่มีสถานภาพเป็นพลเมืองของนครรัฐอายุ 30 ปีขึ้นไป เพื่อให้ได้ตัวแทน 500 คนที่มีหน้าที่ในการบริหารนครรัฐให้เป็นไปตามกฎหมายและนโยบายที่สภาประชาชนกำหนด ส่วนอำนาจตุลาการที่ศาลประชาชนเป็นองค์กรที่ทำ

¹ วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๙ อันเป็นวันกองทัพไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ได้พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่บรรดาทหารทั้งหลาย

หน้าที่ตัดสินใจคดีความ บุคคลที่ดำรงตำแหน่งในศาลประชาชนได้มาจากการจับฉลากของราษฎรชายที่เป็นพลเมืองของนครรัฐอายุ 30 ปีขึ้นไป ศาลประชาชนประกอบด้วยลูกขุนประมาณ 201 คนหรือมากกว่านั้น นอกจากนี้ยังมีสภานายพลอีก 10 คน ได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยเป็นระดับนายพลขึ้นมาและทั้งสิบคนจะเลือกผู้บังคับบัญชาสูงสุดอีกคน มีหน้าที่ควบคุมกิจการทางทหารและทางการทูต รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (อมร รักษาสัตย์ และคณะ, 2539, หน้า 10-13)

จะเห็นได้ว่าจุดเริ่มต้นของการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาจากกลุ่มชนจำนวนไม่มากนักและมีการปกครองที่ไม่ซับซ้อน เมื่อประชากรเพิ่มขึ้นการปกครองซับซ้อนยิ่งขึ้นทำให้เกิดการวิวัฒนาการของประชาธิปไตย ประชาธิปไตยถูกแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ (ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร, 2550, หน้า 107-111) ดังนี้

1. ประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) หรือ ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) มีหลักการพื้นฐานที่สำคัญอยู่ 3 ประการด้วยกันได้แก่

1.1 การมีส่วนร่วมจากประชาชน โดยประชาชนทุกๆ คนจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ประชาชนมีบทบาทในการตัดสินใจในกิจการบ้านเมืองโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการหลากหลายขั้นตอนเหมือนกับประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนและประชาชนมีส่วนร่วมในการออกกฎหมาย

1.2 การยึดถือเสียงส่วนใหญ่ (Majority Rule) การตัดสินใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยทางตรงนั้นจะยึดถือเสียงส่วนใหญ่หรือมติเสียงข้างมากของประชาชนทั้งในกระบวนการนิติบัญญัติ บริหารและตุลาการ

1.3 ความเท่าเทียมกันทางการเมือง (Political Equality) ในการตัดสินใจใดๆ ทางการเมืองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยถือว่าประชาชนทุกคนมีสิทธิทางการเมืองเท่าเทียมกัน คือ ทุกคนมี 1 เสียงที่จะเลือกโดยอิสระ

2. ประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect Democracy) หรือเรียกว่า ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน (Representative Democracy) เนื่องจากในปัจจุบันขนาดของประชากรและความหลากหลายของประชากรเพิ่มขึ้นทั้งจำนวน ความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา สีผิว ระดับการพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นต้น รวมถึงสภาพสังคมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น เป็นต้น รวมถึงสภาพสังคมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงเกิดประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนเป็นการเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ปกครอง (จักษ์พันธ์ชูเพชร, 2552, หน้า 128) ได้กล่าวว่า ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนนั้นมีหลักฐานที่สำคัญดังต่อไปนี้

2.1 ระบอบการปกครองประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนมีหลักการที่สำคัญเหมือนกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การมีส่วนร่วมจากประชาชน การยึดและเคารพเสียงส่วนใหญ่ และมีความเท่าเทียมกันทางการเมือง แต่ สิ่งที่แตกต่างกันและเพิ่มเข้ามาก็คือกาเลือกตั้งและรัฐธรรมนูญ โดยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจะผ่านการเลือกตั้งตามหลักรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ในแต่ละประเทศ อาจมีความแตกต่างกันหรือคล้ายคลึงกันก็ได้ในแต่ละประเทศ ซึ่งการเลือกตั้งนี้จะทำให้ได้ผู้แทนของกลุ่มบุคคล โดยการเลือกตั้งมีหลักสำคัญ คือ ต้องมีการเลือกตั้งที่มีอิสระและเสรี รวมถึงไม่ผิดกฎหมายหรือระเบียบที่วางไว้

2.2 สามารถทำให้คนเข้ามามีส่วนร่วมได้มากกว่าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านการเลือกตั้งแล้ว การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนยังสามารถทำได้ผ่านทาง การชุมนุม การเรียกร้องโดยสันติ การแสดงออกทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ ผ่านทางงานเขียน การอภิปราย รวมถึงการรวมตัวกันเพื่อเสนอข้อกฎหมายหรือถอดถอนผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

2.3 ข้อยกเว้นบางประการของเสียงส่วนใหญ่ ถึงแม้ว่าเสียงส่วนใหญ่จะเป็นตัวกำหนดนโยบายหรือกฎหมาย แต่ในบางกรณีเสียงส่วนใหญ่จะเป็นตัวกำหนดนโยบายหรือกฎหมาย แต่ในบางกรณีเสียงส่วนใหญ่อาจไม่เพียงพอต่อประเด็นที่สำคัญ เช่น การแก้รัฐธรรมนูญ อาจต้องใช้เสียงข้างมากถึง 3 ใน 4 เพื่อที่จะให้เพียงพอต่อการยกกร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญ รวมถึงเสียงข้างมากของศาลรัฐธรรมนูญอาจสามารถล้มกฎหมายที่ออกโดยผู้แทนของคนส่วนใหญ่ในสังคมได้ ถ้าหากกฎหมายนั้นขัดกับกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ใช้ในประเทศ

2.4 เป็นการปกครองภายใต้หลักการที่กำหนดโดยรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญเป็นสิ่งสำคัญมากของรัฐบาลในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะจำกัดอำนาจของรัฐบาลซึ่งได้มาจากเสียงข้างมากในสังคม การใช้อำนาจเสียงข้างมากโดยปราศจากข้อจำกัดอาจจะทำให้เกิด ทรราชเสียงข้างมากได้ (Tyranny of Majority) ซึ่งเป็นเหตุการณ์หรือสถานการณ์ทางการเมืองที่รัฐบาลเลือกที่จะทำตามความต้องการเสียงส่วนใหญ่ โดยละทิ้งเสียงส่วนน้อย เสียงส่วนน้อยนี้อาจจะต้องสูญเสียสิทธิที่พึงมี ดังนั้นรัฐธรรมนูญจึงเป็นสิ่งสำคัญในการจำกัดอำนาจของเสียงข้างมากในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

จากที่กล่าวมาข้างต้นเป็นรูปแบบของประชาธิปไตยในภาพรวม ถูกแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ 2 ประเภท ซึ่งแต่ละประเภทก็มีลักษณะที่เหมือนกันคือ การรับฟังเสียงส่วนใหญ่เป็นหลัก แตกต่างเพียงแค่การนำหลักประชาธิปไตยไปใช้ในสภาพแวดล้อมที่มีจำนวนคนไม่เท่ากันและความซับซ้อนมากน้อยต่างกัน จะเห็นได้ว่าประชาธิปไตยในยุคกรีกโบราณนั้นเกิดมาจากรากฐานจิตสำนึก

ในการร่วมปกครองโดยมีวัฒนธรรมให้ผู้ชายและมีสถานะพลเมืองคือเป็นผู้เข้าใจกฎหมาย สิทธิและเสรีภาพของตน รวมทั้งกันเพื่อไม่ให้เกิดความไม่เป็นธรรมเกิดขึ้น ถึงแม้ในยุคนั้นผู้หญิงจะไม่มีบทบาท แต่ก็ยังถือได้ว่าเป็นต้นฉบับของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้ดี

บทบาทประชาธิปไตยในความเป็นจริง

การปกครองระบอบประชาธิปไตยและการปกครองแบบเผด็จการในหลายประเทศทำให้ไม่สามารถบอกได้ว่าการปกครองแบบใดเป็นการปกครองที่ดีที่สุด บางประเทศที่ไม่ได้ปกครองระบอบประชาธิปไตยมีความเจริญก้าวหน้ากว่าประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยเสียอีก ประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญกับเสียงส่วนมากทำให้เกิดโลกแห่งจินตนาการ (Utopia) ถึงความสงบสุขและเจริญก้าวหน้า แต่ในความเป็นจริงคือรัฐบาลฝ่ายใดได้รับเสียงข้างมากเป็นผู้ชนะได้รับอำนาจในการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองการปกครองโดยไม่ได้คำนึงถึงประชาชนทั้งประเทศว่ามีความมุ่งหวังไปสู่การพัฒนาหรือไม่ และเสียงข้างมากที่ได้มานั้นเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนหรือส่วนรวม ถ้าหากนำประเด็นผลประโยชน์มาเป็นประเด็นหลักจะส่งผลให้เกิดการแบ่งแยกของประชาชนเป็นฝักฝ่ายจนก่อให้เกิดความวุ่นวาย ด้วยการเสนอแนวคิดของศาสตราจารย์ลีจพาร์ทที่มีต่อประชาธิปไตยในอังกฤษและสหรัฐอเมริกาที่มองว่า ประชาธิปไตย 1 ประเทศนี้แท้จริงแล้ว ไม่ได้มาจากเสียงข้างมากของประชากร ส่วนในประเทศที่กำลังพัฒนาที่เต็มไปด้วยความแตกต่างหลากหลายทั้งทางวัฒนธรรม การแข่งขันชั้นแข่ง การต่อสู้อย่างหนักหน่วง ฯลฯ รูปแบบการปกครองน่าจะใช้แบบบังคับหรือบีบให้อยู่ในระเบียบการปกครองร่วมกัน ซึ่งหลักการนี้ ไม่ต่างอะไรจากเผด็จการทางการเมือง (เสกสรรค์ สนาว, 2560, หน้า 379)

ความล้มลุกคลุกคลานของประชาธิปไตยไทย เริ่มจากการที่คณะราษฎรทำการยึดอำนาจเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองตามกระแสโลกโดยไม่ได้คำนึงถึงพื้นฐานความพร้อมของประชาชน ประชาธิปไตยที่ถูกนำไปกล่าวอ้าง ตลอดระยะเวลา 85 ปี เป็นเพียงการเปลี่ยนจากข้าอำนาจเดิมไปสู่อำนาจใหม่ของแต่ละยุคสมัย เพื่อแสวงหาผลประโยชน์โดยไม่คำนึงถึงหลักประชาธิปไตยที่แท้จริงว่าเป็นอย่างไรเกิดวาทกรรมว่า “ประชาธิปไตยคือเสียงข้างมากจากการเลือกตั้งและการเลือกตั้งคือประชาธิปไตย” ตราบที่สามารถครองเสียงข้างมากได้ก็สามารถอ้างความชอบธรรมว่าเป็นรัฐบาล ประชาธิปไตยใช้อำนาจเพื่อการคอร์รัปชันเผด็จการรัฐสภาออกกฎหมายไม่ชอบ ทุจริตเชิงนโยบาย ดังนั้น การเลือกตั้งจึงไม่ใช่เครื่องยืนยันว่าประชาชนจะได้ตัวแทนที่ดี

นโยบายและหลักการการปกครองของรัฐบาลทหาร

หากมาวิเคราะห์จากรัฐบาลทหารที่ได้ขึ้นมาบริหารในอดีต โดยยกตัวอย่างการปกครองที่
ของรัฐบาลทหาร เพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งทั้ง 3 รัฐบาลที่หยิบยกมานั้นได้ทำการ
รัฐประหารโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาบ้านเมือง คือ

1. รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทศวรรษที่ 1960
2. รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ทศวรรษที่ 1980
3. รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา พุทธศักราช 2557 – 2560

ใจการรัฐประหารเป็นกระบวนการปรับโครงสร้างใหม่ให้รัฐไทยเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะ
หน้าทางการเมือง โดยสถาปนาอำนาจรัฐราชการที่มอบหมายให้ข้าราชการมีหน้าที่หลักในการ
กำหนดนโยบายและมีกองทัพบริหารประเทศ ส่วนนักวิชาการและนักกฎหมายที่ยอมรับอำนาจเผด็จ
การร่วมกันกำหนดโครงสร้างทางการเมืองด้วยรัฐธรรมนูญใหม่ เพื่อสถาปนาอำนาจระบบราชการให้
เข้มแข็งกว่าเดิม (อดิพนธ์ พรหมพันธุ์ใจ, 2562, หน้า 57-80) ได้เขียนตารางเปรียบเทียบดังนี้

ตารางการเปรียบเทียบของรัฐไทยในภาวะวิกฤต

ยุคสมัย	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์	พลเอกเปรม ติณสูลานนท์	พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา
ระบบ	รัฐราชการไทยแบบปิด (ระบอบเผด็จการ)	รัฐราชการไทยแบบเปิด (ระบอบประชาธิปไตยครึ่ง ใบ)	รัฐราชการไทยแบบกึ่งเปิด (ระบอบประชาธิปไตย แบบไทยๆ)
รัฐธรรมนูญ	ธรรมนูญการปกครอง ราชอาณาจักร พ.ศ.2502	รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521	รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย(ฉบับ ชั่วคราว) พ.ศ. 2557 และ รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

ยุคสมัย	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์	พลเอกเปรม ติณสูลานนท์	พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา
---------	----------------------	-----------------------	--------------------------

การแบ่งอำนาจอธิปไตย	นิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ	นิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ	นิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ, องค์การอิสระ, หน่วยงานราชการ
ค่านิยมที่ผลิตโดยรัฐ	ไม่มีการผลิตค่านิยม	ค่านิยม 5 ประการ	ค่านิยม 12 ประการ
ค่านิยมหลักของสังคมไทย	ยึดมั่นตัวบุคคล ยอมรับอำนาจเผด็จการและระบบรัฐบาลโดยราชการ	ยึดมั่นตัวบุคคล มีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันที่มีอำนาจสูงสุดและยอมรับในระบอบประชาธิปไตยครึ่งใบ	ยึดมั่นในตัวบุคคล เชื่อมั่นว่าทหารสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆได้ ยอมรับในอำนาจเผด็จการและระบบรัฐบาลโดยราชการทหาร
การแบ่งสรรอำนาจทางการเมือง	อำนาจทั้งหมดอยู่ที่นายกรัฐมนตรี	นิติบัญญัติ (วุฒิสภามาจากการแต่งตั้ง) บริหารและตุลาการ	นิติบัญญัติ (วุฒิสภามาจากการเลือกกันเองของบุคคลซึ่งมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ อาชีพ ลักษณะหรือประโยชน์ร่วมกัน หรือทำงานหรือเคยทำงานด้านต่างๆ ที่หลากหลายของสังคม) บริหาร ตุลาการ องค์การอิสระและหน่วยงานราชการ
ตัวแสดงทางการเมือง	ข้าราชการ (ทหารและพลเรือน)	ทหาร เทคโนโลยีคน ¹ นักธุรกิจและนักการเมือง	ทหาร เทคโนโลยีคน ² องค์การอิสระ นักธุรกิจ นักการเมืองและนักวิชาการ

¹ เทคโนโลยีคนในสมัยพลเอกเปรมโตเด่นในกลุ่มของนักวิชาการที่มีความรู้สายเศรษฐศาสตร์และผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจ เช่น นายเสนาะ อุนากุล นายไตรรงค์ สุวรรณคีรี (เคยเป็นนักวิชาการที่เข้ามารับตำแหน่งที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี(พลเอกเปรม ตินสุลานนท์ใน พ.ศ. 2523) ก่อนที่จะได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ใน พ.ศ. 2529) นายวีรพงษ์ รามางกูร เป็นต้น

² เทคโนโลยีคนในสมัยพลเอกประยุทธ์โตเด่นในกลุ่มของนักวิชาการสายนิติศาสตร์และผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย เช่น นายมีชัย ฤชุพันธุ์ นายวิชณุ เครืองาม นายบวรศักดิ์ อุวรรณโณ เป็นต้น

ยุคสมัย	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์	พลเอกเปรม ติณสูลานนท์	พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา
กระบวนการ เชิงนโยบาย	ระบบราชการเป็นผู้ กำหนดและดำเนิน นโยบาย	ระบบราชการยังเป็นผู้กำหนด และดำเนินนโยบาย แต่เปิด โอกาสให้แก่นักธุรกิจเข้ามา มีส่วนร่วม แต่อยู่ภายใต้การ ควบคุมตรวจสอบ และดำเนิน นโยบายโดยกลไกรัฐบาล	ทหาร เทคโนโลยี(สาย กฎหมาย) ข้าราชการพล เรือน นักวิชาการและนักธุรกิจ เข้าร่วมกำหนดโครงสร้าง และ นโยบาย รวมทั้งการปฏิรูปรัฐ ไทย ในด้านต่าง ๆ
เงื่อนไขที่ทำให้ รัฐไทยเข้าสู่ ภาวะวิกฤต	การแย่งชิงอำนาจภายใน ของ ระบบราชการ	วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ วิกฤตการณ์ทางด้านความ มั่นคง	วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ความขัดแย้งทางการเมือง
การปรับตัว ของรัฐไทยใน ภาวะวิกฤต	ควบคุมอำนาจเบ็ดเสร็จ แบบเผด็จการ กระบวนการเชิงนโยบาย ถูกกำหนดโดยระบบ ราชการเท่านั้น	ใช้ระบอบประชาธิปไตยครั้ง ที่เปิดโอกาสให้มีกระบวนการ ทางประชาธิปไตย แต่ กระบวนการ เชิงนโยบายยังคงเป็นการ กำหนดจากระบบราชการ	ควบคุมอำนาจเบ็ดเสร็จแบบ เผด็จการ แต่มีการวางแผน และแนวทางที่จะนำพา ประเทศไปสู่ ประชาธิปไตย แต่มีเงื่อนไขที่ แม้จะได้รัฐบาลจากการเลือก ตั้งแต่กระบวนการเชิง นโยบายยังคงกำหนดโดย ระบบราชการจากแผน ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

จากตารางได้เปรียบเทียบความแตกต่างของรัฐบาลทหารทั้ง 3 คือ รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทศวรรษที่ 1960 รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ทศวรรษที่ 1980 และรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา พุทธศักราช 2557 – 2560 ในเรื่องของระบบการปกครอง การร่างรัฐธรรมนูญ การแบ่งอำนาจอธิปไตย ค่านิยมที่รัฐบาลได้กำหนดขึ้นมา ค่านิยมหลักของสังคมไทยในขณะนั้น การแบ่งสรรอำนาจทางการเมือง ผู้มีบทบาททางการเมือง กระบวนการในการดำเนินนโยบาย เงื่อนไขที่ทำให้รัฐไทยเข้าสู่ภาวะวิกฤตและการปรับตัวของรัฐไทยในภาวะวิกฤต

ทางเลือกการปกครองในไทย

การเมืองไทยหลังปี พ.ศ. 2475 มักนิยมมองกันว่า เป็นเรื่องทำนองการทดลองระบอบรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย และเพราะเหตุที่นำเอาระบอบนี้มาใช้ในสภาวะสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากตะวันตกอันถือเป็นแม่บท โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมไทยซึ่งมวลชนส่วนใหญ่ยังขาดการศึกษาเกินกว่าที่จะให้ความสนใจอย่างจริงจังต่อปัญหาบ้านเมือง จึงเป็นผลเท่ากับพยายามสร้างระบอบขึ้นโดยปราศจากพลังมติมหาชนเป็นฐานรองรับ ผลที่ได้ก็คือ ความล้มเหลวของระบอบรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย และความเป็นใหญ่ของฝ่ายทหารผู้กุมกำลังอำนาจในสังคม การเมืองระบอบรัฐธรรมนูญจึงจำกัดตัวอยู่ภายในเวทีการต่อสู้ของบรรดากลุ่มชนชั้นนำโดยเฉพาะเป็นสำคัญ หรือ ถ้าจะกล่าวว่ พัฒนาการทางรัฐธรรมนูญของไทยยังคงตกอยู่ในช่วงการเมืองอภิสิทธิ์ชน ซึ่งแตกต่างจากการเมืองมวลชนก็คงจะไม่ผิดนัก สมดังข้อสังเกตของโจเซย์ ครือสบี้ เอกอัครราชทูตอังกฤษประจำกรุงเทพฯ ที่ว่า ประชาธิปไตยที่ขาดพลังมติมหาชนย่อมโน้มเอียงที่จะตกเป็นเหยื่อของพลังทหาร (Josiah Crosby อ้างถึงในเสน่ห์ จามริก, 2549, หน้า 152-153) การใช้ศัพท์คำว่า “เหยื่อของพลังทหาร” อาจเป็นผลสรุปที่ โจเซย์ ครือสบี้ ได้สังเกตการณ์ชาติไทย เป็นแนวคิดเมื่อกว่า 7 ทศวรรษมาแล้วที่ไทยได้ถูกมองถึงความไม่พร้อมในการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากการศึกษาของประชาชนไทยในความเข้าใจวิถีระบอบประชาธิปไตยยังต่ำอยู่ แต่การเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดขึ้นตลอดเวลา การศึกษาของไทยเกิดการพัฒนาย่างต่อเนื่องทำให้ความเข้าใจของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้นแต่ก็ยังมีประชาชนบางกลุ่มที่ยังถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองอยู่

เวลากว่า 7 ทศวรรษที่ไทยได้พัฒนาการศึกษา เทคโนโลยีและยังเป็นยุคโลกาภิวัตน์ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้สะดวกรวดเร็ว แต่คำถามที่เกิดขึ้นคือ “เหตุใดประเทศไทยยังมีประชาธิปไตยที่ไม่สมบูรณ์?” หรืออาจเป็นเพราะรากฐานของคนไทยที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเก่าๆ ยังคงมีอิทธิพลต่อจิตใจของประชาชนชาวไทย โดยกรมการปกครองได้อธิบายสรุปลักษณะทางวัฒนธรรมทางการเมืองไทยว่ามี ลักษณะ 1) ความยึดมั่นในตัวบุคคลมากกว่าหลักการหรือเหตุผล 2) ความยกย่องผู้ที่มีความรู้หรือมีเกียรติสูง 3) ความเคารพและคล้อยตามผู้มีวัยวุฒิสูง 4) ความนิยมเรื่องเงินคือแก้วสารพัดนึก เงินซื้อได้ทุกอย่างและเงินคือพระเจ้า 5) ความรักความอิสระ 6) ความนิยมในอำนาจเป็นลักษณะอำนาจนิยม 7) ความเชื่อในโชคกลางของคั้งและไสยศาสตร์ 8) ความนิยมการเล่นพรรคเล่นพวก 9) เชื้อชาและความไม่กระตือรือร้นในทางการเมือง 10) นิยมระบบเจ้านายกับลูกน้อง 11) มีการจัดลำดับฐานะในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 12) ยึดมั่นในประเพณีดั้งเดิม 13) ขาดความ

เชื่อมั่นในตนเอง มองโลกแง่ร้าย ขาดความไว้วางใจผู้อื่น และ 14) รักสงบและประนีประนอม (กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย, 2550, หน้า 18 - 20)

ปัจจุบันมีพลเมืองที่มีความมุ่งหวังที่จะพัฒนาระบบประชาธิปไตยของประเทศ โดยการพยายามเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองและมีมุมมองที่ต่างออกไปจากรัฐบาลทหาร ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมมีทั้งนักวิชาการ นักธุรกิจและอดีตข้าราชการจากกระทรวงต่างๆ ทำให้เกิดความคิดเห็นที่ไม่สอดคล้องกัน มีการแข่งขันกันเชิงนโยบายแสดงถึงจุดยืนและแนวทางในการพัฒนาประเทศ นักการเมืองบางกลุ่มเห็นว่าประเทศไทยพร้อมที่จะพัฒนาระบบประชาธิปไตยไปข้างหน้าและพยายามปลูกฝังวัฒนธรรมที่มีประโยชน์ต่อระบบประชาธิปไตย ส่วนนักการเมืองบางกลุ่มคิดว่าประชาชนยังไม่มี ความเข้าใจมากพอและคิดว่าคนส่วนใหญ่ยังขาดจิตสำนึกของความเป็นประชาธิปไตย จึงพยายามใช้ระบอบการปกครองแบบรวมอำนาจ โดยมุ่งหวังที่จะพัฒนาประเทศไปในทิศทางที่ต้องการ

“...ในบ้านเมืองนั้น มีทั้งคนดี และคนไม่ดี ไม่มีใครที่จะทำให้ทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปกติสุขเรียบร้อย จึงมิใช่การทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมคนดี ให้คนดีปกครองบ้านเมือง และควบคุมคนไม่ดี ไม่ให้มีอำนาจ ไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้ ...” พระบรมราโชวาทของรัชกาลที่ 9 ที่ให้ความสำคัญกับ “คนดี” ขึ้นมาบริหารบ้านเมือง การที่จะได้คนดีขึ้นมาปกครองและไม่คดโกงนั้นมีความเป็นไปได้ยาก จากแนวคิดของนักปรัชญาชาวอังกฤษผู้หนึ่ง คือ โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) ซึ่งมีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ. 1588 - 1679 ได้เคยกล่าวไว้ว่า “...มนุษย์ทุกคนซึ่งก็เหมือนกับผู้ปกครองทุกคน ต่างก็คิดถึงผลประโยชน์ส่วนตัวของตน ของครอบครัว และของเพื่อนของตน มนุษย์มีแนวโน้มของธรรมชาติที่จะให้ผลประโยชน์ส่วนตัวมาก่อน ผลประโยชน์ส่วนรวม...” ในระบอบประชาธิปไตยผู้ปกครองที่โง่ก้นหรือมักใหญ่ใฝ่สูงสามารถฉกฉวยผลประโยชน์ต่างๆ ได้อย่างมากมายมหาศาลจากการทรยศ หรือจากสงครามกลางเมือง แต่เขาจะได้ประโยชน์น้อยมากจากความสมบูรณ์พูนสุขของสาธารณชน (พงศ์เพ็ญ ศกุนตลาภัย, 2536, หน้า 41-42) นั้นบ่งบอกถึงผู้ที่มีการบริหารบ้านเมืองที่ดีคือผู้ที่โง่ก้นบ้านเมืองน้อยที่สุด

อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่สำคัญที่สุดคือประชาชนชาวไทยในการมีส่วนร่วมทางการเมือง การมีทัศนคติและวัฒนธรรมทางการเมือง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วอาจส่งผลให้วัฒนธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปด้วย แต่นั่นก็อาจจะส่งผลกระทบทางด้านลบ ซึ่งทำให้พฤติกรรม การมีส่วนร่วมทางการเมืองและพฤติกรรมทางการเมืองของภาคพลเมืองไทยถูกกดทับด้วยทุนนิยม จนความรู้สึกและความตระหนักแห่งความเป็นไทยไม่สามารถที่จะถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นได้ ประกอบกับการที่ประเทศไทยจะต้องเข้าร่วมเป็นสมาชิกของประชาคมอาเซียน นั้นก็จะทำให้

ประชาชนของประเทศเพื่อนบ้านไหลเข้ามาประเทศไทยและสังคมไทยจะกลายเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม (ณรงค์ โพธิ์พฤษานันท์, 2556, หน้า 60) ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงของการเมืองไทยอาจจะปรับเปลี่ยนเป็นลักษณะที่สากลมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นผลดีหรือผลร้ายนั้นยังตัดสินไม่ได้ สิ่งที่สามารถทำได้คือสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ซึ่งค่านิยมของคนส่วนใหญ่จะเป็นปัจจัยถึงทิศทางในการพัฒนา

ระบอบประชาธิปไตยของรัฐบาลทหารไทย

คำว่า “รัฐบาลทหาร” มีที่มาจากกรณีที่ทหารทำการรัฐประหารบ้านเมืองแล้วยึดอำนาจการปกครองสถาปนาตนเป็นรัฐบาลทหารขึ้นมา เหตุผลที่ทหารทำการรัฐประหารนั้นอาจเป็นเพราะเหตุการณ์บ้านเมืองที่ไม่สงบ ทำให้ทหารใช้สิทธิในการปกป้องความมั่นคงของประเทศ ในแวดวงของนักวิชาการชาวในต่างประเทศ โดยเฉพาะนักวิชาการที่สนใจด้านระบอบการปกครองประชาธิปไตย มีการศึกษาบทบาทของทหารในทางการเมืองของประเทศต่างๆ ไว้อย่างมากมาย ซึ่งข้อสรุปของนักวิชาการหลายๆ ท่านมักจะมีผลออกมาตรงกันนั่นคือ กองทัพมักทำตัวเป็นอุปสรรคต่อการสถาปนากการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นและดำรงอยู่อย่างมั่นคง โดยเฉพาะบรรดาประเทศกำลังพัฒนาในเอเชีย แอฟริกาและอเมริกาใต้ ซึ่งจะประสบปัญหานี้มากเป็นพิเศษ และหนทางที่จะจรรโลงให้ระบอบประชาธิปไตยสามารถอยู่รอดปลอดภัยได้ในประเทศเหล่านี้ก็คือการทำให้บทบาททางการเมืองของทหารลดลงหรือหมดไปและสถาบันทหารต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาล ไม่ให้สามารถตัดสินใจหรือกระทำการทางการเมืองใดๆ ได้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นแนวความคิดที่ปฏิเสธความเป็นไปได้ที่กองทัพจะแสดงบทบาทในเชิงบวกต่อการพัฒนาประชาธิปไตย (ภาณุวัฒน์ พันธุ์ประเสริฐ, 2556, หน้า 92) เป็นข้อเท็จจริงที่ประชาชนจำนวนไม่น้อยเห็นด้วย และเป็นเรื่องปกติที่จะมีกลุ่มคนออกมาต่อต้านรัฐบาลทหารในหลากหลายรูปแบบ

การมองว่าทหารไม่มีความจำเป็นต่อการเมืองเลยนั้นก็ไม่สมควรเท่าไรนัก ถ้าหากมองในมุมของความมั่นคง ประชาธิปไตยที่ไม่มีทหารคอยปกป้องนั้นขาดหลักประกันความมั่นคง รัฐบาลทหารไทยพยายามที่จะปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครองให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยโดยเน้นนโยบายความมั่นคงเป็นหลัก ส่งผลให้ยังคงรักษาความสงบของบ้านเมืองไว้ แต่ปัญหาเศรษฐกิจที่เป็นอยู่นั้นทำให้ประชาชนหลายกลุ่มที่เกิดความไม่พอใจและพยายามเรียกร้องประชาธิปไตยที่แท้จริง ในส่วนของกองทัพ หากมองตามบริบทประวัติศาสตร์ทางการเมืองที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า ไม่มีกองทัพใดที่จะสามารถดำรงอำนาจอยู่ได้อย่างยาวนานในเวทีการเมืองและประวัติศาสตร์ก็แสดงให้เห็นเสมอมาว่า กองทัพไทยในความเป็นสถาบันเมื่อต้องเข้ามาแทรกแซงทางการเมืองแล้ว ความ

เข้มแข็งทางทหารจะกลับกลายเป็นความเปราะบางทางการเมืองเป็นอย่างยิ่งและยิ่งอยู่นานวันในการเมืองมากเท่าใด กองทัพก็จะยิ่งอ่อนแอลงมากเท่านั้น (ศ.ดร.สุชาติ บำรุงสุข, 2558, หน้า 252-253)

บทสรุป

การปกครองมีหลายรูปแบบที่ใช้ในการจัดการบริหารหรือควบคุมกลุ่มคนจำนวนมาก ซึ่งขึ้นอยู่กับอำนาจอธิปไตย (sovereignty) จะนำพารัฐหรือประเทศนั้นไปในทางทิศทางใด การปกครองที่ดีที่สุดนั้นไม่สามารถระบุได้เลยว่าเป็นการปกครองในรูปแบบใด เพราะจากสภาพการเมืองทั่วโลกตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจะเห็นได้ว่ารูปแบบการปกครองนั้นมีความสำคัญน้อยกว่าความเหมาะสมต่อสภาพแวดล้อมของประเทศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ได้มีพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับการบริหารบ้านเมืองไว้มากมายซึ่งจากบทความข้างต้นได้ยกพระบรมราโชวาทที่มีบริบทที่แตกต่างกัน คือ ส่วนแรกมีความหมายถึงการกล่าวถึงหน้าที่ทหารที่ควรจะเป็น และไม่ส่งเสริมให้ทหารเข้าสู่อำนาจการปกครองประเทศ ส่วนอีกบริบทหมายถึงการเลือกผู้นำที่ดีเข้ามาปกครอง จากสภาพการเมืองประเทศไทยในตอนนี้บริบทใดที่ควรหยิบยกขึ้นมาถกเถียงกัน หากเป็นบริบทไม่ส่งเสริมทหารมาบริหารบ้านเมืองก็จะมีกระแสกลับมาน่าว่า นักการเมืองก่อนหน้ามีแต่การคอร์รัปชัน เห็นแก่ผลประโยชน์ฝ่ายตนเองไม่สนใจประชาชนไทยส่วนรวม ยุยงให้ประชาชนทะเลาะกันเกิดความวุ่นวายทั่วราชอาณาจักร ถ้าไม่มีทหารแล้วบ้านเมืองคงพังพินาศสิ้นแล้ว เป็นต้น แต่ถ้าหากนำบริบทส่งเสริมคนดีเป็นผู้นำก็จะมีเสียงคัดค้านมากนัก เพราะประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่เชื่อว่าคนดีนั้นไม่มีจริง มีแต่จะคอร์รัปชันมากหรือน้อยเท่านั้น การที่รัฐบาลทหารมาช่วยแก้ไขความวุ่นวายนั้นสามารถช่วยให้บ้านเมืองสงบสุขได้ แต่อาจต้องแลกกับเศรษฐกิจที่ตกต่ำลง เหตุผลอาจสืบเนื่องมาจากระบบเศรษฐกิจทั่วโลกโดยที่ทางรัฐบาลได้พยายามแก้ไขเต็มที่แล้วแต่ก็ยังไม่เป็นที่พึงพอใจของประชาชนที่คาดหวังในสิ่งที่ดีกว่า เป็นเรื่องที่ยากต่อการหยั่งถึงความรู้สึกนึกคิดของปวงชนชาวไทย ด้วยความแตกต่างด้านฐานความรู้ เทคโนโลยี วัฒนธรรมพื้นบ้านและการปลูกฝังของสถาบัน ทำให้มุมมองแตกต่างกันอย่างชัดเจน แล้วถ้านำบริบททั้งสองบริบทมารวมกัน เอาคนดีมาปกครองและไม่เอาทหาร ทำให้คนบางกลุ่มกลัวว่าอิทธิพลที่ฝังรากลึกโดยนักการเมืองรุ่นเก่าไม่มีทางหมดสิ้นไป หากไม่กำจัดให้สิ้นซากในที่สุดก็จะกลับมาอิทธิพลใหม่ได้อยู่เสมอ ถึงแม้มีกลุ่มชนรุ่นใหม่ไฟแรงที่พยายามเสนอตัวและสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง มีความมุ่งหวังที่จะให้ประเทศไทยหลุดออกจากวัฏจักรเดิมที่เกิดรัฐประหารมานับครั้งไม่ถ้วนและมองว่าการพัฒนาของไทยย่ออยู่กับที่

อย่างไรก็ดีแล้วแต่ ประชาธิปไตยเต็มใบอาจจะก่อให้เกิดการแย่งชิงผลประโยชน์ที่สูงขึ้นหรืออาจทำให้ประเทศพัฒนามากขึ้นไม่มีผู้ใดสามารถรู้ได้ เพราะระบบการปกครองยังไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงและยังคงอำนาจในรัฐบาลทหารไว้ โดยพยายามใช้รูปแบบการปกครองในลักษณะประชาธิปไตย ต้องยอมรับว่าการปกครองของไทยมีรากฐานมาจากขุนนางซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าเป็นการปกครองที่เหมาะสมกับไทย ย้อนไปดูในสมัยของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ที่เป็นยุคพัฒนาของไทยจนประชาชนขอให้บริหารประเทศต่อแต่ท่านกลับปฏิเสธ ทำให้เห็นถึงความสำคัญของผู้ที่มาบริหารบ้านเมืองนั้นต้องเป็นคนเก่งและมีจิตสำนึกดีส่งผลให้บ้านเมืองพัฒนาได้ เพราะฉะนั้น จากตารางเปรียบเทียบของรัฐบาลทหารมิได้บ่งบอกถึงว่าทหารไม่เข้าใจในระบอบประชาธิปไตย แต่เพียงพยายามที่จะแก้ไขการปกครองให้เหมาะสมกับไทยเท่านั้น ผลสรุปของบ้านเมืองไทยจะดำเนินไปในทิศทางใดคงขึ้นอยู่กับ “ผู้นำ” จะเป็นคนเก่งที่มีจิตสำนึกดี เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตนและพวกพ้องและมุ่งมั่นพัฒนาประเทศไปในทิศทางที่เหมาะสมหรือไม่

เอกสารอ้างอิง : References

- กรมการปกครอง. (2550). พัฒนาการการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข. กรุงเทพฯ : กระทรวงมหาดไทย.
- จักษ์ พันธุ์ชูเพชร. (2552). รัฐศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: มายด์ พับลิชชิ่ง.
- ณรงค์ โพธิ์พุกขานันท์. (2556). เอเชียศึกษา. กรุงเทพฯ: แมคกรอ-ฮิล.
- ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิต. (2550). รัฐศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พงศ์เพ็ญ ศกุนตารักษ์. (2536). ทฤษฎีการเมืองยุคใหม่. กรุงเทพฯ : พิมพ์อักษร.
- ภาณุวัฒน์ พันธุ์ประเสริฐ. (2556). ทหารกับการพัฒนาประชาธิปไตยหลัง 14 ตุลา : วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์. ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 หน้า 89-123.
- ศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ บำรุงสุข. (2558), เสนาธิปไตย รัฐประหารกับการเมืองไทย – Militocracy: Military Coup and Thai Politics. กรุงเทพฯ : มติชน.
- เสกสรรค์ สนวา. (2560). วิจารณ์หนังสือ “เฟื่องประชาธิปไตยโลก พิศประชาธิปไตยไทย”: วารสารการเมืองการปกครอง. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 หน้า 373-380.
- เสนห์ จามริก. (2549). การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อดิษฐ์ พรมพันธุ์ใจ. (2562). **ระบอบประชาธิปไตยแบบไทยๆ (2549-2560) ในรัฐธรรมนูญ**
ไทยหลังสมัยทักษิณ ชินวัตร : วารสารสังคมศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ปีที่ 49
ฉบับที่ 1 หน้า 57-80.

อมร รักษาสัตย์และคณะ. (2539). **ประชาธิปไตยอุดมการณ์หลักการและแบบอย่างการปกครอง**
หลายประเทศ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาระบบราชการไทย 4.0

Factors affecting the development of Thai bureaucracy 4.0

สุวิสา ขำเฟื่อง* สันฐาน ชยนนท์**

บทคัดย่อ

ระบบราชการไทยในบริบทไทยแลนด์ 4.0 ด้วยวิสัยทัศน์ของประเทศไทยที่ว่า “ประเทศมีความยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนามาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ดังกล่าว รัฐบาลจึงมีนโยบายที่จะใช้โมเดลการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรมเพื่อพัฒนาประเทศไทยไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน หรือที่เรารู้จักกันว่า ไทยแลนด์ประเทศไทย 4.0 ดังนั้นระบบราชการก็จะต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องและส่งเสริมไทยแลนด์ 4.0 จึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูประบบราชการและข้าราชการซึ่งเป็นฟันเฟืองสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายสามารถปฏิบัติงานได้สอดคล้องกับทิศทางการบริหารของประเทศ

ดร.สุวิทย์ เมษินทรีย์ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการปฏิรูประบบราชการไว้ว่า “ระบบราชการเป็นเสาหลักของประเทศจะเป็นกำลังหลักในการขับเคลื่อนประเทศสู่ Thailand 4.0 ปล่อยให้ระบบราชการอ่อนแอลงเรื่อย ๆ ทำงานได้ไม่เต็มศักยภาพและประสิทธิภาพมากพอและไม่เอื้ออำนวยให้คนดีและคนเก่งอยู่ในระบบได้ในที่สุดก็จะส่งผลกระทบต่อประชาชนและกลายเป็นอุปสรรคต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศได้

ระบบราชการ 4.0 ประเทศไทยมุ่งสู่ไทยแลนด์ 4.0 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีภาครัฐต้องปรับตัวให้สามารถอำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมยุคดิจิทัลท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและไม่สามารถคาดเดาได้ จึงต้องมุ่งเน้นความคล่องตัวภารกิจพิเศษ (Agenda – Based) และนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาพลิกโฉมระบบราชการสู่ Government 4.0
คำสำคัญ : ระบบราชการไทย, การพัฒนา, ไทยแลนด์ 4.0

*Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

**College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

Abstract

Thai Bureaucratic system in the context of Thailand 4.0 with the vision of Thailand that "The country is sustainable and developed country With the development of sufficiency philosophy "to achieve that vision The government therefore has a policy to use Model to drive the economy with innovation to develop Thailand into stability, prosperity and sustainability, or as we know Thailand Thailand 4.0 , so the bureaucracy must be adjusted. To support and promote Thailand 4.0 , it is necessary to reform the bureaucracy and bureaucracy, which is a major machinery in driving policies and can work in accordance with the country's management direction.

Dr. Suwit Mesinaree commented on the reform of the civil service system that "The bureaucracy is the main pillar of the country. It will be the main force to drive the country to Thailand 4.0. If the bureaucratic system become weaker, works without full potential and efficiency it did not make good people and talented people being in the system. It will eventually affect people and become an obstacle to the progress of the country.

Bureaucratic system 4.0 Thailand aims to Thailand 4.0, the national strategy for 20 years. The government must adjust to be able to facilitate the economic and social activities of the digital age amid rapid changes and unpredictable. Therefore it must focus on the special agenda (based) and bring digital technology to transform the government system to government 4.0

Keyword : Thai bureaucracy, development, Thailand 4.0

บทนำ

ปัจจุบันโลกยุคโลกาภิวัตน์ ประเทศจะต้องปรับตัวให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก และระบบราชการซึ่งเปรียบเสมือนกระดูกสันหลังของประเทศ ก็จะต้องมีการพัฒนาปฏิรูป เพื่อให้สามารถบริหารประเทศให้อยู่รอดและเจริญก้าวหน้าไปได้ในช่วงที่มีการนำเครื่องมือทางการบริหารใหม่ๆ มาใช้อย่างแพร่หลาย ดังนั้นการปฏิรูประบบราชการโดยมุ่งให้เห็นถึงเหตุผลความจำเป็น และกระบวนการในการปฏิรูประบบราชการ โดยเน้นที่การนำเครื่องมือทางการบริหารสมัยใหม่มาใช้ในการพัฒนาระบบราชการให้สามารถเรียนรู้ได้เท่าทันกระแส

การเปลี่ยนแปลง โดยหวังว่าจะช่วยสร้างความเข้าใจในการปฏิรูประบบราชการในครั้งนี้ให้กว้างขวาง และลึกซึ้งขึ้น ซึ่งเป็นเจ้าของระบบราชการได้สนใจมีส่วนร่วมในการปฏิรูประบบราชการมากยิ่งขึ้น (คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2546)

การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ จึงเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาระบบราชการไทยที่ต้องการให้หน่วยงานภาครัฐ มีการยกระดับคุณภาพมาตรฐานการทำงานไปสู่ระดับมาตรฐานสากล (High Performance) คณะรัฐมนตรีจึงมีมติเห็นชอบให้นำเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐมาเป็นเครื่องมือในการดำเนินการตามที่สำนักงาน ก.พ.ร. เสนอ ซึ่งกำหนดในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย พ.ศ. 2546–2550 ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 มุ่งสู่การเป็นองค์กรที่มีขีดสมรรถนะสูง บุคลากรมีความพร้อมและความสามารถในการเรียนรู้ คิดริเริ่มเปลี่ยนแปลง และปรับตัวได้อย่างเหมาะสมต่อสถานการณ์ต่างๆ และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย พ.ศ. 2556–2561 ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัย บุคลากรมีความเป็นมืออาชีพ โดยการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐได้นำแนวคิดและโครงสร้างของรางวัลคุณภาพของประเทศสหรัฐอเมริกา (Malcolm Baldrige National Quality Award) มาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของราชการไทยและสอดคล้องกับวิธีปฏิบัติราชการตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546

ในสถานการณ์ที่ผ่านมา โลกได้มีการเปลี่ยนแปลงทั้งสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง มีการแข่งขันและเกิดกลไกใหม่ๆ ในการบริหารทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการบริหารงานของภาครัฐจะมีความสำคัญและเป็นแกนหลักในการพัฒนาประเทศให้มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องจนเป็นองค์กรที่มีขนาดใหญ่ มีกฎระเบียบมากมาย มีขั้นตอนในการปฏิบัติงานมากและยุ่งยากซับซ้อน โดยที่ผ่านมามาตรฐานจะเน้นความถูกต้องตามกฎระเบียบ ยึดหลักประเพณีการปฏิบัติงานที่เป็นไปตามกฎหมาย และระเบียบแบบแผนที่ทางราชการวางไว้พฤติกรรม ทศนคติและค่านิยมข้าราชการจึงเป็นลักษณะผู้ควบคุมดูแลทำให้ปัจจุบันรัฐบาลได้พยายาม ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรวมทั้งแก้ไขการบริหารระบบราชการตามมาตรฐานสากล เน้นการปรับปรุงระบบการบริหารงานของหน่วยงานราชการให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งในการบริหารงานของภาครัฐนี้จะเน้นการให้ความสำคัญแก่บุคลากรในองค์กร (สำนักงาน ก.พ., 2560)

นอกจากนี้ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนองค์กรเพื่อให้สอดคล้องสามารถสนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องการปฏิรูประบบราชการจึงกลายเป็นนโยบายที่รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยต่างให้ความสำคัญและได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาระบบราชการไปสู่การเป็นระบบราชการยุคใหม่ โดยเน้นการทำงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการพัฒนาไปสู่ระบบราชการ 4.0

สำนักงาน ก.พ.ร. ได้กำหนดปัจจัยสำคัญอย่างน้อยความสำเร็จของการพัฒนาไปสู่ระบบราชการ 4.0 โดยสรุป ดังนี้

1. การสานพลังระหว่างภาครัฐและภาคส่วนอื่น ๆ ในสังคม (Collaboration) เป็นการยกระดับการทำงานจากการประสานงานกัน (Cooperation) หรือทำงานด้วยกัน (Cooperation) ไปสู่การร่วมมือกัน (Cooperation) การบริหารกิจการบ้านเมืองในรูปแบบ “ประชารัฐ”

2. การสร้างนวัตกรรม (Innovation) เป็นการคิดค้นและหาวิธีการศึกษาเรื่องใหม่ๆ เพื่อให้เกิดผลกระทบต่อ การตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีคุณภาพ โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนสร้างความเข้าใจ การเข้าถึงความรู้สึกรู้สึกคิด

3. การปรับเข้าสู่ความเป็นดิจิทัล (Digitalization) เป็นการผสมผสานการจัดเก็บและประมวลผลข้อมูลผ่านระบบคลาวด์ อุปกรณ์สมาร์ตโฟนเครื่องมือที่ใช้ในการทำงานร่วมกัน เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับการดำเนินการทำให้บริการของราชการ สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ในทุกเวลา ทุกสถานที่ ทุกอุปกรณ์และทุกช่องทางได้อย่างมันและประหยัด

การปฏิรูประบบราชการเพื่อรองรับ Thailand 4.0

ภาครัฐหรือระบบราชการจะต้องทำงานโดย “ยึดหลักธรรมาภิบาลเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน” (Better Governance, Happier Citizens)

การวางระบบและวิธีการทำงานใหม่ โดยยึดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการบริหารงานภาครัฐหรือหลักบริหารราชการแผ่นดินที่ดี

- ภาครัฐที่เปิดกว้างและเชื่อมโยงกัน (Open and Connected Government)
- ภาครัฐที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางการบริการและเข้าถึงความต้องการในระดับปัจเจก (Citizen Centric and Service -Oriented Government)
- ภาครัฐอัจฉริยะ (Smart and High Performance Government)

การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานใหม่

โดยการสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่มุ่งเน้นความซื่อสัตย์สุจริต และประโยชน์ส่วนรวม

การจัดระเบียบโครงสร้างใหม่

เพื่อสร้างสมดุลและจัดการความสัมพันธ์ระหว่างกลไกภาครัฐภาคเอกชนและภาคส่วนอื่นๆ ให้เป็นไปอย่างเหมาะสมรวมทั้งออกแบบโครงสร้างภายในภาครัฐเองให้กระชับและไม่เกิดความซ้ำซ้อน

โครงสร้างต้องเปลี่ยนจากเดิมที่เน้นให้ภาครัฐหรือระบบราชการเป็นกลไกหลักในการบริหารกิจการบ้านเมืองไปสู่การเปิดกว้างให้กลไกหรือภาคส่วนอื่นๆในสังคมเช่นภาคเอกชนภาคประชาสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมเรียกว่า **การบริหารบ้านเมืองในรูปแบบประชาธิปไตย (Participatory State)** ที่มีการจัดระเบียบความสัมพันธ์ในเชิงโครงสร้างให้สอดคล้องกับการทำงานในแนวระนาบ (Horizontal Approach) มากกว่าตามสายการบังคับบัญชาในแนวตั้ง (Vertical Approach) รวมทั้งเชื่อมโยงการทำงานภายในภาครัฐด้วยกันเองให้สอดคล้องกัน (Joined-Up Government) ไม่ว่าจะเป็นราชการบริหารส่วนกลางส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ดังนั้น การวางระบบและวิธีการทำงานใหม่ ก็คือ ยึดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการบริหารงานภาครัฐหรือหลักบริการราชการแผ่นดินที่ดีให้สามารถเป็นที่ไว้วางใจและเป็นที่ยึดของประชาชนได้อย่างแท้จริง

การพัฒนาระบบราชการไทย

ปณิธาน มาลากุล ณ อยุธยา (2546, หน้า 54-55) ได้วิเคราะห์การพัฒนาระบบราชการไทยการพัฒนาองค์การและการสร้างองค์การที่เรียนรู้ ไว้อย่างน่าสนใจว่าในโลกยุคโลกาภิวัตน์ประเทศจะต้องปรับตัวให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกและระบบราชการซึ่งเปรียบเสมือนกระดูกสันหลังของประเทศก็จะต้องมีการปฏิรูปเพื่อให้สามารถบริหารประเทศให้อยู่รอดและเจริญก้าวหน้าไปได้โดยชี้ให้เห็นเหตุผลของการพัฒนาระบบราชการ ดังต่อไปนี้

1. โลกที่เปลี่ยนแปลงไป

การพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้ทำให้โลกก้าวสู่ยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งทำให้ประเทศต่างๆต้องรับผลกระทบจากกระแสสำคัญเช่นเศรษฐกิจเสรีไร้พรมแดน (Global Market Economy) สังคมบนฐานแห่งความรู้ (Knowledge-based Society) และกระแสประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล (Democratic Governance) ประเทศที่เรียนรู้ปรับตัวได้ทันโลกก็จะอยู่รอดและก้าวหน้าไปได้ในโลกของการแข่งขันส่วนประเทศที่ไม่สามารถเรียนรู้และปรับตัวให้ทันกับโลกยุคโลกาภิวัตน์นี้ได้ก็จะประสบปัญหาต่างๆมากมาย

2. ประเทศไทยในกระแสโลกาภิวัตน์

ประเทศไทยเมื่อครั้งที่ได้เชื่อมต่อเศรษฐกิจของไทยเข้ากับเศรษฐกิจโลกในการเปิดเสรีทางการเงินด้วย Bangkok International Banking Facilities (BIBF) ในเวลาไม่นานธุรกิจอุตสาหกรรมของไทยก็ล้มละลายต้องขายกิจการกันระเนระนาดปัญหาสังคมต่างๆเกิดขึ้นตามมามากมายถึงขนาดที่ประชาชนเกิดความเบื่อหน่ายจนกระทั่งลุกขึ้นมาเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมืองโดยการแก้ไขรัฐธรรมนูญใน พ.ศ. 2540

ความล้มเหลวดังกล่าวทำให้ประเทศต้องปรับตัวขนานใหญ่เช่นต้องมีการปฏิรูปการเมืองเพื่อเปลี่ยนวิธีการบริหารประเทศให้เป็นประชาธิปไตยและมีธรรมาภิบาล (Good Governance) มากขึ้นโดยการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ต้องมีการปฏิรูปการศึกษาโดยจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อย 12 ปีเพื่อให้ประชาชนได้เรียนรู้ทันโลกและต้องมีการฟื้นฟูเศรษฐกิจจัดระบบสวัสดิการรองรับคนที่ตกงานไปจากธุรกิจอุตสาหกรรมในเมืองจำนวนมากเช่นการจัดให้มีกองทุนหมู่บ้านพักหนี้เกษตรกรและหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าหรือโครงการ “30 บาทรักษาได้ทุกโรค” เป็นต้น

การปฏิรูปในด้านต่างๆที่กล่าวมาทำให้หน่วยงานภาครัฐต้องมีการกิจกรรมเพิ่มมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นในด้านการจัดสวัสดิการให้คนว่างงานจำนวนมากการฟื้นฟูเศรษฐกิจตลอดจนการจัดการศึกษาให้คนทั้งประเทศได้รู้ทันโลก ฯลฯ แต่ในขณะเดียวกันรัฐกลับจะต้องมีกำลังคนและงบประมาณที่น้อยลง ทั้งนี้ เพราะสภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำผนวกกับกระแสเศรษฐกิจเสรีและกระแสประชาธิปไตยที่เน้นให้รัฐต้องจำกัดบทบาทขนาดและการใช้ทรัพยากรนอกจากนี้ภายใต้กระแสประชาธิปไตย และธรรมาภิบาลรัฐบาลก็ไม่สามารถที่จะดำเนินการต่างๆได้ตามชอบใจได้เหมือนในสมัยก่อนๆการดำเนินโครงการต่างๆ เช่น สร้างเขื่อนสร้างโรงไฟฟ้าหรือวางท่อก๊าซฯลฯจะต้องดำเนินการอย่างโปร่งใสต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง

ระบบราชการ 4.0

ในการพลิกโฉม (Transform) ภาครัฐหรือระบบราชการให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ และรองรับโมเดลการพัฒนาประเทศไทย 4.0 โดยยึดหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน (Better governance, happier citizens) อันจะทำให้ระบบราชการสามารถเป็นที่ไว้วางใจและเป็นที่ยอมรับของประชาชนได้อย่างแท้จริงนั้น จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการทำงานใหม่ กล่าวคือ

1. เปิดกว้าง และเชื่อมโยงกัน (Open & Connected Government) โดยต้องมีความเปิดเผย โปร่งใสในการทำงาน บุคคลภายนอกสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของทางราชการหรือมีการแบ่งปันข้อมูลซึ่งกันและกัน และสามารถเข้ามาตรวจสอบการทำงานได้ตลอดจนเปิดกว้างให้กลไกหรือภาคส่วนอื่น ๆ เช่น ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วม และโอนถ่ายภารกิจที่ภาครัฐไม่ควรดำเนินการเองออกไปให้แก่ภาคส่วนอื่น ๆ เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการแทน โดยการจัดระเบียบความสัมพันธ์ในเชิงโครงสร้างให้สอดคล้องกับการทำงานในแนวระนาบ ในลักษณะของเครือข่ายมากกว่าตามสายการบังคับบัญชาในแนวตั้งขณะเดียวกันก็ยังคงเชื่อมโยงการทำงานภายในภาครัฐด้วยกันเองให้มีเอกภาพและสอดคล้องประสานกัน ไม่ว่าจะเป็นราชการบริหารส่วนกลางส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น

2. ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (Citizen-centric government) โดยต้องทำงานในเชิงรุก และมองไปข้างหน้า ตั้งคำถามกับตนเองเสมอว่า ประชาชนจะได้อะไร มุ่งเน้นแก้ไข ปัญหาความต้องการ และตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยไม่ต้องรอให้ประชาชนเข้ามาติดต่อขอรับบริการหรือร้องขอความช่วยเหลือจากทางราชการ (proactive public services) รวมทั้งใช้ประโยชน์จากข้อมูลของทางราชการ (big government data) และระบบดิจิทัลสมัยใหม่ในการจัดบริการสาธารณะที่ตรงกับความต้องการของประชาชน (personalized หรือ tailored services) พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกโดยมีการเชื่อมโยงกันเองของทางราชการเพื่อให้บริการต่าง ๆ สามารถเสร็จสิ้นในจุดเดียว ประชาชนสามารถเรียกใช้บริการของทางราชการได้ตลอดเวลาตามความต้องการของตนและผ่านการติดต่อได้หลายช่องทางผสมผสานกันไม่ว่าจะมาติดต่อด้วยตนเองอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์โซเชียลมีเดีย หรือแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์มือถือ

3. มีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัย (Smart & high performance government) โดยต้องทำงานอย่างเตรียมการณ้ไวล่วงหน้า มีการวิเคราะห์ความเสี่ยงสร้างนวัตกรรมหรือความคิดริเริ่ม และประยุกต์องค์ความรู้ในแบบสหสาขาวิชาเข้ามาใช้ในการตอบโต้กับโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน เพื่อสร้างคุณค่า มีความยืดหยุ่นและความสามารถในการตอบสนองกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างทันเวลา ตลอดจนเป็นองค์กรที่มีขีดสมรรถนะสูงและปรับตัวเข้าสู่สภาพความเป็นสำนักงานสมัยใหม่ รวมทั้งทำให้ข้าราชการมีความผู้พันต่อการปฏิบัติราชการและปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเหมาะสมกับบทบาทของตน (ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.ทศพร ศิริสัมพันธ์, (2560, หน้า 4)

แนวคิดและทฤษฎีระบบราชการ

จุมพล นิมพานิช, (2558, หน้า 45-46). ระบบราชการในประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากแนวคิดทฤษฎีระบบราชการของ Max Weber ในแง่ของหลักการถือเป็นทฤษฎีที่ยึดหลักเหตุผลซึ่งตามทัศนะของ Vincent Osrom เห็นว่าทฤษฎีดังกล่าว มีความเหมาะสมหรือมีความสอดคล้องกับ “ทฤษฎี” หรือ “แนวทางการบริหารรัฐกิจแบบดั้งเดิม” หรือ “แบบประเพณีนิยม” ทั้งในแง่ของรูปแบบและวิธีการ 3 อย่างไรก็ดี Weber เห็นว่าแนวทางที่จะให้อำนาจปกครองดำเนินไปด้วยดี จำเป็นต้องมีกลไกทางการบริหารมาสนองเจตนารมณ์ที่ Weber เรียกกลไกดังกล่าวว่า “กลไกทางการบริหาร” กล่าวอีกนัยหนึ่ง Weber เห็นว่าผู้นำหรือนักบริหารจะบริหารงานให้มีประสิทธิภาพได้น่าจะขึ้นอยู่กับคนที่ผู้ใต้บังคับบัญชายินยอมที่จะปฏิบัติตามขณะเดียวกันจะต้องมีระบบบริหารมาจัดการให้คำสั่งมีผลบังคับใช้และเพื่อที่จะขยายแนวความคิดเกี่ยวกับการยินยอมปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าว Weber ได้แบ่งอำนาจการปกครองหรือการบริหารออกเป็น 3 รูปแบบ คือ รูปแบบที่หนึ่ง ได้แก่

การปกครองหรือการครอบงำ รูปแบบที่สอง ได้แก่ การปกครองหรือการครอบงำโดยใช้ “บารมี” และรูปแบบที่สาม ได้แก่ การปกครองหรือการครอบงำโดยยึดกฎหมายและการมีเหตุผล

Weber เห็นว่ารูปแบบการใช้อำนาจการปกครองหรือการบริหารรูปแบบที่สามเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพที่สุดและเป็นที่มาของ “ทฤษฎีระบบราชการ” ที่มีหลักดังต่อไปนี้

1. มีการกำหนดอำนาจหน้าที่และวางอำนาจไว้ชัดเจนโดยมีกฎหมายตลอดจนระเบียบบริหารรองรับ
2. มีการบริหารที่ยึดกฎเกณฑ์ที่ได้มีการบัญญัติไว้อย่างเป็นทางการและมีการกำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษร
3. การไม่คำนึงถึงตัวบุคคล
4. มีลำดับชั้นการบังคับบัญชา
5. เพื่อตอบสนองการที่ข้าราชการมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่
6. ระบบราชการมีลักษณะถาวร
7. ระบบราชการมีแนวโน้มที่จะปกปิดในความรู้และเจตนาของตนไว้เป็นความลับ

จะเห็นได้ว่า นโยบายกระจายอำนาจจะมีผลกระทบอย่างมากต่อสถานภาพของสถาบันราชการ ทำให้เกิดประเด็นคำถามที่สำคัญประการหนึ่งว่าสถาบันราชการไทยจะยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นภายใต้นโยบายดังกล่าวเพียงใดหากสถาบันราชการไม่มีความเต็มใจจะรับการเปลี่ยนแปลงไม่เต็มใจที่จะถ่ายโอนอำนาจการบริหารต่างๆ ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็จะทำให้เกิดปัญหาต่อการดำเนินนโยบายกระจายอำนาจในทางปฏิบัติอย่างแน่นอนเนื่องจากระบบราชการมีขนาดใหญ่ที่สุดได้ฝังรากลึกและกระจายอยู่ทั่วไปทั้งระบบของการบริหารการปกครองนอกจากนี้การดำเนินการตามนโยบายกระจายอำนาจนั้น ในระยะแรกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังจำเป็นต้องอาศัยสถาบันราชการเป็นพี่เลี้ยงไปอีกระยะหนึ่งเพื่อให้การถ่ายโอนอำนาจเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพไม่หยุดชะงักและประหยัดังประมาณ

ตระกูล มีชัย (2554, หน้า 12-14) กล่าวได้ว่า แนวทางการปฏิรูประบบราชการในสมัยใหม่ ยังคงไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนักหากแต่เปลี่ยนแปลงวิธีการหรือจุดมุ่งหมายที่ต่างไปจากเดิม แม้ว่าพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดินและพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวงทบวงกรม จะเกิดขึ้นมาก็เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารขององค์กรภาครัฐแต่เนื่องด้วยการเปลี่ยนแปลงการบริหารดังกล่าวยังเอื้อประโยชน์ ให้คนจำนวนไม่มากนักหรือแม้กระทั่งการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เข้ามามีบทบาทตรวจสอบฝ่ายบริหารแต่อำนาจดังกล่าวก็ยังขาดประสิทธิภาพในองค์กรตรวจสอบเพราะการคอร์รัปชันของนักการเมืองและข้าราชการบางส่วนยังคงมีวิธีการที่แยบยลอยู่อย่างนั้นถึงอย่างไรก็ตามการปฏิรูประบบราชการก็นับว่าเป็นอีกขั้นหนึ่งที่พยายามพัฒนาประเทศ

ไปสู่ความสมัยในการเมืองการปกครองของประเทศไทยซึ่งหากจะให้ได้ผลจริงๆก็ต้องใช้มาตรการ และส่งเสริมเรื่องการบริหารเชิงคุณธรรมและจริยธรรมให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิรูประบอบราชการของประเทศไทย

การปฏิรูปประเทศไทยได้มีแนวคิดที่หลากหลายรวมทั้งกฎหมายระเบียบกฏกติกาบ้านเมือง ระบุไว้ชัดเจนหากข้าราชการทั้งฝ่ายการเมืองและข้าราชการประจำเอาใจใส่และต้องการตอบสนอง ต่อความต้องการของประชาชนก็ไม่มีอะไรจะยากเกินกว่าที่ประชาชนจะมองข้าราชการไทย ในมุมมองใหม่ที่จะขอเสนอแนะในบางประเด็นที่คิดว่าน่าจะนำไปปรับใช้ในการบริหารราชการแผ่นดิน อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

1. การปฏิรูปประเทศไทยได้เริ่มมาตั้งในยุคนายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรีซึ่งผ่านไปสิบกว่าปี ในปัจจุบันการปฏิรูปยังคงมุงมั่นที่ยกระดับความพึงพอใจต่อประชาชนให้ได้หากมองในจุดจะเห็นได้ว่า สิบกว่าปีที่ผ่านมากมาความเปลี่ยนแปลงในระบบราชการไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมาก แต่ไม่มากเท่ากับที่ประชาชนคาดหวังหรือที่ตั้งใจไว้พฤติกรรมกรรมการบริหารแบบเก่าๆยังคงมีอยู่การไม่เคารพ ประชาชนก็ยังมีอยู่การฉ้อราษฎร์บังหลวงก็ยังมีอยู่การใช้อำนาจในทางที่มีขอบก็ยังมี การแบ่งชนชั้น การใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ของตนก็ยังมีอยู่รวมทั้งเจ้าพ่อเจ้าแม่ที่มีอิทธิพลในจังหวัดก็ไม่อาจคลาย เป็นต้นดังนั้นหากจะปฏิรูประบอบราชการไทยจะต้องจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนให้ได้ไม่ใช่มองแต่ระบบการบริหารเพียงเดียว

2. การปฏิรูประบอบราชการจะต้องมุ่งส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในระบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง รวมทั้งให้การศึกษาแก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและการมีส่วนร่วมในการเข้าไปตรวจสอบและควบคุม การดำเนินกิจกรรมของภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งนี้จะเห็นได้ว่าในระดับพื้นที่ ในท้องถิ่นทั้งหลายชาวบ้านแถบไม่มีสิทธิ์มีเสียงในการเสนอความคิดเห็นได้เพราะการเกรงกลัวถึงอิทธิพล ในท้องถิ่นนั้นเพราะระบบของคุณธรรมจริยธรรมของระบบข้าราชการไทยมีปัญหาปริมาณที่อยากจะแก้ไข แม้หากประชาชนจะเข้าไปร่วมกันตรวจสอบสักโครงการหนึ่งก็จะมองว่าเป็นตัวสร้างปัญหา ในการพัฒนาท้องถิ่นต่างๆที่โครงการนั้นอาจเกิดการคอร์รัปชันก็ได้ดังนั้นหากมองในจุดนี้ควรที่สร้างระบบ คุณธรรมจริยธรรมและความมีเหตุมีผลแก่บรรดาผู้นำการบริหารทั้งให้เกิดการยอมรับฟังเสียงประชาชน อย่างแท้จริงหรือมุ่งพัฒนาศักยภาพภาวะผู้นำให้เกิดอย่างมีความรับผิดชอบให้มากกว่านี้

3. ระบบโครงสร้างการบริหารของระบบราชการไทยเป็นโครงสร้างที่ใหญ่มหัศจรรย์ ทำให้เกิด การทำงานที่ล่าช้าพร้อมบุคลากรทางราชการก็มีมากแต่ผลสรุปว่าไม่เพียงพอแก่การปฏิบัติหน้าที่ ที่เป็นอย่างนั้นอาจจะต้องเปรียบเทียบระหว่างชนบทกับในตัวเมืองใหญ่ๆอย่างเช่นในสถาบันทางการศึกษา

โรงพยาบาลตำบล สถานีตำรวจ และอื่นๆ ในเมืองใหญ่อาจมองว่าพื้นที่น้อยแต่ประชาชนมาก จะต้องให้ความสำคัญในสถานที่ที่มีประชาชนมากในขณะที่ชนบทบางพื้นที่เช่นในโรงเรียนมีครูเพียง 2 - 3 คน ในขณะที่เด็กนักเรียนมีมากและในขณะเดียวกันนักศึกษาที่จบใหม่ก็ยังตกงานอยู่เหมือนเดิม แล้วทำไมถึงยังไม่ปัญหาอยู่อีกอย่างนี้เรียกว่าการบริหารที่ไม่สมดุลดังนั้นการปรับโครงสร้างจะต้องมองภาพรวมทั้งหมดที่สามารถแก้ปัญหาหรือปฏิรูประบบราชการแบบเชื่อมโยงกันระหว่างกระทรวง กับกระทรวงก็ได้

4. การปฏิรูประบบราชการกระทรวงกรมต่างๆที่ยุบทั้งย้ายทั้งเกิดใหม่เพื่อที่กระจายขยายงานบริหาร ให้ประชาชนได้มากแนวคิดอย่างนี้มีประสิทธิภาพแล้วหรืออย่างเช่นการกำหนดให้กระทรวงกีฬา และการท่องเที่ยวไปอยู่ด้วยกันนั้น เป็นการปฏิรูปที่ไม่ตรงกับปัญหาที่และความต้องการพัฒนาอย่างแท้จริงจะเห็นว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวหลักใหญ่อยู่ที่วัฒนธรรมประเพณีและธรรมชาติ เช่น วัดพระแก้ว วัดอรุณวัดโพธิ์ ซึ่งสามารถทำเงินให้กับประเทศปีละหลายแสนล้านบาทในขณะที่การกีฬา เหนงประมาณไปมากเท่าไรก็ยังไม่มีความถึงศักยภาพของนักกีฬาไทยโดยเฉพาะฟุตบอลไทยที่ล้มเหลวอย่างมาก ซึ่งแท้จริงการปฏิรูปโครงสร้างดังกล่าวจะต้องมองถึงความสอดคล้องและเชื่อมโยงระหว่างกัน เช่น ให้นำการท่องเที่ยวไปไว้กับกระทรวงวัฒนธรรมซึ่งสามารถส่งเสริมวัฒนธรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ดีมากกว่านี้

5. การปฏิรูปตัวข้าราชการไทยซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาประเทศซึ่งในปัจจุบัน นอกจากจะเห็นเส้นสายการเข้าไปทำงานในองค์กรรัฐที่มีญาติพี่น้องเป็นผู้บริหารหรือการใช้เงินซื้อตำแหน่ง หรืออย่างอื่นที่ได้มาซึ่งตำแหน่งโดยยังมีอยู่ในปัจจุบันหากปล่อยให้เป็นอย่างนั้นการปฏิรูประบบราชการก็ไปไม่ถึงไหนรังแต่จะถอยหลังเข้าคลองไปเหมือนเดิมดังนั้นการสร้างกระบวนการตรวจและวัดคุณสมบัติของข้าราชการไทยจะนำวิธีการของการรับคนเข้าทำงานอย่างภาคเอกชนมาช่วยในการบรรจุคนเข้าทำงาน และจะต้องยกระดับให้ศักยภาพของพนักงานให้ทัดเทียมกับพนักงานในภาคเอกชนซึ่งจะเป็น ดังนั้นได้ก็โดยอาศัยความมีภาวะผู้นำและความรับผิดชอบต่อสังคม

6. การปฏิรูประบบความประพฤติของข้าราชการไทยในส่วนของภาพลักษณ์ที่เสียหายในทัศนคติของประชาชนส่วนใหญ่มองตัวข้าราชการไม่ค่อยดีนักเพราะการถือยศถือศักดิ์และความเป็นคนที่มี ความรู้มากกว่า จึงเป็นข้อได้เปรียบเทียบอย่างมากในดำเนินชีวิตหากมองในแง่หนึ่งก็คือหากข้าราชการ ข้าราชการผิดกฎจรรยาจรดอาจจะมีแต่ก็ไม่ปรับหรือไม่ลงโทษเพราะมีบัตรข้าราชการชั้นโน้นชั้นนี้ แต่สำหรับชาวบ้านจะหลีกเลี่ยงได้ยากนอกจากสถาบันตำรวจเองก็มีภาพลักษณ์ที่ติดลบอย่างมาก ในทัศนคติของชาวบ้านเพราะการกลั่นแกล้งชาวบ้านมาทุกยุคทุกสมัยรวมทั้งการกดขี่การรีดไถเงิน ชาวบ้านทำให้ภาพลักษณ์ของตำรวจเสียหายอย่างมากดังนั้นการปฏิรูประบบราชการอะไรก็แล้วแต่

หากไม่ปฏิรูปภาพลักษณ์ของตำรวจซึ่งเป็นข้าราชการอย่างหนึ่งก็เท่ากับว่าชาวบ้านยังเดือดร้อนอยู่เหมือนเดิม

บทสรุป

แนวคิดการปฏิรูประบบราชการในประเทศไทยเป็นปัญหาที่หนักอย่างมาก เพราะการสะสมไว้ซึ่งปัญหามากมายในระบบการบริหารราชการแบบเก่าทำให้การปฏิรูปทำได้ลำบาก ซึ่งทาง กพร. ได้สรุปว่า ระบบราชการไทยขาดระบบข้อมูลสนับสนุนขาดบูรณาการระหว่างหน่วยงานการกระจายอำนาจการตัดสินใจไปในระดับต่างๆ ไม่เหมาะสม การขาดอุดมการณ์ของชาติที่กำหนดกรอบเป้าหมายระยะยาว การแทรกแซงจากผู้มีอิทธิพล และการเมืองการที่ราชการยังหวงอำนาจอยู่การขาดกลไกการรับฟังประชาชนที่ดีพอ และยังมีเหตุผลหลายประการที่ประชาชนยังรอคอยการปฏิรูปประเทศไทยอย่างจริงจังจากผู้มีส่วนรับผิดชอบ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการบัญญัติกฎหมายไว้หลายฉบับที่เกี่ยวกับการบริหารหนึ่งในนั้นก็คือ หลักธรรมาภิบาล ที่มุ่งเน้นไปที่ประโยชน์สุขของประชาชนเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐมีประสิทธิภาพ และเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐไม่มีขั้นตอนในการปฏิบัติงานเกินความจำเป็นมีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อสถานการณ์ประชาชนได้รับความอำนวยความสะดวก และได้รับการตอบสนองต่อความต้องการและมีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอหากข้าราชการทั้งหลาย สามารถทำได้อย่างที่กล่าวมาก็เชื่อแน่ว่าการปฏิรูประบบราชการไทยก็น่าจะได้รับความชื่นชมจากประชาชนทั้งประเทศเป็นแน่แท้

สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิรูประบบราชการของประเทศไทยนอกจากมองไปที่ตัวระบบราชการแล้วยังมองไปที่ตัวผู้บริหารที่มีอิทธิพลครอบงำ ซึ่งสามารถชี้้นำการประพฤติปฏิบัติงานราชการของข้าราชการทั้งหลายให้เป็นไปตามความคาดหวังของประชาชนได้เป็นที่สุด นอกจากการบริหารงานในสมัยใหม่จะต้องส่งเสริมสร้างแรงกระตุ้นให้ตัวข้าราชการมีคุณธรรมจริยธรรม สำหรับการบริหารงานมากยิ่งขึ้นก็เพื่อความสงบสุขความเรียบร้อยในบ้านเมือง ภาพลักษณ์ของข้าราชการในสายตาประชาชนก็จะดีตามไปด้วย

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, (2546). **แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย.** (พ.ศ. 2546 – พ.ศ. 2550). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- จุมพล หนิมพานิช. (2548). **การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ : หลักการแนวคิดและกรณีตัวอย่างของไทย.** นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

- ตระกุล มีชัย, (2554) การกระจายอำนาจในประเทศไทย : ความก้าวหน้าและข้อพิจารณา. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการสถาบัน. (ปีที่3 เล่มที่2) กรุงเทพฯ : วารสารสถาบันวิจัยพินลธรรม
- ป๋นรล มลลกุล ณ อยุธยล. (2546). ได้ว้เครลห้การพัฒนาระบบราชการไทยการพัฒนองค้การและการสร้างองค้การที่เรียนรู้. แหล่งที่มา : <http://www.kpi.ac.th/wiki/index.php/> [25 กุมภาพันธ์ 2559].
- ศลสตรลจลรย้พิเศษ ดร.ทศพร ศลรลสม้พน้ช้, (2560.) ระบบราชการ 4.0 ก้บการสร้างน้วัตกรรมและความเป็นผู้ประกอบการภลคร้ฐ. (พลมพ์คร้ั้งที่ 1) กรุงเทพฯ : ส้าน้กพลมพ์ บรลษ้ทว้ช้้นพรลน้ท แอนด์ มล้เดย.
- ส้าน้กงาน ก.พ. (2560). ประเทศไทยในบรลบทไทยแลนด้ 4.0 ภายได้รัฐธรรมนูญแห่งราชอณลจ้กรไทย พุทธศักรลช 2560. กรุงเทพฯ : ส้าน้กงานคณลกรรมการช้ารลชการพลเรยอน.

ระบบอุปถัมภ์ในบริบทสังคมไทย

Patronage system in the context of thai society

ณภัทร เรืองบุรพ * วิจิตรา ศรีสอน **

บทคัดย่อ

ระบบอุปถัมภ์เป็นรูปแบบความสัมพันธ์ที่ฝังรากลึกในสังคมไทยอันเป็นผลจากความเหลื่อมล้ำทางความคิด ค่านิยม และอำนาจ เพื่อให้เกิดการอำนวยความสะดวกซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคภายในกลุ่มหรือองค์กร ระบบอุปถัมภ์เป็นตัวเชื่อมโยงในการสร้างอำนาจและเป็นช่องทางในการแสวงหาผลประโยชน์ของคนในกลุ่ม และในระบบอุปถัมภ์สิ่งที่เข้ามามีบทบาทสำคัญคือ เงินทอง

คำสำคัญ : ระบบอุปถัมภ์, สังคมไทย

Abstract

Patronage system is a form of relationship that is deeply rooted in Thai society as a result of the disparity of ideas, values and power in order to facilitate mutual benefit, resulting in inequality within a group or organization. The patronage system is a link in creating power. and is a channel for seeking the benefits of people in the group and in the patronage system, what comes to play an important role is money to trust. In terms of power, prestige, which led to the acts or acts that are leading to a political.

Keywords : Patronage System , Thai Society

* Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

** College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

บทนำ

ระบบอุปถัมภ์เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์เริ่มต้นจากการแบ่งชนชั้นวรรณะจนถึงปัจจุบัน เป็นหนึ่งในวัฒนธรรมที่อยู่คู่สังคมไทยมาช้านาน มีอิทธิพลทั้งต่อการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ การเลือกตั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมระบบอุปถัมภ์ในแวดวงราชการ รัฐวิสาหกิจ จึงส่งผลกับความเชื่อ ค่านิยม พฤติกรรมของคนไทย ซึ่งการรวมกลุ่มโดยระบบอุปถัมภ์จะขาดเสถียรภาพ ขาดความมั่นคงยืนยาวถาวร เป็นความผูกพันที่อยู่บนพื้นฐานของความพึงพอใจของตนเอง บุคคล และลูกน้อง ความสัมพันธ์ของคนเปลี่ยนไปได้เรื่อยๆ เน้นในเรื่องการแบ่งปัน แลกผลประโยชน์ซึ่งกัน เพราะฉะนั้นหากนำระบบอุปถัมภ์มาใช้ในองค์กรจะทำให้ไม่มีเสถียรภาพ และไม่มีความก้าวหน้าขาดคนมีความรู้ความสามารถ (พิเชษฐ ฐ นคร, 2561)

ระบบอุปถัมภ์

ระบบอุปถัมภ์ เกิดจากความเหลื่อมล้ำของมนุษย์ในแง่ของทรัพย์สิน สถานะ และอำนาจที่เรียกว่า ผู้อุปถัมภ์ จะเป็นผู้ที่อยู่ในฐานะเอื้ออำนวยประโยชน์ได้ทั้งในทางอำนาจทางการเมือง ตำแหน่งหน้าที่ราชการ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สถานะทางสังคม และสำหรับบางกรณีผู้อุปถัมภ์คือบุคคลที่เป็นที่เคารพนับถือในคุณความดี สามารถให้ความรู้สึกที่ดีกับ ผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์ มีลักษณะคล้ายเป็นผู้นำทาง จิตวิญญาณ ส่วนผู้ใต้อุปถัมภ์ คือ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ต้องอาศัยผู้อุปถัมภ์เพื่อผลประโยชน์ดังกล่าว รวมทั้งส่วนที่เป็นบวกในทางจิตใจเป็นทั้งที่พึ่งในทางวัตถุและในทางจิตใจ ในกรณีของสังคมไทยนั้นผู้อุปถัมภ์จะต้องมีบารมี ซึ่งความหมายได้แก่ การเป็นที่ยอมรับว่ามีลักษณะเป็นผู้นำ สามารถอุปถัมภ์ผู้ตามได้ ขณะเดียวกันผู้ตามก็หวังพึ่งผู้อุปถัมภ์ทั้งผลประโยชน์ต่าง ๆ ดังกล่าวมารวมทั้งกรณีทางจิตใจด้วย การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์ได้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในเรื่อง ของอำนาจภายในองค์กร (ในกลุ่ม) และความสัมพันธ์ในเรื่องอำนาจจะสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เสมอภาคกันภายในองค์กร

อิทธิพลของความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ขยายขอบเขตกว้างไกลกว่าที่จะจำกัดอยู่เฉพาะในชุมชนหรือชนบทเท่านั้น ระบบอุปถัมภ์ยังมีความสำคัญในการช่วยเชื่อมโยงโครงสร้างอำนาจระหว่างชนบทและเมือง และเป็นคู่ทางของการแสวงหาผลประโยชน์ในสังคมไทยที่เล่นความสัมพันธ์แบบเครือญาติและระบบอุปถัมภ์ ถูกเสริมต่อด้วยการเน้นค่านิยมการบริโภคนิยม

และระบบเงินตรา ภายใต้สังคมแบบสมัยใหม่ ทำให้ความสัมพันธ์แบบระบบอุปถัมภ์ และการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กลายเป็นแกนกลางสำคัญ ในกลไกการเมืองประชาธิปไตย และเป็นผลมาจากการแบ่งชนชั้นในระบบศักดินาของไทยในอดีต ทำให้เกิดระบบอุปถัมภ์ซึ่งฝังรากลึกลงในสังคมไทยอันมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของไทย เป็นที่มาของวัฒนธรรมของคนไทยทำให้คนไทยยึดระบบอาวุโส มีความเกรงใจกัน นับถือคนมีอำนาจและไม่มีอุดมการณ์

เครือข่ายของระบบอุปถัมภ์ได้กลายมาเป็นวิธีการที่พรรคการเมืองใช้ในการหาคะแนนเสียงในชนบท และความสัมพันธ์ในรูปแบบอุปถัมภ์ยังคงมีอยู่และมีบทบาทอย่างมาก ในปัจจุบัน โดยเฉพาะทางด้านการหาคะแนนเสียงเองในระบบการเลือกตั้งของไทย ที่มีการใช้เงินเข้ามามีบทบาทต่อความสำเร็จที่ได้รับชัยชนะจากการเลือกตั้ง นักธุรกิจ หรือบุคคลจากกลุ่มต่าง ๆ สนใจจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากขึ้น ผู้อุปถัมภ์ที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น ที่มีบทบาทในการนำชาวบ้านได้เปลี่ยนบทบาทไปเป็นผู้กำหนด หรือผู้ผลักดันต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงจากชาวบ้านแก่นักการเมืองอีกทอดหนึ่งก็ได้ ซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มบทบาททางการเมือง การขึ้นนำทางการเมืองของหัวคะแนน ซึ่งเป็นภาพลักษณ์หนึ่งของผู้อุปถัมภ์ในปัจจุบัน

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการให้คำจำกัดความของระบบอุปถัมภ์คือ “เป็นการแสดงออกซึ่งผลประโยชน์แบบเจ้านาย ลูกน้อง” หมายถึงโครงสร้างสังคม ผลประโยชน์ทั้งหลายถูกแสดงออกผ่านสายสัมพันธ์ส่วนบุคคลในแนวดิ่ง ระหว่างบุคคลผู้มีฐานะและอำนาจสูงกว่า กับบุคคลผู้มีฐานะและอำนาจต่ำกว่า หรือเรียกว่าความสัมพันธ์ระหว่างเจ้านายและลูกน้อง ภายใต้ความสัมพันธ์นี้ผู้ที่ เป็นเจ้านาย หรือผู้อุปถัมภ์จะคอยทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือ และปกป้องคุ้มครองลูกน้องหรือผู้ที่ อยู่ในความอุปถัมภ์ ในขณะที่เดียวกัน ผู้ที่เป็นลูกน้องหรือผู้ที่อยู่ภายใต้ความอุปถัมภ์ก็จะยอมรับนับถือ เคารพ และเชื่อฟังคำสั่งของเจ้านายโดยทั่วไปการรวมกลุ่มของคนไทยขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ส่วนตัวมากกว่าหลักการจัดตั้งที่อิงผลประโยชน์และหรืออุดมการณ์ร่วมกัน ความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มโดยเฉพาะระหว่างสมาชิกกับกลุ่มผู้นำเป็นที่ขาดเสียไม่ได้ เป็นไปในเชิงแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกันอยู่แต่ผลประโยชน์จะมีบทบาทภายหลังจากที่กลุ่มเกิดขึ้นแล้ว ไทยมีวัฒนธรรมทางสังคมที่ยึดตัวบุคคลอ้างอิงบุคคลมากกว่าหลักการหรือผลประโยชน์ โครงสร้างของสังคมไทยถูกผูกเข้าด้วย ความสัมพันธ์ส่วนตัวจากญาติพี่น้อง เพื่อน ผู้ร่วมงาน คนรู้จักหรือ

บุคคลอื่น ๆ ที่มีโอกาสมาพบปะกัน จนก่อให้เกิดความรู้สึกที่ใกล้ชิดและความรู้สึกไว้วางใจซึ่งกันและกันนำไปสู่การที่บุคคลทั้งสองฝ่ายหรือมากกว่า สามารถร่วมมือกันทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกันได้ เป็นการแสดงออกให้เห็นถึงความเป็นเพื่อนหรือพวกพ้องเดียวกัน ย่อมให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งการช่วยเหลือที่ตั้งอยู่บนหลักการหรือขัดต่อหลักการก็ตามเพราะคนไทยให้ความสำคัญการเป็นเพื่อนมากกว่าหลักการ(ลิขิต ธีรเวคิน, 2550)

วิวัฒนาการของระบบอุปถัมภ์ จากอดีตถึงปัจจุบัน

ตั้งแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ระบบอุปถัมภ์เริ่มฝังรากลึกโดยการแบ่งชนชั้นทางสังคมอย่างชัดเจน จนทำให้เกิดระบบอุปถัมภ์ ซึ่งเป็นมรดกตกทอดมาจากระบบศักดินา โดยโครงสร้างระบบศักดินาแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ

1. กลุ่มนายคือเจ้านาย เป็นสถานภาพโดยกำเนิด มีตำแหน่งลดหลั่นลงไปเรื่อยๆ และขุนนางคือ คนที่ถวายตัวรับใช้ แล้วให้ยศฐาบรรดาศักดิ์ บรรจุสูงขึ้นไปเรื่อยๆ การพาไปถวายตัวกับกษัตริย์จนทำให้เกิดระบบอุปถัมภ์

2. กลุ่มไพร่คือไพร่หลวง ชาวไทยทั่วไปที่ถูกเกณฑ์แรงงาน 6 เดือน โดยเข้าเดือนออกเดือน ไม่มีค่าตอบแทนให้ ทำงานโครงสร้างและไพร่สม คือ ไพร่หลวงที่ได้ถวายตัวกับเจ้านาย หรือฝากตัวกับขุนนางเพื่อรับการอุปถัมภ์ ความสัมพันธ์เป็นเชิงแลกเปลี่ยน เพราะต่างฝ่ายต่างได้ประโยชน์ซึ่งกัน และกัน ความสัมพันธ์เชิงแนวตั้ง ผู้อุปถัมภ์อยู่เหนือกว่า และผู้รับการอุปถัมภ์อาจอุปถัมภ์คนอื่นต่อไปได้ในลักษณะเกื้อกูล ซึ่งมองในเชิงสังคม ผู้รับอุปถัมภ์ในระดับเดียวกันอาจไม่รักใคร่ปรองดองกัน เพราะแย่งกันเอาใจเจ้านาย แล้วเมื่อผู้อุปถัมภ์เสียชีวิตลง ผู้รับการอุปถัมภ์อาจอยู่ด้วยกัน หรือแยกกันออกไปก็ได้ เช่นเดียวกับพรรคการเมืองไทยที่ผู้นำต้องมีบารมีเป็นความผูกพันต่อผู้อุปถัมภ์รายใหญ่เพียงรายเดียวไม่ยอมรับในระดับแกนกลางพื้นฐานและไพร่ส่วยคือการส่งสิ่งของหรือเงินหรือแม้แต่แรงงานไปแทนในกรณีที่ไพร่หลวงไม่สะดวกเดินทางไปทำงานได้เพราะหนทางไกลการเดินทาง ไม่สะดวก

3.1 ระบบศักดินามีผลต่อพฤติกรรมของคนไทยคือ ทำให้เกิดระบบอุปถัมภ์ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยน คือ

3.1.1 ผู้อุปถัมภ์ให้แก่ไพร่

1. ยกเว้นแรงงาน
2. การปกป้องคุ้มครอง
3. ความสะดวกสบาย
4. มีโอกาสเปลี่ยนสถานภาพทางการเมือง

3.1.2 ไพร่ให้แก่ผู้อุปถัมภ์

1. ความจงรักภักดี
2. ให้แรงงาน
3. ให้ทรัพยากรต่างๆ
4. เสริมศักดิ์ศรี บารมี เป็นกำลังพล

ดังนั้นโครงสร้างระบบอุปถัมภ์จึงส่งผลกระทบต่อความเชื่อ ค่านิยม พฤติกรรมของคนไทย ซึ่งการรวมกลุ่มโดยระบบอุปถัมภ์จะขาดเสถียรภาพ ขาดความมั่นคงยืนยาวถาวร เป็นความผูกพันที่อยู่บนพื้นฐานของความพึงพอใจของตนเอง บุคคล และลูกน้อง ความสัมพันธ์ของคนเปลี่ยนไปได้เรื่อยๆ เน้นในเรื่องการแบ่งปันแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน เพราะฉะนั้นหากนำระบบอุปถัมภ์มาใช้ในองค์กรจะทำให้ไม่มีเสถียรภาพและไม่มีความก้าวหน้าขาดคนมีความรู้ความสามารถ

3.2 ปัจจัยที่ทำให้เกิดระบบอุปถัมภ์ คือ

3.2.1 ชาวบ้านขาดแคลนวัตถุดิบปัจจัยในการดำรงชีวิต

3.2.2 ชาวบ้านขาดสถานะทางสังคม ต้องพึ่งพาผู้อุปถัมภ์ในการวิ่งเต้นติดต่อกับราชการเข้ารับการรักษาพยาบาล ฯลฯ

3.2.3 ชาวบ้านรู้สึกขาดอำนาจที่จะแก้ไขปัญหาของตนเองและท้องถิ่น เช่น การขาดไฟฟ้า น้ำประปา ถนน ศาลา วัด ราคาพืชผลตกต่ำ ต้องพึ่งพาผู้อุปถัมภ์หรือคนกลางติดต่อกับราชการหรือพรรคการเมืองเพื่อเข้ามาแก้ไขปัญหาจนเกิดเป็น “วัฒนธรรมพึ่งพา” การเข้ามาทำผู้ผู้มีอำนาจมีบารมี

ระบบอุปถัมภ์ในปัจจุบัน เป็นระบบการคัดเลือกบุคคลเข้าทำงานโดยใช้เหตุผลทางการเมืองหรือความสัมพันธ์ส่วนตัวเป็นหลักสำคัญ โดยไม่คำนึงถึงความรู้ความสามารถและความเหมาะสม

เป็นประการสำคัญ ระบบอุปถัมภ์ทำให้ระบบอื่นตามมาและมีชื่อเรียกอื่น ๆ อีก เช่น ระบบญาตินิยม หรือระบบพวกพ้อง ระบบเส้นสาย ระบบเน่าหนอนซอนไซ ระบบคนพิเศษ สิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดระบบอุปถัมภ์ 1. การสืบสายโลหิต บุตรชายคนโตจะได้สืบทอดตำแหน่งของบิดาต้นกำเนิดมาจากประเทศจีน 2. การชอบพอเป็นพิเศษ แต่งตั้งผู้ใกล้ชิดหรือคนโปรดปรานเป็นพิเศษให้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ 3. การแลกเปลี่ยน ใช้สิ่งของหรือทรัพย์สินมีค่ามาแลกเปลี่ยนกับตำแหน่ง

3.3 ระบบอุปถัมภ์ไทยแบ่งตามโครงสร้างสังคมได้ 4 แบบ

3.3.1 ระบบอุปถัมภ์ในหมู่ญาติ นับว่าเป็นระบบที่เก่าแก่มากระบบหนึ่งในสังคมไทย ตามวัฒนธรรมความสัมพันธ์ระหว่างญาติอาวุโส (พี่ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย) กับญาติผู้น้อง (น้อง ลูก หลาน เหลน) เป็นความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์อย่างชัดเจน และน่าจะเป็นระบบที่คงทนถาวรที่สุดด้วย

3.3.2 ระบบอุปถัมภ์ในหมู่มิตรสหาย ความเป็นเพื่อนในสังคมไทยเพื่อนผู้ได้รับความอุปถัมภ์ทางด้านวัตถุก็จะตอบแทนด้วยความจงรักภักดี การรู้จักบุญคุณ คอยป้องกันเพื่อนผู้ให้ความอุปถัมภ์ด้วยวิธีการต่างๆ ตามสติปัญญา และความสามารถที่ตนมีอยู่ การตอบแทนบุญคุณบางครั้งก็แสดงออกด้วยการนำสิ่งเล็กๆ น้อยๆ มาให้ในโอกาสอันควร

3.3.3 ระบบอุปถัมภ์ในองค์กรต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็นของรัฐหรือของเอกชนก็ตาม มักจะถูกมองในแง่ลบอยู่ตลอดเวลาว่า ระบบอุปถัมภ์ทำให้ระบบบริหารขาดประสิทธิภาพ เพราะถ้าใช้ระบบอุปถัมภ์มากเกินไปก็อาจจะทำให้เกิดความระส่ำระสาย เกิดการเสียขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงาน

3.3.4 ระบบอุปถัมภ์ระหว่างอาชีพ เป็นระบบอุปถัมภ์ที่น่าจะมีลักษณะคงทนน้อยกว่า แบบอื่นๆ ที่กล่าวมาแล้ว ผลของระบบอุปถัมภ์กับการบริหาร

3.3.5 การแทรกซึมของระบบอุปถัมภ์ ตัวอย่างเช่น การสอบเข้าเพื่อทำงานโดยใช้ระบบคุณธรรม ถูกครอบงำโดยจดหมาย โทรศัพท์ นามบัตรหรืออาจจะเป็นวาจา โดยขอให้กรรมการสอบให้ความอุปถัมภ์เป็นพิเศษแก่ผู้สมัครคนหนึ่งคนใดโดยเฉพาะ

3.3.6 การใช้ระบบอุปถัมภ์ในทางที่ถูกต้องย่อม ให้อำนวยผลดีต่อการบริหาร ตรงกันข้ามถ้าใช้เกินขอบเขตที่สมควร จะกระทบประสิทธิภาพของงาน

4. ข้อดีของระบบอุปถัมภ์

4.1 สามารถบริหารงานได้รวดเร็ว เนื่องจากไม่มีหลักกฎเกณฑ์มากผู้บริหารที่มีอำนาจสามารถสั่งการอะไรก็ได้

4.2 สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้สะดวก เนื่องจากกฎเกณฑ์ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร และไม่มี กฎระเบียบมาก ทำให้สามารถแก้ไขได้ถ้าเห็นว่ากฎระเบียบเดิมไม่สามารถใช้ได้ในปัจจุบัน

4.3 เกิดความขัดแย้งในองค์กรน้อย เนื่องจากส่วนใหญ่จะเป็นพวกเดียวกันหมดเป็นเพื่อน ญาติพี่น้องที่มาจากจังหวัดเดียวกันจบการศึกษาจากที่ เดียวกัน เป็นต้น จึงมีความคิด ความเห็นสอดคล้อง ไปในทิศทางเดียวกัน

4.4 เหมาะสมกับบางตำแหน่ง เนื่องจากบางตำแหน่งต้องอาศัยความไว้นื้อเชื่อใจเป็นหลัก เช่นตำแหน่งทางด้านการเงิน ตำแหน่งที่ต้องรักษาความลับขององค์กร เป็นต้น การใช้พรรคพวก ที่เชื่อใจและสนิทใจจะช่วยให้การทำงานมีความสะดวกรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

4.5 สอดคล้องกับการปกครองที่มีระบบพรรคการเมือง พรรคการเมืองใด ๆ ก็ตามหากไม่อาศัยระบบอุปถัมภ์ก็ยากที่จะไปถึงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูง เพราะในทุกประเทศพรรคการเมืองต่างก็ต้องการอำนาจรัฐเพื่อเข้ามาเป็นรัฐบาลแทบทั้งสิ้น

5. ข้อเสียของระบบอุปถัมภ์

5.1 ไม่มีหลักประกันว่าจะได้คนมีความรู้ความสามารถมาทำงานเนื่องจากการคัดเลือกคนยึดหลักความพึงพอใจมากกว่าการเลือกสรรผู้มีความรู้ความสามารถ

5.2 มุ่งรับใช้บุคคลมากกว่าหน่วยงาน มุ่งประจบประแจงผู้มีอำนาจมากกว่าคำนึง วัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรทำให้องค์กรไม่พัฒนา

5.3 ผู้ปฏิบัติงานขาดความมั่นคงและไม่มีหลักประกันเรื่องความก้าวหน้าในตำแหน่งเพราะ ไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่ชัดในการรับคนหรือการให้ออกทุกอย่างทำตามความพอใจส่วนตัวของผู้ปฏิบัติงาน ไม่ได้เป็นคนโปรดของผู้มีอำนาจอีกต่อไปตำแหน่งอาจถูกยกให้คนโปรดคนใหม่

5.4 การเมืองเข้ามาแทรกแซงได้ง่าย เพราะบุคคลจะเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องอาศัยผู้ช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เช่นการให้เงินช่วยเหลือการเป็นหัวคะแนนให้

5.5 องค์การพัฒนายาก ระบบอุปถัมภ์ไม่ได้คำนึงถึงพื้นฐานการทำงานและการศึกษาทำให้การพัฒนาเป็นไปได้ช้าและยาก

บทสรุป

ระบบอุปถัมภ์เป็นระบบหนึ่งที่มีความเป็นมาและพัฒนาการมาอย่างยาวนานร่วมกับสังคมไทยมาตั้งแต่เริ่มแรกโดยเป็นระบบความสัมพันธ์ของคน 2 ฝ่าย ซึ่งมีความไม่เท่าเทียมกัน ฝ่ายที่อยู่เหนือกว่า คือ มีทรัพยากรมากกว่าหรือสูงศักดิ์มีอำนาจมากกว่าจะอยู่ในฐานะอุปถัมภ์ ฝ่ายที่อยู่ต่ำกว่าคือ ผู้ที่มีทรัพยากรน้อยกว่าหรือมีอำนาจต่อยกกว่าจะเป็นผู้ใต้อุปถัมภ์ ต่างฝ่ายต่างมีการแสวงหาแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กันในลักษณะต่างตอบแทน ซึ่งขึ้นอยู่กับความสมัครใจของคนทั้ง 2 ความสัมพันธ์ลักษณะนี้ดำรงอยู่ได้ไม่ใช่เพียงเพราะต่างฝ่ายต่างได้ประโยชน์เท่านั้น แต่ต้องมีอุดมการณ์ที่ช่วยจรรโลงความสัมพันธ์อย่างนี้เอาไว้ ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทยเริ่มมีขึ้นในระบบสังคมและแพร่กระจายไปสู่ระบบการเมืองผ่านทางชนชั้นนำทางการเมืองและชนชั้นนำทางเศรษฐกิจ โดยเป็นการอุปถัมภ์ระหว่างชนชั้นนำทางการเมืองด้วยกัน หรือระหว่างชนชั้นนำทางเศรษฐกิจด้วยกัน แต่ในระยะหลังนี้จะเห็นได้ว่าการพัฒนาของระบบอุปถัมภ์ โดยเป็นการอุปถัมภ์ระหว่างกลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองกับชนชั้นนำทางเศรษฐกิจด้วย วิธีการที่ทำให้เกิดระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทย ดังนี้ 1. ค่านิยมผู้น้อย-ผู้ใหญ่ การฝากเนื้อฝากตัวทดแทนบุญคุณ 2. การยึดตัวบุคคล อาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว มากกว่าหลักคุณธรรม กฎหมาย 3. การถูกแทรกแซงโดยนักการเมือง 4. การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ ทั้งเงิน สิทธิพิเศษทางสังคม 5. ระเบียบกฎหมายมีช่องว่าง 6. การบังคับใช้กฎหมายไม่จริงจัง 7. ระบบบริหารงานบุคคลของข้าราชการไม่เป็นไปตามหลักคุณธรรม 8. ผู้บังคับบัญชาใช้ดุลพินิจตามอำเภอใจ

เอกสารอ้างอิง

พิเชษฐ ฌ นคร. ระบบ “อุปถัมภ์” ในสังคมไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<https://www.prachachat.net/columns/news-264642/>. [14 ธันวาคม 2561]

ลิขิต อีร์เวคิน. (2550). ความคิดเสรี. กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา.

สุกซ์ชา พันเลิศพาณิชย์. จากอดีตสู่ปัจจุบัน ; ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทยแก้ไขได้จริงหรือ

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.facebook.com/notes/nuri-nuri-bannan/>.

[25 พฤษภาคม 2557]

ปรีชา คุณินทร์พันธุ์. (2550). ระบบอุปถัมภ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุกซ์ชา พันเลิศพาณิชย์. ข้อดี—ข้อเสีย ระบบอุปถัมภ์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<https://www.facebook.com/notes/nuri-nuri-/>. [24 พฤษภาคม 2557]

ปัญหาและอุปสรรคในการร่วมป้องกันและปราบปรามการชุมนุมทางการเมืองปี พ.ศ. 2557
Problem and Obstacle in Preventive Participation and Suppression of Political
Protest, B.E. 2557

วัชรพงษ์ ทะลือ* วิจิตรา ศรีสอน**

บทคัดย่อ

ปัญหาและอุปสรรคในการร่วมป้องกันและปราบปรามการชุมนุมทางการเมืองปี พ.ศ. 2557 โดยประชาชนใช้สิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมในทางที่ไม่ถูกต้อง การรับทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นของประชาชน ดังนั้น ทุกภาคส่วนควรมีการการพูดคุย แลกเปลี่ยน หาข้อสรุปร่วมกัน ควรสร้างจิตสำนึกในการชุมนุมอย่างสันติให้เกิดขึ้นกับผู้นำ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและความสงบสุขของบ้านเมือง โดยควรอยู่บนพื้นฐานหลักสิทธิมนุษยชนและหลักสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายหรือระเบียบทางสังคม สำหรับการชุมนุมนั้นบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ การจำกัดเสรีภาพจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น การป้องกันและปราบปรามการชุมนุมทางการเมืองที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือความขัดแย้ง จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้ง ซึ่งสันติวิธีเป็นวิธีการจัดการกับความขัดแย้งวิธีหนึ่งที่ไม่ใช้ความรุนแรง ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เกี่ยวข้อง สันติวิธีเป็นความพยายามหนึ่งในการต่อต้านสงครามและความรุนแรง โดยมีความเชื่อว่ามนุษย์นั้นมีเหตุผล สามารถเข้าใจเห็นอกเห็นใจ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติ เจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการชุมนุมทางการเมืองควรเรียนรู้ รับรู้และเข้าใจเจตนาของกลุ่มผู้ชุมนุม เพื่อไม่ให้เกิดการเผชิญหน้าเปลี่ยนเป็นการใช้ความรุนแรง มีการประสานระหว่งการส่งเสริมกับการป้องกัน และสร้างบรรยากาศที่ไม่ก่อให้เกิดการขยายตัวไปสู่ความรุนแรง

* Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

** College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

คำสำคัญ : การชุมนุมทางการเมือง , สิทธิเสรีภาพ , สันติวิธี

ABSTRACT

The problem and obstacle of protection and suppression of political demonstration in B.E. 2557 with the misuse of right and freedom made by people is their acknowledgement of the fact of circumstances. Therefore, every section needs to together discuss, deliberate and deduce. The consciousness in peaceful demonstration needs to be created in the leaders in order to benefit community at large and create peacefulness. This action must be based on human right and political liberty or community regulations. People have the right to demonstrate peacefully without any weapon. There must be no limit of freedom, except for by virtue of law legislated in order to maintain national security, public safety and peacefulness or good moral of people, or to protect right and liberty of people. The Protection and suppression of political demonstration that shall not lead to loss and conflict requires an implement that can manage conflicts. Peaceful means are the way to handle conflict without violence an loss of related people. The peaceful means are also the way to withstand war and violence. This method believes that human is a reasonable and caring living thing. They can peacefully live with other people. The officials or other stakeholders of the protection and suppression of political demonstration should learn, perceive and comprehend the intention of demonstrators. This is to avoid a confrontation, which potentially leads to violence later. There should be integration between promotion, protection and creation of peaceful atmosphere in order to prevent violence.

Keywords: Political demonstration, right and liberty, peacefully means

บทนำ

เสรีภาพในการชุมนุม ถือเป็นสิทธิและเสรีภาพของประชาชนย่อมจะต้องได้รับการรับรองคุ้มครองเป็นสิทธิทางการเมืองประการหนึ่งของพลเมือง เป็นการกระทำที่แสดงออกโดยประชาชน

มิได้กระทำโดยผ่านตัวแทนของประชาชนตามหลักอำนาจอธิปไตย สิทธิประการนี้เริ่มจากกรณีที่ประชาชนหรือกลุ่มบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้รับผลกระทบจากการใช้อำนาจรัฐ อันเป็นอำนาจซึ่งประชาชนให้ความไว้วางใจในฐานะที่เป็นตัวแทนของประชาชน แต่ประชาชนกลับได้รับผลกระทบจากการใช้อำนาจนั้นเสียเอง ทำให้ประชาชนต้องการเรียกร้องอำนาจนั้นกลับคืนมาเป็นของตนเอง แต่การที่ประชาชนคนหนึ่งคนใดจะไปเรียกร้องสิ่งต่าง ๆ ตามความต้องการของตนเองนั้นย่อมไม่มีผลหรือได้รับความสนใจจากผู้ใช้อำนาจรัฐ สิ่งเหล่านี้เองทำให้ประชาชนต้องรวมกลุ่มกัน เพื่อแสดงออกโดยการไปชุมนุมเพื่อเรียกร้องสิ่งต่าง ๆ ตามที่ประชาชนต้องการ ประกอบกับมาตรา 44 ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (ราชกิจจานุเบกษา, 2560, หน้า 12) ซึ่งได้ระบุไว้ว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เสรีภาพในการชุมนุมถือเป็นหลักพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยแต่ละประเทศที่ยึดถือแนวคิดเสรีประชาธิปไตย ต่างก็ได้ยอมรับให้การชุมนุมให้เป็นเสรีภาพประการหนึ่งในระบบกฎหมายของตน ซึ่งอาจมีการรับรองอยู่ในรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ หรือกฎหมายอื่นๆ รวมทั้งในกฎหมายระหว่างประเทศที่สำคัญหลายฉบับก็ได้รับรองถึงเสรีภาพในการชุมนุมไว้อย่างชัดเจน ว่าเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการเคารพ อย่างไรก็ตามเสรีภาพในการชุมนุมก็ย่อมมีขอบเขตและข้อจำกัดเช่นเดียวกับเสรีภาพด้านอื่นๆ ซึ่งต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนและผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวมควบคู่ไปพร้อมกัน ดังนั้น ถึงแม้ว่าการชุมนุมทางการเมืองเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของสังคมประชาธิปไตย แต่การเข้าร่วมทำที่และพฤติกรรมของกลุ่มที่ชุมนุมก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความชอบธรรม ของการชุมนุม ซึ่งการแสดงท่าที วาจา และการกระทำที่รุนแรง ก้าวร้าว มีการใช้วาจาหยาบคาย ยั่วยุ กระตุ้นให้เกิดอารมณ์ที่รุนแรงเช่นนั้น จึงเป็นอีกเงื่อนไขที่บั่นทอนความชอบธรรมของผู้ชุมนุม กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ยิ่งผู้ชุมนุมแสดงความก้าวร้าวรุนแรงก็จะกลายเป็นการชุมนุมที่ไม่สงบตามหลักประชาธิปไตย (สราวุธ สุทธพันธ์, 2545, หน้า 3) การแก้ไขความขัดแย้งในสังคมไทย จะต้องอาศัยวิธีการหรือแนวทางที่หลากหลายมาเป็นเครื่องมือผสมผสาน ต้องใช้วิธีการผ่อนปรนเข้าหากันหรือการประนีประนอมค่อยเป็นค่อยไป การหลอมรวมแนวความคิดของแต่ละกลุ่ม รวมทั้งการขอความร่วมมือ ความเห็นพ้องต้องกันในการจัดปัญหาความขัดแย้ง โดยเฉพาะรัฐซึ่งเป็นกลไกสำคัญต้องให้ความยุติธรรมเสมอภาคในสังคมแก่ทุกกลุ่ม และที่สำคัญต้องจัดสรรผลประโยชน์หรือการกระจายทรัพยากรอย่างทั่วถึง จึงจะทำให้ความขัดแย้งในสังคมปรากฏน้อยที่สุด ภารกิจของทหารมหาดเล็ก

รักษาพระองค์ มีหน้าที่หลักในการรักษาความสงบภายใน ป้องกันและปราบปรามการก่อความไม่สงบ ระวังป้องกันสถานที่ตั้ง และบุคคลสำคัญในพื้นที่รับผิดชอบ ซึ่งเน้นการป้องกันและปราบปรามการกระทำอันจะก่อให้เกิดความรุนแรงขึ้นในสังคม ดังนั้นการปฏิบัติหน้าที่ของทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ ในการปฏิบัติต่อผู้ชุมนุมทางการเมืองด้วยสันติวิธี จึงเป็นการปฏิบัติงานที่ต้องใช้การจัดการกับอารมณ์ตนเอง ใช้ความอดทน อดกลั้น ปรับทรศนะ มองผู้ชุมนุมเป็นผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนมิใช่ผู้กระทำความผิด หากประชาชนเหล่านั้นยังมิได้กระทำการเดือดร้อนต่อสาธารณะ การศึกษาร่วมป้องกันและปราบปรามการชุมนุมทางการเมืองในครั้งนี้ จะทำให้ทราบถึงข้อมูลสำคัญและเป็นประโยชน์ เพื่อใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ป้องกันและปราบปรามการชุมนุมทางการเมืองหรือการชุมนุมในลักษณะอื่น ๆ ทั้งด้านกฎหมายและระเบียบปฏิบัติ ด้านการใช้หลักสันติวิธี ด้านการตระหนักในหน้าที่ปฏิบัติงาน และด้านการวางแผนและการตัดสินใจ

สิทธิมนุษยชน

แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้นเชื่อว่าคนเราเกิดมามีเกียรติ มีคุณค่า และมีความเป็นมนุษย์เหมือนกัน ทุกข์สุข หัวเราะและร้องไห้เป็นเหมือนกัน โดยไม่แบ่งแยกว่าจะยากดีมีจนหรืออ้วนผอมดำขาว คนทุกคนจึงควรที่จะได้รับสิทธิและเสรีภาพพื้นฐานอย่างเสมอภาคกันในฐานะที่เป็นมนุษย์ เพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่สมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และได้รับโอกาสในการพัฒนาตัวเองอย่างเต็มศักยภาพของตน สิ่งที่เป็นขั้นพื้นฐานต่อการอยู่รอดและพัฒนาตัวเองคือสิทธิของมนุษยชน มีปัจจัยสี่ ใช้ชีวิตอย่างเสรีและมั่นคงปลอดภัย มีส่วนร่วมทางการเมือง มีเสรีภาพในการพูด แสดงความคิดเห็น หรือชุมนุมโดยสันติ มีเสรีภาพในการนับถือศาสนา มีเสรีภาพในการประกอบอาชีพ มีเวลาพักผ่อนอย่างเพียงพอ ไม่ถูกรบกวนหรือทำร้ายร่างกาย ไม่ถูกจับกุมคุมขังโดยพลการ ไม่ถูกเลือกปฏิบัติ หรือดูหมิ่นเหยียดหยาม ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเสมอภาค ได้เรียนหนังสือและรับรู้ข่าวสารต่างๆ เข้าถึงบริการสาธารณะ และได้รับสวัสดิการสังคมจากสิทธิต่างๆ พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 3 ได้ให้ความหมายของ “สิทธิมนุษยชน” ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับ การรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม สิทธิมนุษยชนมีพัฒนาการมาจากความพยายามของมนุษย์ ที่จะให้ศักดิ์ศรีของมนุษย์ชนได้รับ การเคารพ และจากการต่อสู้เพื่อเสรีภาพและความเสมอภาคที่เกิดขึ้นในดินแดนต่าง ๆ ทั่วโลก สิทธิมนุษยชน คือ สิทธิเสรีภาพที่จำเป็นขั้น

พื้นฐานที่คนทุกคนพึงได้รับอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม ในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะมีความแตกต่างกันทางเชื้อชาติ ชาติกำเนิด ศาสนา วัฒนธรรม ภาษา วิถีชีวิต เพศ รูปลักษณ์ภายนอก อายุ และสติปัญญา หรือมีความไม่เท่าเทียมกันในฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมมากนักน้อยเพียงใดก็ตาม (แม็ส อนุวัตรอุดม, 2551, หน้า 33) ลักษณะเฉพาะของสิทธิมนุษยชนที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน คือ เป็นสิทธิที่ติดตัวมากับมนุษย์ เป็นสิทธิที่เป็นสากล เป็นสิทธิที่ไม่อาจถ่ายโอนให้แก่กันได้ และเป็นสิทธิที่ไม่ถูกแยกออกจากกัน (วไล ฌ ป้อมเพชร, 2545, หน้า 45)

เสรีภาพในการชุมนุม

สิทธิและเสรีภาพนั้น ประกอบด้วยคำสองคำ คือ คำว่า สิทธิ และคำว่า เสรีภาพ สิทธิ หมายถึง ประโยชน์ในทางใดทางหนึ่ง ทั้งที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ และที่เป็นนามธรรม ถ้ากฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายสูงสุดคือ รัฐธรรมนูญคุ้มครองและรับรองสิทธิใด ก็จะทำให้เกิดหน้าที่แก่รัฐ หน่วยงานของรัฐและ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะต้องเคารพสิทธินั้น ๆ เสรีภาพ หมายถึง ความมีอิสระที่จะกระทำการหรืองดเว้นกระทำการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เมื่อรัฐธรรมนูญคุ้มครองเสรีภาพใดก็จะก่อให้เกิดหน้าที่แก่รัฐ หน่วยงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะต้องไม่ละเมิดเสรีภาพนั้น สำหรับสิทธิในการชุมนุมในประเทศไทยสามารถดำเนินการ โดยอ้างตามมาตรา 44 ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งได้ระบุไว้ว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น (ไชยันต์ ไชยพร, 2553, หน้า 96) การมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมในที่สาธารณะ จะช่วยรักษาสถานการณ์ของการชุมนุมหรือการประท้วงของฝ่ายต่าง ๆ ให้ดำเนินไปได้โดยไม่เกิดการนองเลือด นั่นคือสามารถรักษาประชาธิปไตยโดยให้ประชาชนสามารถชุมนุมประท้วงได้อย่างต่อเนื่อง ส่วนเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบเป็นเสรีภาพที่ประกอบด้วยเสรีภาพอื่นๆ คือ เสรีภาพในการแสดงออก เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการเดินทาง เสรีภาพในการพิมพ์ เสรีภาพในการเลือกตั้ง สำหรับประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในการชุมนุมสาธารณะประชาชนทุกคนมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น หรือตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลที่ตนเลือกเข้าไปหรือแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้ ดังนั้นในรัฐประชาธิปไตยจึงให้สิทธิเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ แต่เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบของประชาชน ต้องพิจารณาถึงความมั่นคงของชาติ ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ความสะดวกของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ และสิทธิของ

บุคคลอื่น ทั้งนี้ก็เพื่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น นั่นคือการชุมนุมสาธารณะจะต้องไม่กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนคนอื่นที่ไม่ได้ชุมนุมสาธารณะหรือเดินขบวน

กฎหมายที่ใช้ในการควบคุมการชุมนุม

กฎหมายที่ทำให้การรับรองและคุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุมทางการเมืองหรือชุมนุมสาธารณะของไทย ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยมาตรา 44 ได้บัญญัติว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น (ราชกิจจานุเบกษา, 2560, หน้า 12) พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. 2493 เป็นการกำหนดให้ผู้ที่ใช้เครื่องขยายเสียงที่ใช้งานด้วยไฟฟ้าต้องขออนุญาตต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อควบคุมมิให้มีการใช้เครื่องขยายเสียงส่งเสียงดังรบกวนความสงบสุขของบุคคลอื่น ดังนั้น ถ้าบุคคลใดฝ่าฝืนไม่ขออนุญาตจากเจ้าพนักงานตำรวจ และเจ้าพนักงานท้องถิ่นก็อาจจะถูกดำเนินการตามกฎหมายได้ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ซึ่งห้ามมิให้ผู้ใดเดินแถว เดินเป็นขบวนแห่หรือเดินเป็นขบวนใด ๆ ในลักษณะที่เป็นการกีดขวางการจราจร เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานจราจร และห้ามมิให้ผู้ใดกระทำด้วยประการใด ๆ บนทางเท้าหรือทางใด ๆ ซึ่งจัดไว้สำหรับคนเดินเท้าในลักษณะที่เป็นการกีดขวางผู้อื่นโดยไม่มีเหตุอันสมควร เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากเจ้าพนักงานจราจรต่อเมื่อมีเหตุอันจำเป็นและเป็นการชั่วคราว พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 โดยบัญญัติเป็นเงื่อนไขว่าการโฆษณาด้วยการปิด ติ่ง หรือโปสเตอร์ ประการหรือใบปลิวในที่สาธารณะ จะกระทำต่อเมื่อได้รับหนังสืออนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือพนักงานเจ้าหน้าที่และต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่กำหนดในหนังสืออนุญาต พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. 2535 โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ห้ามมิให้มีการติดตั้ง แขว่น วาง หรือกอง สิ่งใดในเขตทางหลวงในลักษณะที่เป็นการกีดขวางหรืออาจเป็นอันตรายแก่ยานพาหนะ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากผู้อำนวยการทางหลวงหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย รวมถึงห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการปิดกั้นทางหลวงหรือการกระทำด้วยประการใด ๆ บนทางหลวงในลักษณะที่อาจเกิดอันตรายหรือเสียหายแก่พาหนะหรือบุคคล ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 116 และมาตรา 212 เป็นบทบัญญัติที่ตราขึ้นเพื่อใช้บังคับกับบุคคลที่มีเจตนาร้ายโดยกระทำการอันมุ่งหมายที่จะเกิดอันตรายแก่ความมั่นคงหรือเกิดความวุ่นวายขึ้นในบ้านเมือง และมี

พฤติการณ์ในประการที่จะขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน จึงกำหนดให้เป็นการกระทำที่มีความผิดทางอาญา และระวางโทษไว้ในอัตราที่สูง โดยบุคคลที่กระทำผิดในกรณีดังกล่าวนี้ อาจจะเป็นบุคคลที่ร่วมอยู่ในการชุมนุมสาธารณะหรือชุมนุมทางการเมืองด้วยหรือไม่ก็ได้ พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ผู้มีอำนาจประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน ฎหมายให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหารที่จะดำเนินการเมื่อมีสถานการณ์ฉุกเฉินเกิดขึ้น โดยสั่งการให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือน หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีเป็นผู้สั่งการ เว้นแต่ในกรณีที่ไม่อาจขอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีได้ทันเวลาที่ นายกรัฐมนตรีอาจประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินไปก่อนแล้ว ดำเนินการให้ได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีภายใน 3 วัน การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน อาจประกาศใช้บังคับทั่วราชอาณาจักร หรือในบางเขตท้องที่ที่บังคับตามระยะเวลาที่นายกรัฐมนตรีเป็นผู้กำหนด แต่ต้องไม่เกิน 3 เดือน นับแต่วันประกาศ ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องขยายระยะเวลาให้นายกรัฐมนตรี โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีมีอำนาจประกาศขยายระยะเวลาการใช้บังคับออกไปอีกเป็นคราว ๆ คราวละไม่เกิน 3 เดือน และหากเมื่อใดที่สถานการณ์ฉุกเฉินได้สิ้นสุดลงแล้ว หรือเมื่อคณะรัฐมนตรีไม่ได้ให้ความเห็นชอบ หรือเมื่อสิ้นสุดกำหนดเวลาตามประกาศก็ให้นายกรัฐมนตรี ประกาศยกเลิกประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินนั้นได้ พระราชบัญญัติรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 คณะรัฐมนตรีเป็นผู้มีอำนาจที่จะประกาศพื้นที่ โดยมีมติมอบหมายให้กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) เป็นผู้รับผิดชอบในการป้องกันปราบปราม ระงับ ยับยั้ง และแก้ไขหรือบรรเทาเหตุการณ์ที่กระทบต่อความมั่นคงภายในพื้นที่ พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2558, หน้า 1-5) มาตรา 4 เป็นการชุมนุมของบุคคลในที่สาธารณะเพื่อเรียกร้อง สนับสนุนคัดค้าน หรือแสดงความคิดเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยแสดงออกต่อประชาชนทั่วไป และบุคคลอื่นสามารถร่วมการชุมนุมนั้นได้ ไม่ว่าจะการชุมนุมนั้นจะมีการเดินขบวนหรือเคลื่อนย้ายด้วยหรือไม่ มาตรา 3 พระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ใช้บังคับแก่การชุมนุมเนื่องในงานพระราชพิธีและงานรัฐพิธี การชุมนุมเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาหรือกิจกรรมตามประเพณีหรือตามวัฒนธรรมแห่งท้องถิ่น การชุมนุมเพื่อจัดแสดงผลการสอบ กีฬา ส่งเสริมการท่องเที่ยว หรือกิจกรรมอื่นเพื่อประโยชน์ทางการค้าปกติของผู้จัดการชุมนุมนั้น การชุมนุมภายในสถานศึกษา การชุมนุมหรือการประชุมตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือการประชุมสัมมนาทางวิชาการของสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่มีวัตถุประสงค์ทางวิชาการ การชุมนุมสาธารณะในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึกและการชุมนุมสาธารณะที่จัดขึ้นเพื่อประโยชน์ในการหาเสียงเลือกตั้งในช่วงเวลาที่มีการเลือกตั้ง แต่ต้อง

ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น มาตรา 15 ผู้จัดการชุมนุมมีหน้าที่ดูแลและรับผิดชอบการชุมนุม สาธารณะให้เป็นไปโดยสงบและปราศจากอาวุธ ไม่ให้เกิดการขัดขวางเกินสมควรต่อประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ แจ้งให้ผู้ชุมนุมทราบถึงหน้าที่ของผู้ชุมนุมตามกฎหมาย และเงื่อนไขหรือคำสั่งของเจ้าพนักงาน ไม่ใช่เครื่องขยายเสียงด้วยกำลังไฟฟ้าที่มีขนาดหรือระดับเสียงตามที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติประกาศกำหนด มาตรา 16 ผู้ชุมนุมต้องไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ไม่พาดอาวุธ ดอกไม้เพลิง สิ่งเทียมอาวุธปืน ไม่บุกรุกหรือทำให้เสียหายแก่ทรัพย์สินของผู้อื่น ไม่ใช่กำลังประทุษร้ายหรือทำให้ผู้อื่นกลัวว่าจะเกิดอันตราย ไม่ขัดขวางหรือกระทำการใด ๆ อันเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุม พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 เมื่อเวลามีเหตุอันจำเป็นเพื่อรักษาความเรียบร้อย ปราศจากภัยซึ่งจะมีมาจากภายนอกหรือภายในราชอาณาจักรแล้ว จะได้มีประกาศพระบรมราชโองการให้ใช้กฎอัยการศึกทุกมาตราหรือในบางมาตราหรือข้อความส่วนใดส่วนหนึ่งของมาตรา ตลอดจนการกำหนดเงื่อนไขแห่งการใช้บทบัญญัตินั้นบังคับในส่วนหนึ่งส่วนใดของราชอาณาจักรหรือตลอดทั่วราชอาณาจักร และถ้าได้ประกาศใช้เมื่อใด หรือ ณ ที่ใด แล้ว บรรดาข้อความในพระราชบัญญัติหรือบทกฎหมายใด ๆ ซึ่งขัดกับความของกฎอัยการศึกที่ให้ใช้บังคับต้องระงับ และใช้บทบัญญัติของกฎอัยการศึกที่ให้ใช้บังคับนั้นแทน

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ข้อพิพาท คือ ข้อโต้แย้ง ความบาดหมาง ที่ก่อให้เกิดความแตกแยกที่นำไปสู่ปัญหาทางสังคม ข้อพิพาททางสังคม หมายถึง ข้อพิพาทที่เกิดจาก ปัญหาด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ครอบครัว พิธีกรรม สุขภาพ และ การศึกษา รวมทั้งข้อโต้แย้ง ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชน ทั้งที่ยังมิได้อยู่ในขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม และที่อยู่ในขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม (นพดล สุตินดิวิชญ์กุล, 2554, หน้า 131) การระงับข้อพิพาททางสังคมมีทั้งที่เป็นวิธีการทางกฎหมายซึ่งเป็นไปตามกระบวนการยุติธรรม วิธีการทางศาสนา การยึดถือและปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับของชุมชน การยอมรับข้อเท็จจริง การประนีประนอมยอมความ ความเชื่อ ศรัทธา การพิสูจน์หาข้อเท็จจริงประกอบไปด้วย เจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการ ศาล ราชทัณฑ์ ทนายความ บางกรณีอาจใช้ผู้นำท้องถิ่น หรือบุคคลที่คู่กรณีให้ความเคารพนับถือช่วยเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ย หรือตัดสินความในเบื้องต้น สำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 คือ พุดจาให้ปรองดองกัน พุดจาให้ตกลงกัน ทำให้เรียบร้อยเสมอกัน หรือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คือการที่คู่พิพาทตกลงยินยอมให้บุคคลที่สามซึ่งเป็นคนกลางที่มีความเป็นอิสระและความเป็นกลาง แต่ไม่มีอำนาจชี้ขาดข้อพิพาท (ปรัชญา อยู่ประเสริฐ, 2550, หน้า

125-135) เมื่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประสบผลสำเร็จ ก็จะทำให้คู่กรณีได้รับความพึงพอใจทั้งสองฝ่าย ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นก็จะหมดไป เป็นการรักษาสัมพันธภาพระหว่างคู่กรณีให้เกิดขึ้น และยังส่งผลให้รัฐประหยัดงบประมาณค่าใช้จ่ายในการจ้างข้าราชการในกระบวนการยุติธรรมเพิ่มขึ้น และสำคัญที่สุดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นการรักษาความสงบสุขให้เกิดขึ้นในสังคมได้อย่างแท้จริง (ฐิติพงศ์ อนุพงศ์พิพัฒน์, 2548, หน้า 56)

สันติวิธี

สันติวิธีเป็นวิธีการจัดการกับความขัดแย้งวิธีหนึ่ง โดยให้เหตุผลว่า การใช้สันติวิธีเป็นวิธีการที่น่าจะมีการสูญเสียน้อยที่สุด ทั้งระยะสั้นระยะยาว ทั้งรูปธรรมและนามธรรม ผิดกับการใช้ความรุนแรง (โคทม อารียา, 2549, หน้า 5) สันติวิธีเป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้ง เป็นวิธีเดียวที่สนใจเรื่องความรุนแรง นำกระบวนการประชาธิปไตยมาสู่การส่งเสริมสันติวิธีในชาติ และระหว่างชาติได้ (Boutros-Ghali อ้างถึงใน กัลยาณี ประสมศรี และคณะ, 2555, หน้า 16) สันติวิธีเป็นวิธีสนับสนุนกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกๆ กลุ่ม ฉะนั้น การที่ทำให้สังคมเกิดสันติสุขได้นั้น จำเป็นต้องดึงทุกคนในสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาหาทางออกร่วมกัน ไม่ใช่ผลักผู้มีส่วนได้ส่วนเสียออกไป (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2551, หน้า 32) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พิษณุโลก เขต 2 กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา (2551, หน้า 11) ได้กล่าวถึงหลักการของสันติวิธีว่า เป็นวิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรง เพื่อการแก้ปัญหาความขัดแย้งหรือวิธีการปฏิบัติที่ไม่รุนแรงในการดำเนินชีวิต เพื่อนำไปสู่ความยุติธรรมและความสงบสุข สันติวิธีไม่ใช่ความอ่อนแอหนีปัญหาหรือยอมถูกระงับ แต่เป็นวิธีเผชิญปัญหาความขัดแย้งด้วยสติปัญญา เพื่อเปลี่ยนความขัดแย้งที่ใช้ความรุนแรง ให้เป็นความขัดแย้งในลักษณะอื่นที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เกี่ยวข้อง อีกทั้งเป็นการนำไปสู่โอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้และระดมความคิด เพื่อเปลี่ยนสถานการณ์ในเชิงสร้างสรรค์ ดังนั้นการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งจึงควรเริ่มจากมาตรฐานความไว้วางใจด้วยการเปิดใจรับฟังมุมมองของอีกฝ่ายเกี่ยวกับข้อขัดแย้งและอาจปรับปรุงแก้ไขสถานการณ์โดยไม่ต้องรออีกฝ่ายร้องขอ เพื่อการนำไปสู่โอกาสพิจารณาข้อขัดแย้งบางส่วนรวมกัน รวมทั้งการลดพฤติกรรมเจตคติทางลบ สันติวิธี เป็นความพยายามหนึ่งในการต่อต้านสงครามและความรุนแรง สันติวิธีเชื่อว่ามนุษย์นั้นมีเหตุผล สามารถเข้าใจ เห็นอกเห็นใจ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติได้ ส่วนสงครามและการใช้ความรุนแรงนั้นเกิดจากความเข้าใจผิด ความเขลา ความกลัว และเชื่อว่าการเรียนรู้ที่เหมาะสมสามารถทำให้คนมีความเป็นมนุษย์ คือมีเหตุผลมีความเข้าใจอันดีและอยู่ร่วมกันอย่างสงบได้ (ศันสนีย์ จันทร์อานุกาพ, 2550, หน้า 78-79) การดำเนินการเกี่ยวกับการชุมนุมเรียกร้องและจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี

ต้องจัดทำแผนที่ความขัดแย้งเพื่อติดตามเตรียมแก้ไขปัญหาเชิงรุก รัฐบาลต้องมีนโยบายที่ชัดเจนในการแก้ไขปัญหา มีหลักการให้ทุกส่วนราชการยึดมั่นในการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี โดยให้ต่อสู้กันด้วยเหตุผล เจรจากันเพื่อความชอบธรรม ยอมรับกันได้ ควรมีการปรับปรุงทัศนคติ ผิกจิตใจให้เจ้าหน้าที่และบุคลากรผู้เผชิญหน้าอยู่กับปัญหาความขัดแย้งเพื่อพัฒนาทางวิชาการที่เหมาะสมในการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทั้งโดยเรียนรู้ทดลองปฏิบัติ พร้อมทั้งรับรู้และเข้าใจเจตนาของกลุ่มผู้ประท้วง เพื่อไม่ให้เกิดการเผชิญหน้าเปลี่ยนเป็นการใช้ความรุนแรง สันติวิธีเป็นทั้งเป้าหมายและวิธีการ สังคมไทยจำเป็นต้องเรียนรู้สันติวิธี เนื่องจากสันติวิธีจะทำให้คนอยู่กันได้ดีท่ามกลางความเห็นต่างกันโดยไม่ใช้ความรุนแรง เป็นพื้นฐานของความสามัคคีของคนในชาติ (คณะทำงานวิชาการสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2544, หน้า 106)

สรุป

ปัญหา อุปสรรค ที่มีต่อการร่วมป้องกันและปราบปรามการชุมนุมทางการเมืองปี พ.ศ. 2557 มีดังนี้

1. ประชาชนใช้สิทธิ และเสรีภาพในการชุมนุมในทางที่ไม่ถูกต้อง
2. การรับทราบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นของประชาชน ทำให้เกิดการเข้าใจผิด
3. พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของกลุ่มผู้ชุมนุม และการใช้อาวุธเสี่ยงต่อการเกิดความรุนแรง
4. การจับกุมผู้ต้องสงสัยในการกระทำความผิดต้องมีหลักฐานพยานที่ชัดเจน
5. ต้องมีการการพูดคุย แลกเปลี่ยน หาข้อสรุปร่วมกันของทุกฝ่าย เพื่อเกิดแนวคิดไปในทางเดียวกัน
6. สร้างจิตสำนึกในการชุมนุมอย่างสันติให้เกิดขึ้นกับผู้นำ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและความสงบสุขของบ้านเมือง

เอกสารอ้างอิง: References

- กัลยาณี ประสมศรี และคณะ. (2555). **ธรรมาภิบาลกับการบริหารจัดการน้ำชลประทานในมุมมองของผู้รับบริการ (พ.ศ.2555)**. กรุงเทพฯ : กลุ่มงานวิเคราะห์นโยบาย กองแผนงานกรมชลประทาน.
- เขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 2, สำนักงาน กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา. (2551). **คู่มือสภานักเรียน หลักการและแนวทางในการดำเนินงานสร้างความเข้มแข็งองค์กรสภานักเรียน**. พิษณุโลก : กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 2.

- โคทม อารียา. (2549). **บนถนนสายประชาธิปไตย**. กรุงเทพฯ : สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน.
- ไชยันต์ ไชยพร. (2553). **ข้อวิพากษ์ทฤษฎีการเมืองกระแสหลักของ คลิฟฟอร์ด เกียทซ์**. กรุงเทพฯ : Open books.
- ฐิติพงศ์ อนุพงศ์พิพัฒน์. (2548). **บทบาทของพนักงานสอบสวนสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดขอนแก่น ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นพดล สุตันตวิณชัยกุล. (2554). **การศึกษาความพร้อมด้านเทคโนโลยีของสถานศึกษาอาชีวศึกษาไทยเพื่อรองรับการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- บวรศักดิ์ อวรรณโณ. “หลักนิติธรรมกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย.” **วารสาร รพี'51** สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา (สิงหาคม 2551).
- ปรัชญา อยู่ประเสริฐ. (2550). **ขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท**. รวมบทความ การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท และความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง. กรุงเทพฯ : สำนักงานระงับข้อพิพาท.
- เมธัส อนุวัตรอุดม. (2551). **กระบวนการสันติภาพอาแจ๊ะห์ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย**. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- ราชกิจจานุเบกษา. **พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.2542**. เล่ม 116 ตอนที่ 118 ก วันที่ 25 พฤศจิกายน 2542.
- ราชกิจจานุเบกษา. **พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ.2493**. เล่ม 67 ตอนที่ 8 วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2493.
- ราชกิจจานุเบกษา. **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560**. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก วันที่ 6 เมษายน 2560
- เลขาธิการวุฒิสภา, สำนักงาน. (2558). **เจตนารมณ์ของร่าง...สภานิติบัญญัติแห่งชาติ**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา สำนักงานกฎหมาย.
- วไล ฌ ป้อมเพชร. (2545). **คณะกรรมการโครงการสิทธิมนุษยชนศึกษาในคณะกรรมการคาทอลิกเพื่อความยุติธรรมและสันติ**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- ศันสนีย์ จันทรอานุภาพ. (2550). **สันติวิธีมุมมองความหมายของเยาวชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้**. **วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น** 12(1) : 76-88.

สภาความมั่นคงแห่งชาติ, สำนักงาน คณะทำงานวิชาการ. (2544). **สันติวิถี : ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความมั่นคง**. กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ.

สรารุช สุธราพันธ์. (2545). **มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้เสรีภาพในการชุมนุมของประชาชน**. นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายมหาชน. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในยุคปัจจุบัน

People's Current Political Participation

สุภี นະที* สุริยะ ประกายสาธก **

บทคัดย่อ

การเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย หมายถึง ระบบการปกครองที่ประชาชนเป็นใหญ่ ดังนั้นการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยก็คือ รูปการปกครองที่ยึดถืออำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน โดยประชาชนทำหน้าที่ปกครองตนเองโดยตรง (Direct Democracy) แต่ในทางปฏิบัตินั้นไม่สามารถกระทำได้ จึงเกิดการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทน (Indirect Democracy or Representative Government) โดยประชาชนเลือกผู้แทนขึ้นทำหน้าที่แทนตนเอง แล้วผู้แทนเหล่านั้นก็ร่วมกันเลือกผู้นำรัฐบาล และกำหนดนโยบายบริหารประเทศต่อไป การปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจ ต้องมีคุณสมบัติที่เอื้อหรือสนับสนุนต่อหลักการประชาธิปไตย เช่น มีความสนใจกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมโดยการติดตาม ควบคุม ตรวจสอบการทำงานของรัฐอย่างจริงจัง การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) หมายถึง การกระทำใดๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นโดยความเต็มใจ ไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ไม่ว่าจะมีการจัดอย่างเป็นระเบียบหรือไม่ และไม่ว่าจะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราว หรือเกิดขึ้นต่อเนื่องกัน จะใช้วิธีการที่ถูกกฎหมายหรือไม่ เพื่อผลในการที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายของรัฐ หรือต่อการบริหารงานของรัฐ หรือต่อการเลือกผู้นำทางการเมือง หรือเพื่อกลุ่มการเมืองในการเลือกกำหนดบุคคลในรัฐบาล หรือกดดันรัฐบาลให้กระทำตามที่พลเมืองผู้นั้นหรือกลุ่มนั้นต้องการ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในยุคปัจจุบัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยได้มากขึ้นและง่ายขึ้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงสามารถกระทำได้

* Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

** College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

หลายรูปแบบ รูปแบบที่หลากหลายเหล่านี้ ได้ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกลไกหนึ่งที่ทำให้ประชาชนได้มีโอกาสสื่อสารกับรัฐมากยิ่งขึ้นและการได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน ทำให้การดำเนินนโยบายการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เปลี่ยนไปสู่การเป็นประเด็นสาธารณะ ที่ทุกคนทุกภาคส่วนต้องให้ความสำคัญและสนใจ ที่สำคัญการมีส่วนร่วมทางการเมืองทำให้เปลี่ยนความคิดว่าการเมืองเป็นเรื่องของนักการเมือง แต่การเมืองเป็นเรื่องของคน

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมทางการเมือง, ระบบประชาธิปไตย

Abstract:

Democracy is a system of government, where the citizens exercise the power by voting. Direct democracy grants sovereignty to the people and let them vote and rule on each issue. This however, can't be done in practice' therefore Democracy or Representative Government is preferred. In Indirect Democracy' citizens elect representatives from among themselves. The representatives will then form a governing body, such as legislature. A key element of democracy is the active political participation of the people in the follow up, control and auditing of the government's actions. Political participation is any voluntary act, successful or not, organized or disorganized, occasionally or consecutively, legally or illegally, which influences government policies or administration. Political participation may be exercised to select a political leader or political parties. to identify representatives for the government, or to pressure the government to do what the people or the group want.

People's current political participation: The constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 has granted the people to participate in politics much easier. Political Participation can be done in many ways. This helps the people to participate in Politics more. Political Participation is one of the channel that the people can communicate with the government and get support from the public. This will make the political, economical and social policies more attuned to the

public's interest. Most importantly, participation changes perspective regarding politics - it is not only for politicians, it is for everyone.

Keyword: Political Participatio; Democracy

บทนำ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการขับเคลื่อนระบอบประชาธิปไตยให้ไปสู่แก่นแท้ของระบอบการเมืองการปกครอง ที่เป็นของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน อย่างแท้จริง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยได้มากขึ้นและง่ายขึ้น โดยได้ปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองเริ่มตั้งแต่กระบวนการการเลือกตั้ง ที่มาและคุณสมบัติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและ สมาชิกวุฒิสภาหลักเกณฑ์ในการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย และการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และข้าราชการระดับสูงและเพิ่มหลักการให้กับการออกเสียงประชามติ โดยให้ผลของการออกเสียงประชามติเป็นการให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรีหรือให้มีผลเป็นข้อยุติได้ ซึ่งแต่เดิมผลของประชามติเป็นเพียงการให้คำปรึกษาเท่านั้น นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังเป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการทางการเมือง คือเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองประชาธิปไตย ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเครื่องมือชี้วัดพัฒนาการทางการเมืองในระบอบในระบอบประชาธิปไตย (นิตยา หิรัญประดิษฐ์, 2560, หน้า 1)

การมีส่วนร่วมของประชาชนในยุคปัจจุบันมีการใช้สื่อออนไลน์มาช่วยผลักดันการมีส่วนร่วมและการดำเนินงานทางการเมืองมากขึ้น เทคโนโลยีที่ก้าวหน้าทำให้คนไทยสามารถแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ และบอกเล่าความต้องการของตนเองต่อสาธารณะและผู้เกี่ยวข้องได้สะดวกรวดเร็วกว่าในอดีตมาก (ปวีณา หงส์สกุล, 2556, หน้า 1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่น่าสนใจประการหนึ่งที่ได้ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ที่นอกเหนือจากการให้ประชาชนให้อำนาจผ่านตัวแทนแล้ว ยังมุ่งให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ตามแนวคิดของ “การเมืองแนวใหม่” นั่นคือพยายามให้ประชาชนได้มีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ดังปรากฏในหมวดที่ 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มีอยู่ข้อหนึ่งที่กล่าวว่ารัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องกการจัดทำบริหารสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐของนักการเมืองและข้าราชการ การ

ต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบรวมทั้งการตัดสินใจทางการเมืองที่สำคัญ และเรื่องอื่นใดที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชน จึงนับเป็นเรื่องที่ดีในระบบประชาธิปไตย ที่รัฐธรรมนูญที่ถือเป็นกฎหมายสูงสุดในการบริหารประเทศ ได้ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนที่รัฐบาลต้องถือเป็นนโยบายที่จะต้องดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ (สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง, 2560, หน้า 11)

ความหมายของการมีส่วนร่วมและการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับที่อาจเป็นการเข้าร่วมแบบทางตรง หรือทางอ้อมในการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งก็ได้ โดยอาจจะเป็นปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนหรือองค์กรประชาชนได้อาสาเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เริ่มตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติ โดยมีความเข้าใจปัญหาของตนและตระหนักถึงสิทธิของตน การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในด้านจิตใจ และอารมณ์ความรู้สึกของบุคคลในสถานการณ์กลุ่มที่จะกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรค์ที่จะกระทำในสิ่งที่บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม และแบ่งความรับผิดชอบกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มทำให้เกิดการมีส่วนร่วม และการมีส่วนร่วมจะก่อให้เกิดความพอใจของสมาชิกและมีแรงใจที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จ ตลอดจนทำให้เขาได้รับการยอมรับมีความรับผิดชอบ และเกิดความนับถือตนเองมากขึ้น ซึ่งเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิก การมีส่วนร่วม จึงหมายถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งอาจเป็นการเข้าร่วมแบบทางตรง หรือทางอ้อมก็ได้ และยังเป็นวิธีการที่ผู้นำสามารถนำมาปรับใช้ในการจูงใจและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่สมาชิกเป็นกลยุทธ์ที่จะช่วยให้มีแรงจูงใจในการดำเนินงานมากขึ้น การเข้าไปมีส่วนร่วมยังทำให้เกิดทัศนคติต่อการดำเนินการดำเนินกิจกรรมดีขึ้น ส่งผลให้สมาชิกเกิดความพอใจ เกิดความผูกพันและมีแรงใจที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จ

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation) หมายถึง การกระทำใด ๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นโดยความเต็มใจ ไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ไม่ว่าจะมีการจัดอย่างเป็นระเบียบหรือไม่และไม่ว่าจะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องกัน จะใช้วิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ เพื่อผลในการที่จะอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายของรัฐ หรือต่อการบริหารงานของรัฐ หรือต่อการเลือกผู้นำทางการเมืองของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นไปในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติก็ตาม เพื่ออิทธิพลของกลุ่มการเมืองในการเลือกกำหนดบุคคลในวงการบริหารราชการ หรือกดดันรัฐบาลให้กระทำตามที่พลเมืองผู้นั้นหรือกลุ่มนั้นต้องการ ตลอดจนมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐทั้งในการเมือง การปกครองระดับท้องถิ่นแะระดับชาติ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีลักษณะที่

รวมกันสองประการ ได้แก่ (1) ต้องเป็นไปตามความสมัครใจและ (2) ต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้มีอำนาจ นอกจากนี้กิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองต้องเป็นไปตามที่ระบบการเมืองและกฎหมายกำหนดให้กระทำได้ หรืออาจใช้วิธีการที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายได้ (จุฬารัตน เต็มผล, 2561, หน้า 10 -13)

2.1 รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย

แนวความคิดของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย จำแนกเป็น 4 แนวคิด ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรง (Direct Democracy) ซึ่งการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ประชาชนหรือพลเมืองของรัฐจะทำหน้าที่เป็น “สภา” โดยทุกคนจะมีส่วนร่วมในการประชุมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ด้วยตัวเอง เพราะเชื่อว่า ประชาชนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์ในสังคม แต่ภายหลังเมื่อสมาชิกของสังคมเพิ่มจำนวนมากขึ้นและสังคมมีความซับซ้อนขึ้น การปกครองในระบบประชาธิปไตยโดยตรงจึงกลายเป็นเรื่องยากที่จะสามารถทำได้จริง เพราะประชาชนทุกคนไม่สามารถเข้ามาใช้อำนาจของตนเองได้ในทุกกิจกรรมของประเทศ ปัจจุบันมีการใช้ประชาธิปไตยทางตรงในเรื่องของการลงประชามติ (referendum) การเสนอร่างกฎหมายโดยประชาชน (initiative) การถอดถอนผู้แทนรายบุคคลหรือทั้งสภา (จุฬารัตน เต็มผล, 2561, หน้า 13)

2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน หรือประชาธิปไตยโดยอ้อม (Representative Democracy) การมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ คือ การที่ประชาชนได้ทำหน้าที่เลือกผู้แทนของตนเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนในรัฐสภา ผ่านระบบที่เรียกว่า “การเลือกตั้ง”

3. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) หรือที่เรียกว่า “ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม” ซึ่งเป็นการนำการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรงมาผสมผสานกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองมากยิ่งขึ้นโดยให้ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารในเรื่องสำคัญ ๆ ที่มีผลกระทบต่อชีวิตและวิถีชีวิตของประชาชนอำนาจในการตรวจสอบและควบคุมการทำงาน “ผู้แทน” ซึ่งก็คือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา แล้วแต่กรณี รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ “สถาบันการเมือง” ต่าง ๆ อาทิ ภาคประชาสังคม ภาคประชาชน องค์กรอิสระ

องค์กรตามรัฐธรรมนูญ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สื่อมวลชนสามารถทำหน้าที่ในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐได้อย่างเต็มที่ (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล, 2548, หน้า 66)

4. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลง (सानเสวนาหาทางออก) (Deliberative Democracy) เป็นประชาธิปไตยแบบถกแถลงที่เป็นกระบวนการสำคัญของประชาธิปไตยภาคพลเมือง ประชาธิปไตยชุมชน เป็นความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดจากข้อบกพร่องของประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เป็นรูปแบบสถาบันที่ตายตัว ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนที่มีความซับซ้อน และมีความแตกต่างหลากหลายได้ ทั้งนี้ หลักการประชาธิปไตยแบบถกแถลงไม่ได้เป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน เพราะระบอบประชาธิปไตยทั้งสองแบบสามารถอยู่คู่กันได้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลงจะช่วยแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ของระบบการเมืองแบบตัวแทน โดยการมีส่วนร่วมของภาคพลเมืองที่มีความสำนึกทางการเมือง (Active citizen) และมีจิตสาธารณะรวมหมู่ (Civic life) รูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ที่เห็นได้ชัด คือการที่ภาคประชาชนหรือภาคพลเมืองเข้าร่วมกันวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนถกแถลงกันเพื่อนำเสนอแนวคิดของตนในการสร้างนโยบายที่เหมาะสมสำหรับตนเอง หลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ คือ กระบวนการที่ให้ประชาชนทุกคน หรือภาคพลเมือง ได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนะและตอบสนองข้อเรียกร้องเพื่อให้ตัวแทนของตนหรือรัฐบาลนำไปปฏิบัติต่อ (จุฬารัตน เต็มผล, 2561, หน้า 15-16)

ในสภาพการณ์ของกระแสเรียกร้องให้มีการปรองดองแห่งชาติที่เกิดขึ้นดูเหมือนกระบวนการปรึกษาหารือ ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในทางการเมืองไทยเพิ่มขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการจัดให้มี “สุนทรียเสวนา” (dialogue) ตามรายงานการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการปรองดองของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาแนวทางการสร้างความปรองดองแห่งชาติ สภาผู้แทนราษฎร โดยคณะวิจัยจากสถาบันพระปกเกล้า ซึ่งมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อให้เกิดความเข้าใจ และเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ทั้งภายในกลุ่ม และระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ ในสังคม เพื่อปรับความสัมพันธ์ที่ขัดแย้งระหว่างกัน อันจะนำไปสู่การร่วมกันหาทางออกหรือแนวทางในการปรับโครงสร้างทางการเมือง และสังคมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และเป็นสาเหตุของปัญหาความขัดแย้งที่แต่ละฝ่ายให้การยอมรับนั่นเอง (สถาบันพระปกเกล้า, 2555, หน้า 17)

อย่างไรก็ตาม ในโลกสมัยใหม่ที่มีความซับซ้อนสูง ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือคงไม่อาจแทนที่ประชาธิปไตยแบบตัวแทนได้ เป็นแต่เพียงกระบวนการเสริมเพื่อลดจุดอ่อนของประชาธิปไตยแบบตัวแทนและตัดสินใจด้วยเสียงข้างมาก กระบวนการปรึกษาหารือในระบอบประชาธิปไตยจากการ

พูดคุย และถกเถียงกัน จะนำไปสู่การสร้างสัญญาประชาคมใหม่ทั้งต่อพลเมืองด้วยกัน และระหว่างพลเมืองกับผู้ที่เข้ามาเป็นรัฐบาล ซึ่งเป็นข้อตกลงระหว่างกันที่จะทำให้พลเมืองของรัฐนั้นสามารถร่วมกันจรรโลงสังคม และสร้างกฎระเบียบใหม่ที่เป็นธรรมในสังคมได้อย่างที่พวกเขาต้องการได้อย่างยั่งยืน

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

1. คุณภาพของการตัดสินใจดีขึ้น เนื่องจากกระบวนการปรึกษาหารือกับสาธารณชนจะช่วยสร้างความกระจ่างให้กับวัตถุประสงค์และความต้องการของโครงการหรือนโยบาย และบ่อยครั้งที่การมีส่วนร่วมของประชาชนนำมาสู่การพิจารณาทางเลือกใหม่ ๆ ที่น่าจะเป็นคำตอบที่มีประสิทธิผลที่สุดได้

2. ใช้ต้นทุนน้อยและลดความล่าช้าลง แม้ว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมจะต้องใช้เวลาและมีค่าใช้จ่ายมากกว่าการตัดสินใจฝ่ายเดียว แต่การตัดสินใจฝ่ายเดียวที่ไม่คำนึงถึงความต้องการแท้จริงของประชาชนนั้น อาจนำมาซึ่งการโต้แย้งคัดค้านหรือการฟ้องร้องกัน อันทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงในระยะยาว เกิดความล่าช้า และความล้มเหลวของโครงการได้ในที่สุด

3. การสร้างฉันทามติ การมีส่วนร่วมของประชาชนจะสร้างข้อตกลงและข้อผูกพันอย่างมั่นคงในระยะยาวระหว่างกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน ช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ลดข้อโต้แย้งทางการเมืองและช่วยให้เกิดความชอบธรรมต่อการตัดสินใจของรัฐบาล

4. การนำไปปฏิบัติง่ายขึ้น การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้ประชาชนมีความรู้สึกของการเป็นเจ้าของการตัดสินใจนั้น และทันทีที่การตัดสินใจได้เกิดขึ้น พวกเขาก็อยากเห็นมันเกิดผลในทางปฏิบัติ และยังอาจเข้ามาช่วยกันอย่างกระตือรือร้นอีกด้วย

5. การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าที่เลวร้ายที่สุด เพราะการเปิดโอกาสให้ฝ่ายต่าง ๆ เข้ามาแสดงความต้องการและข้อห่วงกังวลตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ จะช่วยลดโอกาสของการโต้แย้งและการแบ่งฝ่าย ที่จะป็นปัจจัยให้เกิดการเผชิญหน้าอย่างรุนแรงได้

6. การคงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม เนื่องจากกระบวนการตัดสินใจที่โปร่งใสและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม จะสร้างความน่าเชื่อถือต่อสาธารณชนและเกิดความชอบธรรมโดยเฉพาะเมื่อต้องมีการตัดสินใจในเรื่องที่มีการโต้แย้งกัน

7. การคาดการณ์ความห่วงกังวลและทัศนคติของสาธารณชน เพราะเมื่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้มาทำงานร่วมกับสาธารณชนในกระบวนการมีส่วนร่วม พวกเขาจะได้รับรู้ถึงความห่วง

กังวล และมุมมองของสาธารณชนต่อการทำงานขององค์กร ซึ่งจะทำให้เจ้าหน้าที่ที่สามารถคาดการณ์ ปฏิกริยาตอบสนองของสาธารณชนต่อกระบวนการและการตัดสินใจขององค์กรได้

8. การพัฒนาภาคประชาสังคม ประโยชน์อย่างหนึ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ ทำให้ประชาชนมีความรู้ทั้งในส่วนของเนื้อหาโครงการและกระบวนการตัดสินใจของรัฐ รวมทั้งเป็นการฝึกอบรมผู้นำ และทำให้ประชาชนได้เรียนรู้ทักษะการทำงานร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพใน(เจมส์ แอล. เครย์ตัน อ้างถึงใน ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์, ดร.ถวิลวดี บุรีกุล, ผศ.ดร. เมธิตา พงษ์ศักดิ์ศรี, 2551, หน้า 21 – 25)

ระดับชั้นการมีส่วนร่วมของประชาชน

การแบ่งระดับชั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแบ่งได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ และความละเอียดของการแบ่งเป็นสำคัญ โดยมีข้อพึงสังเกตคือ ถ้าระดับการมีส่วนร่วมต่ำ จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมจะมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นเพียงใด จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมก็จะลดลงตามลำดับ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงตามลำดับจากต่ำสุดไปหาสูงสุด ได้แก่

1. ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับต่ำสุด และเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้วางแผนโครงการกับประชาชน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชน โดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การแถลงข่าว การแจกข่าวสาร และการแสดงนิทรรศการ เป็นต้น แต่ไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือเข้ามาเกี่ยวข้องใดๆ

2. ระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นระดับชั้นที่สูงกว่าระดับแรก กล่าวคือ ผู้วางแผนโครงการจะเชิญชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น เพื่อเป็นข้อมูลในการประเมินข้อดีข้อเสียของโครงการอย่างชัดเจนมากขึ้น เช่น การจัดทำแบบสอบถามก่อนริเริ่มโครงการต่าง ๆ หรือการบรรยายและเปิดโอกาสให้ผู้ฟังแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการนั้นๆ เป็นต้น

3. ระดับการปรึกษาหารือ เป็นการเจรจาอย่างเป็นทางการระหว่างผู้วางแผนโครงการและประชาชน เพื่อประเมินความก้าวหน้าหรือระบุประเด็นข้อสงสัยต่าง ๆ เช่น การจัดประชุม การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ และการเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็น เป็นต้น

4. ระดับการวางแผนร่วมกัน เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่ผู้วางแผนโครงการกับประชาชนมีความรับผิดชอบร่วมกันในการวางแผนเตรียมโครงการ และผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินการโครงการ เหมาะที่จะใช้สำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อนและมีข้อโต้แย้งมาก

เช่น การใช้กลุ่มที่ปรึกษาซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การใช้อินนุญาโตตุลาการเพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง และการเจรจาเพื่อหาทางประนีประนอมกัน เป็นต้น

5. ระดับการร่วมปฏิบัติ เป็นระดับที่ผู้รับผิดชอบโครงการกับประชาชนร่วมกันดำเนินโครงการ เป็นขั้นการนำโครงการไปปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

6. ระดับการควบคุมโดยประชาชน เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมโดยประชาชน เพื่อแก้ปัญหา ข้อขัดแย้งที่มีอยู่ทั้งหมด เช่น การลงประชามติ แต่การลงประชามติจะสะท้อนถึงความต้องการของประชาชนได้ดีเพียงใด ขึ้นอยู่กับความชัดเจนของประเด็นที่จะลงประชามติและการกระจายข่าวสารเกี่ยวกับข้อดีข้อเสียของประเด็นดังกล่าวให้ประชาชนเข้าใจอย่างสมบูรณ์และทั่วถึงเพียงใด โดยในประเทศที่มีการพัฒนาทางการเมืองแล้ว ผลของการลงประชามติจะมีผลบังคับให้รัฐบาลต้องปฏิบัติตาม แต่สำหรับประเทศไทยนั้น รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันบัญญัติให้ ผลของการประชามติมีทั้งแบบที่มีข้อยุติโดยเสียงข้างมาก และแบบที่เป็นเพียงการให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรีซึ่งไม่มีผลบังคับให้รัฐบาลต้องปฏิบัติตามแต่อย่างใด (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล, 2548, หน้า 29 – 30)

พัฒนาการของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไทยในอดีต

1. ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา (2540 – 2549) เป็นยุคแรกของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เพราะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดเจตนารมณ์เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้อย่างชัดเจน ตั้งแต่การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ร่วมให้ข้อมูล ปรึกษาหารือ ตัดสินใจ ติดตามตรวจสอบ และถอดถอนผู้ทุจริต ทั้งยังเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการทางนโยบาย มีการกระจายอำนาจไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบกับภาคประชาสังคมมีความเข้มแข็งมากขึ้น และประชาชนเรียนรู้ที่จะใช้การมีส่วนร่วมในรูปแบบต่างๆ โดยสันติวิธี จึงมีเหตุการณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนที่สำคัญ เช่น การเข้าชื่อเสนอกฎหมายของประชาชน ซึ่งมีจำนวนถึง 16 ฉบับ การมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาสังคมเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้ยื่นฟ้องขอให้ศาลปกครองมีคำพิพากษาเพิกถอนพระราชกฤษฎีกากำหนดอำนาจสิทธิและประโยชน์ของกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จำกัด (มหาชน) พ.ศ.2548 และพระราชกฤษฎีกากำหนดเงื่อนไขเวลาการยกเลิกกฎหมายว่าด้วยการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ.2548 มีผลให้แผนการนำ กฟผ. เข้ากระจายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ต้องมีอันยุติลง การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การคัดค้านโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อนบ่อนอก - บ้านกรูด โครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติและโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย - มาเลเซีย และมีหลายกรณีที่

ประชาชนประสบความสำเร็จในการใช้สิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายสาธารณะจนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการตัดสินใจของรัฐ เช่น โครงการพัฒนาลุ่มน้ำหนองหาร จังหวัดสกลนคร ที่ประชาชนร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาหนองหารและนำเสนอภาครัฐจนได้รับการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาจังหวัด เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการรวมตัวกันของตัวแทนหน่วยงานจากภาครัฐ เอกชน ประชาชน สถาบันการศึกษา และปราชญ์ชาวบ้าน ตั้งเป็นเครือข่ายประชาชนต่อต้านคอร์รัปชัน (คปต.) ที่มีผลงานอันถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการทุจริตโดยแท้จริง ต่อมา ได้เกิดเหตุการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ต้องจารึกไว้อีกเหตุการณ์หนึ่งคือ การที่ประชาชนจำนวนมากออกมาเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ลาออกจากตำแหน่ง แต่ก็มีประชาชนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งยังคงให้การสนับสนุนรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร อยู่ จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญ คือ การยึดอำนาจการปกครองประเทศโดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 นำไปสู่การยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการออกเสียงลงประชามติเพื่อให้ความเห็นชอบการนำร่างรัฐธรรมนูญมาใช้บังคับเป็นครั้งแรกของประเทศไทย ในวันที่ 19 สิงหาคม 2550 (ถวิลวดี บุรีกุล, 2552, หน้า 37 – 55, 85 – 93, 99 - 103)

2. ในระยะ 7 ปีต่อมา (2550 – 2557) ซึ่งหลังจากที่ได้มีการสลายการชุมนุมที่แยกราชประสงค์ จนวิกฤตการณ์ได้หยุดลงนั้น และในปี 2556 ได้เกิดวิกฤตการณ์การเมืองไทยอีกครั้งหนึ่ง นั่นคือ วิกฤตการณ์การเมืองไทย (2556-2557) ซึ่งเกิดจากการประท้วงต่อต้านรัฐบาล ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร โดย กลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) เพื่อขจัดอิทธิพลของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ในการเมืองไทย และเพื่อจัดตั้งสภาประชาชนเพื่อควบคุมการปฏิรูปประเทศ ซึ่งมีการเดินขบวนและชุมนุมประท้วง ปิดการจราจร อีกทั้งยังมีการยึดสถานที่ราชการต่างๆ มีการตอบโต้กันระหว่างฝ่าย กปปส. และฝ่าย นปช. จนเหตุการณ์บานปลายมาก มีการสูญเสียของชีวิตผู้คนและทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก จนในที่สุด พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ประกาศใช้กฎอัยการศึกทั่วราชอาณาจักร และได้ยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลรักษาการในอีกสองวันต่อมา ก่อให้เกิด เหตุการณ์ รัฐประหาร 2557 ในที่สุด

สิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ให้สิทธิประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง รัฐธรรมนูญกำหนดให้ประชาชนผู้มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี ในวันเลือกตั้งมีสิทธิเลือกตั้งได้ซึ่งเป็นการขยายสิทธิจากเดิมที่ต้องมีอายุครบ 18 ปีในวันที่ 1 มกราคมของปีที่มีการเลือกตั้งรวมทั้งยังกำหนดให้เป็นหน้าที่ของประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างอิสระ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญตั่งนั้น หากใครไม่ไปใช้สิทธิก็ต้องได้รับโทษ ซึ่งได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หรือแจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือแจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งแล้วแต่เหตุนั้นมีเหตุอันสมควร ผู้นั้นถูกจำกัดสิทธิบางประการ เป็นไปตามหลักการที่ว่า เมื่อท่านไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองตั้งแต่ต้น ท่านก็ไม่ควรได้รับสิทธิดังกล่าว นอกจากนี้ยังให้สิทธิประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาทุจริตในการเลือกตั้ง โดยกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 ว่า “ในการจัดให้มีการเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการส่งเสริมและสนับสนุนให้สภาองค์กรชุมชนตามกฎหมายว่าด้วยสภาองค์กรชุมชน ชุมชนรวมตลอดทั้งประชาชนทั่วไป ให้มีส่วนร่วมในการแจ้งเบาะแสหรือข้อมูลคณะกรรมการ เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริต และเที่ยงธรรม

สิทธิจัดตั้งพรรคการเมือง กำหนดให้บุคคลมีเสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมืองตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามที่กฎหมายบัญญัติ กฎหมายดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการบริหารพรรคการเมือง ซึ่งต้องกำหนดให้เป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบ เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดนโยบายและส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งและกำหนดมาตรการให้สามารถดำเนินการโดยอิสระไม่ถูกครอบงำหรือชี้นำโดยบุคคลซึ่งมิได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้น รวมทั้งมาตรการกำกับดูแลมิให้สมาชิกของพรรคการเมืองกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

สิทธิเข้าชื่อเสนอกฎหมาย กำหนดให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นคนเข้าชื่อเสนอกฎหมายตามหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย หรือหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย โดยมีหลักการ ดังนี้

1. คุณสมบัติและจำนวนของประชาชน ที่ต้องเข้าชื่อเสนอกฎหมายต้องเป็นประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งและต้องไม่น้อยกว่า 10,000 คน สามารถใช้สิทธิเสนอร่างพระราชบัญญัติได้
2. ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถเสนอร่างพระราชบัญญัติได้เฉพาะตามที่บัญญัติไว้ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ เท่านั้น

3. ข้อยกเว้นร่างพระราชบัญญัติที่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเสนอหากเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับเงินต้องได้รับคำรับรองจากนายกรัฐมนตรีก่อน รวมทั้งยังกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎหมายเพื่อความละเอียดรอบคอบในการตรากฎหมายด้วยโดยกำหนดว่า ก่อนการตรากฎหมายทุกฉบับ รัฐพึงจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์นั้นต่อประชาชน และนำมาประกอบการพิจารณาในกระบวนการตรากฎหมายทุกขั้นตอนเมื่อกฎหมายมีผลบังคับใช้บังคับแล้ว รัฐพึงจัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายทุกกรอบระยะเวลาที่กำหนดโดยรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย เพื่อพัฒนากฎหมายทุกฉบับให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป

สิทธิออกเสียงประชามติ กำหนดให้ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร คณะรัฐมนตรีจะขอให้มีการออกเสียงประชามติในเรื่องใด อันมิใช่เรื่องที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือเรื่องเกี่ยวกับตัวบุคคลหรือคณะบุคคลใดก็ได้ ทั้งนี้ตามกฎหมายบัญญัติ รวมทั้งยังกำหนดให้บุคคลมีหน้าที่ไปลงประชามติอย่างอิสระโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ

สิทธิการมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคนมีสิทธิเข้าชื่อร่วมกันในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย โดยผู้ตื้อขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องเสนอเป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมต่อรัฐสภาและให้รัฐสภาพิจารณาเป็นสามวาระ การขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญต้องไม่ใช่เรื่องเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบรัฐ

สิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น

1. กำหนดให้มีการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นตามวิธีการและรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ที่กฎหมายบัญญัติ

2. สมาชิกสภาท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้ง

3. ผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งหรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น

4. ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษอาจมาจากวิธีอื่นตามที่กฎหมายกำหนด แต่ต้องคำนึงการมีส่วนร่วมของประชาชน

5. การดำเนินงาน อปท. สภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่นต้องเปิดเผยข้อมูลและดำเนินการให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

6. ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในท้องถิ่นมีสิทธิเข้าชื่อกัน เพื่อเสนอข้อบัญญัติหรือเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

สิทธิตรวจสอบองค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าสองหมื่นคนมีสิทธิเข้าชื่อกล่าวหาว่า กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ผู้ใดมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายหรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรงโดยยื่นต่อประธานรัฐสภาพร้อมด้วยหลักฐานตามสมควร หากประธานรัฐสภาเห็นว่ามีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำตามที่ถูกกล่าวหาให้ประธานรัฐสภาเสนอเรื่องไปยังประธานศาลฎีกาเพื่อแต่งตั้งคณะผู้ไต่สวนอิสระจากผู้ซึ่งมีความเป็นกลางทางการเมืองและมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์เพื่อไต่สวนหาข้อเท็จจริง

สิทธิสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา กำหนดให้ที่มาของวุฒิสภาจำนวนสองร้อยคน มาจากการเลือกกันเองของบุคคลซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ อาชีพลักษณะหรือประโยชน์ร่วมกัน หรือทำงานหรือเคยทำงานด้านต่าง ๆ ที่หลากหลายของสังคม โดยในการแบ่งกลุ่มต้องแบ่งในลักษณะที่ทำให้ประชาชนซึ่งมีสิทธิสมัครรับเลือกทุกคนสามารถอยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้ การกำหนดที่มาของวุฒิสภาดังกล่าวเป็นการเปิดกว้างให้ประชาชนทุกคน ทุกอาชีพมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง สามารถสมัครเป็นสมาชิกวุฒิสภาได้ ซึ่งจะช่วยสร้างความเป็นธรรมให้ประชาชนทุกภาคส่วนให้มีโอกาสเข้าสู่การทำงานด้านการเมือง นอกจากการบัญญัติสิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนแล้ว รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันยังบัญญัติสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่เอื้อประโยชน์ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านสิทธิและเสรีภาพ

1. บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่นการติดต่อสื่อสารถึงกัน เสรีภาพในทางวิชาการ การเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานรัฐ การร้องทุกข์ต่อหน่วยงานรัฐ และได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยเร็ว การฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างหน่วยงานรัฐ การรวมตัวกันในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ชุมชน สมาคม สหกรณ์ สหภาพ หรือหมู่คณะอื่น การอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ การชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ

2. บุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นตามจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพ

3. บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ (1) อนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี อันดั่งามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ (2) จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ อย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ (3) เข้าชื่อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐ ให้ดำเนินการใดอันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน หรืองดเว้นการดำเนินการอันจะ กระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของประชาชนหรือชุมชน และได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยเร็ว ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาข้อเสนอและนั้นโดยให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการ พิจารณาด้วยตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ (4) จัดระบบสวัสดิการชุมชน (5) สิทธิของบุคคลและ ชุมชนตาม (1) (2) (3) และ (4) หมายความว่ารวมถึงสิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือ รัฐในการดำเนินการด้วย

4. บุคคลซึ่งเป็นผู้บริโภคมีสิทธิร่วมกันจัดตั้งองค์กรของผู้บริโภคมีสิทธิร่วมกันจัดตั้ง องค์กรของผู้บริโภคเพื่อคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค และองค์กรเหล่านี้สามารถรวมกัน จัดตั้งเป็นองค์กรใหญ่เพื่อให้เกิดพลังในการคุ้มครองผู้บริโภคได้ โดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการจัดตั้งอำนาจในการเป็นตัวแทนของผู้บริโภค และการสนับสนุนด้านการเงิน จากรัฐ ให้เป็นไปตามหน้าที่กฎหมายบัญญัติ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560)

นอกจากสิทธิและเสรีภาพข้างต้นแล้ว การใดที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายมิได้ห้ามหรือ กำหนดเงื่อนไขในการใช้สิทธิหรือเสรีภาพไว้ บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะกระทำการนั้นๆ ได้ อย่างเสรี และถือว่าเป็นการกระทำที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญและกฎหมาย สำหรับ สิทธิ หรือ เสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และ วิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ถึงแม้จะยังมีได้มีการตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ รัฐธรรมนูญนี้ก็รับรองว่า บุคคลหรือชุมชนสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ทันทีตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

แต่อย่างไรก็ดี เพื่อให้การใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลและชุมชนต้องเป็นไปอย่างมีความ รับผิดชอบต่อประเทศชาติ สังคม และบุคคลอื่น รัฐธรรมนูญกำหนดไม่ให้ใช้สิทธิและเสรีภาพกัน อย่างเกินเลยจนทำให้บ้านเมืองเสียหาย รัฐธรรมนูญจึงได้กำหนดหลักเกณฑ์การใช้สิทธิและเสรีภาพ ไว้ชัดเจนว่า บุคคลและชุมชนต้องไม่ใช้สิทธิและเสรีภาพของตนเกินขอบเขต กล่าวคือการใช้สิทธิ หรือเสรีภาพนั้น ต้อง (1) ไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ

(2) ไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมและประชาชน และ (3) ไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น(จุฬารัตน เตมผล, 2561, หน้า 33-42)

บทสรุป

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นรากฐานสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากระบบการปกครองประชาธิปไตยแบบผู้แทนโดยประชาชนเลือกผู้แทน ขึ้นทำหน้าที่แทนตนเอง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมบทบาทของผู้แทน เพื่อให้ผู้แทนที่ประชาชนเลือกมาเข้าใจปัญหาและความต้องการของประชาชน การเข้ามาส่วนร่วมทางการเมืองไม่ใช่เฉพาะเป็นการเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการควบคุม ตรวจสอบ ติดตามการทำงานของรัฐบาล หน่วยงานของรัฐ รวมทั้งมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาลในนโยบาย การบริหารด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของประชาชน

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของไทยได้มีสถานบันการศึกษาหลายแห่งทำโพลสำรวจความคิดเห็นประชาชนทั่วประเทศ ในหัวข้อ การเมืองไทยกับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ที่ส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย คือ การเลือกตั้ง ประชามติ และประชาพิจารณ์ แต่การมีส่วนร่วมที่ไม่ส่งเสริมประชาธิปไตย คือ การชุมนุมที่สร้างความเดือดร้อน ทั้งนี้ คนไทยส่วนใหญ่เห็นว่า การชุมนุมทางการเมืองที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ต้องใช้เหตุผลมากกว่ากำลัง พร้อมทั้งเห็นว่า เวทีของพรรคการเมืองที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ต้องสะท้อนปัญหาของประชาชน อย่างไรก็ตาม คนไทยส่วนใหญ่ เห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ณ วันนี้ ไม่ถูกต้องเพราะไม่อยู่ในกรอบกฎหมาย และใช้กำลังมากกว่าเหตุผล (สวนดุสิตโพล มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, 2561)

สำหรับประเทศไทยได้เปิดกว้างให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น โดยการรับรองสิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านช่องทางและกระบวนการต่าง ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่นั้น ปัจจัยสำคัญ ประชาชนต้องมีความรู้ความเข้าใจระบอบประชาธิปไตย รู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเองในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และใช้สิทธินั้นโดยไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ที่สำคัญประชาชนต้องมีสำนึกทางการเมืองโดยการเข้าร่วมทางการเมืองเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ และประชาชนเป็นสำคัญพร้อมทั้งรัฐต้องส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองตามกระบวนการ ช่องทางกฎหมายบัญญัติให้เป็น

รูปธรรมมากกว่าที่เป็นอยู่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเป็นตัวแปรสำคัญที่สุดของการพัฒนา
ระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยในประเทศไทยต่อไป

เอกสารอ้างอิง : References

- จุฬารัตน เต็มผล. (2561). การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย. สำนัก
ประชาสัมพันธ์ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- คณะกรรมการเลือกตั้ง. (2560). สารบัญญัเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ : การมีส่วนร่วมและการ
ตรวจสอบการเลือกตั้ง. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
2560. กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์, ดร.ถวิลวดี บุรีกุล, ผศ.ดร.เมธิสา พงษ์ศักดิ์ศรี. (2551). คู่มือการมีส่วนร่วม
ของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม. ขอนแก่น : ศิริภักดิ์ ออฟ
เซ็ท.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. (2548). ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory
Democracy). กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2552). พลวัตการมีส่วนร่วมของประชาชน: จากอดีตจนถึงรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : เอ.พี. กราฟิค ดีไซน์
และการพิมพ์.
- นิตยา หิรัญประดิษฐ์. (2560). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน. สำนักงาน
ประชาสัมพันธ์ :พระนครศรีอยุธยา
- RYT9 อาร์วายทีไนน์. ปวีณา หงส์สกุล, 2556, สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2562 จาก
<https://www.ryt9.com/s/prg/1765708>
- RYT9 อาร์วายทีไนน์. สวนดุสิตโพล มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม
2562 จาก <https://www.ryt9.com/s/iq02/1460103>.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2555). รายงานวิจัยการสร้างความปลอดภัยแห่งชาติ. สืบค้นวันที่ 4
กรกฎาคม 2556 จาก
<http://www.kpi.ac.th/kpith/images/stories/2012/reconciliation/ส่วนหน้า.pdf>

บทบาทหน่วยงานของรัฐต่อการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม

Role of government agencies on environmental policy determination

อำพล เกิดชัยภูมิ* วิจิตรา ศรีสอน**

บทคัดย่อ

การศึกษบทบาทหน่วยงานของรัฐต่อการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อสะท้อนให้เห็นความสำคัญต่อบทบาทของรัฐ ซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบายสาธารณะต่างๆที่มีความสำคัญต่อสังคมและประเทศชาติเป็นอย่างมาก เพราะส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งประเทศ โดยรัฐบาลมีบทบาทในการออกนโยบายและนำไปปฏิบัติเพื่อช่วยแก้ไขปัญหา หรือทำให้ประชาชนที่ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นนโยบายที่สำคัญอีกนโยบาย เพราะประชาชนนั้นมีความใกล้ชิดกับสิ่งแวดล้อมและยังใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีวิต หากทรัพยากรธรรมชาติร่อยหรอและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม มีภาวะขยะล้นเมือง และการบริหารจัดการน้ำยังไม่เป็นระบบโครงข่ายที่สมบูรณ์จะส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยตรง ดังนั้นรัฐบาลจึงต้องมีบทบาทในการออกกฎระเบียบต่างๆ และหน่วยงานของรัฐที่รับนโยบายสาธารณะมาปฏิบัติจะต้องศึกษาปัญหาในพื้นที่รับผิดชอบของหน่วยงานตนเองและกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อดำเนินการอย่างเร่งด่วนอันมีประชาชนในพื้นที่ร่วมสนับสนุน

คำสำคัญ บทบาทภาครัฐ, นโยบายสาธารณะ, นโยบายด้านสิ่งแวดล้อม, กฎหมาย

Abstract

The study of the role of government agencies on environmental policy determination To reflect the importance of the role of the state Which is the public policy maker that is very important to society and the nation Because it affects the

* Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

** College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

lives of people in the whole country The government has a role in policy and implementation to help solve problems or make people living better lives to meet the needs of the people Environmental policy is another important policy. Because the people are close to the environment and still use natural resources to live if natural resources are deteriorated and the environment deteriorates With overcapacity in the city And water management is not yet a complete network system that will directly affect the people Therefore, the government must play a role in issuing rules and regulations. And government agencies that accept public policies must study the problems in the area of responsibility of the agency itself and set environmental policies to act urgently with people in the support area

Keywords: Government role, Public policy, Environmental policy, The laws

บทนำ

ในปัจจุบัน สถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฐานทรัพยากรธรรมชาติ ลดลงและเสื่อมโทรมเนื่องจากการใช้ประโยชน์เกินกว่าศักยภาพในการฟื้นตัวของระบบนิเวศ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำยังขาดกระบวนการมีส่วนร่วมและการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจก่อนดำเนินการอย่างเป็นระบบ ขณะเดียวกันการเข้าถึงและการจัดสรรการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติยังไม่เป็นธรรม ก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำ ความขัดแย้ง และข้อพิพาทในระดับพื้นที่ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน นอกจากนี้ยังมีปัญหามลพิษที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและต้นทุนทางเศรษฐกิจ และก่อให้เกิดรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ไม่ยั่งยืน ดังนั้นบทบาทของภาครัฐที่ เป็นผู้ออกนโยบายสาธารณะและบทบาทของหน่วยงานของรัฐที่เป็นผู้สนองนโยบายของรัฐจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะหากรัฐและหน่วยงานของรัฐไม่สามารถเข้าใจปัญหาและความต้องการของประชาชน ก็จะเป็นการแก้ปัญหาที่ไม่ตรงจุด

นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมด้านที่ออกโดยรัฐ

นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 โดยอ้างอิงจากประกาศคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เรื่อง นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

3. บทบาทและนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมที่ออกโดยหน่วยงานของรัฐ

แนวคิดหลักในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2559 – 2564 ได้นำพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 และสมเด็จพระบรมราชินีนาถในรัชการ ที่ 9 มาเป็นแนวทางในการพัฒนา และยึดถือแผนและนโยบายของชาติ ในทุกระดับ อาทิ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) ยุทธศาสตร์ของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ รวมทั้ง บริบทการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศและของโลก มาเป็นกรอบการกำหนดทิศทางการดำเนินงาน เพื่อให้การขับเคลื่อนบังเกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในทุกมิติ และทุกระดับ โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางของ การพัฒนา และให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในทุกมิติอย่างบูรณาการและเป็นองค์รวม (สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แผนยุทธศาสตร์กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2559-2564)

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีบทบาทในการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม ตามนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ซึ่งสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ดำเนินการจัดทำนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2560 - 2579 โดยจัดทำขึ้นตามมาตรา 13 (1) แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 (พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535) เพื่อเป็นกรอบทิศทางในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศในระยะ 20 ปีข้างหน้า ซึ่งนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเป็นกรอบนโยบายและทิศทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศอย่างบูรณาการในระยะ 20 ปีข้างหน้า 2) เพื่อให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องใช้เป็นกรอบแนวทางในการจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการระยะกลาง (5 ปี) และสามารถนำไปขับเคลื่อนให้การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศเป็นไปอย่าง

เหมาะสม เป็นเชิงรุก และมีประสิทธิภาพ และ 3) เพื่อเพิ่มสมรรถนะในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเสริมสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสามารถสร้างความสมดุลและยั่งยืนในการพัฒนาประเทศ รวมถึงสามารถรองรับและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและภูมิภาค โดยมี 4 นโยบายหลักสำคัญคือ 1) นโยบายจัดการฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างมั่นคงเพื่อความสมดุล เป็นธรรม และยั่งยืน 2) นโยบายสร้างการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อความมั่งคั่งและยั่งยืน 3) นโยบายยกระดับมาตรการในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และนโยบายที่ 4 สร้างความเป็นหุ้นส่วนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้กำหนดกรอบยุทธศาสตร์ทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่

1. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและเป็นธรรม
2. การจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี ได้รับการป้องกัน บำบัด และฟื้นฟู
3. เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและยั่งยืน
4. สร้างศักยภาพเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ และ

ส่งเสริมความร่วมมือกับต่างประเทศ

กล่าวได้ว่าเป้าหมายหลักๆ ทั้ง 4 ประการของแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม เป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และยังเป็นส่วนหนึ่งของ “ไทยแลนด์ 4.0” ที่รัฐบาลมุ่งหวังในการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ รวมถึง นโยบายของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มั่นคงทุกระดับ กระชับวิธีการดำเนินงานโปร่งใส ใส่ใจกลยุทธ์ บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามพระราชปณิธานสูงสุดด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน นโยบาย 5 S อันประกอบด้วย (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม)

1. Stability (มั่นคงทุกระดับ) สร้างขวัญกำลังใจและความมั่นคงให้แก่บุคลากร ผู้ปฏิบัติงานทุกระดับชั้น ให้เกียรติคนทำงาน สนับสนุนและยกย่องผลงานที่มีคุณภาพ
2. Strengthening (กระชับวิธีการ) คือ ปฏิบัติภารกิจด้วยความรวดเร็ว กระชับ ตรงประเด็น และมีมาตรฐานทางด้านวิชาการ ทั้งในมิติของการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นผลสัมฤทธิ์เป็นหลัก
3. Show transparency (ดำเนินงานโปร่งใส) หมายถึง การทำงานทุกขั้นตอนชัดเจน โปร่งใส และขั้นตอนในการทำงานแต่ละขั้นตอนต้องสามารถตรวจสอบได้

4. Strategy (ใส่ใจกลยุทธ์) คือ วางแผนกลยุทธ์แบบบูรณาการทั้งภายในและภายนอกหน่วยงานให้สามารถปฏิบัติได้จริง เพื่อนำไปสู่ผลงานที่เป็นรูปธรรมอย่างเป็นขั้นตอนและมีประสิทธิภาพสูงสุด(ทำก่อน ทำจริง ทำทันที มีผลสัมฤทธิ์)

5. Sustainable Management (บริหารจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัติสูงสุดด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน) คือ บริหารจัดการ สงวน อนุรักษ์ ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เป็นรากฐานของสังคมคุณภาพและการเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจ เพื่อการพัฒนาประเทศไทยอย่างยั่งยืน

นโยบายเร่งด่วน

1. ดำเนินการในเรื่องสิทธิของบุคลากรทุกระดับ ปรับปรุงสภาพการทำงาน/สภาพความเป็นอยู่ของบุคลากรชั้นผู้น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ทุรกันดารหรือพื้นที่เสี่ยงภัย

2. ดำเนินงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริอย่างเต็มสามารถ

3. ป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่า ล่าสัตว์และตัดไม้ สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วนในการรักษาแหล่งต้นน้ำ ฝืนป่า สัตว์ป่า และเร่งฟื้นฟูพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม

4. ใช้มาตรการปราบปรามโดยการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดต่อผู้กระทำความผิดและลงโทษเจ้าหน้าที่ทุกระดับชั้นที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำผิดอย่างเฉียบขาดและรวดเร็ว

5. ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาการลักลอบตัดไม้พะยุง และสำรวจไม้พะยุงของกลางเพื่อเตรียมการแปรรูปและส่งมอบให้รัฐบาลเพื่อใช้ประโยชน์

6. เพื่อพื้นที่ป่าชายเลนและป้องกันการบุกรุก

7. สำรวจพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมให้แล้วเสร็จภายใน 1 เดือน เพื่อดำเนินการตามนโยบายรัฐบาลต่อไป

8. ปฏิบัติตามแผนการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำกินน้ำใช้ทุกครัวเรือนตามยุทธศาสตร์พัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศให้สำเร็จตามกำหนดเวลา

9. ปรับปรุงหน่วยงานที่จัดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว (อุทยานแห่งชาติ สวนสัตว์ สวนพฤกษศาสตร์ ฯลฯ)

ให้เป็นสากล มีการควบคุมการบริหารจัดการที่เป็นระบบดำเนินการกำจัดขยะมูลฝอยตกค้างสะสมในสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยในพื้นที่วิกฤติให้แล้วเสร็จตามแผนฯ 26 จังหวัด

10.ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ CITES ให้สำเร็จตามกำหนดเวลาอย่างเคร่งครัด และให้ทุกหน่วยงานให้ความร่วมมืออย่างเต็มความสามารถ

11.ทุกหน่วยงานระดับกรมจัดทำโครงการกิจกรรมเพื่อสังคม (CSR: Corporate Social Responsibility) ให้ครอบคลุมถึงหน่วยงานระดับพื้นที่ เช่น อุทยานฯ

12.ทุกหน่วยงานให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแล

ทรัพยากร

13.ดำเนินการประชาสัมพันธ์เชิงรุก เพื่อสร้างความตระหนัก ความเข้าใจ และความน่าเชื่อถือของประชาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของ ทส. โดยเฉพาะความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ ตามกฎหมาย

14.ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาการถือครองสิทธิ์ที่ดินทับซ้อนอันเนื่องมาจากการออกเอกสารสิทธิ์ แผนที่ ข้อมูหมาย และการทุจริตของเจ้าหน้าที่ ฯลฯ

15.เร่งรัดและผลักดันการนำ “โครงการเร่งด่วนเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ของประเทศ” (แผนที่ สองพันล้าน) มาใช้แก้ไขปัญหาเขตที่ดินทับซ้อนและแนวเขตพื้นที่ป่าที่ไม่ชัดเจนอันก่อให้เกิดข้อขัดแย้งระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐ

16.บริหารงานงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ ทันตามกำหนดเวลาของรัฐบาล

ดำเนินงาน
อย่างสุจริตโปร่งใส และตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน (นโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวง

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.)

กองบัญชาการกองทัพไทย มีภารกิจรับผิดชอบการวางแผน พัฒนาและดำเนินการเกี่ยวกับระบบ ควบคุมบังคับบัญชากองทัพไทย ให้สามารถติดต่อเชื่อมโยง และแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานต่างๆ ทั้งในระดับ รัฐบาล ระดับกระทรวง และหน่วยงานในกระทรวงกลาโหม ตลอดจนการแบ่งมอบความรับผิดชอบในการดำเนินการ ให้กับกองทัพ และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ในลักษณะบูรณาการ และการวางแผนการปฏิบัติงานทุกด้าน เพื่อให้ได้ผลสัมฤทธิ์ของหน่วยงานในกระทรวงกลาโหม และนโยบายสิ่งแวดล้อม ที่ได้รับมอบหมายจากรัฐบาล ในด้านการพัฒนาประเทศ และช่วยเหลือประชาชน สนับสนุนการพัฒนาประเทศ การพัฒนาคุณภาพชีวิต ประชาชน การบรรเทาภัยพิบัติและการฟื้นฟูอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และจิตอาสาทำความดีของกำลังพลในแต่ละพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการตอบสนองนโยบายของภาครัฐ รวมทั้ง ทำให้ประเทศไทยก้าว

ไปสู่การมีอนาคตที่มั่นคงและยั่งยืน สอดคล้องกับนโยบาย “ประชารัฐ” และแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ (นโยบายผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการศูนย์บัญชาการทางทหาร ประจำปีงบประมาณ 2562.)

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม “บทบาท” หมายถึง ลักษณะของการปฏิบัติหน้าที่ ดังนั้นบทบาทจึงมีความสัมพันธ์กับอำนาจและหน้าที่ บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำแนกออกได้เป็น 4 ลักษณะ กล่าวคือ การดำเนินการ การส่งเสริม การประสาน และการสนับสนุน

1.การดำเนินการ

การดำเนินการ หมายถึง การจัดหาหรือจัดให้มี บำรุงรักษาให้คงสภาพที่ดีตลอดไป กำจัดให้หมดไป บำบัดฟื้นฟู ปรับปรุงให้มีสภาพดีขึ้น ควบคุมการใช้ประโยชน์ให้เป็นไปตามที่กำหนด ศึกษาวิจัยให้ได้วิธีการหรือองค์ความรู้ เฝ้าระวังให้ทราบเหตุหรือแหล่งเกิดเหตุ การติดตาม และตรวจสอบ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทการดำเนินการในด้านต่างๆ ดังนี้

(1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบต้องจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง โดยใช้กรอบแนวทางตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำและประสานแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2546

(2) เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล ต้องคุ้มครอง ฟื้นฟู และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่ รวมถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรจากธรรมชาติ การดูแลรักษาที่สาธารณะ การบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ ทางระบายน้ำ และการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย กรณี การดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่อนุรักษ์ตามกฎหมาย ซึ่งหมายถึงเขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า พื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 1 และ เขตอนุรักษ์ป่าชายเลน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องประสานให้หน่วยงานที่รับผิดชอบเป็นผู้ดำเนินการ

(3) เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล ต้องป้องกันและแก้ไขภาวะมลพิษในเขตพื้นที่ อาทิ การกำจัดขยะมูลฝอยสิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย กรณีการคุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ การป้องกันและแก้ไขภาวะมลพิษ ซึ่งคาบเกี่ยวระหว่างองค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่นในเขตจังหวัด เทศบาล หรือ องค์การบริหารส่วนตำบล ที่เกี่ยวข้องต้องร่วมดำเนินการ หรือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นผู้ดำเนินการ เช่น การจัดตั้งและดูแลระบบบำบัดน้ำเสียรวม การกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลรวม เป็นต้น

(4) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบ ต้องบำรุงศิลปะ จารีต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมท้องถิ่น

(5) เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล ต้องติดตาม ตรวจสอบ และเฝ้าระวังสิ่งแวดล้อม

(6) องค์การบริหารส่วนจังหวัด ต้องจัดทำระบบข้อมูลเพื่อการวางแผน และเป็นศูนย์รวบรวมข้อมูลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งในจังหวัด

(7) องค์การบริหารส่วนจังหวัด ต้องจัดทำและปรับปรุงผังเมือง ภายในปี พ.ศ. 2547 ในการจัดทำผังเมืองรวมจังหวัด ส่วนเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล ต้องมีการวางและปรับปรุงผังเมืองรวม ภายในปี พ.ศ. 2553

(8) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบ ต้องดำเนินงานจัดทำโครงการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อเสนอเข้าสู่ระบบแผน ปฏิบัติการ เพื่อจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด

(9) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบ สามารถจัดจ้างและซื้อบริการจากหน่วยงานอื่นๆ จากภาคเอกชน ส่วนราชการ หน่วยงานรัฐ หรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ แล้วแต่กรณี

นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนจังหวัด ยังมีบทบาทในการดำเนินงานก่อสร้างและบำรุงรักษาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ หรือมีการเกี่ยวเนื่องกับหลายองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือในลักษณะที่เป็นเครือข่ายหลักในการเชื่อมโยงกับแผนงานโครงการ และที่ดำเนินโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นในเขตจังหวัด

อย่างไรก็ตาม บทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในการดำเนินการใดๆ ในเขตองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นในจังหวัด จะต้องเป็นอำนาจและหน้าที่กฎหมายกำหนด และดำเนินการเท่าที่จำเป็น หรือเป็นกรณีที่เกิดศักยภาพขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น

2. การส่งเสริม

การส่งเสริม หมายถึง การให้หรือเพิ่มเติมในด้านความรู้ความเข้าใจ จิตสำนึกและความตระหนัก การมีส่วนร่วม และความพร้อมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน

องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบมีบทบาทเป็นผู้ส่งเสริมในด้านต่างๆ ดังนี้

(1) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(2) ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเรื่องสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนในท้องถิ่นและบุคคลในองค์กร

(3) ส่งเสริมการท่องเที่ยว

สำหรับเทศบาลยังต้องมีบทบาทในการส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการด้วย

3. การประสาน

การประสาน หมายถึง การสื่อสารหรือการดำเนินการใดๆ ให้เกิดความร่วมมือ หรือเกิดการดำเนินงานร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงาน อื่น รวมทั้งให้เกิดบูรณาการในการบริหารจัดการในพื้นที่ เพื่อลดความซ้ำซ้อน สนับสนุนงานซึ่งกันและกัน ลดค่าใช้จ่าย และเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน การประสานส่วนใหญ่เป็นบทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งต้องประสานในด้านต่างๆ ดังนี้

(1) องค์การบริหารส่วนจังหวัด มีบทบาทประสานการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการ จัดทำและประสานแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2546 เพื่อไปจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดต่อไป

(2) องค์การบริหารส่วนจังหวัด มีบทบาทประสานและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ตลอดจนประสานการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างท้องถิ่นในเขตจังหวัด

(3) องค์การบริหารส่วนจังหวัด มีบทบาทประสานองค์การบริหารส่วนจังหวัด ในเขตจังหวัดอื่น กรณีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่คาบเกี่ยวระหว่างจังหวัด

4. การสนับสนุน

การสนับสนุน หมายถึง การให้หรือให้ใช้วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักรกล แรงงาน ข้อมูล และงบประมาณเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน การสนับสนุนส่วนใหญ่เป็นบทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งมีบทบาทในการจัดสรรงบประมาณ และสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(1) สนับสนุนงบประมาณให้แก่ข้าราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เฉพาะในกรณีที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดที่จะต้อง ดำเนินการเอง แต่ไม่สามารถดำเนินการเองได้ เนื่องจากเป็นงานปฏิบัติซึ่งต้องใช้เทคนิควิชาการสูง และหน่วยงานของรัฐนั้นมีความสามารถ

ที่จะดำเนินการได้ดีกว่า และผลของการให้การสนับสนุนนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

(2) สนับสนุนงบประมาณให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกรณีเร่งด่วน และจำเป็น หากไม่ดำเนินการจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อประชาชน

(3) สนับสนุนงบประมาณให้แก่ประชาคม องค์กรประชาชน ควรเป็นไปในลักษณะของการส่งเสริมความสามารถดำเนินการ โดยใช้ศักยภาพของตนเองในการบริหารจัดการในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ โดยไม่ให้การสนับสนุนในลักษณะของการให้สิ่งของหรือการดำเนินการแทน

โดยสรุปแล้ว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบมีบทบาท ดังนี้

บทบาทของเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

1. ดำเนินการในเขตท้องถิ่นของตนเอง
2. ประสานและร่วมดำเนินการร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง กรณีที่อาจเกิดผลกระทบต่อประชาชนในเขตท้องถิ่น และกรณีการจัดการซึ่งคาบเกี่ยวระหว่างพื้นที่
3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

บทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.)

1. ดำเนินการในกรณีที่เกินขีดความสามารถขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นอื่นในเขต จังหวัด หรือเป็นกรณีคาบเกี่ยวระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับจังหวัด
2. ร่วมดำเนินการกับองค์กรปกครองส่วนจังหวัดอื่นๆ ในกรณีคาบเกี่ยว
3. ประสานการดำเนินงานระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัด
4. สนับสนุนงบประมาณและอื่นๆ เพื่อการดำเนินการของส่วนราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัด

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งมักเป็นผู้ดำเนินการเองในเรื่องต่างๆ มาเป็นผู้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการร่วมดำเนินการและสนับสนุนให้มีความเข้มแข็ง นอกจากนี้ยังต้องมีบทบาทการเป็นผู้ประสานเพื่อสร้างความร่วมมือกับสถาบันทางวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน และหน่วยงานราชการต่าง รวมทั้งการสร้างเครือข่ายระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการให้มี บริการสาธารณะร่วมกัน เช่น การกำจัดขยะ การบำรุงรักษา ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานตามอำนาจและหน้าที่

(ทงศักดิ์ จันทรทอง โครงการสนับสนุนความร่วมมือในประเทศไทย เรียบเรียงจาก การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น)

สรุป

บทบาทของหน่วยงานของรัฐต่อการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม เป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็น หากหน่วยงานของรัฐซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่และใกล้ชิดกับประชาชน ไม่สามารถมองเห็นและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากความต้องการของประชาชนในเขตพื้นที่ของตนได้อย่างถูกต้องและตรงจุดแล้ว ย่อมเป็นผลมาจากความไร้ประสิทธิภาพของบทบาทของหน่วยงานของรัฐ ซึ่งก็คือการกำหนดนโยบายสาธารณะ และนโยบายสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กันในฐานะที่นโยบายสิ่งแวดล้อมเป็นนโยบายสาธารณะประเภทหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมอาจไม่ได้มีที่มาจากภาครัฐเท่านั้น แต่อาจเกิดจากภาคสังคมด้วย

เอกสารอ้างอิง : References

- ทงศักดิ์ จันทรทอง. (2558). **บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ : ชินวัฒน์ การพิมพ์
- พลเอก พรพิพัฒน์ เบญญศรี. (2562) **กองบัญชาการกองทัพไทย นโยบายผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการศูนย์บัญชาการทางทหาร ประจำปีงบประมาณ 2562**.
- กองยุทธศาสตร์กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2560-2564) **รายงานเล่มหลัก**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.mnre.go.th> (สืบค้นข้อมูล : 12 กรกฎาคม 2562)
- สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แผนยุทธศาสตร์กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2559-2564 เข้าถึงได้จาก <http://www.oic.go.th> (สืบค้นข้อมูล : 12 กรกฎาคม 2562)
- นโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2560). [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.mnre.go.th/th/news/detail/81>. (สืบค้นข้อมูล : 10 กรกฎาคม 2562)
- ศ.ดร.เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2557). **นโยบายสาธารณะ**. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.
- ราชกิจจานุเบกษา. **พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535**. เล่ม 135 ตอนที่ 27 วันที่ 4 เมษายน 2535.

บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการพัฒนาท้องถิ่น

Role of Subdistrict Administrative Organizations and Local Development

เมธาวุฒิ มุณีปภา* สุริยะ ประกายสาธก **

บทคัดย่อ

องค์การบริหารส่วนตำบล มีความสำคัญต่อท้องถิ่นเป็นอย่างมาก เพราะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดเล็กที่สุด แต่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพัฒนาตำบล การตรวจสอบการกำกับดูแลได้ง่ายที่สุด องค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งโครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งยังเป็นหน่วยปฏิบัติการเชื่อมเครือข่ายหน่วยงานราชการต่างๆ ให้ทำงานหรือบริการประชาชนในพื้นที่อย่างมีการบูรณาการกับทุกภาคส่วน

โครงสร้างการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลแบ่งออกเป็น 2 ฝ่ายได้แก่สภาองค์การบริหารส่วนตำบลและนายกองค์การบริหารส่วนตำบล โดยองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ภารกิจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลจึงมีขอบข่ายงานที่กว้างขวาง ได้แก่ จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ป้องกันโรค และระงับโรคติดต่อ ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ส่งเสริมการศึกษา เป็นต้น

ดังนั้น การพัฒนาให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาเจริญก้าวหน้าได้อย่างต่อเนื่อง ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะประชาชนที่มีความรู้ความเข้าใจ และมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้ประชาชนรู้ถึงคุณค่าความสำคัญของตนเองในการที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นในรูปขององค์การบริหารส่วนตำบล ฉะนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลจึงมีคุณค่าเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาท้องถิ่นและเป็นรากฐานของการพัฒนาประชาธิปไตย

* Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

** College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

คำสำคัญ : องค์การบริหารส่วนตำบล, การพัฒนา, ท้องถิ่น

Abstract

Subdistrict Administration Organization Is very important to the local area Because it is the smallest local government organization But close to the people as much as possible People can participate in the management of district development. The most easy inspection of supervision. The sub-district administration organization plays an important role in local development. Both economic, social, including infrastructure As well as being an operating unit connecting various government agencies network To work or serve people in the area with integration with all sectors.

The administrative structure of the Subdistrict administrative organization is divided into 2 divisions, namely the Subdistrict Administrative Organization Council and the President of the Subdistrict Administrative Organization. The Subdistrict Administration Organization has the authority to develop the sub-district in terms of economy, society and culture. The mission of the Subdistrict Administration Organization therefore has a broad scope, which is to provide water and land maintenance. Maintain cleanliness of roads, waterways, walkways and public areas. Including solid waste and sewage disposal Prevent disease and suppress communicable diseases Disaster prevention and mitigation Promote education etc.

Therefore, the development for the locality to be continuously developed and progressed Requires cooperation from all sectors Especially people with knowledge and understanding And participate in activities To allow people to know the value of their own importance in participating in local government in the form of the Subdistrict Administrative Organization, therefore, the Subdistrict Administrative Organization is of great value in local development and is the foundation of Democratic development.

Keywords : Subdistrict Administration Organization, Development, Local

บทนำ

การพัฒนาท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนอยู่ดีกินดีตามปัจจัย 4 ประการ ได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย อาหาร ยารักษาโรค อย่างพอเพียงต่อการดำรงชีพ ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ความตอนหนึ่งว่า “การพัฒนาชนบทเป็นงานที่สำคัญ เป็นงานที่ยาก เป็นงานที่ต้องทำด้วยความสามารถ คือ ทั้งเฉลี่ยฉลาด ทำความบริสุทธิ์ใจ มิได้มุ่งหากินด้วยวิธีใดๆ ใครอยากหากินก็ลาออกไปทำการค้าขายดีกว่า เพราะถ้าหากผิดพลาดไปแล้วบ้านเมืองจะล่มจม และเมื่อบ้านเมืองล่มจมแล้วเราก็ออยู่ไม่ได้เท่ากับเสียหายทุกอย่าง” (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2539, หน้า 139)

การพัฒนาท้องถิ่นในปัจจุบันมีองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นองค์การที่พัฒนาที่สำคัญในฐานะที่เป็นการปกครองท้องถิ่น ในระดับชุมชนขนาดเล็ก โดยทำหน้าที่เป็นสื่อกลางและประสานงานกับราชการ รวมถึงการจัดหารายได้และบริหารงานตามแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ในเรื่องนี้พบว่าการพัฒนาท้องถิ่นในสังคมและวัฒนธรรมไทยนั้น ได้เน้นการดำเนินการในระดับตำบลเป็นหลักสำคัญ เพราะจะเป็นผู้ประสานงานระหว่างรัฐบาลกับราษฎรในท้องถิ่น (โกวิท พวงงาม, 2544, หน้า 170)

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ประเด็นที่น่าสนใจ คือ บทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 มีผลใช้ในพื้นที่ของตำบลตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะการปกครองท้องที่ ที่อยู่นอกเขตราชการบริหารส่วนท้องถิ่น นั้นได้ทำให้ องค์การบริหารส่วนตำบล ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและพัฒนาท้องถิ่นพร้อมๆกันไป จึงทำให้การปฏิบัติหน้าที่มีปัญหาเนื่องจากปริมาณงานพัฒนาท้องถิ่นนั้นเพิ่มขึ้นมาก อาจส่งผลถึงการพัฒนาท้องถิ่นที่ไม่ดีเท่าที่ควร

โครงสร้างการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลมีฐานะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง มีโครงสร้างเป็นไปตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ โดยโครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 (มาตรา 44) ประกอบด้วยสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและนายกองค์การบริหารส่วนตำบล

โดยสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่เสมือนฝ่ายนิติบัญญัติ ได้แก่ การให้ความเห็นชอบ การพิจารณาร่างข้อบัญญัติต่างๆ การควบคุมการบริหารงานของฝ่ายบริหารให้เป็นไปตามแผนพัฒนาตำบล เป็นต้น ส่วนนายกองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่เสมือนฝ่ายบริหาร

ได้แก่ การกำหนดนโยบายต่างๆ การสั่งการ อนุมัติ อนุญาต ควบคุมรับผิดชอบในการบริหารงานราชการขององค์การบริหารส่วนตำบล ตลอดจนปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติ

โครงสร้างที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้นจึงเป็นกลไกที่มีความสำคัญ และนำไปสู่การขับเคลื่อน การพัฒนาท้องถิ่นให้พัฒนาก้าวหน้า เพราะเป็นส่วนเชื่อมโยงระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ผ่านทางนโยบายหรือกิจกรรมต่างๆของภาครัฐ เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมและตอบสนองต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญในการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย

อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (มาตรา 67-68) ได้กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ภารกิจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลจึงมีขอบข่ายงานที่กว้างขวาง อีกทั้งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ต้องทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ดังต่อไปนี้

- (1) จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก
- (2) รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
- (3) ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ
- (4) ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- (5) ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- (6) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
- (7) คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (8) บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
- (9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมายโดยจัดสรรงบประมาณหรือบุคลากรให้ตามความจำเป็นและสมควร

นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนตำบลอาจจัดทำกิจการในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ดังต่อไปนี้

- (1) ให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร
- (2) ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น

- (3) ให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ
- (4) ให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจและสวนสาธารณะ
- (5) ให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์
- (6) ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว
- (7) บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร
- (8) การคุ้มครองดูแลและรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
- (9) หาผลประโยชน์จากทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบล
- (10) ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม
- (11) กิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์
- (12) การท่องเที่ยว
- (13) การผังเมือง

อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น มีขอบข่ายงานค่อนข้างมาก โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และการขับเคลื่อนองค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ต้องอาศัยทรัพยากรบุคคลเจ้าหน้าที่ และนโยบายเชิงรุก เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมกับการพัฒนาท้องถิ่น ทั้งนี้อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลยังประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจในการบริหารจัดการในพื้นที่ของตนเอง และไม่เป็นการตัดอำนาจหน้าที่ของกระทรวง ทบวง กรม หรือองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ ในอันที่จะดำเนินกิจการใด ๆ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในตำบล แต่ต้องแจ้งให้องค์การบริหารส่วนตำบลทราบล่วงหน้าตามสมควร (พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ม. 69)

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีสิทธิได้รับทราบข้อมูลและข่าวสารจากทางราชการในเรื่องที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจการของทางราชการในตำบล เว้นแต่ข้อมูลหรือข่าวสารที่ทางราชการถือว่าเป็นความลับเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ (พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ม. 70)

องค์การบริหารส่วนตำบลอาจออกข้อบัญญัติให้องค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อใช้บังคับในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลได้เท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมายเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล

นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนตำบลอาจทำกิจการนอกเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหรือร่วมกับสภาตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นอื่น เพื่อกระทำกิจการร่วมกันได้ ทั้งนี้เมื่อได้รับความยินยอมจากสภาตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง และกิจการนั้นเป็นกิจการที่จำเป็นต้องทำและเป็นการเกี่ยวเนื่องกับกิจการที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของตน (พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ม. 73)

รายได้และรายจ่ายขององค์การบริหารส่วนตำบล

การที่องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่และมีภารกิจที่ต้องดำเนินการมากมาย องค์การบริหารส่วนตำบลจำเป็นต้องมีแหล่งรายได้ เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินการบริการสาธารณะให้กับประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล และเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล รายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลนั้นได้มีการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (มาตรา 74) ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 ได้กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีรายได้ ดังนี้

- (1) ภาษีบำรุงท้องที่
- (2) ภาษีโรงเรือนและที่ดิน
- (3) ภาษีป้าย
- (4) อากรการฆ่าสัตว์และค่าธรรมเนียมรวมถึงผลประโยชน์อื่นจากการฆ่าสัตว์
- (5) ภาษีและค่าธรรมเนียมรถยนต์และล้อเลื่อน
- (6) ภาษีธุรกิจเฉพาะตามประมวลรัษฎากรซึ่งสถานประกอบการตั้งอยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบล
- (7) ค่าธรรมเนียมใบอนุญาตขายสุรา
- (8) ค่าธรรมเนียมใบอนุญาตในการเล่นการพนัน
- (9) ค่าธรรมเนียมตามกฎหมายว่าด้วยน้ำบาดาล
- (10) เงินอากรประทานบัตรใบอนุญาตและอาชญาบัตรตามกฎหมายว่าด้วยการประมง
- (11) ค่าภาคหลวงและค่าธรรมเนียมตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้
- (12) ค่าธรรมเนียมจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมตามประมวลกฎหมายที่ดิน

- (13) ค่าภาคหลวงแร่ตามกฎหมายว่าด้วยแร่
- (14) ค่าภาคหลวงปิโตรเลียมตามกฎหมายว่าด้วยปิโตรเลียม
- (15) เงินที่เก็บตามกฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติ
- (16) ภาษีมูลค่าเพิ่ม

อีกทั้งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (มาตรา 82) ได้กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลจะมอบให้กระทรวง ทบวง กรม ซึ่งมีหน้าที่จัดเก็บภาษีอากรหรือค่าธรรมเนียม เรียกเก็บภาษีอากรหรือค่าธรรมเนียมเพื่อองค์การบริหารส่วนตำบลก็ได้ ในกรณีเช่นนี้เมื่อได้หักค่าใช้จ่ายตามที่กำหนดในกฎกระทรวงแล้ว ให้กระทรวง ทบวง กรมนั้นส่งมอบให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบล นอกจากนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลอาจมีรายได้ ดังต่อไปนี้

- (1) รายได้จากทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบล
- (2) รายได้จากสาธารณูปโภคขององค์การบริหารส่วนตำบล
- (3) รายได้จากกิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์ขององค์การบริหารส่วนตำบล
- (4) ค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาต และค่าปรับ ตามที่จะมีกฎหมายกำหนดไว้
- (5) เงินและทรัพย์สินอื่นที่มีผู้อุทิศให้
- (6) รายได้อื่นตามที่รัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐจัดสรรให้
- (7) เงินอุดหนุนจากรัฐบาล
- (8) รายได้อื่นตามที่จะมีกฎหมายกำหนดให้เป็นขององค์การบริหารส่วนตำบล
- (9) ขณะเดียวกันองค์การบริหารส่วนตำบลก็สามารถกู้เงินจากกระทรวง ทบวง กรม

องค์การ หรือนิติบุคคลต่าง ๆ ได้ เมื่อได้รับอนุญาตจากสภาองค์การบริหารส่วนตำบล โดยที่การกู้เงินนี้ให้เป็นไปตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทย

เมื่อพิจารณารายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลตามที่ได้กล่าวมา รายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลจะประกอบด้วยรายได้ 4 ประเภท ได้แก่ ภาษีอากรและค่าธรรมเนียม เงินอุดหนุนจากรัฐบาล รายได้จากทรัพย์สินและรายได้อื่นๆ และเงินกู้ และการที่องค์การบริหารส่วนตำบลมีรายได้ตามที่ได้กล่าวมา องค์การบริหารส่วนตำบลก็ต้องมีรายจ่ายในหลายด้านเช่นกัน ซึ่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (มาตรา 85) ได้มีการกำหนดรายจ่ายขององค์การบริหารส่วนตำบลไว้ โดยที่องค์การบริหารส่วนตำบลอาจมีรายจ่ายดังต่อไปนี้

- (1) เงินเดือน

- (2) ค่าจ้าง
- (3) เงินค่าตอบแทนอื่นๆ
- (4) ค่าใช้สอย
- (5) ค่าวัสดุ
- (6) ค่าครุภัณฑ์
- (7) ค่าที่ดิน สิ่งก่อสร้าง และทรัพย์สินอื่นๆ
- (8) ค่าสาธารณูปโภค
- (9) เงินอุดหนุนหน่วยงานอื่น

(10) รายจ่ายอื่นใดตามข้อผูกพัน หรือตามที่มีกฎหมายหรือระเบียบของกระทรวงมหาดไทยกำหนดไว้ อีกทั้งองค์การบริหารส่วนตำบล ยังต้องจ่ายเงินค่าตอบแทนให้กับประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล รองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล นายกององค์การบริหารส่วนตำบล รองนายกององค์การบริหารส่วนตำบล เลขานุการสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เลขานุการคณะผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล โดยหลักเกณฑ์การจ่ายเงินค่าตอบแทนนี้ ให้เป็นไปตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทย

ความสำคัญขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการพัฒนาท้องถิ่น

การบริหารการปกครองของประเทศไทยตามโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดิน ประกอบด้วยการบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ที่ผ่านมาการบริหารการปกครองของไทยมักรวมศูนย์อำนาจไว้ที่การบริหารราชการส่วนกลาง ทำให้การปกครองท้องถิ่นของไทยมีความอ่อนแอ และส่งผลให้การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีประสิทธิภาพ ไม่สามารถสนองต่อการแก้ไขปัญหาให้กับท้องถิ่นได้มากนัก

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยมีลักษณะที่ไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีขนาดและรายได้ที่แตกต่างกัน การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีขนาดที่แตกต่างกันนั้น ทำให้ระดับความใกล้ชิดกับประชาชนก็แตกต่างกัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่มีระดับความใกล้ชิดกับประชาชนน้อยกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก ดังนั้น องค์กรบริหารส่วนตำบลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กที่สุด จึงมีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด

ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพัฒนาตำบล การตรวจสอบการกำกับดูแลได้ง่ายที่สุด ตลอดจนเป็นเวทีประชาธิปไตยของประชาชนในการระดมความรู้และความคิด การตัดสินใจวางแผนพัฒนา การดำเนินการ และการระดมทุน ทรัพยากร เพื่อก่อให้เกิด

ประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองที่มีทั้งความเหมาะสมเชิงโครงสร้างขององค์กรและการมีส่วนร่วมของประชาชน

องค์การบริหารส่วนตำบลมีความสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่น ดังนี้

1) เป็นเวทีประชาธิปไตยของประชาชนในการเลือกสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น เข้าไปใช้อำนาจในการบริหารจัดการ การตัดสินใจในการจัดสรรงบประมาณ รายได้ ทรัพย์สิน และการระดมทุนเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น

2) ก่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านการเมืองในเรื่องของการกระจายอำนาจให้กับท้องถิ่นในระดับตำบล การพัฒนาทางการบริหารของประชาชนโดยให้ประชาชนเป็นผู้บริหารให้เกิดความก้าวหน้าของชุมชนตนเอง ตามนโยบายการกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่นในการบริหารกิจการของตำบล ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

3) ส่งเสริมการใช้สิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่นและตรวจสอบการทำงาน และการใช้สิทธิเข้าชื่อถอดถอนสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่ไม่โปร่งใส ตามบทบาทหน้าที่ในการเลือกตั้ง กำกับควบคุม ตรวจสอบ และการถอดถอนสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่ไม่โปร่งใส

ปัญหาและอุปสรรคขององค์การบริหารส่วนตำบล

ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อจัดทำบริการสาธารณะให้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่ยังมีปัญหาอยู่ ที่สำคัญคือ การมีขนาดเล็ก ทั้งในแง่ของรายได้และบุคลากรน้อย รวมถึงปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล (โกวิทย์ พวงงาม, 2544, หน้า 175)

หลังจากที่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ทำให้สภาตำบลได้รับการยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวนมาก เพราะเกณฑ์การยกฐานะนั้นต่ำมาก โดยสภาตำบลที่มีรายได้ไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ล่วงมาติดต่อกัน 3 ปี เฉลี่ยปีละ 150,000 บาทก็สามารถยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลได้ องค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่เป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่มีศักยภาพที่ต่ำในการพึ่งตนเองด้านการคลัง

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลไว้มาก ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม แต่ด้วย

ปัญหาด้านการพึ่งตนเองด้านการคลัง ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลไม่อาจดำเนินกิจกรรมตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดไว้ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เมื่อองค์การบริหารส่วนตำบลไม่สามารถจัดทำบริการสาธารณะได้ดี จะส่งผลให้องค์การบริหารส่วนตำบลไม่อาจสนองต่อการแก้ไขปัญหาหรือความต้องการของประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลได้

ในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น ประชาชนทั่วไปยังไม่เข้าใจโครงสร้าง อำนาจหน้าที่และบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล ส่งผลถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในการควบคุม ตรวจสอบ ติดตามการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบล นอกจากนี้ การที่ประชาชนไม่เข้าใจถึงบทบาท อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลทำให้เกิดความคาดหวังที่ไม่ถูกต้องว่าองค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องมีหน้าที่เช่นเดียวกับส่วนราชการ จึงมีข้อเรียกร้องให้องค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินการต่าง ๆ เช่นเดียวกันกับส่วนราชการโดยไม่เข้าใจว่าข้อเรียกร้องนั้นอยู่นอกเหนืออำนาจหน้าที่และศักยภาพด้านการคลังขององค์การบริหารส่วนตำบล (โกวิทย์ พวงงาม, 2544, หน้า 177)

บทสรุป

องค์การบริหารส่วนตำบลยังเป็นรูปแบบการปกครองที่สะท้อนการกระจายอำนาจให้หน่วยการปกครองพื้นฐานของประเทศโดยแท้จริง อันเป็นการสนองตอบต่อนโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นของรัฐบาลที่จะให้อำนาจการบริหารงานแก่หน่วยการปกครองท้องถิ่น เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถบริหารงานที่แก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นด้วยตนเองตามอำนาจหน้าที่ และมีอิสระในการตัดสินใจในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับประชาชนในท้องถิ่น

ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลมีฐานะเป็นนิติบุคคลจึงมีความสามารถในการทำนิติกรรมสัญญาโดยไม่ต้องผ่านทางราชการ เป็นผลทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีความคล่องตัวในการดำเนินการ ขณะเดียวกันองค์การบริหารส่วนตำบลยังสามารถจัดเก็บภาษีได้มากขึ้นกว่าเดิม และผู้บริหารก็มีขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่มากขึ้น มีผลทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สามารถสนองต่อการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลได้มากขึ้น แต่การจัดทำบริการสาธารณะให้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่ยังมีปัญหาอยู่ ที่สำคัญคือ การมีขนาดเล็ก ทั้งในแง่ของรายได้และบุคลากรน้อย รวมถึงปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบจำนวนมากทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งยังเป็นหน่วย

ปฏิบัติการเชื่อมเครือข่ายหน่วยงานราชการต่างๆ ให้ทำงานหรือบริการประชาชนในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพกับทุกภาคส่วน

ดังนั้น การพัฒนาให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาเจริญก้าวหน้าได้อย่างต่อเนื่อง ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะประชาชนที่มีความรู้ความเข้าใจ และมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้ประชาชนรู้ถึงคุณค่าความสำคัญของตนเองในการที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบขององค์การบริหารส่วนตำบล ฉะนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลจึงมีคุณค่าเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาท้องถิ่นและเป็นรากฐานของการพัฒนาประชาธิปไตย

เอกสารอ้างอิง : References

- โกวิทย์ พวงงาม. (2544). การปกครองท้องถิ่นไทย : หลักการและมิติใหม่ในอนาคต, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- ราชกิจจานุเบกษา. พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537. เล่ม 111 ตอนที่ 53 ก 2 ธันวาคม 2537.
- ราชกิจจานุเบกษา. พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542. เล่ม 116 ตอนที่ 40 ก วันที่ 20 พฤษภาคม 2542.
- ราชกิจจานุเบกษา. พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546. เล่ม 120 ตอนที่ 55 ก วันที่ 17 มิถุนายน 2546.
- สถาบันพระปกเกล้า. สารานุกรมการปกครองท้องถิ่น หมวดที่ 3 พัฒนาการและรูปแบบการปกครองท้องถิ่นไทย ลำดับที่ 4 เรื่อง องค์การบริหารส่วนตำบล. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, 2547.

นโยบายพรรคการเมืองไทยในการเลือกตั้งปี พ.ศ.2562

Policy of political thai parties in the election of 2019

จิระศักดิ์ สุจิตร์วัฒนะสุข* วัลลภ พิริยวรรณนะ**

บทคัดย่อ

ประเทศไทยนับได้ที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในวันที่ 24 มิถุนายน 2475 จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เป็นการเปิดโอกาส ให้ประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดทิศทางของประเทศตัวเอง ทั้งทางตรง และทางอ้อม เพื่อให้สอดคล้องกับ หลักการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ที่อำนาจอธิปไตย อันเป็นอำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 เป็นผู้ก่อตั้งสถาบันทางการเมือง คือ นิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ โดยกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนด วันเลือกตั้งในวันที่ 24 มีนาคม 2562 เพื่อเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 500 คน นับเป็นการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกหลังรัฐประหารในประเทศไทย พ.ศ. 2557 ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยแยกเป็น 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านเศรษฐกิจ เรื่องพัฒนาของที่ดินของประชาชน พัฒนาเรื่องของค่าแรงของ พัฒนาราคาผลผลิต ทางการเกษตร จัดตั้งกองทุนสวัสดิการเกษตรกร ปรับลดภาระหนี้สินของเกษตรกร พัฒนาเรื่องการท่องเที่ยว ทำจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เป็นเขตพัฒนาพิเศษ ทลายทุนผูกขาด ดิวตี้ฟรีธนาคารเหล่าเปียร์ บังคับใช้ กม. แข่งขันการค้าอย่างจริงจัง ปรับปรุงกลไกตลาดซื้อขายสินค้าล่วงหน้า จาก OTOP สู่อi-OTOP คริวไทย คริวโลก 2) ด้านสังคม การจัดสวัสดิการให้กำประชาชนชน ให้ลูกหลานเกษตรกรเรียนฟรีถึงปริญญาตรี ศูนย์ดูแลผู้สูงวัยชุมชน ต่อยอด ‘บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ’ เพิ่มบบัตรทอง บ้านล้านหลัง บ้านเกษียณสำราญ มารดาประชารัฐ ปรับโครงสร้างหนี้ครูขยายอายุเกษียณราชการ สนับสนุน

* Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

** College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

สวัสดิการคนพิการ การจัดสวัสดิการการศึกษา ทำศูนย์เด็กเล็กคุณภาพดีทั่วประเทศ 3) ด้าน
การเมือง ปฏิรูปกองทัพ รัฐบาลอยู่เหนือกองทัพ หยุดเผด็จการ ปฏิรูปทหาร หยุดสงครามสี่เสือ
 สร้างความโปร่งใส ก้าวสู่นาคต นำกระทรวงศึกษาธิการออกจากการเมือง ยกเลิกผู้ว่าราชการ
 จังหวัด-นายอำเภอ ให้ท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้ง ยกเลิกยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีและแผนปฏิรูป
 ประเทศ 11 ด้าน ของ คสช. และยกเลิกประกาศ คำสั่ง คสช.ทั้งหมด

คำสำคัญ : นโยบาย, พรรคการเมือง, การเลือกตั้ง

Abstract

Thailand has changed the rule on 24 June 1932 from the absolute monarchy. Is a democracy with the King as Head of State An opportunity Allowing the nation's owners to play a role in determining the direction of the country itself, both directly and indirectly, in order to comply with Principles of democratic governance The sovereignty Which is the supreme power to govern the country And the Constitution of the Kingdom of Thailand BE 2560 is the founder of a political institution, namely legislative, executive and judicial, requiring members of the House of Representatives to be directly elected by the people. Later, a royal decree was issued. Election day on 24 March 2019 to elect 500 members of the House of Representatives, the first general election after the coup in Thailand in 2014 under the Constitution of the Kingdom of Thailand BE 2560, separated into 3 areas as follows: 1) Economy The development of public land Develop the matter of wages Develop agricultural product prices, establish a farmers welfare fund Reduce the burden of escape from the farmers. Develop tourism Make the southern border provinces a special development zone Break down monopoly capital Duty Free Brewery Bank enforces km. Serious trade competition. Improve the futures market mechanism from OTOP to i-OTOP, Thai Kitchen, World Kitchen 2) Society, welfare for people Give the children farmer a free lesson to the bachelor Community aged care centers continue to expand 'State welfare cards Add gold card statements, million homes after retirement Mother Pracha Rat Debt restructuring, teacher extension, retirement age Support

the welfare of the disabled Educational welfare Making good quality small children centers throughout the country Create reconciliation, move forward to the future, bring the Ministry of Education out of politics. Cancel the governor-sheriff Let the locals come from the election. Repealed the 20-year national strategy and 11 national reform plans of the NCPO and canceled all NCPO orders

Keywords: policy, political party, election

บทนำ

คำว่าประชาธิปไตย (democracy) มาจากรากศัพท์ภาษากรีก คำว่า demos หมายถึง ประชาชน (people) และ kratos หมายถึง อำนาจ (authority) หรือ พลัง (power) (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลปติ บุรีกุล, 2548, หน้า 3-4) และอับราฮัม ลินคอล์น (Abraham Lincoln) ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ได้ให้คำนิยามของการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย (democracy) ที่ได้รับการยอมรับและนำไปอ้างอิงกัน อย่างกว้างขวางว่าการเมืองการปกครองในระบบ ประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน (government of the people, by the people, and for the people) (วัชรวิไชยสาร, 2545 , หน้า 5) โดยประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ 24 มิถุนายน 2475 จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดทิศทางของประเทศตัวเองทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้สอดคล้องกับ หลักการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ที่อำนาจอธิปไตย อันเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครอง ประเทศ (ทินพันธ์ นาคะตะ, 2543 , หน้า 1-2)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดวันเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ.2562 และในการเลือกตั้งครั้งนี้มีจำนวนพรรคการเมืองลงสมัครรับเลือกตั้งมากหลายพรรค ซึ่งแต่ละพรรคการเมืองต่างมีนโยบายที่แตกต่างกันไปเพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับประชาชนหันมาให้การสนับสนุนลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้ง และในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งนี้มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งครั้งแรกเป็นจำนวนมาก และการเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตยนั้นต้องเป็นการเลือกตั้งโดยเสรี กล่าวคือต้องเปิดกว้างให้อิสระในการตัดสินใจทั้งในแง่ของผู้สมัครและผู้ออกคะแนนเสียง ทั้งนี้ต้องเป็นไปโดยบริสุทธิ์และยุติธรรม ไม่มีการชี้นำหรือบังคับให้เลือก นโยบายจึง

เป็นสิ่งสำคัญที่สุดอีกประการหนึ่ง ที่เห็นว่าเป็นสิ่งที่ประชาชนจะสามารถทราบได้ถึง ทศนคติและ วิสัยทัศน์ของผู้ที่เหมาะสมจะเข้ามานั่งเก้าอี้เพื่อใช้อำนาจในการบริหารของประเทศ ตามที่มี ปรากฏให้เห็นบนสื่อต่างๆ อยู่บ่อยครั้งในช่วงการหาเสียงก่อนการเลือกตั้ง ที่ได้มีการจัดเวทีให้ผู้ลง สมัครับเลือกตั้งได้ไต่ถามที่ประชันวิสัยทัศน์กัน เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับทราบและซักถาม ด้วยความสร้างสรรค์และมีเหตุผลถึงความน่าสนใจของนโยบายที่ผ่านการวิเคราะห์และกลั่นกรองมา อย่างดีแล้วของแต่ละพรรค เพื่อจะนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศเมื่อพรรคของตนได้รับการ เลือกตั้งให้ขึ้นเป็นรัฐบาล

แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายประชานิยม

นโยบายประชานิยม สำหรับประเทศไทยแต่เดิมนั้นนักวิชาการมักจะใช้ทับศัพท์ว่า ป็อปปู ลิสต์ หรือ พ็อพพิวลิสต์ (populism) ก่อนจะเปลี่ยนมาใช้คำศัพท์ “ประชานิยม” ซึ่งเกิดขึ้นครั้งแรกในเวทีสัมมนาวิชาการจากการนำเสนอ ของ พิชิต ลิขิตกิจสมบูรณ์และนิพนธ์พัทวงศ์ ที่คณะ เศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในวันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2544 และตั้งแต่นั้นมาคำว่า ประชานิยมก็ใช้กันอย่างแพร่หลายในเชิงการวิพากษ์วิจารณ์ นโยบายทางการเมืองของรัฐบาล พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร เป็นหลัก หลังการอภิปรายไม่ถึงสองสัปดาห์ก็ได้ปรากฏ คำว่า “ประชานิยม” เป็นภาษาเขียนครั้งแรกในบทความที่เขียนโดยเกษียร เตชะพีระ ที่ลงในหนังสือพิมพ์ มติชน รายวันฉบับวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2544 และตั้งแต่นั้นมา คำนี้ก็ใช้กันอย่างกว้างขวาง ตามความหมาย ของประชานิยมจากการทบทวนแนวคิดแล้ว (อเนก เหล่าธรรมทัศน์, 2549.) สามารถจำแนก ออกเป็น 5 ความหมายด้วยกัน คือ 1) ประชานิยมในรัสเซียและอเมริกา เป็นประชานิยมในความหมายดั้งเดิมที่เกิดขึ้นในรัสเซียและอเมริกาในปลายศตวรรษที่ 19 โดยมีนัยว่าหมายถึงการ เปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เห็นว่าประชาชนสำคัญที่สุดโดยทั้งในรัสเซียและสหรัฐอเมริกาเน้นขบวนการ ประชานิยมที่ต้องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นคือขบวนการซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ของสังคม 2) ประชานิยมในลาตินอเมริกา เป็นขบวนการประชานิยมที่เริ่มต้นขึ้นในอาร์เจนตินาตั้งแต่ทศวรรษ 1920 โดยเป็นขบวนการที่มีผู้นำสูงสุดคือ ฮวนเปรองที่มีความโดดเด่น มีเสน่ห์มีบาร์มีเป็นที่จับตาจับใจ ประชาชน และมีนโยบายสังเคราะห์คนยากจนเพื่อใช้เป็นฐานเสียงและฐานนโยบายทางการเมือง มุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างผู้นำกับประชาชน 3) ประชานิยมในประเทศตะวันตก คือการเมืองที่มีพรรคการเมืองบางพรรคได้รับความสนับสนุนจากสามัญชนจากนโยบายที่เป็นที่ชื่นชอบหรือมีอุดมการณ์ตรงกัน 4) ประชานิยมในฐานะแนวทางการพัฒนา ใช้เรียกแนวคิดการพัฒนา ที่เน้นภาคชนบท เน้นภาคเกษตรเน้นการพัฒนาไร่นาขนาดเล็ก ขนาดกลางของเกษตรกรอิสระหรือ

สหกรณ์ที่ชาวไร่ชาวนามารวมกันเป็นทางเลือกของการพัฒนาที่ไม่เน้นการพัฒนาให้เป็นเมืองแบบตะวันตกนั่นเอง 5) ประชาชนนิยมคือการใช้ความสำคัญหรือการเมืองที่ให้คุณค่าแก่ประชาชน โดยเฉพาะประชาชนทั่วไปหรือชนชั้นล่าง การเมืองที่เห็นความสำคัญของประชาชนทั่วไปจึงเป็นประชาชนนิยมเสมอตั้งนั้นอาจกล่าวได้ว่าการดำเนินนโยบายทางการเมืองของรัฐบาล พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร นั้นไม่อาจจะจัดเข้าเป็นประชาชนนิยมในความหมายใดได้ชัดเจนนัก จึงต้องพิจารณาจากหลายความหมายประกอบกันแล้วแต่เงื่อนไขหรือลักษณะเน้นหนักของนโยบายแต่ละด้าน แต่การใช้ความสำคัญกับประชาชนทั่วไปของนโยบายน่าจะเป็นลักษณะสำคัญที่ถูกมองว่าเป็นนโยบายประชาชนนิยมการเกิดขึ้นของนโยบายที่เรียกกันต่อมาว่าประชาชนนิยมในสมัยรัฐบาล พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร นั้นมีการริเริ่มคิดจะทำนโยบายประชาชนนิยมในปี 2542 - 2543 นั้น ไม่ได้เกิดขึ้นจากความตั้งใจจะลอกเลียนแบบประชาชนนิยมจากลาตินอเมริกามาใช้แต่อย่างใด คิดแต่เพียงจะใช้นโยบาย เพื่อดึงคะแนนเสียงจากคนชนบทให้ได้มากที่สุดแทนที่จะอาศัยการแจกสิ่งของเงินทองผ่านระบบอุปถัมภ์แบบเดิม แนวคิดที่มีอิทธิพลต่อการทำนโยบายนี้ 10 น่าจะเป็นแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนที่แพร่หลายอยู่ในสังคมไทยมากกว่าสามทศวรรษก่อนหน้านั้นแล้ว คนไทยยอมรับและสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นกันอย่างชัดเจนโดยเฉพาะหลังวิกฤติเศรษฐกิจ และคนส่วนมากเห็นด้วยกับการสร้างชุมชนในชนบทให้เข้มแข็งเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศโดยอาศัยภูมิสังคม แต่รัฐบาลต้องการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนหลังวิกฤติเศรษฐกิจในการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนจากเศรษฐกิจ โดยอาศัยเอาแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนมาปรับใช้เป็นนโยบาย เพื่อแลกกับคะแนนเสียงหรือความนิยมทางการเมืองมากกว่าของคนในชนบทและคนจนในเมืองนโยบายประชาชนนิยมถูกนำมาใช้ดำเนินการเป็นนโยบายอย่างแท้จริงในสมัยรัฐบาล พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร ในการบริหารราชการแผ่นดินเป็นครั้งแรก ในประวัติศาสตร์การเมืองไทยตั้งแต่ปีพ.ศ. 2544 ผ่านนโยบายที่บริหารจัดการให้เงินและผลประโยชน์จากรัฐในรูปแบบต่าง ๆ ไปถึงมือชาวบ้านอย่างจับต้องได้เช่น นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรคกองทุนหมู่บ้าน เป็นต้นซึ่งสร้างคะแนนนิยมกับชาวบ้านอย่างท่วมท้น จนได้รับเลือกเข้ามาให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่ออีกเป็นสมัยที่ 2 ที่ยังคงดำเนินการนโยบายประชาชนนิยมหลายรูปแบบอย่างต่อเนื่อง จึงน่าสนใจที่จะต้องศึกษารายละเอียดกับโครงการที่ถูกมองว่าเป็นประชาชนนิยมและสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

นโยบายพรรคการเมืองไทยในการเลือกตั้งปี พ.ศ.2562

1. พรรคประชาธิปัตย์ มีนโยบายในหาเสียงเลือกตั้ง ที่เป็นสิ่งสำคัญและมีบทบาทที่พรรคการเมือง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องการส่งสารไปถึงประชาชน ดังนี้

1.1 ด้านเศรษฐกิจ 1) โฉนดสีฟ้ายกระดับที่ดิน สปก. ภูเก็ต 2) เดินหน้าธนาคารที่ดิน 3) เร่งออกโฉนดที่ดิน สะสงโฉนดค้างท่อ 4) ประกันรายได้แรงงานปีละ 120,000 บาท 5) ผลักดันใช้ยางในประเทศ 20% ปีละ 1 ล้านตัน 6) ผลักดันใช้น้ำมัน ดีเซล B10 B20 และ B100 ให้มากขึ้น 7) ให้นำน้ำเข้าถึงทุกรัฐ 8) ประกันรายได้เกษตรกร 5 พืชเศรษฐกิจ 9) ประกันราคายาง กิโลกรัมละ 60 บาท คริวเรือนละ 25 กิโลกรัม 10) ประกันราคาปาล์ม กิโลกรัมละ 4 บาท คริวเรือนละ 25 กิโลกรัม 11) แก้ปัญหาชาวสวนยาง 3 แสนครัวเรือนไม่มีเอกสารสิทธิ์ 12) จัดตั้งกองทุนสวัสดิการเกษตรกรชาวสวนยางให้จ่ายเงินสมทบตามสมัครใจ

1.2 ด้านสังคม 1) เกิดปีรับแสน 2) ทำศูนย์เด็กเล็กคุณภาพดีทั่วประเทศ 3) อาหารเช้า-กลางวันฟรี มีคุณภาพ จากประถมถึง ม.3 4) เด็กทุกคนพูดภาษาอังกฤษได้ 5) เรียนฟรีถึง ปวส. จบแล้วมีงานทำ 6) คืนครูให้นักเรียน

1.3 ด้านการเมือง 1) เบี้ยผู้ยากไร้ เดือนละ 800 บาท 2) เพิ่มเบี้ยผู้สูงอายุ เดือนละ 1,000 บาท 3) ใช้นโยบาย '5 รื้อ' ป้องกันยาเสพติด รื้อชายแดน รื้อชุมชน รื้อสังคม รื้อโรงเรียน และรื้อครอบครัว 4) ยกย่อง ปปส. ให้ทำคดีตัวเอง ไม่ต้องผ่านตำรวจ 5) ให้ผู้เสพเข้ารับการบำบัดไม่มีประวัติอาชญากรรม 6) สร้าง 'ศูนย์บำบัดยาเสพติด' มีคุณภาพ ทุกจังหวัด 7) ปฏิรูปกองทัพ ยกเลิกเกณฑ์ทหาร เปลี่ยนไปใช้ระบบสมัครใจ (ยกเว้นเกิดสงคราม) 8) เพิ่มหลักสูตรบริการสังคม เป็นทางเลือกสำหรับนักเรียน นอกจากการเรียน <https://elect.in.th/compare/dmc,,?policy> (สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2562)

2. พรรคพลังประชารัฐ มีนโยบายในหาเสียงเลือกตั้ง ที่เป็นสิ่งสำคัญและมีบทบาทที่พรรคการเมือง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องการส่งสารไปถึงประชาชน ดังนี้

2.1 ด้านเศรษฐกิจ.. 1) พัฒนา 30 เมืองน่าอยู่ใกล้ๆบ้าน 2) ใช้โมเดล EEC ทำอีสาน 4.0 ล้านนา 4.0 ปลายด้านขวา 4.0 กรุงเทพ 5.0 3) สร้างกองทัพ Startup 4) ทำ 'กองทุนสนับสนุนสมาร์ทไทยเดีย' 5) เปลี่ยน สปก.4-01 เป็นที่ดินทองคำ 6) ปลดหนี้ชาวนาใน 5 ปี

2.2 ด้านสังคม.. 1) ต่อยอด 'บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ' 2) บ้านล้านหลัง 3) มารดาประชารัฐ (ตั้งครรภ์เดือนละ 3,000.- ช่วยค่าคลอด 10,000.- ให้เงินจนถึงหกขวบเดือนละ 2,000.-) 4) มีหมอถึงบ้านพยาบาลถึงเรือน ทุกคนมีหมอประจำตัว 5) ทำสวัสดิการคนเมือง

2.3 ด้านการเมือง 1) ปอดสะอาด คืนอากาศบริสุทธิ์ให้คน กทม. 2) ทำ 50 สวนใน 50 เขตของกทม. 3) เปลี่ยนรถโดยสาร เป็นรถเมล์ไฟฟ้า 4) นำรถเก่าแลกรถไฟฟ้าได้ส่วนลด 1 แสนบาท 5) ให้ก่อสร้าง 5 วัน หยุด 2 วัน <https://elect.in.th/compare/pcr,,?policy> (สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2562)

3. พรรคอนาคตใหม่รัฐ มีนโยบายในหาเสียงเลือกตั้ง ที่เป็นสิ่งสำคัญและมีบทบาทที่พรรคการเมือง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องการส่งสารไปถึงประชาชน ดังนี้

3.1 ด้านเศรษฐกิจ 1) ทลายทุนผูกขาด ดิวตี้ฟรี ธนาкар เหล้าเปียร์ 2) บังคับใช้ กม. แข่งขันการค้าอย่างจริงจัง 3) ใช้เทคโนโลยีเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร 4) ระวังข้อพิพาทที่ดิน ชิดเส้นป่าใหม่ นำป่าเสื่อมโทรมมาให้ชาวบ้านทำกิน 5) ใช้เงิน 4 พันล้านบาทปลดหนี้เกษตรกร ที่มีปัญหาสังคม ชรา ทุพพลภาพ พิการ 6) ใช้เงิน 1 แสนล้านบาท ปรับโครงสร้างหนี้เกษตรกร ที่ยังมีศักยภาพ

3.2 ด้านสังคม 1) ให้เงินเลี้ยงดูบุตร อายุ 0-6 ขวบ เดือนละ 1,200 บาท 2) อุดหนุนเงินเยาวยชนอายุ 18-22 ปี เดือนละ 2,000 บาท 3) สร้างศูนย์เลี้ยงเด็ก 2 หมื่นโรง ทั่วประเทศ 4) ยกกระดับห้องเรียน-ห้องสมุด 1.7 หมื่นโรงทั่วประเทศ 5) พัฒนาสถาบันฝึกออาชีวะ 900 โรงทั่วประเทศ 6) ยุบโครงสร้างกระทรวงศึกษาธิการที่ไม่จำเป็น 7) เพิ่มนักโภชนาการ 1 คน / 1 เขตการศึกษา 15) เพิ่มเบี้ยคนชราเป็นเดือนละ 1,800 บาท 8) เพิ่มงบบัตรทองเป็นคนละ 4,000 บาท 9) เพิ่มวันลาคลอดเป็น 180 วัน 18) เชื่อมโยงข้อมูลรัฐกับประชาชนด้วย Single Digital ID 10) แก้ กม.ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ ที่ปิดป้นการแสดงออก 11) เพิ่มสิทธิเยาวยชน ลดอายุบรรลุนิติภาวะสมัคร ส.ส.ได้ เหลือ 18 ปี 12) เลิกใช้พลาสติกใน 4 ปี 13) ส่งเสริมตั้งโรงงานผลิตเชื้อเพลิงจากขยะ ในเมืองใหญ่ๆ ภูเก็ต เชียงใหม่ กระบี่

3.3 ด้านการเมือง. 1) กระจายรายได้ส่วนกลางต่อท้องถิ่น เป็น 50:50 (ปัจจุบัน 70:30) 0:50 (ปัจจุบัน 70:30) 23)ปฏิรูปกองทัพ 2) ลดงบกลาโหม 5 หมื่นล้านบาท 3) ยกเลิกเกณฑ์ทหาร เปลี่ยนไปใช้ระบบสมัครใจ (ยกเว้นเกิดสงคราม) 4) ลดกำลังพลลงครึ่งหนึ่ง 5) ลดจำนวนนายพล เหลือ 1/4 6) ใช้ระบบคณะเสนาธิการร่วม รัฐบาลอยู่เหนือกองทัพ <https://elect.in.th/compare/fwpl,,?policy> (สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2562)

4. พรรคเสรีรวมไทยรัฐ มีนโยบายในหาเสียงเลือกตั้ง ที่เป็นสิ่งสำคัญและมีบทบาทที่พรรคการเมือง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องการส่งสารไปถึงประชาชน ดังนี้

4.1 ด้านเศรษฐกิจ.. 1) หยุดความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำของคนในชาติ 2) หยุดคอร์รัปชัน นำงบประมาณมาพัฒนาประเทศ

4.2 ด้านสังคม.. 1) หยุดไฟใต้ สร้างสังคมสันติสุขสมานฉันท์ 2) หยุดปัญหายาเสพติด ขจัดผู้มีอิทธิพลให้สิ้นซาก

4.3 ด้านการเมือง 1) หยุดเผด็จการ ปฏิรูปทหาร 2) หยุดสงครามสี่เสือ สร้างความปรองดองก้าวสู่อนาคต <https://www.sanook.com/news/7721006/#section-6> (สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2562)

5. พรรคเพื่อไทยรัฐ มีนโยบายในหาเสียงเลือกตั้ง ที่เป็นสิ่งสำคัญและมีบทบาทที่พรรคการเมือง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องการส่งสารไปถึงประชาชน ดังนี้

5.1 ด้านเศรษฐกิจ... 1) ลดภาษี 2) กำจัดอุปสรรคในการทำธุรกิจ 3) ทำ ‘ธนาคารพัฒนารายได้’ ทุกจังหวัด ให้คนจนเข้าถึงแหล่งทุน 4) เพิ่มนักท่องเที่ยวเป็น 50 ล้านคน สร้างรายได้ 3 ล้านล้านบาท/ปี 5) ยกเลิก visa ให้กับนักท่องเที่ยวจีน 6) พักหนี้เกษตรกร 3 ปี 7) ทำให้ราคาสินค้าเกษตรเพิ่ม 30% ภายใน 6 เดือน 8) สร้าง ‘กองทุนปรับเปลี่ยนหน้าดิน’ สำหรับเกษตรกร 9) สร้าง ‘กองทุนคนเปลี่ยนงาน’ เพิ่มทักษะให้แรงงานถูกเลิกจ้าง

5.2 ด้านสังคม 1) ปรับปรุง ‘นโยบาย 30 บาท’ ให้ดีขึ้น 2) ให้ทุกคนมีหมอประจำตัวผ่าน app 3) แก้ปัญหาฝุ่น PM 2.5 ภายใต้อายุ 3 ปี / ลดภาษีนำเข้าหน้ากากอนามัยเป็น 0% 4) เปลี่ยนรถยนต์ไปใช้ไฟฟ้าทั้งหมดภายใน 4 ปี

5.3 ด้านการเมือง ปฏิรูปกองทัพลดงบประมาณกลาโหม 10% <https://elect.in.th/compare/ptp,,?policy> (สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2562)

6. พรรคชาติพัฒนา รัฐมีนโยบายในหาเสียงเลือกตั้ง ที่เป็นสิ่งสำคัญและมีบทบาทที่พรรคการเมือง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องการส่งสารไปถึงประชาชน ดังนี้

6.1 ด้านเศรษฐกิจ 1) จัดตั้งกองทุนสวัสดิการเพื่อเกษตรกร 2) เกษตรทันสมัย (Smart Farmers) 3) ปรับปรุงกลไกตลาดซื้อขายสินค้าล่วงหน้า 4) จัดตั้งกองทุนกุ่มเพื่อการพัฒนาสมาร์ทเอสเอ็มอี (Smart SMEs) 5) สร้างตลาดทุนขนาดย่อมสำหรับผู้ประกอบการรายย่อย 6) สร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่งเสริมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้น (Man-made Destination) 7) ผลักดันการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลภาคใต้ 8) เที่ยวไทย เที่ยวได้ทุกที่ 9) จาก OTOP สู่อ-OTOP10) คราวไทย คราวโลก 11) ผลักดันธุรกิจ MICE 12) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานรองรับนักท่องเที่ยว 13) ยกกระดับเศรษฐกิจไทยด้วย Event 14) เศรษฐกิจ รากหญ้า 15) จัดตั้งกองทุนสวัสดิการเพื่อเกษตรกร 16) เกษตรทันสมัย (Smart Farmers)

6.2 ด้านสังคม. 1) เด็กไทย 2) ภาษา 2) ทุนครูเทคโนโลยี 3) อุทยานการเรียนรู้และหลักสูตรออนไลน์ที่เรียนได้ด้วยตัวเอง 4) สร้างนักคิด นักอ่าน และนักปฏิบัติ 5) ปรับโครงสร้างหนี้ครูขยายอายุเกษียณราชการ 6) บ้านเกษียณสำราญ 7) ศูนย์ดูแลผู้สูงวัยชุมชน 8) เพิ่มเบี้ยยังชีพ

ผู้สูงอายุ 9) ลดหย่อนภาษี เพื่อผู้สูงอายุ 10) ทุนการศึกษารับน้องใหม่ 11) สนับสนุนสวัสดิการคนพิการ 12) ยกระดับแรงงาน

6.3 ด้านการเมือง 1) จัดสรรงบประมาณ 35% ของรายได้ให้กับท้องถิ่นภายใน 1 ปี 2) เพิ่มเงินช่วยค่าครองชีพผู้นำท้องถิ่น 3) ปรับปรุงกลไกตลาดซื้อขายสินค้าล่วงหน้า 4) จัดตั้งกองทุนกู้ยืมเพื่อการพัฒนาสมาร์ทเอสเอ็มอี (Smart SMEs) 5) สร้างตลาดทุนขนาดย่อมสำหรับผู้ประกอบการรายย่อย 6) สร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม <https://www.sanook.com/news/7721006/#section-8> (สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2562)

7. พรรคชาติไทยพัฒนา รัฐมีนโยบายในหาเสียงเลือกตั้ง ที่เป็นสิ่งสำคัญและมีบทบาทที่พรรคการเมือง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องการส่งสารไปถึงประชาชน ดังนี้

7.1 ด้านเศรษฐกิจ 1) เพิ่มรายได้ให้เกษตรกร ไร่ละ 5,000 บาท 2) ส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไม่เน้นตัวเลข 3) ปลดหนี้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมจากรัฐ

7.2 ด้านสังคม 1) ให้ลูกหลานเกษตรกรเรียนฟรีถึงปริญญาตรี (หากทำงานเกษตรหลักเรียนจบ) 2) ขยายเวลาเกษียณราชการ เป็น 65 ปี 3) แก้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้คนเพศเดียวกันแต่งงานกันได้ 4) สร้างศูนย์สุขภาพชุมชนเขตเมืองทั้ง 4 มุมเมือง ทุกจังหวัด

7.3 ด้านการเมือง 1) เพิ่มลงทุนของท้องถิ่นแห่งละ 10 ล้านบาท 2) นำกระทรวงศึกษาธิการออกจากการเมือง <https://elect.in.th/compare/ctp,,?policy> (สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2562)

8. พรรคพรรคภูมิใจไทย รัฐมีนโยบายในหาเสียงเลือกตั้ง ที่เป็นสิ่งสำคัญและมีบทบาทที่พรรคการเมือง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องการส่งสารไปถึงประชาชน ดังนี้

8.1 ด้านเศรษฐกิจ 1) แบ่งกำไรขายข้าว 75% ให้ชาวนา 25% ให้โรงสี 2) ส่งเสริมพลังงานทดแทน ไบโอดีเซลและเอทานอล 3) นำ Buriram Model มาใช้พัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดอื่น 4) ทำจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เป็นเขตพัฒนาพิเศษ 5) แก้กฎหมายประมง ให้ทำอาชีพประมงง่ายขึ้น 6) นำระบบ profit sharing มาใช้กับพืชเศรษฐกิจ ข้าว ยาง และมันสำปะหลัง

8.2 ด้านสังคม... 1) พักหนี้ กยศ. 5 ปี จากผู้กู้ 10 ล้านคน 4 แสนล้านบาท 2) นำภาษีที่ใช้จ่าย ผลการเรียน ชั่วโมงจิตอาสา มาลดหนี้ กยศ. ได้ 3) ปลดภาระผู้ค้าประกัน 4) สร้างสถาบันการศึกษาออนไลน์ Thailand Sharing University ให้เรียนฟรีจากประถม-มหาวิทยาลัย 5) เรียนสัปดาห์ละ 4 วัน 6) ใช้เทคโนโลยีเชื่อมโยงภาครัฐกับประชาชน 7) ไปทำงานสัปดาห์ละ 4 วัน 8) ยกระดับ อสม.เป็นหมอประจำบ้าน

8.3 ด้านการเมือง 1) แก้กกฎหมายที่เป็นอุปสรรค sharing economy ทำ Grab ให้ถูกกฎหมาย

<https://elect.in.th/compare/bjt,?policy> (สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2562)

9. พรรคสามัญชนรัฐ มีนโยบายในหาเสียงเลือกตั้ง ที่เป็นสิ่งสำคัญและมีบทบาทที่พรรคการเมือง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องการส่งสารไปถึงประชาชน ดังนี้

9.1 ด้านเศรษฐกิจ 1) ให้ปลูกกล้วยไม้ได้เสรี บ้านละ 2 ต้น 2) ยกเลิก EEC

9.2 ด้านสังคม 1) เกิดได้รับเงินทันที 3,000.- เกษียณได้รับบำนาญถ้วนหน้า 2) ผลักดันประมวลกฎหมายแรงงาน ยกย่องคุณภาพชีวิตแรงงาน 3) ให้มีการจัดตั้งสหภาพแรงงานทั้งในและนอกระบบ 4) ลาคลอตบุตร 365 วัน โดยยังได้ค่าจ้าง 5) ลาหยุดต่อเนื่อง 21 วัน โดยยังได้ค่าจ้าง

9.3 ด้านการเมือง 1) ยกเลิกผู้ว่าราชการจังหวัด-นายอำเภอ 2) ให้ท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้ง 3) ยกเลิกยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีและแผนปฏิรูปประเทศ 11 ด้าน ของ คสช. 4) ยกเลิกประกาศ คำสั่ง คสช. ทั้งหมด 5) ปฏิรูปกองทัพ โดยลดขนาดกองทัพ
<https://elect.in.th/compare/cmp,?policy> (สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2562)

4. บทสรุป

นโยบายประชานิยม สำหรับประเทศไทยแต่เดิมนั้นนักวิชาการมักจะใช้ทับศัพท์ว่า ป็อปปูลิสม์ หรือ พ็อพพิวลิสม์ (populism) ก่อนจะเปลี่ยนมาใช้คำศัพท์ “ประชานิยม” ตั้งแต่นั้นมา คำว่าประชานิยมก็ใช้กันอย่างแพร่หลายในเชิงการวิพากษ์วิจารณ์ นโยบายทางการเมืองของรัฐบาล พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร เป็นหลัก หลังการอภิปรายไม่ถึงสองสัปดาห์ได้ปรากฏ คำว่า “ประชานิยม” เป็นภาษาเขียนครั้งแรก และคำนี้ก็ใช้กันอย่างกว้างขวาง สามารถจำแนกออกเป็น 5 ความหมายด้วยกัน คือ 1) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เห็นว่าประชาชนสำคัญที่สุด 2) มุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างผู้นำกับประชาชน 3) การเมืองที่ได้รับความสนับสนุนจากสามัญชนจากนโยบายที่เป็นที่ชื่นชอบหรือมีอุดมการณ์ตรงกัน 4) การพัฒนาที่เน้นภาคชนบท เน้นภาคเกษตรเน้นการพัฒนาไร่นาขนาดเล็ก 5) การให้ความสำคัญที่ให้คุณค่าแก่ประชาชน เป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อการทำนโยบายนี้ น่าจะเป็นแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนที่แพร่หลายอยู่ในสังคมไทยยอมรับและสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นกันอย่างชัดเจนโดยเฉพาะหลังวิกฤติเศรษฐกิจ และคนส่วนมากเห็นด้วยกับการสร้างชุมชนในชนบทให้เข้มแข็งเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ โดยอาศัยภูมิสังคม แต่รัฐบาลต้องการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนหลังวิกฤติเศรษฐกิจในการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนจากเศรษฐกิจ โดยอาศัยเอาแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนมาปรับใช้เป็นนโยบาย เพื่อแลกกับคะแนนเสียงหรือความนิยมทางการเมืองมากกว่าของคนใน

ชนบทและคนจนในเมืองนโยบายประชานิยมถูกนำมาใช้ดำเนินการเป็นนโยบายอย่างแท้จริงในสมัยรัฐบาล พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร ในการบริหารราชการแผ่นดินเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การเมืองไทยตั้งแต่ปีพ.ศ. 2544 ผ่านนโยบาย ที่บริหารจัดการให้เงินและผลประโยชน์จากรัฐในรูปแบบต่างๆ ไปถึงมือชาวบ้านอย่างจับต้องได้ เช่น นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรคกองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น ซึ่งสร้างคะแนนนิยมกับชาวบ้านอย่างท่วมท้น จนได้รับเลือกเข้ามาให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่ออีกเป็นสมัยที่ 2 ที่ยังคงดำเนินการนโยบายประชานิยมหลายรูปแบบ อย่างต่อเนื่อง จึงน่าสนใจที่จะต้องศึกษารายละเอียดกับโครงการที่ถูกมองว่าเป็นประชานิยมและสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป พ.ศ.2562 เป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไปครั้งที่ 28 กำหนดให้มีขึ้นในวันอาทิตย์ที่ 24 มีนาคม 2562 เพื่อเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 500 คน นับเป็นการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกหลังรัฐประหารในประเทศไทย พ.ศ. 2557 ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยแยกเป็น 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านเศรษฐกิจ เรื่องพัฒนาของที่ดินของประชาชน เช่น ทำให้โฉนดสีฟ้ายกระดับที่ดิน สปก. กู้ได้ เดินหน้าธนาคารที่ดิน เร่งออกโฉนดทันใจ ระงับข้อพิพาทที่ดิน ชิดเส้นป่าใหม่ นำป่าเสื่อมโทรมมาให้ชาวบ้านทำกิน พัฒนาเรื่องของค่าแรงของแรงงาน เช่น ประกันรายได้แรงงานปีละ 120,000 บาท พัฒนาราคาผลผลิตทางการเกษตร เช่น ผลักดันใช้ยางในประเทศ 20% ปีละ 1 ล้านตัน ผลักดันใช้น้ำมัน ดีเซล B10 B20 และ B100 ให้มากขึ้น ทำให้น้ำเข้าถึงทุกไร่ นาประกันรายได้เกษตรกร 5 พืชเศรษฐกิจ ประกันราคารายาง กิโลกรัมละ 60 บาท ครั้วเรื่อนละ 25 กิโลกรัม ประกันราคาปาล์ม กิโลกรัมละ 4 บาท ครั้วเรื่อนละ 25 กิโลกรัม แก้ปัญหาชาวสวนยาง 3 แสนครั้วเรื่อนไม่มีเอกสารสิทธิ์ จัดตั้งกองทุนสวัสดิการเกษตรกรชาวสวนยางให้จ่ายเงินสมทบตามสมัครใจ ใช้เทคโนโลยีเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร ให้ปลูกกล้วยไม้ได้เสรี บ้านละ 2 ต้น แบ่งกำไรขายข้าว 75% ให้ชาวนา 25%ให้โรงสี ให้ราคาสินค้าเกษตรเพิ่ม 30% ภายใน 6 เดือน เกษตรทันสมัย (Smart Farmers) ปรับลดภาระหนี้สินของเกษตรกร เช่น จัดตั้งกองทุนสวัสดิการเพื่อเกษตรกร ปลูกหน้ชาวนาใน 5 ปี พักหนี้เกษตรกร 3 ปี ใช้เงิน 4 พันล้านบาทปลูกหน้เกษตรกร ที่มีปัญหาสังคม ชรา ทูพพลภาพ พิกการ ใช้เงิน 1 แสนล้านบาท ปรับโครงสร้างหนี้เกษตรกร หยุดความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำของคนในชาติ พัฒนาเรื่องการท่องเที่ยว เช่น พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานรองรับนักท่องเที่ยว นำ Buriram Model มาใช้พัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดอื่น เพิ่มนักท่องเที่ยวเป็น 50 ล้านคน สร้างรายได้ 3 ล้านล้านบาท/ปี ยกเลิก visa ให้กับนักท่องเที่ยวจีน สร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่งเสริมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้น (Man-made Destination) ผลักดันการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลภาคใต้ เที่ยวไทย เที่ยวได้ทุกที่ ยกระดับเศรษฐกิจไทยด้วย สร้างตลาดทุน

ขนาดย่อมสำหรับผู้ประกอบการรายย่อย ทำจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เป็นเขตพัฒนาพิเศษ ทลาย
 ทุนผูกขาด ดิวตี้ฟรีธนาคารเหล่าเบียร์ บังคับใช้ กม.แข่งขันการค้าอย่างจริงจัง ปรับปรุงกลไกตลาด
 ซื้อขายสินค้าล่วงหน้า จาก OTOP สู่อะไรก็ตาม (i-OTOP คราวไทย คราวโลก 2) ด้านสังคม การจัดสวัสดิการ
 ให้กำประชาชนชน เช่น เกิดปีรับแสน ให้เงินเลี้ยงดูบุตร อายุ 0-6 ขวบ เดือนละ 1,200 บาท
 อุดหนุนเงินเยาวชนอายุ 18-22 ปี เดือนละ 2,000 บาท ให้ลูกหลานเกษตรกรเรียนฟรีถึงปริญญาตรี
 เพิ่มเบี้ยคนชราเป็นเดือนละ 1,800 บาท ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุชุมชน ต่อยอด ‘บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ’ เพิ่ม
 งบบัตรทอง เป็นคนละ 4,000 บาท ปรับปรุง ‘นโยบาย 30 บาท’ ให้ดีขึ้น บ้านล้านหลัง บ้าน
 เกษียณสำราญ มารดาประชารัฐ มีหมอบ้านพยาบาลถึงเรือน ทุกคนมีหมอบประจำตัว เพิ่มวันลา
 คลอดเป็น 180 วัน ปรับโครงสร้างหนี้ครูขยายอายุเกษียณราชการ สนับสนุนสวัสดิการคนพิการ
 การจัดสวัสดิการการศึกษา ทำศูนย์เด็กเล็กคุณภาพดีทั่วประเทศ สร้างศูนย์เลี้ยงเด็ก 2 หมื่นโรงทั่ว
 ประเทศ สร้างนักคิด นักอ่าน และนักปฏิบัติ ทุนการศึกษารับน้องใหม่ อาหารเช้า-กลางวันฟรี มี
 คุณภาพ จากประถมถึง ม.3 เด็กทุกคนพูดภาษาอังกฤษได้ เรียนฟรี ถึง ปวส. จบแล้วมีงานทำ คั้น
 ครูให้นักเรียน ยกระดับห้องเรียน-ห้องสมุด 1.7 หมื่นโรงทั่วประเทศ พัฒนาสถาบันฝึกอาชีพ 900
 โรงทั่วประเทศ ให้ทุนครูเทคโนโลยี อุทยานการเรียนรู้และหลักสูตรออนไลน์ที่เรียนได้ด้วยตัวเอง 3)
 ด้านการเมือง แก้กฎหมายที่เป็นอุปสรรค sharing economy ทำ Grab ให้ถูกกฎหมาย ใช้นโยบาย
 ‘5 รั้ว’ ป้องกันยาเสพติด รั้วชายแดน รั้วชุมชน รั้วสังคม รั้วโรงเรียน และรั้วครอบครัว ยกระดับ
 ปปส. ให้ทำคดีได้เอง สร้าง ‘ศูนย์บำบัดยาเสพติด’ มีคุณภาพ ทุกจังหวัด ไม่ต้องผ่านตำรวจ ให้ผู้เสพ
 เข้ารับการบำบัดไม่มีประวัติอาชญากรรม ปกป้องกองทัพ ยกเลิกเกณฑ์ทหาร เปลี่ยนไปใช้ระบบ
 สมัครใจ (ยกเว้นเกิดสงคราม) เพิ่มหลักสูตรบริการสังคม เป็นทางเลือกสำหรับนักเรียน นอกจากการ
 เรียน ทำ 50 ส่วนใน 50 เขต ของกทม. ปอดสะอาด คีนอากาศบริสุทธิ์ให้คน กทม. เปลี่ยนรถ
 โดยสาร เป็นรถเมล์ไฟฟ้า นำรถเก่า แลกรถไฟฟ้าได้ส่วนลด 1 แสนบาท ให้ก่อสร้าง 5 วัน หยุด 2
 วัน กระจายรายได้ส่วนกลางต่อท้องถิ่น เป็น 50:50 ปกป้องกองทัพ ลดงบกลาโหม 5 หมื่นล้านบาท
 ลดกำลังพลลงครึ่งหนึ่ง ลดจำนวนนายพล เหลือ 1/4 ใช้ระบบคณะเสนาธิการร่วม รัฐบาลอยู่เหนือ
 กองทัพ หยุดเผด็จการ ปกป้องทหาร หยุดสงครามสี่สี สร้างความปรองดอง ก้าวสู่นาคต ปกป้อง
 กองทัพลดงบกระทรวงกลาโหม 10% เพิ่มเงินช่วยค่าครองชีพผู้นำท้องถิ่น สร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิง
 วัฒนธรรม เพิ่มลงทุนของท้องถิ่นแห่งละ 10 ล้านบาท นำ
 กระทรวงศึกษาธิการออกจากการเมือง ยกเลิกผู้ว่าราชการจังหวัด-นายอำเภอ ให้ท้องถิ่นมาจากการ
 เลือกตั้ง ยกเลิกยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีและแผนปฏิรูปประเทศ 11 ด้าน ของ คสช. และยกเลิก
 ประกาศ คำสั่ง คสช.ทั้งหมด

สรุป 1) ข้อดีของนโยบายพรรคการเมืองไทยในการเลือกตั้งปี พ.ศ.2562 คือ พรรคการเมืองแข่งกัน หาเสียงด้วยนโยบายมากขึ้น และการหาเสียงของผู้สมัครและพรรคการเมือง แข่งขันสูงด้วยนโยบาย อย่างเด่นชัด การหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครและพรรคการเมือง ต่างมุ่งเน้นนำเสนอนโยบายเป็นจุดขาย ไม่ใช่การตอบโต้เป็นศึกวิวาทะเป็นหลักเหมือนกับในอดีต จึงเป็นปรากฏการณ์ครั้งแรกที่ประชาชนจะได้รับ การดูแลใส่ใจ จากนักการเมือง ตั้งแต่ปฏิสนธิในครุภัก มารดา กระทั่งตลอดการเลี้ยงดูในวัยเด็กวัย รุ่นวัย วัยทำงาน วัยชรา ผู้พิการพร้อมสวัสดิการอีก มากมายกระทั่งเสียชีวิต 2) แต่ข้อเสีย คือเป็นนโยบายประชานิยม เสียเป็นส่วนใหญ่ โดยไม่ได้ ตระหนักถึงที่มาของเงินดำเนินการ และผลกระทบจากนโยบายนั้นๆ โดยมุ่งหวัง จะได้คะแนนนิยม จากประชาชนในการเลือกตั้งเป็นสำคัญ แต่เงินงบประมาณสำหรับใช้ในนโยบายนั้นๆ จะเอามาจาก ไหน และจะเป็นภาระให้กับใครในอนาคต มักสรรหาโครงการในลักษณะประชานิยม ลดแลก แจก แถม หวังได้รับเสียงสนับสนุนในการเลือกตั้ง แต่สุดท้ายเมื่อประกาศเป็นนโยบายรัฐบาล กลับนำเงิน งบประมาณไปกลวงโดยไม่สนใจว่าจะส่งผลอะไรตามมา อย่างเช่นโครงการตามนโยบายการหาเสียง ในอดีต ที่ผ่านมาซึ่งสร้างความเสียหายให้กับประเทศชาติหลายแสนล้านบาท แทนที่จะส่งเสริมให้ ประชาชน ขวนขวาย และสามารถเดินทางต่อไปได้ด้วยการพึ่งพาตนเอง ดังสุภาษิตจีนที่ว่า “สอน ให้เขาจับปลาดี กว่าจับปลาให้เขา”

เอกสารอ้างอิง : References

ทินพันธุ์ นาคะตะ. (2543). **ประชาธิปไตยไทย**. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และ ถวิลวดี บุรีกุล. (2549) **ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม**. กรุงเทพฯ :

สถาบัน.

เปรียบเทียบ พรรคการเมืองไทย . (2562). อัปเดต ข้อมูล 21 ก.พ . 2562, Web site:

<https://elect.in.th/compare/bjt,,?policy>

เปรียบเทียบ พรรคการเมืองไทย . (2562). อัปเดต ข้อมูล 21 ก.พ . 2562, Web site:

<https://elect.in.th/compare/cmp,,?policy>

เปรียบเทียบ พรรคการเมืองไทย . (2562). อัปเดต ข้อมูล 21 ก.พ . 2562, Web site:

<https://elect.in.th/compare/ctp,,?policy>

เปรียบเทียบพรรคการเมืองไทย. (2562). อัปเดตข้อมูล 21 ก.พ. 2562, Web site:

<https://elect.in.th/compare/cmp,,?policy>

เปรียบเทียบพรรคการเมืองไทย. (2562). อัปเดตข้อมูล 21 ก.พ. 2562, Web site:

<https://elect.in.th/compare/dmc,,?policy>

เปรียบเทียบพรรคการเมืองไทย. (2562). อัปเดตข้อมูล 21 ก.พ. 2562, Web site:

<https://elect.in.th/compare/fwp,,?policy>

เปรียบเทียบพรรคการเมืองไทย. (2562). อัปเดตข้อมูล 21 ก.พ. 2562, Web site:

<https://elect.in.th/compare/pcr,,?policy>

เปรียบเทียบพรรคการเมืองไทย. (2562). อัปเดตข้อมูล 21 ก.พ. 2562, Web site:

<https://elect.in.th/compare/ptp,,?policy>

พิชิต ลิขิตกิจสมบูรณ์และนิพนธ์พัวงศกร (2554). วารสารนิติศาสตร์ เรื่อง ที่คณะ
เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2544

ราชกิจจานุเบกษา. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก
วันที่ 6 เมษายน 2560.

วีชรา ไชยสาร. (2545). การเมืองภาคประชาชน. กรุงเทพฯ : เมฆขาว.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2561). การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบ

ประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : สำนักงานพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2549) .ทักษิณา-ประชานิยม. กรุงเทพฯ : มติชน.

วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดอ่างทอง

Political Culture of People in Ang Thong

วรทัศน์ สุเมฆะกุล* วิจิตรา ศรีสอน**

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดอ่างทอง เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองไทย และการกล่อมเกลாதงการเมืองต่อวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดอ่างทอง ปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงมากมายกับระบอบการปกครองภายในประเทศซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของบุคคลโดยทั่วไป แน่นนอนว่าประชาชนส่วนใหญ่มักจะมีความคิดเห็นเป็นของตนเองอยู่เสมอ โดยความคิด ทัศนคติ ความเชื่อ เกิดจากการกล่อมเกลารวมจากสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา รวมไปถึงกลุ่มเพื่อน พฤติกรรมของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน ส่วนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองในปัจจุบันมีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งจะส่งผลให้เกิดเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดอ่างทองได้นั้นก็ขึ้นอยู่กับโดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทงสังคม โดยสถาบันต่างๆ เพื่อจะถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองจากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่องและมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมต่างๆ เสมอ

คำสำคัญ : วัฒนธรรมทางการเมือง, การกล่อมเกลาทงการเมือง

Abstract

This research is a quantitative research The objectives are to study the political culture level of people in Ang Thong Province to study the relationship

* Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

** College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

between personal factors Knowledge and understanding about Thai politics And political persuasion on the political culture of people in Ang Thong Province Nowadays there are many changes to Regime within the country, which is an issue that is important to the life of a person in general Of course, most people tend to have their own opinions By thinking, attitude, and beliefs are caused by witchcraft Start with the family institution. Educational institution Including friends Each person's behavior is different. As for knowledge and understanding about current politics, it is extremely important. Which will result in a political culture of the people in Ang Thong Province Can depend on through the socialization process By various institutions In order to continuously transfer the political culture from one generation to the next and constantly changing to suit different environments.

Keywords : Political culture, Political persuasion

บทนำ

เมื่อกล่าวถึงวัฒนธรรมทางการเมืองมีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีความเป็นมายาวนาน วัฒนธรรมทางการเมืองเกิดขึ้นจากพฤติกรรมของมนุษย์ที่เป็นลักษณะต่างจากสัตว์ โดยมนุษย์มี พฤติกรรมลักษณะการอยู่อาศัยที่แตกต่างกันเป็นลักษณะการพึ่งพาซึ่งกันและกันโดยการอยู่ร่วมกัน นั้นเรียกว่าสังคมมนุษย์ การอยู่ร่วมกันย่อมมีกฎระเบียบ แบบแผน สภาพความเป็นอยู่ และร่วมไป ถึงประเพณีของชนพื้นเมืองนั้นๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ปฏิบัติต่อกันมา หรือการถูกสั่งสอนอบรมให้ปฏิบัติ ตามประเพณี เป็นการบ่งชี้ถึงพฤติกรรมที่ถูกกล่อมเกลามาที่เกิดขึ้นเนื่องจากวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการเมืองอันเป็นรากฐานของสังคมเหล่านั้น วัฒนธรรมทางสังคมมีอิทธิพลก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองขึ้น โดยวัฒนธรรมทางการเมืองเกิดขึ้นจากทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อในทางการเมือง การปกครองที่เป็นผลมาจากการเรียนรู้และการถ่ายทอดมาจากคนรุ่นหนึ่ง สู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

ความสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมโดยย่อเป็นพื้นฐานทำให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมือง และเป็นรากฐานของการจัดระเบียบทางการเมือง ซึ่งก่อกำเนิดสถาบันการเมืองในสังคมนั้นๆ ดังนั้น ความสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมือง จึงทำให้เกิดการก่อเกิดหรือเป็นประโยชน์ต่อวิถีชีวิตทางการเมืองของพลเมืองหรือต่อระบอบการเมืองแบบใดแบบหนึ่ง ตามความประสงค์ของการพัฒนาการเมืองในยุคหนึ่งๆ (สถาบันพระปกเกล้า 2550, หน้า 816) ซึ่ง วัฒนธรรมการเมืองในแต่ละสังคมนั้น ถูกกำหนดขึ้นหรือได้รับอิทธิพลจากสภาวะแวดล้อมหลายประการ เช่น ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศาสนา โดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม โดยสถาบันต่างๆ เพื่อจะถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองจากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่องและมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมต่างๆ เสมอ ในสภาพความเป็นจริง ไม่มีประเทศใดที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบใดแบบหนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดอ่างทองก็เช่นกัน เราไม่สามารถระบุได้แน่นอนว่าจะเป็นการเมืองแบบใด เพราะขึ้นอยู่กับสถานการณ์จากสถาบันครอบครัว หรือได้รับอิทธิพลจากสถาบันอื่นๆจนทำให้เกิดความคิด ทัศนคติ และความเชื่อ แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง

รูปแบบของวัฒนธรรมทางการเมือง

รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นลักษณะที่กำหนดขึ้นเพื่อแสดงความชัดเจนในความ เป็นอยู่ในชุมชนนั้น ซึ่งเป็นในรูปแบบการปกครองของจังหวัดนั้นๆ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ถ้าเราสามารถเข้าใจสภาพการดำรงชีวิต รวมถึงรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองนั้น เพราะวัฒนธรรมทางการเมืองมีปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาทั้งด้าน เศรษฐกิจ การเมือง และการพัฒนาในเรื่องปฏิรูปทางการเมือง ทั้งนี้วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นสิ่งที่สร้างเสริมความชอบธรรมทางการเมืองทำให้ระบบการเมืองสามารถดำรงอยู่ได้โดยประชาชนคอยให้ความสนับสนุนกับภาครัฐ แน่แน่นอนว่าจากการรวบรวมข้อมูลวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดอ่างทองเราสามารถแจกแจงรูปแบบของประชาชนในจังหวัดอ่างทองได้เป็น 3 รูปแบบ

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบ
2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า
3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมทางการเมือง

ซึ่งจาก 3 รูปแบบนั้นวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดอ่างทองมีรูปแบบเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมทางการเมือง ถึงแม้ว่า จังหวัดอ่างทองมีรูปแบบวัฒนธรรม

ทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ผู้วิจัยมองว่ายังพบปัญหาของประชาชนในจังหวัดอ่างทองยังขาดการกล่อมเกลามาจากครอบครัว จึงทำให้ได้รับอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อนร่วมงาน ทำให้มีรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบและไพร่ค่อนข้างมาก ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความเชื่อว่าวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดอ่างทองสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ถ้ามีการรณรงค์ส่งเสริมอย่างถูกต้อง

คุณสมบัติของวัฒนธรรมทางการเมือง

1. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ ถ้าเราต้องการจะรู้จักวัฒนธรรมของชนชาติใดเผ่าใด เราก็สามารถศึกษาทำความเข้าใจได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรงก็คือการเข้าไปคลุกคลีอยู่ร่วมกิจกรรมโดยตรง ก็จะทำให้เรามีความรู้ความเข้าใจวัฒนธรรมของชนชาตินั้นได้อย่างชัดเจนสำหรับการเรียนรู้โดยทางอ้อมก็คือ การศึกษาจากเอกสารต่างๆ ที่มีผู้ทำการศึกษารวบรวมไว้

2. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมมากกว่าเกิดจากการถ่ายทอดทางสายเลือด แม้ว่าพันธุกรรมจะมีผลต่อคุณสมบัติหลายประการของมนุษย์ แต่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมนั้น พันธุกรรมจะมีอิทธิพลน้อยมาก เพราะแบบแผนการดำรงชีวิตของมนุษย์ล้วนได้รับอิทธิพลมาจากกระบวนการหล่อหลอมทางสังคมเป็นลำดับ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดก็คือคนเอเชียที่ไปตั้งถิ่นฐานในประเทศตะวันตก แม้ลูกที่เกิดมาจะมีหน้าตาผิวพรรณเป็นคนเอเชียเหมือนพ่อแม่ แต่แบบแผนพฤติกรรมของเขาไม่ว่าจะเป็นวิถีคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทักษะคติ และการแสดงออกต่างๆ จะเป็นคนตะวันตกโดยสิ้นเชิง ลักษณะเช่นนี้ย่อมเป็นการยืนยันที่ชัดเจนที่สุด

3. วัฒนธรรมต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงได้ และมักมีการเปลี่ยนแปลงอย่างสม่ำเสมอ ไม่มีวัฒนธรรมใดที่จะคงอยู่อย่างสมบูรณ์โดยไม่มี การเปลี่ยนแปลง ไม่มีวัฒนธรรมใดที่จะคงอยู่อย่างสมบูรณ์โดยไม่มี การเปลี่ยนแปลงแม้แต่น้อย คุณสมบัติข้อนี้คงยืนยันได้ดีจากประสบการณ์ของแต่ละคน ถ้าบททวนดูให้ดีๆ จะเห็นได้ว่า แบบแผนการดำรงชีวิตของเราเองตั้งแต่จำความได้ถึงปัจจุบันจะเปลี่ยนแปลงไปมาก และจะยังคงเปลี่ยนแปลงต่อไป (Foster อ้างถึงใน สมบัติ อ่างถึงโน สมบัติ อ่างถึงโน 2553, หน้า 299)

วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดอ่างทอง

วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดอ่างทอง เริ่มมาจากการได้เรียนรู้ทางสังคม และการถ่ายทอดทางความคิด ความเชื่อและค่านิยมต่างๆ จากการอยู่อาศัยร่วมกันเป็นชุมชนหรือหมู่บ้าน ซึ่งประชาชนในจังหวัดอ่างทองจะมีการปฏิบัติคล้ายกันในกลุ่มจำนวนมาก ผู้วิจัยเห็นได้

อย่างชัดเจน โดยวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดอ่างทองจะมีการปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน จนทำให้กลายเป็นธรรมเนียม ประเพณีของประชาชนในจังหวัดอ่างทอง เช่น งานรำลึกวีรชนแขวงเมืองวิเศษไชยชาญ งานสวดตีวีรชนคนแสวงหา และงานประเพณีแข่งเรือยาววัดป่าโมก ซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดเกิดจากการเรียนรู้จากธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ พฤติกรรม ความเชื่อ และการกลมกลืนจากสถาบันต่างๆ ดังนั้นวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดอ่างทองเกิดจากค่านิยมทั้งในอดีต และปัจจุบันก่อให้เกิดแบบแผนการดำรงชีวิตและการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาเรื่อยๆ จนกลายเป็นประเพณีหรือวัฒนธรรมทางการเมืองในอีกมุมมองของผู้วิจัย ความคิดใหม่ๆเกิดขึ้นในเวลาขณะใดก็ตามถึงแม้ไม่เกิดขึ้นเองก็จะมีผู้นำมาให้ แต่ถ้าได้รับการยอมรับจากประชาชนจำนวนมากในสังคมก็สามารถกลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองได้ ซึ่งแน่นอนว่าวัฒนธรรมทางการเมืองไม่จำเป็นจะต้องได้รับการถ่ายทอดเป็นเวลานานเพียงอย่างเดียว แต่อาจสร้างขึ้นใหม่ได้ถ้ามีองค์ประกอบที่เหมาะสม ทั้งนี้พฤติกรรมก็มีส่วนที่ทำให้เกิดวัฒนธรรมในท้องถิ่น พฤติกรรมของประชาชนในจังหวัดอ่างทองจะมีการแสดงที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับสถาบัน คือ สถาบันครอบครัว สถาบันครอบครัวนั้นเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการอบรมสั่งสอนจึงทำให้เกิดความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัด ถ้าสมาชิกในครอบครัวให้ความสนใจกับข่าวการเมือง คนในครอบครัวก็จะได้รับข่าวสารเนื่องจากเกิดการซึมซับ และมีสถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อนคอยกระตุ้นให้เกิดความนึกคิดของการอยู่ร่วมกันภายในสังคม ทั้งนี้การเลือกโรงเรียนที่จะเข้าก็เป็นพฤติกรรมด้วยเช่นกัน และข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รวบรวมทำให้ทราบถึงวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดอ่างทองนั้นคือ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมทางการเมืองนั่นเอง ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าวัฒนธรรมทางการเมืองจะพัฒนาคุณภาพและศักยภาพของประชาชนในจังหวัดอ่างทองได้ในอนาคตสืบไป

บทสรุป

การศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองนั้น หากจะให้เห็นภาพได้อย่างชัดเจน จะต้องอาศัยรากฐานความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองของคนในสังคมนั้นเป็นตัวกำหนด เพราะถ้าหากเราไม่มีความเข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองของคนในสังคมนั้น การวิเคราะห์หรือการตีความพฤติกรรมทางการเมืองของคนในสังคมนั้นรวมทั้งการกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของคนในสังคมนั้น อาจคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงได้ ซึ่งการที่ประชาชนในจังหวัดอ่างทองจะมีผลของวัฒนธรรมทางการเมืองไปในทิศทางใดขึ้นอยู่กับปัจจัยของบุคคลกับความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองของพวกเขาเหล่านั้น แน่แน่นอนว่าบุคคลแต่ละคนจะถูกอบรมและมีสังคมต่างกันออกไปถึงแม้จะเกิดในจังหวัดเดียวกัน อาศัยในจังหวัดเดียวกันแต่ความคิด

ทัศนคติ ความเชื่อ ย่อมจะแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับสถาบันครอบครัว สถานบันการศึกษา สถาบันสื่อ และกลุ่มเพื่อนเป็นอิทธิพลส่งผลให้แก่แง่มุมต่างๆ เช่น ครอบครัวมือบรรมสอนสั่งเป็นไปทางไม่สนใจทางการเมือง แต่สถานบันการศึกษากลับรณรงค์ให้การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ตัวบุคคลก็จะมีความคิดที่เปลี่ยนแปลงไปทางทิศที่ดีได้เนื่องจากอาจมีสื่อและกลุ่มเพื่อนคอยพูดคุยแลกเปลี่ยนจนทำให้เกิดความสนใจของส่วนบุคคล การที่ศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองก็เพื่อต้องการทราบถึงปัญหาของบุคคลในจังหวัดมีความคิด ทัศนคติ การเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองแบบใด เพื่อเป็นการหาวิธีแก้ไขให้ตรงจุด การปล่อยละเลยไว้ก็จะส่งผลให้การอบรมสั่งสอนไปทางที่ผิดอย่างเดิม แน่แน่นอนว่าประเทศไทยของเราเป็นประชาธิปไตย การที่ประชาชนมีความรู้เข้าใจเกี่ยวกับการเมืองที่ผิดหรือการรับข่าวสารที่ไม่เที่ยงตรงจะส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมทางที่แตกต่างกันไป ปัจจุบันเราจะเห็นได้ว่ายังมีความแตกแยกของกลุ่มบุคคลเนื่องจากการกล่อมเกลาของครอบครัว รวมไปถึงสถานบันการศึกษา ยังมีความไม่เที่ยงตรงอย่างแท้ การแก้ไขปัญหาที่ดีที่สุดการรณรงค์ การรับฟังผู้อื่น และการเปิดใจยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อเป็นแก้ไขวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดอ่างทอง ให้ดียิ่งขึ้นในอนาคตสืบต่อไป

เอกสารอ้างอิง : References

สถาบันพระปกเกล้า (2550) วัฒนธรรมการเมือง จริยธรรม และการปกครอง. กรุงเทพฯ :

สำนักพิมพ์สถาบันพระปกเกล้า.

สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2553). การเมือง:แนวความคิดและการพัฒนา. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ :

สำนักพิมพ์เสมาธรรม.

บทบาทผู้นำรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติกับการเคลื่อนเข้าสู่ระบอบ
ประชาธิปไตย

Role of the National Council for Peace and Order Leader and pathway to
democracy

ธีราภรณ์ จุมรี* สันฐาน ชยนนท์**

บทคัดย่อ

วิกฤตการณ์ความขัดแย้งทางการเมือง พ.ศ. 2556 – 2557 และความไม่มีเสถียรภาพของรัฐบาลพลเรือน เป็นมูลเหตุนำไปสู่ความรุนแรงทางสังคม ทำให้ทหารจำเป็นต้องเข้าแทรกแซงการเมืองไทย ผู้บัญชาการทหารบกในขณะนั้นมีความพยายามเป็นตัวกลางไกล่เกลี่ยระหว่างฝ่ายต่อต้านรัฐบาลและฝ่ายสนับสนุนรัฐบาล แต่ไม่เป็นผล จึงกระทำรัฐประหารและประกาศยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลพลเรือน เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 ขอบเขตการดำเนินงานของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ แบ่งเป็น 2 ด้านใหญ่ ๆ คือ 1) รักษาความสงบทั่วราชอาณาจักร สร้างความปรองดองสมานฉันท์ และ 2) ขับเคลื่อนการบริหารราชการแผ่นดิน โดยการบริหารประเทศของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ แบ่งเป็น 3 ระยะ ระยะแรกเป็นไปเพื่อระงับความรุนแรงทางการเมือง รักษาความสงบสุขและความมั่นคงของชาติ ระยะที่สอง เป็นไปเพื่อวางกรอบการปฏิรูปประเทศ และนำไปสู่ ระยะที่สาม เพื่อจัดการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอบทบาทผู้นำทหาร รัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ในระบอบประชาธิปไตย และการเคลื่อนที่เข้าสู่เส้นทางประชาธิปไตย ตั้งแต่วันที่ 22 พฤษภาคม 2557 – 24 มีนาคม 2562

คำสำคัญ : บทบาท, ผู้นำ, รัฐบาล, คณะรักษาความสงบแห่งชาติ, ระบอบประชาธิปไตย

* Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

** College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

Abstract

Political conflicts during 2013 – 2014 in Thailand and the civil government instability were the main reasons of political violence that contributed the military to the coup in Thai politics on 22nd May 2014. Even if the Commander in Chief of Royal Thai Army endeavored to be a moderator between the anti-government groups and the government supporters, the compromise was not successful which triggered the coup d'état eventually. The scope of the National Council for Peace and Order's (NCPO) duties have been two main aspects 1) Maintaining peace and restoring the national reconciliation, and 2) Achieving the government administration, in 3 stages. The first stage is to restrain political violence and to maintain peace and national security. The second stage is to initiate the Thailand reform plan towards the third stage, which is the establishment of the national election. Thus, this article aims to present the role of the NCPO leader in Thai politics during 22nd May 2014 – 24th March 2019 and the pathway to democracy.

Keywords: Role, Leader, Government, National Council for Peace and Order, Democracy

บทนำ

นับตั้งแต่ที่ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย พ.ศ. 2475 และได้รับพระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับแรก เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2475 เป็นต้นมานั้น จนถึงปัจจุบันนี้ประเทศไทยอยู่บนเส้นทางประชาธิปไตยมากกว่า 87 ปี ผ่านเหตุการณ์ความวุ่นวายจากการเรียกร้องประชาธิปไตยมาแล้วหลายครั้ง อาทิ เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516, เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535, เหตุการณ์ประท้วงต่อต้านรัฐบาลพลเรือน เป็นต้น จนนำมาซึ่งความไม่สงบสุขและไม่มั่นคงของประเทศ เป็นเหตุให้ทหารในฐานะรั้วของชาติ ซึ่งเป็นองค์กรที่เข้มแข็งและเป็นระเบียบจำเป็นต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองและนำไปสู่การกระทำรัฐประหารในที่สุด ซึ่งประเทศไทยมีประสบการณ์กับการรัฐประหารมาแล้วถึง 13 ครั้ง มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญมาแล้ว 20 ฉบับ การรัฐประหารครั้งล่าสุด เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 เมื่อคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ประกาศยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลพลเรือน ประกาศสิ้นสุดรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ประกาศใช้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ทดแทน และควบบอำนาจการบริหารประเทศในฐานะรัฐอธิปไตยมาจนถึงปัจจุบัน

สถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองและความอ่อนแอของสถาบันการเมืองฝ่ายพลเรือน ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในบทความนี้ เป็นเหตุให้ทหารมีความจำเป็นต้องเข้าแทรกแซงการเมือง เพื่อจัดระบบระเบียบใหม่ให้กับสังคมประเทศ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นถึงบทบาทผู้นำทหารรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ในระบอบประชาธิปไตย และแนวทางการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 7 ส่วน ดังนี้ **ส่วนแรก** วิฤตการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองไทย พ.ศ. 2556-2557 เหตุผลในการรัฐประหาร พ.ศ. 2557 **ส่วนที่สอง** บทบาทคณะรักษาความสงบแห่งชาติกับการเข้ามาควบคุมสถานการณ์ความรุนแรง **ส่วนที่สาม** ผู้นำทางการเมือง **ส่วนที่สี่** บทบาทการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ **ส่วนที่ห้า** การสร้างการรับรู้และการสื่อสารกับประชาชน **ส่วนที่หก** การเคลื่อนเข้าสู่ประชาธิปไตย และ**ส่วนสุดท้าย** บทสรุป

วิฤตการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองไทย พ.ศ. 2556-2557 เหตุผลในการรัฐประหาร พ.ศ. 2557

ความขัดแย้งทางการเมืองเริ่มต้นขึ้นในเดือนพฤศจิกายน 2556 ภายหลังจากที่รัฐบาลพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้งเสนอแผนนโยบายปรองดอง และผลักดันการเสนอร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมต่อสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งมีใจความหลักเป็นไปเพื่อนิรโทษกรรมให้แก่แกนนำทางการเมือง มีผลย้อนหลังไปถึง ปี พ.ศ. 2547 ซึ่งหลายฝ่ายคัดค้านพระราชบัญญัติดังกล่าว เนื่องจากกลางแคลงสงสัยว่าอาจเจาะจงเอื้อประโยชน์ต่อนักโทษทางการเมืองคนใดคนหนึ่ง จึงนัดรวมตัวกันประท้วงชุมนุมและเดินขบวนต่อต้านรัฐบาล ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่อต้านรัฐบาล ซึ่งต่อมาจัดตั้งเป็นคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) และกลุ่มผู้สนับสนุนรัฐบาล การชุมนุมสองฝ่ายมีแนวโน้มจะขยายวงกว้าง เนื่องจากมีกลุ่มชนชั้นกลางที่ไม่เห็นด้วยกับพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการชุมนุมอย่างมาก เมื่อผู้ชุมนุมมีทีท่าจะไม่ยุติการชุมนุมโดยง่าย รัฐบาลจึงถอนร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว กอปรกับพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมไม่ได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภา แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ชุมนุมยังไม่ยุติการเคลื่อนไหว ยังคงปักหลักชุมนุมและยกระดับการชุมนุมเพื่อกดดันรัฐบาลให้ลาออก จนในที่สุด หัวหน้ารัฐบาลพลเรือนขณะนั้นได้ประกาศยุบสภา และกำหนดให้มีการจัดการเลือกตั้งใหม่อีกครั้ง ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2557 การชุมนุมยังคงดำเนิน

ต่อไป แกนนำฝ่ายต่อต้านรัฐบาลประกาศใช้ยุทธศาสตร์ “Shutdown กรุงเทพฯ” เพื่อกดดันรัฐบาลรักษาการอย่างหนักให้ลาออกจากตำแหน่ง และเข้าขัดขวางการเลือกตั้ง โดยปิดล้อมสถานที่รับสมัครเลือกตั้ง และหน่วยเลือกตั้ง จนเป็นเหตุให้ไม่สามารถจัดการเลือกตั้งในบางเขตได้ ศาลรัฐธรรมนูญตัดสินชี้ขาดให้การเลือกตั้งวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2557 เป็นโมฆะ เนื่องจากไม่สามารถจัดการเลือกตั้งได้อย่างพร้อมเพรียงกันทั่วประเทศ เหตุการณ์ความไม่สงบยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นเมื่อกลุ่มผู้ชุมนุมโดนกลุ่มผู้ไม่หวังดีขว้างปาระเบิด และเกิดปะทะกันอย่างรุนแรง นำมาซึ่งความเสียหายต่อบ้านเมือง ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ถือเป็นวิกฤตการณ์การเมืองครั้งใหญ่ครั้งสำคัญของประเทศไทย

นอกจากวิกฤตการณ์ความไม่สงบแล้ว ความอ่อนแอของรัฐบาลและพรรคการเมืองก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่ง กระแสข่าวการทุจริตคอร์รัปชัน มีผลให้รัฐบาลและสถาบันการเมืองไม่ได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชน นักการเมืองแสดงให้เห็นว่าขาดเจตนาธรรมอันดีในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม ประชาชนจึงพร้อมใจกันเรียกร้องและกดดันรัฐบาลให้เร่งแก้ไขปัญหาคความไม่เข้มแข็งและกล้าตัดสินใจปัญหาทางการเมืองของรัฐบาล ทำให้รัฐบาลไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายและบริหารประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งฝ่ายต่อต้านรัฐบาลเชื่อว่ากลุ่มอำนาจเก่ายังคงมีอิทธิพลอยู่ในระบบราชการ จึงมีความพยายามจะล้มล้างกลุ่มอำนาจเก่าให้หมดไปจากสังคมไทย

ความขัดแย้งทางการเมืองนี้นำไปสู่ความรุนแรงทางสังคม เป็นเหตุผลหลักให้ทหารใช้กล้าวอ้างถึงความชอบธรรมที่จะเข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมือง ทหารจึงตัดสินใจเข้ามาแทรกแซงกิจการภายในของรัฐ เนื่องด้วยเห็นว่าหากปล่อยให้รัฐบาลรักษาการจัดการกับสถานการณ์การเมืองที่กำลังระส่ำระสายอยู่ อาจจะทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างยิ่งบานปลาย กองทัพบกจึงประกาศใช้กฎอัยการศึก ในวันที่ 20 พฤษภาคม 2557 และ ผู้บัญชาการทหารบก ได้เชิญคู่ขัดแย้งสองฝ่ายเข้าพบ เพื่อหาข้อยุติและทางออกของปัญหา หากแต่สองฝ่ายยังคงยืนย่นตามแนวทางของตน ทำให้ผู้บัญชาการทหารบกมีความจำเป็นที่จะต้องประกาศยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลรักษาการ และทำรัฐประหาร ในวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 เวลา 16.30 น. ตามลำดับ

ประภาพร สีหา (2560, น. 153-156) จำแนกสาเหตุของวิกฤตการณ์ความขัดแย้ง พ.ศ. 2557 ที่เป็นเหตุให้เกิดการรัฐประหาร ออกเป็น 3 บริบท ดังนี้ 1) **บริบททางการเมือง** ความขัดแย้ง พ.ศ. 2557 เกิดจากการเสนอพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม ทำให้เกิดความแตกต่างกันในเป้าหมายและวัตถุประสงค์ (goal oriented) ระหว่างฝ่ายเห็นด้วยและฝ่ายคัดค้าน 2) **บริบททางความคิด** ความขัดแย้งทางการเมืองได้ปรับเปลี่ยนเป็นความขัดแย้งทางแนวความคิดระหว่างกลุ่มอำนาจเก่า

และกลุ่มอำนาจใหม่ เกิดขั้วการเมืองที่แตกต่างกันทางอุดมการณ์ (ideology) และทัศนคติ (attitude) และ 3) **บริบททางสังคม** การปะทะกัน อันทำให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน เป็นความวุ่นวายที่ส่งผลต่อความสงบสุขในสังคม

สุรชาติ บำรุงสุข (2558, น. 96) อธิบายว่าเมื่อเกิดความขัดแย้งทางการเมืองที่นำไปสู่ความรุนแรงทางสังคม ส่งผลให้ทหารต้องเข้าแทรกแซงการเมือง เพื่อปราบปรามความไม่สงบ เปรียบเสมือน “อัศวินขี่ม้าขาว” หรือ “วีรบุรุษ” โดยคุณลักษณะและภาวะผู้นำของผู้บัญชาการทหารบกหรือหัวหน้า คสช. ในเวลาต่อมา ที่มีท่าทางซึ่งขึง จริงจัง ทำให้มีความน่าเชื่อถือ เป็นปัจจัยเอื้อต่อการอ้างความชอบธรรมที่จะทำให้ประชาชนไม่ออกมาคัดค้านการรัฐประหาร (ประภาพร สีหา, 2560, น. 156)

3. บทบาทคณะรักษาความสงบแห่งชาติ กับการเข้ามาควบคุมสถานการณ์ความรุนแรง

หลังจากผู้บัญชาการทหารบกขณะนั้น ได้เรียกคู่ขัดแย้งมาประชุมเพื่อหารือทางออกของปัญหาแล้ว แต่ต่างฝ่ายต่างยึดมั่นในแนวทางของตน ไม่สามารถหาข้อยุติได้เป็นเหตุให้ต้องตัดสินใจทำรัฐประหาร ยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลรักษาการ เพื่อควบคุมสถานการณ์และป้องกันเหตุความรุนแรงที่อาจจะเกิดขึ้น โดยในช่วงแรกของการรัฐประหาร คสช. อาศัยความจำเป็นในการรักษาความสงบทั่วราชอาณาจักร จึงประกาศกฎอัยการศึก เพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถหยุดความรุนแรงได้ทันที ประกาศห้ามบุคคลออกนอกเคหะสถาน (curfew) ตั้งแต่เวลา 22.00 – 05.00 น. เพื่อจัดระเบียบบ้านเมืองจนกว่าสถานการณ์จะคลี่คลายกลับสู่ปกติ มีการเชิญตัวบุคคลมารายงานตัว เพื่อชี้แจงและคัดแยกไปดูแล ประกาศห้ามชุมนุมเกิน 5 คน เพื่อลดการปะทะ ประกาศระงับสื่อ เพื่อป้องกันการบิดเบือนข้อมูล ปลุกปั่น สร้างความเกลียดชังให้เพิ่มขึ้น และประกาศปรับย้ายข้าราชการในทุกกระทรวง ทบวง กรม เพื่อลดความขัดแย้งที่มีมาแต่เดิม

การที่ คสช. เข้าควบคุมสถานการณ์ความขัดแย้งนั้น แสดงให้เห็นว่า ทหารเป็นตัวแสดงหลักหนึ่งทางการเมือง เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในบ้านเมือง โดยทหารรับบทเป็นผู้เล่น 3 บทบาท (สถาบันพระปกเกล้า, 2547, น.16-17) ดังนี้ 1) **ทหารเป็นผู้ไกล่เกลี่ย (moderator)** คือ เป็นคนกลางให้เกิดการเจรจาเพื่อประสานข้อตกลง วางตัวเป็นกลางไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยเรียกคู่ขัดแย้งทางการเมืองมาเข้าพบเพื่อเจรจหาข้อยุติ เพื่อลดความแตกแยก 2) **ทหารเป็นผู้พิทักษ์ (guardian)** เมื่อไม่ได้ข้อยุติ เนื่องจากต่างฝ่ายต่างยึดมั่นในแนวทางและอุดมการณ์ของตน จึงจำเป็นต้องประกาศยึดอำนาจการปกครองจากพลเรือน และเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้พิทักษ์ความสันติให้แก่ประเทศชาติ และ 3) **ทหารเป็นผู้ปกครอง (ruler)** เมื่อมีการล้มล้างรัฐบาลพลเรือนและจัดตั้ง

รัฐบาลชุดใหม่ หัวหน้า คสช. ได้เปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ปกครอง ทำหน้าที่ปกครองรัฐ ดูแลความสงบ ควบคุมเสรีภาพและประโยชน์สุขของประชาชน

การเข้าควบคุมสถานการณ์ของทหารนี้จัดว่าเป็นการแทรกแซงการเมือง เพราะตามระบอบประชาธิปไตยแล้ว ทหารจะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของนักรบการเมือง (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2523, น. 45) ซึ่ง Welch และ Smith (1974, p. 12 อ้างถึงใน สุทัศน์ คำเป็ก, 2538, น. 27) เสนอว่า สังคมที่มีการแบ่งขอบเขตอำนาจหน้าที่ของทหารไม่ชัดเจน ทหารจะเข้าแทรกแซงบทบาทของพลเรือนได้ง่าย เพราะความสัมพันธ์ของทหารกับพลเรือนเป็นไปในรูปแบบ fragmented boundary เมื่อฝ่ายพลเรือนอ่อนแอจะทำให้ทหารสามารถเข้าไปแทรกแซงกิจการต่าง ๆ ของพลเรือนได้ สำหรับประเทศไทยมีการแบ่งขอบเขตอำนาจของทหารและพลเรือนอย่างชัดเจน แต่เนื่องจากพลเรือนมีความเข้มแข็งน้อยกว่าทหารซึ่งเป็นองค์กรที่มีระเบียบกว่า ทหารจึงเข้าไปมีบทบาทเหนือพลเรือน

สุจิต บุญบงการ (2523, น. 232-243) อธิบายถึงสภาพที่จะทำให้ทหารเข้าแทรกแซงการเมือง ซึ่งมีด้วยกัน 2 ประการ คือ **1) สภาพความล้มเหลวในการบริหารงานของรัฐบาลพลเรือน** การไร้ประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา ความวุ่นวายและการใช้กำลังทางการเมือง เป็นสภาพการณ์ที่เปิดโอกาสให้ทหารเข้าแทรกแซงการเมือง และ **2) สภาพการณ์การต่อต้านความไม่ชอบธรรมของรัฐบาล** โดยทหารจะประเมินจากความเสียหายของการต่อต้านและเข้าแทรกแซงการเมือง

การแทรกแซงการเมืองของ คสช. ครั้งนี้ ทฤษฎีของ Nordinger (1977, p. 49 อ้างถึงใน สุจิต บุญบงการ, 2521, น. 33 และ สุทัศน์ คำเป็ก, 2538, น. 27) สามารถเชื่อมโยงได้ว่า ทหารทำรัฐประหารเพราะมีสิ่งเร้า โดยทหารมองว่าผลประโยชน์ของกลุ่มเป็นสิ่งสำคัญ หากผลประโยชน์ถูกระทบกระเทือนจะเป็นแรงกระตุ้นให้ทหารเข้ามาแทรกแซงการเมือง หากรัฐมี “ความเป็นอิสระ” (autonomy) และ “ปลอดภัยจากการแทรกแซงจากกลุ่มอื่นทางสังคม” (exclusiveness) ก็จะไม่เป็นแรงผลักดันให้ทหารเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมือง

หลังจาก คสช. เข้าควบคุมสถานการณ์ความรุนแรงแล้ว เพื่อให้กิจการภายในของรัฐดำเนินต่อไปจึงจำเป็นต้องกำหนดแนวทางการเดินทางแก้ไขปัญหาประเทศ โดย คสช. ได้เสนอแผนนำประเทศ (roadmap) ไว้ 3 ระยะ ประกอบด้วย **ระยะแรก** เป็นช่วงที่ คสช. เข้ามาบริหารประเทศ โดยมุ่งระงับ ยับยั้งความขัดแย้ง และแก้ไขผลกระทบจากการไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายของรัฐบาลชุดก่อนได้ โดยมุ่งเน้นความปรองดองสมานฉันท์ ในระยะนี้ มีการจัดตั้งศูนย์ปรองดองสมานฉันท์ขึ้น เพื่อปฏิรูปส่วนกลางและระดับพื้นที่ โดยมอบหมายให้กองอำนวยการรักษาความ

มั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ. รমন.) เป็นผู้รับผิดชอบ ทำหน้าที่แก้ไขปัญหาระงับและขับเคลื่อนการบริหารราชการแผ่นดินให้สามารถดำเนินต่อไปได้โดยเร็ว **ระยะที่สอง** ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) มีการจัดตั้งสภานิติบัญญัติ (สนช.) ทำหน้าที่พิจารณา กลั่นกรองกฎหมาย และสรรหานายกรัฐมนตรี, จัดตั้งคณะรัฐมนตรี, จัดตั้งสภาปฏิรูปแห่งชาติ (สปช.) และสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ (สปท.) ทำหน้าที่แก้ไขปัญหาระยะยาว และวางรากฐานการพัฒนาประเทศเพื่อไปสู่ **ระยะที่สาม** ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และจัดการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย (รัฐบาลไทย, 2561, น. 2)

การเข้าแทรกแซงและควบคุมสถานการณ์ช่วงแรกนั้นจึงเป็นไปเพื่อการจัดการปัญหาเฉพาะหน้าและปัญหาระงับ และมุ่งหมายไม่ให้เกิดช่องว่างหรือสุญญากาศการบริหารประเทศ

ผู้นำทางการเมือง

การที่ทหารทำรัฐประหารสำเร็จแล้วเข้าสู่อำนาจทางการเมือง และขึ้นเป็นผู้นำทางการเมือง อธิบาย สุคนธวิท (2540, น. 44) อธิบายว่า เหตุการณ์หลังจากรัฐประหารสำเร็จ โครงสร้างทางการเมืองจะมีสภาพแปรเปลี่ยนไป เช่น มีการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ มีการเปลี่ยนแปลงผู้นำทางการเมือง เป็นต้น โดยจำแนกทหารหลังเหตุการณ์รัฐประหารออกได้ 3 จำพวก คือ 1) **ทหารดำรงตำแหน่งผู้นำทางการเมือง** คณะก่อการจะขึ้นดำรงตำแหน่งผู้นำทางการเมืองเพื่อควบคุมสถานการณ์และบริหารประเทศเอง 2) **ทหารอยู่เบื้องหลังทางการเมือง** ทหารจะตั้งผู้นำทางการเมืองที่ไม่ใช่คณะก่อการขึ้นเป็นผู้นำ เพื่ออ้างความชอบธรรมในการยึดอำนาจ และ 3) **ทหารถอนตัวออกจากการเมือง** หลังรัฐประหารสัมฤทธิ์ผล คณะก่อการจะปล่อยให้การเมืองเป็นหน้าที่ของฝ่ายพลเรือน แล้วกลับไปเป็นทหารอาชีพ คอยให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนด้านอื่น ๆ

ในกรณีของ คสช. หลังทำการรัฐประหาร พ.ศ. 2557 และประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) ทหารหัวหน้าคณะ คสช. ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งผู้นำทางการเมืองเอง เพื่อเป็นผู้ปกครองคอยแก้ไขปัญหาคงไม่สงบและดำเนินการปฏิรูปประเทศ ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านอธิบายความหมาย คุณลักษณะ และภาวะของผู้นำทางการเมือง ที่สามารถนำมาเชื่อมโยงกับหัวหน้า คสช. ไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

อธิบาย สุคนธวิท (2540, น. 19) อธิบายว่า ในสังคมหนึ่ง ๆ ประกอบด้วยคน 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มผู้นำ มีอำนาจ บารมี ทรัพย์สินเป็นเครื่องมือ (apparatus) ในการกำหนดบทบาทหรือกิจกรรมในสังคม ส่วนกลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มผู้ปฏิบัติตาม มีทั้งปฏิบัติตามเพราะความสมัครใจและเพราะถูกบังคับ แต่เป็นกลุ่มที่ยอมรับเงื่อนไขหรือคำสั่งของกลุ่มผู้นำเพื่อให้เกิดความสงบสุข Bell,

Edwards และ Wagner (1969, p. 112 อ้างถึงใน ชีระพล สุคนธวิท, 2540, น. 20) เสนอว่า ผู้นำเป็นผู้ที่อยู่ในอำนาจหรือตำแหน่งที่กำหนดไว้ให้เป็นผู้ นำ เป็นผู้สามารถมีอิทธิพลในการจัดการสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ Ross และ Hendry (1958, pp. 100-107 อ้างถึงใน ชีระพล สุคนธวิท, 2540, น. 23-24) จำแนกลักษณะผู้นำไว้ 3 ประเภท คือ 1) **ผู้นำที่มีคุณสมบัติภายในตัวเอง** (leadership as trait within individual leader) เป็นผู้นำที่มาจากพันธุกรรม มีลักษณะผู้นำติดตัวมาแต่กำเนิด 2) **ผู้นำที่มีลักษณะขึ้นอยู่กับกลุ่ม** (leadership as a function of the group) หมายถึง โครงสร้างกลุ่มเป็นตัวกำหนดสถานะผู้นำ ความเป็นผู้นำจะถูกกำหนดจากทัศนคติของกลุ่ม ดังนั้นกลุ่มและผู้นำแยกจากกันไม่ได้ และ 3) **ผู้นำที่ขึ้นกับสถานการณ์** (leadership as a function of situation) สถานการณ์กำหนดผู้นำ มีบทบาทต่อความเป็นผู้นำ

เสาวรักษ์ หงษ์ไทย (2561, น. 90) และ สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2557, น. 39) รวบรวมทฤษฎีพฤติกรรมภาวะผู้นำ (leadership behavior) ซึ่งสามารถแบ่งได้ 4 รูปแบบ ดังนี้ 1) **ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน** (supportive leadership) ผู้นำนี้มีพฤติกรรมเป็นมิตร ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถเข้าถึงได้ง่าย ให้ความเคารพและให้เกียรติผู้ใต้บังคับบัญชา 2) **ภาวะผู้นำแบบสั่งการ** (directive leadership) ผู้นำมีพฤติกรรมใช้คำสั่งสั่งการ กำหนดกฎระเบียบกับผู้ใต้บังคับบัญชา 3) **ภาวะผู้นำแบบมุ่งสำเร็จของงาน** (achievement-oriented leadership) ผู้นำที่กำหนดเป้าหมายท้าทายเพื่อสร้างมาตรฐานความเป็นเลิศให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา และ 4) **ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม** (participative leadership) ผู้นำมีพฤติกรรมขอความคิดเห็นจากผู้ใต้บังคับบัญชาก่อนการตัดสินใจ กระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ

บทบาทการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

คณะรัฐบาล คสช. ได้เข้ามาบริหารราชการแผ่นดิน วันที่ 12 กันยายน 2557 ได้สานต่อภารกิจของ คสช. ที่ได้ทำไว้ในช่วงระยะแรกของการควบคุมสถานการณ์บ้านเมือง หลังจากทหารสามารถควบคุมสถานการณ์ไม่ให้เกิดความรุนแรงไว้ได้แล้ว จึงประกาศยกเลิกกฎอัยการศึก เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2558 และประกาศใช้มาตรา 44 ตามรัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 แทน ซึ่งกำหนดให้คำสั่งหรือการกระทำใด ๆ ของหัวหน้า คสช. ขอบด้วยกฎหมาย

รัฐบาล คสช. ได้ให้ความสำคัญกับการปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ (รัฐบาลไทย, 2561, น. 2-3) ดังนี้ มุ่งสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีปรองดอง น้อมนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 มาเป็นหลักในการพัฒนา เพื่อให้บรรลุ

เจตนารมณ์ตามที่รัฐบาลกำหนดไว้ คือ ประเทศมีความ “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” รัฐบาล คสช. จึงได้กำหนดนโยบายการบริหารประเทศ 11 ด้าน ประกอบด้วย 1) การปกป้องและเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ 2) การรักษาความมั่นคงของรัฐและการต่างประเทศ 3) การลดความเหลื่อมล้ำของสังคมและการสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐ 4) การศึกษาและเรียนรู้ การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม 5) การยกระดับคุณภาพบริการด้านสาธารณสุข และสุขภาพของประชาชน 6) การเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ 7) การส่งเสริมบทบาทและการใช้โอกาสในประชาคมอาเซียน 8) การพัฒนาและส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนา และนวัตกรรม 9) การรักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากร และการสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน 10) การส่งเสริมการบริหารราชการแผ่นดินที่มีธรรมาภิบาลและการป้องกันปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในภาครัฐ และ 11) การปรับปรุงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

รัฐบาล คสช. ได้จัดตั้งกลไกระดับชาติ เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงาน โดยจัดตั้งคณะกรรมการสนับสนุนการขับเคลื่อนประเด็นการพัฒนาที่มีลำดับความสำคัญสูง เช่น คณะกรรมการขับเคลื่อนและเร่งรัดการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาล (กขร.) ทำหน้าที่ติดตามและขับเคลื่อนการดำเนินงานของส่วนราชการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลและข้อสั่งการของนายกรัฐมนตรี คณะกรรมการขับเคลื่อนและปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดิน (กขป.) ทำหน้าที่ จัดทำนโยบายและดำเนินการเคลื่อนขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติงานใน 5 กลุ่มประเด็นและวาระเพื่อการพัฒนา คณะกรรมการบริหารราชการแผ่นดินตามกรอบการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ และการสร้างความสามัคคีปรองดอง (ป.ย.ป.) ทำหน้าที่ประสานและบูรณาการภารกิจของรัฐบาล เป็นต้น (รัฐบาลไทย, 2561, น. 3)

รัฐบาล คสช. ได้ฟื้นฟูความเชื่อมั่นภาคครัวเรือน ธุรกิจ นักลงทุน นักท่องเที่ยวและเวทีการเมืองระหว่างประเทศ ดำเนินมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของเกษตรกรผู้มีรายได้น้อย การป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์และการทำประมงผิดกฎหมาย จัดระบบแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในไทย แก้ปัญหาที่ดินทำกิน หนี้นอกระบบ จัดทำโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ และวางรากฐานพัฒนาประเทศระยะยาวด้วยการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) และแผนปฏิรูปประเทศ 11 ด้าน เป็นต้น โดยการทำงานเป็นไปอย่างต่อเนื่องและโดยตลอด นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี ลงไปกำกับดูแลการดำเนินงานอย่างใกล้ชิด ระหว่างการดำเนินงานได้จัดทำสรุปผลการดำเนินงานของรัฐบาลทุกปี เพื่อ

เผยแพร่ข้อมูลให้กับประชาชน อีกทั้งจัดประชุมสัญจรลงพื้นที่เพื่อพบปะประชาชนสร้างการรับรู้การทำงานแก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง (รัฐบาลไทย, 2561, น. 4)

การสร้างการรับรู้และการสื่อสารกับประชาชน

เนื่องด้วยคนไทยคุ้นเคยกับภาพจำที่ทหารเป็นรั้วของชาติ ทหารและพลเรือนแบ่งขอบเขตอำนาจกันอย่างชัดเจน และทหารไม่ควรเข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมือง การจะเปลี่ยนภาพจำดังกล่าวให้กลายเป็น ทหารใกล้ชิดกับประชาชน ทหารและประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองร่วมกันได้ จึงจำเป็นต้องสื่อสารผ่านการรับรู้ข่าวสารของประชาชน รัฐบาล คสช. จึงพยายามสร้างการรับรู้และส่งสาร (message) บอกประชาชนให้ทราบว่า ถึงแม้คณะรักษาความสงบแห่งชาติจะเข้ามาโดยการรัฐประหาร แต่การดำเนินงานก็เป็นไปเพื่อความสุขของประชาชน เพื่อให้บ้านเมืองพัฒนาต่อไปได้ โดยส่งสารดังกล่าวผ่านสื่อตลอดระยะเวลา 5 ปีของการอยู่ในอำนาจ ดังนี้

1. รายการ **“คืนความสุขให้คนในชาติ”** ออกอากาศทุกวันศุกร์ เวลา 20.15 น. ทางสถานีโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย ออกอากาศครั้งแรก วันที่ 31 พฤษภาคม 2557 ดำเนินรายการโดยนายกรัฐมนตรี เนื้อหารายการเน้นทำความเข้าใจกับประชาชนในประเด็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงรอบสัปดาห์ที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนรูปแบบรายการไปเป็นการสัมภาษณ์นายกรัฐมนตรี โดยมีผู้ช่วยโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นผู้ดำเนินรายการ และเปลี่ยนชื่อรายการเป็น **“ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน”** เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2559

2. รายการ **“ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน”** ออกอากาศทุกวันศุกร์ เวลา 20.15 น. ทางสถานีโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย ออกอากาศครั้งแรก วันที่ 21 ตุลาคม 2559 เนื้อหารายการเป็นสารคดีที่นำเสนอเอาฤทธศาสตร์พระราชา **“เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา”** ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 พระราชทานให้กับประชาชนชาวไทยมาเป็นหลักคิดและยกระดับจิตใจในมิติต่าง ๆ มานำเสนอแก่ประชาชน เพื่อสร้างการรับรู้ ส่งเสริมความเข้าใจ กระตุ้นเตือนด้านจริยธรรม คุณธรรม ความสามัคคีปรองดองของคนในชาติ และขอความร่วมมือประชาชนในการพัฒนาประเทศไปพร้อม ๆ กัน

3. รายการ **“เดินหน้าประเทศไทย”** ออกอากาศทุกวัน เวลา 18.00 – 18.30 น. ยกเว้นวันศุกร์ ทางสถานีโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย ออกอากาศครั้งแรก วันที่ 15 มกราคม 2558 เนื้อหารายการนำเสนอผลงานด้านต่าง ๆ ของรัฐบาล คสช. รูปแบบรายการเป็นแบบนั่งสัมภาษณ์ถาม-ตอบ รัฐมนตรี โดยมีผู้ดำเนินรายการเป็นผู้ประกาศจากสถานีโทรทัศน์ช่องต่าง ๆ กำหนดประเด็นการนำเสนอเป็นแบบรายวัน วันจันทร์ นำเสนอเรื่องความมั่นคง วันอังคาร แลกผล

การประชุมคณะรัฐมนตรี วันพุธ นำเสนอเรื่องเศรษฐกิจ วันพฤหัสบดี นำเสนอเรื่องสังคม วันเสาร์ นำเสนอเรื่องต่างประเทศ และวันอาทิตย์ นำเสนอเรื่องกฎหมาย มีการปรับลักษณะรายการมา โดยตลอด โดยในเดือนเมษายน 2559 ปรับลักษณะรายการให้ผู้ดำเนินรายการซึ่งเป็นผู้ประกาศจาก ช่องต่าง ๆ และรัฐมนตรี ลงพื้นที่จริงเพื่อถาม-ตอบในประเด็นที่นำเสนอ และวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2559 ปรับปรุงรายการให้เข้าถึงเยาวชนมากขึ้น ใช้ชื่อรายการว่า “เดินหน้าประเทศไทย วัยทีน” ให้เยาวชนทำหน้าที่ผู้ดำเนินรายการ และปรับรายการอีกครั้ง เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2561 โดย เชิญศิลปิน ดารา นักแสดง ที่มีชื่อเสียงในวงการบันเทิงมาร่วมในรายการ โดยการปรับโฉมรายการ ครั้งนี้ทำให้รายการได้รับกระแสความนิยม (rating) จากผู้ชมเพิ่มขึ้นอย่างมาก (TV Digital Watch, 2561) เป็นที่กล่าวถึงในโลกโซเชียลผ่าน แฮชแทค (hashtag) #สร้างไทยไปด้วยกัน #ReformTogether

การนำเสนอภารกิจและผลงานของรัฐบาล คสช. ผ่านรายการโทรทัศน์ โดยมีนายกรัฐมนตรี เป็นตัวแสดงและผู้นำเสนอหลัก แสดงนัยยะว่ารัฐบาล คสช. มีความพยายามใช้สื่อเป็นพื้นที่แสดง นาฏกรรมของรัฐ (state drama) ภายใต้วาทกรรม “คืนความสุขให้ประชาชน” โดยมุ่งหมายให้ ประชาชนรับรู้ในเชิงสัญลักษณ์ว่าผู้นำและรัฐบาลทหารมีความใกล้ชิดประชาชน ประชาชนสามารถ เข้าถึงการทำงานของนายกรัฐมนตรีและรับทราบผลการดำเนินงานได้โดยง่าย อีกทั้งเพื่อแสดงออก ว่ารัฐบาล คสช. กำลังเร่งปฏิบัติงานเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนตลอดเวลา การออกสื่อทาง โทรทัศน์ของนายกรัฐมนตรีเป็นที่มาของการขนานนามจากสื่อมวลชนท่านหนึ่งว่า “นายกฯ จอคู่” (วาสนา นาน่วม, 2557, น. 423)

คณะรัฐบาล คสช. กำลังสื่อสารให้กับคนทั้งประเทศรับรู้ว่าการที่ทหารเข้ามาแทรกแซงทาง การเมือง และเป็นผู้นำประเทศอยู่ในขณะนี้ล้วนเป็นไปเพื่อส่งเสริมและพัฒนาประเทศให้ เจริญก้าวหน้า มั่นคง และสร้างคนในชาติให้เข้มแข็ง

การเคลื่อนเข้าสู่ประชาธิปไตย

คณะรักษาความสงบแห่งชาติประกาศให้คำมั่นว่าเดือน พฤศจิกายน 2561 จะมีการ เลือกตั้ง แต่เมื่อถึงวันดังกล่าวมีการประกาศเลื่อนการจัดการเลือกตั้งออกไป ซึ่งมีเสียงเรียกร้องทั้ง จากภายในประเทศและต่างประเทศให้รัฐบาล คสช. คืนอำนาจอธิปไตยและรัฐธรรมาธิปไตยให้กับ ประชาชน และเร่งจัดการเลือกตั้งโดยเร็วที่สุด นานาประเทศจับตามองและเกาะติดสถานการณ์ การเมืองในประเทศไทยอย่างมาก หลายประเทศกดดันให้ไทยมีประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ เช่น สหภาพยุโรปออกมาแสดงท่าทีว่าจะไม่เริ่มการเจรจาสนธิสัญญาการค้าเสรีอย่างเป็นทางการกับไทย

จนกว่าไทยจะมีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งแล้วเท่านั้น (สำนักข่าวบีบีซี ไทย, 2561) เป็นต้น ความไม่เป็นประชาธิปไตยที่ตั้งมั่นนี้ทำลายความเชื่อมั่นจากต่างชาติ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศในวงกว้าง

ในที่สุด รัฐบาล คสช. ได้ประกาศจัดการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการขึ้น ในวันที่ 24 มีนาคม 2562 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 28 ของไทย ใช้ระบบเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) 500 คน มาจากการเลือกตั้ง 2 แบบ ได้แก่ **1) ส.ส. ระบบแบ่งเขต** มีจำนวน 350 คน มาจากเขตเลือกตั้ง 350 เขต (1 เขตมี ส.ส. ได้เพียง 1 คน) ผู้ที่ได้รับคะแนนสูงสุดและมีคะแนนสูงกว่าคะแนนเสียงไม่เลือกผู้ใด เป็นผู้ได้รับเลือกเป็น ส.ส. **2) ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อ** มีจำนวน 150 คน โดยพรรคการเมืองจะต้องจัดทำบัญชีรายชื่อพรรคละ 1 บัญชี ซึ่งรายชื่อต้องไม่ซ้ำกับรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขต ส่งให้กรรมการการเลือกตั้งก่อนปิดรับสมัคร ส.ส. แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง โดยการคำนวณจำนวน ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อที่แต่ละพรรคพึงจะได้รับ มาจากการจัดสรรคะแนนที่ประชาชนเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง ส.ส. จากพรรคต่าง ๆ ทั้งประเทศ มาคำนวณจำนวน ส.ส. ของพรรคการเมืองที่จะได้รับในการเลือกตั้ง โดยพรรคการเมืองจะมีจำนวน ส.ส. ทั้งสองประเภทได้ไม่เกินจำนวนโควตาที่พรรคการเมืองได้รับ (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2559)

หากพิจารณากรอบแนวคิด “การทำให้เป็นประชาธิปไตย” (democratization) ประเทศไทยผ่านเหตุการณ์รัฐประหารมานับครั้งไม่ถ้วน มีประสบการณ์การเรียกร้องประชาธิปไตยมาตลอด 87 ปีหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ตามทัศนะของ Huntington (1991, pp. 3-4 อ้างถึงใน ธานี สุขเกษม, 2557, หน้า 72) ขณะนี้ประเทศไทยอยู่ในคลื่นลูกที่ 2 ของการเป็นประชาธิปไตย กล่าวคือ เป็นประเทศที่เคยปกครองด้วยระบอบที่ไม่เป็นประชาธิปไตย และมีการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยแล้ว แต่สภาพดังกล่าวไม่เสถียรทำให้ต้องกลับไปสู่ระบอบเผด็จการ Huntington (1991, pp. 3-4 อ้างถึงใน ธานี สุขเกษม, 2557, หน้า 72) ระบุว่า เกณฑ์ความเป็นประชาธิปไตยนั้น ต้องประกอบด้วย 4 หลักการ คือ 1) จัดให้มีการเลือกตั้ง 2) ความมั่นคงของระบบการเมือง 3) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และ 4) การเปรียบเทียบระบบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยและไม่เป็นประชาธิปไตย การประกาศให้มีการเลือกตั้งทั่วไปจึงเป็นสัญญาณอันดีว่าประเทศไทยกำลังจะเคลื่อนเข้าสู่ประชาธิปไตยอีกครั้ง

บทสรุป

จากวิกฤตการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองทั้งบริบททางการเมือง บริบททางความคิด และบริบททางสังคม ความอ่อนแอของรัฐบาลที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาการเมือง และกระแสข่าวทุจริตคอร์รัปชัน ทำให้ประชาชนไม่เชื่อมั่นต่อรัฐบาล จึงพร้อมใจกันประท้วงต่อต้านรัฐบาลพลเรือน ความเห็นต่างทางการเมืองของฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายต่อต้านรัฐบาล นำมาซึ่งการปะทะและเกิดความรุนแรงทางสังคม เป็นเหตุให้ คสช. กระทำรัฐประหารและเข้าควบคุมสถานการณ์ ประกาศกฎอัยการศึก และออกคำสั่งห้ามบุคคลออกนอกเคหะสถานยามวิกาล ควบคุมเสรีภาพสื่อ สวมบทบาทเป็นทั้งผู้ไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง ผู้พิทักษ์ประเทศชาติให้รอดพ้นจากวิกฤตการณ์ความรุนแรง ผู้ปกครองประเทศและประชาชน การแทรกแซงการเมืองของ คสช. ครั้งนี้ ฝ่ายทหารมองว่าเพราะผลประโยชน์ของประเทศชาติ ซึ่งก็คือความสงบสุขของประชาชนถูกระทบกระเทือน จึงจำเป็นต้องเข้ามาจัดการ โดยในช่วงแรกมุ่งระงับความขัดแย้ง สร้างความปรองดองในชาติ และแก้ไขปัญหาต่อเนื่องจากรัฐบาลรักษาการ จากนั้นประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับชั่วคราว เพื่อให้ประเทศเดินหน้าต่อไปได้ จัดตั้งคณะรัฐมนตรี และขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี สถานการณ์ของ คสช. ที่ทำไว้ในช่วงแรก โดยให้ความสำคัญกับการปฏิรูประบบราชการต่าง ๆ นำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 มาเป็นหลักในการพัฒนา มุ่งสร้างความ “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” อย่างไรก็ตาม ประเทศที่ไม่เป็นประชาธิปไตยมักจะไม่ได้รับการยอมรับจากสายตาชาวโลก หลายประเทศกดดันให้ไทยจัดการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย ในที่สุดรัฐบาล คสช. ประกาศจัดการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการ ในวันที่ 24 มีนาคม 2562 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งครั้งที่ 28 ของประเทศไทย หลังจากเหตุการณ์รัฐประหาร พ.ศ. 2557 รวมเวลากว่า 5 ปี การประกาศจัดการเลือกตั้งครั้งนี้ของ คสช. ส่งสัญญาณการเคลื่อนที่เข้าสู่เส้นทางประชาธิปไตยของไทยอีกครั้ง

ในทัศนะของผู้เขียน เห็นว่า แม้ประเทศไทยจะเป็นประชาธิปไตย และทหารไม่ควรเข้าแทรกแซงการเมือง แต่หากเมื่อใดสังคมเกิดสภาพอ่อนไหวและตกอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อความมั่นคงของชาติ การที่ทหารเข้ามาทำหน้าที่สร้างความเข้มแข็งจึงเป็นเรื่องที่สมเหตุสมผล กระนั้นทหารควรเข้ามาในฐานะผู้ปกป้องระบอบเพื่อจัดการความเสี่ยง (risk management) และกลับคืนสู่อาชีพทหาร เพื่อคืนความศรัทธาให้กับระบอบประชาธิปไตย และคืนอำนาจอธิปไตยให้กับประชาชน

เอกสารอ้างอิง : References

- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2523). การเมืองกับการบริหาร. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
- ธานี สุขเกษม. (2557). การสร้างประชาธิปไตยในเมียนมาร์. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. 8(1), 72-92.
- ธีระพล สุคนธวิท. (2540). การขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายชวน หลีกภัย (พ.ศ. 2512 – 2535). วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต การเมืองการปกครอง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประภาพร สีหา. (2560). ความขัดแย้งทางการเมืองกับรัฐประหาร ปี พ.ศ. 2557. วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 4(2) กรกฎาคม-ธันวาคม 2560. 145-166.
- รัฐบาลไทย. (2561). รายงานผลการดำเนินงานของรัฐบาล ปีที่ 4 (12 กันยายน 2560 – 12 กันยายน 2561). ออนไลน์. ค้นเมื่อ 6 กรกฎาคม 2562. จาก <https://www.thaigov.go.th/ebook/contents/detail/173#book/11>
- วาสนา นาน่วม. (2557). เส้นทางพยัคฆ์ ประยุทธ์ จันทร์โอชา จาก “ทหารเสือ” สู่ “หลังเสือ”. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2547). ทหารกับการเมือง. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง. (2557). ภาวะผู้นำแบบบริการ: แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย. มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.
- สุจิต บุญบงการ. (2521). การแทรกแซงทางการเมืองของทหารไทย. วารสารสังคมศาสตร์. 15(2) เมษายน-มิถุนายน 2521. 27-60.
- สุจิต บุญบงการ. (2523). การแทรกแซงทางการเมืองของทหารไทย. กรุงเทพฯ: แสงทองการพิมพ์.
- สุทัศน์ คำเป็ก. (2538). ทหารกับประชาธิปไตย: ศึกษากรณีการร่างรัฐธรรมนูญระหว่างกรมอำนาจของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.). วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต การเมืองการปกครอง, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุรชาติ บำรุงสุข. (2558). เสนาธิปไตย: รัฐประหารกับการเมืองไทย. กรุงเทพฯ: มติชน.
- เสาวรักษ์ หงษ์ไทย. (2561). ภาวะผู้นำที่มีผลต่อประสิทธิผลของงานในตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ตามเจตคติของประชาชน: กรณีศึกษาพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา. วารสารการเมืองการปกครอง. 8(2) พฤษภาคม – สิงหาคม 2561. 85-99.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2559). การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร. ออนไลน์ ค้นเมื่อ 7 กรกฎาคม 2562. จาก

https://www.ect.go.th/ect_th/news_page.php?nid=865&filename=

BBC News. (2561). อียู ยืนยัน ไม่ได้ปรับท่าทีอ่อนลงต่อไทย กรณีประยุทธ์ “เยือนสหภาพยุโรป”. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 7 กรกฎาคม 2562. จาก

<https://www.bbc.com/thai/thailand-44164689>

TV Digital Watch. (2561). เปิดเรตติ้ง 7 เสาร์ วันดาราราชัย “เดินทางประเทศไทย”. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 7 กรกฎาคม 2562. จาก <https://www.tvdigitalwatch.com/rating-dara-reformtogether-09-2018/>

การก่อตัวทางสังคมของ กลุ่มดาวดิน

Social Formation of DaoDin Group

มนัสชัย อันทะแสง* สุริยะ ปรภายสาธก**

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้เพื่อศึกษาวิเคราะห์การก่อตัวทางสังคมของกลุ่มดาวดิน “Social formation of DaoDin Group” ทำความเข้าใจการเกิดขึ้นของกลุ่มดาวดิน ผู้ที่เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมซึ่งกระบวนการศึกษาจึงเน้นการเก็บข้อมูลภาคสนามซึ่งผู้วิจัยเข้าร่วมสังเกตการณ์การทำกิจกรรมของกลุ่มดาวดินและการเข้าร่วมรับฟังการสัมมนาของกลุ่มดาวดิน โดยนำแนวคิดการเกิดกลุ่มและการก่อตัวทางสังคม พร้อมเสนอแนวความคิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งจะอธิบายการเกิดขึ้นและการทำกิจกรรมของนักศึกษาในกลุ่มดาวดิน ที่มีเป้าหมายและทิศทางที่เน้นการลงพื้นที่เรียนรู้ศึกษากับชาวบ้าน โดยเฉพาะกลุ่มพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบในชนบทที่ห่างไกล ดังกรณีการเคลื่อนไหวของชาวบ้านเหมืองแร่และเหมืองทอง ซึ่งในทั้งสองกรณีนี้ บริษัทผู้ได้รับสัมปทานเหมืองแร่อ้างความถูกต้องชอบธรรมของกฎหมายบ้านเมือง เข้ารุกล้ำที่ดินทำกินของชาวบ้านในชนบท แต่ชาวบ้านก็พยายามต่อสู้ด้วยการตั้งคำถามต่อความชอบธรรมตามกฎหมายที่รัฐและบริษัทกล่าวอ้าง และด้วยการอ้างถึงความชอบธรรมของชาวบ้านอีกรูปแบบหนึ่งคือ ความชอบธรรมที่จะดำรงชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมของตน รวมทั้งยืนยันในสิทธิของชุมชนต่อการตัดสินใจเรื่องที่ดินซึ่งตนเองเป็นเจ้าของและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นสิ่งที่ชุมชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งจากกรณีดังกล่าวแสดงถึงการกดขี่ การถูกเอารัดเอาเปรียบจากชนชั้นปกครองใช้อำนาจโดยฉ้อฉล ทั้งนี้กลุ่มดาวดินได้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนชาวบ้านที่ออกมาเรียกร้องในการแสวงหาความชอบธรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขเหตุแห่งความอยุติธรรมดังกล่าวให้หมดไปในสังคมไทย ซึ่งถือเป็นหลักประกันอันที่จตุรมุขคุ้มครองมาตรฐานการดำรงชีวิตให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีคุณค่าในสภาพแวดล้อมที่ดีอย่างสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ซึ่งจากการศึกษาวิเคราะห์ตามองค์การพบว่า กลุ่มดาวดินเป็นกลุ่มที่

* Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

** College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

ไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความสนใจร่วมกัน มีเป้าหมายร่วมกัน เพื่อทำกิจกรรมให้สอดคล้องกับการบรรลุเป้าหมาย อีกทั้งถ้าหากวิเคราะห์จากความสัมพันธ์ทางสังคม พบว่า กลุ่มดาวดิน เป็นกลุ่มสังคมแบบปฐมภูมิ ที่มีแนวทางในการติดต่อสัมพันธ์ และประกอบกิจกรรมต่างๆ เป็นลักษณะของสังคมชนบทหรือสังคมประเพณี ดังนั้น กลุ่มดาวดินเป็นแก่นักศึกษาเผยแพร่กฎหมายสิทธิมนุษยชนเพื่อสังคม หรือรู้จักกันในนามกลุ่มแสงความชอบธรรม ซึ่งเป็นนักศึกษาคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ตั้งกลุ่มขึ้นมาทำกิจกรรมรณรงค์ ศึกษาประเด็นปัญหาทางสังคม เช่น ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านและนายทุนหรือรัฐในเรื่องทรัพยากรที่ดินหรือสิ่งแวดล้อมในภาคอีสาน เป็นต้น

คำสำคัญ : การก่อตัวทางสังคม, กลุ่มดาวดิน

Abstract

This article is to analyze the social formation of a constellation of Earth "Social formation of DaoDin Group" Understanding the emergence of a constellation of Earth. The part that contributes to the education process of social change, which are intended to collect field data, which the researchers to observe the activities of the constellation and ground to attend to listen to the conference of the constellation soil. The concept of aboriginal groups and social formation. With the concept of human rights. Which explains the emergence and activity of students in the constellation soil. The aims and direction that focuses on the areas of learning with the locals. Especially in the areas affected in the outback. As the movement of people mines and gold mines. In both cases, The company has mining concessions on the morality of law. The encroachment of arable land of the peasants in the countryside. But the villagers were trying to question the legitimacy of the state and its legal claims. With reference to the legitimacy of the people is another form. The righteous will live by their culture. The affirmation of the rights of communities to decide on their own land and the environment, which is a community based on mutual benefits. The case represents oppression. Exploitation of power by the ruling class used fraudulently. The constellation soil has served as the locals call it justified in seeking to change. Or because of prejudice, such away in Thailand. This

is a guarantee to protect the living standards that can survive in the environment and value the great dignity of the human person. The study found that organizational analysis. Constellations soil is not official. This is a group with common interests. A common goal Activities to be consistent with achieving the target. Moreover, if the analysis of social relations that constellation soil is of primary social group. The guidelines for the interactions. And perform many activities A feature of rural or traditional societies, so the constellation of earth just published Human Rights Law Student Social. Or known groups seek righteousness. The Faculty of Law Khonkaen University The group set up a campaign. Education, social issues such as the conflict between villagers and the capitalists or the state in matters of land resources or the environment in the East, and so on. The Faculty of Law Khonkaen University The group set up a campaign. Education, social issues such as the conflict between villagers and the capitalists or the state in matters of land resources or the environment in the East, and so on. The Faculty of Law Khonkaen University The group set up a campaign. Education, social issues such as the conflict between villagers and the capitalists or the state in matters of land resources or the environment in the East, and so on.

Keywords : Social Formation, DaoDin Group

บทนำ

บทเพลงของสามัญชน

อยากได้ยินเธอร่ำร้องตะโกน บทเพลงของสามัญชน

ปลุกผู้คน ปลุกฝัน สู้วันของเรา...

“อยากบังเอิญเจอใครที่ยังฝันอยู่นั่งฟังเพลงอยู่ตรงนี้

แบบว่ามีจริงๆ ได้ก็คงดี บอกที่ว่ายังฝันอยู่

บนเส้นทางที่เราพร้อมเดินกันไปอาจมองดูไม่สวยงาม

นี้ไม่ใช่ครั้งสุดท้ายและเราจะไม่ยอมแพ้

ก๊อมนั้นที่พัดละอองโปรยอ่อนมาในกรุงขัง คงเห็นบทหนาวเงียบเหงาลำพัง โปรดฟังเพลงที่เราร้องอยู่

อยากได้ยินเธอร่ำร้องตะโกน บทเพลงของสามัญชน...ปลุกผู้คน ปลุกฝัน สู้วันของเรา”

"บทเพลงของสามัญชน เพื่อสามัญชน โดยสามัญชน" ด้วยแรงบันดาลใจในการแต่งเพลงนี้เกิดขึ้นมาจากความไม่เป็นธรรมของกระบวนการยุติธรรมที่กระทำต่อสามัญชนในประเทศนี้ ณ ตอนนี้กำลังมีการณรงค์ให้นักกิจกรรมผู้รักประชาธิปไตยร่วมกันร้องบทเพลงนี้เพื่อส่งมอบเป็นกำลังใจให้เหล่าบรรดาสามัญชนที่ต้องถูก "กักขัง" "จองจำ" จากความไม่เป็นธรรมที่คุกคามพวกเขา กลุ่มดาวดิน สามัญชน (สามัญชน TV, 2557: 11 ธันวาคม)

ในสังคมสมัยใหม่ อำนาจมีรูปแบบใหม่ที่แปลกประหลาดมันอิงแอบอยู่เบื้องหลังหลักการอ้างเหตุผลและความชอบธรรมของการบริหารจัดการ โดยนัยนี้ ขบวนการทางสังคมแบบใหม่จึงมีบทบาทสำคัญ ในการชี้ให้เห็นว่า ระเบียบ กฎเกณฑ์ และโลก ทั้งมวลนี้ ล้วนเป็นสิ่งที่สังคมมนุษย์สร้างขึ้น สามารถเปลี่ยนแปลงและจัดการในรูปแบบใหม่ได้ และแนวคิดทฤษฎีว่าด้วยขบวนการทางสังคม หรือขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองได้เดินทางมาไกลแล้ว จากที่ถูกมองว่าขบวนการทางสังคมเป็นเรื่องของคนที่ไม่สามารถเข้ากับสังคมปกติได้ มาเป็นเรื่องของการกระทำที่มีเหตุผลของมนุษย์ รวมทั้งเป็นสิทธิอันชอบธรรมที่กลุ่มบุคคลจะดำเนินการเพื่อเปลี่ยนแปลงบางส่วนของโครงสร้างทางสังคมและระบบการแบ่งปันทรัพยากรที่เขาเห็นว่าไม่เป็นธรรม มาจนถึงการตั้งคำถามกับรัฐและโครงสร้างทางสังคมที่เข้ามากำกับครอบงำโลกชีวิต จนปัจเจกต้องลุกขึ้นมาทวงสิทธิที่ดำรงชีวิตในแบบที่ตนต้องการ

ดังนั้น การศึกษาการก่อตัวของกลุ่มดาวดิน จะก่อประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจถึงการก่อตัวทางสังคมและสามารถอธิบายการออกมาเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน ด้วยประเด็นที่หลากหลายจากสถานการณ์ทางสังคมการเมืองในปัจจุบัน

แนวคิด ทฤษฎีและงานศึกษาที่จะช่วยทำความเข้าใจการก่อตัวทางสังคมของ กลุ่มดาวดิน

2.1 แนวคิดการเกิดกลุ่มและการก่อตัวทางสังคม

2.1.1 ความหมายของกลุ่มทางสังคม

Aristotle (อ้างในศิริรัตน์ แอดสกุล, 2560 : 172) นักปราชญ์ชาวกรีก เคยกล่าวไว้ว่า “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม” (social animal) โดยที่เขาเชื่อว่ามนุษย์จำเป็นต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม หรืออยู่ร่วมกับผู้อื่น มนุษย์ไม่สามารถอยู่โดดเดี่ยวหรือโดยลำพังได้ ทั้งนี้เพราะมนุษย์ต้องมีการพึ่งพาอาศัยกันตลอดเวลา

ปรีชา คูวินทร์พันธุ์ ได้กล่าวถึงกลุ่มสังคมว่า คือ คนตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีความสัมพันธ์ในทางร่วมมือหรือพึ่งพาอาศัยกัน ความสัมพันธ์มีการติดต่อกันไปจนเป็นความผูกพันและผู้ที่สัมพันธ์

กันเกิดความสำนึกว่าเป็นสมาชิกร่วมกันในกลุ่มเดียวกัน แยกออกได้จากกลุ่มอื่นๆ ตัวอย่างกลุ่มทางสังคม เช่น ครอบครัว เครือญาติ กลุ่มเพื่อน สมาคม กลุ่มผลประโยชน์และชั้นทางสังคม เป็นต้น (ศิริรัตน์ แอดสกุล, 2560 : 172)

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถานอธิบายว่า กลุ่มสังคม หมายถึง กลุ่มบุคคล ที่สมาชิกในกลุ่มมีการติดต่อสัมพันธ์อย่างมีระบบแบบแผนเป็นที่ยอมรับร่วมกัน กลุ่มสังคมจะมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยมีสัญลักษณ์ มีความสนใจคล้ายกัน ซึ่งทำให้กลุ่มมีลักษณะแตกต่างกับกลุ่มอื่นๆ

Mavis Hiltunen Biesanz and John Biesanz (อ้างในศิริรัตน์ แอดสกุล, 2560 : 173) กล่าวว่า กลุ่มสังคม หมายถึง กลุ่มซึ่งประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ 2 คน หรือมากกว่านั้น ซึ่งมีการกระทำระหว่างกัน มีความรู้สึกร่วมกันในการเป็นสมาชิกของกลุ่ม และมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง โดยมีตำแหน่งหรือสถานภาพในกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก

Donald Light Jr. and Suzsne Keller (อ้างในศิริรัตน์ แอดสกุล, 2560 : 174) กล่าวว่า กลุ่มสังคมประกอบไปด้วยบุคคล 2 คน หรือมากกว่านั้น ซึ่งมีความรู้สึกเป็นสมาชิกร่วมกันและมีการกระทำระหว่างกันทางสังคมตามเป้าหมายร่วมกัน มีแบบแผนพฤติกรรมของกลุ่มโดยการตกลงร่วมกัน

ประเสริฐ แย้มกลิ่นฟัง กล่าวว่า กลุ่มทางสังคม คือ คนตั้งแต่สองคน ขึ้นไป มีความสัมพันธ์ในทางร่วมมือพึ่งพาอาศัยกัน ความสัมพันธ์มีติดต่อกันไปจนเป็นความผูกพันและผู้มีสัมพันธ์กันเกิดความสำนึกว่าเป็นสมาชิกในกลุ่มเดียวกัน (ศิริรัตน์ แอดสกุล, 2560 : 174)

กลุ่มทางสังคมสามารถจำแนกประเภทของกลุ่มในแต่ละองค์การได้ 2 ประเภท ได้แก่

1. กลุ่มแบบเป็นทางการ หมายถึงกลุ่มที่ถูกแต่งตั้งขึ้นมาโดย อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบตามโครงสร้างขององค์การ เพื่อที่จะทำกิจกรรมสนองความต้องการขององค์การ โดยกลุ่มที่เป็นทางการจะถูกแบ่งย่อยออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้ หนึ่งกลุ่มตามสายบังคับบัญชา หมายถึง กลุ่มที่ถูกต้องขึ้นมาตามโครงสร้างขององค์การที่มีอยู่แล้ว เพื่อปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ สองกลุ่มทำงานเฉพาะ หมายถึงกลุ่มที่ถูกตั้งขึ้นมาเพื่อทำกิจกรรมเฉพาะอย่างให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่วางไว้

2. กลุ่มแบบไม่เป็นทางการ หมายถึงกลุ่มที่สมาชิกจัดตั้งหรือรวมตัวขึ้นมาเอง โดยไม่เป็นไปตามคำสั่งหรือโครงสร้างขององค์การ ซึ่งมักจะก่อตั้งจากความสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิก และสามารถปรับเปลี่ยนเป็นกลุ่มอย่างเป็นทางการได้ในระยะเวลาหรือสถานการณ์ที่เหมาะสม โดยกลุ่มแบบไม่เป็นทางการอาจถูกแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะต่อไปนี้ หนึ่งกลุ่มที่มีความสนใจร่วมกัน

หมายถึงกลุ่มที่รวมตัวเนื่องจากมีความสนใจหรือมีเป้าหมายร่วมกัน เพื่อทำกิจกรรมให้สอดคล้องกับการบรรลุเป้าหมาย สองกลุ่มมิตรภาพ หมายถึงกลุ่มที่รวมตัวกันจากบุคคลที่มีลักษณะบางอย่างที่คล้ายคลึงกัน โดยมากจะเป็นลักษณะร่วมบางประการที่สามารถสังเกตเห็นได้ เช่น ลักษณะงาน อายุ พื้นฐานการศึกษา ลักษณะทางกายภาพ

นอกจากการแย่งประเภทของกลุ่มตามลักษณะที่กล่าวมาแล้ว ยังมีผู้แบ่งกลุ่มตามความสัมพันธ์ทางสังคมออกเป็น 2 ลักษณะต่อไปนี้

1. กลุ่มแบบปฐมภูมิ หมายถึงกลุ่มขนาดเล็กที่เกิดจากความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกันของสมาชิกภายในกลุ่ม โดยความสัมพันธ์ที่กล่าวมามักจะเป็นความสัมพันธ์ส่วนบุคคล เช่น ความสัมพันธ์ทางสายเลือด ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่มีแนวทางในการติดต่อสัมพันธ์ และประกอบกิจกรรมต่างๆ เป็นลักษณะของสังคมชนบทหรือสังคมประเพณี

2. กลุ่มแบบทุติยภูมิ หมายถึงกลุ่มขนาดใหญ่ซึ่งความสัมพันธ์ของสมาชิกจะมีลักษณะเป็นทางการ และมีความสัมพันธ์ส่วนบุคคลน้อยกว่ากลุ่มแบบปฐมภูมิ

ขบวนการทางสังคม

ขบวนการทางสังคม (social movement) เป็นปรากฏการณ์ ทางสังคมที่คนในสังคมปัจจุบันสามารถรับรู้กันได้โดยทั่วไป ในสังคมไทย เราได้รับรู้เรื่องขบวนการนักศึกษา ขบวนการพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ขบวนการต่อสู้เพื่อสิทธิสตรี ขบวนการสมัชชาคนจน ขบวนการสิ่งแวดล้อม ขบวนการชีวิตจิต ขบวนการสันติอโศก ขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โพแทชที่จังหวัดอุดรธานี ขบวนการเคลื่อนไหว

สุภางค์ จันทวานิช ได้ให้ความหมายของคำว่า ขบวนการสังคม (social movement) ว่า คือกลุ่มคนที่มีความเชื่อหรืออุดมการณ์ในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีความใฝ่ฝันที่จะกระทำที่มีความต่อเนื่อง โดยมีจุดหมายที่ค่อนข้างแน่นอน ร่วมกันดำเนินการตามแนวทางที่กำหนดไว้เพื่อต่อสู้ความชั่วร้ายบางอย่างหรือสภาพไม่พึงประสงค์บางประการที่คิดว่ามีอยู่ในสังคมมุ่งหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบแผนสถาบันสังคมที่เป็นอยู่ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง “ขบวนการ” เพราะเป็นการเรียกร้องความสนใจในระดับที่สูงกว่าปกติ และขบวนการจะต้องมีอุดมการณ์ของตนเอง (ศิริรัตน์ แอดสกุล, 2560 : 269)

การก่อตัวทางสังคมของนักศึกษา

ตลอดทศวรรษ 2500-2510 นักศึกษาเป็นกลุ่มทางสังคมที่ก้าวเข้ามามีบทบาททางการเมืองอย่างสำคัญ เป็นตัวละครทางการเมืองที่นำความเปลี่ยนแปลงหลายประการมาสู่สังคมการเมืองและวัฒนธรรมไทย พลังนักศึกษาที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดกลายเป็นผลพวงมาจากความเปลี่ยนแปลงทาง

เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และระบบการศึกษาที่เกิดขึ้นตั้งแต่ยุคแห่งการพัฒนาและยุคสมัยอเมริกาในไทยเมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ขึ้นมามีอำนาจ ทศวรรษ 2500-2510 เป็นทศวรรษแห่งการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจ และการขยายตัวทางการศึกษา มีการริเริ่มจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติในปี 2504 มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นหลายแห่งทั้งมหาวิทยาลัยภูมิภาค และมหาวิทยาลัยเปิด โดยเป็นผลมาจากปัจจัย 2 ประการ ประกอบกัน คือ กระแสความเคลื่อนไหวของประชาชนที่แสดงความต้องการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นและนโยบายของรัฐบาลเองที่ต้องการสร้างกำลังคนมารองรับระบบราชการและกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ขยายตัว การขยายตัวของมหาวิทยาลัยทำให้ปริมาณนักศึกษาระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างมากจากยุคก่อนหน้า แม้ว่าโดยเปรียบเทียบกับปริมาณประชากรทั้งประเทศแล้ว นักศึกษายังคงเป็นกลุ่มน้อยของสังคม แต่ก็ได้กลายเป็นคนกลุ่มน้อยที่มีปริมาณเพิ่มสูงขึ้นจนเป็นกลุ่มทางสังคมที่สำคัญ เป็นผู้นำในทางความคิด และวัฒนธรรมใหม่ๆ ของสังคม กิจกรรมของนักศึกษาก็กลายเป็นสิ่งที่สังคมให้ความสนใจคอยจับตาดูกระทั่งเข้าร่วมด้วย ตั้งแต่กิจกรรมในเชิงสันตนาการและบันเทิงอย่างฟุตบอลประเพณี หรือกิจกรรมรณรงค์ทางการเมืองอย่างการประท้วงสินค้าญี่ปุ่น แม้แต่รัฐบาลเองก็ให้ความสำคัญกับนักศึกษา เนื่องจากในยุคเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจรัฐบาลตั้งความหวังว่านักศึกษาจะเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศให้ก้าวไปข้างหน้า นักศึกษาจึงมีสถานะที่ค่อนข้างสูงในฐานะทรัพยากรบุคคลอันมีค่าของชาติ (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2545 : 21)

ดังนั้น การก่อตัวทางสังคม คือ กระบวนการเกิดกลุ่มทางสังคมเป็นกลุ่มซึ่งประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่สองคน หรือมากกว่านั้น ซึ่งลักษณะมีการกระทำระหว่างกันทางสังคมหรือปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เป็นสมาชิกในกลุ่มต่างมีตำแหน่งและบทบาทหน้าที่แตกต่างกันและประสานบทบาทระหว่างกัน มีแบบพฤติกรรมตามบรรทัดฐานของกลุ่ม หรือที่เรียกว่า วัฒนธรรมย่อย มีความรู้สึกเป็นสมาชิกร่วมกัน ทำให้มีความผูกพันในฐานะที่เป็นสมาชิกของกลุ่มสังคมเดียวกัน มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน ที่สำคัญคือ เพื่อสนองความต้องการของสมาชิกแต่ละคนและความต้องการ ของสมาชิกของกลุ่มเป็นส่วนรวม สังคมมนุษย์ประกอบไปด้วยกลุ่มสังคมหลากหลาย ตั้งแต่กลุ่มสังคมเล็กๆ ไปจนถึงกลุ่มสังคมขนาดใหญ่ เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อน สมาคมต่างๆ และกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคม ฯลฯ กลุ่มสังคมเหล่านี้ต่างมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน เปรียบเหมือนสายใยของสังคมมนุษย์

2.2 แนวคิดที่จะช่วยทำความเข้าใจการก่อตัวทางสังคมของ กลุ่มดาวดิน

แนวความคิดที่จะช่วยอธิบายให้เข้าใจการก่อตัวทางสังคมของกลุ่มดาวดิน คือ แนวความคิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งสามารถ สรุปได้ดังนี้

สิทธิมนุษยชน (Human Rights) คือ สิทธิพื้นฐานอันละเมิดมิได้ที่มีมาพร้อมกับความเป็นมนุษย์ หมายความว่า ด้วยความเป็นมนุษย์เพียงอย่างเดียวก็สามารถเรียกร้องสิทธิมนุษยชนได้ โดยไม่จำเป็นต้องอ้างถึงสถานะทางสังคมหรือคุณสมบัติอื่นใด

พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นอกจากจะจัดตั้งคณะกรรมการในระดับชาติเพื่อรับผิดชอบงานด้านการส่งเสริม คุ้มครอง และตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนแล้ว ยังให้ความหมายของสิทธิมนุษยชนไว้ว่า

“ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีจะต้องปฏิบัติตาม”

จะเห็นได้ว่าสิทธิมนุษยชน มิได้เป็นเพียงสิทธิตามกฎหมายของประเทศไทยเท่านั้น ยังหมายรวมถึงสิทธิที่ถูกรับรองในทางกฎหมายระหว่างประเทศที่ผูกพันรัฐไทย ซึ่งรัฐบาลไทยอาจมีพันธกรณีที่จะต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายหรือนโยบายของไทยให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของสิทธินั้นๆ ในทางสากลด้วย โดยเนื้อหาของ

สิทธิมนุษยชนนั้นเกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์ร่วมกันในสังคมแทบทุกมิติ

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หมายถึง คุณค่าของความเป็นมนุษย์ซึ่งทุกคนมีโดยเท่าเทียมกัน ทุกคนจึงต้องได้รับการปฏิบัติต่อกันอย่างเป็นมนุษย์ ต้องไม่ถูกดูถูกเหยียดหยาม หรือถูกปฏิบัติอย่างสัตว์หรือสิ่งของ หรือถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้

สิทธิ หมายถึง อำนาจอันชอบธรรมที่จะกระทำการใดโดยอิสระ อาจใช้ทั้งในความหมายของอำนาจอันชอบธรรมตามธรรมชาติที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิด และทั้งที่ถูกรับรองโดยกฎหมาย

เสรีภาพ หมายถึง ความเป็นอิสระของบุคคลที่จะกระทำการใดๆ โดยไม่ถูกควบคุมหรือแทรกแซง

ความเสมอภาค หมายถึง สถานะความเท่าเทียมระหว่างบุคคลที่จะได้รับการเคารพสิทธิและได้รับการปฏิบัติตามกฎหมาย

ความสำคัญและพัฒนาการของแนวคิด

สิทธิมนุษยชนเป็นแนวคิดที่พัฒนามาจากแนวคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) ที่มองว่า

มีกฎเกณฑ์บางประการที่มีอยู่ในธรรมชาติ เกิดขึ้นเองโดยที่มนุษย์ไม่ได้สร้างขึ้น มีอยู่มาก่อนและอยู่เหนือกฎหมายของรัฐ ประกอบกับแนวคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติ (Natural Rights) ซึ่งเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมามีสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน ซึ่งไม่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือล่วงละเมิดโดยกฎหมายของรัฐได้

มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาเท่าเทียมกัน มนุษย์มีสิทธิบางประการที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดจนถึงกระทั่งถึงแก่ความตาย สิทธิที่ว่ามี ได้แก่ สิทธิในชีวิต เสรีภาพในร่างกาย และความเสมอภาค เป็นสิทธิซึ่งไม่สามารถโอนให้แก่กันได้และผู้ใดจะล่วงละเมิดมิได้ หากมีการล่วงละเมิดก็อาจจะก่อให้เกิดอันตรายหรือกระทบกระเทือนเสื่อมเสียต่อสภาพของความเป็นมนุษย์ได้ กล่าวได้ว่าสิทธิธรรมชาตินี้มีที่มาหลายทางด้วยกันได้แก่

1. หลักเหตุผลและผล (Rationalism) ซึ่งถือว่า สิทธิธรรมชาติของมนุษย์เป็นหลักของความจริงที่ไม่

อาจโต้แย้ง เปลี่ยนแปลง หรือแก้ไขได้ หลักแห่งเหตุและผลนี้มีรากฐานมาจากแนวความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติ(Natural Law) โดยคิดจากเหตุผลทั่วไปว่ามนุษย์ควรมีสิทธิขั้นพื้นฐานประการใดบ้าง เช่น การได้รับความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต ร่างกายและทรัพย์สิน หรือการได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกัน โดยปราศจากอคติจากเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้ปกครอง ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงเกียรติภูมิและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่เสมอภาคกัน

2. หลักของความชอบธรรม (Ligitimism) ซึ่งมีหลักการว่าในการรักษาไว้ซึ่งสิทธิธรรมชาติของมนุษย์ ใน

เวลาใดก็ตามที่ผู้ปกครองใช้อำนาจโดยฉ้อฉล ผู้ปกครองย่อมมีสิทธิโดยชอบธรรม ในการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดนี้ได้ปรากฏอยู่ในคำประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกา (The Declaration of Independence) ซึ่งกล่าวว่า “เมื่อใดก็ตามที่รัฐบาลเป็นผู้ทำลายจุดมุ่งหมายเหล่านี้ ประชาชนย่อมมีสิทธิโดยชอบที่จะเปลี่ยนแปลง หรือล้มเลิกรัฐบาลนั้นเสียได้ และสถาปนารัฐบาลใหม่ เพื่อให้ดำเนินตามหลักการและมีอำนาจสรรคความปลอดภัยและความผาสุกให้เกิดขึ้นได้”

3. หลักปัจเจกชนนิยม (Individuadlism) ซึ่งมีแนวความคิดว่าสิทธิธรรมชาติได้เกิดขึ้นพร้อมกับการมี

สภาพบุคคล เป็นสิทธิประจำตัวของบุคคลนั้น ไม่สามารถเพิกถอน หรือโอนให้แก่บุคคลอื่นใดได้ตามความหมายนี้ รัฐจึงมีอำนาจอันจำกัด ไม่สามารถที่จะออกกฎหมายใดที่เป็นการขัดหรือแย้งกับสิทธิธรรมชาติของมนุษย์ได้ แนวความคิดนี้มีปรากฏอยู่ในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของเจอร์จีเนีย (Virginia Declaration of Rights) ความตอนหนึ่งว่า “โดยธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนเป็นผู้มีอิสระอย่างเสมอภาคกัน มีสิทธิธรรมชาติติดตัวอยู่ และเมื่อมารวมกันเป็นสังคม สิทธินี้มีอาจถูกยกเลิกเพิกถอนไปได้ ทั้งนี้ไม่ว่าโดยความตกลงใด ๆ”

การที่แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนถูกยอมรับให้เป็นสิทธิทางกฎหมายทั้งในระดับกฎหมายของรัฐและกฎหมายระหว่างประเทศได้นั้น เป็นผลพวงของประวัติศาสตร์การต่อสู้ทั้งในเชิงความคิดและในทางการเมืองเป็นระยะเวลาอันยาวนานในหลากหลายภูมิภาคทั่วโลก

สังคมมนุษย์ในอดีตนั้น มิได้มองว่ามนุษย์ทุกคนมีคุณค่าและเสรีภาพเท่าเทียมกันเช่นสังคมส่วนใหญ่ในปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากประวัติศาสตร์การค้าทาสตั้งแต่สมัยโรมันจนถึงยุคล่าอาณานิคม ระบบสังคมแบบแบ่งชนชั้นวรรณะในยุคศักดินาทั้งในโลกตะวันตกและตะวันออกที่จำกัดสิทธิในการเดินทางหรือเลือกใช้ชีวิตของผู้อยู่ใต้ปกครอง แม้ประเทศในยุโรปยุคที่ผ่านการปฏิวัติอุตสาหกรรมแล้วก็ยังมีระบบการปกครองที่จำกัดเฉพาะผู้ที่มีทรัพย์สินหรือสถานะทางสังคมเท่านั้น จึงจะสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองได้

แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนขบวนการการต่อสู้เพื่อความเท่าเทียมของผู้อยู่ใต้ปกครองและผู้ถูกกดขี่ “มหากฎบัตร (Magna Carta)” ซึ่งถูกลงนามในปี 1215 ที่ประเทศอังกฤษ ถูกนับว่าเป็น

เอกสารแรกๆ ที่ยอมรับสิทธิของประชาชนผู้ถูกปกครอง ก่อนจะพัฒนามาเป็นเอกสารที่เรียกว่า “บัญญัติสิทธิ

(Bill of Rights)” ที่กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญของหลายประเทศ แนวคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติถูกพัฒนาจนยอมรับสิทธิตามธรรมชาติให้เป็นสิทธิทางกฎหมายอย่างชัดเจนที่สุดในศตวรรษที่ 18 นี้เอง เอกสารที่เป็นสัญลักษณ์ของพัฒนาการในยุคนี้คือ “คำประกาศสิทธิของมนุษย์และพลเมืองของฝรั่งเศส (The Declaration of the Rights of Man and Citizen)” ในปี 1789 ช่วงก่อนการปฏิวัติฝรั่งเศส และ “บัญญัติสิทธิของสหรัฐอเมริกา (United States Bill of Rights)” ในปี 1791 หลังการประกาศอิสรภาพของประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ต่อมากลายเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายรัฐธรรมนูญของทั้งสองประเทศ ทั้งสองสิ่งนี้กลายเป็นแรงบันดาลใจให้กับเนื้อหาของ

รัฐธรรมนูญอีกหลายประเทศทั่วโลกและเอกสารในทางกฎหมายระหว่างประเทศอีกหลายฉบับในศตวรรษถัดมา รวมถึง “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights)” ในปี 1948 หลังการยุติของสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งประกาศยอมรับสิทธิโดยมีนัยยะอันเป็นสากล

เช่นนี้ อาจกล่าวได้ว่าหมุดหมายสำคัญของพัฒนาการแนวคิดสิทธิมนุษยชนก็คือหมุดหมายสำคัญของประวัติศาสตร์พัฒนาการของสังคมมนุษย์นั่นเอง

แม้สิทธิมนุษยชนจะได้รับการยอมรับและบัญญัติเป็นกฎหมายสูงสุดของแทบทุกประเทศทั่วโลก อีกทั้งยังมีกฎหมายพิเศษอีกมากมายที่บัญญัติเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชน แต่ในสภาพความเป็นจริงนั้น สิทธิต่างๆ ก็ยังถูกแก้ไขหรือบิดเบือนโดยกฎหมายของรัฐ ถูกละเลยโดยนโยบายของผู้บริหารประเทศ หรือถูกละเมิดโดยกลไกทางสังคมแบบไม่เป็นทางการ นำมาซึ่งปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนที่เราเห็นตัวอย่างมากมาย เช่น การเลือกปฏิบัติทางเพศ การค้ามนุษย์ การปราบปรามการชุมนุมโดยใช้ความรุนแรง การทรมานผู้ต้องหา

ดังนั้น จึงต้องมีกลไกที่จะส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิทั้งในระดับชาติและระดับระหว่างประเทศ การกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนบางครั้งอาจถูกต้องตามกฎหมายของรัฐนั้นๆ แต่อาจขัดต่อกฎหมายระหว่างประเทศ ในกรณีเช่นนี้ รัฐนั้นๆ มีหน้าที่ต้องแก้ไขกฎหมายให้ถูกต้องตามหลักการของกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่รัฐไปให้ความยินยอมผูกพันเอาไว้ การยอมรับสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิทางกฎหมายเช่นนี้ มีลักษณะเป็นสัญญาประชาคม (social contract) ระหว่างรัฐและประชาชน ในความหมายที่ว่า รัฐหรือผู้ปกครองจะเคารพ (respect) กล่าวคือ ไม่ละเมิดสิทธิของประชาชน จะคุ้มครอง (protect) ประชาชนจากการถูกละเมิดสิทธิโดยผู้อื่น และจะดำเนินมาตรการเพื่อเติมเต็ม (fulfill) สิทธิให้แก่ประชาชน

หลักการของสิทธิมนุษยชน

หลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชนอันได้รับการยอมรับมีอยู่หลายประการ

1. สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่ติดตัวกับความเป็นมนุษย์ (inherent) มนุษย์ไม่ต้องการคุณสมบัติอื่นใด

นอกจากความเป็นมนุษย์ในการที่จะเรียกร้องสิทธิ

2. สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่เป็นสากล (universal) คือไม่ว่าจะมีความแตกต่างทางสังคม วัฒนธรรม หรือ

ประวัติศาสตร์อย่างไรก็ตาม มีสิทธิบางประการที่มนุษย์ชนทุกคนจะต้องได้รับการคุ้มครองเป็นมาตรฐานเช่นเดียวกันทั่วโลก

3. สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่ไม่สามารถถูกพรากไป หรือไม่สามารถถูกยกให้แก่กันได้ (inalienable) แม้ใน

กรณีที่กฎหมายของรัฐจะไม่ยอมรับ หรือรัฐบาลจะมีนโยบายที่ละเมิดสิทธิก็ตาม ประชาชนก็ยังมีสิทธิมนุษยชนอยู่ หลักการนี้มีรากฐานมาจากแนวคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติอันจะไม่ถูกเปลี่ยนแปลงด้วยกฎหมายของมนุษย์หรือของรัฐ

4. สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่ไม่ถูกแยกออกจากกัน (indivisible) และมีความเชื่อมโยงระหว่างสิทธิต่างๆ

(interdependent) สิทธิมนุษยชนอาจถูกแบ่งเป็นสองประเภทใหญ่ๆ คือ สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม หากแต่ไม่สามารถถูกแยกออกจากกัน โดยเลือกคุ้มครองเฉพาะประเภทใดประเภทหนึ่งได้ อีกทั้งสิทธิต่างๆ นั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง เช่น หากไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิในการทำงานและรับค่าตอบแทน บุคคลก็จะมีทรัพยากรเต็มที่เพื่อใช้เสรีภาพในการแสดงออกหรือการชุมนุม หรือในทางกลับกัน หากไม่สามารถใช้เสรีภาพในการแสดงออกหรือการเข้าร่วมกระบวนการทางการเมือง บุคคลก็ไม่สามารถเรียกร้องให้สิทธิในการทำงานของตนเองได้รับการปกป้องได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น สิทธิต่างๆ จึงต้องได้รับการเคารพปกป้อง และเติมเต็มไปพร้อมๆ กันเพื่อให้มนุษย์ทุกคนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี

5. มนุษย์ทุกคนจะต้องได้รับการปกป้อง คุ้มครอง และเติมเต็มสิทธิมนุษยชนอย่างเสมอภาค (equal)

และไม่ถูกเลือกปฏิบัติ (non-discrimination)

นับตั้งแต่อดีต มนุษย์ได้แสวงหาและคิดค้นสิ่งต่าง ๆ เพื่อสร้างหลักประกันและความมั่นคงปลอดภัยให้กับชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินต่าง ๆ ต่อมาเมื่อสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น มีความกดขี่เอารัดเอาเปรียบจากชนชั้นปกครอง มนุษย์จึงต้องแสวงหาความชอบธรรมเพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขเหตุแห่งความอยุติธรรมดังกล่าวให้หมดสิ้นไป สิทธิธรรมชาติถูกกล่าวอ้างเพื่อสนับสนุนความชอบธรรมในการเปลี่ยนแปลง ปัจจุบันมนุษย์ยังคงแสวงหาต่อไปซึ่งหลักประกันในอันที่จะคุ้มครองมาตรฐานการดำรงชีวิตให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีคุณค่าในสภาพแวดล้อมที่ดีอย่างสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (อุตมศักดิ์ สินธิพงษ์, 2561)

กลุ่มดาวดิน คือ ใคร?

3.1 ประวัติความเป็นมาของกลุ่มดาวดิน

กลุ่มดาวดิน เกิดจากนักศึกษารุ่นที่ 1 คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในสมัยนั้นมีโครงการให้นักศึกษาออกไปเรียนรู้ประเด็นปัญหาการละเมิดสิทธิกับชุมชน จึงได้แยกย้ายกันไปเรียนรู้ตามพื้นที่ต่างๆ แล้วกลับมาแลกเปลี่ยน ซึ่งนักศึกษามีความเห็นพ้องตรงกันว่าคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่นน่าจะมีพื้นที่เรียนรู้ประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชน จึงได้รวมตัวตั้งกลุ่มขึ้นชื่อว่า “กลุ่มเผยแพร่กฎหมายสิทธิมนุษยชนเพื่อสังคม” หรือกลุ่ม “กพส.” ซึ่งการรวมตัวกันของกลุ่ม กพส. นั้นมีจุดประสงค์หลักคือ ลงพื้นที่ศึกษาปัญหาประเด็นสิทธิมนุษยชน นำความรู้ที่ได้กลับมาเผยแพร่ เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนสำหรับนักศึกษา เป็นกลุ่มอิสระที่ไม่สังกัดทั้งทฤษฎีการสร้างกรอบโครงความคิด หลังจากการลงพื้นที่ กลุ่ม กพส. นำสิ่งที่สะท้อนมารวบรวมเผยแพร่ในวารสารชื่อ “ดาวดิน” ซึ่งเป็นวารสารประจำกลุ่มที่มีจุดประสงค์ทำขึ้นเพื่อเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร และปัญหาสังคมต่างๆ ที่เกิดขึ้น และให้นักศึกษาได้แสดงออกทางความคิดเห็นในแง่มุมต่างๆ เพื่อผลักดันให้นักศึกษามีส่วนร่วมทางความคิดและอุดมการณ์ให้เผยแพร่สู่สังคมโดยเสรีภาพ นอกจากนี้ กลุ่ม กพส. มีการทำ “ค่ายนิติศาสตร์เรียนรู้สังคม” ที่จัดขึ้นทุกปี ปีละครั้ง เพื่อเป็นพื้นที่ให้เพื่อนๆ นักศึกษาได้มีโอกาสออกไปเรียนรู้ประเด็นปัญหาในพื้นที่จริงอีกด้วย ผลจากการที่ได้ลงพื้นที่จริง ทำให้กลุ่มมีจิตสำนึกอยากเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสังคมที่ดี จึงได้เพิ่มระดับจากแค่ลงไปเรียนรู้ กลายเป็นร่วมเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการร่วมคิด ร่วมแก้ไขปัญหาชาวบ้าน โดยมีหลักการของกลุ่มคือ “เราจะเคียงข้างพี่น้องผู้ถูกกดขี่” คือจะไม่นำหน้าชาวบ้าน ไม่ออกคำสั่งหรือทำตัวเป็นผู้นำ และไม่ตามหลังชาวบ้าน ไม่รอรับคำสั่งหรือเดินตามอย่างเดียว แต่จะยืนอยู่เคียงข้างร่วมเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา ร่วมคิด ร่วมออกแบบ และร่วมเรียนรู้กับชาวบ้านไปด้วยกัน

3.2 ความหมายของ ดาวดิน

ดาวดิน คือ ดินที่รวมกันเป็นดาว เปรียบเสมือนดินหรือเศษผลธัญในสังคมนี้ที่จะคิดจะพูดอะไรก็ไม่ค่อยมีพลังมากเท่าไร จึงได้รวมตัวกันเพื่อหวังให้เกิดพลังในสังคมมากขึ้น เป็นดินที่รวมกันเป็นดาวแล้วจรัสแสงแวววาวออกมาเหมือนดาวบนท้องฟ้า สามารถเผยแพร่ความคิดสู่สังคมได้ (ดาวดิน คือใคร, 2562)

3.3 ปรากฏการดาวดิน สู่อายตาสังคมไทย

จากสถานการณ์ทางการเมืองครั้งสำคัญคือ การรัฐประหารวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 ส่งผลให้นักกิจกรรมทางการเมืองได้รับผลกระทบที่รุนแรง โดยมีการเรียกรายงานตัวนักกิจกรรมทางการเมืองเมื่อ วันที่ 1 มิถุนายน 2557 ผู้สื่อข่าวรายงานว่า คสช. ออกคำสั่ง ฉบับที่ 44 เรียกบุคคลรายงานตัวเพิ่ม 28 คน ซึ่งหนึ่งในกลุ่มคนเหล่านั้นคือสมาชิกบางคนของกลุ่มดาวดิน นักกิจกรรมหลายคนถูกจับกุมคุมขังและคุกคามเสรีภาพในการคิดและการแสดงออกตามครรลองประชาธิปไตยว่าเป็นเรื่องที่ผิด แต่แม้ว่าจะตกอยู่ภายใต้การถูกตรวจสอบควบคุมการทำกิจกรรมอย่างหนักผ่านการเรียกรายงานตัวเป็นระยะๆ หรือต้องทำหนังสือขอเดินทางออกนอกประเทศเมื่อต้องไปปฏิบัติงานของกลุ่มองค์กรเครือข่ายนอกประเทศ หรือแม้แต่การทำกิจกรรมเล็กๆ เช่น เวทีเสวนาในมหาวิทยาลัยของนักศึกษา ก็จำเป็นต้องทำหนังสือชี้แจงและขออนุญาตจากมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอีกมากมายที่ถูกจับตามองอย่างใกล้ชิดจากเจ้าหน้าที่ จนเกิดคำถามในกลุ่มนักกิจกรรมว่า “เราจะรับมือกับสถานการณ์ที่เพื่อนถูกคุกคาม” อย่างไร การคุกคามเพิ่มระดับความเข้มข้นยิ่งขึ้น เพราะนอกจากพื้นที่สาธารณะแล้ว พื้นที่ส่วนบุคคลอย่าง “บ้าน” ก็ตกเป็นเป้าหมายของการเฝ้าระวัง หรือการสอดแนมมากยิ่งขึ้น โดยหลังจากเหตุการณ์ 5 กลุ่มดาวดิน สวมเสื้อสกรีนข้อความ “ไม่” “เอา” “รัฐ” “ประ” “หาร” พร้อมทั้งกับยืน “ชูสามนิ้ว” เพื่อแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ถึงการไม่ยอมรับอำนาจ คสช. และไม่เห็นด้วยกับการรัฐประหารต่อหน้า พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกฯ และหัวหน้า คสช. ขณะมอบนโยบายให้กับเจ้าหน้าที่ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในกลุ่มจังหวัดภาคอีสาน บริเวณศาลากลาง จ.ขอนแก่น ซึ่งก่อนหน้านี้ กลุ่มดาวดินถูกเรียกรายงานตัวและขอให้ยุติการเคลื่อนไหวทางการเมืองและเรื่องเหมืองแร่จังหวัดเลย หากแต่การเคลื่อนไหวยังคงดำเนินเรื่อยมากระทั่งถึงการจัดงานรำลึกครบรอบหนึ่งปีรัฐประหารของนักศึกษา กลุ่มดาวดินบริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยจังหวัดขอนแก่นและการจัดกิจกรรมในกรุงเทพมหานครบริเวณหน้าหอศิลปวัฒนธรรมกรุงเทพฯ ส่งผลให้นักศึกษาทั้งสองกลุ่มถูกจับและนักศึกษาเหล่านี้ปฏิเสธการรายงานตัวเมื่อครบกำหนดแต่กลับเป็นกลุ่มขบวนการประชาธิปไตยใหม่ หรือ NDW ประกาศชุกฉุกการข้อสำคัญ เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2558 ที่ลานอนุสาวรีย์ จังหวัดขอนแก่น และมีปฏิบัติการเรื่อยมาจนนำมาซึ่งเหตุการณ์จับ 14 นักศึกษาที่บ้านสวนเงินมีมาด้วยข้อหาร่วมกันกระทำการก่อความความไม่สงบและร่วมกันมั่วสุมหรือชุมนุมทางการเมือง ณ ที่ใดๆ ที่จำนวนตั้งแต่ 5 คน ขึ้นไป อันเป็นการฝ่าฝืนคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ซึ่งบงกชและการเคลื่อนไหวของกลุ่มนักศึกษา นักกิจกรรมทางสังคมที่ดำเนินเรื่อยมาตั้งแต่รัฐประหาร ประกอบกับนักศึกษากลุ่มดังกล่าว

มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันและเข้ามาใช้บ้านที่พักระหว่างอยู่ในกระบวนการทางกฎหมาย นั้นส่งผลให้ นอกเหนือจากตัวนักศึกษาเองแล้ว บ้านของกลุ่มจึงอยู่ในเป้าหมายของการติดตาม เพราะเริ่มมีรถ เจ้าหน้าที่มาลาดตระเวนคอยสังเกตพฤติกรรมการเข้าออกบ้าน การดำเนินชีวิต การถ่ายภาพบ้าน บริเวณหน้าบ้านด้วยกล้องมือถือในช่วงเช้าขณะขับรถลาดตระเวนผ่าน หรือแม้แต่การขอขึ้นตึกสูง บริเวณใกล้บ้านเพื่อจะสอดส่องวิถีชีวิตของผู้อยู่อาศัยและผ่านเข้า-ออกบ้าน ฯลฯ แม้สถานการณ์ ความสามัคคีของบ้านจะเกิดขึ้นก่อนหน้า แต่ไม่มีลักษณะกระทำการอย่างเปิดเผยซึ่งหน้าเช่นนี้ ซึ่ง ถือเป็นการคุกคามความสงบด้านจิตใจจากการถูกจับจ้องด้วยกล้อง สายตา คำถามของเจ้าหน้าที่กับ ผู้ที่อาศัยในซอยบ้านพักถึงกิจกรรม พฤติกรรมดำเนินชีวิตของสมาชิกภายในบ้านนั่นเอง

กรณีการ วงสาสี่ และ นลินี ต้นธุนิตย์ (2560)

จากเหตุการณ์ดังกล่าว วิถีชีวิตที่เสมือนเป็นผู้ต้องหาร้ายแรงและการถูกกักขังเสรีภาพยิ่ง ผลักดันให้คนเหล่านี้เรียนรู้การเคลื่อนไหวที่ต้องระมัดระวังตัวมากยิ่งขึ้น รวมถึงความกดดันในการ ถูกห้ามอย่างเด็ดขาดในการเคลื่อนไหวทางการเมือง ผลกระทบที่ส่งถึงพวกเขาโดยตรงทั้งสภาพ จิตใจและงานกิจกรรมการเคลื่อนไหวทางการเมือง แต่แม้จะมีเรื่องเหตุหวั่นหว้งกับสังคม ด้าน หนึ่งชีวิตของนักกิจกรรมเหล่านี้ยังมีวิถีชีวิตเหมือนกับวัยรุ่นทั่วไปคือดื่ม เล่น กินเที่ยว ฯลฯ ประหนึ่งว่าชีวิต จิตใจ ความรู้สึกของพวกเขาไม่ได้แยกส่วนชีวิตทางการเมืองและชีวิตส่วนตัว มัน สามารถจะหยุดและหมุนวนได้ ไม่ว่าจะมีความวิตกกังวลกับปัญหา จะมีพลัง หรือจะใช้ชีวิตอย่าง สนุกสุดเหวี่ยงเช่นเดียวกับคนทั่วไป เพื่อปลดปล่อยตัวเองออกจากแรงบีบของสังคมและแรงอารมณ์ ความรู้สึกก็เกิดขึ้นได้อย่างง่ายดาย เพียงหมุนเข็มหมุนนั้นให้ไปอยู่ในช่องใดใด จากความขัดกันของ อารมณ์ความรู้สึกต่องาน ต่อการดำเนินชีวิตประจำวันนี้ ส่งผลให้เกิดการร้องเรียก สิทธิมนุษยชน ในรูปแบบเนื้อหาต่างๆตามมา เช่น ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เสรีภาพทางความคิด สิทธิชุมชน เป็นต้น

การก่อตัวของกลุ่มดาวดิน กับ การเข้าไปมีส่วนร่วม กรณีปัญหาต่างๆ ของชาวบ้าน

จากการออกมาเรียกร้องความเป็นธรรมและปกป้องสิทธิของชาวบ้าน โดยวิธีสันติในการ ช่วยเหลือ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนให้ชาวบ้านบนสิทธิพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ สามารถสรุป ได้ ดังนี้

1. กรณีเหมืองแร่โปแตซ จ.อุดรธานี ในเมื่อปี พ.ศ.2523 ผลกระทบที่เกิดจากการทำเหมืองแร่โปแตซ คือประเด็นแรก เนื่องจากพื้นที่ขอสัมปทานเหมืองในจังหวัดอุดรธานีตั้งอยู่ในเขตชุมชน มีผลต่อการทำเกษตรโดยรอบ ประเด็นที่สอง อาจมีผลกระทบทั้งเรื่องดินเค็มที่เกิดจากกระบวนการทำเหมืองที่จะต้องนำเกลือหินออกมาจากชั้นใต้ดินขึ้นมาวางกองไว้พื้นด้านบน และประเด็นสุดท้ายเสี่ยงต่อการเกิดแผ่นดินถล่ม หรือทรุด ซึ่งจะไม่เกิดทันทีทันใด

2. กรณีขุดลอกคลองลำพะเนียง จังหวัดหนองบัวลำภู ขุดลอกห้วยโมง จังหวัดอุดรธานี ในช่วงปี พ.ศ.2535 ผลกระทบจากโครงการ เช่น การรुकกล้าพื้นที่ทำกินของราษฎรจากการขุดลอกลำพะเนียง ชาวบ้านไม่สามารถใช้น้ำได้ในยามหน้าแล้งที่น้ำแห้งจนก้นลำน้ำ เกิดความขัดแย้งแตกแยกในชุมชน และเกิดน้ำท่วมซ้ำทุกปีในบางพื้นที่ เป็นต้น

3. กรณีขุดลอกแก่งละว้า ซึ่งแก่งละว้า เป็นแก่งลิงสำคัญที่จะรับน้ำชีก่อนที่จะไหลเข้าสู่จ.ขอนแก่น แต่เนื่องจากลักษณะของแก่งเป็นแอ่งกระทะ ฤดูฝนน้ำหลากล้นพอน้ำก็ไหลออกหมด ไม่สามารถกักเก็บน้ำเอาไว้ทำประโยชน์อะไรได้ และนับวันที่แหล่งน้ำแห่งนี้ก็ยิ่งตื้นเขิน จนทำให้เหตุการณ์น้ำท่วมหนักมากขึ้น กินเวลานานขึ้น เมื่อถึงฤดูแล้ง น้ำก็แห้งเหือดไม่พอใช้ทั้งงานเกษตรและประปา จึงมีหลายหน่วยงานและหลายองค์กร รวมทั้งชาวบ้านในพื้นที่ พยายามแก้ปัญหาของแก่งละว้าในพื้นที่รอบข้างหลายตำบล ของ อ.บ้านแฮด อ.บ้านไผ่ อ.เมือง จ.ขอนแก่น แม้ว่าจะมีพื้นที่กว่า 17,000 ไร่ แต่แนวทางการแก้ไขปัญหาแหล่งน้ำของแก่งละว้าก็กลายเป็นปัญหาเช่นเดียวกัน มีทั้งประเด็นงบประมาณสนับสนุน ประเด็นผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงเรื่องการแสวงหาประโยชน์จากโครงการขุดลอกที่เป็นเครือข่ายการเมืองท้องถิ่น เนื่องจากชาวบ้านมีส่วนร่วมได้ประโยชน์และที่สำคัญต้องตรวจสอบได้ เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของชาวบ้านของชุมชนและสิ่งแวดล้อม ซึ่งโครงการที่ดีต้องทำความเข้าใจและทำต่อเนื่อง ทั้งการขุดลอก กำจัดวัชพืชและการทำผนังทำประตูปะบายน้ำ และต้องทำให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศน้อยที่สุด เพื่อเป็นอยู่ข้าวอยู่น้ำที่สมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งของ จ.ขอนแก่น แต่การทำโครงการขุดลอกแก่งละว้าหลายโครงการที่ผ่านมาไม่สามารถตรวจสอบได้ เนื่องจากเป็นโครงการที่ดำเนินการโดยนักการเมืองงบประมาณผ่านท้องถิ่น มักจะเอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้รับเหมามากกว่าชุมชน

4. กรณีเขื่อนราศีไศล โครงการราศีไศลเป็นส่วนหนึ่งในโครงการผันน้ำ โขง สี มูล ที่เริ่มมาจากดำเนินงานของโครงการพัฒนาลุ่มน้ำโขงตอนล่างในต้นทศวรรษ 2520 ภายหลังก่อสร้างเขื่อนราศีไศล น้ำได้ท่วม ที่ดิน ป่าบุก ป่าทาม ซึ่งเป็นที่ทำมาหากินของชาวบ้าน จำนวน 50000 ไร่ และ

ก่อผลกระทบต่อชุมชนสองฝั่งแม่น้ำมูนหลายอำเภอในจังหวัดศรีสะเกษ สุรินทร์ และร้อยเอ็ดจำนวน 141 หมู่บ้าน หลังจากที่เชื่อมได้ถูกสร้างเสร็จ เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาคือ ปัญหาเสี่ยงต่อการถูกน้ำท่วมนานอกร้างเก็บน้ำ การสูญเสียป่าบุกป่าทามแหล่งความหลากหลายทางชีวภาพ การแพร่กระจายของดินเค็ม น้ำเค็ม ปัญหาน้ำเน่า น้ำเสีย และปัญหาสุขภาพ ด้วยเหตุนี้ การต่อสู้เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมของราษฎร จึงเกิดขึ้นหลายยุคสมัยรัฐบาล ตั้งแต่รัฐบาลชวน หลีกภัย ปี พ.ศ. 2537 จนมาถึงรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ในปัจจุบัน ซึ่งการแก้ปัญหาของรัฐบาลได้จ่ายค่าชดเชยที่ดินทำกิน และรัฐบาลจ่ายค่าชดเชยที่ดินทำกินไม่ครอบคลุมพื้นที่ที่ราษฎรได้รับผลกระทบจริงทั้งหมดโดยพื้นที่นานอกร้างไม่ได้รับค่าชดเชย

5. กรณีสีลัมรถไฟ ขอนแก่นเครือข่ายสลัม การพัฒนาเมืองอย่างรวดเร็ว เพื่อทำเมืองขอนแก่นให้เป็นศูนย์กลางการค้าการลงทุน จังหวัดหวังพัฒนาด้านเศรษฐกิจให้อยู่แนวหน้า โดยเฉพาะการพัฒนาคมนาคมระบบราง ทั้งรถไฟความเร็วสูง รถรางเบา พร้อมกับการเดินทางทำให้ จ.ขอนแก่นเป็นสมาร์ตซิตี นอกจากการมุ่งหวังการพัฒนาแล้ว ส่วนหนึ่งสร้างปัญหาให้กับชาวบ้านริมทางรถไฟที่ได้รับผลกระทบ จะต้องโยกย้ายที่อยู่อาศัย

6. กรณีที่ทำกินคอนสาร พื้นที่พิพาทระหว่างกลุ่มชาวบ้านบ่อแก้ว อ.คอนสาร จ.ชัยภูมิ กับรัฐในบริเวณเขตป่าสงวนภูซำผักหนาม ซึ่งถูกประกาศในปี พ.ศ.2516 ชาวบ้านถือว่ามีสิทธิ์ครอบครองที่ดินเพราะมีการทำกินมาอยู่เดิมแล้ว ไม่ได้บุกรุกป่าเพื่อเอามาเป็นที่ของตน กลุ่มนักศึกษาในภาคอีสาน จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และราชภัฏเพชรบูรณ์ กว่า 40 คนรวมกลุ่มลงพื้นที่บ้านบ่อแก้ว ต.ทุ่งพระ อ.คอนสาร จ.ชัยภูมิ ซึ่งได้รับผลกระทบจากประกาศจังหวัดชัยภูมิ เรื่องการปราบปรามและหยุดยั้งการบุกรุกทรัพยากรป่าไม้ ขับไล่กดดันให้ออกจากพื้นที่

บทสรุป

จากปรากฏการณ์การก่อตัวทางสังคมของกลุ่มดาวดิน ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของนักศึกษาคณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น เพื่อทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากสังคม จนพัฒนามาถึงเป็นการเคลื่อนไหวคัดค้านโครงการต่าง ๆ ของภาครัฐและกลุ่มทุนที่อาจส่งผลกระทบต่อชาวบ้านในแต่ละพื้นที่ ในรูปกลุ่มทางสังคมที่ไม่เป็นทางการ ลักษณะ เพื่อให้แนะนำด้านกฎหมาย และแนวทางการต่อสู้อย่างสันติ ภายใต้อำนาจรูปแบบใหม่ที่แปลกประหลาดมันอิงแอบอยู่

เบื้องหลังหลักการอ้างเหตุผลและความชอบธรรมของการบริหารจัดการ และด้วยเหตุนี้ กลุ่มดาวดิน จึงต้องอาศัยแนวคิดสิทธิมนุษยชน ในการก่อตัวทางสังคมเพื่อแสวงหาความชอบธรรมให้กับตนเอง และสังคม ซึ่งกลุ่มลักษณะที่มีความสนใจร่วมกัน มีเป้าหมายร่วมกัน เพื่อทำกิจกรรมให้สอดคล้องกับการบรรลุเป้าหมาย เช่น การแสวงหาความชอบธรรมให้กับสังคมร่วมกัน เป็นต้น อีกทั้งถ้าหากวิเคราะห์จากความสัมพันธ์ทางสังคม พบว่า กลุ่มดาวดิน เป็นกลุ่มสังคมแบบปฐมภูมิ ที่มีแนวทางในการติดต่อสัมพันธ์ และประกอบกิจกรรมต่างๆ เป็นลักษณะของสังคมชนบทหรือสังคมประเพณี ดังนั้น กลุ่มดาวดินเป็นคณาจารย์ศึกษาเผยแพร่กฎหมายสิทธิมนุษยชนเพื่อสังคม หรือรู้จักกันในนาม กลุ่มแสวงหาความชอบธรรม ซึ่งเป็นนักศึกษาคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ตั้งกลุ่มขึ้นมาทำกิจกรรมรณรงค์ ศึกษาประเด็นปัญหาทางสังคม เช่น ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านและนายทุนหรือรัฐในเรื่องทรัพยากรที่ดินหรือสิ่งแวดล้อมในภาคอีสาน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง : References

- กรรณิกา วงสีสา และ นลินี ต้นธุนิตย์. (2560). **นักเคลื่อนไหวไร้สังกัด กับ กระบวนการประกอบสร้าง “subject” กรณีศึกษา กลุ่ม “แสวงหาความชอบธรรม”**. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ. การสัมมนาเครือข่ายนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ครั้งที่ 16 ประจำปีการศึกษา 2559 ระหว่างวันที่ 29-30 มิถุนายน พ.ศ. 2560.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2545). **ก่อนจะถึง 14 ตุลาคม : ความเคลื่อนไหวทางการเมืองวัฒนธรรมของนักศึกษาและปัญญาชนภายใต้ระบบเผด็จการทหาร (พ.ศ. 2506-2516)**. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตคณะศิลปศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มณีนัย ทองอยู่. (2557). **แนวคิดทฤษฎีสังคมวิทยาว่าด้วยขบวนการทางสังคม**. ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมผู้นำโขลง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. พิมพ์ครั้งที่ 1. ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.
- ศิริรัตน์ แอดสกุล.(2560). **ความรู้เบื้องต้นทางสังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. (2561). **สิทธิมนุษยชน**. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์วิญญูชน.

สามัญชน TV. บทเพลงของสามัญชน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<https://www.youtube.com/playlist?list=PLwf51POifpF9BVHawwoliqWf5ttd0c2zk>. [28 เมษายน 2561].

ดาวดิน สามัญชน. ดาวดิน คือใคร?. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

https://www.facebook.com/pg/daodinsonmoner/about/?ref=page_internal. [14 เมษายน 2562].

ประชาไท. 15 ปี 'ดาวดิน' กับความหวังต่อ 'พรรคสามัญชน' ที่จะตอบโจทย์การต่อสู้เพื่อ

ชาวบ้าน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :<https://prachatai.com/journal/2018/07/77912>.

[14 เมษายน 2562].

บทบาหน้าที่ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
(รวมถึงกองทุนชุมชนทหาร)
National Village and Urban Community Fund Regulation
(Including Military Community Fund)

กฤตศตพร ทรัพย์ขำ* วิจิตรา ศรีสอน**

บทคัดย่อ

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (รวมถึงกองทุนชุมชนทหาร) เป็นแนวนโยบายที่มีการดำเนินงานตั้งแต่ ปี 2544 โดยรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณเพื่อจัดตั้งเป็นกองทุนหมู่บ้านและชุมชน กองทุนละ 1 ล้านบาทโดยให้ประชาชนร่วมกันบริหารจัดการกองทุนด้วยตนเองโดยมีส่วนร่วมราชการมีหน้าที่ให้คำปรึกษา เพื่อเป็นแหล่งเงินหมุนเวียนในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งสามารถสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ประชาชนและวิสาหกิจขนาดเล็กในครัวเรือน รวมทั้งเป็นการสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ผู้การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน ซึ่งการพัฒนาตนเองเป็นทั้งการพัฒนาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม ไปสู่การพัฒนาทัศนคติ แรงจูงใจ และอุปนิสัยเพื่อค้นหาตนเอง เพิ่มทักษะ รวมถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไปรวมทั้งกองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมือง สามารถพัฒนาเป็นสถาบันการเงินชุมชนในอนาคต โดยมีกระบวนการบริหารจัดการ และการพัฒนาที่มุ่งสร้างกระบวนการเรียนรู้ ที่มีรูปแบบ วิธีการคิด มุมมองที่เปิดกว้างและมีคุณธรรม

คำสำคัญ : บทบาหน้าที่ของกองทุน, พระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, พัฒนาคุณภาพชีวิต, ทฤษฎี, กฎหมาย

* Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management Suan Sunandha Rajabhat University.

** College of Innovation and Management Suan Sunandha Rajabhat University.

Abstract

National Village and Urban Community Fund (Including the military community fund) is a policy form and has been operating since 2001. The government has allocated budget to establish a village and community fund of 1 million baht each fund by allow in people to jointly manage the fund by themselves with government agencies consulting duties To be a source of budget for economic and social development in villages and urban communities Which can create a career and income for people and small enterprises in the household As well as creating the potential and strength of the economy and society of people in villages and urban communities to create sustainable self-reliance which self-development is both the development of Knowledge, skills and behavior to develop attitudes, motivation and habits to find oneself, increase skills, as well as change behavior according to the environment changing, including, the village funds and urban community funds cha develop into a community financial institution in the future with a management and development paradigm aimed at creating a learning process that has a form of thinking, an open and moral perspective.

Keywords: Fund regulations, National Village and Urban Community Fund, Act Improve the quality of life, Theory, Law

บทนำ

กองทุนชุมชนทหารเป็นงานในระดับนโยบายของรัฐบาลที่มอบให้กองทัพบก นำมาเสริมแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกำลังพลในระดับล่างให้ได้เข้าถึงแหล่งทุน เพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพ เพิ่มรายได้ มีการดำเนินงานตั้งแต่ปี 2547 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้สมาชิกร่วมกันบริหารจัดการกองทุนด้วยตนเอง ในการเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคมของกำลังพลในหน่วยทหาร สู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน กองทัพบกได้มอบหมายให้หน่วยที่มีการจัดการจัดตั้งกองทุนชุมชนทหารมีหน้าที่ให้คำปรึกษา แนะนำ และกำกับดูแล ในการดำเนินงานกองทุนให้มีประสิทธิภาพ ตลอดระยะเวลาสิบกว่าปีที่ผ่านมาเราได้รับทราบข้อมูล ผลการดำเนินงานกองทุนชุมชนทหารโดยทั่วไป ที่พบปัญหาการบริหารจัดการ ด้านระบบเอกสาร และระบบการออม ไม่มีการทบทวนแก้ไขระเบียบข้อบังคับของกองทุนฯ ให้เป็นปัจจุบัน และการจัดเก็บทำบัญชี บ

การเงินไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนด รวมทั้งปัญหาการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอยู่ในระดับต่ำ

บทบาทหน้าที่ของกองทุนชุมชน

กองทุนชุมชนเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนสำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงานสร้างรายได้ และบรรเทาเหตุจำเป็นเร่งด่วนของชุมชนเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับรากหญ้า และเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนทั่วประเทศ โดยมุ่งแก้ไขปัญหาความยากจน ทำให้ประชาชนอยู่ดีมีความสุขมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นเป็นภารกิจหลักที่สำคัญของรัฐบาลในทุกประเทศ เพราะเป็นการวางรากฐานในการพัฒนาประเทศให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว (สุวัธชัย สมพิบูล, 2562)

การฟื้นฟูเศรษฐกิจเพื่อการแก้ไขปัญหาเร่งด่วนเพื่อให้เศรษฐกิจขยายตัวและเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนเงินทุนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนจนมีโอกาสในการลงทุน ดังนั้น เงินกองทุน 1 ล้านบาท จึงใช้เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองเพื่อสร้างอาชีพเสริมและสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชน และวิสาหกิจขนาดเล็กในครัวเรือน (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2545)

พระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (รวมถึงกองทุนชุมชนทหาร)

พระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2547 มาตรา 3 ได้ให้ความหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ดังนี้

“กองทุนหมู่บ้าน” หมายความว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ แล้วแต่กรณี

“หมู่บ้าน” หมายความว่า หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะการปกครองท้องที่

พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่การเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองด้วยการให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคตและจัดการหมู่บ้านหรือชุมชนตามภูมิปัญญาหรือทุนทางสังคมของตนเองในด้านการเรียนรู้ การสร้างและการพัฒนาความคิดริเริ่มเพื่อการแก้ไขปัญหา การสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนและองค์กรชุมชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง รวมทั้งการกระตุ้นเศรษฐกิจของหมู่บ้านและชุมชนเมืองอันเป็นเศรษฐกิจระดับฐานรากของประเทศ ตลอดจนการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะการจัดระบบสวัสดิการในชุมชนมีความสำคัญและเป็นสิ่งจำเป็นจึงได้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติขึ้น เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนสำหรับจัดสรรเงินทุนหมุนเวียนแก่กองทุนหมู่บ้าน

เป็นกลไกให้ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ หรือเพิ่มรายได้ และลดรายจ่ายในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง และเพื่อให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ รวมทั้งกองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมือง สามารถพัฒนาเป็นสถาบันการเงิน ชุมชนในอนาคต โดยมีกระบวนการที่สนับสนุนด้านการบริหารและการพัฒนาที่มุ่งสร้างกระบวนการเรียนรู้ ที่มีรูปแบบ วิธีการคิด และมุมมองที่เปิดกว้างมีคุณธรรม และมีการเรียนรู้ร่วมกันโดยอาศัยหลักของการ เอื้ออาทรในรูปแบบกัลยาณมิตร ตลอดจนมีการสร้างและพัฒนาความคิด ความเข้าใจให้เป็นระบบ ในลักษณะของการบูรณาการทุกเรื่องเข้าด้วยกันและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายกองทุนในทุกระดับ อย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

วัตถุประสงค์กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (รวมถึงกองทุนชุมชนทหาร)

มาตรา ๕ ในแต่ละหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองให้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านขึ้นกองทุนหนึ่ง เรียกชื่อว่า “กองทุนหมู่บ้าน” หรือ “กองทุนชุมชนเมือง” แล้วแต่กรณี โดยให้คณะผู้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านยื่นขอจัดตั้งและจดทะเบียนกองทุนหมู่บ้านต่อนายทะเบียนกองทุนหมู่บ้านตามระเบียบที่ คณะกรรมการกำหนด

กองทุนหมู่บ้านที่จดทะเบียนตามวรรคหนึ่งให้มีฐานะเป็นนิติบุคคล และมีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

3.1 เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนสำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้าง รายได้ เพิ่มรายได้ และลดรายจ่าย หรือสำหรับการส่งเสริมและพัฒนาไปสู่การสร้างสวัสดิภาพ สวัสดิการหรือประโยชน์ส่วนรวมอื่นใดให้แก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

3.2 เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนเร่งด่วนสำหรับประชาชน ในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

3.3 รับฝากเงินจากสมาชิกและจัดหาทุนจากแหล่งเงินทุนอื่น เพื่อดำเนินการตาม วัตถุประสงค์

3.4 ให้กู้ยืมเงินแก่กองทุนหมู่บ้านอื่น เพื่อประโยชน์ในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ เศรษฐกิจของหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

3.5 กระทำการใด ๆ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ คุณภาพชีวิต สวัสดิภาพ และสวัสดิการ ของสมาชิกหรือประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง รวมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้าน เศรษฐกิจและสังคมของกองทุนหมู่บ้านตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

นอกจากนี้ โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ยังเป็นโครงการภายใต้แผนปฏิบัติการ ไทยเข้มแข็ง พ.ศ. 2555 ที่ใช้เงินกู้ภายใต้พระราชกำหนดให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินเพื่อ

ฟื้นฟูและเสริมสร้างความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ พ.ศ. 2552 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้หมู่บ้านและชุมชนเมืองมีเงินทุนเพิ่มขึ้น สร้างโอกาสและการเข้าถึงแหล่งเงินของประชาชน และรับรองความต้องการเงินทุนเพื่อประกอบอาชีพ รวมทั้งเพื่อลดการกักตุนเงินนอกระบบ(พระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2547)

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

4.1 ด้านระบบการทำงาน

4.1.1 ประธานและคณะกรรมการกองทุนฯ จะต้องกำหนดแผนงานประจำปี เมื่อสิ้นปีปฏิทินให้นำผลการดำเนินงานมาเปรียบเทียบกับผลการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนที่กำหนดหรือไม่ อยู่ในระดับใด มีอะไรต้องปรับปรุงบ้าง

4.1.2 สมาชิกกองทุนฯ มีส่วนร่วมในการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนการกำหนดนโยบาย กำหนดระเบียบ ข้อบังคับ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และประเมินผลการดำเนินงานของกองทุน

4.1.3 สมาชิกกองทุนฯ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนในระดับดีมีส่วนร่วมในการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน

4.1.4 ในการทำงานจะต้องประสานงานขอความร่วมมือกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ

4.2 ด้านระบบโครงสร้าง

การดำเนินงานกองทุนชุมชนทหาร เป็นการดำเนินงานในรูปแบบนิติบุคคล มีคณะกรรมการบริหาร มีการกระจายอำนาจ มีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาทำหน้าที่ และในการดำเนินงานมีการแบ่งหน้าที่ในการปฏิบัติงานชัดเจน

4.3 ด้านการปฏิบัติงาน

ประธานและคณะกรรมการที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่จะต้องมีความเสียสละ มีจิตอาสา ทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความรู้ความสามารถในการจัดการกองทุนเป็นอย่างดี ทำงานโดยยึดหลักธรรมาภิบาล การใช้เวทีเพื่อขอมติจากสมาชิกในการตัดสินใจร่วมกัน

4.4 ด้านค่านิยมร่วมขององค์กร

ประธานและคณะกรรมการที่เข้ามาทำหน้าที่คณะกรรมการกองทุนจะต้องมีแนวคิดในเรื่องของความซื่อสัตย์ มีความโปร่งใสในการทำงาน ทำประโยชน์ให้กับชุมชน และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในองค์กร

4.5 ด้านการวางแผนกลยุทธ์

ในการปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จ ประธานและคณะกรรมการจะต้องเรียนรู้การวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคามที่จะเกิดขึ้นกับกองทุนฯ เพื่อเสริมสร้าง ป้องกัน ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตการจัดแผนงานโครงการทั้งระยะสั้นและระยะยาว และประเมินผลการดำเนินงานโครงการอยู่เสมอ

4.6 ด้านบุคลากร

ในการคัดเลือกบุคคลที่จะมาเป็นประธานและคณะกรรมการในการบริหารองค์กร ต้องผ่านเวทีประชุมสมาชิกและสมาชิกมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของคณะกรรมการ ขณะเดียวกันสมาชิกที่มีความรู้ ความสามารถจะต้องหมุนเวียนกันเข้ามาทำหน้าที่ตามระยะเวลาที่กำหนด

4.7 ด้านทักษะ

การบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จ ประกอบด้วย ประธานและคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ในกองทุนฯ จะต้องทำงานเป็นทีม มีการแบ่งหน้าที่กันทำงานมีทักษะการบริหารการอำนวยความสะดวก ประสานงาน และการแก้ไขปัญหา (นิยม รัฐอมฤต, 2562)

4.7.1 แนวทางเกี่ยวกับการบริหารชุมชนชน

4.7.1.1 การดูแลสมาชิกในชุมชนให้ทั่วถึง

4.7.1.2 มีการประชาสัมพันธ์ เพื่อนำให้ชุมชนรับรู้ข่าวสารต่างๆที่เกี่ยวข้องกับ

กองทุน

4.7.1.3 ทำงานและจัดการคนให้เป็นในรูปแบบคณะกรรมการโดยแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน

4.7.1.4 ใช้หลักประชาธิปไตยมาบริหาร

4.7.1.5 สร้างเครือข่ายระหว่างระหว่างผู้บริหารกับชุมชนทุกคน

4.7.1.6 มีการประชุมปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อมีการพัฒนาคุณภาพ

อย่างต่อเนื่อง

4.7.1.7 มีการวางแผนในการดำเนินงานทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

4.7.1.8 จัดสวัสดิการให้สมาชิกและชุมชน

4.7.1.9 ดูแลผู้ด้อยโอกาสภายในชุมชน (ศิริขวัญ วิเชียรเพ็ลล, 2558)

5. ทฤษฎีความเข้มแข็งของทหาร

“ความเข้มแข็งของทหาร” อันประกอบด้วยปัจจัยทางด้านโครงสร้างทางการเมืองการปกครอง ร่วมกับสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกประเทศที่รุ่มล้อมทหารมีความสำคัญอยู่ในระบบการเมืองการปกครองไทยมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน หนึ่งก็คือ เป็นตัวผู้ปกครองเอง เพราะกษัตริย์ต้องเป็นนักรบ ต้องสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่คนในชาติด้วยการมีกองทัพที่เข้มแข็ง สองก็คือ ต้องมีกองทัพไว้คอยค้ำจุนราชบัลลังก์ เพื่อให้เกิดเสถียรภาพคือความมั่นคงและความต่อเนื่องของราชบัลลังก์ และสามก็คือ ทหารคือผู้จัดการความสงบเรียบร้อยที่ทรงแสนยานุภาพมากที่สุด ด้วยขนาดของจำนวนคน (ทหาร) อาวุธยุทโธปกรณ์ และระเบียบวินัย

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ทหารก็ยังคงมีหน้าที่ในการค้ำจุนราชบัลลังก์ แต่ได้เพิ่มความเข้มแข็งขึ้นในกองทัพด้วยการเพิ่มอุดมการณ์ของความเป็น “ชาติ” คือเน้น “ความรักชาติ - การปกป้องรักษาอธิปไตยของชาติ” เข้าไปในหมู่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนสนับสนุนกองทัพ อย่างเช่นแนวคิดเรื่อง “เชื่อผู้นำชาติพ้นภัย” รวมถึงสร้างความเป็น “นักพัฒนา” ด้วยการเข้าไปมีส่วนนำในโครงการพัฒนาต่างๆ และขยายบทบาทด้านความมั่นคงให้มากขึ้น โดยเฉพาะในภารกิจลับและการค้ำจุนรัฐบาล

อย่างไรก็ตามในโลกสมัยใหม่ที่ภาวะการคุกคามจากสงครามทั้งภายในและภายนอกประเทศลดลง กองทัพในหลายๆ ประเทศได้ปรับตัวไปอย่างมาก อย่างเช่น การลดขนาดกำลังของกองทัพ แต่ไปเพิ่มด้านเทคโนโลยีและประสิทธิภาพของยุทโธปกรณ์ ทั้งนี้ยุทธวิธีในการต่อสู้ก็เปลี่ยนแปลงไป จากการสู้รบแบบเผชิญหน้าและประทะด้วยกำลังคน ก็เปลี่ยนเป็นต่อสู้ทางการสื่อสารและการปะทะทางข้อมูลข่าวสาร ในหลายประเทศ (ที่เป็นประชาธิปไตย) ได้เปลี่ยนจากระบบการเกณฑ์ทหารไปเป็น “ทหารจ้าง” หรือเข้ามาเป็นทหารด้วยความสมัครใจ รวมถึงความรู้สึก “ความเกลียดชังระหว่างชนชาติ” ก็ไม่ได้รุนแรงเหมือนแต่ก่อน แต่เป็นประเด็นของความขัดแย้งที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งไม่ได้เน้นการรบราฆ่าฟันกัน

ทหารในหลายๆ ประเทศถูกควบคุมโดยระบบรัฐสภา แม้แต่ในประเทศจีนที่มีกองทัพขนาดใหญ่ที่สุดในโลกและปกครองด้วยระบอบเผด็จการคอมมิวนิสต์ ก็ยังมีสภาประชาชน (แม้จะถูกกำกับด้วยคณะกรรมการเมืองหรือโปลิตบูโรแบบจีน) เพื่อเป็นสัญลักษณ์ว่า “ทหารเป็นของประชาชน” กล่าวง่ายๆ ก็คือทหารในโลกสมัยใหม่ไม่ได้มี “สิทธิพิเศษ” หรือ “อำนาจเหนือ” องค์กรการเมืองอื่นๆ แต่ต้องอยู่ภายใต้การกำกับหรือควบคุมด้วยองค์กรหลักทางการเมืองการปกครอง คือรัฐสภาหรือองค์กรแกนนำทางการเมือง

แนวทางการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (รวมถึงกองทุนชุมชนทหาร)

การจัดตั้งกองทุนดังกล่าวเป็นพระราชดำริของ พล.อ.หญิง สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชดำริสความตอนหนึ่งว่า “น่าจะมีกองทุนที่จะสามารถนำเงินมาใช้ในการพัฒนานักเรียนนายร้อยโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าได้ ตามความเหมาะสมและทันเวลา โดยให้ศิษย์เก่าและผู้มีจิตศรัทธา รวมถึง ผู้ปกครองของ นักเรียนนายร้อย ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ด้วย” ซึ่งการจัดตั้งกองทุนพัฒนาโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

6.1 ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียนนายร้อยเป็นหลัก โดยการแสวงหาการสนับสนุนจากแหล่งต่างๆ เช่น ศิษย์เก่า หรือบุคคลอื่น

6.2 ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาด้านการฝึกและการศึกษา โดยจัดหาหรือปรับปรุงอุปกรณ์ เครื่องมือ สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกทางการศึกษาให้เหมาะสมและทันสมัย

6.3 ส่งเสริมและสนับสนุนด้านกิจกรรม ด้านกีฬา และด้านสวัสดิการของ นักเรียนนายร้อย

6.4 ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนานักเรียนนายร้อย ครู อาจารย์ และข้าราชการที่รับราชการในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ด้านการศึกษาการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ การให้ทุนวิจัย และศึกษาดูงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ

6.5 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ศิษย์เก่ามีส่วนร่วม ในการพัฒนาโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าอันจะนำไปสู่การเสริมสร้างชื่อเสียง เกียรติภูมิ ความสามัคคี และร่วมกันพัฒนากองทัพและประเทศชาติ

6.6 ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวม

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เป็นหน่วยงานประเภทองค์การมหาชนอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของนายกรัฐมนตรี จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2544 ตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2544 เพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้หมู่บ้านและชุมชนเมืองทั่วประเทศสามารถเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองได้

ปัจจุบันสำนักงานกองทุนชุมชนเมืองแห่งชาติ ได้บริหารงานต่อเนื่องจากเดิม ภายใต้ระเบียบกองทัพบกกว่าด้วยกองทุนพัฒนาโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าด้วยการบริหารจัดการการเงิน การบัญชีและพัสดุ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2555 เพื่อให้การบริหารเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และเกิดความเรียบร้อยได้จนถึงปัจจุบัน (รัชชก พราหมณ์ศิริ, 2562)

7. ตัวอย่างปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

- 7.1 การไม่ได้รับข้อมูลข่าวสาร นโยบายที่สำคัญ ความก้าวหน้าในการดำเนินงานที่จำเป็น
- 7.2 การดำเนินงานหรือกิจกรรมของทางกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ไม่มีข้อมูลการดำเนินงานของกองทุนฯ ที่เป็นปัจจุบัน
- 7.3 ขาดความเข้าใจในการส่งเสริม สนับสนุนและติดตามงานเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน เวลาเกิดปัญหาขึ้นกับกองทุนหมู่บ้านฯ จึงไม่สามารถแก้ปัญหาได้ทันท่วงทีและหรือไม่สามารถขับเคลื่อนงานกองทุนฯ ให้มีประสิทธิภาพได้เท่าที่ควร
- 7.4 บุคลากรในชุมชนขาดความเข้าใจและวิธีการในการออมเงินร่วมกับหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
- 7.5 ขาดการประชาสัมพันธ์และความร่วมมือจากบุคลากรในชุมชน

แนวทางการแก้ไขปัญหากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

- 8.1 ส่งเสริมให้บุคลากรภายในชุมชนได้รับการข่าวสารหรือนโยบายที่จำเป็นของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เช่น การตั้งกลุ่มไลน์เพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารหรือกิจกรรมภายในองค์กรรวมทั้งนโยบายต่างๆ เป็นต้น
- 8.2 ส่งเสริมให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาตินำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาดำเนินงานภายในองค์กรเพื่อผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพ เช่น การสำรองฐานข้อมูลไว้บน Cloud server เพื่อให้มีฐานข้อมูลที่อัปเดตอย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น
- 8.3 จัดให้มีการอบรมเพื่อส่งเสริมองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติให้กับคนภายในชุมชน เช่น การจัดอบรมทางการบัญชี การจัดอบรมทางการเงิน การอบรมเกี่ยวกับการลงทุน เป็นต้น

บทสรุป

การเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองด้วยการให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคตและจัดการหมู่บ้านหรือชุมชนตามภูมิปัญญาหรือทุนทางสังคมของตนเองในด้านการเรียนรู้ การสร้างและการพัฒนาความคิดริเริ่มเพื่อการแก้ไขปัญหา การสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนและองค์กรชุมชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง รวมทั้งการกระตุ้นเศรษฐกิจของหมู่บ้านและชุมชนเมืองอันเป็นเศรษฐกิจระดับฐานรากของประเทศ ตลอดจนการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านเศรษฐกิจและสังคมโดยเฉพาะการจัดระบบสวัสดิการในชุมชนมีความสำคัญและเป็นสิ่งจำเป็นจึงได้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติขึ้น เพื่อ

เป็นแหล่งเงินทุนสำหรับจัดสรรเงินทุนหมุนเวียนแก่กองทุนหมู่บ้านเป็นกลไกให้ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ หรือเพิ่มรายได้ และลดรายจ่ายในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง และเพื่อให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ รวมทั้งกองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมือง สามารถพัฒนาเป็นสถาบันการเงินชุมชนในอนาคต โดยมีกระบวนการทัศน์ด้านการบริหารและการพัฒนาที่มุ่งสร้างกระบวนการเรียนรู้ ที่มีรูปแบบ วิธีการคิด และมุมมองที่เปิดกว้างมีคุณธรรม และมีการเรียนรู้ร่วมกันโดยอาศัยหลักของการเอื้ออาทรในรูปแบบกัลยาณมิตร ตลอดจนมีการสร้างและพัฒนาความคิด ความเข้าใจให้เป็นระบบในลักษณะของการบูรณาการทุกเรื่องเข้าด้วยกันและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายกองทุนในทุกระดับอย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

ราชกิจจานุเบกษา. พระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2547. เล่มที่ 121 ตอนพิเศษ 85 ก วันที่ 30 ธันวาคม 2547.

นิยม รัฐอมฤต. กองทุนหมู่บ้าน. สถาบันพระปกเกล้า (สืบค้นข้อมูล : 29 กรกฎาคม 2562) <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=%E0%B8%81%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%97%E0%B8%B8%E0%B8%99%E0%B8%AB%E0%B8%A1%E0%B8%B9%E0%B9%88%E0%B8%9A%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%99>.

รัชชก พรหมณศิริ. ความสามารถของผู้จัดทำบัญชีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. วารสารการวิจัยกาสะลองคำ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ (สืบค้นข้อมูล: 29 กรกฎาคม 2562) จาก 124889-Article Text-325975-1-10-20180522.pdf.

ศิริขวัญ วิเชียรเพลิต. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. สำนักงานงบประมาณของรัฐสภา สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร 2558 (สืบค้นข้อมูล : 29 กรกฎาคม 2562) จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parbudget/ewt_dl_link.php?nid=105.

สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (2545). คู่มือสำหรับประชาชนเพื่อเตรียมการจัดตั้งและการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรุงเทพฯ : สำนักเลขาธิการรัฐมนตรี.

สุวิทย์ชัย สมพิบูล. การพัฒนาตนเอง พัฒนาคุณภาพชีวิต. วัดบางพระ ตำบลบางแก้วฟ้า อำเภอนครชัยศรีจังหวัดนครปฐม (สืบค้นข้อมูล : 29 กรกฎาคม 2562) จาก<http://www.bp.or.th/webboard/index.php?topic=12950>.

การปกครองท้องถิ่นในกฎทนต์สูตร

Local Government In Kutadantasutra

ชวัชชัย ไชยสา *

บทคัดย่อ

กฎทนต์สูตร เป็นสูตรที่พระสมณโคดมได้สนทนาหรือตรัสตอบคำถามของพราหมณ์กฎทนต์ ตะ เกี่ยวกับการบูชามหาโยที่พราหมณ์ได้ทูลถามเกี่ยวกับยัญสมบัติ 3 องค์ประกอบ 16 พระพุทธองค์ได้นำเอาเรื่องของพระเจ้ามหาวิชิตรราช ซึ่งเป็นแนวคิดที่จะจัดพิธีกรรมบูชามหาโยที่มีมาแล้วในอดีตมีเป้าหมายเดียวกัน เรื่องของพระเจ้ามหาวิชิตรราชได้กำหนดกลยุทธ์ในการปราบเสี้ยนหนามของแผ่นดิน คือความยากจนของประชาชน และโจรผู้ร้ายที่คอยปล้น ลักทรัพย์ของพลเมือง ในท้องถิ่นต่าง ๆ ของแผ่นดิน กลยุทธ์ในการปราบเสี้ยนหนามของแผ่นดินให้สิ้นโดยไม่มีการลงโทษ การจับกุม รวมถึงการประหาร เพราะวิธีการดังกล่าวไม่สามารถปราบให้หมดไปได้ วิธีการที่จะปราบให้หมดสิ้นนั้น ต้องใช้วิธีการในการให้ที่ไม่เหมาะสม และเป็นแนวทางที่จะขจัดความยากจนของประชาชน ดังพราหมณ์ปุโรหิตได้ถวายคำแนะนำแก่พระเจ้ามหาวิชิตรราชว่าพระเจ้ามหาวิชิตรราชจะต้องพระราชทานพันธุ์พืชและอาหารแก่พลเมืองผู้ขะมักเขม้นแลพระราชทานสัตว์เลี้ยงแก่ เกษตรกร พระราชทานแก่พลเมืองที่ขะมักเขม้นแก่พลเมืองที่ทำปาณิยกรรม และพระราชทานอาหารและเงินเดือนแก่ข้าราชการที่ยันชั้นแข็งพราหมณ์ปุโรหิตได้ถวายคำแนะนำในแนวทางการ ปฏิรูปพิธีกรรมในการบูชามหาโย โดยไม่ต้องมีการฆ่าโค แพะ แกะ ไก่ สุกร และสัตว์ประเภทอื่น ๆ ไม่มีการตัดต้นไม้ ไม่ต้องเกี่ยวหญ้าคา ไม่เบียดเบียนสัตว์อื่น ให้มีการจัดพิธีกรรมการบูชามหาโย โดยใช้เพียงเนยใส น้ำมัน เนยข้น นมเปรี้ยว น้ำผึ้ง และน้ำอ้อยเท่านั้น แผ่นดินที่เคยได้ชื่อว่าเป็น ดินแดนอาชญากร กลับกลายเป็นดินแดนที่ไม่มีเสียงร้องไห้ เสียงร้องคร่ำครวญ เป็นดินแดนที่เต็มไปด้วยรอยยิ้ม สันติสุขตลอดกาล

คำสำคัญ : การบูชาโย, กลยุทธ์การปราบเสี้ยนหนามของแผ่นดิน, การปฏิรูป, การปกครองส่วนท้องถิ่น

* อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

Local government had been in Kutadantasutra was important contents, which dealt with conversation between the Buddha and Kutadanta Brahmana; The Brahmana asked and the Buddha explained about sacrifice. The important contents were be politics and government which the Buddha is concerned King Mahavichittarach who wished to sacrifice so that he discussed his advisor as Purohit Brahmana. The Brahmana Purohit advised to better thing as to stop the enemies of land. There are three strategies to used stop the poor of popular and the thieves. You must give the seed and stocks to farmers, giving capital to commercial and giving the food and salary to the officials who were been diligent. The Buddha taught to sacrifice by no killing animals to Kutadanta Brahmana. Brahmana can sacrifice by using these things as cheese, oil, milk and honey.

keywords ; Sacrifice, Strategy for stopping enemies of land, Reformation plan, Local government

บทนำ

กฎพันตสูตร เป็นสูตรที่อยู่ในพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 9 ได้จัดพิมพ์เนื่องในมหามงคลสมัยฉลองสิริราชสมบัติ 50 ปี ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 และเนื่องในมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

การที่ได้ตั้งหัวข้อ การปกครองท้องถิ่นในกฎพันตสูตรนั้น เป็นพระสูตรที่มีเนื้อหาที่มีการปกครองอย่างอิสระเป็นหมู่บ้านที่พระราชาหรือกษัตริย์ได้มอบหมายให้เป็นหมู่บ้านที่ปกครองครองตนเอง โดยพระเจ้าพิมพิสารได้มอบให้กฎพันตพราหมณ์เป็นผู้ดูแล เป็นผู้บริหาร เป็นผู้ปกครอง เป็นเสมือนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบันนี้ จัดการปกครองอย่างอิสระ เป็นอาณาเขตหรือดินแดนที่มีการบริหารการปกครองอย่างเอกเทศ ดังข้อความที่กล่าวไว้ในพระสูตรว่า “พราหมณ์กฎพันตปกครองหมู่บ้านชาลุมัต ซึ่งมีประชากรและสัตว์เลี้ยงมากมาย มีพืชพันธุ์ธัญญาหารและน้ำหญาอุดมสมบูรณ์ เป็นพระราชทรัพย์ที่พระเจ้าพิมพิสารจอมทัมคพระราชนาน ปุนบำเหน็จให้เป็นพรหมไทย”

คำว่า “พรหมไทย” ของอันพรหมประทาน ของให้ที่ประเสริฐสุด หมายถึง ดินแดนหรือบ้านเมืองที่พระราชทานเป็นบำเหน็จ เช่น เมืองอูกกุฎฐะที่พระเจ้าปเสนทิโกศล พระราชทานแก่โปกขรชาติพราหมณ์และนครจำปาที่พระเจ้าพิมพิสารพระราชทานแก่โสณทัณฑพราหมณ์ปกครอง

ข้อความที่กล่าวมานี้ เป็นการยืนยันว่า หมู่บ้านชาณุมัต เป็นหมู่บ้านที่ได้รับพระราชทานให้มีการปกครองตนเองอย่างอิสระ หรือทำการบริหารจัดการอย่างเอกราช และได้มอบให้ภูฏันทพราหมณ์เป็นผู้ปกครอง เป็นดินแดนที่ได้แยกออกมาให้ปกครองตนเอง เปรียบเสมือนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบัน แม้จะไม่เหมือนกันทั้งหมด แต่ในรูปแบบ การบริหารการปกครองมีลักษณะเหมือนกัน หนีไปดูทั้งแนวคิด และทฤษฎีและความหมายของการปกครองท้องถิ่นในปัจจุบัน ตามทฤษฎีของนักวิชาการทั้งหลายที่กล่าวไว้ ดังนี้

เดเนียล วิท (Daniel Wit, 1967: 101-103)นิยามว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองที่รัฐบาลกลางให้อำนาจ หรือกระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่น เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้อำนาจในการปกครองร่วมกันทั้งหมด หรือเพียงบางส่วนในการบริหารท้องถิ่น ตามหลักการที่ว่า ถ้าอำนาจการปกครองมาจากประชาชนในท้องถิ่นแล้วรัฐบาลท้องถิ่นก็ย่อมเป็นรัฐบาลของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน ดังนั้น การบริหารท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องมีองค์กรเป็นของตนเอง อันเกิดจากการกระจายอำนาจของรัฐบาลกลาง โดยให้องค์กรอันมิได้เป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาลกลาง มีอำนาจในการตัดสินใจและบริหารงานภายในท้องถิ่นของตนเองและเขตอำนาจของตน

วิลเลียม วี. ฮอลโลเวย์ (William V. Holloway, 1959: 101-103) นิยามว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง องค์กรที่มีอาณาเขตแน่นอน มีประชากรตามหลักที่กำหนดไว้ มีอำนาจการปกครองตนเอง และมีสภาท้องถิ่นที่มีสมาชิกได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน (ในท้องถิ่นนั้น)

จอห์น เจ. คลาร์ก (John J. Clark, 1957: 87-89) นิยามว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง หน่วยการปกครองที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวข้องกับการให้บริการประชาชนในเขตพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใด โดยเฉพาะ และหน่วยการปกครองดังกล่าวนี้จัดตั้งและจะอยู่ในความดูแลของรัฐบาลกลาง

แฮร์ริส จี. มอนตากู (Harris G. Mongtagu, 1984: 398) นิยามว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองซึ่งหน่วยการปกครองท้องถิ่นได้มีการเลือกตั้งโดยอิสระ เพื่อเลือกผู้ที่มีหน้าที่บริหารการปกครองท้องถิ่น มีอำนาจอิสระ พร้อมความรับผิดชอบที่ตนสามารถที่จะใช้ได้โดยปราศจากการควบคุมของหน่วยการบริหารราชการส่วนกลางหรือภูมิภาค แต่ทั้งนี้หน่วยการปกครองท้องถิ่นยังตั้งอยู่ภายใต้บังคับว่าด้วยอำนาจสูงสุดของประเทศ ไม่ได้กลายเป็นรัฐอิสระแต่อย่างใด

วิลเลียม เอ. ร็อบสัน (William A. Robson, 1953: 574) ให้ความหมายว่า การปกครองท้องถิ่น คือ การปกครองส่วนหนึ่งของประเทศ ซึ่งมีอำนาจอิสระ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามสมควร อำนาจอิสระในการปฏิบัติหน้าที่จะต้องไม่มากจนมีผลกระทบต่ออำนาจอธิปไตยของรัฐ เพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมิใช่ชุมชนที่มีอำนาจอธิปไตย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิตามกฎหมาย และมีองค์การที่จำเป็น เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั่นเอง

ประธาน คงฤทธิศึกษาการ (2524, 15) นิยามว่า การปกครองท้องถิ่นเป็นระบบการปกครองที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระจายอำนาจทางปกครองของรัฐ และโดยนัยนี้ก็จะเกิดองค์การทำหน้าที่ปกครองท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่นนั้นๆ องค์การนี้จัดตั้งและถูกควบคุมโดยรัฐบาล แต่ก็มีอำนาจในการกำหนดนโยบายและควบคุมให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายของตนเอง

อุทัย หิรัญโต (2523, 2) นิยามว่า การปกครองท้องถิ่น คือ การปกครองที่รัฐบาลมอบอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งจัดการปกครอง และดำเนินการบางอย่าง โดยดำเนินการกันเองเพื่อบำบัดความต้องการของตน การบริหารงานท้องถิ่นมีการจัดเป็นองค์การ มีหน้าที่ซึ่งประชาชนเลือกตั้งขึ้นมาทั้งหมด หรือบางส่วน ทั้งนี้ มีความเป็นอิสระในการบริหาร แต่รัฐบาลต้องควบคุมด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามความเหมาะสม จะปราศจากการควบคุมของรัฐหาได้ไม่ เพราะการปกครองท้องถิ่นเป็นสิ่งที่รัฐทำให้เกิดขึ้น

การปกครองท้องถิ่นเป็นการปกครองที่มีความสัมพันธ์กับการกระจายอำนาจ ซึ่งรัฐบาลกลางได้มอบอำนาจทางด้านการพัฒนาท้องถิ่น หรือเป็นการให้ดำเนินการกิจกรรมบางอย่างที่รัฐมอบหมายอย่างอิสระ และงานบริการประชาชนในท้องถิ่นหรือสถานที่ใกล้เคียง เป็นการดำเนินการโดยคนในท้องถิ่นโดยไม่มีอำนาจอธิปไตย จึงบริหารงานที่อยู่ในกรอบของกฎหมายหรือระเบียบอื่น ๆ ที่กำหนดให้ปฏิบัติหน้าที่ โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ท้องถิ่นมีความเจริญก้าวหน้า เป็นตัวแทนของรัฐบาลในการพัฒนาประเทศ การดำเนินการกิจการซึ่งอยู่ในอาณาเขตที่แน่นอน มีอำนาจในการบริหารกิจการที่ได้รับมอบหมายในกรอบของกฎหมายที่อิสระตามความเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการปกครองส่วนท้องถิ่น

1. ช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ทั้งทางด้านการเงิน ตังบุคคล ตลอดเวลาที่ใช้ในการดำเนินการ
2. เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

3. เพื่อให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นเป็นสถาบันที่ให้การศึกษาการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชน

เมื่อศึกษาวัตถุประสงค์ของการปกครองท้องถิ่นแล้ว จะต้องกลับมาศึกษาเกี่ยวกับหน้าที่ที่หน่วยงานการปกครองท้องถิ่นในปัจจุบันรับผิดชอบ เพื่อนำไปเปรียบเทียบกับภาระการดำเนินงานของพราหมณ์กุกุทันตะ ที่ได้ดำเนินการในหมู่บ้านชาณุมัต หน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องพิจารณาด้านงบประมาณ กำลังคน กำลังความสามารถของอุปกรณ์เครื่องมือที่จะนำมาใช้ในการดำเนินการ มีแนวคิดที่จะรับผิดชอบต่อสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นของตน จะมีการกำหนดนโยบายอย่างไรเพื่อให้ท้องถิ่นประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย เป็นดินแดนที่เกิดความเจริญก้าวหน้า มีความมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ทุก ๆ ด้าน ได้มีการบริหารจัดการได้ตามที่รัฐบาลได้ตั้งความหวังไว้หรือไม่

รัฐบาลได้กำหนดหน้าที่ให้หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบ พอที่จะนำมาพิจารณา ดังนี้

1. มีงานที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของท้องบรรดาพวกรพราหมณ์ที่ถิ่น และงานที่เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกสำหรับประชาชน ในการดำเนินชีวิตประจำวัน
2. เป็นงานที่เกี่ยวกับการป้องกันภัยต่าง ๆ การรักษาความปลอดภัยทั้งประชาชนและทรัพย์สินของประชาชน
3. งานที่เกี่ยวกับสวัสดิการสังคม เช่น งานด้านสาธารณสุข การสงเคราะห์ทั้งเด็กและคนชรา
4. เป็นงานที่เกี่ยวกับพาณิชย์ท้องถิ่น การอาชีพ การจัดสถานที่ประกอบอาชีพและงานอื่น ๆ

เมื่อกล่าวถึงหน้าที่ที่องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบมีมากมาย ซึ่งเป็นงานที่ได้รับมอบหมายจากรัฐบาล ให้ปฏิบัติต่อท้องถิ่นของตนเอง รวมถึงการหางบประมาณมาดำเนินการในหน่วยงานในด้านต่าง ๆ อาศัยเพียงสนับสนุนแล้วไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน

เป้าหมายของหมู่บ้านชาณุมัต

กุกุทันตพราหมณ์ เมื่อได้รับพระราชทานให้เป็นผู้ปกครองหมู่บ้านชาณุมัต ได้มีการกำหนดเป้าหมายหรือเป้าประสงค์เพื่อให้ท้องถิ่นคือหมู่บ้านชาณุมัตที่ตนเองได้รับมอบหมายให้เป็นผู้รับผิดชอบ ให้เป็นบ้านเมืองที่เจริญก้าวหน้า รุ่งเรือง ข้าวปลา อาหาร พืชพันธุ์ธัญญาผลอุดมสมบูรณ์

ในชุมชนชาวมุสลิม เป็นชุมชนที่เจริญและได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีพราหมณ์กฏทันตะเป็นผู้รับผิดชอบและทำหน้าที่ปกครอง หมู่บ้านชาวมุสลิมได้ใช้ในการบริหารการปกครองเช่นเดียวกับเมืองหลวง(กรุงราชคฤห์) ได้มีอำมาตย์ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา และเป็นผู้ประสานงาน ในการปกครองส่วนท้องถิ่นปัจจุบันมีตำแหน่งปลัดประจำองค์กรส่วนท้องถิ่น เป็นตำแหน่งบริหารและตัวแทนของรัฐบาลมาดูแลการบริหารงานขององค์กร แต่บุโรหิตในชาวมุสลิมไม่ได้เป็นตำแหน่งบริหาร ถ้าปัจจุบันคงอยู่ในตำแหน่งเลขาของพราหมณ์กฏทันตะตามนัยพระสูตรที่ได้กล่าวไว้ ดังนี้ว่า

พราหมณ์กฏทันตะพักผ่อนกลางวันอยู่ ณ ปราสาทชั้นบน มองเห็นพราหมณ์และคฤหบดีชาวบ้านชาวมุสลิม เดินรวมกันเป็นหมู่ไปยังสวนอัมพลัญฐิกา จึงเรียกอำมาตย์ที่ปรึกษามาถามว่า “พ่ออำมาตย์พราหมณ์และคฤหบดีชาวบ้านชาวมุสลิม ออกจากหมู่บ้านชาวมุสลิม เดินรวมกันเป็นหมู่ ๆ ไปยังสวนอัมพลัญฐิกากำไมกัน

อำมาตย์ที่ปรึกษาตอบว่า “ท่านขอรับ พระสมณโคดมเป็นศากยบุตร เสด็จออกผนวชจากศากยตระกูล เสด็จจาริกอยู่ในแคว้นมคธพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ 500 รูป เสด็จหมู่บ้านชาวมุสลิมโดยลำดับ ประทับอยู่ในสวนอัมพลัญฐิกาใกล้หมู่บ้านชาวมุสลิม

พราหมณ์กฏทันตะ เมื่อได้ฟังดังนั้น ได้มีความคิดว่า “เราได้ยินว่า พระสมณโคดม ทรงทราบยัญสมบัติ 3 ประการ มีองค์ประกอบ 16 ส่วนเราไม่รู้เลย แต่ปรารถนาจะบูชามหายัญ ทางที่ดีเราควรไปเฝ้าพระสมณโคดมแล้วทูลถามยัญสมบัติ 3 ประการ มีองค์ประกอบ 16”

เมื่อกฏทันตะ ได้ตัดสินใจจะไปเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อปรึกษาเกี่ยวกับเรื่องยัญสมบัติ 3 และองค์ประกอบ 16 ได้เรียกบุโรหิตที่ปรึกษามาสั่งให้ไปบอกพราหมณ์และคฤหบดีให้รอก่อน พราหมณ์กฏทันตะจะไปเฝ้าพระสมณโคดม เมื่อบุโรหิตได้ดำเนินการตามที่พราหมณ์กฏทันตะบอกเรียบร้อยแล้ว กฏทันตะพราหมณ์ไม่ได้ฟังคำคัดค้านของพวกพราหมณ์และคฤหบดีชาวบ้านชาวมุสลิม และชักชวนพวกพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหมดเข้าด้วยกัน

พราหมณ์กฏทันตะ เข้าไปเฝ้าพระสมณโคดมขึ้น สามารถที่จะมองที่ตัวพราหมณ์ว่า เป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์ที่จะหาความรู้ที่ถูกต้องและกว้างขวาง เพื่อที่จะนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้านชาวมุสลิมให้คงความเจริญไว้ และให้เพิ่มความเจริญรุ่งเรืองให้ยิ่ง ๆ ขึ้น และอีกประการหนึ่งเป็นอนุรักษรักษานบประเพณีที่ได้มีการกระทำกันมาเป็นนานของคนอินเดีย การประกอบพิธีบูชามหายัญเป็นหลักการในการสร้างความสามัคคีของชุมชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วม เป็นมุมมองที่มองตามหลักของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

ความเป็นมาของกฎทนต์สูตร

กฎทนต์สูตรนี้ องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสแก่พราหมณ์ชื่อกฎทนต์ ในตอนที่พระองค์ประทับอยู่ ณ สวนอัมพลัญชีกา ใกล้กับหมู่บ้านชาณุมัต แคว้นมคธ ในขณะที่พราหมณ์กฎทนต์กำลังเตรียมการเพื่อประกอบพิธีกรรมบูชามหาโยธ เพื่อให้เป็นไปตามยัญสมบัติ 3 มีองค์ประกอบ 16 ซึ่งได้มีการเตรียมสัตว์ไว้เพื่อฆ่าสังเวทเจ้าหรือบูชามหาโยธ เช่น วัวเพศผู้ ลูกวัวเพศผู้ ลูกวัวเพศเมีย และแกะอย่างละ 700 ตัว แต่การประกอบพิธีบูชามหาโยธนั้น พราหมณ์กฎทนต์ ยังไม่เข้าใจอย่างแท้จริง หมายความว่า จะทำอะไรจึงจะได้กุศลผลบุญมาก หรือเป็นที่พอใจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือพระเจ้าเทพเจ้า เมื่อทราบว่าพระพุทธรเจ้าเสด็จมาที่มคธ ประทับอยู่ที่สวนอัมพลัญชีกา ใกล้หมู่บ้านชาณุมัต และได้ตัดสินใจไปเข้าเฝ้า

การมีส่วนร่วมของชุมชนในกฎทนต์สูตร

การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นรูปแบบการปกครองที่ประชาชนในชุมชนปกครองกันเอง หรือคนในท้องถิ่นเข้ามาทำหน้าที่ในการบริหารจัดการ หรือแก้ปัญหาในท้องถิ่นของตน เมื่อผู้ปกครองได้กำหนดนโยบายออกมา ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อส่วนรวมทั้งโดยอ้อมหรือโดยตรง ผู้ที่ไม่เห็นด้วยจะต้องมีการคัดค้านและแสดงความคิดเห็นพร้อมทั้งกำหนดสิ่งที่นำมาทดแทนหรือช่วยให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม ดังพระพุทธรเจ้าทรงตรัสแก่พราหมณ์กฎทนต์ในเรื่องของพระเจ้ามหาวิชิตราชที่มีมาแล้วในอดีตว่า

“พราหมณ์ เรื่องเคยมีมาแล้ว พระเจ้ามหาวิชิตราชทรงเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีพืชพันธุ์ธัญญาหารเต็มท้องพระคลัง ต่อมาท้าวเธอประทับอยู่ตามลำพังทรงคิดคำนึงว่า เราได้ถือครองโภคสมบัติที่เป็นของมนุษย์อย่างมากมาย ได้เอาชนะแล้วครอบครองดินแดนที่กว้างใหญ่ ทางที่ดีเราพึงบูชามหาโยธที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์สุขแก่เราตลอดกาลนาน”

พระเจ้ามหาวิชิตราช ตัดสินพระทัยจะจัดพิธีกรรมบูชามหาโยธ รับสั่งให้เรียกพราหมณ์ปุโรหิตมารับสั่งว่า “พราหมณ์ เราปรารถนาจะบูชามหาโยธ ขอท่านผู้เจริญโปรดแนะนำวิธีบูชาโยธที่จะอำนวยประโยชน์สุขแก่เราตลอดกาลนาน”

กลยุทธ์ในปราบความยากจนและโจร

เมื่อพราหมณ์ปุโรหิตได้ฟังแล้ว จึงกราบทูลว่า “บ้านเมืองของพระองค์ยังมีเสี้ยนหนาม มีการเบียดเบียน โจรยังปล้นบ้าน ปล้นนิคม ปล้นเมืองหลวง ดักก็ในทางเปลี่ยว เมื่อบ้านเมืองยังมีเสี้ยนหนาม พระองค์จะให้โปรดฟื้นฟูพิธีกรรมขึ้น ก็จะได้ชื่อว่าทรงกระทำสิ่งที่ไม่สมควร พระองค์มีดำริอย่างนี้ว่า เราจักปราบเสี้ยนหนามคือโจร ด้วยการประหาร จองจำ ปรับไหม ดำนิโทษ หรือ

เนรเทศ อย่างนี้ไม่ใช่การกำจัดเสี้ยนหนามคือโจรที่ถูกต้อง เพราะว่าโจรที่เหลือจากที่กำจัดไปแล้ว จักมาเบียดเบียนบ้านเมืองของพระองค์ในภายหลังได้ แต่การกำจัดเสี้ยนหนามคือโจรที่ถูกต้อง ต้องใช้วิธีการหรือกลยุทธ์ต่อไปนี้ คือ

1. ขอให้พระองค์พระราชทานพันธุ์พืชและอาหารให้แก่พลเมืองผู้ชะมัดเข้มแข็งในเกษตรกรรม และการเลี้ยงปศุสัตว์ในบ้านเมืองของพระองค์
2. ขอให้พระองค์พระราชทานต้นทุนให้แก่พลเมืองผู้ชะมัดเข้มแข็งในพาณิชย์กรรมในบ้านเมืองของพระองค์
3. ขอให้พระองค์พระราชทานอาหารและเงินเดือนแก่ข้าราชการที่ยืนชั้นแข็งในบ้านเมืองของพระองค์

ทั้งสามประการที่กล่าวมานี้ ถือว่าเป็นอาวุธที่สามารถใช้ความยากจน ปราบโจรผู้ร้าย และปราบคอร์รัปชันอีกด้วย พระเจ้ามหาวิชิตราช พระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ที่ปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมีอำนาจเต็มเปี่ยม แต่พระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ที่ปกครองโดยธรรม มีน้ำพระหฤทัยเป็นนักปกครองที่เป็นประชาธิปไตย พระองค์เปิดโอกาสให้พราหมณ์ปุโรหิตขัดแย้งเกี่ยวกับการจัดบุญช้ายัญ สามารถเสนอความคิดเห็นในการดำเนินงานของพระองค์ การกระทำอย่างนี้ถือว่ามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองทุกมิติอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานและสิทธิของพลเมือง

พราหมณ์ปุโรหิตที่แสดงความคิดเห็นขัดแย้งพระเจ้ามหาวิชิตราช เพราะการบุญช้ายัญเป็นการทำลายชีวิตสัตว์เป็นจำนวนมากมาย และเป็นการประกอบพิธีกรรมที่ไม่สามารถแก้ปัญหาโจรผู้ร้าย ความยากจนของประชาชน ข้าราชการชั้นผู้น้อยของบ้านเมืองยังลำบาก ประชากรของบ้านเมืองยังยากจน เป็นกิจกรรมที่สร้างหนี้หนี้ย่อยให้แก่บุคคลหลายฝ่าย พราหมณ์ปุโรหิตจึงได้แนะนำกลยุทธ์ในแก้ปัญหาต่างต่างของบ้านเมือง

เสนอแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน

พราหมณ์ปุโรหิตได้แสดงวิสัยทัศน์โดยการเสนอแนวทางในการพัฒนาบ้านเมือง ให้ปัญหาต่าง ๆ หดไป เป็นแนวทางที่สร้างเจริญก้าวหน้า และเกิดสันติสุขอย่างยั่งยืน ได้เสนอความคิดที่ไม่ต้องมีการทำลายชีวิต เป็นการลบล้างพิธีกรรมที่เป็นอาชญากรรม มาส่งเสริมอาชีพหรือที่เรียกว่า เศรษฐศาสตร์การเมือง ให้กับคนที่อยู่ภายใต้การปกครอง ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้ มีการสำรวจข้อมูลในเชิงของการวิจัย และนำมาพัฒนาบ้านเมืองให้เกิดผลในเชิงรูปธรรมมากขึ้นในพระสูตรได้ระบุไว้ว่า

“พระองค์มีพระราชดำริอย่างนี้ว่า การจักปราบปรามเสี้ยนหนามคือโจรด้วยการประหาร จองจำ ปรับไหม ตำหนิโทษ หรือเนรเทศ อย่างนี้ ไม่ใช่การกำจัดเสี้ยนหนามคือ

โจรที่ถูกต้อง เพราะโจรที่เหลือจากที่กำจัดไปแล้วจ๊กกลับมาเบียดเบียนบ้านเมืองของพระองค์ในภายหลังได้”

พราหมณ์ปุโรหิตเสนอหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน

พราหมณ์ปุโรหิต ได้แสดงกลยุทธ์ในการปราบโจร ความยากจน และได้เสนอแนวทางที่จะทำให้บ้านเมืองมีความเจริญก้าวหน้า มีสันติสุขอย่างยั่งยืน ได้เสนอแนวทางที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่แท้จริง ตามรูปแบบ 3 ประการ คือ ให้แจกพันธุ์พืชอาหารให้กับพลเมือง ให้แจกทุนในการค้าขาย และให้เงินเดือนแก่ข้าราชการ จากข้อเสนอที่พราหมณ์ปุโรหิตได้เสนอนั้น เป็นการยืนยันถึงสัมพันธกันอย่างแน่นแฟ้นของการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ซึ่งไม่อาจจะแยกออกจากกันได้ ดังมีข้อความที่ยืนยันในพระสูตรว่า

“พลเมืองเหล่านั้นจักชวนชวายนในหน้าที่การงานของตน ไม่พากันเบียดเบียนบ้านเมืองของพระองค์ และจักมีกองพระราชทรัพย์อย่างใหญ่ บ้านเมืองก็จะอยู่ร่มเย็น ไม่มีเสี้ยนหนาม ไม่มีการเบียดเบียน ประชาชนจะชื่นชมยินดีต่อกัน มีความสุขกับครอบครัว อยู่อย่างไม่ต้องปิดประตูบ้าน”

เมื่อพระเจ้ามหาวิชิตราชได้สดับคำแนะนำของพราหมณ์ปุโรหิตแล้ว พระองค์ทรงดำเนินการตามคำบอกของพราหมณ์ ดังมีข้อความที่ปรากฏในพระสูตรว่า “พระเจ้ามหาวิชิตราชทรงรับคำของพราหมณ์ปุโรหิตแล้ว ได้พระราชทานพันธุ์พืชและอาหารแก่พลเมืองที่ขะมักเขม้นในเกษตรกรรมและการเลี้ยงปศุสัตว์ พระราชทานต้นทุนให้แก่ให้แก่พลเมืองผู้ขะมักเขม้นในพาณิชย์กรรม พระราชทานอาหารและเงินเดือนแก่ข้าราชการที่ขยันขันแข็งในบ้านเมืองของพระองค์ พลเมืองเหล่านั้นชวนชวายนในหน้าที่การงานของตนไม่พากันเบียดเบียนบ้านเมืองของพระองค์ และได้มีกองพระราชทรัพย์อย่างใหญ่ บ้านเมืองอยู่ร่มเย็น ไม่มีเสี้ยนหนาม ไม่มีการเบียดเบียน ประชาชนต่างชื่นชมยินดีต่อกัน มีความสุขกับครอบครัว อยู่อย่างไม่ต้องปิดประตู”

ผลที่บังเกิดในการดำเนินการตามแนวทางพัฒนาที่พราหมณ์ปุโรหิตเสนอมานั้น เมื่อได้นำไปปฏิบัติก็เกิดผลลัพธ์ตอบแทนอย่างมาก เป็นแผนการปิดประตูไม่ให้ประชาชนไปเบียดเบียนคนอื่น เพราะแต่ละคนได้ตั้งหน้าตั้งตาปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างต่อเนื่อง ไม่มีเวลาว่างที่จะไปทำอย่างอื่น เพราะงานของตัวเองล้นมือไม่ล้นมือทำไม่หวาดไม่ไหว เมื่อคนเราได้ใจทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์แล้ว สิ่งที่ขาดแคลนที่เคยมีในอนาคตก็หมดไป เป็นบุคคลหรือครอบครัวที่มั่งคั่ง มีทรัพย์สมบัติไม่ขาดแคลน ความสงบสุขก็เกิดขึ้นในครอบครัว เมื่อประชาชนในบ้านเมืองมีความมั่งคั่ง มีทรัพย์สมบัติร่ำรวย ก็

เป็นผลทำให้ประเทศชาติบ้านเมืองมั่งคั่ง เศรษฐกิจอุดมสมบูรณ์ตามไปด้วย ประชาชนยากจน ประเทศชาติก็ยากจนตามไปด้วย

การปกครองท้องถิ่นมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้า ประชาชนมีส่วนร่วม และมีโอกาสลงมือปฏิบัติการปกครองท้องถิ่นด้วยตนเอง พัฒนาท้องถิ่นของตนเอง และยังมีงานที่เสริมเข้ามาคืองานด้านการบริการประชาชนในท้องถิ่นของตนเองและท้องถิ่นใกล้เคียง ได้ส่งเสริมทางด้านอาชีพ การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดำเนินกิจการของประชาชนในท้องถิ่น กลายเป็นคนที่มีรายได้สูง พัฒนาแหล่งน้ำ แหล่งเสื่อมโทรมให้เป็นพื้นที่ที่สามารถใช้ทำประโยชน์ได้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนในหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ และเป็นหน่วยงานที่ให้การส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถยืนบนลำแข้งของตัวเองได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

การปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสำคัญพอที่จะนำมากล่าวได้ดังนี้

1. การปกครองท้องถิ่นเป็นการฝึกให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เรียนรู้และฝึกฝน ให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความรู้และประสบการณ์ทางการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยการปฏิบัติ

2. การปกครองท้องถิ่นช่วยส่งเสริมให้มีความร่วมมือและการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อกระทำกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของชุมชนในท้องถิ่นนั้น ๆ

3. การปกครองท้องถิ่นเป็นการตอบสนองความต้องการโดยรวมของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นซึ่งมีความแตกต่างกัน หากประชาชนรอรับการตอบสนองจากรัฐบาลกลางอาจไม่ได้รับตามความต้องการและมีความล่าช้าผู้บริหารงานปกครองท้องถิ่นซึ่งอยู่ใกล้ชิดชิดยอมสามารถตอบสนองได้ทันทีที่และมีความเหมาะสม

4. การพัฒนาท้องถิ่นจะเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคง จะเป็นผลมาจากความร่วมมือ การสนับสนุน และการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นที่เชื่อถือ ศรัทธาและไว้วางใจต่อคณะผู้บริหารขององค์กร

ในปัจจุบันการปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสำคัญมาก ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนหรือประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ประชาชนจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นเบื้องต้น เป็นการปูพื้นฐานการเรียนรู้และให้ประสบการณ์การปกครองแบบประชาธิปไตย ช่วยในการเสริมสร้างให้มีความร่วมมือของประชาชนในชุมชนนั้น โดยเบื้องต้นจะต้องรวมกลุ่มกันเป็นคณะเพื่อจะขึ้นอาสาเข้ามาทำหน้าที่บริหารและการบริการขององค์กร เพื่ออุทิศตนมาทำกิจกรรมสาธารณะอันเป็นประโยชน์ของชุมชนในท้องถิ่นนั้น ๆ การบริหารเป็นการตอบสนอง

ส่วนรวมที่ต้องการจะแก้ปัญหาและเสริมอาชีพให้วิถีชีวิตมีความเจริญก้าวหน้า การมีส่วนร่วมในทาง
การเมืองช่วยให้ทำประโยชน์แก่ท้องถิ่น

การทำประชาวิจารณ์

พระเจ้ามหาวิชิตราชได้จัดการบ้านเมืองให้สงบสมบูรณ์ และกำจัดเสี้ยนหนามเรียบร้อยแล้ว
ตามคำแนะนำของพราหมณ์ปุโรหิตแล้ว พระองค์ก็ยังคงคิดคำนึงที่จะจัดพิธีกรรมบูชามหาอัณูและต้อง
ทำให้ได้ ดังนั้น พราหมณ์ปุโรหิต จึงได้แนะนำให้แสวงหาความร่วมมือกับบุคคลสำคัญต่าง ๆ
เปรียบเสมือนการปกครองส่วนท้องถิ่นในระบอบประชาธิปไตย จะต้องทำประชาวิจารณ์เพื่อ
แสวงหาความเห็นชอบของประชาชนในท้องถิ่น ประชาชนท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมและแสดงความ
ความคิดเห็น

ในกรณีข้อความที่บ่งบอกของพราหมณ์ปุโรหิตผู้ให้คำปรึกษาได้กราบทูลไว้ในพระสูตร ดังนี้

“ถ้าเช่นนั้น ของพระองค์โปรดรับสั่งให้เชิญเจ้าผู้ครองเมืองที่อยู่ในนิคมและอยู่ใน
ชนบททั่วพระราชอาณาเขตของพระองค์ โปรดรับสั่งให้เชิญอำมาตย์ราชบริพารที่อยู่ในนิคม
และอยู่ในชนบททั่วพระราชอาณาเขตของพระองค์ โปรดรับสั่งให้เชิญพราหมณ์มหาศาลที่
อยู่ในนิคมและอยู่ในชนบททั้งพระราชอาณาเขตของพระองค์ และโปรดรับสั่งให้เชิญ
คฤหบดีผู้มั่งคั่งที่อยู่ในนิคมและอยู่ในชนบททั่วพระราชอาณาเขตของพระองค์มาปรึกษาว่า ท่าน
ผู้เจริญทั้งหลาย เราปรารถนาจะบูชามหาอัณู ขอพวกท่านผู้เจริญจงร่วมมือกับเราเพื่อ
อำนวยความสะดวกสุขแก่เราตลอดกาลนาน”

เมื่อพระเจ้ามหาวิชิตราช ได้เชื้อเชิญบุคคล 4 จำพวก คือ เจ้าผู้ครองเมือง เชิญอำมาตย์ราช
บริพาร พราหมณ์มหาศาล และคฤหบดีผู้มั่งคั่งมาปรึกษาหารือแล้ว บุคคลเหล่านั้นพากันกราบทูลว่า
“ขอพระองค์จงทรงบูชาอัณูเถิด ตอนนี้เป็นเวลาบูชาอัณู” บุคคล 4 จำพวกนี้เห็นชอบตาม
พระราชดำริ จัดเป็นองค์ประกอบของอัณูนั้น

แนวคิดการปฏิรูปการบูชาอัณูในกฎทนต์สูตร

เมื่อพูดถึงการประกอบพิธีกรรมการบูชาอัณูของคนอินเดียในยุคนั้น สังคมพากันยอมรับว่า
เป็นพิธีกรรมที่มีอานิสงส์มากยิ่ง ผู้ที่ประกอบกิจการงานได้ผลบริบูรณ์ มีทรัพย์สินบริบูรณ์จะนิยม
การประกอบพิธีกรรมบูชาอัณู เพื่อแสดงการขอบคุณต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่พวกเขาคิดเป็นสิ่งช่วยเหลือให้
ได้รับผลอย่างบริบูรณ์ ในบางครั้งการประกอบพิธีกรรมนี้ ไม่เพียงมีการฆ่าแพะ แกะ ไก่ วัว ควาย
เป็นต้นเท่านั้น ยังมีบุคคลที่ประสงค์จะได้อานิสงส์สูงสุด ได้นำบุตร ธิดา ภรรยา มาบูชาอัณูด้วย ถ้า

จะมองตามสายตาของคนทั่วไปแล้วถือว่าเป็นการพิธีกรรมที่โหดร้ายเพราะทำลายชีวิตของสัตว์หลายประเภท แต่ละประเภทก็มีจำนวนมากมาย จะเรียกว่าเป็นดินแดนแห่งอาชญากรรม

พราหมณ์ปุโรหิตโพธิสัตว์ จึงนำเอาแนวคิดที่เป็นการปฏิบัติแนวคิดเดิมที่เป็นแนวคิดแห่งการฆ่า เป็นแนวคิดที่ไม่ต้องไปเบียดเบียนชีวิตของผู้อื่น เป็นแนวคิดที่ปฏิรูปที่ไม่นำเอาสิ่งมีชีวิตมาทำพิธีกรรมการบูชา ยัญ เป็นการสร้างหรือกำหนดองค์ประกอบในพิธีกรรมบูชามหาโยญ คือเป็นหลักคุณสมบัติของผู้ประกอบการในพิธีกรรมบูชามหาโยญ ดังข้อความในกฎทนต์สูตรว่า

“ในยัญนั้น ไม่ต้องฆ่าโค แพะ แกะ ไก่ สุกร และสัตว์ประเภทอื่น ๆ ไม่ต้องตัดต้นไม้มาทำหลักบูชา ยัญ ไม่ต้องเกี่ยวหญ้าคาเพื่อเบียดเบียนสัตว์อื่น แม้เหล่าคนที่ป็นทาส คนรับใช้ กรรมกรของพระเจ้ามหาวชิตราชก็ไม่ต้องถูกลงอาชญา ไม่มีภัยคุกคาม ไม่ต้องร้องให้พุ่มพ่ายทำบริกรรมแท้จริง คนที่ปรารถนาจะทำจึงได้ทำ ที่ไม่ปรารถนาก็ไม่ต้องทำ ทำแต่สิ่งที่ปรารถนาเท่านั้น สิ่งที่ไม่ปรารถนาไม่ต้องทำ ยัญพิธีนั้นสำเร็จลงเพียงเพราะเนยใส น้ำมัน เนยข้น นมเปรี้ยว น้ำผึ้ง และน้ำอ้อยเท่านั้น”

จากข้อความที่กล่าวมานั้น เดิมทีในขณะที่ประกอบพิธีจะมีแต่เสียงร้องครวญคราง เสียงร้องให้ระงมไปทั่ว พราหมณ์ปุโรหิตได้ปฏิบัติพิธีกรรมในการบูชาโยญใหม่ โดยไม่มีการใช้สิ่งที่มีชีวิตมาประกอบในการทำพิธีกรรมการบูชามหาโยญ กลายเป็นดินแดนที่เต็มไปด้วยรอยยิ้ม เป็นเขตแดนที่สงบร่มเย็น เป็นอาณาเขตที่มีแต่สันติสุข เป็นดินแดนที่ได้รับอานิสงส์คือความสงบสุขไม่มีอาชญากรรมอีกแล้ว

พระพุทธองค์ได้ใช้วาทเป็นการโน้มน้าวจิตใจของพราหมณ์กฏทนต์ให้เกิดความสนใจในการบูชามหาโยญตามแนวพุทธหรือตามแนวพระพุทธศาสนา มีความในแนวทางใหม่ซึ่งเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่สุคติ แนวทางใหม่กำหนดให้เดินตามหลักธรรม โดยไม่กระทำบาปทั้งปวง โดยเฉพาะการกระทำที่ทำลายชีวิตสัตว์อื่น ให้ตั้งมั่นในการทำความดี สร้างจิตใจของตัวเองให้ผ่องใส เมื่อพระพุทธองค์สนทนาพระสูตรจบแล้ว พราหมณ์กฏทนต์ได้ประกาศยกเลิกการประกอบพิธีบูชามหาโยญโดยการใช้ชีวิตสัตว์ พราหมณ์เองได้ประตนเป็นพุทธมามกยอมรับนับถือพระรัตนตรัย และให้ปลดปล่อยสัตว์ทั้งหลายที่เตรียมไว้เพื่อบูชา ยัญ ประพฤติตนให้เป็นไปตามหลักพระพุทธศาสนา สถานที่ที่ได้เตรียมไว้เพื่อจัดพิธีกรรมบูชามหาโยญของกฏทนต์พราหมณ์ได้กลับกลายเป็นโรงงานในตอนเช้าพระพุทธองค์เสด็จไปบิณฑบาตพร้อมด้วยหมู่สงฆ์หมู่ใหญ่ ฉันทตอาหาร ณ โรงพิธีนั้น หมู่บ้านชาวมุขไม่มีพิธีกรรมที่ทำลายชีวิตของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย เป็นหมู่บ้านที่เป็นเขตแดนแห่งอภัยทาน ไม่มีการเข่นฆ่าหรืออาชญากรรมต่อไป

บทสรุป

การปกครองหมู่บ้านชาลุมัต มีรูปแบบการปกครองที่พระเจ้าพิมพิสารจอมทัพแห่งมคธได้มอบให้พราหมณ์กุกกัณฑะให้เป็นพรหมไทย หรือเป็นดินแดนที่ปกครองตนเองให้รูปแบบเหมือนเมืองหลวง เป็นการปกครองเหมือนการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นเขตการปกครองที่รัฐบาลได้กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นบริหารจัดการพัฒนาตนเองในปัจจุบัน หมู่บ้านชาลุมัตเมื่ออยู่ภายใต้การปกครองของพราหมณ์กุกกัณฑะ มีความเจริญรุ่งเรืองจนเป็นอาณาจักรที่พืชพันธุ์ธัญญาหารและน้ำหล้าอุดมสมบูรณ์ พราหมณ์กุกกัณฑะได้มีความคิดที่จะจัดทำพิธีบูชามหาโยธู ได้จัดเตรียมบรรดาพวกสัตว์ไว้เพื่อใช้ในการบูชามหาโยธู แต่ไม่เข้าเกี่ยวกับการบูชามหาโยธูจึงได้ไปเข้าเฝ้าพระสมณโคดมและทูลถามเกี่ยวกับปัญสมบัติ 3 และองค์ประกอบ 16

พระสมณโคดมพุทธเจ้าได้ยกเรื่องของพระเจ้ามหาวิจิตรราช ซึ่งเป็นเรื่องที่เคยมีมาแล้วในอดีตอธิบายแก่พราหมณ์กุกกัณฑะ เป็นเรื่องเดียวกันคือเกี่ยวกับการบูชามหาโยธู แต่ในเรื่องพระเจ้ามหาวิจิตรราชได้มีพราหมณ์ปุโรหิตเป็นที่ปรึกษาทางด้านการเมืองการปกครอง และการบริหารท้องถิ่น ได้มีความเห็นที่ขัดแย้งและคัดค้าน การบูชามหาโยธูไม่เป็นปัจจัยที่จะทำให้สิ้นหนามคือความยากจนและโจรหมดไปจากแผ่นดิน และได้แนะนำกลยุทธ์ในการปราบสิ้นหนามของแผ่นดินให้หมดสิ้น โดยไม่ต้องไปทำลายชีวิตของใครยังเป็นปัจจัยที่ช่วยให้ประชาชนในบ้านเมืองมีความเจริญมั่งมีศรีสุข มีการมีงานทำไม่ต้องไปเบียดเบียนคนอื่น ไม่ไปทำให้บ้านเมืองเดือดร้อน และไม่เป็นที่ดินแดนอาชญากร

พราหมณ์ปุโรหิตได้ชี้แจงเกี่ยวกับแผนการปฏิรูปการบูชามหาโยธู ซึ่งเป็นแนวทางการบูชามหาโยธูโดยไม่ต้องไปทำลายชีวิตของสัตว์ทั้งหลายประเภทต่าง ๆ ไม่ต้องไปตัดไม้ทำลายป่า พวกทาสและคนใช้ไม่ต้องถูกลงโทษ เป็นพิธีกรรมการบูชาที่ได้รับผลตอบแทนสูงสุด ทุกชีวิตไม่เดือดร้อนเป็นดินแดนที่ปราศจากเสียงร้องไห้คร่ำครวญ เป็นดินแดนที่มีแต่สันติ ความสงบ เพราะการบูชามหาโยธูโดยการใช้เนยใส น้ำมัน เนยข้น นมเปรี้ยว น้ำผึ้งและน้ำอ้อยเท่านั้น

พราหมณ์กุกกัณฑะได้ฟังจบแล้ว ได้เปลี่ยนใจไม่ประกอบพิธีบูชามหาโยธูแบบเดิม เปลี่ยนเป็นการบูชาโยธูแบบใหม่ สถานที่ที่เตรียมไว้สำหรับการบูชามหาโยธูนั้น เดิมเป็นแดนประหารบัดนี้กลายเป็นแดนอภิทาน เปลี่ยนสถานที่นั้นให้กลับกลายเป็นโรงงาน พระสมณโคดมพุทธเจ้าได้เสด็จบิณฑบาตพร้อมพระภิกษุสงฆ์ และฉัน ณ ที่แห่งนั้น พราหมณ์กุกกัณฑะได้เข้าถึงไตรสรณะ และได้ประกาศตนเป็นพุทธมามกะ หมู่บ้านชาลุมัตเป็นหมู่บ้านที่เจริญก้าวหน้า อุดมสมบูรณ์ เป็นดินแดนที่สงบร่มเย็นสันติสุขตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย**, เล่มที่ 9, ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2548). **การปกครองท้องถิ่นไทย**, พิมพ์ครั้งที่ 5, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ชวลิต สละ. (2556). **ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**, กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดล ธิธมโม). (2552). **รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2554). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ 17, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- วัชรวิชัย สาร. (2545). **การเมืองภาคประชาชน**, กรุงเทพมหานคร : หจก. วี.เจ. พรินติ้ง.

การใช้หลักนิติธรรมในการบริหารประเทศ

The use of the rule of law in national administration

อัญธิษฐา อักษรศรี*¹

บทคัดย่อ

หลักนิติธรรมเป็นหลักพื้นฐานแห่งกฎหมายที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตย ที่เกิดทุนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ องค์ประกอบที่สำคัญของหลักนิติธรรม คือ ความชัดเจนของกฎหมาย ความมั่นคงของกฎหมาย ความเป็นกฎเกณฑ์ทั่วไปของหลักกฎหมาย การเคารพในหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ ตลอดจนความสะดวกในการถึงกระบวนการยุติธรรม กฎหมายจะต้องบังคับเป็นการทั่วไปกับบุคคลทุกคนไม่เว้นแม้แต่องค์กร เจ้าหน้าที่ของรัฐ กฎหมายจะต้องได้รับการตราขึ้นโดยมีข้อความที่ชัดเจน กฎหมายจะต้องได้รับการประกาศใช้อย่างเปิดเผย และกฎหมายจะต้องไม่มีข้อความที่ขัดแย้งกันเอง หลักนิติธรรมจึงเป็นสำคัญในหลักธรรมาภิบาล ดังนั้น หลักการสำคัญของหลักนิติธรรม คือ การตรากฎหมาย กฎ ระเบียบข้อบังคับและกติกาต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม ตลอดจนเป็นที่ยอมรับของสังคม โดยมีการยอมรับพร้อมใจและถือปฏิบัติกันอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม โดยมีหลักคุณธรรม คือ การยึดถือและเชื่อมั่นในความถูกต้องดีงาม ความซื่อสัตย์สุจริต หลักนิติธรรมนั้นไม่ได้สำคัญเฉพาะกับนักกฎหมาย หรือใช้ในการมองบริบทงาน ด้านตุลาการหรือกระบวนการยุติธรรมเท่านั้น หากแต่หลักนิติธรรมเป็นส่วนสำคัญของชีวิตประชาชนทั่วไปของประเทศ ในบริบทของการบริหารประเทศหลักนิติธรรมจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

คำสำคัญ: หลักนิติธรรม, หลักธรรมาภิบาล, การบริหารประเทศ

*ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์. (อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย)

Abstract

The rule of law is a fundamental principle of law in a democracy. Exalted dignity An important element of the rule of law is the clarity of the law. Security Law The general rules of law. Respect for the principles of natural justice. As well as the ease of the process. The law must be generally applicable to all individuals and even organizations. State officials Legislation must be enacted without a clear message. Laws must be enacted openly. And the law must be no conflict. The rule of law is a key principle in good governance. The main principles of the rule of law is to enact laws, regulations and rules of the modern and fair, as well as socially acceptable. It has been accepted and adopted unanimously equitable and fair. Its main virtue is to believe in the gospel and be classy. Integrity The rule of law is important not only to lawyers. Or used in a work context. The judicial process or otherwise, But the rule of law is an essential part of the public life of the country. In the context of the administration of the rule of law is important as well. To Democracy.

Keywords : The rule of law, principles of governance, administration

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 เป็นรัฐธรรมนูญที่ได้รับการกล่าวถึง ทั้งทางบวกและทางลบหนึ่งในความเห็นทางบวกก็คือการบัญญัติ เรื่อง “หลักนิติธรรม” ขึ้นใน มาตรา 3 ของรัฐธรรมนูญพ.ศ.2560 ที่บัญญัติว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตาม บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญการปฏิบัติหน้าที่ของ รัฐสภาคณะรัฐมนตรี ศาล องค์การอิสระ และ หน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อ ประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม”

มาตรา 26 การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพื่อภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุและจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย

คำว่า “นิติธรรม” (The Rule of law) นั้นนักกฎหมายรัฐธรรมนูญชาวอังกฤษชื่อ Aibert Venn Dicey (1835-1922) เป็นผู้ริเริ่มวางแนวไว้ ตามทัศนะของเขาแล้ว หลักนิติธรรมจะต้องอาศัยหลักการสำคัญ ๆ คือ

1. ฝ่ายบริหารไม่มีอำนาจตามอำเภอใจ กล่าวคือ บุคคลไม่อาจถูกลงโทษหรือบังคับให้ต้องรับโทษทางร่างกายหรือทรัพย์สิน เว้นแต่จะเป็นผลของการละเมิดกฎหมายอย่างชัดแจ้ง ซึ่งได้รับการพิสูจน์ตามวิธีพิจารณาของศาลยุติธรรม

2. บุคคลทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน โดยทุกคนจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย และศาลเดียวกันเป็นผู้พิจารณาไม่ว่าผู้กระทำความผิดจะเป็นใครก็ตาม

3. หลักทั่วไปของกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นผลของกฎหมายสามัญของแผ่นดิน ซึ่งหมายความว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญของอังกฤษเป็นผลมาจากสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ศาลได้พิพากษาเป็นบรรทัดฐานกำหนดรับรองและคุ้มครองให้ ไม่ใช่เป็นเพียงผลมาจากตัวบทกฎหมายลายลักษณ์อักษรเท่านั้น (เกรียงไกร เจริญนาวัฒน์, 2547 : 55)

หลักนิติธรรม หมายถึง “หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายที่กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมจะต้องไม่ฝ่าฝืน ขัดหรือแย้งต่อหลักนิติธรรมและหลักนิติธรรมนี้จะถูกล่วงละเมิดไม่ได้” “ผลของการฝ่าฝืนหลักนิติธรรม คือ ใช้บังคับไม่ได้” สาระสำคัญของหลักนิติธรรม ได้แก่

1. หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา
2. กฎหมายไม่มีผลย้อนหลังเป็นโทษ
3. กฎหมายต้องมีการประกาศใช้ให้ประชาชนทราบ
4. กฎหมายต้องใช้บังคับเป็นการทั่วไป
5. เจ้าหน้าที่รัฐจะใช้อำนาจได้ภายใต้การให้อำนาจโดยกฎหมาย

6. ห้ามยกเว้นความรับผิดชอบให้แก่การกระทำในอนาคต

กล่าวโดยสรุป ก็คือ กฎหมายซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นนั้นต้องมีหลักไว้ให้ยึด มีหลักไว้ให้พัน หากกฎหมายออกนอกหลักที่ปักไว้ ก็ไม่เป็นกฎหมาย ดังนั้นการออกกฎหมาย การใช้บังคับกฎหมาย การตีความกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม ต้องอยู่ภายใต้หลักยึดนี้ ซึ่งก็คือ หลักนิติธรรม หากออกนอกหลักก็ไม่มีผลใช้บังคับ

หลักนิติธรรม คือ หลักที่ใช้กำกับดูแลตรวจสอบอำนาจอันไม่ชอบธรรมของรัฐสภาและฝ่ายบริหาร และเป็นหลักที่ใช้ตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาตุลาการ อำนาจอธิปไตยทั้ง 3 รวมทั้งรัฐธรรมนูญต้องอยู่ภายใต้หลักนิติธรรม

หลักนิติธรรม จึงเป็นเสาหลักที่ปักไว้ให้กฎหมายยึดเพื่อมุ่งไปสู่ความยุติธรรม หลักนิติธรรม จะช่วยป้องกันมิให้กฎหมายกลายเป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจ

หลักนิติธรรม (Rule of Law) หากพิจารณาในฐานะแนวคิดของชาวตะวันตกนั้นก็พบว่า มีรากเหง้ามาแต่ครั้งสมัยกรีกโบราณจากข้อถกเถียงสำคัญที่ว่า การปกครองที่ดีนั้นควรจะเป็นการปกครองด้วยสิ่งใด ระหว่างกฎหมายที่ดีที่สุด กับ สัตบุรุษ (คนดี) โดยอริสโตเติล (Aristotle) ได้สรุปว่า กฎหมายเท่านั้นที่ควรจะเป็นผู้ปกครองสูงสุดในระบอบการเมือง ข้อสรุปของอริสโตเติลที่ได้พัฒนาไปสู่แนวคิดพื้นฐานสำคัญของรัฐสมัยใหม่ในอีกหลายพันปีถัดมาว่า การปกครองที่ดีนั้นควรจะต้องให้กฎหมายอยู่สูงสุด (Supremacy of Law) และทุก ๆ คนต้องมีสถานะที่เสมอภาค และเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย กล่าวคือ แม้ตามหลักการของการแบ่งแยกอำนาจ ผู้ปกครองจะมีอำนาจอันชอบธรรมในการออกและบังคับใช้กฎหมาย แต่ตัวผู้ปกครอง หรือ รัฐเองก็ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายที่พวกเขาออก และบังคับใช้ด้วยเฉกเช่นเดียวกันกับพลเมืองคนอื่น ๆ ในรัฐเพื่อที่จะทำให้การเมืองนั้นวางอยู่บนรากฐานของกฎหมาย และรัฐบาลนั้นเป็นรัฐบาลที่จำกัด (Limited government) โดยตัวกฎหมายเป็นสำคัญ (หลักนิติธรรม . ออนไลน์ . <https://th.wikipedia.org/wiki>)

“หลักนิติธรรม” กับ “หลักนิติรัฐ” (legal state) เพราะทั้งสองแนวคิดนั้นแม้จะมีที่มาที่คล้ายคลึงกัน แต่ก็มี ความแตกต่างในตัวเองอย่างมีนัยสำคัญอยู่ กล่าวคือ หลักนิติรัฐนั้นจะเป็นแนวคิดทฤษฎีทางกฎหมายของรัฐในภาคพื้นทวีป (Continental) ในสายโรมานอเจอเมนิค

(Romano-Germanic) ที่หมายถึงการที่รัฐซึ่งเคยทรงไว้ซึ่งอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดนั้นยอมลดตัวลง มาอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย ตลอดจนวางแนวทางที่มาของอำนาจ การใช้อำนาจ ผ่านช่องทางของกฎหมายทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ “อำนาจที่ไม่จำกัด” ของรัฐสมัยใหม่ได้กลายเป็น “อำนาจตามกฎหมาย” ดังนั้น ในแง่หลักนิติรัฐจึงมีระดับของการอธิบายที่เริ่มตั้งต้นจากระดับโครงสร้างรัฐ (Methodological Collectivism) ในการอธิบายความสูงสุดของกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายลายลักษณ์อักษร หรือ รัฐธรรมนูญ ภายใต้การจัดโครงสร้างที่เป็นระบบไม่ว่าจะเป็นการวางลำดับชั้นของกฎหมาย หรือ การวางหลักการแบ่งแยกอำนาจ และการตรวจสอบถ่วงดุลไว้ในรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ก็เพื่ออ้างไว้ซึ่งความสูงสุดของกฎหมายในการจำกัดอำนาจรัฐ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของประชาชนไทย มาตรา 25 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากนี้ที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

หลักนิติธรรม (Rule of Law) เป็นหลักการที่ฝังรากลึกยาวนานในสังคมอังกฤษ และเป็นหลักการที่ขาดเสียไม่ได้สำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นหลักกฎหมายที่มีแนวความคิดว่า สิทธิและเสรีภาพของบุคคลต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน ซึ่งรัฐบาลเองจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเป็นกลาง และเสมอภาคเพื่อนำไปสู่ความเป็นธรรม ฝ่ายตุลาการต้องเป็นอิสระและการตัดสินใจทางด้านตุลาการ จะต้องมีความมุ่งหมายที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของปัจเจกบุคคลที่จะถูกพิจารณาต่อหน้าศาลหลักการเช่นนี้ จึงเป็นเพื่อให้คุ้มครอง และทำการปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชน มิให้เกิดการใช้อำนาจที่ปราศจากความเป็นธรรมจากรัฐได้ (ณัฐกร วิทิตานนท์, 2557 : 33)

พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ประทานพระดำรัสเรื่องความเชื่อมโยงระหว่างหลักนิติธรรมและพัฒนาที่เข้มแข็งและยั่งยืน โดยทรงยกตัวอย่างจากแนวทางการดำเนินโครงการในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีใจความสำคัญ

ตอนหนึ่งว่า “สิ่งสำคัญที่ทำให้การพัฒนาทางเลือกที่ยกตัวอย่างมานั้นประสบความสำเร็จก็เนื่องมาจากการที่ภาครัฐเข้าใจอย่างชัดเจนว่า ก่อนใช้กฎหมายบังคับให้ชาวบ้านปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ควรต้องคำนึงถึงเงื่อนไขทางสังคม เศรษฐกิจ หรือแม้แต่เรื่องธรรมเนียมประเพณี หากขาดการสนับสนุนเรื่องที่ดินทำกิน การบริหารจัดการน้ำ การคมนาคม สาธารณสุขพื้นฐาน หรือการศึกษากฎหมายที่เคร่งครัดก็ไร้ประโยชน์ คนเหล่านี้ต้องได้รับการสนับสนุน เสริมพลังจนถึงจุดที่สามารถมีทางเลือกในการใช้ชีวิต ในจุดนั้นการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายจึงจะเป็นไปได้ การจัดการเรื่องสถานะทางกฎหมายจึงจะมีผล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงวางเงื่อนไขแวดล้อมที่จะทำให้หลักนิติธรรมสามารถเกิดได้ในสังคม โดยเริ่มจากการช่วยให้ชาวบ้านสามารถเลี้ยงชีพได้ก่อนเป็นสำคัญ”

พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ทรงเน้นย้ำอีกว่า “หลักนิติธรรมนั้นไม่ได้สำคัญเฉพาะกับนักกฎหมาย หรือใช้ในการมองบริบทงาน ด้านตุลาการหรือกระบวนการยุติธรรมเท่านั้น หากแต่หลักนิติธรรมเป็นส่วนสำคัญของชีวิตประชาชน และส่งผลต่อทุกคนแม้จะอยู่ในสถานที่ห่างไกล ไม่ว่าผู้นั้นจะเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจ บริการสาธารณะ หรือมีสถานะทางกฎหมายใด ความเชื่อมโยงระหว่างหลักนิติธรรมและการพัฒนาที่มีความซับซ้อนในหลายแนวทาง ฉะนั้นจึงเป็นเรื่องที่ดีที่เราจะมาร่วมทำความเข้าใจความสำคัญของความเชื่อมโยงดังกล่าว” (โพสต์ทูเดย์. (2560). <http://www.posttoday.com/social/general/482314> : ออนไลน์. นสพ.รายวันออนไลน์ 23 กุมภาพันธ์ 2560)

รัฐธรรมนูญ (The Law of Constitution) หมายถึง กฎหมายว่าด้วยระเบียบแห่งอำนาจสูงสุดในรัฐ และความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจนั้น ๆ ต่อกันและกันกำหนดระเบียบแห่งอำนาจสูงสุดความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการต่อกันและกัน (หยุด แสงอุทัย, 2548 : 189)

“หลักนิติธรรม เป็นหลักพื้นฐานแห่งกฎหมายที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตย ที่เทิดทูนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และยอมรับนับถือสิทธิมนุษยชนทุกแห่งทุกมุม รัฐต้องให้ความอารักขาคุ้มครองมนุษยชนให้พ้นจากลัทธิทรราชย์ หากมีข้อพิพาทใด ๆ เกิดขึ้นไม่ว่าระหว่างรัฐกับเอกชน หรือระหว่างเอกชนกับเอกชน ศาลย่อมมีอำนาจอิสระในการตัดสินข้อพิพาทนั้นโดยเด็ดขาด และ

โดยยุติธรรมตามกฎหมายของบ้านเมืองที่ถูกต้องและเป็นธรรม” หลักนิติธรรม (ธานินทร์ ภัยวิเชียร. ศาสตราจารย์พิเศษ, 2553 : 9)

หลักนิติธรรม มาจากพัฒนาการหลักกฎหมายของกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ (Common Law) เป็นหลักที่จำกัดการใช้อำนาจของผู้ปกครองหรือเจ้าหน้าที่ภาครัฐไม่ให้เกินขอบเขตที่เหมาะสมและสมควร โดยต้องปกครองภายใต้กฎหมาย (สำนักกรรมธิการ 3 สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2550 : 2) ได้อธิบายหลักนิติธรรมว่ามีสาระที่สำคัญดังนี้

1. หลักการกฎหมายอยู่เหนือสิ่งอื่นใด (supremacy or predominance of regular law) การปกครองต้องเป็นไปตามกฎหมายเท่านั้นบุคคลต้องถูกลงโทษด้วยเหตุที่มีกฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น

2. หลักความเสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมาย (equality before the law) สมาชิกทุกคนในรัฐได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันทุกชนชั้นและได้รับการพิจารณาจากศาลยุติธรรม เป็นความเสมอภาคภายใต้กฎหมายของเจ้าหน้าที่และประชาชนภายใต้ระบบตุลาการเดียวกัน

3. ศาลจะให้ความคุ้มครองและบังคับให้เป็นไปตามสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกชน (ธานีวรภัทร์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., 2557 : 31)

ปัจจุบันหลักนิติธรรม “The Rule of Law” เป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายซึ่งอาจจะแตกต่างกันอยู่

บ้างในรายละเอียด แต่องค์ประกอบสำคัญของหลักนิติธรรมนั้นก็ไม่มี ความแตกต่างกัน องค์ประกอบที่สำคัญของหลักนิติธรรม คือ ความคาดหมายได้ของการกระทำของรัฐ ความชัดเจนของกฎหมาย ความมั่นคงของกฎหมาย ความเป็นกฎเกณฑ์ทั่วไปของกฎหมาย ความเป็นอิสระของศาล การเคารพในหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ ตลอดจนความสะดวกในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ในยุคหลังมีผู้อธิบายลักษณะของกฎหมายที่จะช่วยสร้างให้เกิดการปกครองตามหลักนิติธรรม ดังเช่นคำอธิบายของ Lon L.Fuller นักนิติศาสตร์ชาวอเมริกาที่เห็นว่ากฎหมายที่จะทำให้หลักนิติธรรมปรากฏเป็นจริงได้ต้องมีลักษณะสำคัญ คือ

1. กฎหมายจะต้องบังคับเป็นการทั่วไปกับบุคคลทุกคนไม่เว้นแม้แต่องค์กร เจ้าหน้าที่ของรัฐ

2. กฎหมายจะต้องได้รับการประกาศใช้อย่างเปิดเผย
3. กฎหมายจะต้องได้รับการตราขึ้นให้มีผลใช้บังคับในอนาคต ไม่ใช่ตราขึ้นเพื่อใช้บังคับย้อนหลังไปในอดีต
4. กฎหมายจะต้องได้รับการตราขึ้นโดยมีข้อความที่ชัดเจน เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้เกิดการบังคับใช้ที่ไม่เป็นธรรม
5. กฎหมายจะต้องไม่มีข้อความที่ขัดแย้งกันเอง
6. กฎหมายจะต้องไม่เรียกร้องให้บุคคลปฏิบัติในสิ่งที่ไม่อาจเป็นไปได้
7. กฎหมายต้องมีความมั่นคงตามสมควร แต่ก็จะต้องเปิดโอกาสให้แก้ไขให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้
8. กฎหมายที่ได้รับการประกาศใช้แล้วจะต้องได้รับการบังคับให้สอดคล้องต้องกัน กล่าวคือต้องบังคับการให้เป็นไปตามเนื้อหาของกฎหมายที่ได้ประกาศใช้แล้วนั้น (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, รองศาสตราจารย์ ดร., 2555 : 52)

สรุป หลักนิติธรรมภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย การปกครองที่ดี ไม่ใช่การปกครองโดยปुरुชน หากแต่เป็นการปกครองโดยกฎหมาย เพราะการปกครองโดยประชาชนนั้นย่อมเสี่ยงต่อการปกครองตามอำเภอใจ ขณะที่การปกครองโดยกฎหมายเอื้ออำนวยต่อการที่จะก่อเกิดความเสมอภาคและเสรีภาพตามมา และหากเป็นการปกครองโดยนิติรัฐ นิติธรรมแล้วไซ้ ทุกคนจะได้รับความเสมอภาคกันในสายตาของกฎหมายและทุกคนจะมีเสรีภาพ หลักนิติธรรม คือต้องมีกฎหมายเป็นใหญ่ ต้องมีความเสมอภาค หากมีอะไรเกิดขึ้นต้องระงับคดีโดยศาล จะศาลอะไร ก็ขอให้เป็นศาลก็แล้วกัน โดยพิจารณาคดีเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ออกกฎหมายลงโทษย้อนหลัง หลักนิติธรรมเป็นแนวคิดที่มีรากฐานมาจากระบบกฎหมายจารีตประเพณีแบบอังกฤษ ความเป็นสูงสุดของกฎหมายหรือการปกครองโดยกฎหมาย คือลักษณะของรัฐธรรมนูญอังกฤษ นั่นคือหลักนิติธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตยและการปกป้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

หลักการสำคัญอันเป็นสาระสำคัญของ “หลักนิติธรรม”

หลักการสำคัญอันเป็นสาระสำคัญของ “หลักนิติธรรม” ประกอบด้วย 7 หลักการ (หลักนิติธรรม คือ หลักการแบ่งแยกอำนาจ หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ หลักความชอบธรรมด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครองความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา หลัก “ไม่มีความผิด และไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย” และ หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ

1. หลักการแบ่งแยกอำนาจเป็นพื้นฐานที่สำคัญของหลักนิติธรรม เพราะหลักการแบ่งแยกอำนาจเป็นหลักที่แสดงให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันของการแบ่งแยกอำนาจการตรวจสอบอำนาจ และการถ่วงดุลอำนาจ

2. หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ หลักนิติธรรมมีความเกี่ยวพันกันกับสิทธิในเสรีภาพของบุคคล และสิทธิในความเสมอภาค สิทธิทั้งสองประการดังกล่าวข้างต้นถือว่าเป็นพื้นฐานของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” อันเป็นหลักการสำคัญตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

3. หลักความชอบธรรมด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครอง การใช้กฎหมายของฝ่ายตุลาการ หรือฝ่ายปกครองที่เป็นการจำกัดสิทธิของประชาชนมีผลมาจากกฎหมายที่ได้รับความเห็นชอบ จากตัวแทนของประชาชน โดยฝ่ายตุลาการจะต้องไม่พิจารณาพิพากษาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ให้แตกต่างไปจากบทบัญญัติของกฎหมาย ฝ่ายตุลาการมีความผูกพันที่จะต้องใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ฝ่ายตุลาการมีความผูกพันที่จะต้องใช้ดุลยพินิจ โดยปราศจากข้อบกพร่อง

4. หลักความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา เป็นหลักที่เรียกร้องให้ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายปกครองที่ออกกฎหมายลำดับรอง กำหนดหลักเกณฑ์ในทางกฎหมายให้เป็นตามหลัก ความแน่นอนของกฎหมาย หลักห้ามมิให้กฎหมายมีผลย้อนหลัง และหลักความพอสมควรแก่เหตุ

5. หลักความอิสระของผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสามารถทำหน้าที่ในทางตุลาการได้โดยปราศจากการแทรกแซงใด ๆ โดยผู้พิพากษามีความผูกพันเฉพาะต่อกฎหมายและ ท การพิจารณาพิพากษาภายใต้มนธรรมของตนเท่านั้น โดยวางอยู่บนพื้นฐานของความอิสระจาก 3 ประการ กล่าวคือ ความอิสระจากคู่ความ ความอิสระจากรัฐ และความอิสระจากสังคม

6. หลัก “ไม่มีความผิด และไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย” เมื่อไม่มีข้อบัญญัติทางกฎหมาย ให้เป็นความผิด แล้วจะเอาผิดกับบุคคลนั้น ๆ มิได้

7. หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ หมายความว่า รัฐธรรมนูญได้รับการยอมรับให้เป็นกฎหมายที่อยู่ในลำดับที่สูงสุดในระบบกฎหมายของรัฐนั้น และหากกฎหมายที่อยู่ในลำดับที่ต่ำกว่าขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญกฎหมายดังกล่าวย่อมไม่มีผลบังคับ

สาระสำคัญของหลักนิติธรรมในความหมายอย่างกว้างซึ่งหมายถึงลักษณะที่ดีของกฎหมาย กระบวนการยุติธรรมหรือการกระทำใด ๆ หรือเรียกว่าอุดมคติของกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมมีอาทิ

- (1) กฎหมายที่ดีต้องมีความชัดเจน
- (2) กฎหมายที่ดีต้องนำไปสู่ความเป็นธรรม
- (3) กฎหมายที่ดีต้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือสิทธิขั้นพื้นฐาน
- (4) กฎหมายที่ดีต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสมและได้สัดส่วนกับความผิด
- (5) กระบวนการนิติบัญญัติต้องเป็นกระบวนการที่เปิดเผยโปร่งใสและตรวจสอบได้
- (6) กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องส่งเสริมให้มีกระบวนการยุติธรรมทางเลือก
- (7) นักกฎหมายผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดีต้องมีความเป็นอิสระและเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ซื่อสัตย์สุจริต ยึดหลักคุณธรรมและเมตตาธรรม (คณะอนุกรรมการวิชาการว่าด้วยหลักนิติธรรมแห่งชาติและคณะอนุกรรมการบรรณาธิการหนังสือหลักนิติธรรม, 2557 : 12)

สรุป หลักนิติธรรม เป็นหนึ่งองค์ประกอบสำคัญของหลักธรรมาภิบาล คือ การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีซึ่งเรารู้จักกันในนาม “Good Governance” หมายถึง การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมรัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการ และฝ่ายธุรกิจ สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความ รู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลัง ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศ เพื่อบรรเทาป้องกันหรือแก้ไขเยียวยา

ภาวะวิกฤต ภัยอันตรายที่หากจะมีมาในอนาคต เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และความมีส่วนร่วม อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และ การปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข สอดคล้องกับความเป็นไทย รัฐธรรมนูญ และกระแสโลกยุคปัจจุบัน

หลักนิติธรรมในบริบทสังคมไทย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายของ “นิติธรรม” ไว้ว่า หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายที่บุคคลทุกคนต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. ออนไลน์. <https://dict.longdo.com>)

ธานินทร์ กรัยวิเชียร องคมนตรี ให้ความหมายของ “หลักนิติธรรม” ว่าเป็น หลักการพื้นฐานแห่งกฎหมายที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตยที่เกื้อหนุนศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ และยอมรับนับถือสิทธิแห่งมนุษยชนทุกแห่งทุกมุม รัฐต้องให้ความอารักขาคุ้มครองมนุษยชนให้พ้นจากลัทธิตหาราชาหากมีข้อพิพาทใด ๆ เกิดขึ้น ไม่ว่าจะระหว่างรัฐกับเอกชน หรือเอกชนกับเอกชน ศาลย่อมมีอำนาจอิสระในการตัดสินข้อพิพาทนั้นโดยเด็ดขาดและโดยยุติธรรม ตามกฎหมายของบ้านเมืองที่ถูกต้องและเป็นธรรม (ธานินทร์ กรัยวิเชียร, 2553 : 2)

ศาสตราจารย์ ดร.วิษณุ เครืองาม ได้ให้ความหมาย “หลักนิติธรรม” ต้องมีกฎหมายเป็นใหญ่ ต้องมีความเสมอภาค ระวังข้อพิพาทโดยศาล การพิจารณาคดีต้องไม่เลือกปฏิบัติ กฎหมายต้องไม่บังคับย้อนหลัง (ศาสตราจารย์ ดร.วิษณุ เครืองาม, 2552 : 85)

ศาสตราจารย์ ดร.กำชัย จงจักรพันธ์ กรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติให้ความหมายของ “หลักนิติธรรม” ว่าหมายถึง หลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย อันหมายถึงความรวมถึงการบัญญัติกฎหมายการใช้การตีความกฎหมายการบังคับใช้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมจะต้องไม่ฝืนหรือขัดแย้งต่อหลักนิติธรรมหรือหลักพื้นฐานแห่งกฎหมายหลักนิติธรรมหรือหลักพื้นฐานแห่งกฎหมายจะถูกล่วงละเมิดมิได้ หากกฎหมายหรือกระบวนการยุติธรรมขัดหรือแย้งต่อหลักนิติธรรม ผลก็คือจะใช้บังคับไม่ได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง หลักนิติธรรม คือ หลักที่อยู่เหนือกฎหมายทั้งปวง อยู่เหนือแม้กระทั่งรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีองค์ประกอบหรือสาระสำคัญ คือ

1. กฎหมายต้องใช้บังคับเป็นการทั่วไป
2. กฎหมายจะบัญญัติให้การกระทำใดเป็นความผิดอาญาและมีโทษย้อนหลัง หรือมีโทษย้อนหลังหนักกว่าเดิมไม่ได้
3. ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยบริสุทธิ์อยู่นกว่าศาลจะมีคำพิพากษาเด็ดขาดว่ามีความผิด
4. หลักความเป็นอิสระและเป็นกลางในการพิจารณาพิพากษาคดีของตุลาการ
5. รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจและต้องใช้อำนาจตามที่กฎหมายให้ไว้เท่านั้น
6. กฎหมายต้องไม่ยกเว้นความผิดให้แก่การกระทำของบุคคลหรือคณะบุคคลที่จะเกิดขึ้นในอนาคตไว้ล่วงหน้าโดยเฉพาะ (วารสารศาลรัฐธรรมนูญ ปีที่ 19 เล่มที่ 55 เดือนมกราคม-เมษายน พ.ศ.2560)

สรุป ในทางปกครอง การปกครองโดยหลักนิติธรรมก็คือ หลักการที่ว่า บรรดาเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นโดยการเลือกตั้งหรือแต่งตั้ง ต้องกระทำการภายใต้กฎหมาย และรัฐธรรมนูญการปกครอง โดยใช้อำนาจภายในขอบเขตซึ่งกฎหมายกำหนดไว้ให้ ดังนั้น การปกครองโดยหลักนิติธรรมในนัยที่จะให้เกิดความเป็นธรรมนั้น จะต้องมีการออกกฎหมายที่เป็นธรรมด้วย

ธรรมาภิบาลคืออะไร

ธรรมาภิบาล (Good Governance) คือ การปกครอง การบริหาร การจัดการการควบคุมดูแล กิจการต่าง ๆ ให้เป็นไปในครรลองธรรม นอกจากนี้ยังหมายถึงการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชน ธรรมที่ใช้ในการบริหารงานนี้ มีความหมายอย่างกว้าง กล่าวคือ หากได้มีความหมายเพียงหลักธรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่รวมถึง ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความถูกต้องชอบธรรมทั้งปวง ซึ่งวิญญูชนพึงมีและพึงประพฤติปฏิบัติ อาทิ ความโปร่งใสตรวจสอบได้ การปราศจากการแทรกแซงจากองค์กรภายนอก

ธรรมาภิบาล เป็นหลักการที่นำมาใช้บริหารงานในปัจจุบันอย่างแพร่หลาย ด้วยเหตุเพราะช่วยสร้างสรรค์และส่งเสริมองค์กรให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพ อาทิ พนักงานต่างทำงานอย่างซื่อสัตย์สุจริตและขยันหมั่นเพียร ทำให้ผลประกอบการขององค์กรธุรกิจนั้นขยายตัว นอกจากนี้แล้วยังทำให้บุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้อง ศรัทธาและเชื่อมั่นในองค์กรนั้น ๆ อันจะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น องค์กรที่โปร่งใส ย่อมได้รับความไว้วางใจในการร่วมทำธุรกิจ รัฐบาลที่โปร่งใสตรวจสอบได้ ย่อมสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักลงทุนและประชาชน ตลอดจนส่งผลดีต่อเสถียรภาพของรัฐบาลและความเจริญก้าวหน้าของประเทศ เป็นต้น

สำนักงาน ก.พ. ได้กำหนดไว้โดยได้เสนอเป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่า หลักธรรมาภิบาลนั้นประกอบด้วย 6 หลักการคือ

1. หลักคุณธรรม
2. หลักนิติธรรม
3. หลักความโปร่งใส
4. หลักความมีส่วนร่วม
5. หลักความรับผิดชอบ
6. หลักความคุ้มค่า

แต่จะเป็นหลักการใดก็ตาม ก็จะทำให้เห็นว่าหลักการทั้งหลายล้วนมีจุดมุ่งหมายที่จะรักษา “ความสมดุล” ในมิติต่าง ๆ ไว้ เช่น หลักคุณธรรมก็คือการรักษาสมดุลระหว่างตนเองกับผู้อื่น คือไม่เบียดเบียน ผู้อื่นหรือตัวเองจนเดือดร้อน ซึ่งการที่มีความโปร่งใส เปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม ตรวจสอบ ก็เพื่อมุ่งให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เห็นถึงความสมดุลดังกล่าวว่าอยู่ในวิสัยที่ยอมรับได้ ส่วนหลักความรับผิดชอบ ก็ต้องสมดุลกับเสรีภาพที่เป็นสิ่งสำคัญของทุกคน และหลักความคุ้มค่า ก็ต้องสมดุลกับหลักอื่น ๆ เช่น บางครั้งองค์การอาจมุ่งความคุ้มค่าจนละเลยเรื่องความเป็นธรรมหรือโปร่งใส หรือบางครั้งที่หน่วยงานโปร่งใสมากจนคู่แข่งชั้นล่างรู้ความลับที่สำคัญในการประกอบกิจการ ความสมดุลหรือธรรม จึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของธรรมาภิบาล (ธรรมาภิบาลคืออะไร <https://medinfo.psu.ac.th/pr/WebBoard/readboard.php?id=20713>.สืบค้นเมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2562.)

หลักของธรรมาภิบาลในภาครัฐ

1. ยึดมั่นในหลักของวัตถุประสงค์ในการให้บริการแก่ประชาชนหรือผู้ที่มาใช้บริการ (Clear statement-high service quality)

“องค์กรจะต้องมีการประกาศ (statement) พันธกิจและวัตถุประสงค์ขององค์กรที่ชัดเจน และใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการปฏิบัติงานขององค์กรนั้น ๆ”

2. ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพในหน้าที่และบทบาทของตน (Public Statement ว่าจะทำหน้าที่อย่างไรโดยวิธีอะไรที่จะบรรลุเป้าหมาย)

“ผู้บริหารควรแจ้งให้ประชาชนได้ทราบในการประกาศสาธารณะ (Public Statement) ถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของตน โดยระบุให้ทราบถึงการปฏิบัติงานที่พอเหมาะกับขนาดและความซับซ้อน (Complexity) ขององค์กร”

3. ส่งเสริมค่านิยม (Values) ขององค์กร และแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของธรรมาภิบาลโดยการปฏิบัติ หรือ พฤติกรรม (Behaviors) (moral integrity and etiquette in the responsiveness to the diverse public)

“ผู้บริหารทำตัวเป็นตัวอย่างในการให้บริการแก่ประชาชนทุกชนชั้นอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน”

4. มีการสื่อสารที่ดี การตัดสินใจอย่างโปร่งใส และมีการบริหารความเสี่ยงที่รัดกุม (Providing information to flow two-ways)

“ต้องมีระบบตรวจสอบการทำงานทุกอย่าง เพื่อให้แน่ใจว่าทุกอย่างดำเนินไปตามแผนการทำงาน มีการตรวจสอบความถูกต้องของรายงานบัญชีการเงินรวมทั้งข้อมูลต่าง ๆ ที่ผลิตโดยองค์กร”

5. พัฒนาศักยภาพและความสามารถของส่วนบริหารจัดการอย่างต่อเนื่องและให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (ผู้บริหารต้องมีความสามารถและพัฒนาตัวเองอย่างต่อเนื่อง)

“ผู้บริหารจัดการจะต้องมีความรับผิดชอบในผลงาน โดยการประเมินผลงานเป็นระยะๆ ทั้งนี้รวมทั้งการประเมินความต้องการในการฝึกอบรม หรือการพัฒนาทักษะที่ต้องการใช้ในการปฏิบัติหน้าที่”

6. การเข้าถึงประชาชน และต้องรับผิดชอบต่อการทำงานและผลงานอย่างจริงจัง (ธรรมาภิบาลคืออะไร)

ออนไลน์<https://medinfo.psu.ac.th/pr/WebBoard/readboard.php?id=20713>. สืบค้นเมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2562)

สรุป หลักธรรมาภิบาลนั้นได้มีการพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องในสังคมไทย มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ การนำมาปรับใช้ในสังคมทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเป็นระยะเวลาพอสมควร รัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศและองค์กรภาคเอกชนได้ให้ความสำคัญมาก เพราะหลักธรรมาภิบาลได้รับการยอมรับว่าเป็นหลักการสากลที่สนับสนุนสังคมที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย ใช้หลักปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนยุทธศาสตร์ชาติตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ซึ่งเป็นเครื่องยืนยันว่าหลักธรรมาภิบาลเป็นหลักการสำคัญในการขับเคลื่อนหน่วยงานในภาครัฐ และภาคเอกชนควบคู่กับการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย

หลักนิติธรรมในฐานะองค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาล

หลักธรรมาภิบาลมีองค์ประกอบที่สำคัญ 6 ประการดังนี้

1. หลักนิติธรรม คือ การตรากฎหมาย กฎ ระเบียบข้อบังคับและกติกาต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรมตลอดจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและสมาชิก โดยมีการยินยอมพร้อมใจและถือปฏิบัติร่วมกันอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม สรุปคือ สถาปนาการปกครองภายใต้กฎหมาย มิใช่กระทำกันตามอำเภอใจหรืออำนาจบุคคล

2. หลักคุณธรรม คือ การยึดถือและเชื่อมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยการรณรงค์เพื่อสร้างค่านิยมที่ดีงามให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือสมาชิกของสังคมถือปฏิบัติ ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละความอดทนขยันหมั่นเพียร ความมีระเบียบวินัย เป็นต้น

3. หลักความโปร่งใส คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร อย่างตรงไปตรงมา และสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้โดยการปรับปรุงระบบและกลไกการทำงานขององค์กรให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารหรือเปิดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกตลอดจน มีระบบหรือกระบวนการ ตรวจสอบและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และช่วยให้การทำงานของภาครัฐและภาคเอกชนปลอดจากการทุจริตคอร์รัปชัน

4. หลักความมีส่วนร่วม คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจสำคัญ ๆ ของสังคมโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การแจ้งความเห็นการไต่สวนสาธารณะการประชาพิจารณ์การแสดงประชามติหรืออื่น ๆ และขจัดการผูกขาดทั้งโดยภาครัฐหรือโดยภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งจะช่วยให้เกิดความสามัคคี และความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน

5. หลักความรับผิดชอบต่อผู้บริหาร ตลอดจนคณะข้าราชการ ทั้งฝ่ายการเมืองข้าราชการประจำต้องตั้งใจปฏิบัติหน้าที่อย่างดียิ่ง โดยมุ่งให้บริการแก่ผู้มารับบริการ เพื่ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีความรับผิดชอบต่อความบกพร่องในหน้าที่การงานที่ตนรับผิดชอบอยู่และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขได้ทันที่

6. หลักความคุ้มค่าผู้บริหาร ต้องตระหนักว่ามีทรัพยากรค่อนข้างจำกัด ดังนั้นในการบริหารจัดการจำเป็นจะต้องยึดหลักความประหยัดและความคุ้มค่า ซึ่งจำเป็นจะต้องตั้งจุดมุ่งหมายไปที่ผู้รับบริการหรือประชาชนโดยส่วนรวม การบริหารราชการแนวใหม่เป็นการบริหารงานด้วยการยึดหลักประชาธิปไตย หลายประเทศในโลกกำลังดำเนินการอยู่บนพื้นฐานของหลักการนี้และมีการยอมรับในแนวทางการทำงานที่ยึดหลักประชาธิปไตยมากขึ้นมีการให้ความสำคัญกับเรื่องต่าง ๆ หลายเรื่อง เช่น ความสนใจของสาธารณชนกระบวนการบริหารหรือการปกครอง และการเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ข้าราชการมีการเรียนรู้ เสริมสร้างทักษะใหม่ในการพัฒนา

นโยบายและปฏิบัติตามนโยบาย มีการรับรู้ มีการเคารพและยอมรับศักดิ์ศรีของการเป็นพลเมืองมากขึ้นโดยปกติข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะรู้สึกตนเองมีคุณค่ามากขึ้น เมื่อมีการเพิ่มหรือขยายการให้บริการของตนและมีการติดต่อกับประชาชนมากขึ้น ผู้บริหารจะรู้สึกว่าได้ประโยชน์จากการรับฟังประชาชนมากขึ้น และจากการบริการมากกว่าการกำกับดูแลเท่านั้น ประชาชนและข้าราชการจึงทำงานร่วมกัน และระบупัญญาและแนวทางการแก้ไขร่วมกันด้วยทัศนคติที่กล่าวมาแล้วเหล่านี้เป็นสิ่งที่กำลังเกิดขึ้น อย่างไรก็ตามเนื่องจากปัญหาในการบริหารงานมีความซับซ้อนและทรัพยากรมีจำนวนจำกัด ทั้งยังมีสาธารณชนคอยวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของข้าราชการอยู่เสมอหน่วยงานราชการควรจะดำเนินการอย่างไร

คำตอบในเรื่องนี้อาจไม่ง่ายแต่การยอมรับที่จะทำงานเพื่อปกป้องประเทศชาติและบริการสาธารณชนอาจจะจะเป็นปัจจัยที่ช่วยทำให้การทำงานประสบความสำเร็จได้ สิ่งที่ยังขาดอยู่คือหลักการที่จะแสดงถึงผลของการมีค่านิยมของการบริการสาธารณะ ที่ผ่านมาก็มีการเคลื่อนไหวเพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการทำงานของหน่วยงานราชการอยู่มาก เช่น เรื่องของการบริหารราชการแนวใหม่ การทบทวนการทำงาน การบริหารที่มุ่งผลลัพธ์ และการบริหารคุณภาพเป็นสำคัญกองทัพอากาศได้นำหลักนิติธรรมซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ (ถวิลวดี บุรีกุล. ดร. , 2546 : 10)

ข้อเสนอแนะ

1 ส่งเสริมหลักคุณธรรม จริยธรรมยึดถือและเชื่อมั่นในความถูกต้องดีงามของหลักนิติธรรม เพื่อให้ประชาชนในประเทศมีความรู้และเข้าใจในบริบทกฎหมายพื้นฐาน

2 ส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้าถึงหลักนิติธรรมที่มีหลักกฎหมายเข้าใจได้ง่าย และสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

3 ส่งเสริมการปกครอง โดยยึดหลักกฎหมายเป็นใหญ่ และปฏิบัติตามกฎหมายในฐานะที่เป็นนิติรัฐ ทั้งนี้ กฎหมายนั้นจะต้องเป็นกฎหมายที่ยุติธรรม

4 ส่งเสริมหลักความโปร่งใส การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดเผยมูลค่าข่าวสาร อย่างตรงไปตรงมา และสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้โดยการปรับปรุงระบบและกลไกการทำงาน

ขององค์กร มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกตลอดจน มีระบบหรือกระบวนการ ตรวจสอบและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นการสร้าง ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และช่วยให้การทำงานของภาครัฐและภาคเอกชนปลอดจากการทุจริตคอรัปชั่น

References

- เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ . (2547). **หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ณัฐกร วิทิตานนท์. (2557). **หลักรัฐธรรมนูญเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธานินทร์ กรัยวิเชียร. ศาสตราจารย์พิเศษ. (2553). **หลักนิติธรรม**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ชวนพิมพ์ 50 จำกัด.
- ธานี วรภัทร์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. (2557). **หลักกฎหมายมาตรการบังคับทางอาญา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ถวิลวดี บุรีกุล. ดร. (2546). **หลักการเพื่อการบริหารรัฐกิจแนวใหม่**. วารสารสถาบันพระปกเกล้า ปี 2546 เล่มที่ 2.
- วิษณุ เครืองาม, ศาสตราจารย์ ดร. “**หลักนิติธรรมกับการบริหารราชการแผ่นดิน**”. วารสารพระธรรมนูญ เล่ม 49 พ.ศ.2551-2552.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์, รองศาสตราจารย์ ดร. (2555). **หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม**. วารสารจูนิตี. ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม-กุมภาพันธ์ 2555.
- วารสารศาลรัฐธรรมนูญ ปีที่ 19 เล่มที่ 55 เดือนมกราคม-เมษายน พ.ศ.2560.
- สำนักกรรมการ 3 สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. 2550.
- หยุด แสงอุทัย (2548). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประกายพรึก.

ธรรมนูญศาลคืออะไร.

<https://medinfo.psu.ac.th/pr/WebBoard/readboard.php?id=20713>. สืบค้นเมื่อ
วันที่ 27 มีนาคม 2562

หลักนิติธรรม. ออนไลน์. <http://elibrary.constitutionalcourt.or.th>. สืบค้นเมื่อวันที่ 27 มีนาคม
2562.

หลักนิติธรรม. ออนไลน์. วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี <https://th.wikipedia.org/wiki/>. สืบค้นเมื่อ
วันที่ 27 มีนาคม 2562.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. ออนไลน์. <https://dict.longdo.com>. สืบค้น.
เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2562.

โพสต์ทูเดย์. (2560). <http://www.posttoday.com/social/general/482314> : ออนไลน์.
นสพ.รายวันออนไลน์ 23 กุมภาพันธ์ 2560.

การเคลื่อนไหวทางการเมืองของสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้านครหลวง

The Political Movement of Metropolitan Electricity Authority Worker Union

แมนรัตน์ แก่อินทร์* วิจิตรา ศรีสอน** จักรวาล สุขไมตรี***

บทคัดย่อ

สถานการณ์ทางการเมืองส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยมาเป็นเวลานานแล้ว ซึ่งในแต่ละช่วงเวลาก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลงมากมายทั้งที่ส่งผลดีและส่งผลเสียต่อประเทศชาติ องค์กรของรัฐ ซึ่งรัฐวิสาหกิจก็เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่มีส่วนร่วมผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เนื่องจากเป็นองค์กรที่มีผู้มีความรู้ และเข้าใจถึงปัญหาของประเทศในส่วนของผู้ปฏิบัติ จึงทำให้เข้าใจได้ว่าประเทศชาติควรปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด บทความนี้ผู้เขียนมุ่งเน้นการนำเสนอข้อมูลสำคัญของสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้านครหลวง โดยมีหัวข้อสำคัญ 5 หัวข้อด้วยกันคือ 1) ประวัติสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้านครหลวง 2) หน้าที่ของสหภาพแรงงาน 3) ลักษณะการเคลื่อนไหวทางการเมือง 4) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง และ 5) การเคลื่อนไหวทางการเมืองของสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้านครหลวง ทั้งนี้ก็เพื่อให้ทราบถึงความเป็นมาของการเคลื่อนไหวทางการเมืองของสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้านครหลวงว่ามีความมุ่งมั่นที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงประเทศไทยทั้งในปัจจุบันและอนาคต

คำสำคัญ : การเคลื่อนไหวทางการเมือง, สหภาพแรงงาน, รัฐวิสาหกิจการไฟฟ้านครหลวง

Abstract

* Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

** College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

*** College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

The political situations have been influencing the change of Thailand for a long period of time. Each time, there had been a lot of changes affecting the nation both positively and negatively. The state enterprise, which is the government organization, is another organization that takes part in driving such changes since it is the organization of those who are knowledgeable and understand the country's problems in tangible ways, therefore, they know how the nation should improve and towards what direction should the nation changes. The author of this article aimed at presenting the essential information of the Metropolitan Electricity Authority State Enterprise Union, by dividing them into 5 subjects including 1) the history of the Metropolitan Electricity Authority State Enterprise Union, 2) the duties of the Labor Union, 3) the characteristics of the politic movement, 4) the factors that influence the political participation, and 5) the political movement by the Metropolitan Electricity Authority State Enterprise Union. This is to understand the history and background of the political movement of the Metropolitan Electricity Authority State Enterprise Union in that how the Union is committed into being one part in improving and changing Thailand, both currently and in the future.

Keyword : Political movement, labor union, Metropolitan Electricity Authority State Enterprise,

บทนำ

การเคลื่อนไหวทางการเมือง เป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมในด้านการเมือง โดยมีการจัดภายใต้ประเด็นใดประเด็นหนึ่งหรือหลายประเด็นเพื่อรวมตัวกลุ่มคน โดยการเคลื่อนไหวทางการเมืองมีเป้าหมายในการผลักดันแนวคิดทางการเมืองให้กับประชาชนในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมีผลกระทบต่อบุคคลหลายกลุ่มไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลเอกชนหรือประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อมเพราะเมื่อมีการเรียกร้องหรือมีการประชุมเกี่ยวกับทางการเมืองก็ล้วนต้องส่งผลกระทบต่อขยายวงกว้างออกไปเรื่อยๆ ซึ่งก็ล้วนแต่จะมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงไปใน 2 ลักษณะ คือทางที่ดี และไม่ดี

จากสถานการณ์ทางการเมืองไทยในปัจจุบันได้เกิดปรากฏการณ์ต่างๆ ทางการเมืองมากมายโดยเฉพาะการเกิดความขัดแย้งทางการเมือง จะเห็นได้ว่ามีคนกรุงเทพมหานครและชนชั้น

กลางตามจังหวัดต่างๆเข้าร่วมชุมนุมเป็นจำนวนมาก เช่น กลุ่มกองทัพธรรม ตัวแทนภาคธุรกิจสีลม รวมถึง กลุ่มวิชาชีพต่างๆ กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) เป็นต้น และยังมีสมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจ 45 รัฐวิสาหกิจ มีชื่อย่อว่า “สรส.” ซึ่งสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้านครหลวงเป็น 1 ใน 45 รัฐวิสาหกิจ ที่ได้มีการออกมาเคลื่อนไหวทางการเมืองอีกด้วย

ประวัติสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้านครหลวง

ผู้ให้กำเนิดกิจการไฟฟ้าในประเทศไทย คือ จอมพลเจ้าพระยา สूरศักดิ์มนตรี (เจิม แสงชูโต) เมื่อครั้งมีบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าหมื่น ไวย วรรณถ โดยท่านได้ติดตั้งเครื่องกำเนิดไฟฟ้า เดินสายไฟฟ้า และติดตั้งดวงโคมไฟฟ้า ที่กรมทหารหน้า ซึ่งเป็นที่ตั้งกระทรวง กลาโหมในปัจจุบัน ในวันที่เปิดทดลองใช้แสงสว่าง ด้วยไฟฟ้าเป็นครั้งแรกนั้น ปรากฏว่าบรรดาขุนนาง ข้าราชการ และ ประชาชน มาดูแสงไฟฟ้าอย่าง แน่นขนัดด้วยความตื่นตาตื่นใจ เมื่อความทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ติดตั้งไฟฟ้า แสงสว่างขึ้นในวังหลวงทันที จากนั้นมา ไฟฟ้าก็เริ่มแพร่หลายไปตามวังเจ้านาย กิจการไฟฟ้าในประเทศไทย เริ่มก็ตัวเป็นรูปเป็นร่างขึ้นเมื่อ บริษัทจากประเทศเดนมาร์ก ได้ขอสัมปทานผลิตกระแสไฟฟ้า เพื่อใช้ เดิน รถรางจากบางคอแหลม ถึงพระบรมมหาราชวัง เป็นครั้งแรก และได้ขยายการผลิตไฟฟ้าเพื่อแสงสว่าง โดยติดตั้ง ระบบผลิตที่มั่นคง ถาวรขึ้นที่วัดเลียบ ซึ่งเป็นที่ตั้งการไฟฟ้านครหลวงในปัจจุบัน ต่อมาในปี 2457 โปรดเกล้าฯให้ตั้งโรงไฟฟ้า ขึ้นอีก 1 โรงเรียกว่าการไฟฟ้าหลวง สามเสน ซึ่งต่อมา มีฐานะเป็นกองหนึ่งของกรมโยธาเทศบาล กระทรวงมหาดไทย และในที่สุด ได้รวมเข้ากับกิจการไฟฟ้า กรุงเทพฯ(วัดเลียบ) จนกลายมาเป็นการไฟฟ้านครหลวงในปัจจุบัน ซึ่งรับผิดชอบดูแล พื้นที่ กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ และ นนทบุรี รวม 3 จังหวัด

สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้านครหลวง มีชื่อภาษาอังกฤษว่า METROPOLITAN ELECTRICITY AUTHORITY WORKERS UNION (MEAWU) ก่อตั้งตามพระราชบัญญัติแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. 2543 สำนักงานตั้งอยู่ ณ 121 ถนนจักรเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200 มี วัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม ความสัมพันธ์อันดีระหว่างลูกจ้างกับนายจ้างและ ระหว่างลูกจ้างด้วยกัน พิจารณาช่วยเหลือลูกจ้าง ตามคำร้องทุกข์แสวงหาและคุ้มครองผลประโยชน์ เกี่ยวกับสภาพการจ้างของลูกจ้าง ดำเนินการ และให้ความร่วมมือเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และรักษา ผลประโยชน์ของการไฟฟ้านครหลวง ส่งเสริมให้มี การจัดการศึกษาและสวัสดิการให้แก่สมาชิกและ ครอบครัว ส่งเสริมกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ และการกุศล

ส่งเสริมให้ความร่วมมือแก่สหภาพ แรงงานและสหพันธ์แรงงานอื่นๆ ให้คำปรึกษาเพื่อ แก้ไขปัญหา หรือขจัดข้อขัดแย้งเกี่ยวกับการ บริหารงานและการทำงาน

หน้าที่ของสหภาพแรงงาน

สหภาพแรงงาน เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายอันจะเป็นประโยชน์ต่อทั้งนายจ้างและ ลูกจ้าง หากลูกจ้างมีความเข้าใจถึงหลักการและวัตถุประสงค์ ซึ่งจะต้องดำเนินการควบคู่กันไป ในขณะที่นายจ้างต้องเข้าใจในระบบทวิภาคียอมรับและเปิดโอกาสให้ลูกจ้างได้เข้ามามีส่วนร่วมคิด ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคือข้อขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นเพื่อสร้างสรรค์ความสัมพันธ์อันดีอันจะนำไปสู่ ความเข้าใจและการร่วมแรงร่วมใจเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันในที่สุด สหภาพแรงงานเป็นองค์กรของ ลูกจ้างที่รวมตัวกันจัดตั้งขึ้น เพื่อวัตถุประสงค์ตามพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 ดังนี้

1. แสวงหาและคุ้มครองผลประโยชน์เกี่ยวกับสภาพการจ้าง เช่น เงื่อนไขการจ้างหรือการ ทำงาน กำหนดวันและเวลา ทำงาน ต่างจ้าง สวัสดิการ การเลิกจ้าง หรือประโยชน์อื่นของนายจ้าง หรือลูกจ้างอันเกี่ยวกับการจ้างหรือการทำงาน

2. ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง

3. ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างลูกจ้างด้วยกัน สหภาพแรงงานต้องมีข้อบังคับ กรรมการบริหารสหภาพและต้องจดทะเบียนต่อนายทะเบียน เมื่อได้รับการจดทะเบียนแล้วมีฐานะ เป็นนิติบุคคล (กระทรวงแรงงาน, 2555)

ลักษณะการเคลื่อนไหวทางการเมือง

การเคลื่อนไหวของภาคประชาชนมักจะใช้วิธีการหรือรูปแบบการเคลื่อนไหวในหลาย ลักษณะด้วยกัน เช่น การแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์การเสนอข้อเสนอนะและข้อเรียกร้อง ต่างๆ ผ่านทางหนังสือ จดหมาย การอภิปราย การจัดประชุมสัมมนา การจัดนิทรรศการ การเข้าพบ สมาชิกกร่างรัฐธรรมนุญ (Lobby) การเดินขบวนเรียกร้อง เป็นต้น สำหรับกลุ่มองค์กรหรือกลุ่ม ผลประโยชน์ต่างๆ ที่ออกมาเคลื่อนไหวนั้นมีทั้งกลุ่มที่สนับสนุนและกลุ่มคัดค้าน เมื่อจัดแบ่งประเภท ของกลุ่มที่ออกมาเคลื่อนไหวตามคำจำกัดความของ Gabriel A.Almond จะแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ (1) Anomic Groups เช่น กลุ่มสนับสนุนใช้ธงสีเขียวเป็นสัญลักษณ์ กลุ่มคัดค้านใช้ ธงสีเหลืองเป็นสัญลักษณ์ (2) Institutional Groups เช่น องค์กรนิสิตนักศึกษาในสถาบันการศึกษา ต่างๆ หน่วยงานของศาล หน่วยงานของกรมตำรวจ (3) Nonassociational Groups เช่น กลุ่ม ศาสนา และ (4) Associational Groups เช่น มูลนิธิ สมาคมต่างๆ เป็นต้น (วิทยา ชินบุตร, 2559, หน้า 91-98)

การเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นขบวนการเรียกร้องของกลุ่มคนจำนวนหนึ่งที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมไปในทิศทางที่ตนปรารถนา โดยกลุ่มคนจำนวนหนึ่งเหล่านี้อาจมีนับพันหรือนับหมื่น ได้เข้าร่วมเรียกร้องโดยมีการจัดระเบียบทางสังคมอย่างหลวมๆ ซึ่งแต่ละกลุ่มอาจมีระดับของการมีส่วนร่วมแตกต่างกัน ลักษณะร่วมบางประการของการเคลื่อนไหวทางสังคม คือ ผู้เข้าร่วมเคลื่อนไหวมีจุดมุ่งหมายที่แน่ชัด (goal oriented) และมีความตั้งใจที่จะทำการเปลี่ยนแปลง (intentional change) โดยมีอุดมการณ์ร่วมกันว่า การเคลื่อนไหวจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมในทิศทางที่ตนปรารถนา (สุวิดา ธรรมมณีวงศ์, 2556, หน้า 215-248)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่า มีนักคิดนักวิชาการได้อธิบายไว้ ดังนี้

ปัจจัยที่ทรงอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน นั้นหมายความว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนย่อมจะขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญหลายประการที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนด้วย ดังนี้(สมบัติ อึ้งรังษีวงศ์, 2549, หน้า 595-604)

1. ระบบการเมือง

1.1 ระบบประชาธิปไตย เป็นระบบการเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด กล่าวคือ

- การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชน คือการที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย อำนาจอสูงสุดในการปกครองเป็นของประชาชน

- การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองโดยประชาชน คือประชาชนเป็นผู้กำหนดผู้ปกครอง ผู้ปกครองเป็นตัวแทนที่ได้รับมอบฉันทะจากประชาชนให้เข้ามาทำหน้าที่ในการปกครอง

- การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองเพื่อประชาชน คือการที่ผู้แทนประชาชนที่ได้รับมอบฉันทะให้เข้ามาทำหน้าที่ปกครองจะต้องใช้อำนาจปกครองกระทำการบริหารเพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชน ให้ประชาชนอยู่ดีกินดี ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย กำหนดให้ประชาชนมีเสรีภาพในทางการเมืองได้แก่ การใช้สิทธิในการกำหนดผู้ปกครอง การวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง การผลักดันการตัดสินใจทางการเมืองของรัฐบาล และ

การขมุนมเคลื่อนไหวทั้งการคัดค้านหรือสนับสนุนการตัดสินใจของรัฐบาล การเผยแพร่ข้อมูล ความคิด ความเห็นต่าง ๆ ทางการเมือง เป็นต้น

1.2 ระบอบเผด็จการอำนาจนิยม เป็นระบบการเมืองที่เกิดกัน หรือปิดโอกาสการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเพราะอำนาจเด็ดขาดมีแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งมีลักษณะการปกครองดังนี้

- อำนาจการปกครองทั้งหมดเป็นของผู้ปกครอง อาจเรียกว่าอำนาจอธิปไตยเป็นผู้ปกครอง

- ประชาชนถูกตัดขาดออกจากการมีส่วนร่วมทางการเมือง ถ้าหากมีก็เกิดขึ้นเฉพาะเป็นคำสั่งของผู้ปกครองให้เพื่อสนับสนุนเจตนาของผู้นำปกครองเท่านั้น

- ประชาชนถูกปลูกฝังให้เชื่อว่าประชาชนที่ดีจะต้องเชื่อฟังยอมรับ และปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ผู้ปกครองกำหนด

2. วัฒนธรรมทางการเมือง

ลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย เป็นกระบวนการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยความศรัทธาและเชื่อมั่นในคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย ต้องทำให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจและความมุ่งมั่นอย่างจริงจังของผู้นำทางการเมือง และการเรียกร้องอย่างแข็งขันจากประชาชนอย่างกว้างขวาง หากปราศจากปัจจัยดังกล่าว การเสริมสร้างให้ประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยคงต้องอาศัยเวลายาวนานดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมือง การพัฒนาทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์อันหนึ่งอันเดียวกันที่เป็นเอกภาพจนไม่อาจละทิ้งส่วนใดส่วนหนึ่งได้

3. โครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจ

ปัจจัยนี้มีผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เช่น ระดับการศึกษาของประชาชนในสังคมจะมีผลต่อลักษณะวัฒนธรรมทางการเมือง และพฤติกรรมการเมืองของคนสังคมนั้น ๆ โดยการศึกษาทำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและมีความสำนึกในบทบาทหน้าที่ของตนที่พึงกระทำต่อระบบการเมืองมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีฐานะทางเศรษฐกิจก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลเกี่ยวกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เช่น ผู้ที่มีรายได้น้อยประชาชนที่ยากจน จะไม่มีเวลาสนใจการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะจะให้ความสำคัญกับการดำรงชีวิตประจำวัน ในขณะที่เดียวกันผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากกว่า

นอกจากปัจจัยจากสิ่งแวดล้อมแล้วยังมีปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยอื่น ๆ มาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งสามารถอธิบายปัจจัยต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ถือว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

2. ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการเมือง ได้แก่ พฤติกรรมร่วมทางสังคม ระดับการพัฒนาหรือความทันสมัยทางสังคมและเศรษฐกิจ การกระทำหรือปฏิกิริยาตอบสนองต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยผู้นำทางการเมืองหรือผู้แทนของประชาชน

การเคลื่อนไหวทางการเมืองของสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้านครหลวง

การเคลื่อนไหวทางการเมืองของสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้านครหลวง คือ การเดินขบวน การเข้าร่วมกับกลุ่มอื่น ๆ ตลอดจนการแสดงการเคลื่อนไหวทางการเมือง เช่น การขึ้นเวทีแสดงจุดยืน การตัดสินใจร่วมกันว่าต้องการอะไรเพื่อให้ได้มาซึ่งผลลัพธ์ที่ตรงกัน หากไม่ได้ตามความต้องการก็จะทำในสิ่งที่สร้างความเสียหายให้กับบ้านเมืองไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตามเนื่องจากประชาชนภายในประเทศล้วนมีความคิดที่แตกต่างกันเมื่อผลลัพธ์ที่แสดงออกมาไม่ตรงกับความต้องการของตนจึงเริ่มไม่พอใจเป็นเหตุให้เกิดเหตุการณ์ทำลายข้าวของสร้างความเดือดร้อนให้กับบ้านเมือง ลักษณะการเคลื่อนไหวทางการเมืองก็มีอยู่ไม่มาก การเคลื่อนไหวที่เป็นไปตามกฎหมายก็มีเพียงแค่การเดินขบวน การชุมนุมเพื่อเรียกร้องความต้องการ จนสุดท้ายถึงยื่นหนังสือร้องเรียนเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องออกมารับรู้และออกมารับผิดชอบพร้อมแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนที่เดือดร้อน

บทสรุป

การเคลื่อนไหวทางการเมืองของสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้านครหลวง สาเหตุสำคัญที่ส่งผลให้สหภาพแรงงานการไฟฟ้าต้องออกมาเคลื่อนไหวทางการเมืองแบ่งออกเป็นหลายปัจจัยด้วยกันคือ ความไม่โปร่งใสในการปฏิบัติงานส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อประเทศจากนโยบายหลายประการ การรักษาผลประโยชน์ให้กับประชาชน เพราะถ้าให้เอกชนมาปกครองอาจส่งผลต่อความเป็นอยู่ของประชาชนได้ เนื่องจากประชาชนในประเทศไทยส่วนมากเป็นคนที่มีรายได้ไม่มากนัก หากเพิ่มภาระเพิ่มค่าใช้จ่ายจำเป็นเข้าไปอีกก็ย่อมส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและเป็นผลต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศส่วนมากอีกด้วย ปัจจัยที่ส่งผลกระทบและน่าจะเป็นสาเหตุที่ต้องออกมาเคลื่อนไหวทางการเมือง คือ สภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำ การปฏิบัติงานของภาครัฐ سوءแว่วทุจริต เอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มคนบางกลุ่ม ทำให้กลุ่มประชาชนส่วนมากถูกเอาเปรียบจากกลุ่มคนเหล่านั้น ประเทศมีความไม่โปร่งใสในการปฏิบัติงานของรัฐบาลและการปฏิบัติ

หน้าที่ของรัฐก่อนให้เกิดความเสียหายต่อประเทศและบ้านเมือง นอกจากนี้ก็เป็นการปิดกั้นสื่อทำให้ประชาชนไม่ได้รับข่าวสารที่ถูกต้องและเป็นความจริง จึงทำให้สภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้า นครหลวงออกมาเคลื่อนไหวทางการเมือง

เอกสารอ้างอิง : References

การไฟฟ้านครหลวง. ประวัติการไฟฟ้านครหลวง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<https://www.mea.or.th/profile/91/96/>. [20 มิถุนายน 2562].

กระทรวงแรงงาน. สภาพแรงงาน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

http://lb.mol.go.th/ewt_news.php?nid=243. [20 มิถุนายน 2562].

สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2549). นโยบายสาธารณะ :แนวความคิด การวิเคราะห์และกระบวนการ.

พิมพ์ครั้งที่ 14 . กรุงเทพฯ : เสมาธรรม.

สุวิดา ธรรมมณีวงศ์. (2556). การปะทะประสานระหว่างเศรษฐกิจประชาชนกับเศรษฐกิจทุนนิยม :

กรณีศึกษาตลาดในกลุ่มน้ำท่าจีน – แม่กลอง. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย สาขาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปะ. ปีที่ 33 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2556.

วิทยา ชินบุตร. (2559). การเคลื่อนไหวทางการเมืองของภาคประชาชนสู่การจัดตั้งพรรคการเมือง.

วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน – ธันวาคม 2559.

การพัฒนาการบริหารบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการ
ประกอบธุรกิจประกันภัย
Personnel Management Development of The Office of Insurance
Commission

ปัญญาณิสาร์ อองค์ปรัชญากุล * สุรินทร์ นียมางกูร**

บทคัดย่อ

การพัฒนาการบริหารบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยนั้นมีความสำคัญมาก การที่สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยได้จัดทำแนวคิดนโยบาย แนวทางการดำเนินงานในปี พ.ศ.2562 และดำเนินการอบรมพนักงานภายใต้แนวคิด “มุ่งมั่น รวมพลัง ก้าวไกล สู่มิติใหม่” เพื่อให้บุคลากรได้ทบทวนบทบาทหน้าที่การปฏิบัติงานในปีที่ผ่านมาและเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรในการพัฒนาปฏิบัติงานในหน้าที่ในปี พ.ศ.2562 ทั้งในส่วนของพัฒนาตัวบุคลากรเองและส่วนรวมขององค์กร แต่แนวคิดนโยบายดังกล่าวเห็นว่ายังไม่สมบูรณ์ครบถ้วนเท่าที่ควร ทั้งรูปแบบด้านกระบวนการบริหารจัดการที่ชัดเจน และการยอมรับอย่างจริงจังจากบุคลากร

จากเหตุผลดังกล่าวสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย ควรมีการพัฒนาการบริหารบุคลากรโดยการนำแนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management-NPM) ตามแนวคิดของคริสโตเฟอร์ ฮูด (Christopher Hood) มาใช้ในการจัดทำรูปแบบบริหารจัดการบุคลากรขององค์กรให้มีกระบวนการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพได้ประสิทธิผลที่ชัดเจนตามนโยบายที่ตั้งไว้ รวมทั้งการนำหลักธรรม มรรค 8 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เป็นแนวทางปฏิบัติเดินทางสายกลางเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งด้วยปัญญา มาประยุกต์ใช้ในการอบรมปลูกฝังจิตใจของบุคลากรเพื่อให้รู้จักดำเนินชีวิตทางสายกลาง ขจัดอคติความคิดด้านลบต่างๆ เปิดใจยอมรับการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา รู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเอง ทำให้สำนักงาน

* Lawyer, Pannisa Council.

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

คณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยขับเคลื่อนไปข้างหน้าพร้อมกัน ก้าวไปสู่การเป็นองค์กรศักยภาพสูง บรรลุเป้าหมายได้ง่ายรวดเร็วขึ้น

คำสำคัญ : การพัฒนาบุคลากร, สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย

ABSTRACT

The personnel management development of the Office of Insurance Commission is of great importance. The Office of Insurance Commission created related concept, policy and guideline for operation in the year 2019 and carried out personnel trainings under the concept of “determination, unity to progress to a new dimension” in order for their staff to revise the roles and duties of performance in the past year and to enable preparedness to them for improvement of their performance in 2019 in terms of self-development and organizational improvement. However, such policy is seen to be incomplete in regard to its clear management process and serious acceptance by the staff.

With the stated reasons, the Office of Insurance Commission should develop its personnel management in application of the New Public Management (NPM) theory under the concept of Christopher Hood into the creation of the organization’s personnel management pattern in order to have an operation process that is clearly efficient based on the policy as set out, as well as to apply the principle of the Noble Eightfold Path, which is a Dharma principle of moderate practice or middle path for wisdom enlightenment, into the personnel’s mind training and cultivation so that they know how to lead their life in the middle path, be rid of prejudices and negative thoughts, always open up their heart to changes, and know their own rights and duties in order to propel the Office of Insurance Commission forward together, towards being a highly potential organization that achieves its goals more rapidly.

Keywords: personnel development, Office of Insurance Commission

บทนำ

สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยได้มีการอบรมบุคลากรและมอบนโยบาย แนวทางการดำเนินงานในปี พ.ศ.2562 ภายใต้แนวคิด “มุ่งมั่น รวมพลัง ก้าวไกล สู่มิติใหม่” เพื่อให้บุคลากรทบทวนบทบาทหน้าที่การปฏิบัติงานในปีที่ผ่านมาและเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรในการพัฒนาปฏิบัติงานในหน้าที่ในปี พ.ศ.2562 รวมทั้งการเพิ่มทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านภาษา ด้านความสามารถหลากหลาย ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านความคิดสร้างสรรค์ในการนำนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ การยกระดับมาตรฐานการทำงานของส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคให้มีความสอดคล้องกัน การนำเทคโนโลยีมาใช้ให้มากขึ้น การปรับปรุงสวัสดิการต่างๆ และการเปิดโอกาสในการเติบโตและพัฒนา รวมถึงแนวทางในการระดับคุณภาพการทำงาน และการดำเนินชีวิต ทั้งนี้ยังมีการเตรียมความพร้อมให้บุคลากรทำงานร่วมกันเพื่อองค์กรและส่วนรวม 6 ประการ อันประกอบด้วย ยึดถือนโยบายของ CEO เป็นทิศทางในการปฏิบัติงานขององค์กร พัฒนาความยั่งยืนขององค์กร การปรับบทบาทขององค์กรให้เป็นผู้สนับสนุนมากขึ้น การสร้างความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง การคิดนวัตกรรมในการทำงาน และการปรับเปลี่ยนองค์กรให้มีความคล่องตัว

จากที่กล่าวมาแล้วจึงเห็นได้ว่ามีความจำเป็นอย่างมากที่สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยจะต้องมีการพัฒนาการบริหารจัดการบุคลากรขององค์กร มีประสิทธิภาพก้าวทันการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และเพื่อให้สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยขับเคลื่อนไปข้างหน้าพร้อมกัน ก้าวไปสู่การเป็นองค์กรศักยภาพสูง ได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ดังที่สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยตั้งเป้าหมายไว้

แต่อย่างไรก็ตาม นโยบายการดำเนินงานการบริหารบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย ยังมีความไม่สมบูรณ์ครบถ้วนเท่าที่ควร ทั้งรูปแบบด้านกระบวนการบริหารจัดการและการยอมรับอย่างจริงจังจากบุคลากร เพราะเป็นเพียงการมอบหมายให้บุคลากรนำไปปฏิบัติงานต่อไป แต่ยังไม่มีการบริหารจัดการควบคุมดูแลให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างเป็นรูปแบบ และยังไม่อาจทราบได้ว่าบุคลากรจะจริงจังเต็มที่ที่จะนำแนวคิดนโยบายดังกล่าวไปปฏิบัติอย่างจริงจังหรือไม่

สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยควรมีการนำหลักการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ คือ แนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management-NPM) ตามแนวคิดของคริสโตเฟอร์ ฮูด (Christopher Hood) มาใช้ในการ

จัดทำรูปแบบบริหารจัดการบุคลากรองค์กรให้มีกระบวนการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพได้ ประสิทธิภาพที่ชัดเจนตามนโยบายตั้งไว้

นอกจากนี้การพัฒนาบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบ ธุรกิจประกันภัย ควรนำหลักธรรม มรรค 8 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เป็นแนวทางปฏิบัติเดินทางสายกลาง เพื่อให้เกิดความรู้แจ้งด้วยปัญญามาประยุกต์ใช้ในการอบรมปลูกฝังจิตใจของบุคลากรด้วย สามารถ นำมาพัฒนาปลูกฝังจิตใจของบุคลากรได้ในทุกด้าน อันจะทำให้บุคลากรรู้จักดำเนินชีวิตทางสาย กลาง ขจัดอคติความคิดด้านลบต่างๆ เปิดใจยอมรับการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา รู้จักสิทธิหน้าที่ ของตนเอง พร้อมยอมรับปฏิบัติงานสนองตอบตามแนวคิดนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการ กำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยอย่างจริงจังจริงจัง ซึ่งจะส่งผลดีต่อองค์กรใน การพัฒนาการบริหารจัดการบุคลากรให้ปฏิบัติงานทั้งส่วนที่เป็นตัวบุคลากรเองและส่วนรวมของ องค์กรให้บรรลุเป้าหมายได้ง่ายรวดเร็วขึ้น

แนวทางการบริหารบุคลากรขององค์กร

สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยได้มีการอบรม บุคลากร ประจำปี 2561 โดยมีการมอบนโยบาย แนวทางการดำเนินงานในปี พ.ศ.2562 ภายใต้ แนวคิด “มุ่งมั่น รวมพลัง ก้าวไกล สู่มิติใหม่” โดยเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการกำกับและ ส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย ได้กล่าวปลุกขวัญกำลังใจว่า “ทิศทางและนโยบายสำหรับปี 2562 ยังคงเป็นปีที่บุคลากรทุกคนต้อง “รวมพลังกันอย่างเต็มกำลัง และก้าวสู่มิติใหม่ที่มีทั้งโอกาส และความท้าทาย” และจะขับเคลื่อนในเรื่อง regulatory reform อย่างจริงจัง นอกจากนี้ยังต้อง สานต่อและต่อยอดการทำงานในปี 2561 และการทำงานที่ต้องเผชิญกับความคาดหวังของ ผู้เกี่ยวข้องที่มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย ธุรกิจประกันภัย หน่วยงานกำกับดูแลอื่นๆ รวมไปถึงรัฐบาล และที่สำคัญคือ “ประชาชน” ในการ มุ่งหวังให้สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย สามารถส่งเสริม ธุรกิจประกันภัยให้เพิ่มบทบาทสำคัญในการเป็นกลไกบริหารความเสี่ยงให้กับประชาชน ผู้ประกอบการ รวมถึงรัฐบาล เพื่อความมั่นคง ยั่งยืนของเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศต่อไป” (สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย, 2562)

สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยมีนโยบายในการ บริหารงานบุคลากรดังนี้

1) ให้เพิ่มทักษะที่สำคัญของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยในระยะต่อไป เพื่อยกระดับมาตรฐานการปฏิบัติงานของสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยให้พร้อมสู่การเป็น “Digital Insurance Regulator” ประกอบด้วย 5 ด้านสำคัญ ได้แก่

1.1) ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งสำคัญมากในโลกปัจจุบันนี้ ที่จะต้องเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของคนทำงานโดยบุคลากรของสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยจะต้องเรียนรู้ และพัฒนาตนเองในการใช้งานไม่เพียงแต่การใช้งานเบื้องต้น แต่ต้องสามารถนำเทคนิคมาประยุกต์ใช้ในงาน และใช้ประโยชน์ในการค้นหาข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว

1.2) ทักษะด้านภาษา เนื่องจากภารกิจของ สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยในอนาคตจะต้องเข้าสู่มาตรฐานสากล และมีความจำเป็นยิ่งที่บุคลากรจะต้องมีทักษะด้านภาษา อย่างน้อยภาษาอังกฤษที่สามารถสื่อสารและใช้ในการปฏิบัติงานได้ตั้งนั้น ในปี 2562 จะได้มีการส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษด้วยตนเอง และมีการเทียบเคียงการประเมินกับมาตรฐานสากล

1.3) ทักษะความสามารถหลากหลาย หรือ Multi-Function แม้ว่าความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านจะเป็นเรื่องที่ดีที่ทำให้บุคลากรของสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งในเชิงลึก แต่สำหรับโลกการทำงานยุคใหม่นั้นต้องการคนที่ทำงานหลากหลายได้ ไม่ได้มีข้อจำกัดในการทำงานแค่เพียงอย่างเดียว

1.4) ทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การทำงานเป็นทีม เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนภารกิจขององค์กร เนื่องจากการทำงานเกือบทุกอย่างต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นไม่น้อย ดังนั้น ทุกคนต้องสามารถทำงานร่วมกับเพื่อนร่วมงาน ที่จะมีความแตกต่างหลากหลายมากยิ่งขึ้นได้ การทำงานจึงจะมีประสิทธิภาพ

1.5) ทักษะในการคิดอะไรใหม่ๆ ความคิดสร้างสรรค์เป็นเรื่องสำคัญของการทำงานในอนาคต เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม และโดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศ จะทำให้ความคิดแบบเดิมๆ ไม่สามารถสร้างความสำเร็จ หรือขับเคลื่อนองค์กรได้ และจะต้องมีความคิดที่จะค้นคว้าหาข้อมูลที่เป็นต่อการทำงานอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น จำเป็นต้องมีความคิดสร้างสรรค์ในการเสนอแนวทาง วิธีการใหม่ๆ ในการทำงาน ไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งหรือหน้าที่ใด เพื่อต่อยอดให้กับงานที่เราทำอยู่ให้ดีขึ้นได้

2) การยกระดับมาตรฐานการทำงานของส่วนกลางและส่วนภูมิภาคให้มีแนวปฏิบัติที่สอดคล้องเป็นแนวทางเดียวกัน

3) การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการทำงานมากขึ้น

4) การปรับปรุงสวัสดิการต่างๆ ให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น เช่น การทบทวนโครงสร้างเงินเดือนและค่าตอบแทนอื่น รวมถึงค่าใช้จ่ายในการเดินทาง เป็นต้น

5) การพัฒนาทักษะของบุคลากรให้มีองค์ความรู้ที่เหมาะสม และสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยพยายามเปิดโอกาสในการเติบโตและพัฒนา รวมถึงจะหาแนวทางในการยกระดับคุณภาพการทำงานและการดำเนินชีวิตของทุกคน จึงขอให้ทุกคนเตรียมความพร้อมของตนเองอยู่ตลอดเวลา และมุ่งมั่น ตั้งใจในการทำงานเพราะ “ทุกคนคือส่วนหนึ่งที่สำคัญของสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย”

นอกจากนี้บุคลากรทั้งผู้บริหาร พนักงาน และลูกจ้าง ของสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยทุกคน ควรมีการเตรียมพร้อมและนำมาปรับใช้กับการทำงานร่วมกัน 6 ประการ ประกอบด้วย

ประการแรก คือ นโยบายของ CEO ถือเป็นทิศทางและแนวทางการปฏิบัติงานขององค์กรที่บุคลากรทั้งผู้บริหารและพนักงานต้องร่วมกันคิด วิเคราะห์ กำหนดกลยุทธ์ และแผนการดำเนินงานที่เป็นไปได้ ที่จะนำไปสู่เป้าหมาย มิใช่มองว่าเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ หรือปฏิเสธนโยบายนั้นตั้งแต่ต้น

ประการที่สอง คือ ความยั่งยืนขององค์กร ขึ้นอยู่กับ 3 ปัจจัยสำคัญ คือ ความเสถียรด้านระบบ “การบริหารจัดการที่ดี” และการคงไว้ซึ่งคุณธรรมและจริยธรรม การมุ่งเน้นการจัดการ “ด้านทรัพยากรบุคคล” ไม่ว่าจะเป็นการเลือกคนที่เหมาะสม ร่วมกับการสื่อสารและบริหารจัดการบุคลากรที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ และผลลัพธ์ด้าน “นวัตกรรม” ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เกี่ยวข้องได้

ประการที่สาม คือ ปรับบทบาทของสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยในฐานะ regulator นอกเหนือจากการกำกับ ตรวจสอบอย่างเข้มข้นเช่นที่ผ่านมาแล้ว มาเป็น Facilitator ให้มากขึ้น และเร่งดำเนินการในการเป็นแกนกลางสำคัญในการส่งเสริมธุรกิจประกันภัยให้มีบทบาทสำคัญเพิ่มขึ้นต่อทุกมิติในการดำเนินชีวิต การประกอบธุรกิจของประชาชน ผู้ประกอบการ และเป็นเครื่องมือบริหารความเสี่ยงที่สำคัญของรัฐบาลในการสร้างเศรษฐกิจและสังคมที่มั่นคง ยั่งยืนของประเทศ

ประการที่สี่ คือ การสร้างความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่อบุคลากรและความสามารถในการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารถือเป็นเรื่องสำคัญ โดยผู้บริหารต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง สามารถบริหารคนให้ได้ใจและได้งาน “สอนให้ทำ ทำให้ดู ให้ลองทำดู” ส่วนบุคลากรต้องพร้อมพัฒนาศักยภาพของตนเองในทุกขณะ (Learning in Real-time) และองค์กรต้องสร้างระบบการบริหารบุคลากรที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน

ประการที่ห้า คือ การคิดนวัตกรรมในการทำงานต้องเกิดจากความต้องการในการที่จะพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการเสนอเป็นแผนงานโครงการที่ใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด มีกระบวนการน้อยที่สุด แต่ให้ผลลัพธ์มากที่สุด ซึ่งงานโครงการไม่ใช่งานประจำมาทำเป็นโครงการ แต่ต้องเกิดจากความต้องการในการพัฒนางานที่รับผิดชอบให้มีประสิทธิภาพ ได้ผลลัพธ์สูงสุดในเวลาอันรวดเร็ว

ประการที่หก คือ การปรับเปลี่ยนองค์กรให้มีความคล่องตัว (Agile Organization) เป็นความท้าทายของทุกองค์กร ซึ่งต้องเริ่มจากการปรับเปลี่ยน Mindset ของคนในองค์กร และความร่วมมือ ร่วมใจของบุคลากรทั้งผู้บริหารและพนักงานทุกคน โดยมองภาพรวมและเป้าหมายขององค์กรเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ให้ยึดหลัก 3+1 สำหรับการปรับเปลี่ยนองค์กร คือ (1) Rethink (2) Reskill (3) Restyle และ “Restart not Rerun”

สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยขับเคลื่อนไปข้างหน้าพร้อมกันอย่าง “มุ่งมั่น รวมพลัง ก้าวไกล สู่มิติใหม่” ก้าวไปสู่การเป็นองค์กรศักยภาพสูง ที่ได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน

จากที่กล่าวมานั้นทำให้เห็นได้ว่า การอบรมบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยมีความจำเป็นอย่างมาก เพื่อให้บุคลากรทบทวนบทบาทหน้าที่ การปฏิบัติงานในปีที่ผ่านมาและเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรในการพัฒนาปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนในปีต่อไป ทั้งการเพิ่มทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านภาษา ด้านความสามารถหลากหลาย ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านความคิดสร้างสรรค์ในการนำนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ การยกระดับมาตรฐานการทำงานของส่วนกลางและส่วนภูมิภาคให้มีความสอดคล้องกัน การนำเทคโนโลยีมาใช้ให้มากขึ้น การปรับปรุงสวัสดิการต่างๆ และการเปิดโอกาสในการเติบโตและพัฒนา รวมถึงแนวทางในการระดับคุณภาพการทำงานและการดำเนินชีวิต

ทั้งนี้ยังมีการเตรียมความพร้อมให้บุคลากรทำงานร่วมกันเพื่อองค์กร 6 ประการ อันประกอบด้วย ยึดถือนโยบายของ CEO เป็นทิศทางในการปฏิบัติงานขององค์กร พัฒนาความยั่งยืนขององค์กร การปรับบทบาทขององค์กรให้เป็นผู้สนับสนุนมากขึ้น การสร้างความพร้อมรับการ

เปลี่ยนแปลง การคิดนวัตกรรมในการทำงาน และการปรับเปลี่ยนองค์กรให้มีความคล่องตัว เพื่อให้บุคลากรขององค์กรปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย แนวทางการดำเนินงานในปี พ.ศ.2562 ภายใต้แนวคิด “มุ่งมั่น รวมพลัง ก้าวไกลสู่มิติใหม่”

หลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่

ตามแนวคิดการบริหารจัดการบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจนในการบริหารจัดการควบคุมกระบวนการพัฒนาบุคลากรให้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลสมบูรณ์ จึงขอนำแนวคิดทฤษฎีทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ที่เห็นว่าเกี่ยวข้องกับเรื่องการบริหารบุคลากรมาเสนอเพื่อเป็นการเสริมเพิ่มเติมให้การบริหารจัดการบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยให้มีรูปแบบมาตรฐานที่ชัดเจนทั้งในด้านการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการ การควบคุม และการตรวจสอบ ซึ่งจะขอกกล่าวถึงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้คือ

ทฤษฎีการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management-NPM) ตามแนวคิดของคริสโตเฟอร์ ฮูด (Christopher Hood) เป็นนักวิชาการคนแรกๆ ที่ได้นำเสนอการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ โดยได้สรุปไว้ 7 ประการ ดังนี้ (สุรศักดิ์ ชะมารัมย์, 2561)

1) การดำเนินงานโดยผู้จัดการมืออาชีพ หมายถึง ในการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ จะมีการมอบหมายให้ผู้จัดการที่เป็นมืออาชีพเข้ามาดำเนินงานภาครัฐ โดยมีการระบุตัวบุคคลที่ควบคุมการตัดสินใจในองค์การที่ชัดเจน และการให้ผู้จัดการมีอิสระในการดำเนินงานอย่างเพียงพอ ซึ่งเป้าหมายของการปฏิบัติในข้อนี้ก็เพื่อให้มีผู้ที่รับผิดชอบต่องานและผลงานที่ชัดเจน ไม่ใช่เป็นการแผ่กระจายของอำนาจไปทั่วจนหาผู้รับผิดชอบที่แท้จริงไม่ได้

2) การมีมาตรฐาน และตัวชี้วัดการปฏิบัติงานที่ชัดเจน หมายถึง ในการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ จะต้องมีการนิยามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และตัวชี้วัดของความสำเร็จให้ชัดเจน ซึ่งมักจะกำหนดเป็นเชิงปริมาณ โดยเป้าหมายของการปฏิบัติในข้อนี้ก็ คือ ในการที่จะกำหนดความรับผิดชอบได้นั้น จำเป็นจะต้องมีการกำหนดเป้าหมายที่มีการระบุไว้อย่างชัดเจน และการทำงานที่มีประสิทธิภาพก็คือ การดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้นั่นเอง

3) การมุ่งผลสัมฤทธิ์หมายถึง ในการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ จะต้องมุ่งเน้นควบคุมผลที่ออกมา โดยการจัดสรรทรัพยากร และการให้รางวัลจะเชื่อมโยงกับการวัดผลการปฏิบัติงานมิได้ถูกกำหนดจากหน่วยงานส่วนกลางในระบอบราชการอีกต่อไป ซึ่งเป้าหมายในการปฏิบัติในข้อนี้ก็ คือ เพื่อให้มีการเน้นผลสำเร็จของภารกิจมากกว่าที่จะเน้นในเรื่องของกระบวนการ

4) การแบ่งแยกหน่วยงาน หมายถึง ในการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ จะต้องมีการแบ่งแยกหน่วยงานของภาครัฐ โดยการแบ่งแยกหน่วยงานที่ก่อนหน้านี้ มีลักษณะเป็นหนึ่งเดียวไปสู่รูปแบบของหน่วยย่อยที่เป็นบริษัทตามประเภทของการผลิต ซึ่งดำเนินงานในรูปของการกระจายอำนาจ งบประมาณ และเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานในรูปของเครือข่ายในแนวนอนมิใช่ตามสายงานของการบังคับบัญชาในแนวตั้งตามแนวการบริหารแบบดั้งเดิมอีกต่อไป ซึ่งเป้าหมายในการปฏิบัติในข้อนี้ก็คือ ต้องการสร้างหน่วยงานที่สามารถบริหารจัดการในลักษณะที่มีการแบ่งแยกหน่วยผลิตและหน่วยบริการออกจากกัน และเพื่อให้สามารถใช้วิธีการจ้างเหมาหน่วยงานอื่นเข้ามาจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะป็นหน่วยงานจากภาคเอกชน หรือภาครัฐด้วยกันเอง

5) การมุ่งเน้นการแข่งขัน หมายถึง ในการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ จะเน้นให้มีการแข่งขันกันภายในภาครัฐมากขึ้น โดยมุ่งเน้นไปที่รูปแบบของการทำสัญญา และกระบวนการของการประมูลเป็นสำคัญ ซึ่งเป้าหมายของการปฏิบัติในข้อนี้ก็คือ ในการแข่งขันเพื่อเป็นวิธีการที่จะนำไปสู่การมีต้นทุนที่ต่ำและมีมาตรฐานของการปฏิบัติงานที่สูงขึ้น

6) การใช้รูปแบบการจัดการจากภาคเอกชน หมายถึง ในการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ จะมุ่งเน้นที่การนำรูปแบบของการจัดการจากภาคเอกชนเข้ามาใช้ในภาครัฐ เป็นการเปลี่ยนแปลงจากแนวคิดการให้บริการภาครัฐที่มีการจัดการแบบกองทัพ ไปสู่รูปแบบของการจัดการที่มีความยืดหยุ่นในการจ้างงาน การให้รางวัล และการใช้เทคนิคการโฆษณาประชาสัมพันธ์มากขึ้น ซึ่งเป้าหมายในการปฏิบัติในข้อนี้ก็คือ ต้องการนำวิธีการหรือเครื่องมือที่ได้รับการพิสูจน์แล้วใช้ได้จากภาคเอกชนมาใช้ในภาครัฐ

7) การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ หมายถึง ในการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ จะให้ความสำคัญกับความมีวินัย และความประหยัดในการใช้ทรัพยากรมากขึ้น โดยใช้วิธีการลดต้นทุนและเพิ่มความมีระเบียบวินัยในการทำงาน ซึ่งเป้าหมายในการปฏิบัติในข้อนี้ก็คือ ต้องการให้มีการตรวจสอบการใช้ทรัพยากรภาครัฐ และต้องการให้ได้ผลงานที่มากขึ้นด้วยทรัพยากรที่น้อยลง

จากที่กล่าวมาทฤษฎีการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ตามแนวคิดของคริสโตเฟอร์ ฮูด สามารถนำไปใช้การพัฒนาบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย เพื่อเป็นการเสริมเพิ่มเติมได้ในทุกหลักการให้สมบูรณ์ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

1) บริหารจัดการบุคลากรระดับผู้บริหารของสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย ให้มีความรู้ความสามารถเป็นผู้จัดการมืออาชีพผู้จัดการมีความเป็นอิสระในการดำเนินงานอย่างเพียงพอ

2) กำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดการปฏิบัติงานบุคลากรในทุกระดับของสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยให้มีความชัดเจนทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

3) ตั้งเป้าหมายเน้นการมุ่งสมรรถุทธิ์ในการบริหารบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย ให้บุคลากรปฏิบัติงานให้ได้ผลสำเร็จของภารกิจมากกว่า

4) ทำการแบ่งแยกหน่วยงานภายในให้มีการกระจายอำนาจและมีความเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานในรูปแบบเครือข่ายที่มีความคล่องตัว พร้อมตอบสนององค์การภายในได้อย่างรวดเร็วทันสมัย

5) บริหารจัดการโดยมุ่งเน้นการแข่งขันของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยทั้งภายในและภายนอกองค์กร เพื่อให้บุคลากรมีความกระตือรือร้นและพัฒนาการปฏิบัติงานของตนเองตลอดเวลา

6) นำรูปแบบการจัดการจากภาคเอกชนมาปรับใช้ในการบริหารจัดการบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยให้เหมาะสม ลดขั้นตอนดำเนินการต่างๆ ทำให้มีความคล่องตัวปฏิบัติงานได้รวดเร็วขึ้น

7) บริหารจัดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการประหยัดลดต้นทุนและเพิ่มความมีระเบียบวินัยของบุคลากร เป็นต้น

หลักการ มรรค 8 ที่ประยุกต์ใช้ในการบริหารบุคลากร

สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยจะมีแนวคิดในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยแล้วก็ตาม แต่เป็นแนวคิดหลักการที่นำไปใช้ในกระบวนการบริหารจัดการภายในขององค์กร เป็นลักษณะมอบหมายแนวคิดนโยบายให้บุคลากรนำไปปฏิบัติตาม แต่บุคลากรอาจจะไม่ได้ยอมรับอย่างจริงจังในการนำแนวคิดนโยบายไปปฏิบัติ เนื่องจากยังมีมุมมองความคิดไม่เห็นด้วย ทำให้ไม่ยอมเปลี่ยนแปลงตัวเอง ซึ่งอาจจะส่งผลให้บุคลากรไม่ได้นำแนวคิดนโยบายไปปฏิบัติอย่างจริงจังก็ได้ เกิดผลกระทบในแง่ลบกับทั้งองค์กรภายในและภายนอกได้

จากการศึกษาหลักการขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีหลักการที่เหมาะสมนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารบุคลากรขององค์กร คือ หลักธรรม มรรค 8 ซึ่งเป็นหลักการที่เป็นแนวทางปฏิบัติเดินทางสายกลางเพื่อให้เกิดความรู้งั่งด้วยปัญญา ที่สำนักงานคณะกรรมการกำกับ

และส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยควรนำมาใช้ในการอบรมปลูกฝังจิตใจของพนักงาน และบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลของสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยด้วย หลักธรรม มรรค 8 มีรายละเอียดดังนี้

มรรคมืองค์ 8 หรือ อัฐังคิกมรรค (เรียกเต็มว่า อริยอัฐังคิกมรรค แปลว่า “ทางมืองค์ 8 ประการ อันประเสริฐ” — the noble Eightfold Path); องค์ 8 ของมรรค (มีคังคะ — factors or constituents of the Path) มีดังนี้

1) สัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ ได้แก่ ความรู้หรือสัญชาตญาณ 4 หรือ เห็นไตรลักษณ์ หรือ รู้กุศลและอกุศลมูลกับกุศลและอกุศลมูล หรือเห็นปฏิจสมุบาท — Right View; Right Understanding)

2) สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ ได้แก่ เนกขัมมสังกัปป อพยาบาทสังกัปป อวิหิงสาสังกัปป — Right Thought)

3) สัมมาวาจา (เจรจาชอบ ได้แก่ วจีสุจจริต 4 — Right Speech)

4) สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ ได้แก่ กายสุจจริต 3 — Right Action)

5) สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ เว้นมิจฉาชีพ ประกอบสัมมาชีพ — Right Livelihood)

6) สัมมาวายามะ (พยายามชอบ ได้แก่ ปธาน หรือ สัมมัปปธาน 4 — Right Effort)

7) สัมมาสติ (ระลึกชอบ ได้แก่ สติปัฏฐาน 4 — Right Mindfulness)

8) สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ ได้แก่ ฌาน 4 — Right Concentration)

(พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

องค์ 8 ของมรรค จัดเข้าในธรรมชั้น 3 ข้อต้น คือ ข้อ 3-4-5 เป็น ศील ข้อ 6-7-8 เป็น สมาธิ ข้อ 1-2 เป็น ปัญญา

มรรคมืองค์ 8 นี้ได้ชื่อว่า มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลาง เพราะเป็นข้อปฏิบัติอันพอดีที่จะนำไปสู่จุดหมายแห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระ ดับทุกข์ ปลอดภัย ไม่ติดข้องในที่สุดทั้งสอง คือ กามสุขัลลิกานุโยค และอัตตกิลมณานุโยค

สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยสามารถนำหลักธรรมขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า มรรค 8 มาพัฒนาปลูกฝังจิตใจของบุคลากรได้ทุกด้านอันประกอบด้วย 1. สัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ) 2. สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) 3. สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) 4. สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ) 5. สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) 6. สัมมาวายามะ (พยายามชอบ) 7. สัมมาสติ (ระลึกชอบ) 8. สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ) ทำให้บุคลากรรู้จักดำเนินชีวิตทางสายกลาง ขจัดอคติความคิดด้านลบ ไม่ยอมรับสิ่งต่างๆ รอบตัวออกไปได้ง่าย และเปิดใจยอมรับการ

เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา รู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเอง พร้อมยอมรับปฏิบัติตามแนวคิดนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยอย่างจริงจังจริงจัง ซึ่งจะส่งผลดีต่อองค์กรภายในและภายนอก ทำให้องค์กรสามารถพัฒนาการบริหารจัดการบุคลากรให้ปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายได้ง่ายรวดเร็วขึ้น

บทสรุป

สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยได้ให้ความสำคัญกับบุคลากร โดยการจัดอบรมนโยบาย แนวทางการดำเนินงานในปี พ.ศ.2562 ภายใต้แนวคิด “มุ่งมั่น รวมพลัง ก้าวไกล สู่มิติใหม่” ให้กับบุคลากรนั้น จะเห็นได้ว่าเป็นการพัฒนาการบริหารบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยมีความจำเป็นอย่างมาก เพื่อให้บุคลากรทบทวนบทบาทหน้าที่การปฏิบัติงานในปีที่ผ่านมาและเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรในการพัฒนาปฏิบัติงานในหน้าที่ในปี พ.ศ.2562 ทั้งในส่วนของการพัฒนาตัวบุคลากรเองและส่วนรวมขององค์กร แต่่นโยบายการดำเนินงานการบริหารบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย ยังไม่สมบูรณ์ครบถ้วนเท่าที่ควร ทั้งรูปแบบด้านกระบวนการบริหารจัดการและการยอมรับอย่างจริงจังจากบุคลากร

จากที่กล่าวมาจึงสรุปได้ว่า สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย ควรมีการนำ หลักการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ คือ แนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management-NPM) ตามแนวคิดของคริสโตเฟอร์ ฮูด (Christopher Hood) มาใช้ในการจัดทำรูปแบบบริหารจัดการบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยขององค์กรให้มีกระบวนการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพได้ประสิทธิผลที่ชัดเจนตามนโยบายที่ตั้งไว้ รวมทั้งควรมีการนำหลักธรรม มรรค 8 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เป็นแนวทางปฏิบัติเดินทางสายกลางเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งด้วยปัญญา มาประยุกต์ใช้ในการอบรมปลูกฝังจิตใจของพนักงานด้วย เพื่อพัฒนาปลูกฝังจิตใจของพนักงานในทุกด้านอันประกอบด้วย 1.สัมมาทิฐิ (เห็นชอบ) 2.สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) 3.สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) 4.สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ) 5.สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) 6.สัมมาวายามะ (พยายามชอบ) 7. สัมมาสติ (ระลึกชอบ) 8.สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ) ทำให้บุคลากรรู้จักดำเนินชีวิตทางสายกลาง ขจัดอคติความคิดด้านลบต่างๆ เปิดใจยอมรับการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา รู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเอง พร้อมยอมรับปฏิบัติตามแนวคิดนโยบายขององค์กร เพื่อให้สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยขับเคลื่อนไปข้างหน้าพร้อมกัน ก้าว

ไปสู่การเป็นองค์กรศักยภาพสูง ได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ตามที่สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยตั้งเป้าหมายไว้

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (2561). เว็บไซต์ :

<https://www.oic.or.th/th/consumer/news/releases/88972>

สุรศักดิ์ ชะมารัมย์, 2561 (ร้อยเอ็ด อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด). เว็บไซต์ :

https://reru.ac.th/articles/images/vijai_20_04_59.pdf

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2546). กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด

การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรปกครองส่วนท้องถิ่นตาม

หลักพละ 4

PERSONNEL COMPETENCY DEVELOPMENT OF LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS ACCORDING TO PALA 4

อมลวรรณ อบสิน* พระนุชิต นาคเสโน** พระเทพปริยัติเมธี***

บทคัดย่อ

การประยุกต์ใช้หลัก พละ 4 ในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการอบรมให้บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสามารถในการคิดที่อาศัยวิธีการที่สอดคล้องกับงานทำให้ได้คำตอบถูกต้องตรงกับความเป็นจริง มีความคิดที่สร้างสรรค์ รู้ถึงจุดดี จุดด้อยของตนเอง รู้นิสัยของผู้อื่น มีความมุ่งมั่น มีจิตใจที่เข้มแข็ง สู้ปัญหา เอาใจใส่ และมีความเพียรพยายามที่จะคิดค้น แยกแยะแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นระบบ มีความกล้าในการทำงานที่ยากและท้าทาย ประพฤติตนตามหลักเบญจศีล ละเว้นอบายมุข เป็นแบบอย่างที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ช่วยเหลือเกื้อกูลกันผู้อื่น วางตนสม่ำเสมอไม่เปลี่ยนแปลง ให้คำแนะนำสั่งสอนผู้อื่นอยู่เสมอ การนำหลักพละ 4 มาพัฒนาสมรรถนะบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแต่ละพละจะมีหลักธรรมเป็นหลักในการปฏิบัติเพื่อสร้างหรือพัฒนาตัวตนและจิตใจของความเป็นมนุษย์ให้เป็นบุคคลที่มีความสมบูรณ์ในการพัฒนาตนเอง เพื่อให้เกิดเรียนรู้ที่ดี มีพลังในการทำงาน ตั้งอยู่ในความดีงาม มีจิตสาธารณะ ส่งผลให้ตนเองมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน หลักพละ 4 จึงมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

The application of Pala4 for personnel's competency development of Local Administrative Organizations was the application of Pala 4 in training the

* อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

** คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

personnel to have knowledge and wisdom in working to get the correct answers to problems, to be creative, to know own strength and weakness, to know others' behaviors, to be dedicative, hard working and tentative, to have effort to learn and to solve problems systematically. To be brave to perform the hard, difficult and challenging works, to behave according to five precepts, abstaining from the ruins, to be good examples for others with good human relations and good advices. To apply the Pala4 in personnel's competency development was appropriate because each principle of Pala4 was for self development, good learning, energetic to work, good conducts with public mind resulting the personnel to be progressive and advanced in ones' duties and positions. Pala 4 was very important principle for the personnel's competency development of Local Administrative Organizations.

บทนำ

การกระจายอำนาจและถ่ายโอนอำนาจจากส่วนกลางให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการบริหารจัดการบ้านเมืองของภาครัฐในระบอบประชาธิปไตยโดยลดบทบาทของภาครัฐส่วนกลางลง (Decentralization) คงเหลือเพียงแต่ภารกิจหลักเท่าที่จำเป็นซึ่งเป็นนโยบายระดับชาติตามแนวทางของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และ พระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นกรอบและแผนแม่บททำให้เกิดการปรับองค์กรทั้งในราชการส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นทั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อให้ท้องถิ่นมีอิสระมากขึ้นทั้งในด้านการดำเนินนโยบายการบริหารงานบุคคลการจัดการศึกษาและการจัดสรรทรัพยากรเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานภาครัฐการปฏิรูปทางการเมืองการกระจายความเจริญไปสู่ชนบทการจัดบริการสาธารณะให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชน การปกครองท้องถิ่นสามารถสนองความต้องการของท้องถิ่นตรงเป้าหมาย และมีประสิทธิภาพ เนื่องจากท้องถิ่นมีความแตกต่างกันไม่ว่าทางสภาพภูมิศาสตร์ ทรัพยากร ประชาชน ความต้องการ และปัญหาต่างกันออกไป ผู้ที่ให้บริการหรือแก้ไขปัญหาให้ถูกต้อง และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนก็ต้องเป็นผู้ที่รู้ถึงปัญหาและความต้องการ ของประชาชนเป็นอย่างดี การบริหารงานจึงจะเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ไม่ต้องเสียเวลาเสนอเรื่องขออนุมัติไปยังส่วนเหนือขึ้นไป ท้องถิ่นจะบริหารงานให้เสร็จสิ้นลง ภายในท้องถิ่นนั่นเอง ไม่ต้องสิ้นเปลืองเวลาและค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีจุดแข็งอยู่หลายประการไม่ว่าจะเป็นการมี

อิสระการทำงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนทำให้รู้ปัญหาและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้เป็นอย่างดีและรวดเร็วซื่อจากัดและความอ่อนแอขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองซึ่งมีหลายด้าน อาทิ การขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถขาดการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องซึ่งอาจเกิดมาจากการที่หน่วยงานไม่ได้สนใจในการที่จะจัดให้มีการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานอย่างจริงจัง ครึ่งครัดหรือบุคลากรไม่ได้สนใจในการที่จะพัฒนาตนเองให้ก้าวทันต่อสถานการณ์ในปัจจุบันการพัฒนาบุคลากรไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เป้าหมายขององค์กรทำให้การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพในการตอบสนองความต้องการของประชาชน การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง (High Performance Organization) ที่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้นั้นจำเป็นต้องมีการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านทักษะด้านความรู้ความสามารถและด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลซึ่งต้องสอดคล้องกับสมรรถนะหลักขององค์กรเพื่อช่วยให้เกิดผลงานที่มีคุณภาพสูงสามารถแก้ปัญหาและสามารถตอบสนองต่อความต้องการได้อย่างทันกาลในสถานะที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน การกำหนดแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการบริหารทรัพยากรบุคคล จะเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้ส่วนราชการบริหารทรัพยากรบุคคลตามกรอบมาตรฐานการบริหารทรัพยากร ช่วยทำให้ระบบและวิธีปฏิบัติงานมีสมรรถภาพดียิ่งขึ้น มีการติดต่อประสานงานดียิ่งขึ้นช่วยทำให้เกิดการประหยัด ลดความสิ้นเปลืองของวัสดุที่ใช้ในการปฏิบัติงาน ช่วยลดระยะเวลาของการเรียนรู้งานให้น้อยลง ช่วยกระตุ้นบุคลากรให้ปฏิบัติงานเพื่อความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ช่วยทำให้บุคคลนั้นๆ มีโอกาสได้รับความรู้ ความคิดใหม่ๆ เป็นคนทันสมัยต่อความเจริญทางเทคโนโลยีใหม่ๆ แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาทรัพยากรบุคคลดังกล่าว เป็นไปตามปรัชญาของการพัฒนาบุคคลที่สำคัญ คือ บุคคลทุกคนมีศักยภาพของตนเองที่สามารถพัฒนาให้เพิ่มพูนขึ้นได้ทั้งด้านความรู้ ทักษะและทัศนคติ ถ้าหากมีแรงจูงใจที่ดีพอ การพัฒนาศักยภาพของบุคคล ควรดำเนินการโดยยึดหลักสมรรถนะ (Competency Based Development) การพัฒนาทรัพยากร (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2548 : 17) บุคคลจะต้องดำเนินการอย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่องเป็นระบบ ตั้งแต่การสรรหา การคัดเลือก สู่ระบบการพัฒนาขององค์กร การจัดการในการพัฒนาบุคคลมีหลายวิธี จะต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะของบุคคลและภารกิจขององค์กร จัดให้มีระบบการประเมินการพัฒนาความสามารถของบุคคลเป็นระยะๆ เพื่อพัฒนา บุคคลบางกลุ่มให้มีความสามารถเพิ่มขึ้น และในขณะเดียวกันก็สนับสนุนให้ผู้มีความรู้ความสามารถสูงได้ก้าวหน้าไปสู่ตำแหน่งใหม่ที่ต้องใช้ความสามารถสูงขึ้น ระบบข้อมูลบุคคลขององค์กรจะต้องครบถ้วน ถูกต้องและทันสมัยสามารถตรวจสอบความก้าวหน้า

รายบุคคลได้ การพัฒนาบุคคลจะต้องทาทุกด้าน คือ สุขภาพอนามัย ความรู้ ความสามารถจิตใจ และคุณธรรม ควบคู่กันไป องค์กรต้องคำนึงถึงความมั่นคงและความก้าวหน้าของบุคคลควบคู่ไปกับ ความก้าวหน้าขององค์กร

ความสำเร็จด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล (Standard for Success) เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อความสำเร็จ ของส่วนราชการ ข้าราชการได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรมตามหลักคุณธรรม มีความพร้อมรับผิดชอบในการตัดสินใจด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล เกิดการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับความสำเร็จของส่วนราชการ จึงได้นำแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะมาใช้ในการบริหารงานทรัพยากรบุคคล เพราะมนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าที่สุด องค์กรจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับการบริหารทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรให้มีความรู้ความสามารถอันจะนำไปสู่ความสามารถในการแข่งขัน สามารถเพิ่มคุณภาพผลผลิตหรือบริการที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า (คณินิจ อนุโรจน์, 2551 : 2)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) จัดทำโครงการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ โดยจัดทำเกณฑ์คุณภาพในการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ส่วนราชการต่างๆ นำไปใช้ในการยกระดับและพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการในองค์กรให้ในหน่วยงานที่มีผลการปฏิบัติงานสูงขึ้น และมีมาตรฐานการทำงานเทียบเคียงกับมาตรฐานสากล ซึ่งเป็นการตอบสนองต่อเป้าหมายของพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ที่มีแนวทางการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม มีการกำหนดเป้าหมายเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจลดขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เกินความจำเป็นเพื่อให้ประชาชนได้รับความสะดวกและได้รับการตอบสนองความต้องการ รวมทั้งมีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สามารถส่งมอบคุณค่าที่ดีขึ้นทั้งผลผลิตและบริการให้แก่ผู้รับบริการ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2549 : 3-7)

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้กำหนดกรอบสมรรถนะไว้แล้ว 7 ด้าน เพื่อใช้ในการกำหนดกรอบสมรรถนะของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2548 : 7)แต่การนำมาใช้จริงยังมีอยู่น้อย ทำให้บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนมากมีคุณสมบัติไม่เป็นไปตามกรอบสมรรถนะของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น อาจเป็นเพราะองค์กรปกครองท้องถิ่นส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากร โดยส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปในเรื่องของการจัดการโครงสร้างพื้นฐาน ทำให้การความสำคัญในเรื่องพัฒนาการพัฒนสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีอยู่น้อย การนำหลักผละ 4 มาพัฒนา

สมรรถนะบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ดี เพราะพละ 4 เป็นหลักธรรมที่ใช้ในการพัฒนาตนเอง ให้มีพลังในการทำงานเป็นธรรมคาสอนที่เหมาะสมนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ การงาน การศึกษาเล่าเรียน และโดยเฉพาะผู้ที่ป็นหัวหน้าหรือผู้นำต่างๆ เพื่อสร้างคุณธรรม และพลังที่จะช่วยทำให้การดำเนินงานหรือการทำกิจกรรมเกิดความมั่นใจ และส่งผลต่อความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธศาสนา

ในทางพระพุทธศาสนา มนุษย์เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาต่างๆ มนุษย์เป็นผู้ที่ฝึกอบรมให้เกิดคุณสมบัติภายในตน ซึ่งได้แก่ คุณสมบัติทางกาย ทางศีล ทางจิต ทางปัญญา ที่ส่งผลไปสู่ภายนอกตน เป็นความสัมพันธ์กับมนุษย์และวัตถุ ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ซึ่งแสดงออกผ่านพฤติกรรมทางกายและวาจา ดังนั้น มนุษย์จึงเป็นผู้ฝึก หรือผู้สร้างให้เกิดมีคุณสมบัติ และถ่ายทอดคุณสมบัติที่ตนทำให้มีให้ป็นนั้นไปสู่ภายนอก ซึ่งการพัฒนาตามความหมายของพุทธศาสนา ก็คือ ภาวนา 4 หมายถึง การทำให้เป็น ให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา ซึ่งมีการพัฒนา 4 ประการ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2546 ; 70) ประกอบด้วย

1) กายภาวนา คือ การเจริญกาย, พัฒนากาย, การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรียทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ, การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

2) สีลภาวนา คือ การเจริญศีล, พัฒนาความประประพฤติ, การฝึกอบรมศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน

3) จิตภาวนา คือ การเจริญศีล, พัฒนาความประพฤติ, การฝึกอบรมศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน

4) ปัญญาภาวนา คือ การเจริญปัญญา, พัฒนาปัญญา, การฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถหาจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดพันจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธเป็นกระบวนการในการพัฒนามนุษย์โดยการนำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นฐานคิด เพื่อให้มนุษย์มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน มีความเจริญเติบโตทั้งทางด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา โดยมีจุดประสงค์เพื่อปรับปรุงผลงานและพัฒนามนุษย์ไปสู่ภพภูมิที่ดีกว่าเดิม (ฉาน ธรรมกวีวิจารณ์, 2544 : 2) ดังนั้น การพัฒนาบุคคล ต้องมี

การปฏิบัติ ศิล สมาธิ และปัญญา การศึกษาที่สมบูรณ์ต้องทาความเป็นมนุษย์ให้ถูกต้องและสมบูรณ์อันประกอบด้วย

- 1) ความฉลาดหรือสติปัญญาในขั้นพื้นฐานพอตัว คือ พอแก่ความต้องการ คือ การเรียนหนังสือ
- 2) มีความรู้เรื่องวิชาชีพและอาชีพพอตัว คือ การเรียนอาชีพ
- 3) มีมนุษยธรรม คือ มีความเป็นมนุษย์อย่างถูกต้อง คือ การเรียนความเป็นมนุษย์ ซึ่งกระทำได้ด้วยการสอน การอบรมจริยธรรม (พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินทปญโญ), 2537 : 15)

แนวทางการพัฒนาตามหลักผละ 4

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นับได้ว่าเป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้การบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ประสบความสำเร็จ โดยที่องค์กรจะต้องมีกรอบแนวทางการพัฒนาทั้งความรู้ ทักษะทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการให้เกิดการเรียนรู้ และนำไปสู่การปฏิบัติโดยต้องมีกระบวนการสำคัญในการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และทัศนคติ เพื่อสร้างจิตสานึกในการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะต้องทำอย่างเป็นระบบ มีกระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่องเพราะสภาพแวดล้อมและปัจจัยภายนอกมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา88 ในปัจจุบันการบริหารงานบุคคลส่วนใหญ่จึงใช้วิธีการบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนามากขึ้น ทั้งนี้ หากในองค์กรใดมีบุคลากรที่ทั้งเก่งและดีก็เป็นที่น่าพอใจแน่นอนว่าองค์กรนั้นย่อมประสบความสำเร็จในทุกๆ เวทีแห่งการแข่งขัน ขณะเดียวกันในทางพระพุทธศาสนายังมีระบบการให้รางวัลและการลงโทษ ซึ่งเทียบได้กับการใช้พระเดชพระคุณในสมัยปัจจุบันนั่นคือ ใครทำดีก็ควรได้รับการยกย่อง ใครทำผิดก็ควรได้รับการลงโทษ ดังพระบาลีที่ว่า “นิคคณเห นิคคหารห ปคคณเห ปคคหารห ชมคนที่ควรชม ยกย่องบุคคลที่ควรยกย่อง” (ขุ.ชา. (บาลี) 27/2442/531)

"หลักผละ 4" เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนให้เป็นผู้ที่ถึงพร้อม เป็นธรรมคำสอนที่เหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ การงาน การศึกษาเล่าเรียน ซึ่งในพระพุทธศาสนา มองการพัฒนาคนว่า คนจะเก่ง มีความรู้ หรือความสามารถเพียงอย่างเดียวไม่ได้ แต่จะต้องมีคุณธรรมความดีอยู่ในตัวด้วย พระพุทธศาสนาเป็นหลักวิชาที่จะพัฒนาให้คนเป็นคนเก่ง (วิชา) และดี (จรรยา) จึงจะได้ชื่อว่าเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (วิชาจรณสัมปันโน) ในขณะเดียวกันพระพุทธศาสนา ก็มีได้ปฏิเสธแนวคิดทฤษฎีแบบตะวันตก หากแต่หลักการทางพระพุทธศาสนาสอนให้นาเอาหลักวิชา มาบูรณาการร่วมกัน เพื่อทำให้เกิดความสมบูรณ์พร้อมและสอดคล้องกันตามหลักธรรมชาติ หลักไตรสิกขาเป็นหลักธรรมที่นำมาพัฒนามนุษย์ให้เป็นผู้ที่จะมีทั้ง "วิชาและจรรยา" นั้น ธรรมอันเป็นกำลังที่เกิดจากคุณธรรม ความประพฤติปฏิบัติที่เป็นหลักประกันของชีวิต ซึ่งให้เกิดความมั่นใจใน

ตนเองไม่หวาดหวั่นกลัวภัยมี 4 ประการ ผู้ประพาศิตนตามหลักผล 4 นี้อยู่เสมอจะเป็นผู้ที่มีความมั่นคงในการดำเนินชีวิตรอดพ้นจากภัยทั้ง 5 คือ ภัยจากการครองชีพ ภัยจากการเสื่อมเสียชื่อเสียง และการถูกกล่าวร้าย ภัยจากการครั้นคร้ามในที่ชุมนุม ภัยจากการกังวลเรื่องความตายเพราะเข้าใจในกฎไตรลักษณ์ และภัยจากการกังวลเรื่องชีวิตหลังความตายเพราะรู้ดีว่าเมื่อสังขารดับแล้วย่อมไปสู่สุคติภาพ

การพัฒนาผล 4 ให้เกิดมีขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้เท่าเทียมกัน เพราะทุกคนมีปัญหาผล 4 วิริยผลอันวิเศษผลและสังคหผลอยู่ในดวงจิตของตนเอง เพียงแต่รอการพัฒนาเท่านั้น สิ่งสำคัญต้องลงมือปฏิบัติเพราะหลักการพัฒนาปัญญาในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะหลักผลนี้เป็นภาคปฏิบัติแม้จะศึกษารู้อยู่ในทฤษฎี (ปริยัติ) มากมายเป็นอย่างไรดี แต่ถ้าขาดการนำไปพิสูจน์เลยการปฏิบัติให้เห็นจริงตามคาสอนจนเกิดผล (ปฏิบัติ) ก็ไม่นับว่าเป็นการศึกษาที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา การปฏิบัติเพื่อพัฒนาให้องค์ธรรมทั้ง 4 มีกำลังจึงเป็นสิ่งสำคัญดังที่พระพุทธองค์ตรัสถึงความสำคัญของการพัฒนาผล 4 ไว้ ดังนั้น ผู้บริหารองค์กรจึงจำเป็นต้องมีธรรมะสำหรับนักบริหารแบบธรรมาธิปไตยที่ใช้ทั้งพระเดชและพระคุณซึ่งทำให้ได้ทั้งน้ำใจคนและได้ผลงานยึดธรรมเป็นหลักในการบริหารที่เรียกว่า ผล 4 ประกอบด้วยกำลัง 4 ประการ คือ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549 : 44-45)

1. ปัญญาผล กำลังหรือพลังแห่งความรู้ความรอบรู้ หรือปัญญาที่กล่าวนี้ผู้นำจะต้องนำมาใช้ในการบริหารตนเองบริหารคน และบริหารงานให้ดำเนินไปได้เป็นปกติซึ่งลักษณะของปัญญาที่เกี่ยวข้องกับปัญญาผล มีดังนี้

1) สุตมยปัญญา หมายถึงความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ด้วยวิธีการอ่านและการฟังจากหนังสือตำราวิชาการจากผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ในแต่ละสาขาโดยจะต้องจดจำความรู้เรื่องราวต่างๆ ไว้ให้ได้มากมายเพราะสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณา และตัดสินใจสั่งการในการบริหารงานได้ไม่ได้รับความเสียหาย

2) จินตามยปัญญา หมายถึงความรู้ที่ได้จากการคิดวิเคราะห์พิเคราะห์ไตร่ตรองข้อมูลที่ได้รับทั้งจากการฟังหรือการอ่านรวมถึงการตรวจสอบแหล่งข้อมูลว่ามีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใดการน้อมนำมาพิจารณาไว้ในใจอย่างแยบคาย ซึ่งอาจนำไปสู่การพิสูจน์ข้อเท็จจริงความคิดแบบจินตามยปัญญาเป็นลักษณะความคิดตามหลักโยนิโสมนสิการมี 4 วิธี คือ

2.1) คิดถุกวิธี (อปายมนสิการ) คือ การคิดที่อาศัยวิธีการที่สอดคล้องกับเรื่องที่ศึกษา เพื่อให้ได้คำตอบถูกต้องตรงความจริง เช่น การตรวจสอบความจริงในบางเรื่องต้องใช้วิธีอุปนัยหรือวิธีนิรนัยหรือต้องใช้ประสบการณ์ตรงเป็นเครื่องตรวจสอบยืนยันความจริงในสมัยที่

พระพุทธเจ้าทรงค้นหาหนทางดับทุกข์พระองค์ทรงใช้วิธีการทรมานตนเอง หรือทุกข์กิริยาแต่ก็ไม่สามารถได้หนทางดับทุกข์เพราะทรงใช้วิธีผิด

2.2) คิดมีระเบียบ (ปตมสนิการ) คือ การคิดที่ดำเนินตามขั้นตอนของวิธีการนั้นไม่มีการลัดขั้นตอน หรือด่วนสรุป ซึ่งในการด่วนสรุปข้อมูลจัดเป็นเหตุผลวิบัติตัวอย่างเช่นถ้าหยิบผลส้มในลัง 1 ลูกมาชิมแล้วมีรสเปรี้ยวก็ไม่ควรด่วนสรุปว่าส้มทั้งลังเปรี้ยวหมดทุกลูกเพราะอาจมีบางลูกมีรสชาตินหวานอร่อยก็เป็นได้และนอกจากนี้แล้วก็ต้องไม่มีความคิดฟุ้งซ่านออกนอกกลุ่มทางต้องมีความรอบรู้ในเรื่องที่คิดพิจารณาอยู่ไม่ทิ้งกลางทางเมื่อมีเรื่องใหม่ๆ เข้ามา

2.3) คิดมีเหตุผล (การณมนสิการ) คือ การคิดจากเหตุโยงไปหาผลและการคิดจากผลวกกลับมาหาเหตุการณ์คิดในลักษณะนี้จะทำให้นักบริหารหรือผู้นำเป็นคนรู้เท่าทันเหตุการณ์ในการสั่งการแต่ละครั้งสามารถคาดการณ์ได้ว่าจะได้ผลดีหรือผลเสียตามมาเมื่อมีความผิดปกติเกิดขึ้นในองค์กรต้องบอกได้ว่ามาจากสาเหตุอะไร

2.4) คิดเป็นกุศล (อุปาทมนิการ) คือ การคิดสร้างสรรค์คิดให้เกิดความหวังได้กำลังใจในการทำงานเมื่อได้ความรู้ใหม่ๆ ก็สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อองค์กรของตนและยังหมายรวมถึงความคิดที่รู้จักแสวงหาประโยชน์ได้จากสิ่งที่คุณเหมือนว่าไม่มีประโยชน์

3) ภาวนามยปัญญา หมายถึง ความรอบรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในการปฏิบัติงานในทางธรรมก็คือการฝึกจิตภาวนาเมื่อได้เรียนรู้วิธีการในภาคทฤษฎีแล้วก็ต้องลงมือปฏิบัติจริงจะได้ผลเป็นการแปลงยุทธวิธีเป็นยุทธการในสนามรบปัญญาทั้ง3นี้ทำให้ผู้นำมีความรอบรู้เกี่ยวกับงานในหน้าที่และบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นผู้นำหรือนักบริหารที่ต้องรอบรู้เกี่ยวกับตนเองและบริหารตนเองได้ ต้องรอบรู้คนและบริหารคนได้และต้องรอบรู้งานและบริหารงานได้เป็นผู้มีความรู้ใน 3 เรื่องเป็นอย่างดีกล่าวคือ

1. รู้ตน หมายถึง รู้จักความเด่นหรือความด้อยของตนเองทั้งนี้ก็เพื่อทำงานให้เหมาะสมกับความสามารถของตน

2. รู้คน หมายถึง ความรอบรู้เกี่ยวกับคนร่วมงานต้องรู้ว่าลูกน้องคนไหนมีความสามารถทางด้านใดมีจริตแบบไหนเพื่อจะได้ใช้งานให้ถูกกับความสามารถ และนิสัยของแต่ละคน (จริตหรือนิสัยมี 6 แบบ คือ ราคะจริต ชอบรักความสวยงามคนกลุ่มนี้ชอบทำงานที่ต้องใช้ความละเอียดปราณีต, โทสะจริตชอบความเร็วคนกลุ่มนี้ชอบทำงานที่ต้องใช้ความรวดเร็วโมหจริตจะขาดความกระตือรือร้นทำงานเฉื่อยชาสัทธาจริตเชื่อคนง่ายคนกลุ่มนี้ถ้าถูกใจผู้ใดจะทำงานให้ผู้นั้นอย่าง

เต็มกำลังพุทธจริตชอบใฝ่รู้ช่างสงสัยรักการศึกษาหาความรู้คนกลุ่มนี้มีความถนัดงานทางด้านวิชาการและวิตกกังวลชอบกังวลไม่กล้าตัดสินใจ)

3. **รู้งาน** หมายถึง ความรอบรู้เกี่ยวกับงานที่ได้รับผิดชอบเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการบริหารคน การอำนวยความสะดวกและการติดตามประเมินผลงานความรู้เรื่องงานมี 2 ลักษณะ ได้แก่ การรู้เท่ามีความรู้เกี่ยวกับงานว่ามีขั้นตอนอย่างไรเกี่ยวข้องกับคนอื่นอย่างไรรู้เท่าถึงเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตและสามารถที่จะหาทางป้องกันเอาไว้ได้และอีกลักษณะหนึ่งคือการรู้ทันหมายถึงความรู้เท่าทันสถานการณ์สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้

2. **วิริยะพละ** หมายถึง กำลังแห่งความเพียรหรือความขยัน มีกำลังใจที่เข้มแข็ง กล้าตัดสินใจกล้าได้กล้าเสีย ไม่กลัวความยากลำบาก ไม่ย่อถอยต่อปัญหาและอุปสรรคใดๆ มีความบากบั่นพากเพียรเป็นนิจ ความพากเพียรหรือความขยันที่เกี่ยวข้องกับวิริยะพละ มีดังนี้

1. **สสังขาริกวิริยะ** คือ ความขยันที่ต้องอาศัยคนอื่นให้มาปลุกใจ หรือมีสถานการณ์บีบบังคับ ถ้าไม่มีใครบังคับก็หมดกำลังใจที่จะทำงานต่อไปได้

2. **อสังขาริกวิริยะ** คือ ความขยันที่เกิดจากการปลุกใจตนเองแม้คนอื่นจะหมดกำลังใจล้มเลิกการทำงานไปแล้ว แต่คนที่ปลุกใจตนเองได้จะลุกขึ้นสู้ต่อไป ผู้นำ มีหน้าที่ต้องนำคนอื่น ๆ ให้ดำเนินงานไปตามปกติ จึงต้องมีความขยันแบบ “อสังขาริกวิริยะ” ไม่ยอมแพ้อะไรง่ายๆ เมื่อเผชิญอุปสรรคจะต้องปลุกใจตนเอง และปลุกกระตุ้นคนอื่นให้ทำงานต่อไป ถ้าหัวขบวนยอมแพ้คนเดียว องค์กรทั้งหมดย่อมล่มสลายได้ ผู้นำที่ยิ่งใหญ่และประสบผลสำเร็จเมื่อถึงคราวล้มก็ต้องล้มแต่ล้มแล้วต้องลุกขึ้นสู้ให้ได้เอาเหตุการณ์ที่ผ่านมาเป็นบทเรียนในการแก้ไขปัญหาการทำงานในครั้งต่อไป ต้องมีความเพียรเป็นเลิศเพื่อบรรลุเป้าหมาย

3. **อนวัชชพละ** หมายถึง กำลังการทำงานที่ไม่มีโทษหรือข้อเสียหาย มีความซื่อสัตย์สุจริตในหน้าที่การงาน ไม่ประพฤติปฏิบัติไปในทางเสื่อมเสีย ละเว้น อบายมุขทั้ง 6 การประพฤติปฏิบัติที่จะทำให้ อนวัชชพละ สมบูรณ์ มีดังนี้

3.1 การประพฤติตามหลักเบญจศีล คือ การรักษาศีลห้า ทั้งกาย วาจา และจิตใจ อย่างเนืองนิจ ประกอบด้วย ศีลข้อที่หนึ่ง ไม่ฆ่าสัตว์ หรือใช้ให้ผู้อื่นฆ่า ศีลข้อที่สอง ไม่ขโมยหรือลักทรัพย์ของผู้อื่น ศีลข้อที่สาม ไม่ประพฤติผิดในกาม ล่วงละเมิดคู่สามีภรรยาของบุคคลอื่น ศีลข้อที่สี่ ไม่กล่าวความเท็จ พูดโกหก พูดเพ้อเจ้อ พูดไร้สาระ ศีลข้อที่ห้า ไม่ดื่มแอลกอฮอล์ หรือของมึนเมา

3.2 ละเว้นอบายมุข อบายมุขทั้ง 6 ทำให้ชีวิตของบุคคลที่เข้าไปเกี่ยวข้องไปสู่หนทางแห่งความเสื่อมและอาจทำให้บุคคลผู้นั้นต้องทุจริตต่อหน้าที่การงาน อบายมุขทั้ง 6 ตามที่

กล่าวมีอบายมุข 1 การดื่มสุรา อบายมุข 2 การท่องเที่ยวยามวิกาล อบายมุข 3 การดูการละเล่นที่ผิดศีลธรรมอันดี อบายมุข 4 การคบคนชั่ว คบโจร อบายมุข 5 การเล่นเกมพนัน อบายมุข 6 การเกียจคร้านประกอบอาชีพการงาน

4. สังคหผล หมายถึง กำลังแห่งการสงเคราะห์หรือมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งเป็นธรรมที่สำคัญสำหรับนักบริหารที่อาศัยคนอื่นทำงานให้เกิดผลสำเร็จ ผู้นำหรือนักบริหารสามารถผูกใจเพื่อนร่วมงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชาไว้ได้ ต้องมีสังคหวัตถุ 4 ประการ คือ

1) ทาน การแบ่งปัน การให้ ซึ่งประกอบได้ด้วย ทาน 3 แบบ ได้แก่ อามิสทาน คือ การให้สิ่งของ ทุนทรัพย์ วิทยาทานหรือธรรมทาน คือ การให้คำแนะนำสั่งสอน บอกวิธีการทำงานให้ได้ผล การสนับสนุนทางการศึกษาการพัฒนาคน อภัยทาน คือ การให้อภัยเมื่อเกิดข้อผิดพลาดในการทำงาน หรือการล่วงเกินซึ่งกันและกัน

2) ปิยวาจา การพูดถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน ผูกจิตใจคนด้วยคำพูดอ่อนหวาน

3) อัถลจริยา การท้าวให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น หรือการสงเคราะห์ต่อผู้ใต้บัญชา หรือเพื่อนร่วมงาน

4) สมานัตตตา การวางตัวถูกกาลเทศะ วางตนสม่ำเสมอไม่เปลี่ยนแปลง ในการที่จะทำให้ผู้นำหรือผู้บริหารประพฤติตามหลักสังคหวัตถุได้อย่างจริงจัง ผู้นำจะต้องมีหลักพรหมวิหารธรรมประจำใจด้วยหลักธรรม 4 ข้อ คือ **เมตตา** ความรัก ความหวังดีที่ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มองแต่ส่วนดีของเพื่อนร่วมงานให้มองข้ามในส่วนเสียและให้อภัย **กรุณา** ความสงสารเห็นใจปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นจากทุกข์ เมื่อเห็นผู้ร่วมงานประสบความลำบาก คิดหาทางช่วยเหลือให้เขารอดพ้นจากความยากลำบาก **มุทิตา** ความรู้สึกพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีความสุข มีความก้าวหน้าในการทำงาน ไม่มีจิตใจริษยาผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชา **อุเบกขา** ความรู้สึกวางเฉยเป็นกลาง มีความยุติธรรม ไม่มีอคติลำเอียง

ดังนั้น พละหรือกำลังแห่งคุณธรรม 4 ประการนี้เป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้ผู้นำหรือนักบริหารปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั่นก็คือผู้นำจะสามารถวางแผนงานจัดองค์กรแต่งตั้งบุคลากรอำนวยการและสามารถควบคุมองค์กรให้ได้ดีผู้นำคนนั้นต้องมีความฉลาดขยันสุจริต และมนุษยสัมพันธ์ที่ตินอกจากนี้เมื่อผู้นำปฏิบัติตามหลักพละ 4 นี้แล้วจะสามารถครอบคลุมการบริหารถึงหลักการครองตนครองคนและครองงานซึ่งจะทำให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลในการเป็นผู้นำและเป็นผู้บริหารที่ดีเพราะผู้นำที่ปฏิบัติตามคุณธรรมในหลักพละ 4 แล้วย่อมจะต้องประพฤติและปฏิบัติตนประกอบไปด้วยคุณธรรม มีความสามารถปฏิบัติงานตามหน้าที่ได้ดี มีการประสานสัมพันธ์

และจงใจให้เกิดการยอมรับนับถือพร้อมที่จะได้รับความร่วมมือจากทุกๆ ฝ่าย เป็นผู้นำที่ควรแก่การยกย่องเชิดชูและเป็นแบบอย่างที่ดี

การประยุกต์หลักพุทธธรรม (พละ 4) เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

หลักพละ 4 เป็นหลักธรรมที่นำมาใช้เป็นหลักในการปฏิบัติหน้าที่ให้กับบุคคลที่ทำหน้าที่รวมทั้งในการกำหนดคุณสมบัติ ในการทำงานที่มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งกำลังจิตใจและสติปัญญา โดยการยึดหลักธรรมเป็นหลักในการทำงาน นับได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการปฏิบัติงานตามหลักสากลได้อย่างมีประสิทธิภาพ นั่นก็คือ บุคลากรต้องมีความฉลาด ชยัน สุจริต และมนุษยสัมพันธ์ที่ดี นอกจากนี้ เมื่อบุคลากรปฏิบัติตามหลักพละ 4 จะทำให้การทำงานเกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ในการปฏิบัติงานและเป็นบุคลากรที่ดีถึงพร้อมด้วยสมรรถนะ มีความสามารถทำงานตามหน้าที่ได้ดี มีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ได้รับการยกย่องจากผู้ที่เกี่ยวข้องการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพละ 4 มีแนวทางในแต่ละด้าน ดังนี้

การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยปัญญาพละ

การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยปัญญา การรับการฝึกอบรมบ่อยๆ พัฒนาด้วยการอบรมบ่อยๆ ทั้งนี้บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องสนใจอ่าน จึงจะเกิดปัญญา พัฒนาด้วยการฝึกอบรมและตัวบุคลากรองค์กรเองก็ต้องให้ความสนใจใฝ่รู้ ค้นคว้า อ่าน จึงจะเกิดปัญญา ปัญญา แปลว่า ความรู้ การสร้างองค์ความรู้ นั้น จะต้องใช้ความรู้ที่เป็นสิ่งซึ่งได้สั่งสมอบรมมา จากการศึกษาเล่าเรียน หรือการอ่าน การเข้ารับการอบรมบ่อยๆ เพื่อนำความรู้นั้นมาพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ สิ่งใดทำซ้ำๆ บ่อย ก็จะทำให้เกิดความชำนาญ การพัฒนาตนเองให้มีความรู้และเข้าใจ จากการศึกษาเล่าเรียนจัดการองค์ความรู้สามารถประยุกต์ความรู้มาใช้ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลให้การทำงานมีมาตรฐานสูงขึ้น มีความสามารถในการค้นหาแหล่งความรู้จากสถาบันการฝึกอบรม สถาบันการศึกษาห้องสมุดและจากผู้รู้เพื่อพัฒนาตนเอง ปฏิบัติตนเป็นผู้ใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่องมีความสามารถวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนตนเองเพื่อการพัฒนาตนเองสู่ความก้าวหน้าเป็นผู้ให้คำปรึกษาและเป็นตัวอย่างในการทำงานให้คำปรึกษาที่ทีมงาน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ปฏิบัติตนเองเป็นตัวอย่างที่ดี การกระตุ้นให้บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้ทักษะการคิด การวิเคราะห์ การวิจัยแล้วนำผลสู่กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยการฝึกคิดให้เป็นระบบ และนำมาประยุกต์กับการทำงาน ซึ่งต้องทำอย่างมี

สติ สามารถนำความรู้ที่มีอยู่มาพัฒนาการทำงาน และการดำรงชีวิต ทักษะทางด้านปัญญาจะทำให้บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคิดวิเคราะห์ได้อย่างมีเหตุมีผล จัดลำดับความคิดอย่างเป็นระบบ มีความเหมาะสม สอดคล้องกับความเป็นจริง และมีความเป็นไปได้ตามสภาวะความเป็นจริง มีกระบวนการคิดที่ลำดับ มีเหตุมีผล มีความคิดองค์รวม เป็นระบบการคิดที่อาศัยวิธีการที่สอดคล้องกับงานที่ทำ เพื่อให้ได้คำตอบถูกต้องตรงความจริง พลังความคิดที่เป็นกุศลจะเป็นพลังการคิดสร้างสรรค์ เมื่อได้ความรู้ใหม่ๆ ก็สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ในการให้บริการเป็นประโยชน์ต่อองค์กรของตน รวมถึงพลังความคิดที่รู้จักแสวงหาสิ่งที่เป็นประโยชน์ได้จากสิ่งที่ถูกมองข้าม เข้าใจในความต้องการของประชาชนแจ่มแจ้งลึกซึ้งในความสัมพันธ์ของงานบริการ และรายละเอียดต่างๆ ของงานบริการ มีพลังความคิดสร้างสรรค์อย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรับตัวให้เป็นผู้มีความรู้เท่าทันโลกทันสถานการณ์ได้ตลอดเวลา คิดวิเคราะห์ข้อมูล นำพลังความรู้มาใช้ในการคิดพิจารณา ทำให้รู้สาเหตุต่างๆ ที่ทำให้มีปัญหาและใช้หลักความคิดที่ถูกวิธีในการแก้ไขปัญหา จนได้รับคำตอบในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจสามารถนำพลังความรู้ ที่มีอยู่มาสร้างสรรค์การบริการ ที่เกินความคาดหมาย

การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยวิริยะพละ

การพัฒนาให้บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีความขยันมุ่งมั่นทุ่มเท การพัฒนาด้วยการฝึกอบรมและตัวบุคลากรองค์กรเองก็ต้องให้ความสนใจ ตระหนัก ปรับเปลี่ยนทัศนคติ ความเชื่อ จึงจะเกิดความทุ่มเท การเข้ารับการอบรมบ่อยๆ เพื่อนำความมุ่งมั่น ทุ่มเท มาเป็นรูปแบบในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งใดทำซ้ำๆ บ่อย ก็จะทำให้เป็นนิสัย จะเกิดเป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นบุคคลที่มีความพยายาม ความมุ่งมั่น ทุ่มเทขยันหมั่นเพียรในการทำงาน และดำเนินชีวิต การพัฒนาสมรรถภาพและประสิทธิภาพของจิตใจ โดยเสริมสร้างคุณสมบัติที่ทำให้จิตใจมีความเข้มแข็ง หนักแน่น มั่นคง สามารถทำกิจหน้าที่ได้ผลดี การพัฒนาด้วยพลังความเพียรพยายามเป็นการพัฒนาให้เป็นผู้ที่มีความตั้งใจจริงการพัฒนาให้เป็นผู้ที่มีจิตอธิษฐานหรือความตั้งใจเด็ดเดี่ยว ไม่ย่อท้อ การพัฒนาจิตใจให้มีสมาธิถือเป็นศูนย์กลางสำคัญ เสริมสร้างจิตใจให้ตั้งมั่น มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำดี มุ่งมั่นที่จะประพฤติ ปฏิบัติดี สู้ปัญหา เอาใจใส่ และมีความเพียรพยายามที่จะคิดค้นไม่ทอดทิ้ง การทำงานตามหน้าที่ใดๆ ก็ตาม หากขาดพลังความเพียรพยายาม ความมุ่งมั่น ตั้งมั่น จดจ่อ อยู่ในสิ่งที่กำลังปฏิบัติ อาจทำให้เกิดความผิดพลาดในกิจการงานที่ทำได้ การทำงานต้องอาศัยจิตใจที่เข้มแข็ง สู้ปัญหา เอาใจใส่ และมีความเพียรพยายามที่จะคิดค้น ไม่ทอดทิ้ง ยิ่งเรื่องที่คิดหรือพิจารณานั้นยากหรือละเอียดลึกซึ้ง ก็ยิ่งต้องมีจิตใจที่สงบแน่วแน่ ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่พลุ่งพล่าน กระวนกระวาย คือ ต้องมีความมุ่งมั่นจึงจะสามารถคิดค้นหาแนวทาง วิธีการ หรือรูปแบบการแก้ไข

ปัญหาได้ชัดเจนเจาะลึกทะลุทุกประเด็น และมองเห็นทั่วตลอดรอบด้าน การตั้งมั่นในความดีงานที่
ทำไมให้มีข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดเสียหาย ทั้งนี้ต้องพัฒนาด้วยหลักประธาน 4 หรือ ความเพียร 4
ประการ และละนิวรรณ์ 5 จึงจะทำให้มีจิตใจ มุ่งมั่น ตั้งมั่นในการปฏิบัติความดี การพัฒนาสมาธิถือ
เป็นการฝึกฝนทางด้านจิตใจ ด้วยประธาน 4 เพียรระวังอกุศลที่ยังไม่เกิดไม่ให้เกิดขึ้นเพียรทำลายอกุศล
ที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไปละเว้นสิ่งที่ทำแล้วไม่เป็นประโยชน์ ระวังระวังไม่ทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องความ
เพียรพยายามกระทำในสิ่งที่ถูกต้องให้มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำความดี พยายามรักษาความดีงาม
และความถูกต้องให้อยู่อย่างมั่นคง รักษามาตรฐานสิ่งดีๆ ที่ทำไว้พฤติกรรมทุกอย่างจะเกิดขึ้นจาก
ความพยายาม อุทิศหาตั้งใจหรือเจตนา รวมถึงจะเป็นไปตามเจตจำนงหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลัง
ถ้าจิตใจได้รับการพัฒนาให้เจริญงอกงามหรือเป็นผู้ที่มีจิตใจดีงามแล้ว คนผู้นั้นก็จะควบคุมดูแลและ
ประพฤติกไปในทางที่ดีงามด้วย การทำงานตามหน้าที่ใดๆ ก็ตาม หากขาดสมาธิ ขาดความมุ่งมั่น ตั้ง
มั่น จดจ่อ อยู่ในสิ่งที่กำลังปฏิบัติ อาจทำให้เกิดความผิดพลาดในกิจการงานที่ทำได้ ขยันหมั่น
พากเพียร ความเข้มแข็งอดทน ความตั้งมั่นเอาธุระการงาน ไม่ทอดทิ้ง ไม่ท้อถอย ไม่ท้อแท้ พัฒนา
จิตใจให้มีความมั่นคงที่จะทำดี มีสติสัมปชัญญะ ไม่หวั่นไหวกับสิ่งเร้า ด้วยการละนิวรรณ์ 5 หมายถึง
การไม่ติดความสุข ไม่หลงใหลในความสะตอกสบาย อดทน ยอมลาบาก ลุยงาน ไม่ความฟุ้งซ่าน ไม่
ความลึกลับสงสัย มีความมั่นใจ ไม่เปื้อนหนาย่างง่าย เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้การทำงานดำเนินไปสู่
ความสำเร็จ

การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยอนวัชชพละ

การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยพลังความสุจริตหรือพลัง
ความบริสุทธิ์ เป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้วยวิธีการฝึกอบรมบ่อยๆ ทั้งนี้บุคลากรองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องใส่ใจ ตั้งใจ หากจิตใจให้บริสุทธิ์ จึงจะเกิดการพัฒนากับการฝึกอบรมและ
ตัวบุคลากร องค์กรเองก็ต้องให้ความจริงใจ ในการการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจึงจะเกิดพลังความ
บริสุทธิ์ การสร้างพลังความบริสุทธิ์นั้น จะต้องใช้ความมุ่งมั่น ตั้งใจ มีสมาธิแน่วแน่ ที่ปรับเปลี่ยน
พฤติกรรม ก็จะเกิดพลังความสุจริตความบริสุทธิ์ ในการทำงานและดำเนินชีวิต การพัฒนาสมรรถนะ
บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยอนวัชชพละ ด้วยการประพฤติตามหลักเบญจศีล คือ การ
รักษาศีลห้า การละเว้นอบายมุข ทั้ง 6 และการประพฤติตนดีด้วยหลักมรรคมีองค์ 8 นั้นเป็นการทำ
ให้บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีระเบียบวินัย หากการทำงานที่ไม่มีโทษภัย มีความซื่อสัตย์สุจริต
บริสุทธิ์ยุติธรรม ไม่ข้องเกี่ยวกับอบายมุขอยู่ในกฎระเบียบบรรวมไปถึงการเคารพกฎหมาย เป็น
แบบอย่างที่ดี การเป็นคนมีศีล เริ่มต้นจากการรักษาศีลห้า ทั้งกาย วาจาและจิตใจ อย่างเนืองนิจ
ประกอบด้วย ศีลข้อที่หนึ่ง ไม่ฆ่าสัตว์ หรือใช้ให้ผู้อื่นฆ่า ศีลข้อที่สอง ไม่ขโมยหรือลักทรัพย์ของผู้อื่น

ศีลข้อที่สาม ไม่ประพฤตินิดในกาม ล่วงละเมิดคู่สามีภรรยาของบุคคลอื่น ศีลข้อที่สี่ ไม่กล่าวความเท็จ พุดโกหก พุดเพื่อเจ้อ พุดไร้สาระ ศีลข้อที่ห้า ไม่ดื่มแอลกอฮอล์ หรือของมีนเมา ละเว้นอบายมุข อบายมุขทั้ง 6 ทำให้ชีวิตของบุคคลที่เข้าไปเกี่ยวข้องไปสู่หนทางแห่งความเสื่อมและอาจทำให้บุคคลผู้นั้นต้องทุจริตต่อหน้าที่การงาน อบายมุขทั้ง 6 ตามที่กล่าวมีอบายมุข 1 การดื่มสุรา อบายมุข 2 การท่องเที่ยวยามวิกาล อบายมุข 3 การดูการละเล่นที่ผิดศีลธรรมอันดี อบายมุข 4 การคบคนชั่ว คบโจร อบายมุข 5 การเล่นการพนัน อบายมุข 6 การเกียจคร้านประกอบอาชีพการงาน

หลักมรรคมีองค์ 8 ประกอบด้วยสัมมาทิฐิ : ความเห็นชอบ หรือความเห็นตรงตามสภาวะตามที่สิ่งทั้งหลายเป็นจริงโดย ยึดหลักการพิจารณาตามหลักโยนิโสมนสิการอย่างแยบคาย ทำให้ไม่ถูกหลงไม่ถูกยั่วยุ ปลุกปั่นจนเกิดเป็นปัญหา แต่จะทำให้เกิดสติสัมปชัญญะเป็นอิสระเป็นตัวของตัวเองคิดตัดสินใจกระทำต่าง ๆ ด้วย ปัญญา สัมมาสังกัปปะ : ความตาริชอบ คือ ความคิดที่ปราศจากความเห็นแก่ตัว ความคิดเสียสละ ความคิดที่เป็นคุณเป็นกุศลทุกอย่างโดยไม่มีสิ่งเหล่านี้เจือปน ได้แก่ กามตัณหา อุปาทาน ความพยาบาท อาฆาต เคียดแค้นชิงชัง ความคิดในการเบียดเบียน ทำร้าย ทำลาย กระทบกระทั่งรุกรานผู้อื่น สัมมาวาจา : วาจาชอบ คือ ลักษณะคำพูดที่มีศีลไพเราะ อ่อนหวาน เชื้อถือได้ อ้างอิงได้การสื่อสารข้อมูลที่เป็นความจริงประสานสามัคคี เป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุขต่อผู้อื่น โดยจะต้องไม่มีคำพูดหยาบคาย กล่าวไม่ตรงความจริง ไม่มีคำส่อเสียดกระทบกระทั่ง ไม่พุดเพื่อเจ้อไร้แก่นสาร สัมมาภังคะ : การงานชอบ คือ การทำกิจกรรม การงานที่ถูกต้องตรงตามหลักศีลธรรม ด้วยการไม่เบียดเบียนทำลายชีวิตผู้อื่น ไม่ละโมภปรารถนาในสิ่งของที่ไม่ใช่ของตนแล้วหาอุบายที่จะนำมาเป็นของตนเอง อีกทั้งการไม่ประพฤตินิดในกามคุณทั้งหลายที่จะนำมาซึ่งความเสื่อมเสีย สัมมาอาชีวะ : การเลี้ยงชีวิตชอบ ด้วยการพิจารณาว่าอาชีพที่จะใช้เลี้ยงชีวิตของตนให้ดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุขนั้นต้องเป็นอาชีพสุจริต ไม่เป็นโทษภัยต่อการดำรงชีวิตของบุคคลอื่นให้ได้รับความเดือดร้อน ทั้งทางตรงและทางอ้อม และตนก็ต้องมีความขยันหมั่นเพียรในอาชีพของตนอย่างสม่ำเสมอให้เกิดความเจริญงอกงามอย่างดีด้วย สัมมาวายามะ : ความเพียรชอบ คือ ความพยายามความบากบั่นไม่ย่อท้อต่อปัญหาหรืออุปสรรคใดๆ เพื่อนำพาให้ตนดำเนินไปสู่สิ่งที่มุ่งหวังไว้ สัมมาสติ : ความระลึกชอบ คือ การครองตนอยู่ได้ด้วยวิธีการไม่ขาดสติ มีความระมัดระวังอยู่เสมอมิให้ความเสื่อมเข้ามาสู่ตนด้วยประการต่างๆ มีความใส่ใจมีจิตสำนึกในหน้าที่ของตนด้วยความจริงใจพยายามเดินก้าวหน้าตลอดเวลา สัมมาสมาธิ : การตั้งใจมั่นชอบ คือ ความหนักแน่นมั่นคง กระจับกระจางมีจิตใจที่ประกอบด้วยความเมตตากรุณา รู้จักตนเองและผู้อื่นตามความเป็นจริง จิตใจที่เป็นสมาธิจะมีความพร้อมต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมต่างๆ ให้มีขึ้น

ได้โดยง่าย มีความมั่นคงทางอารมณ์ตามดูรู้ทันพฤติกรรมทางกาย วาจา ของตนให้แสดงออกได้ เฉพาะในเรื่องที่เป็นประโยชน์เท่านั้น

การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยสังคหผละ

การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยพลังแห่งการสงเคราะห์หรือมนุษยสัมพันธ์เป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้วยวิธีการฝึกอบรมย่อยๆ ทั้งนี้บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องใส่ใจ ตั้งใจ จริงใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยทาจิตใจให้มีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม จึงจะเกิดพลังแห่งการสงเคราะห์หรือมนุษยสัมพันธ์ การสร้างพลังแห่งการสงเคราะห์หรือมนุษยสัมพันธ์นั้น จะต้องใช้ความมุ่งมั่น ตั้งใจ มีสมาธิแน่วแน่ ที่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ก็เกิดความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นประโยชน์ในการทำงานและดำเนินชีวิต การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยสังคหผละให้มีพลังในการช่วยเหลือเกื้อกูล ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่น เป็นสมาชิกที่มีคุณประโยชน์ต่อองค์กร กำลังแห่งการสงเคราะห์หรือมนุษยสัมพันธ์ ด้วยการประพฤติตามหลักสังคหวัตถุ 4 พลังแห่งการสงเคราะห์ ประกอบด้วยทานการให้ด้วยอามิสทานการให้สิ่งของ ทุนทรัพย์ วิทยาทานการให้คำแนะนำสั่งสอน บอกวิธีการทำงานให้ได้ผล การสนับสนุนทางด้านการศึกษา การพัฒนามนุษย์อภัยทานการให้อภัยเมื่อเกิดข้อผิดพลาด ในการทำงานหรือการล่วงเกินซึ่งกันและกันด้วยใจที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากใจจริงปิยวาจา การใช้วาจาพูดไพเราะอ่อนหวานน่าฟังไม่ใช้วาจาส่อเสียดหยาบคายต่อบุคคลที่สนิทใกล้ชิด และบุคคลทั่วไปอดถจริยาการท้าวให้ เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น การสงเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นประโยชน์ต่อกันและกันสมานัตตการวางตนที่เหมาะสม ถูกกาลเทศะ อ่อนน้อมถ่อมตน อ่อนโยน แต่ไม่อ่อนแอ เข้ากันได้ต่อบุคคลทุกระดับ มีบุคลิกทางสังคมแบบเปิดเผยวางตนสม่ำเสมอไม่เปลี่ยนแปลง มีบุคลิกทางสังคมแบบเปิดเผยบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับการอบรม และสามารถประพฤติตนตามหลักสังคหวัตถุ 4 แล้ว จะทำให้มีพลังแห่งการสงเคราะห์ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน การครองใจคน วิธีทำให้คนรัก สงเคราะห์ผู้อื่นความมีจิตเมตตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความรับผิดชอบต่อสังคม คิดในทางเสียสละ หัวดี ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น การอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยดี ซึ่งเป็นเครื่องประสานใจและเหนี่ยวรั้งใจคนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ และทำให้อยู่กันด้วยความรักความปรารถนาดีต่อกัน ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นให้เกิดผลสำเร็จ

สรุป

การประยุกต์หลัก พละ 4 เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการอบรมให้บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความสามารถในการคิดที่อาศัยวิธีการที่สอดคล้องกับงานทำให้ได้คำตอบถูกต้องตรงกับความเป็นจริง มีความคิดที่สร้างสรรค์ มีความคิดที่ทำให้เกิดความหวังและกำลังใจในการ สามารถรู้ถึงสภาวะจิตใจ จุดดี จุดด้อยของตนเองรู้นิสัยของเพื่อนร่วมงาน และผู้รับบริการรู้จักเหตุปัจจัยและหนทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จรู้เหตุปัจจัยและความประพัตติที่จะนำไปสู่ความเสื่อมและเป็นโทษรู้จักที่จะหลีกเลี่ยงเหตุและปัจจัยที่จะนำมาซึ่งความเสื่อมเสีย มีความมุ่งมั่น มีจิตใจตั้งมั่นในการปฏิบัติความดี มีจิตใจที่เข้มแข็ง สู้ปัญหา เอาใจใส่ และมีความเพียรพยายามที่จะคิดค้น แยกแยะแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นระบบไม่ทอดถอยมีความอดทนสูง สามารถในการสร้างสรรค์ผลงาน มีความกล้าในการทำงานที่ยากและท้าทาย มีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมายและตรงต่อเวลาประพฤติตนตามหลักเบญจศีล เป็นผู้นำทีมที่ได้รับการยอมรับสามารถจูงใจหรือโน้มน้าวผู้อื่นให้ปฏิบัติตามละเว้นอบายมุข เป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงานมีมนุษยสัมพันธ์ช่วยเหลือเกื้อกูลกันผู้อื่นวางตนสม่ำเสมอไม่เปลี่ยนแปลงให้คำแนะนำสั่งสอนผู้อื่นอยู่เสมอการนำหลักพละ 4 มาพัฒนาสมรรถนะบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแต่ละพละจะมีหลักธรรมเป็นหลักในการปฏิบัติเพื่อสร้างหรือพัฒนาตัวตนและจิตใจของความเป็นมนุษย์ให้เป็นบุคคลที่มีความสมบูรณ์ในการพัฒนาตนเอง เพื่อให้เกิดเรียนรู้ที่ดี มีพลังในการทำงาน ตั้งอยู่ในความดีงาม มีจิตสาธารณะ ส่งผลให้ตนเองมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงานหลักพละ 4 จึงมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2548). **คู่มือคำอธิบายสมรรถนะของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นเอกสารเผยแพร่**. กรุงเทพมหานคร : กองการเจ้าหน้าที่กลุ่มงานวางแผน อัตรากำลัง และระบบงาน.
- คณินิจ อนุโรจน์. (2551). “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะของนักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กองทัพอากาศ”. **วิทยานิพนธ์**, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ฉาน ตรรกวิจารณ์. (2544). **การบริหารทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). **ธรรมนุญชีวิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม**. พิมพ์ครั้งที่ ๕๗. นนทบุรี : พิมพ์การพิมพ์.

พุทธทาสภิกขุ (เจือม อินทปญโญ). (2537). เป้าหมายของการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิพนพาน.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2548). คู่มือการพัฒนาระบบสมรรถนะของข้าราชการพลเรือนไทย เอกสารเผยแพร่. กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน ก.พ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2549). การพัฒนาคุณภาพบริหารจัดการภาครัฐ : เกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ พ.ศ. ๒๕๕๐. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท.

ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกำลังพลในกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 19

Democratic Political Participation of ARTILLERY BATTALION 19th

ชาญเดช ไชยดี* วิจิตรา ศรีสอน**

บทคัดย่อ

ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกำลังพลในกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 19 อยู่ในระดับปานกลาง โดยกำลังพลมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การใช้สิทธิเลือกตั้ง การติดตามข่าวสารทางการเมือง การสนทนาเรื่องการเมือง รวมถึง ปัจจัยทางจิตวิทยาทางการเมืองส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกำลังพล คือ ค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย พฤติกรรมทางการเมือง การกลม่อเกลทาทางการเมืองและความสนใจทางการเมือง

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมทางการเมือง, กำลังพลในกองพัน ทหารปืนใหญ่ที่ 19

Abstract

Democratic Political Participation of ARTILLERY BATTALION 19th were found in middle level. By political activities is Election, Political news tracking, Political discussion include Political psychological factors effect to Democratic Political Participation of ARTILLERY BATTALION is Basic democratic political values, Political behavior, Political persuasion and Political interest.

Keywords: Political participation, People in the Artillery Battalion 19th

บทนำ

การเมือง เป็นระเบียบปฏิบัติที่ช่วยกันจัดบ้านเมืองหรือสังคมหรือโลกให้มั่นคงปัญหาหรือการช่วยแก้ปัญหาบ้านเมืองสังคมทั้งหมดนั่นเอง (พุทธทาสภิกขุ, 2546 : 21) การมีส่วนร่วมทางการเมือง

* Master of Political Science Program in Government, College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

** College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

เมื่อนั้นเป็นแนวทางหรือกิจกรรมที่สำคัญยิ่งของการปกครองแบบประชาธิปไตยหรือไม่ว่าการปกครองรูปแบบใดก็ตามบทบาทของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนย่อมจำเป็นอย่างยิ่งต่อการรักษาความสมดุลระหว่างผู้บริหารประเทศ (รัฐบาล) กับผู้รับผลประโยชน์อันเกิดจากการบริหารประเทศ (ประชาชน) ซึ่งหากแม้ว่าระบบการเมืองใดก็ตามที่ละเลยในประเด็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองย่อมไม่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง

“การเมืองเป็นเรื่องของคนทุกคนและทุกคนก็ไม่สามารถปฏิเสธผลกระทบทางการเมืองต่อการดำรงชีวิตของประชาชนได้” คำกล่าวนี้ได้สะท้อนให้นักวิชาการหลายท่านได้หันมาให้ความสนใจและศึกษาไว้อย่างมากมายจนสามารถสะท้อนแนวคิดต่างๆ ออกมาตามบริบททางสังคมการเมืองและวัฒนธรรมของตนเอง การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการมีส่วนร่วมที่ประชาชนจะพึงมีในการกำหนดนโยบายเช่นการเข้าเป็นรัฐบาลการมีอิทธิพลต่อรัฐบาลการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง (จรรยา สุภาพ, 2527, หน้า 310) การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชนตามสิทธิที่ระบบการเมืองและกฎหมายกำหนดให้กระทำได้เป็นการกระทำที่ต้องเกิดขึ้นจากความสมัครใจของประชาชนเพื่อให้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐทั้งในการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ (จันทนา สุทธิจารี, 2544, หน้า 410) การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมต่างๆ ตามความสมัครใจของสมาชิกในสังคมการเมืองที่จะกระทำโดยมีจุดมุ่งหมายทั้งทางตรงและทางอ้อมต้องการมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายหรือการทำงานของรัฐบาลไม่ว่าจะในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติรวมถึงกิจกรรมง่ายๆ เช่นการไปใช้สิทธิเลือกตั้งการถกเถียงปัญหาการเมืองหรือการสมัครรับเลือกตั้งเป็นตัวแทนของประชาชน เป็นต้น ซึ่งการกระทำอาจจะถูกกฎหมายหรือผิดกฎหมายอาจใช้ความรุนแรงหรือไม่ใช้ความรุนแรงการกระทำต่างๆ อาจโดยสำนักทางการเมืองหรือถูกชักจูงระดมพลังก็ได้ (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว , 2523, หน้า 23-24)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การดำเนินการหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทางการเมืองของประชาชน ทั้งทางตรงและทางอ้อมและสะท้อนการกระทำ ของแต่ละบุคคลซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม การอยู่ร่วมกันหรือ เกิดกิจกรรมร่วมกันเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเข้าด้วยกันซึ่งกิจกรรมร่วมกันระหว่างมนุษย์นั้นมีอยู่หลากหลายรูปแบบซึ่งกิจกรรมทางด้านการเมืองก็เป็นกิจกรรมอีกรูปแบบหนึ่งที่สำคัญที่เชื่อมโยงบุคคลที่มีแนวความคิดทัศนคติหรืออุดมการณ์ที่เหมือนกันเข้าหากัน นักวิชาการต่างก็ได้ให้นิยามของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เมืองที่แตกต่างกันออกไป (สุจิต บุญบงการ, 2542, หน้า 36-38) ที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า 1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความหมายในเรื่องของกิจกรรมมิใช่ทัศนคติมิใช่เป็นเรื่องของความคิดความรู้สึกหรือความเชื่อทางการเมืองแต่ยอมรับว่าทัศนคติทางการเมืองมีผลต่อรูปแบบหรือการแสดงออกของการมีส่วนร่วมทางการเมืองมิใช่เป็นกิจกรรม 2) การมีส่วนร่วมทางการเมืองใช้กับบุคคลธรรมดาทั่วไปส่วนนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมืองนั้นถือว่าเป็นบทบาททางการเมือง (Political role) 3) เป็นเรื่องของการแสดงออกเพื่อให้มีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลหรือผู้นำประเทศและ 4) การมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตัดสินใจของผู้นำหรือรัฐบาลแต่อย่างใดแม้ว่าผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีวัตถุประสงค์เพื่อกดดันรัฐบาลก็ตาม และบางครั้งการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีไม่มากและไม่สามารถผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาลได้ตลอดเวลาและทุกเรื่อง (จรรยา สุภาพ, 2527, หน้า 310) ยังกล่าวถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชนตามสิทธิที่ระบอบการเมืองและกฎหมายกำหนดให้กระทำได้เป็นการกระทำที่ต้องเกิดขึ้นจากความสมัครใจของประชาชนเพื่อให้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐทั้งในการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองถือว่าเป็นภาพสะท้อนของการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาชนอย่างเห็นได้ชัด (จันทนา สุทธิจารี, 2544, หน้า 412-414) กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง มีทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ กล่าวคือ แบบเป็นทางการ กระทำได้ มีกฎหมายรองรับ เช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การจัดตั้งและเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การรวมตัวเป็นกลุ่มผลประโยชน์แบบไม่เป็นทางการ จะมีลักษณะที่ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมและมีกฎหมายกำหนดข้อห้ามไว้อย่างชัดเจนไม่มีกฎหมายรองรับว่าให้กระทำได้ เช่น การเดินขบวนหรือชุมนุมประท้วง การก่อความไม่สงบทางการเมือง (วรทิพย์ มีมาก ชีวินทร์ ฉายาขวลิต, 2547, หน้า 48-49) อธิบายรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยที่มีขึ้นประเทศไทย เช่น การมีส่วนร่วมในรูปแบบของกลุ่มผลประโยชน์การรวมตัวกันของบุคคลเป็นกลุ่มหรือองค์กรในสังคมจะมีเป้าหมายหลักอยู่ที่การรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มตนเท่านั้น การมีส่วนร่วมในรูปแบบของพรรคการเมืองเป็นการเข้ามารวมกลุ่มกันของบุคคลที่มีความเชื่อทางการเมืองที่คล้ายคลึงกันเป้าหมายหลักจะอยู่ที่การส่งสมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้งเพื่อไปทำหน้าที่ทั้งผ่านนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร การมีส่วนร่วม

ในรูปแบบของการไปใช้สิทธิเลือกตั้งการไปออกเสียงเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมในรูปแบบของการแสดงออกบุคคลมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นการเขียนการพูดการโฆษณาการพิมพ์ซึ่งการแสดงออกเหล่านี้อาจอยู่ในรูปแบบของการวิพากษ์วิจารณ์ตามสื่อต่างๆ ารานกาแพบ้านเรือนสถานที่สาธารณะ ฯลฯ รัฐบาลต้องไม่ขัดขวางหรือห้ามปรามการแสดงออกของประชาชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีทั้งที่กฎหมายรับรอง เป็นการกระทำที่ไม่ผิดกฎหมายและได้รับการตราไว้ในกฎหมายอย่างถูกต้องและการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ผิดกฎหมาย นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมืองมักจะเป็นไปตามกลุ่มผลประโยชน์และลักษณะของการแสดงออก

ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การจัดแบ่งระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่น่าสนใจซึ่งสอดคล้องกับบริบทของคนไทยซึ่งได้จัดแบ่งไว้ (ชัตติยา กรรณสูต, 2535, หน้า 128-130) กำหนดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคล เป็น ระดับท้องถิ่น ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาเทศบาล สมาชิกสภาเขตระดับจังหวัด ได้แก่ สมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ระดับชาติ ได้แก่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา (สมบัติ ธารงธัญวงศ์, 2549, หน้า 579) ได้สะท้อนระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 3 ระดับ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับปัจเจกบุคคล 2) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับองค์การหรือกลุ่ม และ 3) การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคประชาชน

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีหลายระดับตามแต่บริบทที่ผู้เขียนแต่ละท่านจะหยิบยกขึ้นมาวิเคราะห์ เช่น บริบทเชิงพื้นที่ก็จะมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นและระดับชาติถึง อย่างไรก็ตามยังสามารถมองลงไปในระดับท้องถิ่นลงไปอีก เช่น การเลือกผู้นำกลุ่มในชุมชน การเลือกผู้แทนองค์กร เป็นต้น

ลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

โดยความหมายที่เป็นรูปธรรมมักมีลักษณะของการแสดงออกซึ่งการกระทำทางการเมือง โดยมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ได้แก่ การกำหนดตัวผู้ปกครองเป็นการแสดงออกทางการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญที่สุดของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยโดยผ่านกระบวนการ

เลือกตั้ง การผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาลในสังคมประชาธิปไตย การวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล การชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมือง ซึ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของทหาร หรือประชาชน ก็คือ

1) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

2) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมืองการวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ

3) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลายหรือรูปแบบอื่น 4) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมืองและจัดให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชนรวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่ 5) ส่งเสริมและให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขรวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง

สิ่งแวดล้อมทางการเมืองเป็นเหตุการณ์บ้านเมืองต่างๆรวมถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นในบ้านเมืองของเรารวมถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทางการเมืองสังคมและเศรษฐกิจอันมีผลต่อสังคมประเทศชาติ การพัฒนาด้านเศรษฐกิจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมของประเทศตามไปด้วยเมื่อประเทศมีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจมากขึ้นจะส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงตามมา (นที ธีระโรจนพงษ์, 2551, หน้า 30-31) กล่าวไว้ว่า ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมจะเกิดจาก ความสัมพันธ์ของบุคคลที่อยู่ในสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูงและระดับกลาง จะมีมากขึ้นประชาชนส่วนใหญ่จะหลั่งไหลเข้ามาอยู่ในชุมชนเขตเมือง สภาวะเศรษฐกิจจะมีลักษณะซับซ้อนและมีความสำคัญมากขึ้นตลอดจนจะเกิดองค์การระดับทุติยภูมิเพิ่มมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าวจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองด้วย

สภาพการเมือง ก็เป็นปัจจัยหนึ่ง ที่มีการต่อสู้กันระหว่างผู้นำสองกลุ่มซึ่งมีความเห็นทางการเมืองแตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้นำพลเรือนต้องการขยายการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เพราะนั่นคือฐานอำนาจทางการเมืองของพวกเขา กับ ผู้นำทางทหารซึ่งไม่ยินยอมให้มีการขยายตัวทางการเมืองของประชาชนและเนื่องจากผู้นำทหารเป็นกลุ่มที่มีอำนาจทางการเมืองและครอบงำทางการเมืองได้มากกว่าผู้นำฝ่ายพลเรือน ดังนั้นผู้นำทหารจึงสามารถขัดขวางการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและการมีส่วนร่วมนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามความยินยอมของผู้นำทหารและอยู่ในการควบคุมของผู้นำทหาร(สุจิต บุญบงการ, 2542, หน้า 59) นอกจากนี้แล้วการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมอาจนำมาซึ่งความไม่สงบในสังคมและจะกระทบกระเทือนเสถียรภาพของระบบการเมืองหรือรัฐบาลด้วยเหตุผล เช่นเดียวกัน (สุขุม นวลสกุล และวิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ์, 2543 , หน้า 25) ได้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นที่ต้องศึกษาสิ่งแวดล้อมต่างๆที่จะส่งผลต่อการเมืองการปกครองไว้ว่า การศึกษาเรื่องการเมืองและการปกครองจำเป็นต้องศึกษาสภาพแวดล้อมทางประชากร, เศรษฐกิจและสังคมด้วยเพราะสิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลทำให้บรรยากาศการเมืองและการปกครองของประเทศหนึ่งแตกต่างไปจากอีกประเทศหนึ่งเนื่องจากสิ่งแวดล้อมดังกล่าวมีส่วนกำหนดอุปนิสัยและลักษณะของคนในสังคมมีใช้น้อยและอุปนิสัยและลักษณะของคนในสังคมมีส่วนในการที่จะวิเคราะห์ได้ว่าทำไมการเมืองและการปกครองของประเทศนั้นจึงเป็นเช่นนั้น

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปสั้นๆ ได้ว่าสภาพแวดล้อมทางการเมืองทั้งนี้รวมถึงเหตุการณ์บ้านเมืองอันเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันในสังคมที่สะท้อนสภาวะการณ์ทั้งทางการเมืองสังคมและเศรษฐกิจโดยมีผลต่อการบริหารจัดการบ้านเมืองของรัฐบาลการสะท้อนสภาพแวดล้อมทางการเมืองเหล่านี้เองจะทำให้เข้าใจลักษณะการเมืองการปกครองของประเทศได้อย่างเข้าใจถ่องแท้มากขึ้นเพราะสภาพแวดล้อมจะสะท้อนอุปนิสัยและลักษณะของวิถีชีวิตในสังคมออกมาให้สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมในการแสดงออกทางการเมืองได้อย่างชัดเจน

ปัจจัยด้านจิตวิทยา

แรงจูงใจที่มีสาเหตุจากค่านิยม แรงจูงใจที่เป็นเรื่องของความรู้สึกและอารมณ์ แรงจูงใจที่เป็นเรื่องของประเพณีนิยมและแรงจูงใจที่เป็นเรื่องของเหตุผลและการมีเป้าหมายที่ชัดเจน ผลการศึกษาปรากฏว่ามีแรงจูงใจที่เป็นเรื่องของความรู้สึกและอารมณ์, แรงจูงใจที่มีสาเหตุมาจากค่านิยมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในประเด็นเรื่องของแรงจูงใจที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม

ทางการเมืองเช่นเดียวกัน ซึ่งผลของการวิจัยที่ได้สอดคล้องกับแนวคิดของ Max Weber (อ้างถึงใน พรอัมรินทร์ พรหมเกิด, 2556 : 161-163) ว่าแรงจูงใจจะเป็นสิ่งที่ผลักดันให้บุคคลได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง แต่หากพิจารณาจากมูลเหตุของแรงจูงใจทั้งสองที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองพบว่า เป็นแรงจูงใจที่เกิดจากภาวะทางอารมณ์ เป็นความรู้สึกที่คาดเดาได้ยาก หากมีการผสมเข้ากับแรงจูงใจอันเกิดจากค่านิยมอันเกิดจากกลุ่มหรือสังคมที่อาศัยอยู่ด้วยแล้วย่อมทำให้การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเปลี่ยนแปลงได้ง่าย เกิดความไม่คงเส้นคงวา ผันแปรไปตามสภาพแวดล้อมหรือบริบทของสถานการณ์ในขณะนั้นๆ หากประเทศต้องการการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจในระบบประชาธิปไตยให้ดีขึ้น พึงส่งเสริมรากฐานทางประชาธิปไตยอย่างเป็นระบบแก่ประชาชนทุกภาคส่วน โดยผ่านระบบการศึกษาที่มุ่งเน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองเชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณ

ตัวแปรที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

Mc Closky (อ้างถึงใน พรอัมรินทร์ พรหมเกิด, 2556: 169-175) กล่าวว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง สามารถอธิบายได้ด้วยตัวแปรเพียง 3 ตัวแปร กล่าวคือ

ตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม

สิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ คุณลักษณะของ ปัจเจกบุคคล เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษาหรือระดับรายได้ เป็นต้น สิ่งแวดล้อมทางสังคมเหล่านี้จะส่งผลต่อ การมีส่วนร่วมทางการเมือง

ตัวแปรด้านจิตวิทยา

เนื่องจากความต้องการของบุคคลอันหลากหลาย เช่น ความต้องการอำนาจ ความต้องการชื่อเสียงหรือความต้องการการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีขึ้นของสังคม เพราะฉะนั้นการเข้าร่วมทางการเมืองจึงเป็นการตอบสนองต่อความต้องการเหล่านั้น

ตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง

สำหรับตัวแปรสำคัญทางด้านนี้ประกอบไปด้วย 3 ตัวแปร คือ ระบบพรรคการเมือง ลักษณะการณรงค์ หาเสียง และประเด็นปัญหาทางการเมือง ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญที่สุด คือ การใช้สื่อในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

บทสรุป

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของกำลังพลกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 19 ผ่านบทบาทของการเป็นประชาชน นักเคลื่อนไหวทางการเมือง หรือนักการเมืองล้วนก่อให้เกิดผลลัพธ์ทางการเมือง การปกครองตามระบอบประชาธิปไตย โดยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกำลังพล สามารถเริ่มต้นจากระดับองค์กรวิชาชีพ ไปจนถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ผ่านกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย มีกิจกรรมที่ครอบคลุมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในทุกระดับตั้งแต่ระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับชาติ อีกทั้งยังเป็นสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผู้อยู่ภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกำลังพลยังถือเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคลากรผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านสุขภาพ ซึ่งจะช่วยให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อระบบราชการ ทหาร คุณภาพระบบการบริการ และการพัฒนาวิชาชีพของกำลังพล

ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกำลังพลในกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 19 ในภาพรวมมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการติดตามข่าวสารทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง โดยกำลังพลมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การติดตามข่าวสารทางการเมือง การสนทนาเรื่องการเมือง สำหรับปัจจัยที่ทางจิตวิทยาทางการเมือง ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกำลังพลในกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 19 คือ ค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย พฤติกรรมทางการเมือง การกลม่อเมเลาทางการเมืองและความสนใจทางการเมือง

เอกสารอ้างอิง

- ชัตติยา กรรณสูต. (2535). **สตรีกับการเมือง บทควมวิชาการพัฒนาสังคม : แนวคิดและการปฏิบัติการ**. กรุงเทพฯ : คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- จรรยา สุภาพ. (2527). **หลักรัฐศาสตร์**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- จันทนา สุทธิจारी. (2544). **การเมืองการปกครองไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน**. กรุงเทพฯ : วี.เจ.พรินติ้ง.
- นที ธีระโรจนพงษ์. (2551). **ความสนใจทางการเมืองไทยของกลุ่มชายรักชาย(เกย์)ในอำเภอเมืองเชียงใหม่**. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์การเมือง. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. (2523). กรอบการมองพฤติกรรมทางการเมือง. วารสารสังคมศาสตร์. ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 (มีนาคม 2523).
- พรอัมรินทร์ พรหมเกิด. (2556). สังคมวิทยา. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พุทธทาสภิกขุ. (2546). ธรรมะกับการเมือง. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.
- วรทิพย์ มีมาก และชีวินทร์ ฉายาชวลิต. (2547). หน้าที่พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข. กรุงเทพฯ : รำไทยเพรส.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2549). การเมืองไทย. กรุงเทพฯ : เสมาธรรม.
- สุขุม นวลสกุล และวิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ. (2543). การเมืองและการปกครองไทย. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุจิต บัญบังการ. (2542). การพัฒนาทางการเมืองของไทย : ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทหาร สถาบันทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

